This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

J. H. KRELAGE.

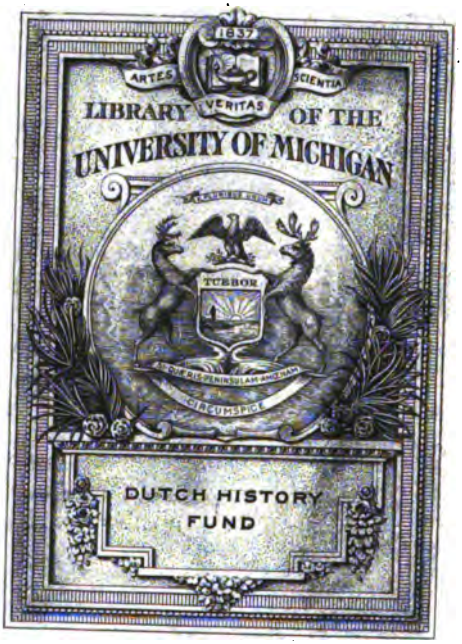
1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
DUTCH HISTORY
FUND

AP.
14
.V12

MENGELWERK,

VOOR

1860.

VADERLANDSCHE

LETTEROEFENINGEN,

OF

TIJDSCHRIFT

VAN

Kunsten en Wetenschappen,

WAARIN DE

BOEKEN EN SCHRIFTEN,

DIE DAGELIJKSCH IN ONS VADERLAND EN ELDERS UITKOMEN,
OORDEELKUNDIG TEVENS EN VRIJMOEDIG
VERHANDELD WORDEN.

BENEVENS

MENGELWERK,

TOT PRAAIJE LETTEREN, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
BETREKKELIJK.

TWEEDE STUK.

VOOR

1860.

MENGELWERK.

TE GORINCHEM, BIJ
A. VAN DER MAST.

1860.

Dutch Lit.
Nijhoff
100 st. 27.
1907

INHOUD

VAN HET

MENGELWERK.

Bladz.

Een Oudejaars-avond door P. VAN DE VELDE MZ. . . 1
De mensch beschouwd in zijne verschillende betrekkingen als redelijk wezen. 13
Zoo zijn er! (Een beeld naar het leven). 26
Dertien. Novelle van L. VON ALVENSLEBEN. 47
Chinesche huizen. 59
Ligchaam en Ziel. 63
Asaleer. Leven, strijd en ondergang der goden en reuzen. Door PH. KR..... 65
De Lijfkoetsier van Frederik den Groote, (MAX RING naverteld) door P. VAN DE VELDE MZ. 105
Eene Kerkhofsmijmering. 122
Eene wandeling door Kanton. 131
Eene eerste liefde. Naar KAREL BADUAÏ. 145
Een prairiebrand in Noord-Amerika. 157
De droom van den slaaf, door LONGFELLOW. . . . 160
De opstand der Nederlanden onder Philips II. . . 161
Goeden morgen, heer poortier! (MAX RING naverteld) door P. VAN DE VELDE MZ. 195
Willem Tell, (eene mythe der 13de eeuw?) door L. A. H. 213
Onregtvaardig goed gedijt niet, door S. DE B.... . . 219
Het vergif der visschen. 234
Koolzuur. 235
De Dadelboom. 237
Een gedicht van ERNST MORITZ ARNDT. 239
Het oordeel van Dudley-Carleton over de menschen en zaken, die gedurende de kerkelijke verdeeldheden in de Nederlanden 1609—1621 op den voorgrond kwamen. 241
Mieke Trien. (Een blad uit mijn schetsboek.) Door C. V. E. VAN DER BILT LA MOTTE. 256
Jens Drabelig. Vertaald uit het Deensch. Door S. DE B... 278
Mijne jonge Reisgenoot. Medegedeeld door P. VAN DE VELDE MZ. 287
Kindermoord in China. 313
De uitgever van Mathieu Laensberg en de Directeur van den Boekhandel ten tijde van het keizerrijk. . . 320
Gedachten. 320
Nadere Bijdrage tot de Lijst van BILDERDIJKS Werken, door Dr. A. DE JAGER. 321
Vaders wensch en Moeders wil. Eene schets uit het huiselijk leven. Naar het Zweedsch bewerkt door S DE B... 358
De nakomelingen van OLIVIER CROMWELL, Lord-Protector van Engeland. 394
De Kruidenier. Een vaderlandsch tooneel uit het laatst der vorige eeuw. Door JULIANUS. 401
Een tooneel uit het werkelijk leven. Geschetst door P. VAN DE VELDE MZ. 429

INHOUD.

Bladz.

Te San-Francisco. Naar ALFRED DE BRÉHAT. . . . 443
Mr. Isaäk da Costa. 482
De laatste levensdagen van Catharina II. Eene historische Novelle. Naverteld door H. M. M. RAPPARD. 489
De Ruiker van Violen. 566
De Meteoorsteenen. 567
Koningin Elisabeth en de tijd waarin zij leefde. . . 569
Een Geldbus of een Doodkist. De ware geschiedenis van Lady Durbar. Naar het Engelsch van GEORGE AUGUSTUS SALA. Door P. BRUIJN. 576
Hartstogtelijkheid. Een levensbeeld. Uit het Deensch vertaald door S. DE B.... 591
Op haren ouden dag alléén. Naverteld door P. VAN DE VELDE MZ. 604
Hoe men een' boozen buurman vermoordt. Naar het Hoogduitsch. 615
Een ridder van den echten stempel. 626
Willem en Emilia. Eene ware gebeurtenis. (1725). . 638
Eene Chinesche lijkplegtigheid. 644
Gedachten. 648
Edelman. — Handwerker. — Martelaar. Door JULIANUS. 649
Het Opperhoofd der Wilden. Een tafereel der zeden van Borneo. 670
Stella. Een Italiaansch verhaal. 712
Laren en Penaten. 722
Het Nachtegaaltje. 726
George Frederik Händel. 729
Vensterbespiegelingen, door J.....S. 736
Een goed geweten, door P. VAN DE VELDE MZ. . . . 749
De gelukkige toekomst. Uit het Deensch vertaald, door S. DE B... 760
De oude klok. 766
Broeder en zuster. Uit het Deensch vertaald, door S. DE B.... 772
Geertruida. Het Fransch van BOREDON vrij naverteld, door L. A. H. 777
De kalk, door MICHAËL. 786
De tonijn-visscherij. (Een Siciliaansch levensbeeld.) . 796
Abd-el-Kader. 801
Drusen en Maroniten. 803
De groote hôtels in Amerika. 805
Talterliedekens. 809
Een Hollandsch schilder in de zestiende eeuw, door JULIANUS. 819
Een geheimzinnige nacht in het oude Dresden. . . 872
Het leven is eene schaakpartij. Oorspronkelijke Beschouwing van S. DE B.... 879
Bijdrage tot de karakteristiek van Garibaldi. 882
Frans II, koning van Napels. 885
Nicolaus Petrowich, vorst van Montenegro. 887
Gedachten. 888
Het Gouden Sleuteltje. Naar het Fransch van OCTAVE FEUILLET. 889

MENGELWERK.

EEN OUDEJAARS-AVOND.

(Oorspronkelijke vertelling)

DOOR

P. VAN DE VELDE MZ.

„Br..... hoe koud! 't Is dan mooi vinnig van avond! Ook al geen baantje, dat loopen des nachts, — om stad en burgerij te beschermen, — zooals buurman dat altijd zoo deftig noemt! Als 't niet was, om JANS en me vijf jongens nog een sneê brood te bezorgen; — waarachtig, ik bleef geen nachtwacht! dat verzeker ik je! Maar wat praat ik toch! De klok het pas geslagen, en 't is me pligt, om 't zoo hard mogelijk aan elkeen toe te schreeuwen. Kom, KEES! vooruit maar, jongen!"

En voort ging KEES VELTMAN, de nachtwacht in 't stadje Frankenhof, en riep, zoo hard zijne longen hem dit veroorloofden:

„Elf heeft de klok!" De klok heeft elf!"

Na den hoek der kerk voorbij gegaan te zijn, sloeg hij de Noorderstraat in, en eensklaps bleef hij voor eene kleine woning staan.

„'t Is toch raar" zei hij, „daar heb je al weer dat licht op dat bovenkamertje. Nooit kan ik 's avonds hier voorbij komen, of net als een ster, zie ik daar dat lichtje, in 't midden van al die andere donkere huizen! Als al de menschen in de Noorderstraat al lang op één oor liggen, dan zit die jongen van vrouw SCHOUTEN nog te werken. Ze zeggen, dat ie heel knap moet wezen, en altijd in de boeken zit. Maar 't is toch geen leven voor zoo'n jongen kerel! 't is 'em ook wel aan te zien; geen kleurtje op zen wangen, zoo bleek! hé, zoo bleek! Neen, dan zien mijn jongens er toch nog beter uit in hun gezigt, al loopen ze met gaten door de mouwen! Kom, ik zal hier maar eens ferm roepen, dat het elf ure is, misschien weet dat jonge mensch van uur

noch tijd, en zoo'n leven deugt toch ook niet voor hem!"

De daad bij 't woord voegende, riep VELTMAN nog harder dan ooit, dat het elf uur was, maar bromde en mompelde een uur later nog veel harder, toen hij, weder de Noorderstraat doorgaande, nog altijd dat lichtje zag flikkeren.

Het lichtje, dat zoo zeer de aandacht van onzen VELTMAN had opgewekt, kwam voort uit een lampje, dat in eene der woningen der Noorderstraat op een zolderkamertje brandde. Het onderste gedeelte van het huis werd bewoond door den kleermaker NOORDHOEK, wiens huishouden uit hem zelven, zijne vrouw en twee dochters bestond. De bovenwoning had hij verhuurd aan de weduwe SCHOUTEN. Sedert vier jaar woonde ze daar met haren zoon WILLEM.

Vrouw SCHOUTEN was, zoo als wij zeiden, weduwe. Haar man was kommies geweest, en, na lang gesukkeld te hebben, gestorven. Het weinige, dat zij het hunne mogten noemen, was bij die langdurige ongesteldheid gedeeltelijk versmolten, en later kwamen de rekeningen van doctor enz. voor den dag, die alweder het hunne wegnamen. Hoewel vrouw SCHOUTEN tot de burgerklasse behoorde, bezat zij eene soort van deftigheid in hare manieren, die het haar onmogelijk maakte, om onderstand van anderen te vragen, en haar aandreef, om hare armoede zooveel mogelijk voor het oog der wereld te verbergen. Zij wist hier en daar eenig naaiwerk te krijgen, en rusteloos werkende van den vroegen morgen tot in den laten avond, voorzag zij op eene bijna onbegrijpelijke wijze in de behoeften van haar en haar kind.

Haar kind! in veler oogen een hinderpaal en voor haar de vreugde en wellust van haar leven! Een hinderpaal? — Ja, want meer dan eens had zich de gelegenheid voorgedaan, om de weduwe in een fatsoenlijk liefdadig gesticht op te nemen, waar zij, van alle zorg voor haar onderhoud ontheven, eenen rustigen ouden dag konde doorbrengen en haar einde afwachten. Maar altijd deed de groote zwarigheid zich op, dat zij een kind had, en dit kon in die liefderijke opname niet deelen. En hoe vriendelijk dat verschiet haar ook toelachte: — vrij van zorg! — dat liefelijk beeld nam eene geheel andere gestalte aan, en vertoonde

zich als een verleider, die haar haar kind wilde ontrooven! Scheiden van haar kind! Het denkbeeld alleen deed haar huiveren; verworpen werd de aangebedene hulp, en vriendelijk, maar beslissend werd de toegereikte hand afgewezen. Neen! dan liever het leed te zamen gedeeld, dan zij alleen in weelde en haar kind onder vreemden.

Velen spotten met die dwaze blindheid, maar wie peilt het hart eener moeder? Die zoon was haar alles, haar hoogste goed! En wie scheidt gaarne van wat hem lief en dierbaar is en zoo na ligt aan 't harte ligt? Koele berekening moet wijken, wanneer die stem zich laat hooren, en zoo was 't ook hier.

En was die overmaat van liefde aan eenen ondankbaren besteed? vraagt gij willigt. Neen — WILLEM hing met zijn gansche hart aan zijne moeder; hij vergoodde haar. — Als jongen reeds was hij ziekelijk, en zijne zwakke gezondheid deed hem vaak achterblijven, als anderen van zijne jaren zich aan vrolijke spelen overgaven. En dan was moeder altijd degene, die hem dat gemis aan uitspanning zooveel mogelijk vergoedde. En altijd waren het boeken, die daarin voorzagen. Daarin was WILLEM dan ook volkomen te huis. Zijne oogen waren geen oogenblik van zijne moeder afgewend, wanneer deze hem de mooiste vertellingen deed, en toen hij later zoo gelukkig was, om die wonderbare zaken zelf te lezen, toen werden de boeken zijne eenige uitspanning, en kreeg hij zelfs een' afkeer van de vermaken, der woelige jeugd eigen.

Zoo groeide hij op. Zijne opvoeding kreeg, wel is waar, eene eenzijdige rigting, en maakte hem, volgens sommigen, geheel ongeschikt, om later als man te kunnen handelen, maar beiden waren gelukkig, en dat was hun genoeg. Op de school onderscheidde hij zich weldra boven zijne makkers, en al mogten velen hem niet lijden, omdat hij zich altijd afzonderde, — zijne onderwijzers hadden hem lief, beloofden zich veel goeds van hem, en voorspelden de verheugde moeder, dat zij eenmaal vreugde van haar kind zoude beleven.

Langzamerhand brak de tijd aan, waarop hij een beroep moest kiezen. Dikwijls valt die keuze moeijelijk, maar hier was ze gemakkelijk, of liever zij werd gemakkelijk gemaakt.

*

De onderwijzer deed WILLEM zelf den voorslag, om bij het onderwijs opgeleid te worden. Verheugd kwam WILLEM dien avond te huis en maakte zijne moeder deelgenoot van zijne plannen. Ook de goede vrouw was met die keuze zeer ingenomen. Boeken waren toch zijn lust en zijn leven; een zwaar werk vergunden hem zijne krachten niet; wat kon dus aangenamer zijn dan een beroep dat zoo met zijn' smaak overeen kwam, en daarenboven het groote voordeel opleverde, dat zij haren lieveling bij zich kon houden!

WILLEM werd dus kweekeling, en al had die betrekking ook menige schaduwzijde, al moest hij vele plagerijen verduren, al werd hij zelfs op zekeren avond door groote schooljongens opgewacht en met een pak slagen bedeeld, omdat hij eene door hen uitgevoerde streek aan den onderwijzer had oververteld, daar hij zich hiertoe verpligt gevoelde; — in weerwil van dit alles had hij geen berouw over zijne keuze.

En bleef die moederlijke liefde en bezorgdheid voor den jongeling even groot als voor het kind?

Ja; of liever ze scheen nog grooter en inniger te worden. Als de donkere, gure winteravonden kwamen, hoe verlangend zag zij dan uit naar de ure, waarop hij te huis kwam van zijne bezigheden. Hoe luisterde zij naar den zoo bekenden stap, en hoe menigmalen vergiste zij zich, en ijlde te vergeefs naar beneden, zelfs met gevaar van door de familie NOORDHOEK uitgelagchen te worden over hare zorg voor iemand, die nu toch waarlijk geen kind meer was!

En kwam hij dan werkelijk, o! hoe had de goede ziel zich dan afgesloofd, om haren eenigen te verkwikken en te verwarmen! Ze zei 't hem niet, wat ze al weder had moeten besparen, om die verkwikking te bezorgen! Hij wist het niet, hoe ze hare oogen zeêr had gewerkt, om in den langen winter geen gebrek aan brandstof te hebben! Zij gevoelde geene kou, maar haar jongen, haar WILLEM! ach! die moest het zoo koud hebben, dacht ze, als hij daar in sneeuwjagt of scherpe vorst in dat dunne jasje naar huis kwam!

En belooning? Ook die vond ze in ruime mate, als hij dan behagelijk zich koesterde en verwarmde; als hij haar getrouw van alles verslag deed, haar zijne grieven toevertrouwde, en ook deelgenoot maakte van vrolijker gewaar-

wordingen; in één woord, als hij alles, wat hem op 't hart lag, aan de moederlijke borst ontlastte!

Deze twee personen bewoonden derhalve het bovenhuis, en nu behoeft men niet te vragen, waarom daar elken avond nog zoo laat het licht brandde? 't Was WILLEM, die, des daags overladen met bezigheden, deze late uren met studeren doorbragt!

't Was oudejaars-avond! — De uitgang van een geheel jaar, voor altijd in den schoot der eeuwen verzonken. — Plegtige avond, die ons onwillekeurig eenen blik doet terugwerpen op het verledene, en ons dikwijls schaamrood doet worden, als we de vele zegeningen, in een afgeloopen jaar genoten, opwegen tegen de dankbaarheid, door ons betoond! Avond, waarin de in het leven gespaarden meer dan ooit de gevallenen herdenken; avond, waarin elk zijn levensboek behoorde op te maken, en hij, die met een te kort moet sluiten, de ernstigste voornemens moest opvatten, om bij het einde van eenen volgenden jaarkring dat te kort te boven gekomen, en zoo mogelijk nog meer vooruitgegaan te zijn!

't Was dan oudejaars-avond en een zeer stormachtige; de wind beukte op daken en schoorsteenen, en dreef in vliegende vaart de wolken voorbij de maan, als om haar van tijd tot tijd eenen blik op de aarde te doen werpen; wie op straat was, maakte zoo spoedig mogelijk dat hij t' huis kwam, en wie in huis was, verheugde zich, dat hij veilig zat en den storm kon laten gieren en woeden naar luste.

Wat zou 't eene verscheidenheid van tooneelen opleveren, als men op zulk eenen avond vooral, eens ongezien de woningen kon binnentreden! Een schitterend feest, waarop menigeen der verveling ter prooi is, zaagt ge dan in dat groote koopmanshuis op den hoek der Noorderstraat; een feest, waarop gastheer en gastvrouw zich aftobben en afsloven, om de gasten toch opmerkzaam te maken op den vooruitgang, die in het vervlogene jaar in hunne omstandigheden heeft plaats gegrepen, en beiden vol plannen, om in het nieuwe jaar dien vooruitgang aan te wenden in het belang van hunnen oudsten zoon, dien ze zoo gaarne aan de dochter van den burgemeester zagen uitgehuwelijkt, en voor welk plan op dezen avond reeds de grondslagen gelegd worden.

Eenen aangenamen, om de theetafel geschaarden kring zoudt gij gezien hebben in dat burgerhuis op den anderen hoek. Kinderen en kindskinderen zijn in de ouderlijke woning vereenigd; de laatsten hebben met reikhalzend verlangen dien dag te gemoet gezien, en niet minder aangenaam is het den grooten kinderen, dien avond te zamen door te brengen! In verschillende plaatsen en betrekkingen zijnde, hebben zij zich allen naar die ééne plek begeven, ten einde zich bij eene gelegenheid als deze in elkanders bijzijn te verheugen. En 't schijnt, als waren ze nooit gescheiden geweest. Wèl zijn de haren der ouders grijzer, en de kleinkinderen grooter geworden, maar zoo als allen daar gezeten zijn, is 't, als of elk zijne vaste plaats in die oude bekende achterkamer weder heeft ingenomen. Dankbaarheid en gulle vrolijkheid zitten vóór bij deze viering van den oudejaars-avond!

Een eenvoudig bovenkamertje hadt gij gezien, spaarzaam door een lampje verlicht. Aan eene oude maar netjes onderhoudene tafel zit eene oude vrouw, eenvoudig maar knap gekleed. Zij is druk bezig met zeer zorgvuldig iets in te pakken. Nu het pakje gereed is, neemt ze eene pen en schrijft bij wijze van adres: „aan mijnen zoon, op zijn' verjaardag." Vervolgens pakt ze het in eene lade achter haren stoel, gaat daarna weder zitten, en is spoedig in een druk gesprek met zich zelve.

„Ja!" hooren we haar zeggen, „die oudejaars-avond is voor mij altijd een avond vol herinneringen." 't Is nu twaalf jaar geleden, dat mijn man stierf; op den laatsten avond van 't jaar werd mijn WILLEM geboren, en wie weet, wat mij nog meer op dien avond te wachten staat, als God mij 't leven laat! Hoe verlang ik naar WILLEM! O, elken avond luister ik en zie ik uit; dat blijft nog altijd hetzelfde, al vliegen de jaren voorbij en al is de jongen een man geworden! Maar van avond, ja, van avond vooral wacht ik met ongeduld. Wat is die mijnheer VERPOORTEN toch een braaf mensch! 't Is al drie jaar geleden, dat ik het zilveren horologie van mijn' goeden man bij hem ging verkoopen. 't Staat me voor als de dag van heden. 't Was, of ik lood in mijne schoenen had, zóó zwaar viel mij dien gang! Maar 't moest, 't moest! Ik kon dien jongen toch geen gebrek laten lijden, terwijl mij nog een redmiddel overbleef! En nu . . . . . maar hoor

ik wel? Met dien zwaren storm hoor ik elk oogenblik een verkeerd geluid. Ik geloof toch, dat hij 't is; kom, ik moet mij goed houden!"

Het oor der moeder had zich niet vergist. Met rassche schreden naderde hij de deur, opende die, vloog den trap op, en met eene drift en gejaagdheid, hem anders niet eigen, opende hij de deur van het vertrekje, vloog zijne moeder om den hals en riep uit:

„O moeder! moeder! welk een goede verjaardag! welk een heerlijke oudejaars-avond! In geen jaren hebben wij zulk eenen avond beleefd!"

„Maar WILLEM!" zeide zij, „ik heb u nog nooit zóó uitgelaten gezien! zeg mij dan toch, wat er gebeurd is."

Zonder zich den tijd te gunnen om te gaan zitten, ging hij voort:

„Dezen middag, toen ik naar mijne gewone les ging, ontmoette ik den heer VERPOORTEN, die lid is van de schoolcommissie. Gij kent hem zeker wel, dien zilversmid in de Kruisstraat?"

„Ja, ik ken hem zeer goed" hernam vrouw SCHOUTEN, zeer nieuwsgierig, wat er volgen zoude.

„Welnu, hij vroeg mij, of ik dezen avond, vóór ik naar huis ging, niet eens een oogenblik bij hem konde komen. Natuurlijk gaf ik hierop dadelijk een bevestigend antwoord. Ik kon mij maar niet begrijpen, wat hij mij te zeggen zou hebben. Allerlei vermoedens en gedachten hielden mij bezig, en tegen mijne gewoonte, was ik met mijn hoofd volstrekt niet bij het werk, en keek wel driemalen heimelijk naar de klok, zoo zeer verlangde ik naar het einde van de les. Eindelijk was de tijd dáár, en ik spoedde mij naar zijne woning, alwaar ik dadelijk in een zijkamertje werd gelaten en de heer VERPOORTEN bij mij kwam. Na de gewone begroetingen, sprak hij mij aldus aan:"

„SCHOUTEN! sedert twee jaar zijt gij aan onze stadsschool werkzaam, en wij hebben alle reden, om over u voldaan te zijn. Jonge menschen, die hun best doen, en hunnen tijd nuttig besteden, vooral in eenen werkkring als de uwe, behooren aangemoedigd te worden. Daarom heeft de schoolcommissie aan het bestuur den voorslag gedaan, om uw inkomen met vijftig gulden te verhoogen. Dit voorstel is

aangenomen, en het besluit zal u binnen eenige dagen medegedeeld worden. Daar ik dezen morgen toevallig vernam, dat gij heden jarig zijt, kwam het mij voor, dat het u niet onaangenaam zoude zijn, dit berigt op uwen verjaardag te ontvangen. Ga voort op den weg, tot dusverre door u betreden; blijf de steun uwer moeder en wees verzekerd, dat Gods zegen op uwen arbeid zal rusten."

„Na dit gezegd te hebben, stak de edele man mij zijne hand toe, terwijl ik, sprakeloos van verwondering en vreugde, geene woorden wist te vinden, om mijn gevoel uit te drukken." Eindelijk stamelde ik:

„Heb dank voor hetgene gij aan eene weduwe en haren zoon gedaan hebt en wees verzekerd, dat wij uwe goedheid nooit zullen vergeten."

„O" antwoordde hij, „die dank komt mij niet toe. Ik maak maar een deel van de commissie uit. Uwe moeder is eene brave vrouw. Ga haar spoedig dit nieuws mededeelen."

„Aangedaan en toch vrolijk, ja, ik weet bijna zelf niet hoe, verliet ik zijne woning en vloog de straat op. Ik gaf geen acht op den storm, die om mij woedde; ik zag niet naar die donkere wolken, die elk oogenblik dreigden los te breken; neen, in mij zelven was het licht, helder licht, en hoe hard ik liep, en hoe klein, betrekkelijk genomen, de afstand ook was, van zijn huis naar onze woning, toch wilden mijne beenen mij niet spoedig genoeg tot u voeren. En nu moeder, wat zegt gij nu van dit alles?"

„Willem!" sprak zij, en wischte de tranen uit hare oogen; „welk een gelukkige oudejaars-avond! Die avond is voor alle menschen een belangrijke, indrukwekkende avond, maar voor ons vooral. Op oudejaars-avond werdt gij geboren! Gij waart onze eersteling, en al kunt gij dit misschien niet zoo duidelijk beseffen, toch zult gij mij wel willen gelooven, als ik u zeg, dat uwe geboorte de grootste vreugde in onzen kleinen huiselijken kring veroorzaakte. Dat was een hoogst gelukkige avond!"

„Twaalf jaar geleden was die avond voor ons een avond van rouw! en droefheid! Uw goede vader ontviel ons na een langdurig lijden. O! hoeveel sprak hij nog met mij op dien avond, en herdacht daarbij uwe geboorte! Op eens overvalt hem een vreeselijke hoest, — en na weinige oogenblikken

was hij een lijk, en toen de klok hare twaalf zware slagen liet hooren, en ons verkondigde, dat het oude jaar was heengegaan, om zich te vereenigen met zijne broeders, die hem waren voorgegaan, toen was ook hij ter ruste geroepen, en met het nieuwe jaar ving voor hem een nieuw leven aan, waarbij geen oud, hoe goed dan ook, was te vergelijken."

En nu op dezen avond zulk eene hoogst aangename verrassing! Dit had ik niet durven hopen. Ook mij verheugt dit berigt bovenmate, maar vooral omdat het juist op dezen avond aan ons werd bekend gemaakt. Zoo zal de ingang van een nieuw jaar voor ons niet zijn eene donkere toekomst; met een nieuw licht straalt het ons tegen, en roept ons toe, om vertrouwen te stellen op Hem, die den loop der jaren regelt."

„Gij moet dezen avond het werken maar ter zijde zetten, WILLEM!" ging zij na een oogenblik gezwegen te hebben, voort. „Wij kunnen wel geen feestmaal aanrigten, maar toch willen wij uwen verjaardag te zamen vieren."

WILLEM mogt vrij bedenkingen maken en veel praten van werk, dat af moest, en dat hij den geheelen avond om zijnen verjaardag niet kon verzuimen, 't baatte niet; de oude vrouw moest dien avond haren zin hebben.

Na nog eenige toebereidselen gemaakt te hebben, plaatsten beiden zich aan de tafel. Hoe genoegelijk bragten zij hunnen oudejaars-avond dóór! Zij spraken van 't verledene en maakten zelfs plannen voor de toekomst. Ach! 't is zoo zoet, luchtkasteelen te maken, en al storten de meesten later in een, ze zullen niemand in hunnen val verpletteren en worden zoo gemakkelijk en zoo gaarne weder opgebouwd! Hoe tevreden zij ook waren in hun lot, toch werden op dien avond wenschen gekoesterd en verlangens geuit, die bewezen, dat nieuwe levenskracht hen scheen bezield te hebben. Op eens zeide vrouw SCHOUTEN:

„Ja WILLEM, al onze wenschen kunnen niet bevredigd worden, en dit is eene waarheid, die ik u niet zal behoeven voor te houden, maar, — en hier nam haar gelaat eene geheimzinnige uitdrukking aan — misschien kan ik heden een' wensch vervullen, dien ik u zóó dikwijls heb hooren uiten, dat hij voorzeker uit uw hart moet voortgekomen zijn.

Ga eens achter mijnen stoel in die kleine lade zien, ik geloof, dat gij daar iets voor u zult vinden."

En 't was, als was de man weder een kind geworden, zóó vol zelfvoldoening zag de moeder haren zoon aan, omdat ze reeds den voorsmaak van zijne blijde verrassing genoot; en zóó vol nieuwsgierigheid stond WILLEM op, om aan het verlangen zijner moeder te voldoen.

Naauwelijks had WILLEM de lade geopend, of hij bemerkte het pakje, dat wij door de weduwe hebben zien gereed maken. Hij naderde daarmede de tafel en las daarop de woorden: „aan mijnen zoon op zijnen verjaardag!" Hij hief het op, om het nader te bezien. Eensklaps meent hij iets te hooren; hij brengt het pakje aan zijn oor, en nu kent zijne vreugde geene palen.

„Moeder! beste moeder!" riep hij in vervoering uit, „een horlogie! O, welk eene aangename verrassing! Dat had ik nooit kunnen droomen! Zooveel geluk op éénen avond! Maar zeg mij, hoe is u dit mogelijk geweest? Ik weet, dat wij zeer zuinig moeten leven; hoe komt gij aan zulk een kostbaar geschenk?"

„Bedaar WILLEM!" was 't antwoord, „en zet u neder, dan zal ik u alles mededeelen."

„Het is nu drie jaar geleden, dat ik mij, ten gevolge van langdurige koortsen, in zeer groote verlegenheid bevond. Ik had voor 't oogenblik niets meer, en borgen deed ik niet dan ongaarne. In dezen hoogen nood besloot ik, om het horlogie van uwen vader, dat ik altijd als eene nagedachtenis van den overledene trouw had bewaard, te gaan verkoopen. Ten einde niet bedrogen te worden, ging ik 's avonds laat naar den heer VERPOORTEN, deelde hem mijne omstandigheden mede, en verzocht hem mij daarvoor de waarde te geven."

„Zeker had hij aan de tranen, die mijns ondanks, in mijne oogen stonden, gezien, dat het mij veel kostte, om van dit stuk te scheiden; hij zeide ten minste op goedhartigen toon:"

„Vrouw SCHOUTEN! ik ken u als eene knappe vrouw, en daarom wil ik dit horlogie niet koopen, maar ik zal u daarop tien gulden voorschieten. Het blijft uw eigendom; zoodra gij mij het geld kunt terug geven, komt gij het horlogie terug halen. Ik zal u geen' tijd bepalen."

„Met vreugde nam ik dien billijken voorslag aan. Voorloopig

was ik gered, en zoodra ik hersteld en den kwaden hoek een weinig te boven was, spaarde ik, wat ik maar kon, om de vereischte som bijeen te krijgen. 't Was misschien wel wat kinderachtig, maar ik was er bijzonder op gesteld, om het geld nog dit jaar bijeen te krijgen, ten einde u op dezen dag, op uwen verjaardag, daarmede te kunnen verrassen. Ik mogt mijn doel bereiken. Dezen morgen ging ik met de bewuste som naar den heer VERPOORTEN, en vroeg hem, of hij zoo goed wilde zijn, om mij het horlogie terug te geven, terwijl ik verschooning verzocht, dat ik zijn geduld zoo lang had gerekt."

„Het verheugt mij, „sprak hij," „dat gij eindelijk in staat zijt, het familiestuk weder in te lossen, en ik hoop, dat gij niet meer tot de treurige noodzakelijkheid moogt gebragt worden, om tot verkoop uwe toevlugt te nemen."

„Vol vreugde kwam ik te huis, en den geheelen dag heb ik mij reeds vergast op het genoegen van dit oogenblik. Gebruik het nog jaren lang; denk daarbij aan uwen vader, en misschien kan het nu ook eene herinnering aan uwe moeder worden."

„Ja," antwoordde WILLEM, „met regt zal het mij steeds aan u herinneren. Wie weet, hoe vele uren arbeids het u heeft gekost, en krachtig zal het tot mij spreken, wanneer ik slecht genoeg mogt zijn om dit te vergeten. Maar daarvoor beware mij die goede God dáár boven."

Het moederlijk gevoel was kiesch genoeg, om te verzwijgen, wat het haar had gekost, maar als men dien blik van innige zelfvoldoening had kunnen opmerken, dien zij beurtelings op haren zoon en het pakje wierp, dat hij nog altijd ongeopend in zijne hand hield, dan had die blik u veel gezegd. Hij zou gesproken hebben van die vele uren, aan den slaap ontwoekerd; hij zou u duizende ontberingen hebben opgenoemd, door haar met de grootste vreugde geleden; hij zou u deelgenoot hebben gemaakt van die vreugde, die geene millioenen kunnen verschaffen, ons blindelings in den schoot geworpen; die vreugde eener moeder, die leeft voor haar kind, en wier geheele bestaan niets dan reine, zuivere liefde ademt.

Daar WILLEM nog altijd besluiteloos scheen, of hij het pakje zoude openen of niet, hoewel deszelfs inhoud hem

bekend was, begon de goede vrouw eindelijk ongeduldig te worden, en dreef haren zoon aan, om het koord los te maken. En ofschoon zij den inhoud maar al te goed kende, toch schoof zij nieuwsgierig en nog digter aan de tafel, en 't was aardig om te zien, hoe vol belangstelling de oogen van deze beide menschen gevestigd waren op hetgeen uit dat pakje zou te voorschijn komen, als wachtten zij daaruit de grootste verrassing.

Dáár viel het laatste omkleedsel. Een doosje werd zigtbaar, en dit geopend zijnde, vertoonde zich het bekende horlogie. O! had dat levenlooze voorwerp maar ten halve kunnen beseffen, hoeveel vreugde zijne terugkeer veroorzaakte! 't Was alsof een dierbare huisgenoot, die lang afwezig was geweest, in hun midden terugkeerde. 't Was niet de waarde zelve, maar 't was van vader; die had 't zoo lang gedragen, en misschien kwam de gedachte wel bij hen op: o kon hij ook eens terugkeeren!

Na eenige oogenblikken nam WILLEM het horlogie uit het doosje, maar op eens roept hij in de grootste verbazing uit:

„Moeder! wat is dat? Wat beteekent dat?"

Ontsteld door dien uitroep, bukt de weduwe over het doosje. Zij zegt niets, — zij is sprakeloos van verbazing.

Onder het horlogie lag een muntbiljet van tien gulden, en daarbij een papiertje, waarop geschreven stond:

„Een brave zoon is zijn' ouders tot zegen!
Denk dikwijls aan dezen oudejaars-avond!"

J. V.

Hier willen wij onze eenvoudige schets eindigen. Want wie zal beschrijven, wat moeder en zoon gevoelden bij de weldaad, hun bewezen? Het oudejaar mogt verdwijnen; deze avond zou in hunne herinnering voortleven. En toen zij die klok hoorden slaan, die op oudejaars-avond veel plegtiger het uur schijnt aan te kondigen, en toen zij die joelende en schreeuwende menschenmassa hoorden, die het nieuwe jaar, even als een vorst, met gejuich schenen in te halen, toen omhelsde in dat nederig bovenkamertje een jongman zijne moeder innig en hartelijk, en eenen blik van innige dankbaarheid op het horlogie werpende, dat zijne oude plaats had ingenomen, zeide hij:

„Ik dank u moeder voor zulk eenen oudejaars-avond!" Maar zij hernam ernstig: „dank God, die de harten der menschen bestuurt. Hij, die de jaren doet komen en gaan, Hij heeft alles welgemaakt. En zoo dikwijls het u tegen loopt en de moed u dreigt te ontzinken, o WILLEM! denk dan aan dezen

Oudejaars-avond!

WOERDEN,
December 1859.

DE MENSCH BESCHOUWD IN ZIJNE VERSCHILLENDE BETREKKINGEN, ALS REDELIJK WEZEN.

Het is op onzen aardbol, dat de mensch in zijne verschillende rassen geplaatst is als het pronksieraad der aardsche schepping: overal toch voert hij, hoe onbeschaafd, onkundig of verdierlijkt hij ook moge wezen, heerschappij over alle dieren, die hem omringen en die hij in beleid zeer verre overtreft. En toch zouden de dieren, welke de natuur met grooter krachten of wapenen tot den aanval begiftigd heeft, ondanks het, volgens Genesis, door den Schepper aan den mensch geschonken gebied over de dieren, hunnen koning ongehoorzaam zijn, indien zij den mensch in al zijne zwakheid en naaktheid, in één woord hem zoodanig zagen, zoo als hij werkelijk is en bestaat.

De mensch heeft echter een edel en deftig wezen, heldhaftige en grootsche trekken, zijn hoofd is naar den hemel gerigt, waarop het karakter van zijnen hoogen rang staat uitgedrukt, dat hoofd met schoone haren versierd, dat breed en verheven voorhoofd, die levendige en doordringende oogen, die welsprekende trekken de gevoelens zijner ziel uitdrukkende; de voortreffelijkheid zijner natuur dringt door de stoffelijke werktuigen henen, en bezielt de trekken van het aangezigt met een Goddelijk vuur. OVIDIUS heeft dit reeds beschreven, wanneer hij zegt:

> Den mensch gaf Hij een hoofd, verheven in den hoogen,
> Beval hem 't opwaarts zien naar 's Hemels starrenbogen,
> 't Omhoog gerigt gelaat te heffen, enz.

De mond, de zitplaats der lachjes en het hulpwerktuig onzer spraak. Die ooren, waaraan zelfs de smelting van een' toon niet ontglipt, die handen, die onwaardeerbare werktuigen, onuitputtelijke bronnen van nieuwe voortbrengselen, zij zijn hem niet gegeven om tot steunpilaren te dienen voor den romp van zijn ligchaam, haar maaksel alleen, die naakt en uit zeer vele beweegbare deelen is te zamengesteld, haar fijnder gevoel dan de voeten der viervoetige dieren, die met eene hoornachtige stof bekleed zijn en als de klaauwen van eenen vogel, die bedekt zijn met schilfers, te dik, dan dat zij het gevoel niet zouden verdooven. Het is daarom dat het BUFFON en andere natuurkundigen genoegzaam toescheen, om des menschen meerderheid boven al wat leeft te bewijzen. Want die handen moeten de aarde niet betreden, noch door gedurige wrijving de fijnheid des gevoels verliezen; zij zijn gemaakt tot edeler gebruiken, namelijk om de bevelen van onzen wil uit te voeren, om de ver af zijnde voorwerpen aan te vatten, om de hinderpalen uit den weg te ruimen, om de ontmoeting en den schok van hetgeen zou kunnen schaden te voorkomen, en om hetgeen behagen kan te bewaren en onder het bereik te brengen der andere zintuigen. De rijke en majestueuse gestalte, die beenen, die schoone zuilen en die zoo wel aan het gebouw dat zij torschen beantwoorden, dien voet eindelijk, de smalle en keurige grondsteun, waarvan de vastheid en de bewegingen des te meer te bewonderen zijn en die hem dien vasten en stouten tred geven, hij raakt de aarde niet dan door de verst af zijnde uiteinden van zijn ligchaam. Die opgerigte stand bewijst, volgens BLUMENBACH, onzen natuurlijken te zijn en toont aan denzelven het onbetwistbaar kenmerk der menschheid. Het is de mensch, die in deze houding gaan kan, zoodra zijne ligchaamsdeelen daartoe genoegzaam ontwikkeld zijn.

Wanneer wij nu vervolgens in het binnenste van dit schoon gebouw treden, dan zullen ons het verbazend getal zijner stukken, hunne wonderlijke verscheidenheid, uitmuntend maaksel, verrukkende zamenstemming, de kunst hunner verspreiding in opgetogenheid brengen en ons die schoonheden, die wij in het dagelijksch leven niet tellen, doen bewonderen.

Immers maken de *beenderen* door hunne vastheid den grondslag als het ware het bindwerk van het gebouw uit. De *banden* zijn de houvasten, die deze stukken te zamen vereenigen en bevestigd houden. De *spieren*, als zoo vele veêren, brengen haar in werking. De *zenuwen*, door zich naar al die deelen te verspreiden, maken eene naauwe gemeenschap uit. De *slagaderen* en aderen, zijn gelijk aan beekjes, stroomen en rivieren, die het van het noodige vocht tot onderhouding besproeijen. Het *hart* is de vergaderbak, geschikt om die vloeistof in beweging te brengen en te houden. De *longen* om frissche lucht in het binnenste van het gebouw te brengen en er de schadelijke dampen uit te drijven. Daar alles wat leven bezit eene noodzakelijke gemeenschap onderhoudt met de lucht en van de plant tot den mensch, vinden wij in elk levend wezen, bij de planten zoowel als bij de dieren, een' toestel van werktuigen, die geschikt zijn om die vochten met den dampkring in aanraking te brengen; doch dit mechanismus is bij den eenen meer zamengesteld dan bij den anderen: dus met betrekking tot de ademhaling bezit de mensch den eersten rang onder alle schepselen. Wij zouden dit met bewijzen kunnen staven, indien wij niet vreesden voor dit tijdschrift te wijdloopig te worden.

De *maag* en andere ingewanden dienen als voorraadschuren en werkplaatsen, waarin de stoffen die tot de noodzakelijke vernieuwingen of herstellingen dienen, bereid worden. De *hersenen* eindelijk, eene bijzondere ruime woning, voor zoo ver men meerendeels aanneemt, de zetel onzer onsterfelijke ziel. Want geen der dieren bezit een bekkeneel zoo groot, als dat van den mensch, met betrekking tot het aangezigt, en daar de grootte der hersenen altijd gelijk staat met de ruimte van de beenige doos, waarin zij bevat zijn, bezit de mensch de grootste hersenen. Het verschil in grootte, tusschen het bekkeneel en het aangezigt, geeft ons genoegzaam den maatstaf voor het verstand der menschen en het instinct der dieren aan de hand. De stompheid en woestheid der laatsten zijn des te grooter, naar mate de rede tusschen die beide deelen des hoofds, meer van die van het hoofd des menschen verschilt.

De *zinnen*, die vaardige en getrouwe dienaars, waarschuwen de ziel om van al hetgeen haar noodig is te weten, en dienen

haar te gelijk tot hare vermaken en behoeften. De ziel, dus verschillend gewijzigd door de meer of min sterke indrukken, werkt wederom op hare beurt op het zenuwstelsel, onderhoudt de bewegingen, en maakt ze òf levendiger òf duurzamer, van daar komen de *hartstogten*, die onstuimige bewegingen, die werkzame neigingen, geheime driften en die onrustige begeerten, die het evenwigt der ziel verbreken en haar tot zekere voorwerpen vervoert. Verwonderlijke werkingen in den mensch door de natuur in beweging gebragt. Gelukkige hartstogten die, gelijk weldadige winden, de bezielde werktuigen op den oceaan der zinnelijke voorwerpen doet dobberen, gij zijt het, die door geheime banden de ouders aan hunne kinderen, en deze weêr aan hunne ouders verbindt, gij zijt het, die de vlijt in de dieren en in den mensch zelven ontsteekt, gij zijt in een woord de ziel der gevoelende wereld! Maar *onstuimige hartstogten* vreeselijke en verwoestende orkanen. Gij zijt het, die de stormen veroorzaakt, die de ziel overstelpen, gij zijt het, die de ouders tegen hunne kinderen en deze weêr tegen hunne ouders wapent, gij zijt het, die de vlijt in roofzucht en den mensch tot de verschrikkelijkste misdaden en woestheid vervoert, vooral bij eene verwaarloosde opvoeding, waarvan wij schier dagelijks de voorbeelden zien. De mensch kan zich hierin boven de dieren verheffen, omdat hij voor rede vatbaar is, en alzoo, bij eene goede opvoeding, die onstuimige hartstogten onderdrukken.

In zijn langzamen wasdom, lange kindsheid en groote hersenen, naar evenredigheid van zijne ligchaamsgrootte en levensduurzaamheid, verschilt de mensch wederom van het dier; want de meeste dieren blijven na hunne geboorte eenige dagen blind, dit is het geval niet met den pas geboren mensch; want juist is geen der zintuigen in vergelijking van alle andere dieren zoo volkomen ontwikkeld, als het *oog* van den pas geboren mensch; dit werktuig bezit dan reeds bijna de grootte, welke het gedurende het gansche leven moet behouden; van daar komt het dat de aangezigtjes der kinderen, waarvan doorgaans de oogen in evenredigheid grooter zijn, zelden eene onbehagelijke gedaante hebben.

Ook met betrekking tot zijne levensduurzaamheid, is hij hierin van de meeste dieren onderscheiden, want de gewone levensduur van den panter, tijger en leeuw in de menagerie

van Parijs, is van 20 tot 25 jaren. De Siberische ijsbeer leeft naauwelijks 7, de zwarte beer 8 tot 10 jaren. De drommedaris en de kameel 40 tot 50 jaren. De olifant, volgens naauwkeurige onderzoekingen, 40 tot 50 jaren, en de mensch bereikt een' leeftijd van 70 tot 80 jaren.

Aan vele veranderingen is de mensch gedurende dien leeftijd onderworpen; want het jaarlijksch ruijen der vogels, het uitvallen der haren van de viervoetige dieren, is wel is waar, bij den mensch aan dezelfde wetten onderworpen; maar ook met dit onderscheid, dat de jaarlijksche vernieuwing der opperhuid niet zoo geheel aan den invloed der jaargetijden afhangt, gelijk men dit bij de dieren waarneemt. De maatschappelijke mensch, die al de voordeelen der beschaving geniet, is niet zoo gestreng aan den invloed der jaargetijden onderworpen als de dieren.

Het Fransche volk, dat tegen het einde der 18e en vooral gedurende de eerste jaren der 19e eeuw de kiem der bevolking door de zeissen des oorlogs heeft weggemaaid gezien, heeft gedurende de laatste jaren een' ontegenzeggelijken aanwas in de vermeerdering der bevolking gehad. De naauwkeurigste tellingen in het begin der omwenteling van 1789 gedaan, gaven naauwelijks 25 à 30 millioen voor geheel Frankrijk op, dat met 31 tot 32 millioenen bevolkt was in 1830. Ook in Nederland en de andere landen van Europa neemt de bevolking toe. Wij willen geenzins ontkennen, dat in sommige gemeenten van ons vaderland zoo wel als in andere landen van Europa, de bevolking niet is toegenomen; doch dit is daarom geen bewijs voor de vermindering der bevolking, omdat het nieuwe vaderland der landverhuizers, daardoor eene aanwinst van bevolking verkrijgt. Men slaat het getal menschen, welke deze aarde bewonen, niet te hoog aan, wanneer men die op 700 à 800 millioenen schat. En zouden de dieren ook naar die mate vermenigvuldigen? Wij gelooven dit niet; want immers velen van hen worden ten onder gebragt door hunne menigte vervolgers. En welk eene volstrekte onberekenbare menigte van viervoetige dieren bevatten onze werelddeelen niet, en onder die menigte, welk eene verscheidenheid van aard, grootte, gedaante, kleuren, huishouding enz. Van het kameelpaard of de giraffe, hetwelk de bladeren der boomen tot op

15 voeten hoogte afweidt, tot op de muis, die leeft en zich in een gaatje verbergt, welk een afstand en door hoe vele duizenden van viervoetige dieren is die afstand aangevuld! Tusschen het luipaard en het pijlsnelle hert, welk een verschil in vlugheid en beweging, en welk een verschil van woestheid en kracht tusschen het makke schaap, den woesten tijger en den verscheurenden leeuw. Wie telt alle visschen en vogelen der werelddeelen! en vestigen wij onze aandacht op het heir van bloedelooze diertjes, ook dat bevinden wij zoo min te kunnen overzien als te tellen; water, lucht en land leveren dezelven als om strijd op in zulk eene menigte, dat ook de levendigste verbeelding zich haar niet kan voorstellen. Wapenen wij slechts ons oog, breiden wij deszelfs gezigtskring schier tot het oneindige uit, door de middelen, welke de kunst ons daartoe aanbiedt, dan opent zich voor den mensch eene geheel nieuwe wereld, niet minder rijk in getal en verscheidenheid van voortbrengselen, dan die, welke wij met het bloote oog kunnen bereiken en over die millioenen soorten van dieren is het den mensch gegeven heerschappij te voeren.

De mensch leeft onder alle hemelstreken en over den ganschen aardbodem. Dáár, waar de berk en eik niet meer groeit, waar de natuur dikker vachten aan het rendier, aan den witten vos en ijsbeer gegeven heeft, om de felste koude te kunnen verduren, trotseert de mensch het geweld van den winter, schoon hem de lokken van het hoofdhaar bevriezen.

Het menschelijk ligchaam bezit gewoonlijk 30 tot 32 graden warmte, naar den thermometer van REAUMUR; het behoudt die zelfde graden van warmte, zoowel in de koude gewesten der poolstreken, als in het midden van de verzengde luchtstreek en zoowel gedurende de felste koude van den winter als in den brandend heeten zomer. Verbazend is 's menschen gestel, hetwelk zoowel hitte als koude kan verduren, geheel eenig is het in de gansch levende natuur. Indien hieraan nog eenige twijfeling kan overig wezen, heeft de geweldigste kunsthitte bewezen, dat de mensch eene veel nadere dwaalster in het zonnestelsel zou kunnen bewonen, zonder verteerd te worden door deszelfs gloed. De proeven van FORDYCE in Engeland, de waarnemingen van DUHAMEL, TILLET in Frankrijk en anderen bewijzen, dat het menschelijk ligchaam eenen zoo hoogen graad

van warmte kan doorstaan, dat dierlijke ligchamen daardoor verzengd en gebraden zouden worden. De leden van de Académie des Sciences te Parijs hebben twee meisjes in eenen oven zien gaan, waarin men vruchten en vleesch braadde; de thermometer van REAUMUR klom daarin tot 103 graden en echter bleven zij er verscheidene minuten in, zonder dat zulks haar eenig leed deed. De gewoonte evenwel oefent eenen aanmerkelijken invloed op die eigenschap des ligchaams uit, tot het verdragen van eenen warmtegraad, welke dien, waarvan het doordrongen is, zeer verre te boven gaat; want koks en keukenmeiden, stokers op de stoombooten en in de stoomfabrieken, vatten dikwijls onbevreesd gloeijende kolen aan, die onze teedere vingers zouden doen verbranden; werklieden in de ijzersmelterijen drukken den omtrek hunner voeten in het brandende en vloeibaar metaal af, op het oogenblik waarop het door verkoeling weder vast wordt. Niet minder verschil is er in de zwaarte der lucht, dan in hare warmte, in welke echter de mensch als bewoner der bergen tevens gezond leeft. De barometer leert ons hier even ontzettende berekeningen maken als de thermometer te voren. Op de cordilières bragten CONDAMINE en BOUGUER drie weken door in eene lucht, die nog geen 17,000 ponden zwaarte had, voor den ligchamelijken omtrek van den mensch, wiens algemeene last, schoon hij dien nimmer merkt, op ruim 32,000 ponden in de vlakte wordt gerekend, terwijl de parelduiker, tot 400 voeten dalende in de zee, eenen last van 300,000 ponden te verduren heeft, en de mijnwerker in de diepe groeven zijn leven zonder het genot van het daglicht slijt.

Gelijk nu de Schepper gezorgd heeft, dat de mensch onder allerlei luchtstreken wonen kan, zoo heeft Hij hem ook in staat gesteld om van allerlei voedsel te leven, door een darmkanaal zoo ingerigt, dat volgens BLUMENBACH de mensch een alles etend dier is. Zoo leven nu nog ontelbaar veel menschen van enkel plantaardigen kost, van aardappelen, kastanjes, dadels, enz.

Visch alleen voedt den Kamschatdaal en andere kustbewoners; de zwervende Mooren en de Arabieren doortrekken de uitgestrekte zandwoestijnen en gebruiken slechts eene geringe hoeveelheid Arabische gom; sprinkhanen eten de bewoners van Lybië. Walvischtraan en spek drinkt en eet

de Groenlander. De herders in Zuid-Amerika bij de rivier de Orenocco leven schier alleen van vleesch. De Eskimo's eten het vleesch raauw. De neger der Antillische eilanden wordt vet in het saisoen waarin het rijke suikerriet hem een voedsel verschaft, dat hij boven zijne gewone spijzen verkiest. De Braminen in Indië en vele volken der Kanariesche eilanden en van Brazilië leven bijna alleen van moeskruiden, zaden en wortels. De woeste Californiër verslindt alles wat hem voorkomt, en de beschaafde Europeër maakt voor zijne tafelweelde toebereidingen, waaraan al de rijken der natuur cijnsbaar zijn.

Dat de mensch ook met weinig voedsel zich kan tevreden stellen, bewijst ons HIERONYMUS, die zegt: dat de Anachoreten niets anders met zich in de woestijn bragten als brood en zout; hij zweert er zelf bij, dat hij in de woestijn, die tusschen Syrië en Saracenen gelegen is, monniken gezien heeft, van dewelke één 30 jaren lang niets dan gerstenbrood en stinkend water, de andere niet meer dan vijf vijgen dagelijks genoten had. HIERONYMUS zegt van zich zelven, dat hij aan het einde de vasten door zijne onthouding, zoo hevig door eene koorts werd overvallen en zoo zeer was uitgeput, dat hij naauwlijks meer vleesch aan zijne beenderen scheen te hebben. Hij zegt uit het leven van HILARION, dat deze heilige door een vreeselijke diëet van droog brood, watergewassen, kruiden en wortelen, hetgeen met zijnen drank dagelijks niet meer dan 2 oncen uitmaakte, zoo zeer was uitgeteerd, dat hij naauwlijks meer kon gaan. RUFFINUS verhaalt in het tweede boek zijner levensbeschrijvingen der vaders, dat de onthouding onder de Egyptische Anachoreten zoo groot was, dat *eene druif*, die aan eenen broeder in de woestijn was toegezonden, van cel tot cel de geheele woestijn was doorgegaan, zonder door iemand hunner genoten te worden. Zelfs had ZENON, een abt die van Palestina reisde, des avonds als hij vermoeid en hongerig was, eenen akker gezien, waarop komkommers groeiden en daar 5 dagen vertoefd, de komkommers met strakken blik aangezien en zich met eene ledige maag van daar begeven. HERACLIDES verhaalt in zijn paradijs, dat de oude MACARIUS in de Thebaische woestijn tot aan het einde der vasten in eene gebogene houding had gestaan, zonder brood of water te genieten, zich niet eenmaal nedergezet, noch een

woord gesproken had. Ook de Israëlieten houden een vasten tweemaal in het jaar uit, door eene geheele onthouding van spijs en drank, gedurende 24 uren, wanneer zij de verwoesting van Jeruzalem en later den grooten verzoendag vieren.

De mensch, wiens leven bij zich zelven bepaald, onophoudelijk bezig is met het herscheppen van vreemdaardige zelfstandigheden, tot zijne eigene zelfstandigheid, die tot een bloot plantaardig bestaan gezonken is, hoe verre overtreft de mensch de bewerktuigde schepselen der natuur, waardoor hij buiten zich zelven stijgt, het veld van zijn aanwezen uitbreidt, in al zijne behoeften voorziet, en met de geheele natuur die menigvuldige betrekkingen onderhoudt, welke deze aan zijn gebied onderwerpen. De geschiedenis leert ons in het algemeen en van elk mensch in het bijzonder duidelijk genoeg, welk eene verandering er in zijne uitwendige gedaante, door levenswijze, opvoeding, regeringsvorm, enz. plaats vindt. Wat ook den eenen mensch van den anderen moge onderscheiden, hetzij hij blank of zwart zij, of met den Patagoniër 6 of 7 voeten bereike, of tot het geslacht der dwergen behoore; waar wij ook den mensch ontmoeten, hetzij aan de polen, of onder de evenachtslijn, hij is en blijft altijd mensch in zijne verschillende betrekkingen op aarde, en dit blijkt al verder uit zijnen verheven aanleg. Hij is het, die de meest talrijke en verschillende indrukken ontvangt, die door de meeste gewaarwordingen wordt bestormd, die zijne gemoedsbewegingen, de onderwerpen zijner gedachten en de bronnen van zijn verstand het geregeldst verbindt. Hij is het, wiens bewerktuiging het best geschikt is, om de werking van al de voorwerpen te gevoelen, en op zijne beurt op alles wat hem aandoet, door vermogende en menigvuldige middelen terug te werken.

De mensch is begaafd met *rede*, hij heeft denkbeelden, hij vergelijkt ze met elkander, hij oordeelt over hunne overeenkomst of verscheidenheid, en hij handelt volgens deze beoordeeling. Alleen hij is begaafd met het geschenk der spraak en evenwel hooren wij het vogelenheir zijn lied aanheffen, zij antwoorden elkander door hunnen liefelijken zang, zij verstaan elkander. Wanneer één hond blaft, antwoordt hem een andere, en echter heeft men

opgemerkt dat die dieren, welke het meest den mensch nabij komen, juist de minste taal hebben. De mensch is in staat nieuwe woorden te scheppen, naar mate hem nieuwe denkbeelden toevloeijen. Zonder de spraak immers, zoude de mensch alleen zinnelijke denkbeelden hebben: door haar vormt hij het kostbaarst geschenk, de *spraak*. Bedreven in de vernuftige kunst, om zijne gedachten te schilderen en die aan anderen mede te deelen, is de mensch geschikt, om van alle voorregten der *rede* gebruik te maken, de enge kring zijner denkbeelden strekt zich meer en meer uit, en eindelijk geraakt hij tot de afgetrokkenste denkbeelden. De aard der dingen, hare hoedanigheden, betrekkingen, werkingen, veranderingen, opvolgingen, gebruiken en hare duurzaamheid zullen aan de rede eene bron van denkbeelden opleveren, waarmede hij zich altijd zal bezig houden, zonder dezelve immer uit te putten, dus neemt men ook waar, dat die volkeren, wier talen zeer arm zijn, weinig afgetrokkene denkbeelden hebben, en dat menschen die het gebruik der spraak missen, bijna niets als zinnelijke denkbeelden hebben.

De mensch omkleedt zijne denkbeelden met woorden of willekeurige teekenen, en door dit voorregt stelt hij een verband tusschen zijne verbeelding en zijn geheugen. Men zegt ook van de dieren dat zij geheugen hebben. Wie zal den hond, het paard, den olifant enz. het geheugen ontzeggen, schijnen zij ook niet met overleg te werk te gaan, en toch vragen wij, waarom is de web eener spin altijd van hetzelfde maaksel? Het nest der vogelen, waarom kennen zij de verschillende bouworden niet? Kan de bever bij het maken van zijne dijken en dammen anders handelen, dan hij handelt? Doch de mensch gaat met overleg te werk; hij wikt en weegt, hetwelk hem hier zoo, daar weder op eene andere wijze handelen doet, en zoo is hij in verschillende betrekkingen werkzaam.

De mensch deelt zijne gedachten aan anderen mede en volmaakt hierdoor al zijne vermogens, daardoor geraakt hij tot alle kunsten en wetenschappen, daardoor is hem de geheele natuur ondergeschikt. Nu bezingt hij in een gedicht de deugden eens helds, dan verandert hij een ruw doek door verschillende trekken van zijn penseel in een verrukkend

vergezigt, of doet ons de woedende zee voorstellen zoo als zij werkelijk is; dan weder doet hij de dooden herleven; hier met den bijtel of het graveerijzer in de hand, bezielt hij het marmer en doet het metaal herleven; daar, nemende zijn winkelhaak en paslood, bouwt hij zich paleizen naar de verschillende bouworden; elders, met behulp van een vergrootglas, gaat hij nieuwe werelden ontdekken in onzigtbare atomen, of de bedekte speling van eenig werktuig nasporen; eindelijk van dit vergrootglas een verrekijker makende, dringt hij tot in den hemel door en gaat SATURNUS met zijne manen beschouwen. In zijne woning teruggekeerd, schrijft hij de hemelsche ligchamen wetten voor, teekent hunnen loop, meet de aarde, leidt den bliksem af, vliegt met een rijtuig zonder paarden vele uren in weinige minuten, doorklieft de lucht met een luchtballon, zoo als MONTGOLFIER, BLANCHARD, KIRSCH en anderen gedaan hebben, ontvangt tijdingen, zoo spoedig als de gedachte, doormiddel van den electro-telegraaf, graaft zich tunnels onder groote rivieren, zoo als die onder den Theems, door BRUNEL ontworpen; hij voert legers van duizende en duizende menschen aan naar ver afgelegene landen, zoo als XERXES en NAPOLEON I naar Rusland, NAPOLEON III en de Koningin van Engeland naar Italië, de Krim, enz. deden. Hij vaart, trots wind en stroom, op de rivieren en zeeën met een schip alleen door den stoom voortgedreven. Zijne vlugt vervolgens rigtende naar de verhevenste gewesten, spoort hij de natuur der wezens na en onderzoekt hunne betrekkingen, de verwonderenswaardige overeenstemming, die er uit voortspruit en hunne verschillende volmaaktheden wikkende, ziet hij eene onmetelijke keten voortkomen, die hen allen omvat. Op andere tijden minder verheven, maar niet minder achtenswaardig, houdt zich de mensch bezig met die kunsten en wetenschappen, waardoor hij in zijne behoeften voorziet, of zijn gemak vermeerdert, zijne rede buigt zich tot alles. De aarde door zijne zorg bebouwd, levert iederen dag nieuwe voortbrengsels op: de hennip en het vlas ontdoen zich van hunnen bast, om hem kleederen te verschaffen; het wolligevee laat hem zijne rijke vacht over, en de zijworm spint voorhem zijne zoo kostbare web, het buigzaam metaal vormt en laat zich door zijne handen bewerken, de steen wordt zacht tusschen

zijne vingers; de grootste en sterkste boomen vallen voor zijne voeten neder en nemen een nieuw wezen aan. Alle dieren zijn ondergeschikt aan zijne wetten en de ontembaarsten zelf bespotten niet ongestraft zijne magt. Deze dienen tot zijne voeding, die spant hij voor zijnen wagen, andere gebiedt hij zijne akkers te beploegen, andere wederom maakt hij tot zijne lastdragers, tot zijne jagers, tot zijne wachten en tot zijne zangers; eindelijk verstout zich de mensch een weg te banen op den wijden oceaan en vereenigt door de scheep- en stoombootvaart en door de spoorwegen de verste afstanden der wereld.

Doch de uitmuntendheid der menschelijke rede praalt ook nog met eenen nieuwen luister; wij bedoelen hier, in de stichting van maatschappijen van verschillenden aard en strekking, hoedanig onder deze, om uit de velen slechts eenige te noemen, de maatschappij tot nut van 't algemeen, de maatschappij tot redding van drenkelingen, de afschaffings- en matigheidsgenootschappen en zoo vele anderen meer: daar worden de deugd, de eer en het belang der menschen verschillend vereenigd en bekroond, en de bron van vrede en geluk aangeboden. Terwijl de koning, de vorst, de overheid in de schaduw der wetten een regtmatig gezag uitoefenen, sporen zij de deugd zoo veel in haar vermogen is aan, beteugelen de ondeugd en verspreiden naar alle kanten den invloed hunner gelukkige besturing. Hier bloeijen de kunsten en wetenschappen; daar worden de dichters, redenaars, geschiedschrijvers, wijsgeeren, regts- en godgeleerden geboren; elders vormen zich dappere krijgsoversten; daar eindelijk volmaakt zich de vriendschap, de trouwe gezellinne des levens, de troost onzer rampen en het zout onzer genoegens.

Maar de hoogste verheffing van den mensch in zijne verschillende betrekkingen als redelijk wezen, is de gemeenschap die hij heeft met zijnen Schepper, door de godsdienst. Want door de dikste duisternis omringd, kennen de dieren de hand niet, die hen gevormd heeft, zij hebben wel is waar het genot van hun bestaan, maar kunnen tot de oorzaak van hun leven niet opklimmen. De mensch alleen verheft zich tot dat goddelijk beginsel en voor den voet van Gods troon nedergeknield, aanbidt hij, vervult met den diepsten eerbied de levendigste dankbaarheid de onuitsprekelijke goedheid,

die hem geschapen heeft. Door die goddelijke fakkel verlicht, streeft de mensch langs de loopbaan des roems, die voor hem geopend is: hij bemagtigt alras de kroon des levens en drukt haar op zijne onsterfelijke kruin.

Zoodanig, mijne lezers, is de mensch op den hoogsten trap zijner aardsche volmaaktheid; uit dit oogpunt beschouwd, zoude men zeggen, dat er in de trappen van onzen aardbol eene aanmerkelijke gaping plaats had; maar de gang der natuur is overal gelijkvormig en de menschelijkheid heeft hare trappen, gelijk al de voortbrengselen van onzen aardbol; want tusschen den volmaaktsten mensch en het hem meest gelijkende dier, is een verbazend groot onderscheid.

Doorloopt al de volkeren der aarde, beschouwt de inwoners van een en hetzelfde koningrijk, van eene en dezelfde provincie, van eene en dezelfde stad, van een en hetzelfde dorp of vlek, ziet de leden van een en hetzelfde geslacht en wij zullen zoo vele soorten van menschen meenen te zien, als wij bijzondere wezens zullen onderscheiden.

Laat op den dwerg van Lapland den reus van Madagascar volgen, dat de Afrikaan met zijn plat aangezigt, met zijne zwarte kleur en wollige haren plaats make voor den Europeaan, wiens regelmatige trekken nog door de witheid zijner kleur en de schoonheid zijner haren opgeluisterd wordt; stelt de Hollandsche zindelijkheid tegenover de morsigheid van den Hottentot. Gaat van den ontmenschten kannibaal tot den wellevenden Franschman over, stelt den stommen Hottentot tegenover den diepdenkenden Engelschman, klim van den Schotschen boer tot den grooten NEWTON op, daal van de zoetluidendheid van madame CATALANI of JENNY LIND af tot de boersche zangen der herderinnen, telt eens hoe vele schakels er gevonden worden, tusschen den ijzersmid en REAUMUR, die het ijzer ontleedde. Wij eindigen met de woorden van onzen vaderlandschen dichter J. VAN VONDEL, uit zijn *Lucifer:*

Een godheid geeft haar glans door 's menschen oogen heen,
De redelijke ziel komt uit zijn tronie zwieren.
Hij heft, terwijl de stomme en redelooze dieren
Naar hunne voeten zien, alleen en trotsch het hoofd
Ten hemel op naar God zijn Schepper hoog geloofd.
Hij looft Hem niet vergeefs voor zóó veel rijke gaven,
Hij heerscht gelijk een God, om wien het al moet slaven.

v. E.

ZOO ZIJN ER!

EEN BEELD NAAR HET LEVEN.

Op een schoonen Julijdag van het jaar 18** liep een élegant gekleed jongmensch van omstreeks vijf en twintig jarigen leeftijd op de breede steenen kaai der havenstad Marseille heen en weder. Hij was slank van ligchaamsbouw, had een regelmatig en, men kon zeggen, schoon uiterlijk, terwijl zijne geheele houding den man van opvoeding en verstand verried. Een zwarte knevel op de bovenlip en een broek met een breed gouden galon bezet, gaven hem een krijgshaftig aanzien, waarbij nog een korte, zwarte rok met kwasten kwam, in een knoopsgat waarvan zich het lint der orde van het legioen van eer bevond. Ofschoon hij schijnbaar doelloos daar heen en weder drentelde, kon toch een meer oplettend beschouwer duidelijk zien, dat zijn scherpe blik met eene zekere opmerkzaamheid meermalen naar een voorwerp gluurde, dat ongetwijfeld wel in staat is het oog van een jong mensch tot zich te trekken.

Dit voorwerp was een jeugdig, naauwelijks negentienjarig meisje, dat op den naam van schoon in der daad aanspraak mogt maken, wier kleeding een minderen stand verried en die met eene vriendin aan den voet van eene der reusachtige lantaarnpalen zat met een korf bloemen voor zich, welke zij den voorbijgangers te koop aanbood. Het was de schoone CLARISSE, gelijk men haar pleegde te noemen, eene der beminnenswaardigste bloemenverkoopsters der groote stad Marseille, met hare vriendin LOUISE, die denzelfden handel dreef.

Hare kleeding kenmerkte tot in de kleinste bijzonderheden de grootste zindelijkheid en naauwkeurigheid. Hare gelaatskleur was zacht en had eene bruinachtige tint, gelijk de fransche vrouwen van het zuiden doorgaans hebben; hare lange, zijden wimpers overschaduwden als een zachte sluijer een paar helder blaauwe oogen, waarin zich de helder blaauwe hemel van het zuiden scheen af te spiegelen. De regelmatige trekken van haar ovaal gelaat, de schoone, zacht rooskleurige lippen, hare kleine, ivoorwitte tanden en de gansche harmonie van haar uiterlijk wezen maakten haar waardig, met

de bekoorlijkste schoonheden der parijsche salons te kunnen wedijveren.

SASSO FERRATO, RUBENS en CARLO DOLCE zouden een heerlijk model in dit schijnbaar zoo onaanzienlijke kind gevonden hebben.

Hare vriendin LOUISE, eene kleine blondine, muntte minder uit door schoonheid, maar gaf in hare gansche verschijning die smeltende zachtheid te kennen, welke de blondines zoo zeer beminnenswaardig maakt; nogtans lag er iets in hare groote, helder blaauwe oogen, dat koketterie en schalkschheid te kennen gaf. Het was de beide meisjes klaarblijkelijk aan te zien, dat ook zij dien vreemden heer met zijn ordelintje niet zonder belangstelling beschouwden.

„Neem u in acht!" zeide LOUISE lagchend tot CLARISSE, terwijl zij half schertsend, half dreigend haar welgevormden vinger omhoog hief; „neem u in acht, CLARISSE! dat gij niet op hem verliefd wordt. Gij kunt de oogen niet meer van hem afwenden."

„Och! houdt toch stil met zulk eene scherts!" antwoordde CLARISSE, eenigzins geërgerd, hoewel een hoog rood hare wangen bedekte en meer te kennen gaf, dan zij zelve wilde weten.

„Nu ja," voer LOUISE lagchend voort „wat mijne oogen zien, gelooft mijn hart. Gij zijt reeds verliefd, mijne vriendin! en ik kan mij nu wel verklaren, waarom die heer, nadat hij u gisteren voor de eerste maal heeft gezien, zich weder hier bevindt. Zie maar eens, hoe hij onophoudelijk den blik op u gevestigd houdt."

„Neen, hij bedoelt u!" antwoordde CLARISSE verlegen.

„Neen neen, het is wel naar u dat hij ziet! Maar waarom komt hij dan niet herwaarts om bloemen te koopen? Dat vind ik in het geheel niet beleefd, om iemand zoo van verre te begluren. Ik zal hem eens wenken....."

„Neen, om Gods wil, doe dat niet!" viel CLARISSE haar verschrikt in de rede en hield hare schalksche vriendin de hand op den mond.

„Ziet gij wel!" riep LOUISE, met een helder vrolijk lachje; „ziet gij wel, dat gij verliefd zijt, verliefd van hoofd tot teen. Nu, schudt maar niet ontkennend met uw hoofdje; gij kunt het toch niet langer loochenen....."

„Maar," voer zij na een oogenblik stilte ernstiger voort, „denkt gij dan volstrekt niet meer aan PIERRE, CLARISSE?"

Deze kreeg eene hoog roode kleur en sloeg bedeesd de oogen neder.

„Wat zal er van den knaap worden, zoo gij hem vergeet? Hij bemint u toch zoo opregt; wel is hij arm, maar een eenvoudig matroos kan ook niet met zulk een ridderlijk heer wedijveren. Doch wat zou die voorname heer nu eigenlijk wel van u begeeren? Zou hij u willen huwen? Dat geloof ik toch niet! Misschien verleiden, afplukken als eene bloem uit onzen korf en u dan verachtelijk wegwerpen en daarna met den voet treden....."

Terwijl LOUISE nog zoo redeneerde, trad de vreemdeling werkelijk op de beide meisjes aan en groette ze vriendelijk. LOUISE beantwoordde dien groet onbedeesd en zag hem scherp in de oogen; CLARISSE echter sloeg de blikken neder en verried eene bange onrust.

„Wat scheelt u, lief kind?" vroeg de vreemdeling en hief haar aanvallig hoofdje op. CLARISSE sloeg een haastigen blik op hem, maar toen zijne sprekende oogen zich in de hare spiegelden, wendde zij zich schuchter af en kon geen enkel woord uitbrengen.

„Wilt ge mij wel eenige bloemen verkoopen?" vroeg hij op even zachten toon als te voren.

„Gaarne!" antwoordde CLARISSE, innig verheugd eene gelegenheid te hebben gevonden hare schuchterheid te overwinnen, en greep even ras eenige ruikers uit haar wel voorzienen korf. Terwijl zij den vreemdeling den schoonsten ruiker overreikte, speelde een liefelijk lachje om hare lippen; hij echter zag haar weder scherp aan en CLARISSE voelde hoe zij door dien blik bloosde; er lag iets boeijends, iets innemends in zijn oogopslag. Hij vroeg niet naar den prijs, maar legde haar een vijffrancs-stuk in de kleine, poezele hand.

„Dat is te veel!" fluisterde zij, maar was te gelijk verlegen dat zij niet kon terug geven.

„O toch niet, lief meisje!" zeide de vreemde; „ik zou wel altijd bloemen van u willen koopen, alleen om het voorregt te genieten u te zien, want gij zijt schooner dan al uwe bloemen."

„Ik bid u, mijnheer! zulke vleitaal....."

„Gij zoudt den heerlijksten tuin sieren. Hebt gij geen lust, u naar Parijs te begeven? Daar zal het u beter bevallen dan hier in Marseille; en dan behoeft gij niet langer bloemen te verkoopen."

CLARISSE zweeg; zij was ontroerd, hetgeen het kloppen van haar boezem maar al te duidelijk bewees.

„Wel neen, mijnheer! CLARISSE moet bij haar vader blijven," nam LOUISE het woord op.

„Hebt gij nog een vader, lief meisje?"

„Ja, mijnheer! hij was vroeger soldaat," antwoordde zij met eene bevende stem.

„Ah! dan behoort hij tot mijn stand, want ik ben legercommissaris en keer uit de Krim terug, wijl de oorlog gedaan is; en het is dus wel der moeite waard om een zoo lieftallig meisje als gij zijt, langer hier te verwijlen dan mijn voornemen was. Zeg mij eens, meisjelief! kan ik uw vader niet eens spreken? Ik mag gaarne de oude soldaten, die tot den bloei van Frankrijk het hunne hebben bijgedragen; zeker, ik zou dien ouden man gaarne leeren kennen, die niet alleen de zegepraal behaalde op den vijand, maar ook op de Godin der schoonheid, daar zij hem zulk een aanminnig schepsel schonk als gij, lieve kleine bloemenverkoopster!"

CLARISSE wist niet wat zij op deze met eene zekere hartstogtelijkheid uitgesproken woorden moest antwoorden. Zij sloeg de oogen weder verlegen neder en speelde verstrooid met de bloemen op haren schoot.

„Waar woont uw vader?" vroeg de vreemdeling.

„Straat St. Vincent, No. 13, achter het paviljoen d' horloge," antwoordde CLARISSE zacht.

„Dan zien wij elkander weldra weder, schoone!" zeide de gedecoreerde heer, terwijl hij eene kleine portefeuille uit den zak nam en de woning opteekende, waarna hij zeer galant groette en zich verwijderde. Naauwelijks was hij een twintigtal schreden voortgegaan, toen een jeugdig, vlug matroos de beide meisjes vrolijk te gemoet trad; hij had juist de breede kaai bestegen en dus den vreemdeling bij CLARISSE en LOUISE gezien.

„Mijn Hemel, daar is PIERRE!" fluisterde LOUISE hare vriendin verschrikt toe; maar deze had hem bereids gezien en scheen volstrekt niet geneigd, zich thans met hem in te

laten. Zij nam dus haar bloemenkorf op en vervolgde haren weg.

„Ei, ei, zoo haastig, CLARISSE?" vroeg PIERRE, die inmiddels genaderd was en niet zonder argwaan het blozende meisje in het gelaat zag.

„Ik moet naar huis," antwoordde zij eenigzins verlegen en poogde haren weg te vervolgen. De matroos echter, door ijverzucht opgewekt, trad voor haar, zag haar veelbeteekenend aan en zweeg eenige oogenblikken. CLARISSE echter vermande zich en zag ook hem, onverschilligheid doende blijken, doordringend aan.

„CLARISSE!" vroeg PIERRE op nadrukkelijken toon, „wie was de zoo net gekleede heer, die zoolang met u heeft gesproken?"

„Wat weet ik dat? Een vreemdeling, die bloemen kocht!" was haar onverschillig antwoord.

„En zeer veel betaalde," liet LOUISE daarop volgen.

„Ah, zeer veel!" sprak PIERRE op spottenden toon. „Hij wilde welligt meer betalen, dan enkel de bloemen?"

„Dat is onbeleefd, dat is beleedigend!" riep CLARISSE, van toorn gloeijend, en liep hoovaardig haren beminde voorbij, om huiswaarts te gaan.

„Arme PIERRE!" dacht LOUISE, terwijl zij, een medelijdenden blik op den jongeling werpende, hare vriendin volgde.

Zoo lang hij kon, zag PIERRE de beide meisjes na, terwijl eene diepe weemoedigheid zich over zijne, door de zon gebruinde gelaatstrekken, verspreidde. „O mijn God!" sprak hij bij zich zelven en keerde aangedaan naar zijne boot terug; „o mijn God!" zuchtte hij treurig, terwijl hij zich boog en het touw aan de kaai losmaakte. Het was, als wilde hij al de smart zijner ziel in deze zucht uitgieten, of den Allerhoogste aanroepen tegen de duistere voorgevoelens, die zich plotseling als eene door den storm voortgedrevene onweerswolk van zijn hart meester maakten. Hij liet de boot onnadenkend voortdrijven en zat in gepeins verzonken aan het roer neder, het hoofd in de hand geleund.

De heete Julijzon neigde ter kimme en CLARISSE was juist bezig, haren vader, met wien zij alleen was, eenige verfrissching te bereiden, toen er aan de deur der kleine woning werd geklopt, en nadat de oude soldaat met ruwe stem „binnen!"

had geroepen, de vreemde heer van des morgens het vertrek binnentrad. De oude krijgsman, wien het eene been in den slag van Waterloo door een kanonkogel was weggenomen, greep, zoodra hij den voornamen heer zag, naar zijne kruk, welke hem ten steun diende om zich van zijn leunstoel op te rigten en begroette zijnen bezoeker.

„Houdt uw gemak, oude krijgsmakker!" riep de vreemdeling op luchtigen toon en naderde den ouden man, hem tevens minzaam de hand reikende. „Houdt uw gemak! Wanneer een aankomende knaap als ik, die te naauwernood het slagveld gezien en kruid geroken heeft, een met roem en eer bedekten veteraan komt bezoeken, dan moet zulks met denzelfden eerbied geschieden als een korporaal tegenover zijn chef heeft in acht te nemen. Dat ik het geluk smaak, een' zoo verdienstelijken invalide te leeren kennen, heb ik aan dat lieve kind, uwe dochter, te danken."

„Gij bewijst mij veel eer, waarlijk al te veel, waarde heer!" antwoordde hem de oude op eerbiedigen toon. „Mag ik vragen, wie mij die eer bewijst?"

„Namen doen weinig ter zake!" zeide de vreemdeling opgeruimd; „wilt gij het echter weten: ik ben Graaf SOLAR, leger-commissaris der keizerlijke armée. . . . . "

„O dan zijt gij hooger geplaatst dan ooit mijn rang was," viel de invalide hem levendig in de rede. „Reken mij dat eens aan; ik tel reeds meer dan zestig levensjaren, was vijf en dertig jaar lang in werkelijke dienst, heb elf campagnes mede gemaakt en menigen houw op het slagveld bekomen, en ik kon het niet verder brengen dan tot den rang van sergeant-majoor. De staat geeft mij jaarlijks drie honderd francs, als een pleister voor mijn afgeschoten been, en bovendien moet mijn arm kind nog dagelijks haar best doen om bloemen te verkoopen, daar wij anders wel honger zouden moeten lijden. Maar zij is eene brave en zorgzame dochter; kom hier CLARISSE! dat ik u omhelze; zij is de steun van mijnen ouderdom!" voegde hij er bij.

CLARISSE trad eenigzins bedeesd nader en boog zich tot haar vader. „Gij zijt mijne verzorgster, niet waar, CLARISSE!" ging de oude voort, terwijl hij haar menigen kus op het voorhoofd drukte en het volle, bruine haar langs de slapen wegstreek. „Als ik haar aanschouw, zie ik het evenbeeld

harer moeder, die reeds lang den laatsten slaap slaapt. Ach! hare moeder, die goede vrouw!" sprak hij met tranen in de oogen; „ja waarlijk, mijnheer! toen ik nog op uwe jaren was, was ik een flinke jongen; als knaap van dertien jaar kwam ik als tamboer bij de groote armée, ik ben in Rusland en bij den slag van Leipzig geweest; op vijftienjarigen leeftijd werd ik korporaal, en op mijn zestiende sergeant; ik droomde van gouden épauletten en den maarschalksstaf, maar de fortuin is eene vrouw met vele luimen, en zij was mij niet gunstig. Getrouw als een hond zijn meester, volgde ik onze vaan, waar zij ging; maar het heeft mij niet veel gegeven, doch ik heb mijn vaderland lief en — bij den Hemel! als mijne ledematen niet even als een oude scheepsromp waren verbrijzeld, dan had ik den veldtogt in de Krim nog mede gemaakt! Maar dat kon niet, het was mij onmogelijk. Ik moest de krijgsdienst vaarwel zeggen, daar ik een officier van de garde heb nedergeschoten, die op mijne vrouw verliefd was .... ach! die goede CATHARINA! Ja, ware zij nog maar in leven, ik zou mij duizendmaal gelukkiger gevoelen! Maar nu moet de oude JACQUES eenzaam leven, als zijne dochter naar de stad is om bloemen te verkoopen!" De oude was waarlijk zeer aangedaan en de tranen vloeiden hem langs de magere wangen.

„Ik geloof ten minste dat uwe dochter een edel, goed hart heeft, en dat is wel een groot geluk, hetwelk uw deel is," zeide Graaf SOLAR op troostenden, minzamen toon.

„Ja, dat troost mij ook in mijn ongelukkig lot ..... *sacre bleu!* gij hebt wel gelijk daarin!" riep de oude; „kom, CLARISSE! dat ik u nog eens omhelze; o zij is mijn engel! zie haar maar eens goed aan, waarde heer!" voer hij voort, terwijl zij verlegen het nederig vertrek verliet. „En ik ben trotsch op mijn kind; onder 's Hemels hoede werd zij groot en wies tot een aanvallig meisje op. Hare kennissen zeiden dan ook dikwerf, als zij haar wederzagen, dat zij in een onbekend tooverland moest geweest zijn, waar de zon de knoppen spoediger doet ontluiken; zoo schielijk werd zij ontwikkeld. En onbedorven van hart en gemoed is zij niet minder — *sacre bleu!* onbedorven als eene bron in woeste heide. Nimmer zal ik haar dan ook van mij laten gaan, tot mijne oogen breken!"

De graaf scheen te ontroeren, hetgeen de oude echter niet bemerkte. De arglistige jongeling had een heilloos plan gesmeed en de zoo even afgelegde verklaring haars vaders noopte hem hetzelve te moeten opgeven. Op het terrein der avontuurlijke galanterie was hij even goed geoefend, als de fransche soldaat der genie op het doorsneden veld in de Krim, en hij verhoovaardigde er zich op, juist dáár in de liefde de zege te behalen, waar de grootste hinderpalen vooraf moesten worden uit den weg geruimd. „Zij zal de mijne worden, het beminnelijke meisje!" zwoer hij bij zich zelven, en ofschoon hij welligt in deze oogenblikken van hevig opgewekten hartstogt niet in staat was zich daarover rekenschap te geven: of zijn hart door een voor God en de wereld zuiver gevoel geregtigd was, die schoone roos te plukken, kon hij zich nogtans voor zich zelven verontschuldigen, want hij beminde haar, zonder aan het einde te denken.

„Het doet mij in der daad leed," sprak de graaf tot den ouden JACQUES, „dat de staat aan krijgslieden, die zich zoo verdienstelijk hebben gemaakt als gij, niet meer geeft dan gij mij zegt; doch ik verpand u mijn woord van eer dat de keizer, indachtig aan de stelregels van zijn beroemden oom, militaire verdiensten op den waren prijs weet te schatten, en het zal mij eene eere zijn voor u te spreken, als gij mij daartoe volmagt geeft."

„Hartelijk dank! Gij zijt een waardig krijgsman en hebt een edel gemoed, graaf SOLAR!" zeide JACQUES levendig; „maar mijn karakter is niet van dien aard om den keizer met het geringe lijden van een krachteloos geworden invalide bekend te maken en hem lastig te vallen. Vroeger reeds, toen mijn arm nog niet door de jicht was verlamd, schreef ik eenige regelen aan de Julij-regering om verhooging van mijn pensioen, maar men scheen zich weinig om mij te bekommeren, althans ik ontving niet eens antwoord. Sedert dien tijd heb ik gezwegen gelijk een soldaat in het gelid en mij op de tong gebeten, als de nood op het hoogste was gestegen. En weldra zal het met mij gedaan zijn; alleen om mijn kind zou ik mij ongerust maken, als God mij tot het groote appèl opriep."

„O daarvoor hebt gij niet te zorgen, oude soldaat!" riep graaf SOLAR in opgewondenheid en zich zelven bijna verradende. „Ik heb eene zuster, die in edele opoffering als

zuster van liefdadigheid den veldtogt in de Krim heeft mede gemaakt. Zij is thans alleen en voortdurend ongesteld; zulk een beminnelijk meisje als uwe dochter, zoude haar immers een troostende engel zijn Wilt gij mij uw kind toevertrouwen, om mijne zuster gezelschap te houden? Het zal haar dan voorzeker aan niets ontbreken!"

JACQUES zette een paar groote oogen op en streek met de hand door de weinige grijze haren, welke zijn schedel bedekten. „Dat is eene vraag mijnheer! van evenveel gewigt als het plan voor een veldslag; zoo iets moet men vooraf wél overwegen. Zou ik mijn eenige schat, mijn alles, sedert ik mijne lieve vrouw heb verloren, van mij wegzenden? Neen, daartegen moet ik te velde trekken, gelijk een krijgsman, die zich in zijne ingenomen stelling verdedigt. Ik zou niet kunnen leven zonder de lachjes van mijn kind, en nog minder sterven, als zij mij niet de oogen toedrukt. En daarbij, mijnheer de graaf! ik kan het thans zeggen, omdat mijne dochter het niet hoort: toen mijne CATHARINA stierf, nam zij de gouden keten met het kruisje, dat ik haar op den dag onzer verloving schonk, met eene bevende hand van haren hals, hing het CLARISSE om en zeide met gebroken stem: „Draag het voortaan en binde het u aan uw vader tot aan zijn dood, gelijk het mij aan hem bond." Dat klonk als de stem eens engels. Sedert dien tijd is mijne dochter dan ook niet van mij geweken, en zou ik dan nu van haar scheiden? Dat ware meer dan een oud krijgsman, in den strijd gehard, zou kunnen verdragen."

„Nu dan, zoo blijve zij uwe verzorgster, zoolang nog uw aardsche leven duurt; maar wees verzekerd, beste JACQUES! dat ik u, noch uwe dochter zal vergeten, zoo waar mijn naam graaf SOLAR is! Spoedig zult ge van mij hooren. Gode bevolen, oude krijgsman!" eindigde de graaf met vuur en schudde den invalide gemeenzaam de hand.

„Hartelijk dank voor uwe deelneming, heer graaf!" antwoordde JACQUES aangedaan, terwijl hij zich met moeite van zijne zitplaats oprigtte; „ik heb in langen tijd geen zoo goed mensch ontmoet, *sacre bleu!* ook ik zal aan u denken, graaf SOLAR; gij zijt een braaf, edel man! Gaarne zoude ik met u te velde trekken, God weet het! als ik nog maar de kracht daartoe bezat. God behoede u, waarde heer graaf!"

Vriendelijk groetend verwijderde hij zich, hoewel zijn werk nog niet ten einde was. Hij had de stemming gepeild en, daar hij oogenschijnlijk geene enkele schrede had gewonnen, besloot hij in de zaak des harten de listen en lagen der liefde en der overreding te baat te nemen. Hij vond CLARISSE in het voorvertrek, bezig met eenigen huiselijken arbeid te verrigten. Het meisje bloosde, toen hij haar naderde; het ontging zijn geoefenden blik niet, dat hij hare bevallige bedeesdheid op rekening van haar hart kon stellen en ten zijnen gunste uitleggen. Hij nam hare hand, bragt die aan zijn hart en zag haar scherp in de oogen.

„Schoone CLARISSE!" sprak hij na eenige oogenblikken op half luiden toon, „ik moet thans gaan. . . . ."

„Zoo spoedig reeds, mijnheer?" vroeg het meisje met eene zacht trillende stem, terwijl een weemoedig lachje om hare lippen speelde.

„Dat zal u toch wel onverschillig zijn, niet waar, CLARISSE?"

„Nu . . . . . ja . . . . . maar . . . . ."

„Zeg mij gerust wat u op het hart ligt; antwoord mij zonder achterhoudendheid: ben ik u nog zoo vreemd, zoo onverschillig als in het oogenblik, dat ik u voor de eerste maal zag? Is er niet eene plaats in uw hart, waar ik steeds in herinnering zal blijven, als ik van hier ben weggegaan?"

Zij zweeg, maar een duidelijk sidderen van haar ganschе ligchaam verried maar al te wel de stemming harer ziel. Dit maakte den graaf stoutmoediger; hij greep nu hare beide handen en trok haar digt bij zich.

„CLARISSE!" fluisterde hij, van liefde gloeijende, „zult gij nog wel eens aan mij denken? spreek, meisje lief! zult gij mij niet ras vergeten?"

Zij liet haar hoofdje aan zijne borst zinken en begon te weenen. Hij drukte haar hevig aan zijn hart, kustte haar vurig op het voorhoofd en droogde de tranen van hare wangen.

„Dank, dierbaar meisje!" zeide hij haar in het oor en kustte haar herhaaldelijk, zonder dat zij de kracht of den wil had zich aan zijne liefkozingen te onttrekken.

„Zoo kan ik niet van u scheiden," voer graaf SOLAR voort, „want ik bemin u, CLARISSE! ik zou gaarne altijd bij u zijn. Wilt ge mij volgen, waarheen ik ook gaan zal?"

CLARISSE ontroerde, maar hij liet haar geene rust met zijne

smeekingen en betuigingen van liefde, tot zij, moed gevat hebbende, hare schoone oogen tot hem opsloeg, in welke hij duidelijk de bekentenis harer wederkeerige liefde kon lezen.

„Wilt gij met mij gaan, CLARISSE?"

„En mijn oude vader . . . ." was haar weifelend antwoord.

„Uw vader zal verzorgd worden; het zal hem aan niets meer ontbreken. Overigens heeft hij reeds half zijne toestemming gegeven, dat gij de vriendin mijner zuster zoudt worden. Gij zult voortaan in zijde en fluweel gekleed gaan, met uwe schoonheid overeenkomende, en zoodra gij door naauwer banden aan mij verbonden zijt, keeren wij herwaarts terug om ook uw vader te halen."

„Ach, maar mijn vader . . . . . het is mij zoo angstig om het hart!" fluisterde het meisje.

„De vrouw die liefde gevoelt, verlaat vader en moeder, en volgt den man harer keuze," had de graaf spoedig als antwoord gereed, en CLARISSE, geheel bedwelmd door den ongehoorden indruk dezer woorden, beloofde hem eindelijk met den geliefde haars harten naar Parijs te zullen vlugten.

„Zweert gij het mij, dierbare!"

„Ik zweer het u!" sprak CLARISSE en wierp zich aan zijne borst.

„Voor eeuwig de mijne!" zeide de graaf, haar teeder omhelzende. „Nog dezen nacht bevind ik mij met een rijtuig aan den hoek van de straat St. Vincent, om u af te halen. Houdt u dan gereed. Maar weet dat ik voor uwe oogen een einde aan mijn leven maak, zoo gij uwen eed verbreekt."

„CLARISSE, CLARISSE! waar blijft gij?" riep de oude JACQUES in dit oogenblik.

„Ik kom dadelijk, vader!" antwoordde het opgewekte meisje en maakte zich los uit de omhelzing van den graaf.

„Gij komt dus stellig, dierbaarste?" vroeg deze nogmaals.

„Zonder twijfel."

„Vaarwel dan, tot heden avond!" waren zijne laatste woorden, terwijl hij haar nog een kus op de blozende wangen drukte.

CLARISSE begaf zich naar de woonkamer, en de graaf vertrok met verrukking en de zegepraal in zijn zwellend hart.

Het was nacht. De hemel breidde zich over Marseille als een uitgestrekt zwartblaauw kleed uit, met millioenen sterren gelijk schitterende bergkristallen bezaaid. Eene diepe stilte heerschte in de haven en de ledig geworden straten; alleen in de verte liet zich een somber, geheimzinnig geruisch hooren: het waren de schuimende baren der open zee, die met regelmatig geklots tegen de rotsen van het strand braken. Van de donkere schepen in de haven echter schemerden duizende lichten als dansende dwaalsterren, bestraalden den eenzamen havendam en wierpen een flaauw schijnsel op eene kleine boot, die door krachtige hand met ijverige riemslagen naar den oever werd gestuurd. Ook in het kleine huis door JACQUES met zijne schoone dochter bewoond, was nog licht, en wanneer wij deszelfs zwakke stralen als een magischen wegwijzer volgen, dan herkennen wij plotseling het bleeke gelaat eener donkere gestalte, welke tegen den muur aan de overzijde van het huisje leunde. Het bleeke gelaat is strak naar het verlichte venster gerigt; doch de gestalte schijnt zich meer uit te rekken. In de doodelijke stilte klinken eenige, de snaren eener guitarre ontlokte zachte accoorden en eene krachtige mannenstem zingt met die melodieuse begaafdheid, welke den Italianen en de bewoners van zuidelijk Frankrijk eigen is, eene dier bekoorlijke chansons van BÉRANGER, waarmede de onsterfelijke volkszanger tot in grijzen ouderdom geheel Frankrijk in een roes van verrukking heeft gebragt. Achter het witte gordijn van het flaauw verlichte venster vertoonen zich de omtrekken eener schaduw. De zanger zwijgt en luistert, maar de schaduw verdwijnt weder en het gordijn hangt zonder de minste beweging. De zanger loost diepe zuchten en blikt bewegeloos naar het venster. Eensklaps verschijnt met zachte treden eene andere gedaante, diep in een mantel gehuld, uit eene der nabij gelegen dwarsstraten; nadert, zonder den zanger te bemerken, tot voor de deur der nederige woning van den ouden krijgsman en stampt met een stok of degen duidelijk hoorbaar driemaal op het trottoir. Gelijk een luipaard, die op zijne prooi loert, staat ook de zanger daar, loopt op de punten der voeten dwars de straat over en grijpt met een ruw „wie daar!" de geheimzinnige gestalte aan den mantel. Deze doet verschrikt eene schrede achterwaarts — zijn arm

beweegt zich ras — een degen flikkert in het duister — en de zanger stort met een smartelijk gesteun ter aarde. Juist werd de huisdeur geopend, en de gesluijerde gedaante van een meisje treedt uit dezelve.

„Wat is hier geschied?" fluisterde zij bevend.

„Spoedig! rep u!" was het antwoord van hem, die zoo behendig den degen wist te voeren en trekt haar met zich mede. De zanger wentelt zich pijnlijk om. Eerst na verloop van een half uur kwam een der nachtwachts daar voorbij, licht hem in het bleeke, met bloed geverwde gelaat en brengt hem niet zonder inspanning naar de naastbij gelegen woning. Eenige buren ontwaken op het gedruisch, daardoor veroorzaakt, en verschaffen den oogenschijnlijk stervenden jongeling den noodigen bijstand. Nadat men in den gewonde den matroos PIERRE had herkend, werd hij naar het hospitaal der marine vervoerd.

Intusschen slaapt de oude JACQUES rustig en vast. Eerst den volgenden morgen, nadat hij meermalen vergeefs CLARISSE had geroepen, verneemt hij uit den mond van een naar de zaak onderzoek doenden commissaris van politie, dat in den afgeloopen nacht voor zijne woning een onverklaarbaar, maar bloedig voorval had plaats gegrepen. Men noemt hem den matroos PIERRE als den daarbij gewonden persoon.

„En waar is mijn kind, mijne CLARISSE?" roept de oude man als waanzinnig. „PIERRE heeft reeds zoolang moeite om haar gedaan en ik heb hem wel duizendmaal verwenscht. Door zijn toedoen is mijn kind welligt eenig leed bejegend; o mijn kind, mijn dierbaar, eenig kind!"

Niet zonder inspanning rigtte de oude zich op en begaf zich naar het slaapvertrek zijner dochter. Hij vond haar bed onbeslapen en alle voorwerpen op de gewone plaats; alleen het overkleed van CLARISSE ontbrak, en dit was nog een erfstuk harer zalige moeder. De goede JACQUES wist niet wat van dit alles te denken, wierp zich op hare kleederen en weende als een kind. Zelfs den anders ongevoeligen politiebeambte brak het hart bij dezen aanblik; aangedaan ging hij van daar en liet den klagenden invalide met zijne smart alleen. Ook eene bejaarde buurvrouw, die CLARISSE meermalen eenige kleine raadgevingen in de huishouding kwam

geven, wist zich het voorval niet te verklaren. Te vergeefs spoorde zij hem aan, eenige spijs en drank te nemen; hij kon zich niet van de plaats verwijderen, waar zoovele herinneringen aan zijn verdwenen kind hem boeiden en versmaadde elke troostrede. Tegen den middag kwam ook LOUISE en vroeg verwonderd, waarom CLARISSE niet op de gewone plaats met hare bloemen was verschenen?

„PIERRE heeft haar schandelijk vermoord — Gods vloek treffe hem!" riep de oude.

LOUISE echter dacht aan het gebeurde van den vorigen dag en verschrok, toen zij zich daarbij het booze gelaat van den matroos herinnerde; maar dat hij een slecht, wraakzuchtig mensch, een moordenaar was, dat kon zij niet gelooven. Zij had hem immer voor braaf en goed gehouden, hem zelfs in stilte liefde toegedragen en hare vriendin, die hij de voorkeur schonk, menigmaal daarom benijd. Thans ontwaakte hare liefde levendiger dan vroeger, daar zij hoorde, dat hij doodelijk gewond was; daarbij kwam de smart over de onverklaarbare verdwijning van CLARISSE; aangedaan zette zij zich in een hoek van de kamer harer vriendin neder en mengde hare tranen met de weeklagten van den ouden JACQUES.

Drie dagen waren verloopen, gedurende welke de policie nog geene verdere onderzoekingen in het werk had kunnen stellen, daar PIERRE's toestand van dien aard was, dat hij niet mogt spreken. Des avonds van den derden dag ontving JACQUES een brief met het postmerk „Châlons," met eene banknoot van vijf honderd francs ingesloten en van den volgenden inhoud: „wees onbekommerd, goede vader JACQUES; uwe dochter bevindt zich wel en zal spoedig in uwe armen terugsnellen. De liefde is het gebod, hetwelk zij volgde." De brief was zonder onderschrift. Met eene van woede siddernde hand verscheurde hij denzelven en stiet eenige vloeken van verwensching uit.

„O, welk eene schurkenstreek!" zeide hij knarsetandend. „Mijn kind heeft zich laten verleiden, en ik had den hemel op haar gebouwd. O, mijn kind, mijne CLARISSE! gij kondet uwen hulpeloozen vader verlaten, om een eerloozen verleider te volgen! *Sacre bleu!* dat ik nog maar goede handen en voeten had! Ik zou dien schurk tot aan het eind der wereld vervolgen."

II.

Parijs had een apocalyptisch karakter. Zoo majestueus deszelfs uitgestrekte pleinen en paleizen, zoo bewonderenswaardig duizende voortbrengselen van deszelfs nijverheid zijn: zoo verwerpelijk zijn vele van deszelfs op den inwendigen mensch werkende strekkingen. Het is eene reusachtige doos van PANDORA, uit wier midden de eerwaardige kerk van „Onze Lieve Vrouw!" als een heilig hulpgeschrei ten hemel steekt; eene woonplaats van tooverkollen, om welke de uitgestrekte boulevards een demonischen tooverkring vormen. Deszelfs salons en speelhellen zijn lasterscholen van den nieuwen tijd, en de goedmoedige wezens, welke uit de provinciën als uit de hand der natuur in dien maalstroom worden medegesleept, veranderen maar al te vaak hun zedelijk karakter, gelijk de kameleon zijne bont schitterende kleuren. Ook CLARISSE werd in dien maalstroom medegesleept. De hand der liefde leidde haar als het ware geblinddoekt in denzelven, en zij had er geene bewustheid van, dat deze nieuwe spheer met eene aanstekende pest was bezwangerd. Graaf SOLAR bragt het schuldelooze meisje in de salons zijner zuster, en CLARISSE gevoelde zich als in eene vreemde, tot nu toe ongekende wereld verplaatst. De gravin ARMIDA echter was geenzins de treurende „barmhartige zuster," zoo als de list van den graaf haar den ouden JACQUES had afgeschilderd, maar eene vrolijke, genotzieke vrouw, op wier gelaat haar levenswandel bereids met eenige ligte sporen zigtbaar was. Zij was, ettelijke jaren vroeger, korten tijd gehuwd geweest, maar zij had zich evenzoo van haar gemaal als van de „kleingeestige" zeden der burgerlijke zamenleving weten los te maken. Zij verkeerde gaarne in ruischende en onbeteugelde gezelschappen; want daar zij niets in hare ziel had, hetwelk haar zelve voldoening kon verschaffen, hield zij zich met krampachtigen lust aan de wereld om haar vast. Haar boudoir was een waar magazijn van schoonheidsmiddelen en de honigzoete producten der nieuwere fransche romanlitteratuur. SÉJOUR DE LORRAIN'S „geheimen der schoonheid" waren haar gebedeboek, en een door den ouderdom verharde *lion*, die het durfde wagen, was kwaadwillig genoeg van haar te zeggen: dat haar mond eene snuifdoos was, waaruit zij

uit behaagzucht een iegelijk een snuifje bood; met een woord: zij was eene vrouw naar den parijschen smaak. Zulk eene vrouw nu gaf de graaf CLARISSE als eene vriendin, en ofschoon het gerucht, dat de schoone bloemenverkoopster niet de eerste dergelijke vriendin was, welke SOLAR van zijne reizen met zich naar Parijs bragt, gegrond was, kostte het der gravin weinig moeite, ook CLARISSE op die hoogte te brengen, dat haar broeder als een kostbare diamant met haar kon schitteren. CLARISSE werd, gelijk te begrijpen is, met vreugde door ARMIDA ontvangen, zoodat haar bovendien reeds aan SOLAR hangend hart met nog meer dankbaarheid voor hem vervuld werd, en wanneer zij soms oogenblikken had, dat het half ontwaakte, door den roes der liefde bedwelmde geweten haar aan haren vader herinnerde, dan was het de graaf, die door de betuigingen dat het den ouden vader aan niets ontbrak en zij hem weldra zoude wederzien, elke wolk van haar voorhoofd wegvaagde. ARMIDA schonk haar de prachtigste kleederen en sieraden, en verzekerde haar meer dan eenmaal, dat zij de schoonste bloem van zuidelijk Frankrijk was. Dergelijke verzekeringen vleiden hare eigenliefde, aan welke haar eenvoudig en schuldeloos hart des te meer geloof sloeg, daar deze door den mond eener vrouw werden geuit, en zij meende werkelijk der schoone gravin te bevallen. Dikwerf speelde dan een tevreden lachje om hare lippen, vooral als zij alleen was.

„Hij bemint mij!" zeide zij in zulke oogenblikken tot zich zelven, en maakte eene beweging alsof zij de echo zijns harten wilde beluisteren. Aan de toekomst dacht zij in den eersten tijd van dat nieuwe leven weinig; haar binnenste sloeg maar al te veel geloof aan SOLAR'S verzekering, dat hij haar weldra naar het echtaltaar zou geleiden. Het ergerde haar niet in het minst, dat zich in de salons der gravin schier dagelijks een dozijn mannen en eenige tooneelspeelsters vereenigden, dat dit uitgezochte gezelschap kostelijk dineerde, schertste en daarna aan de groene tafel om rollen gouds speelde; doch Parijs was haar nieuw en vreemd, ja zij meende dat zulks zoo moest zijn. Doch dit viel haar op, dat de mannen bij dergelijke gelegenheden den graaf, ten haren opzigte, zeldzame, haar geheel onbegrijpelijke woordspelingen maakten, waarin niet het minst op een huwelijk gedoeld

werd; zij dacht daarover eindelijk zelfs ernstig na en kon dan eene zekere ontstemming niet van zich weren, daar haar allengs veel onverklaarbaar werd. Op zekeren dag, toen de graaf hartstogtelijker in zijne betuigingen was dan vroeger en zij zich genoodzaakt zag zijn bijzijn te ontvlieden, hoorde zij plotseling eene haar welbekende stem, die toornig riep: „Heb ik u eindelijk gevonden, schurk! verleider! Waar is CLARISSE? spreek, of ik schiet u neder."

„JEZUS MARIA! Dat is PIERRE!" riep CLARISSE ontroerd uit en eilde naar de groote zaal, waar graaf SOLAR met den matroos reeds handgemeen was geworden. Doch SOLAR kreeg hulp. Hij liet den van woede brullenden jongeling knevelen en een met hem bevrienden beambte der policie halen, die even te voren met hem nog aan de speeltafel had gezeten. Als waanzinnige bragt men PIERRE naar het krankzinnigengesticht. Dit voorval deed CLARISSE zigtbaar ontroeren; op nieuw ontwaakte de herinnering aan haar ouden vader met pijnlijk geweld in hare ziel. Den geheelen dag bragt zij in eenzaamheid op hare kamer door en weende onophoudelijk. Eerst des avonds, toen er als naar gewoonte een vrolijk gezelschap bijeen was, gelukte het der vereende pogingen van SOLAR en zijne zuster haar in eene betere stemming te brengen, haar toilet te doen maken en het gezelschap met hare tegenwoordigheid te vereeren.

„Gij zijt de kroon mijner soirées," zeide ARMIDA op zoet vleijenden toon, toen zij hare vriendin een rooden strik op den boezem stak; „ik kan u onmogelijk meer missen, CLARISSE!" Men plaatste zich aan tafel, werd vrolijk en opgeruimd, waartoe de tintelende champagne niet weinig het hare bijdroeg. CLARISSE echter kon heden niet van harte vrolijk zijn; donkere voorgevoelens bezwaarden haar gemoed. Graaf SOLAR wendde alle pogingen en middelen zijner galanterie aan om haar een lachje af te persen, terwijl de aanwezige heeren met elkander wedijverden om de „schoone roos uit het zuiden," allerlei zoete woordjes te zeggen. Na het banket werd aan de groene tafel plaats genomen en om hooge sommen gespeeld. Daar het meerendeel der aanwezigen met de grootste hartstogtelijkheid daaraan deel nam, heerschte er eene plegtige stilte in het rond, welke alleen door het klinken der goudstukken en de enkele stem van

den bankier en der pointeurs werd afgebroken. Het was eene stilte, als die een vreeselijk onweder vooraf gaat.

De matroos PIERRE was wel is waar als waanzinnige naar het krankzinnigengesticht vervoerd geworden, want SOLAR had onder de medeleden der buonapartistische policie zijne getrouwe aanhangers, maar de geneesheer uit het gesticht, een reeds bejaard maar kundig professor was van eene geheel andere meening. Hij had medelijden met den toestand des armen jongelings, en vernam van hem zoo verstandige opgaven, dat hij aldra besloot eene huurkoets te nemen en zich naar den prefect begaf. Hij had met dezen eene langdurige bijeenkomst en toen hij vertrokken was, liet de prefect door een dienstdoenden deurwaarder den policie-beambte DANDIN ontbieden, die geheime bevelen ontving en daarna zijne schikkingen maakte.

Graaf SOLAR zat met zijne gezellen naauwelijks een half uur aan de speeltafel, toen een vijftal commissarissen van policie, in het duister van den avond, de straat der woning van de gravin intrad, in wier midden zich een matroos bevond, die niemand anders was dan PIERRE. In de grootste stilte traden de zes mannen de woning van ARMIDA binnen en weinige minuten later klopte eene stevige vuist op de gesloten deur van den salon.

„In naam der wet, doe open!" riep eene ruwe stem. De spelers ontstelden. Graaf SOLAR werd doodsbleek en raapte in der haast de kaarten en het goud bij elkander, waarbij ieder natuurlijk naar zijn inzet greep. CLARISSE, die steeds den blik op SOLAR gevestigd hield, was schier verstijfd van schrik en beefde zenuwachtig. Nogmaals en te gelijk heviger werd er geklopt, waarna de graaf zich naar de deur begaf om die te openen. ARMIDA greep CLARISSE bij de hand en wilde met haar door eene zijdeur ontvlugten; doch naauwelijks had de gravin dezelve geopend, of een policie-beambte trad haar te gemoet, achter wien PIERRE zich verscholen had.

„Ik bid u, blijf, dames!" sprak de commissaris op strengen toon. „Wij moeten hier eene onderzoeking bewerkstelligen."

Hij sloot de deur achter zich en liet de overige beambten door de groote deur van den salon binnen. Toen trad hij naar de groene tafel, welke voor het geoefende oog nog dui-

delijk genoeg de sporen van het plaats gehad hebbende spel liet zien.

„Er is hier gespeeld," sprak de commissaris op nadrukkelijken toon.

„Ik ontken het niet!" antwoordde SOLAR met zekere gevatheid.

„Welk spel?"

„Ecarté."

„Laat mij dan de kaarten zien!"

Graaf SOLAR gevoelde, dat hij énergie moest toonen, zoo hij geene verdenking wilde opwekken.

„Met welk regt," vroeg hij, „verlangt gij rekenschap over de genoegens welke een gezelschap smaakt, die door geene wet binnen Frankrijk zijn verboden."

„De wet van Frankrijk," antwoordde hem de commissaris dreigend, „vervolgt opligterij en bedrog tot zelfs in de boudoirs. Wie van u voert den naam van graaf SOLAR?"

SOLAR ontstelde en sidderde, zonder te antwoorden; ook CLARISSE ontroerde klaarblijkelijk.

„Er moet zich toch iemand onder de heeren bevinden, die den naam van graaf SOLAR draagt?" vroeg de commissaris andermaal.

Hij wendde zich tot den graaf en zeide: „zijt gij niet die persoon, mijnheer?"

„Neen!" was het antwoord van den aangesprokene, die zich te gelijk op de lippen beet.

„Gij hebt gelijk, mijnheer! Het is ook in oogenblikken, dat de policie onderzoek doet, niet geraden zich langer achter den grafelijken titel te verbergen. Maar dan zijt gij welligt de baron VAN SYE, voormalig abt uit Nevers, die wegens bedrog en godslastering uit de kerk werd gebannen en daarbij als valsche speler berucht is!"

De vermeende graaf deed eene schrede achteruit en klemde zich krampachtig aan de leuning van een stoel vast. CLARISSE liet, dit ziende, een kreet van ontzetting hooren en viel half onmagtig op een nabij staanden divan neder. PIERRE echter sprong op haar toe en gaf haar door teekenen te kennen zich stil te houden.

„Troost u, arm kind!" zeide de commissaris deelnemend tot haar. „Nog te juister tijd zijt gij uit de handen van

dezen sluwen verleider ontkomen en zult naar uw vader wederkeeren!"

Vol schaamte en vertwijfeling bedekte CLARISSE haar gelaat met beide handen en liet diepe zuchten hooren.

„Wij zijn dadelijk gereed," voer de commissaris voort. „Deze vrouw" (op ARMIDA wijzende) „schept er sedert een tiental maanden behagen in, de dame te spelen en hare salons voor allerlei soort van menschen open te stellen. Zij is niet de zuster van den zich noemenden graaf SOLAR, maar zijne waardige nicht en gezellin, die aan de beurs hare agenten onderhoudt en voor een tweetal jaren te Baden-Baden als diefegge in hechtenis werd genomen. Voorts komt mijn signalement overeen met een heer met zwarte knevels en een valsch ordelint van het legioen van eer, die in Brussel de kas van den spoorweg bestal en zich ridder NIZON noemt."

Hij wees ook dezen aan en nam alle drie in naam der wet gevangen. De overigen gebood hij zich te verwijderen, terwijl hij PIERRE opdroeg voor CLARISSE zorg te dragen; tevens stelde hij dezen een pas naar Marseille ter hand.

„Uw vader wacht u, haast u aan zijn liefdevol hart om vergeving te smeeken," zeide hij tot CLARISSE en liet haar aan de zorg van den matroos over.

De volgende minuut was de salon als uitgestorven. Geen der dienstboden liet zich zien; welligt hadden zij uit vrees voor de dienaars der wet hun heil in de vlugt gezocht.

CLARISSE was in een toestand van somberheid vervallen.

„Zijt gij boos op mij, CLARISSE?" vroeg de matroos met teederheid.

Deze woorden wekten het bedwelmde meisje uit haren sluimer. Zij liet haar hoofd in de beide handen en deze op de leuning van een stoel zinken en snikte luid.

„Wees gerust, CLARISSE!" sprak PIERRE troostend en streek haar in het zwarte haar, dat in weelderige lokken langs haren hals hing; „alles zal zich wel weder schikken. Zie, ik had geen rust, voor ik u heb wedergevonden. Uw vader was boos op mij na dien heilloozen nacht, toen de schurk mij den degen in de zijde stak, omdat hij welligt meende dat ik u eenig leed had berokkend. Toen ik echter van mijne wonde genezen was, rustte ik niet tot ik den schandelijken verleider op het spoor was, waarbij uwe vriendin mij hare

hulp heeft bewezen. Zij heeft mij herwaarts vergezeld; wilt gij haar zien?"

Een straal van vreugde vloog bij dit berigt over haar voorhoofd. PIERRE ging naar de deur en riep zacht — waarna LOUISE hare vriendin in de armen viel. CLARISSE stortte een vloed van tranen. „Heb ik het u niet gezegd, CLARISSE?" vroeg LOUISE, half schreijende, half lagchende. „Vertreden wilde hij u, gelijk eene bloem uit uw korfje, maar niet huwen! Maar God zij dank! nu is alles voorbij en gij keert weder naar uwe geboorteplaats terug."

„En uw vader zal niet boos zijn," voegde PIERRE er blijmoedig bij; „hij heeft het mij beloofd en zeide: zeg aan mijn kind, dat zij aan de keten en het kruisje harer zalige moeder moet denken; en als gij mij haar wederbrengt en zij is u genegen, PIERRE, dan zult gij haar tot vrouw hebben; maar dan moet zij bij mij blijven in Marseille. . . . . Zijt ge mij in der daad genegen, CLARISSE?"

Berouwvol zonk zij aan zijne borst, en LOUISE, die zich zelve vermande, kustte haar uit dankbaarheid op het voorhoofd.

Des anderen morgens vroeg reeds vertrok het drietal langs den zuidelijken spoorweg naar Marseille, CLARISSE met de grootste demoedigheid, PIERRE gelukkig als een overwinnaar. Toen zij in hunne geboorteplaats waren teruggekomen, viel CLARISSE haren vader om vergeving smeekende, met tranen in de oogen, te voet.

„*Sacre bleu!*" riep de oude JACQUES, verheugd dat hij zijn eenig kind had wedergekregen, „ik had niet gedacht, dat gij reeds zoo vlug waart, dat gij zulke streken bezat. Maar thans heb ik u weder en het kruisje met de keten ook. Alles zal vergeten zijn; maar de goede PIERRE moet eene belooning hebben voor zijne moeite — *sacre bleu!* — hij heeft zijn bloed voor u gegeven en ik heb hem gevloekt; doch thans wil ik hem zegenen. God zij met u, mijne kinderen! en beware u dat gij u niet boven uwen staat wilt verheffen, want dan raakt het mis."

Hij spreidde zijne bevende handen boven de hoofden van PIERRE en CLARISSE uit, die beide voor hem lagen nedergeknield.

Vier weken later vierde het gelukkige paar bruiloft, en

thans oefent de wakkere PIERRE in Marseille het bedrijf van limonade-verkooper uit, terwijl zijne jonge vrouw nog altijd en met regt, de schoone CLARISSE heet.

In December des jaars 18** werd het stoffelijk overschot van den ouden JACQUES met militaire eerbewijzingen naar de laatste rustplaats gebragt, waar zijne gelukkige kinderen nog dikwerf bloemen op den grafheuvel komen strooijen.

Naar het Hoogduitsch.

DERTIEN.

NOVELLE VAN L. VON ALVENSLEBEN.

I.

In een dal der Ardennen, eene vriendelijke oase dezer treurige bergketen, zoo stiefmoederlijk door de natuur bedeeld, verheft zich de rotskegel, welke aan de eene zijde steil naar beneden gaat, terwijl hij aan de andere zijde langzaam en trapsgewijze daalt, gelijk een door de magtige hand Gods gevormden reuzentrap. Een heldere bergstroom bespoelt den voet van dien rotskegel aan drie zijden, welke helder als kristal langs den steenachtigen oever zacht murmelend voortrolt. Aan de helling van die bergketen verheffen zich de huizen van een armoedig stadje, welks bewoners zich in vroegere tijden, hulp en bescherming zoekend, onder de hoede van het statige slot schijnen gesteld te hebben, dat den top der rots kroont, van waar het met trotsche blikken op het nederige dal omlaag ziet.

Dat is het slot, het stadje en de stroom Bouillon, de zetel van den stam der voorvaderen van GODFRIED, den dapperen aanvoerder der kruisvaarders, den koning van Jeruzalem.

Zigtbaar had de tand des tijds aan den trotschen ridderburgt, aan den statigen vorstenzetel, geknaagd; en ook het stadje droeg niet minder sporen van vergetelheid, waarin de genoemde stam vervallen is; terwijl de kleine stroom daarentegen nog helder en vrolijk door het dal vloeit, als in eeuwigdurende jeugd de inrigtingen van menschelijke hand trotserende.

De doodelijke stilte, die anders in de straten van het stadje

heerschte, had sedert eenigen tijd voor een levendiger krijgsrumoer plaats gemaakt. Maar het waren niet de in pantser en harnas gekleede strijders, die in de tijden, dat de voor den krijg uitgeruste kampvechters voor het geloof zich hier om de banier van den heldhaftigen GODFRIED schaarden, die leven en beweging in de vroegere stilte bragten, maar de meer gemakkelijk gewapende gestalten van onzen nieuwen soldatenstand. Het was in het gedenkwaardige jaar 1815. NAPOLEON had bij Belle-Alliance het overmoedige spel, dat hij dacht te winnen, verloren, en terwijl de diplomaten over Frankrijks lot beslisten, zetteden de strijders van beide legers nog hier en daar den kamp als belegeringsspel voort, want men kon het naauw iets meer dan een spel noemen, hetwelk belegerden en belegeraars der verschillende vestingen met elkander voerden, wier bevelvoerders uit persoonlijke gehechtheid aan den verslagen reus weigerden, de hen toevertrouwde sterkten in de handen der zegepralende vijanden over te geven.

Zulk een schaduwspel werd ook nu in Bouillon gespeeld, ofschoon het naauwelijks meer den naam van „vesting" verdiende, want van een naburigen bergrug, die op de steile zijde van den beschreven rotskegel slechts door een smallen bergpas van het slot gescheiden was, werd zoowel de burgt als het lager liggende stadje zoo beheerscht, dat het ligtste veldgeschut voldoende zou zijn geweest, om beiden, slot en stadje, in weinige uren in puin en asch te veranderen.

Niet in staat alzoo om eene belegering te verduren, had Bouillon, waarvan de bezetting naar evenredigheid talrijk sterk was, en wiens bevelhebber tot de trouwste aanhangers van den gevallen keizer behoorde, den schijn der meest krijgshaftige verdediging aangenomen. De opeisching tot overgave was afgeslagen. Op alle wallen waren posten uitgezet, patrouilles doorkruistten het stadje; kortom: de geheele strengheid van de krijgsdienst in eene vesting heerschte er en nogtans was alles niets meer dan een spel, want tusschen de beide vijandelijke opperhoofden scheen een stilzwijgende wapenstilstand te bestaan. Aan eigenlijke vijandelijkheden werd niet in het minst gedacht en elk menschenleven scheen in waarde te zijn gestegen. Viel er echter hier of daar een schot, dan was het door plagerij afge-

vuurd of daardoor veroorzaakt, of het gold meer eene waarschuwing dan een ernstig voornemen.

II.

In eene herberg aan den voet van den berg en in de nabijheid van den stroom gelegen, heerschte een luidruchtig rumoer. Het was de gewone vergaderplaats van een deel der soldaten, die hier de weinige soldij of de spaarpenningen uit vroegere en betere dagen verteerden, zonder zich om den volgenden dag te bekommeren, gelijk dit het algemeene soldatengebruik van alle tijden en landen is. Van des ochtends tot 's avonds was de gelagkamer maar zelden ledig, en ook thans weêr had zich een hoop lustige drinkers in een kring om eene tafel geplaatst, ofschoon het naauw 10 uur in den morgen was. Als gewoonlijk liep het gesprek over minnarijen en krijgsavonturen, over heldendaden op het gebied van VENUS of MARS, en ieder had uit eigen ervaring zooveel tot het algemeene onderhoud bij te dragen, dat het gesprek aan geen stof gebrek had.

Nogtans ontstond plotseling eene korte, algemeene stilte, veroorzaakt door het binnenkomen van een door de zon gebruinden en met lidteekenen bedekten strijder met grijzen baard, op wiens mouw verscheidene chevrons in hem een „oudgediende" deden zien. Op die korte stilte volgde aldra een algemeene jubelkreet en wederkeerige groet van den veteraan, en onder het geroep van „hier, papa LEFRANC! kom bij ons zitten!" schoven de spelers en drinkers digter in een, om hem de eereplaats aan de tafel in te ruimen.

Reeds wilde hij de hem aangeboden plaats innemen, toen hij het gezelschap met een vlugtigen blik telde, met een duister gelaat terug trad en geheel alleen aan een der naastbij staande tafels ging zitten, terwijl hij zeide:

„Het spijt mij, jongens! maar ik zou de dertiende zijn en gij weet, dat zulks tegen mijne gevoelens strijdt."

„Of tegen uw bijgeloof," bromde een der drinkers bij zich zelven, die den ouden sergeant geene bijzondere genegenheid scheen toe te dragen.

De oude LEFRANC had nogtans zijn gezegde gehoord; maar zonder zich daarover geraakt te toonen, zeide hij:

„Of tegen mijn bijgeloof; juist gezegd, kameraad! Noem

het, zooals gij wilt; gij zult mij daarom nog niet in mijn besluit zien wankelen."

„Ook niet als ik het vrees noem, angst voor den dood, die u tegenhoudt om de dertiende aan eene tafel te zijn?" riep de ander honend.

„Ook dan niet," antwoordde de oude bedaard, ofschoon een donkerrood zijn gelaat kleurde; „want hoewel gij dat ook zegt — gelooven zal u daarom toch niemand, die den ouden LEFRANC kent!"

Hiermede scheen aan den woordenstrijd een eind te zijn gekomen, want de soldaat, die den algemeen geachten en beminden veteraan niet langer wilde beleedigen, zweeg, en ook de grijze LEFRANC sprak geen woord meer, ofschoon men aan den spoed, met welken hij zijn gelag ledigde, alsmede aan zijn toornig gelaat, duidelijk kon bemerken, dat het hem toch gehinderd had; hij liet er echter niets van blijken.

De andere, COLSON geheeten, had intusschen zijne plagerij jegens den sergeant geenzins opgegeven.

Dat bewees hij, toen eenige oogenblikken later de marketentster van zijn bataillon binnenkwam, om eenige flesschen te laten vullen; want terwijl de waard daarmede bezig was, riep COLSON haar en zeide:

„MARION! zijt gij bevreesd om de dertiende aan tafel te zijn?"

„Nu, dat kunt ge denken!" zeide zij lagchende. „Wat bekommer ik mij daarom, hoe velen daaraan hebben plaats genomen, als er maar wat te drinken is."

„Dus zult ge wel een paar slokken van uwe eigen waar niet versmaden, ofschoon gij hier aan tafel de dertiende zijt, als gij bij ons plaats neemt?" vroeg de soldaat, te gelijk een weinig op zij schuivende en de marketentster zijn glas reikende.

„Volstrekt niet, mijn jongen!" zeide de aangesprokene en nam de haar ingeruimde plaats in.

„COLSON," sprak toen de oude LEFRANC, „ik zie dat gij niet ophoudt mij te beleedigen, maar dat zou u wel eens kunnen berouwen; gij weet echter dat ik in het gezigt van den vijand geen lust heb met een makker te duelleren; ik moet dus wachten, tot zich eene betere gelegenheid aanbiedt."

„In het gezigt van den vijand?" zeide COLSON spottend.

„Meent gij dan — dat wij hier voor den vijand staan? Die hebben geene kogels welke ons kunnen treffen, evenmin als wij voor hen."

„Met vederen schieten ze toch niet," antwoordde de sergeant toornig, „en wie weet, of niet nu reeds bij hen een kogel, welke u treffen zal, in het geweer wordt geladen!"

„Omdat ik hier met dertien aan tafel zit," lachte de soldaat. „Gelooft gij wel, Papa LEFRANC! dat gij u soms met dat bijgeloof belagchelijk maakt?"

„Zoo sprak er reeds meer dan een, die over mijn heiligen afschuw voor dat noodlottige getal spotte," zeide de oude, terwijl hij zijne wenkbraauwen fronsde. „Maar niet zelden trof den spotter zijn lot spoediger dan hij gedacht had, en wat gij bijgeloof heet werd dus maar al te wel bevestigd. Doch waar dertien personen aan eene tafel zitten, is gewoonlijk een JUDAS ISCARIOTH onder hen, en als zulk een met ons eet of drinkt, gaat er ligt één verloren. Ik wensch u niets kwaads, COLSON! maar ik herhaal u: wie weet, hoe spoedig gij het lot te gemoet snelt, dat gij nu bespot! Geen bijgeloof doet mij zoo spreken, doch veelvuldige treurige ondervinding. Ook ik heb vroeger meermalen met dertien aan eene tafel gezeten en mij daarbij zeer te goed gedaan. Ook ik heb vroeger over den afkeer voor dit getal aan tafel gelagchen, ja zelfs gespot, even als gij thans; maar sedert ik op die wijze een mijner oudste en trouwste vrienden verloor, is geene aardsche magt in staat, mij eene plaats aan eene tafel te doen innemen, waaraan zich buitendien reeds twaalf personen bevinden. Overigens moge een iegelijk daarover denken en daaromtrent handelen zoo als hij wil; hij stelt nogtans daardoor zijn leven in gevaar!"

Nadat de grijze krijgsman vooral deze laatste woorden op een toon van ontroering had gesproken, betaalde hij zijn gelag en verliet de herberg.

„Hij is een oude gek met zijn dertien!" riep COLSON, zoodra de sergeant zich had verwijderd.

De meeste anderen echter berispten zijne wijze van handelen omtrent den ouden, waardigen veteraan. Slechts twee hunner kozen zijne partij en nog lang werd over dit oude, bekende en reeds ontelbare malen behandelde thema over

en weer het woord gevoerd, tot de dienst de soldaten naar de kazerne riep.

Eenigen hunner, waaronder ook COLSON, moesten nog dienzelfden dag de wacht betrekken.

III.

Op de vlakte van den nabij gelegen berg, juist tegenover het slot Bouillon, was een geïmproviseerd dorp ontstaan, dat door deszelfs lijnregte rijen huizen, door het vriendelijke groen, hetwelk de buitenzijden dezer woningen van oogenblikkelijke behoefte sierde, een eigenaardig, vrolijk en bevallig gezigt verschafte. Wel is waar, waren de hutten of tenten — zoo men deze den naam van „huizen" niet wil toekennen — slechts uit ruwe stammen en takken, zoo als het aangrenzende woud die had opgeleverd, en uit over elkander gelegde zoden opgebouwd en zamengesteld; maar de platte en aan eene zijde afhangende daken gaven daaraan het karakter van Italiaanschen bouwtrant. De versch uitgeschoten zoden der wanden hadden deze met een frisch, het oog verrukkend groen overtogen, en zelfs deuren en vensters ontbraken niet, waartegen het gebrek aan deze zoo noodige bestanddeelen eener woning zeker in de boerenhuizen der beide naburige dorpen des te meer merkbaar was en maar al te wel te kennen gaf, op welke wijze men zich dezelve had verschaft.

In dit soldatendorp, dat van wege de uitgestrektheid en het aantal bewoners welligt eer den naam van stad had verdiend dan de vervallen plaats, die den trotschen naam van den eersten koning van Jeruzalem droeg, lag het grootste gedeelte van het leger der belegeraars, namelijk zes à acht compagniën Duitsche bondstroepen, die het zich hier zoo gemakkelijk mogelijk hadden gemaakt. En waarlijk: meer *comfortable* dan deze belegering is er wel zelden eene geweest, zoolang de jaarboeken der oorlogsgeschiedenis van belegeringen zullen melding maken.

Van uit dit hoofdkwartier waren de posten rondom den bergketen getrokken, in wier midden de rotskegel zich verhief, op den top waarvan het eeuwen oude slot gebouwd was, en niets, van hetgeen in het dal voorviel, kon dus de blikken dezer posten ontgaan; ja zelfs de meeste straten

van het stadje lagen open en bloot voor de blikken der schildwachten, die hier en daar aan den rand der bergtoppen waren uitgezet, op enkele plaatsen zelfs zoo nabij tegenover de Fransche posten, dat beiden gemakkelijk met elkander konden spreken.

Bijna ter zelfder tijd, dat in de herberg te Bouillon de Fransche soldaten bij het glas den woordenstrijd over het bijgeloof van het getal dertien voerden, was er ook in de tent van eene marketentster der belegeraars een aantal Duitsche strijders bijeen, om den dorst, die altijd eene soldatenkeel schijnt te plagen, te stillen.

Bijzonder druk betoonde zich eene afdeeling van zoo even ingerukte troepen. Dit waren jagers van Waldeck, het eenige bestanddeel van het kleine bonds-contingent, dat het bosch- en jagtrijke vorstendom levert, en niettegenstaande hunne groote minderheid stond deze jagerafdeeling bij het geheele corps in hooge achting, want de Waldeckers, allen uitmuntende jagers, hadden met regt den roem verworven uitnemend goede schutters te zijn. Elke vijand was dan ook in der daad verloren, dien zij met behoorlijke rust en op zekeren afstand voor de tromp namen.

Bovendien hadden enkelen van dezen kleinen troep bij de belegering van Metz, van waar deze afdeeling juist terug kwam, bewijzen van zeldzamen moed gegeven. Met teekenen van achting en luide jubelkreten van vreugde, waren de jagers daarom door hunne makkers in het belegeringsdorp ontvangen geworden.

Nog niet lang zaten zij bij hunne glazen, toen een Hessisch infanterist met zigtbare teekenen van mismoedigheid op het geplooide voorhoofd de gelagkamer binnentrad, op eene ledige plaats aan de tafel, bij welke de jagers zaten, als neerviel en zonder deze of anderen der aanwezigen te groeten, met barsche stem een glas genever bestelde.

„Nu, wat is u overkomen?" vroeg een soldaat van zijne compagnie; „gij zet een gezigt, als ware u de duivel in eigen persoon verschenen!"

„Ja, het is ook om zich dood te ergeren," antwoordde de aangesprokene. „Maar mij zal men ook niet weder op post aan den rooden steen uitzetten. Men moet zich daar altijd door die vervloekte Franschen op de wallen laten be-

spotten en uitlagchen, en als men beproeft hen voor hun honen en spotten te straffen, dan reikt ons ellendig geweer niet eens tot aan de overzijde, en zij lagchen ons nog uit, dat wij zoo nutteloos ons kruid verschieten."

„Ja, gij hebt gelijk, KRAUTINGER," zeide de andere Hes. „Dat is inderdaad een verwenschte post; ik heb nog de laatste maal dat ik er geplaatst was, eene dubbele lading genomen, om den kerel aan de overzijde te bestraffen; wel heeftmijn kogel de overzijde bereikt, maar getroffen heb ik hem niet."

„Dat komt," antwoordde KRAUTINGER, „omdat onze geweren geen schot kruid waard zijn; derhalve geeft het ook niets, al laadt men dubbel."

„Wat is dat toch voor eene geschiedenis met dat honen en smaden van de Franschen?" vroeg een der Waldecker jagers, door het gesprek der beide Hessen opmerkzaam gemaakt.

„Wel," zeide KRAUTINGER, „daar ginds op de uiterste spits van het oude rattennest staan onze posten zoo na tegenover de Fransche, dat men zou meenen, men kon elkander met een steen dood werpen. Maar dat schijnt slechts zoo nabij, want onze slechte geweren dragen niet zoo ver, terwijl de Franschen, wier geweren beter zijn, op dien post reeds drie der onzen hebben gewond. Wij moeten ons daarom altijd achter een grooten rooden rotsblok, die daar ligt, verborgen houden even als lafaards, als wij ten minste ons niet willen blootstellen nedergeschoten te worden. De Franschen daarentegen loopen op de wallen heen en weder en honen ons voortdurend op allerlei wijzen, hetwelk wij door onze slechte geweren maar voor goede munt moeten aannemen. Maar, zoo als ik gezegd heb, mij krijgt men niet weder op dien post aan den rooden steen, liever nog laat ik mij in arrest brengen."

„Nu, maar die streken kunnen wij hen gemakkelijk verleeren," zeide de Waldecker, „want als de afstand werkelijk zoo gering is als gij zegt, kameraad! dan sta ik u borg, dat ik met mijne buks den eersten Franschman, die mij op dien post onder schot komt, zal nederblazen."

„Werkelijk?" vroeg KRAUTINGER. „Nu, dan zult gij ons en u zelven tevens genoegen doen, want de roode steen is naauwelijks een paar honderd schreden van hier verwijderd,

en om zulk een proefschot te doen, behoeft gij niet te wachten tot gij zelf dien post moet betrekken."

„Dat is zoo, kameraad!" zeide de jager, „en ik heb er vrede mede, om uw voorslag dadelijk aan te nemen."

Te gelijk opstaande, ledigde hij zijn glas, nam zijne buks en vroeg aan zijne makkers: „gaat gij mede?"

„Gij zult het wel zonder ons kunnen doen," waren de meesten van gevoelen. Twee echter der jagers namen insgelijks hunne buksen om hun kameraad te vergezellen, terwijl de meesten der aanwezig zijnde soldaten, waaronder KRAUTINGER en de tweede Hes, die zich over zijn geweer had beklaagd, zich aan den trein aansloten, die weinige minuten later in de nabijheid van den rooden steen kwam en achter den Waldecker, die beloofd had het proefschot te zullen doen, aan de zijde van den daar uitgezetten schildwacht post vatten.

IV.

Kuchend besteeg de oude LEFRANC den berg en begaf zich naar het slot Bouillon, om de aldaar geplaatste wacht met de onder zijn bevel staande manschap af te lossen, onder welke zich ook COLSON en de meesten der spotters over het bijgeloof aangaande het getal dertien bevonden.

De wacht werd afgelost. COLSON werd als no. 1 den post juist tegenover den rooden steen aangewezen, terwijl de oude sergeant in de donkere wachtkamer aan de tafel plaats nam, met het hoofd nadenkend in de hand gesteund, want nog altijd was hij eenigzins ontstemd door het gebeurde van des morgens en het was hem als of eenig duister voorgevoel zich van hem meester maakte.

Nog slechts weinige minuten zat hij daar, toen een korporaal, die de posten had uitgezet, haastig de wachtkamer binnentrad, bleek als een lijk en met eene sidderende stem den sergeant toevoegde:

„Sergeant! de post no. 2 moet dadelijk aan den top van den burgt optrekken, want no. 1 is zoo even door een kogel doodelijk getroffen!"

„COLSON?" riep de sergeant opspringende.

„Ja, COLSON!" antwoordde de korporaal nog steeds met bevende stem, want ook hij was des morgens mede getuige

geweest van den strijd over het getal dertien, en wat onder andere omstandigheden als een krijgsmansvoorval naauwelijks eenigen indruk op hem zou gemaakt hebben, had hem thans door de even snelle als bloedige vervulling der duistere voorzegging van den ouden sergeant geweldig aangedaan en hij kon een zekeren angst niet van zich weren, want ook hij was een van de dertien, die rondom de tafel hadden gezeten, al had hij dan niet regtstreeks tot de spotters behoord.

„De dertiende!" mompelde de kommandant van de wacht, een zucht onderdrukkende, bij zichzelven. Toen echter zeide hij, weder aan de pligten van de dienst denkende: „breng dan no. 2 naar no. 1, maar kom dan terug en verhaal mij hoe dat zoo ras is toegegaan."

Naauwelijks had de sergeant een der manschappen met het rapport van het voorgevallene naar de hoofdwacht gezonden, en gevraagd een ander soldaat in de plaats van den gedoode te stellen, toen de korporaal terugkwam, op uitnoodiging van den sergeant, tegenover hem aan de wit houten tafel plaats nam en toen, nadat al de manschappen naderden, om eveneens toe te hooren, zijn verhaal begon:

„Toen ik COLSON op zijn post had gebragt, zeide hij lagchend: Nu moet ik toch allereerst een morgengroet naar boven zenden! — Met deze woorden steeg hij, niettegenstaande mijne waarschuwing, tegen den wal op, toonde den vijand den rug en nam de slippen van zijn uniformjas omhoog. Naauwelijks echter had hij dit gedaan, toen er van de zijde des vijands een schot viel, waarna COLSON een gil liet hooren en aan de andere zijde van den wal naar beneden stortte; hij heeft niet lang meer plezier gehad van zijn leven," voegde de verhaler met echt franschen humor daarbij, „want toen wij over de borstwering heenbogen om te zien wat er van hem geworden was, zagen wij, dat hij van de eene rotspunt op de andere naar beneden stortte, zoodat hij, geheel verpletterd, beneden in het dal is neêrgevallen."

„Ja, die dertien!" mompelde de sergeant bij zich zelven; „dat kost mij de beide beste manschappen. Kameraden! — zult gij nu nog over mijn bijgeloof spotten?" sprak hij, zich tot de hem omringenden wendende.

De soldaten echter schudden zwijgend het hoofd, want het gebeurde had op hen een diepen indruk gemaakt, en voor

heden scheen elk blijk van luide vrolijkheid, welke anders in wachtkamers, en vooral in fransche, soms wel wat al te opgewonden is, verbannen te zijn.

V.

Terwijl eene diepe verslagenheid en eene soort van heiligen afkeer bij de Franschen op het kasteel Bouillon heerschte, waren aan de overzijde bij den rooden steen onder de bondstroepen luide jubelkreeten hoorbaar.

„Bravo! Dat noem ik als man zijn woord houden!" riep KRAUTINGER verheugd uit, toen de Waldecker den vermetelen schimp van COLSON met het doodelijk lood had bestraft. „Maar met zulk eene buks zou ik het ook wel eens willen beproeven; en toch wed ik dat geen uwer het hem zal nadoen, al mogen uwe buksen even goed het doel treffen!"

„O, wat dat aangaat," zeide de eerste van de als toeschouwers hen vergezeld hebbende jagers, „wat dat betreft: ik beloof u den eersten neuswijs, die het wagen durft zich daar boven te laten zien, even goed doodelijk te treffen als mijn kameraad BUSCHBERG heeft gedaan. Het schijnt echter dat zij den lust tot plagen verloren hebben."

„Er kan nog geen nieuwe schildwacht zijn uitgezet," zeide KRAUTINGER. „Laat ons een oogenblik wachten om te zien wat de tweede doet."

„Daar brengt men den tweeden op post," riep de derde jager.

Werkelijk zag men de punten der bajonetten over den wal heen schitteren; maar het scheen alsof de Franschen na het afschrikverwekkende voorbeeld den moed hadden verloren, want er verliepen verscheidene minuten en nog zag men niets anders dan de punt van de bajonet en niet den soldaat zelf.

Reeds wilden de bij den rooden steen verzamelde krijgers naar hun kampement terugkeeren, toen KRAUTINGER in zinsvervoering uitriep:

„Wacht! hij zal zich wel dadelijk laten zien!"

Werkelijk verscheen onmiddelijk na dezen uitroep de fransche schildwacht op den wal; maar hij liep ditmaal stil op en neder, zonder eenige plagerij uit te voeren, als om daardoor te toonen dat de dood van zijn kameraad hem toch niet had afgeschrikt.

Meer echter waagde hij niet, want hij was een dergenen, die met COLSON den sergeant het hevigst hadden bespot. Diens dood had dan ook op hem diepen indruk gemaakt en eerst na een tamelijk hevigen inwendigen strijd, had hij het besluit genomen, zijn moed te toonen, door zich boven op den wal te begeven. Om den vijand daar boven echter te honen of ook slechts door gebaarden te sarren, daartoe had hij tot geen prijs willen overgaan.

Maar ook zonder dat zou de ongelukkige zijn lot niet ontkomen, want nog had hij geen tweemaal den wal op en neder gewandeld, of het schot van den tweeden jager knalde en de schildwacht stortte, ook thans doodelijk getroffen, aan de binnenzijde van den wal neder.

„Leve de Waldecker schutters!" riep KRAUTINGER met eene duivelsche vreugde, terwijl de anderen in zijn vivatgeroep instemden.

„Thans zullen zij ons wel met rust laten," riepen allen te gelijk.

„Wie weet, of zij nu dien post wel weder bezetten! zij zullen althans niet wagen meer van zich te laten zien, dan hoogstens de punt van hun neus!" jubelde KRAUTINGER.

„Dan schiet ik hem ter neder, als ik maar op de punt van zijn neus kan mikken," zeide lagchend de derde der jagers, die ook wel eens een schot wilde beproeven. „Ik begeer niets meer dan dat gedeelte van zijn ligchaam, om hem het licht uit te blazen."

„Nu, niet zoo verwaten, kameraad!" zeide andermaal KRAUTINGER, die telkens het woord opnam; „zijt gij misschien een bloedverwant van wijlen den Baron VON MÜNCHHAUSEN, dat gij zoo zegepralend beweert, het schot uwer makkers nog te zullen overtreffen?"

„Neen, dat is geen grootspraak," verzekerden de beide andere jagers. „BEILSCHMIDT is de beste schutter in onze geheele compagnie, en als daarboven een Franschman hem maar de punt van zijn neus durft te laten zien zoolang als noodig is, om te kunnen aanleggen, dan is hij verloren, dit verzeker ik u!"

„Dat zou de duivel doen," zeide een der Hessen; „maar hij zal dra gelegenheid hebben zijne kunst te toonen, want als ik mij niet vergis dan wordt daarboven andermaal een

nieuwe wacht uitgezet, en hoewel ik niet geloof dat hij nog lust zal hebben zich boven op den wal te laten zien, ben ik toch overtuigd dat de nieuwsgierigheid hem zal aansporen door de schietgaten te gluren om te zien wat voor bekwame scherpschutters het toch eigenlijk zijn, die hier zoo op eens den post betrokken hebben."

De soldaat had juist gedacht.

Inderdaad bemerkte men aan het heen- en wedergaan der bajonetten en aan het achterblijven van een enkel bajonet, dat weder een nieuwe post was uitgezet, en ofschoon hij niet den minsten lust scheen te hebben om den wal, gelijk zijne voorgangers te bestijgen, duurde het toch niet lang of zijne nieuwsgierigheid dreef hem aan, door het noodlottige schietgat naar den rooden steen te gluren.

Naauwelijks verliep eene halve minuut, maar deze was lang genoeg om den nimmer missenden kogel uit BEILSCHMIDT's buks tot een zeker mikpunt te dienen, en in het voorhoofd getroffen, stortte hij dood neder.

Dit was de derde van hen, die den grijzen LEFRANC hadden bespot, maar tevens ook de laatste, wien het doodelijk lood trof, want nog denzelfden namiddag werd, ten gevolge van den nutteloozen en doelloozen dood van drie menschen, op voorstel van den kommandant der vesting, aan beide zijden bevel gegeven, geen schot meer te doen, daar men wegens de overgave capituleerde. Twee dagen later had dit plaats, met alle krijgseer voor het uittrekkende garnizoen.

CHINESCHE HUIZEN.

De huizen van Chinezen verraden geen het minste spoor van oosterschen smaak; ze zijn zeer eenvoudig en in velerlei opzigten gelijk aan de bouworde, welke men te Pompeji heeft gevonden. Even als in deze Romeinsche stad hebben noch de huizen der grooten, noch de woningen der burgers vensters, welke op straat uitzien, maar allen ontvangen licht van eene inwendige open ruimte of plaats. De ruiten worden er, óf door geolied of gevernist papier, óf door fijne geweven stoffen vervangen, zoodat er steeds eene soort van schemering in de vertrekken heerscht; deze worden dan ook

daarom bij dag schier overal door eene hangende lamp verlicht. Alle aanzienlijke huizen hebben een drietal deuren, waarvan de middelste niet dan bij buitengewone gelegenheden of tot ontvangst van een aanzienlijken gast wordt gebruikt; de beide andere dienen tot dagelijkschen in- en uitgang. Des nachts worden deze ingangen door lantaarns verlicht, terwijl een daarboven aangebragt opschrift naam en titel van den bewoner verkondigt. De onderbouw van het huis bestaat uit graniet of eene andere vaste steensoort, het overige muurwerk daarentegen is in den regel uit tegels opgetrokken.

De magazijnen zijn steeds met allerlei schilderwerk versierd, welke grootendeels de aldaar verkocht wordende voorwerpen aanschouwelijk maken en voor het groot aantal dergenen die niet lezen kunnen, de plaats van een prospectus vervangen; dikwerf vindt men daarbij de woorden gevoegd: „Hier bedriegt men geen koopers!" De kleine en eenvoudige winkels kan men ligtelijk herkennen aan vlaggen van verschillende kleuren, welke aan lange staken voor die huizen fladderen. De geveldaken steken ver over de muren uit en worden door beschilderde, houten kolommen ondersteund. Boven op de punt van het dak is meestal een drakenkop met geopenden muil aangebragt, om daardoor onheilen van boozen aard van de woning af te keeren; al naar gelang van den rang des eigenaars is het dak groen, rood of geel aangestreken en gevernist.

Bij het binnengaan in de woning van een rijken Chinees komt men eerst in een voorportaal, in welks midden zich een bekken met springende fontein en goudvisschen bevindt. De muren zijn met zijden stoffen behangen, waarop spreekwoorden van CONFUCIUS en andere wijzen zijn geborduurd. De voetbodem is van porcelein, hetwelk men des winters met kostbare tapijten bedekt, terwijl langs de wanden zitplaatsen zijn aangebragt, welke door potten met heerlijke bloemgewassen van elkander gescheiden zijn. Uit de eene zijde van dit portaal komt men in de eetzaal, waarvan het ameublement in eene hoefijzervormige tafel, benevens een aantal stoelen en eenige presenteertafels bestaat. Nogtans is er zooveel ruimte gelaten, dat de bedienden zich gemakkelijk bewegen en de goochelaars hunne voorstellingen geven kunnen. De andere zijde van het portaal grenst aan de receptiezaal, waar de eigenaar gewoonlijk al zijne weelde heeft ten toon gespreid. Men ziet

hier tafels van rozen- en kamferhout, welke met vogels, kapellen en bloemen ingelegd, met groote kunst gesneden en van even bewonderingwaardigen vorm als kleur zijn. Als zich rondom zulk eene tafel een gezelschap verzamelt, dan spant men er zijden behangsels om, opdat de vrouwen daarbij kunnen komen en, zonder gezien te worden, aan het gesprek deelnemen. Verscheidene andere kleine vierkante tafels, aan welke de gasten rooken of bladeren van eene zekere soort peper kaauwen, doen deze zaal veel overeenkomst hebben met een Europeaansch koffijhuis. Het schoonste sieraad van dit vertrek zijn echter de lampen, welke aan het rijk vergulde beeldhouwwerk der zoldering zijn opgehangen. Zij zijn gewoonlijk uit paarlemoer, hoorn of gekleurd glas, met fraai schilderwerk voorzien, vervaardigd, en, hetgeen een wonderbaar effect te weeg brengt, door geslepen kristal omgeven. Soms zijn daaraan kappen van geborduurde zijde, waarvan franjes en breede linten afhangen, aangebragt, terwijl men ze niet zelden vindt ter grootte van onze lichtkroonen.

Achter het voorportaal, de eet- en receptiezaal bevinden zich de woonkamers en slaapvertrekken. Deze laatsten zijn slechts gemeubeld met een bed, een wasch- en kleedtafel en een kleine spiegel. De bedden zijn bovendien een artikel van weelde bij de Chinezen. Vroeger sliepen zij op den grond op dekens, bontwerk of matten van bamboes. Thans evenwel hebben zij bedden, maar deze bestaan, zoowel bij de rijken als bij de armen, enkel uit twee planken, welke aan houten blokken bevestigd en met eene matras bedekt zijn. In aanzienlijke woningen voegt men er een troonhemel met lange behangen bij. Zoowel de mannen als de vrouwen leggen zich slechts half ontkleed neder; zij trekken alleen schoenen, kousen en de bovenkleederen uit. Gewoonlijk bedekken zij zich met katoenen dekens en als het koud is met bontwerk.

Deuren in het inwendige der woningen kent men in China volstrekt niet. De deuropeningen, door welke de verschillende vertrekken met elkander in verbreiding staan, zijn met fluweel of geborduurde wollen stof bedekt. Evenmin heeft men er schoorsteenen; de verwarming geschiedt door middel van een aantal bekkens met kolen gevuld, welke in het midden van het vertrek zijn geplaatst; ook heeft men

er geene klokken of pendules, maar zand- of waterloopers, welke in alle huizen, zoowel arm als rijk, aanwezig zijn.

De open plaatsen binnen in de woningen zijn meestal met balkons en galerijen, springfonteinen en welriekende bloemen voorzien; ook bevatten zij kleine paviljoens, welke als speëlzaal dienen en in welke men des zomers beschutting voor de warmte vindt.

In eene menigte paleizen en zomerverblijven der grooten, nemen deze binnenplaatsen soms eene aanzienlijke ruimte in en zijn er kunstige fonteinen, vijvers en rotsgrotten aangebragt; om echter zulk eene huizing aan te leggen, heeft men de bijzondere toestemming des keizers noodig, die haar dikwerf weigert, om niet te veel grond, welke bebouwd kan worden, nutteloos verloren te doen gaan. Elk dezer prachtige paleizen heeft zijne tempels voor de verschillende afgoden, welke tevens een aantal in marmer gebeitelde opschriften bevatten. Het behoort tot den goeden smaak, de daken met een net van dun koperdraad te bekleeden, ten einde de vogels te verhinderen er hunne nesten te bouwen. Alle keizerlijke paleizen en verblijven zijn daarmede voorzien.

De hoogste huizen hebben slechts twee verdiepingen, de benedenverdieping daaronder begrepen, want men houdt het voor eene oneer, onder de voeten van een ander te wonen.

De Chinezen noemen alle openbare gebouwen tempels, zelfs de magazijnen, bibliotheken, schouwburgen enz. De schoonheid van den bouwtrant derzelve bestaat enkel in schilderwerk, vergulde selen en dergelijk versiersel, hetwelk daaraan intusschen al het bewonderingswaardige aanzien ontneemt. Ofschoon de aan het geloof gewijde tempels hoog genoeg zijn opgetrokken, schijnen zij nogtans door de dubbele galerij, rondom aangebragt en wier zuilen de aarde raken, als het ware laag bij den grond gebouwd.

LIGCHAAM EN ZIEL.

Z.

Aan u, aan u de schuld, dat deze sterveling
Van 't spoor der waarheid en der godsvrucht is getreden,
Want rein was hij tot dat uw aandrift hem beving:
O zamenstel van zonde en van bedorvenheden!

L.

Sluw zijt gij, die uw schuld aan andren overdraagt;
Want is hij van den weg der braven afgeweken,
Wijt dat u zelv', hij ware in drift niet voortgejaagd,
Als 't u aan kracht niet faalde om 't licht voor hem te ont-
(steken.

Z.

Gij spreekt van licht, maar zeg wat baat mijn stralengloed,
Als gij mijn fakkel met uw domper blijft bedekken;
Gij bluscht het zalig vuur dat oprijst in 't gemoed
En poogt den spiegel met uw gifwalm te bevlekken.

L.

Wiens domper, zeg mij, bluscht mijn heldre vuurtoorts uit;
Wiens invloed schaadt mij, wil ik kracht en sterkte schenken;
Wiens adem is het die mij in mijn pogen stuit,
Om 't brein te hoeden dat uw schijnglans zocht te krenken?

Z.

Wat overmaat van trots, wie spreekt er hier van schijn?
Gij zoudt uw gifdamp met mijn vuurgloed willen meten;
'k Zou zeker uw slavin, uw dienaresse zijn,
En gij zoudt mijn vorstin, mijn meesteresse heeten!

L.

't Mag trotsch zijn, maar 't zegt niets bij uwe hoovaardij.
Ge ontkent dus, dat ik u als gast heb opgenomen?
O laat dien hoogmoed, laat die bittre spotternij,
Ik vraag geen dank voorwaar, dat 'k u tot mij liet komen.

Z.

Die waanzin dringt te ver, gij wilt dus niet verstaan,
Dat ik in mijne dienst een pooze u moest gebruiken,
Maar ook de magt bezit mij van uw dienst te ontslaan,
Wanneer 't mij noodig dacht om zoo veel trots te fnuiken.

L.

Gij schijnt verdwaasd, wie heeft de dienst hier opgelegd?
Het doet mij lagchen, *ik* uit *uwe* dienst ontslagen!
Of heb ik niet veeleer de dienst u opgezegd,
En was dat niet alleen mijn wil en welbehagen?

Z.

Was 't niet uw zwakheid die mijn boei niet kon weêrstaan?
Toch waant uw overmoed, verbrak ik uwen keten,
Zou mijn onsterflijke aard voor u gebogen gaan,
Want mijn natuur alleen is niet aan tijd gemeten.

L.

Gij noemt u vrij en van een onverganklijken aard,
Ook ik blijf voortbestaan, in andren vorm geweven,
Want niets vergaat; zoo 't stof met andre stof zich paart,
Geen stofdeel gaat te loor, wat leefde blijft in 't leven.

Z.

Kom tot u zelve en zie, terwijl mijn luister rijst,
Zinkt gij in 't niet terug, afzigtelijke ontbinding.
De worm die straks zich reeds met uw gebeente spijst,
De onsterflijkheid ten trots, bespot uw zelfverblinding.

L.

Nog zinkt geen stofje in 't niet, al voeden made en worm
Zich met mijn kil gebeent'; zij knaagden de ingewanden
Reeds toen ik mij verheugde in schooner, eedler vorm,
Zij woelden in mij vóór het slaken onzer banden.

Neen waan niet dat ik streef naar hooger roem dan gij,
Maar zie niet van uw troon op 't zwakke ligchaam neder;
Geen van ons beiden ging gebukt in slavernij,
Wij scheiden, maar wij zien ons eenmaal zeker weder.

Wij waren innig en harmonisch zaam verknocht,
Een fijne zenuwdraad hield u en mij verbonden,
Wij zijn gescheiden door een enklen ademtogt:
Wat onze toekomst is, wij kunnen 't niet doorgronden.

Wij hebben beiden trouw den duren pligt vervuld;
En is de stervling van het spoor der deugd geweken,
Zijn dwaling heeft uw licht in nevelen gehuld,
Zijn dwaling heeft mijn kracht verlamd en 'k ben bezweken!

MENGELWERK.

ASALEER (1).

LEVEN, STRIJD EN ONDERGANG DER GODEN EN REUZEN, ALS BIJDRAGE TOT DE KENNIS DER NOORDSCHE EN NOORD-SLAWISCHE MYTHOLOGIE,

DOOR

PH. KR . . . . . .

Toen in den vroegsten tijd het heelal geregeld en het onbegrijpbare vraagstuk der schepping was opgelost, lieten zich de Asen in Ida's vlakte (2) neder, legden zich haarden en smidsen aan en smeedden kunstige gereedschappen.

Zorgeloos speelden zij nog met de gouden dobbelsteenen des sterrenhemels en achtten de heilige tafels niet, waarop ALFADURS overoude Runen waren geteekend. Toen kwamen drie zeer magtige jonkvrouwen uit het vaderland der reuzen en met hen de tweedragt en het einde van den gouden tijd.

De Asen werden door booze voorspellingen misleid, sloten met de Joten, hunne vijanden, den vrede, gingen verbindtenissen met hen aan en lieten het zelfs zoo ver komen, dat de reuzinnen genoemde gouden Runentafels bemagtigden en dezelve heimelijk verborgen. Daarmede waren de Asen van hunne vrijheid en hun heiligst bezit beroofd. In denzelfden tijd is ook LOKE onder de goden opgenomen, die het door loosheid zoo ver wist te brengen, dat ODIN zelf hem de hand tot broederschap reikte. Door verschrikkelijke voorspellingen beangstigd, lieten zich nu de Asen verleiden, om eene der drie reuzinnen, met name ANGURBODE, te dooden. Woedend staken zij haar met scherpe pieken en wierpen haar in het vuur; doch te vergeefs. Driemaal verbrand, herleefde ANGURBODE telkens weder (3), gebruikte gevaarlijke tooverkunsten en vervulde de gemoederen der Asen steeds met bangere verwachtingen. Te laat gevoelden de goden, dat zij den vrede met de Joten verbroken had-

den en beraadslaagden er over, of zij de boosheid van ANGURBODE niet op het gansche reuzengeslacht zouden wreken. Toen werd THOR toornig, stoorde zich niet aan oude eeden en beloften en toog uit, om tegen de reuzen te strijden. ODIN echter schoot harde spiesen naar beneden — en daardoor, zegt de *Völa* (4) kwam de eerste oorlog in de wereld. Ook de Wanen, als godheden der lagere lucht, leden bij dezen strijd zoo zeer, dat zij zich tegen de Asen toerustten, den burgmuur des hemels verbraken en geweldadig in het heiligdom der goden drongen.

Toen de goden zagen, dat zij voor de kloekheid en de strijdmagt der Wanen bezwijken moesten, sloten zij vrede met dezelve en gaven elkander gijzelaars.

Gedurende THOR's afwezendheid trachtte LOKE de liefde van SIF te winnen. Hij week niet van hare zijde en smeekte haar met alle kunst der rede om gehoor. SIF had zijn verlangen echter met verontwaardiging van zich afgeweerd; want, hadde zij ook de woede haars echtgenoots niet gevreesd, op dezen was zij trotsch. LOKE echter, vol toorn over SIF's standvastigheid en zijne eigene beschaming, trad nader en sneed SIF het lange goudglanzende haar, het fraaiste sieraad harer schoonheid, af. Toen LOKE daarmede voortsnelde, waaide de wind vele der haren op de aarde neder; zij vielen grootendeels in het noordelijke Noorwegen, in het Gulebrandsdal en Herthetdal: en daarvan komt het, dat de meisjes in die streken zulk fraai blond haar hebben.

Vaal droegen weleer,
Als vrouwen der Finnen,
De Noorweegsche maagden
Gevlochten het haar;
Maar werd hen daardoor,
Als GEFION en FREYA,
Van af dezen tijd
Het goudhaar tot sier.

Naauwelijks teruggekeerd, vatte THOR den boosaardigen LOKE en dreigde hem met de zwaarste martelingen, wanneer niet alles weder goed gemaakt werd. In zijnen angst beloofde LOKE gewillig, wat THOR van hem vorderde en begaf zich ook terstond naar de kundige dwergen, YWALD's zonen, om SIF een haartooisel met schitterend goud te laten vervaar-

digen. De dwergen maakten zich tot den arbeid gereed en bragten in korten tijd niet alleen het gouden haar, maar ook nog twee andere kostbaarheden, het wonderbare schip *Skidbladnir* en de tooverspeer *Gungnir*, tot stand. Om zich bij de goden regt bemind te maken, dacht LOKE bij deze gelegenheid nog aan andere geschenken, en bediende zich, om dezelve te verkrijgen, van de volgende list: Hij ging met den dwerg BROK eene weddingschap aan, dat diens broeder SINDRI niet in staat zou zijn zulke kleinodiën te vervaardigen, als de vorige drie. Beiden hadden hun hoofd verwed. Toen legde SINDRI eene everhuid op den haard en beval BROK den blaasbalg te trappen. De smid weder bij de smidse komende, trok den stralenden ever, *Gullinbursti* er uit; dit was het eerste der versierselen. Vervolgens legde hij weder goud in het vuur en toen hij het uit de smidse trok, had zich een gouden ring, welke *Draupnir* heet, daaruit gevormd. Eindelijk wierp SINDRI een stuk ijzererts in de vlammen en ging naar buiten. BROK echter trapte met dubbel geweld den blaasbalg. Toen de smid binnenkwam, zeide hij: „Bijna ware datgene, wat in het vuur is, bedorven." Wat hij er uittrok, was de hamer *Miölnir*. Thans gaf hij al deze kostbaarheden aan zijnen broeder BROK over en zeide, dat hij thans naar Asgard kon gaan en de weddingschap laten beslissen. Te Asgard aangekomen, werden ODIN, THOR en FREYR tot hunne regters benoemd. Nu vereerde LOKE aan ODIN genoemde speer *Gungnir*, FREYR het schip *Skidbladnir*, en SIF het haartooisel. Ook verklaarde hij hoe de speer steeds treffen, het haar op SIF's hoofd, als natuurlijk haar groeijen en *Skidbladnir* goeden wind hebben zoude, werwaarts men ooit de zeilen rigte. Nu kwam BROK met zijne kostbaarheden te voorschijn. Hij gaf ODIN den ring en zeide: iederen negenden nacht zouden acht even kostbare ringen van dezen afdruppelen; eens echter zoude hij op BALDUR's brandstapel verbranden. Aan FREYR gaf hij het everzwijn en voegde er bij: hij kon zoo snel daarop voort komen als op het vlugste paard; ook verlichtten des evers gouden borstels den nacht. THOR eindelijk vereerde BROK den hamer en zeide: dat hij daarmede alles verpletteren en den hamer toch nimmer verliezen zoude. Het gebrek dat de steel te kort is, was noodzakelijk

en niet meer te veranderen. Alsnu verklaarden de regters eenstemmig den hamer voor het beste der kleinodiën, omdat zij in denzelven een veelbeteekenend verdedigingsmiddel tegen hunne vijanden zouden hebben, en dien ten gevolge had de dwerg de weddingschap gewonnen. LOKE bood hem losgeld voor zijn hoofd; hiermede wilde zich de dwerg echter niet inlaten. „Zoo neem mij dan!" zeide LOKE, en — verdween. Het mislukken zijner oogmerken kon LOKE echter niet vergeten. Een heimelijke wrok maakte zich van hem meester en hij dwaalde, met de gedachte aan vergelding, eenzaam rond. Toen vond hij in een woest heideveld het half verbrande hart der reuzin ANGURBODE, en, in onzaligen waan over dezen vond, viel hij van de Asen af. Niet goedwillig trad hij uit den kring der goden, want hij wist wel, dat hij zijn eigen ondergang daardoor bevorderde. — Evenwel de Nornen (5) wilden het en hij moest gehoorzamen. Liefde trok hem tot ANGURBODE, en, daar hij in hare armen zonk, zonk hij ook voor altijd in die der reuzen. ANGURBODE echter had hem door zijden kunstgewrochten verstrikt en hem zijne zelfstandigheid daardoor doen verliezen.

THOR uitte het verlangen, om met zijn nieuw wapen, den geweldigen hamer *Miölnir*, op avontuur uit te trekken. Terstond sloot zich LOKE bij hem aan, met het voornemen hem door plagerijen en booze raadgevingen te benadeelen, ja zoo mogelijk tevens de arglistige pogingen der reuzen heimelijk te bevorderen. Hij zette zelfs THOR tegen de reuzen op, doordien hij hunnen overmoed voor straf baar verklaarde, en zoo doende werd het hem niet moeijelijk, THOR terstond tot een rid naar het reuzenland te bewegen.

De metalen wagen werd voorgespannen en in een oogenblik reden THOR en LOKE, zonder dat ODIN of een der goden iets daarvan wist, over de brug Bisrost. Des avonds kwamen zij bij eene hut en namen bij de bewoners derzelve hunnen intrek. In de nederige kamer zat de boer met zijne vrouw, zijn zoon THIALFI en zijne dochter RÖSKA. Toen het laat werd, slagtte THOR zijne beide bokken en noodigde den boer met zijne kinderen tot den maaltijd uit; beval hem echter de beenderen op de uitgespreide huiden en het geheel dan op den anderen kant van den haard te leggen. Den volgenden

morgen betooverde THOR de huiden met zijnen hamer en terstond verhieven zich de vlugge bokken; doch een derzelve was lam in de heupen. Toen werd THOR toornig, greep zijnen hamer en dreigde alles te verpletteren. Het bleek, dat THIALFI het eene been in tweeën geslagen had, om het merg uit te zuigen. Als nu THOR den schrik der lieden zag, werd hij zachtzinniger en liet zich daardoor bevredigen, dat de boer hem zijne beide kinderen tot schadeloosstelling gaf. Deze werden dus zijne dienstboden en volgden hem sedert bestendig. THOR liet zijn gespan daar achter en zette met zijn gevolg de reis naar Jotunheim oostwaarts, langs de zee verder voort. Toen zij vervolgens de zee over waren, geraakten zij in een groot woud, waarin zij den ganschen dag ronddwaalden, tot het duister werd. THIALFI, de snelle voetganger, droeg THOR's reisgoed. Zij zochten een nachtleger en vonden eene hut, die zeer ruim was. Aan het einde was een ingang, even zoo breed als de hut zelve. Er waren echter noch menschen, noch iets anders daarin. De reizigers hadden er vrede mede en bleven. Omtrent middernacht bemerkten zij eene sterke aardbeving. Nu stond THOR op en riep zijne geleiders. Deze verborgen zich in een klein nevenvertrek; THOR echter nam zijnen hamer in de hand en plaatste zich strijdlustig voor den drempel. Toen de dag begon te schemeren, was ook het geraas en de aardbeving weder begonnen. THOR ging naar buiten, en wat hij ontdekte, was een monsterachtige reus, die uitgestrekt in het woud nederlag en hevig snorkte. Nu verklaarde zich THOR, waardoor des nachts dat geraas was ontstaan. Hij spande zijn krachtgordel om en wilde den reus terstond doodslaan. In hetzelfde oogenblik echter ontwaakte de reus en hief allengskens zijn monsterachtig ligchaam op. THOR vraagde naar zijn naam. „Ik heet SKRYMIR," hernam deze, „u naar uwen naam te vragen, heb ik niet noodig, want ik zie, gij zijt ASATHOR." Plotseling echter begon de reus vreeselijk te razen, omdat hij zijnen handschoen niet vinden kon. Eindelijk bukte hij zich en nam hem op. Toen ontwaardde THOR dat dit de hut was, waarin hij met zijne medgezellen den nacht had doorgebragt, en dat gemeld nevenvertrek slechts de duim van den handschoen was. SKRYMIR bood zich nu bij het reisgezelschap tot leidsman aan. Allen heetten hem welkom en

begaven zich op weg; hoe ruw en moeijelijk deze ook scheen. „Gij hebt zekerlijk honger," zeide SKRYMIR eindelijk en gaf hen de proviandmand, welke hij tot dusverre had gedragen, „het wordt weldra avond; ik leg mij, terwijl gij eten moogt, onder deze boomen te slapen. Doch ik bid u, weest voorzigtig met den band, waarmede ik de spijsmand heb digt gebonden: hij is broos en ik heb geen tweeden bij de hand." Men trachtte nu den band zorgvuldig los te maken; de knoop echter hield vast, zelfs THOR's geweld vermogt hem noch los te maken, noch stuk te houwen. Toen vloog THOR op en sloeg den slapenden reus met zijn' hamer tegen het voorhoofd. Deze ontwaakte en vraagde, of soms een blad van den boom was afgevallen? Inmiddels herinnerde hij: of zij thans gegeten hadden en bereid waren naar bed te gaan? THOR maakte gebaren als of hij juist was ontwaakt. Te middernacht snorkte de reus weder zoo sterk, dat het in het woud scheen te donderen. THOR stond andermaal op, zette den eenen voet voor, zwaaide den hamer en sloeg den reus met dubbel geweld tusschen de wenkbraauwen, zoodat het voorste van den hamer in het hoofd drong. Toen ontwaakte SKRYMIR en merkte aan, dat er zeker een eikel op hem moest zijn afgevallen. THOR antwoordde verbaasd, dat het juist middernacht en derhalve nog tijd was om langer te slapen. Tegen den morgen bemerkte THOR dat SKRYMIR weder vast in slaap was en zwoer THOR in stilte, dat de reus na eenen derden slag niet gemakkelijk weder het daglicht aanschouwen zoude. Hij haalde uit en trof den reus zoo hevig op de slapen, dat de hamer tot aan den steel inzonk en SKRYMIR terstond tuimelend van den grond opsprong. Tot zich zelven komende, morde de reus slechts over het lastige van het slapen in een woud, daar hem thans weder een geheele eikentak op het hoofd gevallen en hij daardoor in den slaap was gestoord geworden. „Dewijl het echter thans," voer hij voort, „nog zoo ver is naar Utgard, en gij, THOR, voornemens zijt onzen beheerscher UTGARDLOKI te bezoeken, zoo laat ons opbreken en beveel uwe medgezellen zich toe te rusten. Ginds echter, zeg ik u, zult gij verreweg grootere mannen te zien krijgen dan ik ben. Weest derhalve niet voorbarig; want UTGARDLOKI's hoflieden zullen trotsche woorden van zulke kleine knapen niet goed opnemen. Beter zoudet gij zelfs doen

wanneer gij ten eenenmale omkeerdet. Anders leidt u uwen weg naar het oosten, de mijne naar het noorden, naar het gebergte dat gij ginds ziet." Hiermede schreed SKRYMIR zijwaarts af en zijn spoor verloor zich in het woud. THOR ondernam met zijne medgezellen op nieuw de reis, en zij gingen tot aan de stad Utgard. Zij had groote poorten, die met ijzeren tralien voorzien waren. Aangezien THOR ze niet ontsluiten kon, zoo kropen alle door de tusschenruimten. In een groot voorhof zat UTGARDLOKI, om hem heen hadden zijne lieden een kring gesloten. De vreemdelingen schrokken voor deze monsterachtige gestalten en THOR gevoelde een inwendigen wrok tegen UTGARDLOKI's smadelijke ontvangst. „Dwaal ik niet," riep deze eindelijk uit, „dan is die kleine knaap daar AUKUTHOR? Zijt gij welligt grooter dan gij schijnt? doch toon vooraf uwe bekwaamheid, want ik ben gewoon naar de krachten en deugden mijner gasten te vorschen." Toen antwoordde LOKE, die het laatst binnenkwam: „Mijne kunst, waarvan ik terstond eene proef kan geven, bestaat daarin: dat ik meer spijs verdraag, dan ieder ander der hier aanwezigen." UTGARDLOKI liet thans iemand, die LOGI heette, van de bank voorwaarts treden. Vervolgens werd een groot vat in den voorhof nedergezet en met vleesch opgevuld. LOKE zette zich aan het eene eind, LOGI aan het andere, en beide aten nu met zulken haast, dat zij weldra zich in het midden van het vat te zamen troffen. LOKE had al het vleesch van de beenderen afgegeten. LOGI had echter ook de beenderen, ja zelfs het vat mede verslonden. Allen stemden overeen, dat LOKE de weddingschap verloren had. Daarna vraagde UTGARDLOKI, welke kunst THIALFI verstond? Deze zeide, hij vertrouwde zich met ieder om strijd te loopen. De reuzenkoning daagde derhalve een jongeling, HUGI genaamd, ten wedloop uit. Men bepaalde den afstand. HUGI bereikte denzelven veel eerder, zoodat hij zich aan het einde der baan omdraaide en THIALFI nog ruim een pijlschot ver te gemoet liep.

De tweede proef viel nog ongelukkiger voor THIALFI uit. Toen stond UTGARDLOKI hem nog een derden loop toe, dewijl hem THIALFI's snelheid werkelijk beviel. Evenwel HUGI werd ook ditmaal overwinnaar; hij was reeds aan het doel, voor dat THIALFI nog het midden der baan bereikt had.

Eindelijk vraagde UTGARDLOKI aan THOR, in welke kunst hij zich nu onderscheiden wilde, aangezien zijne daden in zoo grooten roep stonden. THOR antwoordde, hij wilde het met een ieder in het drinken opvatten. Toen beval UTGARDLOKI den drinkhoren binnen te brengen, waaruit bij feestelijke gelegenheden gedronken werd. Hierop zeide hij tot THOR: „Het heet goed gedronken, dezen horen in eens te ledigen, menigeen drinkt hem in tweemaal uit; niemand echter is zulk een slecht drinker, dat hij dit ten derden male moet beproeven." THOR bezag den horen, deze scheen hem niet te groot te wezen, hoewel hij buitengewoon lang was. Hij deed er eene geweldige teug uit en geloofde dat dezelve moest geledigd zijn. Hij had er echter slechts zooveel van afgedronken, als de lippen gereikt hadden. UTGARDLOKI sprak hem moed in. Toen probeerde THOR het andermaal, in de hoop de rest te ledigen. Deze keer ging er juist zooveel af, dat men den horen dragen kon, zonder iets te storten. Men begon over THOR's onvermogen te spotten. Nu werd THOR toornig, vatte den horen ten derden male aan en dronk uit alle kracht. Toen hij er in zag, was het toch iets verminderd. Thans gaf hij denzelven terug en wilde niet meer drinken. UTGARDLOKI echter zeide: „Nu is het duidelijk, dat uwe magt niet zoo groot is als wij dachten. Hebt gij wel lust om nog meerdere kampen te beproeven? Ik ben overtuigd, dat gij u hier geen roem zult verwerven." THOR drong aan op een nieuwen wedstrijd. „Zoo hef mijne kat van de aarde op," zeide UTGARDLOKI, „en overwin zulk een knapenspel." THOR hield dit wel voor onwaardig, toen echter de groote eenkleurige kat langs den grond sloop, vatte hij haar onder het lijf en hief haar in de hoogte. De kat kromde den rug al meer en meer en toen zij bereids zeer hoog opgeheven was, ligtte zij den eenen poot op. Verder kon THOR daarmede echter niet komen. Woedend van toorn daagde THOR thans ieder ten tweestrijd uit. UTGARDLOKI verwees hem daarop naar zijne oude voedstermoeder, ELLI, er bijvoegende, dat reeds menig sterker man door haar was ter nedergeworpen. THOR bedwong ook ditmaal zijnen trots en greep de oude met sterke vuist aan. Hoe meer THOR zich echter inspande, des te onbewegelijker stond ELLI daar. Na herhaalde aanvallen begon THOR eindelijk te wan-

kelen en stortte zelfs op de eene knie neder. Toen ontwaakte in hem de gedachte, dat zeker iedere wedstrijd smadelijk voor hem zoude uitvallen; want zonder ODIN's wil had hij ditmaal de reis gedaan en daarom moest hij voor de kloeke tooverkunsten der reuzen bezwijken. Hij verzocht ook terstond dat men hem den terugtogt zoude verleenen. UTGARDLOKI zelf begeleidde hem buiten den burg.

THOR's zeer toornige gebaren maakten echter den reuzenkoning bezorgd, dat hij den smaad van den magtigsten aller Asen eens zwaar zoude moeten vergelden en hij sprak THOR aan als volgt: „Nu gij buiten onzen burg verwijderd zijt, waarheen gij nimmer moogt terugkeeren, zoo wil ik u openlijk den zamenhang uwer reis-avonturen ophelderen. Wel is alles met toovermiddelen en geheime kunsten geschied. Vooreerst ontmoette ik u in het woud, snoerde uwe pakken met ijzeren banden digt en wilde in de gedaante van een monsterachtigen reus uwen moed beteugelen, o THOR! doch te vergeefs. Driemalen sloegt gij mij op het hoofd met uwen vreeselijken hamer. Iedere slag ware mij doodelijk geweest, wanneer gij mij getroffen had. Ik wist u echter zoodanig te betooveren, dat gij steeds de rots hebt getroffen. Beschouw gene drie vierkantige dalen — het zijn de drie gaten, welke uw hamer heeft ingehouwen. Evenwel heb ik u daarna met toovergestalten omgeven. Gij, LOKE, verstaat het eten zoo goed als iemand, evenwel LOGI, die met u wedijverde, was het onderaardsche bergvuur, dat zelfs de metalen verteert. Gij, THIALFI, zijt een meester in den wedloop, evenwel HUGI, uw tegenpartij, was mijne eigene gedachte, die zekerlijk sneller rondvliegt dan iemand. Gij, ASATHOR nu, hebt iets ongeloofelijks in het drinken volvoerd, want weet, dat het uiterste einde van dien drinkhoren in de zee lag; daarom smaakte u den drank als water. Blik echter in de zee en zie hoe laag het water staat, sedert gij drie teugen daaruit gedaan hebt. Dat gij wijders niet vermogt de kat geheel van de aarde op te heffen, was een groot geluk voor u, want het was de Midgardslang, welke ik in dat oogenblik die gedaante heb aangetooverd. ELLI eindelijk, de oude, welke gij niet van de plaats brengen kondet: dat was de tijd welke eeuwig jong is, hoe oud dezelve ooit ook schijne. Zij

zal reuzen en goden verdelgen, laat u dit een voorteeken zijn en beteugel uwen overmoed."

THOR werd buitengewoon toornig, toen hij dit alles had vernomen. Hij hief zijn hamer op en wilde UTGARDLOKI verpletteren; deze was echter verdwenen en de god stond met zijn gevolg alleen op eene schoone en wijde vlakte. Zij wandelden derhalve naar Asgard terug. Weldra hadden zij weder de hut bereikt, waar THIALFI's en RÖSKA's ouders woonden. Inmiddels was ook THOR's steenbok genezen, zoodat de wagen voorgespannen worden en THOR met zijne medgezellen over de Bifröstbrug naar Asgard terug rijden kon.

Het is ligtelijk te denken, hoezeer LOKE zich verheugde THOR bij den laatsten rid zoo vernederd te hebben. Ook ODIN's misnoegen bleef niet uit; te meer, daar hij zag, dat ook de *Fenriswolf* dreigend rondsloop, als of hij over den laatsten triomf der reuzen zijn welbehagen te kennen geven wilde. De goden, oude bepalingen volgende, moesten nu wel den steeds verschrikkelijker aangroeijenden wolf in hun midden dulden; deze keer echter namen zij een manmoedig besluit om hem te kluisteren en zoo doende voor een zekeren tijd onschadelijk te maken. Zij vervaardigden eene sterke keten, *Läding*, en lieten FENRIR zijne kracht daaraan beproeven. De wolf liet zich de vermeende scherts welgevallen en werd gebonden. Doch naauwelijks had hij zich uitgestrekt of de keten brak en hij was vrij. Daarop maakten de Asen eene veel sterkere boei, *Dromi*. Ook deze zoude de wolf beproeven en men stelde hem voor welke eer er voor hem uit ontsproot, wanneer ijzeren boeijen hem niet houden konden. De wolf bemerkte wel — zegt de oorkonde verder — dat de boei *Dromi* bovenmate sterk was, maar hij bedacht eveneens dat zijne krachten, sedert hij de keten *Läding* verscheurde, aanmerkelijk waren toegenomen. Hij liet zich nu de boei vrijwillig aanleggen. Toen de Asen daarmede gereed waren, schudde zich de wolf en slingerde de boei tegen de aarde, zoodat de stukken ver in het rond vlogen. De Asen begonnen nu te vreezen dat zij den *Fenriswolf* zeker nimmer zouden kunnen binden. Zij bedachten zich echter en zonden SKIRNIR, FREYR's bode, naar Svartalfaheim tot eenige dwergen, waar zij de boei *Gleipnir* vervaardigen lieten.

Uit de wort'len van 't gebergte,
De baard der vrouwen,
Des vogels speeksel,
Uit den klank der kattentrede
En den snik der visschen.

Sedert dezen tijd ontbreken alle deze dingen in de natuur. Toen SKIRNIR met de tooverboei terugkwam, gingen de goden op het in de zee Amsvartnir gelegen eiland Lyngvi en namen den wolf met zich mede. Daar toonden zij hem die boei en vraagden, of hij dezelve verbreken kon, aangezien zij sterker was, dan men volgens de dikte zoude meenen. Zij beproefden dezelve in stukken te breken, maar te vergeefs; doch, zeiden zij, zoude de wolf daarmede wel klaar komen. FENRIR antwoordde:

„Het schijnt mij waarlijk geenen grooten roem te verwerven, zulk eene zwakke boei te verscheuren; omdat echter list en bedrog daarbij in het spel zijn kan, mag zij niet eerder aan mijne voeten komen, voor dat een uwer zijne hand in mijn mond legt, tot waarborg, dat gij mij niet met tooverkunsten verstrikt." Manmoedig trad TYR naar den wolf en legde zijne hand in deszelfs muil, middelerwijl de goden den wolf met de boei *Gleipnir* ketenden. FENRIR verzette zich; hoe onrustiger hij echter werd, des te vaster snoerde zich de boei. Toen lachten alle goden, behalve TYR, die zijne hand verloren had. Thans evenwel namen de goden het losse eind der keten en vlochtten het door twee rotsen, *Gjöll* en *Thviti*, welke vervolgens onder de aarde verzonken. FENRIR huilde ontzettend en scheurde zich den strot op, als wilde hij het eiland Lyngvi verslinden. Alsnu wierpen de goden een zwaard in zijn muil, dat van toen af als een stalen tong uitsteekt, daarbij vloeit zooveel schuim uit FENRIR's mond, dat daarvan eene gansche rivier ontstaat, welke Bönd heet. Zoo ligt de wolf daar tot Ragnarok (6).

Door FENRIR's gevangenlegging was het gansche geslacht der reuzen op het bitterste gekrenkt. De goden hadden zich nu aan vele tijdelijke gevaren ontwrongen, doordien zij, zonder zich tegen hoogere besluiten te bezondigen, dat verschrikkelijke monster onschadelijk hadden gemaakt. LOKE peinsde derhalve op vergelding. Juist hadden zich ODIN en HÆNIR

voorgenomen, in menschengedaante over Midgard te wandelen. LOKE werd op zijn argeloos aanbod medegenomen. Nadat de goden nu menig gebergte en rotsige woestijnen doorgetrokken waren, zonder eene herberg te vinden, kwamen zij eindelijk in een vrolijk dal, waarin lustige runderen weidden. Van de lange reis vermoeid en der menschelijke zwakheid, den honger onderworpen, grepen zij een der ossen, slagtten hem en legden een vuur aan om hem te braden. Lang reeds hing de ketel, het water kookte, maar het vleesch bleef raauw. Zij namen derhalve eene tweede en derde proef; evenwel te vergeefs. Terwijl zij zich over deze tooverij verwonderden en het over de oorzaak niet eens konden worden, weergalmde de stem eens adelaars van den naastbij zijnden eik. Spottend sprak hij tot hen:

Wilt steeds nu braden,
Almagtige Goden!
Want wil het de adelaar,
Zoo braadt gij gelukkig;
Wil de adelaar het niet,
Gij braadt dan ook niet!

De goden zagen op en ontwaardden hem; toen sprak de adelaar andermaal:

Geeft gij den adelaar
Van uwen roof
Verzadigend zijn maal;
Dan kunt gij ook braden,
Almagtige goden!
Maar geeft gij den adelaar niet,
Gij braadt dan ook niet!

De goden, zien willende wat uit dit alles nog zoude voortspruiten, beloofden het hem. Daarop vloog de adelaar van den boom, plaatste zich op den ketel en verteerde terstond de ribben en de beide schoften. Daarover vergramde LOKE, greep naar eene stevige knods en sloeg daarmede op den adelaar los. De adelaar vatte echter met den snavel het bovenste eind der knods, vloog in hetzelfde oogenblik in de hoogte en sleepte LOKE, die, om den hals niet te bre-

ken, het handvatsel niet meer loslaten durfde, over heg en steg met zich voort. Onder jammeren en weeklagen en met duizend beloften bezwoer LOKE den adelaar hem te sparen. De adelaar antwoordde hem echter, dat hij vergeefs op verlossing hoopte, tenzij hij zich verpligte, de godin IDUNA met hare appelen te rooven en hem toe te voeren. LOKE beloofde het, werd vrij en keerde tot zijne medgezellen terug. Alle togen vervolgens naar Asgard.

Hoe gemakkelijk ware het nu niet voor LOKE geweest zijn eed te breken? Zijn eigen booze zin dreef hem echter, om het vermetele verlangen des adelaars te vervullen. Toen namelijk de bepaalde tijd daar was, bepraatte LOKE de onschuldige IDUNA, om met hem naar zeker bosch te gaan. Hij vertelde haar, dat hij daar appelen had gevonden, welke de hare in kostbaarheid verreweg schenen te overtreffen. Zij zoude derhalve de hare medenemen, om dezelve met gene te vergelijken. IDUNA deed zoo als de listige god haar geraden had, nam hare gouden schalen en ijlde met LOKE naar het woud. Naauwelijks echter hadden zij den godenburg achter den rug, of de adelaar met zijne gloeijende oogen fladderde nader, maakte zich van IDUNA meester en vloog weg met zijnen buit. Deze adelaar echter was de magtige reus THIASSI; hij had genoemde gedaante aangenomen, om des te vroeger en zekerder in zijn rijk, Thrymheim, terug te kunnen komen.

Toen nu de goden des anderen daags hunne vriendelijke deelgenoot IDUNA niet wedervonden, waren zij zeer ontsteld; zij begonnen zigtbaar oud en grijs te worden. Er ontstond tweedragt en de liefde verkoelde plotseling; ODUR verloor zelfs zijne gade FREYA, zonder dat zij ooit terugkeerde. Thans beraadslaagden de goden, over hetgeen toch wel met IDUNA zoude zijn voorgevallen. Het laatste spoor, waarop zij komen konden, was, dat IDUNA op zekeren avond met LOKE uit Asgard was gegaan. Deze werd nu voor de vergadering gebragt en met eenen smadelijken dood bedreigd. Daardoor in vrees geraakt, beloofde LOKE, dat hij IDUNA met hare appelen weder terug zoude brengen, indien FREYA hem slechts hare valkenvleugelen leende. Toen hij die verkreeg, vloog hij noordwaarts naar Jotunheim, waar THIASSI woonde, die echter juist op zee was gaan roeijen. IDUNA zat alleen en vol kommer te huis. Nu vloog LOKE tot haar, troostte haar met

weinige woorden en, nadat hij haar in eene zwaluw had veranderd, vloog hij met haar weg. Toen de toovenaar THIASSI dezen roof gewaar werd, nam hij weder de gedaante des adelaars aan en vloog half razend en met woedenden vleugelslag den roofachtigen valk na. Het was evenwel te laat. De goden hadden het gevaar gezien en voor Asgards muren een groot vuur aangelegd. LOKE kwam met IDUNA een oogenblik vroeger aan. De duizelige adelaar echter stortte in de vlammen, verbrandde zijne vleugels, en daar hij niet meer ontvlugten kon, werd hij door de goden gedood. Met opene armen werd IDUNA toen door de goden ontvangen, en tot aandenken harer bevrijding nam ODIN de oogen des adelaars, wierp ze tegen den hemel, zoodat een fraai gesternte daaruit ontstond, door de dichters THIASSI's *oogenpaar* genaamd.

SKADE, THIASSI's dochter, legde thans helm en pantser aan en begaf zich naar Asgard om den dood haars vaders te wreken.

De Asen boden haar eene schikking en verzoening aan en het werd uitgemaakt, dat zij zich een gemaal onder de Asen zoude kiezen; bij deze keuze mogt zij echter van allen niets zien dan de voeten. SKADE was daarmede tevreden en liet zich de oogen binden. Toen zij nu een paar fraaije voeten ontwaarde, riep zij: „dezen heb ik gekozen!" Zij geloofde namelijk dat het BALDUR was; het was echter NIORD van Nostun. SKADE was nu wel bedrogen; NIORD misviel haar echter niet en zij huwde met hem. Zoo werd SKADE onder de goden opgenomen.

Het scheen nu als zoude er voor de goden een stiller en vreedzamer leven beginnen. Van geene zijde vertoonde zich eenige aanleiding tot kommer of tweedragt, zelfs LOKE rustte nu uit en bedroefde zich niet over de vreugde welke BRAGA's liederen over de hemellingen uitstortte. Het geluk der goden begon nu ook zegenrijk op de menschen te werken. ODIN's raven bragten heugelijke tijding te huis — tot eindelijk FREYR, gedrongen door een verlangen, dat hij zich zelven niet wist te verklaren en er naar hakende, om de eentoonigheid des levens te doen afwisselen, door een hem nog onbekend genot, ODIN's troon besteeg en in jeugdige onbezonnenheid de heilige wetten vergat.

Van welke gevolgen dit waagstuk voor FREYR was en wat de Nornen voortaan over hem beschikt hadden, wordt in een oud voortreffelijk lied, *Skirnis-för* genaamd, geschilderd;

een gedicht, dat 55 strophen van 8 en 10 regels ieder bevat, hetwelk wij, om de ons afgebakende ruimte, hier achterwege moeten laten.

Toen het bepaalde uur gekomen was, waren ook FREYR en GERDA in het bosch Barri, ter eerste liefdevolle omhelzing aanwezig. GERDA werd hierop van alle goden vriendelijk ontvangen, herinnerde evenwel te gelijker tijd haren echtgenoot, dat haar vader GYMIR het hem bekende sterke tooverzwaard voor de inwilliging verlangde. FREYR zond den reus het zwaard; deze onbezonnenheid echter, zegt de Edda, zou hem en alle goden den ondergang eens nader bij brengen. Zelfs thans reeds vertoonde zich bij menige gelegenheid de nadeelige inwerking des reuzenlevens.

De door SKADE's en GERDA's opname hernieuwde verwantschap tusschen goden en reuzen hadden ook de laatsten naar het bezit der schoone Asyniën begeerig gemaakt. Een schrandere en in de kunst geoefende reus bedacht, welligt door aansporing des reuzen-konings THRYMUR, weldra een plan, om zich de godin FREYA te verwerven. Hij begaf zich naar Asgard en bood zich aan, den goden in drie halve jaren een vasten burg te bouwen, die door de reuzen nimmer bestormd zoude kunnen worden. De Asen gingen dit verdrag aan; zeiden den reus echter terstond, dat, wanneer op den eersten zomerdag nog iets te maken over was, de geheele overeenkomst nietig zoude zijn. Bovendien mogt de reus zich van geene menschelijke hulp, in elk geval slechts van zijn ros *Svadilfari*, daarbij bedienen. Met den eersten dag des winters begon alzoo de arbeid en ging vlug van de hand. Iederen nacht reed de reus uit en haalde steenen voor den bouw; bij dag metselde hij de muren op. De Asen verwonderden zich echter, toen zij zagen, dat het paard geheele rotsen naar de bouwplaats trok. Alsnu verzuimde de reus niet, om de aangegane verbindtenis nog met getuigen en zware eeden te laten bekrachtigen; aangezien hij de Asen en hoofdzakelijk THOR niet geheel en al vertrouwde. Tegen het einde des winters was de burg bijna gereed en zoo hoog, dat het onmogelijk scheen, den muur op eene of andere plaats te beklimmen. Eindelijk ontbraken nog slechts drie dagen aan den winter en de godenburg was op de poort na geheel voltooid. Toen verschrokken de goden en beraadslaagden er over, wat zij doen zouden.

Het bleek, dat hoofdzakelijk LOKE tot de overeenkomst had aangeraden; hij werd derhalve gedwongen, om den gevaarlijken handel met den bouwkunstenaar te vernietigen. LOKE zwoer, den reus omtrent het beloofde loon te bedriegen. Denzelfden avond reed de bouwmeester, als gewoonlijk op zijn hengst *Svadilfari* naar buiten, om steenen te halen. Naauwelijks was hij afgestegen, om de massas te regt te leggen, toen LOKE eene merrie uitdreef, welke den hengst digt voorbij liep en hem toehinnikte. De hengst vloog terstond de merrie na, en de reus die zijn ros niet verliezen wilde, liep het achterna. Zoo ging het den ganschen nacht door; de bouwmeester had geene steenen verzameld en kon den volgenden dag niet bouwen. Als hij nu zag, dat het onmogelijk was den burg op den bepaalden tijd gereed te maken, toonde hij zich in zijnen ganschen reusachtigen toorn. De goden achtten ook nu hunne eeden niet meer en THOR verbrijzelde den reus het hoofd. Gene merrie echter wierp kort daarna een wonderbaarlijk veulen, dat acht beenen had. ODIN nam het en gaf het den naam *Sleipnir*, het is het vlugste ros onder goden en menschen. De onvoltooide burg eindelijk verviel binnen den tijd van een jaar in een puinhoop.

Op zijn paard *Sleipnir* reed ODIN voor de eerste maal naar het reuzenland. Een reus, HRUGNIR genaamd, zag hem en informeerde zich, wie de man met den gouden helm was, die door lucht en over water reed? Tevens gaf hij te kennen dat ODIN een voortreffelijk paard bezat. ODIN zeide, hij wilde zijn hoofd verbeurd hebben, wanneer in het gansche reuzenland een dergelijk gevonden werd. HRUGNIR meende, dat zijn paard *Gullfari* genaamd, veel beter zij. Zij streden eenigen tijd daarover en HRUGNIR, die kwaad werd, besteeg *Gullfari* en volgde ten snelste, om ODIN zijne grootspraak betaald te zetten. ODIN gaf zijn ros zoo zeer de sporen, dat hij een groot eind vooruit kwam, HRUGNIR gaf ook niet toe en bemerkte in zijne drift niet, dat hij zich bereids binnen de muren van Asgard bevond. De goden waren geenszins boos daarover; integendeel noodigden zij HRUGNIR nog tot een drinkgelag. HRUGNIR trad derhalve in Walhall binnen. Men reikte hem den beker, waaruit THOR, die thans niet tegenwoordig was, plagt te drinken. Hij ledigde denzelven telken male. Toen hij bijkans beschonken was, liet hij het ook aan grootspraak niet ontbreken: onder

anderen, dat hij, Walhall nemen en naar Jotunheim verplaatsen, Asgard verwoesten en alle goden dooden wilde — uitgezonderd FREYA en SIF, die hij mede naar huis zoude voeren. FREYA moge hem slechts nog den beker vullen, hij wilde bier en meede en alle dranken in Walhall alleen opdrinken.

Toen echter de Asen deze snorkerijen niet langer verdragen konden, noemden zij THORS naam; terstond was THOR bij hen en zwaaide over den onbeschaamden gast zijnen hamer. HRUGNIR riep echter, terwijl hij THOR vreeselijk aanzag: dat hij door ODIN zelf was uitgenoodigd en men hem veiligheid had beloofd. „Ook zoude het niet eervol voor u zijn mij ongewapend te dooden en meer moed verraden, wanneer gij aan de grenzen van Griotunagard met mij streed." THOR beloofde het tweegevecht, ofschoon zoodanige uitdaging hem te voren nimmer was bejegend.

HRUGNIR reed thans naar het reuzenland terug en verhaalde zijne kameraden, hetgeen er was voorgevallen. De reuzen waren nu op alle middelen bedacht, om THOR de zege zoo veel mogelijk te bemoeijelijken. Als hulpmiddel maakten zij een man van buitengewone grootte uit klei, wien zij het hart eener merrie gaven. HRUGNIR zelf rustte zich met louter steenen wapens uit, zelfs zijn hoofd en hart waren van steen. Zoo verwachtte hij in vreeselijke gestalte zijne tegenpartij; naast hem stond de kleireus, die MÖCKURKALFI heette.

Toen hoorde men donder en THOR kwam met zijn dienaar THIALFI; bij hunnen aanblik begonnen beide reuzen te sidderen en te beven. Het merriehart in den man van klei klopte geweldig. Van verre reeds wierp THOR zijn hamer naar HRUGNIR; deze verhief den verschrikkelijken steenbrok en slingerde denzelven den hamer juist te gemoet. Beide troffen elkander in de lucht; de steenbrok sprong in vele stukken, die ter aarde vielen en — daarvan komen alle slijpsteenen. Het was echter slechts de eene helft van den brok, welke verbrijzeld werd; de andere helft trof THOR aan het hoofd, zoodat hij zelfs nederstortte. Tevens echter trof zijn hamer HRUGNIRS steenen hoofd en ook dit werd in duizend stukken verbrijzeld. HRUGNIR viel nu juist over THOR, zoodat zijne beenen op THOR's hals lagen. THIALFI kampte met MÖCKURKALFI, die eveneens, echter met weinig eer, viel. Nu konden

noch THIALFI, noch een der toegesnelde Asen HRUGNIR's beenen van de plaats bewegen, en THOR moest onder den zwaren last liggen blijven. Eindelijk kwam THOR's driejarige zoon MAGNI er bij en wierp den ontzielden reus ter zijde. THOR verhief zich, verheugde zich over zijnen zoon en zeide, hij zoude eens groot en magtig worden. Tevens schonk hij hem HRUGNIR's ros *Gullfari*. In de verwarring bemerkte echter niemand, dat de reuzenkoning THRYMUR den bij HRUGNIR's lijk nog liggenden hamer stelen liet en denzelven heimelijk verborg.

THOR ijlde nu naar eene toovenares, die GROA heette, en bad haar hem den steen, welke sedert HRUGNIRS geweldigen worp, nog immer in zijn hoofd stak, er uit te trekken. Deze sprak derhalve hare tooverspreuken over THOR uit en de steen begon los te geraken. Om GROA iets heugelijks te zeggen, verhaalde THOR haar, dat hij haren man ORVANDILL gekend en hem eens op zijne eigene schouders door de giftige Elivagarvloeden had gedragen. GROA scheen dat niet te willen gelooven. Toen wees THOR naar den hemel en zeide: „Ziet gij gindsch sterrebeeld? Het wordt ORVANDILL's-*toon* genaamd; want toen wij uit het reuzenland kwamen, was uw man zoo bevroren, dat ik een toon van zijn voet afbrak en hem naar den hemel wierp. Daaruit is gindsch sterrebeeld ontstaan." Over deze zonderlinge nieuwheid verwonderd en verheugd, had GROA hare tooverspreuken vergeten en de steen werd niet verder los en steekt nog voortdurend in THOR's hoofd.

Spoedig daarna was LOKE in de gevangenschap van den reus GEIRRÖDUR geraakt. Om zijne vrijheid weder te verkrijgen, moest hij den reus beloven, THOR geheel wapenloos, d. i. zonder hamer, gordel en tooverhandschoenen, naar Geirrödargard te lokken. LOKE kwam derhalve bij THOR en bad dezen, dat hij toch moest trachten zijn hamer *Mjölnir* weder te verkrijgen, dien de looze reus GEIRRÖDUR waarschijnlijk verborgen had. THOR werd zoo toornig daarover, dat hij hals over kop voortijlde, om den reus te tuchtigen. Op de reis nam hij zijn intrek bij eene toovenares GRIDUR, die hem opmerkzaam maakte, dat GEIRRÖDUR een zeer gevaarlijk man was, dien men nimmer en op het minst ongewapend naderen moest. Vervolgens gaf zij THOR een gordel, een

paar ijzeren handschoenen en haren staf, welke *Gridurstaf* heette. Daarmede toegerust, trok THOR naar de smalle rivier Vimur. Hij deed den gordel om en steunde zich op den *Gridurstaf* om er over te waden. Toen hijechter midden in den vloed gekomen was, wies deze zoo hoog, dat het water om THOR's schouders speelde. THOR zong alsnu:

Stijg toch niet *Vimur*,
Nu ik er over wil
Waden ter reuzenwoning:
Weet gij, dat, wanneer gij stijgt,
Mijne Asensterkte dan
Groeit hemelhoog?

Toen zag THOR tot eene bergkloof op en ontwaarde, dat GEIRRÖDUR's beide dochters aan beide zijden des vloeds stonden en deszelfs stijgen veroorzaakten. THOR nam nu een grooten steen, wierp die naar haar en zeide: „Bij de bron stremt de vloed." Hij trof waarheen hij mikte en bereikte daarop het land, doordien hij een jeneverbessenstruik greep en zoo uit den vloed kwam. Toen hij bij GEIRRÖDUR binnen trad, wees men hem een vertrek aan, waar slechts een stoel was, waarop THOR zich nederzette. Hij bemerkte echter weldra, dat de stoel zich naar den zolder verhief. Hij drukte derhalve den *Gridurstaf* tegen het dak en tevens den stoel met alle kracht neder. Er ontstond nu een groot geraas, vergezeld van een verschrikkelijk geschreeuw. GEIRRÖDUR's dochters, GIALP en GREIP hadden zich onder den stoel bevonden en THOR had hen beide de ruggegraat gebroken. Alstoen zong THOR:

Eens gebruikte ik
Asen-sterkte
In der reuzenwoning:
Waar GIALP en GREIP,
GEIRRÖDUR's dochters,
Omhoog mij hieven.

GEIRRÖDUR liet THOR nu in de zaal noodigen. Een groot vuur was langs dezelve aangestoken. Op het oogenblik echter, dat THOR binnen trad, greep GEIRRÖDUR een gloeijenden ijzeren bout en wierp hem tegen den god. THOR ving den bout met den ijzeren handschoen op en slingerde hem in de lucht.

GEIRRÖDUR sloop achter eene pilaar, om uit te wijken. THOR wierp den bout nu zoodanig, dat hij door de pilaar, door GEIRRÖDUR en door den wand drong buiten in de aarde. Nu was wel is waar de reus overwonnen; doch van THOR's hamer was geen spoor te vinden. THOR woedde, want hij zag zich door LOKE omtrent zijnen hamer bedrogen. Te Asgard aangekomen, werd hij weder bevredigd en door LOKE nog tot den volgenden morgen vertroost. Het *Thrymurslied*, over de 30 strophen bevattende, dat wij om redenen voormeld, hier geene plaats kunnen verleenen, verhaalt hoe THOR weder in het bezit van zijnen hamer is gekomen.

Welk een treurig aanzien verkreeg nu echter het lot der Asen! Tweemaal reeds hadden zij iets onwaardigs uitgeoefend; ginds verbraken zij heilige eeden, hier verwierven zij de zege door een schandelijk verraad. Daarom moest hen eindelijk de straffende hand der Nornen bereiken. Eene vreeselijke droefgeestigheid verspreidde zich allengskens onder de gemoederen der goden. Nu herinnerden zij zich de oude voorzeggingen, bedachten, door een ijzingwekkend voorgevoel gefolterd, dat FREYR zijn onoverwinnelijk zwaard, TYR zijne krachtige regten verloren had, en dat de godenhemel zelf, door de opname van SKADE en GERDA ontheiligd was. Wel lag de *Fenriswolf* in sterke ketenen; eenmaal echter zoude de dag genaken, wanneer hij die zoude verbreken. De goden poogden steeds al dat verschrikkelijke van zich af te werpen, zij alle gevoelden echter maar al te zeer hoe nabij de vervulling was. *Hrafnagaldr Othins*, dat schoone gezang der Edda, geeft het gevoel des zwoelen, drukkenden toorns terug, welke de Asen en hoofdzakelijk ODIN alstoen zoo zeer beangstigde, dat zij door toovermiddelen ijlings trachtten uit te vorschen, wat hen thans voor alle anderen boven het hoofd hing. Zij sneden Runen: deze echter hulden zich voor hunne blikken in ondoordringbaar duister. Zij vraagden twee verstandige dwergen, DAIN en THRAIN, wat hunne ongeluk voorspellende vermoedens ten naastenbij toch te beteekenen hadden.

De dwergen peinsden er over na. THRAIN antwoordde eindelijk: „Zwaar zijn uwe droomen." DAIN zeide: „Duister zijn uwe droomen." Thans werd besloten, de godin IDUNNA naar de onderwereld af te zenden, en door haar

zoo mogelijk, het noodlot te laten uitvorschen. Het geschiedde. IDUNNA kreeg eene magische wolfshuid, trad daarmede naar Niflheim en verviel, daar aangekomen, plotseling in eenen diepen slaap. ODIN zond haar nu drie goden, HEIMDALL, BRAGA en LOKE, na, welke der slapende hare orakelen zouden ontlokken. De drie goden bestegen tooverrossen en reden ijlings naar de onderwereld; ODIN besteeg *Hlidskialf*, om de antwoorden der zienerin te vernemen. HEIMDALL vraagde nu aan de godin:

Of van den voortduur
Der hooge goden
Zij ook iets wist?
Dan of de hemel,
Of wel de diepte
Soms zou vergaan?

IDUNNA gaf geen antwoord: een vloed van tranen biggelden over hare wangen, alsof zij een ongeluk vooruitzag, dat zij niet openbaren kon. De bedroefde goden verlieten derhalve het schimmenland en namen zich, in overeenstemming met de overige Asen voor, dezen nacht te besteden tot de uitvinding van een of ander middel, waardoor in zoodanige verschrikkelijke benaauwing, raad en hulp kon worden verschaft. Den anderen morgen, bij het opkomen van den dageraad vergaderden de goden weder, om te beraadslagen. BALDUR zelfs had vele zware droomen gehad, welke omtrent zijn leven zorg baarden. Ook ODIN was reeds vroeg bij Mimirs bron geweest; doch ook deze was troebel geworden en geene wijsheid uit haar te putten. De beide raven kwamen ook aanvliegen en luisterden ODIN veel onverstaanbaars over BALDUR in het oor. Toen besloot ODIN het uiterste te ondernemen en de hulp der diepte te verzoeken, waar de wijsheid des hemels niets meer vermogt.

Die reis naar de onderwereld, gaf hem in plaats van vertroosting, nieuwe bedreiging. ODIN reed daarop naar Walhalla terug. Tranenbeken zegt de *Voluspá*, (Str. 25) stroomden neder van zijn aangezigt. Want geestelijke voorbereidselen had hij gezien, welke HELA reeds tot BALDURS ontvangst had gemaakt, en kon hij dus nu alle hoop opgeven, om den goeden BALDUR te redden. Nog nam FRIGGA een eed van alle wezens, van vuur, water, ijzer en alle metalen, aarde, stee-

nen, boomen, ziekten, dieren, vogels, gift en slangen, dat zij BALDUR sparen zouden. Wanneer deze alle eens waren, om BALDUR te beschermen, wie dan zoude hem een of ander onheil kunnen berokkenen? De goden stelden zich gerust. Inmiddels wist LOKE zich de spruit eens booms, *Mistiltein*, te verschaffen, welke op een klein eiland ontsproot en welke FRIGGA als onbeduidend en nog onrijp voor den eed, had overgeslagen. Thans was de noodlottige tak, waarmede de onschuldige BALDUR vermoord zoude worden, in LOKE's hand. Doch niet LOKE zoude hem dooden; HÖDUR was het, dien het onverbiddelijke noodlot tot deze daad had verkoren; HÖDUR, die zelf een god en BALDUR's broeder was. Deze voorspelling moest dan vervuld worden.

De goden rigtten ter eere van BALDUR kampspelen aan en kozen in het bijzonder hem, die voor geheel onkwetsbaar werd gehouden, tot mikpunt hunner wapenen. ODIN's speer, THOR's hamer en de pijlen der overige goden stuitten af op de borst des vromen gods. Eindelijk nam ook de *blinde* HÖDUR aan het gemeenschappelijke vermaak der goden deel. Gewapend met den misteltwijg en geleid door LOKE, wierp hij naar den broeder, trof en — doorboorde hem. Dit, zegt de Edda, is het allergrootste ongeluk dat goden en menschen wedervaren is. Toen BALDUR viel, werden de Asen als sprakeloos; de een zag den ander aan en alle ademden wraak tegen den aanlegger. Daar het echter op eene heilige vrijplaats was, konden zij niet terstond wraak nemen. Inmiddels werd BALDUR's lijk op zijn schip *Hringhorni* gebragt, waar een brandstapel was opgerigt; de goden wilden het schip in zee brengen, om het lijk daarop te verbranden. Het wilde evenwel niet van zijne plaats. Nu moesten zij tot hunnen vijand, den thans dubbel gehaatten reus hunne toevlugt nemen, om het schip los te krijgen; zoo onmagtig staan de goden en zelfs THOR daar, omdat hun BALDUR was ontroofd. Op verlangen der goden kwam eene reuzenvrouw, met name HYRROKIN. Zij reed op eenen met slangen getoomden wolf. Toen zij afsteeg, gaf ODIN aan vier Berzerkers (7) bevel om op den wolf te passen, en deze arbeid viel hun zeer moeijelijk. HYRROKIN ging thans naar het voorste gedeelte en schoof in een tred het schip zoodanig, dat aan de ondergelegde rollen het vuur uitsprong en het gansche land sidderde. THOR

werd kwaad en wilde de reuzin met zijnen *Miölnir* ter aarde slaan; want, zeide hij, zij zoude zoo sterk niet gestooten hebben, wanneer de vreugde over BALDUR's dood, hare krachten niet had verdubbeld. De andere goden bragten hem echter tot bedaren. Terwijl nu het brandende schip aan den zeeoever dreef, kon NANNA, BALDURS gade, den aanblik niet langer verdragen; zij stierf van hartzeer en werd ook op den brandstapel gelegd. THOR stond daarbij en wijdde den brandstapel met den *Miölnir* in. Voor zijne voeten liep een dwerg, LITUR genaamd; dezen slingerde THOR met den voet in de vlammen en hij verbrandde. Ook BALDUR's ros werd met zijn heer verbrand. ODIN legde nog den gouden ring *Draupnir* in het vuur; en eerst sedert dien tijd, zegt de jongere Edda, verkreeg de ring de eigenschap, dat op den negenden nacht acht even schoone ringen van denzelven afdropen.

BALDUR was dood en het verschrikkelijke nootlot bevredigd. FRIGGA zich mede schuldig gevoelende aan zijnen dood, dacht, of BALDUR thans niet weder in het leven teruggeroepen en uit de onderwereld verlost kon worden? Vol hoop trad zij voor de goden en vraagde, wie van hen naar de onderwereld wilde, om den geliefden BALDUR, onder elke voorwaarde, uit het schimmenrijk te bevrijden. HERMODUR, de vlugge godenzoon, was daartoe bereid; hij besteeg derhalve den achtvoetigen *Sleipnir* en reed ijlings heen. Negen nachten, zoo wordt ons vermeld, reed hij door donkere en diepe dalen en had geen licht aanschouwd, tot hij aan de schemerende Gjallarbrug kwam. MODGUDUR, het meisje dat de brug bewaakte, vraagde hem naar naam en geslacht. Zij voegde er bij: „gisteren toen vijf hoopen doode menschen over de brug reden, daverde zij niet zoo zeer, als thans onder u alleen. Ook hebt gij niet de kleur der gestorvenen; waarom betradt gij de baan der dooden?" HERMODUR antwoordde: „Ik zoek BALDUR. Hebt gij hem niet op Hela's wegen gezien?" Zij zeide, dat BALDUR over de Gjallarbrug was gereden, maar, voegde zij er bij, naar beneden en noordelijk gaat de weg ter *hel*. Nu reed HERMODUR verder voort, tot hij aan de doodentralie kwam. Hier steeg hij af, snoerde zijn ros vaster, zette er zich weder op en met eenen sprong van *Sleipnir* was HERMODUR over de poorten der hel. Daar

zag hij BALDUR op de voornaamste plaats zitten. HERMODUR begeerde van HEL, dat BALDUR weder naar huis mogt rijden, haar voorstellende, welke rouw over hem bij de Asen heerschte. HEL antwoordde: het zoude thans blijken, of BALDUR zoo algemeen bemind werd, als men zegt. Want wanneer alle dingen in de wereld, levendige zoowel als doode, hem beweenden, zou hij verlof hebben, tot de Asen terug te keeren; daarentegen echter bij HEL blijven, wanneer het geringste derzelve niet weenen wilde. HERMODUR ging; BALDUR begeleidde hem uit de zaal en nam den ring *Draupnir* en zond denzelven aan ODIN tot aandenken. NANNA echter zond aan FRIGGA een ander kleinood. HERMODUR reed vervolgens naar zijne woonplaats Asgard en verkondigde alles, wat hij gezien en gehoord had. De Asen zonden nu boden naar alle deelen der wereld, met de uitnoodiging BALDUR uit HEL's magt te weenen. Alle deden het, menschen, dieren, aarde, steenen, boomen en alle metalen, zoo als men nog ziet, dat deze dingen weenen, wanneer — zij uit de vorst in de warmte komen. Toen de boden hunne zending reeds als volbragt beschouwden, ontmoetten zij in eene afgelegene spelonk, een Jotenwijf, eene toovenares, die zich THÖCK noemde en geheel onverschillig scheen, zonder aan den algemeenen rouw deel te nemen. De afgezanten baden ook haar, BALDUR te beweenen, maar zij zeide:

THÖCK zal weenen
Met drooge oogen
Om BALDUR's dood;
Noch in leven noch dood,
Had ik goeds van hem.
Laat HEL den buit slechts behouden!

En daarmede verdween zij. Maar het zou LOKE geweest zijn, die deze gedaante had aangenomen. Thans was BALDUR derhalve voor de goden onherstelbaar verloren: hij moest in HELA's rijk blijven tot Ragnarök. En wanneer ook LOKE, die, zoo als allen wisten, BALDUR's dood veroorzaakt had, wanneer hij ook den aanblik der Asen vermeed; zoo herinnerde toch alles aan het smartelijk verlies, en wees de Asen op hun eigen ondergang. Ook het aardsche leven had sedert eene booze rigting genomen. Bloeijende heldengeslachten door strijdlust en onverzoenlijken haat gedreven, traden tegen

elkander op. Volsungen, Niflungen, Budlungen vervolgden elkander en liepen het verderf, hun gemeenschappelijk doel, te gemoet. De menschen werden hartstogtelijk en onregtvaardig, ja zij vergaten bijna de goden zelven. LOKE scheen met zich zelven in tweestrijd; eene stille razernij had zich van hem meester gemaakt, en de goden spaarden den ongelukkige zoo lang, tot het rouwmaal, dat zij BALDUR brengen moesten, volbragt was. Om hetzelve regt feestelijk te vieren, kwamen allen overeen, dat zulks op het afgelegene eiland Illesey zoude plaats hebben. Zij voeren derhalve gezamenlijk daar heen en werden door AEGIR vriendelijk ontvangen. Wel begon nu de maaltijd: het ontbrak echter ten eenenmale aan drank. De goden, welke BALDUR een dankoffer moesten brengen, gevoelden dit gebrek maar al te zeer, doch durfden zich daarover evenwel niet uit te laten. Zij trachtten veeleer door geheime tooverkunsten de oorzaak na te vorschen en ontdekten, dat AEGIR niet eens een ketel bezat, waarin voor allen gebrouwd kon worden. Te vergeefs bemoeide men zich zoodanigen ketel te verkrijgen; tot eindelijk zekere TYR de goede tijding mededeelde, dat zijn vader HYMIR eene brouwkuip bezat, welke ruim genoeg en wel eene mijl diep was. Zij kon echter slechts door list verkregen worden. TIR ging derhalve met THOR uit en zij kwamen in de nabijheid des Oceaans tot HYMIRS woning. In de bergspelonk troffen zij TIR's grootmoeder aan, een wezen van afschuwelijke gestalte, met negen honderd hoofden. Naderhand ontmoette hen ook HYMIR's gade, welke echter goudglanzende haren en een vriendelijk uitzigt had. Zij bood den vreemdelingen een drinkhoren aan en verwelkomde haren zoon, als na eene lange afwezigheid. Tevens verzocht zij, dat zich beide nog een oogenblik verborgen zouden houden, omdat HYMIR, wanneer hij onverwacht gasten vond, zeer toornig was en derhalve eerst voorbereid moest worden. TIR en THOR gehoorzaamden. Thans kwam ook HYMIR van de jagt terug; zijn met rijp bezette baard was als een bevrozen woud te beschouwen; de ijsvelden dreunden en beefden toen hij binnentrad. „Welkom, HYMIR," zeide de vrouw tot hem, „onze zoon is eindelijk wedergekomen. Maar bij hem is onzer aller vijand, de vriend der menschen, BEORR. Zie slechts, hoe hij achter gindsche zuil staat en het naauwelijks durft wagen te voorschijn

te treden." De reus zag er heen; voor zijn doorborenden blik sprong de zuil aan stukken, de sparren kraakten en acht ketels vielen van den wand — alle braken, op een na, die te hard geplet was. De vreemdeling kwam nu te voorschijn; HYMIR zag THOR met zeer wantrouwende blikken aan. Hij liet evenwel drie runderen slagten en een avondeten bereiden. THOR verteerde hetzelve bijna alleen. Toen zeide de reus: „Zult gij u den eerstvolgenden avond wel met wild of visch vergenoegen?" THOR antwoordde, dat hij hoe eerder hoe liever mede op de jagt gaan wilde. Hij bleef derhalve den nacht over. In de schemering stond HYMIR op en maakte zich gereed om op zee ter vischvangst te gaan. THOR bad hem te mogen volgen. HYMIR meende, dat hij weinig nut van hem kon hebben, en — voegde hij er bij — het zal u te koud worden, wanneer ik zoo ver weg roei en zoo lang uitblijf, als ik plagt. THOR zeide, dat hij goed roeijen kon en het onzeker was, wie van hen het eerst weder naar het land zoude verlangen; THOR werd tevens zoo toornig, dat hij hem bijna den hamer had laten gevoelen. Hij vraagde HYMIR wat zij tot lokaas nemen zouden, en hij kreeg tot antwoord, dat hij zich zulks zelf verschaffen kon. THOR ging derhalve naar eene kudde ossen, die aan HYMIR toebehoorde, greep den grootsten daarvan, die *Himinbriotr* genaamd werd, draaide hem den nek om en nam den kop mede naar zee. HYMIR had de boot bereids te water gebragt; THOR ging aan boord, zette zich achter in het schip, vatte de roeispanen en roeide derwijze, dat HYMIR berekenen kon eene goede vaart te hebben. HYMIR roeide tevens vooraan en het duurde niet lang, of zij waren aan de plaats waar de reus gewoonlijk vischte. THOR zeide wel lust te hebben nog verder te roeijen, en zij voeren nog een goed eind. HYMIR zeide, zij waren thans zoo ver gekomen, dat het gevaarlijk was zich in die streek op te houden, en wel wegens de *Midgardslang*. THOR roeide echter steeds verder. Het was HYMIR in het geheel niet wel daarbij. THOR nam eindelijk de roeispanen in en maakte een sterk hengelsnoer gereed, dat met een even grooten haak voorzien was. In reikhalzende vreugde stak hij den ossenkop er aan, wierp uit en de haak zonk ten bodem. HYMIR had inmiddels reeds twee walvisschen gevangen. Nu

echter hapte de *Midgardslang* naar den ossenkop en de haak boorde zich in haar kakebeen. Toen de slang zulks bemerkte, ijlde zij grimmig van daar, zoodat THOR een eind ver medegesleurd werd. Toen werd hij toornig, verzamelde al zijne godenkracht en bood zoo sterk tegenstand, dat zijne beide voeten door de boot gingen en hij op den bodem staan bleef. Middelerwijl trok hij de slang omhoog — en het is zeker en waarachtig, dat er nimmer een verschrikkelijker schouwspel is geweest, dan toen THOR wild op de slang zag en deze gloeide en haar gift tegen THOR uitspoog. Men zegt ook, dat de reus HYMIR van kleur veranderde en uit angst verbleekte, toen hij de slang zag en het water in de boot stroomde. In het oogenblik echter, dat THOR naar den hamer greep, en hem in de lucht hief, tuimelde de reus met zijn mes nader en sneed THORS hengelsnoer door, waarop de slang weder, onder het hevigste aardbeven in de zee terugzonk. Wel wierp THOR haar den hamer na, en men zegt ook dat hij haar den kop daarmede verbrijzelde, maar het ware is, dat de *Midgardslang* nog leeft en in zee ligt. Beide roeiden nu weder aan land.

Er was echter reeds een geheele nacht verstreken en THOR had nog den ketel niet en moest het godenmaal bij AEGIR zoolang vertraagd worden. Hij dacht derhalve zeer ernstig aan zijn plan; HYMIR noodigde hem nu uit om òf de boot òf de twee walvisschen naar huis te brengen. THOR nam het vaartuig benevens de twee walvisschen, en droeg ze tot aan de woning van den reus. HYMIR zeide: „Gij schijnt waarlijk zeer sterk te zijn, doch uwe kracht beteekent niet veel, wanneer gij dezen beker niet in stukken slaat." Hij gaf hem een steenen beker. THOR wierp dien nu tegen den rotswand, de beker wilde echter niet springen. Toen raadde HYMIR's gade aan THOR, den beker tegen des reuzen eigen hard voorhoofd te slingeren. Het geschiedde; des reuzen voorhoofd bleef ongekwetst, maar de beker ging in stukken. De reus was nu zeer bedroefd over het verlies van den beker; hij bleef echter niet rustig, voor en alleer hij nog grooter bewijzen van THORS sterkte had gezien. Hij verlangde derhalve, dat THOR den grooten brouwketel, die heel was gebleven, uit de zaal dragen zoude. THOR beproefde het eerst, doch te vergeefs. THOR vatte hem nu aan den

rand met zoodanige kracht aan, dat hij door den vloer trad; vervolgens hief hij den ketel op het hoofd en ijlde voort, om hem naar AEGIR te brengen. In het eerst verwonderde zich HYMIR over THOR's sterkte, toen hij echter zag dat de god niet omkeerde, zette hij hem met een gevolg van veelkoppige reuzen na, om hem den ketel af te nemen. THOR echter sloeg eenige der monsters neder en joeg de anderen op de vlugt.

Nog waren de goden bij AEGIR vergaderd en nog steeds dorstte het hun bij den maaltijd. THOR's afwezigheid kwam LOKE echter goed te pas, die, op het heilige gastregt vertrouwende, toegesneld was, om zijne woede nog ten laatsten male aan de Asen te koelen. Hij kwam voor AEGIR's paleis; FIMAFENGUR, de oppasser van AEGIR, wilde hem niet binnen laten. Toen vergat zich LOKE en doodde dezen terstond. Met verstoorden blik en besprengd met bloed kwam LOKE tot aan de poort; hier deed hij den vermetelen eed, den vromen maaltijd der Asen te verstoren en hen door de bitterste en boosaardigste beschimpingen tot wederzijdsche tweedragt op te hitsen. Hoe hem dit gelukte, vindt men in het lied der Edda *Lokasenna* genaamd.

Hij ontvlood naar eenen hoogen berg, bouwde zich daar een huis met drie torens, om naar alle kanten uitzigt te hebben en verborg zich ook dikwijls in de gedaante van een zalm in den waterval *Franangur*. Toen grepen de Asen hem en voerden hem in eene bergholte. Zij bonden hem met de ingewanden zijns eigen zoons over drie klippen en de band veranderde in ijzer. Boven LOKE's hoofd werd eene slang opgehangen, zoodat het gift haars monds op zijn aangezigt zoude druipen. Maar zijne gade SIGYN zit bij hem en houdt eene schaal onder de giftdroppelen. Wanneer de schaal vol is en geledigd moet worden, stroomt intusschen het gift over LOKE's aangezigt; dan schudt hij zich, dat de aarde siddert en daardoor ontstaan alle aardbevingen. Daar ligt hij gebonden tot aan den jongsten dag.

Zien wij nu op de aarde terug, dan vinden wij hare gedaante zeer veranderd. Duizende jaren zijn over haar heen gerold, hebben het goddelijke leven ingezogen en de jeugdige kracht weggevoerd. Uitsterven zoude het heldendom; want geslachten uit een en denzelfden goddelijken stam ontsproten, schijnen den gemeenschappelijken kamp vergeten en de wa-

penen tegen elkander gerigt te hebben, zij vechten en het geslacht der reuzen zegepraalt, minder door eigen sterkte, dan door den kamp met de hooge aanverwanten. Zoo echter heeft het ODIN gewild. Hij ijlde, om veel geschikte strijders in Walhall te verzamelen en gebood zijne jonkvrouwen de dooden te kiezen. Zoo hebben het de Nornen gewild; om de vermeerdering van het geslacht der Asen en de uitbreiding hunner magt tegen te gaan.

Betrachten wij derhalve de aarde met hare bekommernissen, hoe zij daar voor ons ligt uitgebreid in den zorgvollen herfst der geschiedenis, van haar leven beroofd, ontdaan van hare heerlijkheid: en wij zullen wel zelve moeten bekennen, dat zij rijp is ter wedergeboorte en dat deze moet plaats vinden tusschen *Fimbulveturs* (8) winterschemering en de nacht *Ragnarok*, welke ons *Vôla* verkondigt, want

> Veel weet de kundige,
> Ver ziet zij uit,
> Over Ragnarok
> En der zegegoden val!

Eerst kwamen drie harde winters, *Fimbulvetur*, welke geen zomer scheidt; voorheen echter werd de gansche wereld door krijg en bloedvergieten bezocht. Alles zal nu tegen elkander woeden, vaders sparen hunne kinderen, de broeder den broeder niet; tijden dat met de bijl, tijden dat met het zwaard wordt gestreden, stormen en verscheuring door wilde dieren, ongeluk op ongeluk volgen elkander op tot aan de verwoesting der wereld. Aarde en bergen worden geschokt en omgeworpen, de geheele natuur is oud geworden, alle dingen willen uit hunne voegen wijken. Bij de Trolden kraait de vuurroode haan, bij de Asen de goudgele, in HELS zalen onder de aarde de roetkleurige. De geketende *Fenriswolf* huilt, hij scheurt zich los en woedt grimmig in het rond. De zee stijgt over haren oever, de *Midgardslang* stijgt als een vreeselijk spooksel omhoog en streeft om aan land te komen. Daar verheft zich HEIMDALL en blaast in den *Giallarhoren*, zoodat het in alle werelden gehoord wordt en roept de goden ten strijde. Nog eenmaal verzamelen zich de goden bij Thing; te vergeefs spreekt ook ODIN met MIMERS hoofd. De ruime

natuur staat verschrokken, *Yggdrasill*(9) waggelt inwendig geschokt, de landen der reuzen zijn vol met geraas en geschreeuw, de dwergen zuchten en klagen voor hunne holen. Hoopsgewijze gaan de menschen op de paden des doods en de adelaar verteert schreeuwend de lijken der gesneuvelden. De golf bruist en het schip *Nagelfar*, van nagelen der stervenden gebouwd, wordt los. De reus HRYM stuurt van het zuiden met den *Hrymthurse* nader. *Fenrir* stuift met open muil te voorschijn, zoo dat het onderste kakebeen de aarde, het bovenste den hemel aanraakt. Ware er ruimte, hij zoude denzelven nog verder opsperren. Vuur vonkelt uit neus en oogen. De *Midgardslang* spuwt gift uit, zoodat de gansche lucht en de zee besmet wordt. De hemel echter splijt; MUSPELLS zonen komen rijdende er uit, aangevoerd door SURTUR, den alverbrander, die van vuurvlammen omgeven is en wiens zwaard meer licht verspreidt dan de zon. Onder hen breekt *Bifröst* (10) de waggegelende hemelsbrug tot puinhoop. LOKE vereenigt zich met HELS zonen (11) en de ijsreuzen, om den gemeenschappelijken strijd te beginnen. Alle Asen, alle Einheriar (12) wapenen zich en ijlen naar de onmetelijke vlakte Wigrid; vooraan rijdt ODIN, met zijnen gouden helm, het fraaije harnas en de spies *Gungnir* gewapend. Zoo gaat hij den *Fenriswolf* te gemoet. THOR strijdt aan ODINS zijde zonder hem te kunnen bijstaan; daar het hem genoeg inspanning verwekt, met de *Midgardslang* te kampen. FREYR staat tegenover SURTUR, gelijk de weerlooze bloem, tegen de verteerende vlam. Ook de hond *Garmur*, die tot heden voor de *Gnypaspelonk* aangebonden was, verbreekt zijne ketenen en rent in het rond. Nu valt hij den eenhandigen TYR aan en de ontzettende strijd eindigt met beider dood. ODIN strijdt met *Fenrir* lang en hevig; THOR met de aardslang, welke hij met zijnen hamer verslaat, maar negen voet van daar dood neder valt, ten gevolge van het gift, dat zij tegen hem heeft uitgespuwd. *Fenrir* opent den muil — en ODIN is niet meer; maar WIDAR, SIGFÖDURS geweldige zoon trapt met zijnen schoen het monster in het onderkakebeen, verscheurt hem den muil en stoot hem zijn zwaard in de ingewanden. Zoo wreekt hij den vader. Ten slotte vallen HEIMDALL en LOKE in het tweegevecht. SURTUR slingert nu vuur in het rond en het verbrandt de gansche wereld. De zon wordt zwart, de aarde zinkt in de zee, van den hemel vallen

de heldere sterren, rook welt op en de tijden gaan ten einde. — *Daar komt de Heer, die alles beheerscht, met magt uit de woningen van boven te voorschijn, om goddelijke oordeelen te vellen en Zijne vonnissen uit te spreken, Hij eindigt allen strijd en stelt eene heilige schikking vast, welke duren zal tot in eeuwigheid.*

Goede woningen en kwade zullen dan overblijven: heerlijke zalen, van rood goud gebouwd, voor de vromen; huiveringwekkende donkere strafplaatsen voor de bloohartigen en meineedigen. En uit de wolken komt eene nieuwe aarde in haar jeugdig groen te voorschijn, de wateren trekken zich terug, de adelaar zweeft vrij in de lucht en vangt visschen op de bergtoppen. De zon, voor dat haar de wolf verslonden, had eene dochter geboren, die in de schitterende stralen der moeder rondwandelt. LIF en LIFTHRASIR, man en vrouw, hebben zich in Hoddmimirs woud uit SURTURS vlammen gered. Zij voeden zich van morgendauw en van hen stamt het nieuwe geslacht, dat den aardkring bewonen zal. De Asen echter worden wedergeboren; zij verzamelen zich op Ida's vlakte, waar hunne eerste godenburg heeft gestaan, en herinneren zich de groote besluiten uit den voortijd en de oude goddelijke Rünen. Ja, ook de wonderbare gouden tafels, die de goden in het begin der tijden verloren hadden, zullen wedergevonden worden. Zoo wonen goden en menschen te zamen vrolijk door alle eeuwen, en al het kwade is verbannen en gebroken is de magt des boozen op aarde.

VERKLARINGEN.

1). ASALEER. De noordsche Mythologie onderscheidt zich in twee soorten, t. w. in: *Natuur-* en *Hemelgoden*, of *Fornjotische goden* en *Asa-goden*. Bij deze verdeeling moet men echter aan geene bepaalde grenzen denken, aangezien de edele Asendienst zich aan de ruwe natuurdienst formeel aangeknoopt, en de oorspronkelijke Mythologie slechts allengskens in eene enkel poëtische opgelost heeft. De Asische goden staan met de *Wanen*, de *menschen*, ja zelfs met *reuzenstammen* in naauwe verwantschap, deels door voortbrenging, deels door huwelijksverbindtenissen, deels eindelijk door werkelijke opname in den hemel.

Fornjotische Natuur- en *Elementair-godheden* zijn:

THOR (Donder), ODIN (Hemel), FREIJ en FREIJA (zon en maan), JÖRD of HLODIJN (Aarde), HLER of ÆGIR (Zee), KARI (Wind), LOGI (Vuur).

Godheden der Asaleer.

ODIN, FRIGGA.
THOR, SIF.
BALDUR, NANNA.
BRAGA, IDUNNA.
FREIJA, SIOFNA, LOFNA, WARA.
GNOTRA, GEFION.
FREIJR, GERDA.
SAGA.
HLIJN.
NIORD, SKADE.
TYR.
FORSETE.
ULLER, WALI.
WIDAR.
HÖDUR.
HEIMDALL.
HERMOD, CYR, SYN.

Middelwezens.

MIMIR, HÄNIR, ODUR.
ÆGIR, RAN, SIGLIJN.
LOKE, HELA.

Eene bepaalde rangorde bestaat er onder de Noordsche goden niet. Zij zelve staan onder de heerschappij van Alvader en voegen zich naar het noodlot en de voorziening. Zij zijn in zekeren zin de werktuigen, door eene hoogere magt bestuurd; en Alvader, die uit zijne eeuwige omhulling nimmer te voorschijn treedt, uitgezonderd bij het vergaan der wereld, moest natuurlijk zekere bemiddelende wezens daarstellen, door welke hij zijnen invloed openbaart.

Hooger dan de Asagoden staan echter nog *de Nornen*, (zie noot 5) godinnen des tijds en des noodlots. Zij oefenen volle heerschappij over de Asen uit, zelfs ODIN moet zich aan hunne uitspraak onderwerpen. Van deze verhouding echter, hoe klaar zij zich ook in de mythe van BALDUR en de leer van den ondergang der wereld voordoet, wordt noch in de Edda, noch ergens anders uitdrukkelijk gewag gemaakt; men

geloofde namelijk de goden te vertoornen, zoodra men het geloof aan eene hoogere magt duidelijker te kennen gaf.

Waar de Asa-goden bestemd zijn, om bij de laatste groote natuur-revolutie te vallen, of zoo als de Edda zegt, als eene schemering te verdwijnen, zoo heeft *Alvader* dezelve in eenen gedurigen strijd met de reuzen gewikkeld, waarbij zij hunne krachten langzaam verliezen; hij heeft ook datgene in hun midden gevoerd, wat hun ondergang bevordert — het kwade beginsel dat aan de wortelen des wereldbooms knaagt. LOKE met zijne afstammelingen, de wolf *Fenrir* en eenige onmiddelijk van het reuzengeslacht afstammende godheden vormen de *inwendig* werkende: de wereldslang *Jormungandur* en HELA met hare Joten, eindelijk de andere werkende tegenpartij des Asenkrings. Na volbragten strijd storten echter de vlammengeesten uit SURTURS of *Alvaders* eigen rijk te voorschijn en verbranden de wereld, die eens door de magt van hetzelfde vuur is ontstaan. Hieruit ontwikkelt zich de algemeene wedergeboorte der wereld, der goden en der overige wezens tot hoogere volmaaktheid.

Dit zijn de grondtrekken der noordsche godensage of zoogenaamde Asaleer, welker innerlijke gehalte en te zamenhang in geene andere Mythologie wordt wedergevonden, ofschoon men het grondbeeld derzelve onwillekeurig in de heilige leer der Hindoes ontdekt.

(2) *Ida's vlakte.* Ter verduidelijking der vele kosmographische namen in het voorgaande stuk voorkomende, laten wij hier eene beschrijving volgen van het *wereldgeheim* der Skandinaviers en hunne begrippen van het leven des geheelals. Wij doen dit des te gereeder, omdat wij het tevens als eene belangrijke bijdrage tot de kennis der Noordsche Mythologie beschouwen. Het is echter een moeijelijk thema voor den Mytograaph, de voorstellingen, welke de oude noordsche volken van den toestand des heelals hadden, uit zoo menigerlei tegenstrijdige overleveringen te verzamelen en aan elkander te schakelen. Er vermengen zich hier overoude ideeën met die van latere eeuwen, mythische philosophemen der priesters met de willekeurigste fictiën en droomerijen der dichters, terwijl de fragmentarische gesteldheid der oorkonden, waaruit wij deze voorstellingswijzen dienden te nemen, voor het geheel nog een belangrijken hinderpaal stelt. Zoo veel

echter leert men met bepaaldheid uit de beide Edda's, dat de noordsche volken reeds in de oudste tijden *meerdere werelden* aangenomen hebben, welke schijfvormig over elkander lagen en, al naar dat het zich voegde, door lucht-, ether-, vuur-, damp-, rijp- of nevellagen afgezonderd werden.

In het midden der gansche wereld ligt de *aardschijf*, welke rondom door den onmetelijken oceaan ingesloten, zelve echter door rivieren en zeeën doorsneden wordt. De voor de menschen bewoonbare aarde heet *Mannheim;* het middelste gedeelte derzelve, — datgene, hetwelk de noordsche volken zelve meenden te bewonen, — is ingesloten door berg- en rotswanden, en wordt daarom ook bij voorkeur *Midgard* (Aardenburg) genaamd. Deze ruimte is hoofdzakelijk het eigendom der *menschen;* er bevinden zich zooveel kampplaatsen als ook vruchtbare dalen en heuvels in dezelve, even als de menschen het juist wenschen zouden. In het binnenste der dikke aardschijf wonen de *dwergen* of *Zwartelfen*, welke edelgesteenten en ertsen bereiden, en in het algemeen de beste metaal-kunstenaars zijn. Hun onderaardsch rijk heet *Svartalfaheim;* zij zelve echter komen nimmer voor den dag. Behalve de menschen, zijn er nog andere, meer geestachtige wezens op aarde: Jvidien en Elfen aan wie de verzorging der natuur is toevertrouwd. Vättur die het land beschermen, Trollen en andere woud- en berggeesten. Ook menschen, die bovennatuurlijke krachten deelachtig, de toovenarij, zijdekunst en Runenmagie kundig zijn; Völen, Spádisen en anderen wandelen op Midgard en staan den behoeftigen ten dienste. Onzigtbaar echter zijn zekere beschermgeesten, Fylgien, Hamingien, geboortegodinnen, doodsgeniën enz.; zij zijn, om zoo te zeggen, slechts geestig gemeenzaam met de menschen. De wereldzee scheidt de landen der menschen van die der Joten af; zij wordt zelfs door een god AEGIR of HLER beheerscht, die met zijne gade RANA de liefelijke *wellenmeisjes* teelde, die de schipbreukelingen ter hulp ijlen. Op den zeebodem ligt de Midgardslang *Jormungandur*, een monster, dat de gansche aarde als met een gordel omwikkeld houdt. Aan gene zijde des oceaans, en zoodanig dat dezelve weder daardoor ingesloten wordt, breidt zich *Jotunheim*, de woonplaats der reuzen, uit; aan de grenzen verheffen zich de ijsgebergten, inwendig is alles

kaal en woest. De hoofdstad van Jotunheim is *Utgard*; daar heeft de duistere UTGARDLOKE zijn troon. Boven Jotunheim en op de tegenovergestelde zijde zou Udàinsrus Akur liggen, het land der onsterfelijkheid, waarvan niemand iets weet te zeggen.

En zoo is de aarde, met alles, wat daaraan hangt, een levendig geheel, het ligchaam eene alvoedende godheid der aard- en wereldmoeder JORD of HERTHA.

Loodregt boven de aardschijf en hooger dan alle wolken is *Godheim* de godenwereld; de dampkring echter, op welke de wolken rusten, wordt door eenige Wanengoden bewoond en heet daarom *Wanaheim* of *Windheim*, woonplaats der lucht- en windgoden. De geheele hoogere wereld, benevens de aardschijf, wordt door den *dag* en de *zon* verlicht; wanneer de *nacht* over den hemel vaart, volgt haar de opheldernde *maan* met de tallooze hemellichten na. De zon zweeft achter een schitterend schild en, wanneer dit afviel, zouden bergen en dalen zekerlijk verbranden en de zee uitdroogen. Dat echter zon en maan zoo snel langs den hemel ijlen, geschiedt niet zonder oorzaak; want twee reuzen in wolfsgedaante, SKOLL en HATI vervolgen hen steeds; de eerste wil de zon, de tweede de maan verslinden. Van de aarde welft eene prachtige brug te voorschijn, welke *Bifrost* of regenboog heet; een werk der goden om daarop van den hemel neder te dalen. In *Godheim* is de godenstad Asgard, waarin de hemelsche goden of Asen in gouden en zilveren paleizen troonen. Ieder Ase heeft zijn ambt en zijne eigenschap, in zoo ver werkt en leeft hij met magt en willekeur. Dagelijks houden de goden raad, ordenen daarnaar het heil der wereld, het wel en wee der menschen; verzekeren zich echter ook tegen hunne gevaarlijkste vijanden, de reuzen, deels door verstand, deels door geweld. Rondom Asgard bevinden zich schoone streken en prachtige wouden; ook eene groote vlakte, *Idavöllur*, is daar, waar de goden en de Einherien (geesten der verslagen helden) hunne kampspelen hielden, tot eigene oefening en der godinnen vermaak.

Boven *Godheim* en den sterrenhemel is *Gimle*, de etherwereld, de toekomstige verblijfplaats der zaligen; deze wereld wordt van *Godheim* slechts door *Liósalfàrheim* de „verblaauwende" wereld der *Lichtalfen* gescheiden. Boven alles eindelijk

is *Muspellheim*, de empyräische vlammenhemel, waar SURTUR, de onbegrijpelijke, heerscht, dien wij ook *Alvader* noemen, omdat hij alles geschapen heeft, alles beheerscht en eens ook vernietigt door vuur, om het eene volmaakter gesteldheid te gemoet te voeren.

Keeren wij nu tot de aarde terug, zoo geraken wij aan de uiterste grenzen van Jotunheim, en daar, waar zich de vlakte naar *Niflheim* of de nevelwereld neigt, naar *Helheim* of *Niflhel*, het duistere gebied der doodsgodin HELA. Daar is eene lange huiveringwekkende zaal, waar al degenen, die op het krankbed en niet door de scherpte des zwaards sterven, naast misdadigers, moordenaars en meineedigen smachten; terwijl zij, die op het slagveld bleven, in het hemelsch Walhalla bij de goden vertoeven en de vreugde eens hoogeren levens genieten(*). Buiten Helheim is de wereld der traagheid en der verstijving, waar zware nevels trekken, koude en duisternis heerschen, en golvende stroomen zich allerwege uitstorten. Over deze gansche wereld, welke *Niflheim* genoemd wordt en reeds daar was, vóór nog iets anders ontstond, heeft HRYMUR te gebieden. Hij zal ook eens de geesten der *Hrymthursen* of rijpreuzen verwekken, welke, opgelost in hun element, sedert de schepping der wereld reeds in Niflheim rusten; deze vereenigen zich dan met de vlammengeesten uit Muspellheim en verwoesten gemeenschappelijk de gansche wereld.

Wel ontstaat dan weder een nieuwe hemel en eene nieuwe aarde; in Niflheim is het verdoemenisoord, dat *Náströnd*, de oever der lijken, heet, en waarheen alle boozen uit Helheim verhuizen moeten, ongeschonden gebleven. De afgrond *Hvergelmir*, waarin de slangenkoning NIDHÖGGUR huist, en waarop zich een uit slangenligchamen gebouwd dakgewelf bevindt, neemt de daarheen gekomenen op; de slangen echter keeren hunne giftspuwende koppen naar hen, zoodat zich in den afgrond giftstroomen vormen, gelijkende op den *Elivagar*, die vóór het ontstaan der wereld van hier ontsprongen is. Deze strafplaats, als het onderste punt des heelals en de grondlaag van het gansche noordsche wereldsysteem, zal echter nooit meer vergaan, maar eeuwig duren, gelijk Gimle, het noordsche Elysium.

*) Zie noot 12.

Van zoodanige wereldbeschouwing nu is de mijthe ontstaan van den esch *Yggdrasill*, den monsterachtigen wereldboom, die alle ruimte omvat, wiens wortels in de diepten dringen, wiens top boven den hemel reikt, zoodat de wolken als bladeren en de sterren als gouden vruchten daaraan hangen. Yggdrasill wordt door drie stammen gedragen, die tot de Asen, de menschen en de Hrymthursen reiken. Onder de eerste dezer stammen vloeit de bron des tijds, onder den anderen de bron der wijsheid, de laatste eindelijk wortelt op Hvergelmir, den poel der slangen. Terwijl den boom daar voedsel toevloeit is hij hier aan het verderf prijs gegeven, — want goed en kwaad bestrijdt zich in de wereld. Yggdrasill is ook oud, zelfs met het begin des tijds ontstaan; zijne wortelen zijn de wortelen der schepping, zijn einde dat der gansche wereld. En gelijk eens alles, wat in tijd en ruimte leeft, vergaan en in eene andere verhevener gedaante weder herrijzen moet, zoo zal ook Yggdrasill bast en bladeren verliezen, alsdan echter weder groenen, frisscher en heerlijker dan te voren.

Veel hebben de priesters van dezen boom gepredikt, veel hebben de dichters van denzelven gezongen, menige versnipperde neventrekken zijn er bij gekomen, die het gansche beeld ten deele de eenheid roofden, ten deele echter weder het veld der verklaring uitbreidden en daardoor de waarde van den Mythus voor dichterlijke toepassing verhoogen.

(3) *Herlœfde* ANGURBODE *telkens weder.* Van daar de Skaldennaam *Gullveig*, *Goudwaard;* want het vuur heeft over haar, even als over het goud, geene magt.

(4.) *Vŏla.* Een lied der Edda, of de voorspelling der Noordsche profeten, voorkomende onder den titel *Vŏlu-spá.* De Edda is bijna een van de beroemdste overblijfsels der oudheid. De verzameling en het bewaren dezer mythische gezangen heeft men aan een Yslandsch priester, SAEMUND SIGFUSSON (*Legfusson*) door zijne landgenooten bijgenaamd *Iunfrôdi*, *de geleerde*, te danken. Hij werd geboren in het begin der tweede helft van de elfde eeuw en stierf in het jaar 1133. SAEMUND heeft aan deze gedichten den naam *Edda*, d. i. grootmoeder, moeder der poëzie en wijsheid des ouderdoms, gegeven. Nog heden wordt dit onvergelijkelijke gedenkstuk SAEMUND's *Edda* (*Edda Saemundur hinns fróda*) gewoonlijk echter de *poëtische oud rythmische*, *oudere Edda* genoemd. Er bestaat namelijk

nog eene andere Edda van latere wording. De daarsteller daarvan is vermoedelijk de beroemde SNORRE STURLESON, die ongeveer honderd jaar na SAEMUND leefde en in het huis van SAEMUND's kleinzoon werd opgevoed, en is naar hem de Edda van Snorre (*Snorra Edda*) — anders de *prosaische* of *jongere* en ook naar deszelfs uitgever P. RESENIUS, somtijds *Resenische* genaamd. Wij komen misschien later op deze schoone kunstgewrochten der oudheid terug.

(5) *Nornen.* Even als bij anderen de beschouwing van den noodwendigen zamenhang der dingen, het idee van het *Noodlot* heeft voortgebragt: zoo is ook in het Noorden de leer der *Nornen* daaruit ontsproten. In deze leer nu ligt ook het volkomen begrip der *Voorzienigheid*, hetwelk zelfs dan nog volkomen als zoodanig daar staat, wanneer men de Nornen tevens als *godinnen des tijds*, dat zij oorspronkelijk misschien ook wel geweest zijn, beschouwt. Hunne namen URD, VERANDI en SKULD — de gewordene, de wordende, de toekomst — beschrijven hun wezen naauwkeurig. In oude liederen worden zij „eeuwige dochters van den heiligen voortijd" genaamd. In den jongeren Mythus wordt URD bij het reuzengeslacht (het oudste aller geschapene wezens) gesteld; VERANDI behoort bij de (het leven en de werkelijkheid beheerschende) Asen en SKULD tot de Wanen, omdat deze na het vergaan der wereld overblijven. Hun gemeenschappelijk oponthoudsoord is eene schoone grot aan de Urdarbron onder Yggdrasils esch. Daar graven zij de runen van het slot in het schild en verzorgen den boom des levens. Zij beheerschen met onverwikbare besluiten, met strenge doch wijze maatregelen, goden en menschen. Zij zijn, ofschoon zelve eeuwig onveranderlijk, evenwel den grond aller tijdelijke en eeuwige veranderingen — oorzaak, werking en gevolg van al het bestaande.

(6) *Ragnarok.* De eigendommelijke uitdrukking voor de ontbinding en ondergang der goden en elementen, woordelijk zooveel als *schemering der goden*, aan het einde van het stuk nader beschreven.

(7) *Berserkers*; oud-noordsche kampvechters, die zich door het gebruiken van physieke middelen in eene soort van krijgswoede (Berserkerwoede) bragten, gedurende welke zij geen gevaar ontzagen, de beschermende rusting wegwierpen, en zich naakt en ongewapend in het gevaar stortten. Daarvan heb-

ben zij ook den naam van *Baarpantsers* (*berbaar*, *serkr*, het harnas.) In deze woede moesten zij noodzakelijk bloed vergieten; zij liepen rond, huilden gelijk wolven en honden, wierpen zich dikwijls midden in de vlammen, beten hunne schilden met de tanden van een, sloegen alles aan stukken, wat hun voorkwam en vermoordden, wanneer geene vijanden in de nabijheid waren, zelfs hunne eigene genooten en vrienden. Wanneer mannen en vrouwen vreedzaam aan den maaltijd zaten, was het met de vrolijkheid gedaan, zoodra een Berserker binnen trad. Deze liep woedend en schimpend in de zaal rond, raasde, tierde en daagde tot den strijd uit. Een afgematte, krachtelooze toestand volgde altoos na de uitbarsting dezer woede. ARNGRIM, een zoon van den achthandigen STÄRKODDER en van de schoone ALFHILD was, gelijk men meent, de stamvader der Berserkers. (Dr. G. TH. LEGIS, woordenboek der Noordsche Mythologie.)

(8) *Fimbulwetur*. Hiermede worden de drie hier onder genoemde ongemeen strenge winters aangeduid, welke onmiddelijk voor *Ragnarok* op elkander volgen en de levens- en zonnewarmte vernietigen.

(9) *Yggdrasill*. De heilige esch, de wereldboom, welke zijne takken over de gansche aarde verspreidt en zijne kruin tot in den hemel verheft.

(Zie hierover Dr. G. TH. LEGIS woordenboek der Noordsche mythologie, alsmede noot 2.)

(10) *Bifröst*. (*Bif-raust*, moet niet verwisseld worden met *Bilraust*, hetwelk den Melkweg beteekent), de regenboog, de brug der goden, die zich van den hemel tot de aarde welft. Hij is driekleurig; wat zich purperrood vertoond, is een brandend vuur, dat de bergreuzen van het land der goden verwijderd houdt. Hoe sterk ook deze brug gemaakt is, zal zij toch bezwijken, als de *Muspelheimers* daarover rijden, en hunne paarden moeten dan over groote rivieren zwemmen.

(11) *Zoo luidt het in de Edda*. Volgens de Völuspá (str. 45) stuurt LOKE zijne schaar van het oosten af. — Overigens wijken in de schilderingen van *Ragnarok* de overleveringen van elkander af. Hier is een en ander zooveel mogelijk in overeenstemming gebragt.

(12) *Einheriar* of *Einheriën*. De geesten dier helden, welke in den strijd gevallen zijn. ODIN verzamelt hen om zich

in Walhalla, en zal eens met hen, ten tijde der godenschemering, tegen SURTUR en de zonen van MUSPELL strijden. Gedurende hun verblijf in Walhalla zitten de Einherien met ODIN bij het vrolijke maal; het spek van het everzwijn *Sährimner* is hunne spijs, meede is hun drank en wordt door de bevallige Walkyren (doodenkiesters, godinnen des strijds en der overwinning) aangereikt. Na den maaltijd begeven zij zich naar het burgtplein Odinsheim, strijden zamen, dooden elkander en herleven tegen den volgenden maaltijd weder. Zoo slijten de Einheriën een zalig leven. Van hier de gewoonte, om zich nog op het sterfbed met de lans te wonden, ten einde door eenen bloedigen dood den toegang tot Walhalla te erlangen, die allen, welke aan eene ziekte stierven, geweigerd werd, terwijl deze naar het verschrikkelijke rijk der bleeke HELA verbannen werden. (LEGIS, Woordenb. der Noordsche Mythologie.)

En hiermede verwijzen wij den lezer, wiens lust tot kennis der Noordsche Mythen, door deze korte schets mogt zijn opgewekt, vooreerst naar de „*Alkuna*" van Dr. G. TH. LEGIS (te Leipzig, bij C. H. E. HARTMAN), welk voortreffelijk werk, bij de vele anderen die wij hebben geraadpleegd, ook in deze onze voornaamste gids is geweest.

DE LIJFKOETSIER VAN FREDERIK DEN GROOTE,

MAX RING NAVERTELD

DOOR

P. VAN DE VELDE, Mz.

't Was vreeselijk druk en woelig op de plaats van de koninklijke stoeterij te Berlijn. Te midden van zijne ondergeschikten stond de lijfkoetsier van FREDERIK den Groote — een deftig man met een vuurrood gezigt — en deelde zijne bevelen uit aangaande de trouwplegtigheid, die den volgenden dag tusschen de nicht zijns meesters en den erfstadhouder der Nederlanden zou plaats hebben. Bij zulke gelegenheden hield de koning nog al van pracht, hoe uiterst zuinig hij anders ook mogt zijn. Dat wist de oude, trouwe lijfkoetsier PFUND, die zijnen heer al zoo menig jaar had gereden, en hem dóór en dóór kende. Daarom zag hij alles met eigen oogen naauwkeurig na, en hield eene strenge revue over koetsen en paarden. Wee den stalknecht, die het onder zijn opzigt staande gespan niet zóó netjes hield, dat er zelfs geen stofje op te vinden was, want de oude PFUND kon geducht boos worden, en wie met zijne zware vuisten in aanraking kwam, had 't ook niet van hooren zeggen. 't Was anders een dood goeje vent, en allen uit de stoeterij hielden veel van hem.

De revue scheen naar zijn genoegen afgeloopen te zijn, want hij glimlachte en liet zich nu en dan een klein Donnerwetter! tegen den een of anderen staljongen ontvallen, die minder goed had opgepast. Maar toen hij die vergulde krooningskoets zag, waarin het bruidspaar moest zitten, toen helderde het dikke gelaat geheel en al op, en het glom en schitterde van genoegen, even als de glazen der koets in den zonneschijn, en toen de zes prachtige schimmels met het rood fluweelen tuig en de golvende pluimen voorgebragt en aangespannen werden, toen kon hij het niet laten om op den bok te klimmen, en een paar malen over de plaats te rijden. In dezen oogenblik kwam 't hem voor, dat hij een even gewigtig personaadje was als de koning zelf, en dien

hield hij toch voor den grootsten man van de geheele aarde. Nadat hij zijn hart eens ter dege had opgehaald, riep hij eenen stalknecht, wierp dezen de teugels toe, en overzag vervolgens met de grootste deftigheid den kring zijner onderhoorigen, om van alle aanwezigen den tol der bewondering te ontvangen.

„Dat zal morgen een heerlijke dag zijn!" waagde een zijner ondergeschikten te zeggen.

„Dat zou ik denken!" antwoordde de lijfkoetsier. Ik hoop met mijn rijden dan ook veel eer in te leggen."

„En dan al die fooijen, die het geven zal!"

„Dat reken ik minder dan mijne eer en reputatie. Geld is een mooi ding, maar de eer is mij meer waard. Als de koning zegt: „PFUND! ik ben over u tevreden!" dan is mij dit alleen meer waard dan duizend dukaten!"

„Maar dat lekkere eten en drinken is ook niet te verwerpen."

„Volstrekt niet! en ik hoop het dan ook alle mogelijke eer aan te doen, te meer daar zijne majesteit mij heeft opgedragen, om den lijfkoetsier van den erfstadhouder te onthalen. Ik zal dus zorgen, dat er in „den Koning van Portugal" een behoorlijk maal wordt aangerigt, opdat de Hollander eens zie, dat wij, Pruissen, ook onze wereld verstaan. We zullen eens toonen, wie we zijn!"

„Toch zeker op rekening des konings?"

„Dat verstaat zich, en de oude FRITS ziet bij zulke gelegenheden op geen kleintje. Ik weet hoe hij het hebben wil. De partij, die ik in zijn naam zal geven, moet klinken als eene klok. Alle personen, tot de stoeterij behoorende, zullen verzocht worden, behalve de staljongens, want dat zou niet passen."

Bij deze woorden verhief zich een luid vreugdegeschreeuw, dat nooit scheen te zullen eindigen.

„Genoeg, genoeg!" riep de stalmonarch, en maakte zich gereed om naar zijne woning terug te keeren, doch niet, zonder nogmaals allen met de grootste deftigheid op 't hart gedrukt te hebben, om den volgenden dag behoorlijk voor alles zorg te dragen.

Toen hij in zijne woning kwam, vond hij zijne vrouw in een zeer druk gesprek met eenen vreemdeling, die,

naar zijn uiterlijk te oordeelen, een dorps-geestelijke scheen te zijn.

„Neef FROMMBERG!" zeide mejufvrouw PFUND, terwijl ze den bezoeker aan haren man voorstelde. „Ik heb u reeds meermalen over hem gesproken!"

„Het doet mij genoegen," zeide de lijfkoetsier, terwijl hij den geestelijke zijne ruwe hand toestak, „het doet mij genoegen u eens bij ons te zien. Zeker zijt gij gekomen, om morgen ook eens de drukte bij te wonen, die er bij het huwelijk van onze prinses met den erfstadhouder van Holland zal plaats hebben."

„Gaarne zoude ik zulk eene plegtigheid eens bijwonen," antwoordde de geestelijke, maar reeds verscheidene dagen geleden, heb ik mijne gemeente verlaten; ik kan dus niet langer wegblijven en moet mij dit genoegen ontzeggen. Nu zelfs had ik weinig tijd, maar ik wilde gaarne mijne nicht eens bezoeken, die ik in geen tijden gezien had, en ik moest toch eene boodschap in Berlijn doen."

„Gij hebt mij veel genoegen gedaan, en daarenboven strekt het mij en mijn huisgezin tot eene bijzondere eer, zulk eenen geleerden heer onder mijne bloedverwanten te kunnen tellen!"

Deze woorden kwamen regelregt uit zijn hart, want hoewel hij zelf zonder eenige wetenschappelijke beschaving was, voelde hij toch de grootste achting voor den geleerden stand, en was derhalve niet weinig vereerd met het bezoek van den predikant. In den loop van het gesprek verhaalde de laatste het een en ander omtrent zijne wereldsche zaken. Even als de meeste dorpspredikanten had hij een zeer talrijk huisgezin en daarbij een inkomen, dat op zijn best toereikend was om niet van honger om te komen. Te vergeefs vroeg hij nu en dan aan het konsistorie om eene betere plaats; altijd ontving hij een weigerend antwoord, altijd werden anderen voorgetrokken, die het geluk hadden om goede kruiwagens te bezitten. In zijne vertwijfeling was hij eindelijk naar Berlijn gegaan, hopende, dat hij persoonlijk meer zou kunnen uitwerken, maar weder te vergeefs. Aan beloften en mooije woorden had men het niet laten ontbreken, maar hem even als vroeger zijn verzoek geweigerd. Met de grootste deelneming hoorde de eerlijke lijfkoetsier het verhaal van

den geestelijke aan, die hem zijnen nood klaagde en zijn overkropt gemoed lucht gaf.

„Maar waarom," vroeg PFUND, „wendt gij u niet tot den koning?"

„Hoe komt gij op dat denkbeeld?" antwoordde de bescheiden prediker, „daartoe heb ik geen moed en daarbij heeft de koning wel andere dingen in 't hoofd, dan er aan te denken, om mij eene betere plaats te bezorgen."

„Maar gij moet met den koning spreken en dan geeft hij u de beste plaats in geheel Pruissen."

„Hoe wilde dat mogelijk zijn?"

„Dat zal ik wel in orde maken, laat dat maar aan mij over. En als de oude PFUND dat zegt, dan kunt gij er op rekenen!"

„Maar zeg mij dan toch, hoe gij dat zult aanleggen."

„Dat is mijne zaak; wees gerust, en als ik geen woord houd, dan wil ik nooit meer de teugels in de hand houden en den grooten FREDERIK rijden."

De bescheidene prediker dankte bij voorraad zijnen beschermer, op wiens schoone beloften hij evenwel zeer weinig rekende. Nadat hij op de herhaalde uitnoodiging van zijne nicht aan het middagmaal had deel genomen, maakte hij aanstalten om naar zijn dorp terug te keeren, hoewel de lijfkoetsier hem welgemeend trachtte over te halen, om er nog een dagje aan te knoopen en de huwelijksplegtigheid bij te wonen. Maar zijn sterk verlangen naar zijne vrouw en kinderen, gevoegd bij zijn streng gevoel van pligt, lieten hem geen rust, zoodat hij, hoewel nog altijd met een beklemd hart, van zijne nieuwe vrienden afscheid nam.

Den volgenden dag had de lijfkoetsier zooveel te doen, dat hij bijna den armen prediker en de hem gedane belofte vergat. Alles ging evenwel naar wensch, en toen hij in zijn nieuwen uniform met de groote pruik zoo deftig op den bok zat, en het vorstelijk paar onder het gejubel des volks naar de kerk reed, toen had hij met geenen koning willen ruilen.

Over dag was hij de deftigheid in persoon en daarom ging het er des avonds des te vrolijker naar toe, toen hij den lijfkoetsier des erfstadhouders onthaalde en aan tafel de

honneurs waarnam. Hij ging zijn' gast met eigen voorbeeld voor en at en dronk zoo veel hij kon, zoodat zijn rood gezigt nog rooder werd, en als een waar vreugdevuurtje schitterde. Het eene glas na het andere ledigde hij op de gezondheid van den grooten FREDERIK en van den erfstadhouder, tot dat hij op 't laatst niet meer wist wat hij deed. Louter uit vaderlandsliefde en uit zucht om vertooning te maken, spaarde hij geen geld. De duurste geregten werden besteld; de fijnste wijnen met volle teugen gedronken, en meer dan honderd flesschen champagne ter eere van zijn collega en van het heerlijke feest geledigd, zoodat de rekening van den lagchenden waard vrij wat hooger liep, dan den spaarzamen koning lief was. Maar de verrukte PFUND stoorde zich hieraan niet.

Den volgenden morgen werd hij wakker met eene vreeselijke hoofdpijn; zijn hoofd was zoo vreemd, dat hij zich niet kon herinneren, hoe hij toch eigenlijk in zijn bed was gekomen. Nadat hij zich eens ferm gewasschen had met frisch koud water, kwam hij tot zich zelven en was weder de oude PFUND.

Juist kreeg hij bevel om dadelijk bij den koning te komen. PFUND meende, dat de monarch hem over zijne op handen zijnde reis naar Silesie wilde spreken. Dit beschouwde hij tevens als eene uitmuntende gelegenheid, om de zaak van zijnen neef op het tapijt te brengen. Toen hij evenwel in het kasteel kwam en het gelaat des konings zag, toen verging hem den lust, om één enkel woord over den geestelijke te laten hooren.

De groote FREDERIK trad zijnen lijfkoetsier te gemoet met een gelaat, dat den moedigsten schrik zoude hebben aangejaagd; zijn blaauw oog schoot vonken, en de rimpels op zijn anders zoo effen voorhoofd duidden, even als zwarte wolken, een zwaar onweder aan, dat elk oogenblik kon losbarsten. In de eene hand hield hij de rekening, welke de waard uit *„den Koning van Portugal"* had ingeleverd, en in de andere het bekende stokje, dat somtijds vrij onzacht op den rug zijner onderhoorigen kon nederdalen.

„Kerel!" riep de vertoornde koning hem reeds van verre tegen, „wat heb je uitgevoerd?"

„Uwe majesteit!" stamelde de verschrikte PFUND, ik weet nergens van."

„Zoo te smullen en te zuipen! 't Is ongehoord. Leverpasteitjes, faisanten en meer dan honderd flesschen champagne te bestellen! Je bent een onbeschaamde vlegel en je verdient, dat ik je honderd stokslagen voor elke flesch toetel en je daarna naar den duivel jaag!"

Terwijl de koning dit zeide, keek de lijfkoetsier hem onafgewend aan. Eene ligte trekking aan den hoek van den mond zijns meesters verried, dat zijn toorn niet regt gemeend was. PFUND kende den koning en wist hoe hij met hem moest omgaan. Had hij eene verontschuldiging gestameld en getoond, dat hij met de zaak verlegen was, dan was hij verloren geweest; alleen door onbeschaamdheid en door bij de hand te zijn, kon hij zich redden en het dreigend onweder afwenden.

„Denkt Uwe Majesteit misschien," ging hij voort, „dat de lijfkoetsier van den erfstadhouder zoo'n arme drommel is als ik? Die vent drinkt niets dan champagne. Wat moest ik hem nu anders voorzetten?"

De trek om de lippen des koning veranderde nu in dat onwederstaanbaar lachje, waarmede hij elks hart wist te winnen.

„Nu, 't is goed!" zeide FREDERIK. Ik wil genadig in plaats van regtvaardig zijn, maar mogt je op een' andre keer weder een lijfkoetsier op mijne rekening moeten trakteren, geef hem dan bier of anders Rijnwijn!"

„Ik zal 't niet vergeten!" mompelde de lijfkoetsier.

„Alzoo zal ik 't je deze maal vergeven, en de hooge rekening betalen. Houd je intusschen gereed; binnen acht dagen gaan we naar Silezie, en dan moet je mij rijden!"

Bij deze woorden keerde de koning zich om, vóór PFUND één enkel woord ten voordeele van zijnen neef had kunnen spreken, en de gelegenheid zou dan nu ook niet zeer gunstig geweest zijn. De oude PFUND was dus zoo wijs, om het verzoek tot eene andere gelegenheid uit te stellen.

Misschien was 't de schrik over deze onaangename en en onverwachte ontmoeting; misschien waren 't de naweeën van de smulpartij en de gevolgen van eene bedorvene maag — we durven het niet beslissen, maar zooveel

is zeker, dat PFUND naauwelijks te huis was gekomen, of hij moest met eene harde koorts naar bed. De geneesheer, die dadelijk werd geroepen, schudde zeer bedenkelijk het hoofd, en beval, dat de zieke vooral rust moest nemen, en dit stond den lijfkoetsier volstrekt niet aan. Hij wist, dat de koning uit moest, en daarom smeekte hij den geneesheer hem binnen acht dagen weder beter te maken, maar aan dat verzoek kon geen gehoor gegeven worden. De gedachte dat *hij* zou moeten achterblijven en de koning zich door een ander zou laten rijden, bedroefde den eerlijken PFUND zóó zeer, dat hij nog zieker werd.

Ook FREDERIK was zeer mismoedig, toen hij vernam, dat zijn lijfkoetsier zoo ziek was geworden. Hij was nu eenmaal zóó aan den man gewoon geraakt, dat hij zich niet gaarne van eenen anderen koetsier bediende. Daarom besloot de groote menschenkenner, om den zieke op zijne wijze te genezen; hij wist ook hoe hij het met zulk eenen trouwen man moest aanleggen, om hem weder gezond te maken, en rekende daarbij op 't vermogen van de wilskracht, hetwelk de ziel somtijds op het zieke ligchaam uitoefent. Daarom schreef de koning hem zelf eenen brief, met het opschrift: „Aan mijnen getrouwen lijfkoetsier." In dezen brief meldde hij hem onder anderen, dat hij zijne reis naar Silezie nu wel zoude moeten opgeven, daar hij met geen anderen koetsier wilde rijden dan met den braven PFUND.

Dat werkte, want toen de brief aan den zieke op zijn bed werd voorgelezen, daar hij zelf niet lezen kon, scheen hij een schok door al zijne leden te krijgen; hij sprong van vreugde uit zijn bed, hoewel hij zich een paar uur vroeger niet kon verroeren. Al het leed was vergeten en de koorts verdwenen, als ware zij weggeblazen.

„Breng mij wat eten," zeide hij tot zijne verbaasde vrouw, „de oude eetlust is teruggekomen."

Dat moest zeker waar zijn, want hij ledigde het volle bord met soep, en eenige braadworsten, waarmede twee gewone eters hun maal hadden kunnen doen, verdwenen achtereenvolgens in de maag van den herstelden zieke. Vervolgens kleedde hij zich aan en ging naar de stoeterij, waar hij door alle onderhoorigen met luid gejuich werd begroet, en alles voor de reis des konings in gereedheid bragt, als

had hem niets gedeerd. Hij was wel wat magerder en bleeker geworden, maar de staljongens, die een' stomp of een' slag van hem hadden gekregen, verklaarden, dat zijne krachten niets geleden hadden.

Den volgenden morgen zat hij weêr op den bok en reed met den koning naar Silesie.

„Welnu," vroeg de koning, heb *ik* je niet beter genezen dan de dokter?"

„Wel, die kwakzalver zou mij mooi onder den grond gebragt hebben. Uwe Majesteit hebt mij met één woord genezen. Gij kunt alles!"

„Ik ken ten minste mijne lieden," antwoordde FREDERIK, „en weet, hoe ik ze moet aanpakken. Rijd nu maar op, en pas op, dat het rijtuig niet omslaat, anders zult ge eene kwade pijp rooken!"

Het ongeluk scheen evenwel lust te hebben, om onzen eerlijken lijfkoetsier nog eene poets te spelen. Hij zat dan boven op zijnen bok, en dacht er juist over na, hoe en wanneer hij nu eens met den koning zoude spreken over zijnen neef. PFUND was zóózeer in gedachten verzonken, dat hij niet op den weg lette, die zich, en vooral in den toenmaligen tijd, in eenen zeer slechten toestand bevond. Ook de koning, die eveneens in gedachten verdiept was, bemerkte in het eerst niet, dat de wagen gedurig eene zeer groote neiging betoonde, om naar eene zijde over te hellen. Op eens krijgt hij eenen geweldigen schok, en eer hij er om dacht, lag hij met zijn rijtuig in eene sloot, zonder zich evenwel bezeerd te hebben, daar de koetsier nog vlug genoeg was, om een groot ongeluk te voorkomen.

Vertoornd greep FREDERIK den stok, dien hij in zijne hand hield, en de eerlijke PFUND maakte zich reeds gereed, om eenige niet zeer zachte vermaningen te ontvangen.

„Kerel! Donnerwetter!" riep de koning, „ik moest je immers . . . ."

„Maar, Sire" sprak de lijfkoetsier, „heeft Uwe Majesteit nooit eenen slag verloren?"

Deze woorden van den ouden, getrouwen PFUND ontwapenden den koning, en lagchende liet hij den opgeheven stok weder zakken. Inmiddels had de lijfkoetsier met behulp van eenen bediende den wagen weder overeind gekregen,

en in zooverre weder in orde gebragt, dat de koning er in kon gaan. Bij nader onderzoek bleek het, dat een der wielen nog al beschadigd was, zoodat de koning moest besluiten, om een ander nachtkwartier te betrekken, dan hij in 't eerst bepaald had.

„Ben je hier in den omtrek bekend?" vroeg de koning aan PFUND.

„Om u te dienen, Sire!"

„Is hier in de nabijheid een dorp, waar ik den nacht kan doorbrengen?"

„Zoo wat een duizend passen van hier ligt een dorp, waar Uwe Majesteit bij den prediker zoudt kunnen overnachten," antwoordde de lijfkoetsier, wien het nu eerst inviel, dat zijn neef FROMMBERG daar woonde. Nu kon hij de gelegenheid waarnemen en zijnen neef, volgens zijne gedane belofte, van dienst zijn.

„Als ik mij niet vergis," merkte FREDERIK aan, „moet de ambtsraad DIETRICH hier ook in den omtrek wonen, en bij hem zou ik toch zeker een beter kwartier vinden dan bij zulk eenen armen zwartrok."

„De ambtsraad woont in Rosenfeld, en dat is nog wel eene mijl van hier; dat houdt de wagen nooit uit;" antwoordde de lijfkoetsier, die het er nu eenmaal op gezet had, dat de koning bij zijnen neef zoude overnachten.

„Nu, rijd dan in Gods naam maar naar den predikant!"

Wie beschrijft de verbazing, toen de wagen voor de deur van de nederige woning stil hield, en de koning in eigen persoon in de kamer van den verwonderden geestelijke trad! Deze laatste meende te droomen, en was zoo verschrikt over dit voorname bezoek, dat hij het boek, waarin hij zat te lezen, op den grond liet vallen.

„Kunt gij mij," vroeg FREDERIK, „ook een nacht kwartier geven?"

„Mijn geheele huis," antwoordde de predikant met eene diepe buiging, „is tot Uwer Majesteits dienst."

„Gij behoeft om mij geen omslag te maken; ik heb maar een kamertje noodig voor mij, en een voor mijnen bediende en mijnen lijfkoetsier. Eene koude keuken heb ik bij mij,

en gij zult toch nog wel eenige eijeren en wat boter voor mij hebben?"

Den predikant viel een steen van 't hart, want zijne provisiekamer was er niet naar ingerigt, om zulk een voornamen gast naar eisch te onthalen, maar nu de koning zóó weinig noodig had, was de zaak spoedig gevonden. Hij gaf aan zijne vrouw de noodige aanwijzingen, en liet de beste kamer van 't huis in orde brengen en schoon linnengoed op de bedden leggen. Terwijl de predikantsvrouw, wier hoofd op hol was, met behulp van hare volwassene dochter alles in gereedheid bragt, maakte de koning een praatje met zijnen gastheer.

„Hebt gij kinderen?" vroeg FREDERIK.

„Vijf jongens en een meisje!" antwoordde de predikant met eene ligte zucht.

„Die zullen u nog al veel zorg veroorzaken!"

„Veel zorg, maar ook veel vreugde!" was het antwoord.

„Wat zult gij van uwe zoons maken?"

„Zij moeten studeren en trouwe onderdanen des konings en regtschapen mannen worden. Drie van hen gaan op 't gymnasium in de stad, dat mij echter veel geld kost. God alleen weet, of ik eenmaal in staat zal zijn, om ze naar de hoogeschool te zenden."

„Hoe groot is uw inkomen?"

„Drie honderd daalders, en eenige andere kleine voordeelen daarbij gerekend, wordt het ongeveer vier honderd."

„Dat is waarlijk niet te veel," zeide de koning, „vooral als men een groot huishouden heeft, maar de apostelen hadden nog veel minder."

De goede predikant was op het punt, om van zijn zoeken naar eene betere standplaats te spreken, maar de laatste woorden van den koning benamen hem daartoe den moed. Hij zweeg dus, terwijl de koning een boek opnam, dat op de studeertafel van den predikant lag. Hij bladerde daarin en keek vervolgens naar den titel, die hem scheen te verwonderen.

„Leest gij," vroeg de koning op vriendelijken toon, „zulke profane boeken als Cicero, „„over de pligten?""

„Voor mijne uitspanning lees ik gaarne in de oude klassieken," antwoordde de predikant op bescheiden toon. Ik

vind daarin vele opwekkende woorden en heerlijke denkbeelden!"

„Pas maar op," zeide FREDERIK, „dat de heeren uit het consistorie het niet hooren. Het kon u wel eens slecht bekomen, wanneer zij hooren, dat een predikant, behalve den bijbel en de kerkvaders, ook nog de werken van heidensche schrijvers leest."

„Ik geloof niet, dat men het mij ten kwade kan duiden, dat ik de waarheid neem, waar ik ze vind. Ik bewonder deze heidenen des te meer, daar zij, zonder het licht der openbaring gekend te hebben, zeer dikwijls den goeden weg hebben betreden, en, te midden der duisternis, een voorgevoel van het hoogste en edelste hadden. Menige Christen kan van hen nog zeer veel leeren!"

Het oog des konings rustte eene wijle met onbeschrijfelijk welgevallen op den predikant, die deze woorden zoo eenvoudig, maar zoo geheel uit volle overtuiging had gesproken.

Er ontstond eene stilte. Eindelijk nam de koning het woord weder op en zeide:

„Hebt gij nooit om vermeerdering van uw inkomen verzocht?"

„Reeds driemaal, Uwe Majesteit! Maar altijd heeft men mijn verzoek afgewezen!"

„Dan moet gij het nog eens beproeven. Die heeren van het consistorie zijn wel eens wat doof. Gij hebt zeker geenen neef of geenen voornamen beschermer, met wiens kamenier gij gehuwd zijt?"

„Neen, Uwe Majesteit!"

„Dan moet gij zulk een neef zien te krijgen, Ziedaar mijn raad, maar laat u nooit ontvallen, dat gij ook bij de heidenen zedeleer en deugd hebt gevonden, anders gelukt het u nooit. Voor mij behoeft gij dat niet te verzwijgen, maar die heeren laten niet met zich spotten."

Het binnenkomen van des predikants vrouw maakte plotseling een einde aan het gesprek, dat nu eene schertsende wending had genomen. Zij berigtte, dat de kamer voor den koning gereed was, en hierop stond hij dadelijk op, om zich daarheen te begeven. Heengaande nam hij echter het boek mede, waarover zij gesproken hadden, ten einde, alvorens

ter ruste te gaan, nog eenige oogenblikken in zijnen lievelingsschrijver te lezen. De predikant wilde hem tot aan de deur begeleiden, maar FREDERIK verzocht hem te blijven, en liet zich door de dochter, een eenvoudig lief meisje van achttien jaren, den weg wijzen.

Het onschuldige, vriendelijke gezigtje scheen hem te bevallen, en toen zij, diep buigende, hem vroeg, of hij ook nog iets te bevelen had, lachte hij minzaam en zag haar een oogenblik vriendelijk aan, terwijl het lieve kind vuurrood werd.

„Hoe heet gij?" vroeg hij minzaam.

„EMILIA FROMMBERG," antwoordde zij, nog rooder wordende.

„Hebt ge reeds een minnaar?"

De roode kleur op het vriendelijk gezigtje veranderde in vlammend purper; dit was het eenige antwoord, dat zij gaf. Nog een oogenblik vermaakte hij zich met de verwarring van het schoone meisje; vervolgens wenkte hij met de hand, dat zij kon vertrekken.

„Slaap goed en droom aangenaam," zeide hij lagchend, waarna zij zich, zoo spoedig mogelijk, verwijderde.

Inmiddels had de eerlijke PFUND den predikant opgezocht, om hem te begroeten, en om den neef, voor wien hij de grootste achting had, eenige wenken te geven betreffende zijn verzoek en de wijze, waarop hij den koning moest behandelen. De predikant noodigde den lijfkoetsier in de kamer, om aan het eenvoudige avondeten deel te nemen, waarvoor de predikantsvrouw, die van eene aanzienlijke, hoewel arme familie was, wel een weinig den neus optrok, daar, volgens hare meening, een koetsier toch maar altijd een koetsier bleef, al reed hij dan ook den koning. De goede PFUND, die aan betere kost gewoon was, at evenwel zoo smakelijk mogelijk, en hoewel het dunne bier, dat hem werd voorgezet, niet bijzonder naar zijnen smaak was, werd hij door de hartelijkheid van den gastheer voor dit gemis schadeloos gesteld, en vooral toen hem goeden tabak werd aangeboden, was hij met alles verzoend en dampte, even als een schoorsteen, met zijnen neef om het hardst.

„Welnu!" vroeg de lijfkoetsier, heb ik het nu niet goed gemaakt en mijne belofte goed gehouden?"

„Ja, beter dan ik durfde verwachten."

„Dat droomde mijn neef niet, dat ik hem den koning in eigen persoon in zijne woning zou brengen!"

„Inderdaad! alles schijnt mij nu nog een droom toe."

„Je hebt toch, hoop ik, reeds met zijne majesteit over de bewuste zaak gesproken? Men moet het ijzer smeden, als 't heet is. Als men wat van den oude gedaan wil krijgen, dan moet men er altijd maar ferm op los gaan, en den noodigen moed toonen. Heeft hij je reeds eene betere plaats toegezegd?"

„Neen, hernam de predikant verlegen. Het is mij nog niet mogelijk geweest, om daarover een enkel woord te spreken!"

„Maar, mijn hemel! waarover heb je dan toch al dien tijd met hem gesproken?"

„Ja, over een boek van CICERO!"

„De duivel! . . . . . God vergeve het mij, dat ik daar in het huis van een predikant ging vloeken; maar duivels! heb je nu ooit zoo iets gehoord? Daar geef ik me nu de grootste moeite, en verschaf mijn neef de schoonste gelegenheid, die hem in zijn geheele leven niet weder zal te beurt vallen, en in plaats van die aan te grijpen, en om eene betere plaats te vragen, dat elk verstandig christenmensch zou gedaan hebben, praat hij al dien tijd over zekeren heer KIKKERO, iemand, dien ik volstrekt niet ken. Maar zoo zijn die geleerde heeren; zij weten alles, maar eene zaak goed aanpakken: neen, dat kunnen ze niet!"

De predikant kon zijnen neef geen ongelijk geven, en verontschuldigde zich met zijne aangeborene beschroomdheid. Hij moest den eerlijken PFUND evenwel beloven, dat hij den volgenden morgen met den koning over zijne zaak zoude spreken, waarop de gastheer en zijn gast zich ter ruste begaven.

Ook moeder en dochter vertrokken, maar het meisje konden slaap maar niet vatten. Wanneer zulk een meisje, dat zóó jong is, en daarbij den geheelen dag hard moet werken, niet slaapt, dan loopt er gewoonlijk iets van liefde onder. En daar zat nu juist de knoop.

De schoone EMILIA beminde den zoon van den ambtsraad DIETRICH, maar deze laatste wilde volstrekt zijne toestemming niet geven tot een huwelijk met de arme predikantsdochter en besloot daarom zijnen zoon te dwingen tot eene echtverbindtenis met eene reeds vrij oude, maar schatrijke weduwe. De geliefde had dit aan het meisje geschreven, maar er bij gevoegd, dat hij liever zou sterven of met EMILIA vlugten, dan haar ontrouw worden. In den haast en door den schrik, veroorzaakt door de onverwachte komst des konings, had EMILIA den brief schielijk weggestopt, en nu kon zij zich niet herinneren, waar zij dien gelegd had. Al haar zoeken was vergeefsch, en nu vreesde zij, dat de brief in handen haars vaders, of nog erger, in die harer moeder was gevallen.

Terwijl het meisje door angstige vrees werd gekweld, doorbladerde de koning het boek, dat hij mede naar zijne kamer had genomen. FREDERIK sliep gewoonlijk weinig, en als hij niet over de staatsbelangen nadacht, las hij. Nadat hij eenige bladzijden had gelezen, en het blad weder omsloeg om voort te gaan, vond hij een open brief, dien het toeval of liever EMILIA daarin had gelegd. De koning werd nieuwsgierig en wierp onwillekeurig eenen blik op het papier. De inhoud beviel hem zeker bijzonder, want zijne trekken namen eene vrolijke uitdrukking aan en er speelde een vrolijk lachje om zijne lippen.

„Komaan!" zeide hij bij zich zelven, „het meisje ziet er zeer degelijk uit, en die jongeling schijnt, naar zijnen brief te oordeelen, een eerlijk en beschaafd mensch te zijn. Misschien heeft die omvergeworpen wagen mij hier gebragt, om twee menschen gelukkig te maken. Morgen zal ik dien heer DIETRICH eens een bezoek geven en hooren, waarom hij dat lieve kind niet tot schoondochter wil hebben."

Toen de koning den volgenden morgen was opgestaan, verlangde hij een ontbijt; toen EMILIA daarmede binnenkwam, zag FREDERIK haar schalks aan en zeide:

„Schenk mij een kopje in en blijf nog een oogenblik; want ik heb u iets te vragen."

Het meisje gehoorzaamde en voldeed aan 's konings verzoek, terwijl deze haar oplettend gade sloeg. Op eens vroeg hij:

„Hebt ge zin om te trouwen?" Die vraag werd zoo onverwacht gedaan, dat het meisje door den schrik het kopje bijna liet vallen.

„Uwe Majesteit," antwoordde zij met nedergelagen oogen, wil met een eenvoudig meisje spotten."

„Het is mij integendeel ernst, en ik heb reeds eenen man voor u bestemd, die u waarlijk wel zal bevallen."

„Ik kan niet," snikte EMILIA, „ik kan niet huwen, zelfs al beveelt Uwe Majesteit het mij."

„Dat zullen we eens zien. Ik wed, dat ge geen neen zult zeggen, wanneer gij maar eerst weet, wie uw bruidegom zal zijn."

„En al was hij ook nog zoo vermogend en ook nog zoo schoon, zoo zal ik hem toch niet nemen. Uwe Majesteit zal mij toch niet ongelukkig willen maken."

„Bemint gij den zoon van den ambtsraad DIETRICH?"

„O," riep het meisje bevend en verbaasd, „Uwe Majesteit is alwetend."

„Dat is alleen de goede God, maar het toeval heeft mij in uwe geheimen ingewijd. Daar is de verrader."

Bij deze woorden gaf hij haar den gevonden brief, dien zij snel en blozend in haren boezem verborg.

„Welnu!" zeide FREDERIK, „wat zegt gij nu? Hebt gij nu nog geen lust om te trouwen? Als gij mij eens vriendelijk aanziet, zal ik u den man uwer keuze bezorgen. Uw vader is een braaf man, en ik geloof, dat gij ook een goed kind zijt. Zal ik met den ouden DIETRICH over de zaak spreken? Misschien heeft dat eene goede uitwerking."

„O, Uwe Majesteit!" Dit was alles, wat het verrukte meisje kon uitbrengen.

Zij greep vervolgens de hand des konings, en eer deze het kon verhinderen, drukte zij daarop een kus van innige dankbaarheid.

FREDERIK gaf zijnen lijfkoetsier bevel, om den herstelden wagen dadelijk in te spannen en nam op eene zeer genadige wijze afscheid van zijnen gastheer. De predikant had zich, wel is waar, voorgenomen, om met den koning over de verbetering van zijnen toestand te spreken, maar de woorden

bestierven op zijne lippen. Brommende en de beschroomdheid van zijnen neef verwenschende, ging de eerlijke PFUND op den bok zitten en klapte met de zweep.

„'t Is wat moois," bromde hij. „Doe nu eens iets voor zulk eenen man! Met die geleerden is waarachtig niets aan te vangen. Al vliegen hun de gebradene duiven in den mond, dan vergeten ze nog om hem open te doen. De gelegenheid komt zoo gemakkelijk niet terug."

De koning zag nog eenmaal uit den wagen, groette den predikant en vooral EMILIA, wie hij eenen blik van verstandhouding toewierp.

„Rijd naar Rosenfeld, naar den ambtsraad DIETRICH," riep hij tot den lijfkoetsier en deze moest gehoorzamen.

In het volgende oogenblik was de wagen en met hem de hoop van den predikant verdwenen. Zijne vrouw deed haren man zeer regtmatige verwijtingen over zijne verregaande beschroomdheid, en in haren toorn ontzag zij zelfs den grooten FREDERIK niet.

„'t Is wat moois," zei ze op verdrietigen toon, „hij heeft ons niet eens de gebruikelijke belooning gegeven. Waar hij overnacht, geeft hij gewoonlijk vijftig daalders. Voor een koning is 't zoo veel niet, maar voor ons zou 't een ware schat geweest zijn. Ik heb een nieuw kleed noodig en de kinderen loopen er bij, dat 't schande is. Maar zoo gaat het, wanneer de man niet op zijn' tijd weet te spreken!"

Zoo liet ze nog geruimen tijd haar tongetje gaan, maar de goede predikant was aan die uitbarstingen wel gewoon. Hij nam het gewone middel daartegen te baat, bestaande in een boek, en verdiepte zich daarin, tot dat hij niets meer hoorde.

Dat zoo zeer gewenschte bezoek liet dus geene zeer aangename indrukken achter. EMILIA was de eenige, die vol blijde verwachting was. Nog dienzelfden dag zou zij ondervinden, dat FREDERIK woord had gehouden. Na het eten was zij in haar tuintje bezig, om hare bloemen te begieten, toen zij zich eensklaps door twee sterke armen voelde omklemmen, terwijl hare oogen door twee handen bedekt werden.

„Raad eens, wie daar is!" riep eene bekende stem.

„Dat zijt gij, KAREL!" antwoordde zij vrolijk.

De booswicht liet haar echter niet los, alvorens hij een

hartelijken kus op hare lippen had gedrukt, en wij moeten het zeggen, haar tegenstand was zeer gering.

„O!" juichte de jongeling, „Vader heeft zijne toestemming gegeven!"

„Mijn hemel!" riep zij met geveinsde verbazing, hoe mag dat zoo komen?"

„Ja, dat wenschte ik wel eens te weten. Heden morgen kwam de koning bij ons voorbij rijden; hij hield stil en nu moest ik hem alle stallen, gebouwen, enz., laten zien, en hij sprak met mij, als of hij een geboren oeconoom was. Ik geloof, dat hij mij eens wilde ondervragen. Nu, ik bleef hem geen antwoord schuldig, Daarna heeft hij lang met vader gesproken. Zoo als ik hoorde, wilde hij dubbele pacht van de domeinen vorderen. Dat is eigenlijk ook niet meer dan billijk, want zij brengen genoeg op. Vader klaagde en jammerde echter. Daarop heeft de koning gezegd, dat hij op ééne voorwaarde de pacht zou laten zoo als ze was."

„En wat is die voorwaarde?" vroeg EMILIA.

„Dat ik medepachter worden en met u zou trouwen, in plaats van met die rijke weduwe!"

„En gij hebt natuurlijk geweigerd?"

„O, ondeugd! Dat zal u een kus kosten!"

„Vertel eerst alles, en dan zullen we eens zien, of gij dien kus verdient."

„Ik zeide dadelijk: ja! Vader trok wel een heel leelijk gezigt, maar daar hij bespeurde, dat het den koning ernst was, en hij anders de dubbele pacht moest betalen, gaf hij eindelijk zijne toestemming. Zie daar alles wat ik weet, maar zeg mij nu eens, hoe de koning toch op het denkbeeld mag gekomen zijn, om die voorwaarde te maken."

„O, dat zal ik je op een andere keer wel eens vertelllen," antwoordde EMILIA schertsend. „De mannen moeten niet zoo nieuwsgierig zijn."

„Geef mij dan ten minste den beloofden kus."

En zij gaf hem er .... één (??) Arm in arm gingen de gelukkige kinderen naar den verbaasden predikant en smeekten hem om zijne toestemming en zijnen zegen!"

Eenige weken daarna kwam er een brief uit Berlijn met

een groot rood zegel, het berigt bevattende: dat de predikant FROMMBERG tot super-intendent was benoemd, aan welke betrekking een aanzienlijk inkomen was verbonden. FREDERIK had daarbij het volgende geschreven: „Blijf wie gij zijt: een verstandig man, en daarbij toch een goed christen. Houd CICERO in waarde, want hem hebt gij het te danken, dat ik ben

Uw toegenegen] Koning."

Ook aan EMILIA had de koning gedacht, want hij zond haar eenige geschenken, waaronder een kistje, om *„hare brieven beter te kunnen bewaren."*

Wanneer FREDERIK naar Silesie ging, overnachtte hij altijd bij den voormaligen predikant, en bleef hem, tot aan zijnen dood toe, bijzonder genegen. De eerlijke lijfkoetsier verheugde zich, dat hij het meest had bijgedragen tot het geluk van zijnen neef. Zijne komst was altijd een feest voor de geheele familie.

„Die mijnheer KIKKERO en ik," zeide hij dan met eenigen trots, „hebben ons best gedaan; is 't niet zoo, mijnheer de super-intendent?"

Lang leve daarom CICERO! Lang leve de goede lijfkoetsier van onzen beminden FREDERIK!

Woerden, Dec. 1859.

EENE KERKHOFSMIJMERING.

Zalig zijn de dooden die in den Heer sterven, van nu aan.

De zomer, met zijne lange, vreugdeademende dagen was voorbij. De najaarshemel hing graauw en duister over het aardrijk; gele bladeren waren over het breede pad met duizendtallen gestrooid, de wind suisde zacht in de boomen, en de eiken en beuken ritselden elkander zwaarmoedig den klaagzang der vergankelijkheid toe. Langzaam ging de lijkstaatsie voort; het zwarte hek, waarop het doodshoofd grijnsde, met de woorden: „Gedenkt te sterven," kreunde op de her g-

sels, en de doode, die onder het breede rouwkleed rustte, werd in de groeve neêrgelaten. De kist bereikte den bodem met een droef, hol geluid; snikken bewogen de lucht en de rouwgangers keerden terug van het stille doodenveld, naar de woelige wereld, waar arbeid en moeite elkander verdringen. Het werd mij bang om het hart, en toch kon ik de plaats niet verlaten; eene soort van tooverkracht scheen mij te boeijen. Ik zette mij aan den weg, tegenover het grijnzende doodshoofd, op de dorre bladeren neder, die in de verte nog pijnlijk onder de voeten der lijkgangers kraakten, en mijn hoofd zonk vermoeid tegen den eikenstam achter mij en mijne oogen dwaalden van het eene voorwerp naar het andere, doch over allen had in die sombere ure het floers der vergankelijkheid zich gelegerd. Ginds naast het hek stond een beuk, wiens breede takken langzaam heen en weder wuifden, en bogen en rezen, en schenen te fluisteren met het eikenloof waar zij tegen aan ritselden. Klagend, als al het omringende, waren de toonen des beukenbooms; eene innige symphatie scheen voor een oogenblik de geheele schepping te doordemen en mijne ziel, die zich in weemoed bij haar aansloot, voelde eene magische kracht op zich werken en zij verstond en begreep de spraak der natuur.

„Jammer, jammer, jammer! suisde de beukenboom, jammer, dood en vernietiging beheerschen het aardrijk. Ach, waartoe dient het leven, dat als eene schaduw voorbijgaat, en hoe kan het dwaze schepsel zich nog verblijden over de rozen, die zijn pad mogen versieren, als ontluiken en verwelken slechts door eene handbreedte zijn gescheiden. Ginds is weder een doode ten grave gedragen, en o, hoe velen volgden zich reeds op dien akeligen weg. Geslachten heb ik zien geboren worden en geslachten heb ik zien vergaan, en nog telt mijne kruin geen 80 jaren. Menschen! gij al het geslachte ADAMS! klaagt en weent; dood en vergankelijkheid zijn uwe bestemming; reeds in de wieg grijnst het graf u tegen, en de dood bedreigt u bij de geboorte. Ziet de geheele schepping is door het gezigt uwer smarten bewogen, en angstig zucht zij met u onder den vloek, die u drukt. Ik ook was reeds vroeg de getuige van uw lijden. Immers de hand die mij plantte, daalde koud en verstorven ten grave, eer eene andere hand mijne eerste vruchten mogt zamelen.

Toen mijne bladknoppen zich voor de eerste maal ontvouwden, toen zag ik hem, die de laan naar het kerkhof tusschen de stille weiden geplant had, krachtig en heerlijk daar staan als de prachtigste van de eiken der wouden. Hij, de beminnenswaardige man, wiens edele geest zoo zegenrijk werkte in zijne omgeving, ging kalm en opregt door het leven, met slechts een onvervuld innig verlangen, den wensch om een kind, dat het zijne mogt heeten, op zijnen schoot te zien spelen. En eindelijk, na jaren wachtens, had God hem ook hierin gezegend; een zoon werd hem geboren, en in het kind herleefde de vader. O, hoe teeder, hoe zorgvuldig bewaakte hij den kleine; hoe ernstig bevlijtigde hij zich het knaapje tot deugd en godsvrucht te vormen, zijne rede te ontwikkelen, zijn hart te veredelen. Schoon en aanvallig was het jongske, zoo als hij aan de hand zijns vaders voorttrippelde over gindsche landouwen. Hemel en aarde spiegelden zich glansrijk in zijne groote blaauwe oogen, want vreugde en geluk lachten hem in de geheele schepping tegen, en de blik des vaders rustte met zaligheid op zijnen eenig geborenen; geen leed ter wereld kon hem immers treffen, als het zijnen lieveling slechts niet deerde? De knaap wies op; hij stond daar als een heerlijke, krachtige jongeling, maar de man was intusschen tot grijsaard geworden, en de ouderdom had zilver gestrooid op zijne haren, en zijne kracht was door smarten vernietigd. Doch, met het oog op de toekomst zijns geliefden, verlangde hij geene toekomst meer voor zich zelven; blijmoedig en gerust legde hij zich neder tot sterven, en zijn zoon volgde hem ginds naar de stille plaats der dooden, en weende aan zijn graf de eerste bittere tranen, tot weder een glimlach der vreugde op zijn gelaat mogt ontluiken, en eene aanvalige maagd blozend zijnen zaligen blik ontmoette, en hij eene nieuwe toekomst van vreugde en geluk zich zag openen. Vereenigd vervolgden zij nu het leven, en zagen weldra op hun pad nieuwe rozen ontluiken. Vijf kleine engelen speelden aan hunne voeten, en mijne bladeren ruischten verheugd in deelneming met hunne vreugde. De oudste, een beeld schoone, vurige knaap, beklom als een eekhoren mijne takken, en vervolgde den haas op zijne vlugt en maakte het den springer bang in den wedren. De tweede, zijn blonde, vrolijke broeder, mogt onophoudelijk door zijne driftige onbesuisdheid eene berisping

verwekken, zijne gulle bekentenis, zijn opregt liefdevol gemoed veranderden ze telkens in eenen vermanenden kus. De derde, een prachtig meisje, met hare donkere, gitzwarte oogen, geestig, levendig, verstandig boven hare jaren, was met regt de kleine vorstin des vijftals. De vierde, een knaap, uit wiens blaauwe, droomende oogen en zachte fijne trekken, door blonde lokken omgeven, reeds de toekomstige dichter tot mij opzag, als hij glimlagchend naar de vertellingen zijner zuster luisterde, of in harmonische klanken zelf de roos of de lelie liet spreken, boeide reeds als kind de harten van allen die hem zagen. En de vijfde, de kleinste, de lieveling van broeders en zusters, het meisje, wier helder lachje hare ouders verblijdde, wier zilveren stemmetje hun als muziek in de ooren klonk, zij was frisch en onschuldig, en bekoorlijk als de rozen, waarmede hare broeders haar versierden. Liefelijk vijftal! ach, hoe kort is het nog geleden, dat uwe kinderlijke stemmen zich in uwe onschuldige spelen vereenigden, dat de toekomst ver en lagchend zich voor u spiegelde, en gij vrolijk en onbezorgd de eerste schreden op het levenspad mogt zetten. Hoe kort, en thans! — Hij, de oudste, de schoone knaap, wiens donker zwarte oogen van leven vonkelden, voor wien geene taak te moeijelijk, geene studie te zwaar was, die alle mededingers van kindsbeen achter zich liet, — op vreemde kusten moest hij sterven. Toen hij na volbragte studiën verre landen bereisde, om bekwamer nog zijne loopbaan te beginnen, toen, op vreemden bodem, verraste hem eene doodelijke ziekte, en zijn wanhopende vader kwam te laat om aan zijn sterfbed te weenen; slechts het kille overschot des edelen jongelings mogt hij hier nog terugbrengen, en de woorden op het kerkhof grepen hem in het hart, toen hij den geliefde ter aarde bestelde. En hij, en de moeder, en de andere vier, zij kwamen en zij weenden onder mijne schaduw, en het werd mij bang hen te hooren. En de tweede, de vrolijke, gulle, onbesuisde, driftige knaap, ook op hem wierp het leven zijne schaduw. Mogten eerst de tranen, die zijne onbezonnenheid hem deden storten, door de liefde, die zijn opregt berouw, zijn trouwhartig gemoed, zijne vrolijke luim van allen verkregen, zooveel vergoeding met zich brengen, dat hij ze niet telde en vrolijk daarheen leefde, — eens zonk de schrik in zijn hart

en ontzetting overviel hem. Zijne zuster, het kleine beminnelijke wezentje, dat den huiselijken kring met hare onschuldige vreugde bezielde, — zij werd het slagtoffer zijner ligtzinnigheid. De kruiwagen, waarin hij haar driftig den heuvel afreed, sloeg om; bloedend en bewusteloos droeg de moeder haar naar binnen, en zij ontwaakte kreupel en misvormd tot een leven vol lijden en ontbering. Nu weende hij niet; zijne tranen waren bevrozen; zijn hart was met eene benaauwde, nijpende ijskorst omgeven, en de arme knaap ware eene nare wanhoop ter prooi geworden, als zijn vader hem niet met onuitsprekelijke liefde hadde ontvangen, en hem zoo lang met tranen besproeid, tot ook de zijne weder los werden, en hij kon weenen en zichzelven bewust worden. Toen zonk hij aan de sponde der kleine en zwoer zijn leven aan haar te wijden. En de derde, het schoone, verstandige, zachtaardige meisje, zij groeide op tot eene bevallige, liefelijke jonkvrouw, een sieraad in den kring van de haren. Vroeg reeds was zij verloofd met eenen vriend harer kindschheid, eenen edelen jongeling, harer waardig, doch ziet, door den dood werd hij getroffen, en de hoop harer toekomst werd vernietigd, toen zij juist scheen te naderen. En mogt zij al later eenen anderen hare hand reiken, het leven heeft toch nimmer zijne eerste frissche kleuren voor haar herkregen; van het graf, dat zij vroeg met hare tranen besproeide, klinkt nog steeds de stem in haar hart: „Alles is vergankelijkheid hier beneden!" En de vierde, de begaafde, de schoone, de betooverende knaap, ach, zijn lot was het zwaarste, want schuld bragt de smart. Hij, de lieveling van de zijnen en van ieder die hem kende, de van God zoo rijkelijk gezegende jongeling, hij leende het oor aan den nijdigen verzoeker, en liet zijne levendige verbeelding opruijen, om zijn hart te doen zwijgen; hij ontvlugtte eene tucht, die hem niet drukte, en hij vond eene vrijheid, die hem zwaar viel. In verre, verre streken, erkende en beweende hij zijnen misslag, en hij keerde terug in de opene armen zijner ouders en ontving hunne vergiffenis en hunnen zegen. Maar de omkeeringen in zijn gemoed tastten zijn prikkelbaar zenuwgestel aan; uit de omhelzingen zijner geliefden zonk hij op het ziekbed ter neder en weinige dagen later werd ook hij tot de asch zijner vaderen vergaderd. En

de kleinste, het lieve, zachte, kreupele kind, — toen hare smarten het haar toelieten, werd zij weder de vreugde des huizes, al vloten er soms tranen bij haren aanblik. Zacht, nadenkend, vol van de innigste liefde, ontwikkelde zich haar gemoed, en haar gelaat al was het bleek en mager, bleef betooverend door de ziel die er uitsprak. Eerst scheen zij sterker te zullen worden; een blosje kleurde hare wangen, en hare hand kreeg meer magt; doch toen men alles meende gewonnen te hebben, werd de hoop plotseling vernietigd. Langzaam verteerde het leven; van dag tot dag week het verder voor den vijand, die het aantastte, en de dood zette zijn zegel op hare trekken. Tot den laatsten dag haars levens bleef zij dezelfde, de deelgenoote van iedere vreugde of droefheid der haren; tot haren laatsten dag vond haar kinderlijk gemoed een zuiver genot in de zegeningen, die haar ten deel vielen. En nu heden, hebben zij ook haar ten grave gedragen. De gebogen vader, de nog dieper gebogen zoon traden langzaam achter de rouwbaar. Ach, toen zij met verscheurde harten onder mijne bladeren gingen, toen begreep ik eerst regt dat alles vergankelijkheid is hier beneden. Wat baat den mensch voorspoed, liefde, geluk? Zij allen ontsnappen hem en niets blijft hier duren. Jammer, jammer, jammer, jammer! dood en vergankelijkheid beheerschen het aardrijk!"

Langzaam verdoofden de klaagtoonen des beukenbooms en zijne bladeren hingen in somber stilzwijgen neder. Toen begon de eikenboom sterker te ruischen, en zijn ruischen werd tot sprake, en ik verstond zijne sprake. „Ja," fluisterde het uit den eikenboom, „ja, broeder! alles is vergankelijkheid hier beneden, maar hier beneden eindigt de toekomst des menschen niet. Mijne kruin reikt hooger dan de uwe; van daar, dat, als aardsche klaagtoonen tot uwe bladeren opstegen, de mijne hemelsche juichtoonen mogten vernemen, en tusschen beide, o broeder! bestaat er een heerlijk verband. Toen de jongeling, die aan de hand eens teederen vaders nog slechts geluk en vreugde in de schepping ontwaard had, bij het graf diens vaders zijne eerste bittere tranen stortte, toen zaagt gij slechts den weenenden jongeling, maar ik zag den verheerlijkten grijsaard over het doodenveld zweven en op zijnen zoon nederzien, en hem woorden

des troostes toespreken. Ween, mijn zoon! ween, want uwe ziel, door het ligchaam beneveld, kent nog niet de kortheid des tijds, nog niet het luttele der aardsche scheiding. Ween, geliefde! ween, want uwe tranen besproeijen den vruchtbaren bodem uws harten, en ik zie geduld en onderwerping, en volharding ontspruiten, en vasten wortel bij u schieten. Ween, mijn kind! ween, want nu gij uwen aardschen vader moet missen, zult gij u inniger aan uwen Hemelschen Vader aansluiten, en Hij zal u leiden, u bewaren en u zegenen, en weldra, o geliefde! ontmoeten wij ons weder voor den troon des Allerhoogsten, waar wij Hem juichend zullen danken voor iedere smart, die Hij ons op onze korte beproevingsreis toezond."

„En later, toen de jongeling op zijne beurt man en vader geworden, zijnen zoon, zijnen veelbelovenden oudsten zoon ten grave moest dragen, toen zag ik onder de geesten, die hem bij zijnen zwaren gang omzweefden, twee, die hem het naaste waren, de grootvader en de zoon, wiens dood hij beweende. Vader! juichte de zoon, stort geene tranen om mijn heengaan; eene tijdelijke aardsche loopbaan werd voor mij gesloten, omdat eene eeuwige, heerlijke, hemelsche op mij wachtte. Van smart en droefheid ontheven, door geene zonden meer bezoedeld, mag ik mijnen Hemelschen Vader dienen, eeren en prijzen, en zalig juichen in Zijne genade, mij, zijn nietig, onwaardig schepsel bewezen. Vader, gij, dierbare aardsche vader, zult gij dit mij benijden? Neen, ik weet het, thans staart gij nog op het koude, vergankelijke hulsel, dat gij ten grave moet dragen, doch weldra zal uw oog den Hemel zoeken, waar de onsterfelijke geest, die door u zijn aanzien heeft verkregen, eeuwig Gode zal danken, dat hij mogt worden wat hij thans is. Vader! gedurig zal ik u omzweven, en in stille, eenzame uren, als gij in het gebed verzonken of in de bladeren des bijbels verdiept zijt, dan zult gij van verre het ruischen mijner vleugelen vernemen, en heerlijke, troostrijke gedachten over uwen gezaligden eerstgeborene zullen uw hart verheugen."

„Nog later, toen de arme vader zijnen anderen lieveling wanhopend voor zich zag staren, bij het smartelijk ziekbed, waarop zijne onbezonnenheid de liefelijke zuster had geworpen, toen bragt hij hem hierheen op het graf van zijn'

broeder en drukte hem weenend in zijne armen, en smeekte hem om medelijden met zijne smarten. Eenen zoon moest ik hier nederleggen. Kind! u kan ik niet missen. Ach, laat geene wanhoop u verteren. God kent immers uw hart; Hij zal geene daad op u wreken, die gij niet begaan hebt; ach, kind! keer tot mij weder! Toen wierp de knaap zich weenend aan de borst zijns vaders, en hunne verheerlijkte geliefden zweefden om hen en spraken: Zwaar rustte Gods hand op u, o gij dierbaren! doch het was de hand der liefde, en zegen zal uit uwe droefheid ontspruiten. Immers ligtzinnigheid en onbezonnenheid zouden u zijn aan blijven kleven, arme diepgeschokte broeder, en gij hadt de lange, de schoone, gewigtige loopbaan, waarvoor God u bestemde, waardoor in dit oogenblik nadenken en ernstige, al zij het weemoedige vastberadenheid geboren worden, niet kunnen bewandelen, dewijl zondige nalatigheid al uwe wegen zoude hebben gekenmerkt. En gij, diep gebukte vader, iedere smart, die u treft, geeft eenen nieuwen adel aan uwe ziel, die gelouterd en met nog inniger liefde vervuld, uit elke beproeving te voorschijn tradt. Vader! broeder! zoon! uwe tranen zijn geteld, en daar gij in uwe smarten opziet tot Hem, die ze zendt, zal geene te vergeefs ter aarde vallen. En de vader en de zoon, al konden zij de stemmen hunner afgestorvenen niet vernemen, gevoelden toch hunne nabijheid en de verheerlijkte geesten volbragten de zalige taak, waartoe hoogere liefde ze uitzond; zij goten kracht en troost in den gewonden boezem hunner geliefden."

„En de taal van den jongeling, van den bruidegom, die zoo plotseling, zoo vreeselijk, uit de armen zijner beminde gescheurd werd, zijne stem vernam ik ook, en hij ook uitte slechts juichtoonen. Geliefde! sprak hij, ach, zoo even nog brak mij het hart, zoo even nog kon ik mij naauwelijks aan Gods bevel, dat mij van uwe zijde losscheurde, onderwerpen; en thans, nu de sluijer van het aardsche leven is weggerukt, nu kan ik juichen in Zijne genade, die zoo onverwacht mijne innigste bede verhoorde. Immers tot uw geluk te leven, uwen vrede te bevorderen, u door mijne liefde ten zegen te wezen, was de innigste wensch mijns harten, en nu weet ik het, nu zie ik het, mijn dood is de eerste weldaad, die ik als uw beschermengel u mag toebrengen.

Gij, de schoone, de aangebedene, de verstandige, rijk begaafde jonkvrouw, die door iedereen werd bemind, door iedereen werd geprezen, gij zoudt u op den lof der menschen zijn gaan verheffen, uw hart zoude het aardsche hebben aangekleefd, en uwe voorregten zelve moesten u ten strik zijn geworden. Thans is de droefheid u een schild; de dieptreffende les der vergankelijkheid, de geliefden daarboven zullen uw hart hemelwaarts verheffen, en gij zult uwe gaven aan de dienst van uwen Hemelschen Weldoener wijden, en Hem ter eere, den uwen ten zegen leven. En moge al een ander zich eens uw echtgenoot noemen, hierboven, o geliefde! bestaat geene schaduw van aardsche gevoelens; rein en verheven is alles, wat in de hemelsche gemoederen omgaat. U beide zal ik omzweven, u beide zal ik zegenen, en te zamen zullen wij weldra den eeuwigen, liefderijken Vader loven, Die alles voor Zijne kinderen tot eeuwig welzijn bestiert."

En de gevallen, doch berouw hebbende jongeling, de rijk begaafde, doch door zijne gaven verleide, wat was zijne sprake? Weent niet over mij, mijne geliefden! weent niet over mij, want mijn dood was immers eene weldaad. God heeft mij in genade willen aannemen, Hij heeft mij van mijne zwakheid willen bevrijden, die op aarde mij weder ten val had kunnen brengen. Schuldig, doch berouwvol, met God verzoend in CHRISTUS, hebt gij mij zien heengaan; geliefden! weent niet, mijn dood bespaarde u droefheid en mij heeft hij uit eenen strijd, die mijne krachten te zwaar viel, in eene zalige eeuwigheid verplaatst, waar ik Gode juichend mag dienen, en als een geheiligde engel zal ik u omzweven, tot ook gij met ons wordt vereenigd."

„En zoo even toen de jongste lieveling ten grave werd gedragen, toen zaagt gij slechts de baar en het met witte rozen belegde rouwkleed, maar ik zag de vrijgemaakte ziel hare vlugt hemelwaarts nemen, nog glansrijker, nog schitterender dan de geesten die haar omgaven. Doch eerst sprak ook hij woorden des troostes tot de achtergebleven geliefden, die als bemoedigende gedachten hunne vermoeide zielen verfrischten."

Vader! lieve vader! ween niet over onze scheiding; spoedig kom ik u halen, uw strijd is weldra volstreden, en als

overwinnaars zullen de engelen u juichend hemelwaarts voeren. Broeder, uwe geliefden zullen u omzweven, tot ook gij rijp zijt voor de eeuwigheid, en spoedig zal dat tijdstip genaken, want jaren vliegen voorbij als gedachten. Ziet, met mij zult gij God danken voor het lijden, dat Hij mij door u heeft gezonden. Mijne korte aardsche smarten hebben mij voor eene oneindig zalige eeuwigheid gelouterd. Lof, dank en aanbidding zij onzen God in der eeuwigheid. Looft Hem, gij al zijne schepselen, voor zijne onuitsprekelijke genade!"

„En het koor der engelen herhaalde hunnen lofzang toen zij zich juichend opwaarts verhieven."

Langzaam verdoofde ook het ruischen des eikenbooms. De zon was doorgekomen en de blaauwe hemel wulfde zich boven mij. Mij dunkt, ik ontdekte nog den glans, dien de engelen verspreidden, en hun lofzang klonk in mijn hart, toen ik getroost en bemoedigd oprees, om huiswaarts te keeren.

November.

EENE WANDELING DOOR KANTON.

Wij kunnen met geene zekerheid zeggen, hoeveel van Kanton, in China, gedurende de beide laatstverloopen jaren is verbrand geworden. Het getal zielen dezer groote zuidelijk gelegen handelsstad bedraagt ten minste een millioen, meest inboorlingen der zuidelijke provinciën, die in China zelf voor ruwer, gewelddadiger en over het algemeen minder zedelijk worden gehouden, dan die aan de oostelijke kust en in het binnenland. Zeker is het, dat in Kanton de haat tegen de vreemdelingen steeds op onaangename wijze is gebleken. De stad zelve is echter voor den handel van groot belang; zij is eene stapelplaats van verscheidene rijke en ongemeen vruchtbare provinciën, en tegelijk de vergaderplaats voor het algemeen verkeer.

De schepen, welke naar Kanton bestemd zijn, werpen gewoonlijk bij Macao of voor Viktoria, op het eiland Hongkong, het anker en varen van daar stroomopwaarts naar Whampoa.

Zij stevenen op deze vaart in de zoogenaamde rivier van

Kanton, de Schukiang of Tiger, door het Lantoa-kanaal, een vaarwater, dat naar het eiland Lintin voert; daar tegenover ligt aan den westelijken oever Kansingmun, waar de sluikhandelaars met opium, gewoonlijk ankeren. Boven Lintin wordt het vaarwater breeder, maar wordt weder naauwer, zoodra men de hooge Schüen-pik in het gezigt heeft; een groot aantal kleine eilanden is oorzaak, dat de stroom daar zoo naauw is. Aan gene zijde derzelve komt men aan de Bocca Tigris, waarvan de breedte naauwelijks twee duizend schreden bedraagt. Aldaar hadden de Chinezen, om deze engte te beheerschen, aan de eene zijde op het vasteland, aan de andere zijde op het eiland Wantong, vestingwerken aangelegd, die echter voor europeaansche stoomschepen niet het minst gevaarlijk zijn. Eerst boven de Bocca bevindt men zich in de eigenlijke rivier. Aan den westelijken oever verheft zich het rotsige Tiger-eiland, waarna vlakke zandbanken en lage eilanden volgen, tusschen welke zich een slechts smal en gevaarlijk vaarwater uitstrekt tot in de nabijheid van Whampoa, waar de grootere schepen aanleggen; want deze plaats vormt de reede van Kanton, werwaarts men in booten heenvaart. Te Whampoa bevindt zich het eerste chinesche tolkantoor, waar de schupan of onderbeambten van den Hoppo, d. i. de opper-toldirecteur, de ter invoer bestemde goederen onderzoeken. Deze directeur is altijd een Mandschu, die de keizer zelf tot deze zeer voordeelige betrekking benoemt. Door allerlei afpersingen, onder welke de handel lijdt, weet hij zijne inkomsten zeer te doen rijzen; en het werd hem voor het vredesverdrag van Nanking des te gemakkelijker zijne zakken te vullen, daar hij zijne onderbeambten, evenzeer Mandschu, uit Peking medebragt en hen een aandeel in den buit gaf.

Boven Whampoa ontwikkelt zich op den stroom een wonderlijk, woelig leven; de reiziger bemerkt, dat hij zich in de nabijheid eener groote stad bevindt. Allereerst vallen hem de riviervaartuigen in het oog, eigenaardige schepen, die van voren geheel spits toeloopen, van achteren vierkant en door eene smalle galerij omringd zijn. Zij hebben niet van achteren, maar aan de voorzijde eene ruime kajuit en voeren gewoonlijk ook een paar kleine kanonnen en spiesen van bamboesriet, opdat de bemanning zich tegen de rivierschuimers

zou kunnen verdedigen, voor welke zij niet eens in de nabijheid der stad zeker is. Ook de kleine, eivormig gebouwde Tanka-booten, welke gewoonlijk door vrouwen geroeid en gestuurd worden, hebben eene kajuit voor passagiers, terwijl het gezin van den eigenaar het overige gedeelte bewoont. Honderd duizende Chinezen hebben geene verblijfplaats aan den wal; zij leven van de wieg tot aan het graf op het water, waardoor de zoogenoemde drijvende stad ontstaat. Het is zeker overdreven het aantal dezer kantonsche water-Chinezen op een half millioen te schatten, maar aanzienlijk is het in elk geval. Deze schepen drijven gedeeltelijk los en dienen voor het verkeer op den stroom en naar de stad, of zij zijn aan palen bevestigd, aan welke zij blijven liggen, en vormen dan een aanzienlijken doolhof van straten en naauwe stegen, welke gedeeltelijk door bruggen met elkander verbonden zijn, die van het eene dak tot het andere loopen. Deze waterstad leeft geheel op zichzelve en maakt als het ware eene eigene gemeente uit. Alles in haar is woelige drukte en het gejoel verwonderlijk; overal is handel en wandel, en het aantal der zoogenaamde bloemenschepen zeer aanzienlijk. De restauratiën, theehuizen, opiumzalen en tempelen aan VENUS gewijd, zijn inderdaad karakteristiek voor de drijvende stad en gemakkelijk aan de groene werw te herkennen, waarmede zij in den regel beschilderd worden. De vreemdeling zal intusschen wél doen, zoo hij de aanlokselen om daar te vertoeven, van de hand wijst. Eens was een jong Engelschman onvoorzigtig genoeg zijne nieuwsgierigheid den vrijen teugel te laten en waagde zich in eene dier booten, van welke men niet zeggen kan dat zij verdacht zijn, want ieder weet met welk bedrijf zich de bewoners derzelve onledig houden. De onbedachtzame liet zich echter in den val lokken. Nadat de vrouwen hem uitgeplunderd, van zijne kleederen beroofd en met bamboesriet een duchtig pak slagen gegeven hadden, deden zij hem naar den oever brengen, alwaar men hem vond met op den rug vastgebonden handen, in welke hij een walgelijk bevuild bamboesriet hield, benevens eene kleine, op dezelfde wijze besmeerde engelsche vlag. In de eigenlijke restauratiën kan een Europeaan zich echter gerust vertrouwen, zoo hij ten minste goede chinesche gidsen heeft.

Dit geheele waterleven maakt op den vreemdeling aanvan-

kelijk een wonderlijken en geweldigen indruk. De deensche reiziger STEEN BILLE, die met het fregat Galathea de Kanton-rivier bezocht, zegt daaromtrent: „Men moet het gezien hebben, om er zich een begrip van te kunnen maken, en als men het gezien heeft, begrijpt men het nog niet. Zonder het te bemerken, maar pijlsnel glijdt men in den stroom daarheen; men meent stil te leggen en ziet bonte, telkens afwisselende beelden voorbij snellen; het eene wordt even spoedig door het andere vervangen, maar men heeft geen tijd een derzelve goed op te nemen. Myriaden van booten, krijgs- en handels-dschunken, pramen, huizen op het water en schepen op het land, bruggen, palen, drijvende restauratiën, winkels, pagoden en magazijnen! Vooral aan den zuidelijken oever ontdekt men wonderlijke zamenstelselen, die namelijk van boven als woning, van onderen als vaartuig zijn ingerigt; zij hebben naar de rivier toe een breeden trap, op welken het van kleine, naakte kinderen wemelt, elk met een waaijer in de hand, terwijl zich in de geopende deur de vrouwelijke schoonheden des huizes vertoonen, die door hunne gebaren en bewegingen duidelijk genoeg te kennen geven, dat hier de deugd niet zetelt. De kleine notendop, welke slechts één mensch kan bevatten en waarin de behoeftige Chinees vruchten en levensmiddelen naar den anderen oever brengt, wordt pijlsnel gekruist door de slanke vaartuigen der opium-smokkelaars en door den langen, smallen wedlooper-gig der Europeanen; de rivier afwaarts drijvende schepen met thee en zout geladen, groote, zwart-bruin geverwde woningen en daarnevens sierlijke mandarijn-booten. En dat alles wordt bezield door eene ontelbare massa volks van beiderlei geslacht en elken leeftijd; de lucht wordt onophoudelijk vervuld met allerlei kreten; men biedt goederen te koop en slaat op de tantams of op de gongs. De Chinees maakt nog oneindig meer rumoer en drukte dan de Griek of de Provençaalsche bewoners. En toch verkwikken al die beelden den geest niet met vreugdevolle gevoelens van datgene wat men verwacht, want ze zijn in één woord hatelijk. Het ontbreekt aan de zoo noodige afwisseling van kleur; alles is vuil graauw, gelijk onbewerkt hout, dat langen tijd aan den invloed der lucht was blootgesteld; het water is droezig en geelgraauw en met houten woningen als bedekt. Alles ge-

tuigt van bezige materiële werkzaamheid, niets van verheven gedachten, om verstandelijke genietingen te doen ontstaan of te smaken. Geen enkel gedenkteeken van de grootheid uit den voortijd, geen uiterlijk bewijs van welvaart in het tegenwoordige.

De Chinezen hadden reeds tijdens den eersten oorlog met Engeland pogingen aangewend, om de Kanton-rivier boven Whampoa te versperren. Maar de verbazend dikke boomen en balken, welke met ankers en ketens aan beide oevers waren vastgemaakt en dwars in den stroom lagen, hielden de engelsche stoomschepen evenmin terug als de beide batterijen. De Nemesis naderde dezelven ruggelings, wierp congrevische raketten onder de drijvende batterijen der Chinezen, sloeg, zonder zich om het vijandelijk kanonvuur te bekommeren, eene ijzeren keten om die boomen, stoomde met de eb weder naar beneden, voerde alzoo de balken met zich mede en baande het gansche eskader den weg. Sedert dien tijd hebben de Chinezen aan de engte van den stroom nieuwe batterijen aangelegd, maar zij zijn en blijven onhandige artilleristen. Aan den noordelijken oever van den ingang, welke naar de europeaansche factorijen voor Kanton voert, liggen twee kleine rotsige eilanden, die in den laatsten tijd veelvuldig ter sprake zijn gekomen, namelijk Frenchy Fully en Dutch Fully. Deze zijn door de Chinezen, naar hunne meening althans goed bewapend geworden; zij ontleenen den naam daaraan, dat de hollandsche en de fransche factorij in vroeger tijden dezelve in bezit hadden genomen. Toen zij daar echter wallen bouwden en kanonnen plantten, kwamen de Chinezen en namen de eilanden weder in bezit.

De Europeaansche factorijen zijn thans eene prooi der vlammen geworden. Zij lagen aan de zuidwestelijke voorstad van Kanton, op eene vlakte, die tusschen de rivier en een hoogen scheidsmuur, welke de Tartarenstad begrenst, eene breedte van slechts ongeveer drie honderd schreden en in het geheel niet meer dan tien duizend vierkante ellen vlakte-inhoud heeft. Op deze kleine plek gronds mogten de vreemdelingen zich nederzetten en na het sluiten van den vrede te Nanking werden deze nederzettingen onder de onmiddelijke bescherming van den Engelschen consul gesteld. Digt aan den oever lag de aan drie zijden met een muur omringden, zoogenaamden

Amerikaanschen tuin, met eenige boomen en gewassen beplant; dit was de eenige ruimte, welke den Europeanen tot wandelplaats diende. De factorijen der Deenen, Zweden en Franschen werden reeds eenmaal tijdens een oproer ten jare 1842 door het gepeupel van Kanton verbrand; ook die der Engelschen en Amerikanen waren verwoest geworden. Na het sluiten van den vrede hadden de verschillende natiën fraaije woningen opgetrokken, die zij van nu aan zeker waanden; de jongste voorvallen strekken echter ten bewijze, hoe men daarin gedwaald heeft. Alle berigten stemmen daarin overeen, dat het verblijf der Europeanen in die factorijen verre van aangenaam moet geweest zijn. Van des morgens vroeg tot des namiddags vier ure waren zij op hunne kantoren druk bezig; nadat hun dagelijksch werk volbragt was, konden zij in den Amerikaanschen tuin eene wandeling doen, welke alle dagen dezelfde was, want op eene andere plaats durfden zij zich, in weerwil van het vredesverdrag niet vertoonen; zij konden noch rijden, noch varen en vóór het jaar 1842 duldden de Chinezen geene vrouwen in de factorijen, die er later ook nog maar zelden kwamen. Hun eenig toevlugtsoord was de rivier, op welke zij heen en weder roeiden om de frissche avondlucht te genieten. Elke factorij had dan ook eenige sierlijke, snelvarende roeivaartuigen in bezit; achter den muur, welke de factorijen van de straat afsluit, loopt Hog Lane, eene smalle, onzindelijke straat, waarin zich eene menigte kroegen en winkels bevinden. Uit de verschillende gebouwen der Europeanen voerden achterdeuren derwaarts; want zoowel hier als in de naburige stegen, welke den naam van oude en nieuwe Chinastraten en Bath- en Physic-straten voeren, mogten de Europeanen verkeeren, terwijl zij van de eigenlijke stad uitgesloten waren. Daar bewerkstelligden dan ook de vreemdelingen hunne inkoopen van allerlei chinesche rariteiten, waarmede de vele winkels pronken.

Reeds op den eersten blik kan de vreemdeling den handelaar in de beide Chinastraten herkennen. Hij roept hem aan, noodigt hem uit zijne velerlei waren nader te bezigtigen, toont hem de gesneden voorwerpen van elpenbeen, schaakborden met zeldzame figuren, papiermessen, korfjes, kammen en eene menigte andere zaken, die alle uitnemend fijn en fraai bewerkt zijn. Hij verkoopt waaijers, vuurschermen, venstergordijnen,

die met waterverw beschilderd zijn en figuren van goden uit den chineschen Olymp voorstellen; hij zet een regenscherm op, dat zeer fraai is en toch niet meer kost, naar ons geld berekend, dan zestig à negentig cents; hij heeft gevlochten matten van nanking, die eveneens zeer billijk van prijs zijn en onze vensterruiten vervangen; zij zijn een voortreffelijk middel tegen de hitte. Bij een ander handelaar vindt men speelgoederen te koop, alsmede verzamelingen van insecten, figuren van kleiaarde, vogelkooijen, pijpen, vischgereedschap en al hetgeen behoort om vuur te maken. Daarnevens staat een keur van allerlei huisraad, waarbij bijzonder stoelen uitmunten, die even ligt, eenvoudig en sierlijk, als stevig en daarbij hoogst gemakkelijk zijn. Niet ligt zal een vreemdeling verzuimen, in de oude Chinastraat, de fabrieken van schilderijen te bezoeken, vooral die van den schilder YOMQUA, of, gelijk hij ook genoemd wordt LAMKOÏ. Hij is tegenwoordig de beroemdste schilder van het hemelsche rijk. Men maakt steeds met zooveel ophef gewag van duitsche, belgische en fransche schilders, dat het ons veroorloofd zij, den lezer ook met een chineesch „kunstenaar" iets nader bekend te maken en hem in zijne werkplaats binnen te leiden, die bij ons niet meer werkplaats, maar „atelier" geheeten wordt, welke benaming, als uitheemsch zijnde, door de handhavers van palet en penseel veel deftiger wordt geacht.

LAMKOÏ is een man van vooruitgang. Toen hij nog een jongeling was, kwamen hem europeaansche schilderwerken en staalplaten in de handen. Hij begaf zich naar Macao, waar de engelsche schilder CHISSERY, zich destijds ophield, leerde bij dien kunstenaar teekenen en werd alzoo met het westersche schilderwerk bekend. Zijn voorbeeld vond eene menigte navolgers, vele aankomende chinesche „kunstenaars" begaven zich naar Macao, maar geen hunner bragt het zoover als LAMKOÏ, die overigens zijne kunst op geheel chinesche wijze drijft, namelijk fabriekmatig. De schilder van naam houdt een aantal arbeiders, waarvan ieder hunner in het een of ander onderwerp eene groote bekwaamheid heeft verworven; hij is, gelijk wij hier zouden zeggen, eene specialiteit. LAMKOÏ heeft zijne eigenlijke woning in de oude Chinastraat, in de benedenverdieping waarvan hij een winkel houdt; zijn „atelier" bevindt zich echter in Hog Lane. Voor de deur hangt een bord, met

de firma daarop aangeduid. Een huis in die straten heeft gewoonlijk niet meer dan twee verdiepingen; in de bovenste woont het gezin, als dit zich niet op het land bevindt; in de benedenste verdieping zijn de werkplaatsen, benevens de winkels. LAMKOÏ heeft echter ook de bovenste étage voor zijn beroep doen inrigten; de eene kunstenaar schildert schepen, een ander alleen landschappen, een derde vogels, een vierde uitsluitend beelden van goden. De Chinees maakt veel rumoer en doet dit ook gaarne; derhalve wonen vooral de schilders niet in stille afzondering. De buurman regts van LAMKOÏ wonende, heeft een winkel van zijden stoffen; die aan de linkerzijde een magazijn van bamboes-artikelen; tegenover hem is eene gaarkeuken, waar al die chinesche lekkere eetwaren bereid worden, welke den Europeaan gewoonlijk reeds doen walgen, als hij maar aan dezelve denkt. Doch laat ons de woning zelve binnen treden. In het eene vertrek vinden wij, in groote hoopen opgestapeld, schilderstukken op zoogenaamd rijstpapier; de wanden zijn bedekt met schilderijen in olieverw; in eene kamer daarneven gelegen ziet men geslepen steenen, houtsneden en andere voorwerpen van kunst; alsdan sierlijk beschilderde en fijn gelakte kistjes, borstels, penseelen, papier en verwen. Het „rijstpapier" komt uit Nanking en wordt uit het merg eener moerasplant bereid, *Oischynomena paludosa*, door de Chinezen Tong tsao genoemd; ook wordt, gelijk men zegt, bij de vervaardiging van eene soort van maluwe gebruik gemaakt.

In eene kamer der bovenste verdieping zitten acht of tien schilders aan tafels, met opgeslagen mouwen, de haarstaart op de wijze van een tulband om het hoofd gewonden, opdat deze bij den arbeid niet hinderlijk zou zijn. Het licht is goed verdeeld, de kamer hoogst eenvoudig; aan de wanden hangen zoo even afgewerkte schilderstukken, waaruit de kooper naar keuze kan kiezen; hij vindt er ook copiën naar europeaansche schilderijen, zoowel in olie- als in waterverw. Die originele stukken ruilt de Chinees van vreemde kooplieden en geeft chinesche daarvoor in de plaats. De schilders te Kanton copiëren echter zeer trouw, en de levendige glans, welke zij aan de kleuren weten mede te deelen, is onovertreffelijk. Ieder arbeider zit op een klein voetbankje, werkt met de grootste zindelijkheid en heeft eene niet geringe mecha-

nische bekwaamheid. Hij bestrijkt het rijstpapier met aluin en herhaalt deze bevochtiging zes of acht maal gedurende de bewerking, opdat de kleuren niet zouden doorslaan en goed vast houden. Alles wordt volgens recepten en voorschriften gedaan, die de chinesche boeken over het schilderen in menigte bevatten. In die zelfde werken vindt de schilder teekeningen en kleurenschetsen, welke als normaal gelden voor het daarstellen van menschen, dieren, boomen, struiken, rotsen en gebouwen. Wie dus een landschap wil schilderen, copiëert een berg uit het modelboek, zoekt daarbij naar verkiezing boomen, menschen en dieren, en levert eene schilderij, welke van die van andere schilders nogtans zeer verschillend kan zijn, hoewel zij slechts eene andere zamenstelling van dezelfde elementen bevat, waaraan, om zoo te zeggen, de gelijkenis van alle chinesche schilderwerken is toe te schrijven; men vindt dit ook bij die, welke de fabriek van LAMKOÏ oplevert. Buitendien laten zich de afbeeldingen op rijstpapier, hetwelk doorschijnend is, met weinig moeite doorschetsen. De chinesche schilder is, wat uitvinding aangaat, arm, maar hij gaat des te naauwlettender te werk, wat de kleuren betreft; reeds bij de vermenging gaat hij met bijna kleingeestige naauwkeurigheid te werk; gom gebruikt hij niet, maar eene soort van lijm, welke hij steeds warm naast zich heeft staan. Ten opzigte van het coloriet is hij aan geen voorschrift gebonden; dan copiëert hij niet, maar mag zijn eigen smaak en keuze volgen. Overigens heeft de Chinees van nature een merkwaardigen aanleg tot navolging; zijn schuin geplaatst oog vat zeer schielijk zoowel de gezamenlijke als afzonderlijke deelen van voorwerpen op en een vlugtige blik op dezelve is voldoende om ze hem in te prenten. Daarbij komt eene van de vroegste jeugd af steeds geoefende, zeer vlugge hand, welke alle vormen kan wedergeven. Van daar dat de woorden, die een chineesch schilder eens bezigde, niet overdreven zijn: „Ik zou in staat wezen zelfs den wind te schilderen, als ik dien maar kon zien." De penseelen der schilders komen overeen met die, waarmede de Chinees schrijft, maar zijn onvergelijkelijk fijner en graauw, blaauw of zwart van kleur; de laatsten gelden voor de beste, maar zijn zeldzaam. In Kanton weet men niet, van welk dier de haren derzelve afkomstig zijn; naar luid der sage zou het van de neusharen der ratten

wezen. Zeer goede en fijne penseelen worden er ongemeen duur betaald.

Doch wij willen de schilders-werkplaats verlaten en onze wandeling vervolgen. Uit de oude Chinastraat of steeg komen wij in Physic-street, waar de vreemdeling nog toegang heeft. Zij is buitengewoon levendig; de kramer dringt den verkooper van eetwaren op zijde; de uitroeper spant zijne longen in en bijna een ieder biedt zijne goederen overluid te koop aan; de pakdrager kondigt zich met een Lă Lă aan en men moet hem uit den weg gaan; achter hem volgt een draagstoel, waarin een rijke zich zeer gemakkelijk heeft nedergevleid; telkens moet men voor dit of dat mijden, maar blijft dan weêr staan om het jongst verschenen nummer van het nieuwsblad van Kanton te koopen, dat men zich bij gelegenheid door een tolk laat overzetten; men steekt het in den zak en houdt dan weder voor een winkel van fijne eetwaren stil, waar men smakelijk toebereide vogelnestjes ziet; op eene andere tafel ligt de geelachtige ginsengwortel, die in het midden dikker is dan aan de beide einden; zij groeit in Pensijlvanië en wordt door de Noord-Amerikanen te Kanton ingevoerd; zij is goedkooper van prijs dan de echte mongolische plant, waarvan de verkoop een monopolie des keizers is. Deze echte ginseng wordt met goud betaald en is zeer zeldzaam. In een anderen winkel verkoopt men weder gepolijst marmer; in de nabijheid deszelven woont een handelaar in oudheden, die het zeer druk heeft, wijl de Chinees een liefhebber is van curiositeiten en een waren hartstogt heeft voor al wat oud en zonderling mag heeten; hij houdt veel van rococco en tracht oude bronswerken, vazen, munten, schilderijen en verlakte artikelen te verkrijgen, die hij voor veel geld verzamelt. In dit opzigt komt de chinesche liefhebber volkomen met den europeaanschen overeen: het bezit van een oud beeld, porceleinen vazen of potten, die, gelijk men hem diets maakt, een paar honderd jaar oud zijn, maakt hem overgelukkig, en zijne vertwijfeling bereikt den hoogsten top, als hij naderhand bemerkt, dat men hem een onecht stuk heeft aangepraat.

In China heeft men, even als in Italië, fabrieken, in welke oudheden sprekend gelijkend worden nagemaakt. In de musea vindt men eene menigte schalen, bekers en drievoeten van brons en zilver, fraai geciseleerd; de afbeeldingen stellen

den Fong soang of chineschen Pheniks voor of den gevleugelden draak en andere gedaanten uit de fabelen. Bekers uit rhinoceroshoorn vervaardigd, alsmede oude metalen spiegels, oude compassen en kalenders zijn zeer geschat. Het compas is den Chinezen reeds sedert 2698 vóór CHRISTUS geboorte bekend; volgens hunne meening rigt zich de magneetnaald naar het zuiden en zij noemen dezelve diensvolgens de wagen, die naar het zuiden rijdt, Sche nan schaï.

In de zuidelijke voorstad, niet ver van den stroom, ligt de strafplaats, waar de misdadigers geregt worden; daar hebben reeds stroomen bloeds gevloeid. In vroeger tijd werden de veroordeelden geblinddoekt en gepijnigd; men reet hen de ingewanden uit het ligchaam, liet ze door den beul in honderd stukken hakken of tusschen twee planken doorzagen; thans gaat men daarmede eenvoudiger te werk: de misdadiger wordt den hals afgehakt of aan een paal gewurgd. Ligtere misdrijven worden met slagen op de voetzolen gestraft en men legt den armen misdadiger een blok om den hals, dat hem zelfs des nachts niet wordt afgenomen. Zulk een strafwerktuig heeft een gewigt van omstreeks een centenaar; op de eene zijde deszelven staat het opschrift, waaruit blijkt, voor welk misdrijf hij gestraft werd. Een europeaansch reiziger verhaalt, dat hij eens een man heeft gezien, die een dergelijk blok om den hals droeg; zijn gezin verliet hem geen oogenblik, de vrouw gaf hem de spijzen in den mond en zijne vijf nog niet volwassen kinderen steunden het blok met hunne armen, opdat de vader het gemakkelijker zou kunnen torschen. Rijke lieden intusschen veroordeelt men zelden tot die straf; de keizer verbant hen doorgaans, in zijne vaderlijke zachtheid, naar Mongolië en verzekert het vruchtgebruik van hun vermogen. Overigens bezit Kanton ook inrigtingen van weldadigheid, bij voorbeeld eene groote bedelaars-herberg, een vondelinghuis en een hospitaal voor melaatschen.

De barbiers, die men er minstens tien duizend heeft, behooren tot de ambulante personen; zij zijn mannen van gewigt, want op hen rust de verpleging van den haarstaart, die sedert twee honderd jaar het symbool is der Chinezen. Nog ten jare 1644 was dit edele sieraad des hoofds hen geheel onbekend; de eerste mandschu-keizer beval de navolging van een

tartaarsch gebruik, waaraan hij hen, die hem onderworpen en gehoorzaam waren, wilden erkennen. Sedert dien tijd zijn de Miao-tse de eenige Chinezen, die het hoofd niet scheren. De marktschreeuwer, de arts, die onder den vrijen hemel geneest en zijne wonderdadige medicijnen aanprijst, door het gebruik waarvan alle ziekten en kwalen geheeld worden, is met den barbier zeer bevriend. Hij heeft steeds een grooten kring van opmerkzame toehoorders, die hij zijne velerlei waren toont, om zich heen verzameld. Een skelet van een tijger, dat aan eene hooge stang bengelt, speelt daarbij de hoofdrol; hij toont een balsem van tijgermerg, wiens heelende kracht hij met eene ongemeene vaardigheid van tong aanprijst; deze geneest alle wonden en verschaft zelfs de spieren des menschen eene ware tijgerkracht, gelijk het voorbeeld van twee huishanen onwedersprekelijk bewijst. Elke derzelve was schijnbaar een poot afgehakt en deze door een eendenpoot vervangen, waarmede de dieren nogtans voortreffelijk konden loopen. En waardoor was nu zulk een verbazend wonder bewerkt? Enkel en alleen door dien balsem van tijgermerg. Een ander „docter" toont een geleerden vogel, die alle afgerigte honden een raadsel opgeeft. De docter neemt een spel kaarten en reikt het een der omringenden over; deze trekt een blad, beziet het en steekt het weder in het geheele spel. Dan komt de vogel uit zijne kooi, zoekt er hetzelfde blad, als getrokken is, uit en ontvangt ter belooning een paar korrels gierst. De vogel verstaat zijne zaak even goed, als de zwarte kunstenaar BOSCO en anderen. Ook witte muizen geven hunne kunststukjes ten beste; de eene klimt tegen een rad op, dat voortdurend in beweging is; een andere danst gelijk een beer, en, nadat de toeschouwers van dat alles genoeg gezien hebben, verrukt hen een gevecht van kwartels en heimpjes, waarin deze elkander dooden.

De Chinees is een in alle opzigten bedrijvig mensch, niet alleen in dergelijke nietigheden, maar hoofdzakelijk ook in nuttige dingen. Hij leerde veel van vreemdelingen, zoo als b. v. de glasbereiding, welke hij zich eerst in den loop van deze eeuw eigen maakte, en toch bezit Kanton tegenwoordig meer dan honderd glasfabrieken, die echter zeer middelmatige en ligt breekbare goederen leveren, wijl de Chinees

toevalligerwijze nog geene koelovens heeft aangelegd. Daarentegen bereidt hij wonderschoone zaken van geëmailleerd koper, en is in dit opzigt onze europeaansche arbeiders verre vooruit, zoowel wat het smelten als de buigzaamheid derzelven aangaat. Geëmailleerd koper levert hij voor even billijken prijs als porseleinen voorwerpen. Deze en het chinesche lakwerk zijn door de geheele wereld zoo bekend en geschat, dat wij daarover verder geene woorden behoeven te verspillen. Ditzelfde geldt ook van de zijden waren, die op zeer eenvoudige weefstoelen vervaardigd worden; in effen stoffen vooral levert de Chinees voortreffelijk werk, in andere daarentegen heeft hij het nog niet zoo ver gebragt. De arbeider is dagelijks gedurende vijftien à zestien uren bezig en verdient een loon van slechts ongeveer vijf en zeventig cents, naar onze munt berekend; de ruwe stof is goedkoop, men maakt daarom de stof stevig en kan dezelve toch tegen billijken prijs leveren. Het schijnt eene zekerheid, dat wij met de chinesche behandeling om zijde te maken, nog niet naauwkeurig bekend zijn, vooral niet met de aldaar gebruikelijke wijze van schillen. De in den jongsten tijd in Europa bekend geworden chinesche geweven stoffen Lo ma en Tsching ma worden meestal door vrouwen bereid. Dit zoogenaamde kantonsche batist, door de Engelschen grass cloth genoemd, heeft eene eigenaardige frischheid en wordt in alle kwaliteiten geleverd.

Wij sluiten onze wandeling door Kanton met een bezoek in den schouwburg, waar een geliefkoosd Sing song wordt opgevoerd. De zaal is met bloemkransen versierd, die een aangenamen geur verspreiden. De voorstelling is eene soort van opéra comique, waarin echter veel proza voorkomt. Een man, die voor een twintigtal jaren huis en hof moest verlaten, om in de krijgsdienst te treden, komt terug. Toen hij vertrok, was hij nog jong en had nog geen baard, nu hij echter terugkeert, siert een zware baard zijn gelaat. Hij wil zijne vrouw verrassen, zich overtuigen of zij steeds aan hem gedacht heeft en hem trouw is gebleven. Hij loopt voor de deur heen en weder en wacht, tot zij te voorschijn komt. Zij verschijnt eindelijk en houdt, zonder den krijgsman te bemerken, een gesprek met zich zelve, in hetwelk zij over hare voortdurende eenzaamheid klaagt. Hij spreekt haar vrien-

delijk aan en doet zich als een wapenbroeder van haar man voor, van wien hij berigt komt brengen. Zij is ontevreden met een echtgenoot, die in den loop van een twintigtal jaren haar zelfs niet éénmaal een brief heeft gezonden; zij gelooft dus dat hij haar vergeten heeft. De krijgsman verdedigt zijn makker, maar de vrouw wil van niets hooren. Toen openbaart hij wie hij is, maar zij wil hem nog niet herkennen en snelt naar hare woning terug; hij moet dus vóór de deur blijven. Daarna verlangt zij, dat hij eene sjerp zou toonen, die zij hem bij zijn vertrek als een onderpand harer liefde had medegeven. Hij haalt dit voorwerp uit zijne borst en reikt het haar door de half geopende deur over; maar ook dit bewijs is haar niet voldoende. „Mijn man," zegt zij, „was jong en gij zijt reeds bejaard." — „Ach!" roept hij uit, „het gaat mij als deze sjerp, die ook eens nieuw was en van kleuren schitterde, maar thans verschoten en bijna versleten is. Maar heeft dan ook niet de tijd op u zijn invloed uitgeoefend?" Deze woorden verrassen de vrouw geheel en al; zij begeeft zich naar een met water gevulden emmer, die haar als spiegel dienen moet, en beschouwt zich daarin. Nu wordt zij overtuigd, dat ook hare trekken zijn verouderd. In dit gebrek aan alle coquetterie ligt een treffend beeld opgesloten; zij heeft twintig jaar lang niet eens aan haar eigen gelaat gedacht, maar eenzaam en in treurigheid haar leven doorgebragt; nu bemerkt zij voor de eerste maal, dat ook bij haar de jaren niet zijn voorbijgegaan, zonder daarvan sporen achter te laten. Zij twijfelt thans niet langer dat de man voor haar staat, die Yong la, de oude van de maan, eens met zijden draden aan haar moet verbonden hebben, opent de deur en werpt zich voor haar heer en gebieder op den grond. De man echter is nu ook stijfhoofdig geworden en wil thans ook van haar niets weten. Zij geraakt in vertwijfeling en verklaart hem, dat zij in het water een einde aan haar leven wil maken, daar er toch voor haar geene vreugde meer op de wereld bestaat. Dit roert den krijgsman, hij wordt aangedaan, sluit de vrouw in zijne armen, en tot wederzijdsche tevredenheid ontstaat eene volkomen verzoening. Maar het stuk is nog niet ten einde, en zoowel de vrouw als de toeschouwers wachten nog eenige verrassingen. De krijgsheld verhaalt zijne avonturen en voorvallen, naar welke

de gelukkige gade met gespannen opmerkzaamheid luistert. In den strijd moet men dapper zijn; de man heeft zich uitnemend gedragen, is zelfs generaal geworden, heeft een geheel rijk veroverd en werd ten slotte .... keizer. De vrouw ziet inderdaad, dat hij onder zijn wijden rok, makwa, eene bijzonder fraaije kleeding heeft. Zij is geheel verbijsterd over zulke fijne stoffen, welke zij niet genoeg kan bewonderen. Dat is mijne keizerlijke kleeding, zegt hij, en daar gij nu keizerin zijt, zult gij even prachtige kleederen dragen. Daarmede was het stuk ten einde.

EENE EERSTE LIEFDE.

NAAR

KARL BADNAI.

De reiziger, die in eene eenzame woestijn te vergeefs naar eene bron zoekt, waar hij zijn brandenden dorst kan stillen, is nog niet zoo ongelukkig als een jeugdig hart, vol levenslust, dat beminnen wil en niet weet, wien het beminnen zal. De gansche natuur spreekt van liefde; veld en woud, boom en struik vertellen elkander liefde-verhalen; hetgeen het beekje ruischt, wat het windje suist en de vogel zingt: alles is liefde; en de mensch alleen wordt soms door een ongestild verlangen naar dat zoet gevoel verteerd. Zit hij in eenzaamheid en gepeins verzonken, dan verschijnen hem de poëtische gestalten van ROMEO en JULIA, van ABELARD en HELOISE, van TASSO en LEONORE, en in de blikken van die allen leest hij: liefde is het hoogste geluk. Beweegt hij zich in de zamenleving, dan ontdekt hij overal lagchende, fluisterende paren, want de liefde is hen een dierbaar eigendom.

Mijn vriend JULIUS is een van de weinigen, die in onbevredigd verlangen liefde zoeken; en dit schijnt vreemd, als ik zeg, dat hij jong is en een schoon uiterlijk heeft; dat de welgevormdheid zijner gestalte, zijne gitzwarte haarlokken, de glans zijner oogen, het teedere gevoel zijns harten niets te wenschen overig laten. En niettemin is het waarheid.

Ook zijne verstandelijke bekwaamheden zijn eene aanbeveling voor hem in de oogen der vrouwen. Uit eene achtbare fa-

milie voortgesproten, heeft hij eene zorgvuldige opvoeding genoten, speelt een weinig piano en danst niet minder goed en met bevallige manieren. Over geschiedenis, kunst en litteratuur spreekt hij dikwijls en gaarne, en gelijk hij mij in een vertrouwelijk oogenblik bevend en schaamrood bekende — maakt hij ook gedichten, waarvan eenige het licht gezien hebben en met bijval door het publiek zijn ontvangen; in dezelve heerscht echter een geest van droevige melancholie.

De lezer zal zich naauwelijks kunnen verklaren, op welke wijze een vier en twintig jarig jongeling derwijze in den nevel van wereldsche smart omdoolt, zonder de rozen des levens, die allerwege bloeijen, te mogen plukken.

Genoeg: mijn vriend JULIUS dwaalde treurig door de straten der hoofdstad, of zocht de groenende natuur daar buiten; hij had rust noch duur, overal ontbrak hem iets en wat hem ontbrak was niets anders dan — een beminnend hart.

Gewoonlijk was ik zijn trooster. „Hoop en wacht!" sprak ik altijd tot hem, „en gij zult vinden wat uw hart zoo vurig verlangt." Hij antwoordde dan slechts met diepe zuchten en somtijds met een fragment uit eenig treurig gedicht, hetwelk ik dan niet lang na ons gehouden gesprek in een der meest gelezen werken zag opgenomen.

De gedichten waren ook zoo roerend, drongen zoo tot het harte door! Nu eens vergeleek hij zich zelven met den boom, die in vreemden grond geplant, geene vruchten kan voortbrengen; dan weder met de bladerlooze rozenstruik, die naar de terugkomst der lente hijgt. Nu eens was zijne ziel den vogel gelijk, die de uitgestrekte zee overtrekkende, geen enkelen tak vond om neder te strijken en uit te rusten; dan weder de zuchtende wind, die spoorloos op onbewoonde steppen verdwijnt. In al deze verzen mogen jonge meisjes, die dergelijke gedichten gaarne lezen, behagen geschept hebben, — ik van mijne zijde maakte maar al te wel daaruit op, dat mijn vriend JULIUS aan de ziekte leed, voor welke een aanvallig meisje het beste geneesmiddel is.

Men kan niet zeggen, dat deze gemoedstoestand van mijn vriend door zijne teruggetrokkenheid was veroorzaakt; want hij zocht opzettelijk gezelschappen, en men kon verzekerd zijn hem bepaald om den anderen dag in den schouwburg te zien. Omstreeks het middaguur kon men hem gewoonlijk op die

wandelplaatsen ontmoeten, waar zich de zoogenaamde beaumonde laat vinden, en geene jonge of schoone dame kon hem voorbij gaan, zonder haar naauwkeurig op te nemen.

Ook thans wandelde of liever drentelde hij in de nabijheid der kettingbrug, welke over den Donau ligt, heen en weder. Geene enkele vrouwengestalte ontging zijne opmerkzame blikken; in elke derzelve hoopte hij zijn ideaal te vinden. Doch alles te vergeefs, allen gingen hem onverschillig, met eene zekere koelheid voorbij; ja de meesten keurden hem zelfs geen blik waardig. En indien zij wisten, hoe trouw, hoe opregt zijn hart zou beminnen! Wanneer bij voorbeeld dat jeugdige en bevallige elfenkind met het poëtisch, doorschijnend gelaat een blik in zijn hart kon slaan, hoe zou hare stemming geheel en al veranderen, hoe zou zij als gekluisterd zijn aan dat paar heldere oogen, aan welke door de natuur die kleur verleend is, waarin de heldere hemel zich afspiegelt. Als naar gewoonte keerde mijn vriend JULIUS nedergeslagen en droefgeestig huiswaarts.

Ditmaal echter scheen zich het lot over hem te ontfermen; naauwelijks had hij den weg naar zijn woning ingeslagen, toen hij eene welluidende, een diepen indruk op zijn hart makende stem en den smeekenden uitroep „mijnheer!" vernam.

JULIUS bleef staan en zag — goede hemel, welk eene verrassing! — eene dame met glanzend zwarte haarlokken en helder schitterende oogen, die hem naderde, neen! niet naderde, maar als te gemoet vloog!

„Hebt gij tot mij gesproken, mejufvrouw?" vroeg JULIUS opgetogen.

„Ja mijnheer! tot u, naar wien ik reeds zoo langen tijd vurig verlang. Maar kom dan toch, want men vervolgt mij."

Onrustig staarde het meisje om. Haar gansche wezen kenmerkte eene koortsachtige opwekking en hare oogen wierpen zulk een glans van zich, dat JULIUS, hoe gaarne hij het ook had gedaan, niet den moed had haar aan te zien.

Verlegen en nogtans moedig gelijk een ridder, die zijn leven voor het meisje zijner keuze veil heeft, vroeg hij:

„Wie is vermetel genoeg u te vervolgen, mejufvrouw?"

„Wie mij vervolgt? Zij, die twee harten, welke voor elkander geschapen zijn, willen scheiden; zij, die u haten, omdat ik dagelijks voor uw leven bid; zij, die u gaarne zou-

den willen dooden. Maar voort, voort van hier! Welk een geluk, dat ik u gevonden heb!"

„Kent ge mij dan?" vroeg JULIUS, die zijne ooren niet kon vertrouwen bij deze bekentenis.

„Of ik u ken? Welk eene vraag! Kent gij HEINE's gedicht in het boek der zangen; het gedicht dat ons van een pijnboom verhaalt, die in het ruwe noorden, door ijs en sneeuw verstijfd, van een palmboom in het oosten droomt, die eenzaam, op eene brandende rotspunt zijn leven in treurigheid voortsleept. Ik was die droomende pijnboom en gij die treurende palm."

Na eene zoo openlijke bekentenis moest JULIUS tot de overtuiging komen, dat het lot thans niet met hem speelde, dat hij niet droomde maar waakte en geen spel der verbeelding, maar handtastelijke werkelijkheid voor zich had. Hij bood alzoo haar, die zich zoo onder zijne bescherming stelde, den arm en sprak tot haar op een toon der meeste bereidwilligheid:

„Wees gerust, mijne waardste! mijn arm zal u tegen elke aanranding vrijwaren."

„O, hoe goed zijt gij! Hoe verheug ik mij dat wij elkander ontmoet hebben; hoe gelukkig gevoel ik mij daarin! Ach, welk eene zaligheid, weder eens de vrije lucht te kunnen inademen; want het is u welligt niet bekend, dat men mij om uwentwil van mijne vrijheid heeft beroofd."

„Om mijnentwil?" vroeg JULIUS verwonderd.

„Omdat ik u bemin en mijn pleegvader die liefde niet goedkeurt. Zoo mijne goede ouders nog leefden, zouden zij zich reeds lang over mijn ellendigen toestand ontfermd hebben, en wij konden, te zaam vereend, gelukkig en tevreden leven! Maar mijn pleegvader behandelt mij uiterst gruwzaam, hij verbood mij zelfs over u te spreken en aan u te denken, ontnam mij mijne boeken, die naar zijne meening enkel en alleen de schuld van mijn ongeluk waren, en verweet mij grove ondankbaarheid jegens mijne familie, wier eer ik poogde te bezwalken. Is het dan schande, dat een rijk meisje een arm jongeling tot echtgenoot kiest? Maar, laat ons van hier vlugten, mijnheer! mijne vervolgers zullen mij weldra achterhaald hebben!"

„Mag ik uwe woning, uw naam ook weten?"

„Waartoe zou dat dienen? Ik kwam enkel om u te zien, om te bekennen dat ik u bemin, om u te zeggen, dat ik sterven zal als gij niet wederkeerig die opregte vurige liefde beantwoordt."

JULIUS had echter geen moeds genoeg te antwoorden; hij vreesde dat het een droombeeld was, hetwelk plotseling zou verdwijnen.

En toch, hoe gaarn had hij tot haar gesproken en gezegd:

„Wonderlijk zijn de wegen van het lot. Niemand trachtte mij meer te ontkennen, dat de uitwerkselen der sympathie leugen zijn; zij behelzen zuivere waarheid! De sympathie verbond onze harten en aan haar hebben wij het te danken dat wij elkander beminnen, zonder elkander vroeger ontmoet te hebben. Ik zie u thans voor de eerste maal mijns levens en niettemin schijnt het mij, als ware uw beeld reeds jaren lang in mijn hart geprent."

Deze en dergelijke woorden zou mijn vriend welligt gesproken hebben, maar gelijk wij zeiden: hem ontbrak daartoe den moed, en door gebrek aan deze dikwerf zeer wenschenswaardige eigenschap, zweeg hij niet alleen, maar, door vreugde als geheel verrast, stond hij daar als aan den grond genageld.

Dit bragt echter het meisje niet in het minst in verlegenheid; zij liet integendeel hare vragen den vrijen loop.

„Niet waar, mijn vriend!" riep zij, „wij zullen nu niet meer van elkander scheiden?"

„O neen, nimmermeer!" was zijn antwoord.

„En zult gij mij eeuwig beminnen?"

„Tot aan mijn laatsten ademtogt. Het leven neemt eerst thans voor mij een aanvang; heden gevoel ik mij voor de eerste maal gelukkig, want gij zijt de eerste, van wier lippen de zoete honig der liefde afdruppelt. Maar onthoudt mij niet langer de vreugde uw naam te kennen!"

„Ik heet MALVINE! En gij?"

„JULIUS!"

„Welk een fraaije naam! Gij woont immers gedurende het geheele jaar alhier? En uw beroep?" vroeg zij ongeduldig.

„Ik leef stil!"

„Gij leeft stil," zeide zij verwonderd.

„Ja en als mij eens eene schoone gedachte door het hoofd schiet, maak ik gedichten."

„Gij zijt dus ook dichter! O, hoe verheugt mij zulks! Want alleen dichters zijn in staat, hartstogtelijk te kunnen beminnen; zij alleen weten wat het woord: liefde, in zich bevat. Niet waar? ik zal door u bemind worden gelijk LAURA door PETRARKA, als BEATRICE door DANTE, als MARIE CHAVORTH door lord BYRON, als AGNES door HEINE, wier naam de dichter met eene in brandende lava gedoopte veder op het uitspansel des hemels wilde schrijven!"

JULIUS was geheel verrukt door de opgewondenheid, in welke het meisje blijkbaar verkeerde.

„MALVINE!" riep hij, „elk woord dat van uwe lippen vloeit, doet meer en meer de vlam ontbranden, die uwe oogen in mijn hart hebben ontstoken. Gij zijt een engel, die de hemel mij gezonden heeft, om mij in het beloofde land des geluks binnen te leiden. En zou ik dan afstand van u doen? Neen! ik zal u volgen tot aan het einde der wereld."

„Neen, mijn vriend! niet zoo ver, maar slechts tot in het kleine dorp, waar mijne moeder den slaap der regtvaardigen slaapt. Aan den voet van een hoog gebergte, te midden van een bloeijenden tuin is onze nederige woning gelegen; daar zullen wij voortaan leven. Groenende wijngaardranken slingeren zich om den wit gepleisterden muur en blikken nieuwsgierig door het half geopende venster, als gij gedichten maakt. En ik zal de bloemen begieten en een ruiker plukken, welke ik u alsdan kom aanbieden. Wij zullen ons immers aan het gewoel der wereld onttrekken?"

„Gij zult mij voor haar verlies ruimschoots schadeloos stellen! Hoe schoon schetst gij mij het geluk des huiselijken levens! En hoe verlang ik dat te genieten!"

Dit gesprek zou ongetwijfeld nog langer hebben voortgeduurd, als de beide jonge lieden niet door het rollen eener huurkoets uit hunne droomerijen waren wakker geschud.

Naauwelijks had het rijtuig hen bereikt, of de koetsier hield de paarden in.

Toen MALVINE dit bemerkte, sloot zij zich met blijken van grooten angst al digter aan JULIUS.

„Red mij in naam des hemels!" riep zij ontsteld.

„Wat deert u, mijne waardste?" vroeg hij niet minder verrast.

„Zie, daar zijn mijne vervolgers, die mij weder van u willen scheiden," riep zij beangst.

Juist steeg een lang, deftig in het zwart gekeed heer uit het rijtuig. Geen toorn, maar deelneming was op zijn gelaat zigtbaar; zijn geheele voorkomen deed een zekeren eerbied voor zijn persoon ontstaan.

„Mejufvrouw!" sprak hij op ernstigen, maar hoogst beleefden toon, nadat hij haar genaderd was; „welk een angst hebt gij ons aangejaagd! Hoe kondet gij het van u verkrijgen, ons zonder afscheid en zoo heimelijk te verlaten? Onze schrik kende geene grenzen; wij zochten u overal, elken voorbijganger vroegen wij of hij u niet gezien had, tot wij u eindelijk, Gode zij dank! gevonden hebben. Waarom hebt gij ons zoo bedroefd? ons, die uw geluk zoo zeer ter harte gaat."

„Verwijder u, mijnheer!" riep MALVINE, terwijl zij JULIUS arm al vaster omsloot. „Gij wilt mij het geluk mijns levens ontrooven, maar gij zult het niet vermogen, want ik heb thans een verdediger gevonden! JULIUS! om Gods wil, lever mij niet in de handen mijner beulen; ik kan zonder u niet leven, en die man is uw doodvijand," zeide zij op den heer wijzende.

De beleefde vreemdeling rigtte zich thans tot mijn vriend, nam het bevende meisje uit zijn arm en sprak:

„Vergeef mij, mijnheer! mijne pligten ....."

„Wat wilt gij van deze dame?" vroeg hij eenigzins vermetel.

„Alles wat tot haar bestwil is!" was zijn eenvoudig antwoord.

„Dan kan ik mij hare wijze van handelen niet verklaren!" zeide JULIUS bevreemdend.

„Tijd en gelegenheid, mijnheer! zijn niet geschikt, mij omtrent haar nader aan u te openbaren. Deze dame is aan mijne zorgen en aan mijn opzigt toevertrouwd ...." De vreemdeling wilde nog meer zeggen, maar eenige nieuwsgierigen vormden reeds eene groep om hen; in weerwil harer tegenkantingen en harer tranen, deed hij MALVINE in het rijtuig plaats nemen, dat nu in allerijl voortrolde.

JULIUS, nog zoo even overgelukkig, stond nu weder verlaten en eenzaam daar. Zonder begrip te hebben van het-

geen om hem voorviel, staarde hij de huurkoets na, die al zijne hoop, al zijn geluk met zich voerde.

Aanvankelijk wilde hij den wagen naijlen, maar hij zag weldra in, dat dit vergeefsche moeite zou zijn; na eenige oogenblikken had hij denzelven geheel uit het oog verloren.

Uitgeput en aangedaan kwam hij des avonds bij mij en verhaalde de zeldzame ontmoeting van des morgens.

„Misschien was zij eene avonturierster," poogde ik hem te troosten.

„O neen!" antwoordde hij zuchtend, „hare bekoorlijkheid, hare welopgevoedheid en teederheid zeiden mij maar al te duidelijk, dat ik met geen gewoon wezen te doen had. Hare woorden maakten op mij een indruk gelijk het verhevenste gedicht."

„Misschien was zij eene ongelukkige gade, die haar echtgenoot tot elken prijs wilde ontvlugten."

„Ook dit niet, want de vreemdeling, die haar ontvoerde, noemde haar mejufvrouw!"

„Welligt was zij een rijk, adelijk meisje, dat u in den schouwburg gezien of op de wandeling ontmoet had en een hevigen onwederstaanbaren hartstogt voor u heeft opgevat, maar wier rijke bloedverwanten, u, den armen medicus, het geluk van haar bezit misgunnen. Gij hebt u althans nu niet meer daarover te beklagen, dat gij alleen op de wereld staat, en gij kunt u verzekerd houden dat ten minste een hart warm voor u klopt."

Maar al die troostwoorden bragten mijn vriend in eene nog treuriger stemming; nogtans hield ik niet op, hem voortdurend moed in te spreken.

„Hoop en wacht!" zeide ik ook nu weder tot hem; „eene vrouw die zóó bemint, zal vroeger of later alle hinderpalen weten uit den weg te ruimen. Even gelijk zij u thans heeft opgezocht, zal zij het ook een volgenden keer doen."

Deze hoop bemoedigde hem een weinig. O, hoe weinig heeft de jeugd noodig om te hopen! Maar zij was niet van langen duur. Des avonds van denzelfden dag begaf hij zich naar de plaats, waar hij haar des morgens had ontmoet en wandelde er geruimen tijd heen en weder, in de hoop MALVINE te zullen vinden; daarna begaf hij zich naar de rampvolle straat, in welke zij hem was ontnomen, en keerde treurig en onvoldaan

huiswaarts. Daar verzonk hij in eene diepe droefgeestigheid, en tallooze roerende gedichten uit dien tijd gaven een sprekend getuigenis van zijn' kommer.

Sedert dien tijd zag ik hem maar zelden bij mij; hij was voortdurend te veel met zijne geheimzinnige liefde bezig, zoodat er voor zijne vrienden slechts weinig tijds overig bleef. Ook zijn uiterlijk onderging eene geheele verandering; hij zag bleek en vermagerde zigtbaar. Ongetwijfeld bragt hij menigen nacht slapeloos door, en als hij sliep, droomde hij waarschijnlijk van die woning aan den voet van een hoog gebergte, te midden van een bloeijenden tuin gelegen, waarvan de wit gepleisterde muur met wijngaardranken omslingerd is.....

Dikwerf nog bezocht hij de kettingbrug en de nabij liggende straten; maar zijne gemoedsstemming was en bleef treurig. Ik kwam derhalve tot de overtuiging, dat alleen verstrooijing in staat zoude zijn hem te genezen en ik verheugde mij alzoo dat de tijd van het carnaval aanbrak, hetwelk aan zijne treurigheid zeker eenige verademing moest schenken, want ik was innig met zijne smart en zijn leed begaan.

„Thans zult gij welligt," sprak ik troostend tot hem, uwe MALVINE gemakkelijk weder ontmoeten."

„Op welke wijze?" vroeg hij mij op een toon van opgewekte hartstogtelijkheid.

„Ik zal het u zeggen. Hoe hare verwanten haar ook mogen bewaken, kan ik niet gelooven, dat men haar de vreugde, de ontspanning, welke het carnaval, en de daaraan onafscheidelijk verbonden bals bieden, zal ontzeggen. Naar mijne meening zal men bij haar veeleer den lust naar verstrooijingen pogen op te wekken, want niets doet een jong meisje zoo spoedig eene ongelukkige liefde vergeten, dan de glans, de ruischende toonen der muziek en nieuwe kennismakingen van een bal. En van u denken hare zorgende bloedverwanten niets meer te vreezen te hebben, want gij zijt immers een man en de mannen verstaan voortreffelijk de kunst om te vergeten."

„Gij hebt gelijk," antwoordde JULIUS; „wij zullen alle bals en bijeenkomsten bezoeken, welke Pesth oplevert; misschien is de fortuin mij dan gunstig."

Innig verblijdde ik mij, mijn doel bereikt te hebben, want ik hield mij overtuigd, dat dit het eenige middel was hetwelk hem kon aansporen zich op nieuw in de wereld te bewegen.

Wij verzuimden aldus geene enkele gelegenheid, welke ons gegeven werd om toegang te verkrijgen. Gewoonlijk gaf hij zich dan bij elk bezoek aan de schoonste hoop over, en als deze, gelijk te voorzien was, niet vervuld werd, liet hij even treurig als vroeger, het hoofd hangen en zuchtte gelijk te voren.

„Weet gij, waar heen wij ons heden avond zullen begeven?" zeide ik tot hem op zekeren morgen.

„Nu, waarheen dan?" vroeg hij nieuwsgierig.

„Ja, dat kunt gij onmogelijk raden."

„Zeg het mij dan en kwel mij niet langer," sprak hij ongeduldig.

„Wij zullen een bal bezoeken, gelijk gij er vroeger nimmer een hebt bijgewoond. In een afgelegen gedeelte der naburige stad Ofen, zullen zich daar zeker een aantal dames uit deze plaats doen vinden."

„Wie geeft dat bal?" vroeg hij nog ongeduldiger.

„Meer zeg ik u niet, opdat uwe verrassingen des te grooter mogen zijn. Ook ik zal een dergelijk bal voor de eerste maal mijns levens bezoeken, hoe gaarne ik zulks ook vroeger zou gedaan hebben; doch eerst heden is het mij gelukt, toegangkaarten voor hetzelve te verkrijgen."

Mijn vriend verlangde geene verdere opheldering, zelfs niet toen wij in het rijtuig plaats namen, hetwelk na verloop van een uur voor een gebouw van zeer dubbelzinnig uitzigt stil hield. Het gebouw was slechts spaarzaam verlicht en de lantaarn boven den ingang wierp een zoo duister schijnsel van zich, als wilde zij dit treurig verblijf aan den blik der nieuwsgierigheid onttrekken. Eene zachte muziek drong ons al aanstonds in het oor.

Wij traden eene eenvoudig versierde zaal binnen. Welk een zeldzaam schouwspel, het penseel eens schilders overwaardig, deed zich daar aan ons oog voor! Hier eene prachtig gekleede dame, die de woorden van een bejaard heer met een woest uiterlijk en hoofdhaar, dat aan de overoude bosschen van Amerika herinnert, met een medelijdenden blik aanhoort; daar een jong mensch die voortdurend lacht en zich bij uitstek schijnt te vermaken, ofschoon hij met niemand in gesprek is; vraagt men hem iets, dan blikt hij u stijf aan, doch antwoordt niet. Ginds in een hoek verhaalt een

jeugdig meisje aan een oud man, die met een deelnemend lachje geheel gehoor is, het ongeluk dat haar getroffen heeft; zij klaagt dat men haar in zekeren nacht, terwijl zij sliep, het hart ontstolen heeft, en zij dus thans zonder hart leven moet, hetgeen zij een diep ongeluk heet! Daar weder begint een paar een wals met de wonderlijkste wendingen en buigingen, waarna beiden in een luid gelach uitbarsten en van elkander scheiden. Een heer met een ziekelijk uiterlijk, treedt op hen toe en stoort hun lagchen met de woorden: ach! hoe gelukkig zijt gij u nog te kunnen verheugen; maar ik ongelukkige! ben reeds dood en kan derhalve niet meer lagchen. Aan het einde der zaal loopt een grijsaard op en neder; namelijk vier schreden voorwaarts en vier schreden terug, met den grootsten ernst die treden op zijne vingers natellende. Een ander in zijne nabijheid is voortdurend met zich zelven in gesprek en beantwoordt zijne eigene vragen, als ware hij met iemand bezig. Menigmaal ook klinken luide kreten boven de muziek uit, welke, behalve den midden in de zaal staanden heer met zijn vriendelijk en deelnemend uiterlijk, niemand der overigen verrassen, en deze doet niets dan naar de zijde, van waar die kreten voortkomen, een strengen blik werpen, waarna zijn gelaat dezelfde minzame uitdrukking van zoo even aanneemt.

„Zie, zie!" sprak JULIUS op eens, mij hevig bij den arm schuddende, „dien man ken ik, hij is...."

„Nu, wie is hij?" vroeg ik nieuwsgierig.

„Hij, die MALVINE voor mijne oogen heeft weggevoerd," zeide hij, terwijl toorn zijne woorden kenmerkte.

Ik antwoordde hem niet, maar eene treurige gedachte maakte zich van mij meester. Die man — was de geneesheer van het krankzinnigengesticht waar wij ons bevonden.

„Welligt bedriegt gij u!" zeide ik na eene korte pauze; „de gelijkenis van gelaatstrekken heeft reeds zoo menig een doen dwalen."

„Ligt mogelijk," antwoordde hij; „ik heb hem eenmaal en slechts gedurende enkele minuten gezien, en toch zou ik zweeren...."

„Doe dat niet, JULIUS!" zeide ik, om aan het gesprek eene andere wending te geven; „maar zie eens hier, daar komen nieuwe bezoekers."

Een jong meisje, zeer eenvoudig gekleed, maar met helder schitterende oogen, trad aan den arm van een tamelijk lang man, de zaal binnen; zij scheen met hem in een belangrijk gesprek gewikkeld, want zij was ernstig en op haar gelaat was eene hevige opgewektheid te lezen.

„Zij is het, zij is het!" riep JULIUS bevend.

„Wie, wat?" vroeg ik.

„MALVINE! zij, die ik voor mij verloren waande. Dank, o hemel! dat ik haar heb wedergevonden." Hij naderde haar; maar zij zag hem strak in de oogen, ging weder voort, als had zij hem niet gezien en wij hoorden hoe zij tot dengenen, die haar verzelde, met de uitdrukking eener dweepende liefde sprak:

„Hoe goed is de hemel, die mij u laat wedervinden. Niet waar? wij zullen nu niet meer scheiden. Kent gij HEINE's gedicht in het boek der zangen; het gedicht, waarin hij ons van een pijnboom verhaalt, die in het ruwe noorden, door sneeuw en ijs verstijfd, van een palmboom in het oosten droomt, die eenzaam op eene gloeijende rotspunt het leven in treurigheid voortsleept. Ik was die droomende pijnboom en gij die treurende palm. Maar thans zal ons geene aardsche magt meer scheiden. Wij begeven ons naar het kleine dorp, waar mijne moeder den slaap der regtvaardigen slaapt. Aan den voet van een hoog gebergte, te midden van eenen bloeijenden tuin, is onze nederige woning gelegen; daar zullen wij voortaan leven. Groenende wijngaardranken slingeren zich om den wit gepleisterden muur....."

Als verstijfd hoorde JULIUS haar dezelfde woorden uiten, waardoor zij hem voor nog korten tijd tot den gelukkigsten aller stervelingen had gemaakt. Thans was hem het geheim verklaard, het raadsel opgelost. Wij bevonden ons in een krankzinnigengesticht en MALVINE was in deze inrigting als aan verstandsverbijstering lijdende, opgenomen. Dit jonge, aanvallige meisje had eene ongelukkige liefde gekoesterd, en nu ziet zij in elk jong mensch, dat haar ontmoet, dien eenig geliefde en zweert hem bij vernieuwing eeuwige trouw! Hoe velen had zij reeds diezelfde treurige bekentenis gedaan, als met JULIUS het geval was geweest!

Dit was de eerste en zoo ver mij bekend is, tevens de laatste liefde van mijn vriend. Daar het nijdige lot zoo gruwzame nukken met zijn naar liefde smachtend hart gespeeld heeft, is het wel niet te verwonderen, zoo zijne stemming immer treuriger, zijne gedichten steeds droefgeestiger worden! Moge MALVINE weldra genezen, en hij — vergeten!

EEN PRAIRIEBRAND IN NOORD-AMERIKA.

Ik bevond mij, dus verhaalt een amerikaansch jager, op reis naar de beverstreek. De weg voerde langs den voet des bergketens over verscheidene stroomen. Het was een heete dag, en de bodem ongebaand, ja niet zelden door kreupelhout schier onbegaanbaar. Nadat ik langen tijd jagt op herten gemaakt en eindelijk een derzelve geschoten had, zette ik mij, uitgeput van vermoeijenis, op eene rots neder, van waar ik een heerlijk vergezigt in de prairie had. Door afgematheid viel ik weldra in slaap.

Toen ik ontwaakte, had de zon bereids haren dagelijkschen loop volbragt, maar ofschoon de duisternis schielijk inviel, zag ik tot mijne niet geringe verwondering een helder licht aan de helling van het gebergte opkomen. Een enkele blik was voldoende om mij te overtuigen, dat de berg in vuur en vlam stond, en terwijl ik opsprong, zag ik maar al te wel het gevaarlijke van mijn toestand. Niet verre van de plaats, waar ik mijne muildieren had vastgebonden, was de grond reeds aan het branden. Een digte rookwolk hing over de vlakte, en toen zich nu een felle oostewind verhief, steeg plotseling eene vuurzee omhoog en wentelde onstuimig stroomwaarts. Het dorre kreupelhout, hetwelk langs den oever groeide, gaf het vuur krachtig voedsel. Reeds was het gebergte door het alles verwoestende element aangegrepen; twee vlammenzuilen breidden zich van den hoofdstroom uit en stormden met de snelheid van een onbeteugeld ros tegen de helling van den berg op. De drooge dennen- en cederboomen kraakten en sistten, als zij door de vlam werden aangetast en deze zich van den lagen wortel aan de takken mededeelde, terwijl het spichtig opgeschoten gras eene ware vuurzee scheen. Door de snelheid, waarmede het vuur om zich heen greep, vreesde ik dat het

welligt reeds mijne dieren bereikt had, en ijlde dadelijk derwaarts.

Toen ik er kwam, bemerkte ik tot mijne niet geringe vreugde dat het vuur nog niet zoo ver gekomen was; de muildieren sidderden nogtans van angst en poogden zich los te rukken van het koord, waarmede ik ze had vastgebonden. Ik maakte dit onmiddelijk los, besteeg een derzelven en belastte het andere met mijne pakgoederen. Ik reed daarna naar een breeden stroom, welke op een afstand van vijf mijlen in schuine rigting van de plaats, waar ik mij had opgehouden en op tamelijk grooten afstand van het gebergte duidelijk zigtbaar was. Ik kon dien stroom rijdende overtrekken, tot ik de zandige vlakte bereikte, waar het vuur slechts weinig voedsel vond. Het vlammende element deelde zich met schrikverwekkenden spoed ook aan het dal mede en ik moest in vliegenden galop voortrennen, om nog aan den oever van den stroom te komen, alvorens de onstuimige vlammen denzelven zouden bereikt hebben. Het gelukte mij nogtans en ik reed langs de bedding stroomafwaarts.

Dreigend omringden mij aan beide zijden de vlammen, terwijl eene vreeselijke hitte en verstikkende rook mij schier zinneloos maakten. Het was een strijd op leven en dood en ik had dus al mijne geestkracht noodig. Eindelijk bereikte ik de prairie, waar de bodem zoo dor en schraal was, dat het vuur er geen voedsel vond. Hier geloofde ik mij in veiligheid en maakte van mijn gunstigen toestand gebruik, om een blik rondom mij heen te werpen op het vreeselijke tooneel, dat mij omringde.

De bergen waren onzigtbaar, de lucht scheen eene enkele vuurmassa en ijzingwekkende vlammen stegen ten hemel, tot plotseling eene uitgestrekte houtmassa op eenmaal in brand geraakte en den donkerzwarten achtergrond van den bergketen helder verlichtte. Het laag gelegen dal was als eene vurige zee, waarover eene zwarte rookwolk hing. Hier en daar kwamen antilopen en cimarons, door de vlam uit hunne schuilhoeken verdreven, te voorschijn, die zoo beangst waren, dat zij het verteerende element te gemoet liepen en daarin omkwamen. Eenige dezer dieren renden half verzengd over de vlakte heen, door geheele scharen wolven achtervolgd, die, zelve te naauwernood den dood ontko-

men, de arme antilopen hetzelfde voorregt niet schenen te gunnen.

Gelijk men gewoonlijk in deze gevallen pleegt te doen, trok ik mijne dieren in eene zoo klein mogelijke ruimte te zamen en begon daarna, alle grasscheutjes en kruiden in een omvang van 50 voet diameter uit den grond te trekken. Daar zij in niet te groote hoeveelheid hier wasten, had ik spoedig gedaan. Ofschoon ik mij aan alle zijden door vlammen zag omgeven, gelukte het mij toch mijn leven en dat mijner muildieren te behouden. Zoodra er in mijne nabijheid slechts een flaauw schijnsel zigtbaar werd, verwijderde ik mij schielijk van daar, hetgeen mij dikwerf wel niet gemakkelijk viel, maar tevens mijne veiligheid vermeerderde.

Ik wist niet van waar het vuur zijn oorsprong had genomen; ik vermoedde dat het welligt door rondtrekkende Indianen was aangestoken, hetgeen zij meermalen doen om eenige hunner vijanden om te brengen of hunne paarden en muilezels te stelen. Somwijlen ontstaan deze alles verwoestende vuurvlammen toevallig, b. v. door eene vonk, die in verdord loof valt, of door de kolen van een vuur, welke door den wind worden voortgedreven, en die geheel onbemerkt oorzaak zijn van de verwoesting, tot dat eene felle windvlaag een helderen gloed doet ontstaan en de vlam soms mijlen ver om zich heen grijpt.

Twee bange dagen bragt ik hier, door vlammend vuur omringd, door; naar alle rigtingen zag ik niets dan verwoesting. De bergen waren als zwart geverwd, en hier en daar schoot nog eene vlam of eene rookwolk uit de asch omhoog. De bodem van het dal was met asch als bezaaid, onder welke ik de half verbrande lijken van wolven en antilopen kon zien.

Eerst op den derden dag, toen ik mij overtuigd hield, dat de muildieren op den verzengden bodem konden gaan, besloot ik mijne reis te vervolgen, innig verrukt door het grootsche, hoewel dan verwoestende schouwspel, waarvan ik ooggetuige was geweest.

DE DROOM VAN DEN SLAAF;

DOOR

LONGFELLOW.

Daar lag hij naast de onvergaarde rijsthalmen met zijne sikkel in de hand; zijne borst was naakt en bedolven waren zijne gekroesde haren onder 't zand. En weder aanschouwde hij zijn geboorteland in de nevels en schaduwen van den slaap.

Ver door de landstreek zijner verbeelding, zag hij den magtigen Niger stroomen, en weder schreed hij als koning onder de palmen der vlakte, en hoorde hij 't klinken van de schelletjes der karavanen, die van de berghelling afdaalden.

En andermaal ontmoette hem zijne zwartoogige koningin, omringd door al hare kinderen; zij omhelsden hem, zij kusten zijne wangen, zij vatteden hem bij de hand; een traan ontrolde aan des slapers oog en viel naast hem in het zand.

En dan weder rende hij met onstuimigen spoed langs des Nigers oever; zijne huwelijksteugels waren gouden ketenen; en bij iederen sprong voelde hij 't hoe de stalen schede met krijgshaftig geklater tegen de heup van zijn' hengst aansloeg. Als bloedroode vlaggen vloden de krachtige flamingo's voor hem uit. Van 's morgens tot 's avonds volgde hij hun spoor over de vlakten, waar de tamarinden bloeiden, tot dat hij de daken van der Kaffers hutten ontdekte en de Oceaan zich aan zijn gezigt vertoonde.

Des nachts hoorde hij de leeuwen brullen en den hyena schreeuwen, en het rivierpaard het riet van een verborgen stroom verpletteren, en hij hoorde 't voorbijtrekken als de statige roffel der trommen na de zegepraal.

De bosschen met hunne tien duizende zangers weergalmden van den juichtoon der vrijheid, en de bulderende wind van de wildernis verhief luide zijne stem zoo woest en zoo vrij, dat hij opsprong in zijn' slaap en glimlachte over hunne onstuimige vrolijkheid.

Des drijvers zweep voelde hij nu niet meer, noch de brandende hitte der zon, want de dood had het land van den slaaf verlicht, en zijn levenloos ligchaam lag daar neder als eene versleten kluister, die door de ziel verbroken en weggeworpen is.

P. H.

MENGELWERK.

DE OPSTAND DER NEDERLANDEN ONDER FILIPS II.

De Nederlanders hebben zich boven eenige andere natie van Europa onderscheiden, door hunne onwankelbare gehechtheid aan hunne privilegiën en de kloeke vastberadenheid waarmede zij die handhaafden. Toen nog iedere provincie hare eigene wetten en haar eigen heer had, waren de opstanden tegen den vorst menigvuldig; en toen, omstreeks het einde der 15de eeuw, de verschillende gewesten onder één hoofd vereenigd waren, bleek het, dat de geest van onafhankelijkheid niet geheel en al onderdrukt was; FILIPS *de Goede*, KAREL *de Stoute*, MAXIMILIAAN en KAREL V zagen zich meer dan eens genoodzaakt, door kracht van wapenen, den opstand van eene of andere voorname Vlaamsche stad te beteugelen. Maar de onrustige bewegingen, welke onder de regering dezer vorsten plaats grepen, waren van geen algemeenen aard en kunnen beschouwd worden als het gevolg eener voorbijgaande opgewondenheid. Na den dood van KAREL V, veroorzaakte de willekeurige handelwijze, zoowel als het eigenzinnig en heerschzuchtig karakter van FILIPS II, gevoegd bij de gisting in het godsdienstige, door de vorderingen der hervorming voortgebragt, een meer overdachten en meer algemeenen tegenstand, eene hardnekkige worsteling, die met een volkomen omkeer van den staatkundigen toestand der Nederlanden eindigde. Deze omkeer werd onvermijdelijk gemaakt en verhaast door de maatregelen zelven welke FILIPS nam om dien te verhoeden. Het is onze bedoeling de voornaamste gebeurtenissen te schetsen, welke invloed gehad hebben op den voortgang van dezen belangrijken opstand, en wij zullen dit doen volgens de gegevens, welke ons de *Correspondance de* PHILIPPE II *sur les affaires des Pays-Bas par* M. GACHARD verschaft.

Bovengenoemde *Correspondance* opslaande, worden wij reeds in den aanvang getroffen door het wantrouwen der Nederlanders, ten opzigte van het bestuur van FILIPS II; een wantrouwen dat al aanstonds bij de troonbestijging van dezen vorst opgewekt, en zeer spoedig algemeen werd. Den 31 Oct. 1560, schrijft de kardinaal GRANVELLE dat, wanneer men de Spaansche soldaten langer in de Nederlanden liet, in die gewesten zeker een gevaarlijke opstand zou uitbarsten. In een lateren brief (Julij 1562), waarschuwt dezelfde staatsman den koning dat de Nederlanden niet zijn als Napels en Milaan; en dat, eer men zulke dwangbevelen geeft, men moet te rade gaan, of het mogelijk is, die uit te voeren; en in den loop van hetzelfde jaar, dringt GRANVELLE bij den koning er op aan den volgenden zomer de Nederlanden te komen bezoeken „vóór hij zijn gezag dáár geheel verlieze, en omdat nu nog de meerderheid der landzaten Zijner Majesteit zeer genegen is." Men weet dat FILIPS op dringend verzoek der Staten, de Spaansche soldaten moest terugroepen, en dat hij meende zijn voornemen omtrent de oprigting van nieuwe bisdommen niet volledig ten uitvoer te moeten brengen.

Maar deze twisten tusschen de Staten en de Kroon, even als die, waartoe de naijver en vijandige gezindheid die den kardinaal GRANVELLE en de Vlaamsche leden van den Raad van State wederkeerig bezielden aanleiding gaven, worden geheel en al op den achtergrond geschoven door het godsdienstige geschil, dat iederen dag grooter werd en langzamerhand het hart van FILIPS als dat der Nederlanders geheel vervulde.

De edikten of plakkaten, door KAREL V afgekondigd, bepaalden de doodstraf op allen die kettersche denkbeelden koesterden, en legden de taak hen te vervolgen aan bijzondere regters op, inquisiteuren genaamd.

FILIPS II had, bij zijne troonbeklimming in 1555, zich gehaast deze gestrenge en willekeurige wetten te bekrachtigen, en den dag vóór hij de Nederlanden verliet (8 Aug. 1559) schreef hij een brief aan de leden van den *Geheimen Raad*, om hun uitdrukkelijk te bevelen de plakkaten te doen uitvoeren „met alle mogelijke gestrengheid en zonder iemand, wie het ook zijn mogt, te ontzien, en niet alleen de over-

treders, maar ook de regters te vervolgen die blijken mogten geven van toegevendheid of zwakheid; en dat zij die daarin te kort schoten zouden beschouwd worden als verdacht, en schuldig aan ketterij." Om het gewigt van dit bevelschrift van FILIPS juist te beoordeelen vergete men niet dat het uitgevaardigd werd op een tijdstip, waarop men, in Duitschland, bij den vrede van Augsburg de godsdienstige verdraagzaamheid als grondstelling had aangenomen, en het wettig bestaan der luthersche kerk (1555) had erkend; waarop, in Engeland de troonbestijging van ELISABETH het protestantisme eindelijk had doen zegevieren (1558); waarop, in Frankrijk de hervormden, die steeds in getale toenamen en telkens nieuwe gemeenten stichtten, op het punt waren den staat de eerste edikten van verdraagzaamheid af te dwingen. Onder zulke omstandigheden, poogt een vorst, terstond na zijne troonbeklimming, te vuur en te zwaard elke openbaring van gevoelens, welke in strijd zijn met de leer van de kerk van Rome, te onderdrukken, en hij beproeft dit in een land dat aan alle zijden open ligt, en waar geene geregelde, gewapende magt bereid is de bevelen van het bestuur te doen eerbiedigen.

Reeds in hunne eerste berigten aan den koning, toonen de ambtenaren, die in de Nederlanden zijne plaats bekleeden, zich zeer ongerust over de vorderingen der ketterij, en wijzen zij op de weêrspannigheid van het volk in het godsdienstige. Naauwelijks een jaar na het vertrek van den koning naar Spanje (9 Aug. 1560) schrijft GRANVELLE hem: „De protestantsche leer wint in alle provinciën der Nederlanden meer en meer veld; het baart bevreemding dat er in deze gewesten, met zulke onrustige naburen en het voorbeeld van Frankrijk, nog geen oproer uitgebarsten is." Den 10 Dec. 1561, schrijft hij dat, ondanks alle moeiten, welke men zich getroost, de zaken die de godsdienst betreffen steeds achteruitgaan, daar de naburen er het voorbeeld van geven, en hij voegt er bij dat hij dingen ziet gebeuren, welke hij noch schrijven, noch zeggen durft. In 1562, meldt hij den koning dat de Hugenoten in groote menigte naar Antwerpen stroomen, en dat men hen niet uit de stad zou durven jagen, omdat men zich bloot zou stellen gesteenigd te worden. D'ASSONVILLE, afgezant der landvoogdes aan het hof van

koningin ELISABETH, meldt in een brief van den 17 April 1563, dat men het aantal Nederlanders die om de godsdienst in Engeland eene toevlugt gezocht hebben op ongeveer tien tot twintig duizend schat. De hertogin van Parma berigt (Aug. 1563) dat de ketterij in Vlaanderen is doorgedrongen, wijl deze provincie met Normandije en Engeland in betrekking staat, en dat de sekte van CALVIJN van dag tot dag in Zeeland, en in dat gedeelte van Luxemburg dat aan Frankrijk grenst, zich uitbreidt.

Men ziet, dat FILIPS II zeer naauwkeurig onderrigt was omtrent de vorderingen der hervormde leer in de Nederlanden, en dat hij volkomen met de gesteldheid der gemoederen in Vlaanderen bekend was. Het komt hem echter niet in de gedachte eene wreede wetgeving te wijzigen, welke zelfs in die dagen door de openbare meening van geheel Europa veroordeeld werd, Italië en Spanje misschien uitgezonderd. Als eenig antwoord op de onrustbarende tijdingen, welke hij ontving, blijft hij aandringen op de noodzakelijkheid de edikten met gestrengheid te doen uitvoeren, en hij spoort in zijne brieven den ijver der magistraten met allen nadruk aan. Niet tevreden met de berigten, welke zijne zuster de landvoogdes en GRANVELLE hem toezonden, heeft hij nog zijne bijzondere gelastigden die hem regtstreeks verslag geven van den godsdienstigen toestand der Vereenigde Provinciën. Hij zelf, door die verslagen daartoe in staat gesteld, duidt de verdachte personen aan de overheden in Nederland aan; den 9 Mei 1563 meldt de hertogin van Parma de ontvangst van eene lijst, die haar uit Madrid is toegezonden, en die de namen inhield van Antwerpenaars, die beschuldigd worden van ketterschgezindheid. De koning beschuldigt een Genuees, BOACIO genaamd, die in Antwerpen eene schuilplaats gezocht had, van ketterij; hij eischt dat hij ten minste tot de galeijen veroordeeld worde, en toen hij verneemt, dat de regters hem hebben vrijgesproken, drukt hij in zeer levendige bewoordingen zijn misnoegen daarover uit. Op de tijding dat de dochter van een cipier van Valenciennes, die een ketter in zijne ontvlugting behulpzaam was geweest, de doodstraf had ondergaan, liet hij de vreugde, welke hem deze teregtstelling veroorzaakte, duidelijk blijken. Hij beveelt de hertogin van Parma te verhinderen, dat de keurvorsten van Saksen en van Brandenburg

te Breda komen om bij den doop van het kind des prinsen van Oranje tegenwoordig te zijn.

Daar de bezorgdheid des konings omtrent al wat, of van nabij of van verre, de regtzinnigheid zijner onderdanen in gevaar kon brengen algemeen bekend was, werd hij van alle kanten met dringende raadgevingen bestormd. Ook meldde men hem de gesprekken, welke aanzienlijke personen gevoerd hadden, en welke als strafwaardig werden beschouwd; GRANVELLE laat hem weten dat de baron VAN MONTIGNY en diens broeder, de graaf VAN HOORNE met luider stemme verkondigen „dat het laakbaar is bloed in zaken de godsdienst betreffende te vergieten;" — dat MONTIGNY, op een maaltijd bij den prins van Oranje, gezegd heeft, „dat indien er geen Hugenoten in Bourgondië waren, de Bourgondiërs zouden toonen geen gezond verstand te bezitten." Dezelfde MONTIGNY wordt in een brief aan den koning beschuldigd gedurende de geheele vaste vleesch gegeten te hebben.

Wanneer van tijd tot tijd eenige arme ketters den brandstapel beklimmen, laat men niet na den koning er van te onderrigten. Maar men merkt daarbij op dat deze mededeelingen telkens zeldzamer worden, dat zij slechts onbekende personen betreffen, en men voegt er dikwijls bij, dat men genoodzaakt was het vonnis in het geheim te doen voltrekken. De reden daarvan was dat de openbare meening alvorens zich luide te verklaren tegen de vervolgingen welke door de wetsbepalingen bevolen waren, de handhaving er van belemmerde. GRANVELLE schrijft kort vóór hij de Nederlanden verliet (17 Junij 1563), dat het den lachlust opwekte als de inquisiteuren in Spanje de overheid in Nederland aanspoorde naar ketters te zoeken, als of daar geen duizenden gevonden werden, tegen welke men niets durfde ondernemen en die door de ambtenaren des konings ongemoeid gelaten werden. Sedert een jaar heeft men geen enkelen Calvinist van zijne vrijheid beroofd. De inquisitie boezemde zoo weinig schrik in, dat de hertogin van Parma (Maart 1565) iemand noemt, die elken feestdag op de wallen van Brussel voor dertig of veertig personen predikte. Eenige maanden later, werden de beambten, die bij de teregtstelling van den ketter FABRICIUS voorzaten door het volk met steenworpen de stad uitgejaagd. Twee inquisiteuren brengen den koning onder het oog (11 Mei

1565) dat hun ambt hen bij het volk gehaat maakt, en dat zij het zonder levensgevaar niet meer kunnen uitoefenen. De Leuvensche faculteit der godgeleerdheid laat zich op eene dergelijke wijze uit:

De aartsbisschop van Kamerijk drukt zich in een brief aan den koning (21 Julij 1565) aldus uit: „Men vergist zich grootelijks wanneer men meent dat men hier de godsdienst zal kunnen handhaven, wanneer niet de Kerk eene geheele hervorming ondergaat." De bisschop van Namen, ANTONIUS HAVET, meldt in een brief van den 8 Febr. 1566, dat de kerkelijke aangelegenheden in zijn bisdom in een gewenschten toestand verkeeren, maar dat hij vreest dat het in de andere provinciën niet zoo gesteld is. „Hetgeen mij aldus doet denken, zegt hij, is dat hier en daar verscheidene personen naar welgevallen en volgens hun eigen gevoelen over de wetten, welke de godsdienst betreffen onbevreesd spreken, hetgeen men vroeger niet durfde doen. Het schijnt dat voor het tegenwoordige niet alleen de heilige inquisitie maar zelfs de naam er van verafschuwt wordt; een naam welken men eertijds eerde en vreesde. Men verspreidt in deze stad en (in Antwerpen) schimp- en spotschriften tegen den koning, wijl hij bevolen heeft de plakkaten en edikten van wijlen keizer KAREL V te hernieuwen en af te kondigen.

Maar te vergeefs houdt elke bode uit de Nederlanden FILIPS de onwederlegbare bewijzen van het verzet der Vlamingers tegen de wetgeving op de ketterij voor oogen. Deze vorst blijft onbuigzaam en houdt niet op de stipte uitvoering der edikten te bevelen. Hij verklaart (2 April 1565) aan den graaf VAN EGMONT, die in Madrid is gekomen om hem uit naam zijner landgenooten voorstellen te doen, dat hij liever zijn leven honderd duizend maal zou willen verliezen dan toe te stemmen dat er eenige verandering in de zaken, de godsdienst betreffende, werd gebragt. In een brief van den 20 Oct. 1565 aan de hertogin van Parma, drukt hij zich op eene nog duidelijkere wijze uit: „Mijne bedoeling ten aanzien der inquisitie is dat de inquisiteuren ze blijven uitoefenen, zoo als zij tot heden gedaan hebben, en het hun volgens goddelijke en menschelijke regten toekomt" En dit is mijn antwoord op hetgeen gij mij in

uwen brief daarover hebt voorgesteld. De koning schrijft ter zelfder tijd aan den inquisiteur TITELMANS, om hem voor den ijver waarmede hij zijne betrekking waarneemt te bedanken en hem zijne ondersteuning te beloven.

Van het oogenblik dat dit voornemen bekend werd, betreurde geheel Nederland als uit één mond de noodlottige verblinding van den monarch, en de klagten vermeerderden. De hertogin van Parma schrijft (9 Jan. 1566) aan FILIPS, dat, sedert zijn besluit, ten opzigte der plakkaten bekend geworden is, de ontevredenheid zeer is toegenomen en de zaken van dag tot dag verergeren; zij aarzelt niet hem te zeggen dat men hem een zeer slechten raad heeft gegeven; dat zij zijne bedoelingen aan de overheden van Antwerpen niet heeft durven bekend maken; en dat de meeste gouverneurs, met het bestuur der provinciën belast, openlijk verklaard hebben dat zij zich niet wilden leenen de bevelen des konings te helpen uitvoeren, *omdat zij niet wilden medewerken tot het verbranden van vijftig tot zestig duizend personen.* De hertogin meldt in een brief van den 26 Febr., dat de voornaamste steden van Braband een hoogst onbetamelijk verzoekschrift tegen de inquisitie aangeboden hebben, en dat de edelen beginnen zich te vereenigen, ten einde de opheffing der wet tegen de ketters te verwerven.

De tegenstand, welke zich langen tijd stil had gehouden, doet weldra door openbare ondernemingen van zich hooren, en den 5 April verschijnen er afgevaardigden van een magtig verbond van edelen in het paleis der landvoogdes, om haar met de grieven van het volk bekend te maken. De vorstin, tusschen de bepaalde doch onuitvoerbare bevelen des konings en den nog sterkeren drang der noodzakelijkheid geslingerd, besluit zelve te doen, wat zij haren broeder te vergeefs geraden heeft; zij kondigt nieuwe edikten af welke de strafbepalingen tegen de ketters aanmerkelijk wijzigen; en twee afgezanten, de baron VAN MONTIGNY en de markgraaf VAN BERGEN, vertrekken naar Madrid ten einde bij den koning op goedkeuring dezer maatregelen aan te dringen. Een preadvies, door de ridders van het Gulden Vlies, de gouverneurs der provinciën, de leden van den Raad van State en die van den Geheimen Raad ondertcekend, had de strek-

king den koning aan te raden het aannemen van de voorstellen der hertogin als het eenige middel om de rust in het land te bewaren. De kardinaal GRANVELLE zelf schrijft den koning uit Besançon, dat het niet langer mogelijk is de inquisitie te handhaven.

Wat zal FILIPS II tegenover zulke ontzagwekkende blijken van ontevredenheid doen? hij begint met te verklaren dat hij niet kan toestemmen in de verzachting der plakkaten. De hertogin, die een op handen zijnden opstand voorziet, zendt hem brief op brief waarin zij hem smeekt toe te geven; FILIPS draalt langen tijd met zijn antwoord; eindelijk overtuigd dat het gevaar klimt naar mate hij langer blijft weifelen, geeft hij ten laatste, half gedwongen toe. Deze afgeperste inwilliging was echter onvolledig en ging vergezeld van vele toen geheim gehoudene beperkingen, welke de staatsstukken, die te Simancas bewaard werden, later hebben aan het licht gebragt. Men vindt er eene schriftelijke verklaring in, welke den 9 Aug. 1566 voor den notaris PEDRO DE HOYOS, in tegenwoordigheid van verscheidene getuigen, onder welke de hertog VAN ALVA, opgemaakt was, en waarin de koning verklaart, dat, ofschoon hij de hertogin van Parma, uithoofde der omstandigheden volmagt gegeven heeft genade te schenken aan allen, die aan de onlusten in de Nederlanden hebben deelgenomen, hij dit echter niet uit vrijen wil gedaan heeft, en daarom meent door deze volmagt niet gebonden te zijn, maar in tegendeel zich het regt voorbehoudt de ketters te straffen en wel voornamelijk degenen, die de oproeren hebben veroorzaakt en die er medepligtig aan zijn geweest. En dit is nog niet alles; in een brief, eenige dagen later aan zijn afgezant te Rome geschreven, verontschuldigt FILIPS zich dat hij den paus niet over de afschaffing der inquisitie heeft geraadpleegd; „maar," voegt hij er bij, „misschien is het beter dat de zaak zich zoo heeft toegedragen, daar de opheffing der inquisitie dan alleen van kracht kan zijn wanneer de paus, die haar heeft ingesteld, daaraan zijne goedkeuring schenkt; dit echter dient geheim te blijven." Wat de algemeene vergiffenis betreft, welke de hertogin gemagtigd was te verleenen, gelast FILIPS zijn afgezant aan zijne heiligheid te zegge dat hij er zich niet over moet ergeren, „omdat, zegt hij, wanneer het zoover

gekomen zal zijn, ik slechts vergiffenis zal geven voor hetgeen mijn vorstelijken persoon betreft. Maar dit mag alleen ter oore zijner heiligheid komen."

Daarenboven kon deze onvoldoende inwilliging, welke men met zoo veel moeite van zijne katholieke majesteit afgedwongen had, niet meer met dien naam bestempeld worden, toen zij aan de Nederlanders bekend werd gemaakt. Want, terwijl men te Madrid ernstig raadpleegde of het oogenblik dáár was om de wetten tegen de ketters te wijzigen en te verzachten, hadden deze laatsten, ongeduldig zijnde eene telkens uitgestelde beslissing af te wachten, stoutmoedig den knoop doorgehakt en zelven zich het regt gegeven hunne godsdienst uit te oefenen, overal in de Nederlanden nam het openlijk prediken der Calvinistische leeraars met den dag toe. Hoe moest de dweepzieke monarch niet geschokt worden op de ontvangst van berigten als deze: ALONZO DEL CANTO schrijft (22 Junij 1566) „Men preekt openlijk in de omstreken van Rijssel en St. Omer, te Bethune, Doornik, in Holland op de bezittingen VAN BREDERODE en van den graaf VAN KUILENBURG." — Dezelfde berigtgever schrijft nog (4 Julij) dat de protestanten eenige predikanten uit Frankrijk en Geneve hebben ontboden, die zich over het geheele land verspreid hebben, en het volk aansporen de preken te komen bijwonen; zoodat men uit de meeste steden talrijke menigten naar buiten ziet gaan om de leerredenen aan te hooren. „Elken dag," schrijft ALONZO verder, „gaan er meer dan 15,000 burgers uit Antwerpen naar buiten om de preken bij te wonen die zoowel in het Vlaamsch als in het Fransch gehouden worden." De graaf VAN EGMONT meldt aan de landvoogdes dat men den 10 Aug. voor de poorten der stad Brugge ten aanhoore van 5000 personen gepreekt heeft. De hertog ERIK van Brunswijk schrijft den 21 Aug.: „Verledene week heeft men in de omstreken van Utrecht drie maal gepreekt, den 18 Aug. op een half uur afstands van den Haag, en men zal het waarschijnlijk zondag in het Haagsche bosch doen. Gisteren is er bij Gorkum eene leerrede gehouden, en werd er een kind op protestantsche wijze gedoopt. De burgemeester der stad Gorkum heeft de preek bijgewoond en bij dien vervloekten predikant het middagmaal gebruikt." De hertogin meldt den koning (13 Sept.) dat de prins van Oranje aan de

ketters van Antwerpen voor hunne godsdienstoefening drie plaatsen heeft toegestaan, en dat men van plan is 30,000 afdrukken van CALVIJN's werken en 10 predikanten over Sevilla naar Spanje te zenden.

De zaak der godsdienst-vrijheid scheen op het punt van te zullen zegevieren, toen ter kwader uur de hervormden zelven de hoop op die zegepraal vernietigden; eene opgeruide menigte dezer drong met geweld de Roomsche kerken binnen, gaf zich daar aan eene woeste vernielzucht over, en berokkende daardoor een onberekenbaar nadeel aan eene zaak die tot heden binnen de grenzen van regt en billijkheid gebleven was. De hertogin van Parma maakte van den omkeer in de openbare meening, welke er het gevolg van was, een geschikt gebruik, zij versterkte hare krijgsmagt, en in weinige weken had zij de rustverstoorders, waar die zich ook vertoonden, uiteen gejaagd; terzelfder tijd dat zij de bewerkers deze grove buitensporigheden strafte, verbood zij den hervormden hunne godsdienst uit te oefenen.

Terwijl de landvoogdes met eigene middelen en bijna zonder strijd de rust herstelde, maakte FILIPS groote toebereidselen om gewapenderhand zijn wil in de Nederlanden te doen eerbiedigen, en hij verkondigde luide zijn voornemen, zich zelven aan het hoofd dezer krijgsmagt te plaatsen. De eerste bevelen des konings om troepen te verzamelen komen met het tijdstip overeen waarop hij besloot aan de Vlamingers eenige inwilliging te doen aan welke hij zich echter niet gebonden rekende, in een brief aan den paus van den 26 Nov. 1566, somt hij de strijdkrachten op die hij verzameld heeft, en hij meldt den 31 Dec. aan de landvoogdes dat hij den hertog VAN ALVA tot kapitein-generaal aangesteld heeft. ALVA ging den 26 April 1567 van Carthagena naar Genua onder zeil en bereikte in de eerste dagen van Augustus de Nederlanden.

Het ware doel van FILIPS II blijkt duidelijk uit de zending van den hertog VAN ALVA. Hij wil tot gewelddadige maatregelen overgaan en van nu af aan worden zijne legers de werktuigen zijner staatkunde; tot nog toe had hij beproefd door arglist en geslepenheid aan den loop der gebeurtenissen het hoofd te bieden. Wanneer men de *Correspondance de Philippe II* leest, is het onmogelijk te miskennen dat,

ofschoon deze vorst een vast bepaald plan volgt en geen oogenblik afwijkt van de staatkundige gedragslijn die hij zich heeft voorgeschreven, hij echter, wanneer het op beslissen en uitvoeren aankomt, zich in alle omstandigheden besluiteloos toont. De ambtenaren des konings in de Nederlanden wijzen zeer dikwijls op het nadeel dat aan zijne zaken berokkend wordt door de langzaamheid waarmede hunne brieven beantwoord worden. „Men zegt," schrijft GRANVELLE (15 Febr. 1562) „dat er te Madrid zeer breedvoerig over de zaken, welke de Nederlanden betreffen, gesproken wordt; wij echter weten daarvan even weinig als zij die in Indië zijn, daar de jongste brieven van November of van het begin van December dagteekenen. De graaf VAN EGMONT had magtiging gevraagd om zich naar Spanje te begeven; de koning, die door dit verzoek zeer in ongelegenheid was gebragt, redde zich er uit door aan de landvoogdes twee brieven te zenden, waarvan de eene EGMONT uitnoodigt te komen, en de andere hem ten stelligste verbiedt de Nederlanden te verlaten, en hij gelast haar den graaf een dezer brieven ter hand te stellen.

Wat de goede trouw van FILIPS in het staatkundige betreft, hiervan is de schriftelijke verklaring, welke hij door den notaris PEDRO DE HOJOS tegen zijne eigene besluiten deed opmaken, een sprekend bewijs. Toen FILIPS II den graaf VAN EGMONT, die hem met de grieven zijner landgenooten was komen bekend maken, zijn afscheid gaf, verzekerde hij hen naar hunnen wensch te zullen handelen; maar de schriftelijke bevelen welke hij over deze zaak aan de hertogin zond, waren van een geheel verschillenden inhoud. „Gij moet u niet verwonderen, „schrijft PEREZ (geheimschrijver van FILIPS) aan ARMENTEROS (geheimschrijver der landvoogdes) dat de koning staatsbrieven schrijft dikwijls van tegenstrijdigen inhoud; maar dat gebeurt niet alleen wat Vlaanderen maar ook wat de andere provinciën betreft." Jaren aan een houdt FILIPS niet op eene reis naar de Nederlanden als zeer aanstaande voor te stellen, ofschoon hij besloten heeft die nimmer ten uitvoer te brengen. Van 1562 af herhaalt hij elk jaar zijne belofte; in 1568 meldt hij het tijdstip waarop hij vertrekken en de plaats waar hij aanlanden zal; en hij beklaagt zich bitterlijk over den paus,

die eenigen twijfel omtrent de waarheid van zijn besluit schijnt gekoesterd te hebben, daar deze den bisschop van Arcoli naar Spanje heeft gezonden om hem aan te sporen zijn vertrek te bespoedigen. Wij gelooven niet dat de veinzerij ooit door iemand zoo ver gedreven is. De hertogin van Parma had voorschriften verzocht omtrent het verzoek der edelen om de Algemeene Staten te doen bijeen roepen; de koning antwoordt haar dat hij volstrekt wil dat de Algemeene Staten niet bijeen komen, maar dat zij tot degenen die zulks verlangen zich moet uiten alsof zij bereid is ze bijeen te roepen.

Filips II wist wel wat hij deed, toen hij den hertog van alva tot uitvoerder zijner plannen benoemde. De hertog had vroeger reeds gelegenheid gehad zijn gevoelen over de zaken van Vlaanderen te uiten. Toen de vereenigde pogingen der Vlaamsche edelen en der landvoogdes den koning aanspoorden den kardinaal granvelle terug te roepen, raadpleegde filips den hertog; deze was van meening dat men dit verzoek als niet gedaan moest beschouwen, en, voegde hij er bij „wat de edelen betreft die de doodstraf verdiend hebben, men moet tegen over hen veinzen tot dat hun vonnis kan worden ten uitvoer gelegd." Zoo drukte de hertog van alva zich uit, in het jaar 1563, lang voor dat er eenige oproerige daad in de Nederlanden gepleegd was.

Voor het overige week filips, zelfs op het oogenblik toen hij door de benoeming van den hertog van alva toonde eene gestrenge en onverbiddelijke staatkunde te willen volgen, niet af van de veinzerij, welke hem zoo eigen was. Bij de aanstelling van alva tot kapitein-generaal geeft hij, als een der voornaamste beweegredenen die zijne keus bepaald hebben, op „genoemde hertog is in alles van onze meening onderrigt, en wel voornaamlijk van de begeerte welke wij altijd gevoed hebben om onze bovengenoemde leenmannen en onderdanen van de Nederlanden met zachtheid en toegenegenheid te behandelen, en om in alle omstandigheden genade en goedertierenheid boven strengheid te verkiezen." In alle brieven voor de Nederlanden bestemd, stelt filips den hertog van alva voor alsof die eene voorloopige en niets kwaads bedoelende zending kwam vervullen, en den

weg moest banen voor het bezoek van zijnen eigen koninklijken persoon.

Ondanks al die verschillende bewegingen des konings, verwekte de tijding van de aanstaande komst des hertogs veel wantrouwen in de Nederlanden. De landvoogdes schrijft op het berigt van de benoeming van ALVA tot kapiteingeneraal (1 Febr. 1567), dat zij niet weet wat daarvan te denken; eenige maanden later (12 Julij) drukt zij hare ontevredenheid duidelijker uit, en maakt zij den koning opmerkzaam op de noodlottige gevolgen welke de komst van ALVA hebben kan. Zij had zich nooit kunnen voorstellen, zegt zij, dat de koning, zonder haar te raadplegen, tot dien maatregel zou zijn overgegaan; „want, dat de hertog in de Nederlanden zoo gehaat werd, dat zijne komst alleen voldoende zou zijn, er de geheele Spaansche natie te doen haten." Een Vlaamsch berigtgever schrijft aan PEREZ, dat er slechts weinigen zijn, die zich over de komst van den hertog verheugen; iedereen vreest den ondergang van het land. „De stoutheid is zoo ver gekomen," schrijft een der officieren die den hertog VAN ALVA vergezelden, dat „verleden zondag de biechtvader en leeraar van mevrouw de landvoogdes in zijne preek bijna niets anders gezegd heeft dan dat de Spanjaarden verraders, dieven en snoodaards zijn."

De hertog VAN ALVA, die zijne handelingen geheel deed overeenstemmen met de huichelende houding van zijn vorst, verklaarde aanvankelijk het ware doel zijner zending niet; hij ontving met eene verradelijke toegenegenheid den al te vertrouwenden graaf VAN EGMONT die hem te gemoet was gegaan. De graaf VAN HOORNE als veel voorzigtiger, liet hem begroeten door zijn geheimschrijver ALONZO die belast was hem te polsen; de listige hertog antwoordde dezen, dat hij de toegenegen vriend VAN HOORNE was, en dat het hem een onuitsprekelijk genoegen zou doen, den graaf te ontvangen; ook HOORNE viel in den strik en kwam zijne opwachting maken bij zijn beul.

De hertog was den 23 Aug. aan het hoofd zijner troepen Brussel binnengetrokken; den 5 Sept. stelt hij den Raad van Beroerten in en den 9 gaat hij tot de gevangenneming der graven VAN EGMONT en VAN HOORNE over. Van dat oogenblik af ontmaskert hij zich geheel en al; hij toont geene aarzeling,

hij zoekt geene omwegen meer; gedurende bijna twee jaren doet de nieuwe landvoogd der Nederlanden niet anders dan in hechtenis nemen, veroordeelen, ter dood brengen en verbeurd verklaren, zonder naar eenige verontschuldiging te luisteren en ook zonder zijn geweten er eenigzins door te bezwaren. Terwijl hij van de gevangenneming der beide graven aan den bevelhebber REQUESENS rekenschap geeft, schrijft hij dezen: „Men had er meer kunnen gevangen nemen, maar het is niet in het belang van Zijne Majesteit het bloed zijner onderdanen te vergieten, en van nature houd ik er ook niet van." Den 13 April 1568, schrijft hij op koelen, onverschilligen toon aan den koning dat, naar zijne berekening, het getal doodvonnissen, welke ten gevolge der in hechtenisnemingen op Aschdag en die op Paschen zullen ten uitvoer worden, meer dan 800 zal bedragen. Hij drukt de hoop uit, dat men voldoende beschuldigingen tegen den graaf VAN EGMONT zal vinden, omdat zijn geheimschrijver BACKERZEELE steeds tot meer bekentenissen komt en dat men kan verwachten, dat hij bijzonder veel zal openbaren wanneer men hem op de pijnbank spant. De graaf VAN MANSFELDT, een der heeren die het bestuur het meest hadden ondersteund in het tegengaan der vroegere ongeregeldheden, had te kennen gegeven dat hij van plan was de ridders van het Gulden Vlies bij een te roepen ten einde zij iets ten behoeve hunner gevangen broeders zouden kunnen beramen; de hertog VAN ALVA doet hem weten, dat zoo hem ter oore kwam dat eenige vliesridders bijeen kwamen, al was het maar om het brevo op te zeggen, hij hen zou straffen. Maar is de hertog, door alles met eene zoo onbuigzame gestrengheid te behandelen, niet verder gegaan dan FILIPS bedoelde en voorgeschreven had? De brieven van deze twee personen toonen ons hunne volkomene overeenstemming. De hertog had gemeld dat, naar zijne voorschriften, de Raad van Beroerten bepaald had, dat zij die het verdrag van Breda Febr. 1566 geteekend hadden, schuldig zouden worden verklaard aan gekwetste majesteit; de koning voegt er als kantteekening bij dat dit *zeer goed* is, maar dat het ook moet worden toegepast op allen die de verbondenen van Breda begunstigden en hielpen.

Dit wreede bestuur, waaronder voortdurend een der be-

schaafdste landen van Europa gebukt ging en dat wel zonder andere aanleiding dan door beeldstorm en eenige kleine, afzonderlijke en dadelijk onderdrukte oproerige bewegingen, kon door de openbare meening niet met onverschilligheid worden beschouwd, en van alle kanten werden dringende verzoekschriften aan den koning en diens landvoogd aangeboden. Niet alleen spraken de Vlaamsche edelen, die hunne meening nog durfden uiten, maar de kardinaal GRANVELLE, toen te Rome gevestigd, de keizer en verscheidene vorsten van Duitschland met nadruk ten gunste van den graaf VAN EGMONT. De hertog VAN ALVA luisterde echter naar niets, en ofschoon de prins van Oranje zich aan het hoofd van een leger op de grenzen bevond, en de provinciën tot opstand aanspoorde, liet ALVA den 5 Junij 1568 de graven VAN EGMONT en VAN HOORNE onthoofden. Vier dagen later schrijft hij den koning: „De onthoofding van EGMONT heeft in dit land eene groote uitwerking gehad, en hoe grooter die was, des te meer vruchten zal zij opleveren."

De Raad van Beroerten was reeds meer dan een jaar in werking en nog kon men het einde van zijne verdelgende werkzaamheid niet voorzien. Toen de hertogin van Parma, met eene regtmatige smart het gezag, dat zij met zooveel wijsheid had uitgeoefend, aan een opvolger van wiens onverzettelijke gestrengheid zij zich weinig goeds voorspelde overgaf, drong zij met eene levendigheid, die haar tot eer verstrekt er op aan, dat de maatregelen van geweld welke men noodig mogt achten niet te ver zouden worden gedreven, en dat men de gemoederen zou gerust stellen door zoo spoedig mogelijk eene algemeene vergiffenis af te kondigen. GRANVELLE gaf den zelfden raad. De Duitsche staten waren diep geschokt door het lijden van eene natie welke met hen ten naauwste verbonden was. Onder den indruk van de onthoofding der graven, beraadslaagde de Duitsche rijksvergadering over den toestand der Nederlanden, en keizer MAXIMILIAAN, die zoowel het rijk als zijne erflanden naar beginselen bestuurde, welke geheel en al verschilden van die welke zijn Spaansche bloedverwant volgde, werd de tolk van het gemor der Duitsche natie, en zond den aartshertog KAREL naar Madrid om FILIPS met aandrang te smeeken aan de gestrengheid van den hertog VAN ALVA paal en perk te stel-

len en eene gedragslijn te volgen die meer menschlievendheid ademde en meer met het ware belang van zijn koningrijk overeenkwam. De koning en de hertog toonen zich geneigd eene algemeene vergiffenis af te kondigen, maar zijn het eens de vervulling hunner belofte uit te stellen. Op welk tijdstip zal de bedoelde vergiffenis afgekondigd en in welken vorm zal zij ingekleed worden? van welke beperkingen zal zij vergezeld zijn? Deze vragen worden in de brieven van den koning aan ALVA uitvoerig behandeld. FILIPS altijd besluiteloos, zendt (18 Nov. 1569) vier verschillende ontwerpen van vergiffenis, opdat de hertog kieze. Deze zendt op zijne beurt het ontwerp dat hij uitgekozen heeft aan den koning terug, opdat die het nog wijzige; en den 16 Julij 1570, drie jaren na de komst van ALVA, wordt in alle provinciën de algemeene vergiffenis tot groote blijdschap van het volk uitgevaardigd, „ofschoon, schrijft de hertog, zij die de provinciën besturen (de edelen), er niet zoo over tevreden zijn, omdat zij gewenscht hadden dat er geene uitzonderingen waren vóórbehouden."

Echter is de dorst naar wraak die den koning bezielde, nog niet voldaan; eenige maanden na de afkondiging van de vergiffenis wordt het laatste slagtoffer gemoord, maar in het geheim en binnen de muren eener gevangenis in Castilië, het is de baron VAN MONTIGNY, broeder van den ongelukkigen graaf VAN HOORNE. Er is niets dat ons de snoode staatkunde van FILIPS II onder sprekender en hatelijker trekken schetst dan de treurige episode van den dood van MONTIGNY, zooals de papieren van SIMANEAS haar doet uitkomen. MONTIGNY had zich niet gemengd in de onlusten welke de Nederlanden schokten, daar hij naar Madrid vertrokken was om de verzoekschriften der staten over te brengen, vóór er nog eenige oproerige beweging in de Nederlanden had plaats gehad; men kon hem niets anders ten laste leggen dan dat hij smeekschriften, om de plakkaten tegen de ketters te matigen, ondersteund had. De koning houdt hem onder verschillende voorwendsels bij zich; maar terwijl MONTIGNY, zeer tegen zijn zin gedwongen wordt zijn verblijf in Spanje te verlengen, maakt de hertog VAN ALVA buiten zijn weten zijn proces te Brussel op, en sprak den 4 Maart een doodvonnis over hem uit hetgeen hij FILIPS heimelijk doet toekomen.

De koning, van dat stuk voorzien, raadpleegde zijn' raad, wat hem nu te doen stond. Alle aanwezigen waren van gevoelen, (zegt ons het echte bescheid over deze zaak aan den hertog VAN ALVA gezonden), dat men zijn bloed nog niet vergieten en geene aanleiding moest geven tot gemor, dat niet alleen de bloedverwandten en vrienden van MONTIGNY, maar ook alle Nederlanders zouden doen hooren; een gemor dat des te grooter zou zijn, daar de beschuldigde in Spanje was, en men zou zeggen, dat hij veroordeeld was geworden zonder zich te kunnen verdedigen. De meerderheid der staatsbeambten stelde voor hem te vergeven, of dat men in zijn eten of drinken eenig vergif zou mengen, dat hem langzaam zou doen sterven. De koning echter was van meening, dat op deze wijze het regt niet voldoende gehandhaafd werd, en dat het beter was hem in de gevangenis te doen wurgen en wel op eene zoo geheimzinnige wijze, dat men steeds gelooven zou, dat hij zijn natuurlijken dood gestorven was. Hiertoe werd besloten; de koning liet nu den gevangene van Segovia naar het kasteel van Simancas overbrengen. Om een voorwendsel te hebben hem gestrenger te bewaken, vervaardigen zijne oppassers, op aandrijven der regering, een briefje dat een plan tot ontvlugting inhield en dat zij voor de kamer van MONTIGNY neêrlegden. MONTIGNY in een donkeren toren opgesloten, wordt ziek, en de geneesheeren van Simancas bezoeken hem herhaaldelijk alleen voor de leus. Den 10 Oct. werd het bevel om de doodstraf ten uitvoer te leggen aan ALONZO DE ORELLA, alcade van Valladolid ter hand gesteld. Dit uitvoerig bevelschrift bepaalt den dag en alle bijzonderheden der strafoefening, noemt den biechtvader die MONTIGNY vergezellen zal, regelt diens ter aarde bestelling en bepaalt zelfs het getal missen dat voor de ziel van den veroordeelde zal gelezen worden. MONTIGNY boette den 16 Oct. zijne gehechtheid aan zijn vaderland door wurging; een verslag aan den koning, opgemaakt door den biechtvader die hem in zijne laatste oogenblikken bijstond, geeft rekenschap van zijn sterven. Maar dit naar waarheid opgemaakt verslag was niet bestemd het licht te zien; men verspreidde een leugenachtig berigt van zijn dood; een brief namelijk van EUGENIO PERALTA, cipier van Simancas die verhaalde hoe MONTIGNY,

in weerwil der zorgen van de bekwame geneesheeren VIANA en LUIS FERNANDÈS DE FORDESILLAS, aan eene ziekte gestorven was. De koning wenscht zich in brief aan den hertog VAN ALVA geluk met het welslagen dezer eerlooze bedriegerij; „er is niemand, zegt hij, die niet gelooft dat MONTIGNY aan eene ziekte bezweken is."

Deze uittreksels uit de *Correspondance de Philippe II*, toonen ons hoe de Nederlanders eerst ongestraft het misbruikte koninklijke gezag trotseerden, en zij daarna onder een ijzeren juk gekromd gingen. In het volgend opstel zullen wij een blik werpen op hunnen wanhopigen tegenstand, welke door de tergende en onmenschelijke wreedheid van ALVA werd uitgelokt.

Op het tijdstip dat voor de wijziging der plakkaten tegen de ketters in de Nederlanden hevig gestreden werd, en dat alle Vlaamsche berigtgevers van FILIPS hem tot zachtheid aanspoorden, gaf een onder hen hem geheel andere raadgevingen; het was een geestelijke, LORENZO DE VILLAVICENCIO genaamd, dien de koning in de Nederlanden aangesteld had om hem met den godsdienstigen toestand dezer provinciën bekend te maken; deze geestelijke drukte zich in een brief (28 Jan. 1566) aan den koning aldus uit: „De prins van Oranje en zijne medepligtigen meenen dat, indien de edikten van den keizer uitgevoerd worden, zooals uwe majesteit het wenscht, men een groot aantal ketters zal moeten doen sterven. De roomschen verzekeren dat, om het kwaad geheel uit te roeijen en indien de bestuurders der provinciën zorg willen dragen dat het zich niet verder uitbreidt, het voldoende zal zijn er in de beide Nederlanden twee duizend te dooden. Omdat uwe majesteit het zwaard, dat de godheid haar gegeven heeft, in handen houdt, met regt om over leven en dood te beslissen, dat uwe majesteit het ontbloote en hetzelve met het bloed der ketters bedekke, indien het de wil van uwe majesteit niet is, dat het bloed van J. C., door deze barbaren vergoten en het bloed der onschuldige roomschen die zij verdrukken, tegen uwen heiligen persoon den hemel om wraak roepen zal. De verzachtingen, welke men verzoekt in de straffen tegen de

ketters te brengen, gaan uwe majesteit niet aan; zij dienen integendeel hunne ketterijen te matigen, en de middelen te zoeken om hun leven van de verontwaardiging van uwe majesteit te vrijwaren en zijne koninklijke woede tegen deze wilde beesten, die den geliefden wijngaard van God, namelijk zijne kerk, verwoesten te bedwingen. Het is de heilige pligt van uwe majesteit de beleedigingen, God en Zijne kerk aangedaan, te wreken."

Koning FILIPS II was wel waard eene dergelijke raadgeving te ontvangen, en de hertog VAN ALVA had met genoegzamen nadruk het zwaard getrokken om de wenschen van LORENZO te vervullen. Uit de briefwisseling van den hertog ziet men duidelijk, dat hij weinig van zijne zegepraal genoot en dat het verblijf in de Nederlanden hem weinig beviel. Naauwelijks heeft hij toch het bestuur over deze gewesten in handen gekregen (22 April 1568) of hij uit den wensch reeds er weder van ontslagen te worden, en de koning houdt hem er slechts met veel moeite van terug. Elk jaar worden zijne aanzoeken in dit opzigt dringender; hij schrijft den 31 Oct 1570: „Indien zijne majesteit zich verwaardigde mij van deze betrekking te ontslaan, zoo zou ik haar dankbaar zijn alsof zij mij het leven had, gegeven dat in dit land toch kort zal duren." De hertog beklaagt zich dikwijls dat hij slecht ondersteund wordt en dat hij overal vele tegenstanders heeft; hij schrijft dat alleen JAN DE VARGAS hem met raad en daad bijstaat in de zaken, welke de ketters en oproermakers betreffen; de Raad van Beroerten staat hem niet alleen niet bij, maar werkt hem zoodanig tegen, dat die hem meer moeite veroorzaakt dan de ketters.

Men moet niet gelooven, dat de wroeging over het op zijne bevelen vergoten bloed de oorzaak is van het misnoegen des hertogs; nooit toont hij er eenig berouw over te hebben; hij spreekt zelfs dikwijls en met eene soort van vergenoegen van zijne natuurlijke zachtmoedigheid. Het is zijn plan niet de Nederlanden met wijsheid te besturen en het welvarende te doen worden; als onderdrukker eens bekend zijnde, zoo maakt hij zich met groote zelfvoldoening gereed van zijne volmagt afstand te doen. Den 9 Aug. 1570 schrijft hij aan FILIPS, dat hij nu de Nederlanden als geheel onderworpen kan beschouwen, en dat zij voortaan uit Madrid moeten geregeerd worden. Zijn geheimschrijver ALBORNOZ is niet minder optimist: hij

schrijft dat het volk zeer tevreden is en voegt er bij dat er op de aarde geene natie gemakkelijker te regeren is dan de Nederlanders.

De hertog VAN ALVA vergiste zich echter zeer. Toen hij zich vleide rustige en voor altijd onderworpene provinciën zijnen souverein te kunnen overgeven, wierp hij slechts de eerste vonken van een krijg van tachtig jaren en was de voornaamste oorzaak van de gevolgen van dezen oorlog, namelijk de afscheuring der Nederlanden van Spanje. Ofschoon hij vroegtijdig om zijne terugroeping verzocht had, bleef de hertog lang genoeg in de Nederlanden om getuige te zijn van den algemeenen opstand der noorderlijke provinciën en om te bewijzen dat, ondanks zijne bekwaamheden als veldheer, hij niet bij magte was dien te onderdrukken. Men weet dat de opstand van 1572, voorbereid en ontstaan uit de staatkundige en godsdienstige onderdrukking welke op de provinciën woog, uitbrak toen de hertog het land nieuwe belastingen oplegde en in navolging van de Spaansche alcabala, den tienden en twintigsten penning vorderde; wij vinden in de archieven van Simancas talrijke berigten over de gebeurtenissen die op de ontvangst dezer belastingen betrekking hebben.

De nieuwe belastingen waren een natuurlijk en onvermijdelijk gevolg van het bestuur van den hertog VAN ALVA. Hij had buitengewone regtbanken opgerigt, vestingen gebouwd en een vast leger in de Nederlanden gebragt. Daar het hem onmogelijk was de onkosten, door zoodanige maatregelen noodzakelijk gemaakt, te dekken door middel der geringe inkomsten, welke door de provinciën opgebragt werden en welke voor het grootste gedeelte van den goeden toestand der staten afhingen, zoo moest hij wel zijne toevlugt tot voordeeliger en minder afhankelijke hulpmiddelen nemen, en daartoe meende de hertog te geraken door belastingen van vaste goederen te heffen.

Kort na zijne aankomst in de Nederlanden, 13 April 1568, spreekt de hertog voor het eerst van eene belasting gelijk aan de alcabala die hij wil heffen; maar hij voegt er bij dat zijn voorstel in den raad veel tegenstand heeft ondervonden. Een jaar later (April 1569) besluit ALVA aan zijn voornemen gevolg te geven; te dien einde roept hij onverwacht de Algemeene Staten bijeen, stelt hij nog eens voor de vraag de nieuwe

belasting betreffende en verkrijgt van deze bevreesde vergadering de toestemming om daarin te handelen zooals hij voorgesteld heeft.

Maar het is moeijelijker eene belasting uit te vaardigen en er de gelden van in te zamelen, hetgeen de hertog VAN ALVA, hoe gewend ook alle zwarigheden uit den weg te ruimen, bij ondervinding leerde. Hij liet zijn voornemen om dadelijk de geheele inzameling der nieuwe belasting door te drijven varen, trad met de steden in onderhandeling en stond ze toe zich voor twee jaren van de belasting voor eene bepaalde som vrij te koopen. Doch toen die twee jaren verstreken waren, wilde ALVA van geene schikking meer hooren en nam maatregelen de gelden der nieuwe belasting in te zamelen; hij verlangde dat de handel der Vlamingers zijne schatkist goed voorzag, om de onderwerping der Nederlanden te voltooijen door zijn souverein de middelen om te heerschen, uit het onderdrukte land zelf getrokken, te verschaffen. De hertog VAN ALVA ontveinsde echter den grooten afkeer niet, welke in het midden der Vlaamsche natie, door nieuwigheden zoo tegenstijdig met hare regten, opgewekt werd en de moeijelijkheden waarmede hij te kampen had. Hij schrijft den 19 Oct. 1569: „De koning zal door deze belasting alles verkrijgen wat hij wil; maar zijne majesteit zou zich geen denkbeeld kunnen maken van de zwarigheden die wij gehad hebben en van de tegenkantingen, welke wij bij de ministers van het land ondervonden hebben, voor er toe te komen de inzameling er van te regelen; noch de voorregten die vernietigd, noch de hoofden die gevallen zijn, hadden zoo veel afkeer te weeg gebragt."

Maar de hertog VAN ALVA versmaadt de klagten, welke door geheel Vlaanderen gehoord worden; hij zal er zich niet aan storen en hij zal dezen laatsten hinderpaal uit den weg ruimen, zoo als hij het er zoo vele heeft gedaan. „Het voornaamste," schrijft hij den koning, 21 Oct. 1571, „is dat uwe majesteit alles van deze landen kan verkrijgen, waar, tot nu toe, voor een gulden welken zij haar schonken, uwe majesteit hun moest geven wat zij van hare koninklijke voorregten eischten. De oorzaak van het misnoegen in deze provinciën is noch het belang van den handel, noch de heffing der nieuwe belasting, maar omdat zij niet meer zoo

als voorheen de wet aan hunnen souverein kunnen voorschrijven. Zijne majesteit kan verzekerd wezen dat, wanneer de belasting eenmaal is ingesteld, er over drie maanden niemand zal zijn die er nog over spreekt, want hier zijn de menschen altijd zoo als JULIUS CESAR hen beschrijft."

De hertog VAN ALVA was echter alleen in staat om de gebeurtenissen van dien kant te beschouwen. Het was niet, omdat het hem aan waarschuwingen ontbrak, want die werden hem integendeel van alle kanten toegezonden en zij drongen zoo sterk bij hem aan om den tienden penning niet te heffen, dat het ieder ander zou hebben doen wankelen. GRANVELLE gaf bij gelegenheid van de ontworpene belasting een raad, welke zijne scherpzinnigheid tot eer verstrekt.

Ter zelfder tijd schrijft een Spanjaard HIERONIMO DE CURIEL, dat het hem onmogelijk schijnt de heffing des tienden penning door te drijven, zonder den geheelen ondergang van het land na zich te slepen. De graaf DE NOIRCARMES, gouverneur van Henegouwen, schrijft den koning 5 Dec. 1571, dat de heffing van den twintigsten penning onder het volk eene groote ontsteltenis verspreidt en dat men, indien de heffing des tienden pennings met geweld wordt doorgedreven, voor een opstand beducht mag wezen. De bisschop van Yperen schrijft een brief aan den hertog om hem de klagten te ontvouwen, welke de uitvaardiging van den tienden penning onder de arbeidende klasse te weeg brengt; hij ziet niet zonder ongerustheid den naderenden winter te gemoet, die deze ongelukkige verbitterden tot noodlottige besluiten zal kunnen voeren. Eenige maanden later, 24 Maart 1572, rigtten de bisschoppen van Gend, van Yperen en van Brugge een verzoekschrift aan den koning, waarin zij hem met het kwaad dat de heffing van den tienden penning den staat zal berokkenen, bekend maken; deze belasting is zoodanig ingesteld, dat de armen er het meest van zullen te lijden hebben en sommige menschen beweren, dat indien zij geheven wordt, het land ontvolkt zal worden en dat de handel welke er den rijkdom van uitmaakt, als niets meer te beteekenen zal kunnen aangemerkt worden. Don FRANCÈS D'ALVA, Spaansch afgezant aan het Fransche hof, zendt den koning een brief over den toestand van Vlaanderen; hij berigt dat er sedert geruimen tijd dagelijks Hollandsche kooplieden met

hunne goederen in Frankrijk komen om er zich te vestigen; er zijn er alleen in Parijs meer dan vier honderd; zij beklagen zich over den tienden penning en over de baldadigheden door de Spanjaarden gepleegd; er zijn er vele onder hen die aanbieden de wapenen op te vatten wanneer men hun hulp wil verleenen. De graaf DE NOIRCARMES, met wien Don FRANCÈS eene zamenkomst gehad heeft, zeide hem: „Don FRANCÈS, meer dan tien duizend Nederlanders zullen hun land verlaten, wanneer de hertog VAN ALVA geene maatregelen neemt om het hun te verbieden. En moge het Gode behagen dat er geen onheil geschiede zoo groot, dat wij er niets meer aan doen kunnen! De hertog wil van zijn plan om den tienden penning te heffen, niet afzien. Men moet zich op noodlottige gebeurtenissen voorbereiden." Don FRANCÈS zette zijne onderzoekingen tot Brussel voort; hij vond hier iedereen angstig en bezorgd en rigtte op algemeen verlangen een verzoekschrift aan den hertog. Den 5 Jan. 1572 schrijft hij aan den koning, dat de ontevredenheid nog grooter is dan hij gedacht had en dat de edelen en het volk, dat zij allen wenschen den hertog van MEDINA-CELI hier te zien in plaats van ALVA dien zij haten; iedereen wenscht slechts dat men hem terugroept. Door het misnoegen van het volk, dat elken dag toeneemt, gedwongen, besluiten de Staten der verschillende provinciën afgezanten naar Madrid te zenden, ten einde den koning te bewegen eene belasting, welke door het geheele land groote ontevredenheid veroorzaakt, niet door te drijven. De hertog VAN ALVA verzet er zich niet tegen; gelijk een man, die met een vasten tred op een krater zou wandelen den dag voor de uitbarsting, zoo laat hij geene de minste ongerustheid blijken; hij schrijft den koning dat de afgezanten der provinciën niet zullen nalaten zich bij hem te vervoegen, maar dat hij hen slecht moet ontvangen en dadelijk terugzenden; hij voegt er tevens bij, dat iedereen en zelfs de ministers van den koning hem tegenwerken, maar dat hij er zich niet aan storen zal, want dat hij aan de tegenpartij verklaard heeft dat hij in stukken gehakt of dat de koning zal gehoorzaamd worden.

De koning, die in zoo vele omstandigheden zijne hardnekkigheid had laten blijken, deelt niet geheel en al in het gevoelen

van den hertog; hij denkt er echter niet aan zijn ijver te verminderen. ALVA verzoekt FILIPS hem in een brief verwijtingen te doen over de traagheid, waarmede hij bij de heffing van den tienden penning te werk gaat, ten einde de Staten handelbaarder te maken; de koning leent zich gaarne tot deze komedie, en zendt den hertog den gevraagden brief welke aan de Staten moet getoond worden. Doch FILIPS II verandert eensklaps van gevoelen, en schrijft den 18 Febr. 1572 aan den hertog VAN ALVA dat hij hem magtiging verleent met de Staten in onderhandeling te treden, indien hij te groote moeijelijkheden ziet in het heffen van den tienden penning; maar hij voegt er bij, als vreezende iets op zich te laden, dat hij hem geheel en al vrij laat om in dit opzigt naar zijn eigen goedvinden te handelen.

Het was reeds te laat; terwijl de koning besluiteloos is en beraadslaagt over hetgeen hem te doen staat, eischen de Watergeuzen den 2 April in naam van den prins van Oranje den Briel op, van waar het oproer zich spoedig over geheel Holland en Zeeland verspreidt; den 24 Mei rukt graaf LODEWIJK van Nassau Mons binnen en prins WILLEM trekt met een leger naar de Maas; voortaan moet alleen het zwaard de twisten beslechten.

Deze groote omkeer in den stand der zaken maakte den hertog veel buigzamer; den 24 Junij schrijft hij den koning dat hij, op verzoek van den Raad, besloten heeft de heffing van den tienden penning te laten varen. FILIPS II had ook de les begrepen, en terwijl hij in April de afgezanten van Henegouwen en Artois slecht behandelde, bejegende hij integendeel die van Braband en Vlaanderen in Junij zeer wel en onderteekende hunne verzoeken.

Deze bewilligingen, door eene dringende noodzakelijkheid afgedwongen, waren niet geschikt om de grenzen van den opstand te beperken en de steden en provinciën, welke zich tot nog toe rustig hadden gehouden, terug te houden van zich aan den opstand aan te sluiten. Maar de provinciën welke zich reeds voor den prins van Oranje verklaard hadden werden niet afgeschrikt door de langzame en met regt verdachte matiging van den koning, die nu met zijn luitenant hierin overeenstemde, dat men moest trachten hen door kracht van wapenen te bedwingen. Maar de verwijdering

door de nieuwe belasting veroorzaakt was niet de voornaamste beweegreden, welke het volk der opgestane gewesten bezielde; de godsdienst ging hun veel meer aan het hart; het was hunne gehechtheid aan de hervorming die hen de wapenen heeft doen opvatten, en zij bestreden vooral in den persoon van FILIPS II den onverzoenlijken vijand van hun geloof en den vertegenwoordiger van de godsdienstige dwingelandij.

Op dit punt komen de berigten, welke FILIPS II ontvangt, overeen. De hertog VAN ALVA schrijft den 18 Julij 1572, dat de ketterij in het hart der Hollanders verschrikkelijk is ingeworteld; alle ontevredenen, zegt hij, vragen vrijheid van godsdienst en zeggen dat indien men hun dezelve toestond, zij niet alleen den tienden maar den vijfden penning zouden betalen. ALBORNOZ berigt dat men papieren gevonden heeft welke bewijzen, dat het niet de tiende penning is, welke oorzaak is geweest van den laatsten opstand, maar dat die bepaaldelijk moet worden toegeschreven aan de uitbreiding der ketterscbe grondbeginselen. In verscheidene berigten komt hij op ditzelfde terug en noemt al degenen die den tegenwoordigen oorlog niet aan den tienden penning toeschrijven.

Wij gelooven niet, dat de geschiedenis vele oorlogen kan opnoemen welke met zooveel hardnekkigheid gevoerd en door zoo vele wreedheden gekenmerkt zijn als de tweejarige oorlog waarin de hertog VAN ALVA de opstandelingen in Nederland bestreed. In het eerste jaar 1572 worden drie steden, Mechelen, Zutphen en Naarden, stormenderhand ingenomen en uitgemoord. De hertog VAN ALVA beroemt zich op zijne daden; in December 1572 drukt hij zich aldus uit over het lot der inwoners van Naarden die tot den laatsten man over de kling zijn gejaagd: „Het is Gods wil geweest dat men in eene stad tegenstand bood welke niemand ter wereld zou hebben durven verdedigen dan de inwoners alleen; zoo zijn zij dan gestraft geworden zoo als zij het verdienden. Men neemt niemand gevangen, „voegt hij er bij," of hij wordt dadelijk ter dood gebragt; het is noodzakelijk voor de dienst van zijne majesteit dat ik aldus handel, want onder degenen die gevangen werden genomen zijn slechts weinigen, die noch ketters noch verraders zijn."

Eene zoo wreede manier van oorlogvoeren was weinig

geschikt om de onderwerping der opgestane provinciën te bewerkstelligen en de verbitterde gemoederen der Nederlanders te bevredigen. Verscheidene officieren die ALVA vergezellen, maken ook de opmerking, dat de grootste vijanden der Spaansche heerschappij dezelfde soldaten zijn, gezonden om haar te bevestigen. De geheimschrijver PRATZ zegt bij gelegenheid van de uitplundering van Mechelen in een brief aan den koning: „de soldaten behandelden de inwoners alsof zij barbaren waren, en de aartsbischoppelijke plaats *eene turksche stad*. De verwoesting is zoo groot geweest, dat men kan zeggen dat zij geen spijker aan de muren hebben gelaten. Maar het ergste waren de martelingen die zij vele getrouwde vrouwen, jongens en meisjes deden ondergaan, ten einde te weten waar zij het goud en zilver geborgen hadden." Men heeft, „schrijft dezelfde PRATZ," „in eene andere stad wreedheden gepleegd waarvan men noch in de oude noch in de nieuwe kronijken een voorbeeld vindt." De geestelijken kunnen geene stille aanschouwers blijven van zoo vele buitensporigheden en wreedheden. De bisschoppen van Yperen en Atrecht besluiten den koning er over te schrijven; zij verzoeken FILIPS te bevelen dat de oorlog, ondernomen om eene reden even regtvaardig als die om de ketters uit te roeijen, ten minste christelijk gevoerd worde en dat men de soldaten, zoowel Spanjaarden als vreemdelingen, aan de bevelen doet gehoorzamen, opdat zij door hunne wreedheden en geweldenarijen geen schandvlek voor het christendom worden. Daarenboven zijn de boeren door hunne moedwilligheid verbitterd en de verdrukking welke zij te verduren hebben maakt hen wanhopend.

De buitensporigheden der Spaansche troepen worden grootendeels verklaard uit de ontberingen aan welke zij waren blootgesteld. De hertog VAN ALVA durft zich, sedert den ongelukkigen uitslag van zijne poging om den tienden penning te heffen, niet meer tot de Staten wenden; hij spaart de beurs der Vlamingers die hem nog gehoorzamen en is genoodzaakt het leger en de vloot door het geld, dat hem van Spanje wordt toegezonden te onderhouden; doch dat geld is niet voldoende en hij ontvangt het slechts zelden, zoodat hij zich dikwijls beklaagt dat hij geen enkelen reaal bezit; de koning van zijn kant toont zich ontevreden over

de onophoudelijke aanvragen om geld waarmede men hem bestormd en dat hij niet bij magte is om te geven. De bevelhebber REQUESENS schetst, toen hij den hertog VAN ALVA in zijne moeijelijke betrekking opvolgt, den slechten staat der financiën: „Elke kroon," zegt hij, „door de schatkist des koningrijks gegeven, kost er verscheidene voor in de handen der soldaten te komen. De kapiteins, officieren en zelfs de geëmployeerden der financiën stelen wat zij maar magtig kunnen worden. Misschien," voegt REQUESENS er bij „zullen de ministers des konings denken dat de toestand wat te zwart is afgeschilderd;" maar hij wilde dat de koning alles wist, opdat hij er zich naar gedragen kon. REQUESENS verklaart tevens dat de ellende onder de soldaten zoo groot is, dat er dagelijks velen van honger en koude omkomen. Het volk was in den beginne het eenige slagtoffer der afpersingen en zorgeloosheid der opperhoofden, maar toen de ontucht der soldaten in een openlijken opstand was overgegaan, moest de koning op zijne beurt de gevolgen van een dergelijk systeem verdragen, met het volk in onderhandeling treden en zelfs zijne troepen terugroepen.

In een zoo hardnekkig gevoerden krijg, vorderde elk gehucht een beleg en de verliezen waren van beide zijden aanzienlijk groot; vooral de Spanjaarden, die aan het klimaat der Nederlanden niet gewend waren, werden gedecimeerd. In Sept. 1572 schrijft ALVA dat er van de Spanjaarden, die in het voorjaar met MEDINA-CELI aangekomen zijn, nog slechts weinigen zijn overgebleven, die in staat zijn de wapenen te dragen, en hij verzoekt dringend om versterking. Gedurende het beleg van Haarlem (11 Febr. 1573) schrijft hij: „Het zijn voornamelijk de Spanjaarden, die veel te verduren hebben; hij zou niet durven zeggen hoe weinig er nog in het kamp overgebleven zijn. Er zijn nog slechts drie hoofdofficieren die dienst kunnen doen; de anderen zijn gewond of dood."

Indien de heldhaftige verdedigers, die de republiek der Vereenigde Provinciën gesticht hebben, door den grond van hun vaderland voet voor voet aan de geoefendste legers en aan de beroemdste veldheeren van Europa te betwisten, titels van bewondering noodig hadden, vinden wij ze voorzeker in de briefwisseling van FILIPS II met de Spaansche opper-

hoofden van het leger. Deze laatste prijzen inderdaad hunne vijanden veel meer dan hunne eigen soldaten, en kunnen de bewondering niet genoeg uitdrukken die hun de buitengewone moed en volharding der verbondenen, waarmede zij zich de grootste opofferingen voor de verdediging van hunne vrijheid getroosten, veroorzaakt. De hertog VAN ALVA zegt in een brief, van het beleg van Haarlem sprekende, dat hij eene stad nog nooit zoo goed verdedigd zag worden. Hij schrijft den koning (18 Maart 1573) dat de opgestane steden een achtste en een derde van de waarde der koopwaren, welke er in- en uitgevoerd worden, aan den prins van Oranje betalen, en dat zij hem den tienden penning voor de dienst van hunnen koning geweigerd hebben te geven. „De moeite," zegt ALVA, „welke dit volk uwe majesteit veroorzaakt en de mildheid waarmede het en zijn leven en zijne goederen dien oproerling van een prins aanbieden, doet mij dikwijls den moed verliezen. Voor het overige is de hardnekkigheid der ongelukkigen in hunne boosheid en ketterij zoo groot, dat te Dordrecht op bevel van den prins van Oranje een hoofdgeld uitgeschreven zijnde ten einde zijne ruiters te kunnen betalen, vele burgers zeiden dat het te weinig was hetgeen men hun vroeg en dat zij gaarne het dubbele zouden betalen."

REQUESENS, voor dat hij in de Nederlanden kwam, vroeg hoe het mogelijk was dat de vijanden zulke groote vloten konden onderhouden terwijl de koning niet in staat was er eene uit te rusten; maar nu is het hem duidelijk geworden want zij, die den prins dienen, vechten om hun leven, hunne goederen en hunne valsche godsdienst te verdedigen, terwijl zij zich vergenoegen hunne levensmiddelen zonder soldij te ontvangen.

Terwijl de legers der beide natiën handgemeen zijn, wordt er in de briefwisseling van FILIPS met zijne ministers natuurlijk minder over de questies van het inwendig bestuur geschreven; doch van tijd tot tijd worden zij toch aangeroerd. De wensch om de onderwerping der oproerlingen te bespoedigen doet weder aan eene algemeene vergiffenis denken, en wij zien dan dezelfde verschillen in meening en dezelfde besluiteloosheid ontstaan waarvan wij bij eene vroegere gelegenheid melding hebben gemaakt; FILIPS II stemt alleen toe diegenen

vergiffenis te schenken die de wapenen niet tegen hem hebben opgevat; de hertog VAN ALVA, die zoo als men wel denken kan, geen voorstander is van eene algemeene vergiffenis, kan zich niet onthouden van op te merken, dat er alsdan weinigen zullen zijn waaraan die vergiffenis geschonken kan worden, *daar er in deze steden slechts weinigen gevonden worden, die de wapenen niet opgevat hebben.* De hertog van MEDINA-CELI, dien de koning ALVA had toegevoegd om hem behulpzaam te zijn in het besturen der Nederlanden, dringt van het begin der oneenigheden af sterk op eene algemeene vergiffenis aan; PRATS en BARLAYMONT zijn van hetzelfde gevoelen. Toen REQUESENS tegen het einde van Nov. 1573 het bestuur aanvaardde, was het geschil nog niet bijgelegd, waarop hij eene vergadering bijeenriep om er over te handelen; de hertog VAN ALVA en zijn zoon don FREDERIK, den dag vóór de Nederlanden te verlaten, verklaarden zich nog tegen eene algemeene vergiffenis, en toonden zich dus tot het einde toe getrouw aan hunne beginsels; REQUESENS daarentegen deed alle voordeelen van eene algemeene goedertierendheid gelden en dit gevoelen behield de overhand.

Ofschoon FILIPS voor de algemeene meening in verschillende belangrijke punten had moeten onderdoen en voornamelijk in het geschil over de nieuwe belastingen, was zijn verlangen echter om de regering der Nederlanden geheel en al te hervormen door naar Madrid en om zijn koninklijken persoon het middelpunt des bestuurs te brengen, dat onder zijne voorgangers in de provinciën en in handen der Nederlanders gebleven was. Zijne briefwisseling geeft van dit verlangen de stelligste bewijzen. Het zijn de gewapende oproerlingen niet waarover FILIPS en de hertog VAN ALVA zich het meest bekommerden, de Raden in de Nederlanden ingesteld, waren voor hen een doorn in het oog, — dien zij wel zouden willen uitroeijen. „De Geheime Raad en de Raad van State," „schrijft ALVA den koning; „zijn beide door een slechten geest bezield; zij stellen zich ten doel den koning onder voogdij te houden opdat hij niets zonder den wil der inwoners kan uitvoeren. Indien de koning meester der Nederlanden wil worden dan moet dat veranderd worden en men zal er niet toe geraken dan door Spanjaarden en Italianen in de beide Raden te benoemen. Hij laat den koning weten dat

hij in de opengevallen plaatsen van den Geheimen Raad nog niet voorzien heeft, opdat zijne majesteit dien naar zijn goedvinden kan reorganiseren door er Spanjaarden en Italianen in te brengen, en uit dit land menschen te benoemen die zonder kennis en van een gemakkelijk karakter zijn, op deze wijze zullen het de Italianen en Spanjaarden zijn die het land besturen. De koning schrijft ALVA dat het raadzaam zal zijn den Nederlanders bekend te maken dat zij voortaan, zonder de toestemming van hun vorst, geen huwelijk meer mogen sluiten. Door alle mogelijke middelen zocht FILIPS II het bestuur der Nederlanden in handen te krijgen, en de inwoners waren het daarentegen allen eens een eigen bestuur te behouden, zoodat in dezen toestand het bestuur der Nederlanden voor Spanje eene ware krachtsinspanning was, welke elk oogenblik hare gevaren aanbood. ALBORNOZ, geheimschrijver van ALVA, beoordeelde dezen toestand zeer verstandig toen hij schreef: „Zoolang er Spanjaarden in deze provinciën zijn, zal men ze niet kunnen onderwerpen, en indien zij vertrekken zullen de godsdienst en het land verloren zijn. Men moet dus tusschen deze twee uitersten een middel kiezen dat in staat is de kwaal te genezen."

De groote onverdraagzaamheid tusschen Spanjaarden en Vlamingen blijkt inderdaad uit alle berigten welke FILIPS van zijne berigtgevers uit de Nederlanden ontvangt; deze laatsten sparen in hunne rapporten evenmin de trouw geblevene provinciën, als die welke zich onder het vaandel van den prins van Oranje hebben geschaard. „De hertog VAN AERSCHOT," schrijft ALBORNOZ, „heeft openlijk in Antwerpen zulke aanstootelijke dingen gezegd, welke men zelfs van den prins van Oranje niet zou verwachten. De inwoners van deze gewesten zijn nog meer afkeerig van onze natie dan van den duivel. De hertog VAN ALVA is door de ketters zoo gehaat, dat zij alleen op het hooren van zijn naam woedend worden." De zelfde ALBORNOZ, zich beklagende over den tegenstand welke de heffing van den tienden penning bij de ministers des konings ondervonden heeft, schrijft in een brief dat eenige onder hen verdienden onthoofd te worden. REQUESENS zelf, die door zijne gematigdheid het kwaad, door den hertog VAN ALVE veroorzaakt, tracht te verbeteren, laat zich in het geheel niet gunstig over de Vlamingers uit: „Van de twee dingen, welke

JULIUS CESAR bij de inwoners van dit gewest heeft opgemerkt, te weten het vergeten der ontvangene weldaden en beleedigingen, heb ik slechts het eerste opgemerkt; want niet alleen vergeten zij niet de beleedigingen welke hun aangedaan zijn, maar zij beschouwen daarenboven nog als zoodanig die welke zij nooit ondergaan hebben. In den haat tegen onze natie," voegt REQUESENS er bij, „doen zij die uwe majesteit dienen voor de opstandelingen in niets onder."

Men moet zich ook niet verwonderen, dat al degenen die het bewind der Nederlanden in handen hebben over hunnen toestand ontevreden zijn, en dat zij zeer dikwijls den wensch uiten om van hunne betrekking ontheven te worden; nu eens beklagen zij zich over de aanmatigingen en den onrustigen geest der edelen en dan eens over het hof van Madrid. De waardigheid, waarmede de koning zijne zuster, de hertogin van Parma, bekleed heeft, wordt haar ondragelijk. GRANVELLE schrijft dat deze prinses van 1563 af er aan gedacht heeft om het bestuur te verlaten; den 14 April van dat zelfde jaar, verklaart hij dat hij alle gelegenheden om met haar alleen te zijn ontwijkt, omdat zij, wanneer hij bij haar bleef, twee of drie uren door zou brengen met klagen en weenen. Herhaalde malen verzoekt zij haar ontslag, want haar toestand wordt netelig. Haar geheimschrijver, TH. ARMENTEROS, schrijft den 25 Dec. 1566, toen de gisting der gemoederen haar toppunt bereikt had: „Ik begrijp niet hoe mevrouw nog leeft. Iedereen vraagt haar om hulp en niemand is tevreden met hetgeen zij doen kan. Ik vrees dat mevrouw ernstig ziek zal worden ten gevolge der zwarigheden waarmede zij te kampen heeft en van het verdriet dat men haar veroorzaakt. Gedurende drie maanden staat zij reeds voor het aanbreken van den dag op, en doorgaans wordt 's morgens en 's avonds de vergadering bijeen geroepen; het overige van den dag en nacht besteedt zij om audientie te geven, de brieven welke haar van alle kanten worden toegezonden te lezen en de antwoorden klaar te maken die er op gegeven moeten worden." GRANVELLE, die zijne betrekking slechts drie jaren bekleedde, schreef den 20 Sept. 1562 aan PEREZ: „Gij zoudt mij niet meer herkennen zoo wit is mijn haar geworden." VIGLIUS, president van den Raad van State, en BARLAYMONT geven ook hunne wenschen te kennen om van hunne betrekking ontslagen te worden.

ALONSO DEL BANTO schrijft aan PEREZ dat hij en LAURENT DE VILLAVICENCIO in de grootste ontbering verkeeren en dat zij bijna van honger sterven. Wij hebben reeds van de losbandigheid van den hertog VAN ALVA melding gemaakt; heeft men ooit beklagelijker taal gehoord dan die welke de hertog, die zeventien provinciën tiranniseerde, in een brief van den 23 Dec. 1572 schreef: „Was het niet anders dan mij hier zes jaren gehouden te hebben, de grootste vermoeijenissen doorstaande en van honger stervende, daar ik sedert mijn vertrek uit Spanje meer dan *driemaal honderd duizend kroonen* van mijne eigene penningen verteerd heb, en *noch daar, noch hier iets meer bezit om van te leven.*" De groote oneenigheden welke tusschen de personen, die in de Nederlanden den koning vertegenwoordigden, bestonden waren zonder twijfel de oorzaak van den afkeer dien wij zoo even vermelden. Den 29 Aug. 1564 schrijft de hertogin den koning dat GRANVELLE, VIGLIUS en hunne ambtgenooten zich tegen het bijeenroepen der Algemeene Staten verzetten, daar zij vreezen dat men hunne onregtvaardigheden en bedriegerijen ontdekken zal. De hertogin beschuldigt VIGLIUS bij den koning van de ringen, kleinodiën en andere kostbaarheden van de kerk St. Bavon gestolen te hebben, van zich van het geld door den laatsten abt nagelaten, dat ongeveer een kapitaal van 100,000 gulden bedroeg, meester gemaakt en in alle geregtshoven zijne neven aangesteld te hebben enz. De hertogin en haar geheimschrijver ARMENTEROS worden door verscheidene berigtgevers ook niet gespaard. „De Vlaamsche edelen," schrijft ALONZO DEL BANTO den koning, „doen de hertogin gelooven al wat zij willen, daar zij zich door ARMENTEROS laat leiden, die zijn best doet de edelen te bevredigen om *beter te kunnen stelen en zich rijk te maken.* ARMENTEROS is van zijne ziekte hersteld," schrijft LORENZO, „indien hij gestorven ware zou hij door het volk niet zeer betreurd zijn geworden, dat hem gewoonlijk ARGENTEROS noemt." Bij elke gelegenheid dwarsboomen de hertog VAN ALVA en van MEDINA-CELI elkander en ALVA schrijft ook dat er geen toorniger noch wantrouwender mensch is dan zijn ambtgenoot.

„Had het Gode behaagt," schrijft ALBORNOZ, „dat de koning den hertog VAN MEDINA-CELI nooit tot opperbevelhebber benoemd had, want indien hij hier blijft zal hij alles in acht en misschien in vier maanden verloren hebben." De hertog VAN

MEDINA-CELI beklaagt zich van zijn kant bij FILIPS over ALVA dat hij hem alle magt ontneemt.

La correspondance de PHILLIPPE II sur les affaires des Pays-Bas brengt ook vele dingen van de internationale staatkunde van FILIPS en van zijne betrekkingen met de andere staten van Europa en vooral met Engeland, Duitschland en Frankrijk aan het licht. FILIPS maakte er geene zwarigheid van om door de intrugue en des noods door de wapenen en zelfs door moord zich in de aangelegenheden der naburige staten te mengen, en vooral wanneer het de belangen der Roomsche godsdienst gold. In dit opzigt is niets belangrijker dan zijne briefwisseling met den hertog VAN ALVA over de zamenzwering van den hertog VAN NORFOLK; zijn plan was ELISABETH te doen vermoorden, en vervolgens een leger in Engeland te ontschepen ten einde de moordenaars te ondersteunen, over welks wettigheid hij geen den minsten twijfel koestert, de eenige zwarigheid, waarover hij het met zijn luitenant niet eens is, heeft betrekking op de mogelijkheid van de uitvoering; de hertog VAN ALVA stelt hem de moeijelijkheden voor waarmede eene dergelijke onderneming gepaard gaat en spoort FILIPS aan er van af te zien; de koning hoort niet naar die tegenkantingen en wil met alle geweld zijn voornemen ten uitvoer brengen „opdat men, „voegt hij er bij," deze gelegenheid niet voorbij laat gaan om het Catholicisme in Engeland te doen herleven."

FILIPS II is zeer verontwaardigd over de verdraagzaamheid welke keizer MAXIMILIAAN van Duitschland aan zijne ketterssche onderdanen toont; hij belast in 1562 NICOLAAS GAZMAN met eene zending om met den keizer over dit onderwerp te handelen. Bij elke gelegenheid wantrouwt hij Duitschland en gaat zelfs zoo ver een bevel uit te vaardigen waarbij het aan iederen Duitscher verboden is in zijne landen te komen.

FILIPS II vestigt niet alleen zijne aandacht op de gebeurtenissen in Duitschland, maar vooral ook op die in Frankrijk; verscheidene malen biedt hij den koning zijne hulp tegen de Protestanten aan, en geeft zijne verontwaardiging te kennen telkens als de koning met deze laatsten onderhandelt. In zijne briefwisseling wordt reeds gewag gemaakt van de ontwerpen, welke het Spaansche hof had ten aanzien van de troonsopvolging der VALOIS.

„Indien de koning van Frankrijk en zijn broeder kwamen te

sterven, schrijft de hertog VAN ALVA den koning, 1 Nov. 1567, zou men de kroon voor uwe majesteit kunnen eischen daar de koningin (ELISABETH van Frankrijk) er regt op heeft, de Salische wet waarvan men spreekt is eene schets, en de wapenen zouden de moeijelijkheden welke zij aanbiedt wel overwinnen."

Handelden koning KAREL IX en zijne raadslieden opregt toen zij met den grijzen COLIGNY dikwijls gesprekken hielden en geneigd schenen te zijn de betrekkingen met Spanje af te breken en de oproerlingen in de Nederlanden te ondersteunen? De stukken welke wij nagegaan hebben, bewijzen dit geschilpunt, waar zoo veel over getwist is geworden, op eene stellige wijze; zij bevestigen ten minste dat FILIPS II en zijne ministers aan de betrekkingen van Frankrijk met de opstandelingen in de Nederlanden geloofden, en een aanval van Frankrijk vreesden. De hertog VAN ALVA schrijft den koning, (25 Mei 1572) dat hij aan de troepen in Italië bevel moet geven dat zij zich gereed moeten houden om op het eerste bevel tegen den koning van Frankrijk op te rukken. ALBORNOZ maakt van een brief melding door KAREL IX den 27 April aan LODEWIJK van Nassau, broeder van den prins van Oranje, gezonden, waarin de koning verklaart, dat hij besloten heeft de legers van zijn koningrijk te gebruiken om de Nederlanden van de onderwerping van Spanje, waaronder het gebukt gaat te verlossen; ALVA schrijft den 29 Julij dat de kardinaal van Lotharingen hem verwittigd heeft dat hij op zijne hoede was en dat de vloot welke men toen in Frankrijk uitrustte, bestemd was om de Nederlanders te helpen. De GUISES, die de belangen van Frankrijk aan die van de Roomsche kerk en van hun huis opofferden, maakten Spanje met de ontwerpen van hunnen koning bekend en zouden weldra aan deze mogendheid een schitterender dienst bewijzen door al die ontwerpen door den St. Bartholomeus-nacht te verijdelen.

„Door middel zijner papieren," zegt CAMBRERA zijn historieschrijver, „bewoog FILIP II de wereld van zijn koninklijken zetel." Van daar het algemeen belang dat de *correspondance* van dezen prins veroorzaakt heeft, en dat ons aangespoord heeft van den grooten hoop eenige stukken te nemen, welke dienstig kunnen zijn om of de Spaansche staatkunde, of het ware karakter van den opstand in de Nederlanden te doen kennen.

D. B.

„GOEDEN MORGEN, HEER POORTIER!"

(Max Ring navertald.)

DOOR

P. VAN DE VELDE ME.

Ten tijde van de regering van FREDERIK WILHELM I, koning van Pruissen, den strengen soldaten koning, leefde in de residentiestad Potsdam de poortier GREGOOR, die, even als de meeste poortiers in dien tijd, een eerste knorrepot was. Vooral hield hij vreeselijk veel van zijn gemak, en snaauwde daarom de arme boeren af, wanneer deze vroeg ter markt kwamen en wenschten binnen gelaten te worden. Dikwijls liet hij ze uren lang, hoe koud het ook mogt zijn, voor de poort wachten, daar hij maar niet besluiten kon, zijn heerlijk warm bed te verlaten. Terwijl die arme stumperts dan stonden te klappertanden en bijna bevroren van de koude, kroop hij er nog eens heerlijk onder, en trok de zware dekens zoo ver mogelijk over de ooren, om hun kloppen en roepen toch maar niet te hooren, en als 't mijnheer eindelijk beliefde, op te staan, dan kwam hij als een nijdige kettinghond op hen losschieten en beantwoordde hunne regtmatige klagten met allerlei smaadredenen en onzachte woordjes, welke het onnoozele boerenvolk zich liet welgevallen en zwijgend aanhoorde, ten einde door hem nog niet erger behandeld te worden.

In dien tijd was zulk een poortier een zeer gewigtig persoon; niet alleen was 't zijn post om de poort te openen en te sluiten, en aanteekening te houden van alle in- en uitgaanden, maar hij had ook het toezigt over de belastingen der ingevoerde levensmiddelen, zoodat hij naar zijn goeddunken het een en ander door de vingers kon zien, of de bestaande wetten ten strengste toepassen. Daarom waagden de arme boeren het niet, om zich de minste klagt te laten ontvallen, ja sommigen ontvingen vol eerbied een pak slagen van den gevreesden knorrepot. Wilden zij ongeschoren blijven, dan moesten zij bovendien nog eene bijzondere belasting betalen, die altijd in den zak van den heer GREGOOR vloeide.

Zoo menig pondje boter en zoo menig jong hoentje verdween heimelijk in de keuken, opdat de bulderende poortier maar een oog zou toedoen, en somtijds had hij zulk eene goedhartige bui, dat hij sommige dingen niet wilde zien. 't Was dus niet te verwonderen, dat de man zich voor den gewigtigsten persoon in geheel Pruissen hield, en in zijnen trots even veel, zoo nog niet meer dan de koning meende te zijn.

—

Andermaal stonden de arme boeren op eenen kouden morgen voor de nog geslotene poort, en verzochten te vergeefs om binnen gelaten te worden. Hoe meer zij klopten, des te dieper kroop de onbarmhartige poortier onder de dekens. Te vergeefs verzocht zijne dochter MARIA, een lief en goedhartig kind van achttien jaar, hem op te staan, daar zij diep medelijden kreeg met de kloppende boeren.

„Laat ze maar kloppen!" bromde de oude, „'t zal hun op 't laatst wel vervelen. Dat domme boerenvolk verdient niet beter!"

„Maar ze staan al zoo lang buiten!" antwoordde het schoone meisje verlegen.

„Bemoei u niet met dingen die u niet aangaan. Een, twee, drie! naar de keuken en zorg voor mijn ontbijt!"

„Als gij niet verkiest op te staan, geef mij dan de sleutels maar, om de poort te openen!"

„Daar kan niets van inkomen. Ik ken je wel, uit pure goedhartigheid zou je die spitsboeven maar alles laten binnensmokkelen. Dat zou me eene mooije historie worden!"

„Maar vader, die arme menschen hebben evenwel al zooveel te lijden, dat het een steen, laat staan een mensch moet vermurwen."

„Kom me niet weêr met die domme praatjes aan boord," riep de poortier vertoornd, of ik zal ze weten af te leeren!"

Het roode gezigt werd onder de slaapmuts nog rooder en dikker en opgeblazen van woede, en een ruwe vloek, dien hij liet hooren, vermaande de dochter, om haar plan te laten varen. Zij vond het dus maar het verstandigst, de kamer te verlaten, en naar de keuken te gaan, om de soep voor haren geachten vader gereed te maken. Terwijl zij aan den haard stond en het vuur haar lief gezigtje bescheen, kon men duidelijk zien, dat éénc voorname gedachte haar bezig hield.

Maar als zulk een jong en tevens zoo schoon meisje daar zoo droomend in de vlammen staat te turen, zoo als MARIA nu deed, verwed dan maar gerust tien gulden tegen een, dat zij aan een zeer geliefd voorwerp denkt. Dat was ook hier het geval, want de dochter van den poortier hing met haar gansche hart aan eenen jongeling, die in Potsdam bij de koninklijke garde diende. Hij heette WILHELM DOORN, en was de knapste van de garde, zoo slank als een jonge denneboom en daarbij de beste kerel en het getrouwste hart op de wereld. Tot nu toe had MARIA hare liefde zorgvuldig voor haren vader verborgen gehouden, want hij zou nooit dulden, dat zij de vrouw werd van eenen krijgsman, en vooral niet van een gemeen soldaat. Er heerschte toenmaals, en niet ten onregte, een algemeen vooroordeel tegen alles, wat militair was, daar het leger niet zoo als thans uit landslieden, maar uit een zamengeraapten hoop menschen uit alle natiën, uit onverbeterlijke deugnieten, uit weggeloopen verkwisters, kortom, uit niet veel bijzonders bestond. Zulk eene verwilderde bende kon alleen door de strengste discipline en ijzeren hardvochtigheid in toom gehouden worden. Orde was alleen door het scherpste toezigt en de zwaarste straffen te verkrijgen en te bewaren. Van het wreede en afschuwelijke der toenmalige krijgsartikelen kan men zich tegenwoordig naauwelijks een denkbeeld vormen. Tienmaal spitsroeden loopen stond op de geringste misdaad, en wie iets durfde tegenspreken, werd half dood geslagen. Den deserteur sneed men neus en ooren af, of men hing hem op; een dergelijk lot trof ieder, die eenen deserteur verborg of in de vlugt behulpzaam was; zonder eenige genade werd hij opgehangen. Zulk eene barbaarsche behandeling moest noodwendig den militairen stand in minachting brengen, en daarom waren er ook maar zeer weinig jongelingen, die vrijwillig dienst namen, de meesten werden er toe gedwongen of door werfofficieren door list en geweld voor de dienst geprest.

Zoo was 't ook met WILHELM DOORN gegaan, die als zoon van eenen onderwijzer in de nabijheid van Berlijn, zich op de wetenschappen wilde toeleggen. Door zijne lange en toch krachtige ligchaamsgestalte was hij de overal maar lange lieden loerende en zoekende wervers des konings in handen gevallen, en niettegenstaande zijn verzet en

de dringende verzoeken des vaders soldaat geworden. Langzamerhand schikte hij zich in zijn lot, al dacht hij in 't eerst ook, dat hij het zoude moeten besterven. Door een onberispelijk gedrag verwierf hij zich de achting zijner meerderen, en daar deze in hem eenen hoogeren trap van beschaving opmerkten, behandelden zij hem met groote achting en met eene vriendelijkheid, die waarlijk tot de uitzonderingen behoorde. Zelfs werd hem te kennen gegeven, dat hij het, bij voortdurenden ijver, tot onderofficier en wie weet tot welken hoogeren graad zou kunnen brengen.

Zijne kennismaking met MARIA verzoende hem geheel en al met zijn lot. Hij had het meisje op zekeren dag voor eenen dronken soldaat beschermd, en zich bij deze gelegenheid door zijn zoo wel moedig als betamelijk gedrag, hare toegenegenheid verworven, die langzamerhand bij beiden in innige liefde overging. 't Is waar, hunne zaak stond hopeloos, want MARIA kende haren vader maar al te goed en wist, dat hij tot zulk eene verbindtenis nooit zijne toestemming zoude geven. Zij rekende evenwel op het een of ander gelukkig toeval, maar hoofdzakelijk op de bevordering van haren minnaar tot onderofficier. Eenige dagen geleden had WILHELM haar die heugelijke gebeurtenis medegedeeld, benevens zijn vast besluit, om alsnu bij haren vader aanzoek om hare hand te doen.

Zie daar de reden, waarom het meisje zoo nadenkend in den flikkerenden gloed van den haard staarde, en zelfs zoodanig in diep gepeins was verzonken, dat zij de soep van den heer GREGOOR liet aanbranden. Deze was toch eindelijk tot het stoute besluit gekomen, zijn bed te verlaten en voor de wachtende boeren de poort te openen, hetwelk gewoonlijk met de grootste minzaamheid plaats had, en dezen morgen door eene menigte vloeken vergezeld was. Na zulk een aangenaam en stichtelijk begin van den dag, gebruikte hij zijn ontbijt met den grootsten eetlust en zette zich vervolgens in het volle besef zijner waardigheid op de bank voor zijne deur neder, ten einde tot bevordering der spijsvertering een pijpje te rooken. In deze hoogst aangename bezigheid werd hij gestoord door de komst van den jongen onderofficier, die om de ons bekende reden de stoute schoenen had aangetrokken. Er was zeker geen knapper jongen in

't geheele regiment; de blaauwe uniform met scharlaken roode opslagen scheen aan zijn ligchaam gegoten te zijn. Vest en broek vertoonden niet het minste smetje en van onder de muts kwamen de gepoederde lokken en het staartje uiterst deftig te voorschijn.

Hoe klopte het hart van het meisje, dat van achter het gordijn gluurde, van vreugde maar ook van bange verwachting, toen zij haren minnaar met zijne mannelijke houding op den poortier zag toetreden.

„Wat moet je?" snaauwde hij den onderofficier toe, die hem op krijgsmanswijze had gegroet.

„Ik wilde," antwoordde deze zeer beleefd, „wel eens een paar woorden met u in vertrouwen spreken!"

„Ik weet niet, dat ik hoegenaamd iets met je te maken heb, maar ik zal je toch aanhooren."

„Gij hebt eene dochter!"

„Die je, hoop ik, geheel en al onverschillig zal zijn."

„Ik heb uwe MARIA leeren kennen."

„Duizend Donnerwetter!"

„Ik bemin haar!"

„Dan zullen je dadelijk tien millioen duivels halen!"

Den onderofficier, die op deze allervriendelijkste wijze door zijnen aanstaanden schoonvader werd bejegend, zwol de ader des toorns op het anders zoo spiegelgladde voorhoofd, en zijn bloed vloog hem naar 't hoofd, maar een blik op het raam, waar het beminde voorwerp met gevouwen handen verontschuldiging scheen te smeeken, deed hem zijne woede onderdrukken en de hem toegevoegde beleediging vergeten. Hij verhaalde zoo goed en zoo kwaad als dat, te midden van de onophoudelijke smaadredenen en vloeken van den poortier, geschieden kon, zijne geheele levensgeschiedenis, en vroeg eindelijk om de hand van het meisje.

„Ik ben tegenwoordig onderofficier," voegde hij er bij, als wilde hij zijn aanzoek daardoor meer klem bijzetten, „en kan des noods nu reeds eene vrouw onderhouden, daar onze heer en koning aan zijne garde eene vrij hooge soldij betaalt. Als ik nog een paar jaar heb gediend, en mij behoorlijk gedraag, krijg ik eene burgerlijke betrekking, daar ik in mijne jeugd nog al veel geleerd heb. MARIA bemint mij en ik zal

haar op de handen dragen. Geef ons dus uwe toestemming en maak ons beiden gelukkig."

„Dat moest er ook nog bijkomen," riep de vergramde poortier; „wel ja, ik zou mijne dochter aan een verloopen soldaat geven!"

„Mijnheer! eerbiedig de koninklijke uniform," riep de onderofficier, wiens eergevoel gekwetst was.

„Wat gaat mij den koning aan? Hier in mijn huis ben ik koning, en als ik je nog een goeden raad schuldig ben, pak dan dadelijk je biezen, of ik zal van mijn regt gebruik maken en je den kortsten weg wijzen!"

Was de poortier niet de vader van zijne MARIA geweest, dan had de jonge krijgsman hem misschien met zijn gebalden vuist een antwoord gegeven, dat hij niet zoo spoedig had vergeten. Maar nu bleef hem niets over, dan vol vertwijfeling heen te gaan. In den loop van den dag werd zijne smart nog vergroot door eenen brief van MARIA. Zij schreef hem daarin dat er niets meer aan te doen was, dat haar vader stellig en zeker had verklaard, dat hij haar reeds den volgenden dag de bruid van den rijken dikken bakker SCHMUNZEL zoude laten worden, om haar al die verliefde grappen met haren WILHELM af te leeren.

Deze brief beroofde den armen onderofficier van zijne laatste hoop, en daar hij zonder zijne MARIA niet kon leven, besloot hij nog heden te sterven, en door eenen zelfmoord een einde aan zijn leven te maken. Vervuld met dit wanhopig en romanesk besluit, laadde hij zijn geweer en verliet daarmede onopgemerkt zijne kazerne, nadat hij in eenen zeer teederen brief, dien hij op de tafel liet liggen, een hartroerend afscheid van zijne zielsbeminde had genomen. Met akelige gedachten vervuld, die allen op sterven en wanhoop nederkwamen, wandelde hij de poort uit en ging naar de oevers van de rivier de Havel. Daar ging hij onder eenen boom zitten, die hem voor de nieuwsgierige blikken der voorbijgangers verborg, met het plan om zijn bloedig voornemen ten uitvoer te brengen. Misschien was 't de gedachte aan zijnen ouden vader of aan de smart, die hij door zijnen dood aan zijne geliefde moeder veroorzaken zou, welke hem

nog een oogenblik voor den akeligen dood deed terugdeinzen. Maar de vertwijfeling behield de overhand, en hij greep naar het geladen geweer, dat hij naast zich in het gras had nedergelegd. Hij nam het weder op, en met die liefde tot orde, welke goede soldaten eigen is, onderzocht hij nog eens, of het door de vochtigheid van den grond ook geleden had en of het pankruid ook nat was geworden. Terwijl hij hiermede bezig was, hoorde hij plotseling in de nabijheid stemmen van menschen; onwillekeurig luisterde hij, en wat hij daarvan kon verstaan, hield zijne opmerkzaamheid in zulk eene hooge mate gaande, dat hij voor eenigen tijd alle gedachten aan den zelfmoord onderdrukte. Hij meende die stemmen te herkennen, maar hij vertrouwde zijne ooren niet. Hij boog de takken van den boom, die hem volkomen verborg, een weinig van elkander, om de sprekenden beter te kunnen zien. Achter den breeden stam verborgen, kon hij zelf onopgemerkt blijven, en toch alles zien wat er voorviel. Nu zag hij van den oever der Havel, die door digt wilgen kreupelbosch omgeven was, eenige soldaten, die, even als hij, bij de koninklijke garde dienden. Het waren meest Polen, Hongaren en Wallachijers, die hier bijeen gekomen waren. De onderofficier had tot nu toe maar een enkel woord van hun gesprek kunnen opvangen, maar dit was zelfs genoeg, om hem in de grootste spanning te brengen. Ten einde nog meer en nog beter te hooren, bleef hem geen ander middel over, dan op handen en voeten door het gras kruipende, nader te komen bij de plek, waar zij zich bevonden. Het minste geruisch zou hem verraden hebben; dan ware zijn dood zeker geweest, en hoewel hij voornemens was geweest, om zelf zich het leven te benemen, wilde hij toch niet gaarne door de handen van de schurken omkomen.

Eindelijk was hij zoo digt bij hen gekomen, dat hem geene lettergreep meer konde ontsnappen. Op eene met gras begroeide plek, die hooger was dan het omliggende land en dus vrij goed voor troon of zetel van den woordvoerder kon dienen, zat een Pool, een vent als een boom, met een vreeselijk liktceken dwars over zijn gezigt, en met fonkelende oogen, die de vorige week wegens een vergrijp jegens de krijgstucht dertigmaal spitsroeden had geloopen. Hij toonde thans aan zijne

makkers zijnen ontvleeschden rug, die nog de bloedige sporen droeg van de ondergane straf.

„Zoo kan het niet blijven," zeide de mishandelde soldaat, „dat kan geen hond, laat staan een christenmensch uithouden. Als gij er zoo over denkt als ik, dan deserteren wij allen, en dienen niet langer onder de vanen van zulk een tiran!"

„Wij willen ook niet langer blijven en nog heden nemen wij de vlugt!" riepen eenparig de overigen.

„Ja dat is goed en wel," antwoordde de belhamel, maar dat gaat nog zoo gemakkelijk niet. Gaan wij niet allen te gelijk, dan worden wij spoedig weder gevangen genomen en gaan wij wel te gelijk, dan verwekt het te veel opzien en ons plan zal dadelijk uitlekken. Luister daarom naar mijnen raad; ik heb een plannetje gemaakt, dat u stellig zal bevallen, daar het ons eene uitmuntende gelegenheid tot vlugten geeft, en ons tevens eene heerlijke wraak op dien wreeden koning verschaft!"

„Laat hooren!" was de algemeene kreet.

„Vooreerst moet gij digter bij elkander komen, opdat ons niemand kan beluisteren, en verder moet ieder uwer zich door eenen eed verbinden, om geen woord van dit gesprokene te verraden, of zich te laten ontvallen, daar dit ons allen het leven zou kosten. Wilt gij dien eed doen?"

„Wij zweren het!"

„Vervolgens moet gij mij beloven, dat gij mij zult gehoorzamen en mijne bevelen naauwkeurig zult uitvoeren."

„Kom!" schreeuwde een ongeduldige Hongaar, „praat nu maar niet langer. We zijn immers geene kinderen en mogt er onder ons een verrader schuilen, dan neem ik dien voor mijne rekening. Ik vermoord hem, waar ik hem ook aantref."

„Den dood aan de verraders!" riep de geheele bende eenparig.

„Luister dan naar mijn plan," ging de lange Pool voort. „Wij zullen Potsdam aan alle vier hoeken in den brand steken en te midden van de groote verwarring deserteren. In de eerste ontsteltenis zal niemand op 't denkbeeld komen, om ons te vervolgen en terwijl de burgers en de overige bezetting druk bezig zijn, den brand te blusschen, kunnen wij wel zoo verre van de stad komen, dat men ons niet zoo heel makkelijk kan inhalen. Hoe bevalt u dat plan?"

Allen prezen het om strijd en gaven hunne goedkeuring op allerlei wijzen te kennen, behalve een Wallachijer, die het hoofd schudde.

„Het plan is goed bedacht," zeide hij „maar ik weet er een dat nog beter is. Morgen moeten wij voor den koning exerceren; dan doe ik een kogel op mijn geweer en schiet hem dood. Maar 't moet een zilveren zijn, anders raakt hij hem toch niet. Ik heb er reeds een laten gieten, omdat ik den koning wil en zal doodschieten. Niemand zal 't ontdekken, want het geheele regiment schiet te gelijk. Wie kan zeggen, dat het juist mijn kogel was, en gesteld eens, dat ze zoo slim waren, kan dan mijn kogel niet toevallig in mijn geweer gebleven zijn? Zij kunnen mij in allen gevalle niets anders doen dan....."

„Dan je laten ophangen," antwoordde de Pool, die op zijn eerste plan terug kwam, en de voortreffelijkheid daarvan zoo juist uiteen zette, dat het door de geheele vergadering werd aangenomen. Alleen de koppige Wallachijer had er geen vrede meê, en bleef bij zijn besluit om den koning den volgenden dag bij de parade met een zilveren kogel — want volgens een vrij algemeen verspreid bijgeloof, kon dit alleen door zulk eenen kogel geschieden — op eene verraderlijke wijze dood te schieten.

Nadat de zaâmgezworenen elkander nogmaals het diepste stilzwijgen beloofd, en den volgenden morgen tot de uitvoering hunner helsche plannen bestemd hadden, verwijderden zij zich één voor één, even als zij gekomen waren, ten einde geen vermoeden te verwekken. De luisterende onderofficier had nu zoo veel gehoord, dat hij volstrekt niet meer aan eenen zelfmoord dacht. Daar er geen tijd te verliezen was, ijlde hij naar Potsdam, om het zoo even gehoorde dadelijk aan te geven. Al kon hij de gestrengheid des konings in geenen deele goedkeuren, en al had hij ook zelf onderscheidene malen de manier verfoeid, op welke hij voor de dienst was geprest; toch klopte er nog een te getrouw pruissisch hart onder den blaauwen rok, om eene schanddaad, die hij kon verhinderen, ten uitvoer te laten brengen. Hij kon het verraad van die buitenlanders niet verdragen, en besloot daarom, het koste wat het wilde, hunne booze oogmerken te verijdelen. Spoedig had WILHELM de kazerne bereikt, en nu wilde hij

dadelijk naar den wachthebbenden officier vliegen, om dezen bekend te maken met het komplot, dat er tegen de veiligheid der stad en het leven des konings gesmeed was. Juist wilde hij de ruime kazerneplaats overloopen, toen de wachtmeester zijner kompagnie hem met twee soldaten van de wacht den weg versperde.

„Halt!" riep de wachtmeester, „gij zijt mijn gevangene!"

„Dat is onmogelijk!" riep de verbaasde onderofficier, „ik moet oogenblikkelijk den luitenant spreken."

„Kom, kom! geen praatjes! dadelijk mee naar 't cachot."

„Wat heb ik dan toch misdreven?" riep WILHELM de handen wringende.

„Ja, eigenlijk behoefde ik 't je niet te zeggen, maar daar je anders altijd een braven kerel zijt geweest, en je in de dienst nog al goed hebt gedragen, wil ik met jou eene uitzondering maken. Wel drommels! hoe kon je ook op de gedachte komen, om de hand aan je leven te willen slaan? Weet je dan niet, dat je leven aan den koning behoort? 't Zou een mooije grap wezen, als die kerels zich zelven maar mogten doodschieten, terwijl onze genadige vorst zooveel geld voor hen heeft betaald, alleen omdat zij zich voor hem op het slagveld zouden laten doodschieten! Neen man! dat zou nog erger wezen dan een diefstal en moet minstens met dertigmaal spitsroeden loopen gestraft worden. Je hebt je zelf verraden door een brief aan mejufvrouw GREGOOR, want je slaapkameraad heeft dien gevonden, en, zooals trouwens zijn pligt was, dadelijk aan zijn overste gegeven."

„Ik wil gaarne de straf ondergaan, die ik verdiend heb, als ik maar eerst den luitenant mag spreken. Ik heb hem zeer gewigtige mededeelingen te doen."

„Dat kan niet. Wat je te zeggen heb, kan je mij ook wel zeggen."

„Het geldt het leven van zijne majesteit; het geldt eene zamenzwering!"

„Allemaal larifari!" antwoordde de wachtmeester, die ook al niet tot de slimsten behoorde, „praatjes! je wilt ons wat wijs maken en het doen voorkomen, alsof je iemand van veel gewigt waart."

„Ik zweer u, dat elke minuut uitstel het grootste gevaar kan veroorzaken. De verantwoording komt op uw hoofd neder, wachtmeester!"

„Kom, praat maar niet langer, of ik laat je krom sluiten. Versta je dat beter?"

Nu bleef den armen WILHELM niets meer over, dan zijnen wachtmeester te volgen, die hem voorloopig in de wachtkamer opsloot, die zoodanig was ingerigt, dat er aan geen ontsnappen te denken viel. Hier zat dan de arme onderofficier en had in zijnen kerker den tijd, om over zijn lot na te denken. De gedachte aan het groote gevaar, dat Potsdam en vooral het leven zijns konings bedreigde, liet hem geen oogenblik rust. Maar wat hij ook bedacht, en hoe hij zijne hersenen ook vermoeide en pijnigde, hij wist geen middel, uit de gevangenis te komen, noch om het gewigtige geheim, dat zoo zwaar op zijn hart drukte, aan een geschikt persoon mede te deelen. Eindelijk hoorde hij voetstappen, die zijne deur naderden, er werd een sleutel in het slot omgedraaid, en de cipier trad binnen, om hem zijn avondeten, dat uit eene zeer dunne soep bestond, te brengen. In koortsachtige vertwijfeling smeekte WILHELM hem, om den officier van de wacht te zeggen, dat hij hem dadelijk moest spreken. Het gedrag van den gevangene en zijne vreeselijke opgewondenheid deden den cipier op het vermoeden komen, of de onderofficier wel geheel en al bij zijn verstand was. Daar hij wist, hoe bezorgd de koning altijd was voor de gezondheid van zijne garde, rekende hij zich verpligt, om den in de nabijheid wonenden chirurgijn-majoor met de zaak bekend te maken. Deze verscheen dadelijk en overtuigde zich spoedig, dat WILHELM volstrekt niet waanzinnig was. Zijne vertelling van de beraamde desertie der zaâmgezworenen en de daarmede in verband staande plannen vonden bij den meer beschaafden geneesheer meer geloof dan bij den dommen wachtmeester, die daarenboven zoo nu en dan nog al eens te diep in 't glaasje keek. Daar er geen tijd te verliezen was, nam de officier de taak op zich, om alles aan den koning mede te deelen. Hij spoedde zich derhalve naar het slot, en verlangde den koning te spreken, hoewel het reeds bijna nacht was. FREDERIK WILHELM dacht niet anders, of JONAS, de grootste grenadier van zijne garde, was gevaarlijk ziek geworden, en aan deze omstandigheden had de chirurgijn-majoor het te danken, dat hij op zulk een ongewoon uur nog werd toegelaten.

Met haastige schreden ging de koning den arts te gemoet. Zijn rood gezigt was nog rooder dan gewoonlijk, en de helder blaauwe oogen, die somtijds zoo goedhartig en vriendelijk iemand konden aanzien, hadden eene half angstige, half wilde uitdrukking aangenomen, toen zij den overbrenger van eene vermoedelijk zeer slechte tijding aanstaarden.

„Hoe gaat het met JONAS?" vroeg de koning aan den verwonderden arts; „als je den man dood laat gaan, dan is je laatste brood gebakken. Heb je mij verstaan?"

„Mijne komst alhier heeft niets met JONAS te maken," antwoordde de arts bedaard. „JONAS is zoo gezond als een visch!"

„En waarom kom je mij dan nog zoo laat lastig vallen, zeg? Wacht, dat zal ik je eens even....."

De koning had den bewusten stok reeds opgeheven, met welken hij eigenhandig zijne onderdanen tuchtigde, wanneer zij 't een of ander misdreven hadden. Maar alvorens het bedoelde strafwerktuig op den rug van den chirurgijn-majoor kon nederdalen, had deze van een gunstig oogenblik gebruik gemaakt, en de voorzigtigheid gebruikt, om eenige passen achteruit te gaan.

„Ik moest u spreken over den onderofficier DOORN" sprak hij op zeer eerbiedigen afstand.

„Zoo! DOORN! Ook een goed soldaat, bijna geen zes voet lang!" antwoordde de koning, die al de manschappen zijner garde persoonlijk kende, iets minder toornig. „Nu, wat is er aan de hand? Wat scheelt den jongen?"

„Men heeft mij bij hem geroepen, omdat men hem voor krankzinnig hield. Dat is hij evenwel niet, al is hij ook, gelijk hij mij zelf bekend heeft, van plan geweest, om zich van 't leven te berooven."

„Daarvoor zal de kerel vijf honderd stokslagen krijgen!" brulde de koning. „Hoe durft hij het wagen, zijne handen te slaan aan een leven, dat hem niet toebehoort?"

„Zijn hoofd was wat op hol geraakt door de liefde. Daar hij de dochter van den poortier GREGOOR beminde, maar haar vader zijne toestemming tot dit huwelijk niet wilde geven, was zijn leven hem tot een last geworden!"

„Wacht maar, we zullen wel een einde maken aan die verliefde grappen. Dat kan ik beter dan al die doktoren

met kunne latijnsche recepten. Maar hadt je mij niets anders te zeggen?"

„Neen, uwe majesteit! Maar toen DOORN dien voorgenomen zelfmoord ten uitvoer wilde brengen, is hij onwillekeurig bekend geworden met eene zamenzwering, die hij voorzeker, zoo als zijn pligt hem voorschreef, dadelijk zoude bekend gemaakt hebben, wanneer hij door zijne gevangenneming daarin niet verhinderd ware geworden."

Op bevel des konings verhaalde nu de chirurgijn-majoor, wat hij van den gevangene in den loop van 't gesprek slechts oppervlakkig had vernomen. In 't eerst hoorde FREDERIK WILHELM hem twijfelend en mistrouwend aan, maar de opgave was zoo bepaald, dat hij besloot, om nog in denzelfden nacht met den onderofficier te spreken. Om geen onnoodig opzien te verwekken, wilde hij zelf naar de gevangenis gaan, en zich van de waarheid van het medegedeelde overtuigen. Vergezeld van den arts en eenen adjudant ging de koning dadelijk naar de kazerne. Hier nam hij den wachthebbenden officier mede, en deed zich de gevangenis van den armen DOORN opensluiten. Verblind door het ongewone en onverwachte licht, dat eensklaps de donkere muren bescheen, herkende de gevangene in het eerst den koning niet, die daarenboven in eenen wijden mantel gehuld was, maar toen de koning hem gelastte, om te spreken, toen herkende hij dadelijk die welbekende stem. In het begin ontsteld over de onverwachte verschijning van den gevreesden gebieder, herstelde DOORN zich evenwel zeer spoedig, en verhaalde zonder te haperen, alles wat hij gehoord en gezien had. Die eenvoudige toon, die der waarheid steeds eigen is, en de onmiskenbare bewijzen van echte vaderlandsliefde, die onder het verhalen in zijne woorden doorstraalden, verdreven het wantrouwen des konings, die, nog niet lang geleden, door den zoo beruchten baron CLEMENT op de schandelijkste wijze bedrogen was. Daarom bleef hij ook ditmaal op zijne hoede, ten einde niet weder het slagtoffer zijner ligtgeloovigheid te worden, hoewel het geheele voorkomen van den onderofficier eenen zeer gunstigen indruk op hem maakte. Nadat DOORN zijn verslag geëindigd had, verzonk de koning in een diep en smartelijk nadenken; hij wilde niet gelooven aan het verraad zijner garde, aan de trouweloosheid van die men-

schen, die hij met weldaden had overladen, al waren zij voor het grootste gedeelte dan ook gedwongen geworden, om hem te dienen.

„'t Is goed!" zeide hij na lang gezwegen te hebben. „Ik zal de zaak dadelijk laten onderzoeken, en als je werkelijk de waarheid hebt gesproken, dan zal 't ook niet aan eene behoorlijke belooning ontbreken. Maar dat zeg ik je; heb je gelogen en mijne garde belasterd, dan heeft ook je laatste uur geslagen. Ik weet wel, dat ge niets tegen den dood hebt, maar tusschen sterven en sterven is nog al een groot onderscheid. Den leugenaar CLEMENT, die mij bedrogen en mijne beste vrienden bij mij belasterd had, liet ik de regterhand afhouwen, voor dat hij door de hand des scherpregters viel. Neem dit tot voorbeeld en leer daaruit, hoe ik bedriegers en eerlooze plannenmakers weet te straffen!"

Bij deze vreeselijke woorden zag de koning hem scherp aan, maar het gelaat van den onderofficier toonde niet de minste verandering; hij bleef bij hetgeen hij had gezegd, en gaf, toen hij nog verder ondervraagd werd, nog nadere bijzonderheden benevens de namen der zaamgezworenen op. De schuldigen werden op bevel des konings dadelijk gevangen genomen, en voor eenen krijgsraad gebragt, die nog dienzelfden nacht vergaderde, terwijl FREDERIK WILHELM het voorzitterschap waarnam.

De schrik en verbazing over de onverwachte ontdekking, de indruk van die nachtelijke vergadering en vooral de tegenwoordigheid van den gevreesden koning, — dat alles dwong de schuldigen tot eene spoedige bekentenis. Alleen de beide belhamels, de lange Pool en de koppige Wallachijer bleven ontkennen, ten einde zoo mogelijk hun leven te redden. Maar de bekentenissen hunner medepligtigen, en de zilveren kogel, die bij den Wallachijer gevonden werd, overtuigden den koning, dat de brave onderofficier de zuivere waarheid had gesproken. Na den afloop der teregtzitting ging de koning andermaal naar den redder zijns levens en zeide op zeer vriendelijken toon:

„Je bent een eerlijke kerel en ik ben je schuldenaar. Zeg mij nu maar ronduit, wat ik voor je kan doen, want gaarne wil ik mijnen dank betuigen. Heb je geen wensch op je hart, dien ik kan vervullen?"

„Geen!" antwoordde de onderofficier met eene diepe zucht.

„Je bent een gek!" riep de koning half boos, half lachende, „dan zou je de eenigste mensch op de wereld zijn, die geene wenschen had. Dat maakt je mij niet wijs, kom aan! voor den dag er meê; waar wringt je de schoen?"

De koning, die als hem dit in 't hoofd kwam, even zoo goed zeer vriendelijk als zeer streng kon zijn, legde bij deze woorden zijne hand op den schouder van den onderofficier, en zag hem met zijne helder blaauwe oogen zoo uitvorschend aan, even als een vader, die zijn zoon gaarne wil helpen. Eindelijk kon de aangesprokene niet langer weerstand bieden.

„Wanneer uwe majesteit," zeide hij met ter neder geslagen oogen, „de goedheid wilde hebben, om met den poortier GREGOOR ten mijnen behoeve over zijne dochter te spreken, dan zou ik zeer gelukkig zijn."

„Dat wil ik wel doen, als het meisje wezenlijk voor u geschikt is."

„MARIA is het beste meisje, dat op de geheele wereld te vinden is; deugdzaam, huiselijk en trouw als goud!"

„Alles mooi en wel, maar is zij niet te klein? Ik zie niet gaarne, dat een ferme lange grenadier, met een vrouwtje gaat trouwen, dat naauwelijks tot aan zijnen arm reikt. Als zij evenwel de maat heeft, dan zal je haar hebben, en ik zal zelf met den poortier gaan spreken, en hem zeggen, dat hij zijne dochter aan zulk eenen eerlijken kerel geeft. Maar één ding zeg ik je: niet meer zulke onchristelijke gedachten, hoor je! Wel foei! een einde aan zijn leven te willen maken! Wanneer je mij niet zulk eene uitstekende dienst had bewezen, dan wachtte je het spitsroedenloopen zonder de minste genade!"

De onderofficier dankte den koning reeds bij voorbaat en beloofde, dat hij zich verder als een braaf soldaat en getrouw onderdaan zoude gedragen.

Den volgenden morgen, toen de poortier nog zeer rustig te bed lag en als naar gewoonte de boeren liet wachten, kwam de koning voor de geslotene poort.

„Waarom wordt hier niet opengedaan?" vroeg hij aan de wachtende boeren, die hem niet dadelijk herkenden.

„Wel" antwoordde een boertje, „dat moet mijnheer

zelf maar eens aan den poortier vragen. Hij laat ons staan wachten, zoo lang het hem goeddunkt. Als hij maar warm onder de dekens ligt, kunnen wij hier wachten, al moesten we dan ook doodvriezen."

„Dat is hier eene rare huishouding!" bromde de koning. Die vent moest vijf en twintig stokslagen hebben. Maar laat jelui dat dan maar stilletjes toe?"

„Wat zullen wij er tegen doen?" was het antwoord. „Als wij klagen of vloeken, is 't voor ons nog veel erger, want dan houdt hij ons nog veel langer op, zoodat wij te laat op de markt komen, en alles daar reeds is afgeloopen. Wij kunnen niet anders doen dan heel beleefd jegens hem zijn en hem, als wij tijdig genoeg in de stad willen komen, een pond boter of een stuk vleesch present geven."

„Maar waarom klaagt je dan niet bij den koning?"

„Die heeft wel wat anders te doen, dan luije poortiers tot hunnen pligt te brengen. Die GREGOOR is zoo'n vlegel, dat hij de poort zelfs niet voor den koning zou opendoen, als deze er voor stond!"

„Nu, dat zou ik dan toch wel eens willen zien. Ik zal je eens toonen, hoe je 't met dien kerel moet aanleggen."

Dit zeggende nam de koning zijnen stok en klopte en sloeg zoo vreeselijk tegen de poort, dat een doove het had moeten hooren. Mijnheer GREGOOR, die niet beter wist, of de domme, lastige boeren stonden weder voor de poort te wachten, vloekte en raasde in zijn bed en trok vervolgens de slaapmuts zoo diep mogelijk over zijne ooren, zonder er zelfs aan te denken om op te staan.

Over het wachten hoe langer hoe meer verstoord, klopte de koning al harder en harder en liet daarbij zijne vervaarlijke stem hooren, voor welke anders het hof en de geheele koninklijke familie sidderde.

„Er uit luiaard! Doe open, nietswaardige langslaper!" brulde de koning in zijnen toorn.

De poortier lag en bleef onder de dekens.

„Spitsboef!" schreeuwde de koning „doe open! Ik zal je leeren, om mij te laten wachten."

Eindelijk behaagde het den heer GREGOOR om op te staan; hij deed dit eigenlijk met het doel, om de verstoorders van zijne aangename rust als naar gewoonte op eenige vloeken

en slagen te onthalen. Zonder te kunnen vermoeden, welk aanzienlijk persoon voor zijne poort stond, greep de poortier naar de sleutels, die naast zijn bed hingen, draaide ze langzaam in de sloten heen en weder, en ja wel, daar ging de poort open.

„Goeden morgen, heer poortier!" riep de koning tegen den verbaasden man. Tevens vloog hij met den gevreesden stok op GREGOOR los, en nu regende het zulk eene menigte wel toegebragte slagen op diens rug, dat hem hooren en zien verging bij deze aangename en zeer verrassende bejegening, en hij niet wist of hij waakte of droomde.

„*Goeden morgen, heer poortier!*" riepen nu als om strijd de boeren, welke deze welverdiende strafoefening met welgevallen aanzagen.

Te vergeefs smeekte de geslagene, die eindelijk den koning herkend had, om genade; het dikke Spaansche riet deed zijn pligt en danste lustig op den rug van den poortier op en neder.

„Ik zal je mores leeren!" riep de koning; „denk je dat ik je dezen post heb gegeven om de arme boeren zoo te mishandelen; zeg spitsboef! De boer moet in 't zweet zijns aanschijns werken, jij verluijert hier den kostbaren tijd, ontsteelt den boeren hunne kostbare oogenblikken, en laat je daarenboven nog verkoopen. Ik zal je....."

En nogmaals daalde de onbarmhartige stok op den rug en de schouders van den poortier neder, tot dat zijn luid schreeuwen en jammeren niet zoozeer den koning met medelijden vervulde, maar de beangst gewordene dochter naar buiten riep, waarna zij, ziende wat er gebeurde, op hare knieën viel en om genade voor haren vader smeekte. Bij 't gezigt van het aardige meisje kreeg het strenge gelaat des konings eene zachtere uitdrukking, en een eerste spoor van een glimlachje vertoonde zich op het van toorn gloeijende gelaat van zijne majesteit. Nu eerst herinnerde hij zich de belofte, die hij aan den redder zijns levens gedaan had.

„Sta op!" zeide hij tot den knielenden poortier, „ik wil je vergiffenis schenken, wanneer je dit meisje aan WILHELM DOORN, onderofficier bij mijne garde, tot vrouw geeft."

„Ach! uwe majesteit," antwoordde de nog bevende GREGOOR, dat staat niet meer in mijne magt, gisteren heb

ik reeds over de hand mijner dochter beschikt. Zij zal met den bakker SCHMUNZEL trouwen."

„Kerel!" riep de koning, durft je nog tegenspreken?" en dit zeggende hief hij zijnen stok weder op.

„Maar ik kan toch mijn gegeven woord niet breken?" steunde de beangstigde poortier, die op het zien van den stok al wat gunstiger voor de zaak werd gestemd.

„En ik wil niet, dat ge het hart van uw kind en dat van eenen dapperen soldaat zult breken. Ik weet, dat de jongelieden elkander liefhebben. Is 't niet zoo, mijn kind?"

„Uwe majesteit spreekt de waarheid," stamelde MARIA met hare oogen naar den grond geslagen.

„Nu hoort gij het zelf en daarom maar geene tegenwerpingen meer gemaakt, of ik ontzet u dadelijk van uwen post en geef u bij de bevoegde regtbank aan, wegens knoeijerij met de boeren. Hebt gij mij verstaan?"

Er bleef GREGOOR geene keus over, en hij moest zich in dit geval wel schikken naar de omstandigheden. In de tegenwoordigheid des konings legde hij de hand van den in allerijl geroepen onderofficier in die van zijne dochter.

„Zoo is 't goed!" zeide de vorst wiens toorn geheel bedaard was. „Den uitzet van het jonge paar neem ik voor mijne rekening, en daar ik weet, dat DOORN een knappe, oppassende kerel is, schenk ik hem een huis en bevorder hem tot wachtmeester bij mijne garde, altijd onder voorwaarde, dat hij zijn leven steeds veil zal hebben voor koning en vaderland!"

„Duizendmaal dank!" riep de verrukte onderofficier. „Mijn hart behoort mijne MARIA; mijn bloed mijnen genadigen heer en koning."

„Wat u betreft," zeide de koning, tot den poortier, u zal ik vergiffenis schenken en u tevens den raad geven, om voortaan in de vervulling van uw ambt wat beleefder te werk te gaan, en vooral den boer te achten van wien wij allen ons dagelijksch brood krijgen. Op deze wijze handelende, behoeft gij nooit meer mijnen stok te vreezen. Goeden morgen, heer poortier!"

Met dezen schalkschen groet, die nog in onzen tegenwoordigen tijd in de mond van het volk voortleeft, verwijderde

zich de koning, vergezeld door de zegenwenschen der achterblijvenden. De boeren hadden voortaan niet meer over GREGOOR te klagen, die vroeg opstond en altijd op zijn post was. En mogt hij zich al eens verslapen — dat zeer zelden gebeurde — dan waren er een paar woorden noodig, om hem uit den diepsten slaap te wekken. En die woorden waren:

»Goeden morgen, heer poortier!"

Woerden, Feb. 1860.

WILLEM TELL,

(Eene mythe der dertiende eeuw?)

DOOR

L. A. H.

Indien wij geloof willen slaan aan de verhalen der oude geschiedschrijvers, waren de Helvetiërs, ten tijde van JULIUS CAESAR, van eene hooge gestalte, en bezaten zij eene buitengewone ligchaamskracht: voorregten, die zekerlijk niet te verwerpen zijn.

Gelijk onze voorvaders, de Batavieren, waren zij getrouw aan hun eens gegeven woord, en kenden noch handel, noch landbouw. Daar zij echter, evenmin als wij (ondanks stoombooten, spoorwegen en telegrafen), met rozengeur, daauw en maneschijn hun leven konden staande houden, daalden zij nu en dan van hunne hooge bergen in de lager gelegene bebouwde landen neder, en verschaften zich met de wapenen in de hand de levensbehoeften, die anderen door hunnen arbeid hadden verworven. Zij beschouwden de plundering als eene soort van regt, hetwelk de natuur aan den arme op den rijke gegeven heeft, en bragten aldus meesterlijk die anti-sociale beginselen in praktijk, welke de hedendaagsche *socialisten* en *communisten* van het vrijheid-genietende (?) Frankrijk in hun geliefkoosd Eldorado zoo gaarne in toepassing zouden brengen: voorwaar een ongezocht bewijs, dat de mensch, door alle tijden heên, de zondige neiging heeft gehad zich ten koste van zijne natuurgenooten te verrijken, en dat SALOMO gelijk had, toen hij zoo peremptoir zeide: *„Er is niets nieuws onder de zon!"*

Na den val van het Westersche rijk, in 476, werden de Helvetiërs aan de Bourgondiërs onderworpen. Zij kwamen vervolgens onder de heerschappij van Frankrijk, en eindelijk onder het bestuur der duitsche koningen, die Helvetië door landvoogden lieten besturen.

Onder de regering van koning ALBRECHT, was GESSLER, of GRIZLER, landvoogd over het kanton Schweitz of Suits (waarvan het fransche woord *Suisse* is afgeleid). Dit kanton was het eerste, hetwelk tegen de dwingelandij van vreemde overheerschers opstond, en later stelden de bewoners van Helvetië er eene eer in, zich naar den naam van Schweitz te noemen. Van daar de benaming van Zwitsers voor de natie, en die van Zwitserland voor de vereenigde kantons.

Het is ons doel niet, om in bijzonderheden te treden over de oorzaken of de wettigheid van den opstand. Wij willen alleen de geschiedenis (*Sage?*) van TELL behandelen, en haar aan eene onbevooroordeelde kritiek onderwerpen.

De meeste volken schrijven zich zelven eenen buitengewonen oorsprong toe. Hunne eerste geschiedenis is daarenboven veelal in nevelen gehuld, die, wanneer zij eenigermate ophelderen, tot *fabelen* overgaan. De Zwitsers hebben WILLEM TELL tot den held hunner geschiedenis verheven. Hunne afstammelingen hebben deze meening als een geloofsartikel, veel vaster dan de onfeilbaarheid van den paus, omhelsd, en Europa heeft dit alles voor goede munt aangenomen, zoodat er eenige zedelijke moed noodig is, om de sedert meer dan 500 jaren gevierde dwaling tegen te spreken.

Wij zullen het evenwel wagen, om, met ter zijde stelling van alle vroegere, in onze jeugd aangeleerde, kennis, de vraag te beantwoorden: „*Is* WILLEM TELL *eene mythe of niet?*" Tot gemak van den lezer, zullen wij telkens, naar aanleiding van het verhaalde, onze aanmerkingen in *cursijf*-woorden op den tekst van het verhaal der *overlevering* laten volgen.

In het jaar 1291 onzer jaartelling, werd ALBRECHT, zoon van RUDOLF VAN HABSBURG, koning van Duitschland. Hij zond den Zwitsers drie landvoogden, die zich als echte dwingelanden gedroegen, en hun verblijf te Schweitz, Uri en Unterwalden hielden. Deze lieftallige gouverneurs ver-

maakten zich met het schaken van de schoonste vrouwen hunner geädministreerden; zij verhoogden de bestaande belastingen, legden nieuwe lasten op en wierpen al degenen, die over hunne handelingen klaagden, in den kerker.

ARNOLD MELCHTAL, WERNER STAUFFACHER en WALTER FÜRST waren de eersten, die het durfden ondernemen hunne landgenooten tot de vrijheid op te roepen. Elk hunner wist drie kordate en onversaagde mannen aan zich te verbinden. Zij zwoeren allen de vrijheid hunner vaderen te zullen handhaven, en hun dierbaar vaderland aan de klaauwen van den Oostenrijkschen adelaar te ontweldigen. Deze *twaalf* Zwitsers ontrukten Helvetië aan Oostenrijk, en legden den grondslag van zijne later duur gekochte onafhankelijkheid.

Hieruit volgt, dat, indien WILLEM TELL *ooit bestaan heeft, hij slechts de dertiende zaamgezworene kon zijn. En hoezeer nu dit getal in vele verhalen eene hoofdrol speelt, zoo nemen wij de vrijheid den held der Sage, reeds bij den aanvang der mythe, alle medewerking aan de verlossing van het hem toegeschreven vaderland te ontzeggen. Doch zien wij wat er verder verhaald wordt.*

GESSLER liet op de markt van Altorf, hoofdplaats van het landschap of kanton Uri, eenen langen staak oprigten, met een' hoed er op. Hij gebood, dat ieder, die dezen hoed voorbij ging, zich het hoofd ontblooten en dit voorwerp met het buigen eener knie groeten zoude. Al wie hieraan niet gehoorzaamde, zou met den dood worden gestraft.

Het valt ons uiterst moeijelijk aan zulk een apogeum van despotisch delirium geloof te slaan. Wel is waar, worden ons in de Romeinsche geschiedenis (?) allerlei ongerijmdheden en dwaasheden van de koningen en keizers opgedischt; doch van een' man als GESSLER, *die het licht van het Evangelie van* JEZUS *had mogen aanschouwen, kunnen wij zulks niet aannemen. Ook is het niet denkbaar, dat* ALBRECHT *een' habitué van* Meerenberg *als landvoogd zal aangesteld hebben. Echter, is de zaak mogelijk, dus basta!...*

TELL kwam te Altorf, ging over de markt, en passeerde den staak met den hoed, zonder te groeten. Hij werd oogenblikkelijk door de politie-dienaren (alias *dienders*) gevangen genomen, en voor den landvoogd gebragt, die hem vroeg waarom hij hem den verschuldigden eerbied weigerde.

TELL antwoordde fier, dat hij *vrij* geboren was, en dat een *vrij man* zich niet voor dwingelanden vernedert.

Men duide het ons niet ten kwade; maar het moet er uit. Ongerijmd en onwaarschijnlijk is dit antwoord. TELL *wist zeer goed, dat hij een geboren onderdaan van Oostenrijk was; gevolgelijk was hij niet vrij. Ten andere, waren de kantons Schweitz, Uri en Unterwalden, die het eerst tegen den hertog van Oostenrijk opstonden, evenmin vrij, aangezien* GESSLER *nog niet uit Altorf verjaagd was. Conclusie:* TELL *was geen vrij man.*

Op het hooren van TELL's antwoord ontstak GESSLER in toorn. Hij gaf bevel, dat TELL, die doorging voor een' zeer bekwamen boogschutter, een' appel van het hoofd van diens zoon zou afschieten. De ongewone vertooning heeft plaats; de pijl schiet uit den boog, en de appel wordt door TELL van het hoofd des kinds afgeschoten. Nu bemerkt GESSLER, dat TELL een' tweeden pijl onder zijn kleed verborgen hield, en hij vraagt hem, wat hij daarmede wilde doen. *„Die pijl was voor u bestemd"* antwoordt TELL, *„indien ik het ongeluk had gehad mijnen zoon te dooden!"*

Nu vragen wij eenvoudig: daar TELL *vast besloten had, den dwingeland te doorboren, en dit wel in tegenwoordigheid zijner krijgsknechten, indien hij zijnen zoon het leven had benomen, wáárom deed hij zulks niet dadelijk? Dit was, dunkt ons, het zekerste middel om het leven van zijn kind te waarborgen. Waarlijk de fabel wordt hier al te mooi!...*

GESSLER van woede schuimbekkende, geeft zijnen *acolyten* bevel den vermetelen boogschutter te grijpen. TELL wordt geboeid en in eene schuit geworpen, die aan GESSLER toebehoorde. Deze wilde hem naar zijn kasteel vervoeren, om hem eene langdurige en wreede straf te doen ondergaan. Een storm verheft zich onder weg. GESSLER bevindt zich ook aan boord.

Halt!... Hier moeten wij een oogenblik pauseren. Dat TELL *aangegrepen, geboeid en in eene schuit geworpen wordt: niets natuurlijker. Maar van waar kwam die schuit? Waar bevond zich die? Was zij op de Reuss, een riviertje, dat uit het meer van Lucerne vloeit, en dat inderdaad niet verre van Altorf stroomt? Wij weten toch allen, dat er op eene rivier geene stormen ontstaan; dus bevond zich de schuit op het meer van Lucerne. Goed zoo; maar dan moeten wij doen opmerken, dat*

het tooneel van den appel nog al op een' aanmerkelijken afstand van den staak met den hoed plaats greep!... Dat GESSLER *zelf den gevangene helpt vervoeren, wat wonder! Hij had zich zoo geagiteerd, dat een togtje op het meer niet dan bevorderlijk kon zijn tot het verkoelen van zijn verhit bloed. Doch, hoe fraai dit alles klinke, het wil er bij ons niet in.*

De storm loeit, het gevaar dreigt! De matrozen, door schrik bevangen, laten de riemen los. Het scheepje, ter prooi aan de hevigheid van den wind, is op het punt tegen de rotsen verbrijzeld te worden. Doch geen nood! TELL is immers daar? Hij vereenigt in zich alle bekwaamheden. Hij is een even goed stuurman als een behendig schutter. GESSLER doet hem van zijne boeijen bevrijden. TELL grijpt het roer met meesterlijke hand, en stuurt met zoo veel beleid, dat hij onder eene vooruitstekende rots landt, op welke hij ijlings springt, en met een' geduchten schop de schuit midden in de golven terug stoot.

Wat moeten wij wel denken van die matrozen of varensgezellen, welke door den storm op een meertje eerst van angst verstijven, en zich zoo spoedig daarna voelen gerust gesteld, ofschoon het gevaar geenszins geweken is? TELL *heeft immers niet te gelijk kunnen sturen en roeijen; dus hebben de matrozen de riemen op zijn kommando weêr opgevat, en wat de oppermagtige gebieder, de alvermogende landvoogd hen niet kon doen verrigten, volbrengen zij op een' wenk van den nog even te voren geboeiden boogschutter? Maar wij willen niet te zwaar hierop drukken, aangezien de menschen in het algemeen, en dus ook de matrozen, veranderlijk zijn. Experientia docet!..... Dat voorts* TELL *zoo verbazend sterk in het springen en het schuitenduwen is, verwondere ons niet: ten alle tijde zijn er acrobaten en* HERKULESSEN *geweest.*

De landvoogd landt op zijne beurt, en zijne soldaten volgen hem. TELL, die zich achter een' boom aan den oever verscholen hield, spant den boog, mikt op den tiran en treft hem in het hart. GESSLER sterft, en Zwitserland is van zijn voornaamste monster verlost.

Dit alles schijnt bij den eersten oogopslag zeer natuurlijk, en de Sage gaat hier eenigzins tot het epische gedicht over; doch, bij nader inzien, zullen wij gewaar worden, dat dit tafereel van de triomferende deugd en de gestrafte ondeugd eene aancensche-

keling van ongerijmdheden daarstelt. (Ofschoon dit laatste woord door sommigen als *germanisme* wordt beschouwd, gelooven wij zeer nederig, *en dépit des:* „*Qu'en dira-t-on?*" dat het in onze taal het burgerregt verdient.) GESSLER *heeft al zeer vlug het landingskunstje van* TELL *afgekeken, en kan nu ook op zijne beurt zonder gevaar aan wal komen. Dat* TELL *dom genoeg is, om te blijven staan, en trachten wil zich te wreken, met gevaar van zelve door de knechten van den dwingeland gedood te worden, is meer dan onwaarschijnlijk. Wij vragen verder: waar haalde* TELL *pijl en boog van daan? Had* GESSLER *die voorwerpen in de schuit laten medevoeren, opdat* TELL *gedurende de hem toegedachte gevangenschap op het kasteel zich zoude kunnen oefenen in het doodschieten der raven en kraaijen, welke om de torens van het fort krasten? Nog wilden wij gaarne weten, wat Gespenst de Oostenrijksche soldaten, die toch waarlijk in dien tijd, evenmin als thans, voor geene Zwitsers uit den weg gingen, zoo bevreesd maakte voor een' enkelen landman, en hoe men de lafhartigheid kan verklaren, die in hunne passiviteit bij al het gebeurde zoo ongekunsteld op den voorgrond treedt? Wij verklaren het niet te begrijpen, of wil men liever eene afdoende reden voor hun gedrag vinden, zij ligt voor de hand:* TELL *moest al die gebeurtenissen overleven, want anders zou de mythe eene doodgeboren vrucht zijn geweest en in de limben der volkssprookjes zijn nedergedaald.*

Uit al het aangevoerde trekken wij het besluit, dat TELL's persoonlijk bestaan verzonnen is, en dat de Zwitsers in hunne geschiedenis een' held bezitten, dien wij gerustelijk op eene gelijke lijn kunnen plaatsen met THESEUS, PHILOKTETES en ULYSSES. Wat ons in deze meening versterkt, is de omstandigheid, dat de Denen ook zulk een' wonderappel in hunne oudste geschiedenis bezitten, en bovenal de wetenschap, dat zekere PETERMAN ETERLIN, die het eerst van WILLEM TELL heeft gesproken, niet minder dan twee honderd jaren later heeft geleefd dan het tijdstip, waarop al deze schoone dingen zouden gebeurd zijn. Het spijt ons zeer voor alle schilderijtjes en prenten, die, vooral in Zwitserland en in Frankrijk, TELL's heldendaden tegen de vergetelheid van het nageslacht in bescherming hebben genomen: wij, voor ons, geven der zuivere waarheid de voorkeur boven alle

uitvindingen van het weelderigste vernuft, en al heeft eene dwaling bijna zes eeuwen bestaan, zulks geeft, naar onze bescheidene meening, geene redenen om haar te bestendigen, en het is nooit te laat om haar te erkennen, en zoo mogelijk, uit CLIO's heilig gebied te verdrijven.

ONREGTVAARDIG GOED GEDIJT NIET.

DOOR

S. DE B.....

Niet gebinddoekt en stapvoets gelijk een paard in een rosmolen, maar half dravend en met de oogen waagwijd open, en elk met eene spaak van het kaapstand in de stevige handen, liepen twee sterke matrozen rond als in een mallemolen, om de bom „*Trijntje's Fortuin*" vlot te winden.

Dat bommen, die bestemd zijn om in oorlogstijd eene visite te gaan maken in eene vesting of in een legerkamp, niet onder de artikelen behooren die vlot gewonden behoeven te worden, is den geëerden lezer — zoo niet bij ondervinding dan toch van hooren zeggen — bekend. Ik dien hier dus ter loops aan te stippen, dat de bom „*Trijntje's Fortuin*" geen artilleristenspeeltuig was, maar eene eenvoudige visschersboot, eene vischpink of zoogenaamde bomschuit, toebehoorende aan den stuurman-reeder JAAP GIJZEN te Scheveningen, die, na jaren lang als stuurman te hebben gevaren voor rekening van een ander, eindelijk door eene kleine erfenis uit de nalatenschap van de moeder zijner vrouw in staat gesteld om voor eigen rekening een pinkje uit te rusten, aan hetzelve den reeds vermelden naam had gegeven, uit achting voor zijne wederhelft de eerzame TRIJNTJE GIJZEN geboren PARAKIET.

„*Trijntje's Fortuin*" begon vlot te geraken. JAAP GIJZEN, die aan het roer stond, zag met welgevallen hoe eene stevige koelte in de zeilen blies; en het duurde niet lang of het scheepje verwijderde zich van het strand, als vliegend over 't schuim der baren.

„Wel, zoo iets heb ik van mijn leeftijd nog niet beleefd!" zeide een der visschers die op het strand stonden; „en van wien ik dat ooit had kunnen denken, van JAAP GIJZEN niet!"

„Ja, het is vreemd!" zeide een ander. „'s Zaturdags aan wal komen, om als christen-menschen den zondag te vieren en dan 's zondags-avonds weer af te varen, dat zijn we zoo gewend..."

„En dat is zoo het gebruik geweest van ADAM's tijd af aan," viel een derde hem in de rede.

„Ten minste zoo lang Scheveningen Scheveningen geweest is," merkte de andere verbeterend aan; „en daarom houd ik het voor uitgemaakt, dat er meer achter schuilt dan regt toe — anders is JAAP GIJZEN de man niet om op zaturdag-avond zee te gaan kiezen."

„Ik denk dat hij nu in één etmaal ruim zooveel zal verdienen als hij den ganschen zomer schoon besomd heeft," sprak een oude varensgast, „en ik kan JAAP GIJZEN geen ongelijk geven; de visscherij gaat slecht, en de bankroetiers, die zich naar Engeland laten brengen, betalen goed."

„Heeft hij dan bankroetiers aan boord?" vroegen verscheidene stemmen te gelijk; en al de omstanders brandden blijkbaar van nieuwsgierigheid om het fijne van de zaak te vernemen.

„Of hij bankroetiers aan boord heeft, dat en weet ik niet; maar dat ik TEUN POT, die op „*Trijntje's Fortuin*" vaart, omstreeks een half uur geleden naar boord heb zien gaan bijna tot aan zijn middel in het water en met een stuk van een heer op zijn nek — dat weet ik zeker, want mijne eigene oogen hebben het gezien."

„En is dat heerschap aan boord gebleven? Hebt gij hem niet weder aan wal zien komen? Hoe zag hij er uit? Was hij oud of jong? Deftig in de kleeren of maar zoo zoo? Het is mogelijk dat het een bankroetier is, maar het kan even goed iemand zijn die een moord gedaan heeft: en dan gun ik JAAP GIJZEN de verdienste, want op zulk geld is toch geen zegen! Wat zegt *gij* er van, KRIJN-buur? Zoudt *gij* u willen verrijken met moordenaars-geld?"

Terwijl KRIJN-buur zijn antwoord geeft, dat meer godsvrucht ademt dan in 's mans geheele ziel huist — want de ziel van KRIJN-buur is door zijn eigen mond reeds zoo duizendwerf verwenscht, dat gij u geen te hoogen dunk van zijn „beter ik" moet vormen — en terwijl al die vragen beantwoord en allerlei gissingen en onderstellingen geopperd worden, zullen wij met

ons verhaal een paar uren achteruit springen, en trachten of wij ons beter op de hoogte kunnen brengen van datgene, wat voor de goede Scheveningers, die op het strand stonden, niets meer of minder was dan een raadselachtig geheim.

Het was omstreeks vijf ure op een zaturdag-achtermiddag in de maand Julij des jaars 18—, toen eene zoogenaamde vigilante, met twee paarden bespannen, pijlsnel over den Scheveningschen straatweg rolde. Op het oogenblik echter, waarop dit vehikel het dorp bereikte, kortte de voerman de teugels, blijkbaar tot ergernis van dengene die in den wagen zat; althans er verscheen eensklaps een hoofd uit het portier, en uit den gesnorrebaarden mond van dat hoofd klonk eene stem: „Kom koetsier, rijd op!"

„Ik mag niet," was het antwoord. „Zie zelf maar: daar staat het te lezen." En bij deze woorden wees de voerman met de hand naar eene waarschuwing van dezen inhoud: „Het is verboden in het dorp anders dan stapvoets te rijden, op eene boete van drie gulden."

Eene vrome Scheveningsche grootmoeder, die juist daar voorbij kwam, hoorde een half gesmoorden vloek uit den gesnorrebaarden mond van het hoofd, dat dadelijk weder in de vigilante verdween en niet weder te voorschijn kwam voordat het rijtuig stilhield aan den steenen trap, langs welken de bezoekers van het etablissement Maas zich doorgaans naar het terras begeven.

Maar het gesnorrebaarde personaadje scheen geen minnaar van trappen-klimmen; althans na den voerman het noodige betaald te hebben, met een drinkpenning bovendien, ging hij een eind verder de achterdeur in, als iemand, die met de localiteit volkomen bekend was; en hij kon bezwaarlijk iets gebruikt hebben, toen hij reeds weder de deur uitkwam. Aan zijn blik was duidelijk te zien, dat het hem te doen was om te weten of het rijtuig nog daar stond; dit was intusschen reeds vertrokken: en het heerschap..... want de onbekende zag er van top tot teen als een heer uit..... het heerschap, zeg ik, spoedde zich het dorp in. Een paar omstanders, die hem zoo even hadden zien uitstijgen, dachten dat hij misschien iets in het rijtuig had laten liggen, en dat hij het daarom achterna ging; doch zoo zij hem gevolgd waren zouden zij al spoedig tot de wetenschap zijn gekomen, dat zulks het geval

niet was. De mijnheer sloeg regtsaf eene zijstraat in; liep een half duizend voetstappen ver, als iemand die een bepaald doel heeft, en weldra bereikte hij eene kleine woning, welke hij even opnam van boven tot beneden als om die aan het een of ander te herkennen, waarna hij de deur opende en riep: „Woont hier JAAP GIJZEN?"

„Ja!" klonk het antwoord van binnen. „Wie is daar?"

In plaats van te zeggen wie hij was, stapte de mijnheer den huize in, de voordeur achter zich digtdoende, en zeide:

„Een paar uren geleden is hier iemand geweest om u te vragen of gij een extra-reisje zoudt willen doen, om mij over te brengen naar Engeland."

„Om u te dienen, mijnheer!" hervatte de stuurman; „en ik ben tot uwe dienst."

„Kunnen wij dadelijk vertrekken?"

„Dadelijk?..... Dat is te zeggen: in een uur of daaromtrent — ja."

„Maar kan ik dadelijk aan boord gaan?"

„Ja."

„Hoe eer hoe liever dan — want ik heb haast."

„Gij weet het akkoord?" zeide de stuurman nu, hem meteen vragend aanziende.

„Ja, vier honderd gulden."

„Zoodra ik die in mijne handen heb gaan wij scheep, zonder dat ik uwen reispas behoef te zien, en breng u veilig aan wal in Engeland."

„Hoor eens," hernam de mijnheer. „Op den prijs, die overigens vrij kras is, zal ik niets afdingen. Maar ik heb geen zin om vooruit te betalen...."

„Dan zullen wij het maar eene ongedane zaak laten," viel de zeeman hem bijna onverschillig in de rede.

„Laat mij eerst uitspreken. Honderd gulden zal ik u betalen zoodra wij hier van wal zijn; en de andere drie honderd zult gij ontvangen, zoodra ik den Engelschen grond onder mijne voeten heb. Is dat naar uw zin, dan geen langer tijd verspillen met praten; want zoo niet, dan zoek ik een ander op. Er zijn meer menschen op Scheveningen, die graag zijn om iets te verdienen..... op eene eerlijke manier."

Op eene eerlijke mannier! Die woorden schenen op de gehoorvliezen van JAAP GIJZEN eenigzins vreemd te werken —

te oordeelen naar het pijnlijke gezigt dat hij trok, terwijl hij zich achter het oor kraauwde. Na zich echter een oogenblik bedacht te hebben, zeide hij:

„Komaan, ik ben uw man! Ik zal even mijn volk gaan zeggen om te maken dat zij aan boord komen, en dan kom ik u afhalen."

Sedert een half uur, ongeveer, was het water aan het wassen, zoodat de vischpinken, die op een rij aan het Scheveningsche strand lagen, reeds niet droogvoets meer te bereiken waren. Van daar dat TEUN POT, de sterkste matroos van „*Trijntje's Fortuin*," het onuitsprekelijk genoegen mogt hebben op zijne hurken te gaan zitten, ten einde het heerschap in staat te stellen zijne breede schouders te bestijgen; en terwijl hij nu de twee beenen van den mijnheer vasthield, en deze zich met beide handen vastklemde aan den hals van TEUN POT, doorwaadde de koene zeebonk den afstand naar het scheepje, en liet daar het heerschap aan boord klauteren. Toen keerde TEUN terug, haalde den stuurman op gelijke wijze van strand, en kort daarop zette het vaartuig zich, gelijk wij reeds gezien hebben, in beweging.

Terwijl dit een en ander te Scheveningen plaats greep, was zeker huis op zekere voorname gracht in Amsterdam getuige van een geheel ander tooneel. Geregtsdienaren bewaakten de beide uitgangen, en daar binnen werd eene strenge huiszoeking gehouden door de justitie-beambten, die in last hadden den persoon van FREDERIK HERMAN H... te arresteren. Alle hoekjes en gaatjes werden doorsnuffeld, van den kelder af tot het hoogste plekje in de hanebalken; zelfs *op* het dak werd er gezocht, in al de schoorsteenen werd gekeken, en als naar een drenkeling werd er met een haak in den regenput gevischt — maar alles te vergeefs: want mijnheer H... had zich juist in tijds uit de voeten gemaakt, en bevond zich aan boord van „*Trijntje's Fortuin*" op reis naar het gastvrije Engeland.

De telegraaf, dat schrikbeeld voor den vlugtenden boos-wicht, was in die dagen nog niet in werking; en buitendien, verscheidene kleine omstandigheden hadden mijnheer H... het ontkomen gemakkelijk gemaakt — om hem echter de eer te geven, die hem toekomt, moeten wij hierbij voegen, dat hij zelf die omstandigheden zeer behendiglijk had weten te

doen ontstaan, zoodat hij zijne ontkoming eigentlijk te danken had aan zijne doortrapte sluwheid.

Maar wat was toch het misdrijf of de misdaad waardoor hij zich gedrongen zag zijn heil te zoeken in de vlugt? hoor ik u vragen. En om uwe belangstellende nieuwsgierigheid te bevredigen dient, dat hij een wisselbrief, groot twaalf duizend gulden, te gelde had gemaakt; dat de wisselbrief geaccepteerd was door een der geachtste firmaas uit ons land; maar... en nu komt de reden: dat het op dien wisselbrief geplaatste accept valsch was!

Hoe mijnheer H... op het denkbeeld was gekomen om een valschen wissel te vervaardigen, en om zich met het betrekkelijk zoo gering bedrag van twaalf duizend gulden uit de voeten te maken, zal u onbegrijpelijk voorkomen wanneer ik u zeg, dat hij sinds vele jaren op een rijken voet leefde, dat hij als weduwenaar met eene eenige dochter een prachtig gemeubileerd huis bewoonde, dat hij twee meiden en een knecht hield en op zijn kantoor drie klerken had, en dat iedereen hem beschouwde als een braaf, regtschapen en zeer vermogend man.

Meer willen wij hier niet van hem zeggen, maar hem volgen terwijl hij op de visschersboot staat, niet zonder eene gewaarwording van weemoed het strand nastarende, van hetwelk wind en golfslag hem ieder oogenblik verder verwijderen. De honderd gulden, die hij bij het beginnen van den togt betalen moest, zijn betaald; met den stuurman heeft hij dus vooreerst niets meer te spreken, en met de matrozen laat hij zich in het geheel niet in. Hij is in zich zelven gekeerd. Zijn geheele leven ontrolt zich voor zijnen geest als een lang zondenregister, en de gedachten die hem bezig houden zijn van zoodanigen aard, dat een LAVATER op zijn aangezigt de kenteekenen zou hebben kunnen lezen van berouw. Maar het berouw komt meestal te laat; en zoo was het ook hier. Ook hij erkende thans bij zich zelven, dat het pad der ongeregtigheid een glibberig pad is; en hij ontveinsde het zich niet: alle voortgaan op dat pad was gevaarlijk! doch daar tegenover stond: terugkeer was onmogelijk.

Vooruit dan, kleine boot! Dat fluiten der winden streelt zijn oor, en het schuimen der golven streelt zijn oog. Hoe meer het land wijkt in de verte, des te onbestemder wordt

het besef van zijne schuld; het wordt hem te moede alsof de herinneringen uit het verledene hem niet meer willen kwellen; gedachten, die nog zoo even een blos op zijne wangen en een zucht over zijne lippen bragten, schijnen hem thans te ontvlieden — verleden, heden, toekomst, alles vermengt zich als het ware tot één geheel, tot een chaos in welks midden hij zich bevindt; en terwijl hij de oogen in het rond slaat is het of eensklaps een waas zijn gezigt benevelt, of alles rondom hem draait, of er eene looden zwaarte neerdaalt op zijne oogleden, of zijne knieën knikken, of zijn hart hem in de keel stijgt, — bewusteloos zijgt hij neder!

Een der visschers schiet toe om hem hulp te bieden, maar aan den spottenden lach die om des zeemans lippen zweeft is duidelijk te zien, dat de toestand van het heerschap hem geene de minste bezorgdheid inboezemt.

„Het *is* al zoo laat met hem!" roept hij een zijner makkers toe.

„Ja, dat kon niet minder," is het antwoord. „Met zulk eene stevige koelte is er geene landkrabbe geboren die niet zeeziek zou worden! Willen wij hem maar naar kooi brengen?"

En zonder verder iets te zeggen steken beiden de handen uit de mouw, en dragen — of beter „sjouwen" — mijnheer H... naar het gat van het vooronder, laten hem vrij onzacht, hetgeen *zij* voorzigtig noemen, daarin af, leggen hem toen op eene legerstede, zoo hard, dat een pas gevulde stroozak er een donzen bed bij zou gelijken, en willen hem toen overlaten aan zijn lot.

Maar terwijl de een reeds naar boven klautert, werpt de andere nogmaals een blik van deelneming op den zeezieken man, en... met bevreemding ziet hij, dat baard en snorren van het aangezigt des lijders zijn verdwenen, en dat wangen, kin en bovenlip van het heerschap zoo glad zijn als die van een pas geboren kind. Men behoeft volstrekt niet bijgeloovig te zijn, om zich over zulk eene plotselinge gedaante-verwisseling te verwonderen. En onze matroos deed dit in de hoogste mate. Zonder zich zelven rekenschap te geven van al de gedachten die als vleermuizen in den donker door zijne alles behalve verlichte breinkas vlogen, spoedde ook hij zich naar boven op het dek, en verhaalden aan den stuurman wat hij gezien

had, er bijvoegende: „Als dat geen tooverwerk is, is mijn naam geen HARMEN!"

„Kom, gekheid!" hervatte JAAP GIJZEN. „Zijt gij dan nu al vergeten wat de dominé verleden zondag nog gepreekt heeft: dat een christen-mensch geen geloof mag hechten aan tooverij en spokerij en al dat gerei meer?"

„Neen..... maar dat de satan hier in het spel is, houd ik voor uitgemaakt."

„Dat de satan het heerschap half in zijne klaauwen heeft, geloof ik ook; maar niet om hem te barbieren, zonder hem eerst in te zeepen — reken daarop!"

HARMEN trok een gezigt als iemand die lagchen wil en niet kan; en JAAP GIJZEN had reeds eene nieuwe profane aardigheid op de lippen, toen er een zware golfslag met zooveel geweld over het dek sloeg, dat ieder ander dan een goed bevaren zeeman over boord zou zijn geslagen.

„Daar hebben wij het begin al van bitter lijden!" riep HARMEN, met eene vrome zucht. „Wie kwaad doet, kwaad ontmoet. Wij hadden aan wal moeten blijven, JAAP-baas! dat hadden we. En nu worden we sabbath-schenders, dat worden we. Ik gaf wel ik weet niet wat, als ik hoog en droog op Scheveningen zat!"

JAAP GIJZEN was een man, zooals men er in de beschaafde christen-wereld duizenden aantreft: niet wat men eigentlijk zeggen kan goddeloos, maar toch nog verder verwijderd van hetgeen men zou mogen noemen godvruchtig. Naar de kerk ging hij des zondags uit gewoonte; als alles voor den wind ging dreef hij gaarne den spot met dood en duivel; doch niet zoodra was er tegenspoed of gevaar, of JAAP GIJZEN wendde het over een anderen boeg: dan werd zijn toon bijna zalvend, dan lag zijne hand ieder oogenblik op zijn hart, dan loosde hij zuchten zoo zwaar, dat ze somwijlen klonken als het gepoef uit de stoompijp van eene locomotief. JAAP GIJZEN had nu en dan geheel den schijn van een vroom man; doch zijne vroomheid was nooit het uitvloeisel van liefde tot, maar steeds van vrees, of beter gezegd angst, voor God.

Helaas! zoo zijn er zoo velen.

JAAP GIJZEN verviel ook thans weder in zulk eene „vrome bui." Hij stond zwijgend, en van tijd tot tijd bij zich zelven gebeden mompelend, aan het roer; en bij alles wat hij deed

of dacht, had hij onophoudelijk den baard en de snorren van zijnen passagier voor den geest. Hij kon het zich zelven niet ontveinzen, dat hij bij het akkoord-maken over deze reis zeer goed begrepen had dat alles niet in den haak was. Wanneer men voor plus minus vijf en twintig gulden (tegenwoordig kost het nog veel minder) eene plaats kan huren op eene comfortable stoomboot, en men betaalt dan liever vier honderd gulden op eene ellendige visschersboot — dan moet men voor die voorkeur wel zeer overwegende redenen hebben. Dit had JAAP GIJZEN zeer goed begrepen, toen hij voor de verzoeking om geld te winnen was gevallen. Maar nu eerst kwam hij tot het volle besef van al de zonde, die hij over zijne arme ziel kon brengen door dezen togt; en zonder nog te weten hoe hij handelen zou, wendde hij werktuigelijk den steven en stuurde zijn scheepje in eene geheel andere rigting.

De nacht was reeds gevallen, zoodat niemand van de bemanning bemerkte dat het vaartuig een anderen koers nam; na nog een uur ongeveer in de nieuwe rigting gevaren te hebben, liet de stuurman zich door zijnen oudsten matroos aan het roer aflossen, en begaf zich naar het vooronder, waar mijnheer H... lag, die, nadat hij met veel moeite van binnen geheel lens was geworden, eindelijk was ingesluimerd.

Doch het was geen rustige slaap — neen, alles behalve. Bange droombeelden benaauwden hem; en juist toen de stuurman in het vooronder kwam, riep de slapende als met eene akelige grafstem: „Bloed! bloed!" Dit maakte op JAAP GIJZEN een onbeschrijfelijken indruk; het was hem — zooals hij later verklaard heeft — of hem eene ijskoude rilling door merg en been ging; en in plaats van het onderhoud te zoeken, dat hij gemeend had met zijnen passagier te voeren, vloog hij ijlings het vooronder weder uit, ging zelf weer aan het roer staan, en riep toen zijne matrozen en de twee aan boord zijnde jongens bij zich.

„Mannen!" dus sprak hij hen aan. „Het heerschap dat wij scheep hebben, had akkoord met mij gemaakt dat ik hem, zooals gij weet, zou overbrengen naar Engeland. Maar ik ben in mijne ziel overtuigd, dat die reis ons ongeluk zou baren; want als wij hem brengen waar hij wezen wil, werken wij stellig de misdaad in de hand, en dat kan onze lieve Heer niet straffeloos laten blijven. Ik ben daarom van plan om hem

*

hoe eer hoe beter aan land te zetten en te maken dat wij zoo mogelijk nog voor de dag aanbreekt te Scheveningen terug zijn."

„En hoe dan met onze verdienste?" vroeg een der matrozen. „Want gij zult hem toch zijn geld niet terug geven, denk ik?"

„Ja, dat zou ik wis en zeker, indien hij mij reeds afbetaald had," hervatte JAAP GIJZEN. „Doch ik heb slechts een vierde part ontvangen van de bedongene som: één vierde wilde hij betalen om van wal te steken, en drie vierden bij de aankomst. Nu, wij zijn van wal gestoken, en *dat* geld hebben wij dus verdiend: gij zult er uw aandeel van hebben ook; doch met de andere drie vierden, die wij niet verdiend zullen hebben, wil ik mijne ziel niet bezondigen."

„En ik niet! En ik niet!" zeiden een paar stemmen.

„Ik heb er geene hoogte van," dacht TEUN POT. „Ik heb JAAP GIJZEN voorheen wel anders gekend — en ik voor mij, ik had liever de volle som dan een vierde part. Het spreekwoord zegt niet te vergeefs: binnen best!"

„Wij kunnen hem in den waan laten," vervolgde de stuurman, „dat wij hem werkelijk aan wal zetten in Engeland; dan zijn wij het gemakkelijkst van hem ontslagen. TEUN POT kan hem gaan waarschuwen om zich gereed te maken; want ik zelf, ik wil hem onder mijne oogen niet meer zien. Gij moet hem naar strand dragen, TEUN! en zeggen hem dan dat de honderd gulden, die hij reeds betaald heeft, voldoende zijn; dat ik dus geen cent meer begeer, want dat ik mij, alles wel overwogen, door geen afzet aan hem wil verrijken."

„Maar eene fooi mag ik toch vragen voor mijne extra-moeite?" vroeg TEUN POT; „want anders laat ik hem, zoo waar als ik leef, naar land zwemmen!"

„Nu, als hij voor het naar land dragen eene fooi wil geven, dat gaat mij niet aan," hernam JAAP GIJZEN. „Ieder moet zelf maar weten, met welk geld hij zich verrijken wil of niet."

„Goed, dan is het goed," zeide TEUN; „laat dan alles gerust aan mij over." En zich omkeerende om het heerschap te gaan roepen, dacht hij: „Zie zoo! De maan schijnt zoo helder, dat ze mij konden gadeslaan als ik met hem op strand ben — dan weten ze nu ten minste niet beter of ik ontvang eene fooi als hij mij iets geeft; maar is JAAP GIJZEN gek, en

zijn de anderen gek, dat is geene reden voor mij om ook gek te wezen — en het heerschap zal de drie honderd gulden afdokken, zoo waar als mijn naam TEUN POT is!"

Met die gedachte kroop hij in het vooronder, en had niet weinig moeite om mijnheer H... tot eene zekere mate van bewustzijn te brengen. Eindelijk, door den afgematten zeezieke aanhoudend te schudden, en te roepen: „Wij zijn voor de Engelsche kust!" mogt het hem gelukken het heerschap overeind te doen komen.

„Waar zijn wij?" vroeg H...

„In de nabijheid van een dorp of van een stadje," was het antwoord, „maar de naam is mij onbekend."

„En hoe lang duurt het nog eer ik aan wal kan?"

„Nog een ommezien," zeide TEUN POT; „maak u maar vast klaar; want er zal geen tijd zijn om lang naar u te wachten of veel te praten."

„Dat is juist zooals ik het verlang," dacht de andere.

Terwijl de ruwe zeeman weder naar boven ging en het vaartuig den oever naderde, voelde mijnheer H... met schrik dat zijn baard en zijne snorren waren verdwenen. Na eenig rondtasten echter vond hij die ruige artikelen terug, en hij haastte zich om er zijn gelaat mede te tooijen, eer men hem voor goed kwam roepen, zoodat TEUN POT hem geheel veranderd zag toen hij andermaal beneden kwam. Hij begreep intusschen dadelijk, dat het heerschap op geene bovennatuurlijke wijze in het bezit van dat harige sieraad was gekomen, maar dat het eenvoudig een valsche baard was om zich te vermommen. Zoo vermomd had hij hem den avond te voren naar boord gedragen; „maar door het woelen zal het ding losgeraakt zijn," dacht TEUN; „en nu hij weer ten naastenbij bij zijn positive komt, heeft hij het weer aan zijn gezigt vastgemaakt. Goed, goed: als het noodig mogt zijn, zal ik er mijn voordeel mee weten te doen!"

De plaats waar men zou landen lag omstreeks drie kwartier gaans bezuiden Katwijk; en de landing was in zekeren zin een waagstuk voor TEUN POT, die met mijnheer H... op den nek een tamelijken afstand moest doorwaden op goed geluk, en dus — hoezeer een bedreven zwemmer — ieder oogenblik gevaar liep in eene of andere geul weg te zinken. Gelukkig echter kwam hij, met zijnen last beladen, behouden

op het drooge. Hier ontving hij eerst de drie honderd gulden — drie bankjes, elk van honderd — en toen eischte hij nog een tientje extra voor het dragen naar en van boord, onder bijvoeging dat mijnheer nu gerust zijnen valschen baard afdoen kon, op welke aanmerking de andere, ten einde zich van hem ontslagen te zien, oogenblikkelijk de tien gulden betaalde. Daarop wenschte TEUN het heerschap verder goede reis en gezondheid, en keerde toen terug naar het vaartuig, hetwelk hij zonder veel tegenspoed bereikte.

Terwijl de bemanning van „*Trijntje's Fortuin*" al het mogelijke deed om het scheepje weer van den grond te brengen, hetgeen hun, in weerwil van de grootste krachts-inspanning, eerst twee uren later mogt gelukken, liep mijnheer H..., zoo goed als zijne knikkende knieën hem wilden dragen, in de aangeduide rigting voort. Als een gevolg der doorstane zeeziekte voelde hij zich afgemat en loom; meer dan eens was het hem te moede of hij zich nog op het water bevond; en onder verzuchtingen als deze: „Het is of ik gekookt ben!... Het is of ik geslagen ben!" bereikte hij eindelijk het eenvoudige visschersdorp Katwijk.

Het eerste huis, dat men aan het einde der groote straat en, van het strand afkomende, aan de regterhand vindt, prijkte in die dagen met een door weer en wind verkleurd uithangbord, op hetwelk zich eene ik durf niet zeggen meesterlijk gepenseelde vogelgedaante vertoonde, met deze woorden er onder: „In de Zwaan."

„Hé," dacht H..., „een hollandsch uithangbord, — dat is dan toch vast een dorp hier, waar dikwijls Hollanders komen aanleggen! Maar dan begrijp ik niet hoe het komt dat die gast, die mij aan land gebragt heeft, mij niet wist te zeggen hoe dit dorp heet. Of het is misschien kwaden wil van hem geweest, hij zal het mij niet hebben willen zeggen."

Met deze gedachte stapte hij de herberg „de Zwaan" binnen, vlugtig bij zich zelven mompelend: „Nu zal het er op aankomen om mijn Engelsch te luchten!"

„*What can you give me for breakfast?*" sprak hij stotterend tegen den kastelein. Deze kende op zijn hoogst een paar dozijn engelsche woorden; doch toevalligerwijze wist hij dat „*breakfast*" zooveel beduidt als „ontbijt," en hij antwoordde dus:

„*Breakfast? yes, sir!* Merkzemmezeun rouppe."

„Lieve hemel," dacht H..., „welk slecht Engelsch spreekt die kerel: ik versta er niets van." En ziende dat de andere zich verwijderde, riep hij: „*Hear me! Hear me!*"

„*Yes, yes*," riep de kastelein terug, „merkzemmezeun rouppe." En met die woorden ging hij de gelagkamer uit, zonder dat H... begreep dat het plat Katwijksch was en beteekende, „maar 'k zal mijn zijn zoon roepen."

En het duurde niet lang of die zoon verscheen; en daar de zoon uit de herberg „de Zwaan" zich iets beter in het Engelsch kon uitdrukken dan de vader, werd nu in de taal van het magtige Albion het gesprek gevoerd, dat wij hier slechts zullen mededeelen in onze moedertaal.

„U heeft om een ontbijt gevraagd, niet waar, mijnheer?" begon de kasteleins-zoon.

„Ja, wat kan ik krijgen?"

„Wat u verkiest, mijnheer!"

„Geef dan een beefsteak met gebakken aardappelen, en eene halve flesch bordeaux-wijn; maar breng mij eerst eene kop koffij."

„Biefstuk zal ik u niet kunnen geven; want we hebben hier geen slagter op het dorp. En gebakken aardappelen, dat zal ook niet gaan; want ik geloof niet dat er gisteren middag overgeschoten zijn. Maar een gewoon ontbijt: brood met boter en kaas, en koffij of thee — dat kan ik u spoedig bezorgen; en de halve flesch wijn zal ik u dadelijk brengen."

„Maar hebt gij dan ten minste geen koud vleesch of eenige eijeren?"

„O ja, wij hebben nog koud schapenvleesch van eergisteren, en eijeren hebben wij ook; en aan een paar lekkere mooten gebakken schol kan ik u ook helpen."

„Neen, neen, geef dan maar brood en eijeren," zeide H..., op wiens gelaat de duidelijkste sporen van ontevredenheid zigtbaar werden.

„Anders — de gebakken schol zou u wel bevallen," hernam de kasteleins-zoon; „ze is zoo vet als modder en zoo hard als een bikkel. Wij hebben ze nog geen een jaar zoo goed te Kattik gehad, als van 't jaar."

„Hoe noemt gij dit dorp?"

„Kattik, mijnheer! Kattik op Zea, zeggen wij op zijn

Kattiksch: maar de Engelschen, geloof ik, noemen het Ketwiek."

Had de kasteleins-zoon goed opgelet, zoo zou hij gezien hebben, hoe de gesnorrebaarde mijnheer op het hooren van dien naam verbleekte, en het zou hem niet ontgaan zijn met welk eene bevende stem het heerschap hem vroeg:

„En wat is de eerste stad, die hier het digtst bij ligt?"

„Dat is Layen," antwoordde hij; „dat ligt een paar uren van hier; en voor vier gulden kunt gij er u met een wagentje laten brengen..... Maar ik zal nu eerst zorgen dat u iets te eten krijgt: eene halve flesch wijn....."

„Neen, dat behoeft niet: breng eerst maar koffij, met brood en eijeren," viel H... hem in de rede.

„En boter toch ook?" vroeg de andere.

„Ja, ja, maar haast u; want ik heb weinig tijd. Ik..... ik....."

De snuggere kasteleins-zoon spoedde zich reeds de gelagkamer uit, bij zich zelven denkende: „Die Engelschen zijn toch raar volk! Wie, drommel, eet nu biefstuk met gebakken aardappelen 's ochtends vroeg! Maar ik zal hem zien in te rekenen om hem naar Layen te brengen... dat zou nog een aardig buitenkansje zijn voor vier gulden!"

Intusschen was mijnheer H... het met zich zelven volstrekt niet eens wat hij zou aanvangen. Een blik in het rond werpende, zag hij verscheidene biljetten van verkoopingen en verpachtingen hangen, zoodat hij thans de voor hem verplettende zekerheid had, dat hij zich te Katwijk bevond — dat wil zeggen de zekerheid, dat hij gevaar liep in hechtenis genomen te worden; want hij twijfelde geen oogenblik of de justitie was reeds ijverig in de weer om hem op het spoor te komen. Dat hij niet karig was in het uitbraken van verwenschingen tegen de trouwelooze Scheveningers, die hem dus bedrogen hadden om hem in het ongeluk te brengen, zal ik wel naauwelijks behoeven te zeggen.

Maar wat ik wèl dien te zeggen is dit: terwijl mijnheer H... met een benaauwd hart zijnen honger zat te stillen stak er een storm op, zoo geweldig, dat het gansche dorp er door vervuld werd met ontsteltenis en schrik. En heviger nog dan op Katwijk, woedde die storm op de Noordzee en zweepte langs het strand; het schuim der golven en

het zand der duinen werd torenhoog opgeslingerd, en het gebulder van den oceaan was inderdaad ontzagwekkend. En te midden van dat woelen der elementen bevond zich de visschersboot „*Trijntje's Fortuin*;" en terwijl alle handen op dek in de weer waren voor behoud van lijf en leven, steeg uit aller ziel een ootmoedig smeekgebed omhoog: „Heere, red ons: wij vergaan!" En op nieuw bleek hier dat God een God is van geregtigheid, wel vol lankmoedigheid voor den berouwhebbenden zondaar, maar vreeselijk voor den verstokte: TRUN POT werd over boord geslagen door eene felle windvlaag, en vond zijnen dood in de verbolgene zee; doch een paar uren later bereikte het visschers-vaartuig met de overige bemanning behouden den oever, nabij de plek waar zij den avond te voren waren afgevaren.

En mijnheer H...? In den angst, dien hem het noodweer aanjoeg, had hij zijne rol van Engelschman vergeten; hij had den argwaan van verscheidene personen gaande gemaakt, die in „de Zwaan" bijeen waren gekomen om de holstaande zee te aanschouwen; en hij was voorloopig in arrest genomen, en naar het raadhuis overgebragt, waar hij opgesloten werd in een vertrekje dat hem geene kans aanbood om te ontsnappen. En toen er een wagen was ingespannen om hem naar Leyden te vervoeren, ten einde hem daar ter beschikking te stellen van de bevoegde magt, opende de veldwachter het kamertje om er den gevangene uit te halen — doch hij vond slechts een lijk. Met een zelfmoord had mijnheer H... een einde gemaakt aan zijn misdadig leven.

Ik kan ze niet tellen, al die tranen van ongelukkigen en weduwen en weezen, die door zijne slechte praktijken zich zoo goed als tot den bedelstaf gebragt zagen; want luttel was het aandeel, dat ieder regthebbende ontving, toen de boedel van den trouweloozen vertrouwde eindelijk werd vereffend. Maar dat luttele, hoezeer besproeid met tranen, was toch nog meer dan hun deel zou geworden zijn, indien H... er in geslaagd ware het land te ruimen En de liefderijke hand der Voorzienigheid heeft ter Zijner tijd al die tranen gedroogd, of Hij zal ze droogen ter Zijner tijd, dat staat vast! En zijn er onder de lezers van dit verhaal misschien enkelen, die zich van gedragingen als die van H... het slagtoffer noemen moeten, o, dat zij den schuldige niet vervloeken, maar dat zij bedenken wat

er geschreven staat: Indien gijlieden niet vergeeft, zal ook uw Hemelsche Vader u niet vergeven!

HET VERGIFT DER VISSCHEN.

De vergiften der plantenwereld heeft men veel naauwkeuriger bestudeerd, dan die der dierenwereld. Van de laatsten kent men hoofdzakelijk, behalve derzelver namen, alleen de werkingen, en ook deze nog niet eens met zekerheid.

Als er van strychnine sprake is, dàt vreeselijke plantengift, hetwelk in de criminele processen van den jongsten tijd herhaaldelijk eene rol gespeeld en zoowel mannen van het vak als leeken bezig gehouden heeft: dan kan de daarmede bekende van alles berigt geven, wat men maar tot kennis van een natuurligchaam verlangen kan. Men ondervrage hem intusschen naar het worstgift, naar het vergift der kaas. Deze beiden kunnen onder zekere omstandigheden van hun bederf eene vergiftige werking hebben. Maar in welken graad van oplossing, van ontbinding worden zij vergiftig? Ziedaar eene vraag, waarop de tegenwoordige natuurwetenschap het antwoord moet schuldig blijven. Van schorpioenen en vergiftige slangen weten wij, dat hun steek of beet eigenaardig boos is, maar geen scheikundige heeft nog het vergift der genoemde dieren als bijzondere stof daargesteld. Een russisch geneesheer heeft in den jongsten tijd zijne ervaringen openbaar gemaakt, welke hij voor een zestal jaren in Astrakan gelegenheid had op te doen, aangaande het bestaan van *vergiftige visschen*. Na het gebruik van steurvleesch waren daar ter plaatse niet alleen gevallen van ziekte, maar zelfs van dood voorgekomen. Vroeger was men van meening, dat alleen het bedorven vleesch der visschen schadelijk was voor de gezondheid; maar later is bewezen, dat zulk vleesch zonder eenig nadeel kan genuttigd worden; uit de perzische waterpoelen worden bedorven visschen in den handel gebragt, welke, doordien zij uiterst goedkoop zijn, door de Tschuwaschen en Wotjacken gekocht en gegeten worden. Aan den anderen kant zijn weder vergiftigingen voorgekomen in gevallen, dat het genuttigde vleesch klaarblijkelijk versch was. Ook heeft men aan het inzouten der visschen de oorzaak van vergiftiging toegeschreven, nadat eenige gevallen daarvan door sardellen wa-

ren bekend geworden. Deze zijn echter met ongezouten vleesch van visschen even goed voorgekomen als met gezouten, ja van de ingezouten visschen in een vat was altijd slechts het eene of andere individu vergiftig, terwijl de anderen onschadelijk waren. De in Astrakan gemaakte waarneming is dus in alle opzigten van belang, dat na het gebruik van ruw steurvleesch verschijnselen van vergiftiging zich voordeden, terwijl personen, die het vleesch van een en denzelfden visch, maar gekookt gegeten hadden, daarvan verschoond bleven. Op gelijke wijze is het gelegen met het vleesch van dolle honden, dat ruw genuttigd vergiftig, en gekookt niet het minst nadeelig is. Zulks beweert men althans. De hier bedoelde geneesheer te Astrakan meent nu uit de analogie het besluit te mogen opmaken, dat de visschen aan eene, met de hondsdolheid geheel overeenkomende ziekte onderworpen en dat van daar de vergiftige visschen niet anders dan dol geworden zijn. Dit vermoeden kan men intusschen gemakkelijk nederschrijven en den lezers als waarheid ten beste geven, maar over de natuur van het vergift der visschen wordt daardoor even weinig licht geworpen, als tot nu toe het geval was.

KOOLZUUR.

Van den bodem van een champagneglas ziet men onbeduidende blaasjes zich verheffen en aan de met schuim bedekte oppervlakte weder verdwijnen. Het is koolzuur, dat, uit de vloeistof vrij wordende, in tallooze parels opstijgt; het is hetzelfde gas, dat door de schoorsteenen van alle stookplaatsen en de longen van ieder mensch en elk dier ontwijkt; dat de rotsen der kalkgebergten helpt zamenstellen, en dat uit de gekristalliseerde kool, uit den diamant ontstaat, als men dit edelgesteente verbrandt.

Het koolzuur is een gas zonder kleur en zonder reuk. Het is wel is waar steeds in de atmospheer voorhanden, maar wordt alleen dan in deszelfs werkingen waargenomen, als het op deze of gene plaats in grootere hoeveelheid aanwezig is.

Het koolzuur is namelijk ongeschikt om te ademen; niet dat het eenige vergiftige werking zou doen ontstaan, maar enkel, dewijl het geene vrije levenslucht aan de longen me-

dedeelt. Het is dezelfde gasstof, welke als „kolendamp" reeds menig menschenleven heeft geëischt, ja die in gistkelders zoo gevaarlijk kan worden en waardoor de zoogenaamde „hondsgrot" bij Napels hare beroemdheid heeft verkregen; dewijl het zich op den bodem dezer spelonk verzamelt en de lucht in dezelve tot op eene zekere hoogte bederft. Dieren, die niet in staat zijn den kop hoog genoeg op te heffen, kunnen derhalve op deze plaats niet leven, en terwijl menschen, zoolang zij in eene regte houding staan, met hun hoofd zich reeds in luchtlagen bevinden, welke geschikt zijn om te ademen, moeten honden aldaar stikken.

Men kent het koolzuur niet alleen als gas, maar ook in de gedaante van eene vloeistof en als een vast ligchaam.

Het is namelijk mogelijk het koolzuur, als het sterk afgekoeld en zamengeperst wordt, door de werking van drukking en koude in eene vloeistof te veranderen. Deze is alsdan even helder als water, zeer ligt beweegbaar en verdampt, zoodra de drukking wordt nagelaten, met zoo buitengewone snelheid, dat die deeltjes welke vervliegen en daartoe warmte noodig hebben, de achterblijvende vloeistof tot bevriezens toe afkoelen. Terwijl alzoo een deel van het vloeibare koolzuur verdampt, wordt het andere in eene met de sneeuw overeenkomende massa overgebragt, welke de grootste koude bezit, die wij op aarde hebben leeren kennen.

Kwikzilver en wijngeest bevriezen, zoo zij in aanraking komen met het vaste koolzuur, en op de huid brengt deze massa hetzelfde gevoel te weeg, als wanneer men een hevig gloeijend ligchaam aantast. De wond, welke door deze buitengewone afkoeling eener plaats op de huid ontstaat, is volstrekt niet te onderscheiden van eene brandwond. Zelden dan ook zal het spreekwoord: „les extrêmes se touchent" zoo bewaarheid worden als in dit geval.

Het koolzuur is eene der gewigtigste stoffen in de groote huishouding der natuur; want het is de levenslucht en het voedingmiddel der planten. De planten ademen. De blaadjes derzelve zijn groene longen, welke lucht in- en uitademen; zij nemen het koolzuur, in de lucht aanwezig, op, behouden de daarin vervatte koolstof ter vorming van derzelver substantiën, en blazen de zuurstof uit, als eene vrijgelaten zuivere levenslucht voor dieren en menschen.

Zoo stammen alle substantiën der plantenwereld, en middelijk door deze ook alle stoffen in het dierenrijk, voor het grootste gedeelte uit het koolzuur der lucht af. Het koolzuur is alzoo een van die bronnen, uit welke al het organische leven op aarde in eeuwige jeugd ontspringt.

DE DADELBOOM.

De dadelboom is de eigendommelijke plant der Saharastreken. Zijn bouw, zijne eigenaardigheden, zijn geheele wezen schijnen ingerigt voor de bijzondere behoefte van de klimaten der breedste bodemvlakte van het Afrikaansche vaste land, dat zich vooral onderscheidt door den zeldzamen regen en de hooge temperatuur.

De vrucht deszelven, de dadel, is het voornaamste middel ter voeding, zoowel voor de stammen, die een zwervend leven voeren als van degenen, die eene vaste woonplaats hebben, zoowel voor de zwarten als voor de blanken, die in deze uitgebreide landen verstrooid zijn. Zoowel in de Sahara als in alle streken, waar de dadelboom ter wille van de vrucht, wordt bebouwd, wordt hij door spruiten voortgeplant. Daardoor verkrijgt men, zonder gevaar te loopen, dat zij verbasteren, die verschillende soorten, waarvan de eigenschappen bekend zijn, terwijl bij de voortplanting door zaad de uitkomst later plaats heeft en de kwaliteit der toekomstige vrucht onzeker is.

De exemplaren, die uit de vermenigvuldiging door lootjes of spruiten ontstaan, beginnen eerst vijf tot tien jaren na derzelver planting, vruchten te dragen, doch eerst na verloop van twintig tot vijf en twintig jaren staat de boom in vollen wasdom. Op die wijze bereikt hij een ouderdom van ongeveer honderd vijftig jaren, maar neemt dan zigtbaar af.

Elke boom draagt, tijdens deszelfs grootsten wasdom, acht à tienmaal 's jaars rijpe vruchten, en telkens 6 tot 10 kilogrammen, hetgeen gemiddeld 72 kilogrammen per exemplaar bedraagt.

Over het geheel genomen, gelden de dadels in de woestijn ten tijde van den oogst somtijds minder dan het graan, dat is: bij de ruiling ontvangt men dubbel zooveel dadels als

graan, terwijl op eene andere plaats de dadels dubbel zoo hoog geschat worden als het graan, dat is: men ontvangt voor eene zekere hoeveelheid dadels de tweevoudige hoeveelheid graan. Hieruit volgt, dat dadels en graan in het algemeen gelijke waarde hebben. De kosten van transport en bewaring veranderen de oorspronkelijke evenredigheid. In de Sahara levert de bebouwing van den dadelboom een oogst op, die, naar het gewigt, de opbrengst van het graan, op dezelfde vlakteruimte twaalf malen te boven gaat.

Behalve de dadels, die voor het gewone verbruik zijn bestemd, wint men nog eene soort, die met bijzondere zorgvuldigheid voor den uitvoer toebereid en tot veel hooger prijzen verkocht worden.

Sedert onheugelijke tijden verbouwd, heeft de dadelboom onder de handen der inboorlingen niet minder verschillende soorten doen ontstaan, dan onze vruchtboomen. Te Ziban alleen telt men een zeventigtal soorten.

In de oaze Sidi-Okba onderwerpt men eene soort van dadels aan eene bijzondere bereiding en geeft dezelve als liefdeverwekkend middel ten geschenke. Deze vrucht is zeer zeldzaam en staat bij de bewoners van het zuiden in groote schatting.

Uit de bladeren van den dadelboom maakt men matten, korfjes en kussens. De gespleten stammen worden gebezigd voor den opbouw der huizen; daar zij echter zeer buigzaam zijn, zijn zij ongeschikt om zware lasten te torschen, waaruit voortvloeit, dat men de huizen klein en laag bouwt. Bovendien beplankt of beschiet men daarmede de bronnen, terwijl de bruggen voor de uitwaterings-kanalen uit hetzelfde hout bestaan.

Als de boom oud wordt, en de tijd nadert, dat men gewoon is denzelven om te hakken, wint men nog deszelfs sap, om daaruit palmwijn te bereiden. Ook de jeugdige lootjes neemt men er af, en gebruikt dezelve voor een geregt, waarvan de inboorlingen zeer veel ophef maken. Uit de vruchten laat zich een uitmuntenden brandewijn gewinnen, hoewel men dezelve zeldzaam tot dat doel bezigt In Egypte is echter al de azijn, die daar te lande wordt gebruikt, van de dadels afkomstig en smaakt voortreffelijk. De in het water geweekte pitten der vrucht dienen eindelijk als voeder voor het vee.

De dadelboom is alzoo in den waren zin van het woord voor deze streken een boom, die in alles voorziet en schier alleen door denzelven bewoonbaar worden. Daaruit kan men zich dan ook de zorgvuldigheid verklaren, welke men aan deszelfs verzorging ten koste legt, ja men zou kunnen zeggen, de vereering, welke men denzelven bewijst. De bebouwing van den dadelboom wordt overigens door de mogelijkheid der besproeijing of bevochtiging beperkt, en het is hoogst waarschijnlijk, dat zij voor eene veel grootere uitbreiding zouden vatbaar zijn, indien men door geschikte werktuigen den toevoer van water vermeerderde.

EEN GEDICHT VAN ERNST MORITZ ARNDT.

(Geb. op het eiland Rügen, 26 Dec. 1769. — Overl. te Bonn, 29 Jan. 1860.)

—

EEN MAN.

Wie is een *man*? —
Die *bidden* kan,
En zich op God verlaat;
Schoon alles vliedt
Hij wanhoopt niet:
De godsdienst geeft hem raad.

Hij is een man —
Die *denken* kan,
En vrij zijn meening toont,
Die kracht en tijd
Der waarheid wijdt,
En 't onregt nooit verschoont.

Hij is een man —
Die *minnen* kan,
Wiens hart van liefde brandt;
Een reine gloed
Verhoogt den moed,
En sterkt de zwakste hand.

Hij is een man —
Die *werken* kan
Voor eigen huis en haard; —
Wie vrouw noch kind
Opregt bemint,
Is Gods genâ niet waard!

Hij is een man —
Die *strijden* kan
Voor 't heil van volk en kerk;
Zich zelf bewust,
Stoort niets zijn rust,
En zegen kroont zijn werk.

Hij is een man —
Die *sterven* kan
Als 't land en koning geldt,
Die onversaagd
Zich voorwaarts waagt,
Tot 's vijands staal hem velt.

Dat ieder man
Het toone dan,
Dat hij dien naam verdient;
Wie op zijn pligt
Steeds de oogen rigt,
Bezit den trouwsten Vriend.

Vrij gevolgd naar het vers:
„der feste Mann." D. F. VAN HEIJST.

MENGELWERK.

HET OORDEEL VAN DUDLEY-CARLETON OVER DE MENSCHEN EN ZAKEN, DIE GEDURENDE DE KERKELIJKE VERDEELDHEDEN IN DE NEDERLANDEN 1609—1621 OP DEN VOORGROND KWAMEN.

Sir DUDLEY-CARLETON (1), vicomte van Dorchester, werd in 1573 te Baldwin-Brightwell in 't graafschap Oxford geboren. Na in 't Christus-college te Oxford opgeleid te zijn, ging hij op 't vaste-land reizen en werd in 1600 secretaris van ambassade bij sir PARRY en later bij den graaf van Northumberland, die beiden achtereenvolgens aan 't hof van Frankrijk Engelands regering vertegenwoordigden. In 't eerste parlement van JAKOB I nam hij zitting voor 't vlek St.-Mawes in Cornwallis. Toen hij van een uitstapje naar Spanje, waarheen hij lord NORRIS vergezeld had, terugkeerde, werd hij, als verdacht aan medepligtigheid in de bekende buskruidzamenzwering, in hechtenis genomen. Naauwelijks was zijne onschuld echter gebleken, of hij werd door de benoeming tot gezant van 't Engelsche hof te Venetië voor de korte gevangenschap schadeloos gesteld. Bij zijn' terugkeer in 't vaderland in 1615, vond hij alle magt in handen van GEORGE VILLIERS, hertog van Buckingham, en zag zich weldra den gewigtigen post van ambassadeur te 's Hage opgedragen (tot 1620). Het tijdstip, waarop hij naar de Vereenigde Gewesten werd gezonden, was uitermate moeijelijk. Arminianen en Gomaristen stonden tegenover elkander; tusschen MAURITS en OLDENBARNEVELT bestond niet langer de goede verstandhouding van weleer. Frankrijk ondersteunde BARNEVELT: reden genoeg voor CARLETON om het met de

(1) De bijzonderheden, die ik mededeel, zijn ontleend aan de *Nouvelle Biographie Générale*, DIDOT 1855, VII, *p.* 735 en aan de voorrede der brieven enz. van CARLETON. De laatste dier bronnen is de uitvoerigste. Breeder bijzonderheden vindt men in BIRCH, *Historical-view of the negociation between the courts of England, France and Bruxelles.*

tegenpartij te houden, meent zijn levensbeschrijver in de *Nouvelle biographie universelle.*

Hoe dit zij, het was voorzeker een tijd, waarin voor CARLETON veel te zien en veel op te merken viel. Hierin bleef hij dan ook geenszins in gebreke. Wat hij in geschrifte naliet is evenwel eerst laat gedrukt. Lord ROYSTON, later graaf HARDWICK, broeder van den toenmaligen gezant van 't Engelsche hof te 's Hage, liet in 1757 van de kostbare verzameling van historische manuscripten, die hij bezat, de stukken, betrekkelijk CARLETON, op eigen kosten drukken en verdeelde eenige exemplaren onder uitgelezen personen (1). Daar het werk niet in den handel kwam, zou het groot publiek nog lang verstoken geweest zijn van de kennis der belangrijke bijzonderheden, die het bevat, ware het niet, dat er in 1759 reeds eene Fransche vertaling van in 't licht was gekomen. De vertaler zegt in zijn „*Avertissement,*" dat graaf HARDWICK de goedheid heeft gehad hem ook een exemplaar te geven, waardoor hij in de gelegenheid is gesteld, het publiek met den inhoud der brieven bekend te maken. De titel van 't geschrift luidt in 't oorspronkelijke: „*the letters from and to sir* DUDLEY CARLETON, *during his ambassady in Holland, from January* 1615—1616 *to December* 1620. De vertaler heeft den titel aldus gewijzigd: „*Lettres, Mémoires et Négociations du chevalier* CARLETON, *ambassadeur ordinaire de* JACQUES I, *Roi d'Angleterre, etc. auprès des Etats-Généraux des Provinces-Unies*" *etc.* Op dien titel, noch onder de voorrede staat de naam des vertalers; maar in de opgave van den titel der vertaling in 't boven aangehaalde artikel uit de „*Nouvelle biographie universelle*" luidt hij „GASPARD-JOEL MONOD." Vermits deze vertaling niet zoo algemeen bekend schijnt, als de onderwerpen verdienen, waarover de brieven loopen, heb ik gemeend den lezers van dit tijdschrift geene ondienst te doen, indien ik, zoo kort mij zulks mogelijk is, naar aanleiding van die stukken, de denkwijze van den Engelschen gezant deed kennen over de personen, die in de geschillen der Arminianen en Gomaristen eene hoofdrol vervulden, alsmede over het eene en andere, dat met die twisten in verband stond.

---

(1) MIRABEAU, *Aux Bataves sur le stathouderat*, Notes etc., p. 22.

Op gezag van BIRCH, dien ik niet in de gelegenheid ben na te slaan, schrijft WAGENAAR (*Vad. Hist. X*, blz. 181), dat CARLETON, naar men meende, nader was in 't gevoelen der Remonstranten dan in dat van hunne tegenpartij. Het kan zijn, doch indien het waar was, zou het mij verwonderen. Immers zijn de drie deelen, waarin 's mans brieven vervat zijn, vol uitspraken, die het tegendeel aantoonen. Het is gemakkelijk te zien, zegt hij, dat het Arminianismus de eerste oorzaak dier onlusten is, waarvan partijen in den staat en eene scheuring in de kerk de uitwerkselen zullen zijn, indien men het niet onmiddellijk en wel in de vergadering der staten van Holland voorkomt. Toen een groot deel der Contra-Remonstranten in 1617 te Rijswijk ter kerke ging, stond hij, op verzoek, de Engelsche kerk te 's Hage ten hunnen behoeve af. Den 14 Jan. 1617 (o. s.) meldt hij den secretaris WINWOOD, dat hij, zooveel hij kon, zijne exc. heeft aangemoedigd om de „goede zaak" te ondersteunen. Hij meent, dat in de steden, waar de magistraat Remonstrantsch-gezind is of waar deze „par artifice" voor die partij gewonnen is, het volk grootendeels op de hand der tegenpartij is, alsof de „artifices" niet veel meer of althans even veel aan deze zijde geweest waren. Den 18/28 Febr. 1617 geeft hij WINWOOD kennis van eene andere conferentie, met zijne excell. gehouden, en berigt, dat hij MAURITS zeer goed gezind heeft gevonden ter ondersteuning van de „betere zaak" en dat de prins zijne gematigdheid niet zoo ver wil uitstrekken, dat hij de „ware godsdienst" afbreuk doet. In een opmerkelijk gesprek, met OLDENBARNEVELT gehouden, waarvan hij den secretaris eene uitvoerige mededeeling doet, is hij zelf van gevoelen, dat ARMINIUS de eerste bewerker is van de scheuring hier te lande en dat het verkeerd zou zijn, indien de Staten van Holland kerkelijke reglementen gingen vervaardigen, omdat deze hen zouden drukken, die uit gewetensbezwaar niet met de Arminianen aan den heiligen disch konden gaan. Na elders geschreven te hebben, dat VENATOR en nog een ander predikant verbannen zijn, voegt hij er bij: „c'est là transplanter les hérésies plutôt que de les extirper." In Overijssel is in 1618 de adel van Deventer, naar de meening van den gezant, in „de bons sentiments," die van Kampen „du mauvais parti" en die van Zwolle „onderling" verdeeld.

Na deze getuigenissen, bekrachtigd door twee redevoeringen, die de schrijver in de vergadering der Staten-Generaal heeft uitgesproken (1), overwogen te hebben, zal niemand, geloof ik, meenen, dat CARLETONS denkwijze met die der Remonstranten instemde. Welligt heeft CARLETON zelf tot die meening aanleiding gegeven doordien hij zich, gedurende de eerste maanden van zijn verblijf in de Vereenigde Gewesten, met veel gematigdheid ten aanzien van de hier heerschende verdeeldheden gedragen heeft. Zelf bekent hij dit en geeft als reden dier handelwijze den aard der Nederlanders op, wier karakter, naar hij zegt, is „tu contra audentior ito." Later, bij 't bespreken der Weegschaal, haalt hij ter vergadering der Staten-Generaal op, hoezeer hij altijd gezorgd heeft zich niet te diep in de twisten te steken. Maar ook anderen hadden reeds vroeg meenen te bespeuren, dat CARLETON zich op te grooten afstand hield. De secretaris WINWOOD schrijft hem 16 Febr. 1617, dat zijne Majesteit van oordeel is, dat, hoe sterker de Contra-Remonstranten zich tegen de „factieuse meeningen" van VORSTIUS en ARMINIUS verzetten, zij des te meer roem zullen verwerven; maar dat, indien zij zich aan de tegenstanders onderwerpen, wier boosaardigheid geene grenzen kent en wier onbeschaamdheid onverdragelijk is, zij niets kunnen verwachten dan schande en smaad, en dat zij ten laatste met de leer, die zij belijden, uit de Vereenigde Gewesten zullen verdreven worden. Verder herinnert hij den gezant aan de stellige bevelen, die hij gekregen heeft, om de gemeenschappelijke belangen tot steun te verstrekken. Eindelijk magtigt hij hem, om òf bij gelegenheid, òf ook opzettelijk OLDENBARNEVELT de zaak, gelijk zij is, onder 't oog te brengen, terwijl hij met deze woorden sluit: „Necesse est ut scandala veniant, sed vae illis per quos veniunt." (Het is noodig, dat er ergernis gegeven wordt, maar wee hun, door wie zij komt.)

Zij, die meenen, dat CARLETON de gevoelens der Remonstranten min of meer toegedaan was, zouden kunnen aanvoeren, dat, wat hij ook tegen de Remonstranten sprak of deed, dit alles uit zijne instructie voortvloeide. Na den ge-

(1) Te vinden bij BAUDART, UITENBOGAART en anderen; ook in de Resolut. v. Holland en afzonderlijk gedrukt.

zant in 't begin van dit stuk er op gewezen te hebben, dat de overeenkomst van godsdienst, die er tusschen de Nederlanden en de Engelschen bestaat, een band hunner naauwe vereeniging en een onderpand van 't vertrouwen is, dat zij wederkeerig op elkanders vriendschap kunnen stellen, schrijft hem koning JAKOB ten aanzien der geschillen de volgende gedragslijn voor: „Er zijn in Holland tusschen de steden hevige twisten geweest ter zake van de godsdienst, en wij vreezen, dat zij eerder voor eenigen tijd gesusd dan uitgedoofd en verstikt zijn. Indien zij dus ongelukkigerwijze gedurende uwe tegenwoordigheid op nieuw mogten uitbarsten, zult gij niet vergeten, dat gij de dienaar zijt van een' heer, dien God tot den eenigsten beschermer zijner godsdienst heeft gemaakt. Daarom kunt gij, buiten den bijstand, dien wij wenschen, dat gij in uwe gesprekken en bijeenkomsten aan hen, die het ware Evangelie belijden, verleent, aantoonen, hoezeer de verdediging dier dwaalbegrippen de majesteit Gods beleedigt, ons, hun' zeer dierbaren vriend, mishaagt en de regering van hunnen staat onteert." — Deze termen, het is zoo, lieten geen lijdelijk toezien van den stand der geschillen toe; maar met het oog op CARLETONS gezegden en daden hel ik er zelfs meer toe over om, met den schrijver der „Staatkundige partijen in Noord-Nederland (blz. 130)," CARLETON van het heftigste Contra-Remonstrantismus, dan van Remonstrantschgezindheid verdacht te houden. Één ding is mij vreemd voorgekomen, dat de gezant in een' zijner brieven schrijft: „les *Rémontrans* sont pour la plupart *Arminiens* (1)" en aldus nog eenig onderscheid schijnt te maken tusschen hen, welke hij met die twee verschillende namen bestempelt.

Bij 't bespreken der twisten tusschen de beide secten wisselt de gezant de ernstige stof nu en dan met het verhalen eener anecdote af. Zoo vertelt hij, dat een enkel woord te Oudewater bijna eene groote opschudding verwekt had. LYDIUS had in de preek gezegd, dat de Indianen den duivel aanbaden, en een van zijne argwanende hoorders had gemeend, dat hij zeide: „de Arminianen." Te Alkmaar daarentegen had een Arminiaansch predikant volstrekt geen gevaar geloopen, verkeerd verstaan te worden. 's Morgens had hij

(1) Lettres etc. I, p. 213.

alleen eenige overheidspersonen onder zijn gehoor, en des namiddags niemand dan zijne vrouw.

Het spreekt van zelf, dat, toen de ure daar was, dat „de synode" het wachtwoord was geworden, CARLETON een hevig voorstander was van de synode nationaal. In den beginne sprak hij, b. v. in eene bijeenkomst met OLDENBARNEVELT, nog maar in 't algemeen van 't houden eener synode, 't zij provinciaal, 't zij nationaal. Later was zijne overtuiging vast en stellig, dat alleen het laatste 't ware geneesmiddel was. Prof. VREEDE zegt teregt met veel nadruk: „Men vergete het niet: de oorsprong der kerkvergadering van Dordrecht ligt niet in de behoefte der natie, maar in het brein van den waanwijzen en bemoeizieken koning van Groot-Brittannië (1)." Ook wijst de Hoogleeraar in 't kort aan, dat de zakelijke inhoud van JAKOBS schrijven hem uit 's Hage in de pen was gegeven (2). Dit is ten volle waar. Den 24 Januarij 1617 schrijft CARLETON aan WINWOOD, dat eenige goedgezinde particulieren hem verzocht hebben, zijne majesteit over te halen, om zijne excellencie, door middel van een' brief, in zijn' ijver voor de handhaving der ware leer en voor de bescherming van hare belijders tegen de predikers der nieuwigheden en hunne meeningen te bevestigen. Nu krijgt CARLETON den 1 Maart een' brief voor MAURITS met de copie. Dezen moet hij den prins toonen, om te vernemen, of hij wenscht of voor de zaak van 't gemeenebest heilzaam acht, dat men hem zulk eene missive zende. Naar de aanwijzing, welke MAURITS zal geven, kan de gezant den brief overhandigen of vernietigen. Terzelfder tijd wordt hij gemagtigd om te verklaren, dat MAURIT's standvastigheid den goeden dunk, dien de koning van hem had, aanmerkelijk heeft doen toenemen, zoozeer zelfs, dat JAKOB hem „antea diligere, nunc raro (vero?) amare videatur" (te voren uit hoogachting, nu als een vader scheen lief te hebben). Den 11 Maart kan CARLETON melden, dat hij aan 's konings last heeft voldaan door de genoemde complimenten uit te spreken en MAURITS de copie te toonen. Hoezeer de prins zijne ingenomenheid met JAKOBS goedkeuring betuigt, den brief wil

(1) *Inleid. tot eene Geschied. der Nederl. Diplomatie*, II, a, blz. 434

(2) *Ibid.* I, blz. 160.

hij liever niet: het was eene zaak, die 't publiek betrof, en daarom kon hij dien niet verbergen. Openbaarde hij hem daarentegen, zoo vreesde hij, dat men daaruit afleidde, dat hij bij vreemde vorsten steun zocht. In plaats dus dat JAKOB dezen maatregel neme, verlangt hij, dat zijne majesteit een' stap doe bij de Staten-Generaal en bij die van Holland, hetzij door een opzettelijken brief, hetzij door eene bezending met geloofsbrieven. Verder zet de prins uiteen, waarop, naar zijn gevoelen, de inhoud der missive moet neerkomen. 't Slot van die uiteenzetting is, dat JAKOB hun rade eene synode bijeen te roepen, een' maatregel bij dergelijke gelegenheden ten allen tijde door de geheele christenheid genomen, en dat hij er vooral op aandringe, dat zulks spoedig geschiede. Een dergelijken brief van JAKOB, aan de staten-generaal, waarin eene nationale synode wordt aangeprezen, verzendt WINWOOD den 1 April. Hij staat in de „Lettres" geboekt (1). Dit alles is nog niet genoeg. Den 13/23 Oct. 1617 zendt CARLETON een ontwerp der synode naar Engeland en zegt, dat, indien Z. M. er nog iets in wil veranderen of bijvoegen, hiertoe nog overvloedige gelegenheid bestaat.

Gelijk de synode zelve, moest ook het verzoek aan zijne majesteit om Engelsche predikanten op die synode te hebben uit Engeland worden voorgeschreven. Den 27 Aug. 1617 schrijft WINWOOD aan CARLETON: „ik voeg bij het vorige op eigen gezag, dat ik het aan uwe prudentie overlaat te zien, of het niet eene betere houding zou hebben, dat zijne majesteit door graaf MAURITS of liever door de vier provinciën, welke de synode voorstaan, verzocht werd zijne predikanten te zenden, gelijk hoogstdezelve heeft besloten, dan dat zijne majesteit hen uit eigen beweging zond, want volgens mij is 't een goede grondregel: „„gelijk tot een *consilium*, zoo ook tot een *concilium non accesseris, antequam voceris*"" (geef niet ongeroepen raad, en ga niet ongeroepen naar een concilie).

Ten aanzien van de synode verdient het eindelijk nog opmerking, dat een van de hoogstgeplaatste personen in Engeland, die 't best in de gelegenheid was van nabij met den stand der zaken bekend te zijn, het houden eener nationale synode ten sterkste afkeurde. De man, dien ik bedoel, is de secretaris

(1) I, p. 272 vlg. — Ook bij BAUDART en anderen te vinden.

LAKE. In verschillende brieven verklaart hij, dat, zoo de verdeeldheden niet eerst geëindigd zijn, of indien men de beslissing niet laat aan eene derde, onzijdige kerk, hij weinig vrucht van eene synode voorziet, want, zegt hij, de hevigheid, de zucht naar ijdelen roem en de begeerte naar de zegepraal vervoeren veelal de strijdende partijen zoozeer, dat de christelijke liefde uitgesloten wordt. Te vergeefs tracht CARLETON hem aan te toonen, dat er grond is, iets goeds te hopen van eene synode, door de goedgezinden, onder bijstand van vrome en geleerde personen uit het buitenland, te houden, die vaststelt, welke de meening is van de gereformeerde kerk omtrent de betwiste punten. „Het behage Gode," antwoordt LAKE, „dat uwe synode wel slage; maar ik verwacht er niets van: de Arminianen zullen nimmer toestemmen gebonden te zijn door 't geen de synode zal doen, en wat de meerderheid van stemmen betreft, die zal tot niets leiden, daar men nu reeds ziet, welke loop de synode zal nemen (23 Dec. 1617)." Daarom acht de schrijver dezer letteren het verkieslijk, dat, zoo als zijne majesteit vroeger wenschte, het netelige leerstuk der praedestinatie niet publiek besproken worde, en meent zelfs, dat het *hier* niet afgekeurd zou worden, indien men over de vijf punten het stilzwijgen kon opleggen (11 Maart 1618 o. s.).

Zien wij verder, hoe CARLETON over enkele van de hoofdpersonen uit den tijd der twisten dacht. De vertaler van CARLETONS brieven is van oordeel, dat de vijandschap van den Engelschen gezant tegen 's lands advokaat slechts hieruit voortkwam, dat OLDENBARNEVELT van den beginne aan niet de noodige „déférence et considération" jegens hem had betoond, waarop hij regtmatige aanspraak meende te hebben (1). Zulks blijkt, naar hij zegt, uit de brieven zelve. Ik ben geenszins van dit gevoelen. Eene enkele maal laat CARLETON zich zóó uit, dat men voor dergelijke bewering eenigen grond krijgt. Het geschiedt in een' brief van 13/23 Augustus 1617, waarin hij zegt, dat OLDENBARNEVELT bij een gesprek, dat hij over een zeker geschil met hem hield, hem, tegen zijne gewoonte, met den hoed in de hand te woord stond. Voor 't overige vindt men niet het minste bewijs, dat 's konings gezant zich

(1) *Avertissement* IV.

in iets door den eersten dienaar der staten van Holland gemanqueerd acht. CARLETON meldt b. v., dat hij, op den dag na zijne aankomst te 's Hage, een bezoek kreeg van zijne excellentie, en kort hierna van OLDENBARNEVELT, die pas van eene reis was teruggekeerd. Hij weifelt niet, zoo vaak zulks vereischt wordt, bijeenkomsten met OLDENBARNEVELT te houden. Bovenal, hij legt meermalen eene zeer eervolle getuigenis van dezen staatsman af. Reeds in zijn eersten brief luidt het: „de ziekte van mr. BARNEVELT veroorzaakt, om zoo te spreken, eene doodelijke stilte aan dit hof." Verder „uit hoofde van BARNEVELTS afwezigheid en van hun klein aantal kan men zeggen, dat de Staten-Generaal ligchaam, noch ziel hebben." Later verklaart hij, dat de afwezigheid van 's lands advokaat, die zijn' jongsten zoon in Zeeland is gaan uithuwelijken, eene staking der werkzaamheden van 10 of 12 dagen ten gevolge zal hebben. Meer dan eens noemt CARLETON BARNEVELT „la principale lumière de leurs conseils" en meldt in Oct. 1617, dat, gedurende zijne absentie, de manier van onderhandelen is te spreken met zijne excell. en een' van de voornaamste afgevaardigden van elke provincie. Zeer merkwaardig is inzonderheid eene plaats uit een' brief van den gezant aan koning JACOB zelven: „Menigmaal ontsnappen aan den mond van dit volk, dat in zijne uitdrukkingen zeer vrij is, gezegden, die hierop neerkomen, dat men, om een einde te maken aan de verdeeldheden, het voorbeeld van Frankrijk ten aanzien van den maarschalk D'ANCRE moet volgen. Gelukkig handelt men gewoonlijk te minder, hoe meer men bij dergelijke gelegenheden spreekt. Op wien die slag mogt neerkomen, het kan niet anders dan een groot kwaad voor den staat zijn, aan de eene zijde met betrekking tot het leger, aan de andere betrekkelijk de regering; noch het eene, noch de andere kan een hoofd missen van zooveel verdienste en zoo rijpe ervaring."

Even gunstig als CARLETON oordeelt WINWOOD over OLDENBARNEVELT: „Schrijf mij, bid ik u, bij uwe eerste depêches in 't bijzonder en uitvoerig, hoe het met mr. BARNEVELT gaat en wat hij, naar men meent, gaat beginnen. Ik ken hem zeer goed; ik weet, dat hij groote talenten en veel bekwaamheid heeft, en de kwaadwilligheid zelve moet bekennen, dat niemand zijn vaderland ooit getrouwer en nuttiger gediend heeft; maar

finis coronat opus (het einde kroont het werk); *oportet imperatorem stantem mori* (een keizer of gezaghebber moet staande sterven), en wat hem betreft, die gedurende zijn leven zoo geëerd was, die dezen staat veertig jaren achtereen met den gunstigsten uitslag geregeerd heeft, thans, nu hij „aux derniers abois" is en, om zoo te zeggen, op het punt om, bij 't uitblazen van zijn laatsten ademtogt, zijne schande en oneer aan den dag te brengen, kan dit hem slechts tot een voorwerp van groote droefenis voor zijne vrienden en van verachting voor zijne vijanden maken (1)."

Hier en daar stoot men in CARLETONS brieven op plaatsen, waarin OLDENBARNEVELT minder voordeelig wordt afgeschilderd. Den 13/23 Aug. 1617 berigt hij, dat 's lands advokaat, onder voorwendsel dat hij voor zijne gezondheid behoefte heeft aan verandering van lucht, naar Vianen en naar zijne goederen bij Amersfoort is vertrokken. Later heet het: „OLDENBARNEVELT (door 't cijfer 174 aangeduid) komt hier (te 's Hage) vaak, om zijn venijn te verspreiden." — In OLDENBARNEVELTS Remonstrantie, door CARLETON „Apologie" geheeten, ziet hij het streven om, onder 't roemen van den tegenstand tegen LEICESTERS plannen, mutato nomine (met verandering van den naam) den prins van Oranje hatelijk te maken door aan te toonen, hoe de prins, door middel van zijne goede verstandhouding met de geestelijken en onder den dekmantel der godsdienst, er naar tracht de steden van hare vrijheid te berooven.

Het zoude mij niet bevreemden, dat, voor zoover CARLETON's brieven vijandschap tegen OLDENBARNEVELT verraden, de grond hiervan te zoeken is in 't gebeurde met de „Weegschaal." Een tegenstander van onzen staatsman moest hij zijn en meer en meer worden. Doch de bitterheid, die hij b. v. bij 't beoordeelen van de straks aangevoerde plaats der Remonstrantie aan den dag legt door, zoo als men dat noemt, op zijne wijze tusschen de regels in te lezen; wat meer is, de schier barbaarsche ongevoeligheid, waarmede hij de laatste oogenblikken en den dood van den grijsaard beschrijft, kunnen hierdoor alleen niet verklaard worden. Evenmin vermag zulks

(1) WINWOOD schreef deze letteren den 17 Oct. 1617 aan CARLETON en stierf tien dagen daarna. *Letters* etc. II, p. 92, 93.

de last, in de instructie vervat, of de drang der omstandigheden, die, daar DU MAURIER het met OLDENBARNEVELT eens was, CARLETON noodzaakten zich onder de vanen der tegenpartij eene plaats te kiezen. Mij komt het dus voor, dat „de Weegschaal" op die stemming van den gezant een noodlottigen invloed heeft uitgeoefend. De Weegschaal toch woog zwaar in zijne schatting. In een' brief van 22 Nov. 1617 (o. s.) aan den secretaris LAKE verhaalt hij op een' toon van verontwaardiging het gansche beloop der zaak, zijne redevoering, het uitkomen van dat geschrift, enz. en verzoekt hem, alle stukken dienaangaande, welke hij hem toezendt, onder zich te houden als een register van 't geen gebeurd is. Hij houdt UITENBOGAART en DE GROOT voor de schrijvers van 't boek, en meent, dat zij zich ziek hielden, om het te beter te kunnen opstellen. Verder vermoedt hij, dat DE GROOT, om hem in slaap te wiegen, toen juist een bezoek bij hem was komen afleggen. Later, den 8 Dec., adresseert hij zich over 't zelfde onderwerp aan den koning; telt de personen en zedelijke ligchamen op, tegen wie de Weegschaal gerigt is, en verzekert, dat 't rapport van hen, die door de Staten van Holland met het onderzoek van 't geschrift belast zijn; van honderd tien verschillende lasteringen, daarin voorkomende, gewaagt. Terzelfder tijd wendt hij zich bij herhaling tot de Staten-Generaal en tot OLDENBARNEVELT met dringend verzoek, dat het hun behage het boek en den schrijver te vervolgen. Maar terstond bij 't eerste beklag vindt hij den laatstgenoemde koel en schrijft hem een belangrijk aandeel toe aan 't verzoek, hem van wege de Staten van Holland gedaan, om er niet op te staan, dat het plakkaat tegen de Weegschaal 't eerst in Holland gedrukt wordt. Wilde ik grondig bewijzen, hoezeer de Weegschaal CARLETON geschokt heeft, ik zou al zijne brieven uit dien tijd moeten overnemen. Daarom alleen dit nog. In plaats van het boek weg te werpen, schijnt hij er steeds in gestudeerd en nagegaan te hebben, wat er verder mede geschiedde. Althans ontdekt hij er gaande weg steeds nieuwe bijzonderheden in, b. v. dat alles, wat de koning opzigtelijk de puriteinen heeft gezegd of geschreven, er in wordt toegepast op de Contra-Remonstranten. Naauwelijks is er eene Fransche vertaling van uitgekomen, of LAKE verneemt het, terwijl CARLETON

niet vergeet bij zijn berigt te voegen, dat de vertaling met eene satyrieke voorrede vermeerderd is en dat men uit verachting het woord „kouseband" op den titel heeft gezet. En later, in Maart 1618, kan hij, terwijl hij LAKE doet weten, dat er een libel tegen OLDENBARNEVELT in 't licht is gekomen, het dezen nog niet vergeven, „qu'il a fait la sourde oreille à ma demande d'une satisfaction contre l'auteur et l'imprimeur de la balance."

Zagen wij straks, dat CARLETON, eer hij den naam van den schrijver der Weegschaal gewaar werd, HUGO DE GROOT voor den maker aanzag, deze beroemde landgenoot heeft nimmer reden gehad om op 't minste blijk eener gunstige gezindheid van den kant van den gezant te roemen. Hier is het dus vooral, dat men iets „te passeren zal hebben aux préjugés et à la violence de l'esprit de parti (1)." Eigenlijk heb ik in 't gansche werk geen enkel woord ten zijnen gunste aangetroffen, want, wanneer er gezegd wordt, dat hij in de laatste dagen — Dec. 1616 — meer gematigdheid heeft betoond in de strijdvraag, waarvan hij te voren een *antesignanus* was (d. i. dat hij onder de voorposten stond), voegt de schrijver dezer woorden er in één adem bij, dat dit wel 't geval zal zijn, omdat hij als een dergenen genoemd wordt, die 't gezantschap naar Engeland zullen uitmaken. Voor 't overige is alles in DE GROOT verkeerd. Hij is een „brouillon" en eene „jeune cervelle chaude." Er wordt op zijne „violence en importunité" gesmaald, omdat hij mede bewerkt, dat het plakkaat tegen den schrijver en den drukker der Weegschaal eenigzins verzacht wordt. Het protest, dat hij in naam van Holland, Utrecht en Overijssel indient tegen het besluit, ter generaliteit genomen om eene synode-nationaal te houden, wordt geregistreerd als een bewijs van zijne vermetelheid en onbescheidenheid. Welke ook de reden moge zijn van dien grooten afkeer, dien CARLETON steeds van DE GROOT had, het was voor dezen in 't minst geen geheim. Op meer dan eene plaats laat hij zich hierover uit. „Mogt het Gode behagen, dat CARLETON mij minder vijandig was," schrijft hij in den beroemden Latijnschen brief, 19 Nov. (n. s.) 1619 uit het kasteel van Loevestein aan Dr. ANDREWS, bisschop

(1) *Préface historique* XVI.

van Winchester, verzonden. En in de Verantwoording zegt hij ergens, dat de gezant, gedurende zijne gevangenschap, door zijne vijanden is aangespoord om in 't openbaar iets ten zijnen nadeele te zeggen (1). Dit ziet op een voorstel van CARLETON, den 12 Jan. 1619 ter vergadering van hunne hoog mog. ingediend en bij uittreksel te vinden in BRANDT, *Leven van* DE GROOT, blz. 168. Dat CARLETON onbillijk over DE GROOT oordeelt is de meening van den uitgever der brieven van den gezant (2)."

Uit hetgeen aangevoerd is heeft de lezer kunnen bespeuren, dat CARLETON tamelijk wel op de hoogte was van hetgeen er geschiedde en van menige bijzonderheid, rakende de personen, die bij voorkeur in de geschillen betrokken waren. Nog enkele bewijzen dezer bewering mogen hier eene plaats erlangen. Van tijd tot tijd geeft hij eene statistiek van den toestand der provinciën en steden in ons land in verhouding tot de twisten, welke in naauwkeurigheid schier niets te wenschen overlaat. In Januarij 1617 zijn Zeeland, Vriesland en Groningen geheel Contra-Remonstrantsch, Utrecht in tegendeel Remonstrantsch. In Gelderland en Overijssel zijn twee derde der inwoners voor de Contra-Remonstranten. In Holland is $\frac{1}{8}$ Contra-Remonstrantsch. Dergelijke opgaven, die zelfs tot de dorpen afdalen, leest men dikwijls. Hoe naauwlettend hij OLDENBARNEVELT gadeslaat blijkt hieruit, dat hij steeds weet, wanneer 's lands advokaat ziek of op reis is, en hoe lang de ongesteldheid of afwezigheid duurt. Zelfs toen deze in Sept. 1617 te Utrecht vertoefde, lette CARLETON op den toestand zijner gezondheid en vernam, dat hij ter neergeslagen en zwak was. In 't laatst der volgende maand bemerkt hij — naar hij schrijft — weinig verandering in BARNEVELT, behalve dat hij met een' stok uitgaat (3). Van MAURITS weet hij te melden, „que Son Excellence se donne beaucoup de liberté dans ses promenades de nuit."

---

(1) *Verantwoord.* blz. 207.

(2) *Lettres* etc. III, p. 194, Note.

(3) Vóór kort ook opgemerkt door den heer BRILL in 't vervolg op AREND, Vaderl. Geschied.

Was CARLETON doorgaans naauwkeurig onderrigt van alles, wat er omging, zoo kon hij, als met de noodige kennis toegerust, ook onpartijdig oordeelen. Zien wij, hoe het hiermede staat. Over 't geheel moet men erkennen, dat hij in dit opzigt niet veel stof tot aanmerkingen geeft. Dat hij de billijkheid ten aanzien van de Contra-Remonstranten en hunne hoofden in praktiek brengt, zal ik wel niet behoeven te betoogen. Doch bij gebrek aan aanwijzing van 't tegendeel zou men ligt meenen, dat hij der tegenpartij te kort doet. Toch is dit niet steeds het geval. Omtrent den gang der twisten vindt hij, dat de twee partijen veel hevigheid betoonen, en, slechts voorwendende uit ijver voor de godsdienst te handelen, er tijdelijke consideratiën in mengen. Later berigt hij, dat de facties zich scherp beginnen af te scheiden met MAURITS en OLDENBARNEVELT, als hoofden, terwijl hij kort te voren had opgemerkt, dat de slechtste zaak de beste patronen had. Hij verzwijgt niet, dat de stem van 't volk de beide hoofden zwaar beschuldigt, den een', dat hij de souvereiniteit voor zich en zijn huis wil, den ander, dat hij de vrijheid wil onderdrukken door de magt van den paus en de Spanjaarden in deze landen te herstellen. Hij zelf kan niet gelooven, dat, wat men OLDENBARNEVELT ten laste legt, dat hij eene verandering in den staat wil, gegrond zij, tenzij het de hoogmoed (2) is, die hem daartoe brengt. Dit gevoelen uit hij, na vroeger MAURITS het plan toegeschreven te hebben om 't gezag van OLDENBARNEVELT te vernietigen. Niet alleen wat ten voordeele strekt van de partij, die CARLETON voorstaat, leest men in zijne brieven, maar hier en daar evenzeer hetgeen tegen haar pleit, b. v. dat ROSAEUS te 's Hage teregt geschorst is, dat wel UITENBOGAART jaloersch is op den naloop van ROSAEUS, maar deze evenzeer op dien van UITENBOGAART; dat de magistraat van Amsterdam in 1617 den eed der schutterij veranderde, zoowel in substantie als ten aanzien van de personen, aan wie de eed werd afgelegd (iets, waarover later te Leiden zooveel te doen was). Hij erkent, dat Amsterdam en de overige steden van Noordholland te hartstogtelijk zijn, en openbaart, nadat OLDENBARNEVELT en de overige heeren gevangen

(2) Zie over dien hoogmoed of hardnekkigheid de opmerkingen van den heer BRILL in eene der laatstverschenen Afleveringen.

genomen zijn, niet alleen de meening van zijne partijgenooten over dien stap, maar ook van de tegenpartij en van diegenen, die 't midden houden. Die van de laatsten is, dat de daad voor nutteloos moet gehouden worden, daar de synode is vastgesteld en de waardgelders alom afgedankt zijn. Tegenover dit alles staat wederom dit blijk van partijdigheid, dat hij OLDENBARNEVELT van begunstiging der Roomsch-Katholieken verdacht houdt.

Zoo heb ik uit den rijken schat der brieven van den Engelschen gezant het eene en andere geput, hetgeen 't best kon dienen ter kenschetsing van zijne meening over zaken en personen, die van 1609 tot 1621 aller oog tot zich trokken. Evenmin als het mijne bedoeling was *alles* te geven, kon het mijn plan zijn, hetgeen hij schrijft overal aan de waarheid te toetsen. Daarvoor was de vorm, dien ik gekozen heb, ongeschikt. Ik eindig met op te merken, dat in de stukken, die hij heeft nagelaten, vele sporen zijn van eene zekere geldzucht des schrijvers. Dus wordt door zijne eigene hand bekrachtigd hetgeen een vreemde, ALEXANDER VAN DER CAPELLEN (1), van hem getuigt, dat hij, bij zijn vertrek uit dit land, eene groote begeerlijkheid verried. Hoewel hij immers vereerd was met eene gouden keten van 3500 gl., durfde hij van de Staten nog volmagt vragen om op hunne kosten te Delft tapijten ter bekleeding van eene kamer te koopen. Als grond voor dit aanzoek gaf hij op, dat het geschenk, waarmede hij vereerd was, genoeg was voor hem, maar niet voor den koning zijn' meester. Werd hem zijn verzoek toegestaan, dan zou hij in Engeland zeggen, dat hem die tapijten hier te lande geschonken waren. Alsof deze handelwijze niet onbehoorlijk genoeg ware, zond hij ook eene medaille, aan zijn' secretaris vereerd, terug. Toen de Staten, door op zijne aanvraag te zwijgen, hunne afkeuring te kennen hadden gegeven, ontbood CARLETON den klerk, die hem de keten gebragt had, en zeide, dat hij ze wel weder mede mogt nemen. Dan de klerk weigerde, vermits hij hiertoe geen' last had.

Dr. J. A. WIJNNE.

(1) Gedenkschriften I, blz. 466.

MIEKE TRIEN.

(Een blad uit mijn schetsboek.)

DOOR

C. V. E. VAN DER BILT LA MOTTE.

I.

Hem, wien 't lust mij met zijne verbeelding te volgen, wil ik heden eens heenleiden naar eene plek, waar wel zeker twee derden dergenen, wie ik mij voorstel ten gids te wezen, nimmer den voet hebben gezet, en waar, naar alle menschelijke berekening, gij noch ik ooit de schreden meer zullen rigten. Dit beweren moge u ietwat stout schijnen, 't is des niet te min eene meening die ik volhoud, omdat ze bij mij vast staat. Dat wij een van beiden, auteur of lezer, nog eenmaal toeven op de plek waar voor eeuwen het weelderige Pompeji en het trotsche Herculanum zich verhieven, 't behoort tot het gebied der mogelijkheid, maar — vergeef mij de vergelijking, die veelligt eene oude fabel in uw geheugen terugroept — dat ge ooit u bevinden zoudt op den dijk, dien de Nederlandsche Maatschappij tot Landaanwinning in de Ooster-Schelde onder de leiding van den engelschen ingenieur sir JOHN RENNIE deed opwerpen, acht ik volstrekt onmogelijk, want..... ik zag eenmaal dien grond als voor mijne oogen en onder mijne voeten wegzinken en waar ik, — toenmaals geëmployeerd bij de hoofdadministratie der Maatschappij, — des morgens mijne inspectie-reis te voet aanving, kliefde des namiddags het ranke vletscheepje, 't welk mij naar het naburige fort Bath terug voerde, de schuimende golven, die zich boven de nieuwe schepping, den betwisten eigendom en het nu verloren geld van JOHN BULL en consorten, hadden gesloten.

Gij zult mij derhalve wel toestemmen, dat ik u naar een oord heenvoer, bij welks beschrijving ik aan mijne fantaisie, zonder gevaar van eene lastige contrôle, den vrijen teugel kan vieren. Die eerste polder behoorde anno 1854 reeds tot het gebied van „de dingen die voorbijgegaan zijn;" welke grenzen men de Schelde in lateren tijd heeft gesteld, mag en kan ik niet beoordeelen, uithoofde ik in dat jaar die

streken verliet en er thans evenzeer, en misschien nog meer vreemdeling ben, dan mijn vriendelijke lezer. Gij moogt echter rekenen op mijne waarheidsliefde en u overtuigd houden, dat het descriptive gedeelte mijner schets niet minder der waarheid getrouw zal wezen, dan de gebeurtenis die ik in deze bladen u verhalen wil der werkelijkheid van het polderleven ontleend is.

Verbeeldt u dan, dat ge met mij op een zaturdag avond in de maand Juni des jaars 1858 de rood en witgeverwde vestingbrug van het fort Bath overschrijdt en in eene oostwaartsche rigting den dijk volgt, dien het voorgeslacht, misschien met minder kosten en minder theoretische wetenschap, maar dan toch stellig met beteren uitslag, dan zulks den tijdgenoot schijnt gegund te wezen, tegen de onstuimige golven der Schelde heeft opgeworpen. Gij hebt op uw regterhand de rivier, bij hoog water nog immer geen rustige nabuur, al krimpt bij elke ebbe haar gebied dusdanig in dat ge, zonder eenig gevaar, hare oppervlakte bewandelen kunt; op uw linker ziet ge een polder, waar 't forsch geschonkte vee in de weide stoeit en de zwaargeladene korenhalmen op den adem van 't koeltje wiegen, 't welk even den breeden waterplas rimpelt. 't Schuim der baren spat uiteen voor den boeg van 't scheepje, dat glijdt en danst op den stroom en een zilveren lichtstreep achter zich laat, die, nu de gloed der avondzonne ze tint, met schitterende diamanten schijnt bestrooid. Achter de heuvelen der Noord-Brabantsche kust verbergt de dagvorstin het gloeijend gelaat; vriendelijk en liefelijk van haar ontwaken tot dat ze sluimerensreê zich den nacht in de armen werpt, leent ze het landschap nu nog een rijkdom van tinten, die de sterkst gekleurde beschrijving verre achter zich laat. 't Gele zand der duinen, 't helmkruid dat welig wast aan den voet der ruine van Woensdrechts toren, de daken en de vensters der boerenwoningen, 't is alles gloeijend goud en noode ziet ge de blaauwe golven tegen dien wal spoelen, want uwe opgewekte verbeelding dringt u tot de vreeze, dat heur kille adem eensklaps dien prachtigen gloed blusschen en aan 't heerlijk natuurtooneel zijn hoogste schoon en zijn rijkste sieraad zal ontrooven.

Gij moet echter van dit bevallig landschap den blik afwen-

den en al is 't kontrast bitter, pijnlijk voor het hart dat gevoelt, stuitend voor het hoofd dat denkt, ge moogt niet langer u laten boeijen door een blik op dien rijkdom die als van den hemel afdaalt, want een tooneel dat bovenal van aardsche armoede bewijs geeft, vraagt voor eene wijle uwe aandacht. Gij zijt den „nieuwen dijk," den „eersten polder," van de „Netherland's land-enclosure company" genaderd. Een paar maanden geleden bruischten hier de golven nog vrij en ongebreideld; de vloed gleed over schor en slib, die alleen bij ebbe zigtbaar waren. De ondernemende JOHN BULL nam op zekeren dag een kijkje van die parasieten, die zich aan den ringdijk van den ouden polder als vastklemden, nadat de rivier ze er tegen aanwierp. Het denkbeeld kwam bij den Brit op om ze eveneens door een stevigen gordel tegen de kracht van het element in bescherming te nemen. Zijn idée was zoo kwaad niet, maar zijne philantrophie jegens den dagelijks geteisterden, weeken en toch in omvang winnenden bodem — sommigen wilden wel zeggen zijne zucht en begeerte naar meerdere en grootere winsten — noopten hem niet alleen het plan van den nieuw in te dijken polder zoover mogelijk uit te breiden, door ál het schor daarin op te nemen, maar ook de slibben, ja zelfs het zeezand begreep hij daarin en 't gelukte hem met kracht van geld en kracht van handen der rivier een teugel aan te leggen, dien ze wel onophoudelijk likt en kust en waaraan ze immer knaagt, maar dien zij vooreerst wel niet breken of vernietigen zal, omdat de storm nog sluimert in zijne krocht en de winterkoning zijne trawanten nog niet heeft uitgezonden ter harer hulpe. De mensch heeft alreede van dit naauwelijks op de wateren veroverde en naauw bewoonbare plekje bezit genomen. Hij, wiens vereelte hand de grondstoffen aanvoerde voor deze nieuwe schepping. bouwde zijne woning op het erf, dat nog wankelt en trilt, wanneer de nachtwind over de golven heengaat. Die schepping eischte millioenen schats; de kracht van duizend en duizend sterke armen. Toch schijnt wat ze thans draagt, eene erbarmelijke persifflage op die cijfers, waarvan ge duizelt. Zoo'n kostbare bodem moest paleizen kunnen torschen, stout en reusachtig, bestemd om boven lucht en wolken te getuigen van wat menschelijke wil en menschelijk genie vermag. Nu hij niets draagt dan hutten

en stulpen van leem en riet; nu alles getuigt van armoede en gebrek, is daar eene onaangename disharmonie tusschen het denkbeeld en wat het wrocht, tusschen de idee die de natuurwetten wijzigt, den stroom een kluister aanlegt en op 't spiegelvlak der wateren een vaste oppervlakte bouwt, en — tusschen de lompen, waarmeê ze dien kluister omhangt, de omgeving waarmêe ze die nieuwe schepping stoffeert.

Armoede springt op 't eerste gezigt u in 't oog. Armoede met al wat ze wanstaltigs en akeligs heeft. Hier naderen wij de uit stroo en sparren gebouwde hut van den polderjongen. Voor de uit een enkele plank zamengestelde deur staat zijn schuijerwagen en spade en aan den wal ligt zijne met zoden geladene vletschuit vastgemeerd. 't Zijn de eenige wapenen waarmede hij het element bestrijdt, de doode machines die zijne kracht in beweging brengt; ginds op eenigen afstand verheft zich de jeneverkrocht, waar de opbrengst van den arbeid zijner handen wordt verbrast, zijn ligchaam ontzenuwd en zijne ziel van 't laatste edel beginsel dat veelligt hem nog bleef, wordt beroofd. De leer der algemeene gelijkheid wordt hier tot in hare uiterste konsekwentie in toepassing gebragt. Op een afstand van twee uren ziet ge veelligt drie honderd dergelijke hutten; de eerste die ik u teekende is van allen de zuivere type; hebt ge er zes of zeven achter den rug, dadelijk valt er u eene in 't oog, die, uit hout zamengesteld en van vensters voorzien, van ietwat meerdere weelde bewijs geeft. Op den dijk draagt die planken woning den naam van keet. In die keet woont de kastelein, de leverancier, de geldschieter, de lombardhouder, in een woord de onmisbare factotum en tevens de booze geest van den polderjongen. Op drie honderd strooijen, vijftig houten huizen; op drie honderd stulpen der armoede, vijftig gebouwen waar die armoede wordt gekweekt, waar de wapenen, waarmeê ze dag aan dag werd bestreden, niet zelden tot splinter worden vergruizeld, waar ze des avonds in slaap wordt gewiegd, om met den ochtend des te vinniger hare nagels in de laatste kwetsbare plaats van een menschelijk hart en een menschelijk geweten te zetten. De verhouding tusschen die stulpen en keeten moge een noodlottig cijfer aangeven, toch is het niet overdreven, maar geheel der werkelijkheid ontleend. Ik herinner mij eenmaal eene statis-

tieke berekening gezien te hebben, waarmede een ambtenaar der belasting mij bewees, dat op den „nieuwen dijk" nabij het fort Bath, tijdens daar bijna acht honderd werklieden aan den gang waren, niet minder dan zeventig drankslijters-patenten werden uitgereikt.

Tot dusverre kan onze beschrijving van toepassing geacht worden voor iedere nieuwe bedijking of inpoldering. Waar wij ons echter op een terrein bevinden waar oud-Engeland den toon aangeeft, daar kan 't niet vreemd schijnen, dat het op deze plek den stempel zijner nationaliteit in sommige opzigten heeft afgedrukt. Geen avond meer geschikt dan deze, om u dit in het oogvallend te bewijzen. Iederen zaturdagmorgen — wanneer geldgebrek het ten minste niet belet — betaalt de kassier der maatschappij geregeld het werkvolk, dat even geregeld het voorbeeld der engelsche werklieden navolgt en ook dien dag, zoowel als den daarop volgenden zondag, met een zalig niets doen of, liever, met een voor hunne toekomst zoo noodlottig herbergbezoek doorbrengt. Ik overdrijf het cijfer niet, wanneer ik zeg, dat er zich thans twee duizend zielen, mannen, vrouwen en kinderen op den dijk bevinden. Uit dien hoofde is 't ligt mogelijk dat wij er een honderdtal op onzen weg ontmoeten. Reeds de eerste groep, die ons zingende en tierende op zijde treedt, brengt ons de Babelsche spraakverwarring, of een tooneel in een engelsche havenstad, waar bijna alle natiën der wereld hunne vertegenwoordigers vinden, in 't geheugen. Uit den mond van den eenen hoort gij 't bevallig dialect van den Noordbrabander uit de buurt van Ossendrecht, of van den half Zeeuw- half Belg, die in Staats-Vlaanderen te huis behoort; een ander galmt een liedje uit, dat stellig in een Londensche achterbuurt of in de vlakten van Wallis, door de meesten beter dan hier zal begrepen worden; een derde wenscht u een echt zeeuwsch „g'naevend;" een vierde, blijkbaar in betere dagen een schipper, verraadt zijne origine door een sterk Rotterdamschen tongval; in één woord, wie lust of behoefte gevoelde om eenigen tijd aan de studie der vreemde talen en volkszeden te wijden en vooral met het dialect en de eigenaardige spreekwijzen der „country's" van drie verschillende koningrijken zich wou bekend maken, ik zou geen beter leerschool dan deze hem kunnen aanwijzen, ten

ware ik hem de verschillende cantines wilde binnenleiden, waar de menigte zich vooral tegen den avond opeenhoopt en waar bij drank en spel het oorspronkelijk karakter der natiën dikwerf sterk en gepronoceerd zich openbaart. Reeds de uithangborden dier „keeten" hebben op zulk eene afgelegene plek iets wat ons verrast. Verbeeldt u „the duke of Wellington, the queen of England, la ville d'Anvers, the London tavern," en daar vlak naast de echt hollandsche „De Nieuwe aanleg, Schippers welvaren, in den nieuwen Polder," en 't Belgisch „in onze Lieve Vrouwe," of „in den Heiligen Antonius!" Verraadt ook hier de landaard zich niet, spreekt de geestesrigting van iederen volksstam zelfs niet uit de opschriften van de bouwvallige tempels, waar ze aan zonde en zingenot offeren? Ook wanneer ge een kijkje van het vrouwelijk personeel neemt, dat voor menige hut in de zon ligt neergehurkt, terwijl een bonte kindertroep de kleine voeten in 't Scheldenat baadt, zal veelligt het gelaat en de kleedij dezer dochteren Eva's bij u van eene wijduiteenloopende afkomst getuigen. Toch, en 't is opmerkelijk, geeft dit zamenzijn van zoovéle kinderen van een verschillend vaderland zelden aanleiding tot twist of tweedragt, hoewel die om persoonlijke veten hier niet vreemd is; het nationaal gevoel schijnt hier door de een of andere spotternij, door een spreekwoord, zoo ligtelijk bij traditie in den mond des volks als bestorven, of op welke wijze ook, niet beleedigd te kunnen worden. 'k Heb menigmalen naar de oorzaak van dit verschijnsel gevorscht; dikwerf mijzelven afgevraagd, waaraan bij den polderjongen die laauwheid, die onverschilligheid omtrent zijn geboorteland, dat algeheele gemis aan nationaal gevoel is toe te schrijven, daar toch bij den zeeman, bij den soldaat of den werkgast uit ieder volk zich juist het tegendeel openbaart, en ik ben tot de treurige slotsom gekomen, dat dit van zijne individuele, zeer bijzondere positie in de maatschappij, een der ongelukkige gevolgen is. Want de polderjongen heeft in den regel geen vaderland en geen te huis; zijn vader en wel denkelijk ook zijn grootvader oefenden 't beroep uit, dat nu het zijne is. Schuijerman op de groote landswerken is even als 't koningschap eene erfelijke betrekking. Nu staat het bij den polderjongen vast, dat hij zijne tent opslaat, daar waar hij meent werk te zullen vinden. Hij

behoort tot de Nomaden onzer hedendaagsche maatschappij. Van daag arbeidt hij bij eene bedijking in Zeeland; over eene week aan een grintweg in Noord-Brabant; over zes weken aan een spoorweg in België; misschien helpt over een jaar zijne kracht in Engéland een tunnel daarstellen. De wieg — 't woord bezig ik als beeldspraak, meer niet, want de schoot zijner moeder is de eenige wieg, waarin ooit een polderjongen schommelde — de wieg dan van dien knaap staat dikwerf honderde uren ver van de plek, waar zijn vader het eerste levenslicht aanschouwde. Om aan eene wettelijke verpligting te voldoen, moet de vader de geboorte van zijn kind, of liever van het kind der vrouw waarmede hij huist, bij het bestuur der meest naburige plaats aangeven; toch zal geen militie of schutterij ooit op zijn persoon beslag leggen, want wanneer de staat zich eindelijk voor hem begint te interesseren, is hij gewoonlijk ver te zoeken.

„De papieren voor zijn huwelijk dan?" vraagt ge veelligt. Eilieve! vraag het die vrouwen eens, die ge hier rondom u ziet, wie harer ooit met den man harer keuze voor den pastoor de ringen hebben gewisseld of uit den mond eens burgemeesters de wettelijke voorschriften hoorden, die een geestig auteur niet onaardig „de krijgsartikelen van het huwelijk noemt." Getrouwd! de minsten zijn getrouwd; de meesten zijn den een of anderen jongman, die haar 't best beviel en die haar wel met zich wou nemen, zoo maar in goed vertrouwen gevolgd, toch..... liefde is niet vreemd aan menig hart, dat in de borst van zulk ééne als hier leven klopt; onbewust van het grove vergrijp, 't welk ze pleegt tegen den wettelijken vorm der maatschappij, daarom niet minder bereid dikwerf, den man dien ze lief heeft te volgen waar hij ook gaat; met hem armoê te lijden niet alleen, maar zoo als ik eens hoorde van zulke lippen, toen in den polder toevallig het gesprek op dit chapitre gekomen was, „voor hem, als 't noodig was, door een vuur te gaan." Zoo min als de wettelijke bevestiging eener verbindtenis tusschen personen van een hoogeren stand de waarborg is van liefde, even min sluit het gemis van wettelijke sanctie of kerkelijken zegen op dien band de echte, reine, zelfopofferende huwelijksliefde en trouwe uit.

Zoo als de polderjongen leeft, zoo sterft hij ook meestal

in den vreemde. Zijn lijk is dikwerf een twistappel tusschen twee gemeenten, omdat de eene de eer genoot hem geboren te zien worden en de andere zich minder gevleid gevoelde door de omstandigheid, dat hij wel onder hare jurisdictie sterven wou. Men is het dan gewoonlijk niet eens, wie de kosten van zijn vuren kist en van zijn graf in een vergeten hoekje van het kerkhof betalen zal. Over 't regt van successie hebben zijne nazaten nimmer zich het hoofd warm te maken, want zijne nalatenschap bestaat gewoonlijk uit de sjovele kleederen, die hij droeg toen hij voor het laatst onder de menschen kwam. Niemand heeft zich gedurende zijn leven met hem bemoeid; zoo hij al gedoopt is, — wat in den regel een vraagstuk mag genoemd worden — dan heeft de geestelijkheid hem te spoedig uit het oog verloren, dan dat schoolgaan, 't communie doen of belijdenis afleggen, in zijn leven geen geheel vreemde of ongehoorde zaken zouden wezen; zijne woonplaats is gewoonlijk eene nieuwe wereld aan den bodem der zee, aan 't hart der bergen, of aan 't mulle zand der heide ontwoekerd; wanneer het roode pannendak eener school of de torenspits van een Huis des Heeren zich verheft, dan heeft de polderjongen die plek reeds lang verlaten en vergeten en zwerft in een ander oord, van den morgen tot den avond arbeidende aan dezelfde oude taak, geroepen als hij is om orde te brengen in den chaos der woeste natuur, om welig land te ontwoekeren aan de heide, om wegen en kanalen uit den schoot der bergen te voorschijn te roepen. Alleen in zijn eigen hart en in zijn eigen leven blijft dezelfde verwarde chaos alles overheerschend; hij is meer dan anderen den werkman en den trouwen kampioen van den vooruitgang, van den nieuwen tijd; alleen in hem blijft het stilstand, achteruitgang, en — dierhalve met ieder geslacht meerder ontwikkeling van het oude kwaad, vrij wat kankeriger geworden door de jaren..... op 't einde eene wond slaande aan de ziel, die iedere poging van een geneesmeester, die veelligt nog ter elfder ure hem naderde, beschaamt en te vergeefs maakt. Weet gij wat hiervan de oorzaak is? 't *Over*christelijk Engeland, zoowel als ons Nederland — 't welk op het stuk van philantropie zoo gaarne Albion, zelfs in wat het verzuimt, schijnt te willen navolgen — zendt in grooten getale zijne met ijver en wetenschap toegeruste zendelingen naar

Bantammers, Javanen en Chinezen, maar vergat tot heden nog immer de Heidenen, die in zijn onmiddelijke nabijheid, die toch in zoo grooten getale op onze publieke werken zijn te vinden!

Met dat al, hij moge noch Christen, noch lidmaat, noch onderwezen, noch gehuwd zijn; hij moge door zijne leefwijze der maatschappij en hare vormen lijnregt tegenover staan, ik voor mij, ik heb desniettemin respect voor den polderjongen. Geloof me, ik ken hem; hij is een ruwe en onoogelijke klomp, maar er schuilt goud onder den zwarten modder, die hem aankleeft. Hij is kloek, eerlijk, werkzaam, hulpvaardig; hij is een natuurkind, allereerst en allermeest vatbaar voor verleiding; hij is, wat meer zegt zwak; hij valt spoedig en dikwerf; het kwaad overmeestert in hem niet zelden het goed; maar wij, Christenen, beschaafde en invloedrijke Christenen, mogen hem hierover allerminst een verwijt maken, want tegenover hem rust op ons eene groote schuld; wanneer dat goud bij velen in walgelijk schuim zich oplost, dan is onzer en niet hem de verantwoording en de verantwoordelijkheid; onze hand zocht niet, wat ze zou gevonden hebben om te doen, had ze zich ook tot deze Paria's onzer maatschappij uitgestrekt!

. . . . . .

Maar vergeef mij, ik dwaal af. Ik had het bijna vergeten, dat ge op een Juni-avond en misschien wel onder eene vrij drukkende hitte, u met mij op den nieuwen dijk van den eersten polder bij 't fort Bath bevondt, en in plaats van verder met u te wandelen, hield ik u staande en teekende u in vlugtige trekken de type van den polderjongen, zoo als ik hem gekend heb. 't Is een thema, waarvan ik nog veel zou kunnen zeggen, en in lange niet uitgepraat zou wezen, maar de mij gestelde ruimte stelt mijne zucht tot spreken grenzen. Wat overigens onze wandeling betreft, daar ik u weinig wat u nieuw zou wezen meer zou kunnen laten zien, willen wij liever even hier stilhouden en een kijkje nemen van een tooneeltje uit het polderleven, 't welk juist op dezen bewusten avond voorvalt en dat veelligt beter dan veelheid van woorden geschikt zal zijn, om u een juisten blik in het algemeen karakter en den algemeenen toestand dezer kaste te doen werpen, omdat de ervaring mij,

helaas! bewees, hoe zulk eene werkelijkheid niet onder het zeldzame mag gerekend worden!

II.

Stoot vrij de deur van die hut open, die niet onbevallige jonge vrouw, zal, zoo ge tot binnentreden lust gevoelt, u den toegang niet weigeren. 't Is de woning van JAN MELIS, een „vletter," wiens scheepje — een notendop — daar ginds tegen den wal schommelt. MIEKE TRIEN is eene Vlaamsche, iets, 't welk ge allereerst door middel van hare hooge muts, en wanneer ze u toespreekt door hare woorden gewaar wordt. Al is zij misschien wat hoog blond, al is de gestalte wat stevig en kolossaal uitgevallen, al beantwoordt zij niet in allen opzigte aan wat uw schoonheidsgevoel zoowel als 't mijne, in uwe aanstaande gade hoopt te vinden, zij is daarom den naam van een knap, kloek wijf ten volle overwaardig. JAN MELIS zou er bijvoegen dat ze een goed en een „nuver" wijf was, waar hij 't gedurende zeven jaren best meê vinden kon. Zij is de moeder zijner kinderen, die daar in 't zand rondbuitelen, nadat ze zich eerst de voeten eens gespoeld en aan 't strand van de Schelde schelpen hebben gezocht, die hier echter maar zelden te vinden zijn. Wat haar trouwakte betreft, sub rosa wil ik u wel zeggen, dat die ook verre te zoeken is. MIEKE TRIEN is daarom geen minder goede huisvrouw, getuige het inwendige der stulp, dat pleit voor hare zindelijkheid en hare zucht tot orde. 't Meubilair is wel niet weelderig, maar toch goed onderhouden. Die bruine eikenhouten kist, midden in het vertrek, is hun tafel en tevens de bergplaats van al hun wereldsch goed, 't welk voor het grootste deel uit de kleederen van het gezin en uit het groote zilveren horologie van den huisvader bestaat. 't Weinige blik- en koperwerk aan den wand blinkt als een spiegel en de „tellooren" (borden) die gij hier en daar verspreid ziet, zijn zuiver genoeg, dan dat ge bij gebrek aan iets anders er u voor één middag niet mede zoudt kunnen en willen behelpen. Zij maakt op mij den indruk van iemand te wezen, daar een niet al te veeleischend echtgenoot uit haar stand vollen vrede meê moet hebben. Dikwerf tuurde zij sedert het laatste half uur naar buiten en een donkere wolk hangt

er over MIEKE TRIEN's voorhoofd. Ik geloof dat er iets is dat haar zeer doet en vergis ik mij niet, dan moet de wond nog al diep schuilen. 't Schort hem aan JAN MELIS! Altijd was hij een brave flinke vent, die zelden des zaturdags avonds op het appel bij MIEKE ontbrak, haar zijne zuur verdiende penningen in handen gaf en er voor zich zelven niets meer dan eenige dusgenaamde tabaksduitjes afhield. Maar, dat was elders zóó geweest; hier op „'t Engelsch werk" te Bath werd grof geld verdiend en dat is niet altijd dengene ten zegen, die vroeger gewoon was maar juist zooveel te verdienen, als hij noodig had om met wat overleg rond te komen, zonder dat hij bij den een of anderen cantine-baas in de schuld behoefde te geraken. Zóó was 't met JAN ook; dat véle geld 't bragt weinig zegen en veel verdriet. Zoodra hij een dubbel dagloon verdiende, werden er nevens het tabaksgeld ook reeds spoedig eenige stuivers voor den Schiedammer afgenomen; zijn zucht tot uitgaan werd door dat nieuwe uithangbord van den „Duk" (the Duke of Wellington) stellig opgewekt, want stond hij in den beginne nu en dan al eens voor de kroeg te drentelen, o! zoo spoedig zat de jeneverduivel hem op de hielen en hij achter de deur. Zoo als wij u vertelden, des zaturdags werd er nooit gewerkt; dan was het geheele toeziende personeel gewoon zich reeds vroeg op den middag naar Antwerpen of Bergen op Zoom te begeven en hier op den „nieuwen" dijk werd het oude spreekwoord van „zoo heer, zoo knecht" onmiddelijk bewaarheid, want op den laatsten dag der week stak weldra geen schuijerman meer eene spade in den grond of rigtte een vletter zijn schuitje naar den wal waar de zoden moesten worden aangebragt. Bovendien was JAN in kennis geraakt met een Vlaamschen putbaas, die, zoo als spoedig bleek, hem te gaarne in de kroeg en zijn vrouw alleen thuis zag, dan dat het aan MIEKE TRIEN niet in 't oog zou gevallen zijn, vooral omdat ze, al had ze nooit de „krijgsartikelen" hooren lezen, toch heel goed gevoelde, wat het zevende gebod inhoudt. Op zekeren avond wierp ze den ongenooden en haar erg onwelkomen gast de deur zoo onzacht voor den neus digt, dat TEEUW voor 't vervolg allen lust scheen verloren te hebben om haar te ontmoeten en bij wijze van revenge voor deze beleediging zijn uiterste best deed, om JAN MELIS tot een

geheel ander en een veel minder goed man te maken, dan hij te voren was.

't Is daarom dat er een wolk over 't effen voorhoofd hangt; daarom tuurt ze naar buiten, waar de schemer allengs voor 't volle licht in de plaats treedt, zonder dat de lang gewachte nog de woning nadert, waar zijn vrouw den avonddisch voor 't gezin in gereedheid heeft. Toch, als aan alle wereldsche zaken komt ook aan die onzekerheid een einde. JAN stapt eindelijk binnen; 't is een forsche, kloeke, blonde vent, met een eerlijk en open gezicht, nu alleen wat verhit, ten gevolge van de „flesch" die hij nog al tamelijk schijnt aangesproken te hebben. MIEKE bewijst dat ze een verstandige vrouw is; geen verwijt, dat slechts verbitteren, geen klagt, die toch niet baten kan, komt haar over de lippen. „'t Is zoo als 't is," meent zij „al kon 't ook anders en ook beter." Morgen ochtend, als die booze dampen er uit zijn, zal zij hem wel eens onder handen nemen. Toch ontglipt haar een zucht; van 't heden ontvangen weekgeld heeft zij nog geen penning gezien en JAN, die te voren altijd met de hand in den zak binnen kwam, maakt nu geen enkele „mine," die bewijst dat het kapitaal van beheerder verwisselen zal. 't Avondeten wordt in stilte genuttigd, en zoodra 't afgeloopen is, maakt MIEKE aanstalten om het strooleger voor de kinderen in gereedheid te brengen.

JAN draait op zijn stoel heen en weêr. 't Is hem aan te zien, er broeit een plannetje in zijn hoofd, 't welk aan MIEKE TRIEN meêgedeeld moet worden en die mededeeling schijnt hem zwaar te wegen. Hij heeft al 't uiterlijk van iemand, die niet weet, hoe hij de zaak daar hij meê bezwaard zit bij 't regt eind aanpakken moet.

Eensklaps staat hij op. „MIEKE! de sleutel!" vraagt hij alles behalve vriendelijk.

„De sleutel, waarom?"

„Omdat ik naar 't fort wil gaan. 'k Wou mijn horologie hebben. Geef op, gauw....."

Zij houdt zich als of zij die laatste woorden niet hoort. Al is 't aarzelend, toch komt ze nader en hem de hand op den schouder leggende, zegt ze goêlijk, zonder eenige bitterheid:

„Doe dat morgen, JAN! 't is morgen waarachtig beter.

't Wordt al laat en zoo straks kan je in 't fort niet meer teregt. Blijf noû hier."

„Hier blijven?" vraagt hij en hij lacht, maar als iemand, wien 't schreijen nader staat dan 't lagchen. —

„Zeg MIE, zie je, als ik hier bleef" vervolgt hij aarzelend, — en hij frommelt zijn pet tusschen de vingeren — als een op heeter daad betrapten schooljongen. „Zie je, dan zou ik mijn revens niet kunnen halen, en — ik ben er van daag mijn veertien gulden al bij kwijt."

Zijne houding, de donkere blos, die zijne wangen kleurt, 't bewijst hoe die man nog niet alle schaamte-gevoel verloor, hoe die bekentenis hem nog moeijelijk valt.

Toen hij bemerkte, dat zij zweeg, haalde hij beide zijne zakken uit, als om haar te bewijzen dat hij waarheid sprak.

Een wijle denkt zij na. 't Is of ze zich zelve de keus voorlegt tusschen toorn en zachtheid; of zij 't zich afvraagt, welk middel allermeest geschikt zal wezen, om het doel te bereiken dat zij beoogt. In iederen stand, ongeacht welke opvoeding haar ten deel viel, is scherpzinnigheid en overleg meestal een hoofdtrek in het karakter der vrouw. MIEKE TRIEN's handelwijze loochende die meening niet.

„'t Is erg," zei ze „maar..... 't kon toch nog erger. Met wat zuinigheid van de mijne en wat overwerken van jou kant, kunnen we de schade in vier weken wel ophalen. Maar....." en er lag iets beslotens, iets dringends in den toon harer stem, „blijf nou hier en beloof me, zet geen voet meer in dien verwenschten „Duk.""

Hij weifelde, maar zij overwon toch niet. 't Kwaad zat reeds te diep. Lief had hij haar nog met hart en ziel, maar wat hij eene opoffering meende, kon hij zich om harentwille niet meer getroosten. Die tijd was voorbij. Zij streed lang met de wapenen der zachtheid; maar deze braken te splinter op zijne onverzettelijkheid. Zonderling! hoe „stoere" vrouw ze was, haar ontbrak heden avond de kracht om hard tegen hem te wezen. Zij wist zelf niet „waarom?" maar een boos woord kon haar niet van de lippen. Zij eindigde met den sleutel te geven; hij met het laatste geld te nemen dat zij nog in de kist bewaard had. Hij beefde wel, toen zijne vingeren er naar grepen, maar toch..... ook 't horologie nam hij meê.

Hij durfde haar niet aanzien, toen hij de hut verliet. Zij boog 't hoofd op de tafel en schreide zoo bitter, dat een steenen hart vermurwd zou zijn geworden.

Op een kwartier uur afstands zwaait the Duke of Wellington zijn generaalsstaf. De roode rok en de gele epauletten van de geknevelde figuur op het uithangbord schijnen voor JAN MELIS en consorten bijzonder veel aantrekkingskracht te hebben; ten minste, de gelagkamer is stampvol. Een walgelijke lucht van rhum, jenever, bier en tabaksdamp stroomt ons tegen, zoodra wij de deur openen. Hier vooral is de spraakverwarring in vollen gang. Geen wonder, want men bouwt hier ook torens en kasteelen, maar..... ook in de lucht. 't Spel helpt die mooije gebouwtjes optrekken, die gewoonlijk zoo spoedig ineenvallen en waaronder zoo menigeen onbarmhartig verpletterd wordt. Daar hebt ge b. v. b. JAN MELIS, die groot gevaar loopt om onder die bouwmanie verpletterd te worden. Zijn partner is de putbaas TEEUW, wien MIEKE TRIEN maar met al te veel grond als de booze geest van haren JAN aanziet. Gedurende de laatste weken waren die twee altijd met elkaar; zij behooren tot de zelfde „ploeg" en schijnen 't in malkaars gezelschap goed te kunnen vinden. 't Spel, waarmede zij zich onledig houden, is bijna zoo oud als de wereld, al is 't er niet te eerwaardiger om. Men werpt met de dobbelsteenen. Op die wijze is 't weekgeld van JAN in de zakken van TEEUWIS gepasseerd. Wanneer ge nu lust gevoelt om eenige minuten het spel gade te slaan, dan zult ge weldra weten wie de eigenaar van MIEKE TRIENS spaarpenning en na een uur ook van JAN MELIS' horologie werd. Tevens zal 't u duidelijk worden, waarom de inzet telkens verhoogd en dus het verlies ook telkenmale verdubbeld wordt. De jenoverduivel heeft den polderjongen geheel in zijne magt; 't vloeijend vuur doet zijne uitwerking; 't zweet gudst hem langs de slapen; de forsche handen beven krampachtig; de vingeren kunnen de steenen bijna niet meer vatten; toch rollen ze nog onophoudelijk op de kist, die de beide spelers tot tafel dient: 't spel begint de aandacht der menigte te trekken; 't boeit dan ook door de nieuwheid, want zoo grof zagen de wanden van den „Duk" het nog nooit. „TEEUW

geeft JAN een lesje," hoort men hier; „JAN krijgt ongemakkelijk slaag," verklaart men ginds. Alweer nieuwe toevoer in 't glas; 't zou ook jammer wezen als de booze geesten van spel en drank niet eerlijk zamendeelden. 't Is niet meer dan billijk; zij hebben beide JAN MELIS zoover gebragt als hij thans is! Verliezen..... winnen..... alweer verliezen..... alweer winnen..... de fortuin zal keeren. „Acht," roept de een. „Twaalf," de ander. Na weinige seconden keert zich voor JAN MELIS de fortuin weer. Verliezen, niets dan verliezen! 't Laatste kopergeld dat nog voor hem lag, verdween.

„'k Heb niets meer," roept hij in drift opvliegend uit, „niets!" Reeds had hij de hand aan de deur, toen een denkbeeld bij hem schijnt op te rijzen, 't welk tot blijven hem noopt. „Of ge moest hier drie gulden tegen willen zetten?" vraagt hij, hijgende en blijkbaar zich schamende over de daad, die zijn hartstogt en opgewonden toestand hem plegen doet. „Hiertegen," herhaalt hij en heft zijn buis in de hoogte, waarop MIEKE TRIEN zich vier weken geleden de oogen bijna blind genaaid heeft.

Een smadelijke glimlach speelt om TEEUWIS' lippen. „Kom maar op," antwoordt hij op een toon, die genoegzaam verried, met welk oog hij den „vriend" beschouwt. Weder neemt het spel een aanvang. 't Duurt geen half uur of de grootste helft der opbrengst van 't kleedingstuk is weer in handen van hem die ze gaf. JAN's begrip is bijna geheel door den jeneverduivel overmeesterd. 't Is ter naauwernood dat hij nog een oog heeft voor de cijfers, welke de steenen aanwijzen. Eindelijk is men tot den laatsten worp om JAN MELIS' laatsten inzet gekomen. De beurt is aan TEEUWIS. „Zeven, een knappe gooi," voegt hij er dadelijk, hoewel dood bedaard, bij.

JAN's oogen schitteren. Nu eindelijk heeft hij de kansrekening weer eens voor. Wanneer hij deze onnoozele stuivers wint, kan hij 't geluk weer eens beproeven..... Mislukt het! Daar staat MIEKE TRIENS beeld hem eensklaps voor den benevelden geest. 't Zal hem aan moed ontbreken haar zóó onder de oogen te komen.....

Zijne vingeren trillen, terwijl hij naar de steenen grijpt en den beslissenden worp doet..... 't Is gedaan. „Zes," hij heeft verloren.

„Nu niets meer" is 't eenige wat zijn mond ontglipt. Zijn kracht is gebroken; 't is of hij helderziende wordt in zijnen toestand, en 't nu eerst begrijpt, dat er, als een gevolg van wat heden in deze tent plaats greep, armoede zal moeten geleden worden, die 't allermeest MIEKE en hare kleinen drukken zal. Met de voorwerpen van waarde bedraagt de som die hij heden aan 't spel offerde, ruim vijftig gulden: 't loon van vier volle weken!

Zijne plaats is spoedig door een ander ingenomen, die zijn voorbeeld volgde, toen hij de bank verliet om achter in 't vertrek zich met het hoofd in de hand geleund, bij eene tafel te laten neervallen.

Meende hij daar rustig te zullen zitten, dan had hij zich vergist, want het duurde geen vijf minuten of er zat iemand naast hem, die de hand hem op den schouder lêi. 't Was de putbaas TEEUW, voor wien 't spel ook niet veel aanlokkelijks meer scheen te hebben.

„Dat 's een harde dag geweest, kameraad!" fluisterde hij, „en 't zwaarste zal nog moeten komen. Hoe zal *zij* er over denken?" en zijne hand wees in de rigting van de hut op den dijk.

JAN bleef 't antwoord schuldig. „Dat wordt gebrek lijden, man," vervolgde de ander „en jij zult 't ondervinden wie 't meest schuld er aan heeft. Zij zal 't je toepassen," sarde hij, „dat vergeeft ze je nooit. En dat kan ze niet doen ook. Hier sta je in 't krijt; in de Tavern niet minder; er is geen tent of ze weten hoe ligt en hoe zwaar of je weegt. Ze zullen MIEKE TRIEN meel en brood weigeren, JAN MELIS, en zoo ze 't al ooit vergeeft, vergeten doet ze 't nooit....."

Hij had geen ongelijk en was geen vreemdeling in 't karakter der vrouw, die hij eerst met zijne liefde, later met zijnen haat vervolgd had. Zij had een hart in de borst, waaraan hoogmoed niet vreemd was. Vroeger waren zoowel zij als JAN MELIS bij de „ploeg" goed gezien geweest; dit vond zijn oorzaak in beider gedrag en in de orde die zij op hunne zaken hielden. Dat was nu voorbij; iemand die in geen vier of vijf weken zijne schulden meer op kan winnen en toch leven wil, vergt van 't krediet meer, dan 't op den dijk bij magte is te geven.

Of JAN MELIS dit begreep? De dampen van den jenever-

duivel weken langzamerhand, en hij zag 't in dat hij MIEKE TRIEN naar den rand van een afgrond had medegesleept, waar zij wel eens weigeren kon hem ter zijde te blijven.

„Geef mij de veertien gulden van deez' middag terug, TEEUW," vroeg hij, „binnen vier weken zal ik ze wel hebben uitgezuinigd; geef ze me, jij hebt kind noch kraai....."

„Juist daarom," mompelde hij, „wat zou 't je helpen, al wou ik dat geld al eens aan je wagen?" vervolgde hij luider, „zou je denken, dat ze naar 't overige niet vragen zou, als je die veertien gulden haar in handen stopte? Een verkeerde rekening, jongen, je moet geheel geholpen wezen, of....."

„Geheel geholpen, of....."

JAN klemde zich aan het denkbeeld reeds vast, zonder dat hij nog vermoeden wilde, door welke woorden de hoop, die er door wakker geroepen werd, onmiddelijk weder den bodem kon ingeslagen worden.

„Of je moest naar de Haarlemmer Meer gaan," liet TEEUW er ijskoud op volgen.

De andere begreep hem niet. Digter schoof zijn booze geest hem op zijde. 't Was of een onzigtbare hand — JAN MELIS zag ten minste niet meer, hoe 't gebeurde — weder eensklaps de gevulde jeneverglazen voor hen plaatste. In dien hoek van 't vertrek was 't bijna geheel donker en de overigen hadden slechts oog en oor voor de spelers, die dit tweetal opgevolgd waren. JAN bevochtigde zijne lippen weer eens en 't was hem aan te zien dat hij luisterde, toen TEEUWIS met de verklaring van de geheimzinnige woorden, die hij zoo even had gesproken, aanving. Aan 't woord voegde deze eene daad toe, die bestemd scheen om den ander des te spoediger de ware beteekenis van zijne woorden te doen begrijpen. Hij lei namelijk al 't gewonnen geld, het horologie, het buis en nog twee rijksdaalders voor zich. „Dat verbeeldt zoo wat zestig gulden," zeide hij doodbedaard; „daar zet jij tegen, je hut, je vrouw....."

„Houd op!" riep de ander, wien 't helsche plan nu eensklaps duidelijk werd, terwijl zijn krachtige vuist den ander bij de keel greep.

TEEUW wrong zich los. De jeneverduivel had JAN MELIS te zeer onder bedwang, dan dat het hem mogelijk zou zijn geweest zijn vijand lang de kracht zijner vuist te doen ge-

voelen. „Bedaard, mannetje," zei hij, terwijl hij JAN op eenigen afstand hield; „als je bedaard praten wilt, dan zullen we verder komen, anders moet je 't maar weten, hoe je 't met MIEKE TRIEN stelt. Luister; jij zet de hut en je wijf tegen wat daar voor je ligt; win je — en je hebt de kans schoon — dan is er van daag niets gebeurd; verlies je, dan geef ik je vijf en twintig gulden op hand, je neemt je vletschuit, stevent naar de Meer en ik trek in je keet. Dan mag 't je wringen dat je MIEKE TRIEN zitten laat, maar — je zult toch wel begrijpen, dat als je zonder geld en zoo als 't noû met je geschapen staat, thuis komt, je negen van de tien kansen hebt, dat zij 't zelfde doet....."

Hij keek hem eens flink in de oogen en een glimlach speelde om zijne lippen toen hij 't aanschouwde, hoe de lijnen van dat gelaat, minder toorn, dan besluiteloosheid verrieden.

„Ze zal 't niet!" zei JAN eindelijk, terwijl hij zich den vinger te bloede beet, die tusschen zijne lippen beefde, „ze zal 't niet; armoê lijden zal ze veeleer met me en al is 't loon er minder, morgen trek ik met haar naar de Meer. Als ik er heenga, zal zij me wel volgen."

„Alle dingen zijn mogelijk" prevelde de ander. „Maar MIEKE TRIEN is ook geen lamsvleesch..... durf je zoo thuis komen?" vroeg hij sarrend.

JAN bleef 't antwoord schuldig. Toen schoof TEEUW nog wat nader. Nog een paar malen vulde de onzigtbare hand de glazen. Waarom zou ik dit geheele gesprek u meêdeelen? Vrees, gewetenswroeging, onzekerheid, de begeerte om de kans te wagen ten einde het verlorene te herwinnen, 't optrekken van het laatste luchtkasteel, al was 't ook op de fondamenten van den diepsten val, aan de eene zijde; — geslepenheid, drogredenen, huichelarij, de verzoeker in zijne zwartste gedaante aan de andere, — 't zijn geene beelden, die genoeg ons boeijen kunnen om lang er bij stil te staan. Alleen dit, de laatste hinderpaal viel, toen hij 't antwoord op zijne vraag: „En de kinderen dan?" met de woorden hoorde beantwoorden: „Die blijven bij de moeder."

't Was zijn laatste bezwaar. Toch, zoo ge hem hard valt — en te regt — houdt u toch overtuigd dat bovenal de hoop om het verlorene te herwinnen; de halve zekerheid die hij meende te bezitten, dat nu toch eindelijk de fortuin hem

wel eens gunstig zou wezen; de vreese om MIEKE TRIEN als een geruineerd man onder de oogen te komen, hem noopten, om aan TEEUWIS' voorstel eindelijk zijne toestemming te geven. 't Was of een looden last hem eindelijk van de borst werd gewenteld, toen het „ik neem 't aan" hem over de lippen was.

Een handslag bezegelde het accoord. Maar TEEUWIS was man van zaken genoeg om nog een paar anderen in het geheim te nemen, die tevens de getuigen bij dit zonderlinge spel wezen zouden, voor 't geval dat JAN de verliezer was, en hij om de eene of andere reden lust mogt gevoelen, zich niet aan de overeenkomst te houden. Toen deze formaliteit afgeloopen was, kon hij zich van 't bezit van zijn koop — want wat was 't anders? — verzekerd houden; had JAN nu zijn woord durven breken, hij had het stellig op den dijk niet kunnen houden, want den polderjongen is niets heiliger dan 't gegeven woord; een eed kent hij niet, maar bijna geen kaste bestaat er, waar 't uw „ja, zij ja," eene meer ernstige beteekenis heeft.

't Was doodstil in de kamer, toen die beiden zich weer bij de kist neêrzetten. De meesten kenden MIEKE TRIEN; haar wrok jegens TEEUWIS was voor niemand een geheim; en men wist het, JAN MELIS mogt wezen wie hij wilde, zoo hij verloor, zou hij henengaan, al „liet hij zich soldaat maken." Zij meenden, dat hij liever 't ergste, wat een polderjongen overkom kon, zou doorstaan, dan zijn gegeven woord breken.

Eindelijk had TEEUW de dobbelsteenen in handen. Hij wou JAN den eersten worp gunnen. Deze begeerde dit echter niet; 't scheen wel of hij de onzekerheid rekken wilde.

„Zoo als je wilt," zei de ander bedaard: „Enfin dan!..... vier oogen."

De worp was te laag, dan dat hij niet alreede hem alles, wat voor hem lag, zou hebben toegeschoven. „Je bent een gelukskind," zei hij grinnekend en met moeite zijne spijt verbergende, „of..... een stommerik, als je me dat niet verbetert," voegde hij er lagchende bij.

JAN's oogen glinsterden. 't Was zigtbaar, meerder en meerder werd de last hem afgewenteld. Had hij *kunnen* bidden, God weet 't of — al ware 't ook binnen deze wanden en

onder deze omstandigheden heiligschennis geweest — of daar uit het diepste zijner ziel niet een gebed om hulpe was opgestegen!

Met vaste hand grijpt hij de steenen. Niet minder vast wordt de teerling over MIEKE TRIENS toekomst geworpen.

„Twee" aan de eene zijde; hij rilt — nog durft hij op den anderen teerling 't oog niet laten vallen. „Drie! verloren!" roept de schelle stem van TEEUWIS.

Dáár stond een vernietigd, een verslagen, een afgebroken man. De jeneverduivel was nu eensklaps zoo verre gevloden, dat zijn invloed niet meer merkbaar was. JAN scheen toch niet meer te weten, in welke omgeving hij zich bevond. „MIEKE TRIEN" was 't eenige wat hij uitbrengen kon.

„Daar zijn de vijf en twintig gulden," zei TEEUWIS eindelijk, „om vijf uur is 't vloed; hou je als een eerlijk man aan 't accoord en zeil naar de Meer..... En dan..... 't beste, kameraad!"

Op die woorden werd hij wakker. „Weg met je bloedgeld!" kreet hij als een wild dier en zijn sterke vuist daalde op het hoofd van den ellendigen putbaas neder.

„Mannen!" vervolgde hij, „men woord zal ik houên, maar als hij 't ooit MIEKE TRIEN of de kinders te bang maakt, dan zal je om mijnentwille de handen nog wel eens willen uitsteken, niet waar?"

Toen verliet hij de tent. 't Schemerde reeds in het oosten. De koele morgenwind blies over de golven, op wier witgekuifde toppen reeds menig vletscheepje, dat naar den Brabantschen wal koers zette, danste. JAN rigtte zijne schreden naar de plek, waar hij zijne hut had gebouwd. Zoodra hij die naderde, stiet hij zachtkens de deur open. De slaap had zich eindelijk over MIEKE TRIEN ontfermd; zij en hare beide kinderen konden niet vermoeden, dat op dezen oogenblik de man en vader binnentrad, over wien eigen schuld het vonnis der ballingschap had gesproken.

Eene wijle hield hij bij de krib stil. Zou hij ze wekken? Maar 't afscheid zou hem te zwaar wegen bij 't bewustzijn, dat hij tevens rekenschap van de oorzaak hunner scheiding zou moeten geven. Twee groote tranen parelden in zijn oog, toen hij op den dorpel nog eenige oogenblikken stil bleef staan. Daar valt MIEKE TRIEN's rood gebloemde halsdoek hem

in 't oog. Hij steekt de hand uit en verbergt hem aan zijne borst.

Nu is 't voorbij. Nog één enkelen blik, en hij laat de deur achter zich digt vallen, maakt het touw los en na weinige minuten ligt hij op den bodem van zijn scheepje, snikkende als een kind, de bevende hand om 't roer geklemd en den koers rigtende naar een oord, waar MIEKE TRIEN's armoede haar wel immer beletten zal hem te volgen.

. . . . . .

Een half uur later deed een forsche slag op de deur de bewoonster der hut ontwaken. Zij springt van haar vàren leger op en opent.

„JAN!" roept ze, toen zij bemerkt dat iemand buiten wacht.

Geen woord. Toen steekt zij 't hoofd naar buiten en zij ziet TEEUW, die op zijn gemak tegen de kruin van den dijk ligt te rusten.

„Hebt gij geklopt?" vraagt ze, „waar is JAN?"

„Als ge hem zoekt, daar heb je hem!" geeft hij haar op ijskouden toon ten antwoord, terwijl zijn vinger in de rigting wijst, waar nog even een klein, bruin zeil aan den horizont zigtbaar is.

„Hij is naar de Meer en je zult knap wezen als je ooit hem terug ziet. Dat had ik je zóó beloofd. *Hij* heeft je verspeeld, *ik* heb je gewonnen, maar ik heb geen plan om voor een anders kinders te zorgen. Zie jij nou hoe je aan den kost komt."

Hij hoorde het niet, hoe ze een luiden, pijnlijken gil gaf en met het hoofd tegen den dorpel der stulp aanbonsde, want hij verwijderde zich met haastige schreden. De beul kon misschien 't gezigt van zijn tweede slagtoffer niet verdragen. Een der buren vond haar bewusteloos, weinige minuten nadat hij haar verlaten had en gaf haar opheldering omtrent het gebeurde, dat al spoedig als een loopend vuurtje zich over den geheelen dijk had verspreid. Niemand begreep echter nog, wat TEEUWI's eigenlijke bedoeling was en, daar eene verlatene huisvrouw, die bij een ander man haar intrek neemt op den „dijk" geene zeldzaamheid is, omdat de verlatene zich toch voeden en kleeden en een dak boven haar hoofd hebben moet, troostte men haar met de verzekering, „dat TEEUW een goed werkman was, bij wien zij geene armoê zou lijden!"

TEEUW nam echter weldra den schuijerwagen en de spade op en trok naar „'t kanaal" op vier uren afstands. 't Was nimmer zijn doel geweest, zich met de zorg van MIEKE TRIEN te belasten en toen zij hem vroeger had afgewezen, had hij haar armoede beloofd en die belofte had hij gehouden. JAN'S vertrek, niemand wist regt waarheen, — de Meer was zoo groot en geen post gaat langs den nieuwen dijk, waar bovendien niet een enkele de edele schrijfkunst verstaat, — JAN'S vertrek dompelde haar in diepe armoede. Gedurende den zomer ging 't nog, want de winnende hand is in den regel niet gierig en menig goede buur, al was 't dan ook niet van haren overvloed, wilde haar nog wel eens van 't hoog noodige voorzien. Maar eindelijk kwam de winter; het werk werd gestaakt; de poldergasten vertrokken. Met nog eenigen, die er niet veel beter dan zij aan toe waren, bleef ze in de stulp op den dijk. Toen de eerste sneeuw viel, toefde zij daar nog. Inmiddels hadden de gemeentebesturen uit de nabuurschap pogingen gedaan, om zich de lastige gasten, die men gedurende den winter voor de veiligheid der omstreken gevaarlijk achtte, van den hals te schuiven, en het bestuur der Maatschappij ontving van hooger hand bevel, het werkvolk gedurende den tijd van stilstand van den dijk te verwijderen. JOHN BULL wist er geen beter middel op, dan om na eene vóórdaagsche waarschuwing het rieten dak in brand te steken.

't Was zoo kwaad niet gezien, daar de meesten bleven; alleen omdat zij elders geen onderkomen hadden. Toen dit plan tot uitvoering kwam, stond eene bleeke, vermagerde gedaante, waaruit niemand de MIEKE TRIEN van een half jaar te voren herkennen zou, aan den wal, aan iedere hand een in lompen, naauw voor de guurheid van het weder beschermd kind houdende, niet wetende waarheen de schreden te rigten. 't Hart brak mij, toen ik haar zoo zag, en wij besloten, haar en nog eenige anderen met een vletscheepje der Maatschappij naar het belgische dorp den Doelen te doen overbrengen in welks omstreken zij *meende* te huis te behooren. Na dien tijd heb ik, wat wel denkelijk was, noch van haar, noch van JAN MELIS iets meer vernomen.

Wat ik in deze bladen u verhaalde, is waarheid. Was het eene dwaze vraag, toen ik van de Christelijke liefde ook eenmaal eene zending onder zulke Heidenen vroeg?

Oirschot.

JENS DRABELIG.

Vertaald uit het Deensch van Heiberg

DOOR

S. DE B....

Toen ik als jongeling op studie lag, woonde ik in een huis waar, behalve mijn persoon, nog drie andere jonge lieden inwoonden; twee hunner waren de zonen van een rijk grondbezitter in den omtrek; maar de derde was een arme, vader- en moederlooze jongen van een der jutsche heiden. Zijne welgestelde familie in Koppenhagen liet hem studeren en betaalde het noodige voor hem; maar die uitdrukking *„het noodige"* hadden zij opgevat in de strengste beteekenis van het woord, want de arme JENS DRABELIG was zelf geen meester over een enkelen stuiver, zegge een enkelen stuiver. Zijn ware naam was overigens wel JENS, maar niet JENS DRABELIG. De laatste bijnaam (die in het Hollandsch zooveel beteekent als: moedig, onverschrokken) werd hem in den ganschen omtrek gegeven, omdat hij zich nooit door iets ter wereld bang liet maken en daarbij zulk eene buitengewone ligchaamskracht bezat, dat hij menigmaal, wanneer er in de herbergen eene vechtpartij was tusschen de boeren, of bij andere dergelijke handdadigheden, tusschenbeiden was gekomen als scheidsman, en bij zulke gelegenheden plagt hij altoos twee of drie van de sterkste belhamels bij den kraag te vatten en ze in een hoek te smijten of het zoo niets was. Om die reden werd hij geëerd en geacht onder den gemeenen man, en had men hem bovenstaanden eeretitel als bijnaam gegeven. Zelf twist zoeken deed hij van zijn leven niet, en hij had nog nooit met iemand gevochten; integendeel, hij was de zachtzinnigheid en de verdraagzaamheid zelve, en, gelijk men dat noemt, men kon wel over zijn lijf loopen. Hij was altijd in een en het zelfde humeur, ofschoon hij, even als zoo menig ander, moest zuchten over

den bedroevenden toestand van zijne financiën, en het menigmaal hard vond als die toestand, dien hij zelf aan niemand verried, verraden werd door de kaalheid van zijne afgesleten kleeren of door de roodheid van zijnen overjarigen hoed. Al is men nog zoo tevreden van humeur, zoo voelt men het toch op twintigjarigen leeftijd zwaar en bitter, als men gedoemd is zich de bevrediging te ontzeggen van elken onschuldigen wensch, zoodra die bevrediging geld zou kosten. En er was inzonderheid een wensch, die zich als een innig zielsverlangen geworteld had in JENS DRABELIG'S hart — de begeerte, namelijk, om een horologie te hebben. Er woonde een horologiemaker in de buurt, die voor een zijner ramen een zilveren horologie had hangen, dat geprijsd stond met acht daalders. Dit horologie nu was het voorwerp geworden van de zoetste droomen van onzen vriend. Wanneer hij het huis van den horologiemaker voorbij kwam bleef hij voor het raam staan, bekeek het bedoelde horologie met een glimlach van welgevallen en verwijderde zich dan met een zucht.

Wij leefden met ons vieren, als kostgangers in het zelfde huis, in de grootste eendragtelijkheid en vriendschap, en waren bijna altijd bij elkander; inzonderheid scheen niemand onzer het gezelschap te kunnen ontberen van JENS DRABELIG, wiens eenvoudigheid en onnoozelheid in vele dingen ons menigmaal stof tot lagchen en aanleiding gaf tot scherts en kortswijl, die echter nooit zoo ver werd gedreven dat onze goede verstandhouding er door had kunnen lijden. Een der uitspanningen, die wij steeds gezamentlijk namen, bestond in het afleggen van een bezoek buiten, bij eenen boschwachter, een opgeruimden ouden man, die ons altijd met de meeste gastvrijheid ontving, en die zich niet weinig gestreeld voelde door de belangstelling, waarmede wij altijd luisterden naar de ongeloofelijke voorvallen die hij ons verhaalde. Het was verschrikkelijk, zoo vele avonturen en ontmoetingen als die man gehad had in zijne eerzame bediening van boschwachter, vooral op eenzame plaatsen en in het holst van den nacht. Wij hadden geene ooren genoeg om naar hem te luisteren als hij daarvan begon; maar onderweg op onzen terugtogt naar huis lachten wij dan daarover en staken er den draak mede, ofschoon ik niet wil ontveinzen, dat wij dan

toch wel eenigzins bang waren zoolang wij ons nog in het bosch bevonden, vooral als het een weinig laat in den avond was geworden. Wij, zeg ik — maar daarmede bedoel ik de twee zonen van den rijken grondeigenaar en mij zelven; want wat JENS DRABELIG betrof, die was altijd eveneens — terwijl wij onze tong geen oogenblik rust gunden liep hij bedaard te neuriën of te fluiten, als iemand die niet weet wat bang zijn is. En als wij hem dan vroegen wat hij van dit of dat voorval dacht, dan kregen wij altijd van hem ten antwoord: „Ieder kan daarvan gelooven wat hij wil!" of: „O, is het anders niet!"

Op zekeren avond gingen wij weder onze gewone wandeling naar buiten doen; doch voorbij den horologiemaker komende, zag JENS er het hem zoo dierbare horologie niet meer voor het raam hangen. Als een pijl uit den boog vloog hij den huize in, doch keerde oogenblikkelijk weder terug, en liet zich toen met eene blijde verzuchting den uitroep ontvallen: „Neen, Goddank! het acht-daalders-horologie is nog niet verkocht!"

FRITS, de jongste der twee broeders, begon te lagchen, en zeide: „Welnu, wat kan u dat helpen?"

„Ach neen, dat is wel waar!" zuchtte JENS; „Ik zal misschien nooit het geluk hebben eigenaar te worden van dat fraaije horologie; maar toch doet het mij pleizier dat het nog niet verkocht is."

Wij vervolgden nu onzen togt, en onderweg vond FRITS gelegenheid om tegen mij te zeggen: „Mijn broeder LAURENS en ik zijn van plan om JENS DRABELIG dat horologie present te doen; maar wij moeten er toch eerst eens eene grap van hebben."

Toen wij nu dien avond vrij laat terug kwamen door het bosch heen, zeide LAURENS: „Neen, maar van avond heeft de boschwachter het al te bont gemaakt met zijne leugens."

„Leugens!" riep JENS; „dat is een leelijk woord van u. Wat zou de man er aan hebben om zoo goedsmoeds te liegen?"

Wij begonnen allen te lagchen en antwoordden als uit éénen mond: „Ei, ei! Dus gij, gij gelooft aan die sprookjes?"

„Ja, ieder kan daarvan gelooven wat hij wil; maar met welk inzigt zou die man dat alles uit zijn duim zuigen?

Er steekt immers geene eer in? En waarom zou zoo iets niet even goed een eenvoudig mensch kunnen overkomen als een man van stavast?"

„Of er eer in steekt, neen! Maar men kan er toch op pogchen, dat men zoo iets ondervonden heeft, zonder bang te zijn."

„Bang! Wel nu moet ik wezentlijk om u lagchen! Hoe zou iemand, die zijn gezond verstand heeft, bang kunnen zijn voor een hert met gloeijende hoornen op het hoofd, dat stil stond om hem aan te staren? Of voor eene soort van hond met vlammende oogen, die als vastgenageld lag op den schat dien hij bewaken moest? Of voor het geschreeuw en geraas van de wilde jagers? Wat kunnen al die dingen mij maken! Ze hebben immers noch merg en been, noch kruid en lood! Kunnen zij in het holst van den nacht schreeuwen en aangaan, en uitgaan op de jagt zonder iets te vangen, dan kan ik ook ligt naar hen luisteren en kijken."

„Maar die wilde jagt, dat is toch spokerij!"

„O, is het anders niet! Wat zijn spoken? Zijn dat de dooden, die weerom komen?"

„Ja, gij denkt misschien, gelijk zoovele anderen, dat er geen spoken zijn?"

„Neen, dat denk ik niet. Integendeel, ik geloof stellig dat er iets bestaat. Maar wat kunnen spoken een levend mensch doen, die merg in armen en beenen heeft? Dat hebben zij immers niet. Het is te zot om er over te praten. Bang te zijn voor dorre knokkels en schenkels!"

„Lieve hemel! Gelooft gij aan spoken, en durft gij dan met zoo weinig respect spreken over de dooden?"

„Ja, wis en zeker durf ik dat; want zie, de goede afgestorvenen blijven waar ze zijn, en zijn tevreden met het lot dat onze lieve Heer hun bereid heeft; maar de anderen, die rondzwerven en allerhande gekke streken uitvoeren, verdienen niet beter dan dat wij den gek met hen steken, dat is volstrekt geen zonde!"

„Maar zeg eens, JENS! is er dan niets dat u met schrik zou vervullen als gij het zaagt?"

„Ja, zeer zekerlijk. Ik heb eens een groot zondaar zien onthoofden op het schavot, en dat gezigt vervulde mij zoo met schrik, dat ik ergens in huis moest gaan om eens te

drinken; want ik dacht dat ik het bestierf .O, dat was inderdaad verschrikkelijk om aan te zien!"

„Maar als gij nu dien zelfden zondaar, na zijnen dood, eens tegen gekomen waart met zijn hoofd onder zijnen arm, wat dan?"

JENS begon te lagchen. „Wel, dan geloof ik," zeide hij, „dat ik mijne oogen uitgekeken zou hebben; want zoo iets zou ik al te gek hebben gevonden!"

Op die wijze werd ons gesprek eene geruime poos door ons vieren voortgezet, tot dat LAURENS eindelijk zeide: „Nu, zeg eens, JENS! daar gij dan toch zoo ijselijk onverschrokken zijt: zoudt gij van nacht om twaalf ure wel alleen naar de kerk durven gaan, en daar iets doen dat ik u zeggen zal?"

„Het kan er naar wezen."

„Nu de kerk verbouwd wordt, zooals gij weet, zijn er verscheidene doodkisten uit de kapel gehaald en zoolang in een hoek gezet achter het koor. Durft gij nu met klokslag van twaalve er in gaan, en dan uit de groote kist, die bovenop staat, het doodshoofd halen van dien graaf, van wien de deken ons verleden zondag zeide, dat hij een held was in oorlogs- en een goed heer in vredestijd? Zeg, zoudt gij dat durven doen?"

„Durven? O ja, waarom niet; maar wat zou ik daaraan hebben?"

„O, gij zoudt er genoeg aan hebben. Want als gij om twaalf ure dat doodshoofd gaat halen, en gij houdt het den nacht over in uwe kamer om het ons morgen ochtend te laten zien, dan zult gij van ons tien daalders hebben. Dan zult gij het horologie kunnen koopen, waarnaar gij zoo verlangend zijt, en dan zult gij aan de oude keukenmeid een heel pond koffij kunnen geven, zooals gij dat reeds lang gaarne gedaan hadt, en nog geld overhouden bovendien."

„Zeg eens, eerlijk: meent gij dat?" riep JENS nu. „Of ik het doen durf, dat zult gij zien; als ik maar kans zie om van nacht in de kerk te komen."

O, dat is gemakkelijk genoeg. De sleutel van de kleine deur hangt om het hoekje in de loods, waarin het werkvolk hunne gereedschappen bergen. Wij hebben immers verleden zondag gezien dat de deken hem daar ophing, opdat het werk-

volk den anderen morgen in de vroegte in de kerk zou kunnen. Dat herinnert gij u immers wel? Nu, als gij het durft doen, zal ik zorgen dat gij het lantaarntje hebt, dat in de keuken hangt: dan kunt gij het doodshoofd gaan halen, en het morgen ochtend vroeg, eer nog iemand op de been is, weer naar de kerk terug brengen."

„Als ik maar zoo vroeg wakker kan worden."

„Wij zullen u wel bij tijds wekken."

„Goed, dan neem ik het aan!"

Het was reeds vrij laat toen wij te huis kwamen, niet ver meer van middernacht. LAURENS haalde het lantaarntje uit de keuken en gaf het aan JENS, waarop wij hem goeden nacht wenschten en deden alsof wij naar bed gingen, hetgeen intusschen volstrekt ons plan niet was. Het huis waar wij woonden stond digt bij de kerk. Onze kamers lagen naast elkander op de eerste verdieping. Met voorslag van twaalven hoorden wij JENS de deur uitgaan. Wij keken hem na door het raam, en zagen hoe hij met haastige schreden zijnen weg nam naar de kerk. De maan scheen helder, maar het woei verschrikkelijk. De wind huilde door de boomen op het kerkhof en de uilen krasten in den toren. Ik erken gaarne, dat ik voor mij niet erg op mijn gemak was, en er viel een pak van mijn hart, toen ik na een kort tijdsverloop onzen vriend JENS DRABELIG behouden terug zag keeren, met de lantaarn in de eene hand, en in de andere iets dat hij in zijnen zakdoek geknoopt had. Inmiddels was FRITS in zijne kamer gegaan en was onder eene tafel gaan zitten, die digt bij het bed stond, en over welke een oud zitsen kleed lag, zoodat hij geheel daaronder verscholen zat. Wij stonden in de naast aangrenzende kamer en hielden de deur op eene kier, om oog- en oorgetuigen te worden van het tooneel, waarop wij ons voorbereid hadden. JENS DRABELIG trad weldra binnen, zette de lantaarn op tafel, ontknoopte toen den zakdoek, en haalde zeer voorzigtig het doodshoofd er uit, dat hij nu midden op de tafel zette. Het was een akelig gezigt dat graauwgele bekkeneel, met die groote, ledige oogholten en die vreeselijk lange tanden, aan welke er een ontbrak vlak vooraan in de tandkas. JENS scheen bij dat alles onverschillig; daar de maan helder in de kamer scheen deed hij het licht uit, ontdeed zich vervolgens van zijne kleederen onder het

binnensmonds fluiten van een zijner geliefkoosde stukjes, stapte toen in zijn bed, en dook met welgevallen in de veeren. Maar naauwelijks lag hij, of FRITS liet een doffen, klagenden zucht hooren. JENS ligtte het hoofd op, keek even rond in de kamer, en ging toen weder liggen. Maar nu begon FRITS met eene stem, zoo hol en zoo akelig als kwam die uit een diepen grafkelder: „Waarom laat gij de dooden niet rusten?"

„Hm!" zeide JENS, maar hij bleef stil liggen.

Na eene korte pauze klonk de stem andermaal: „Waarom laat gij de dooden niet rusten?"

JENS zweeg. En nu klonk het voor de derde maal nog harder: „Waarom laat gij de dooden niet rusten?"

Hierop ging JENS overeind zitten in zijn bed, en zeide met de uiterste bedaardheid: „Hoor eens, mijnheer de graaf! Men zegt dat gij een dapper man en een goed heer geweest zijt toen gij leefdet; laat mij daarom een verstandig woord met u spreken. Ik ben een arme jongen uit Jutland; sinds ik uit mijne geboorteplaats ben, ben ik nooit meester geweest over een enkelen stuiver, en nu zijn mij tien daalders beloofd als ik uw doodshoofd dezen eenen nacht bij mij in de kamer houd; gij kunt het mij dus niet kwalijk nemen dat ik zoo vrij geweest ben u hier te halen."

„Waarom laat gij de dooden niet rusten?"

„Maar, lieve hemel! versta dan toch rede! Er geschiedt u immers volstrekt geen kwaad. Uw hoofd staat daar immers zoo goed als het maar staan kan. Wees dus zoo vriendelijk en houd u slechts eenige weinige uren stil; de nachten zijn in dezen tijd van het jaar zeer kort. Zoodra de dag aan den hemel komt, zal ik u weder wegbrengen en leggen u bij de rest, daar gij er bijzonder op gesteld schijnt om in die oude, muffe kist te liggen. Elk zijn smaak. Maar wees nu zoo goed en houd u hier een paar uren stil — het kost u immers niets, en gij doet er een armen drommel eene groote dienst meê."

„Waarom laat gij de dooden niet rusten?"

„Hoor eens! Wees nu redelijk! Gij zijt immers in krijgsdienst geweest; dus zult gij in uw leven meer dan éénen nacht de wacht gehad hebben. Gij moest u schamen, dat gij nu zoo gemakkelijk geworden zijt. Het is immers niets, hier eene poos te staan binnenshuis, beschut voor weer en wind! Gij

moest u schamen: als gij eens nagaat hoe menige arme soldaat den ganschen nacht op zijn post moet staan in wind en regen en kou en ongemak!"

„Waarom laat gij de dooden niet rusten?"

„Hoor eens, mijnheer de graaf! Het zou mij groot pleizier doen als gij u stil hieldt. Gij moest bedenken, dat gij reeds een paar honderd jaar op uw gemak hebt gelegen; gij kunt dus onmogelijk zoo moe zijn, dat gij nu niet een paar uren uw hoofd overeind zoudt kunnen houden. Maar ik ben van morgen reeds vroeg opgeweest, en het is nu vrij laat, zoodat het geen wonder is dat ik moe ben. Laat mij daarom met rust gaan slapen."

„Waarom laat gij de dooden niet rusten?"

„Weet gij wat, mijnheer de graaf! Ik heb mijn best gedaan om u naar rede te laten luisteren. Dat gij niet wilt kan ik niet helpen; maar nu geef ik u geen antwoord meer: gij kunt nu alleen praten als gij wilt."

En hiermede keerde JENS zich om in zijn bed en ging gerust liggen.

Maar nu begon de stem een allervreeselijkst misbaar te maken, met zuchten en steunen en jammeren en huilen, dat het niet was om uit te houden. Eindelijk sprong JENS den bedde uit, met de woorden: „Neen, nu wordt het al te dol! Nu zult gij uwen zin hebben!" En terwijl hij zich in allerijl aankleedde mompelde hij half binnenmonds: „Neen, ik laat veel liever de tien daalders in den steek, dan dat ik u daarvoor te danken zou hebben, mijnheer de graaf! Gij zijt een onredelijk schepsel. Zulk een spektakel te maken — en dat waarvoor? Ik had het nooit van u kunnen denken. De deken noemde u een goed heer; en ik dacht niet anders of gij waart goed en wel in het rijk der hemelen, waar gij over iets anders te denken hadt dan over uwe vermolmde knoken en beenderen. Maar ik zie al weder, dat ik geen ongelijk gehad heb als ik plagt te zeggen: de dooden zijn nog dommer en slechter dan de levenden, wanneer ze tot de dommen en slechten behooren, die ronddolen heen en weer!" Onder deze alleenspraak had JENS zich aangekleed; nu sloeg hij vuur, en stak het licht aan, waarop hij zijnen zakdoek uitspreidde, en het doodshoofd weer voorzigtig er in knoopte, met de woorden: „Zie zoo! Ik zal u goed inpakken, want gij moogt de kuren eens heb-

ben om te beginnen te schreeuwen als ik op straat met u ben. Overigens, gij krijgt nu uwen zin! Komaan, daar gaan we!" — En zoo ging hij stil en zacht de kamer uit.

Zoodra hij weg was kwam FRITS uit zijne schuilplaats te voorschijn. Met sprakelooze bewondering zagen wij elkander aan, en keken vervolgens door het raam naar JENS, die met haastige schreden weder naar de kerk ging en spoedig terug keerde. Wij hielden ons weg in de aangrenzende kamer, maar gluurden toch, even als den eersten keer, door eene reet van de deur, en zagen onzen onverschrokken vriend het licht op tafel zetten, en zich gereed maken om weder naar bed te gaan als ware er niets gebeurd. Maar nu kwamen wij alle drie te voorschijn, en traden zijne kamer binnen, LAURENS voorop, die de tien daalders op een presenteerblaadje droeg, en ze aan JENS aanbood met de woorden: „Wees zoo goed, wakkere JENS DRABELIG! Gij verdient uwen eernaam ten volle. Wij hebben op den loer gestaan en alles gehoord! Met een mismoedig gezigt duwde JENS het blaadje van zich af, en zeide: „Ik heb er niets anders meê gewonnen dan schande en schade! Het doodshoofd heb ik gehaald, dat is de eerlijke waarheid; maar om het van nacht hier te houden, dat was mij onmogelijk; want het maakte zulk een misbaar dat ik het niet uithouden kon. Nu komt gijlieden nog den gek met mij steken bovendien: dat heb ik op den koop toe. Laat mij nu met vrede, want ik ben verlangend om te gaan slapen."

Wij verklaarden hem nu den geheelen zamenhang; maar dat FRITS de stem was geweest, die tegen hem gesproken had, dat konden wij hem maar niet doen gelooven. Hij schudde zijn hoofd, en zeide: „Nu, even als van meer andere dingen, kan ieder daarvan gelooven wat hij wil!"

LAURENS en FRITS hielden niet op of hij moest de tien daalders aannemen, „die hij," zeiden beiden, „wel verdiend had!" — „Neen," antwoordde JENS, „verdiend heb ik ze niet; maar als gij ze mij dan toch met alle geweld wilt geven, zeg ik u duizendmaal dank, en ga ik naar bed zoo vergenoegd als ik nog nooit ben gaan slapen."

En hiermede namen wij afscheid voor den nacht, en JENS DRABELIG lag spoedig te rusten op zijne lauweren.

MIJNE JONGE REISGENOOT.

MEDEGEDEELD DOOR

P. VAN DE VELDE MZ.

Gaarne geef ik ieder, die zulks verkiest, verlof om alle mogelijke kwaad van de spoorwegen te zeggen, maar wat mij zelve aangaat, moet ik openhartig bekennen, dat ik dol veel houd van die manier van reizen, en de dankbaarheid dringt mij, om te verklaren, dat ik geen spoorweg ken, die aangenamer, beter onderhouden, beter van sierlijke en gemakkelijke waggons voorzien is dan de spoorweg tusschen Lausanne en Genève... te meer, daar ik nog nooit op een anderen gereisd heb.

Gewoonlijk ga ik niet in den waggon zonder een boek of eenig brei- haak- of borduurwerk mede te nemen, en gewoonlijk breng ik het boek weder mede, zonder dat het open is geweest, en het andere werk komt weder t'huis, zonder dat ik er een enkelen steek aan gedaan heb. Er is dan ook zóó veel te zien op mijnen zoo geliefkoosden spoorweg! In 't westen de Jura, die nu eens nadert, terwijl hij zijne rotsen, zijne groene hellingen en zijne denneboomen aan mijn oog vertoont, en zich dan weder verwijdert en zich laat bedekken door eene reeks van met lieve dorpjes bezette heuvels; in 't oosten, het meer, dat lagchende en toch verhevene meer Leman, welks winden de blaauwe wateren doen rimpelen, en dat, het voorkomen van eene zee aannemende, zoo trotsch eene schoone streep aan den horizon vormt; en daar achter de bergen van Savoije, wier eeuwigdurende sneeuw door het vuur der ondergaande zon als in eenen rooden gloed schijnt gehuld te zijn. Onmiddelijk in mijne nabijheid heeft die ijzeren lijn stoutmoedig die uitgestrekte bezittingen, die schoone landgoederen doorsneden, het sieraad en de trots van Genève en alleen, zoo als men zegt, door die in Engeland geëvenaard. Of dit tot genoegen der eigenaars geschiedde, weet ik niet, maar voorzeker is het een genot voor den reiziger om midden door die fluweelachtige grasperken te stoomen, en die plaatsen door te trekken, waar de ranke berk met zijn zilveren kruin zich naast majestueuze beuken en pijnboomen verheft.

Wanneer de waggon die boomen voorbij gaat, schijnen de laatsten zich in eenen fantastischen dans te verlustigen, en ik, oude vrouw, verheug mij in dat gezigt, als ware ik nog een kind!

Maar dat is niet het eenige genot, dat de spoorweg mij verschaft. Alles, ja alles in den spoorweg behaagt mij, zelfs dat klagend geluid, die hijgende adem van den locomotief, die ons trekt; van de zwarte merrie, zooals de voerlieden bij ons zeggen. Aan het station zie ik gaarne naar die toeschouwers, die voor de drie honderdste maal met een altijd nieuw genoegen een schouwspel gadeslaan, dat altijd hetzelfde is; dat afscheid nemen der vertrekkenden; dat welkom heeten aan de komenden; die onnoozele gezigten van te laat komenden, die, terwijl de trein reeds vertrekt, den conducteurs nog toeroepen: „Hola! wacht een oogenblik, ik ben nog niet gereed!" Gaat het portier open, dan zie ik altijd met belangstellende nieuwsgierigheid nieuwe reisgezellen instappen. Somtijds valt mij de aangename verrassing te beurt eenen vriend of bekende te ontmoeten, en het prettig gekeuvel duurt dan tot op het oogenblik der scheiding voort. Worden vreemdelingen door het lot bij mij opgesloten, dan verdiep ik mij zoo gaarne in allerlei gissingen en ik zeg tot mij zelve: „Wie zijt gij, onbekende broeders? Welke gedachten woelen onder die schoone lokken, jong meisje? onder uwe grijze haren, gij grijsaard? Leeft gij in vrede met God, met de menschen, met u zelven, of dwaalt gij zonder gids in de sombere verblijven van twijfel of wanhoop? Welke vrolijke gedachte doet dat lachje om uwe lippen spelen, mevrouw? Welk hartzeer, welke smart rimpelt uw voorhoofd, mijnheer? Van waar komt gij? Waar gaat gij heen? Gaat gij geliefde betrekkingen bezoeken, die u in gedachten reeds omhelzen en de minuten tellen, die u nader tot hen brengen, of ontvliedt gij met een verbitterd gemoed vijanden of ondankbaren?" Hoe vele vragen doen zich dan niet aan mijnen geest voor, en ik kan ze, gewoonlijk, zonder gestoord te worden, tot mij zelve rigten, want meestal praat men weinig in den waggon. Nooit durf ik een gesprek aanknoopen, al ben ik reeds op dien leeftijd, waarin de beschroomdheid ophoudt eene bevalligheid te zijn. Maar rigt men het woord tot mij, dan ben ik gewoon, om gaarne te antwoorden. Het komt mij veel menschelijker, veel christelijker voor om onder

elkander eenige welwillende woorden te wisselen, dan daar zoo stijf en zwijgend te blijven zitten even als gephotographeerde portretten.

Op zekeren schoonen October-dag bevond ik mij, van Lausanne terugkeerende, in de wachtkamer met een nog jong meisje; hare kleine gestalte, rond gezigtje, fijne gelaatstrekken en haar open en onschuldig voorkomen, gaven haar geheel en al het aanzien van een kind. Zij drukte zich niet zeer gemakkelijk uit in 't Fransch, en had een Duitschen tongval. Zij was geheel alleen, en op zulk eene onrustige en gejaagde wijze met die kleine beschikkingen bezig, dat zij geheel naar ontvangene bevelen scheen te handelen en zeker nooit of althans zeer weinig gereisd had.

Het zien van dit kind, dat zoo jong reeds alleen op de wereld scheen te staan, deed bij mij dat moederlijk medegevoel ontwaken, dat God in het hart van iedere vrouw heeft geplant, en opzettelijk ging ik eenige oogenblikken later in denzelfden waggon als zij, om haar, als 't noodig mogt zijn, te kunnen helpen.

Kort daarop smaakte ik de aangename verrassing van het prettige en geestige gelaat van professor A. voor het portier te zien. Wij spraken veel over onze vrienden en over het nieuws van den dag. Te M. ging hij uit den waggon na mij hartelijk de hand gedrukt en de groete aan mijnen echtgenoot opgedragen te hebben.

„Is dat professor A... die zoo bekend is door zijne geschiedkundige werken?" vroeg mij een mijner reisgenooten.

„Dezelfde mijnheer!"

Juist sloeg ik mijne blikken op het meisje, en eene zekere vreugde stond op haar gelaat te lezen. Zij antwoordde eenigzins vrijer als ik haar aansprak, en een vertrouwelijk lachje groefde kuiltjes in hare wangen. Maar zij vertelde mij toch nog niet, wie zij was, noch wat zij te Geneve ging doen, hoewel ik, om de waarheid te zeggen, haar dan ook niet dat soort van verhoor had doen ondergaan, hetwelk sommige reizigers zich jegens hunne reisgenooten veroorloven, en alzoo de wetder beleefdheid als met voeten vertreden. Toen wij uit den waggon stapten, groetten wij elkander en weldra hadden wij

elkander uit het oog verloren. Daar ik niets bij mij had dan een ligt reiszakje, had ik niets met vigilantes noch omnibussen noch kruijers te maken, maar wachtte in de wachtkamer mijnen man af, die beloofd had, mij te zullen komen afhalen.

Reeds wachtte ik eenige minuten, en reeds had de menigte zich hier en daar verspreid, toen ik mij zacht aan mijne mantille voelde trekken, terwijl een bevend stemmetje tot mij zeide:

„Neem mij niet kwalijk, mevrouw!"

Ik keerde mij om en zag het Duitsche meisje met een verlegen gelaat en met tranen in de oogen voor mij staan.

„Neem mij niet kwalijk mevrouw, maar zoudt gij mij ook kunnen zeggen of de hertogin DE BREHAULT reeds te Genève is gekomen, en zoo ja, waar zij woont?"

„Helaas! neen, mejufvrouw. Moest gij bij die dame zijn?"

„Ja zij had mij als bonne voor haar dochtertje aangenomen. Men zou mij aan 't station komen afhalen en nu vind ik niemand. Wat moet ik nu beginnen?"

Juist in dit oogenblik zag ik mijn echtgenoot aankomen.

„Ik kom dadelijk bij u," zeide ik tot het meisje.

Zij keerde terug naar hare bagage die zij, terwijl zij met mij sprak, niet uit het oog had verloren, en ging op haren koffer zitten.

Nadat mijn man mij de reden van zijne late komst had medegedeeld, vertelde ik hem, wat het meisje mij had gezegd, en dadelijk begaven wij ons tot haar. De tranen stroomden langs hare wangen.

„O mevrouw!" zeide zij, „geef mij toch raad. Daar gij de vriendin van een beroemd professor zijt, beschouw ik u als iemand, op wie ik kan vertrouwen, Wat moet ik doen?"

„Zeg ons eerst eens, mejufvrouw," zeide mijn man, „hoe het zoo komt, dat die dame u bij zich doet komen, zonder haar adres op te geven?"

Zij haalde eene portefeuille uit haren zak, en nam daaruit eenen brief, dien zij ons ter hand stelde. Een groot, met adelijke wapens voorzien zegel vertoonde zich op den omslag, en ten einde bij het openen van den brief dit zegel ongeschonden te houden, had men het papier zeer zorgvuldig in de rondte opengeknipt.

De brief was gerigt aan mevrouw de weduwe KLEINVOGEL

in het dorp Lammerdorf bij Dresden en van den volgenden inhoud:

Mevrouw!

„Ten gevolge van de inlichtingen, mij aangaande uwe oudste dochter IDA gegeven, kan zij als bonne bij mij in dienst treden. Laat zij den 15den October te Geneve komen, waar ook ik mij dan zal bevinden. Laat zij met den avondtrein komen; een vertrouwd persoon zal haar van 't station afhalen.

ANNA DE BREHAULT.

PS. Wees zoo goed, om de reiskosten voor te schieten; bij haar aankomst zal ik ze haar terug geven.

„En wie is die vertrouwde persoon? Kent gij haar van aanzien?"

„Volstrekt niet, mijnheer! Ik weet zelfs niet, of 't een man of eene vrouw is. Ook de hertogin ken ik niet, zij zocht voor haar kind eene bonne, die den zuiveren Saksischen tongval had. Daar zij te Baden den graaf WINDKOPF had leeren kennen, schreef zij hem, of hij haar er eene wilde bezorgen. De graaf, die wist, dat ik eene conditie zocht, kwam mijne moeder over de zaak spreken, vervolgens heeft mijne moeder aan de hertogin geschreven, en daarop dit antwoord ontvangen."

„En alleen op dit antwoord zijt gij heengegaan? Arm kind! Hoor eens: laat uwen koffer hier staan, waar hij zeer goed bewaard zal worden; mijne vrouw zal u medenemen naar onze woning. Ik zal mijn adres aan een der beambten geven, en mogt de bedoelde vertrouwde persoon komen, dan kan men die naar ons zenden. Als die geheimzinnige hertogin te Geneve is, zal ik ze wel opsporen en zoo zij er nog niet is, zal ik wel maken, dat wij dadelijk van hare aankomst verwittigd worden. Kom, juffertje! moed gehouden, ween maar niet, gij zult zien dat alles nog wel teregt zal komen!"

Ik was verrukt maar niet verwonderd, toen ik mijnen goeden man zoo spoedig de zaak der verlatene zag opvatten. Zij zag ons beiden beurtelings aan en zeide:

„Dat voorstel durf ik niet aannemen, dat zou al zeer onbescheiden zijn! Zoudt gij u zooveel last en moeite geven voor mij, die gij volstrekt niet kent?"

„Gij moet mijn voorstel wel aannemen. Denkt gij, dat wij u daar maar zouden laten staan, of u in 't eerste logement het

beste te brengen? Komt dames, opgestapt en naar huis, ik kom spoedig bij u!"

Toen wij te huis kwamen, zag mijne meid onze onverwachte gast wel wat vreemd aan, maar zweeg en maakte de thee gereed. Ik verzocht IDA haren hoed af te zetten en toen ik dat lieve onschuldige gezigtje nu wat meer van nabij beschouwde, was ik blijde, dat ik daar was geweest, om haar te beschermen.

Mijn man kwam terug. Hij had zich in persoon verzekerd, dat nog geen der hotels de eer genoot, om mevrouw de hertogin DE BREHAULT binnen zijne muren te huisvesten, en dat nog geen paspoort met dien naam aan de kanselarij was afgegeven.

„Stel u gerust!" zeide hij tot het meisje, wier gelaat schrik en ontsteltenis verried. „Wij houden u bij ons, tot dat wij u in veilige handen kunnen overleveren. Wat denkt gij er van HENRIETTE?"

Dadelijk stemde ik toe, en bragt IDA in een vertrekje, dat ik steeds voor logeergasten gereed hield.

„Als gij er niet tegen hebt," zeide zij, „zoude ik wel aan mijne moeder willen schrijven."

Spoedig kwam zij terug en liet ons haren brief zien. Na een kort verslag van hare reis gedaan en haar verzekerd te hebben, dat zij al hare aanwijzingen stiptelijk had gevolgd, voegde zij er bij:

„De hertogin DE BREHAULT is nog niet te Genève aangekomen, maar ik ben inmiddels bij professor T... die, even als zijne vrouw, mij zeer vriendelijk behandelt. Het zijn bekenden van den heer A..., die gelijk met vader aan de Hoogeschool te Halle was."

„Vindt gij, vroeg zij mij, dat ik zoo genoeg de waarheid spreek? Ziet gij, mama is ziekelijk, en als zij nu wist, hoe alles hier is voorgevallen, zou zij zeer ongerust zijn en dit zou haar veel erger maken."

Wij keurden den brief goed en mijn man bragt hem op den post. Nog eens ging hij naar 't station, maar er was niemand geweest, om mejufvrouw KLEINVOGEL af te halen.

Gedurende de volgende dagen deden wij hetzelfde onderzoek, maar te vergeefs. Zooveel mogelijk trachtten wij het meisje wat op te vrolijken, wij kregen haar aan 't praten en vernamen hare treurige en eenvoudige geschiedenis.

Haar vader, de zoon van onbemiddelde ouders, was met

eene vrouw gehuwd, die even weinig bezat als hij. Van het geringe inkomen van eenen dorpspredikant moest hij acht kinderen opvoeden en daarenboven zijne ouders op hunnen ouden dag onderhouden. Hij was onlangs gestorven na eene lange en smartelijke ziekte, die hunne geringe hulpmiddelen geheel en al had uitgeput. De weduwe had een pensioentje gekregen, maar hoe zuinig zij ook leefde, die som veroorloofde haar niet, om haar huisgezin behoorlijk te onderhouden. Twee der zoons hadden eene beurs gekregen, om hunne studiën voort te zetten, en IDA, die de oudste was, had er toe moeten besluiten, om het huis te verlaten.

Zij kon zeer eenvoudig maar met veel gevoel over alles spreken wat hare omstandigheden betrof.

„Ja," zeide zij, „wij hebben veel ondervonden, maar wat heeft die goede God steeds ons leed verzacht! Welke uitstekende weldoeners heeft hij ons gezonden; door hoevele kiesche oplettendheden werden wij gedurig verrast! Ik weet niet wat er van ons moest geworden zijn, indien verscheidene vrienden ons niet vrijwillig en geheel renteloos eenig geld hadden geleend. Vele leden van de gemeente mijns vaders drongen ons, om eenen behoorlijken voorraad levensmiddelen van allerlei aard, meel, aardappelen, gedroogde vruchten enz. aan te nemen. Begrijp eens, toen de vrouwen hoorden, dat ik het dorp zoude verlaten, zochten zij het schoonste stuk linnen uit, maakten daarvan voor mij een uitzet en bragten mij dit genaaid, in eene mand met bloemen versierd, te huis. Heeft mijnheer WINDKOPF mij niet het geld voor de reis voorgeschoten? Heeft zijne vrouw mij niet eene mooije zijden japon, de eenige zijden, die ik bezit, ten geschenke gegeven? Men heeft mij dikwijls verteld dat er zoo vele slechte menschen op de wereld zijn, 't is mogelijk, maar er zijn dan toch vele goede menschen ook. En hoe goed, hoe lief was 't niet van u, om zooveel belang te stellen in eene onbekende, haar in haren nood te helpen en dat wel op 't oogenblik, toen zij, na hare lange reis gelukkig volbragt te hebben, in de haven schipbreuk leed!"

„Zoodra ik u zag, IDA, boezemdet gij mij belangstelling in, maar gij waart in 't eerst zeer spaarzaam met uwe woorden!"

„Mama had mij vooral op 't hart gedrukt, om niet te veel

te spreken, niet elkeen mijne lotgevallen mede te deelen en niet in elk vriendelijk mensch een goed mensch te zien. O het kostte mij zooveel om haren raad op te volgen, toen ik uwen vriendelijken en welwillenden blik op mij zag gevestigd! Eene inwendige stem fluisterde mij toe, dat gij mij zoudt beschermen en die stem heeft mij dus niet bedrogen!"

Zoo gedurig met IDA sprekende, ontdekten wij dat zij eene zeer uitmuntende opvoeding had genoten, dat zij eene vrij uitgebreide kennis bezat, goed piano speelde, teekende, en en in handwerken zeer bedreven was. Wij betuigden haar onze verwondering, dat zij zulk eene geringe betrekking had aangenomen, in plaats van gouvernante te worden.

„Ongetwijfeld," hernam zij, had ik eene betrekking gekozen, die voordeeliger was, en in welke ik de kundigheden, mij met zooveel moeite door mijnen vader medegedeeld, met vrucht kon aanwenden. Maar ik had geene keuze, ik moest aannemen, wat zich voordeed. Ik wil niet ontkennen, dat mijn jeugdige trots wel eenigermate tegen deze soort van dienstbaarheid is opgekomen, maar mijne moeder heeft mij leeren inzien, dat eene bonne in hare nederige betrekking ook nuttig kon zijn, te meer daar de indrukken, die een kind in zijne eerste jaren ontvangt, zoo levendig en zoo duurzaam zijn. In eene jeugdige ziel de goede zeden te strooijen; die lieve kleine schepsels tot den grooten kindervriend te brengen, en voor hen, als ik kan, datgene te zijn, wat mijne moeder steeds voor mij is geweest; dat alles deed mij eindelijk deze betrekking aannemen."

Maar zou IDA al die goede voornemens ten uitvoer brengen, dan moest toch eerst het kind gevonden worden, voor hetwelk zij eene bonne zou zijn en de eene dag verliep na den anderen, zonder eenig berigt van deze hertogin aan te brengen. Wij hadden intusschen niet stil gezeten. IDA had aan haren voogd geschreven, ten einde zijnen raad in te winnen, maar hem tevens verzocht, om hare moeder van 't gebeurde onkundig te laten. Op uitdrukkelijk verlangen van 't meisje hadden wij pogingen aangewend, om haar eene andere betrekking te bezorgen en aan professor A. geschreven, ten einde zijne hulp voor de dochter van eenen akademievriend in te roepen. Wij hoopten te zullen slagen, en

toch wilden wij het lieve kind nog zoo gaarne wat bij ons houden. Wij hadden nog nooit iemand ontmoet, bij wie alles met meer bevalligheid was vereenigd. Die keurige netheid, die gave om alles zoo gemakkelijk en toch zoo sierlijk te rangschikken, die voorkomendheid, die eene dienst bewijst, en voortdurend eene dienst bewijst zonder ons te vermoeijen, die stille bedaarde werkzaamheid, dien ligten tred en sierlijke en losse bewegingen! Als met eenen tooverslag vervaardigde zij allerlei brei- en borduurwerk, en was het gereed, dan was 't alles zoo zindelijk en zag er zoo frisch en zoo nieuw uit! Diezelfde teedere handjes wisten allerlei lekkernijen te kneeden en te bereiden, die door onze meid bewonderd en door mijnen man naar waarde geschat werden. 's Avonds zette zij zich in 't schemer uurtje aan de piano en speelde een wals of een marsch, met dat gevoel, dat alleen aan kunstenaars eigen is; met hare volle, zuivere stem zong zij dan een van die schoone Duitsche liederen en we zeiden bij ons zelven: „kleinvogel, kleinvogel, wat zal dat een treurige dag zijn, wanneer gij uw tegenwoordig kooitje ontvliegt."

II.

Op zekeren morgen leerde IDA mij een nieuwen breisteek. Breijen! dat is eene van mijne geliefkoosde bezigheden, maar ongelukkig ben ik niet zeer vlug in 't naleeren van nieuwe steken. Juist had ik den draad driemaal om den draad geslagen, toen ik met zekere drift den sleutel in 't slot van de huisdeur hoor steken; even driftig wordt de deur geopend en gesloten en nu hoor ik iemand met rassche schreden door den gang loopen. Dadelijk zeg ik tot IDA:

„Gij zult zien, dat mijn man het een of ander nieuws heeft vernomen."

Een oogenblik later kwam hij binnen, uitroepende:

„De hertogin is gevonden!"

„Wat! hoe! hoe hebt gij dat.....?"

„Wacht een oogenblik, dan zal ik 't u vertellen. Toen ik uitging, ontmoette ik eenen knecht uit het hotel de Metropole; hij gaf mij een briefje, waarin zijn meester mij berigt, dat de hertog DE BREHAULT hem gisteravond een

telegram heeft gezonden, bevattende den last om appartementen voor hem in gereedheid te houden, en hem tevens verwittigende, dat hij den volgenden morgen dacht te komen. Op het aangewezen uur zorgde ik bij het hotel te zijn; ik wilde, indien 't mogelijk was, het gelaat van die menschen zien, alvorens onze kleinvogel in hunne klaauwen over te geven. Daar komen eindelijk met veel gedruisch twee rijtuigen aan; uit een derzelve stappen een zeer schoon man en eene zeer schoone dame, ik stond vlak bij hen. De man blijft staan, toen hij in 't hotel wil gaan en ik hoor hem tot de dame zeggen: „Apropos! hoe is 't met dat Duitsche meisje?" — „Ja, dat is waar ook; dit kleine Duitsche meisje? ik heb haar totaal vergeten. Zij moet reeds eenige dagen te Geneve zijn." — „Weet gij, waar gij ze kunt vinden?" — „Niet goed, ik had aan ISALINE, die uit Geneve komt, opgedragen, om haar van 't station te halen."

„Maar gij hebt ISALINE onderweg ziek achter gelaten. Dat meisje zal niemand gevonden hebben. — Waarlijk mevrouw..."

Bij deze woorden verdwijnen zij onder de vestebule van 't hôtel, en nu kom ik, zeer gesticht terug, om dit gehoorde mede te deelen..."

„Vindt gij niet, mijnheer, dat ik hun dadelijk moet schrijven, om ze uit de ongerustheid te helpen?"

„Volstrekt niet. Gij moet wachten. Hunne ongerustheid doen ophouden? Dat zal de hospes wel doen. Ik zou liever gezien hebben, dat zij uren, of nog liever dagen lang ongerust waren gebleven."

„Hoe ziet de hertogin er uit?"

„Zij schijnt nog zeer jong. 't Is eene voorname dame; van de kruin van haar met blonde lokken bedekt hoofd, tot aan het uiterste einde van haar klein voetje. Ja zeker, de vezelen, waaruit die fijne huid is geweven zijn van eene geheel andere hoedanigheid dan die, waarvan de huid van 't gemeene volk is gemaakt; dat bloed, dat in die aderen stroomt, is eene geheel andere vloeistof; die schoone handen, welker uitmuntenden vorm ik zelfs onder die handschoenen kon opmerken, werden van een zeer bijzonder soort van leem vervaardigd."

„En de man?"

„Ook blond, tenger en volstrekt niet in staat, om de

allerligtste wapenrusting te dragen, in welke zijne voorvaderen ten strijde togen."

„Hebt gij de kinderen gezien, mijnheer?"

„Ja, ik heb twee pakjes met pluimen en strikken en borduurwerk zien weg brengen!..."

't Was te zien, dat IDA, die als Duitsch meisje veel eerbied voor titels had, door die oneerbiedige taal van mijnen man onaangenaam gestemd werd, maar zij deed haar best, om bedaard te schijnen.

Des namiddags ontvingen wij een zeer beleefd briefje, waarin de hertog aan mijnen man verzocht, om mejufvrouw KLEINVOGEL bij hem te willen brengen.

„Gij moet met ons gaan, zeide mijn man tot mij. Wat ziet gij mij smeekend aan, IDA! Gij vreest zeker, dat ik uwe doorluchtige gebieders door de eene of andere lompheid zal beleedigen. Nu, 't zou nog al zoo'n groot ongeluk niet zijn, als gij niet in betrekking kwaamt bij menschen, die hunne onderhoorigen aan een station laten wachten of onderweg ziek achterlaten."

„Maar mijnheer!" antwoordde IDA, „ik ben eenmaal aan mijne betrekking verbonden. Wek ik hunne ontevredenheid op, dan handel ik verkeerd jegens den graaf WINDKOPF, den beschermer van onze familie!"

„Wees gerust meidlief! ik zal niet alles zeggen wat ik denk."

Aan 't hotel gekomen, bragt men ons in de tegenwoordigheid van eenen man van ongeveer vijf en dertig jaar, wiens manieren even beleefd als voornaam waren. Hij schelde en gaf last om mevrouw de hertogin van onze aankomst te verwittigen.

„Het spijt mij, mejufvrouw!" zeide hij tot IDA, „dat eene reeks van onvoorziene omstandigheden u aldus in bestendige onrust heeft gebragt. Wij hebben ons onderweg eenigen tijd opgehouden. De kamenier van de hertogin is ziek geworden; een dag hebben wij gewacht, maar toen wij zagen, dat de ziekte van langen duur zou worden, moesten wij onze reis voortzetten. Maar daar kwam al weder een oponthoud. Toevallig bewoonde eene vriendin van de hertogin eene buitenplaats, die juist aan den weg lag, langs welken wij reisden. Wij bezochten haar en zij hield ons eene week bij

zich. Ziet gij, mijnheer! zoo staat het met de zaak, 't is de schuld van de hertogin, die niet gewoon zijnde, om zich met zulke zaken te bemoeijen, deze evenwel zelve heeft willen regelen. Daar is zij!"

In dit oogenblik zagen wij eene slanke gestalte verschijnen, gehuld in een kleed van wit mousseline. Zij boog bevallig en zette zich daarna in eenen leuningstoel neder, terwijl haar elleboog op eene hand rustte, die zoo teeder en wit was als eene bloem. Op hare onbewegelijke gelaatstrekken waren geene gedachten te lezen; met koelen en doorborenden blik nam zij de arme IDA op, die stond te beven als een blad.

„Mevrouw!" zeide de hertog, „hier is het meisje, dat onze GENEVIÈVE zal oppassen, en verder ziet gij mijnheer en mevrouw F., die door een gelukkig toeval hare beschermers geworden zijn!"

„Ja, inderdaad een gelukkig toeval mijnheer," zeide mijn man, „want zoo ik niet door eene zaak ware opgehouden, en mijne vrouw daardoor een oogenblik later van 't station had gehaald, zoude zij de verlegenheid niet opgemerkt hebben, waarin mejufvrouw KLEINVOGEL zich bevond, en dat meisje van zeventien jaar zoude geheel alleen gestaan hebben in eene groote stad, waar zij niemand kende."

Nooit zal ik vergeten, hoe verbaasd de hertogin bij deze woorden mijnen man aanzag als wilde zij zeggen: „Zou die man ook misschien lust hebben, om ons de les te lezen?"

„'t Is zeer gelukkig," antwoordde de hertog met een bevallig lachje, „dat de Voorzienigheid goedhartige menschen op aarde heeft geplaatst, ten einde de misslagen van anderen te herstellen!"

„Van misslagen gesproken," hernam mijn man, „wij zouden u waarlijk verlaten, mijnheer! zonder u de bewijzen in handen te stellen, dat deze jufvrouw werkelijk jufvrouw KLEINVOGEL is. Kom kind! geef mijnheer het bewijs, dat men u aan de kanselarij heeft gegeven, in plaats van uwen pas, en verder den brief van mevrouw de hertogin.

Mevrouw BERHAULT stak de hand uit, maar haar man, die vlugger was, nam den brief aan. Toen hij dien opende, meende ik een zeer klein blosje op de wangen van de hertogin te zien komen. Toen hij aan 't postcriptum was gekomen, wendde hij zich eensklaps tot zijne vrouw en zeide:

„De familie de reiskosten voorschieten! En dan die drie honderd francs, die ik. . . . ."

„Dat zal ik u later wel eens verklaren!" antwoordde de hertogin met hare zachte, welluidende stem.

De man van de wereld bedaarde oogenblikkelijk en zeide tot mijnen man:

„Mijnheer! behalve mijnen dank ben ik u nog eene schadeloosstelling schuldig voor het verblijf. . . . ."

„Gij zijt mij niets schuldig, mijnheer! Wij hebben integendeel verpligting aan mejufvrouw IDA, voor het genoegen dat zij ons heeft verschaft. Mag zij ons nu en dan komen bezoeken?"

„Dat zal niet wel mogelijk zijn," zeide de hertogin op beslissenden toon. „Hare bezigheden zullen haar daartoe geen tijd overlaten."

„Zult gij mij beloven, mijnheer de hertog, dat wanneer zij, waar dan ook, ziek mogt worden, gij ons daarvan zult verwittigen?"

„Dat beloof ik u, mijnheer!" antwoordde de hertog, terwijl hij zijne blanke hand uitstak, die mijn man hartelijk schudde.

III.

Er verliepen verscheidene dagen zonder dat wij IDA zagen noch iets van haar hoorden. Wij vreesden, dat wij haar onaangenaamheden zouden berokkenen, als wij aan 't hotel naar haar kwamen vragen. Elken avond gingen wij in den engelschen tuin wandelen, die zich rondom het hotel uitstrekt, en eene aangename wandeling aanbiedt. Ik dacht, dat de hertogin de bonne met de kinderen wel daarheen zou zenden, maar ik ontmoette haar niet.

Op zekeren morgen ging ik door de groote olmenlaan, die de stad ten zuiden omgeeft en het Bastion heet; er liepen twee meisjes voor mij uit, elk van haar had een kind aan de hand, dat er veel genoegen in vond, om de drooge, verdorde bladen onder de kleine voeten te laten kraken. Ik had de gestalte van een der meisjes herkend, en ook de hoed zei mij, wie het was. Ik liep wat harder en kwam digt achter het meisje, dat zich hierop omkeerde en een schreeuw gaf van vreugde.

„Kom GENEVIÈVE!" zeide zij tot het kind, zeg die dame eens goeden dag en geef haar een handje."

GENEVIÈVE legde het teedere handje beschroomd in de mijne. Zij zag er bleek, ja zelfs geel uit; hare trekken waren onregelmatig en zonder bevalligheid; haar gelaat had eene treurige uitdrukking, die weinig overeenkwam met haren leeftijd. Maar nadat zij mij had aangezien, glimlachte zij en zeide zacht:

„Wilt gij mij omhelzen, mevrouw?"

Ik bukte, en zij sloeg hare armpjes met zekere drift om mijnen hals.

Het jongentje, dat door zijne bonne bij mij werd gebragt, verkoos mij geen handje te geven en zeide vrij trotsch:

„Wie is dat? ik wil iedereen geen hand geven."

Zelden had ik zulk een schoon kind gezien. Ik lette niet op zijne stugheid en verzocht aan de bonne, om het kind volstrekt niet te noodzaken, beleefd jegens mij te zijn. Daarop zeide de bonne tot IDA:

„Ik zal wel voor de kinderen zorgen, terwijl gij een weinig met mevrouw praat. Kom, GENEVIÈVE, geef mij een handje, wij zullen wat in die laan gaan wandelen."

„Dat is lief van u, ROSALIA!" zeide IDA.

En daar het voor den tijd van 't jaar zeer zacht weêr was, gingen wij op eene bank zitten.

„Wat ben ik blijde, dat ik u ontmoet heb," zeide zij, mijne hand drukkende. „Ik heb nog geen verlof durven vragen, om u eens te gaan bezoeken, en zonder vragen wilde ik het niet doen. Maar zoo ik u niet had ontmoet, zou ik u toch heden geschreven hebben, ten einde u om raad te vragen. Ik bevind mij in eene groote verlegenheid. De hertogin wil, dat ik goed gekleed ga, en meent elken dag de zijden japon draag, die ik voor bijzondere gelegenheden meende te bewaren. Hierop heb ik beleefdelijk geantwoord, dat mij zulke groote uitgaven niet voegen. „Hoe!" riep zij uit, „gij verdient vierhonderd francs in 't jaar, en is dat niet genoeg voor een meisje in uwen stand?" — „Maar," antwoordde ik, „de wijze van kleeden, die gij van mij eischt, past niet voor een meisje van mijnen stand en zoo doende kan ik niets aan mijne familie zenden" — „Wel nu!" was haar antwoord, „ik heb mij ook niet verbonden, om uwe familie te onderhouden!"

Hierop verwijderde zij zich. „Wat moet ik nu doen?"

„Geduld hebben. Misschien geeft men u wel veel geschenken."

IDA schudde twijfelachtig met het hoofd.

„Als deze betrekking u niet bevalt, moet gij eene andere zoeken."

„Zij bevalt mij in verschillende opzigten niet. Onder zoo vele bedienden, die daarenboven volstrekt niet nagegaan worden, zie ik veel gebeuren, dat verkeerd is. ROSALIA, de bonne van KAREL, is vrolijk en aardig, maar toch zoude mijne moeder mij nooit zoo iemand tot gezellin gegeven hebben. En toch wilde ik die arme GENEVIÈVE niet gaarne verlaten. O, mevrouw! 't is zulk een lief kind en zoo vol medelijden voor alle lijdende en ongelukkige menschen. Daags nadat ik in mijne betrekking ben gekomen, ging ik met haar naar den engelschen tuin."

„Verscheidene malen heb ik u daar te vergeefs gezocht."

„Wij zijn er ook niet meer geweest, want mevrouw vond, dat er te veel burgerkinderen kwamen. Op dien dag dan, had GENEVIÈVE een' eijerkoek gekregen. Wij kwamen een arm kind tegen, dat op krukken liep en een' ouden hond bij zich had. Zij verdeelde dadelijk den eijerkoek tusschen het kind en den hond, zonder iets voor zich zelve te bewaren, en toen haar broertje haar beknorde, omdat zij alles had weggegeven en dat aan zulk een arm vuil kind en een smerigen hond, antwoordde zij: „Ik houd van hen, omdat ze leelijk zijn; ik houd volstrekt niet van hetgeen mooi is."

„Is zij ook jaloersch op haar broertje?"

„Dat vrees ik, en gaarne zoude ik haar daarvoor willen bewaren."

„Maken de ouders ook verschil tusschen hen?"

„Mijnheer niet. 't Is jammer, dat hij zijn dochtertje zoo zelden bij zich heeft; en wat mevrouw betreft, gister zeide zij nog, daar 't kind bij was: „ik weet waarlijk niet wat ik beginnen moet met een kind, dat niet mooi en niet vlug is." — Nu is 't wel waar, dat zij veel moeite heeft, om iets te leeren, maar toch is zij niet dom. Ik heb haar een klein speldekussen laten borduren, en toen zij dit opgetogen van vreugde, aan hare mama toonde, zeide deze zeer koeltjes: „dat hebt gij niet gemaakt; dat heeft jufvrouw IDA gedaan."— Juist hoorde ik dit en nam dus de vrijheid, om te zeggen,

dat het wel degelijk haar werk was, waarop mevrouw zeide: „Zoo, dan is ze toch nog niet zoo onhandig als ik wel dacht. Ik weet niet, wat ik met dat ding doen zal, maar ik dank haar en u voor de goede bedoeling. Ziedaar GENEVIÈVE, daar hebt ge wat lekkers." — Het arme kind had vrij wat liever een kus gekregen. — En zulke gevallen doen zich telkens voor. Maar ik zal liever zwijgen, want ik geloof dat ik druk bezig ben om kwaad te spreken van menschen wier brood ik eet.

ROSALIA kwam met de kinderen terug en daarom scheidden wij.

Kort daarna ontving ik een bezoek van eene zeer bleeke en magere jufvrouw met zeer groote oogen. Zij liet zich aandienen als mejufvrouw ISALINA MOURET.

„Ik heb de vrijheid genomen mevrouw te komen bezoeken," zeide zij tot mij, „omdat ik weet, dat mevrouw zeer veel belang stelt in mejufvrouw IDA en ik verbeeldde mij, dat zij gaarne eenige nadere bijzonderheden aangaande de hertogin zoude vernemen."

„O," hernam ik, „dan zijt gij zeker de kamenier van de hertogin, die gedurende de reis ziek zijt geworden. Ik ben blijde, u weder hersteld te zien."

„Ja," hervatte zij, „mevrouw de hertogin heeft mij ziek achtergelaten in eene ellendige herberg, onder vreemden, die mij zeer slecht opgepast en daarenboven nog bestolen hebben, terwijl mevrouw zelve, die zooveel haast scheen te maken, acht dagen bij eene vriendin blijft, die zij anders altijd verafschuwt. Hersteld ben ik nog niet, maar zoodra ik in staat was, om mijn bed te verlaten heb ik mij letterlijk naar den spoortrein gesleept, om maar uit die ellendige herberg te komen. En wat die betrekking van kamenier bij mevrouw betreft, daar heb ik genoeg van. Ik ben hier in Geneve bij mijne ouders gekomen, om zoo mogelijk geheel te herstellen, voor ik eene andere conditie zoek, en tevens om, als 't mij gelukken wil, van mevrouw de betaling te erlangen van al 't geen zij mij nog schuldig is."

„Het schijnt wel, dat gij u omtrent dat geld ongerust maakt!" zeide ik, terwijl ik tevens aan die reiskosten van IDA dacht. „Is de hertog dan niet zeer rijk?"

„Zij hebben te zamen wel vijfhonderd duizend francs rente,

maar mevrouw is altijd court d'argent. Zij geeft het niet weg aan geschenken of aalmoezen; dat zij verre, maar zij heeft geene de minste orde in hare zaken, en daar elk harer begeerten moet vervuld worden, verkwist zij veel en berooft zelfs hare onderhoorigen van het noodige. Zij heeft veel schulden. Wanneer hare schuldeischers haar lastig vallen, stopt zij het eene met het andere; zelfs van mij heeft zij meer dan eens geleend. In mijne tegenwoordigheid gaf de hertog haar drie honderd francs om die aan mejufvrouw IDA te zenden, en in mijn bijzijn gaf zij die aan eenen juwelier, om eene bracelet te betalen, die zij drie jaar geleden geleden gekocht had. Mijnheer is goed en vriendelijk, maar hij verkwist veel geld met paarden en jagen, en dikwijls verliest hij met spelen. En daar er geene de minste orde in de huishouding is, plundert de een nog meer dan de ander en . . . . ."

De woorden van juffer ISALINA volgden elkander met eene verbazende snelheid, terwijl haar ligchaam beefde van zwakheid en tevens van opgewekten toorn. Te vergeefs trachtte ik meer dan eens haar in de reden te vallen en haar te doen begrijpen, dat de zaken van den hertog en de hertogin mij volstrekt niet aangingen; maar toen zij over IDA begon te spreken, liet ik haar praten, omdat ik op deze wijze zeer nuttige aanwijzingen omtrent den waren toestand van het meisje konde bekomen.

„Men kan dadelijk zien," zeide zij, „dat jufvrouw IDA eene zeer goede opvoeding heeft gehad. De andere bedienden vonden wel, dat zij zacht van humeur maar ook vreeselijk op een afstand was. Wat dit laatste punt betreft, hierin geef ik haar volkomen gelijk; men zal haar veel meer achten, hoe minder zij zich gemeenzaam maakt. Ik geloof, dat zij het met de tegenwoordige bedienden nog al kan vinden; men zou jaloersch op haar kunnen worden, als zij de favorite van mevrouw werd; maar daarvoor bestaat geene vrees, want mevrouw heeft een' hekel aan haar!"

„Weet gij dat wel? Hoe kan de hertogin eenen hekel hebben aan een beminnelijk en zachtaardig meisje, dat alles doet wat zij kan, om hare gebiedster reden tot tevredenheid te geven?"

„Mevrouw had reeds eenen hekel aan haar, voor zij haar

had gezien, alleen omdat de hertog zijne gemalin nog al ernstig heeft berispt over hare lompheid en achteloosheid ten opzigte van het meisje. Vervolgens schijnt jufvrouw IDA zich terstond bijzonder gehecht te hebben aan de jongejufvrouw GENEVIÈVE, en mevrouw kan dat kind niet uitstaan!"

„O mejufvrouw! nu overdrijft gij de zaak. Zou eene moeder...."

„Mevrouw! er zijn zoovele soorten van moeders! Mevrouw de hertogin kan dat kind niet dulden, omdat het leelijk is, en daarenboven is de kleine juist hierdoor schuw en vreesachtig maar van den jongenheer KAREL houdt zij idolaat veel. 't Is een schoon kind, dat is waar, maar daarbij de ondeugendste jongen, dien ik ken. Zie eens, zei ze, terwijl zij eenige haren wegstreek, en mij een likteeken aan haar voorhoofd liet zien, dat teeken neem ik meê in 't graf. Dat heeft KAREL gedaan, toen hij mij een stuk speelgoed naar mijn hoofd wierp. En terwijl het bloed uit de wonde vloeide, werd de lieve jongen door mevrouw beknord, omdat..... hij het met zijn linkerhandje gedaan had!!"

Jufvrouw ISALINA ging nog eenigen tijd op dezelfde wijze voort, en daarna maakte zij een einde aan een bezoek, dat zij, gelijk zij zelve bekende, hoofdzakelijk had afgelegd, om haar gemoed eens lucht te kunnen geven.

Hetzij die berigten naauwkeurig of overdreven waren, zij wekten eene reeks van overdenkingen bij mij op, niet zoozeer over de gevaren van den rijkdom en het aangename van een onbekrompen bestaan; de doornen kroonen, die onder de gouden kroonen verborgen zijn; de blinde fortuin, die hare gaven dikwijls uitstort over hen, die ze niet verdienen, en andere waarheden, die reeds in vroegere eeuwen bekend waren — neen daarover niet, maar over de karakterloosheid, zoo eigen aan onze eeuw, en waardoor niemand op de hoogte van zijnen toestand is. Eene hooge geboorte en een groot vermogen! zijn dat de wetgevers? De maatschappij heeft een geheel ander aanzien bekomen, en zelfs in die staten, waar de oude orde van zaken nog heerscht, zijn die twee genoemde voorregten niet meer voldoende, om zich boven anderen te verheffen. Een roemrijke naam, die verschillende geslachten achtereen, roemvol werd bewaard, heeft nog wel een groot vermogen, maar indien geene zedelijke grootheid daarmede gepaard gaat, zal hij geen eerbied inboezemen.

Zelden zag ik IDA, maar somtijds ontmoetten wij toch elkander. Zij was bescheidener dan ISALINA en sprak nooit over de hertogin, maar haar stilzwijgen zeide mij genoeg. Over GENEVIÈVE kon zij evenwel nooit genoeg spreken. Dat hart had zich geopend en verteederd voor de stralen eener ongeveinsde toegenegenheid. Er bestond zulk eene naauwe vereeniging tusschen de bonne en 't kind, dat beiden elkander dikwijls verstonden, zonder een woord te spreken, en elkanders gedachten konden raden. „Ik wenschte, dat ik altijd klein bleef" zeide het kind, »dan kon IDA mij altijd op hare knie nemen." Het verstand van GENEVIÈVE ontwikkelde zich, hoewel langzaam, door de naauwlettende zorg van IDA en hunne dagelijksche gesprekken. Op zekeren dag verbeeldde ik mij zelfs, dat haar gezigtje ronder en liever werd. Maar toch overviel mij eene soort van weemoed, wanneer ik naar die diep liggende oogen en sterk geteekende gelaatstrekken zag, die haar het voorkomen gaven van een hoofd van twintig jaar, geplaatst op een ligchaam van zes; ik wist maar al te goed, wat die vroege rijpheid dikwijls beteekent!

De hertog en de hertogin bragten den winter te Geneve door, in eene schoone woning, die zij, digt bij onze oude hoofdkerk, gehuurd hadden. Ik heb geen omgang met de menschen, bij wie hunne aanbevelingsbrieven hun vrijen toegang hadden verschaft; maar ik heb nog vrienden, die daar somtijds komen. Iedereen in die wereld roemde de schoonheid, de bevalligheid en de beminnelijkheid van de hertogin. Men mompelde zoo nu en dan wel, dat die bekoorlijke vrouw niet zoo gelukkig was, als zij verdiende te zijn; men sprak van een' man, die haar niet begreep; van geldelijke ongelegenheden; van een meisje dat meer hield van hare bonne dan van hare moeder, van een jongentje, die een engel, maar helaas! linksch was.

Maar behalve al die lofspraken gingen er in de wereld der kooplieden en winkeliers geheel andere berigten rond. De kwaadsprekenheid had de verhalen en inlichtingen, door juffrouw ISALINA, volgens haar zeggen, alleen aan mij in 't geheim medegedeeld, zoo wat overal rond gebazuind, en daarom waren de leveranciers niet zeer genegen, om hunne rekeningen hoog te laten oploopen.

IDA had tot nog toe geen salaris ontvangen. Maar op zekeren dag speelde GENEVIÈVE voor haren papa een wals en zong een Duitsch liedje, en de man was hierover zoo verrukt, dat hij IDA honderd francs schonk, waardoor hare beurs in betere omstandigheden kwam.

IV.

In dien tusschentijd ontving ik van professor A... den volgenden brief:

Waarde mevrouw!

„Is dat Duitsche juffertje, de dochter van mijn' besten FRITS ook' buiten betrekking? Mogt dit zoo zijn, dan heb ik voor de KLEIN (e) VOGEL eene plaats in een klein en nederig kooitje, maar ruimschoots voorzien van groen, water en voedsel.

Gij weet, dat wij gewoonlijk vier of vijf meisjes in den kost hebben. Dit is een groote steun voor onze beurs; het houdt onze beide dochters nuttig bezig en maakt, dat wij ze bij ons kunnen houden, in plaats van ze als onderwijzeressen ergens anders te zenden; en het stelt ons in staat, om de huur te betalen van onze lieve woning en onzen schoonen tuin. Maar... er is een maar bij. Hoeveel moeite mijne vrouw ook doet, om 't voor mij te verbergen, zie ik zeer goed, dat de last voor hare schouders te zwaar wordt, en mijne dochters kunnen haar door de vele lessen niet helpen. Nu droomde ik zoo bij mij zelven: indien wij eens eene jonge, vlugge hulp in huis hadden, die tevens onze vriendin kon zijn, dan was de zaak gevonden! Alzoo droomende verscheen mij de gestalte van uwe jonge reisgenoot; groote schatten en uitgezochte spijzen kunnen wij haar niet aanbieden, maar wel eene vriendelijke behandeling, gezellig huisselijk verkeer, eene vrij goede tafel, een lief, vrolijk kamertje en zes honderd francs 's jaars. Deze som is evenwel voor geen crescendo vatbaar, maar de grens, ja de zuilen van Herkules van onze beurs!

Mijn man was bijzonder ingenomen met dezen brief, en verheugde zich over deze gelukkige omstandigheid, die voor onze jonge vriendin dien tempel der vrede opende, waar niet rijkdom, maar, wat meer zegt, waar het geluk zetelde, en alwaar zij eene uitmuntende verstandelijke en zedelijke vorming zoude erlangen.

Ik voor mij twijfelde of IDA de betrekking aannemen en GENEVIÈVE zoude verlaten.

„Welnu," zeide mijn man, laat GENEVIÈVE dan bij den professor in den kost gaan; haar mama zal daarin zoo veel bezwaar niet vinden, en het kind zal daar vrolijk en gezond worden. Kom, zend maar dadelijk eens om IDA."

„Dat durf ik niet te doen; GENEVIÈVE is ziek en IDA kan haar nu niet verlaten. Ik zal haar den brief van den professor zenden."

Nog dienzelfden avond ontving ik een briefje van IDA, dat van de hevigste onrust getuigde. Zij gewaagde met geen enkel woord van den brief van den professor, maar vroeg mij, of de heer R. werkelijk de beste geneesheer was, vooral voor kinderen, en of ik, die nog al veel ondervinding had, niet even bij den hertog zou willen komen, om eens naar GENEVIÈVE te zien. „Wij dachten," schreef zij, dat het maar eene ligte ongesteldheid was, maar er komt zulk eene vreemde uitdrukking op haar gelaat. O, mevrouw, komt toch! Ook de hertog smeekt er u om!"

Het was geheel donker, toen ik in de kamer van de zieke kwam. IDA stond en de hertog zat naast het bedje en beiden zagen met schrik naar die vreemde gelaatstrekken en holle oogen... Helaas! boven het hoofd van 't kind hoorde ik het geruisch van uwe vleugelen, engel des doods!

„Waar is de moeder?" vroeg ik fluisterend aan IDA.

„Zij is naar 't bal!" antwoordde op bitteren toon de hertog, die mij had verstaan, hoe zacht ik ook gesproken had.

„Moet zij niet gehaald worden?" vroeg ik.

„Zij is te C... De koning van .... houdt zich daar een paar dagen op, en hem ter eere geeft men een bal. Mevrouw DE BREHAULT is eergister met eene harer vriendinnen derwaarts vertrokken."

„Volg mijnen raad, en zend haar dadelijk een telegram."

„Waartoe zou het dienen?"

„Het zoude u naderhand berouwen, dat gij het niet gedaan hadt. Wil ik de depêche opmaken?"

De hertog had er niets tegen, ik schreef de depêche en las ze hem voor. Hij knikte toestemmend en liet ze door IDA aan zijnen kamerdienaar brengen. Twee andere bedienden waren uit; de een om doctor R... te halen, die ongelukkig

niet te huis was; de ander om een tweeden geneesheer.

Geneviève lag in eene soort van sluimering, die door zenuwachtige schokken en trekkingen werd afgebroken. Nog eens opende zij hare oogen, zag Ida en daarna haren vader aan; zij scheen hen te kennen, en op hare blaauwe lipjes vertoonde zich een zweem van een glimlach. Zij stamelde eenige woorden, van welke wij de volgende onderscheidden:

„En mama? Ik hield toch wel van haar! Ida, papa! omhels mij, kus mij terwijl ik het nog voel.... Goede God! Nu reeds? Uw wil....."

Meer hoorden wij niet. Juist kwam doctor R..., hij zag het kind, voelde haren pols en zeide:

„Laat haar stil liggen; nu en dan kunt gij hare lippen bevochtigen, maar laat haar anders doodstil liggen!"

De geslotene oogen zonken al dieper en dieper in 't hoofd; de kleine borst haalde met moeite adem. De hertog viel op zijne knieën, met zijne ellebogen op den leuningstoel en met krampachtig gevouwene handen. „O, God!" riep hij snikkende, „ontneem mij alles, wat Gij mij gegeven hebt, maak mij tot den armsten bedelaar, maar laat mij mijn kind, mijn lieveling behouden!"

Te vergeefs. Tegen den morgen, werd het zwakke ademhalen, het eenige geluid, dat de stilte in 't vertrek afbrak, niet meer gehoord. Toen de engel des doods haar had aangeraakt, hadden de trekken van 't lieve kind eene kalme en verhevene schoonheid aangenomen, die zij gedurende haar leven niet gehad hadden.

Ida en ik weenden in stilte, terwijl wij voor de jonge doode zorgden. De hertog sloeg zich met zijne hand tegen zijn voorhoofd, verweet zich, dat hij niet hartelijk genoeg voor haar was geweest, dat hij zich te weinig met haar had bemoeid, en nu eerst besefte hij, hoeveel hij verloren had. Juist hadden wij een lief mutsje op het hoofd van Geneviève gezet, nadat wij eerst hare lokken hadden afgeknipt, toen wij een rijtuig hoorden aankomen. Een oogenblik later werd er hevig aan de schel getrokken, de deur ging open, en eene vrouw, met kanten, bloemen en edelgesteenten bedekt, stortte bleek en met verwilderde oogen in de kamer. De hertog stond op, ging haar te gemoet, en zag haar daarop met zulk eenen vreeselijken blik aan, dat zij verschrikt bleef staan.

„Zoo! zijt gij daar, mevrouw?" — zeide hij en greep haar daarbij zoo hevig bij den arm, dat de armband in het vleesch drong en haar een gil deed geven — „het kind heeft naar u gevraagd, maar gij komt te laat. God had u eenen schat gegeven, mevrouw! Gij hebt dien versmaad, en daarom heeft Hij u dien weder afgenomen."

„Bedenk, wat gij doet!" fluisterde ik hem toe, „wilt gij haar van schrik doen sterven?"

De hertogin maakte met geweld hare hand los en ging naar het bed. Op het zien van haar levenloos kind, gaf zij een schreeuw van ontzetting, en zonder IDA, die haar ondersteunde, zoude zij op den grond nedergestort zijn. Zij kreeg een hevig zenuwtoeval; verscheurde hare kanten, rukte hare bloemen af benevens hare juweelen en vertrapte alles met haren voet. In afgebroken woorden verweet zij haren man, dat hij haar had laten vertrekken; dan beschuldigde zij weder zich zelve. Eenige oogenblikken daarna werd zij iets bedaarder en nu lieten wij haar dadelijk in een ander vertrek brengen. Ik verliet het huis niet, voor dat ik mij overtuigd had, dat ik niet meer van dienst kon zijn.

Twee dagen later kwam de hertog bij ons. Hoeveel diepe smarten stond er op zijn bleek gelaat te lezen! De tranen kwamen hem in de oogen, toen hij mij zijne hand toestak; ik had bij dat kind gewaakt; ik had het beweend. De smart had de klove, die tusschen ons lag, doen verdwijnen; de voorname hertog en de nederige burgeres waren vrienden geworden.

Ik vroeg daarop naar de hertogin.

„Zij begint zich een weinig te herstellen van den vreeselijken schok. Volgens hare begeerte zal het lijk van ons kind gebalsemd worden, om het naar Frankrijk over te brengen, waar wij nu zullen gaan wonen. Bij de opening van het lijkje is het gebleken, dat zij eene inwendige kwaal had, die toch eenen vroegtijdigen dood zoude veroorzaakt hebben. Deze ontdekking vertroost mevrouw DE BREHAULT en stelt haar gerust; maar wat mij zelven betreft, deze ontdekking vermeerdert mijn hartzeer. Juist omdat die engel van goedheid voor zulk een kort verblijf op aarde bestemd was, spijt het mij, dat ik haar niet meer genoegen heb aangedaan."

„Maar mijnheer! gij zijt toch altijd goed en vriendelijk voor haar geweest!"

„Wat heb ik haar gegeven? lekkers, speelgoed en liefkozingen? Een enkel mensch heeft den troost, dat zij voor GENEVIÈVE al het mogelijke gedaan heeft, en die persoon is IDA. Zij wist het kind op te vrolijken; zij had haar genezen van de jaloezij, die haar verteerde. In zes maanden heeft zij meer voor 't kind gedaan dan ik in zes jaar. O, ik zou haar altijd bij mijne dochter gelaten hebben, haar voorbeeld zou voldoende geweest zijn, om GENEVIÈVE moedig, verstandig en beminnelijk te maken. De moeder van IDA moet wel eene bijzondere vrouw zijn, als zij hare dochter zulk eene opvoeding heeft kunnen geven!"

„Ik geloof inderdaad, te oordeelen naar een paar brieven, die zij mij eens geschreven heeft, dat het eene zeer lieve en tevens zeer verstandige vrouw is. Maar de omstandigheden hebben er veel toe bijgedragen, om die kostbare gaven te ontwikkelen, die IDA geschonken werden; zij heeft beproevingen en ontberingen gekend, en de tegenspoed is eene uitmuntende school."

„'t Is de beste; gelukkig diegenen, die geboren worden, om in den eenen of anderen werkkring nuttig te zijn."

„O mijnheer de hertog, elk mensch heeft eene bestemming; elk mensch heeft hier op aarde pligten te vervullen."

„Dat is waar, maar hoevele menschen moeten juist den prikkel der noodzakelijkheid gevoelen, om tot handelen aangespoord te worden. Maar ik geloof stellig, dat wanneer IDA in een paleis was geboren in plaats van in eene nederige dorpspastorie, zij toch eene uitmuntende vrouw zoude geworden zijn. Gaarne zoude ik haar bij mij in huis houden, maar hoe? Mevrouw DE BREHAULT verlangt geen jufvrouw van gezelschap bij zich te hebben, en ik durf IDA niet voorstellen, om bij mijnen KAREL te blijven, want het kind is reeds zeer bedorven, en nu hij geheel alleen is, zal het er niet beter op worden. De taak zoude voor haar te zwaar zijn. Ik hoop mijnheer en mevrouw, dat gij mij zult helpen, om eene goede betrekking voor haar op te zoeken."

»Als dat zoo is, dan zult gij zeker met genoegen vernemen, dat IDA dadelijk geplaatst kan worden bij een mijner vrienden, waar zij als een kind des huizes zal behandeld worden."

»Dat is juist eene uitmuntende gelegenheid voor haar, zij moet bij eene familie komen, die haar niet als eene ondergeschikte behandelt, die haar op hare waarde weet te schatten; want ik hoop dat uwe vrienden even zoo goed en welwillend zullen zijn als gij. Als gij het mij veroorlooft, hoop ik later afscheid van u te komen nemen. Ik ben u zooveel verpligt voor de deelneming, die gij mij betoond hebt."

„Ook wij hebben dergelijke verliezen geleden."

»Waarlijk! en toch schijnt gij altijd opgeruimd en bedaard te zijn. Welk middel hebt gij toch wel aangewend, om dat leed te boven te komen? Verstrooijing misschien?"

»Neen mijnheer, wij zijn dit te boven gekomen door bidden en werken."

»Ach ja! werken!" zeide de hertog als tot zich zelven sprekende. »Een werkeloos leven! 't is iets treurigs! Maar gij geniet ook een grooten troost in wederzijdsche liefde!"

En hij zuchtte toen hij dit zeide. Daarna ging hij voort: „Gebed, liefde en arbeid! Zou de vereeniging van deze drie het geheim des levens niet zijn?"

IDA kwam de dagen voor haar vertrek bij ons doorbrengen. Zij beweende GENEVIÈVE als eene jonge zuster, en 't deed haar goed, als zij uren lang over het kind kon spreken.

De hertogin weigerde om IDA voor haar vertrek nog eenmaal te zien. Zij zeide, dat dit haar te zeer zoude schokken. De hertog kwam afscheid van ons nemen, zooals hij beloofd had. Hij schonk IDA een juweelkistje, dat behalve het koralen halssnoer, dat GENEVIÈVE plagt te dragen, nog een bracelet bevatte, die van de blonde haren van 't lieve kind vervaardigd was.

V.

Een jaar later ontving ik van professor A... den volgenden brief:

Waarde vriendin!

„Onze huishouding is in rep en roer, want er is een huwelijk op til. Onze IDA, die mijne dochter was, zal mijne schoondochter worden. Met volkomene toestemming van

vader en moeder zal zij de echtgenoot van onzen HENRI worden.

Denk niet, dat hij nu maar op eens op haar verliefd is geworden. Toen hij ze voor 't eerst zag, zeide hij koeltjes:

„Hè, een Duitsch meisje met zwart haar en zwarte oogen! Ik dacht, dat ze allen zoo blond waren als een veld met haver!"

Eenigen tijd later zeide hij tot zijne zusters:

„Gij moet geene vlechten dragen zooals jufvrouw IDA; daartoe moet gij even schoon zijn als zij!"

Evenwel sprak hij zeer weinig met IDA en weldra sprak hij volstrekt niet meer over haar. Gij weet misschien, dat zijn salaris langzamerhand is verhoogd, en dat hij nu sedert eenigen tijd de hoop heeft, om een der deelgenooten van het handelshuis te worden, alwaar hij sedert meer dan zes jaar werkzaam is. Nu, sedert dit oogenblik vroeg hij gedurig aan zijne moeder, hoe veel hij noodig zou hebben, als hij zelf eene huishouding had, en nog vele dergelijke zaken, die ons ruime stof tot overpeinzing gaven. Daarbij werd de kleine IDA vreeselijk in zich zelve gekeerd, hoewel zij anders altijd even vrolijk was. Eindelijk komt zij gister avond in de kamer, waar mijne vrouw en ik zamen zaten te praten, en vertelt ons, zeer ontroerd, dat zij ons wil verlaten en naar hare moeder terugkeeren. Voor wij haar nog hadden kunnen antwoorden, kwam HENRI in de kamer vliegen.

„Zij wil ons verlaten! Belet haar om te vertrekken" riep hij uit „of anders blijf ik mijn gansche leven lang ongehuwd!" fluisterde hij zijne moeder in 't oor.

„Wil de kleine vogel wegvliegen?" zeide ik, terwijl ik IDA bij den vierden vinger van hare linkerhand vatte. Ik raad u HENRI, om haar, als zij 't ten minste goed vindt, vast te houden door middel van een klein gouden bandje, dat gij om dezen vinger moet leggen."

„O neen! neen!" riep IDA snikkende. „Gij zijt allen veel te goed voor mij! Dat mag, dat kan nooit gebeuren. HENRI is iemand, die zeer gemakkelijk eene rijke vrouw kan vinden. Ik kan nooit aan een huwelijk denken, ik moet mijne familie helpen."

„Wanneer gij mij niet van u stoot," hernam HENRI levendig, „wordt uwe familie immers de mijne?"

IDA bood nog eenigen tijd weerstand, maar tegen ons drieën kon zij het toch eindelijk niet uithouden.

Onze beide dochters werden geroepen en op de hoogte van de zaak gebragt, en gedurende eenige oogenblikken was 't eene aaneenschakeling van uitroepingen, lagchen, weenen, enz. enz. Heden zijn wij allen veel bedaarder, maar niet minder gelukkig.

Velen zullen deze handeling afkeuren, maar dit is ons tamelijk onverschillig. HENRI had eene betere partij kunnen doen en eene rijke vrouw huwen, die trotsch, eigenzinnig en misschien zeer verkwistend was. Zou hij dan gelukkig zijn?

Met denzelfden post zult gij eenen brief van de kleine IDA ontvangen. Het is u bepaald verboden, om ons per brief te antwoorden; gij moet in persoon hier komen, om ons uwe gelukwenschingen aan te bieden."

Dat schreef de professor. En ik zeg, terwijl ik aan het einde van mijn verhaal ben gekomen, ik zeg: lang leven de spoorwegen! Zij brengen diegenen nader tot elkander, die het lot ver van elkander had verwijderd en die door God waren geschapen, om elkander te verstaan en te beminnen!

Woerden, Maart 1860.

KINDERMOORD IN CHINA.

Misschien dagteekent het reeds van de eerste tijde waarin men met China en zijne bewoners bekend geworden is, dat zich ten aanzien van dat volk lasterlijke geruchten verbreid hebben, die nog heden ten dage algemeen geloof vinden. Wat mag de reden geweest zijn, dat men zich zooveel van de Chinezen heeft laten wijs maken en dat naar het schijnt met welgevallen werd gehoord? Onvoldoende bekendheid met hetgeen men zag of hoorde, verkeerde opvatting daarvan, gemis aan welwillendheid, de zucht om bij menschen, die buiten de Europesche beschaving om, zich tot een hooger graad van beschaving opgevoerd hebben, fouten te ontdekken, en wel liefst in hetgeen eigenlijk de toetsteen der beschaving is — de humaniteit — zullen wel de oorzaken geweest zijn, dat men de Chinezen nog altijd in een hatelijker daglicht voorstelt, dan waarin zij verdienen voor te komen.

Het wordt tijd, dat Europa eindelijk eens meer algemeen de waarheid ten aanzien van dat volk verneme, en dat ook periodieke geschriften iets tot verspreiding der waarheid bijdragen. Daarom nemen we hier over, wat ten dien aanzien door Dr. HEINE, een der redacteurs van de Medizinisch Zeitung Russlands, in het nommer van dat tijdschrift van 24 Januarij 1859 aangevoerd wordt: „China schijnt reeds lang door de pers vogelvrij verklaard te zijn. Iedere onzin, ieder schandaal kan over China verteld worden en vindt onvoorwaardelijk geloof.

„Mijn langdurige omgang met den in Europa beroemden sinoloog JAKINF (Hyacinth), geestelijke bij de Russische zending in Peking, waar hij veertien jaren lang zich met de meest verschillende studiën bezig hield, heeft mij geleerd, dat de Europesche berigten over Chinesche zeden en gebruiken in vele opzigten met de waarheid in strijd zijn. Het is alleen te bejammeren, dat de vele degelijke en waarheidlievende geschriften van dien geestelijke, over de maatschappelijke en huishoudelijke toestanden, alsmede over den landbouw der Chinezen, verder over China als staat en over de regtspleging aldaar in het Russisch geschreven is. JAKINF's menigvuldige geschriften en zijne uitvoerige „chinesche taalkunde" zijn in Europa door de taal, waarin zij geschreven zijn, niet in hunne volle waarde gekend, maar de stukken daaruit, die in andere talen van Europa overgezet zijn, heeft de geleerde wereld gretig opgenomen. Bij dezen uitstekenden kenner van alles wat China betreft zocht ik telkens onderrigt, wanneer Fransche of Engelsche berigten het een of ander uit het hemelsche rijk mededeelden, dat een wat al te sterk geloof vorderde.

„In 1846 verscheen een werk, waarvan de volgende plaats mijne aandacht trok: „Bij de Chinezen is het gebruikelijk de kinderen te vermoorden en te vondeling te leggen. Daarom rijdt er iederen morgen een wagen door de straten van Peking, om alle kinderen, die gedurende den nacht te vondeling gelegd zijn, op te zamelen. Dan rijdt men er mede naar eene groote groeve buiten den stadsmuur, en hier worden ze ingeworpen, onverschillig of ze dood of levend zijn."

Deze mededeeling in een wetenschappelijk werk ging mijn goed geloof te boven. Hoe is het mogelijk, zeide ik bij mij zelf, dat een land zonder de eerste grondslagen der maatschappij,

zonder de heilige beginselen van familie, zooals ze ook bij de meest onbeschaafde volkeren gevonden worden, reeds eeuwen als staat bestaan heeft? Hoe is het mogelijk, dat een volk, dat het Deïsmus huldigt, dat de wijze, deugd predikende leerstellingen van CONFUCIUS aangenomen heeft, in landbouw en nijverheid ver gevorderd is en eer dan Europa papier en kruid uitgevonden heeft — in de wetten van den staat den kindermoord zou toe laten? Hoe laat zich hiermede de toeneming der bevolking, de blijkbare overbevolking in China in verband brengen?

Ik wendde mij dus tot mijn geleerden vriend pater HYACINTHUS, deelde hem de aangehaalde plaats mede, en ontving van hem het volgende antwoord: „In China behoort het ten vondeling leggen van pasgeboren kinderen volgens het wetboek van strafregt tot de misdaden, en de kindermoord wordt tot de allerzwaarste misdaden gerekend. Wel is het niet de gewoonte om pasgeboren kinderen op de familiebegraafplaatsen met de van ouds gebruikelijke plegtigheden te begraven. Alleen de rijken maken in dit opzigt eene uitzondering. Daarom laten vrome menschen in Peking dagelijks een met buffels bespannen wagen rondrijden, waarop de arme bewoners der stad de kistjes met de gestorven kinderen plaatsen. Deze worden dan buiten de stad gebragt en in een gemeenschappelijk graf (niet eene groeve), dat op kosten van den staat gemaakt wordt, ter aarde besteld."

Onlangs nog las men in eene mededeeling van Dr. SCHERZER, die met het Oostenrijksch fregat de Novarra eene reis om de wereld (lees: aarde) deed:

„Nog altijd blijft het in China gebruikelijk om kinderen van het vrouwelijk geslacht aan den weg of digt bij het water te vondeling te leggen. Dr. LOBSCHEID verhaald mij van eene vrouw, die tegenwoordig christen is, die acht meisjes vermoord had, en wel niet uit armoede, maar uit onverschilligheid voor vrouwelijke kinderen. Ook moet het volstrekt niet zelden voorkomen, dat schoonmoeders, in hunne teleurstelling over de geboorte van eene dochter, het arme schepsel terstond na de geboorte, in tegenwoordigheid der moeder vermoorden. Vele jonge moeders laten de kleinen stikken door vochtige asch, die zij de meisjes om den mond leggen; jongens worden

hoogst zelden en wel altijd alleen bij uitzondering dood gemaakt, al komen ze zelfs misvormd ter wereld." (Zie Mitth. d. k. k. Gegr. Gesellschaft zu Wien in het Artikel: Mittheilungen aus Shangchai).

„Zoo dikwijls als ik in vroeger jaren met pater HYACINTH, den grooten kenner van China, over dit land sprak en over vele uit reisberigten geputte, hoogst merkwaardige berigten mijne verwondering, dikwijls mijne verbazing te kennen gaf, zeide de grijsaard tot mij: „geloof dat toch niet; ik ken de onzuivere bronnen van zulke berigten — praatjes van jezuiten — leugens en verkeerde voorstellingen van zendelingen, die daardoor het gewigt van hunne zending willen verhoogen. Die menschen hebben China nooit leeren kennen, weten niets van zijne taal, niets van zijne wetgeving, zijne zeden en maatschappelijk leven. Men heeft hun nooit den toegang tot het hart van het land veroorloofd, alleen met het uitvaagsel van China hebben zij in de kuststeden kennis mogen maken. Deze menschen hebben het ongerijmdste, ongeloofelijkste, ja het meest misdadige over China uitgestrooid, wat in Europa, waar — met uitzondering van Rusland — naauwelijks een geleerde is, die de Chineesche taal kent, op goed vertrouwen af geloofd is." Bij zulke gelegenheid voegde HYACINTH er dikwijls nog bij: „Denk nog maar eens aan de kolossale fabel dat de *kindermoord in China veroorloofd* is, ook een vertellingje dat vele Duitsche geleerden elkander nageschreven hebben."

Mijn waarde vriend pater HYACINTH behoort reeds tot de dooden, maar het praatje van het te vondeling leggen en het vermoorden der kinderen in China schijnt onsterfelijk te zijn. En zoo vinden wij nog in den tegenwoordigen tijd deze kolossale onwaarheid, die het geheele zedelijke leven van een volk dat vele honderd millioenen telt (men kan veilig vier honderd millioen aannemen) in een zoo hatelijk daglicht moet voorstellen — in het berigt van een zoo uitstekend natuuronderzoeker, als C. SCHERZER, nog eens weder met de noodige versiering terug. In een wetenschappelijk berigt van den genoemden geleerde had men wat meer kritiek, en wat minder ligtgeloovigheid mogen verwachten.

De lezer moge overigens zelfs oordeelen, wie meer vertrouwen verdient — die berigtgevers, die alleen een korten

tijd in de zeeplaatsen van China geleefd hebben, in het gedrang van staatkundige, godsdienstige en handelsbetrekkingen, of geleerden die als pater HYACINTH veertien jaar in Peking te midden der maatschappij geleefd, of als Dr. TATARINOFF er tien jaar met roem geneeskundige praktijk uitgeoefend hebben. Ook de laatste klaagt er over, dat er zoo veel fabeltjes betreffende China loopen.

„China ligt nu open voor het onderzoek van Europa; de muur is gevallen, (toch nog niet zoo geheel en al, wanneer de Amerikaansche gezant in een digten palankijn naar Peking vervoerd en daar in een huis opgesloten gehouden is; alles niet zeer bevorderlijk voor het ontstaan van vertrouwelijke betrekkingen met het land en zijn bewoners, of wanneer de Fransche en Engelsche gezanten die geene palantijndragers van rijkswege begeerden, met de wapens in de vuist afgewezen zijn), die dat onderzoek verhinderde, en zoo laten we het aan de toekomst over te wegen, hoeveel China aan Europa, hoeveel Europa aan China ontleenen zal."

Kort nadat de bovenstaande regelen geschreven waren, ontving men mededeeling van Dr. A. TATARINOFF's bijdragen tot de werken der Russische ambassade te Peking. Aan het werk van dezen ook in Dr. HEINE's opstel met lof genoemden geleerde ontleenen we eene als op dit onderwerp, of eigenlijk — ruimer — op liefdadigheidsgestichten betrekking hebbende het volgende:

„Hospitalen en andere liefdadigheidsgestichten hebben in China nooit algemeen bestaan. Nergens vinden de armen in geval van ziekte een toevlugtsoord, waar hun lijden verzacht wordt. In Peking alleen vindt men ze; hier bestaan er in de noord-westelijke en zuid-westelijke voorsteden voor bejaarden en hulpeloozen. Zij verleenen echter weinig ondersteuning en gelijken met hunne morsigheid en armoede meer op woonplaatsen van allerlei uitvaagsel dan op liefdadige gestichten. Er is in China veel, dat uitmuntend is en waarvan de gedachte navolging verdient, maar dat in de toepassing bepaalde afkeuring verdient, en dit is vooral het geval met de liefdadigheidsgestichten, want van alle weldadige en menschlievende verordeningen ten aanzien van kleeding, voeding en geneeskundige behandeling wordt weinig of niets ten uitvoer gebragt. Een gering aantal van de kinderen, die in het von-

delingsgesticht gebragt zijn, worden door deze of gene familie aangenomen, terwijl met de overigen een levendige handel plaats vindt. Arme vrouwen, gewoonlijk die zich als minnen verhuurd hebben, gaan dikwijls naar het hospitaal en wachten op eene gunstige gelegenheid om aan een kooper het eene of andere kind aan te bevelen. Al deze instellingen staan onder het toezigt van officieren van het hof en onder onmiddelijk bestuur van opzigters. De eersten steken alleen hunne bezoldigingen, een gedeelte van het geld dat voor de instellingen bestemd is op, zonder dat zij deze ooit bezoeken. De laatsten leggen zich uit armoede er alleen op toe om zich gedurende den tijd, dat zij daar in werkzaamheid zijn te bevoordeelen, en verwaarloozen dus geheel en al de belangen van hunne instellingen. Het gevolg daarvan is dat men hier alleen het walgelijk uitschot der Chinesche bevolking vindt, onverbeterlijke schelmen, niets waardige Mantsjoesoldaten, spelers enz., menschen die allen voor den wintertijd hier eene schuilplaats komen vragen. Deze instellingen dagteekenen, naar het schijnt eerst van een 60 of 70 jaar her. Van dien tijd af bestaan ook de Ngan-châ (wagens of karren) die de gestorven kinderen verzamelen en ze naar de begraafplaats buiten de stad brengen. Deze wagens rijden nog altijd door de straten van Peking en ik heb ze iederen morgen langzaam door de twee voornaamste straten der stad heen en terug zien gaan. Ieder mag zijn doode kinderen er in werpen zonder op te geven, waar het van daan komt of van wien het is; hij betaalt alleen een koperen geldstuk aan den voerman. Het lijkje moet echter in een matje gewikkeld zijn of in een kistje liggen, anders wordt het niet aangenomen. Deze wagens waren, wanneer ik ze bij hunnen terugkeer ontmoette, tot aan den rand gevuld met kleine pakjes en kistjes, waar dikwijls de handjes en voetjes der gestorven kinderen uitstaken. Zóó uit zich de Chinesche liefdadigheid en de Chinesche humaniteit. De kar met de op die wijze verzamelde lijkjes, gaat door de zuid-westelijke voorsteden van Peking, waar een plein met een tempel bestemd is om ze op te nemen. Hier worden ze bewaard, tot dat hun aantal groot genoeg is, om ze te begraven. Is dat het geval, dan wordt er een groot graf geopend, waar de kistjes en andere brandbare stoffen, te gelijk met

de lijkjes in geworpen worden, waarop men een en ander verbrandt en overdekt, terwijl een Boeddha-priester de gewone gebeden voor de dooden leest. Men zegt, dat deze gewoonte om de doode kinderen te verzamelen, begonnen is bij gelegenheid van eene pokken-epidemie, onder de regering van KIEN-LUNG, als wanneer er zoo vele kinderen stierven dat de ouders ze op de straten wierpen, zoodat de politie verpligt was ze te verzamelen en te begraven. Naar onze godsdienstige zienswijze, moge dit wreed schijnen van den kant der ouders. Maar de Chinezen denken daar anders over. Naar hunne onderstelling, is de menschelijke ziel vóór het achtste jaar niet volkomen, daarom worden kinderen beneden dien ouderdom nooit op familie begraafplaatsen ter aarde besteld. De Roomsch-Katholieke zendelingen hebben hieruit opgemaakt en in Europa verspreid, dat de kindermoord in China veroorloofd was. Maar de *kindermoord is bij de wet verboden, en wordt evenzeer als iedere andere moord gestraft;* zelfs opzettelijke afdrijvingen van de vrucht worden aan den lijve gestraft. Wanneer er dus onder de kinderen, die op de genoemde wijze verzameld zijn, voorkomen, die een gewelddadigen dood gestorven zijn, dan zou men hieruit alleen kunnen opmaken, dat zij die deze misdaad bedreven, het uit schaamte deden of om misdadige beweegredenen de geboorte van het kind trachtten te verbergen. Maar het is waar, dat de politie nooit de lijken die men ter begraving brengt, schouwt, evenmin als zij vragen, wie ze brengen of waar ze van daan komen; daarom is het zeer waarschijnlijk dat de karren menig vermoord kind de stad uitbrengen. — Ik weet niet, dat men in andere steden van China dergelijke karren om de kinderen weg te voeren, vindt, en men zou ze ook al lang niet meer in de straten van Peking vinden, zonder de kleine fooi voor den voerman en de vrijwillige bijdragen voor den tempel op de begraafplaats."

Zoo is de waarheid, onopgesmukt zooals ze ons meêgedeeld wordt door mannen, ten volle bekend met Chinesche toestanden. Men ziet dat aan de wetgeving niets ten laste gelegd kan worden, maar dat alles te wijten is aan godsdienstige en wijsgeerige vooroordeelen aan den eenen kant, en aan gemis van politie en gebrekkige regtspleging aan den anderen kant.

DE UITGEVER VAN MATHIEU LAENSBERG EN DE DIRECTEUR VAN DEN BOEKHANDEL TEN TIJDE VAN HET KEIZERRIJK.

De uitgever van *Mathieu Laensberg* had der aarde, onder andere kleinigheden, eene groote pest voor het jaar 1810 voorspeld, en om een goed gebruik van haren geesel te maken, had hij dezelve zonder omwegen in Rome geplaatst. De directeur van den boekhandel, verontwaardigd over zulk eene vermetelheid, deed hem voor zich verschijnen. — „Hoe! ongelukkige! plaatst gij de pest in Rome?" — „Mijn God! mijnheer ik moet haar toch ergens zenden. Men voorspelt ons alle jaar eene pest; verleden jaar heb ik haar in Spanje geplaatst, thans is de beurt aan Italië." — „Maar weet gij dan niet dat Rome weder met het Keizerrijk zal vereenigd worden? Gij zijt een oproermaker." — „Mijnheer, ik ben vader van een huisgezin; deze almanak is mijne eenige hulpbron. Hoe zal ik leven wanneer gij mij de pest ontneemt?" (hier werd de directeur aangedaan). „Nu," zeide hij hem zachter, „zend de pest ergens anders heen." — „Kunt gij haar te Hamburg velen?" vraagde de arme man nederig. — „Ja te Hamburg wel" hervatte de directeur onverschillig. De man ging heen, wel voldaan dat hij zijn regter bewogen en zijne pest behouden had, toen hij den directeur uit het venster hoorde roepen: „Mijnheer, eens en vooral, zendt de pest maar naar Petersburg." Hij had aan de vereeniging der Hanzesteden en aan den Russischen veldtogt gedacht.

GEDACHTEN.

De Voorzienigheid vereenigt zelden, in een en hetzelfde schepsel, de gave van in alles wel te denken, wel te zeggen en wel te handelen.

Onderrigten is tweemaal leeren.

De geestigen en met veel verstand begaafden, behandelen de *zaken* zoo als de dommen de *boeken;* zij begrijpen er veeltijds niets van.

Men behoort voor zijnen vriend geene geheimen te hebben, dan die, welke hem verdriet kunnen baren.

MENGELWERK.

NADERE BIJDRAGE TOT DE LIJST VAN BILDERDIJKS WERKEN,

DOOR

Dr. A. DE JAGER.

De volgende aanteekeningen over de litteratuur van BILDERDIJK strekken ten vervolge op twee soortgelijke Bijdragen, de eerste geplaatst in het *Algemeen Letterlievend Maandschrift* over 1850, no. 2; de tweede in *De Recensent, Algem. Letterl. Maandschrift*, 1857, no. 8. De belangstelling, door velen in die stukjes betoond, noopte mij, bij voortduring mijne aandacht, door hoeveel anders ook getrokken, van tijd tot tijd te blijven wijden aan de werken van den Dichter en Geleerde, dien ik van mijne jeugd af aan eerde en achtte, en in de schatting van wiens wezenlijke verdiensten ik nog bij niemand wensch achter te staan. 'k Meen intusschen, dat vereering niet tot blinde bewondering behoeft over te slaan, en dat overdreven loftuiting, en oogluiking voor 't geen in der daad berispelijk is, zij het ook ten aanzien onzer beste vrienden, hun eigenlijk meer tot schade dan tot voordeel strekt. Mogt ik aan de waarheid hiervan immer hebben getwijfeld: de jongste tijden waren in staat, mij van dien twijfel te genezen. — De losse opmerkingen, waaruit deze Bijdrage bestaat, volgen elkander op in de tijdsorde der werken, waarop zij betrekking hebben.

I.

In mijne vorige Bijdrage opperde ik eenige bedenkingen aangaande het beweren van TOLLENS, dat B. de auteur zou zijn van de in 1780 verschenen *Galante Dichtluimen*. De taal en stijl, zoowel van de Opdragt als van de verzen, die het bundeltje bevat, kwamen mij voor, tegen dat auteurschap te pleiten.

Ik ben sedert in de door mij geuite meening niet alleen

bevestigd, maar ook de ware auteur is mij bekend geworden. Een oud vriend en tijdgenoot van B. schreef mij terstond na het in 't licht treden mijner Bijdrage: „Dat gij de Galante Dichtluimen met alle recht niet op den naam van B. wilt geplaatst hebben, daarvan kan ik u, zoo ik meen, met zekerheid het bewijs leveren. Zij zijn het dichtwerk van HENDRIK RIEMSNIJDER, in 1780 Advocaat te 's Hage, die in 1782 naar Parijs vertrokken, aldaar in 1825 overleed, en verscheiden dichtwerkjes en andere schriften heeft uitgegeven, die door WITSEN GEYSBEEK, zoo in zijn Biographiesch en Critiesch Woordenboek van Nederd. Dichters als in zijn Alg. Woordenboek der Zamenleving, op het art. RIEMSNIJDER worden opgeteld, en waaronder uitdrukkelijk die Galante Dichtluimen vermeld worden. Ik bezit verscheiden van die dichtwerkjes van R., die men slechts even behoeft in te zien, om daarin denzelfden lossen en eigenaardigen dichttrant als dien der Gal. Dichtl. te herkennen."

Dit getuigenis van een vriend van B. stemt volkomen overeen met dat van een' vriend van RIEMSNIJDER. Na het overlijden van dezen, 't welk den 5 Maart 1825 voorviel, plaatste Ds. MARRON, die tot hem in naauwe vriendschapsbetrekking geraakt was, in den Letterbode van 8 April 1825 een levensberigt van den overledene, en noemt dezen daarin den schrijver, onder anderen, van de *Galante Dichtluimen*. Ik zeg, onder anderen; want in hetzelfde jaar 1780, dat dezen het licht zagen, verscheen van dezelfde, doch insgelijks ongenoemde, hand een andere dichtbundel, getiteld: *Proeven van dichtlievende Kleinigheden tot uitspanning van den geest* ('s Hage, bij J. VAN CLEEF), en ook deze is somwijlen op boekcatalogen aan B. toegeschreven. Beide bundels hebben dan ook inderdaad, wat taal en dichttrant betreft, groote overeenkomst: beide bestaan meerendeels uit vertalingen; die uit den laatsten wat minder dartel van inhoud dan die uit den eersten. Intusschen, reeds in 1788 was het zoo weinig een geheim, wie de dichter der *Kleinigheden* was, dat „H. RIEMSNIJDER" als zoodanig genoemd wordt in het Naamregister van VAN ABKOUDE en ARRENBERG, welks tweede druk in dat jaar het licht zag.

Na zulke onwraakbare en onpartijdige getuigenissen is de vraag natuurlijk: wat kan er nog voor pleiten, de Gal. Dichtl.

aan B. toe te schrijven, ja zelfs, die op zijn' naam te herdrukken? Eigenlijk niets anders, dan de vroeger reeds door mij bestredene bewering van TOLLENS, door hem in de Letteroefeningen gedaan. Die bewering, door hem in schrift gesteld, en aan zijn exemplaar van BS. werken toegevoegd, is na zijn' dood en na het overgaan van dat exemplaar in andere handen — en dus buiten zijn medeweten of toedoen — als gesteendrukt facsimile opgenomen in de nieuwe uitgave der Dichtluimen. Zij behelst het volgende: „Dit boekje wordt door tijdgenooten van BILDERDIJKS jongelingsjaren aan hem toegeschreven. De waarheidsliefde van dengeen, aan wien ik de mededeeling te danken heb, is boven alle verdenking verheven. De niet aan BILDERDIJK gewone spelling is eene vermomming. Men zoude moeijelijk een ander jeugdig dichter van den tijd der uitgave (1780) kunnen aanwijzen, die met eenigen grond zou mogen verondersteld worden, de auteur van dit werkje te zijn. Reeds het eerste stukje „Inleiding" getiteld, verraadt des makers hand."

Men ziet, alles steunt hier op „de waarheidsliefde" van dengenen, aan wien TOLLENS de mededeeling te danken heeft." Aan „de waarheidsliefde" van wien ook, behoeft niet te worden getwijfeld; doch men kan ter goeder trouw eene zaak meenen, en zich toch vergissen. Het geval is niet zeldzaam, dat zelfs vrienden van B. zich vergissen in hetgeen al of niet van zijne hand is. Men denke b. v. aan de *Verhand. van* ARISTOTELES *over de Dichtkunst*, door WISELIUS en anderen aan B. toegekend. Ook TOLLENS streed voor dat auteurschap in de Letteroefeningen van 1849, no. 14; doch toonde, na mijne bedenkingen desaangaande vernomen te hebben, voor betere overtuiging vatbaar te zijn, en verklaarde (in de Letteroeff. van 1850, no. 15) „dit stuk uit zijne verzameling te hebben verworpen." De echtheid van het berigt nopens de Dichtluimen grondde zich — zoo ik wel onderrigt ben — op de verklaring van den zoon eens vriends van B., welke (zoon) aan TOLLENS een exemplaar der Dichtluimen vertoonde, als zijnde van de hand van B., met de bijvoeging dat zijn vader in diens jeugd het van B. ten geschenke had ontvangen.

Mij dunkt, de zaak is niet moeijelijk op te helderen. Het berigt, dat van vader op zoon en van dezen op TOLLENS is overgegaan, is eenigzins gewijzigd geworden. De Galante

Dichtluimen zijn niet „van de hand van B.;" maar „B. heeft er de hand in gehad." Niet alleen TOLLENS vestigt in het gefacsimileerde berigt de aandacht op de Inleiding, als de hand van B. verradende; maar ook de boven door mij bedoelde vriend en warme vereerder van B. schreef mij te gelijker tijd: „ik moet toegeven dat het voor die Gedichten geplaatste vers *Inleiding* getiteld, mij toeschijnt, de treffendste kenmerken te dragen van een dichtstukje van B. te zijn, en ik acht het ook niet onwaarschijnlijk, dat B. als in de rechten studerende, den jeugdigen Rechtsgeleerde en Dichter wel vermoedelijk gekend en tot vriend zal gehad hebben." Ik ben van dezelfde meening, en vermeld, in verband met het laatstopgemerkte, de bijzonderheid, dat in het fraaije Album van REINIER VAN SPAAN, thans in het bezit van den Wel Edel Geboren heer HOOG VAN TER AAR alhier, de verzen van B. en RIEMSNIJDER op elkander volgen, en weinig dagen na elkander zijn geschreven, het eerste den 28 Aug. en het laatste den 4 Sept. 1781. Beide dichters, nog studenten zijnde, werden gelijktijdig tot leden van het Haagsche Dichtgenootschap verkozen; zie de Naamlijst vóór het achtste Deel van de werken des Gen. in 1782 uitgegeven.

RIEMSNIJDER — het kan niet worden ontkend — was wel geen B., maar toch gansch geen onverdienstelijk dichter. Zijne *Dichtlievende Kleinigheden* zijn in een lossen en hier en daar zelfs bevalligen trant. Zijne *Fabelen en Vertelsels*, een in 1779 verschenen en uit het Hoogduitsch vertaalde bundel, worden te regt door WITSEN GEYSBEEK geprezen. Andere werkjes van zijne hand, als *Dichtlievende Rapsodien* ('s Hage 1799), *Liedjes voor Kinderen* (ald. 1781) en *Catechismus van den Oeconomischen Tak* (ald. 1782) zijn mij alleen bij name bekend. De *Galante Dichtluimen*, voor welke de uitgever van 1780 zijn naam niet durfde plaatsen, zijn zeker 's Dichters beste werk niet, en dat nu juist dezen een herdruk zijn waardig gekeurd, pleit niet gunstig voor den smaak des tegenwoordigen uitgevers.

Wat mij echter vooral bevreemdt, is dat sommigen van die uitgave een meer of minder smadelijk verwijt schijnen te maken aan TOLLENS. Deze heeft niet anders gedaan dan wat ieder verzamelaar van BS. werken pleegt te doen: op de hem gedane aanwijzing van een ander heeft hij aan zijn exemplaar

van BS. werken, welks volledigmaking hem zeer ter harte ging, een hem vroeger onbekend dichtwerkje toegevoegd, en de gronden daarvoor in het boekje zelf opgeteekend. Waar hij er in het publiek van spreekt, noemt hij den titel niet; aan mij en onzen vriend KLINKERT deelde hij dien, op ons verzoek, schriftelijk mede. TOLLENS — en dit had hij met meer verzamelaars van curiositeiten gemeen — onderzocht somwijlen de hem medegedeelde berigten niet genoegzaam; maar nam, wat hem door zijne eigene vrienden of door die van B. vaak al te gedienstig werd medegedeeld, wel eens te gereedelijk aan. Dit moge men een gebrek aan bedachtzame letterkundige kritiek heeten: een bepaalden toeleg, om BS. goeden naam te krenken, mag men, zonder onbillijk te zijn, daarin niet zoeken. Bs. naam als moreel dichter zou waarlijk met het te onregt aan hem toegeschreven dichtbundeltje staan noch vallen. Hem smaak te willen ontzeggen voor producten als die dit boekje te kwader ure op onzen bodem heeft overgeplant, zou weinig bekendheid toonen met wat door zijne pen vertolkt, in druk of handschrift aanwezig is, en voor 't welk misschien in talent van overbrenging, maar zeker in berispelijkheid van inhoud, de Galante Dichtluimen moeten wijken. Plaatste RIEMSNIJDER als motto voor zijnen bundel de regels van VOLTAIRE:

„Ah! que j'aime ces vers badins,
Ces riens naïfs et pleins de grâce."

B. als hij deszelfden franschen dichters *Ce qui plait aux Dames*, evenzeer te kwader ure, verhollandschte, riep met dezen uit:

„o l'Heureux temps que celui de ces fables!"

Het staat, ten slotte, vast dat de inhoud der *Galante Dichtluimen*, behalve de *Inleiding*, niet op rekening van B. mag gesteld worden. Niet zoo zeer, omdat daarin het dichtstukje *Suzanna* voorkomt, tegen welks strekking later de Krekelzangen (D. II. bl. 139) met hevigheid zijn opgekomen: als grijsaard kan men iets veroordeelen, waarin men als jongeling zooveel kwaad niet zag; maar omdat taal en dichttrant te veel van die van B. verschillen, en vooral omdat het auteurschap van HENDRIK RIEMSNIJDER voldoende is bewezen.

II.

Als „twijfelachtig" stelt KLINKERT in zijne Lijst op naam van B. eene „Aanspraak aan alle welmenende Nederlanders" van het jaar 1787. Dit stuk, van hetwelk Mr. JERONIMO DE VRIES JZN. een exemplaar bezit, is *niet* van B., wat reeds blijkt uit den aanvang: „Ik Ondergeschreeven JAN DAVID HESS;" doch aan het slot komen *twee Brieven* voor van „den waardigen Advocaat BILDERDIJK," gedagteekend *'s Gravenhage*, *7 Sept.* 1786 en 1 *Oct.* 1787.

III.

In zijne uitgave van BS. *Dichtwerken* (D. XV. 610) vermeldt Mr. I. DA COSTA eene verbetering in den tekst van TYRTÉUS' Krijgszangen van 1787. Volgens hem leest men in laatstgemelden druk, bl. 3, reg. 9 en 11, de rijmwoorden *vervolgen* en *verzwolgen*, welke geen' zin opleveren. Op het voorstel van den heer KRUSEMAN veranderde hij die in *vervolger* en *verzwolg er*, waardoor de zin — ieder moet dit toestemmen — blijkbaar hersteld werd.

Intusschen, ik lees in mijn exemplaar van den TYRTÉUS van 1787 in de bedoelde versregels niet *vervolgen* en *verzwolgen*, maar *vervolger* en *verzwolg er*, en meer dan één mijner vrienden lezen in het hunne niet anders. Hieruit volgen twee dingen: vooreerst, dat de verbetering, op voorstel van den heer KRUSEMAN aangebragt, juist is; maar ook ten tweede, dat de heer DA COSTA bij zijne uitgave van den TYRTÉUS geen goed exemplaar ten grondslag heeft gelegd. Dit laatste blijkt ook uit andere regels van dezelfde Krijgszangen. In de nieuwe uitgave leest men D. IV. 363:

„Welaan dan, dat men fier den vijand af durv' wachten,
Daar *hen* uw spijt, uw wraak, uit de oogen tegenblikt!"

Voor dit *hen* heeft mijn druk van 1787 *hem*, zoo als de zin ook vereischt. Nog erger is de fout bl. 364, waar men leest:

„Zoo hij in 't oorlogsveld geen dappren arm doet zien,
Den dood door 't plassend bloed niet in 't *gemoed* durft waden"

waar mijne uitgave van 1787 te regt heeft *gemoet*. Deze mist ook de taalfout *de onfeilbren weg* (voor *d'onfeilbren weg*), die men bl. 365 aantreft, en de ongelijke spelling *jongkheid* bl. 362, en *Koningrijken* bl. 364, waarvoor de oorspronkelijke uitgave heeft *jongkheid* en *Koningkrijken*. Het bevreemdt mij,

dat geen dezer misstellingen den naauwlettenden uitgever in 't oog is gevallen. Zoo wenschte ik ook, dat hij zijne krachten hadde beproefd ter verhelping der leemte, die ik bl. 362, zoowel als in den druk van 1787, ontmoet in de regels:

„ô Hoon voor volk, voor jeugd, voor strijdbare oorlogscharen,
Wanneer een achtbaar hoofd in 't spits der heirkracht sneeft,
En met zijn graauwen baard en zilverblanke hairen,
Op 't slagveld uitgestrekt, de dappere ziel *op geeft*."

Ik kan niet anders verstaan, of men heeft hier te denken aan den tegenw. tijd van het werkw. *ópgeven*. De maat van het vers is derhalve in strijd met den klemtoon der uitspraak; een gebrek, door B. in zijnen PERZIUS, bl. 10, te regt aan de kaak gesteld, hoewel hijzelf er zich wel eens aan schuldig maakte.

Na het bovenstaande geschreven te hebben, bekom ik een exemplaar van den TYRTÉUS, waar de misstelling *vervolgen—verzwolgen* inderdaad gevonden wordt. De zaak is mij nu volkomen duidelijk. Dat exemplaar is een namaaksel van de echte uitgave van 1787, wat reeds de lettervormen van den titel uitwijzen en door het onderschrift van het motto: „Saxo Gram." in stede van „Saxo Gramm." nader wordt bevestigd. 't Verwondert mij, dat Mr. I. DA COSTA, die de oude uitgave toch wel kennen zal, het bedrog niet heeft opgemerkt. Tot gedeeltelijke ontlasting van den nadrukker mag ik intusschen niet verzwijgen, dat niet alle door mij aangewezen fouten aan hem te wijten zijn. Twee er van, met name *gemoed* voor *gemoet*, en *de onfeilbren* voor *d'onfeilbren*, zijn door den tegenwoordigen uitgever begaan.

IV.

Mr. M. C. VAN HALL vermeldt in zijne *Bijdragen tot het Leven* enz. *van Mr.* JOH. KINKER, bl. 24, dat deze schrijver zijn *Epizodisch Drama* VAN ROTS (Amst. 1789) heeft opgedragen aan B. — Ik voeg daar de opmerking bij, dat het vignet, waarmeê de titel van het genoemde tooneelstuk prijkt, door B. is ontworpen en geteekend. Het stelt voor eene rots in brandende zee, door een hevigen bliksem getroffen. KINKERS Opdragt is zeer vleijend; zij vangt dus aan:

„Een enkle wenk! — Eén blik! — Niets meer — en 'k ben voldaan!
Maar 't zij een wenk van U: ik weet dien te onderscheiden.
Een wenk — die me in mijn' loop te rugg' houdt, of kan leiden,
Hij maakt me onvatbaar voor den spoorslag van den waan."

V.

Het dichtstukje, *Afbeelding* getiteld en voorkomende in de Vaderlandsche Oranjezucht (1805) bl. 13 en 14, ziet op een door B. in 1795 geëtst vrijheidsbeeldje, waarvan ik een afdruk bezit, en waarop de in de gemelde dichtregels gegeven beschrijving in allen deele toepasselijk is. Ook de Hebreeuwsche woorden, onder het vers geplaatst, staan aan den voet van het beeld te lezen. Zij beteekenen (zoo ik wél onderrigt ben): *En (want) God zal Sion verlossen.*

VI.

Het is niet geheel onbekend, dat sommige vrienden van B., na diens terugkomst in het vaderland, ten einde van zijne bekwaamheden partij te trekken en hem een bestaan te bezorgen, bedacht waren om hem letter- of taalkundigen arbeid op te dragen. Reeds in 1805, toen hij nog in Brunswijk was, had men een plan van dien aard gevormd, zoo als Mr. I. DA COSTA vermeldt, *De Mensch en de Dichter Bilderdijk*, bl. 178. De Konst- en Letterbode, n°. 50 van 1805, maakte het in dezer voege bekend:

„Ie de Amsterdamsche Afdeeling der Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtkunde, wierd, op voordragt van twee leden, heden (5 Dec.) besloten, eene Commissie te benoemen, ten einde te beproeven, of men den verdienstelijken Dichter Mr. WILLEM BILDERDIJK, thans te Brunswijk zijn verblijf houdende, zoude kunnen overhalen, om als Lector in de Nederduitsche Taal, Welsprekendheid en Dichtkunde bij voorgemelde Afdeeling, voorlezingen te houden, welke Commissie, bestaande uit de Heeren Mr. M. C. VAN HALL, JERONIMO DE VRIES, Mr. ABRAHAM VERREUL, J. F. HELMERS en Mr. J. KINKER, eene Teekenlijst, ten einde voornoemd, geopend heeft, welke, staande de Vergadering, door alle de tegenwoordig zijnde leden is geteekend. Deze lijst staat ook voor vreemden open; de Teekenaars verbinden zich voor drie jaren, ieder voor eene somma van niet minder dan *f* 15 's jaars.

„Mogt deze loffelijke poging, ten einde dezen uitmuntenden Dichter en Taalkundige den Vaderlande te hergeven, door krachtdadige medewerking van velen ondersteund, en alzoo

gelogenstraft worden de meening van sommigen, dat ons Vaderland groote vernuften, dikwijls bij hun leven verwaarloosd, na hun dood hunne verdiensten eerst naar waarde erkent."

Eenigen tijd daarna las men in denzelfden Bode, n° 86 van 1806, het volgende berigt:

„Onze bekende Puikdichter en Taalkenner Mr. W. BILDERDIJK, die onlangs, na eene afwezigheid van vele jaren, in het Vaderland teruggekeerd is, houdt zich thans, op Koninklijken last, bezig met het vervaardigen van een Hollandsche en Fransche spraakkunst."

Deze „Hollandsche en Fransche spraakkunst" zal de „Grammaire" zijn van welke B. den 10 Aug. 1806 aan zijnen vriend JER. DE VRIES schreef: „daarvoor is mij honderd ducaten toegelegd. Dat onze Letterkunde daar veel by winne, geloof ik niet, want het oogmerk is, dat zy voor vreemden ter aanleering van onze taal diene. Zy dient dus luchtig en *ad captum* van elken lossen Franschman te zijn; maar grondig, dit gaat niet." Brieven, II. 94.

Van het eene plan, evenmin als van het andere, schijnt iets gekomen te zijn. Zoo ook niet van een ander, dat onlangs ter mijner kennis kwam. Bij de Amsterdamsche Afdeeling der Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen werd een voorstel ter tafel gebragt, om van wege de gen. Maatschappij uit te geven, „eene Geschiedenis der Nederduitsche Taal, vervaardigd door Mr. W. BILDERDIJK." Volgens het daarbij overgelegde Ontwerp-berigt van Inteekening moest het bedoelde werk zijn: „eene volledige *Geschiedenis der Nederduitsche Taal*, waarin de veranderingen, welke zij van tijd tot tijd ondergaan heeft, de oorzaken, welke daartoe medegewerkt hebben, de donker gevoelde regelen, waarnaar zich het gebruik gevestigd heeft, en omgekeerd het veldwinnend gebruik of misbruik, waarvan andere gewoonten en regelen wederkeerig zijn afgeleid geworden, en hetgeen daaromtrent door vroegere en latere Taalkundigen verrigt is, op zulk eene wijze verzameld is, als tot een gemakkelijk overzigt van alles wat tot de lotgevallen der taal betrekking heeft, vereischt wordt; eene geschiedenis, waarin de grondschets der taal, gelijk zij thans bestaat en gesproken wordt, of ten minste gesproken en geschreven behoorde te wor-

den, als een zamenstel der thans in acht te nemen regelen opgegeven wordt; eene geschiedenis, eindelijk, welke door de oordeelkundige verzameling van alle deze bouwstoffen, aan het opsporen van het eigenaardig karakter van onze taal dienstbaar zou kunnen zijn."

„Om zich — vervolgt het Berigt — zulk een doorwrocht werk te verschaffen, behoeft de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetensch. naar geene geleerden buiten haren kring om te zien. Onder hare leden van verdiensten, bezit zij eenen Geleerde, die met de grootste belezenheid en kennis van al hetgeen tot de geschiedenis onzer taal betrekking heeft, de grootste scherpzinnigheid en oordeelkunde paart, die tot het vervullen van zulk eene veel omvattende en belangrijke taak vereischt worden."

Het Ontwerp-berigt van Inteekening, dat voorts nog nadere bepalingen en voorwaarden inhoudt, en met eene reeks van handteekeningen is voorzien, berust in het oorspronkelijke bij Mr. JERONIMO DE VRIES JZN, die het mij welwillend ter inzage heeft verstrekt.

VII.

In mijn stukje: *Tollens' Dichterrang gehandhaafd* enz. bragt ik bl. 21, het volgende couplet ter sprake, uit BS. WILLEM VAN HOLLAND:

„Hef, Holland, hef het moedig hoofd,
Van nieuwen glans omschenen,
(Een glans die allen luister dooft,)
Door damp en nevels henen!
Verhef het tot een hooger trans,
En laat van de opgestoken lans
d' Ontzachtbren Liebaart waaien,
Daar de Arend, in zijn steilste vlucht,
Hem welkom heet in 't blaauw der lucht
By 't schittrend bliksemzwaaien."

Ik zeide er van dat „een met roem bekend Geleerde heeft beweerd, dat „de leeuw aan de opgestoken lans, door den arend, in 't blaauw der lucht, bij 't schitterend bliksemzwaaijen, welkom geheeten niets dan hyperbolische bombast is." Voor mij zelven bepaalde ik mij tot de verklaring, dat de plaats mijniet helder was, en deed er bij opmerken, dat de heer DA COSTA „met dat couplet zoo is ingenomen, dat hij het aanvoert als een der schoonste strophen, die welligt aan den Dichter ont-

vloeiden, zonder het nogtans van eene opheldérende aanteekening te voorzien." In eene aanteekening op *De mensch en de Dichter* enz. bl. 441, komt de hr. DA COSTA op die dichtregels terug, zegt met eenige dichterlijke overdrijving dat ik „hem aangevallen heb," en tracht voorts den zin van het couplet duidelijk te maken door de volgende omschrijving:

„Het gepersonificeerde Holland wordt opgewekt het hoofd niet slechts hooger, maar door damp en nevels *in hooger trans* op te heffen, om daar te laten wapperen haar ontzachtbren *Leeuw* (het aloude wapen van Holland), wien dan in 't blaauw dier lucht de bliksemzwaaiende *Arend* (de *Adelaar* van het Duitsche rijk) welkom heet. Het is duidelijk genoeg eene toespeling, in heraldieke taal, op den kruistocht (1189 en 1190) van Duitschlands keizer FREDRIK BARBAROSSA, medegemaakt door den Hollandschen graaf FLORIS III en diens jonger zoon, later WILLEM I."

Niet lang daarna las men in den *Konst- en Letterbode* 1859, no. 48, een artikel te dezer zake van een' ongenoemd' schrijver, die beweerde dat de door Mr. I. DA COSTA gegeven uitlegging „kennelijk in strijd is met BS. bedoeling;" dat hier niet is eene toespeling op den kruistogt enz.; maar „eenvoudig eene zinspeling op het wapen van het koningrijk Holland, bestaande uit het oude wapen van Holland (den Liebaart van keel op een gouden veld) gevierendeeld met het Napoleontische wapen (den gouden arend, met zijn klaauwen den bliksemschicht vasthoudende, op een lazuren veld)." De zin van het couplet werd in dezer voege gegeven: „Holland wordt opgewekt *van de opgestoken lans* haar banier te laten waaijen, waarop naast den *ontzachtbren Liebaard de Arend* prijkt, die hem in de *blaauwe lucht* (het lazuren veld) *welkom heet, bij 't schittrend bliksemzwaaien* (de bliksemschicht dien hij in zijne klaauwen omvat)."

Ik moet bekennen, dat deze uitlegging mij voorkwam vrij duidelijk te zijn en de voorkeur te verdienen boven die van den heer DA COSTA, omdat daarin de *bliksemzwaaiende Arend*, bij dezen onverklaard gebleven, eene beteekenis krijgt, en omdat het couplet, dus opgevat, werkelijk van toepassing wordt op koning LODEWIJK, wien het later door B. werd toegezongen bij zijne troonsbeklimming en bij de geboorte van een' zoon. En toch kon ik haar niet aannemen; want hetzelfde

beeld (de Leeuw en de Arend, die elkander in de stoutste vlugt op zijde streven) bezigde B. reeds in een vaderlandsch vers van 1787, toen er nog aan geen Franschen Adelaar van het Napoleontische wapen kon gedacht worden.

Om hier tot meer zekerheid te komen dacht mij best om te zien naar hulp van anderen, en ik vond die bij mijn stadgenoot en vriend Mr. H. A A. VAN BERCKEL, wiens bevoegdheid, waar het vaderlandsche oudheid- en wapenkunde geldt, door niemand zal betwist worden, en die de welwillendheid had mij nopens den zin van de besproken regels zijne gedachten mede te deelen. Ook volgens hem is de door B. bedoelde adelaar „de Duitsche arend, symbool van het Westersche of Romeinsche keizerrijk;" het vaandel dat hem voert, wordt verondersteld »hoog in de helder *blaauwe lucht* te zijn opgestoken, waar geen *nevel* het gezigt verduistert, geen *bliksemstraal* treft."

Men ziet, deze opvatting strijdt niet met de vroegere toepassing van het beeld door B.; en strookt ook in de hoofdzaak met de uitlegging van Mr. DA COSTA; doch zij verschilt met deze daarin dat het *bliksemwaaijen* geplaatst wordt in de benevelde wolken, en niet in de klaauwen des adelaars, die in de heraldie ook geen bliksemstralen voert. In elk geval blijft de regtstreeksche toepassing van de beeldspraak der ontmoeting van den Hollandschen liebaart met den Duitschen arend, op den tijd en den persoon van koning LODEWIJK, nog onopgehelderd, en ook mijn kundige vriend moest erkennen, dat niet alle uitdrukkingen van den triomfzang van bombast konden vrijgepleit worden.

In 1858 verwonderde ik mij, dat Mr. DA COSTA den slotzang van den WILLEM van Holland aanvoerde „als de schoonste strophen die welligt aan den Dichter ontvloeiden, zonder *nogtans* (het eerste couplet) van eene opheldernde aanteekening te voorzien." Dit „nogtans" was den heer DA COSTA „in den logischen zamenhang niet helder," hoewel hij het couplet te gelijker tijd „stout en ingewikkeld" noemt. Nu behalve door hem zelven, de plaats door meer dan één onpartijdig deskundige is toegelicht, zal de geachte Schrijver beseffen, dat ik mijn „nogtans" met nadruk herhaal, en tevens moeten toegeven dat hij, bij den rijken schat van uitmuntende lierzangen in BS. werken voorhanden, in de keuze van „schoone strophen" gelukkiger had kunnen zijn.

'k Neem deze gelegenheid waar, om eene kleine misstelling aan te wijzen, bij den heer DA COSTA, t. a. p. blz. 440 ingeslopen. De Schrijver vereert mij aldaar met den naam van „bekwame *handhaver* van mijnen *gevierden* stadgenoot." In plaats van *gevierden* leze men, gelijk de logische zamenhang vereischt, *aangevallen*.

VIII.

Tot de weinig bekende lofdichten op B. behoort het volgende van TOLLENS, dat voorkomt in een bundel *Mengeldichten bij Bijzondere gelegenheden, door de Rotterdamsche Afdeeling der Holl. Maatsch. van fraaije Kunsten en Wetensch.* in 1810 alleen voor de leden gedrukt, en nimmer in den handel gebragt. Het werd vervaardigd bij de kennisgeving der benoeming van den heer Mr. WM. BILDERDIJK, tot lid van verdienste der Maatschappij (in 1807), en luidt aldus:

„Ja, APOLLOS drievoet gloeit,
PHEBUS blonde lokken zwieren,
Hij, hij zelf, met eigen hand,
Strooit onwelkbare eerlauwrieren.
't Is voor 't hoofd van BILDERDIJK,
De afgunst en den nijd ontwassen,
Prins van Neêrlands zangrenkoor,
Dien de schoonste lauwren passen.
Dichters, die verdiensten eert,
En er de uwen door doet stijgen!
Nimmer deedt gij meerder kunst,
Welverdiender lof verkrijgen.
BILDERDIJK zij de eer gebragt,
De eer, die op geen proef zal falen
't Is de zon, wier gouden pracht
Glanssen van den duistren nacht
Blind schijnt door haar stralen!"

IX.

Op KLINKERTS Lijst staan als van B. afkomstig vermeld twee Beoordeelingen van werken van MEERMAN, voorkomende in den *Schouwburg van In- en Uitlandsche Letter- en Huishoudkunde*, doch zonder eenige nadere aanwijzing. Die Beoordeelingen zijn te vinden in den jaargang 1810 van het genoemde

tijdschrift, St. I. blz. 79—90, en blz. 200—210. De eerste betreft MEERMANS *Berichten omtrent het Noorden* enz. 6de deel, en de tweede diens voorlezing *Over de blijken der Goddelijke Wijsheid, welke de Geschiedenis oplevert.* Beide zijn afkeurend en gispend, doch de laatste in den vorm eener lofspraak. De opstellen zouden wel verdienen met andere verspreide van BS. hand te worden bijeengebragt; in het eerste zou dan echter de misslag moeten worden hersteld, door B. daarin begaan en door Vrouwe MEERMAN in het Berigt voor hare Gedichten aan het licht gebragt; zie de Vaderl. Letteroef. 1850, no. 15.

Dezelfde Schouwburg (jaarg. 1808, St. II. blz. 695—703) behelst eene verdediging van B. tegen eene recensie zijner Mengelingen in den *Rec. ook der Rec.* In dit stuk, geschreven (naar ik meen) door DANIEL FRANÇOIS, trok het volgende mijne aandacht.

„Eene geheel nieuwe, en in hare soort éénige oplossing van het *problema Pytagoricum* is genoegzaam, om hem (B.) als wiskunstenaar te vereeuwigen. Wil de heer BILDERDIJK het toestaan, dat belangrijk stuk zal eerlang verschijnen, 't zij dan afzonderlijk, of als bijlage bij eene verhandeling over den aart en het wezen der Wiskundige Wetenschappen, welke men van een' zijner leerlingen te gemoet ziet. Dit werk staat eerstdaags in 't licht te komen."

„Zoo het hier de plaats ware, ik onderhield u, over eene geheel nieuwe wijze van multipliceren door den heer BILDERDIJK mij medegedeeld, doch ik beware dat voor een andere gelegenheid."

Ik weet niet, dat over deze ontdekkingen van B. op wiskundig gebied ergens iets naders voorkomt. De oplossing vooral van het meetkundig probleem zou 't belangrijk zijn te kennen. Wie weet of zij de 35 bewijzen, die men — zoo ik het wel heb — er van gevonden heeft, niet met nog één zou vermeerderen!

In den laatstgenoemden jaargang, St. II. blz. 312, leest men het volgende bijschrift, vervaardigd door den uitgever, J. IMMERZEEL JUNIOR, en in diens dichtbundels niet opgenomen, *Onder het Afbeeldsel van den Heere* Mr. W. BILDERDIJK:

„Hier toont de kunst ons BILDERDIJK in print,
Zijn naam, door PALLAS in haar achtbaar schild gedreven,
Op THEMIS evenaar met vloeibaar goud geschreven,

En door de Dichtkunst in haar vonklend schedellint
Met God APOLLOOS naam op 't naauwst in een geweven,
Zal Holland heilig zijn, zoo lang 't zich zelf bemint."

Na het medegedeelde nog eene vraag. Jaargang 1809, St. II. blz. 720 lees ik onder het *Kunst- en Letternieuws*: „Door een besluit des Konings van Westphalen, van den 16 September (1809) zijn de beide buitengewone professoren in de geneeskunde aan de *Göttingsche* universiteit, de heeren SCHRADER en BILDERDIJK, tot gewone hoogleeraren benoemd." — Wie is die professor BILDERDIJK?

X.

In het eerste Deel der Nalezingen komt blz. 30 een *Anakreontisch zangstukje* voor van twee coupletten. Naar 's dichters handschrift deel ik hier een vervolg op dat zangstukje mede, insgelijks uit twee coupletten bestaande:

„Stort frissche wijn
In 't kristalijn
Om op 't altaar te plengen;
En breng de keur
Van wierookgeur
Om in den gloed te zengen.

Breng bloemfestoen
En leutegroen
Om door elkaâr te mengen;
Ik wil de Goôn
Een blijden toon,
Geen bloedig offer brengen."

Gelegenheid gehad hebbende eenige handschriften des Dichters in te zien van stukken in de Nalezingen afgedrukt, kan ik een paar fouten vermelden, mij in den tekst voorgekomen. D. I. blz. 11, staat reg. 8 en 9:

„Wij leggen 't op die steile paân
Met zwakker wiek niet aan."

De eerste dezer regels moet gelezen worden:

„Wij leggen op die steile paân"

D. II. 31, is het jaartal 1811 onder den lierzang: *Aan koning* LODEWIJK onjuist; dit moet zijn $18\frac{1}{1}$–12. Ook de tekst van den lierzang heeft op enkele plaatsen veranderingen ondergaan.

In den laatsten regel b. v. is „Monsters" verwisseld geworden met „Neroos." Zoo die verandering van 's Dichters eigen hand is, bewijst zij, dat toen althans *Nero* bij hem de type van een *Monster* was. Ook vroeger beweerde hij, dat op het woord *Nero* bij ons het denkbeeld van *wreedaard* wordt opgewekt; zie de in 1780 bekroonde Verh. ov. het verb. van de Dichtk. en Welsprekendheid (8vo druk) blz. 89. Later schijnt die meening wel wat veranderd.

XI.

Niet allen lezers van den „brief in beeldspraak," achter de *Mengelingen en Fragmenten* voorkomende, gaat, naar ik meen, de ontcijfering even vlug van de hand. Ik doe dus welligt aan sommigen geen ondienst, met hun de ware lezing mede te deelen. Zij is, niemand zal het ontkennen, hier en daar (b. v. *main* voor *mijn*, *vaan* voor *van*, *oom* voor *om*, *hen* voor *en*, *reet el eik* voor *redelijk*) verre van geestig:

„Heden nacht, klokke half twaalf, kwam mijn vrouw in 't kraambed van een zoon, welgeschapen en gezond; zij zelf vaart, na den staat van zaken, redelijk. Wees met ons blij, en geloof mij, uw veel achtenden broeder, BILDERDIJK.

Hage, gedagteekend 24 Augustus 1791. In haast.

Post scriptum. Wij wachten u t'hans; kom doch, als 't wezen kan, en u gelust. 'k Bid, houd stijl en schrift ten besten, en schrijf een woord weêrom."

XII.

Als deel- en lotgenoot van de oranjegezinde rotterdamsche mosselvrouw CATHARINA MULDER noemt B. (Geschied. des Vad. XII. 62) *Klasijn Verrijn*. In een werk van 1788 heet zij anders. Het *Verheerlijkt en verlicht Rotterdam of beschrijving der plechtige Illuminatiën en Decoratiën (binnen die stad den 8 Maart* 1788), D. III. bl. 180 en volgg. vermeldt niet alleen de decoratie voor de woning van de genoemde CATHARINA MULDERS; maar ook die van CORNELIA ZWENKE, welke daar hare lotgenoot genoemd, en van welke verhaald wordt: „dat zij al mede wat heeft uitgestaan, schoon de heerschzucht op haer zoo niet gwoed heeft als op KAATJE." Van beide vrouwen wordt getuigd, dat „zij waerdig zyn om hare Afbeeldsels voor eene altoosduurende gedagtenis te bewaren."

Beide woonden in de Zwanensteeg, welke aan de door B. bl. 60 vermelde buurt „Achter 't Klooster" uitkomt.

CATHARINA MULDERS, in de wandeling bij genaamd KAATJE MOSSEL „van wegen dat zy keurmeesteresse der mossels ware en ook met zoodanig eene neringwagen bij 't Zakkendragershuis stond," had op den 8 Maart bovengemeld haar huis versierd onder anderen met dit opschrift:

„Wel werd ik verdrukt, veracht,
Bespot, gesmaad, gehoond, belacht,
Gevangen en belogen;
Men had voor my wel straf bereid;
Maar 'k dagt, geen nood; rechtvaardigheid
Belagt dat ydel poogen.
't Was voor Oranje, dat ik leed;
Mijn zaek was recht; de Hemel deed
Prins WILLEM zegenpralen!
Myn vorst is thans hersteld, verjaard,
Geluk! ik vier den agtsten Maart,
Zoo lang ik ademhaelen."

en bij CORNELIA ZWENKE las men ter zelfde gelegenheid onder veel andere chassinetverzen ook deze:

„Daar 'k eertyds was verdrukt
En onder 't juk gebukt,
Mag ik thans triumpheeren,
En voor den edlen Pruis
En WILLEM-vorst mijn huis
Verheugd illumineren.

De lichten die hier branden
Zyn myne offerhanden
Aen grooten WILLEMS deugd!
God deed hem triumpheeren,
Myn ramp in heil verkeeren,
Dies toone ik dus myn vreugd."

XIII.

Aan het slot mijner Nieuwe Bijdrage gewaagde ik van de in 1856 begonnen en toenmaals met goed gevolg voortgezette uitgave der *Dichtwerken* van B. door Mr. I. DA COSTA. Die uitgave is in het vorige jaar ten einde gebragt, en reeds door de Werken van Vrouwe B. gevolgd, zoodat men nu in

15 banden al de gedichten van den grootvorst onzer latere poëten voor het eerst bij elkander mag zien.

Er kan maar ééne stem over de uitnemende wijze, waarop de heer KRUSEMAN zich van zijne taak heeft gekweten. Met een' ijver, die voorbeeldig mag heeten, heeft hij een werk geleverd dat, wat de *uitvoering* betreft, een sieraad onzer letterkunde zal blijven. Wat den inhoud aangaat: ik vermeet mij nog niet, daarover in allen deele uitspraak te doen. 'k Bezit het werk nog te kort, om met volkomen kennis van zaken de correctheid der uitgave geheel te beoordeelen. Ik heb het slechts doorbladerd, en tot nog toe alleen getracht, mij van den inhoud een naauwkeurig overzigt te verschaffen. Van mijne bevinding te dezen opzigte geef ik hier een beknopt verslag.

Niet allen — de heer DA COSTA heeft het zelf erkend — hadden vrede met zijn plan, om BS. werken bij afdeelingen of rubrieken, en niet in de volgorde der eerste verschijning, te rangschikken. Door de laatste handelwijze zou de verscheidenheid bevorderd en meer eene aanschouwelijke voorstelling gegeven zijn van 's Dichters graad van ontwikkeling, rigting van geest en verband met zijn' tijd; bij de eerste won de regelmatigheid, en stond minder de *dichter* dan wel de *kunst* op den voorgrond, die men nu in welgeordende vakken voor zich zag. De heer DA COSTA bepaalde tot deze zijne keuze, niettegenstaande zij verre weg de moeijelijkste en bewerkelijkste was.

De vraag kan nu alleen zijn, of het plan van de dichtwerken elkander te doen opvolgen naar de verdeeling der kunstvakken, getrouw is opgevolgd. Het komt mij voor, dat er wel stoffe is tot eenige bedenking te dezen aanzien.

Al terstond moet het bevreemding baren dat de rij der vakken geopend wordt met de *romance*, en niet met de dichtsoort, waarmeê de meeste dichters en ook B. hunne baan aanvangen: de *erotische*. *Mijne Verlustiging* en de *Bloemtjens*, waarmeê de Dichter optrad, komen in de nieuwe uitgave voor aan het slot des *negenden* Deels; terwijl we de *gewijde poëzij*, de poëzij van den man en den grijsaard, reeds in het *vijfde* en *zesde* Deel aantreffen. De Uitgever moge *zijne* reden gehad hebben, om de twee genoemde bundels liefst niet voorop te zetten: noch uit een dichterlijk, noch uit een

wetenschappelijk oogpunt is de omkeering der natuurlijke orde goed te maken. De verdeeling der dichtstukken naar de vakken is ook met weinig strengheid in het oog gehouden. De laatste vijfdehalf Deelen, en dus ongeveer een derde van het geheel, bevatten onder de titels van *gelegenheidsverzen*, *dichterlijke zelfbeschrijving* en *mengelingen*, een grooten bundel, of wil men drie groote bundels, dichtstukken van niet minder afwijkende verscheidenheid dan de vroegere bundels zelve. Die bonte menigte van verzen had ten minste eenigzins geordend, en ligtelijk onderscheiden kunnen worden, b. v. in *geboorte-*, *verjaar-*, *bruilofts-*, *lijk-*, *lof-*, *hekel-*, *punt-*, *albumverzen*, *bijschriften* enz.

Voorts ben ik van oordeel, dat de inhoud van BS. werken noodeloos wat *al te veel* dooreengeworpen is. Eenmaal het plan aangenomen zijnde, ook de losse dichtstukken in hunne verschillende vakken op te nemen, moesten natuurlijk de dichtbundels uit elkander vallen, die in de oorspronkelijke uitgave eene geheele reeks uitmaken, aan hunne karakteristieke titels en vignetten kenbaar. De opdragten en voorredenen dier bundels vervielen nu eigenlijk mede, en moesten, zoo zij behouden wilden blijven, ergens een heenkomen zoeken; de eerste onder den grooten hoop *mengelingen*, de andere elders, en wel achteraan, in het vijftiende Deel, welks eerste helft daardoor bijkans is ingenomen. Ik erken, er schoot, ten aanzien der bundels poëzij, niet veel anders over, dan dus te handelen; doch zie volstrekt niet in, dat zulk losmaken van wat bijeenhoort, moest uitgestrekt worden tot al de werken van B., en dus ook tot de zoodanige, die niet uit onzamenhangenden inhoud bestonden, maar één geheel uitmaakten. Wat belette b. v. *het Buitenleven*, *de Ziekte der Geleerden* te blijven doen voorafgaan van hunne *Opdragt*, *Voorzangen* en *Voorredenen*? Deze twee hoofdwerken komen nu in Deel V onder de leerdichten voor, alsof zij zonder eenig geleide van genoemden aard waren in de wereld gezonden, en dan vindt men aan het einde des Deels de *Aanteekeningen*, veel later hier eene *Opdragt*, elders een *Voorzang*, en ten slotte weder in een ander Deel eene *Voorred*.

Zoo ik meer in bijzonderheden wilde afdalen, zouden er; mijns inziens, aanmerkingen kunnen vallen op de plaats, die

sommige stukken innemen. Onder *de Gewijde poëzij* zijn — mijns oordeels te regt — in Deel V opgenomen vertalingen, navolgingen of omschrijvingen van verschillende gedeelten van den Bijbel, zoo als stukken van DAVID, JESAIA en uit SALOMOOS Spreuken; daaronder zijn evenwel niet gerangschikt andere boeken of kapittelen des Bijbels, zoo als SALOMOOS *Prediker*, die in Deel IV achter TYRTÉUS, IBN DOREID en BOËTIUS is geplaatst; of als SALOMOOS *Hooglied*, dat tot de (ongewijde) minneliederen in Deel X gebragt is, en daar onder anderen den *Pietercelie-bruiloftszang* tot gezelschap heeft. Een paar hoofdstukken uit de Spreuken zijn verdwaald geraakt onder de *Gelegenheidsverzen*, D. XI. 409 en 411.

Van sommige door B. vertaalde schrijvers, zoo als BOËTIUS en OSSIAN, vindt men te regt al de stukken bij elkander gehouden of gebragt. Zoo zouden ook de zangen van HOMERUS, door B. overgezet, elkander moeten opvolgen. Dit is echter niet zoo. Tusschen het eerste en het zesde Boek der Iliade vindt men eene reeks van andere stukken in geplaatst, b. v. de *Ines de Castro* en den *Ondergang der eerste Wareld*. Zie D. II.

Het dichtstuk *'s Heilands Geboorte* (D. V. 259) wordt in de Rotsgalmen opgevolgd door: *Engelen-Blijmaar;* het laatste is blijkbaar een aanhangsel van het eerste. Mr. DA COSTA scheidt ze eenige bladzijden van elkander.

In het eerste Deel der Poëzij gaf B. de vier jaargetijden: *Lente, Zomer, Herfst, Winter* achter elkaâr, en men zou zeggen, dat had zoo moeten blijven, al werden die stukken ook niet in hetzelfde jaar vervaardigd. Mr. DA COSTA dacht anders. Bij hem komt eerst de *Zomer*, dan de *Lente*, daarna onmiddellijk de *Herfst*, en dan eenige bladzijden verder ontmoet men den *Winter*. (Zie D. VIII.) De tijdorde, overigens zóó weinig een hoofdbeginsel in de opvolging der dichtwerken als wij boven zagen, had niet moeten beletten, dat verzen, wegens den inhoud bij elkander behoorende en ook uit dien hoofde door den Auteur zelven bijeengevoegd, gescheiden werden.

Meer nog acht ik het te bejammeren, dat Mr. I. DA COSTA niet heeft kunnen goedvinden, bij zijne uitgave van van BS. dichtwerken korte aanteekeningen te voegen. Ik bedoel

daarmeê niet eene doorloopende commentarie, zoo als die op den *Onderg. d. e. Wareld:* die zou evenmin door de meeste gedichten geëischt, als door het publiek verlangd worden. 'k Bedoel alleen beknopte ophelderingen, die den oorsprong, de aanleiding of de strekking van eenig dichtstuk betreffen, en die met te minder bezwaar hadden geplaatst kunnen worden, daar er op de meeste bladzijden ruimte genoeg voor aanwezig ware; ophelderingen b. v. als de volgende:

D. V. 382. De aanleiding tot deze *Opwekking* wordt medegedeeld in BS. Brieven, IV. 202.

D. VII. 142. De merkwaardige wijze van het ontstaan van dit gedicht zie men in mijne eerste Bijdrage.

D. X. 262. Deze *Bruiloftszang* werd vervaardigd voor 's Dichters vriend Ds. J. W. BUSSINGH en HELENA HOEK.

D. X. 351. Een fraaije vertaling van dit Italiaansche vers gaf VAN WALRÉ in den Ned. Volksalm. 1835, blz. 188.

D. XI. 49. L' ANGE, in zijne Aanteekk. op de Lofrede, vermeldt blz. 60, dat B. dezen *lijkzang* in éénen slapeloozen nacht vervaardigde.

D. XI. 275. Dit vers werd aan SCHOTSMAN gerigt bij de uitgave van zeker werkje, vóór 't welk het ook geplaatst is; zie mijne N. Bijdrage.

D. XI. 333. Het hier vermelde *Boekgeschenk* was de Poëzij van Mr. I. DA COSTA.

D. XII. 5. De *Dichtzucht*, alhier voorkomende, is een albumvers voor Mr. F. VAN LIMBURG; zie KLINKERTS Lijst, blz. 14.

D. XIV. 124. De aanleiding tot het hevige versje *Onwaarachtige Gift* verneemt men in de Brieven, IV. 204.

D. XIV. 498 en 501. De twee coupletten, alhier aangehaald, zijn ontleend aan BS. parodie of liever persiflage van het *Dichterlijk tafereel van* ARNTZENIUS, tot hiertoe overigens alleen in Hs. bestaande.

Het niet vermelden van dergelijke, voor veel beoefenaars van BS. poëzij niet onbelangrijke bijzonderheden is te meer jammer, omdat de gelegenheid er toe zich welligt in lange niet weder zal aanbieden, en omdat niemand ze veelvuldiger had kunnen verschaffen, dan de heer DA COSTA. Op zeer enkele plaatsen heeft hij ze ons niet onthouden, b. v. D. XI. 277 en 524, waar als bruidegoms en bruids genoemd worden

„Mr. J. T. BODEL NYENHUIS en S. TH. TYDEMAN," en »A. VAN COPPENAAL en S. E. Markgravin v. LA TOULOUBRE." Het is mij niet duidelijk, waarom ten aanzien der stukjes, die deze aanwijzingen gelden, eene uitzondering gemaakt is.

Van niet minder belang ware het geweest, bij de vertaalde dichtstukken, welker oorspronkelijke auteurs door B. niet vermeld werden, dit verzuim te herstellen. Na den uitstekend naauwkeurigen arbeid van Mr. J. PAN zou die taak niet moeijelijk geweest zijn. Hield men dit voor overbodig omdat Mr. PANS *Aanwijzing* aan het werk is toegevoegd, dan had bij *alle* vertaalde dichtstukken de opgave des auteurs achterwege moeten blijven. Nu is er te dezen aanzien te veel of te weinig, en dus onregelmatigheid.

De uitgave van BS. Dichtwerken moest niet alleen „eene nieuwe" maar ook »eene kompleete uitgaaf" wezen, zie D. XV. 595. Men kan niet anders zeggen, of er is met ijver gestreefd, om dat doel te bereiken. Met eene naauwgezetheid, die sommigen misschien wel wat ver gedreven zullen achten, heeft men gemeend niet slechts alle verspreide gedichten te moeten opzamelen, maar ook alle versregels, in 's Dichters prozawerken voorhanden en meestal ter vertolking dienende van aangehaalde plaatsen uit vreemde dichters; ook dezulke, die op zich zelven niet eens zin maken, als D. XV. 469:

„Neen, maar waar ze 't harte zit,
Daar verfoeit men zulk een wit."

De lezer kan onmogelijk weten, waar dit *neen* en *ze* op slaan, tenzij hij het rijmpje in de Aanteek. op HUYGENS opzoeke, waaruit het genomen is, wat wederom niet gemakkelijk is, daar de bladzijde hem niet is aangewezen.

Nog van een anderen kant geeft deze uitgave meer dan men mogt verwachten. Mr J. DA COSTA heeft er eenige versjes in opgenomen, die tot hiertoe niet in den boekhandel waren gebragt, zoo als de vier vertalingen uit het Latijn van VAN KOOTEN, D. X. 151 en 152, en de twee Oranjedichtjes van 1814, D. XIII. 209. In hetzelfde Deel, blz. 420, vindt men ook het schimpdichtje publiek gemaakt getiteld: *Mr. J. KINKER aan* PAULUS VAN HEMERT, en blz. 297 het even vinnige als onkiesche: *Op den* (lees *de*) *dood der schandelijke Koningin van Groot-Brittanje.* Dat de heer DA COSTA heeft kunnen beslui-

ten tot de opneming der twee laatstgenoemde stukjes, bevreemdt mij nog al. Zij zijn door den Dichter nimmer ter uitgave bestemd, en hadden, dunkt mij, ook liever in de portefeuilles der verzamelaars moeten blijven berusten. Waarom nu, om der volledigheid wille, er ook niet bijgevoegd de spotverzen op FEITH, op KLIJN, op VAN KINSBERGEN, bij de liefhebbers niet onbekend? Zoo iemand hunner die eerlang het licht doet zien, ik zie niet wat er tegen te zeggen zal zijn, als hij zich op den voorgang van Mr. I. DA COSTA beroept.

Intusschen, met hoeveel naauwkeurigheid BS. Dichtwerken ook zijn bijeengebragt: er is nog wel eene leemte of onjuistheid aan te wijzen.

Twee dichtstukken zijn opgenomen, die niet van B., maar van Vrouwe K. W. B. zijn. Het eene, *Hulla* getiteld (D. I. 224) is reeds D. XV. 603 als zoodanig erkend. Doch ook nog een ander is van de Dichteres, te weten: *By 't graf mijner kinderen*, D. X. 454, uit het vierde Deel der Poëzij. Dit blijkt niet alleen uit de plaats waar het staat: de 14 eerste stukken van genoemd Deel zijn allen van K. W. B. en de overige van B.; maar ook uit den inhoud van het vers, die zeer kennelijk de hand der Dichteres verraadt. Men weet bovendien dat de inhoudsopgave van genoemd Deel zeer gebrekkig was en later is moeten hersteld worden, bij welke gelegenheid verzuimd is K. W. B. als vervaardigster ook van het genoemde dichtje aan te wijzen.

In hetzelfde Deel blz. 446 ontmoet men een zesregelig stukje van BS. eerste gade. Men vindt dat aangeduid op den Catal. van TOLLENS blz. 18; en 't blijkt ook nader uit het bundeltje: *Ter Gedachtenis van mijn Tweede Dochtertjen*, later opgenomen in de Verspr. Ged. II. 101—108, doch van 't welk een afzonderlijke afdruk van 1786 wordt beschreven in De Navorscher 1857, blz. 164. Het blijkt dus mede dat dit stukje, zoowel als het voorgaande, door Mr. DA COSTA verkeerdelijk op 1806 gesteld zijn; zij behooren op 1786 t'huis, het sterfjaar van het kind, en hadden dus na blz. 300 moeten volgen.

De stukjes D. XIV. 486: *Hoe God de scepters gaf en nam*, en blz. 487: *Dat nimmer Bloedraad zal herrijzen*, moesten niet opgenomen zijn. Niet zoozeer omdat die regels geen' zin opleveren, maar vooral omdat zij tekst of correctie uit' *De Geuzen* zijn, van welker niet-opneming rekenschap gegeven wordt D. XV. 611.

Dat de regels D. XIV. 487 (uit de Gesch. d. Vaderl. IX. 243) van B. zouden zijn, blijkt uit niets. Taal als *harde quasten*, *de pijnen waard*, pleit bij mij voor het tegendeel.

Ook BS. auteurschap, ten aanzien van het gezang *Op den Herfst*, (D. XIII. 204), is nog niet voldoende gestaafd. Die meening steunt alleen op de in omloop zijnde lijsten van de vervaardigers der *Evangelische Gezangen*, die echter vrij wat uiteenloopen. Het is zoo, de Naamlijst, afgedrukt in het werkje *Alphab. Register van alle verzen der Psalmen en Gezangen* enz. (Amst. 1854), en volgens de opgave des ongenoemden verzamelaars „naar het Handschrift van den Secretaris der commissie tot de verzameling," vermeldt „W BILDERDIJK" als vervaardiger. Of die Naamlijst waarlijk officieël is, weet ik niet; maar wel, dat zij niet vrij van onnaauwkeurigheden is, zoo als mij niet moeijelijk zou zijn te staven. In de Lijst, door De Navorscher 1852, blz. 52 medegedeeld, staat het Herfstgezang (165) op naam van „W. BILDERDIJK, naar MUNTER." In een onder mij berustend afschrift eener Lijst staat aldaar: „Naar MUNTER, door BILDERDIJK, verkort door RUTGERS." Ten bewijze, dat men op die Lijsten niet veel rekenen mag, diene dat, zoowel de mijne als die in De Navorscher Gezang 8 toeschrijven aan „VAN DEN BERG, naar MUNTER," terwijl we uit BS. N. Mengelingen de zekerheid hebben, dat die vertaling door hem is geleverd.

Op den *Herfstzang*, zoo als de hr. DA COSTA dien mededeelt, heb ik in ieder geval twee aanmerkingen. Vooreerst staat hij verkeerd geplaatst tusschen de jaren 1812 en 1814; de verzameling der *Evang. Gez.* had, gelijk men weet, verscheidene jaren vroeger plaats. Wijders is de overbrenging er van in het Bilderdijksche taaleigen niet altijd gelukkig geslaagd. *Op den herfst*, *van den herfst*, *in dien herfst*, strijdt tegen het geslacht, en *bloemptjen* tegen de spelling.

Zeer twijfelachtig was tot hiertoe het auteurschap der twee stukjes: *Naar het Grieksche van Anacreon* en *Aan een schoon en behaagziek Meisje*, D. XIV, 67 en 68 opgenomen. TOLLENS hield ze voor niet van B. om door hem bijgebragte redenen, zie Letteroef. 1849, n°. 14; en Mr. PAN achtte zich door hem overtuigd (Letterbode, 1850, n°. 22), en nam dien ten gevolge het vertaalde stukje ook niet in zijn werk op. De vraag is dus: op welken grond zijn zij in de Dichtwerken geplaatst?

Evenzoo heeft men tegengesproken, dat de twee stukjes uit den Muzen-Alm. 1823, getiteld: *Verkolenheid* en *Lubijn le Parvenu* van B. zouden zijn, zie Letteroef. 1850, n°. 15. Mr. DA COSTA heeft wel het laatste achterwege gelaten, doch niet het eerste (D. XIII. 385). Op welken grond?

Wat mijns bedunkens vooral niet had moeten worden opgenomen, zijn de *Fabelen*, D. I. 412 volgg. Al bezaten die stukjes de voortreffelijkheid, die de hr. DA COSTA er aan schijnt toe te kennen (zie D. XVI. 149), zij kunnen noch mogen tot de „dichtwerken" gerekend worden, om de eenvoudige reden, dat ze „in proza" zijn. In BS. *Mengelingen* konden ze toegelaten worden, zonder den inhoud in weêrspraak te brengen met den titel, gelijk ook zijne *N. Mengelingen* prozastukken bevatten, die de nieuwe uitgave teregt niet opnam. Dat B. de Fabelen „van zijnen poëtischen arbeid niet scherp onderscheiden heeft," zoo als de hr. DA COSTA verzekert, kan waar zijn, hoewel ik die uitdrukking niet regt vat; doch ik geloof toch niet, dat B. de Fabelen, meer dan ander proza, als *dichtwerk* zal beschouwd hebben. Verschoonbaarder was de opname geweest van opstellen in ongebonden stijl, die in eenig regtstreeksch verband staan tot de poëtische stukken, zoo als b. v. de verhandeling *over Ossian en deszelfs Fingal.*

Voor de ramp, van sommige stukken meer dan ééns opgedischt te zien, zijn we in de eerste uitgaven van BS. werken niet altijd bewaard gebleven. Er zijn er, die wij driemaal zagen verschijnen. Dat ongeval is de uitgave der Dichtwerken niet dikwerf, maar toch somwijlen, overkomen. Het *Motto* (D. IX. 444) had kunnen gemist worden, naardien het reeds voorkomt D. IV. 263; evenzoo het stukje: *Gedenkzuil van Waterloo*, D. IX. 220, dat nu aldaar bl. 386 herhaald wordt; en de *Vaderlijke zucht*, D. XI. 183, die men nogmaals aldaar, bl. 215 ontmoet. De lierzang *Op de Roos* vindt men zoowel D. IX. 429 als D. XII. 426, en *vier* van de stukjes, D. XV. 611 en 612 medegedeeld, vond men reeds D. XIV. 486 en 487.

Tot dus verre over het te *veel*. Er is ook aanmerking te maken op het te *weinig*. Dat de *Lijkgedachtenis op* WILLEM *de vijfde* niet is opgenomen, kan ik niet goedkeuren. De hr. DA COSTA verantwoordt zich deswegens D. XV. 611 met

„des Dichters eigene voorstelling op den titel." Dat bewijst niet veel. Indien genoemde Heer mijne Voorlezing had ingezien, geplaatst in de N. Reeks van Werken der Leidsche Maatsch. D. VII. St. II, zou hij, naar ik meen, zich hebben kunnen overtuigen, dat, meer nog dan de *Hartspiegel*, de *Lijdgedachtenis* „eene zoo algeheele overwerking is, dat zij als een dichterlijke arbeid van B. niet minder juist, dan of het eene overzetting uit eene vreemde taal ware, mag beschouwd worden." Het stuk bevat eene reeks van bladzijden, waaraan BERKHEY part noch deel heeft, b v. de beschrijving van 's Prinsen sterven, bl. 34 tot 42, een tafereel zoo uitnemend, dat zijne weglating in de Kompleete Dichtwerken een wezenlijk gemis moet geacht worden.

Voorts moet ik opmerken, dat de reeks der opgenomen losse gedichten, hoe talrijk ook, nog verre is van geheel volledig te zijn. Het aantal weggelatene, zoo groot als klein, beloopt boven de *vijftig*. Op voorwaarden ben ik bereid, de naauwkeurige opgave er van aan den Uitgever mede te deelen.

Bij het herdrukken van de werken eens schrijvers zal het wel van het hoogste belang zijn, een goeden tekst te leveren, en waar men meer dan ééne lezing vóór zich heeft, de beste te kiezen. Veel verzen van B. zijn, gelijk men weet, behalve in zijne bundels, ook elders geplaatst. GLINDERMAN heeft in zijn Register getracht, die dubbele plaatsing aan te wijzen, en het ware te wenschen, dat de hr. DA COSTA in dezen zijn voorbeeld gevolgd had, ten gerieve van wie de vroegere en latere lezing zou willen vergelijken. Inzonderheid ware het wenschelijk, dat de nieuwe uitgave steeds den besten tekst tot grondslag gelegd hadde. Dat dit niet altijd het geval is geweest, bleek reeds boven uit den TYRTÉUS. Ook andere stukken het kunnen aantoonen.

Het dichtstuk *Aan de Heeren Bestuurderen des Genootschaps* enz. (D. X. 234) is gevolgd naar de „*Werken* (lees *Proeven van Poëtische Mengelstukken*) *van 't Genootschap*: Kunstliefde spaart geen vlijt, D. XIII. 142." Verre had de voorkeur verdiend de tekst, zoo als die door B. in de Verspr. Ged. II. 184 is gegeven, waar spelling en punctuatie zijn verbe-

terd, sommige woorden veranderd, en de gebrekkige regels:

„Uw eerloof *voegde* in kunst reeds grijs geworden schedels,"

en:

„Die wellust is *zo* teêr, voor die zoo teêr gevoelt."

dus hersteld zijn:

„Uw eerloof *voegt de* in kunst" enz.

en:

„Die wellust is *te* teêr voor" enz.

D. IX. 292 is *Vorst- en Volksregering* genomen uit de Nalezingen, II. 141. Dit stukje komt ook voor in het Kunst- en Letterblad, II. 87, waar reeds de spelling „*Volksregeering*" juist is, en drie zinstorende fouten gemist worden, die den tekst der Nalezingen en nu ook dien der nieuwere uitgave ontsieren, t. w.: „Van dees, van *geene* klub" voor *gene;* „in hun *klif* gebonden" voor *klit;* en „zoo dat de *wijsheid* is" voor *vrijheid.*

Een ander vers, *Grijsaarts liefde* getiteld (D. X. 193), is ontleend uit den Muzen-Almanak en op het jaar 1825 gesteld. In vele opzigten beter is die tekst in de Keur van WESTERMAN, bl. 27. Daar is het opschrift zoo als 't behoort: *Grijzaart*, heeft het vers een motto uit HORATIUS, is in coupletten afgedeeld, en voert achter het 9e couplet het jaartal 1824, waarop dan het 10e als bijvoegsel volgt. —

Ook behalve voor de zuiverheid van den tekst zou de vergelijking der verschillende uitgaven nuttig geweest zijn: zij zou menige bijzonderheid hebben kunnen leveren, die nu gemist, of menige leemte verhelpen, die nu aangetroffen wordt. De bloote raadpleging der inhoudsopgaven zou tot hetzelfde einde niet nutteloos zijn geweest. Ook hiervan voer ik enkele proeven aan.

D. IX. 332. *By de feestviering* enz. Hier ontbreekt boven aan 't woord *Hulde*, zie Nieuwe Oprak. bl. 70.

D. IX. 391. *Aan Cinthia.* Uit den eersten druk der Verlustiging blijkt, dat in de uitgave van 1781 *vier* regels uitgevallen zijn, die moeten volgen (in de nieuwe uitg.) op bl. 394, reg. 1.

D. IX. 445. *Adelheide aan Eerrijk.* Hier mist men het opschrift *Maagdebrief*, dat de Inhoud aan de hand geeft.

D. X. 59. *Liefde.* In de Nal. I. 33 voert dit stukje het jaartal 1788.

D. X. 90. *Ode.* Volgens den Inhoud is deze Ode gerigt *aan* CHLOË, wat verzuimd is te melden.

D. X. 218. *Bij eene teekening* enz. Uit de Nal. I. 4 blijkt, dat de hier bedoelde schilder „VAN DRECHT" is, wiens naam men daar ook ook in het 3e couplet leest voor „APELL."

D. X. 289. *Wiegzang.* De eerste uitgaven van dit vers, in de *Dichterl. Handschriften* en de *Oden en Gedichten*, zoowel als de afzonderlijke druk er van, hebben ten onderschrift: „Mijne Egaâ nagezongen."

D. X. 362. *Bruiloftszang.* Naauwkeuriger is de dagteekening in de Nal. I. 75: „Londen, den 18 van Bloeimaand, 1797."

D. XII. 8. *Grafschift voor my-zelven.* Ook hier is het onderschrift naauwkeuriger in de Nal. I. 29: „17 $\frac{4}{5}$ 86. 's Avonds in de koorts."

D. XIII. 296. *Op twee eenoogige kinderen.* Hier mist men de aant. uit het Kunst- en Letterblad, door welke blijkt, naar wien dit bijschrift gevolgd is. —

De aanwijzing der plaatsen, waar de dichtstukken in de oorspronkelijke uitgaven te vinden zijn, laat mede hier en daar te wenschen over. Foutief of onvolledig zijn zij D. I. 55; VI. 213; VII. 3 en 125, VIII. 479 en 355; IX. 105; X. 56, 365 en 464; XII. 348; XIV. 143 en elders.

Het is er ook verre van daan, dat de hr. DA COSTA ter volmaking zijner uitgave, overal heeft gebruik gemaakt van de opmerkingen en verbeteringen, van tijd tot tijd door de beoefenaars van BS. werken gemaakt of aangeduid. Bij voorb.:

D. VII. 254 en volgg. Mr. J. PAN heeft ergens opgemerkt, dat in de oorspronkelijke uitgave der Hekeldichten verzuimd is, de onderwerpen boven aan de stukken te stellen, zoo als de inhoudsopgave die aan de hand geeft. De hr. DA COSTA heeft dit verzuim niet hersteld.

D. XI. 66. In het eerste couplet van het stukje *aan de Wed.* SCHEFFER, rijmt *zuchten* op *verzachten*, wat toch wel niet mag. In veel exemplaren der eerste uitgave vindt men met de pen *zuchten* in *klachten* veranderd, zoo als de zin ook meêbrengt, en Mr. JERONIMO DE VRIES JZN. gaf het couplet dus verbeterd in het jaarboekje *Magdalena* voor 1859. De nieuwe uitgave heeft de misstelling niet verbeterd.

D. XIV. 61. De slotregels der *Uitboezeming* luiden alhier:

„Ja we danken
Ze als de kranken
't Zich te heelen lichaamswee!"

In de Nasprokkeling, waaruit het dichtje genomen is, leest men den laatsten regel:

„'t Zich te heelend lichaamswee!"

De hr. DA COSTA heeft zich dus eene kleine verandering veroorloofd. De eene lezing intusschen maakt zoo weinig zin als de andere. Reeds voor verscheidene jaren berigtte ik, dat naar 's Dichters HS. moet gelezen worden:

„'t Ziekte heelend lichaamswee!"

Dr. WAP, die den druk des bundels bezorgde, had de *ek* voor *ch* aangezien, wat in BS. schrift ligt gebeuren kon. Zie mijn Archief voor Ned. Taalk. IV. 299.

Mr. G. MEES AZN. heeft in de N. Reeks van Werken der L. Maatsch. D. VI. bl. 111, aangetoond dat de *Krijgsdans* (D. IX. 176) dagteekent van 1813; en bl. 74, dat het dichtstuk *Aan de holl. Uitgewekenen* (D. X. 413) niet van 1804 maar van 1802 is. Uit de Brieven van B., D. II. 152, blijkt dat de jaarteekening 1808 onder het Albumvers aan J. DE VRIES (D. XI. 41) moet zijn 1807. En Mr. J. PAN, Aanwijzing, bl. 134, meent dat de Herderszang *Polyfeem* (D. IV. 263) niet vervaardigd is in 1804, maar in 1781.

Geen dezer jaartallen is door Mr. DA COSTA hersteld.

Niet overal zijn de fouten verbeterd, door B. zelven aangewezen. Hij wilde D. I. 314 reg. 3: *'t zwaard* veranderd hebben in *de axt*; D. V. 475, reg. 8: *met de opgeladen vloek* in *met d' opgeladen vloek;* D. V. 485, reg. 3: *erken nogthands* in *ge erkent nogthands;* D. VIII. 181, reg. 2 ond.: *'t zoete Zuiden* in *'t zoele Zuiden.* D. IX. 364, reg. 6: *de onschenbre teugel* in *de onschendbre teugel.* De nieuwe uitgave heeft deze verbeteringen niet opgenomen.

Eene leemte van geheel anderen aard, die verholpen had kunnen worden, is, dat in den Floris de Vijfde een Wapenknecht van WOERDEN het woord voert, en toch niet onder de sprekende „Personaadjen" genoemd wordt; zie D. III. 355 en 421. En eene vrijheid, waaromtrent Mr. DA COSTA

zich niet verantwoordt, werd begaan D. IX. 99, waar de bekende dichtregel:

„Napoleon verscheen, en 't aardrijk is getroost!"

niet, zoo als in den druk van 1810, geheel met kapitale, maar met gewone letters is gedrukt.

Mr. DA COSTA zegt D. XV, 608: „Men zal het deze Editie toch wel tot geen vergrijp aanrekenen, wanneer zy b. v. de juiste spelling van namen (tenzij de afwijking in een stelsel of beginsel van den Dichter zelven lag) overal gemeend heeft te moeten in acht nemen." Wel verre van het in acht nemen der juiste spelling deze Editie, of liever haren Bewerker, als een vergrijp aan te rekenen, zullen velen hem met mij daarvoor dank zeggen, en er zelfs den wensch bijvoegen, dat van die vrijheid door hem een nog ruimer gebruik gemaakt ware. Want het is zoo als Mr. DA COSTA zegt, „onze groote Dichter kon zich soms op eigenaartige wijze in het schrijven van namen vergissen;" maar het is tevens waar, dat die „eigenaartigheden" niet „overal" in de nieuwe Editie hersteld zijn. Ik stiet althans bij het doorbladeren op de volgende, naar ik meen foutieve, namen: D. I. 135 *Glukstad*, 249 *Egipte*, *Thammus* (verg. 488), 416 *Fijlax*, 489 *Honslaardijk*, D. II. 93 *Selma*, D. IV. 482 *van Ipperen*, D. V. 404 en D. XII. 460 *Huyghens*, D. VI. 287 en 463, en VII 22 *Gesner*, D. VI. 459 en XV 53 *van Hogeveen*, D VI. 461 (2 maal) *Thompson*, 506 *Rubens*, 517 *Loofs*, D. VII, 18 en 22, en XV. 178 *Klopstok*, D. IX. 112 *Monen*, 285 *Doeza*, 366 *Waterlo*, D. X. 258 *De Kruijff*, D. XI. 17 *Gysbrecht*, 92 *Valkenaar*, 121 *Meier*, 124 *Wilmet*, 152 *Krayenhoff*, 214 *J. F. Bodel Nyenhuis* (verg. 277), 233 *Klyn*, XII. 131 *Institut*, 255 *Assasijnen*, 465 *Bartholyn*, XIII. 249 en 464 *Wassenberg*, 456 *Mahomethanen*, XIV. 502 *Le Brune*, XV. 51 *Oudhuys*, 53 *van Rooyen*, 60 *de Kasteleyn*.

Enkele namen, door B. goed geschreven, zijn in de nieuwe uitgave bedorven, als D. I. 489 *Klerkides*, D. IX. 10 *Berkheij*, 183 *Okker*, D. X. 213 *Thetys*, 219 *Uijlenbroek*, D. XII. 423 *Gijges*, D. XV. 201 *Frosmeuzler*.

Wat overigens den tekst der gedichten in de nieuwe uitgave betreft: uit hetgeen Mr. DA COSTA ons (D. XV. 602) mededeelt, blijkt, dat met groote zorg getracht is, dien zuiver te leveren, zoodat t. a. p. zelfs verantwoording wordt ge-

daan van de verbeteringen, die men gemeend heeft op enkele plaatsen te moeten aanbrengen. Wie zou daar wederom niet erkentelijk voor zijn? Zoo men mij intusschen vraagt, of het beoogde doel, voor zoover men dat althans van eenig menschelijk werk eischen mag, bereikt is: moet ik antwoorden, dat ik mij daaromtrent voor alsnog geene volledige uitspraak veroorloof; doch er openhartig bijvoegen, dat ik op dit punt niet al te gerust ben. 'k Herinnerde mij de misstelling uit *Jacobaas-Kannetjen*, zoo als het Kunst- en Letterblad die heeft:

„Met Glosters *walg* te streelen."

en ik vond dien onzin maar al te getrouwelijk D. XIV. 17 weder. Mijn oog viel op een klein stukje uit de Sprokkelingen, dat aldaar — wat we anders bij BS. vrij naauwkeurige correctie niet gewoon zijn — behalve den reeds vermelden naam *Klyn*, vier druk- of spelfouten heeft (*ongesnukt*, *benaaude*, *voor over*, *kucchend*), en telde er in de nieuwe editie (D. XI. 233) juist evenveel; op het citaat uit Maerlant, D. III. 462, waarin men, even als in de oorspronkelijke editie, driemaal *crappandine* leest .... doch genoeg om, ook met het oog op al het overige door mij aangevoerd, mijne vrees te wettigen, dat, ondanks alle aangewende zorg, de tekst der uitgave van BS. Dichtwerken door Mr. I. DA COSTA niet de correctheid bezit, waarvoor zij vatbaar was, en die men, in zulk een hoofdwerk onzer letterkunde, billijkerwijze mogt verlangen.

Het bijwerk, dat D. XV bevat, mag inderdaad belangrijk heeten, doch 't kan echter almede niet op volledigheid roemen. Op de *Titellijst der Oorspronkelijke Editiën* enz. mist men het *Nieuw Liederenboekje* of *Liedenboekje*, driemaal gedrukt, t. w. in 1813 en 1829, en de *Dichtstukjens op Zee*, uitgeg. in 1834, herdrukt in 1841; voorts de eerste drukken van *sommige*, en de herdrukken van *veel* andere werken. In den *Algemeenen Inhoud*, een alphabetisch register op al de gedichten, loopt het alphabet hier en daar in de war. In het belangrijk werk van Mr. J. PAN ontvangt men een hoogst nuttig toevoegsel; doch het moet bevreemden, dat de beide daarin voorkomende Registers, welke zich overigens, gelijk al wat wij aan die pen te danken hebben, door naauwkeurigheid aanbevelen, ingerigt zijn gebleven naar de oorspron-

kelijke uitgave der dichtwerken, en niet, zoo als men zou verwacht hebben, naar de complete verzameling, van welke zij nu een bestanddeel uitmaken.

XIV.

Mr. L. DA COSTAAS werk: *De Mensch en de Dichter Willem Bilderdijk*, zou mij, zoo ik het op den voet wilde volgen, stoffe geven tot menige bedenking of opmerking. 'k Bepaal mij, om der kortheid wille, ditmaal tot een viertal, en zulks te eerder daar ik vermeen, dat andere en meer bevoegde pennen dan de mijne zich scherpen, dit boek met hunne bijdragen te vermeerderen.

1. Bl. 131 en nogmaals bl. 423 wordt de dag van BD. tweede huwelijk gesteld op 18 Mei 1797. In mijne Bijdrage van 1850 bragt ik tegen die dagbepaling eenige bezwaren in, die den Schrijver onbekend schijnen gebleven. Zoolang ignoreren en wederleggen niet hetzelfde is, blijven mijne bedenkingen, die ik hier niet herhalen zal, van volle kracht. Vroeger stelde men vrij algemeen dat huwelijk in 1796, b. v. VAN HALMAEL in diens *Herrinneringen aan* B. van 1832, en Mr. H. J. KOENEN in het Aanh. op het *Alg. Wbk. v. Kunsten en Wetensch.*, en met het oog op verscheidene plaatsen uit 's Dichters eigen verzen was daarvoor wel grond. Immers den 3 Julij 1826 zong B. zijne Gade toe, Oprakel. bl. 148:

„'k Mag u weêr den heilgroet geven,
Dien ik *dertig* jaren lang
Uit mocht storten in mijn zang."

waarmeê overeenstemt de Geboortegroet van 1801, Poëzy III. 48:

„Hebt gy ooit aan de Uchtendkimmen
Dezen Jubeldag zien glimmen,
Zoo gelukkig of zoo blijd?
Vijfmaal mogt hij ons bestralen,
Sints mijn boezem zwoegt voor u," enz.

en die van 1802, ald. bl. 117:

„*Zesmaal* mogt aan 'shemels kimmen
Uw Geboortefeestdag klimmen,
Door mijn Feestgezang begroet."

Het voorgaande couplet wijst zelfs op 't jaar 1795, als dat waarin de Dichter „troost aan den boezem zijner Geliefde

vond." Dan, ik treed daarin thans niet verder. 'k Doe alleen opmerken, dat ook ten opzigte van andere familie-opgaven bij Mr. DA COSTA misstellingen of vergissingen schijnen plaats te hebben. JULIUS WILLEM overleed den 26 Aug. 1818, en niet 1819 zoo als D. XV. 174 voorkomt; die Jongeling bereikten den ouderdom van 20 jaar, volgens *De Mensch en de Dichter*, bl. 315, doch volgens anderen van 21 jaar, zie IMMERZEEL, in den Muzen-Alm. van 1831, en Mr. KOENEN, t. a. p.

Wat betreft het tijdperk vóór 1795: ook na al het door den hr. DA COSTA aangevoerde, blijven we behoefte gevoelen aan een onpartijdig berigt daarover, liefst van een tijdgenoot. Had b. v. KINKER het door hem eenmaal opgevatte voornemen mogen volbrengen, om zijne herinneringen ten dezen op het papier te brengen, ik acht het niet onwaarschijnlijk, dat voor de „vervreemding" der beide Echtgenooten meer zou zijn aan te voeren, dan wat de hr. DA COSTA, bl. 48 en 49 mededeelt. Ik voor mij kan nog niet gelooven, dat de Dichter in het eerste tijdperk zijns mannelijken levens zich huiselijk zoo ongelukkig heeft gevoeld, als men ons thans wil diets maken, en moest ik het, ik zou, met het oog op de uitgegeven gedichten uit dienzelfden tijd vragen: Wat is er van de waarde en de waarheid zulker poëzij?

2. Het komt mij voor dat de heer DA COSTA in dit werk meermalen blijken geeft, het getuigenis van anderen over te nemen, zonder dat zelf te onderzoeken. Zoo gewaagt hij bl. 45 van „de vele feilen van de eerste editie der Odilde," en bl. 194 van „de overtalrijke drukfeilen der eerste uitgaaf van den Treurzang van IBN DOREID. Ook B. heeft zich over beide uitgaven in gelijken geest uitgelaten, doch zonder grond, zoo als ik reeds heb doen opmerken in mijne vorige Bijdrage.

De „Proeve eener oordeelkundige beschouwing van sommige belangrijke onderwerpen betrekkelijk de *Ziekte der Geleerden*, van Mr. WILLEM BILDERDIJK," door Dr. STIERLING, wordt bl. 219 „een altijd onvriendelijk boek" genoemd, waarschijnlijk alleen op grond, dat B. er van gewaagd had, als van „een invectief" tegen hem. 't Is niet mogelijk op *vriendelijker* toon zijne bedenkingen voor te dragen, dan zulks door Dr. STIERLING is gedaan. Men oordeele uit deze re-

gels van het Voorberigt: „Wel overtuigd van mijne in 't oog loopende minderheid, wilde ik mij met een BILDERDIJK vergelijken, gevoele ik maar al te wel hoeveel ik met de Uitgave dezer *Proeve* wage, en aan hoe vele verkeerde aanmerkingen en liefdelooze oordeelvellingen ik mij zelven bloot stelle. Den regtschapen' Lezer intusschen zoowel als den kundigen Beoordeelaar moge mijne openhartige bekentenis genoeg zijn; dat mijn oogmerk geenszins is geweest, om als een openbaar of vijandig bestrijder tegen den heer B. op te treden, iets waarbij ik ook gewisselijk den onberedeneerdsten kans zou wagen, maar dat overtuiging alleen van de waarheid mijner voordragt, en het belang der zaak mij hebben aangespoord mijne gedachten meer algemeen te maken." En aan deze betuiging beantwoordt de inhoud des werks volkomen, gansch in tegenstelling met den toon van Mr. I. DA COSTA, die, bl. 445 er nogmaals op terugkomende, het noemt „het werk van dien jeugdigen Doctor, op wien het didactisch meesterdicht geen anderen indruk maakt, dan dat het hem opwekt om zijne wetenschappelijkheid eens te laten luchten" enz., waarop dan nog de naïve verklaring volgt: „Men zegt my, dat het boekje overigens niet veel om het lijf heeft." Het „boekje" van 331 bladzijden in gr. 8vo — Mr. DA COSTA zal het niet ingezien hebben.

3. Gansch onjuist is de voorstelling bl. 199, als of „vooral BS. onoverwinlijk geworden afkeer van de nieuwe Taal- en Spelwetten" oorzaak waren van de hatelijkheden, waaraan SIEGENBEEK in de Spraakleer en elders ten doel stond. De tijdens zijne afwezigheid ingevoerde spelregeling had B. nooit zeer geërgerd, had hem nooit bijzonder geinteresseerd en ook niet belet, van zijne terugkomst in 't vaderland af aan, steeds met den hoogl. SIEGENBEEK op den beste voet van vriendschap te staan. De wraak over de ingevoerde nieuwigheid — gesteld dat B. de zaak der spelling van genoegzaam belang achtte om daarover iemand lastig te vallen — die wraak zou dan ook, ruim zooveel als op SIEGENBEEK, hebben moeten neêrkomen op de hoofden van de hoogleeraren M. TYDEMAN en A. KLUIT, die in 1804 de nieuwe spelgronden ijkten en ten sterkste aanbevalen. Neen, de oorzaak van de bitsche aanvallen tegen het Siegenbeeksche taalstelsel en zijnen ontwerper lag niet in het stelsel zelf,

maar daarbuiten. De hoogl. VAN DER PALM zag juist, als hij meende dat SIEGENBEEKS vertoog over het *nochtan* der Ouden in den *Recensent ook der Recensenten* van 1823 de eerste aanleiding gegeven heeft, dat B. den hoogleeraar persoonlijk is begonnen aan te vallen; want — en dáár lag eigenlijk de knoop — B. had ongelijk en moest dat gevoelen, hoewel hij zijne bewering bleef volhouden. Nu sloeg de gekwetste eigenliefde tot wrevel, en deze tot de onzinnigheid over, die in 's Mans laatste taalkundige geschriften zoo menige bladzijde ontsiert, en vooral zijne Spraakleer — indien het werk overigens aan den eisch der wetenschap voldeed — tot een onbruikbaar boek zouden maken.

Van deze Spraakleer zegt de heer DA COSTA, bl. 321, dat „de Schrijver zich zelven in dezen stelselmatigen arbeid minder voldeed." Dat het werk anderen niet voldeed, is mij bekend; doch dat het den Schrijver zelven dit niet deed, is mij tot hiertoe niet gebleken. Een voornaam verdienste der Spraakleer is geweest, dat zij de *Beoordeeling* van den hoogl. KINKER heeft uitgelokt, een boek, waarvan de heer DA COSTA het niet de moeite waardig achtte te gewagen.

4. De heer DA COSTA doet zich, dunkt mij, wat al te veel te goed in den lof, aan B. toegezwaaid door SOUTHEY, wiens vers aan CUNNINGHAM men hier bl. 345 vertaald, en bl. 462 in het oorspronkelijke terugvindt, nadat het ons door denzelfden Heer bij vorige gelegenheden reeds eenen andermaal is medegedeeld. Wegens dichterlijke schoonheid verdiende het stukje die onderscheiding toch wel niet. Het bevreemdt mij intusschen dat de hr. DA COSTA hier noch elders gewag maakt van de zonderlinge ontmoeting van den hr. S. VAN BAALEN, door hem beschreven in zijn even belangrijk als onderhoudend *Tweede Reistogtje door een gedeelte van Schotland*, bl. 42 en volgg. Deze maakte, op de genoemde reis, in 1840 persoonlijk kennis met SOUTHEY, bij welke gelegenheid, in een gesprek over letterkundige onderwerpen, de Engelsche dichter geen kennis scheen te dragen dat zijn *Roderick* in het Hollandsch was vertaald. Men heeft die ontmoeting in verschillende tijdschriften besproken, en het doen voorkomen, als hadde de Dichter met den vreemden bezoeker den draak gestoken. Mijn stadgenoot was er de man niet voor, om zich zoo ongemerkt te laten vangen en

*

meênemen! Ligtelijk had men zich het feit kunnen verklaren, als men had bedacht, dat SOUTHEY in dat eigen jaar 1840 door eene stompzinnigheid werd bevangen, die tot aan zijnen dood (22 Maart 1843) toenam, zoo als ik berigt vind in mijn Leipziger *Conversations-Lexikon*. Een mijner vrienden deelde mij nog mede, dat SOUTHEYS geestverzwakking en geheugenloosheid, volgens het schrijven zijner vrouw aan Mrs. SIGOURNEY, in den laatsten tijd zijns levens zoo groot was, dat hij twee jaren voor zijnen dood de hand niet op het papier kon zetten en ten laatste krankzinnig overleed.

XV.

Bij voortduring wordt door velen prijs gesteld op de aanvulling van de belangrijke verzameling van BS. *Brieven*, door MESSCHERT uitgegeven. Dit blijkt uit het van tijd tot tijd publiek maken van zoodanige onuitgegeven opstellen, die voorzeker nuttige bijdragen behelzen tot het kennen en waarderen van des grooten Dichters leven en karakter. Sedert mijne *Bijdrage* van 1857 verschenen wederom de volgende:

Een Brief aan Ds. P. CHEVALLIER, *van* 27 *Maart* 1824, geplaatst vóór: *Eene Stemme uit den Jare* 1823. *Ter aanprijzing der Bijbelverspreiding.* (*Amst.* 1859). Dit niet veel beteekenende opstel werd reeds vroeger afgedrukt in *De Nederlander van* 2 *Nov.* 1854.

Een brief aan den heer VAN HAERSMA, *ambachtsheer van Nederhorst-den-Berg, van* 29 *Januarij* 1815, (behelzende de verklaring van een oud opschrift) geplaatst in NIJHOFFS *Bijdragen voor Vad. Gesch. Nieuwe Reeks, D. I. bl.* 313 *en* 314.

Twee (*Fransche*) *Brieven van het jaar* 1811, medegedeeld door Dr. A. H. ISRAËLS, in *De Navorscher* van 1859, no. 8.

Door de welwillendheid van een mijner vrienden ben ik in de gelegenheid deze Bijdrage te besluiten met een onuitgegeven franschen Brief van het jaar 1816, op hetwelk MESSCHERTS verzameling slechts vier Brieven bevat, en gerigt aan een' bloedverwant, zich toen te Amsterdam ophoudende. Hij luidt dus:

Amsterdam ce 26 Août 1816.

Monsieur, mon Parent,

J'ai reçu votre lettre, datée du 15 courant, qui m'a été présentée par Mad^elle^ R..... T....., dont la visite m'a fait bien du plaisir, quoique mêlé avec des émotions différentes.

Pour la dite lettre, elle m'a fait peine à bien d'égards. Je n'entrerai dans aucun détail. Vous savez mes principes; et ma manière de voir ne vous est point du tout inconnue; mais, quoique par vos relations vous devriez en être informé, il parait que vous êtes bien étranger à tout ce qui me regarde. Je ne sais combien de part vous avez aux perfidies qu'on m'a fait à moi et à mes enfans dans une affaire qui vous regardait autant qu'une autre personne, que je ne nommerai pas, et je n'en veux pas à vous; mais au moins il est assez connu, tout ce que j'ai souffert depuis l'abdication du bon roi LOUÏS, et quels en ont été les résultats. Tombé dans un état d'enfance, c'est depuis 1810 que je ne me mêle plus d'affaires publiques ou privées, que je ne vois plus de monde et que je ne reçois plus de lettres. Je n'ai donc rien sçu de votre sort, et c'est avec effroi que j'en apprends quelques détails par la vôtre, à laquelle j'ai fait une exception, mais qu'il me serait bien dûr de répéter. Je ne vis que dans un isolement absolu; et, affaibli et épuisé comme je le suis au delà de tout ce qu'on pourrait s'imaginer, mon existence en dépend. La situation où je me trouve, m'ôte tout moyen d'être utile à qui que ce soit, manquant de moyens, d'amis, et de toute espèce d'influence. Pour votre aimable enfant, j'en suis touché vivement, et plût à Dieu que je pusse lui offrir les soutiens qui me manquent à moi-même! Il me sera bien doux de la voir de temps en temps, si la solitude chez moi ne la rebute pas. Mais au reste n'y versez point d'amertume par des plaintes où je ne puis rien, et laissez-moi finir mes derniers jours dans l'oubli du monde entier et de tout ce qui s'y passe.

Adieu, et soyez persuadé que je ne garde aucune rancune et que je compatis aux malheurs que vous me traciez, d'autant plus qu'à mon âge et avec mes infirmités je n'en puis démêler la source ni en arrêter les progrès. Adieu encore une fois! je suis toujours

Votre bienveuillant ami et parent,
W. BILDERDIJK.

Monsieur,
Monsieur J. R..... T.....,
Docteur en Droit etc.
à
Amsterdam.

VADERS WENSCH EN MOEDERS WIL.

EENE SCHETS UIT HET HUISELIJK LEVEN.

Naar het Zweedsch bewerkt

DOOR

S. DE B.....

Tusschen Zweden en Göthaland loopt eene bergachtige streek, de gemeenschappelijke aanrakingslijn van twee rijken en drie provinciën, en als het ware een dam, door de Natuur opgeworpen als een scheidsmuur voor al de omliggende meiren en stroomen. Dat bergland ligt nog voor een groot gedeelte woest, en bestaat hoofdzakelijk uit moerasgrond, met kale, naakte heuvels hier en daar er tusschen. De dorpen liggen er dan ook op aanmerkelijke afstanden van elkander, en zijn overigens slechts klein. Menschen — zulke onbeduidende artikelen in het gewemel eener groote stad — worden hier met regt aangemerkt als zeldzaamheden; en het eenige teeken dat het geen onbewoond oord is bestaat in het timmerhout, dat goudgeel in het bosch ligt, of in het eentoonige gedruisch van eene werkende zaag. Geen landmans-zang, geen scherpen van zeissen of sikkel, geen geklingel der belletjes van grazende kudden — niets van dat alles stoort hier den eenzamen voetganger in zijne mijmeringen; maar dikwijls staat hij verbaasd over de doodsche stilte, die hem overal omringt, en die slechts nu en dan wordt afgebroken door het schelle geschreeuw van enkele moeras-vogels.

Deze kenteekenen van doodschheid en woestheid geven echter niets indrukwekkends aan het tusschen de bergen liggende laagland, dat integendeel een somber en bedrukt aanzien heeft. Mismoedig schijnt de Natuur tegen de overmagt van zooveel ongunstige omstandigheden te worstelen; der bergen Fauna waart met stroeven, strengen blik door de bosschen rond, en Flora tooit zich niet met een krans. Een weinig nattigheid te min of te veel doet het schaarsche en schamele plantgewas verdorren of verdrinken. Kwijnend gras, met uiterst dun gezaaide wilde bloempjes er tusschen, is het eenige tooisel dat er de velden siert, en struiken en bergstammen zijn er al het geboomte.

Ook het dierenrijk is er karig vertegenwoordigd, en kwijnt

er en verbastert. De kikvorsch is de voornaamste bewoner van de weeke gronden; en in de nabijheid der steenrotsen gluipt en sluipt de lynx rond; als het avondrood de kimmen kleurt doen de roofvogels de lucht weergalmen van hun gekras, en als de dageraad aan den horizon begint te gloren komt de leelijke das uit zijnen schuilhoek te voorschijn, van onderen nat, en graauw als asch; zelfs terwijl de nacht zijnen sluijer uitgespreid houdt over alles, verraadt zich de aanwezigheid van het onbehagelijke in der padden gekwaak en in der beeren gebrom.

In dit weinig aanlokkelijke dal, omstreeks in het midden, ligt eene eenzaam staande menschen-woning, de Skugga genaamd, welke al hare waarde ontleent aan den daarbij behoorenden zaagmolen, die in beweging gebragt wordt door den stroom der daar langs loopende rivier. Deze plek is voor het overige van hoegenaamd geen belang. Het is niet eens een vrij goed, maar, even als de overige omliggende hoeven, een pachtgoed dat onder het landgoed Hvitafall behoort, hetwelk als een veelomvattend gebied het gansche laagland in zijne grenzen sluit. Doch dit landgoed zetelt niet, gelijk de Skugga, midden in het dal als op den troon der armoe, maar is te vinden aan deszelfs zuidelijke grens, niet ver van den oever der Rox-rivier, waar het een sieraad is voor heel den omtrek.

De Skugga was destijds, dat wil zeggen ten tijde waarop ons verhaal een aanvang neemt, gepacht door opzigter SILFVERSTJERNA, wiens jonge zoon HERMAN thans aan den geëerden lezer dient te worden voorgesteld. In de afgelegene ouderlijke woning was HERMAN opgegroeid in onschuld en vrede. Geen speelmakker had hij om met hem de lengte der dalen te meten of hem te verzellen naar een der omliggende bosschen, waar hij ook zelf niet dikwijls kwam, doordien hij liever thuis zat met een boek. Gebeurde het echter somwijlen dat hij zich in het bosch bevond, dan klonk toch nooit van zijne lippen een of ander vrolijk lied; en nooit zag men hem „ravotten" tegen de heuvelen op, of opklauteren tegen de steile rotsen, of de door hem opgeschrikte dieren najagen. Als HERMAN uitging, dan wandelde hij, maar draven of hollen deed hij nooit. Hij stapte al lezende over den weg, zat in gepeins verzonken op eene groenende graszode, zocht in de

moerasgronden naar zeldzame wortels en gewassen, staarde met een tevreden glimlach naar het rozenroode uitspansel, luisterde naar eenen verre in het bosch neerbulderenden waterval, en schouwde van de toppen der bergen naar die wereld, van welke hij tot nog toe zoo weinig had gezien. Tot dusverre, namelijk, had hij van heel de wijde wereld nog niets anders gezien dan de stad Linköping, en ook het landgoed Hvitafall, waar HERMAN van tijd tot tijd een bezoek bragt met zijne ouders, wanneer hij in de vacantie-dagen te huis was van de school in Linköping.

Toen hij deze school en het daarbij behoorende gymnasium doorloopen had, restte HERMAN, even als zijnen medescholieren, nog de akademie; maar in de geldelijke omstandigheden zijner ouders lag daartegen een onoverkomelijk bezwaar, en slechts aan de edelmoedigheid van den eigenaar van Hvitafall, van landheer WINTERWIND, had men het te danken dat HERMAN de groote reis konde aanvaarden.

Doch eer hij vertrok was het zeer natuurlijk, dat hij naar Hvitafall ging om afscheid te nemen van zijnen weldoener en diens vrouw en hunne twee dochters, IZABELLA en de kleine MARIE. Eerstgenoemde, drie jaren jonger dan HERMAN zelf, was in vroeger dagen menigwerf zijne speelgenoote geweest; doch toen zij wat grooter begon te worden onthield zij zich van die spelen en ruimde hare plaats in aan haar zusje, zich zelve op eenen behoorlijken afstand houdende. MARIE was dus in den laatsten tijd de vertrouweling geweest van HERMAN; ook nu kwam zij hem vriendelijk te gemoet huppelen, en eer hij nog den tijd had om op den grond te komen uit de hemelhooge sjees of, om er den bijnaam aan te geven waarmede die algemeen werd bestempeld, uit de giraffe (als het ding in beweging was deed het niet anders dan waggelen, het stond heel hoog op de beenen, alias wielen, en de bruine bak prijkte met een aantal vlekken) — eer HERMAN, zeg ik, heelhuids op zijne beenen stond op den grond, hing MARIE reeds om zijnen hals, en werd door den jongeling onder streelen en liefkozen het bordes op gedragen. Hier werd hij ontvangen door de vrouw des huizes. Aan hare zijde bevond zich IZABELLA, die onder het maken van de welkomst-dienaresse niet beletten kon dat een levendige blos haar gelaat overtoog met een waren purpergloed. Door

een prachtig portaal begaf men zich naar de niet minder prachtige vertrekken; en in het kleine salon aangekomen, noodigde de gastvrouw haren bezoeker om naast haar te komen zitten op de sofa, waar zij hem vervolgens de eer deed hem zelve gezelschap te blijven houden.

Mevrouw WINTERWIND was eene dame van middelbaren leeftijd, die gekleed ging met den meesten smaak, hoezeer juist niet met de meeste zuinigheid. Zij had een fijn gelaat; haar blik was levendig en vol vuur; en hare lange gestalte had iets deftigs, iets voornaams.

Nu werd er een gesprek aangevangen, waarin, tegen allen levenstoon aan, de gastvrouw genoodzaakt was het hoogste woord te voeren; want op alles wat zij zeide waren HERMANS antwoorden òf zoo lakoniek òf zoo afgetrokken, dat het menigmaal eene kunst mogt heeten ze in verband te brengen met het ter sprake zijnde onderwerp. Die kunst echter bragt mevrouw WINTERWIND ten uitvoer met bekwame hand, of beter gezegd met bekwame tong, en zij was heerlijk op dreef om hare groote begaafdheden als redenaarster op die wijze ten toon te spreiden, toen zij uit de kamer geroepen werd om zich te bemoeijen met het huishoudelijk bestier. HERMAN bleef dus met IZABELLA alleen. Hij ging naar een der ramen en begon met zijne vingers op de glasruiten te trommelen; zij zat te bladeren in een stapel muziek. Het duurde echter niet lang of HERMAN keerde zich om en verzocht haar „de Jorsal-vaarder" eens te zingen, zijnde een algemeen bekend lied en een zijner lievelings-stukken. Dit lied bezingt een dapperen ridder, die heen gaat trekken naar verre landen, doch eerst afscheid neemt van zijne beminde, waarbij zij wederzijds elkander troosten met de hoop op een spoedig wederzien. De schoone zangster mogt echter ditmaal het genoegen niet hebben „de Jorsal-vaarder" ten gehoore te brengen; want naauwelijks was zij begonnen of de gastvrouw kwam in de kamer terug, zoodat men met regt zou kunnen zeggen, dat de draad der liefde door haar werd afgesneden.

„Ik zie met genoegen dat gij oplettend zijt jegens onzen gast," begon de moeder, te gelijk haar scherpziend oog over de zangster en den hoorder latende glijden, waarop zij er, zich tot laatstgenoemden wendende, op liet volgen: „Gij

moet ons niet kwalijk nemen, mijn man en mij, dat wij u hier zoo alleen laten; maar gij weet wel, beste HERMAN! wij beschouwen u niet als een vreemd."

„O, mevrouw..... gij zijt..... wezentlijk..... al te....."

„Maar gij zult nu wel spoedig vreemd voor ons worden, vrees ik. Als gij eens eenige jaren weg zijt en gij koomt dan weder thuis, dan kent gij ons niet meer. Maar neen, beste HERMAN! dat geloof ik niet. Ik geloof niet, dat zulk een brave jongen zijne vrienden geheel en al zal vergeten."

„Neen, nooit, nooit!" antwoordde hij met eene warmte, die een blos te voorschijn bragt op zijne wangen.

„En wanneer denkt gij ons voor goed te verlaten?"

„Mijn plan is om overmorgen te vertrekken."

„Mijnheer VILLT, gaat die te gelijk met u? Is dat niet zoo bepaald?"

„Ja, mevrouw!"

„Dan zult gij een zeer vrolijken reisgenoot hebben; maar apropos..... nu ik over hem spreek denk ik aan zijnen voorganger in die betrekking, den jongen SCHESMER. Waarlijk, ik heb nog maar zelden een jongmensch gezien van zooveel levenstoon als die SCHESMER was: die zal stellig wel vooruit komen in de wereld. Mogt hij nog aan de akademie zijn, dan zult gij mij zeer verpligten als gij hem de groete doet van Hvitafall."

„Ik zal niet mankeren."

„Maar nu ook een woordje over u zelven, over uwe al te groote inspanning in het studeren. Ik weet hoe dat gegaan is op de Skugga; maar span u toch, in vrede's naam, niet zoo overdreven in als gij te Upsal zijt."

„Och, gekheid!"

„Neen, geloof mij, lieve, beste HERMAN!" zeide mevrouw WINTERWIND, en streek zich met den zakdoek over den mond. „Duizenden en duizenden hebben te Upsal, door al te veel te studeren, hun verstand of hunne gezondheid verloren. Gij moet mij uitdrukkelijk beloven dat gij niet al te druk zult studeren, want anders... (ha, daar is papa!)... anders zou ik mij al te ongerust over u maken."

Op den drempel van de kamerdeur stond nu een man, kort en dik van gestalte, met eene pen achter het oor en een groot kantoorboek op den arm. Een huisjapon van ge-

bloemd katoen hing open om zijn lijf; maar de bloemen waren als bezaaid met een talloos tal van inktstrepen. De kleur van zijn gelaat was rood, en lichtblond die van zijn hair, terwijl onder een breed gewelfd voorhoofd een paar donkerblaauwe oogen vonkelden.

Niet zoodra werd hij HERMAN gewaar, of met een gelaat waarop ware vreugde te lezen stond snelde hij op hem toe, en omarmde en verwelkomde hem met de hartelijkste woorden. Wel waren HERMANS lippen stom, of stamelden slechts gebrokene dankbetuigingen, maar uit zijne oogen vol tranen sprak een dank, veel welsprekender dan woorden. Doch mijnheer WINTERWIND maakte spoedig een einde aan dit gesprek, en liet, in de korte pauze die nu volgde, zijn vlugge blik van HERMAN op IZABELLA vallen, en van haar weder op HERMAN, waarvan het gevolg werd dat de wangen van het meisje door een gloeijend inkarnaat overtogen werden, dat oogenblikkelijk werd gevolgd door een blos zoo rood als vuur op de wangen van HERMAN. De oude heer gaf nu aan de jonge lieden den raad om eene wandeling te doen in het park en, zooals hij dien raad toelichtte, de *serre* (d. i. den wintertuin, de oranjerie) eens te bezigtigen, een bezoek te brengen in den bessentuin en zich te vermeijen in den pruimenboogerd. Dat voorstel werd gereedelijk omhelsd; en toen mevrouw haar voornemen te kennen gaf om mede van de partij te zijn, werd zij daarin verhinderd door haren man, die haar verzocht om te huis te blijven, daar hij haar over een en ander te spreken had.

„BELLA!" sprak de moeder nu tot hare dochter, „gij moest de kleine MARIE medenemen! Zij zal geen ongeluk krijgen, vooral niet nu gij er bij zijt, beste HERMAN. Maar toch, ik vertrouw haar aan u toe, dat gij goed op haar passen zult en een waakzaam oog houden dat zij zich niet al te moe draaft. Doe een doek om, BELLA! en zet uwen grooten hoed op! — (Hierop ging HERMAN met het lieve meisje heen, en de moeder wendde zich nu tot haren man, doch met eenen geheel anderen toon in hare stem:) Nu, ik moet zeggen, DANIËL! dat ik geen hoogte meer van u heb. Ik zeg u nogmaals, en ik blijf er bij, dat die twee verliefd zijn op elkander. Dat zou een blinde kunnen zien, laat staan dan iemand die twee goede oogen heeft; en ik heb daar straks even aan de

deur staan luisteren en gehoord hoe BELLA met eene bevende stem begon te zingen van....."

„Zeg eens: hebt gij aan ERLAND een half mud rogge laten geven?"

„Ja."

„Dat is vrij onnoozel van u, donderdagsch onnoozel."

„Waarom mij dat dan niet gezegd, dan begrijpt gij dat ik het niet gedaan zou hebben."

„Gezegd! wat hagel, ik kan toch niet denken dat ik u alles moet zeggen! Moet ik u dan zeggen dat gij moet eten en drinken en dat gij niet in het water moet loopen? Wij hebben er waarlijk in menigte op ons landgoed, die het beter verdienen om geholpen te worden dan die slenterbroer. Slenterbroer, Slenterbroer! Op de honderd zijn negen en negentig slenterbroers. Gij kunt geen mensch meer vertrouwen, geen sterveling, niet eens mij." Hier maakte hij eene pauze, haalde adem, en liet er op een toon van leedwezen op volgen: „Maar het is toch bedroevend dat het zoo is — vindt gij niet, kindje?"

„Ik zou daarover mijn hoofd maar niet breken! Gij kunt het toch niet veranderen: wat gaat het ons aan, of de menschen van slenteren houden en lui zijn?"

„Wat gaat dat ons aan? Maar met niet te slenteren en niet lui te zijn zou iedereen dubbel en dwars zijn brood kunnen hebben; als de menschen maar wilden!"

„Maar als ze nu niet willen, moeten wij ons dan daarover een harnas aantrekken?"

„Wanneer is het geweest?"

„Wat?"

„Dat gij hem die rogge hebt laten geven?"

„Kort na Sint-Jan."

„Maar den dag?"

„Het is geweest in de eerste week na Sint-Jan, in het begin, geloof ik, op een maandag of een dingsdag."

„Of een woensdag, of een donderdag, of een vrijdag, of een zaturdag: dat begrijp ik. Maar den datum?"

„Ja, dat weet ik waarlijk niet."

„Hm!"

De landheer legde nu het kantoorboek op den schouder van zijne vrouw, teekende er een half mud rogge aan ERLAND

in aan; en dit gedaan hebbende, begon hij zelf over het onderwerp, waarover hij daareven had heengesproken.

„Zij zijn dus verliefd op elkander, zegt gij?"

„Zooals ik al lang gezegd heb. Maar ik moet bekennen dat ik niet weet hoe ik het met u heb, DANIËL! zóó helpt het niet veel of ik u iets laat beloven, als gij toch geen woord houdt. Als HERMAN hier kwam, hadt gij mij beloofd, zoudt gij mij behulpzaam zijn om te zorgen dat hij niet met BELLA alleen bleef; en toen ik u daar straks laat roepen, duurt het eene eeuwigheid eer gij komt."

„Ja, ik gaf er den brui van."

„Den brui van?"

„Ja, ik geef er den brui van om voor schildwacht te spelen bij mijne eigene dochter. Zij is geen schaap, om te weten wat haar past; en HERMAN, dit zult gij mij toch toestemmen, ziet er niet uit als een gluipende wolf?"

„HERMAN is een goede jongen, ja!" antwoordde mevrouw met eene zeer dubbelzinnige schakering in den toon waarop zij de op één na twee laatste woorden uitsprak.

„Zwijg maar," viel de landheer haar driftig in de rede. „Ik weet al wat gij zeggen wilt; dat heb ik al dikwijls genoeg gehoord. Maar de jongen zal met der tijd een man worden, en voor hetgeen ik aan hem te koste leg bekrimp ik uwe inkomsten met geen enkelen penning. En zooveel is ten minste zeker, dat HERMAN een vrij wat knapper vent zal worden dan die saletjonker van een SCHESMER, uw protégé, dien gij gaarne tot schoonzoon zoudt willen nemen, als ik u alleen baas liet. Ik, WINTERWIND, ik een Stokholmer tot schoonzoon! Ik, die er mijne hand niet om verdraaijen zou, al zag ik de vermaledijde stad verzinken of verbranden."

„Waartoe zullen wij nu redetwisten over SCHESMER, beste DANIËL? Ieder heeft zijne eigene begrippen. Ik voor mij, ik geloof dat het een staaltje van mijnen pligt is om te zorgen voor de toekomst en het geluk van mijn kind; gij daarentegen schijnt die zaak minder zwaar te tillen. Wie weet wat HERMAN aan BELLA kan zeggen, allerlei gekheid misschien, om haar het hoofd op hol te brengen en hare gemoedsrust eens voor al te vernietigen. En daartoe heeft hij nu eene schoone gelegenheid, dat verzeker ik u! nu gij den dwazen inval gehad hebt — ik begrijp waarlijk niet hoe het in een

gezond brein is kunnen opkomen — om hen alleen het park in te zenden, en mij te beletten om mede te gaan. Ik ben toch moeder, zou ik mij verbeelden. Neen, het is eene snuggere streek van u geweest, dat moet ik zeggen! Heere, Heere, ik sta op gloeijende kolen! Arme, arme BELLA! wie weet hoeveel onzinnige ideën gij in uw hoofd zult krijgen, en hoeveel slapelooze nachten de toekomst u baren zal — en dat alles door de snuggerheid van uw vader! Maar wijt het dan niet aan mij! Ik heb al gedaan wat ik kon; ik ben bij u gebleven zoolang als mijn man mij liet begaan; en toen, arme BELLA! toen heb ik toch nog gedaan al wat in mijn vermogen stond, door u de kleine MARIE mede te geven als eene bescherm-engel!"

„Beste GUSTA! dat is immers altemaal onzin!"

„Neen, het is mijn moederhart dat schreit over ons arme.....

„Goed, goed, dat weet ik nu eenmaal!"

„Hij kan immers allerlei gekheid praten met BELLA?"

„Welnu, laat hij gekheid praten, zoolang als zijne tong dienst wil doen! waarom zouden ze niet eens onschuldig mogen dollen? Wat schaadt dat? Ik heb zoo veel gekheid gepraat van mijn leven, misschien wel met honderd meisjes vóór u. Daar steekt volstrekt geen kwaad in."

„Maar gekheid kan met der tijd meenens worden."

„En dan? Is HERMAN niet een brave, oppassende, verstandige jongen? Wees verzekerd dat hij wel voort zal komen in de wereld; en ik zie er volstrekt zulk een groot onheil niet in als BELLA zulk een jongen tot man kreeg."

„Neen, maar heil zie ik er ook niet in, ons kind te laten trouwen met den zoon van een armen opzigter."

„Van een armen opzigter!" riep mijnheer WINTERWIND. „Wat hagel, wat komt het er op aan wat de vader is, als de zoon maar in staat is om den kost te verdienen voor vrouw en kinderen. Ik, ik schat de menschen naar hunne eigene verdiensten; en HERMAN is een verdienstelijke jongen. De zoon van een opzigter! Wel, heb ik ooit van mijn leven! Zulk eene hooge borst te zetten! Eilieve, wat zijn uwe eigene kinderen dan meer, dan de dochters van een opzigter! Ben ik zelf geen opzigter geweest indertijd, al schelden ze mij nu uit voor landheer? En gij, mevrouw! asjeblieft zijt gij iets

anders dan de dochter van een opzigter?... Daar staat gij nu! Wat hebt ge nu nog meer tegen hem in te brengen?"

„Die vraag is moeijelijk zoo in een oogenblik te beantwoorden. De waarheid wil niet altijd...."

„Ja, precies: de waarheid wil niet altijd gehoord wezen, maar ditmaal zult gij die hooren, of gij wilt of niet. Heb ik ooit gehoord! Dat zet me een benepen gezigtje of ons het zwaarste ongeluk boven het hoofd hangt; dat schermt met moederhart en toekomst en geluk en gemoedsrust van ons arm kind, zegge arm kind! Maar op den keper beschouwd is het niet anders dan pure ijdelheid en hoovaardij: dat zeg *ik* u. Ik begrijp zeer goed waar gij heen wilt. De aanstaande schoonzoon op Hvitafall moet een groot heer zijn, een man uit de fijne wereld, die grove verteringen weet te maken van schoonvaders geld: een vergulde bankroetier, een hoogwelgeboren straatslijper, een spring-in-'t-veld uit Stokholm! Neen, hei daar!" riep hij, en gaf een slag met zijne vuist op het groote kantoorboek, dat het klonk als een kanonschot, en dat zijne vrouw drie voet achteruit sprong van schrik; „hei daar, zeg ik! Eer dàt gebeurt zal ik toonen dat ik ook iets te zeggen heb."

„Maar, mijn goede, beste DANIËL! ik heb immers geen enkel woord gespr....."

„Hebt gij mij niets belangrijkers te vertellen dan dat onze BELLA verliefd is?"

„Is dat nog niet belangrijk genoeg?"

„Ik kan mijn tijd vrij wat beter besteden dan met zulke beuzelpraat."

„Zeg dàt toch niet, man!"....

„Beuzelpraat, anders niet! Dat een jong meisje verliefd wordt vind ik even natuurlijk als dat eene eend barrevoets loopt."

Mevrouw WINTERWIND begon te lagchen en klapte den knorrenden ega op zijne wang. „Maar zeg nu eens eerlijk," zeide zij, „heb ik ERLAND meer rogge laten geven dan hij had moeten hebben?"

„Met hem zal ik ook eens afrekening houden, daar kan hij staat op maken."

„Dat is niet meer dan billijk; en nu begin ik te begrijpen, niet waar, dat gij eigentlijk zoo boos zijt op hem."

„Op hem ook al."

„Ook al! Dus op nog meer anderen ook: nu, dan verwon-

derd het mij niet dat gij zoo uitgevaren zijt en dat gij zoo onredelijk zijt geweest." En de tranen kwamen mevrouw WINTERWIND in de oogen.

„Ha, ha," mompelde de landheer, „komen nu de waterlanders voor den dag! dat ontbrak er nog aan!" En zoo trad hij naar de deur, en ging de kamer uit, bij zich zelven mompelend: „Hm... Ik onredelijk, ik!... Die vrouwen, die vrouwen!... Als ze met praten haar zin niet kunnen krijgen, dan proberen zij het met grimmen... Maar ik kan mijn tijd wel beter gebruiken... Hm!"

Terwijl het hier medegedeelde gesprek werd gevoerd in het kleine salon, wandelde HERMAN met IZABELLA en MARIE den tuin door, die overal prijkte met de gaven uit den hoorn des overvloeds van het herfstgetij. In het loover der appelboomen blonken en glinsterden duizenden goudgele en purperroode bolvruchten; een talloos tal van peren, gezwollen van haar lekker sap, zag men neerwaarts gebogen en zich als het ware vriendelijk aanbiedend aan de hand die ze zou willen plukken; van over-rijpheid hingen de pruimen in tweeën gebarsten aan den stengel; ontelbare druiven tooiden de wijd om zich heen grijpende wingerd-ranken; de volrijpe kruisbessen vonkelden tusschen hare dorens; en millioenen aalbessen hingen in zware trossen aan de boomen, die te hijgen schenen onder de tot plukken rijpe vracht. Maar hoe ook de herfst zich beijverd scheen te hebben hier al zijnen rijkdom ten toon te spreiden, waren al die schatten niet in staat de aandacht te boeijen van het wandelende drietal, schier niet eens een verlangenden kinderblik tot zich te trekken. De wandelaars vervolgden hunnen weg door al die heerlijke vruchten heen, als vreesden zij dat de natuur in het rijpe sap vergif kon hebben gemengd; eene vrees, die echter nu en dan bleek niet gedeeld te worden door de kleine MARIE. De andere twee echter stapten onder een plegtig stilzwijgen en met statigen tred aanhoudend verder over het bezande voetpad. Het vermaak van de wandeling scheen weinig benijdenswaard. Desniettemin was aan geen van beiden te bespeuren, dat zij verlangend waren naar het einde van den togt. Zoo bereikten zij ten laatste de grens van den vruchtboomen-gaard en het begin van het park, welks liefelijke geuren hun te gemoet kwamen uit priëeltjes en grotten. Maar te vergeefs noodde de lommerrijke grot tot ver-

trouwelijkheid, en vruchteloos leerde het zacht gesuis door het loover der bosschaadjen een warm en innig lispelen. Al de vogelen in de twijgen kweelden en tjilpten, ieder blaadje in het park bewoog zich suizelend op den adem van een zoelen liefelijken luchtstroom; maar niets van dit alles vermogt de wandelaars aan te sporen tot navolging. Integendeel, zij schenen veeleer een voorbeeld te nemen aan de stomme steenklompen die, uit het hart der aarde gedolven, elkander nog nooit een vriendelijk woord hebben toegevoegd. HERMAN liep als een bewegelijke mummie, en IZABELLA zweefde zwijgend naast hem voort.

Zag men beider hemelsblaauwe oogen en beider glinsterend blonde lokken, dan zou men gezworen hebben dat HERMAN en IZABELLA broeder en zuster waren. Doch lette men dan op hare fijne kleeding en op zijn grof gewaad, of sloeg men de ernstig-bedaarde manier van zijn van HERMAN gade en den vluggen, levendigen omgang van IZABELLA, dan moest men al spoedig tot de overtuiging komen, dat deze twee jongelieden geenszins takken konden zijn, ontsproten uit een en den zelfden stam.

HERMAN was een jongeling van middelbare gestalte en van een ligchaamsbouw, die beloofde bestand te zullen zijn tegen het gif der kamerlucht en tegen den ondermijnenden invloed van het zittende leven. De uitdrukking van zijn gelaat was ernstig en bedaard. In eene regte lijn met het voorhoofd ging de neus neder (iets zeldzaams bij ronde aangezigten) en vormde een edel profil, ofschoon men niet kon ontkennen dat de mond iet of wat te klein was, voornamelijk in vergelijking bij deszelfs naburen, de volle wangen, die, even als andere bloeijende staten, derzelver gebied hadden uitgebreid ten koste van de grenzen van den nabuur. Maar dit kleine gebrek, zoo men het al opmerkte, zag men gaarne over het hoofd, zoodra men een blik opving uit HERMANS donker azuurblaauwe oogen, die straalden vol goedheid als een paar hemelbollen vol goede engelen, waarbij ze die eindelooze diepte hadden, die zoo wonderschoon omhoog blikt uit de donkerblaauwe zee; en het eenige waarover men te klagen had was, dat de eigenaar van die oogen ze zoo zelden opsloeg, maar ze met meerder volharding dan de ijverigste botanist als neergeboeid hield op het gras. Toen HERMAN daar zoo liep met neergebogen hoofd,

konde men reeds het begin opmerken van die kromming der schouders, die doorgaans het onderscheidende kenmerk is van den studieman, eene onderscheiding, die niemand hem benijdt. Voor het overige rondden zich de schouders tot twee welgevormde heuvels, en zijne armen waren goed geëvenredigd van maaksel; doch de linker, gewoon om bij het naar school gaan eenige boeken te omvatten, had de vrijheid van beweging reeds verleerd en hing stijf naast hem neer. HERMANS gang was ook niet van de beste. Het scheen alsof hij in zijnen leeftijd heel iets anders te doen had gehad dan te wandelen voor zijn vermaak; althans nu, nu hij voetje voor voetje moest gaan, liep hij niet, maar hij sleepte zijne voeten door het zand.

IZABELLA daarentegen was eene levendige vlugge gestalte, wier voetzool naauwelijks den grond raakte, over welken zij heen zweefde, en weinig boomen in het park konden op zulk een slank middel bogen als zij. Haar aangezigt vormde een bekoorlijk ovaal, fijn van vel en blozend van tint, en om de bloesemende wangen heen speelden nu en dan de glinsterend blonde lokken, gelijk de door de zon bestraalde golfjes rondom een bloemen-eiland.

„Wanneer zal ik weder op deze grasbank mogen zitten?" brak eindelijk de zoo lang gezwegen hebbende HERMAN de stilte af, terwijl hij zich neder liet.

„Dat zal afhangen van den tijd dien gij wegblijft — wie weet, misschien, hoe lang wel!"

„Stellig wel een jaar."

„Één jaar?"

„Nu, hoe eer hoe liever."

„Zeg dat niet! Als gij eens te Upsal zijt vergeet gij.....

„U vergeten!" riep de jongeling, en daarmede nam hun gesprek een einde. Beiden zaten zwijgend voor zich heen te staren op den grond. Wat HERMAN betrof, hij beijverde zich tevens, naar het scheen, om met den hak van zijne laars zoo diep mogelijk een hielbeeld af te drukken in het volgzame zand; terwijl IZABELLA zich intusschen onledig hield om alle gele halmpjes van de grasbank te plukken, nagenoeg op de wijze zooals de vrouw van den geleerde de pluisjes afneemt van haars ega's zwarten rok. Eindelijk kwam zij te berde met eene vraag:

„Van welk plekje hier in het park houdt gij het meest, HERMAN?"

„Het meest, BELLA! van de grot bij de watervallen."

„Willen wij dan daarheen gaan?"

„Het allermeest, BELLA! houd ik van het plekje waar gij zijt."

„Hoe benijd ik uw geluk, dat gij gelegenheid zult hebben om Stokholm te zien."

„Ja, Stokholm zal ik denkelijk dikwijls genoeg kunnen zien, als ik eenmaal te Upsal ben, want er vaart elken dag eene stoomboot vice versa."

„O, ik zou er ook zoo dol-gaarne eens heen willen; want vader heeft gezegd dat ik er nooit een voet zal zetten."

»Ik geloof wel dat het aangenaam kan zijn de groote hoofdstad eens te zien; maar een geluk voor mij moogt gij het niet noemen; want hoe zou iets een geluk voor mij kunnen wezen, lieve BELLA! wanneer ik er door gescheiden word van u?"

Bij deze woorden stond het meisje op, en nu voerde de weg langs kronkelende paden naar een priëel, welks takken ineen waren gevlochten. Midden in dat priëel bruisten twee kleine watervallen aan den voet van een uitgehold rotsblok, dat door de hand der kunst herschapen was in eene grot — een nacht, gehuld in schemerduister licht. Aan den ingang bleef HERMAN staan, verzonken in de aanschouwing van het stroomende water, dat in gelijke mate zijne opmerkzaamheid scheen te ketenen als daar straks de onder zijne voeten liggende grond.

»Ik herinner mij nog," zeide IZABELLA, »dat vader deze grot heeft laten maken."

»Ja, de tijd staat niet stil, en de minuten vliegen sneller voorbij dan deze droppels. Een jaar is spoedig om."

»Neen, een jaar is een heele tijd."

»Nu, lang of kort" — riep HERMAN met een blik vol zielevuur — „eens moet er toch een eind aan komen, en dan zie ik IZABELLA weder."

De avondglans, die in de toppen der boomen gloeide, wierp een bleekrood schijnsel op IZABELLA's wangen; maar in het priëel was alles weder stom, een half uur lang, tot dat het meisje voor de derde maal hare stem liet hooren.

»Mama zegt, dat Stokholm de mooiste plaats is in geheel Zweden."

*

„Dat geloof ik wel; en ik zal u eene beschrijving zenden, BELLA! van al het moois, dat er te zien is; want zoodra ik daar geweest ben, hoop ik aan moeder te schrijven en haar alles te berigten."

„Mama zou mij gaarne daar op school willen leggen; maar vader verkiest het niet."

„Hemel, BELLA! als gij daar waart," riep HERMAN met een van vreugde stralenden blik," dan kwam ik stellig dikwijls met de boot mede, om u eens te zien..... als gij het ten minste zoudt willen hebben?"

„Nu is het mijne beurt om het plekje te kiezen dat ik hier in het park het liefst mag: en dat is de tempel waar wij 's avonds gewoon zijn thee te drinken."

„Laten wij dan daarheen gaan."

Andermaal zette het gezelschap zich in beweging; en na vele slingers en bogten gemaakt te hebben, bereikten zij eindelijk den zoogenaamden tempel, eene kleine rotunda op den top van een ontzaggelijk rotsblok. Een kring van witte pilaren stond rondom den cirkel, in welks midden een kostbaar marmeren tafelblad zwaar op vier witte kolommen rustte. Maar rondom de tafel waren donkergroene stoelen in den wand opgeslagen, en IZABELLA sloeg er eenige neer, terwijl zij meteen eene beschrijving van de plaatsen gaf.

„Hier," zeide zij, „zit mama."

„Zoo!" antwoordde HERMAN onverschillig.

„Hier zit papa altijd."

„Zoo!"

„En hier is mijn stoel."

„Hier?" riep HERMAN! en ging meteen op de aangewezene plaats zitten. „Hier!"

„Maar, HERMAN! Zijt gij niet bang voor Stokholm?"

„Neen, waarom zou ik bang zijn?"

„Ik huiver altijd als ik er aan denk."

„He, waarom dat? Ik wed dat uw vader u bang gemaakt heeft, en ik ben zeer benieuwd om te hooren wat hij u zooal van Stokholm vertelt."

„Als papa en mama over Stokholm spreken, luister ik het meest naar mama; want wat die er van zegt is altijd over pleizier en over moois."

„Maar uw vader, wat zegt die?"

„O, HERMAN! de goede hemel mag weten wat hij al zegt. Een bloedzuiger, zeide hij eens ... Een tiran!... Een verdrukker!... Voor Stokholm wordt het platteland verongelijkt. Het platteland, dat komt er bijna altijd bij als hij aan het redeneren is. Gij kunt niet gelooven, HERMAN! hoe hij tusschenbeide kan aangaan, zoo, dat hij ons bang maakt; en dan begint mama te huilen, want, zegt zij, hij zal zoo lang razen en schelden dat het hem eindelijk zijn hoofd nog zal kosten."

„Is hij tegen de grooten?"

„Neen, hij is bepaald tegen geen mensch; maar hij heeft het maar tegen de geheele stad."

„En als *gij* er dan in waart, BELLA?"

„O, ik wenschte wel dat ik er reeds *zat*!"

„Ach neen, verlang er niet naar?" riep de jongeling, op wiens gelaat eensklaps een pijnlijke trek zigtbaar werd, als wierd zijn hart ineen geknepen door een bang voorgevoel; en hij vervolgde, terwijl hij het meisje aanstaarde met een paar oogen, welker blaauw thans had kunnen wedijveren met dat van een nachtelijken hemel: „Ach, BELLA! verlang er niet zoo vurig naar als ik hoor dat gij doet! Misschien, wie weet het, zeer mogelijk, BELLA! zoudt gij er zooveel behagen vinden in al die pracht en grootheid, dat én Hvitafall en de Skugga en alles hier in het rond u voortaan te nietig en te eenvoudig zou schijnen."

„Neen maar, nu zijt gij onredelijk, HERMAN!" antwoordde het meisje op min of meer gebelgden toon. „Zou ik ooit ....." Hier brak zij af wat zij zeggen wilde, wendde haar gelaat ter zijde, en liet er toen op volgen: „Weet gij nog wel, HERMAN! toen wij daar boven op dien berg bloempjes geplukt hadden zamen — zeg, weet gij nog wel hoe ik toen gestruikeld ben en hoe ik mijn voet verstuikt heb?"

„Ja, ja: ik zie u nog op mijnen arm leunen, want gij kondt bijna niet loopen."

„Nu heeft vader dien heelen berg bij het park getrokken, en er een goed voetpad met treden aan laten maken tot boven aan den top. Nu is er geen gevaar meer om te vallen: willen wij er nog eens op gaan?"

„Moeten wij dien hoogen berg weder beklimmen?" riep MARIE gemelijk. „Wat hebben wij daaraan? Men is doodmoe eer men boven is!"

„Juist MARIE!" zeide HERMAN lagchend. „En buitendien, ik zit meest naar mijn zin waar ik nu zit."

„Maar als ik er u om verzoek, HERMAN!" hervatte IZABELLA met een eensklaps te voorschijn komenden hoogrooden blos; „als ik er u vriendelijk om verzoek, dan zult gij toch wel mede willen gaan?"

„O dan, ja, al ware het naar het uiteinde der aarde!" riep de jongeling, en was terwijl hij nog sprak reeds aan hare zijde.

Toen IZABELLA onder het beklimmen van den berg bij hare zuster wilde blijven, die van vermoeidheid halverwege bleef zitten om te rusten, toen wenkte HERMAN met de hand dat zij de kleine MARIE maar over zou laten aan haar lot, en met hem den togt vervolgen. Zij vatte de haar toegereikte hand als een steun, en het duurde niet lang of zij bevonden zich boven op den berg; maar HERMAN liet de hand niet los, die hij in de zijne hield; en zoo stonden zij daar hoog boven de oppervlakte der aarde, bestraald door het avondrood van eenen heerlijken hemel

Van dezen berg, of eigentlijk van dezen heuveltop, had men een vergezigt over het geheele landgoed en over al de akkervelden rondom het klooster van Wreta en den noordwestelijken elleboog van de Rox-rivier. Het landgoed lag vlak aan den voet van den berg, te midden in een bosch van statige pijnboomen — dat was het landgoed Hvitafall, dus genaamd naar eenen waterval, waarmede dezelve prijkte in het noordelijke gedeelte. Daar ter plaatse kwam de rivier, over de hooge rotsen zich eenen weg banend, bruisend te voorschijn en stortte zich neer in de diepte met een oorverdoovend geraas, dat zelfs de trotsche pijnboomen deed sidderen op hunnen stam Uit den waterval steeg een door de avondzon verguld en overpurperd stuifwater op, glinsterend als het zand waarin HERMAN daar straks het beeld zijner hielen had willen groeven; en die stuivende waterdeeltjes zweefden over het geheele omliggende tooneel, dat donker en stil onder hunne voeten lag, gelijk een rozensluijer, over de sluimerende gestalte van eene negerin gespreid. Door dat schemerblinkende waas heen zag men den zilverblanken stroom zich verder eenen weg banen door de gebouwen heen, het pijnbosch in en zoo in de vlakten ko-

mend, waar de rivier al kronkelend verdween tusschen de akkervelden vol golvend graan. Heel in de verte, midden in de welige akkers, werd het oog eene donkere massa gewaar met eene ster op den top. Dat was het oude Wretaklooster, dat, met zijne schaduwzijde naar de toeschouwers gekeerd, zijne statige koepeldaken ten hemel hief; en de ster boven-op wás het kruis op het kerkdak, glans afwerpend over geheel den omtrek.

Hand in hand, hoog in den gloed van het avondrood, stond de jongeling en het meisje, en vóór hen borduurden de wolken in het westen een bloemensprei over de onafzienbare verte. Dat spreikleed prijkte met de schoonste zinnebeelden der liefde, gloeijende rozen, goudgele eternellen en hemelsblaauwe vergeet-mij-nietjes, en werd door gedienstige zefirs, de vriendelijke boden des avondstonds, uitgerold over hemel en aarde, zóó dat alles scheen volgeschreven met de gloeijende hieroglyphen der liefde, beeldspraak in purpergloed en rozige bloemenspraak.

Half luid lispelde aan hunne voeten de zich tot liggen-gaan neigende wind een afscheidsgroet aan het trillende loover, en speelde nog eenmaal door de twijgen als om een nachtkus te brengen aan boom en blad.

„Bella," fluisterde de jongeling, zacht als het suizelen van het windje; „ik heb een verzoek aan u."

„Aan mij?" vroeg het meisje naauwelijks hoorbaar, en, als door het loover der bosschaadjen, vloog er eene zachte trilling door hare vingeren, die nog altijd in zijne hand rustten.

„Ja, BELLA! aan u."

„Aan mij?" vroeg zij nog eens, met gerekte verwondering in haar „mij."

„Ja, aan u!"

„Maar, HERMAN ..... '

„Lieve BELLA! geen maren!"

„Hemel! HERM ...."

„Geen hemels, lieve BELLA, en geen maren! viel HERMAN haar op nieuw in de rede, en zag haar aan met zulk een vlammenden blik, dat de hare verre wegvlood langs de rondzwervende avondwolkjes, waar die niets anders ontmoette dan zinnebeelden van liefde overal. IZABELLA zweeg; maar nu was HERMAN degene die op nieuw begon

„Dus belooft gij mij, BELLA! dat gij mij niet zult weigeren wat ik u zal verzoeken!"

„Dus!...."

„Ach, lieve BELLA! let nu niet zoo streng op ieder woord; maar gij hebt mij immers beloofd...."

„Neen, ik heb u niets beloofd."

„Maar als ik u nu iets vraag met hart en ziel?"

„Wat is dat dan?"

„Neen; dat zeg ik niet, of gij moet eerst ja gezegd hebben."

„Misschien staat het niet eens in mijne magt om aan uw verzoek te voldoen."

„O ja, zeker ja!"

Hierop gaf het jonge meisje geen antwoord, en in de korte pauze hoorde men het zelfde windje uit het zelfde bosschaadje eene liefdes-verklaring lispelen; maar HERMAN gaf ditmaal de zaak zoo spoedig niet op.

„Ja, ja," sprak hij half binnensmonds en met eenen zekeren weemoed in zijne stem; „mijn verzoek zou misschien beter opgenomen zijn, als...."

„Hoe staat gij toch zoo mismoedig, HERMAN! en in u zelven te praten?"

„Ja, ja," sprak hij, nu luider en met een waas van droefheid op zijn gezigt, „ik zeg, BELLA! dat gij niets, niets voor mij over hebt, om mij genoegen te doen!"

„Foei, HERMAN! hoe kunt gij zóó iets zeggen!"

„BELLA! lieve BELLA!"

„Maar liev...."

„Maar, maar, maar!" viel hij haar driftig in de rede, op een toon van smartgevoel. „Dat woord heb ik van u al zóó dikwijls gehoord, dat gij het geen eenen keer meer behoeft te herhalen; het zit reeds zóó vast in mijn geheugen, dat ik het levenslang zal kunnen onthouden... maar, maar, maar!"

„Gud, HERMAN! wat scheelt u?.... Gij begrijpt toch wel dat ik het zòò niet meen. Kom, HERMAN! zeg op: wat wilt gij van mij?"

„Wat ik wil? Wat ik van u wil?" hervatte hij met eene heftigheid, die het meisje verschrikte — „ik wil een.... aandenken.... van u hebben... een aandenken... aan... dit oogenblik ... een...."

Waren de eerste woorden geuit met eene groote gejaagdheid, de laatste kwamen daarentegen zooveel te langzamer, en het allerlaatste, het allergewigtigste bestierf hem op de lippen.

„Een bloem," vulde IZABELLA den volzin aan, en hare hand uit die van HERMAN trekkende, haastte zij zich om een weinig zijwaarts een pensébloempje af te plukken, dat zij den jongeling aanbood. Doch HERMAN nam het niet aan.

„Neen," zeide hij, „dat was mijne bedoeling niet; maar toch, uit *uwe* hand, ja, uit *uwe* hand zal ik die bloem aannemen; en dubbel dierbaar zou mij die kunnen worden, als. . . ."

„HERMAN! gij zijt van avond wezentlijk onverklaarbaar."

„Als.... de levende bloem..... de doode bloem..... een kus schonk.... roos.... pensé...."

„Wat raaskalt gij?" riep thans het meisje met de grootste bevreemding; en haar vragend oog scheen eene opheldering te verlangen over die woorden van HERMAN, die zij slechts ten halve had verstaan, zonder er iets van te kunnen begrijpen. HERMAN herhaalde nu het zelfde nog eens, maar minder onduidelijk.

„Als de levende bloem," zeide hij, „een kus wilde schenken aan de doode; als de roos een kus wilde drukken op dit pensé-bloempje, dan zou het mij *dubbel* dierbaar zijn."

„De roos?" hervatte het meisje langzaam. „O neen!" liet zij er schielijk op volgen, en werd op dat oogenblik zelve herschapen in de schoonste roos, want een purpergloed spreidde zich eensklaps over hare wangen, gloeijender dan het avondrood aan de transen des hemels.

„Gij hebt beloofd dat gij mij niets zoudt weigeren."

„Ja, dat weiger ik."

„Hoe moet ik het dan verzoeken, om u te bewegen? Zeg, BELLA! wat kan ik doen, om....."

„Neen, vraag er mij niet meer om."

„Mijne laatste bede!...."

„St., st.!" legde zij hem het zwijgen op, en wendde haar gelaat ter zijde.

„Wreedaardige BELLA!" riep HERMAN met de nooit na te bootsen stem der liefde.

De wreedaardige scheen te luisteren.

„Thee drinken!" riep op dit moment MARIE, die hen na was geklommen, en thans voor hunne oogen stond; „wij zijn geroepen om thee te drinken!"

„Vervl..... kleine!" meesmuilde HERMAN, en stak het pensébloempje schielijk in zijne borst; maar IZABELLA vatte de hand van haar zusje, en spoedde zich met deze den berg af. HERMAN bleef alleen staan. Nu haalde hij het bloempje weer te voorschijn, kuste het duizend, duizend maal en drukte het aan zijn hart, en verborg het eindelijk daar als een heiligdom van onvergelijkelijke waarde. Toen vloog ook hij den berg af, haalde de zusters reeds in den boogerd in, zeide op den trap van het bordes tegen den knecht dat zijne sjees ingespannen moest worden, en ging toen mede de zaal in om thee te drinken. De vrouw des huizes schonk zelve, en naast haar, in het eene hoekje van de sofa, zat onze landheer in zijn gebloemden kaperjapon, op welken al de schoone zinnebeelden der liefde, de gloeijende rozen, de hemelsblaauwe vergeet-mij-nietjes en de goudgele eternellen, allen met inkt besmeerd en doorgeschrapt waren — een kostuum, dat inderdaad een fantastisch voorkomen gaf aan den man die het droeg.

Mevrouw, die gedurende de thee hare oogen niet van de kopjes opsloeg, onderhield te gelijk met haren gast een gesprek, dat niet minder fijn van smaak en zoet gesuikerd was als de drank dien zij schonk. Haar man zat in de rol van aandachtig toehoorder, wendde zijn blozend aangezigt nu ter regter dan ter linker zijde, en, zooals hij dat vroeger reeds gedaan had, fixeerde hij ook nu weer al de aanwezigen beurt om beurt met een oog van blijkbaar welgevallen. Op eens viel hij zijne vrouw, midden in eene welsprekende periode, in de rede, om HERMAN te verzoeken of hij iets wilde medenemen voor zijden broeder, kapitein WINTERWIND, dien HERMAN thans zou aantreffen bij zijnen majoor, baron FLAMMA, in Nerke. Hij ried HERMAN bepaald aan om ook zijne opwachting te maken bij den majoor zelven, daar het voor HERMAN en voor VILLE VILLT niet anders dan nuttig konde zijn, kennis te maken met zulk een zelfstandig karakter als dat van den majoor FLAMMA, over wiens liberale beginselen en stouten oppositiegeest hij thans in het breede begon uit te weiden, welk een en ander door den waarden landheer

werd besloten met eenige heftige ontboezemingen tegen Stokholm.

Terwijl hij nog sprak, hoorde men een dof gerommel als van eenen ver af rollenden donder, en de oude giraffe, met een paard bespannen, werd vóórgeleid. HERMAN stond op om afscheid ze nemen, en kuste de hand der gastvrouw.

„Vaarwel, beste HERMAN!" zeide zij, en omarmde hem. „Moge alles gaan zoo als gij verlangt en zoo als ik u voor uwe toekomst van harte toewensch. Komt gij over, dan hoop ik dat gij den weg zult weten te vinden van de Skugga naar Hvitafall; dat zal mij altijd genoegen doen, want ik behoef u niet te verzekeren hoe aangenaam het mij steeds zal wezen iets van u te hooren. Maar één ding kan ik u niet genoeg op het hart drukken, HERMAN lief! studeer toch vooral niet te hard; denk dat te groote inspanning van den geest verderf baart aan de gezondheid des ligchaams! Dit is mijn laatste woord: Vaarwel, vaarwel!"

De jongeling boog.

„Nu, jongen! studeer maar goed," sprak de landheer, en drukte hem met warmte de hand. „Toon dat gij een man wilt worden, en maak dat gij spoedig knap wordt en uw brood waard zijt!"

De jongeling boog.

Maar nu! nu was het oogenblik gekomen om vaarwel te zeggen aan de geliefde! HERMAN deed moedig een paar schreden voorwaarts, doch bleef toen eensklaps staan en maakte eene hoofsche buiging, die met nog hoofscher neiging werd beantwoord.

„Wat is dàt!" riep de landheer. „Gij staat daar of gij elkander nooit van zijn leven gezien hebt! Kom, BELLA! geef HERMAN een afscheidskus!"

Had het geraas der sjees-wielen naar den donder geleken, dan was deze uitroep een bliksemflits, die neersloeg tusschen de verschrikten. Zij stonden als versteend.

De oude man wreef van vergenoegdheid in de handen, en zag met welgevallen de verlegenheid aan van de twee jongelieden. Die verlegenheid scheen echter eer toe- dan af te nemen; en ziende dat geen van beiden eene beweging maakte om gevolg te geven aan zijne aanmaning, riep hij met luider stem:

„Zijt gij dan beiden bezeten.... of wat scheelt u?.... Nu, dan zal ik u leeren, hoe het gaat om elkander een kus te geven."

Hebt gij wel eens opgemerkt hoe de wind in zijnen ijver twee rozen buigt die van elkander staan? Hoe ze zachtkens weerstand bieden en elkaâr slechts even aanraken met de toppen der blaadjes, zoo vlugtig, dat, als er een vliegje tusschen die purperblaadjes in zat, het zich door die aanraking zacht zou voelen streelen; en hoe zij zich dan schielijk terugtrekken, als zwijmeldronken waggelend op hare stengels.

Zoo was de afscheidskus tusschen IZABELLA en HERMAN. Zoo kuste de roos de pensé-bloem.

De landheer, de hoogedele heer DANIEL WINTERWIND, ridder van de orde van Wasa, stond te lagchen dat hij schaterde; mevrouw zijne wederhelft keek, zich verbijtende, het raam uit; jufvrouw IZABELLA stond daar zoo rood als bloed, en de aanstaande akademie-burger ging de deur uit als een gejaagde.

Vier jaren later, dat wil zeggen, vier jaren na HERMAN SILFVERSTJERNA'S intrede te Upsal, had daar eene magisterpromotie plaats, en hij zelf werd tot dien graad bevorderd, na een zeer eervol examen te hebben afgelegd. En naauwelijks was de plegtigheid afgeloopen, of de jonge magister nam de reis aan naar de Skugga, ten einde daar nieuwe krachten te verzamelen, zoowel naar ligchaam als naar ziel.

Zijn vader, opzigter SILFVERSTJERNA, de pachter van de Skugga, was reeds geruimen tijd dood, en had zijne weduwe achtergelaten in behoeftige omstandigheden.

Toen HERMAN zijne moeder wedervond, zag hij met smart de rimpels, die de tijd en het verdriet op haar gelaat hadden geplooid; maar de goede vrouw ontving hem met een lachje om de lippen, zoo als een gekwetste engel lacht na voleinden strijd en behaalde overwinning. En hard was de strijd dien ook zij had gestreden om haars zoons wil; want om hem te kunnen voorzien van het onmisbaarst noodige, had zij zich de uiterst denkbare ontberingen getroost, en met ijzeren inspanning eene bete broods voor zich ontwrongen aan de stevig digt geknepene handen van het harde noodlot.

Terwijl HERMAN zat te waken bij zijne nachtlamp in Upsal, brandde er om zijnentwil een mat schijnend lampje diep in dit dal, en eene vrouw, onder leed en jaren gebogen, zat er bij te zwoegen. Het psalmboek lag voor haar, en op haren schoot lag haar naaiwerk. Maar bij het zingen van een lofzang tot Gods eer, brandde haar lichtje helderder, en de waterval dreunde gelijk orgelmuziek, en de sterren schenen zegenend door de ruiten naar binnen in haar schamel woonverblijf.

Maar nu had zij toch eindelijk, na eenen langen strijd, eene heerlijke overwinning behaald; want de beminde zoon stond voor haar, bekroond met eere, en zijne toekomst scheen nu zoo goed als verzekerd.

De moeder wilde haren HERMAN dank zeggen voor de vreugde, die hij haar voortdurend had bereid door zijn goed gedrag; maar het vuur in 's jongelings hart barstte uit bij hare woorden in eene helder stralende vlam, in een stralenkrans om de slapen zijner moeder. Alleen hij, die zich geheel en al kan overgeven aan het gevoel der dankbaarheid, zal bij eene gelegenheid als die, waarin HERNAN zich thans bevond, nog woorden kunnen vinden. Warmer en inniger klinken die woorden van de lippen derzulken, die God mogen zien zoo als Hij is en, zalig door dat zien, hunne harten uitstorten in de lofzangen der dankzegging. Onder stille tranen ontving de moeder die hulde van de liefde haars zoons; en toen HERMAN eindelijk geen woorden meer vinden kon om zijn gevoel uit te drukken, toen spreidde hij beide zijne armen uit en drukte de van zielsgeluk zalige moeder aan zijn hart.

Vervolgens daalde het gesprek uit die hemelsche verhevenheid af tot de lagere sfeer der wereldsche beslommeringen. De moeder begon in het breede verslag te doen van hunne lots-omstandigheden, waarbij zij al spoedig de houding ter sprake bragt van mijnheer WINTERWIND tegenover haar gedurende de laatste moeitevolle jaren. Met aandoening verhaalde zij aan HERMAN hoe de landheer, na het overlijden van haren onvergetelijken man, niet alleen bepaald er op aangedrongen had dat zij op de Skugga moest blijven wonen, maar dat hij ook de pachthuur had afgeslagen en haar bij alle gelegenheden getoond had een edeldenkend en hulpvaardig man te zijn.

Op HERMANS vragen vernam hij al verder van zijne moeder dat landheer WINTERWIND den titel had verworven van Commercie-raad, en dat zijne vrouw van dag tot dag den huize Hvitafall op voornameren voet bragt. Dit was vooral op dit oogenblik het geval, daar IZABELLA juist met Sint Jan te huis was gekomen uit Stokholm, waar zij een paar jaren school had gelegen. IZABELLA was, volgens het zeggen van HERMANS moeder, eene schoone en voornaam uitziende dame, evenzeer schitterend door de pracht van hare kleeding als door de bekoorlijkheid van haren persoon. Daarentegen beschreef jufvrouw SILFVERSTJERNA de jongste zuster, MARIE, als een meisje van een raadselachtig karakter, moeijelijk te vatten en nog moeijelijker te leiden.

Zoodra HERMAN te huis eenigzins op zijn verhaal was gekomen, reed hij in de oude sjees naar Hvitafall. Aan het hooge bordes stapte hij af en bleef daar staan in verwondering over de vele veranderingen en verfraaijingen, welke hier gedurende zijne afwezigheid waren aangebragt. Doch niemand der bewoners wist dat de bezoeker magister HERMAN was voordat de kleine MARIE, nu echter zoo klein niet meer, hem huppelend was komen welkom heeten. Toen kwam ook de vrouw des huizes zelve en sloot HERMAN in hare armen, en hij zag met verwondering hoe zij nog altijd de zelfde was als vroeger, de zelfde regte, fiere houding en schoone gestalte van voorheen. Maar nu kwam ook de landheer aansnellen van zijn kantoor, en terwijl de beide mannen elkander hartelijk omarmden, waren beiden sprakeloos van aandoening: mijnheer WINTERWIND was de eerste die zich loswond, en liet zijn oog over HERMAN gaan, dien hij opnam van het hoofd tot de voeten met blijkbaar welgevallen; en HERMAN staarde van zijnen kant met eenen blik vol dankbare toegenegenheid den ouden man aan, die, zooals hij bij zich zelven opmerkte, in zijne afwezigheid niet slechts eenen titel deelachtig was geworden, maar tevens eene gebogene houding en grijze hairen.

De aangekomene werd door allen op de hartelijkste wijze verwelkomd en vervolgens naar het klein salon geleid — het zelfde vertrek, waar IZABELLA voor hem het Jorsal-lied had gezongen van den heentrekkenden ridder, en waar zij den afscheidskus had gegeven aan den de wereld ingaanden jon-

geling. Van al de huisgenooten was zij degene die het langst toefde om HERMAN welkom te heeten; en toen zij eindelijk binnen kwam, regtop en fier, elegant en tooverschoon, was het duidelijk aan haar te zien, dat het in hare kamer niet ontbrak aan spiegels.

Toen IZABELLA binnentrad zwegen allen, en er heerschte eensklaps eene doodsche stilte in het vertrek als in de kamer van een ergen zieke, wiens uurglas bijna is afgeloopen. HERMAN verbleekte terwijl hij opstond met het donkerste azuur in zijne oogen, die hij onbewegelijk gerigt hield op de binnentredende. Zij daarentegen hield hare oogen neergeslagen op den grond. Maar HERMAN deed een paar schreden vooruit en vatte IZABELLA's hand, die hij aan zijne lippen bragt om er eenen langen kus op te drukken.

„Welkom!" lispelde het meisje met een tooverzoet lachje; „welkom hier, heer magister!"

„Dank u.... dank u zeer; en het verheugt mij u in zulk eenen goeden welstand weder te mogen zien, jufvrouw WINTERWIND!"

„Magister en jufvrouw?" riep de landheer met zijn gewone misbaar, waarbij zijne wederhelft de kamer-uitvloog. „Heeft men het ooit zoo zot gehoord? Zijt gijlieden elkander wildvreemd, bij geval? Of zijt gij vergeten dat mijne dochter IZABELLA heet, en dat wij gewoon zijn haar BELLA te noemen? Zeg, weet gij dat niet meer?"

„O ja, dat weet ik nog zeer goed, en ik zal het niet ligt vergeten ook."

„Nu, waarom speelt gij dan jufvrouw?"

„Maar, beste oom . . ."

„Maar, beste jongen! gij zijt zeer onnoozel en dom, en zij niet minder! Noemt elkander heel eenvoudig bij uwe namen, en geeft nu, waarmede gij hadt behooren te beginnen, aan BELLA op het gelukkige wederzien een kus. Gij herinnert u immers nog wel uw afscheidskus?"

„Ik weet niet," stotterde HERMAN, „of ik het durf wagen...."

„Ja, ja, wis en zeker," viel de oude man hem in het woord; „het is zulk een verschrikkelijk waagstuk niet, of gij kunt het gerust durven...."

„Neen, neen," hervatte HERMAN, „niet, of de mond, die

mijn kus moet ontvangen, moet eerst zelf de vergunning daartoe geven."

„Mijns vaders wil," was nu het antwoord uit den mond dien het aanging, „beschouw ik altijd als eene wet; en ik gehoorzaam ditmaal met te meer genoegen, omdat ik zoodoende welkom zal heeten aan eenen vriend uit mijne kinderjaren."

IZABELLA had nog niet geheel uitgesproken of HERMANS arm lag reeds om haar middel. Hij drukte het blozende meisje met innigheid aan zijn hart, en bezegelde hare woorden met een gloeijenden kus op hare lippen.

„Goed zoo!" riep landheer WINTERWIND als opgetogen uit, en klopte HERMAN op den schouder. „Nu houdt gij u beter dan den vorigen keer. Gij hebt veel aangeleerd, zie ik. Maar nu, geef nu dit meisje ook een kus," (op MARIE wijzende). „Ik beklaag alle ouders die geen andere kinderen hebben dan meisjes! Zij brengen nooit een stuiver in, maar kosten zooveel te meer: speldegeld.... handschoenen ... hoeden... linten en strikken.... balls en concerten.... en allerhande nesterijen meer, die allen geld kosten! God beware u voor zulk een ongeluk, jongen! want gij kunt u niet verbeelden wat dat kost — daar is geen denkbeeld van.... Nu wil ik u nog voor eene poos groeten: want ik ga naar mijn kantoor. Waar is mijne vrouw gebleven? Enfin, zie dat gij met de meisjes het gesprek aan den gang houdt: zij hebben doorgaans nog al stof om te praten. Adieu!"

De landheer ging de kamer uit, en HERMAN bleef staan voor IZABELLA. Zijn hoofd was, even als zijn blik, naar den grond gerigt, en zijn hoed was in eene aanhoudend ronddraaijende beweging tusschen zijne vingeren.

Regt-op, stralend van schoonheid en schitterend van pracht in haar toilet, zat IZABELLA vlak over HERMAN en staarde hem aan met eenen vasten blik. Nadat zij op die wijze een oogenblik het stilzwijgen bewaard had, zonder dat HERMAN het gesprek opende, begon zij zelve op een ongedwongen toon:

„Zie zoo, beste HERMAN! gij zijt nu een heelen tijd te Upsal geweest!"

„Vier lange jaren! En ik herinner mij nog zeer goed hoe ik zeker van mijne zaak dacht te wezen om in één jaar

weder hier te zijn; maar zoo gaat het met onze plannen en verwachtingen en wenschen!"

„Het moet eene zeer fraaije kerk zijn in Upsal?"

„Een meesterstuk en — een reuzenwerk! Ik heb menigmaal verbaasd gestaan als ik dat pronkstuk van bouwkunde goed beschouwde, en dan gevoelde ik mij trotsch op de bekwaamheid van menschenhanden, die zoo iets tot stand hebben kunnen brengen." Bij deze woorden kwam MARIE digter bij; en ging achter den stoel van hare zuster staan. „Als ik aan de kerkdeur stond en ik keek dan het gebouw rond, terwijl de zon door de bovenste rij ramen scheen, en het orgel bazuinde boven mijn hoofd, dan werd ik altijd aangegrepen door eene bovenaardsche gewaarwording en vervuld van heilig ontzag."

„Dus is het er mooi?"

„Het is er statig, indrukwekkend; want het is of God zelf daar troont. En dikwijls, als ik alleen in de kerk was, is het mij te moede geweest of ik Zijne stem hoorde in het gebulder van den nabijgelegen waterval, welks echo bruisend weergalmde onder het hooge welfdak van Zijn huis."

„Maar, eilieve! ga zitten, neem een stoel... Zoo, dus die waterval, is dat een echte waterval?"

Met eene buiging nam HERMAN plaats, terwijl zijn hoed nu tusschen zijne beide knieën werd besloten, zonder dat echter zijne handen hem loslieten. De arme hoed, dus aan vier kanten in de klem, bleef nog aanhoudend ronddraaijen als een perpetuum mobile. Maar de magister zelf zat in nog pijnlijker houding, krom en ineengedrukt, terwijl hij voortging:

„Ja, een heerlijke waterval, beste.... IZABELLA! breeder dan deze zaal, want boven aan verbreedt zich de Furisbeek tot een vijver, die een sieraad is van de stad, en die maakt dat de val veel breeder is dan hij anders zou zijn. Op dien vijver gaan de studenten dikwijls, schaatsenrijden of zich anderzins vermaken. Ik zelf heb honderdmaal — neen, ik durf niet zeggen hoe dikwijls het prachtige natuurwonder staan aanschouwen met welgevallen, want ik verplaatste mij dan altijd met mijne gedachten bij den waterval in Hvitafall-park."

„Gij zijt wel goed, HERMAN! dat gij toch van tijd tot tijd

nog eens aan ons hebt willen denken. Maar, zeg eens... ik heb daareven opgemerkt dat gij mijnen naam voluit noemt, is het verkorte woord niet meer naar uwen zin?"

„Dat ik uwen naam voluit noem," hernam hij, en er vloog meteen een levendig rood over zijne bleeke wangen, „is al weder een bewijs, bij de vele bewijzen die reeds daarvan bestaan, dat de menschen maar zelden die woorden weten te gebruiken, waarvan zij zich het allerliefst zouden bedienen. Ik vraag u echter om verschooning — ik hoop dat gij toegevend zult zijn voor mijnen omgangstoon in het geheel.... gij weet dat ik zulk een langen tijd bijna uitsluitend alleen heb gezeten op mijne kamer, zoodat de omgang met menschen en de fijne toon van Stokholm eigentlijk dingen zijn waarin ik nog niet veel vorderingen heb gemaakt."

„Dat komt er onder familie en goede kennissen ook volstrekt niet op aan; maar daarom kan men toch wel vertrouwelijk spreken, en alle hoofsche deftigheid vermijden."

„Gij zijt wel zeer goed, IZ..... BELLA!"

„Zijt gij wel eens op den burgt geweest?"

„Of ik op den burgt geweest ben? De student kent geen grooter genot dan op de burgt-hoogten te wandelen; ik heb er 's zomers menigmaal geheele nachten doorgebragt."

„Neen, beste HERMAN! ik bedoel of gij omgang hieldt met de bewoners van den burgt?"

„Ik hield geen omgang, lieve BELLA! dan met mijne studie-vrienden en met mijne boeken. Maar op den burgt kwam ik dikwijls: vooral op een heuvel, die met ruïnen prijkt en die vlak voor het kasteel ligt. Op die ruïnen plagt ik te gaan zitten als de zon onderging, en ik heb nooit heerlijker avondrood gezien dan daar te Upsal. Wanneer ik een of ander boek had gelezen dat mijn gemoed had vervuld met aandoening, dan was het eene geliefkoosde behoefte voor mij geworden om bij het ondergaan der zon dien heuvel te beklimmen en mij daar ongestoord te kunnen overgeven aan mijne gewaarwordingen en overpeinzingen. Als ik u dus opregt moet zeggen met welke vrienden ik het vertrouwelijkst omging, dan waren het mijne boeken en het avondrood — juist de allerminst spraakzame kennissen die men hebben kan."

„Zoo!" zeide IZABELLA en gleed met den zakdoek over

haren mond. „Gij hebt dus wel met berekening uw gezelschap gekozen; en daardoor zijt gij ook zoo geleerd geworden als gij nu zijt."

In het diep van HERMANS oogen blonk thans het zelfde nachtelijk azuur, de zelfde donkere gloed, als bij IZABELLA'S binnenkomen in het salon. Hij rigtte zich langzaam op, als iemand die zijne eigenwaarde voelt, maakte eene buiging bij wijze van wellevendheids-antwoord, doch vervolgde het onderhoud niet.

„Zijt gij in Stokholm ook geweest?" begon IZABELLA na eene kleine pauze, met een innemender lachje, dan zij nog had laten zien. „Ja, gij zijt immers van het voorjaar in de hoofdstad geweest?" Ik meen mij te herinneren, dat gij aan tante op de Skugga geschreven hebt hoe verrukt gij waart over uw bezoek in het park van Haga en in dat van de Diergaarde?"

„Ja, ik ben acht dagen in Stokholm geweest."

„Nu, wat zegt *gij*: wie Stokholm niet gezien heeft, heeft niets gezien!" riep IZABELLA met vuur, en hare zuster haalde de schouders eens op. „Men moge zeggen wat men wil: er is maar één Stokholm! Waar elders vindt men alles bijeen, wat men daar heeft? Gij zijt zekerlijk van plan om u daar te zien te vestigen?"

„Ik ben de man niet voor Stokholm."

„Beste HERMAN, zeg dàt niet. Iemand die zóó gel...., zóó veel kunde heeft, kan best eene plaats vinden, waar hij ook verkiest. Maar misschien kunt gij niet aarden in Stokholm; want alle menschen zijn niet eenderlei. Zonder nieuwsgierig te zijn: waar denkt *gij* dan eene betrekking te zoeken?"

„Aan het gymnasium te Linköping."

„Nu, het zal ons genoegen doen u zoo digt in de buurt te hebben! Dan hoop ik dat gij ons zeer dikwijls zult komen opzoeken. Maar zoudt gij nu geen lust hebben óm eens eene wandeling te maken in het park? het kan natuurlijk niet opwegen tegen de parken in Stokholm; maar toch, voor een plattelands-parkje zal u de aanleg op Hvitafall, sedert al de veranderingen en verfraaijingen die hier gemaakt zijn, niet tegenvallen, hoop ik!"

HERMAN was dadelijk gereed. Wij zullen hen niet op die wandeling volgen; ook niet met hen deelnemen aan den mid-

dagdisch; genoeg zij het, dat IZABELLA's voornaamste onderwerp was „Stokholm" en dat HERMAN, bij gebrek aan andere stof, het meest sprak over „Upsal."

Toen de avond kwam, en HERMAN in de ouderwetsche sjees de terugreis naar de Skugga had aangenomen, en de leden der familie WINTERWIND als naar gewoonte in de rotunda bijeen zaten aan de theetafel, kwam de oude heer eensklaps voor den dag met de vraag:

„Zeg eens, BELLA! wie van de twee bevalt u beter, HERMAN of SCHESMER?"

„Wie van de twee?" viel zijne wederhelft schielijk tusschenin. „Ik vertrouw dat BELLA hen beiden hoogschat, ofschoon beider vooruitzigten voor de toekomst op dit oogenblik hemelsbreed verschillen."

„Ik wil er een van de twee tot schoonzoon hebben", vervolgde de oude man.

„Lieve vader!" stotterde het meisje. „Gij denkt altijd over schoonzoons!"

„Dat doet iedereen die dochters heeft," hernam de vader; „want het is eene groote kunst om ze met goed fatsoen kwijt te raken."

„Neen maar, nu zijt gij toch al te streng."

„Ik moest nog veel strenger zijn."

„Gij zult uw kind toch niet willen dwingen?"

„Hebt gij dan iets tegen hen?" riep hij driftig. „Zeg, spreek op, hebt gij iets tegen hen?"

„Ik heb niets tegen hen, en ik heb achting voor beiden; maar...."

„Maar," viel de vader haar knorrig in de rede, „altijd maren — de jonge meisjes zien tegenwoordig niet verder dan haar neus lang is. Dwingen? Hm! Het is om zich te bezondigen, zulke ongerijmde praat te moeten aanhooren. Dat houdt zich of er al heel iets onredelijks van haar gevergd wordt, en met dat al zijn zij graag om getrouwd te zijn. Zóó zijn ze allen: zij verlangen vuriger naar den trouwdag, dan naar de zaligheid!"

„Maar, vader! zijt gij nu....." IZABELLA voltooide niet wat zij op de lippen had, doch een waas van misnoegen op haar gelaat verried maar al te zeer wat zij zeggen wilde. Eensklaps echter veranderde zij van toon, en in plaats van

„gek of wat scheelt u" zooals zij bijna had uitgeroepen, hernam zij lagchend: „Lieve vader! zijt gij nu aan het dollen?"

„Neen," antwoordde de oude man bot; „lieve vader dolt volstrekt niet; lieve vader meent precies wat hij zegt. Onthoud dus zijne woorden, want hij zal toonen dat hij vader is!"

Hiermede stond de landheer op van den donkergroenen zitstoel, wierp eenen ernstigen, bijna dreigenden blik eerst op zijne vrouw en toen op zijne dochter, schudde daarna het hoofd, en ging heen. Maar de twee anderen bleven, en kwamen digt bij elkander zitten en verdiepten zich in zulk eene lange beraadslaging, dat het avondrood reeds lang van den hemel verdwenen en door de zwarte schaduwen van den donker vervangen was, eer zij er aan dachten om de rotunda te verlaten en huiswaarts te keeren.

Dien zelfden avond laat, toen landheer WINTERWIND in zijne slaapkamer kwam, vond hij zijne dierbare wederhelft ten halve overeind zitten in bed.

„Wat scheelt er aan, GUSTAVA?"

„Mij scheelt niets, DANIEL!"

„Kom, kom! dat kunt gij de kat wijs maken. Ik heb twee goede oogen, en ik zie heel goed wat ik zie. Zijt gij boos omdat ik HERMAN onze BELLA heb laten kussen?"

„Dus begrijpt gij zelf dat dit alles behalve verstandig gehandeld is geweest?"

„Gekheid! gekheid! Dat doet aan de zaak niets toe of af."

„Dat kan aan de zaak meer toe of af doen dan gij denkt; want als ik mij niet bedrogen heb, heb ik duidelijk kunnen opmerken dat de genegenheid, die HERMAN als kind voor BELLA gehad heeft, nog altijd is blijven bestaan: en door dien kus zal het er niet op verminderen."

„Goed! HERMAN bevalt mij oneindig beter, dan dien kwast van een SCHESMER."

„Zoo! maar gij begrijpt toch wel dat hier de vraag niet is wie u of mij oneindig beter bevalt; maar wel met wien ons kind het meest kans heeft om gelukkig te zijn. Houdt gij het er voor dat HERMAN een beter man voor BELLA zou zijn dan SCHESMER?"

„Hm, hm, hm! Ik geloof nu juist niet dat HERMAN noodwendig onze BELLA tot vrouw zal moeten nemen om gelukkig te zijn, maar, ziet gij, lieve GUSTA....."

„Zoo! dus handelt gij tegen beter weten aan!"

„Laat mij toch uitspreken, voor den dit en dat!... Gij gunt mij nooit den tijd om uit te spreken!... Wat hagel wat meende ik ook weer te zeggen?"

„Gij meendet te zeggen dat HERMAN eigentlijk niet voor onze dochter geschikt is! En als gij dat niet meendet te zeggen, dan zeg ik het u nu; want...."

„Zwijg!" viel de landheer haar bulderend in de rede. „Ik wil geen woord meer hooren, en ik raad u om uwen mond te houden. Of denkt gij dat ik nog niet genoeg heb van dat eeuwige gehassebas laat in den nacht! Daarmede hebt gij mij grijze hairen bezorgd vóór den tijd; want gij hebt mij nooit met rust gelaten met uwe hoovaardige grillen! Gij triomfeert op dit oogenblik, denkt gij; maar reken er op dat gij abuis hebben kunt! Zeg, wat hebt gij dan toch eigentlijk tegen HERMAN? Wat hebt gij tegen den jongen gehad van den beginne af aan? Nu heet het dat hij niet geschikt is voor BELLA; maar wie is degene die BELLA zoo gemaakt heeft, dat zij hem niet meer geschikt vindt voor zich? Jaren lang heb ik mij verblijd met het vooruitzigt, eenmaal zulk een braaf, oppassend, knap, kundig man tot schoonzoon te zullen mogen hebben; en wie is degene die mijn plan altijd ondermijnd heeft? Wie is degene die BELLA HERMAN tegen maakt? Wie is degene die haar verzot maakt op de groote wereld, waar die SCHESMER nu zijne kunsten verkoopt? Het is SCHESMER voor en SCHESMER na, en altijd en eeuwig SCHESMER! Wie is het van ons beiden, die altijd den mond van hem vol heeft? Wie heeft net zoo lang gemaald tot dat het meisje naar Stokholm gegaan is, naar die hel van Zweden. Stokholm blijft zich zelven gelijk en draagt altijd de zelfde rampzalige vruchten. Dat blijkt alweder aan mijne dochter, bedorven, totaal bedorven, gestokholmizeerd! Eene Stokholmsche dochter, ha, ha, ha, en een Stokholmer tot schoonzoon! O groote God, wat heeft mijn rijkdom mij gebaat, nu mijne huisgenooten er onuitstaanbaar door geworden zijn! Zeg, waarom laat gij BELLA in zulk eene gala-kleeding voor den dag komen, nu HERMAN ons een familiaar bezoek brengt? Waartoe al die geregten op tafel, op een gewoon middagmaal? Wat beduidt het dat gij u op zulk eenen afstand houdt? Waarom moet Hvitafall, waar slechts welgestelde burgermenschen wo-

nen, een aanzienlijk graven-kasteel na-apen? Is dat alles geene stinkende hoovaardij en bespottelijke ijdelheid? Zeg, wie is de drijfveer van dat alles? Spreek op! Ben ik het, of zijt gij het?.... Ik ben het niet, maar ik ben de man die dat alles betalen mag!"

„Lieve, beste DAAN!" snikte mevrouw en schreide bitterlijk. „Gij zijt zóó boos nu, dat ik mijn mond niet open durf doen."

„Zooveel te beter! dan houdt gij hem maar digt!"

„Ja, dat zal ik doen ook," zeide zij, en verborg haar gelaat in de kussens; „en als ik mij soms een woord of wat heb laten ontvallen dat mij niet gepast heeft, vergeef het mij dan, en denk er niet meer over."

Pauze.

„Ik zou niets liever willen dan ons allen gelukkig te zien, en daartoe doe ik mijn best zooveel als ik kan; maar in plaats daarvan heb ik het ongeluk slechts kwaad bloed te zetten, vooral op een dag als deze, als gij alles verkeerd van mij opneemt."

Pauze.

„Ja! het schijnt mijn lot te wezen altijd verkeerd beschouwd te worden, en dat nog wel het meest door hen, door wie ik dat het minst wensch te worden. Denkt gij dan dat ik louter uit ijdelheid en hoovaardij zoo voor HERMAN heb uitgehaald? Kon het dan niet zijn nut hebben om ook door eene rijke tafel te doen zien, welk een verschil in stand er bestaat tusschen hem en onze BELLA?

Pauze.

„Ach, lieve DAAN! gij gaat altijd maar holderdebolder te werk, zonder acht te slaan op de behendige wenken die ik u geef. Zoo ook van daag weer, toen ik HERMAN den raad gaf om te Upsal te blijven, waar hij inderdaad, volgens mijne overtuiging, juist op zijne plaats zou zijn? In stede van mij behulpzaam te zijn om hem daartoe aan te sporen, komt gij burdoes voor den dag met het gymnasium te Linköping, waardoor wij hem nu naar alle waarschijnlijkheid digt in de buurt zullen krijgen!"

Mijnheer WINTERWIND ging midden op den vloer staan met de handen in de zijden, en schreeuwde dat de ramen er van dreunden: „Maar zeg mij dan toch, vrouw! wat in 's he-

mels naam hebt gij tegen den armen jongen, dat gij hem niet eens in de provincie wilt dulden?"

„Stil, lieve DAAN! schreeuw toch zoo niet! Ik bid er u om spreek toch zachter: gij zult het geheele huis wakker maken; gij....."

„Heeft hij een moord gedaan? Is hij in de kerk ingebroken om te stelen? Heeft hij oproer willen maken tegen den koning? Is hij een struikroover of een bandiet? Is hij een bankroetier?".....

„Om Gods wil, DANIËL-lief! houd u toch stil! Ik zeg immers niets tot zijn nadeel! Maar de vraag is hier enkel en alleen of gij wel weet hoe moeijelijk het gaat, om vooruit te komen in de geleerde wereld; of gij wel weet hoe eeuwig lang hij zal moeten wachten eer hij een fatsoenlijk bestaan heeft?"

„O, dat is eene andere zaak," zeide de landheer met eene gesmoorde stem. „Hoe het daarmede gesteld is in de geleerde wereld, dat weet ik niet. Maar hoe lang dan, naar uwe gissing, zal het nog moeten aanloopen, eer HERMAN in staat is om naar behooren vrouw en kinderen te kunnen onderhouden?"

„Ja, precies weet ik dat ook niet te bepalen; maar als alles zeer mooi gaat, loopt er toch al ligt nog een jaar of tien mee heen."

„Wat?! Een jaar of tien?!" riep mijnheer WINTERWIND, en smeet de laarzen, die hij uitgetrokken had, in een hoek. „De hemel beware ons! dus zouden wij BELLA nog tien jaar op ons dak moeten houden! Wel, wel, wat een slakkegang in die geleerde wereld! wat een slakkegang, wat een slakkegang! Over tien jaar kon zij een huis vol met kinderen en heerlijk haar brood hebben, had ik gedacht!"

„Ja, zoo heb ik er ook over gedacht!"

„Maar hoe zal dàt dan nu kunnen?" vroeg de man, geheel uit het veld geslagen. „Ik begrijp dat er geen denken aan zoo iets is!"

„Dat is te zeggen," hernam zijne vrouw, „als wij de zaak maar voorzigtig aanleggen en met beleid, dan....."

„Goed, beste schat! goed..... maar dat moet gij dan maar bedrillen, hoor! want ik heb geen geduld om....."

„Ja, zoo spreekt gij nu; maar als gij dan weer onverwacht voor den dag komt met uwe onbekookte plannen, breekt gij

in één uur tijds af, wat mij jaren moeite heeft gekost om op te bouwen."

„Ik geef de maan van afbreken en van opbouwen — ik wil mij met niets meer bemoeijen. Gij kunt er net meê leven zoo als gij wilt! Ik ben voortaan uw ja-broer. Afgepraat! Ik ben een nul in alles! Maar dan wil ik ook niets meer te maken hebben met de heele santekraam, hoor! dan laat ik u den pot koken zooals gij hem eten wilt; want ik wil er af zijn!"

„Dat staat aan uwe verkiezing, beste DAAN! juist zooals gij dat wilt. Uw wil, dit weet gij, is altijd mijn wet geweest. Maar dan zal het best zijn, en het voorzigtigst van alles, dat wij zorgen, dat BELLA en HERMAN elkander niet te dikwijls zien. Ééns van dezen zomer dienen wij hem nog eens te vragen; maar dan zal het best zijn, dunkt mij, dat te doen op BELLA's verjaardag — ten minste als gij mij permitteert om dan eenige menschen te vragen."

„Permitteert? Natuurlijk permitteer ik dat. Hoe oud wordt BELLA nu?"

„Lieve hemel, DAAN! Weet gij nu niet eens hoe oud uwe dochter is?"

„Hm!"

„Zij wordt nu achttien jaar!"

„Wel, wel, waar blijft de tijd! Wij beginnen een mooi daagje ouder te worden, hè! wat belieft?"

„Ja, of we! Maar, wat ik zeggen wil: als het nu zoo ver is, zult gij dan niet brommen als ik bij die gelegenheid iet of wat meer uithaal dan regt toe? Gij zijt tusschenbeide zoo wonderlijk: zult gij dien dag de geregten, die op tafel komen niet tellen — zeg?"

„Ha, ha, ha! Breng al op tafel wat gij wilt: paauwetongjes, muizestaartjes, kikkerbilletjes, al wat gij wilt; ik speel op alles ja en amen, ik bemoei er mij niet mee! HERMAN houdt niet van al die uithaalderij; maar de Stokholmsche protokolschrijver zooveel te beter. En (hij neuriet:)

Wie zal dat betalen?
De landheer is er goed voor!
Wie zal dat betalen?
Oude DANIËL!"

„Hoe kunt gij nu toch zoo stekelig zijn! Kan ik dan al

de vriendelijkheid van mijnheer SCHESMER met ondank vergelden? Herinnert gij u niet dat hij ons bij die heerlijke vertooning te Linköping verzocht heeft? Herinnert gij u niet...."

„Ja, ja, dat zal ik mij herinneren zoo lang als ik leef, al wierd ik zoo oud als METHUZALEM. Gij zorgt genoeg dat ik het niet ligt zal vergeten. En aangezien hij ons zooveel vriendelijkheid betoond heeft, spreekt het van zelfs, niet waar? dat wij hem dienen te betalen met gelijke munt. Dat spreekt, dat spreekt. Wel nu, GUSTAVA! verzoek hem dan ook op BELLA's verjaardag — zonder bijoogmerken, louter wellevendheidshalve, dat spreekt van zelfs: want u is het natuurlijk geheel onverschillig of HERMAN dan wel mijnheer SCHESMER het hart van onze BELLA wint."

„Och, wees toch zoo spijtig niet. Wij zijn als goede ouders immers verpligt haar de keus te laten volgen van haar eigen hart? En juist daarom was ik van plan om SCHESMER en HERMAN beiden te vragen: dan zal zij zelve kunnen zien aan wien van de twee zij de voorkeur wil geven."

„Het idee is zoo kwaad niet. En wien zal zij kiezen, denkt gij?"

„Ja, dat durf ik niet beslissen."

„SCHESMER past misschien beter voor haar, alles wel beschouwd; want onze lieve BELLA is dan toch eigentlijk niet in de wieg gelegd om de vrouw te worden van een geleerde, die tien jaar noodig zal hebben eer hij een huishouden onderhouden kan! Ba, ba, is dàt geleerdheid!..... tien jaar lang..... o..... o..... wat een slakkegang!"

Hij trok de slaapmuts over zijne ooren; deed het licht uit, en stapte in bed met de verzuchting: „o, o, wat een slakkegang!"

En vier maanden later werd kerkelijk het huwelijk ingezegend van SCHESMER en IZABELLA WINTERWIND!

DE NAKOMELINGEN VAN OLIVIER CROMWELL, LORD-PROTECTOR VAN ENGELAND.

Onder alle heerschzuchtige karakters, die Brittanje heeft voortgebragt en daar ontwikkeld zijn, bekleedt voorzeker OLIVIER CROMWELL wel de eerste plaats. Ontegenzeggelijk was hij de grootste man van zijn tijd en oefende een blijvenden in-

vloed uit op de uit- en inwendige beschaving van zijn vaderland en zijner landgenooten. De eigenaardigheden van den Brit, gelijk wij die nog heden bij hem opmerken, vertoonden zich in den regten zin des woords in het tijdperk, tusschen de ter dood brenging van koning KAREL I en de wederherstelling der STUARTS gelegen, en zijn alzoo afkomstig uit die dagen, op welke CROMWELL den stempel van zijn doordringend verstand heeft gedrukt. Men kan alzoo met het volste regt beweren, dat CROMWELL meer dan de meeste zijner groote medeburgers in den geest van het Engelsche volk voortleeft en daarom alles wat hem betreft, van algemeen belang moet zijn. Het zij ons derhalve veroorloofd, na eenige woorden over de afstamming van den Lord-Protector van Engeland, een blik op zijne nakomelingen en hunne lotgevallen te werpen.

Wanneer mannen, groot van geest en wilskracht, uit de duisternis, welke tot nog toe over hen lag verspreid, plotseling op het tooneel der wereldgebeurtenissen te voorschijn treden, om met eene sterke, krachtige hand in het raderwerk der geschiedenis in te grijpen, ziet men niet zelden, dat menigerlei fabelen en onwaarheden, zoowel over hun persoon als over hunne afkomst en hunne familie worden verbreid, zoodat het den gemoedelijken navorscher dikwerf moeijelijk valt, het ware van het halfware en valsche te onderscheiden en de zekerheid vast te stellen. Wat OLIVIER CROMWELL aangaat, men beweerde, dat hij uit een zeer oud, voornaam, maar verarmd adelijk geslacht ontsproot, ja, sommigen willen dat hij van de PLANTAGENETS afstamde (1), en zien het als eene beschikking der Voorzienigheid aan, dat het een man uit dit koninklijk bloed was, die den troon der STUARTS zoo geweldig deed waggelen.

Wij laten nu hier volgen, hetgeen wij met zekerheid om-

(1) Hoewel wij ook elke afstamming en nog zoo verwijderde bloedverwantschap van CROMWELL en WILLIAMS van en met het geslacht der PLANTAGENETS moeten ontkennen, is dit toch geenzins het geval met dezelfde bewering, die de generaal MONK, de eigenlijke wederhersteller der Stuartsche dynastie van zich deed gelden. Voor meerdere onzer lezers zal het welligt van belang zijn te weten, dat laatstgenoemde in der daad in directe lijn afstamde van zekeren ARTHUR PLANTAGENET, de natuurlijke zoon van koning EDUARD IV.

trent de afstamming van OLIVIER CROMWELL kunnen vermelden, en waarvoor wij als waarheid kunnen instaan. — De oorspronkelijke naam zijner familie is niet CROMWELL, maar WILLIAMS; zij behoorde tot den geringen burgerstand. De oorzaak der naamsverandering is aan het navolgende toe te schrijven: in de zestiende eeuw speelde een zekere THOMAS CROMWELL, de zoon van een hoefsmid te Putney, in Engeland eene groote staatkundige rol. Eerst een gunsteling van den kardinaal WOLSEY, ging hij later in de dienst des konings over, werd op 9 Julij 1536 tot baron CROMWELL van Okeham, op 10 April 1539 tot graaf van Essex verheven, klom tot de hoogste staatsambten en waardigheden op, maar viel plotseling in ongenade en werd ten jare 1540 onthoofd. Deze THOMAS CROMWELL had tijdens zijne hoogste gunst en zijnen glans, een neef, ROBERT WILLIAMS, aan het hof weten te plaatsen, die even verstandig als vermetel was zijn gewonen en onberoemden naam met dien van zijn oom te verwisselen en zich nu voortaan ook CROMWELL liet noemen, ofschoon de werkelijke eigenaar van dien naam kinderen naliet. Deze neef wist zich, zelfs na de katastrophe des graven van Essex, de gunst van het hof te behouden, en verkreeg bij de opheffing der kloosters in Engeland door de vrijgevigheid des konings aanzienlijke en rijke grondbezittingen, hem uit het kerkelijk eigendom toegewezen. Deze goederen schijnen echter het geslacht geen zegen te hebben aangebragt, en deszelfs glans werd weder bijna even spoedig uitgedoofd als hij had geschitterd. Reeds de kleinzoon van ROBERT WILLIAMS, of liever van CROMWELL, gelijk zich de familie noemde, namelijk sir OLIVIER CROMWELL, was tot armoede vervallen en diens zoon ROBERT CROMWELL, de vader van den Lord-Protector van Engeland, was gedwongen eene brouwerij op te rigten, ten einde daardoor voor zich en zijn gezin in het levensonderhoud te voorzien.

Zijn zoon, de beroemde OLIVIER CROMWELL, liet uit zijn huwelijk met ELISABETH, dochter van sir JAMES BOURCHIER, behalve vier dochters, twee zonen na, namelijk: RICHARD en HENRY CROMWELL. De oudste zoon RICHARD volgde, na den dood zijns vaders, dezen, zonder eenige hinderpalen of tegenstrevingen, in de regering van Engeland op, even als ware hij uit eene oude gevestigde dynastie ontsproten en

hij een regtmatig opvolger eener lange reeks van heerschers. Het duurde echter niet lang of er ontstond onrust en beweging, en RICHARD, die verreweg meer de deugden van den stillen burger bezat dan de zoo noodwendige énergie om het roer van staat te bestieren, daarbij vrij van eergierigheid en in den grond zijns harten de koninklijke zaak niet ongenegen was, legde vrijwillig de regering neder, nadat hij slechts een zevental maanden en acht en twintig dagen aan het hoofd derzelve had gestaan. Na verscheidene jaren in het buitenland te hebben doorgebragt, keerde hij in het jaar 1680 naar Engeland terug, zette zich in Cheshunt onder den aangenomen naam van CLARK neder en besloot als een echte wijsgeer, van de wereld en hare ijdelheid geheel en al afstand doende, aldaar zijn leven in rust te slijten. In dit tweede tijdperk deszelven vermeed hij alles, wat de herinnering aan zijne vader en zijne eigene vroegere betrekking zou kunnen opwekken, zoodat hij zelfs met zijne meest vertrouwde vrienden niet eens over het verledene sprak. Hij stierf op 13 Julij 1712 in het acht en tachtigste jaar zijns levens, en liet zijne vrouw DOROTHEA MAJOR uit Hampshire slechts drie dochters na, waarvan de jongste, met JOHN MORTIMER gehuwd, zonder nakomelingen vroegtijdig stierf; de tweede, ELISABETH, ongehuwd bleef, en de oudste een zekeren mr. GIBSON als echtgenoot had. — De mannelijke nakomelingschap van OLIVIER CROMWELL berustte nu alzoo na den dood van RICHARD op de zonen van den tweeden zoon HENRY, die gedurende het regentschap zijns vaders onderkoning van Ierland, na diens dood echter dadelijk vrijwillig van deze hooge waardigheid ontzet werd en zich op zijn goed, de abdij Spinney in Cambridgeshire, had teruggetrokken. Hier leefde hij, even als zijn oudere broeder, zich van alle staatkunde en wereldsche aangelegenheden volmaakt onthoudende, en alleen de eenvoudige en gelukkige pligten van grondbezitter en vader des gezins behartigende. Hij overleed nog voor zijn broeder, ten jare 1673. Zijne gemalin was ELISABETH, de dochter van den baronet FRANS RUSSELL van Chippenham, die hem vijf zoons en eene dochter had geschonken. Deze laatste, naar hare moeder ELISABETH geheeten, werd aan een bloedverwant, WILLIAM RUSSELL, eigenaar der abdij Fordham, uitgehuwelijkt, wien zij niet minder dan zeven zo-

nen en zes dochters schonk, waardoor zij de moeder eener talrijke nakomelingschap werd, waarvan nogtans verschillende leden tot de uiterste behoefte vervielen. Een harer dochters, met name ELISABETH, huwde met ROBERT D'AYE VAN SOHAM, die zoo laag zonk, dat hij in een tuchthuis stierf, terwijl zijne nakomelingen zoodanig tot armoede kwamen, dat hun naam niet meer in aanzien was. Eene tweede dochter van mr. RUSSELL, nam een eenvoudig landbouwer tot echtgenoot; eene derde een arm handwerksman; de jongste, MARGARETHA, werd de gade van zekeren NELSON, bij wien zij een zoon had die te Londen goud- en zilversmid was, benevens eene dochter, die, om in haar levensonderhoud te voorzien, na het overlijden van haar echtgenoot, de deurwaarder REDDEROCK, te Mildenhall eene kinderschool oprigtte. Van het vijftal zonen van HENRY CROMWELL, de voormalige onderkoning van Ierland, liet alleen op een na de oudste, die even als zijn vader, bij den doop den naam van HENRY had ontvangen, nakomelingen na. Hij had het vaderlijk eigendom, de abdij Spinney verkocht en was bij het leger in dienst gegaan, waar hij tot den rang van majoor opklom; hij stierf ten jare 1711. Gehuwd zijnde met HANNA, de dochter van den koopman BENJAMIN HEWLING, liet hij, behalve eenige dochters, ook een zoon na, van wien nog heden ten dage in Engeland nakomelingen leven. Deze achterkleinzoon van den magtigen regent van Groot-Brittanje heette THOMAS CROMWELL, en oefende (*sic transit gloria mundi*) te Snow-Hill op bescheidene en vreedzame wijze het beroep van suikerbakker uit. Bij zijne eerste vrouw FRANCISCA TIDMAN, had de suikerbakker, die overigens in 1784 stierf, slechts eene eenige dochter, ANNA, die met JOHN FIELD, een Londensch burger huwde; bij zijne tweede vrouw, MARIA, de dochter van den kruidenier NICOLAAS SKINNER, had hij slechts een zoon, OLIVIER CROMWELL geheeten gelijk zijn beroemde voorvader, die, door zijne bloedverwanten daartoe in staat gesteld, de regtsgeleerde loopbaan koos, en na verloop van tijd jurist werd van tamelijk veel naam. Hij trad, ten jare 1771, met MARIA, de dochter van MORGAN MORSE, in het huwelijk, die hem in 1771 eene eenige dochter, ELISABETH OLIVERIA CROMWELL, schonk, die in 1801 de gemalin werd van THOMAS ARTEMIDORUS RUSSELL en door dezen moeder van een talrijk gezin.

Haar vader, de advokaat OLIVIER CROMWELL stierf ten jare 1821 als de laatste, direct mannelijke spruit van den Lord-Protector van Engeland.

Welk een treffend beeld der veranderlijkheid van het menschelijk lot, van de onbestendigheid van allen aardschen glans en aardsche grootheid en heerlijkheid biedt de geschiedenis dezer familie aan! Wij zien de nakomelingen van een man, die, wat magt en invloed betreft, met de magtigste vorsten der wereld wedijverde en van wien het alleen afhing, de erfelijke kroon van een der belangrijkste rijken der aarde aan die nakomelingen over te dragen, wij zien dat geslacht, in de korte tijdruimte eener eeuw, weder tot den burgerstand vervallen.

Er blijft ons nu nog overig, eenige woorden over de dochters van den regent OLIVIER CROMWELL te zeggen, die hij vier, namelijk BRIDGET, ELISABETH, MARIA en FRANCISCA naliet. De eerste huwde met den luitenant-generaal HENDRIK VRETON en na diens dood met den generaal KAREL FLEETWOOD. Uit haren eersten echt stamde een zoon, HENDRIK, die geene nakomelingen had, benevens vier dochters, namelijk ELISABETH, de gemalin van THOMAS POLHILL te Otford in Kent; JOHANNA, met RICHARD LLOYD ESQ.; BRIDGET met THOMAS BENDYSHE, heer van Southtown in Sussex, en ANNA met zekeren mr. CARTER gehuwd. Van deze kleindochters moet mrs. BENDYSHE eene sprekende gelijkenis gehad hebben met haar grootvader, den lord-protector, en dat wel op zeer merkwaardige wijze: zij had dezelfde stem, den zelfden spreektrant, de zelfde inzigten en denkbeelden als hij; zij hield dan ook het aandenken aan haren beroemden voorvader op buitengewone wijze in eere en kon volstrekt niet verdragen, als dit door iemand, zelfs maar in het minste, werd verongelijkt of beleedigd. Dienaangaande is ons eene haar betreffende anecdote bewaard gebleven.

Toen namelijk mrs. BENDYSHE op zekeren tijd in een voertuig voor het algemeen verkeer bestemd, had plaats genomen, liet zij zich met twee harer reisgenooten in een gesprek in, die volgens het gebruik van die dagen beiden degens op zijde droegen. Het gesprek viel onwillekeurig op den voormaligen regent van Engeland, CROMWELL en mrs. BENDYSHE deelde de beide jonge lieden mede, dat zij de kleindochter van dien man was. Niettegenstaande deze verklaring hield een hunner

niet op, het karakter en de handelwijze van CROMWELL hevig te gispen. Zij poogde eerst zijne beweringen met evenveel tact als bekwaamheid te ontzenuwen; toen echter het voertuig stil hield en de reizigers uitstegen, maakte zij zich plotseling van het wapen des tweeden harer reisgezellen meester, stelde zich met hetzelve in postuur en daagde dengenen, die haar grootvader beleedigd had, uit zich te verdedigen. Hij wees die uitdaging echter af, maar zij drong op hem in om hem met het ontbloote zwaard te tuchtigen, en alleen de vlugt, waarmede hij zich in allerijl redde, gaf hem gelegenheid zich aan dien schimp te onttrekken. — ELISABETH, op eene na de oudste en tevens de lievelingsdochter van CROMWELL, met JOHN CLAYPOLE Esq. gehuwd, stierf vroegtijdig, namelijk reeds op acht en twintigjarigen leeftijd en werd in de westminsterabdij bijgezet. Zij was eene warme aanhangster van het verdreven koninghuis, en bezwoer haar vader nog op zijn sterfbed, zijne eergierigheid toch te beteugelen en de kroon van Engeland weder op het hoofd van de regtmatige eigenaars derzelve te zetten. MARIA, de naastvolgende dochter en gemalin van Lord TANCONBRIDGE, bij wien zij kinderloos bleef, wordt ons door hare tijdgenooten als eene vrouw van groote geestkracht en énergie afgeschetst, terwijl zij verreweg meer dan haar broeder in staat en bekwaam geweest zou zijn een rijk te regeren en de opvolgster haars vaders te worden. De jongste der vier zusters, FRANCISKA, is degene, die eens bestemd was, met den lateren koning KAREL II den troon van Engeland te deelen. De verdreven STUART had om de hand dezer dochter van CROMWELL aanzoek gedaan, en maakte het zich ten duren pligt haar onmiddelijk te huwen, wanneer OLIVIER CROMWELL hém weder op den troon zijner vaderen wilde herstellen. De lord-protector, die aanvankelijk deze onderhandelingen met geene ongunstige oogen had aangezien, bezon zich echter plotseling, weigerde den verbannen koningszoon tot schoonzoon aan te nemen, en huwde FRANCISKA aan ROBERT RICH, kleinzoon van den graaf VAN WARWICK, die spoedig na hunne echtverbindtenis stierf, uit, zonder kinderen bij haar te hebben verwekt. De weduwe nam later een tweeden man, sir JOHN RUSSELL, door wien zij moeder van een talrijk gezin werd.

MENGELWERK.

DE KRUIDENIER.

EEN VADERLANDSCH TOONEEL UIT HET LAATST DER VORIGE EEUW.

DOOR

JULIANUS.

I.

HET PATRIOTTEN-LEESGEZELSCHAP.

In het jaar 1786 waren in het Roode hert te Berkwoud verscheidene personen vereenigd. In de luidruchtige en verwarde gesprekken, die gevoerd werden, kon men de schelle stem van den dorpsbarbier en de stentorsstem van den smid duidelijk onderscheiden. Behalven deze achtbare burgers waren er, onder anderen, de bakker, de schoenmaker, de kleermaker en verscheidene welgestelde boeren aanwezig, benevens een ex-procureur, die wegens achteruitgang zijner zaken zijne woonplaats uit Hoorn had overgebragt naar Berkwoud, waar hij thans bij den meester kleermaker in den kost was. De bierkannen en jeneverglazen, die op tafel stonden, bewezen, dat dit gemengd gezelschap zoowel bijeen gekomen was om te drinken als om te praten. Het was een der zoogenaamde „leesgezelschappen" dier dagen, welke, door het geheele land verbreid, eene geduchte oppositie-magt vormden tegen den prins-stadhouder en zijne regering. Reeds onder WILLEM IV hadden vele volksberoeringen ons land ontrust, en sedert had de vrijheidsoorlog van Amerika in Frankrijk weerklank gevonden en het volk doen ontwaken tot verdediging van zijn regt en zijne vrijheid tegen eene zelfzuchtige aristocratische regering; deze beweging had ook in ons land het reeds aanwezige zaad van ontevredenheid en zucht naar vrijheid doen ontkiemen en opschieten tot gevaarlijke hoogte. Bijna elke plaats, hoe klein ook, had hare patriotsche clubs, die het bestaande trachtten omver te werpen en droomden van eene gouden toekomst. Voor een groot gedeelte was hun streven reeds gelukt; de goede, maar zwakke WILLEM V had den Haag moeten ontvlugten en was door de staten van Holland van zijne waardigheden ontzet; en eene te laat aan-

gewende poging om door geweld van wapenen zijn gezag te herstellen, had slechts ten gevolge dat de verbittering der Patriotten ten top werd gevoerd.

„Burgers! ik verzoek stilte!" riep de ex-procureur met zijne heesche stem en haalde een nieuwsblad uit zijn zak te voorschijn.

Zijne vermaning was echter te vergeefs, het rumoer bleef onverminderd voortduren.

Maar nu keek de reusachtige smid, die op het gelaat van den procureur een gewigtig nieuws meende te lezen, grimmig in het rond, sloeg toen met de vuist op tafel, dat kannen en glazen rammelden, en riep op donderenden toon: „Als je niet zwijgt, hondskinderen! sla ik je armen en beenen stuk!"

Dit werkte beter; de kakelende, brommende en schreeuwende stemmen zwegen. De procureur zette zijn bril op en las: „De dwingeland, de NERO van Nederland heeft het masker afgeworpen. Een ongehoord stuk is geschied: Hattem is door de soldaten van den tiran gebombardeerd, ingenomen en baldadig geplunderd. Zoo heeft men met eene vreedzame stad des lands, die niets misdaan heeft dan hare regten te handhaven, gehandeld als met eene overwonnen stad op vijandelijken bodem!"

Verbazing, toorn en drift vertoonden zich op het gelaat van alle aanwezigen.

„Dat roept om wraak! Weg met den prins en zijne Oranjeklanten! Wij moeten de wapens grijpen!" dergelijke uitroepen kruisten elkander en het duurde eene geruime poos eer de verontwaardiging zich in smaadredenen tegen den prins, tegen „WILLEMIJN," de prinses, en hunne aanhangers genoeg had lucht gegeven, om den procureur gelegenheid te verschaffen, uit een blaauwboekje eenige bladzijden voor te lezen, waarin niet alleen de regering in hartstogtelijke taal werd beschimpt, maar de Patriotten openlijk werden aangespoord om zich overal tot gewapende benden te vereenigen.

„Goed gesproken!" riep de smid, toen de voorlezer zweeg. „In mijne smidse zijn nog eenige snaphanen, bijlen en messen, die bij gebrek aan schietgeweer niet zijn te versmaden. Ik geef ze allen present aan de brave Patriotten, die ze noodig hebben. Wij moeten ons laten gelden en niet meer toelaten dat het Prinsengespuis, dat hier nog talrijk is, zich met oranjelint op straat vertoont!"

Algemeen werd hij toegejuicht, en allerlei bedreigingen tegen de „Oranjeklanten" werden gehoord.

De procureur stelde voor, den volgenden dag — een Zondag — des namiddags gewapend op eene weide buiten het dorp bijeen te komen, ten einde de namen op te schrijven, officieren te benoemen en zich in de behandeling der wapenen te oefenen. Dit zoude de Oranjeklanten ontzag inboezemen en de Patriotten in staat stellen om elk onvoorzien gevaar het hoofd te bieden.

„Vivat de vrijheid! Weg met de tirannen! De prinsenslaven onder!" klonk het van alle zijden.

„Nu nog iets, medeburgers!" hernam de procureur, „wij moeten nog een paar onzer voorname dorpsgenooten voor de goede zaak trachten te winnen, want hun voorbeeld zoude door velen worden gevolgd. Daar hebt gij onzen kruidenier CORNELIS WOUTERS; deze heeft veel invloed, en daar hij zich niet als een vurigen oranjeklant heeft doen kennen, zal hij misschien voor ons te winnen zijn. Wie uwer wil zich belasten hem daarover te spreken en met allen aandrang aan te sporen met ons ééne lijn te trekken?"

„Dat zal *ik* doen," antwoordde de bakker OVENVELD; „wij zijn buurlieden en goede vrienden. Ik heb reeds meermalen getracht hem tot de patriotsche zaak te bekeeren, maar het was telkens te vergeefs; maar nu onze partij bovendrijft zal hij misschien gereeder ooren hebben om naar goeden raad te luisteren."

Na eene opgewonden toespraak van den ex-procureur, dronken de Patriotten nog eens op den goeden uitslag hunner zaak en gingen toen, na hun gelag betaald te hebben, uit elkander.

Den volgenden dag werd de oprigting van eene gewapende bende tot stand gebragt, en deze daad deed op het dorp en in den omtrek de spanning en verbittering tusschen Prinsgezinden en Patriotten niet weinig toenemen, hetgeen zelfs onaangenaam ingreep in het dagelijksch verkeer; vele heethoofdige Prinsgezinden bleven tot aanstoot der tegenpartij oranjelint dragen, onthielden de patriotsche neringdoenden hunne klandisie en getroostten zich liever het ongerief om op andere plaatsen in hunne behoeften te voorzien. Zelfs wilden sommigen zich niet meer door den barbier laten scheren, omdat zij vreesden dat hij hun den hals zoude afsnijden, en beproefden zelven dat werk zoo goed het gaan konde te ver-

rigten. Tot groot genoegen van den barbier waren echter op menig gelaat de sporen van dit onvoorzigtig dilettantisme zeer zigtbaar in sneden, krabben en kleine hechtpleisters. De Patriotten van hunnen kant beantwoordden zooveel zij konden hunne tegenpartij met gelijke maatregelen. De kruidenier WOUTERS mistte des daags in zijnen winkel vele heethoofdige Patriotten, die reeds het vierde eener eeuw hem de klandisie hadden gegund; maar als de avond was gevallen klingelde de schel des te meermalen, en menig Patriot, die om den wil zijner partijgenooten op den dag niet bij hem durfde laten koopen, liet des avonds zijne waren halen; want deze vond men nergens beter, en in hun hart droegen allen den soliden en braven kruidenier achting toe.

CORNELIS WOUTERS was een der welgestelde en meest geachte inwoners van Berkwoud. Behalven zijn ruim en net gebouwd huis bezat hij eenige goede stukken lands, en zijn veel bezochte winkel gaf genoeg winst om ruim in de behoefte van zijn gezin te voorzien en hem tot menige weldaad aan de armen in staat te stellen; en de man kenmerkte zich door veel gezond verstand, bezadigdheid en vastheid van karakter, terwijl zijne naauwgezette braafheid en zijne menschlievendheid werden geroemd. „Jammer," zeiden de gematigde Patriotten, „dat de man Prinsgezind is; door hem zoude onze zaak meer kunnen winnen dan door tien anderen; zij wilden hem hunne klandisie dan ook niet onthouden, zoodat hij het nadeel door de partijzucht van enkelen hem veroorzaakt, wel kon dragen. Erger was het met den patriotschgezinden bakker OVENVELD, die door zijne hevige partijzucht en schimpredenen bijna alle kalanten, die tot de oranjepartij behoorden, had verloren; van deze was slechts zijn buurman WOUTERS bij hem brood blijven halen, want deze was geen drijver voor zijne partij; hoewel de zaak van den prins toegedaan, stelde hij zich niet op den voorgrond, keurde de misbruiken der oude regering niet goed, liep niet met oranjelint op de straat en was er kalm onder dat hij als lid der dorpsregering had moeten aftreden; hij stoorde zich er ook niet aan dat OVENVELD niets meer in zijn winkel liet koopen, maar bejegende hem, als hij hem ontmoette, met dezelfde vriendelijkheid als vroeger. Echter hadden de wederzijdsche bezoeken, het eerst van de zijde van OVENVELD, sedert eenigen tijd geheel opgehouden. Maar niet

lang na de bijeenkomst der Patriotten in het „Roode hert," toen WOUTERS op een avond alleen te huis was, deed zich de winkelschel hooren, WOUTERS ging naar voren, en zag OVENVELD voor zich staan.

WOUTERS was een oogenblik verwonderd. „Daar doet gij wel aan, buurman," zeide hij, „dat gij niet langer om de politiek mijn huis vermijdt."

„Dat is te zeggen," antwoordde OVENVELD eenigzins verlegen, „ieder is in deze dagen verpligt partij te kiezen voor de goede zaak," en men kan hen die dat nalaten, niet als goede medeburgers behandelen; evenwel zoude ik met u eene uitzondering hebben gemaakt, indien ik..."

„Ik weet het wel, OVENVELD," viel WOUTERS hem goedhartig in de rede, „het was moeijelijk voor u om de anderen, maar het doet mij pleizier dat gij u nu daaraan niet meer stoort."

„Dat is te zeggen, WOUTERS, ik ben eigenlijk gekomen om u nogmaals ten goede te raden. Waarlijk, man, gij moest nu met ons mededoen en het belang van het volk tegen zijne onderdrukkers voorstaan; de staten van Holland hebben den prins wettig afgezet, zijne magt is verloren. Hoe kunt gij langer zulk eene slechte zaak aanhangen?"

„Hoor eens, OVENVELD," antwoordde WOUTERS; „het geslacht van Oranje is ons door God gegeven om het land te besturen; eeuwen lang zijn de voorvaders van onzen prins de weldoeners van het vaderland geweest; het is snoode ondankbaarheid hunnen afstammeling ontrouw te worden, al gaat een en ander in het bestieren niet zoo als het behoort, hetgeen ik gaarne wil toestemmen. Bovendien heb ik van PAULUS geleerd, de bestaande overheid als Gods dienares te beschouwen en haar niet te beoordeelen, maar te gehoorzamen. Zie, dat is mijne onveranderlijke denkwijze, en het zoude zeer laag van mij zijn des prinsen partij te verlaten, omdat deze op dit oogenblik het onderspit delft."

„Maar alle brave vrienden van land en volk," antwoordde OVENVELD, „houden het met ons."

„Vele brave vrienden van het vaderland," hernam WOUTERS, „zijn, Gode zij dank, nog aan de wettige overheid getrouw, het is eene onzinnigheid die u en anderen het hoofd op hol heeft gebragt, maar die spoedig door gezond verstand en pligtgevoel zal verdreven worden."

„Allen die het met den prins houden," verklaarde OVENVELD ongeduldig en met eenige bitterheid, „zijn slaven, die geen hart hebben voor hun vaderland."

„Die slavernij is nog al dragelijk," meende WOUTERS, „maar in allen gevalle, beter slaaf dan oproermaker, en ik kan het niet anders dan oproer noemen, als de onderdanen naar de wapens grijpen, om zich tegen de overheid te verzetten. Gij lieden weet niet wat gij doet; zoo lang het bij woorden bleef was het al erg genoeg, maar nu gij lieden de wapens opneemt zijn de gevolgen niet te voorzien, gij stort het land in ongeluk en u zelven daarbij; het bloed, dat misschien vergoten zal worden, is voor ulieder verantwoording."

„Wat!" riep de bakker toornig en bitter uit, terwijl zijne grijze oogen vonkelden, „wij zouden oproermakers zijn omdat we geen laffe slaven willen wezen van een tyran, die met zijnen aanhang leeft van het zweet en bloed des volks! Neen, maar gij en uws gelijken, die met de grooten heult en voor hen kruipt in het stof, gij zijt landverraders!"

„OVENVELD," antwoordde WOUTERS, zich tot bedaardheid dwingende, „ik wil het bittere uwer woorden verschoonen, uwe partijdrift vervoert u; maar laat ons zwijgen van de politiek; wij worden het toch niet eens en het zet maar kwaad bloed."

Die bedaardheid verbitterde den bakker nog meer.

„Daarvan zwijgen, dan heb ik niets meer met u te maken," riep hij scherp en driftig uit — „gij zijt allen onverbeterlijke landverraders; maar het zal u nog wel berouwen!"

En na deze woorden stapte de vertoornde man, in wiens harde trekken zich boosaardige driften afspiegelden, zonder WOUTERS te groeten, de deur uit. De klove tusschen beide buurlieden was breeder geworden dan te voren.

II.

EEN ONAANGENAAM BEZOEK.

Het volgende jaar (1787) bragt voor de Patriotten geene gouden vruchten. Eene gewapende bende had de stoutheid gehad mevrouw de prinses op haren togt naar Gouda aan te houden en te beletten hare reis te vervolgen. Dit gaf FREDERIK WILLEM II welkome aanleiding om als verdediger

zijner doorluchte zuster op te treden en onder den hertog VAN BRUNSWIJK-LUNEBURG, een pruissisch leger ons land te doen binnenrukken. Uit het Kleefsche trokken de Pruissen op onzen bodem, en zonder ernstigen tegenstand drongen zij van Nijmegen naar Amsterdam voort. Nu was het gedaan met de magt der Patriotten; de oude besturen en wetten werden hersteld, vele belhamels gevangen genomen, terwijl andere het land waren ontvlugt. Ook de bakker OVENVELD, die zich meer en meer als een gevaarlijk Patriot had doen kennen, werd in hechtenis genomen, doch na eenige maanden weer ontslagen. De man was door dien tegenspoed ongunstig veranderd; eene sombere uitdrukking van bitterheid sprak uit zijne harde trekken; hij was stilzwijgender geworden, maar zijn haat tegen de Prinsgezinden, vooral tegen den kruidenier WOUTERS, wien hij als zijn aanklager beschouwde, was heviger dan te voren. Zijne bakkerij had door zijne gevangenschap veel geleden, en deze omstandigheid vermeerderde zijn gevoel van verbittering tegen WOUTERS, wiens winkel meer dan immer bloeide. Hij sprak zijnen buurman nimmer toe, en als hij hem ontmoette, groette hij hem niet.

Onder deze verwijdering gingen eenige jaren voorbij. Toen brak de vreeselijke revolutie in Frankrijk uit en werd door de hevigste Patriotten hier te lande toegejuicht. Hierdoor werd het smeulend vuur aangeblazen tot nieuwen gloed, waartoe de patriotsche emigranten, die meestal naar Braband en Frankrijk waren geweken, niet in gebreke bleven het hunne bij te dragen.

Op een morgen ging OVENVELD, met de handen in de zakken en de wollen slaapmuts laag over het voorhoofd geschoven, op zijne muilen sloffende, de bakkerij op en neder. Het witte meelstof, dat zijn gelaat bedekte, kon de peinzende, boosaardige en eenigzins onrustige uitdrukking daarvan niet verbergen. Nu en dan knikte hij met het hoofd en glommen zijne oogen als een paar houtskolen in zijnen oven. Blijkbaar ging hij zwanger van een gewigtig plan.

„Ik kan toch niet weten of het betaald is," mompelde hij, „ik kon het geld besteden voor de goede zaak van het vaderland. Er zijn Patriotten genoeg, die buiten 's lands moeten zwerven en die het wel zouden kunnen gebruiken.

Waarlijk, ik geloof — al is het ook mogelijk dat het betaald is — dat het mijn pligt is zoo te handelen." Toen schoot hij een grijs lakensch buis aan, sloeg het meel van zijne kniën, wreef een paar malen langs zijn gelaat, stapte de deur uit en ging naar het huis van WOUTERS. Deze lag in dit oogenblik over zijne onderdeur, gereed om de kalanten die komen mogten te helpen.

WOUTERS zag zeer vreemd op, toen OVENVELD zijne stoep optrad.

„Goeden morgen, WOUTERS," begon OVENVELD.

„Goeden morgen, buurman," antwoordde de kruidenier; „kom binnen," en hij opende de onderdeur.

„Ik dank u; ik wilde u een oogenblik spreken, wij kunnen het hier wel afdoen."

„Maar wij kunnen 't meer op ons gemak, als wij binnen gaan," hernam WOUTERS welwillend.

„Nu dan, zoo als gij wilt," antwoordde de bakker, hem volgende.

Zij traden het vertrek achter den winkel binnen, waar zich niemand anders bevond. De lamp hing aan den ijzeren standaard flaauw te branden, en een pot met avondeten borrelde op het vuur.

„En wat hebt gij mij nu te zeggen, buurman?" vroeg WOUTERS, terwijl hij een paar glazen bier inschonk, en, om eene weigering voor te komen, er zonder het vooraf aan te bieden, een naar den bakker toeschoof.

„Gij weet," begon OVENVELD, na eens gekucht te hebben, „dat uw vader en mijn vader dikwijls geldzaken met elkander hadden uitstaan."

„Ja, dat weet ik," antwoordde WOUTERS — „zij waren altijd goede vrienden."

„De oude lui," hernam OVENVELD, zonder WOUTERS aan te zien, „zijn aan de toen heerschende ziekte plotseling zoo kort na elkander gestorven, dat zij niet veel tijd hadden om veel van hunne zaken te zeggen, zoodat het altijd onzeker was hoe zij tot elkander stonden, en wie den ander nog iets schuldig was."

De kruidenier zag hem verwonderd aan.

„Ik geloof toch," zeide hij, „dat alles tusschen hen vereffend was."

„Dat is te zeggen," hernam de bakker, „toen ik daarover onlangs eens nadacht, kwam mij een pakje bijeengebonden papieren in handen, dat in een hoek van een lessenaar lag verscholen. Ik dacht: men kan niet weten wat zich daaronder bevindt, het kan geen kwaad die dingen eens na te zien. Het ging niet vlug om die oude, gele papieren van A tot Z te doorlezen. Eindelijk vond ik een papier, dat mij, toen ik het had ingezien, niet weinig in verwondering bragt."

„Tingelingeling!" klonk op dit oogenblik de winkelschel.

„Heb een oogenblik geduld," zeide WOUTERS, en ging naar voren om een kalant te helpen.

„Ga je gang maar," mompelde OVENVELD bij zich zelven, „het komt altijd voor u vroeg genoeg."

Toen WOUTERS een half pond koffij had gewogen, kwam er weer een ander, dien hij aan olie en zeep moest helpen.

Intusschen zat OVENVELD met geduld te wachten. Eene boosaardige vrolijkheid was in zijne grijze oogen te lezen.

„Wel WOUTERS," zeide hij, toen deze eindelijk terugkwam, „gij hebt toch een drukke winkel. Daar moet toch veel geld mede verdiend worden."

„Ja, door Gods goedheid heb ik eene drukke nering."

„Het zoude toch hard zijn deze te verliezen."

Vragend zag de kruidenier hem aan. „Ik hoop," zeide hij, „dat God mij voor zulk eene beproeving beware, maar wat Hij doet is wèl gedaan."

„Gij hebt gelijk zoo te denken, want dikwijls komt het ongeluk met éénen slag."

„Wat meent gij toch, OVENVELD? Gij spreekt zoo geheimzinnig dat ik er niets van begrijp."

„Nu dan, ik houd niet van veel omhaal van woorden: ik denk dat gij den langsten tijd hier gewoond hebt."

„Wat zegt gij? Houdt gij mij voor den gek of droomt gij?"

„Gij weet dat uw vader dit huis, waarin gij zulk eenen voordeeligen winkel hebt en het bijbehoorend land heeft gekocht met het geld van mijn vader."

„Gij hebt gelijk; het ontbrak mijn vader toen aan geld en de gelegenheid was te gunstig om die te laten voorbijgaan. Maar dat is toch met uwen vader alles vereffend."

„Denkt gij dat? Nu zie dan eens hier; dit is eene schuld-

bekentenis, die gewis vernietigd zou zijn geworden als ze was afbetaald. Gij kunt daar in duidelijke woorden lezen, dat mijn vader aan den uwen tien duizend guldens geleend heeft. Dat is twintig jaren geleden. Hebt gij geene kwitantie van mijnen vader, dan — ja het zoude mij leed doen, maar tien duizend guldens met interest van twintig jaren is geene gekheid. Zie dus uwe papieren eens na. Over eenige dagen kom ik wel eens weder terug. Wij moeten als goede buurlui met elkander omgaan."

Daarmede nam OVENVELD afscheid. In onzen tijd zoude zulk eene geschiedenis niet ligt voorvallen; maar in die dagen was men niet zoo gereed, om zelfs groote geldsommen op het hypotheken-register te laten inschrijven, zooals deze nalatigheid nog wel ten platten lande bestaat. De beide oude lieden waren altijd goede vrienden geweest en vertrouwden op elkanders ja en neen. Er was dus geen bewijs der schuld dan de schuldbekentenis, maar deze was genoeg, om, wanneer zij niet door eene behoorlijke kwitantie werd opgewogen, WOUTERS in het ongeluk te storten. Hij ging met langzame schreden naar zijne slaapkamer. Daar stond een oud familiestuk, eene spiegelgladde notenboomen bureau met fraai koperen beslag. Daarin waren de rekening- en winkelboeken van vele jaren bewaard, want WOUTERS was een ordelijk man en had altijd gedacht: papieren eten geen brood en ze kunnen nog te pas komen.

Toen hij eene lade had opengesloten, waarin de papieren van wijlen zijnen vader bewaard lagen, werd zijn hart reeds ligter, want daarin moest zich de kwitantie bevinden. Hij zocht en bladerde, eens en nog eens — de kwitantie was er niet! — Eene andere lade! Maar ook daar vond hij niets, en zoo ging het met alle, en met elke lade werd WOUTERS onrustiger en woelden zijne vingeren driftiger door de papieren.

Zijne vrouw, MAARTJE, was met zijnen twaalfjarigen jongen EGBERT in de buurt eene kranke vrouw wezen bezoeken, die het zeer armoedig had, hetgeen voor de wakkere kruideniersvrouw genoeg drangrede was, om in de dringendste behoeften te voorzien en te gaan onderzoeken wat er nog ontbrak. Nu was zij terug gekomen; zij gaf den knaap zijn avondeten en zond hem naar bed. Toen ging zij haren man in de

slaapkamer opzoeken, waar zij het licht door eene reet van de deur zag schijnen. Zij wenschte hem goeden avond; maar hij zocht driftig voort, zag niet op en beantwoordde haren groet niet, maar mompelde iets onverstaanbaars. MAARTJE zag dadelijk dat er iets niet was zoo als het behoorde. Zij trad naar hem toe en legde de hand op zijnen schouder, met de vraag: „Wat doet gij toch, WOUTERS?" De kruidenier, die in zijnen ijver MAARTJE niet bemerkt had, verschrikte, zag plotseling op en staarde zoo verstoord zijne vrouw aan dat deze nu ook verschrikte.

„Zijn wij bestolen?" vroeg zij.

„Ach, als het dat maar was, dat ware nog te dragen. Is de jongen naar bed? — Goed! — MAARTJE, wij zullen misschien bedelaars moeten worden!"

Hij had dat alles zoo kort en afgebroken geuit, dewijl bij den aanblik zijner geliefde huisvrouw eerst regt de gedachte aan dreigende armoede hem zwaar op het hart was gevallen. MAARTJE stond een oogenblik zwijgend voor haren man, die de hand tegen het voorhoofd hield gedrukt. Toen echter — het was eene hemelsche gave der brave vrouw — zeide zij, met de kracht van godsdienstig vertrouwen hem blijmoedig aanziende: „Zoo erg zal het wel niet zijn, WOUTERS. God is tot hiertoe met ons geweest, alle onze dagen, daarom — kom, laat ons liever bij elkander gaan zitten en zeg mij bedaard wat u kwelt."

„Gij hebt gelijk, MAARTJE; maar ik zie hier geene uitkomst geene hulpe, als ik niet vind wat ik zoek." Toen verhaalde hij haar de geschiedenis met den bakker en dat in de notenboomen bureau geen stuk papier was te vinden, dat de schuldbekentenis die in des bakkers handen was krachteloos maakte. MAARTJE had stil en zwijgend geluisterd. Maar geen woord ging voor haar verloren, want meermalen schudde zij met het hoofd, als of zij zeggen wilde: „het is toch niet waar!" En toen nu WOUTERS zijne geschiedenis had geëindigd, vroeg zij: „dat is alles?"

„Is dat niet reeds genoeg?" ging WOUTERS voort; „tien duizend guldens met interest op interest van twintig jaren; de oorlog om ons heen; niet eens de mogelijkheid om op dit oogenblik huis en land te kunnen verkoopen! Is de kwitantie

er niet, dan — — gij kent OVENVELD, die nimmer iemand ter waarde van een duit heeft geschonken."

„Nu, van hem willen wij ook niets geschonken hebben! De kwitantie *moet* er zijn. Vader was een zorgvuldig man; hij zoude zeker van de schuld hebben gesproken. Al ware het ook zijn laatste woord geweest, hij zoude het niet mede in het graf hebben genomen. Kom, ik wil u helpen zoeken."

Zij nam het licht; toen gingen beiden naar de bureau en MAARTJE nam een oud schrijfboek in handen. Zij bladerde nadenkend daarin voort en op eenmaal riep zij uit: „Ik heb het! Zie daar staat het!" Het was het handschrift des overleden vaders, en WOUTERS las: Van AREND OVENVELD geleend....." en dan was eene dikke streep door het volgende gemaakt. „Nu," zeide MAARTJE, is dat niet even goed als eene kwitantie?"

„Voor ons zeker wel! maar OVENVELD zal zeggen en het geregt met hem: zulk eene streep kan ieder maken!"

„Maar die streep heeft vader niet zonder grond gemaakt. Zulk een stuk papier geraakt somwijlen in een hoek, waar het niemand zoekt. Laat ons nog eens de vakken op de rei nazien."

Dit deden zij. Het was vruchteloos. Het was ook te vergeefs dat zij de kasten doorzochten, en elke plaats waar een papier konde geborgen worden.

Nu stond ook MAARTJE troosteloos met nederhangende en gevouwen handen, en WOUTERS was het aan te zien, dat de angst hem het zweet op het voorhoofd perste; beide voelden dat hunne harten steeds luider klopten. Nadat zij eene wijl aan hunne verslagenheid hadden toegegeven, begonnen zij op nieuw te zoeken en doorwoelden ook zulke plaatsen, waar wel het minst papieren konden bewaard zijn. De spinnen zagen met schrik en verwondering hunne webben verscheuren en vlugtten ijlings in hunne schuilhoeken.

III.

VERLIES EN ARMOEDE.

Den derden dag na zijn onaangenaam bezoek stond OVENVELD weder voor WOUTERS, wenschte dezen goeden morgen en zeide: Welk een uitmuntend hooiweer hebben wij! Sedert

jaren is het niet beter geweest. Maar à propos hoe is het met de kwitantie? Hebt gij ze gevonden? Niet?" .

WOUTERS, die den moed niet had hem aan te zien, zeide terwijl zijne lippen beefden: „Ik wilde juist daarvan spreken. Laat mij de schuldbekentenis nog eens zien."

Dit geschiedde. WOUTERS las twee, driemaal, bezag en betastte het papier, maar wat geschreven was bleef geschreven. Zware zuchten rezen op uit zijne borst.

„Het is hard voor u, buurman!" zeide OVENVELD. „Het is geen bagatel bijna alles te verliezen. Maar ziet gij, gij kunt ook niet verlangen dat ik mijn belang als een bagatel beschouw. Ik heb vele jaren geduld gehad; nu — het is een slechte tijd — nu moet ieder have en goed vasthouden. Gij zult dus betalen, niet waar?"

„Ik kan niet! Geld, en vooral zoo veel geld is in dezen oorlogstijd niet te bekomen. Niemand wil iets op huis en land geven."

„Dat is waar! Ik zoude het zelf ook niet doen. Maar buurman — ik wilde gaarne vriendschappelijk met u te werk gaan, al ware het alleen omdat onze vaders altijd goede vrienden zijn geweest. Alzoo — ik neem uw huis en land — en laat u den *Polakker* buiten het dorp met het huisje dat er op staat; daarentegen geef ik u den schuldbrief — en de zaak is op de kortste wijze vereffend. Kom ik er misschien wat bij te kort, dit offer ik gaarne aan de goede vriendschap op, die tusschen onze vaders en ook tusschen ons bestaan heeft. Spreek er eens met een advocaat over."

Hij vertrok en WOUTERS sloeg zich met de vuist voor het hoofd. Hij ging naar een advocaat, maar vond geen troost; tegen de schuldbekentenis was niets in te brengen. Hij zelf herinnerde zich het gebeurde nog en er waren lieden genoeg op het dorp die er van wisten. Van een vergelijk wilde OVENVELD niets hooren, en het einde der zaak was dus, dat WOUTERS huis en winkel verlaten, zijn land voor het grootste deel afstaan en eene toevlugt zoeken moest in het huisje op den Polakker, het eenige dat hem van zijne schoone bezitting overbleef.

Onder WOUTERS vrienden waren er vele, die hem hartelijk beklaagden, maar andere meenden, dat hij in dezen onrustigen tijd, waarin ieder oogenblik een troep soldaten in het

dorp vallen en plunderen en branden konden, zich gelukkig mogt achten van het zijne af te zijn. Ging het nu in vlammen op, dan had OVENVELD de schade; maar bleef WOUTERS er in wonen, dan bleef natuurlijk ook de oude schuld bestaan.

Deze levenswijsheid kon echter het verdriet en den wrevel, die WOUTERS over het verlies van zijn eigendom gevoelde, niet wegnemen. MAARTJE weende in stilte, als zij EGBERT zoo welgemoed in huis en tuin zag rondloopen alsof het nog de oude welvaart was. Als echter de wakkere WOUTERS somwijlen door zijnen wrevel overmand werd over OVENVELD'S handelwijze, welke hij in zijn hart toch als bedrog beschouwde, daar hij zedelijk overtuigd was dat zijn vader de schuld had betaald — trad zij met een helder gelaat voor hem en zeide: „Wees toch tevreden in uw lot, beste WOUTERS; met al uw morren wordt het toch niet anders. Zie, de schuldbekentenis is wettig en wij hebben gegeven wat ons niet behoorde. Zijn wij echter door onregtvaardigheid beroofd, dan zal de dag komen die alles aan het licht brengt. Het is eene beproeving van God. Hij heeft nog niemand verlaten, en red dikwijls wonderbaar, waar wij zwakke menschen geene uitkomst meer zien."

„Ach ja, dat is de waarheid! Maar als iemand van jongs af onbekend is geweest met nood en gebrek; als hij door werkzaamheid en vlijt zijn eigendom heeft vermeerderd, en door zorgvuldige oppassendheid zich meent gewaarborgd te hebben voor kwade tijden, voor den ouden dag en de behoeften van vrouw en kind, dan mag iemand wel een sterk man zijn als hem, gelijk een inslaand onweder, het lot treft, dat hij alles wat hem lief is geworden moet verlaten om een stuk papier in de hand van een verdacht buurman."

Zoo sterk was echter de anders moedige WOUTERS nog niet. Hij moest eerst leeren het ongeluk te dragen; eerst leeren het te overwinnen, eerst weten hoe hij daartoe de kracht kon vinden en hoe ver deze reikte.

WOUTERS vertrok met de zijnen en een weinig meubelen, die OVENVELD hem gelaten had, naar de kleine arbeiderswoning op den Polakker. Hier kon hij natuurlijk geen winkel houden, maar moest trachten in zijne behoeften te voorzien, door het bewerken van het weinige land, dat bij het huisje behoorde, en van een paar akkers, die hij bovendien nog

pachtte. Zijne goede vrouw, die met deernis vervuld was, als zij het kommervol gelaat van haren WOUTERS aanzag, spande al hare krachten in om den last, dien hij droeg, te verligten. Niet slechts werkte zij rusteloos in huis en hof en op het land, hoe ongewoon het haar viel, maar ook bij anderen ging zij werken om eene daghuur te verdienen, en hoewel zij maar een paar koeijen, eenige kippen en een paar varkens konden houden, had zij toch altijd iets ter markt te brengen. — Reeds toen WOUTERS eenige weken in zijne nederige woning had doorgebragt, beschouwde hij ze met andere oogen, en kon hij kalmer en rustiger rondom zich zien, en als hij MAARTJE van de markt te Hoorn zag terugkeeren en zij het geld op tafel legde, dat zij voor groenten, boter of eijeren ontvangen had, dan welde er somwijlen een traan in het oog bij de gedachte welk een schat hij in zijne vrouw bezat, en gevoelde hij zich tot nieuwen ijver aangespoord en een nieuwen moed en Godsvertrouwen in zijne borst ontwaken. Ook de kleine EGBERT moest dikwijls eenen korf op de schouders nemen, en dit was een lust voor den jongen, vooral als de mand op den terugweg zeer ligt was en hij de duiten, die hij van de menschen in de stad voor zijne koopwaar ontvangen had, in zijnen zak hoorde rammelen.

En OVENVELD? — Deze had zich trotsch en breed in het huis van WOUTERS gevestigd, zette den winkel voort en bebouwde het zoo gemakkelijk verkregen land. Zijne nieuwe bezitting, gevoegd bij hetgeen hij te voren reeds bezat, maakte hem tot een der meest gegoede ingezetenen van Berkwoud; hij beschouwde zich zelven als heer van het dorp, en als hij WOUTERS of een der zijnen ontmoette, dan groette hij met een genadig knikje. Had hij aanvankelijk er aan gedacht, het verworven goed ten beste der patriotsche zaak te besteden, dit half gevormde voornemen was allengs verzwakt, hij had zich zelven trachten te overtuigen, dat het gewonnen eigendom, op grond der schuldbekentenis hem naar alle regt toebehoorde, en was geëindigd met eene goede som gelds aan de uitgeweken Patriotten te zenden, tot bevordering der belangen des lands, en overigens zich in het bezit te stellen van zijnen nieuwen eigendom. Hoezeer hij met hoogmoedige verachting op de WOUTERS nederzag, ergerde het hem toch dat deze zich in hunne hut zoo goed er wisten door te hel-

pen. Daar waren twee koeijen die glanzend en vet waren, een paar varkens, die tegen den winter elk drie honderd pond konden wegen, een troep kippen, die dagelijks eijeren legden, en vruchtboomen, die zoo zwaar waren beladen dat hunne takken ter aarde bogen — met een woord, het ging WOUTERS in zijne hut bijzonder goed en een ruime zegen scheen op alles te rusten.

„Ik had het niet gedacht," mompelde OVENVELD, „dat het oude nest zijne bewoners zoude voeden. Ik geloof waarachtig, dat zij nog geld overwinnen. Als nu het ongeluk eens wilde dat de kwitantie....." Hij drukte de lippen op elkander en stond eene geruime poos met sombere uitdrukking op het gelaat in gedachten verzonken, als een steenen beeld.

Wij willen van deze gelegenheid gebruik maken, om OVENVELD in zijne ware hoedanigheid den lezer te doen kennen.

De schuldbekentenis was door den ouden WOUTERS op een ruw en graauwachtig vel papier geschreven, met groote letters en cijfers. Toen hij de schuld aan den ouden OVENVELD terug betaalde — want zij was betaald — was deze juist bezig zijnen koestal voor instorten te beveiligen, want onder denzelven had zich eene wel door de aarde geboord, en wat slechts armen en beenen had moest werken met spaden en kruiwagens om eene sloot te graven, die het water afleidde, terwijl intusschen de stal met balken moest worden ondersteund. In dien oogenblik had de oude OVENVELD dus de handen vol en kon hij zich niet ophouden met het zoeken naar de schuldbekentenis.

De beide buurlieden waren ook regtschapen mannen en van kindsbeen af goede vrienden geweest, daarom was er met den schuldbrief niet zulk eene grooten haast als met den stal. In het kort, de oude OVENVELD had enkel eene kwitantie geschreven en later onder den schuldbrief het woord *betaald* gezet, en wilde dien bij de eerste gelegenheid den buurman geven, om hem te verscheuren of bij de kwitantie te leggen. Eer dit geschied was waren echter beide mannen gestorven. De beide opvolgers hadden als jongens meermalen dapper gevochten, en toen was het eens gebeurd dat de jonge OVENVELD door een geduchten stoot van CORNELIS WOUTERS in het water was gestort; dit had hem geen letsel veroorzaakt, maar sedert was een diepe wrok in zijn somber

gemoed geworteld en dit was het begin van WOUTERS ongeluk, dat later door partijzucht en afgunst voltooid werd.

Het woord *betaald* stond wel onder het schuldbewijs en dit was ook OVENVELD in den weg. Daarom nam hij een zandsteen en wreef over het hatelijk woord tot het was verdwenen; dit kostte weinig moeite, omdat het woord met bleeken inkt was geschreven; daarop goot hij koffij, met aarde vermengd, over de gewreven plek, en toen het droog was geworden, wreef hij er nog eens met den zandsteen over. Toen was het eene zeer natuurlijke vlek.

Maar wist OVENVELD dat zijn buurman geene kwitantie had? Dit wist hij wel niet; maar als WOUTERS met zulk een papier voor den dag kwam, dan had hij, OVENVELD, hetgeen hij meende zijn regt te zijn, verdedigd, en hij bleef even goed als te voren.

De eene streek was gelukt en de tweede zoude beproefd worden. Het schuldbewijs met de verdachte vlek lag bij het geregt veilig bewaard. Maar als WOUTERS ergens in een hoek of eene lade, in een ouden almanak of iets dergelijks de kwitantie vond met het eigen handschrift van den ouden OVENVELD geschreven — hoe zoude het dan gaan? — Neen, WOUTERS moest met zijne vrouw en zijn jongen worden verdreven. Ook geen tijd moest hem worden gelaten om naauwkeurig naar zijne papieren om te zien, want anders kon de gevreesde kwitantie nog altijd te voorschijn komen.

IV.

DE FRANSCHEN.

De Franschen waren in 1795 ons land binnen gerukt. De Patriotten zegevierden; de omwenteling werd tot stand gebragt, de Bataafsche republiek geschapen. Nu boette de Oranjepartij voor hare gezindheid; vele Prinsgezinden moesten op hunne beurt emigreren. In 1799 werd hunne hoop echter verlevendigd door de landing van Engelschen en Russen. In Noordholland werd nu bloedig gestreden, en steden en dorpen hadden veel te lijden van de oorlogvoerende partijen. Eindelijk maakte men zich van weerszijden gereed tot een beslissenden veldslag in de nabijheid van Bergen. Negen en dertig duizend Russen en Engelschen onder den hertog

van York, stonden tegenover het leger der Franschen en Bataven onder opperbevel van den generaal BRUNE. Intusschen werd eene afdeeling van 6000 man van het Engelsch leger, onder bevel van den generaal ABERCROMBIE naar de omstreken van Hoorn gezonden, om die stad te veroveren, en, na het ontvangen berigt dat de Franschen waren overhoop geworpen, den regtervleugel van het vijandelijk leger om te trekken en dit op die wijze in te sluiten. De veldslag werd echter door de Engelschen en Russen verloren, en de gewenschte tijding dus niet bij ABERCROMBIE ontvangen. Deze vergenoegde zich nu met te Hoorn en in de omliggenden plaatsen het oranjegezag te herstellen, en liet in de plaatsen, die hij verliet, bezettingen achter, die echter gedeeltelijk weer verdreven werden door Bataafsche en Fransche benden, welke op hunne beurt somwijlen weer voor de Engelschen moesten wijken, zoodat sommige steden en dorpen, zooals onder anderen Hoorn en Berkwoud, op éénen dag, bij afwisseling eene patriotsche en eene oranjeregering hadden te gehoorzamen, en nu door de eene, dan door de andere partij werden overheerscht en geteisterd.

Reeds sedert eenige weken hadden de Engelschen en Franschen in de nabijheid van Berkwoud schermutselingen gevoerd. OVENVELD was bang voor de Engelschen, want zij verstonden zeer goed de kunst van plunderen, en als zij, door de Prinsgezinden ingelicht, eenen hevigen Patriot een bezoek bragten, lieten zij weinig in zijn huis over, terwijl de eigenaar persoonlijk van hen alles te vreezen had. Liever had hij dan nog met de Franschen te doen; want hoewel deze, bij al hunne hoffelijkheid meer namen dan bragten, had hij als Patriot toch minder van hen te vreezen dan van de Engelschen. Dan was er nog eene omstandigheid die hem bij de Franschen beviel; indien men, al was het in het gebrekkigste Fransch, slechts zeide: „Die of die is een verrader!" dan verstonden zij geen scherts; de aangewezene werd dan niet zelden gegrepen en weggevoerd of somwijlen kort en goed dood geschoten.

Op een nevelachtigen Septemberdag stond OVENVELD nabij het dorp aan den weg van Hoorn, tusschen twee dikke boomen, zoo verscholen dat geen mensch hem zien konde. Hij had daar de laatste dagen reeds meermalen gestaan. Nu

hoorde hij tromgeroffel en eenige geweerschoten aan de andere zijde van het dorp. Zoo snel zijne beenen hem dragen konden liep hij naar zijn huis. Daar zag het er reeds bont genoeg uit. Zijne vrouw, kinderen en dienstboden waren gevlugt, meer dan twintig Franschen sprongen in zijn huis rond en lieten niets op hunne plaats; ham, eijeren, brood en worst, koffij, thee en tabak uit den winkel, alles werd door hen aangesproken; eenige namen zelfs kleederen van den kapstok en linnen uit de kasten — het was eene onrust en beweging van grijpen, loopen, vloeken, schreeuwen dat de verschrikte eigenaar hooren en zien verging. Zoodra OVENVELD was binnengetreden, verzocht de serjant op de beleefdste wijze dat monsieur de goedheid geliefde te hebben, hun wat geld te geven, en toen OVENVELD zich hield alsof hij hem niet verstond, maakte de Franschman met een vriendelijk lagchend gelaat het hem duidelijk, door met vinger en duim eene beweging te maken alsof hij geld telde. Het beviel onzen Patriot uiterst slecht dat zijne Fransche broeders zoo weinig onderscheid maakten tusschen een Oranjeklant en een vrijen republikein. Te midden van het rumoer dacht hij: hoe zoude het bij WOUTERS zijn? en het was hem eene aangename gedachte dat het wel mogelijk was dat het met dien Prinsgezinde slecht afliep. In een vrij oogenblik toen de soldaten zich aan tafel hadden gezet om den zelfbereiden maaltijd, liep hij naar den winkel, opende de bovendeur en riep een boerenjongen aan: „Ga eens," zeide hij, „naar het huisje van WOUTERS en kom mij dan zeggen of daar ook soldaten zijn, — ik zal u een stuiver geven."

Door die belofte aangevoerd, liep de jongen zoo snel hij kon. Binnen tien minuten was hij terug en riep OVENVELD toe: „Bij WOUTERS is alles stil. Er zijn geene soldaten!"

Op hetzelfde oogenblik viel er een schot. Binnen een paar minuten waren al de soldaten uit het huis verdwenen. De serjant voerde hen in den stormpas door het dorp. Een soldaat liep hen te gemoet en riep: „De vertoonen zich Engelschen!" Dat was eene onaangename verrassing voor de Franschen. Beide troepen vormden patrouilles der legerafdeelingen van ABERCROMBIE en van DUMONCEAU, die hier op elkander stieten. De Franschen waren een weinig ster-

ker in aantal en wilden beproeven zich hunne lastige bezoekers van den hals te schuiven. De wachtmeester streek trotsch den knevel op, sprak een oogenblik tot zijne kleine schaar van „Engelsch gespuis," en toen ging het onder het geroep van: „Leve de Republiek!" op de Engelschen los.

OVENVELD verliet door de achterdeur zijne woning. Hij moest toch eens zien hoe het afliep en of hij niets kon doen ten opzigte van WOUTERS. Als het tusschen de Engelschen en Franschen op een houwen ging, kon hij in of bij de kleine woning van WOUTERS ligt eene schuilplaats vinden.

OVENVELD vond echter in de hut van WOUTERS geene levende ziel; slechts het vee was aanwezig.

„Dat is toch verdacht!" mompelde hij; „ik wil wedden dat hij ons aan de Engelschen heeft verraden. Nu hebben wij moord en doodslag in het dorp, geen steen blijft op den anderen, en in deze afgelegen hut zal geen stroohalm van de plaats worden gerukt. Ik had toch niet gedacht dat WOUTERS zulk een wraakzuchtig mensch was! Omdat ik mijn regt heb doen gelden, zoude hij het geheele dorp in vlam en rook laten opgaan. Dit is eene ongehoorde goddeloosheid."

Misschien zoude hij zijn geweten nog meer hebben voorgelogen, maar er vielen weder eenige schoten, en OVENVELD verborg zich dadelijk achter eene doornhaag. „Het moge nu gaan, zooals het wil;" mompelde hij, „mijn volk is gevlugt en in mijn huis hebben de soldaten het al erg genoeg gemaakt, op een beetje meer of minder komt het niet meer aan. Maar men behoudt toch gaarne het lieve leven, en daarom zal het hier wel het beste zijn — want men kon niet weten — die Engelschen....."

De schoten hadden opgehouden. Kort daarna hoorde OVENVELD vele naderende voetstappen en stemmen, en meende Fransche vloeken te onderscheiden; maar ook kermen en jammeren mengde zich daartusschen. Voorzigtig kroop hij uit zijnen schuilhoek en zag dat hij juist had gegist — de Franschen kwamen terug. Er werden eenige soldaten uitgezonden om een wagen voor eenige gekwetsten te halen, en dan zoude het verder gaan naar het leger.

De serjant, die een weinig Hollandsch sprak, riep toen hij

OVENVELD zag naderen: „De kerels zijn verjaagd! wisten wij maar vanwaar zij gekomen zijn en wie hun onze aanwezigheid verraden heeft."

„Dat is ligt uit te vinden als iemand u op weg helpt, serjant."

„Op weg helpt! wat moet dat beteekenen?"

„Gij weet wel, serjant: de verrader slaapt niet."

„Zijt *gij* het bij geval? Gij hebt er juist een gezigt naar. Spreek op!"

De serjant zag reeds een der soldaten met eene beweging met de hand aan, alsof hij zeggen wilde: „grijpt hem daar!" Maar OVENVELD trad digt bij hem en zeide: „Zoo dom ben ik toch niet. Maar de bewoner van die hut daar, is een nijdigaard; hij gunt niemand dat het hem goed gaat, en ziet er toch uit als de vroomheid zelve. Ik heb zelf gehoord dat hij de Engelschen hier wenschte, en heb vandaag gezien hoe hij dat gespuis den weg wees."

„De kerel moet op staanden voet gehangen worden! Ik heb geen oogenblik meer te verliezen!" riep de serjant en beval eenige soldaten den spion uit zijn vossenhol te halen. Deze waren dan ook spoedig gereed, en onder het uiten van woeste vloeken snelden zij naar het huis van WOUTERS.

Menschen vonden zij in de twee vertrekjes, op den zolder of in het achterhuis niet, en nog minder een spion. Het bloed kookte hen van den strijd met de Engelschen in de aderen. Het vruchteloos zoeken naar den spion wond hen nog meer op, en nu koelden zij hunnen moed aan de varkens en de koe, die onbarmhartig werden nedergestooten. Zoovele der kippen als niet vlugten konden, werden de koppen afgehouwen. Vensters, deuren, tafels en stoelen werden verbrijzeld, de bedden met den sabel opengesneden en de veeren uit de vensters in den wind gestrooid — kortom — geen half uur was verloopen, of van het weinige dat WOUTERS zijn eigendom kon noemen, was ook het geringste vernield of onbruikbaar geworden. Zelfs van de vruchtboomen werden de takken afgescheurd of met de sabels afgehouwen; en hunne schèrpte ook nog aan de stammen beproefd.

Een der meest verbitterden, die woedend was, dat hij niets vond om mede te nemen, nam een brandend hout en liep daarmede het huis uit om het stroodak in brand te steken.

Daar trad hem echter de serjant in den weg, rukte hem het hout uit de handen en wierp het in den put. „Wilt gij ons aan de Engelschen verraden?" riep hij uit, „en door den brand een geheele menigte hier heen lokken? Aan dit oude nest is niets gelegen, maar als de vlam hoog opslaat worden wij welligt in een oogenblik overvallen, omsingeld, nedergehouwen of gevangen gemaakt. De spion is ontkomen; wij hebben geen tijd meer te verliezen, aldus — in het gelid en dan voorwaarts!"

Binnen vijf minuten had de schaar het dorp verlaten.

Dat alles had OVENVELD van verre aangezien. Hij dacht dat WOUTERS en de zijnen wel door de soldaten uit den een of anderen schuilhoek te voorschijn gehaald en op de plaats dood geschoten of ten minste gevangen medegevoerd zouden zijn geworden. Van dit alles geschiedde niets; maar het leedvermaak was toch in OVENVELDS gelaat te lezen dat WOUTERS alles vernield en ledig zoude vinden en genoodzaakt zoude wezen zijn brood van de genade van anderen te vragen. Met zulke gedachten sloop hij heen. Hij dacht verstandig te doen, zich, als had hij niets gezien, alles door de buurlieden te laten vertellen.

WOUTERS en de zijnen vermoedden ook in het minst niet wat OVENVELD hun berokkend had. Toen zij hadden zien aankomen dat de Franschen en Engelschen elkander zouden aanvallen, hadden zij huis en erf in den steek gelaten en de wijk genomen naar een niet ver afgelegen boschje van kreupelhout. MAARTJE zag, terwijl zij EGBERT vast aan zich drukte, met vochtige oogen naar haar huisje om, maar WOUTERS greep hare hand en zeide: „Kom, MAARTJE wij hebben niets meer te verliezen. Zie, eertijds, toen wij huis en hof moesten verlaten, was ik kleinmoedig en wrevel vervulde mijn hart, omdat een mensch ons verdreef, die niet te vertrouwen is. Toen was uw Godsvertrouwen mijn leermeester, en nu moeten wij ons sterk toonen, nu wij eene schuilplaats zoeken voor openbaar geweld. Kom, spoedig MAARTJE!"

Zulk een woord had MAARTJE uit den mond van haren man niet gehoord, sedert den ongelukkigen dag, toen OVENVELD met den schuldbrief in de hand zijn noodlottig bezoek had gebragt. Het deed ook haren moed herleven.

„Kom dan, WOUTERS!" sprak zij nu met vriendelijk gelaat;

„gij zult wel hongerig zijn, daar wij in onzen maaltijd zijn gestoord; maar ik heb een stuk brood medegenomen, dat willen wij ginds in het elzenboschje achter de peppelenboomen in rust gebruiken; want daar schieten zij niet."

„Wij zullen wel spoedig kunnen terug keeren," meende WOUTERS; „want zulk volk is dikwijls als een weerlicht weder verdwenen, en dan, hoop ik, vinden wij het huis en het vee weder zoo als wij het verlaten hebben — en het zal ons dan nog eens zoo lief zijn, alsof het ons op nieuw geschonken was."

„Mogt het toch maar spoedig vrede zijn," antwoordde MARGARETHA. „De menschen kunnen het niet meer uithouden; maar dat zal toch wel eindelijk komen, en dan neemt alle zorg en vrees een einde."

Onder dergelijke troostrijke gesprekken waren zij in het elzenboschje gekomen, en daar smaakte hun spijs en drank zoo goed alsof zij te huis waren geweest. Dikwijls sloop WOUTERS voorzigtig uit hunne schuilplaats, om, al konde hij niets zien, ten minsten te luisteren of er ook rumoer of alarm in het dorp zich liet vernemen. Reeds sedert een paar uren was er niets meer te hooren, en al twee of driemalen had hij tot MAARTJE gezegd: „Ik denk dat wij kunnen terugkeeren!" Maar dan zeide MAARTJE telkens: „Laat het eerst donker worden. Blijft het dan nog zoo stil als nu, dan is er geen gevaar meer."

Toen het nu donker geworden was, kwamen de drie vlugtelingen uit het boschje te voorschijn.

„Wij mogen niet spreken," fluisterde WOUTERS, en de kleine EGBERT, hoe moeijelijk het hem viel, bedwong ditmaal zijne praatzucht, daar hij wel begreep dat het gevaar dat zijne ouders duchtten, erg genoeg was; hij ging zoo stil naast zijnen vader, alsof hij er in het geheel niet geweest ware.

Hadden de goede lieden geweten, welk een aanblik hen wachtte, met welke trage schreden zouden zij hunne woning hebben opgezocht; nu echter haastten zij zich om te huis te komen. WOUTERS bereikte het eerst de woning. Daar kwam iemand hem uit de deur te gemoet loopen en riep: „Alles verloren, WOUTERS! wij moeten wat er nog buiten ligt spoedig weer onder dak brengen; maar Goddank, de Franschen zijn weg!"

Het was HARMEN, zijn voormalige knecht, die bij een boer in het dorp in dienst was; want WOUTERS behoefde geen knecht meer. Toen echter, zoo als hij het noemde, de kloppartij tusschen Engelschen en Franschen voorbij was, kon hij het niet meer uithouden: hij moest eens gaan zien hoe zijn voormalige meester er was afgekomen; welligt kon hij nog in een of ander helpen. Zoo was hij dan gekomen, had met schrik de verwoesting beschouwd en was daarop haastig begonnen, wat buiten lag en nog niet geheel verwoest was in huis te slepen.

WOUTERS hoorde met ontzetting de schriktijding, en staarde roerloos eenige oogenblikken op de vernielde voorwerpen, die in de schemering niet duidelijk zigtbaar waren, maar toch genoeg om hem van de gruwelijke verwoesting te overtuigen.

MAARTJE gaf een gil van schrik, toen zij de ellende aanschouwde. „Ook dat nog," snikte zij, „Heere, dat gaat haast onze krachten te boven!"

Met een zwaren zucht ontwaakte WOUTERS uit zijne verdooving en zeide, terwijl hij de hand zijner weenende vrouw in de zijne nam: „MAARTJE, het is erg, maar het had nog erger kunnen zijn. Als het morgenvroeg licht wordt, zullen wij alles zoo veel mogelijk herstellen."

„De Heer moge ons sterken, om als Christenen ons te onderwerpen aan Zijnen wil," antwoordde MAARTJE.

Toen de lamp was aangestoken, werd de verwoesting in huis eerst regt zigtbaar en ook WOUTERS werd het bijna te bang om het hart, toen hij die naakte muren, de planken en stukken der verbroken meubelen, en stroo en veeren op den vloer — dien geheelen chaos van vernieling en verwarring aanschouwde, als het eenig overschot van alle tilbare have, die hij op de wereld bezat.

Van slapen kwam dien nacht niet veel. Bedden had men niet meer, en het leger van hooi, dat men uitspreidde, was wat te ongewoon, terwijl ook in de duisternis de beelden der verwoesting hen nog al te levendig voor oogen stonden om den slaap toegang te verleenen.

EGBERT maakte echter hierop eene uitzondering; hij sliep binnen eenige minuten even gerust als weleer in het groote huis op een goed veeren bed. WOUTERS en zijne vrouw had-

den elkander nog zooveel te zeggen, dat het bijna morgenstond was eer zij eenige oogenblikken insluimerden.

Des morgens, toen zij waren opgestaan — ach! toen kwam eerst de regte droefheid; want het heldere daglicht toonde hun tot in de diepste hoeken dat er niet veel meer heel was gebleven dan de naakte muren. HARMEN was reeds wedergekomen. Hij had nog eenen bruikbaren pot gevonden, maakte vuur aan en hing den pot met water boven het vuur. Maar heet water was nog geen ontbijt, en daarom zocht MAARTJE, die, HARMEN zoo ijverig bezig ziende, zich niet wilde laten beschamen, naar wat brood en vet, dat gelukkig nog gevonden werd. Zij zelve dacht wel niet aan eten of drinken, maar EGBERT en zijn vader konden toch niet zoo nuchteren blijven!

WOUTERS ging nu met HARMEN aan het afhalen en bereiden van de koe en de varkens. Deze waren wel niet op de gewone manier geslagt, maar daarom behoefden ham en vet toch niet verloren te gaan; evenmin de kippen welke de soldaten in den haast hadden achter gelaten. De haan en drie zijner hoenders hadden hun leven gered, den nacht in eenen boom doorgebragt, en keerden nu terug alsof er niets was voorgevallen.

Maar — het is onze taak niet om alles in bijzonderheden op te merken en te bespreken — er kwamen weldra eene menigte dorpelingen, vele uit nieuwsgierigheid, sommige uit medelijden, om te zien hoe de Franschen bij WOUTERS hadden huis gehouden; want dat het daar erger dan bij iemand anders was toegegaan, hadden zij reeds vernomen. Onder hen behoorde ook OVENVELD. Hij keek echter naauwelijks naar de verwoesting en was met den kleermaker in druk gesprek. In langen tijd had men hem niet zoo spraakzaam gezien. Misschien deed dit zijn kwaad geweten.

„Zie, MULDERS," zeide hij, „nu blijkt toch duidelijk, dat ieder loon naar werken ontvangt. Wie zoude het WOUTERS hebben aangezien, dat hij zoo gewetenloos was. Is het geene zonde en schande? Hij wist zeer goed dat zijn vader bij den mijnen hoog in schuld stond; maar hij repte daarvan geen woord, en had ik niet tot mijne groote verwondering toevallig den schuldbrief gevonden — dan zoude ik op ongehoorde wijze zijn bedrogen. En toch zijn er nog sommigen in het

dorp, die hem beklagen en zeggen, dat ik te hard met hem gehandeld heb. Ik wilde immers niets anders dan hetgeen mij wettig toekwam."

De kleermaker knikte telkens toestemmend met het hoofd. OVENVELD zoude gewis zijn „wettig regt" nog verder hebben betoogd, maar op dat oogenblik laat zich een luid geroep en gejuich in de woning hooren. Wat is dat? Een nieuw ongeluk is het niet. Ziet, de dorpsschoolmeester houdt een papier in de hand, waarop eenige regels zigtbaar zijn. HARMEN had het hem zoo even in handen gegeven.

De soldaten hadden de oude kast in het vertrek zoo woedend in stukken geslagen, dat de planken en splinters overal in den weg lagen. HARMEN stiet ze bijeen, om ze weg te dragen, en toen was hem dat papier in handen gekomen. De schoolmeester wenkte WOUTERS bij zich en zeide: „Dat is immers de kwitantie van den ouden OVENVELD! Waarom hebt gij ze terug gehouden?"

WOUTERS moest zich de oogen uitwrijven en kon naauwelijks gelooven dat het waar was wat men hem zeide. „De kwitantie," stotterde hij — „die zie ik nu voor de eerste maal. Is het dan werkelijk waar?"

„En waarom niet?" zeide de schoolmeester. „Zie, hier staat het klaar en duidelijk, dat uw vader alles betaald heeft." HARMEN had dit mede aangehoord, liet een luiden vreugdekreet hooren en ijlde toen naar MAARTJE. De omstaande buurlieden stemden mede in met het gejuich, zwaaiden met de hoeden en ieder wilde WOUTERS, die nog half bedwelmd stond over het groote geluk, de hand drukken, om hem te toonen hoe men hem van harte zijn geluk gunde. Een paar vrouwen ijlden met het nieuws naar het dorp, vertelden het van huis tot huis, en wat zich roeren kon, snelde naar WOUTERS huisje, om het wonder met eigen oogen te aanschouwen.

Toen MAARTJE eindelijk werkelijk overtuigd was, dat het ruwe soldatenvolk een werktuig in Gods hand geweest was, om in den grootsten nood aan *allen* nood een einde te maken, zonk zij op de kniën neder, zag bleek en zwijgend ten
ı dan weder den kring van menschen rond, waaruit
man den kleinen EGBERT tot haar geleidde. Toen
net de tranen in de oogen den jongen in de armen.

WOUTERS hief haar op en kuste haar de tranen van de wangen. „Dat heeft God gedaan!" sprak hij.

„En het is dan zeker waar?" kon MAARTJE niet nalaten nog eens te vragen, en de schoolmeester wilde haar zeggen wat hij WOUTERS reeds gezegd had. Maar de dorpelingen spraken zoo luidruchtig en verward door elkander, dat hij niet aan het woord kon komen. Zelfs sommige patriotschgezinden konden hunne blijdschap over het geluk van WOUTERS niet verbergen. De tijd en vooral de hebzucht der Franschen had trouwens bij velen den patriotschen ijver een weinig bekoeld.

OVENVELD, die in zijne redevoering over zijn „wettig regt" door het gejuich van het volk gestoord was, had met eene plotselinge huivering het gebeurde vernomen. „Dat willen wij toch eens zien!" riep hij zoo luid en driftig, alsof zijn „wettig regt" zoo vast als eene rots had gestaan; maar het was slechts de schrik, dien hij gaarne wilde verbergen, welke hem zulk een hoogen toon deed voeren.

„Laat mij door, menschen!" riep hij, links en regts, en baande zich met zijne lange armen eenen weg door het gedrang.

„Laat *mij* ook eens dat papier zien!" gebood hij den schoolmeester op barschen toon en met uitgestrekte hand. Deze, die de kwitantie nog vasthield, was van oordeel, dat het niet raadzaam was het papier uit de handen te geven. Hij liet het op een pas afstands hem zien. Toen wierp OVENVELD een waren valkenblik op het papier en riep uit: „Er is eene nul te weinig in!"

Dit scheen ook werkelijk zoo, want de kwitantie sprak niet van tien duizend, maar van duizend guldens. De schoolmeester zag dit nu ook; door de menigte liep een gemompel van verwondering en spijt, en ieder drong naar voren, om te zien of er werkelijk eene nul ontbrak. WOUTERS en MAARTJE wisten nog niets van de treurige ontdekking, zij liepen nog in het huisje rond, en werden telkens door de buurvrouwen opgehouden, die van hun geluk spraken en allerlei eetwaren en kleine stukken huisgereedschap aandroegen. Zij verlangden daarvoor geene vergoeding; want het is vele menschen eigen, dat zij den nood gaarne te hulp komen, als de nood is *geëindigd*.

En de nood was geëindigd, in weerwil der nul. De zaak kwam andermaal voor het geregt. Daar werd de kwitantie naauwkeurig onderzocht en met de schuldbekentenis vergeleken. De kwitantie maakte ontegenzeggelijk van dezelfde schuld melding als de schuldbrief. Deze werd nu aan een nieuw onderzoek onderworpen. „Ziet eens," zeide een der regters plotseling, „in de schuldbekentenis is eene nul *te veel!* De vierde nul is met anderen inkt en ook later geschreven, dan het overige, dat lang verbleekt is."

Hij hield nu den schuldbrief tegen het licht in de zonnestralen die op dat oogenblik helder door het raam in de zaal vielen. „Ziet eens scherp in deze vlek," zeide hij levendig tot een ambtgenoot; „staan daar werkelijk letters, of — ?"

„In der daad," antwoordde de ander verwonderd, „de letters zijn uitgeschrapt en eene kunstmatige vlek daarop geworpen; gelijk doorgaans is de inkt daarna weer zigtbaar geworden — ik lees hier vrij duidelijk het woord: *betaald.*"

Toen OVENVELD dit alles vernam, ontzonk hem den moed. Hij wilde nog zeggen: „dat wil ik eens zien," maar de president legde hem het zwijgen op, en in weerwil zijner patriotsch gezindheid, keerde hij niet naar het huis dat hij WOUTERS ontweldigd had, terug, maar werd naar de gevangenis gevoerd, en in weerwil der bekende prinschgezindheid van WOUTERS, werd deze toch door de regtbank in zijne bezittingen hersteld.

Het bleef CORNELIS WOUTERS en zijne VROUW MAARTJE welgaan. Zij beleefden nog verscheidene wisselingen van staatsbestuur, zoowel het koningschap van NAPOLEON'S broeder, als de inlijving van de Nederlanden in Frankrijk, en eindelijk ook de bevrijding des vaderlands uit vreemd geweld. Toen gevoelde WOUTERS zich regt gelukkig, want zijn hart was altijd getrouw gehecht gebleven aan het stamhuis van Oranje. Na den dood der ouders, bewoonde EGBERT WOUTERS huis en hof, en zette met goed gevolg den kruidenierswinkel voort.

EEN TOONEEL UIT HET WERKELIJK LEVEN.

GESCHETST DOOR

P. VAN DE VELDE MZ.

I.

DE GEVANGENE.

't Was een schoone Meimorgen! 't Bijvoegelijk naamwoord is bijna overtollig, want de schoonheid van zulk eenen morgen is eene zoo bekende zaak, dat het eerste onafscheidelijk schijnt van 't andere. En toch hebben de laatste jaren ons menigen Meimorgen geschonken, die ons onwillekeurig naar eenen almanak deed grijpen, om ons te vergewissen, dat we werkelijk al in die maand waren. Daarom zeggen we dan ook met eenig regt: 't was een schoone Meimorgen; een morgen, waarop de mensch met ruime teugen geniet, waarop oog en oor om 't zeerst gestreeld worden, en wij indrukken ontvangen, die ons doen juichen in ons bestaan.

Alles in de natuur ademde vreugde, en menig dier maakte den mensch beschaamd, die zoo vaak in zich zelven gekeerd, dat schoone onopgemerkt voorbijgaat, en met eenen enkelen voetstap het bestaan van een of ander insekt doet ophouden, dat zich op zijne wijze — dartelend en huppelend — in Gods vrije natuur verlustigde.

De dauwdroppels vingen de zonnestralen op, en kregen den schitterenden glans van diamanten; de bloemkelken openden zich en spreidden in min of meer schitterende kleuren de magt van den grooten Maker ten toon. Langzamerhand ontwaakte alles tot nieuwe werkzaamheid na de genotene rust. De mensch vertoonde zich nog weinig en alléen de nijvere landman of hij, die door beroepsbezigheden reeds vroeg uit den slaap werd geroepen, was hier en daar te bespeuren.

Te midden van die schoone, lagchende natuur vertoonden zich intusschen drie wandelaars aan het oog van den opmerker, die den heerlijken morgen niet slapende verkoos door te brengen, en juist door de weinige menschen, die er nog op de been waren, trokken zij meer dan anders de aandacht. Zij liepen naast elkander. Alle drie waren zij menschen,

maar hoe in 't oog vallend was bij eene naauwkeurige beschouwing het onderscheid tusschen hen! De middelste was een jong mensch tusschen de twintig en dertig jaar, van middelbare grootte, sterk gebouwd, met regelmatige gelaatstrekken en zachte, blaauwe oogen. Rustig stapte hij voort; onbelemmerd kon hij zijne blikken laten weiden over Gods uitgebreide en heerlijke schepping; vrij mogt hij het oor leenen aan dien ongekunstelden morgenzang der vrolijke vogels, die elk op zijne beurt, hoewel onwetend, den lof huns Scheppers verkondigden; vrij mogt hij zijne gedachten laten gaan over alles, wat hem omringde, maar niet was het hem vergund, om eene hand uit te steken naar een dier ontelbare voortbrengselen der natuur. — Geboeid waren zijne handen! — Zijne beide bewakers, — want dezen toch waren de beide mannen, die hem vergezelden — de dienaars der geregtigheid, verantwoordelijk als ze waren voor zijn persoon, zouden hem de minste beweging euvel hebben geduid. En ze blikten stout in 't rond, als wilden ze zeggen: „die zijn wij, en die is hij!"

Zoo gaan ze voorbij eene boerenwoning, die sporen draagt van welvaart. En de gevangene werpt onwillekeurig eenen blik ter zijde en denkt aan den tijd, toen hij als oudste zoon van een welgesteld landman, het vooruitzigt had, om ook eenmaal zulk een erf het zijne te noemen, en hij denkt aan zijne kindsche jaren en aan slecht gezelschap en aan bedroefde ouders, en hij ziet eene herberg en ziet bloed! en hij zegt in zich zelven: „God! wie was ik, en wie ben ik nu?"

Daar opent zich de deur van die hoeve en op den drempel vertoont zich de stevige bewoner.

„Baas!" zegt de meid, die juist met de volle emmers van 't land komt, „kijk eens daar op den weg! Daar brengen ze d'er weer een weg. 't Is zonde! wat nog een knap jong kerel!"

„Ja TRIJN!" antwoordt hij, „zoo motten ze maar varen; zeker weer een vent die gestolen heeft. 't Is zijn verdiende loon. Ik kan niet dankbaar genoeg wezen, meid! dat ik niet zoo slecht ben als die man!"

Die eerlijke boer! Gisteren nog had hij de aardappelen bij den heer KUNS gebragt, maar bij vergissing een mud te weinig, hoewel hij het volle bedrag dankbaar aannam, en

de goeje lieve mevrouw, die altijd zoo goed voor haar evenmenschen was, had hij op elke kaas een pond te veel aangerekend.

De gevangene vervolgde zijnen weg; de boosdoener, het uitvaagsel der maatschappij zou heden nog Gods schoone natuur aanschouwen en ze dan voor jaren lang voor den bedompten, somberen kerker verruilen en de eerlijke boer zou dag aan dag die schepping kunnen zien, maar ze niet willen zien. Vreemd is die schikking, zeggen wij, en wat wij ook doen, 't is ons onmogelijk, om de draden te vatten.

De gevangene vervolgde zijnen weg en de vogels zongen zoo vrolijk, als wilden ze hunne dankbaarheid en hunne vreugde betoonen, dat zij vrij konden rondfladderen en zich bewegen, terwijl de heer der schepping, de mensch met rede begaafd en zoo hoog boven hen gesteld, zich moest beperken tot den weg, dien zijne barsche begeleiders hem stilzwijgend voorschreven.

De gevangene vervolgde zijnen weg en de zon scheen zoo vrolijk, en gaf alles zulk een bekoorlijk aanzien. Spotte de zon met de duisternis, die in het hart van den wandelaar heerschte? Wilde zij hem berouw doen gevoelen, dat hij zich zelven de gelegenheid had benomen, zich het voorregt had ontzegd, om in de vreugde te deelen, die zij alom verspreidde? Of wilde zij den armen verdoolde troosten, hem moed inspreken, door als 't ware tot hem te zeggen: „Ziet, ik ben groot; groot is mijne kracht, en al kunt gij u niet verheugen in 't volle genot mijner stralen, toch zal ik u niet vergeten, maar ik zal tot in uwen kerker doordringen; al is 't maar door eene kleine spleet, en als gij dien straal opvangt, laat het dan licht worden in uw gemoed, en laat die straal de sluimerende vonk van vertrouwen, — vertrouwen op berouw gegrond — doen ontbranden tot eene vlam, die u steunt en u staande houdt, tot dat de ure der slaking ook voor u zal slaan?"

Eindelijk hebben zij de poort der stad bereikt en nauwelijks zijn zij die doorgegaan, of zij zien de poort der gevangenis vóór zich. Daar staat het gebouw, dat meer dan driehonderd menschen in zich bevat, verschillend van ouderdom, karakter, gelaatstrekken; verschillend van afkomst, maar allen één naam dragende: den naam van *gevangene*. Allen

ontvangen hetzelfde voedsel, hebben dezelfde ligging; alle onderscheid van rang of stand is verdwenen. Zij zijn uiterlijk in klassen verdeeld, zigtbaar door een zeer gering onderscheidingsteeken in hunne kleeding en de werkzaamheden, die zij verrigten, maar toch zijn ze allen *gevangenen*. Bij sommigen beginnen de haren reeds te grijzen, al waren ze zwart bij hunne komst; bij sommigen is nog het gevoel van schaamte zigtbaar; bij anderen is 't reeds verdwenen, en stout zien zij rondom zich; maar één ding hebben ze gemeen: zij zijn *gevangenen!* 't Is een wereld in 't klein, eene groote leerschool, alwaar sommigen op droevige wijze leeren, welke straf de zonde na zich sleept, en waar anderen helaas! veel leeren, dat hun nog onbekend was, en voor hen onbekend had moeten blijven; eene plaats, die sommigen verlaten, gelouterd en verbeterd, bezield met goede en loffelijke voornemens, terwijl anderen daaruit gaan, vervuld met nieuwe plannen; plannen, die hen nog eene schrede verder moeten brengen op den weg des verderfs.

Daar ligt het gebouw, hetwelk uiterlijk niets terugstootends, niets afschuwwekkends heeft. 't Ligt niet op eene eenzame plaats, geheel afgescheiden van de bewoonde wereld, terwijl sombere, hooge muren u reeds doen vermoeden, wat daar achter ligt! Neen! een groot gedeelte heeft uitzigt op boomen en groen, en moet dit van den eenen kant strekken, om den bewoner des te dieper te doen gevoelen, wat het zegt, als men de vrijheid heeft verloren; aan den anderen kant heeft het iets opwekkends, iets bemoedigends, iets troostrijks voor den niet in 't kwaad verharde.

Het gebouw — meestal het kasteel genoemd — ligt iets hooger dan de stad zelve, en werd reeds in 1160 door bisschop GODFRIED VAN RHENEN gesticht, door FLORIS V aan den beruchten HERMAN VAN WOERDEN gegeven en was naderhand aan verscheidene aanvallen blootgesteld. Het verbranddo op het laatst der 14e eeuw, werd herbouwd, ging van den eenen bezitter op den anderen over, en werd na 1795 tot eene staatsgevangenis ingerigt. Sedert 1830 dient het tot eene strafgevangenis.

Eenige kinderen speelden digt bij den ingang. Zij zagen niet verwonderd op van hun spel, toen zij daar eenen man geboeid zagen aankomen; ze zagen dat zoo dikwijls; zij keken

bijna niet naar hem: maar des te meer keek hij naar hen! Wie zal 't zeggen, wat er in zijn gemoed omging! Zou 't vreemd geweest zijn, als de wensch bij hem was opgekomen: „O! was ik ook nog een kind!"

Er bleef hem niet veel tijd over tot bespiegelingen. De poortier had de aankomst van eenen nieuwen bewoner bemerkt, was opgestaan en had de poort geopend met dezelfde onverschilligheid waarmede hij die bezigheid gedurig verrigtte. De geleiders en de gevangene naderden — nog ééne schrede! De poort wordt gesloten....

Sluiten van een deur! Alledaagsche zaak, niet waar? Maar *dat* sluiten is eene afsluiting van de wereld, somtijds voor vele jaren! Hoe overtuigd wij ook zijn van de noodzakelijkheid, dat de misdaad gestraft worde, toch krimpt ons het hart in een, als wij die deur zóó zien sluiten. En wij wenden eindelijk het oog daarvan af, en wij keeren huiswaarts, ons verheugende, dat we nog vrij zijn en ons mogen begeven naar de onzen. En we zeggen niet, zoo als de eerlijke boer: „ik ben dankbaar, dat ik niet zoo slecht ben als deze," maar eene bede stijgt op in ons hart: „bewaar ons voor vallen en rigt onze schreden naar uwe wet!"

II.

EEN JAAR VROEGER.

Verplaatst u met mij in het aangenaam gelegen dorpje Houtwijk. 't Is een uitgestrekt dorp; al de huizen staan zeer ongeregeld; maar daardoor juist is hunne ligging des te bekoorlijker geworden. Ziet gij daar van den zuidkant die drie hooge linden, van weerszijden door lager geboomte omgeven? Daar achter ligt eene groote bouwhoeve. Zoodra gij het erf betreedt, zegt u alles, dat gij u voor eene dier boerenwoningen bevindt, waar welvaart heerscht. Het tuintje, ter linkerzijde, ziet er zoo netjes, zoo goed onderhouden uit, die voorplaats is goed geharkt, en als gij dat smalle bruggetje ter regterzijde over gaat, vergast gij u op die menigte vruchtboomen, die prijken met hunnen bloesem en eenen overvloedigen oogst beloven en als gij dan verder achter en ter zijde van de woning die uitgestrekte met heerlijk gras bedekte weilanden ziet, waarin het vee naar lusten graast, dan vormt

gij u onwillekeurig een denkbeeld van een aangenaam buitenleven, waarin gij, bevrijd van knellende zorgen en het gewoel der stad, eenige dagen ongestoord zoudt willen doorbrengen.

Op die hoeve houdt vrouw BOUWMAN met krachtige hand de teugels van 't bestuur. 't Is nu twee jaar geleden dat haar man, een stevige boer, die nooit de hulp der kunst had ingeroepen, op zekeren morgen, verstijfd aan al zijne leden, niet kon opstaan. Op lang en herhaald aandringen van de bezorgde vrouw werd eindelijk *de meester* gehaald.

Hij kwam, onderzocht den toestand van den patient, dien hij voor 't eerst zou behandelen, en verklaarde, dat men hem wel wat eerder had mogen roepen; dat vader BOUWMAN eene zware koude had gevat, en voor alles het bed moest houden.

„Ja!" zei BOUWMAN toen de meester vertrokken was, „dat vertellen die menschen altijd. 't Is maar om je aan 't lijntje te houden. Eerst maken ze je nog veel zieker dan je eigenlijk bent, en naderhand lappen ze je weer op. Wees maar gerust, moeder NEELTJE! in de andere week moet ik naar stad, om de kaas af te leveren. Hij zal me zoo lang niet in 't bed houen, en dat nog wel in den druksten tijd, 't lijkt er niet naar!"

En elk een, die den krachtvollen man kende, zou 't zelfde gezegd hebben, en toch had de geneesheer de ziekte niet te zwaar voorgesteld. De volgende week kwam, en BOUWMAN ging niet met de kaas ter markt. De kaas bleef onaangeroerd op de planken liggen; de wagen stond in de schuur, en de knechts hadden geen lust in hun werk, en de meiden bragten nu en dan het voorschoot aan haar oogen, en wischten een traan weg, die telkens weerkwam. En in dat kamertje aan de zijde van den boomgaard, waren de luiken gesloten, en wie er voor had geluisterd, had het snikken gehoord van eene vrouw, die in weinige dagen weduwe was geworden en die nu jammerde bij 't stoffelijk overschot van dien man, die zij, al was ze maar eene boerin, toch ook hartelijk had bemind, en wiens afsterven zij misschien met heetere tranen beweende, dan menige andere, die in gaven naar ligchaam en geest ver boven haar stond.

De begrafenis had op den bepaalden dag plaats. Vlak

achter 't lijk liep een militair. 't Was WILLEM, de oudste zoon van BOUWMAN. Men kon 't hem aanzien, dat de jongen diep getroffen was, en daar waren vele redenen voor. 't Was niet alleen 't verlies van den goeden vader, dat hem zoo aangedaan maakte; neen! er was meer. BOUWMAN had zijn zoon in den boerenstand willen opvoeden, en tegen den zin van vader, en ondanks de beden en tranen van moeder had WILLEM dienst genomen. En vroeg men aan den ouden BOUWMAN waar zijn zoon was, dan kon men zien, dat hij zich geweld aandeed, en gewoonlijk was 't antwoord:

„Praat me niet van dien jongen! 't Was een flinke borst, maar hij heit een ijzeren kop, daar is niet aan te buigen. 't Is zonde van den kerel, hij was zoo goed voor den boerenstand."

Een ijzeren kop! en toch had die kop gebogen voor een zwak meisjeshoofd! — Een *zwak* meisjeshoofd?

Op twintig minuten afstand van de boerenwoning stond eene zeer onaanzienlijke woning. Het rieten dak had op verscheidene plaatsen dringende behoefte aan herstelling; de hegge, die om het huisje liep, was meestal met netwerk bedekt, dat daar werd uitgespreid en opgehangen, om in de zon te droogen, na den eigenaar goede diensten bewezen te hebben. Dit en het vischschuitje voor de deur, duidden het beroep van den bewoner aan, die algemeen onder den naam van lange WOUTER bekend stond.

WOUTER had een onaangenaam voorkomen. Zijne trekken waren barsch en terugstootend; zijn mond opende zich zelden om te spreken, en wat hij zeide, was kort en ver van vriendelijk. Altijd liep hij met de oogen naar den grond geslagen, en daarbij was de hoed, die al vele dienstjaren telde, en eene eigenaardige kleur en vorm had aangenomen, altijd zoo diep mogelijk over zijn gezigt getrokken. Sedert jaren woonde hij daar, was 's nachts altijd uit visschen, was op zijn tijd evenwel ook jager en strooper, gedurig in twist met veldwachters en in den omtrek meer gevreesd dan bemind.

Maar die hut bevatte ook nog een vrouwelijk wezen, bloeijende als eene roos, te midden van die eenzaamheid en licht en leven aanbrengende in die sombere woning. Omtrent haar en hare afkomst waren de gevoelens zeer ver-

deeld. Sommigen noemden haar de dochter van WOUTER, hoewel niemand zijne vrouw had gezien, noch van haar had hooren spreken; anderen spraken zeer geheimzinnig over die zaak, en fluisterden dat zij eene onechte dochter van een voornaam heer was, en dat WOUTER nog elk jaar naar eene zekere stad ging, om eenig geld te ontvangen. Hoe dit ook mogt zijn, allen stemden daarin overeen, en zelfs de boosaardigste tongen moesten bekennen, dat ANNA een bevallig meisje was, die door hare vriendelijkheid veler harten had gewonnen, en niemand kon het loochenen, dat zij een paar goede handen aan 't lijf had, en die wonder wel wist te gebruiken.

't Was volstrekt niet te verwonderen, dat zij ook eenen gunstigen indruk had gemaakt op 't gemoed van WILLEM BOUWMAN, maar 't was ook evenzoo begrijpelijk, dat die keuze de goedkeuring zijner ouders niet wegdroeg.

Vader BOUWMAN had ronduit eenen geweldigen hekel aan lange WOUTER, en noemde hem steeds een strooper, een sluiker, en wat dies meer zij.

„En je zoudt denken, dat ik ooit zoo iemand in mijn huis zou willen hebben? Neen, dat nooit! Is zij werkelijk de dochter van WOUTER, dan zal 't nooit in mijn hoofd opkomen, om je met de dochter van eenen strooper te laten trouwen, en is ze dat niet, wie is ze dan? Dan valt er op hare afkomst zeker nog veel meer af te dingen! 'k Wou wel om eene mooije koe, dat die vent met zijne knappe dochter, of hoe dan ook, goed en wel in Amerika zat! Dat zeg ik!"

En vrouw BOUWMAN had niets tegen 't meisje, want ze kon goed hare handen roeren en daarenboven goed met de naald omgaan, en ze was vriendelijk en spraakzaam. Dat was alles goed en wel, maar ook bij haar, die anders uit groote liefde voor haren zoon de zaak misschien niet zoo zwaar zou getild hebben, was de twijfel omtrent de afkomst van ANNA een onoverkomelijke hinderpaal. Op dat punt was ook de moeder onverzettelijk.

Maar WILLEM had, zoo als zijn vader altijd zeide, een ijzeren kop, die wel is waar door de schoone oogen van ANNA op hol was gebragt, maar doof bleef voor alle redeneringen zijner ouders. En al wezen ze hem ook nog zoo vele knappe deerns aan, wier vaders nog een mooi stukje land met wat

koeijen als bruidschat wilden geven, en al deden ze ook nog zoo hun best, om hem die dwaze denkbeelden uit het hoofd te praten, 't baatte niets, en toen hij zag, dat de onverzettelijkheid zijner ouders eenen strijd met de zijne had aangevangen, toen meende hij, in een oogenblik van baloorigheid hun die weigering betaald te zetten, door, toen hij in de loting viel en een laag nummer had getrokken, volstrekt geen remplaçant te willen nemen, en ondanks de beden en tranen van moeder, en het verdriet van vader, onder dienst te gaan.

Vier maanden na de begrafenis kwam WILLEM, uit de dienst ontslagen, te huis, tot groote vreugde van vrouw BOUWMAN, die na den dood haars mans, haren zoon zoo hoog noodig had. Die terugkomst was een zonnestraal op haar nu zoo donker levenspad. Ook WILLEM was verheugd, dat hij den soldatenrok weder kon uittrekken, want er was veel in den militairen stand, dat hem niet beviel. Maar was die doorgebragte tijd voor hem onaangenaam geweest, toch had die aan den anderen kant veel toegebragt, om zijnen wil te buigen en hem te leeren, zich te onderwerpen aan hen, die boven hem stonden. Na den dood zijns vaders, die hem diep getroffen had, had hij dan ook het vaste voornemen opgevat, om zijne moeder in alles krachtdadig ter zijde te staan, en alles aan te wenden, om haar het geledene verlies zoo veel mogelijk te vergoeden. Daar kwam nog iets bij, dat krachtig medewerkte, om hem voor dwaze en verliefde grillen te bewaren. Lange WOUTER was in dien tusschentijd gestorven en ANNA had daarop de woning verlaten. Niemand kon met zekerheid zeggen, waar zij zich ophield, en, zoo als 't gewoonlijk gaat, langzamerhand werd er over beiden niet meer gesproken. WILLEM had haar inderdaad lief gehad, maar zijne lange afwezigheid had die liefde doen verkoelen, en nu zij spoorloos was verdwenen, en hij daarenboven als bestuurder der zaak aan genoeg andere dingen te denken had, scheen ook hij het meisje geheel en al vergeten te hebben.

Wederom is er een jaar verloopen. De tijd, die groote geneesheer van zoo vele wonden, had ook langzamerhand de smart van vrouw BOUWMAN gelenigd. WILLEM deed zijn best en de boerderij was in vollen gang, ja zelfs scheen de oude

vrolijkheid en bedrijvigheid te zijn teruggekeerd. Nu en dan veegde vrouw BOUWMAN nog wel eens een plotseling opgekomen traan weg, als zij aan haren besten man dacht, maar zij had zich leeren schikken in haar lot en had dan ook vele redenen, om zich in haren tegenwoordigen toestand gelukkig te gevoelen.

De maand Augustus kwam en met die maand het jaarlijks terugkeerende feest: de met ongeduld verwachte kermis. Al was die op vele plaatsen onmeedoogend verbannen, op Houtwijk werd haar den toegang nog vergund, en oud en jong verheugde zich reeds weken te voren in de aanstaande pret en menige zuur verdiende penning, die weken arbeids had gekost, was weggelegd, om bij gelegenheid van dit feest, in minder dagen verteerd te worden.

De kermis van Houtwijk had zelfs eene zekere vermaardheid, niet alleen door het vrij groot aantal kramen, maar vooral door de velerlei vermakelijkheden, die de kastelein uit den Gouden Wagen bij die gelegenheid aan de dorpelingen wist aan te bieden. Jammer maar dat vele van die laatste uitspanningen nog al dikwijls in dronkenmanspartijen ontaardden, die wel de zakken van den kastelein vulden, maar veldwachters en consorten handen vol werk gaven, en reeds meer dan eens bloedige kloppartijen hadden veroorzaakt.

Vier dagen had de kermis reeds geduurd. Het was nu vrijdag, en 's middags zou achter den Gouden Wagen naar den vogel geschoten worden; een vermaak, waarop de Houtwijkers inzonderheid gesteld waren. WILLEM BOUWMAN, een vrij goed schutter en daarbij een hartstogtelijk liefhebber van deze soort van uitspanning, begaf zich ook derwaarts. 't Was anders eene zeldzaamheid, dat hij in de herberg kwam, want de zaken van zijne moeder lieten hem niet veel vrijen tijd over, en daarenboven was hij na den dood zijns vaders en het verdwijnen van ANNA zeer stil en afgetrokken geworden. Maar zoo als we zoo even zeiden, het schieten naar den vogel had zoo veel aantrekkelijks voor hem, dat hij eindelijk besloten had, dien middag eens te gaan.

Reeds waren er eene menigte oudere en jongere boeren uit het dorp en uit den omtrek verzameld, toen WILLEM op de strijdplaats verscheen. Velen der aanwezigen hadden dien dag reeds eenige uren aan de kermis en hare genoegens

gewijd, en daardoor waren zij zeer opgewonden. Zoodra zij WILLEM zagen aankomen, ging er een algemeen gejuich op.

„Zoo! komt hij van daag ook eens kijken?" riepen sommigen, die niet konden verdragen, dat hij zich zoo weinig in de herberg liet zien, en misschien bevreesd waren, dat hij met den prijs zou gaan strijken.

„Wel ja!" riepen anderen, „hij wil eens toonen, dat hij niet voor niemendal soldaat is geweest en het geweer heeft gedragen."

Zonder zich aan dit gesnap te storen, ging WILLEM verder en plaatste zich aan een der tafeltjes.

Wederom naderden eenige boeren, onder welken zich zekere JAKOB WIJNBERG bevond. Hij was een forsch gebouwd mensch, die bij alle pretjes nummer een was en een zeer twistziek karakter bezat, hetwelk vooral dan in zijne volle kracht uitbarstte, als hij wat veel gedronken had. Hij had dan ook dien ten gevolge den niet zeer vereerenden bijnaam van bokkesnijder gekregen, waarop hij zich evenwel nog al tamelijk veel liet voorstaan, meenende, dat hij daardoor eene soort van overwigt op de andere boeren had verkregen.

Verscheidene boeren, die hem anders links lieten liggen, schenen juist heden in hem eenen helper te zoeken en opgewonden als zij waren, riepen zij hem toe:

„JAKOB, daar zit WILLEM BOUWMAN ook, hij wil ons den prijs afwinnen. Op andere dagen komt hij nooit hier, dan wil hij ons niet kennen. Wij moesten maar niet toelaten dat hij meê doet. Wat denk jij er van, JAKOB?"

Meer was er niet noodig, om den twistzoeker aan te zetten. Dadelijk ging hij naar WILLEM en zeide:

„Wel BOUWMAN, wat moet je hier zoeken?"

„Eene vreemde vraag!" antwoordde WILLEM zeer bedaard. „Wat zou ik hier anders zoeken dan genoegen. In allen gevalle staat het elkeen vrij, om hier te komen!"

„Dan maak je er heel weinig gebruik van. Op andere dagen ziet men je nooit!"

„Elk zijn zin," hernam WILLEM.

„Je bent zeker van middag hier gekomen, om eens te bluffen met je kunst in 't schieten," ging JAKOB altijd op tergenden toon voort.

Nog bleef WILLEM bedaard en antwoordde: „ik heb me nooit

voor zoo knap in 't schieten uitgegeven, maar 't is waar, dat ik het graag doe!"

„Daar zeg je de waarheid," hernam JAKOB en zich tot de andere boeren wendende, die al nader en nader waren gekomen, ging hij voort: „Hij verstaat ten minste de kunst, om onder eens anders duiven te schieten, dat kon ANNA van lange WOUTER getuigen, maar die heeft 'em ook mooi den zak gegeven!"

Nu stond WILLEM op. Hij was doods bleek maar behield nog, ten minste schijnbaar, zijne bedaardheid. Met de regterhand hield hij zijn geweer vast en de linker rustte op het tafeltje.

„JAKOB!" zeide hij, „gij tergt mij, gij wilt weder twist zoeken. Ik zou gezwegen hebben, omdat je eigenlijk geen antwoord waart zijt, maar nu je zelf van ANNA hebt gesproken, nu wil ik ook spreken en anderen vertellen, waarom je zoo op mij gebeten zijt."

„Ik behoef er geen geheim van te maken, dat ik veel van ANNA hield, en wij beiden het met elkander eens waren. 's Avonds ging ik gewoonlijk naar de molenvliet, waar zij mij dan opwachtte, of mij te gemoet kwam. Op zekeren avond ging ik volgens gewoonte daarheen. 't Was in de maand October en 't was al bijna donker. Bij het elzenboschje komende, hoor ik op eens een schreeuw. Ik loop wat harder aan, hoor nogmaals schreeuwen en roepen: „laat mij los!"

Dadelijk herkende ik de stem van ANNA. Ik vlieg heen en zie hoe zij worstelt tegen een manspersoon, die haar stijf vast houdt. In een oogenblik geef ik hem met een dikken stok een slag op zijn rug. De aanvaller, die mij niet had bemerkt, laat door de verrassing los, keert zich om, en ik zie, dat het JAKOB WIJNBERG is. Zijne kwaadheid en spijt verbergende, wilde hij de gansche zaak als eene grap doen voorkomen, en verwijderde zich spoedig. Dat is de reden, waarom hij mij haat."

Zeer verschillend was de indruk, dien deze eenvoudige mededeeling op de boeren en op JAKOB maakte. De eersten schenen tot inkeer te komen; er waren er ten minste sommigen, die zeiden:

„Daar had BOUWMAN gelijk aan, dat had ik ook gedaan."

Maar bij JAKOB scheen het den haat in lichte laaije vlam te doen ontbranden.

„Ja!" schreeuwde hij, „dien slag zult gij mij nog betalen.

't Was een verd..... gemeene streek, dat was 't. En dat om zoo'n slet van een meid, die de heeren uit de stad naliep. Je hebt je vader daardoor ook in 't graf geholpen, dat heb je. Je zult 'em betalen, dien slag! Als je geen lafbek bent, sta dan bij met het mes!"

Zijne drift scheen in een oogenblik tot razernij geklommen te zijn. Even als een tijger sprong hij op zijne prooi los; in zijne duivelachtige blikken stond te lezen, dat hij zich niet zou vergenoegen met zijne tegenpartij eene snede over 't gezigt toe te brengen op de wijze der bekkesnijders; neen! een moorddadige gloed schitterde in die oogen.

BOUWMAN was evenwel niet onvoorbereid. Hij doorzag het plan van zijnen aanvaller. Hoewel vast besloten, om zelf verdedigender wijs te werk te gaan, bragt de haat, dien hij wederkeerig tegen JAKOB koesterde, hem zoo ver, dat het gezond verstand en koele redenering hunnen invloed verloren. Eene beweegreden tot dien haat had hij den boeren medegedeeld, maar er was tusschen hem en JAKOB, in betrekking tot ANNA nog veel meer voorgevallen. De tijd had die tooneelen en die grieven op den achtergrond geschoven, maar nu, in dit oogenblik, schenen ze allen, als met frissche kleuren gemaald, daar voor hem op te rijzen, en de kleinste bijzonderheid werd zigtbaar. De goede, onschuldige, belasterde ANNA stond daar voor hem en smeekte hem om bijstand, om bescherming tegen haren laaghartigen aanrander; tegen den man, die, om zich over eene weigering te wreken, haar haren goeden naam ontroofde. Maar personen zag hij niet; hij hoorde niets dan het angstgeschrei der vervolgde, en toen JAKOB eindelijk den aanval waagde, toen stiet hij hem met meer dan gewone kracht van zich af, en wierp hem ter aarde. Daarna nam hij het geweer en met den uitroep: „Ja, ANNA! ik zal u helpen!" gaf hij den gevallene met de kolf eenen, helaas! maar al te wel toegebragten slag op het hoofd!

De daad was geschied; de vreesselijke moord was gepleegd; JAKOB zou niet meer opstaan. De slag had hem aan den slaap van 't hoofd getroffen, en was daardoor doodelijk geweest.

Eenige schreden van daar was alles vreugde. De speelman zaagde onvermoeid op zijne viool en de dorpelingen dansten; de kinderen schreeuwden en tierden bij koekkramen en draaiborden, en genoten met volle teugen die onwaardeerbare ker-

misvreugd, — en hier stond een man, anders zoo gezond van kleur, nu doodsbleek en als verpletterd door de daad die hij had verrigt; en hier lag de man, die zijn eigen dood had veroorzaakt en zoo onverwacht had geboet voor alles wat hij reeds kwaads verrigt had; en hier stonden de boeren, die dien man tot hun werktuig hadden gebruikt, en nu door schrik geheel ontnuchterd, met ontzetting het tooneel beschouwden.

Wij willen onze lezers niet vermoeijen met te beschrijven, hoe op eens de kermisvreugd werd verstoord, ja geheel ophield door deze gebeurtenis, die de grootste ontsteltenis baarde; hoe WILLEM zich als een kind liet wegvoeren door de veldwachters; hoe vele stemmen zich ten voordeele van den moordenaar deden hooren; hoe onbeschrijfelijk groot de droefheid, de vertwijfeling was van vrouw BOUWMAN; hoe diep bijna allen met haar lot waren begaan; hoe weinig JAKOB betreurd werd, noch den geheelen gang van 't regtsgeding volgen. Wij zullen ons vergenoegen met mede te deelen, dat WILLEM BOUWMAN, nadat de noodige getuigen gehoord waren, werd vrijgesproken van de doodstraf, doch veroordeeld tot eenige jaren gevangenisstraf en hij de persoon was, dien wij in het eerste hoofdstuk in den kerker zagen brengen, ten einde eenige van de beste jaren zijns levens aldaar in boete door te brengen.

Wij hebben in deze eenvoudige vertelling u willen aantoonen, hoe een enkel oogenblik van achteloosheid in het bestrijden van onze hartstogten ons in de diepste ellende kan storten; hoe veel meer medelijden men dikwijls zoude gevoelen met die menschen, die het kleed der schande dragen en in onze oogen met het woord misdadiger gebrandmerkt zijn, wanneer wij bekend waren met de beweegredenen, die hen tot de misdaad hebben gebragt; hoe bemoedigend en, wij zouden bijna zeggen, hoe eervol het voor de zulken als BOUWMAN zou zijn, indien zij niet op eene lijn werden geplaatst en tot dezelfde straf werden veroordeeld als die medegevangenen, die misdaad op misdaad hebben gestapeld, vergrijsd en verhard zijn in 't kwaad; hoe ..... maar de welwillende lezer of lezeres make zelf verdere toepassingen, bedenkende, dat wij niets meer wilden leveren dan

EEN TOONEEL UIT HET WERKELIJK LEVEN.

Woerden, April 1860.

TE SAN-FRANCISCO.

NAAR

ALFRED DE BRÉHAT.

„Gij te San-Francisco, mijnheer ELSON?" riep een dikke Engelschman met een goedhartig uiterlijk en tamelijk roode gelaatskleur, terwijl hij een landgenoot, die hem in eene straat ontmoette, minzaam de hand drukte. „Hoe komt gij aan deze zijde van den oceaan?" vroeg hij niet minder verwonderd.

„Ik verveelde mij en had het spleen," antwoordde de nieuw aangekomene, een hupsch jongmensch van vijf of zes en twintig jarigen leeftijd, met blond haar, fraaije bakkebaarden en een paar wangen, even frisch en roodkleurig als die eener bevallige miss. „Ik hoorde zooveel over Californië spreken dat de gedachte en den lust bij mij opkwamen het land nader te leeren kennen; ik scheepte mij dus in en — ziedaar mij thans hier."

„Dat noem ik eerst een uitstapje doen!" zeide de ander.

„En wat voerde u herwaarts, mijnheer HOSMER?" vroeg de jongman.

„O, bij mij was het juist het tegendeel. Niet het spleen kwelde mij, maar mijn finantiële toestand spoorde mij daartoe aan. Ik had sedert eenigen tijd de opmerking gemaakt dat mijn ligchaamsomvang toe- en mijn geldelijk vermogen aanzienlijk afnam. Aan den eenen kant dreigde mij de apoplexie, aan de andere zijde een volslagen ondergang; toen zeide ik tot mij zelven: eene reis naar het goudland was de beste kuur voor die beide kwalen, en reeds sedert een drietal maanden bevind ik mij te San-Francisco."

„En wat voert gij hier uit?"

„Niets."

„En het vermogen, dat gij weder wilt terug winnen?"

„Ik ben steeds in afwachting daarvan."

„Meent gij dan, dat men hier zonder werken, zonder eenige bezigheid vermogen verwerft?"

„Op mijn woord, dat geloof ik."

„En uw ligchaamsomvang, gelijk gij zoo even zeide.....?"

„O, die begint al aardig af te nemen. En weldra zal ik, wat mijn geld aangaat op het drooge zitten; ik zal dus wel tot goudgraven de toevlugt moeten nemen," liet de dikke Engelschman met een zucht daarop volgen.

„En waar gaat gij thans heen?"

„Ik loop zonder eenig doel rond," was het antwoord.

„Wilt gij mij dan op eene kleine wandeling buiten de stad vergezellen?" vroeg de jongeling.

„Van harte gaarne," zeide zijn landgenoot.

Na omstreeks een half uur te zijn voortgegaan, kwamen de beide wandelaars aan een dier groene bosschaadjen, welke in de nabijheid van San-Francisco niet zeldzaam gevonden worden. Juist beraadslaagden zij met elkander of zij wilden terugkeeren dan wel hunnen weg vervolgen, toen zij een schot hoorden, door een luiden angstkreet gevolgd. Schielijk ijlden ELSON en HOSMER naar de zijde van het kreupelhout waar het schot gevallen was. De eerste, vlugger dan zijn gezel, was hem eenige schreden vooruit. Aan eene kromming van den weg gekomen, zag hij zeven à achthonderd schreden voor zich uit, een man in gebukte houding, die eene op den grond uitgestrekte vrouw poogde op te rigten. Op eenigen afstand daarvan lag een lijk, welks bloed den bodem had doorweekt.

De man, die bij de vrouw lag nedergeknield, scheen levendig met haar in gesprek; nu eens strekte hij de gebalde vuist ten hemel, dan weder sloeg hij zich tegen het voorhoofd; maar ELSON kon niet onderscheiden of deze bewegingen de uitdrukking waren of van toorn en dreiging, of van vertwijfeling. Een zwart zijden doek en een breedgerande hoed bedekten schier geheel en al het gelaat van dien man. Een geweer met een langen loop hield hij in de eene hand, terwijl de kolven van een paar pistolen en een dolk in zijn breeden gordel, dien hij om het lijf droeg, zigtbaar waren.

Toen hij ELSON nader bij zag komen, stond hij op en laadde zijn geweer; in weerwil echter van deze vijandelijke toebereidselen en hoewel hij niets dan een revolver te zijner verdediging had, zette de Engelschman zijnen weg naar de plaats des onheils voort. Juist toen de bandiet den loop zijner buks op hem aanlegde, wierp zich de jonge vrouw op de kniën en hief smeekend hare handen op; een oogenblik

scheen de roover besluiteloos, maar spoedig hield hij het geweer af en verwijderde zich met langzame schreden in het digte woud. ELSON wilde hem achtervolgen, doch het klaaggeschrei van het meisje hield hem daarvan terug.

„Zijt gij gewond?" vroeg hij.

„Neen, mijnheer!" antwoordde zij in de Engelsche taal.

„En deze man?" voer FRANCIS voort, terwijl hij naast het lijk van den verslagene nederknielde.

„Drommels, hij is dood!" riep HOSMER, die juist was aangekomen. „De kogel heeft hem het hart doorboord."

„O, dat is verschrikkelijk!" sprak FRANCIS op klagenden toon, terwijl hij het bloed afwischte, dat zijne hand bedekte.

„Men moet aan zoo iets gewoon worden; dat behoort tot de tooneelen, welke hier in Californië maar al te dikwerf voorkomen. Buksen, dolken en pistolen zijn de advocaten, waarvan men in dit verwenschte land bij de minste aanleiding gebruik maakt. Het kostte mij nog onlangs op een avond drie pistoolschoten om met rust een haas te kunnen consuméren, die ik des morgens met één enkel schot had neergeveld."

Terwijl HOSMER, nog geheel buiten adem door den haast waarmede hij was voortgeloopen, aldus sprak, rigtte ELSON met eene zachte stem eenige vragen aan het jonge meisje, dat zich inmiddels op een ontwortelden boomstam had nedergezet en haar met tranen bedekt gelaat in de beide handen verborg. Door het hevige weenen en de aandoening der zenuwen schier buiten zich zelven, was zij een tijd lang niet in staat de vragen van ELSON te beantwoorden. Eindelijk, nadat zij een weinig was bijgekomen, vernam hij, dat zij met den man, wiens lijk op den grond lag uitgestrekt, van de tegenovergestelde zijde van het bosch was gekomen en dat die man, een Amerikaan, zich JOHN WARTON had genoemd. Op het oogenblik dat zij deze plaats hadden bereikt, was door iemand die daar in hinderlaag lag, een schot op WARTON gelost, hetwelk hem doodelijk getroffen deed nederstorten.

„Hoe komt het, dat de bandiet uwen geleider niet heeft uitgeplunderd?" vroeg HOSMER, die inmiddels eene goed gevulde beurs uit den zak van den gedoode had genomen.

„Hij zal zich daartoe den tijd niet gegund hebben," antwoordde het meisje eenigzins twijfelachtig.

„Heeft hij u mishandeld?"

„Neen, mijnheer!" zeide zij geruststellend.

„Wat sprak hij tot u, toen wij hem naast u zagen nedergeknield?"

„Ik weet het niet, mijnheer! ik had mijn bewustzijn verloren."

„Zoo," riep HOSMER, „dan zal hij ongetwijfeld van die bewusteloosheid hebben partij getrokken, om zich van uwe kostbaarheden meester te maken."

Een ontkennend hoofdschudden was haar antwoord.

„Dat noem ik een vreemden dief!" sprak de dikke Engelschman.

„Wilt gij, mejufvrouw! dat wij u naar San-Francisco brengen?" vroeg ELSON, die zag, dat de nieuwsgierige vragen van zijn medgezel haar hinderlijk waren.

Zij nam aanvankelijk dat aanbod gretig aan; maar hoe meer zij in de nabijheid der stad kwamen, des te langzamer werd haar gang en haar gelaat drukte allengs meer angst en verlegenheid uit.

Nadat zij herhaaldelijk geweigerd had zich toe te vertrouwen aan den arm van ELSON, die bemerkte dat zij zich met moeite staande hield, nam zij eindelijk diens aanbod aan en steunde geheel op den jongen man, naarmate de weg moeijelijker te begaan was. Toen zij bij de eerste huizen, of beter gezegd, bij de eerste tenten kwamen, die aan den ingang van San-Francisco eene soort van voorstad vormen, voelde ELSON dat de arm van het meisje in den zijnen beefde. Zij verbleekte zigtbaar en het onrustig kloppen van haar hart drukte diepen angst uit.

„Gij schijnt te lijden," sprak hij deelnemend.

„Ik wenschte dat ik dood ware!" fluisterde zij met eene zachte stem en als in zich zelven sprekende.

Een oogenblik heerschte een wederkeerig zwijgen. ELSON overlegde bij zich zich zelven wat te doen, terwijl hij met een zijdelingschen blik het meisje opnam, dat hij aan den arm had en wiens naam hem ten eenemale onbekend was.

De vreemdelinge was buitengemeen schoon; hare donkere oogen en zwarte haren waren als die eener kreoolsche, terwijl haar ligchaamsbouw en gelaatskleur met die eener europeaansche vrouw overeen kwamen. Ofschoon zij ELSON meer-

malen in den Engelschen tongval had geantwoord, lag er nogtans iets vreemds in hare uitspraak, hetwelk FRANCIS zich niet goed kon verklaren; dit was echter zeker, dat zij hem bekoorde.

Wat HOSMER aangaat: ook deze scheen in het meisje behagen te scheppen, maar hij dacht niet minder na over den zonderlingen loop der ontmoeting, terwijl hem eveneens de zigtbare verlegenheid in het oog viel, welke het gevolg was van de antwoorden op zijne verschillende vragen. Ook hij beschouwde dit geheimzinnige wezen en poogde zich uit haar voorkomen, uit hare houding, uit hare gedragingen te verklaren, tot welke klasse der maatschappij zij behooren kon.

Ofschoon zij hoogst eenvoudig, ja behoeftig gekleed was, scheen zij toch geene vrouw uit de volksklasse. De wijze, waarop zij zich uitdrukte, kenmerkte eene zekere welopgevoedheid; kortom: het onderzoek viel ten gunste der schoone vreemdelinge uit, en toch was het HOSMER vreemd en kon hij niet nalaten het voorhoofd te fronsen, toen hij bemerkte dat op de vragen van zijn jongen vriend geen antwoord volgde.

„In welk gedeelte der stad woont gij, miss?" vroeg de dikke Engelschman..... „Maar heb vooraf de goedheid ons te zeggen, hoe uw naam is."

„Ik heet MARTHA," was haar bedeesd antwoord.

„MARTHA.....?" herhaalde HOSMER op een toon, die eene nog verdere verklaring verlangde.

Een ligt rood overtoog hare wangen en hare oogen vulden zich met tranen.

„MARTHA DIETRICH," antwoordde zij eindelijk met blijkbare verlegenheid.

„Ik zou wel honderd guinjes tegen een durven wedden, dat dit niet haar eigenlijke naam is," dacht HOSMER, die met een zeker mistrouwen de veranderingen in de wezenstrekken van het jonge meisje en hare herhaalde aandoening waarnam.

„Zijt gij van Duitschen oorsprong?" vroeg FRANCIS zachtmoedig; want hij wilde het arme kind redden uit de verlegenheid, waarin het zich blijkbaar bevond.

„Mijn vader was een Duitscher; hij heeft te Vera-Cruz mijne moeder, die uit deze streek geboortig was, gehuwd; ik zelf ben uit Mexico, want mijne ouders hebben zich daar met der woon nedergezet."

„Goed, best, mejufvrouw MARTHA!" ving de zwaarlijvige Engelschman weder aan; „wilt gij dat wij u naar uwe woning geleiden? Of ware het niet verkieselijker ons eerst naar de policie te begeven, om uwe aanklagt tegen den moordenaar van uw geleider te kunnen doen?"

„O, neen, neen, thans niet, later!" riep het jonge meisje bevende en met eene zekere vreesachtigheid, welke den Engelschman nogmaals de wenkbraauwen deed fronsen.

„Alzoo," begon hij weder, zonder zich door den afkeurenden blik van zijn medgezel te laten afschrikken, — „alzoo woont gij.....?"

Zij liet den arm van ELSON los en leunde met blijkbare ontmoediging tegen den muur van een huis.

„Laat mij hier, mijnheer!" antwoordde zij. — „De hemel moge u loonen voor de welwillendheid, waarmede gij mij, arm verlaten meisje! hebt behandeld."

„Maar gij kunt hier niet alleen blijven," sprak FRANCIS, aangedaan door den smartelijken toon, op welken zij hare laatste woorden had gesproken. — „Gij ziet mannen van eer voor u, mejufvrouw! en ik bezweer u dat gij ons opregte deelneming hebt ingeboezemd. Hebt gij dan reden uwe woning te mijden? Kunnen wij u ook op eenige andere wijze van dienst zijn? Zeg het openhartig."

Een ontkennend hoofdschudden was haar antwoord op die welgemeende vraag.

„Leeft wel, mijne heeren! leeft wel; moge God u uwe vriendelijke handelingen vergelden!"

„Ik zal niet van hier gaan, alvorens gij mij zult geantwoord hebben," viel FRANCIS haar in de rede, terwijl HOSMER, een zeker ongeduld en nieuwsgierigheid verradende, met zijn rotting tegen den muur trommelde. „Stel vertrouwen in mij," ging hij voort, en spreek gelijk eene zuster tot haar broeder zou spreken."

Bij deze met zachtmoedigheid en welwillendheid uitgesproken woorden kon het arme kind de tranen niet langer weêrhouden. Zij hield den zakdoek voor het gelaat en begon bitter te weenen.

„Hm, hm, hm!" bromde HOSMER en stootte zijn vriend met den elleboog aan; „dat wordt eentoonig..... laten wij dit meisje aan haar lot over!" liet hij er op volgen met eene

stem, waarvan de uitdrukking zeer tegen den schertsenden toon afstak, dien hij wilde aanslaan.

Maar FRANCIS antwoordde hem met een blik, die genoeg te kennen gaf dat hij MARTHA nog niet wilde verlaten.

„Mejufvrouw!" begon de jonge brit weder, „gij kunt onmogelijk zoo op de publieke straat blijven ronddolen; want hoezeer teSan-Francisco een ieder genoeg met zijne eigene zaken te doen heeft, zoudt gij toch eindelijk worden opgemerkt en aan beleedigingen zijn blootgesteld. Veroorloof ons dus, dat wij u naar een hotêl brengen; men zal u daar eene kamer geven en gij zult er zoo lang blijven tot gij weder in staat zijt, naar uwe woning terug te keeren."

„Ach, mijnheer! ik heb geene woning," antwoordde zij en weder liet zij hare tranen den vrijen loop.

„Wat!" riep HOSMER, zonder zich door den blik van zijn vriend uit den zadel te laten ligten; „zijt gij dan nu eerst te San-Francisco aangekomen?"

„Voor een drietal dagen, mijnheer!"

„Goed; maar waar hebt gij dan sedert drie dagen gewoond?"

„In een huis, waar ik niet meer zal terugkeeren, al was daarmede ook mijn leven gemoeid," antwoordde zij met waardigheid.

„Hm, hm! ah zoo! begrepen!" bromde HOSMER weder.

In hare droefheid begreep het meisje maar al te wel, wat HOSMER daarmede wilde te kennen geven.

„O mijn God!" riep zij, „dat vreesde ik! Nu zult gij eene slechte meening omtrent mij koesteren. Wat ben ik toch ongelukkig! O mijnheer!" ging zij voort, zich met gevouwene handen en een demoedigen blik tot FRANCIS wendende, „denk toch niets slechts van mij. Ik ben arm en te beklagen; alle schijn is tegen mij, maar ik bezweer u voor God, die mij hoort: ik ben noch een gevallen meisje, noch eene gelukzoekster."

„Uw voorkomen en uwe tranen zijn mij daarvoor waarborg genoeg," antwoordde FRANCIS; „ik geloof u, wees dus daaromtrent niet in het minst bekommerd."

„O, hoe goed, hoe welwillend zijt gij!" riep zij, de hand des jongelings grijpende, maar die even schielijk weder loslatende, als kwam een denkbeeld bij haar op, dat haar verbood, ELSON de hand te drukken.

„Ja, misschien al te goed!" zeide HOSMER, die allengs ongeduldiger scheen te worden.

„Als gij dus geene vaste woning hebt," sprak FRANCIS tot haar, „is zulks eene reden te meer voor u om ons aanbod aan te nemen; laten wij u naar een hotêl brengen, waar ik u eene kamer zal doen geven. Wees onbekommerd," ging hij voort, bemerkende dat zij den mond opende om hem in de rede te vallen; „ik neem het op mij met den eigenaar de zaak geheel in orde te brengen."

„Maar mijnheer! ik ben arm, ik bezit niets meer, wat ik het mijne kan noemen," zeide zij met aandoening.

„Ik zal voor alles zorg dragen."

„Daarvoor dank ik u uit grond mijns harten; maar ik mag, ik durf van uw aanbod geen gebruik maken..... gij die mij ten eenemale vreemd zijt. Mijn hemel! wat zoudt gij van mij denken? Gij zoudt gelooven....."

„Ik zal niets anders gelooven dan hetgeen ik uit uwe oogen kan opmaken; ik vertrouw u..... maar welligt verdenkt ge mij. Zie mij aan en zeg mij, of gij in mij iemand veronderstelt, die in staat zou zijn van uw verlaten toestand gebruik te maken om u in het ongeluk te storten?"

Met een blik vol bedeesdheid en schuchterheid zag zij den jongeling in het eerlijke, open gelaat, waarop de zachtmoedigheid te lezen was.

„O neen, mijnheer!" sprak zij, ten volle van het tegendeel overtuigd. „Vergeef mijne vreesachtigheid, maar zoo gij wist....."

„Ik wil heden niets weten," viel ELSON haar in de rede. „Hier in de nabijheid is een hotêl; wij zullen u bij den eigenaar aanbevelen; laat u gerust alles brengen, wat gij denkt noodig te hebben. Morgen zal ik komen om naar uwen welstand te vernemen, en mogt gij vroeger mijne hulp noodig hebben, zoo kunt gij mijn adres in deze portefeuille vinden; laat mij dan slechts ontbieden."

Te gelijk drukte hij haar een klein zakboekje in de hand, waarin hij tevens onbemerkt eene banknoot had gestoken.

„En hier is mijn adres," voegde HOSMER er bij, die niettegenstaande zijn kwaad vermoeden en zijne betoonde ruwheid zich toch tot het jonge meisje aangetrokken voelde.

Eenige minuten later traden de beide Engelschen en MARTHA

het hotêl binnen. FRANCIS gaf den eigenaar twintig guinjes, beval hem de zorg voor het meisje aan en zeide hem, haar alles te verschaffen wat zij noodig had. Hij liet tevens zijn adres achter en verklaarde, dat hij weder geld zou geven bijaldien de uitgaven voor mejufvrouw DIETRICH de genoemde som mogten te boven gaan. Daarna begaf hij zich weder naar MARTHA, die hij met HOSMER in de spreekkamer had achtergelaten.

Bij het afscheid zeide hij: „Morgen zullen wij nader over uwe aangelegenheden spreken..... zoo gij althans wilt," voegde hij er op levendigen toon bij, „want ik wil slechts datgene weten wat gij zult goed vinden mij mede te deelen."

„Moge de Hemel u zegenen en vergelden, wat gij aan mij doet," sprak het meisje, meer geroerd door de teederheid dan door de mildheid van ELSON.

„Wat dunkt u," zeide HOSMER, „zoo wij in de koffijkamer van dit hotêl vooraf een glas grog of punch namen," toen hij met zijn landgenoot heenging.

„Ik dank u," antwoordde FRANCIS, die behoefte gevoelde, alleen te zijn; „ik ga huiswaarts."

„Waar woont gij?"

„In het hotêl de Kroon."

„Zoo, dan woon ik in uwe nabijheid en zal u dus verzellen."

„Vriend!" zeide HOSMER tot FRANCIS, die zwijgend en in gedachten verzonken naast hem ging; „daar ik mij langer dan gij te San-Francisco bevind, zij het mij veroorloofd, u eenige raadgevingen mede te deelen. De bevolking dezer stad is uit het uitvaagsel van alle natiën zamengesteld; met weinige uitzonderingen, zooals gij, ik, eenige beambten en geleerden — uitzonderingen, die hoogst zeldzaam zijn — bestaat zij enkel uit lieden, die besloten hebben op alle mogelijke wijzen aan geld te komen, zelfs op ongeoorloofde, gelijk onlangs een dagblad schreef. En het vrouwelijk gedeelte der bevolking is van geen beter gehalte; integendeel, soms nog slimmer en slechter."

„Waarom zegt ge mij dat?" viel FRANCIS hem verdrietig in de rede.

„Opdat gij het zoudt weten," antwoordde HOSMER op bedaarden toon.

„Welligt om mij voor het jonge meisje te waarschuwen?"

„Juist daarom. Ik beken u echter gaarne, dat zoowel haar gelaat als de toon harer stem mij niet minder deelneming hebben ingeboezemd..... maar gij zult mij moeten toegeven dat de schijn tegen haar is."

„Waarom?"

„Vooreerst heeft zij ons niets naders medegedeeld, noch over hare aanwezigheid ter plaatse waar wij haar hebben ontmoet, noch over den moord van haren geleider. En hebt gij dan niet opgemerkt, hoe verlegen zij werd, toen ik haar den voorslag deed, daarvan bij de politie aangifte te doen?"

„Wat bewijst dit?..... Wie vermag ook voor de regters in dit land als getuige op te treden!"

„Buitendien bevindt zij zich reeds sedert drie dagen te San-Francisco en weet niet eens te zeggen waar zij woont."

„Maar als zij ons had willen bedriegen, had zij immers gemakkelijk kunnen zeggen, eerst heden morgen hier te zijn aangekomen."

„Vriend, vriend! wat verdedigt gij haar!"

„En gij verdenkt haar integendeel!"

„Zeker niet; ik verdenk haar geenzins, want hoewel de meerderheid slecht is, houde ik haar voor eerbaar; doch ik moet u doen opmerken....."

Hij staakte echter zijne woorden, toen hij bemerkte dat FRANCIS hem met blijkbaar ongeduld aanhoorde. Aan de woning van ELSON gekomen, nam hij dus lagchend en de schouders ophalend, afscheid van zijn landgenoot.

Reeds des anderen daags na het middagmaal bezocht ELSON mejufvrouw DIETRICH. In plaats zich naar hare kamer te begeven, deed hij haar in de spreekkamer ontbieden; zij haastte zich derwaarts te gaan om den jongeling te danken met eene welgemeendheid, die hem roerde.

„Mejufvrouw!" zeide hij tot haar, „ik kom, om mij geheel te uwen dienste te stellen; maar laat mij vooraf eenige woorden, ter nadere verklaring tot u spreken. Er is mij veel aan gelegen u te overtuigen, dat ik, door u eenige diensten te bewijzen, geenerlei nevenbedoelingen heb, over welke ik mij zou hebben te schamen. Openbaar mij dus wederkeerig datgene aangaande uwen toestand, wat u goeddunkt. Blijft gij te San-Francisco of vertrekt gij van hier, staat ge mij

toe u weder te zien of verbiedt ge mij zulks; kortom: beslis zelve over uw lot en over onze wederkeerige betrekking, en wees verzekerd, dat ik eerlijk aan al uwe wenschen zal voldoen. Gij gelooft mij toch immers, niet waar?"

„Ja, mijnheer!" zeide zij geroerd en reikte hem ten bewijze van haren goeden dunk de kleine hand, welke hij dankbaar drukte.

„Nu zeg mij, wat ik voor u doen kan!"

„Ach, ik weet het zelve niet," antwoordde zij treurig. „Het is mijn pligt uwe welwillendheid met zuivere opregtheid te beantwoorden, maar helaas! ik kan u niet alles zeggen..... Mijn vader was te Vera-Cruz als bankier gevestigd. Een inboorling, die hem eene som gelds schuldig was, zette de volksklasse tegen hem op en wij moesten diensvolgens onze woonplaats verlaten. In Mexico werd mijn arme vader tegen wil en dank in een strijd gewikkeld, waarbij een man door een messteek werd gedood; mijn vader moest als getuige opkomen. De regters beweerden dat mijn vader de dader was; de moordenaar kwam dus vrij en wij waren geruïneerd. Mijne moeder stierf van verdriet en haar echtgenoot volgde haar weldra."

„Mijn broeder en ik bleven dus ouderloos achter. Hij begaf zich naar San-Francisco; zes maanden later schreef hij mij en noodigde mij uit tot hem te komen. Ik haastte mij herwaarts te gaan. Een zijner vrienden, dezelfde, wiens lijk gij gisteren hebt gezien, wachtte mij aan de landingplaats op om mij naar den geliefden broeder te brengen; maar hij was een schurk, een nietswaardige, die mij naar een huis der ontucht bragt. Doch, God zij dank! ik redde mijne eer, hoewel ik de weinige kleederen moest achter laten, die mij nog overig waren. Een vijftigtal schreden voor het huis ontmoette ik JOHN WARTON en verweet hem zijne schandelijke handelwijs. Hij antwoordde mij, dat hij even als ik was bedrogen geworden, dat hij zulks was te weten gekomen en zich naar mij toespoedde om mij daarvan te onderrigten en weg te voeren."

„Uw broeder wacht u buiten San-Francisco, zeide hij tot mij; ik zal u derwaarts geleiden."

„Geen mistrouwen koesterende, volgde ik hem, maar de onverlaat had mij een nieuwen strik gespannen. Gelukkig

werd hij door een roover overvallen, die hem met den kogel zijner buks doodelijk trof."

„En heeft de roover u geen leed gedaan?" vroeg ELSON deelnemend.

„Neen, mijnheer! hij had ook geen tijd meer dan een paar woorden met mij te spreken, daar gij juist aankwaamt."

„En wat bevatten die paar woorden?"

„Ik weet het niet," sprak zij, de oogen neerslaande, „ik was zoo verschrikt, schier buiten mij zelve....."

„Ik begrijp het..... maar gij spraakt van uw broeder."

„Die was intusschen gestorven, mijnheer!" antwoordde de vreemdelinge, terwijl een hoog rood haar gelaat kleurde.

„Zoo, gij hebt dat dus vernomen?"

„Ja, mijnheer!"

„Heden waarschijnlijk?"

„Ja, mijnheer!"

„Alzoo heeft die laaghartige u dubbel bedrogen?"

„Ja, mijnheer!" antwoordde zij nogmaals, weenende.

„En dus hebt gij geene bloedverwanten meer?" vroeg FRANCIS verder.

„Geen enkele meer; ik sta nu geheel alleen in de wereld. Toen ik te San-Francisco het schip verliet en mijn overtogt had betaald, bestond mijn gansche vermogen in niet meer dan vijftien dollars. En deze moest ik nog aan de vrouw geven, die mij in mijne vlugt behulpzaam was."

Een blos der schaamte overtoog het gelaat der arme, toen zij het geheim harer behoefte zoo openbaarde; groote tranen rolden langs hare wangen.

„Wees getroost," zeide FRANCIS; „wij zullen uwen toestand zoodanig veranderen dat gij in uw eigen onderhoud kunt voorzien, zonder iets daarvoor verpligt te zijn."

„O, mijnheer! nimmer zal ik u naar waarde kunnen danken voor datgene, wat gij aan mij doet."

„Spreken wij daarover niet. Ik leen het u slechts; later kunt gij mij alles terug betalen; maar zeg mij eens, welke kundigheden gij bezit."

„Vele, doch van die allen heb ik slechts weinig kennis. Tijdens mijn vader nog een welgesteld man was, liet hij het mij aan eene goede opvoeding niet ontbreken. Ik kan dus naaijen, borduren, een weinig teekenen, ja zou desnoods

onderwijs kunnen geven op de piano; ook spreek ik duitsch, spaansch, engelsch en een weinig fransch."

„Waaraan zoudt gij dan de voorkeur geven?"

„Liefst zou ik onderrigt geven in de muziek en het teekenen."

„Dan zoudt gij onder vreemden moeten verkeeren," zeide FRANCIS, het hoofd schuddende; „en daartoe zijt gij te jong en te schoon, om vooral in eene stad als San-Francisco niet aan verleiding te zijn blootgesteld. Maar daar komt eene andere gedachte bij mij op: zijt gij niet genegen en bekwaam voor eene modiste te werken?"

„Zeker, mijnheer! als gij eene plaats voor mij wist in een winkel of magazijn...."

„In een magazijn, dat zou ook niet wel voegen," zeide ELSON, andermaal het hoofd schuddende. „Het ware verkieslijker, zoo men u te huis liet arbeiden."

»Maar dat zal men welligt niet willen doen."

„Misschien wel. Ik zal daarvan eens werk maken."

Hij ging heen, zonder op de dankbetuigingen van het jonge meisje acht te slaan en begaf zich naar een koopman, aan wien hij een credietbrief had. Hij deelde hem zijne begeerte mede, of hij niet met deze of gene modiste bekend was.

„Juist is er zoo even eene vertrokken," antwoordde de koopman. »Maar ik zal mij wel wachten u daaromtrent bij haar aan te bevelen."

„Waarom dat?" vroeg de Brit verwonderd.

„Omdat mijne aanbeveling toch niets zou baten; zij is woedend op mij."

„Heeft zij dan daartoe reden?"

„Ik heb eene kist goederen voor haar ontvangen, die zoo even uit Parijs is aangekomen, maar met het uitdrukkelijk bevel, dezelve alleen tegen dadelijke betaling af te leveren."

„En....." vroeg FRANCIS nieuwsgierig verder.

„En," zeide de koopman, »om die kist te verkrijgen, moest de vrouw niet minder dan elf honderd dollars betalen; daar zij echter die som niet heeft, moest zij onverrigterzake van hier gaan."

„Ik zal haar die elf honderd dollars voorschieten."

„Maar ik sta u geen borg, dat zij u dat bedrag ooit zal terug geven."

„Daarom is het mij niet zoo zeer te doen..... Maar zal zij mijne beschermelinge werk verschaffen, wat dunkt u daarvan?" vroeg FRANCIS ongeduldig.

„Ik denk van ja.... Gij kunt dit althans als eerste voorwaarde stellen."

„Maar ik zou liever niet onmiddelijk met haar aangaande deze zaak in aanraking komen. Zoudt gij mij wel willen verpligten, dit voor mij te bewerken?"

„Gaarne. Hoe is de naam van het meisje?"

„MARTHA DIETRICH!" antwoordde ELSON en gaf den koopman verder berigt van alles wat hij noodig had te weten.

Nog dienzelfden avond schreef deze aan FRANCIS, dat de zaak behoorlijk in orde was en maakte hem bekend met de voorwaarden, welke hij ten gunste van mejufvrouw DIETRICH had bedongen.

De edele Engelschman haastte zich MARTHA die goede tijding te gaan mededeelen. Reeds den volgenden morgen haalde zij werk bij madame MILLIER, die haar met alle welwillendheid ontving.

Van toen af wijdde MARTHA zich met den grootsten ijver aan hare bezigheden; zij was ongemeen bekwaam en even vlug. Van des morgens tot des avonds zat zij aan het venster van haar kamertje, dat FRANCIS voor haar had gehuurd.

In minder dan drie weken was MARTHA, dank zij haren handenarbeid, in staat ELSON alles terug te betalen wat hij voor haar had uitgegeven. Hij nam het aan, zonder zich daarom te laten vragen en ook als iets, waarop hij altijd gerekend had.

Sedert dien tijd gevoelde zij zich ook veel vrijmoediger tegenover hem; zij werd van dien dag af hartelijker en inniger, toen zij verzekerd was dat FRANCIS in de betuigingen harer dankbaarheid geen eigenbaat meer behoefde te zien.

Niemand kon dan ook die kleine minzaamheden beter gevoelen en naar waarde schatten dan hij. Gelijk zijne gedachten zich in MARTHA vereenigden, zoo kon hij wederkeerig in de oogen en uitdrukkingen van het jonge meisje als in een geopend boek lezen.

Elken nieuwen dag leerde hij meer en meer de edele hoedanigheden van dit lieftallig kind waarderen, dat hij als het

ware onder zijne oogen, in weerwil van de voortdurende inspanning voor haar werk, weder zag herleven. Dikwerf spoorde hij haar aan, ja verzocht haar, zich niet zoo te vermoeijen, maar zij smeekte hem wederkeerig haar niet daarvan terug te houden.

„Laat mij den tijd besteden, opdat ik in staat zij, eenig geld over te sparen," zeide zij, „al is het maar zoo veel, dat ik een paar maanden kan leven, zoo mij het onheil trof ongesteld te worden en niet te kunnen werken. O, indien gij wist, welke vrees mij bekruipt als ik daaraan denk, weder tot zulk een toestand te moeten vervallen, gelijk dien, uit welken gij mij gered hebt."

„Maar ben ik er dan niet om u weder te helpen, zoo dit het geval mogt zijn?" vroeg ELSON deelnemend.

„Gij zult toch niet altijd bij mij zijn. Overigens," voegde zij er lagchend bij, „ik gevoel dat onze vriendschap niet meer zoo vrijmoedig zou zijn, als gij weder mijn bankier moest worden."

FRANCIS waagde het niet de schoone hand te kussen, welke hij in de zijne geklemd hield; hij had het zich ten regel gemaakt, het jonge meisje des te meer achting te bewijzen, naarmate zij zich tegen over hem meer ondergeschikt moest gevoelen. Maar hetgeen hij zoo van harte wenschte en tevens wat hem terug hield, was maar al te duidelijk in zijne oogen te lezen. MARTHA verstond hem; zij werd verlegen en hij eveneens. Beiden zwegen eenige oogenblikken, want zij wisten niet, hoe het gesprek voort te zetten, zonder die teedere snaar weder aan het trillen te brengen. FRANCIS wendde echter na die korte smartelijke pause eenige bezigheden voor en vertrok; maar in plaats zich huiswaarts te begeven, dwaalde hij een groot gedeelte van den dag in de omstreken der stad rond.

Hij had zich stellig voorgenomen, MARTHA slechts van tijd tot tijd te bezoeken, maar die bezoeken hadden zich dagelijks herhaald en waren telkens langduriger geworden; schier onbemerkt, was het zoo ver gekomen. Eerst was hij om den anderen dag, toen elken dag, ja eindelijk zelfs tweemaal daags naar haar heengegaan, en langzamerhand werden zijne bezoeken niet slechts menigvuldiger, maar ook langer bleef hij bij haar. Aanvankelijk had hij daartoe voorwendselen ge-

vonden, allengs kwam hij zonder eenig bepaald doel en gaf zich eindelijk niet meer de moeite haar te zeggen wat hem derwaarts voerde. Als hij kwam drukte hij MARTHA de hand, zette zich aan hare zijde neder als zij werkte en praatte dan over dit, dan over dat. Menigmaal ook las hij haar iets uit een of ander boek voor. Zoo vloog de tijd snel voorbij, en FRANCIS was altijd verwonderd als het oogenblik daar was, dat hij moest vertrekken. Naauwelijks had hij haar verlaten, of MARTHA veroordeelde zich zelven, dat zij hem toestond haar zoo dikwerf en zoo lang soms te bezoeken; zij nam dus eindelijk het besluit ELSON, als hij wederkwam, daarover te onderhouden; maar als hij er was, had zij haar besluit vergeten, of zij vond duizend redenen om haar voornemen ter zijde te schuiven. Eindelijk echter kwam het zoo ver, dat zij er niet eens meer aan durfde denken, uit vrees dat zij de bezoeken van ELSON toch niet zou kunnen ontbeeren.

Om der waarheid hulde te doen, moeten wij bekennen dat eene moeder gerustelijk de gesprekken der beide jonge lieden had kunnen aanhooren, zonder daarin eenige ergernis of den minsten aanstoot te vinden. FRANCIS stond MARTHA steeds met de beste raadgevingen ter hulp; nimmer had hij een enkel woord van liefde tot haar gesproken, ja zelfs de gewone vormen der galanterie vermeed hij. Het eenige was, dat zijne oogen onophoudelijk op haar gevestigd waren en dat MARTHA, hoezeer zij ook alle aandacht aan haar werk schonk, welligt wat te veel dacht over de blonde haren en blaauwe oogen van haren vriend.

Op zekeren dag kwam ELSON bij MARTHA en het viel haar op dat op zijn gelaat zoowel eene uitdrukking van geluk en vreugde, als van verlegenheid verspreid lag.

„Wat schort u?" vroeg zij, daar hij ook niet in eene zoo opgeruimde stemming scheen, als gewoonlijk.

Na eenige oogenblikken weifelens bekende hij haar, dat hij eene piano had gekocht, welke hij haar ten geschenke wilde aanbieden; maar MARTHA, ofschoon diep geroerd, niet zoo zeer over de goedhartigheid van het geschenk, dan wel over de verlegenheid, in welke hij zich blijkbaar bevond, dankte hem en zeide zoo iets niet te mogen aannemen.

Met eene zekere bedeesdheid drong hij er nogthans op aan, het niet te weigeren.

„Het egoïsmus alleen deed mij daartoe overgaan," sprak hij; „gij weet, ik ben een liefhebber van muziek en ik zou mij zoo gelukkig gevoelen, als ik u meermalen kon hooren spelen. Niets is beter in staat mijne aanvallen van droefgeestigheid, welke gij zoo vaak in mij berispt, te verdrijven dan de muziek. Gij hebt u daarvan reeds meer dan eenmaal kunnen overtuigen."

„Nu!" zeide MARTHA, „ik neem de piano aan, maar alleen onder voorwaarde dat ik u dezelve maandelijks afbetaal, zoodat zij eindelijk mijn eigendom wordt."

„Maar dan zult gij immers weer niets kunnen overspareren," zeide FRANCIS.

„Ik zal dan toch eene piano bezitten, en in geval van nood moet gij haar tegen den koopprijs weder van mij terugnemen," zeide zij.

„En als ik dan eens van hier ware vertrokken?"

„Ach, ja! daaraan dacht ik niet," zeide zij, en haar gelaat verbleekte, ja zij ontroerde zoodanig, bij de gedachte aan zijn mogelijk vertrek, dat zij zich met de naald in den vinger stak.

„Denkt gij dan van hier te vertrekken?" vroeg zij na een oogenblik zwijgens met een beklemd hart.

„Voorloopig nog niet; maar het zou later kunnen zijn."

„Ja, want te eeniger tijd zult gij zeker wel naar uw vaderland terugkeeren."

„Och, waarom?" zeide ELSON; „daar ik even als gij een wees ben, heb ik niemand rekenschap van mijne handelingen te geven. Ik gevoel mij hier gelukkig en blijf er dus."

MARTHA, die hare heldere oogen had opgeslagen om hem in het gelaat te zien, sloeg bij het hooren dezer bekentenis de oogen weder neder, maar toch bleef het FRANCIS niet onopgemerkt, dat zij bloosde en eene zekere vreugde op haar gelaat zigtbaar was.

„Gij zult mij dus de piano zenden," zeide MARTHA, deels om aan het gesprek eene andere wending te geven, deels omdat zij zich gelukkig rekende daardoor haren weldoener eenige genoegelijke oogenblikken te kunnen verschaffen. „Ik heb juist tachtig francs overgespaard; hier zijn er voorloopig vijftig in mindering en voortaan zal ik u maandelijks tien francs afbetalen," ging zij blijmoedig voort.

„In order," zeide ELSON, niet minder verheugd dat zij door zulk een voorslag in het bezit van de piano zou geraken.

Nog dienzelfden avond werd het klavier in de woning van mejufvrouw DIETRICH gebragt, en daar zij eene hartstogtelijke minnares der muziek was, verliet zij reeds den eersten dag, in weerwil van haar standvastig voornemen en hoewel zij het zeer druk had met werken, meer dan twintig maal hare zitplaats aan het venster en ging dan voor de piano zitten; later maakte zij het zich echter ten regel, nimmer vroeger dan des avonds na negen ure te spelen, hetgeen haar slechts een paar uren werkens ontnam, welke zij dan den volgenden morgen weder poogde in te halen, zonder dat ELSON daarvan kennis droeg, wien het meer te doen was het jonge meisje niet alleen afleiding, maar ook ontspanning van haren arbeid te geven.

Dikwijls speelde zij ook met FRANCIS te zamen. Zijne gelukkigste oogenblikken waren echter die, wanneer hij des avonds in de schemering op MARTHA's kamer zittende, haar spel mogt aanhooren en haar ongemerkt kon beschouwen. Dan plaatste hij zich eindelijk naast haar, praatte nog een half uurtje, drukte haar de hand en begaf zich huiswaarts.

Zoodra hij dan de kamer af en op straat was, begaf zij zich aan het venster, zag hem, van achter de gordijnen, na en luisterde zoo lang zij die hoorde, naar het geluid zijner voetstappen.

Ofschoon er te San-Francisco wel degelijk eene policie bestond, waren daar nogthans allerlei misdrijven aan de orde van den dag, en MARTHA vreesde niet zonder reden, dat FRANCIS, als hij des avonds zoo laat huiswaarts keerde, wel eens door roovers kon worden overvallen. Toen hij op zekeren avond van haar wegging, was het bijzonder donker en de regen viel in stroomen neder; het slechte weder was dan ook oorzaak dat hij later dan gewoonlijk vertrok.

Even gelijk vroeger volgde MARTHA hem ook nu weder met hare blikken en luisterde nog, ofschoon zijne gestalte reeds lang in het nachtelijk duister verdwenen was.

Nog twee of drie minuten en zij vernam geene voetstappen meer; maar daar knalt plotseling een pistoolschot, door een tweede en derde gevolgd, van denzelfden kant komende waarheen FRANCIS zich begeven had. Dadelijk daarna hoorde zij

op de straat de haastige schreden van iemand, die scheen te vlugten.

„Dat is een verraderlijke aanval op FRANCIS," dacht MARTHA. In de eerste opwekking harer smart greep zij een kleinen revolver, welke ELSON haar gekocht had, snelde daarmede gewapend den trap af en de straat op; maar in het oogenblik dat zij zich omwendde om de deur te sluiten, werd zij bij den arm gegrepen.

Zij liet een gil hooren.

„Stil," zeide eene mannelijke stem. — „Ik ben het, open schielijk."

Bedremmeld en niet in staat een enkel woord te spreken, gehoorzaamde MARTHA.

„Waar gaat gij heen?" riep de onbekende, toen hij zag dat zij zich verwijderde.

„Ginds is iemand verraderlijk aangevallen," stamelde zij; „ik wilde gaan zien..."

„O, maar ik heb hem niet gedood!" zeide de onbekende man; „integendeel, hij heeft het mij bijna gedaan..... Ik heb hem slechts ligt gewond, maar ik zweer hem als hij mij weder in de handen valt ..... maar ga nu naar binnen ..... het zou niet goed zijn, als men de deur open zag ..... om ons ongeluk nog verder te volmaken is dit niet noodig....."

Te gelijk duwde hij haar zachtkens naar binnen en trok schielijk de huisdeur van buiten toe.

ELSON had intusschen zijn hotêl bereikt, nadat hij zijn revolver op nieuw geladen had; hij had inderdaad de schoten gelost, welke MARTHA had gehoord; want twee of drie schreden van zijne woning verwijderd, was hij door een man aangevallen geworden, die hem een dolksteek in de borst toebragt; gelukkig echter was het wapen op een der ribben afgegleden. Daar niemand intusschen te San-Francisco ongewapend uitging, had FRANCIS dadelijk met een schot uit zijn revolver geantwoord en den onbekende vervolgd. Deze had, zich schielijk omwendende, eveneens een pistoolschot op den Engelschman afgevuurd, maar, dank zij de duisternis! hem niet geraakt.

De schreden van den vlugtenden bandiet volgende, had FRANCIS hem in die rigting eene tweede lading nagezonden, waarvan hij den uitslag niet kon waarnemen; maar de nutte-

loosheid en het gevaar eener vervolging in de duisternis inziende, was hij weldra naar zijn hotêl teruggekeerd.

Ofschoon hij niet ernstig gewond was, was hij nogtans genoodzaakt op den arm van een bediende te leunen om zijne kamer te bereiken, welke zich op de eerste verdieping bevond. Men zond om een heelmeester, maar deze kwam eerst den volgenden morgen; hij onderzocht de wond en verklaarde, dat hij dezelve niet voor gevaarlijk hield, doch dat er wel eenigen tijd zou verloopen, alvorens zij geheel genezen was.

Naauwelijks had de arts de kamer verlaten, of FRANCIS ging reeds het voorschrift dat deze hem gegeven had, om zich namelijk voor elke beweging te vrijwaren, te buiten, daar hij eenige regelen aan mejufvrouw DIETRICH rigtte. Hij schreef haar, dat hij door een toeval ligt was gewond geworden en alzoo gedurende enkele dagen buiten staat zou zijn haar te bezoeken.

De bediende, die haar dit berigt bragt, was dezelfde, die den vorigen avond ELSON naar zijne kamer had geleid. Op het zien der wonde van den Engelschman was hij zeer ontsteld, want doordien de dolk langs de ribben was afgegleden, had zij de huid over eene tamelijke lengte opengereten en daardoor eene aanzienlijke bloedstorting teweeg gebragt.

Toen mejufvrouw DIETRICH den bediende naar den welstand des gewonden vroeg, schudde deze bedenkelijk het hoofd en zeide haar hetgeen hij gezien had. Zooals gewoonlijk in dergelijke gevallen plaats heeft, zag MARTHA grooter gevaar dan wezenlijk bestond, en dacht in hare verbeelding FRANCIS reeds met den dood worstelende. Zij kleedde zich dus in der haast, wierp haar shawl om de schouders en vergezelde den bode naar het hotêl. Eenige minnten later, trad zij de kamer van ELSON binnen.

„Gij hier!" riep deze met eene uitdrukking van vreugde en verbazing.

Met tranen in de oogen reikte zij hem de hand.

„Verwondert het u dat ik mijne dankbaarheid jegens u bewijs?" antwoordde zij en poogde te lagchen.

„Neen, God is mijn getuige. Maar het verwondert mij, dat gij den moed had herwaarts te komen bij een jong mensch. Geloof mij, ik gevoel uwe opoffering in al haren omvang, maar ik vrees....."

„O, bekommer u daarover niet. Als mijn naam het eenige offer is, dat mijne dankbaarheid u brengen kan, meent gij dan dat ik nog een oogenblik zou kunnen aarzelen, hoe ik moest handelen?" vroeg zij met waardigheid.

FRANCIS drukte haar in vervoering de hand, en kon niet meer uitbrengen dan: „ik dank u MARTHA! ik dank u."

Hoe kort en eenvoudig deze betuiging van zijne zijde ook wezen mogt, de wijze waarop zij over zijne lippen kwam, verried maar al te wel den zin en het gevoel derzelve.

MARTHA plaatste zich aan de legerstede van haren gewonden vriend en verklaarde hem dat zij zijne oppasster wilde zijn. Bij ons te lande, waar men zich voor geld de zorgvuldigste oppassing kan verschaffen, zou men zulk een voorslag belagchelijk vinden; niet alzoo te San-Francisco, waar men zelfs voor geld niet eens alles naar wensch kan verkrijgen. Zelfs in het geval, dat men voor een verbazend hoog loon eene ziekenoppasster gevonden had, kon men zich bijna verzekerd houden, dat zij nog ongeschikt en onervaren zou zijn, en dat in hare handen zoowel het vermogen als het leven van den verpleegde groot gevaar liep.

Zijn teeder gevoel volgende, wees FRANCIS aanvankelijk dat aanbod van de hand, maar in den grond zijns harten gevoelde hij zich gelukkig met hetzelve.

Meer dan acht dagen lang paste MARTHA den gewonde getrouw op; zijne genezing ging dan ook met rassche schreden vooruit, daar buitendien zijne verwonding niet zoo ernstig was geweest als zich aanvankelijk deed vermoeden. Toen hij het bed mogt verlaten, zette MARTHA zich met haar werk in de hand, naast hem neder en praatte over onverschillige zaken. Eindelijk veroorloofde de geneesheer hem te mogen uitgaan; maar nimmer heeft welligt een herstellende die toestemming met grooter onverschilligheid aangenomen, dan hij. En toen MARTHA op het gewone uur kwam, deelde FRANCIS haar zulks mede, maar met een zoo droefgeestig gelaat, dat zij begon te lagchen, ofschoon zij daartoe even weinig als hij lust gevoelde.

De beide jonge lieden was het hart te vol, dan dat zij in staat waren heden een gesprek te voeren; MARTHA zette zich dus aan de piano en speelde eene lievelingsmelodie van

Eensklaps werd de deur geopend en HOSMER trad binnen. Toen hij mejufvrouw DIETRICH zag, bleef hij verwonderd staan. Hij groette zeer onhandig en kon een lachje niet onderdrukken, waarvan MARTHA maar al te wel den zin begreep. Daarna begaf hij zich naar ELSON, die hem te gemoet kwam, en om zijne gemoedsstemming te verbergen, zich moeite gaf den thans niet zeer welkomen landgenoot te omhelzen.

„Hoe gaat het u, arme vriend!" vroeg HOSMER, den jongeling hartelijk de hand drukkende. „Ik ben zoo even van het fort Sutter terug gekomen, en ik haast mij u een bezoek te komen brengen. Van uw ongeval heb ik eerst heden kennis gedragen, maar gelijk ik zie, zijt gij reeds genezen. Ja, vriend! heb ik het u niet gezegd dat het een schrikkelijk land is, dat Californië?"

Ofschoon de zwaarlijvige engelschman niet bijzonder ervaren was in de kunst van waarnemen, zag hij toch maar al te ras, dat hij hier overbodig was. Bezigheden voorwendende, nam hij daarom afscheid van zijn landgenoot en van mejufvrouw DIETRICH, die zich na HOSMER's komst had willen verwijderen; doch FRANCIS had haar ingefluisterd: „blijf gerust!"

Zij was dan ook gebleven, maar in plaats van aan het gesprek deel te nemen, plaatste zij zich aan de piano, om een stuk muziek te doorbladeren. Toen FRANCIS, die HOSMER tot aan de deur had uitgelaten, weder in de kamer trad, vond hij MARTHA in tranen badende; hem bemerkende, droogde zij ze echter schielijk af, en deed als ware zij ijverig met de noten bezig, waarvan hare betraande oogen echter geen enkele hadden kunnen onderscheiden.

Hij bleef midden in het vertrek staan en beschouwde haar een oogenblik stilzwijgend, trad toen naar haar toe en zeide met eene geroerde stem: „MARTHA! wat deert u?"

Zij wilde antwoorden, maar gevoelde dat zij hare tranen niet zou kunnen weerhouden, en dat het haar onmogelijk was iets uit te brengen. Zij wendde daarom haar gelaat af, als had zij hem niet gehoord; doch FRANCIS greep in vervoering hare hand en knielde aan hare voeten neder.

„MARTHA!" voer hij voort, „herinnert gij u dat ge op den eersten dag onzer ontmoeting mijne hand evenzoo hebt gegrepen, als ik thans de uwe? Herinnert gij u ook, welk antwoord ge mij gaaft, toen ik u voorstelde, dat men van

uwe aanwezigheid ten uwent een kwaad denkbeeld zou kunnen opvatten? Zeg mij, MARTHA! herinnert gij u dat alles!"

Zij knikte toestemmend en wischte een traan weg.

„Gij ziet dat ik regt had," zeide hij, „.....want thans weent gij deswege."

„Ik ween niet," fluisterde zij, en deed zich geweld aan om een zucht te smoren.

„Hebt gij berouw over hetgeen gij gedaan hebt?"

„O, in geen geval!" antwoordde zij levendig.

„Gij hebt gelijk, MARTHA! Want thans, nu ik mijne gezondheid terug heb, gevoel ik mij moedig genoeg nog iets kostbaarders van u te verlangen — het geluk van mijn gansche leven. Ik bemin u, MARTHA! ik heb u lief met al de opregtheid mijner ziel. Lief, dierbaar meisje! wilt gij mijne gade worden!"

„Uwe gade!" riep zij, den jongeling aanziende, terwijl groote tranen langs hare wangen biggelden; „ik! uwe gade?"

„Ja, MARTHA! ja, geliefde mijns harten! Gij, die mij aan het troostelooze leven der eenzaamheid en der verveling hebt onttrokken, waarvan ik het offer dreigde te worden, — gij, die ik teeder bemin. Zeg mij, of gij uw werk wilt voleinden en mij voor immer de hand reiken, welke ik thans aan mijn hart druk?"

„Uwe gade!" herhaalde zij in eene opwelling van vreugde, dankbaarheid en liefde, die FRANCIS het hart hoorbaar deed kloppen. Maar even schielijk overtoog een doodelijk bleek haar nog zoo even van de zaligste vreugde schitterend gelaat en nam de uitdrukking der uiterste hopeloosheid aan.

„Wat deert u?" vroeg FRANCIS deelnemend.

„O, ik ongelukkige!" riep zij, het gelaat met beide handen bedekkende; ik kan de uwe niet worden."

„Gij kunt niet!" vroeg de jongeling geroerd; „mijn God! waarom niet? Wat houdt u daarvan terug?"

„Vraag mij niets, FRANCIS!..... Maar deze verbindtenis is onmogelijk."

„Is het mijn vermogen, hetwelk u terug houdt? Vreest gij datgene aan te nemen, wat de wereld als een offer beschouwt?"

„Om 's hemels wil, FRANCIS! vraag niets verder," ant-

woordde zij hem, die nog voor haar geknield lag, zacht afwijzende.

Zij dreigde neêr te storten, maar herstelde zich, deed een paar schreden zijwaarts, nam haar hoed en shawl en begaf zich naar de deur.

„Leef wel, mijn vriend!" zeide zij aangedaan. „Laat mij van hier gaan..... Het moet..... om Gods wil, vraag mij niets..... ik zou waanzinnig worden..... Moge God u behoeden!"

Zij reikte FRANCIS de hand, zonder hem aan te zien, en verwijderde zich in allen haast.

Smartelijk aangedaan door de zonderlinge weigering van het meisje, bleef hij het overige van den dag alleen en maakte zich het hoofd met allerlei denkbeelden warm, om de oorzaak van die afwijzing op te sporen. Des avonds kon hij echter aan den drang zijns harten niet langer weerstand bieden; hij bragt dus mejufvrouw DIETRICH een bezoek.

Toen zij hem zag binnentreden, maakte zij met de hand eene afwijzende beweging.

„Vergeef mij, zoo ik u verdriet heb veroorzaakt," zeide zij; „maar als gij wist wat ook ik geleden heb! Ik had gezworen u niet weder te zien..... maar ach! ik gevoel dat dit besluit mijne krachten te boven gaat. Doe mij evenwel ééne belofte, namelijk deze: nimmer weder van datgene een woord te reppen, waarover ge mij heden morgen gesproken hebt!"

„MARTHA!"

„Het moet; ik zweer het u, het moet. Als gij mij dat niet belooft, moet ik van hier vertrekken; ofschoon ik niet weet waarheen! Maar ik gevoel dat mij de kracht ontbreekt, ten tweeden male datgene te verdragen, wat ik heden morgen verdragen heb. Geef mij daarop uw woord, of wij zien elkander voor de laatste maal."

„Alzoo ja, als het wezen moet!" sprak FRANCIS treurig; „maar beloof gij mij daarentegen, dat gij mij ten dage, als de hinderpalen, die ons thans nog scheiden, zullen uit den weg geruimd zijn, van die belofte zult ontslaan?"

„Zelfs dit kan ik u niet belooven," antwoordde MARTHA. „Die hinderpalen zullen wel immer blijven bestaan. Och, FRANCIS! waarom moesten wij elkander ook leeren kennen?"

voegde zij er bij, en reikte den jongeling, op wiens gelaat de tolken eener diepe smart zigtbaar waren, welmeenend de hand.

Ook FRANCIS gaf haar de zijne, welke zij met eene uitdrukking van hartstogtelijke dankbaarheid aan hare lippen bragt.

„Gods wil geschiede!" antwoordde FRANCIS, die door dit bewijs van teederheid weder nieuwen moed schepte. „Dan zal ik ten minste het geluk genieten u te zien."

Van dezen dag af, gingen zij weder op den vorigen voet van vriendschap met elkander om, hoewel de droevige herinnering aan het gesprek op de kamer van FRANCIS, altijd min of meer op hun verkeer drukte. Telkens was hij weder op het punt, haar van zijne liefde te spreken, maar ofschoon zijn mond zweeg, spraken zijne oogen dat gevoel maar al te duidelijk uit.

Van tijd tot tijd ontving ELSON bezoeken van zijn vriend HOSMER. Deze had drie of vier handelsondernemingen in het hoofd en was dus altijd met bezigheden overladen. Hij vroeg echter meermalen naar mejufvrouw DIETRICH, waarop FRANCIS, zoo goed hem mogelijk was, afwijkende antwoorden gaf.

Vijf of zes dagen na de bovenvermelde liefdesverklaring, vond FRANCIS, toen hij MARTHA op het gewone uur wilde bezoeken, hare deur gesloten. Hij keerde na verloop van een paar uren terug, maar zag haar nog niet; toen hij eenigen tijd later met eene zekere onrust in het hart in zijn hotêl kwam, gaf men hem een billet van mejufvrouw DIETRICH, waarin zij hem berigtte dat zij genoodzaakt was op reis te gaan en geruimen tijd zou wegblijven.

Gelijk te begrijpen is, was ELSON den geheelen dag mistroostig. Rusteloos doolde hij rond en kon zich maar niet verklaren, wat met MARTHA had plaats gehad; ja, er waren zelfs oogenblikken, dat een vreeselijke twijfel omtrent haar bij hem opkwam, welken hij wel wist te bestrijden, maar die toch zijn smartgevoel niet wegnam.

Zonder het zelf te weten of te bemerken, kwam de arme jongeling telkens in de straat, waar MARTHA woonde.

Het was twee ure in den morgen, en hij bevond zich in de nabijheid harer woning, den blik op de vensters gerigt, welke hij in de duisternis naauwelijks kon onderscheiden.

Terwijl hij daar zoo onbewegelijk en in zijne droomerijen als verzonken stond, slopen drie mannen langs hem voorbij en grepen hem bij den arm; een oogenblik later hadden zij hem zoodanig in hunne magt, dat elke beweging hem onmogelijk was.

„Wat wilt ge van mij?" vroeg hij, terwijl zij, die hem hadden aangegrepen, eene vuile lantaarn aanstaken, met welke zij hem in het gelaat lichtten. „Als het u om mijne beurs te doen is, neem haar dan, maar laat mij met rust henengaan!"

„Uwe beurs?" riep een der mannen toornig. „Ziet gij ons dan aan voor straatroovers, gelijk gij zijt?"

„Hij is het niet!" zeide een tweede; „de bandiet is kleiner en bruiner van uitzigt. Zij hebben niet de minste overeenkomst met elkander."

„Wie zijt gij en wat doet gij hier?" vroeg men nu ELSON.

„Wie vraagt mij dat?" gaf deze trotsch ten antwoord.

„Wij zijn medeleden van het zekerheids-comité," antwoordde een der onbekenden. „Wij vervolgen een misdadiger, die in deze omstreken de vlugt heeft genomen."

Nu gaf FRANCIS zijn naam en zijne woning op.

„Ik ken dien heer!" zeide op eens een meubelmaker, die zich als vrijwilliger bij genoemd comité bevond. „Hij is een rijk engelschman, die in het hotel de Kroon woont; nog voor eenige dagen heb ik eenige meubelstukken aan hem geleverd. Ik verzoek u verschooning voor dit voorval, mijnheer ELSON!" voer hij voort, zich tot hem wendende; „maar wij konden niet weten, dat gij het waart..... Wij handelen in het belang van alle eerlijke lieden."

De man had gelijk; FRANCIS had die onaangename ontmoeting alleen aan zich zelven te wijten, en hij was ook de eerste die daarover lachte.

Toen hij weder alleen was, gevoelde hij allen lust naar zijne woning terug te keeren. Juist echter toen hij het huis van mejufvrouw DIETRICH voorbij ging, hoorde hij met alle behoedzaamheid eene deur openen. ELSON voelde zijn hart kloppen, en zonder zich verder te bedenken, verborg hij zich achter een vooruitspringend gedeelte van den muur en hield zijn adem in; hij bevond zich daar naauwelijks op een paar schreden afstands van de deur, welke hij had hooren openen; zij diende tot uitgang der woning van MARTHA.

„Nu ?" fluisterde de stem eens mans.

„Er is niemand; gij kunt gerust gaan," antwoordde de stem eener vrouw, bij wier geluid FRANCIS hevig begon te trillen.

Daarna trad iemand de deur uit, die in een wijden donkeren mantel was gehuld en met wantrouwende blikken het terrein opnam.

FRANCIS was in de schaduw verborgen, zoodat de onbekende hem niet zag en voorbij ging.

Eensklaps echter, — zij het, dat hij iets had gemerkt, zij het, dat hij instinctmatig verdenking koesterde, — keerde hij om en zag nog eenmaal behoedzaam rond; maar, gelijk het scheen teleur gesteld, vervolgde hij zijn weg. Wat ELSON aangaat, het verraad van MARTHA had hem zoodanig aangegrepen, dat hij, toen hij de geheimzinnige gedaante zag naderen, niet eens de kracht had, de hand aan zijn revolver te slaan. De onbekende verwijderde zich echter in de grootst mogelijke stilte.

Twee of drie minuten later vernam hij hulpgeschrei en pistoolschoten, en dadelijk daarna ijlde de persoon van zoo even hem voorbij en hield voor MARTHA's deur stil.

„Open, schielijk; ik ben het, men vervolgt mij," zeide de man geheel buiten adem.

MARTHA had ongetwijfeld gedurende al dien tijd aan de deur gewacht, want deze werd dadelijk geopend en even schielijk en zacht achter den vlugteling gesloten.

Eenige seconden later kwamen vijf of zes mannen op een draf voorbij en spraken FRANCIS weder aan, die juist zijn schuilhoek had verlaten.

„Al weder die Engelschman!" riepen zij verwonderd. „Maar, mijnheer! gij moet zoo even een man hebben zien voorbij loopen, die de vlugt nam en zeker hier omstreeks in een of ander huis is binnen gegaan."

„Ik heb niemand gezien," antwoordde ELSON.

„Dat is onmogelijk; want daar onze vrienden aan de andere zijde der straat de wacht houden, moest hij hier langs gaan. In een dezer huizen moet hij zich bevinden!"

„Welligt hier; deze deur is half geopend," zeide een der mannen, op den ingang van MARTHA's woning wijzende, welke zij in de haast niet goed had gesloten. „Hier zal hij wel wezen."

„Neen," viel FRANCIS hierop in, „maar ik heb eenige huizen verder, meen ik, iemand gezien, die in eene deur sloop; ik geloof van hier afgeteld, in het derde. Welke misdaad heeft hij begaan?" vroeg hij nieuwsgierig.

„Welke misdaad? Bij alle drommels, hij is het opperhoofd der bandieten, die San-Francisco plunderen en elken nacht zoovele eerlijke lieden aanranden."

ELSON was als verpletterd bij de gedachte, dat het meisje, voor hetwelk hij eene zoo zuivere liefde voedde, welligt de bruid eens roovers kon zijn.

„Hoort gij, mijne heeren!" nam een der mannen, die de aanvoerder van den troep scheen te zijn, het woord op; — „de bandiet moet zich in eene dezer drie woningen bevinden. Laat ons dus de aangewezene onderzoeken en intusschen voor de beide andere eene wacht plaatsen."

Deze voorslag werd algemeen goedgevonden.

Terwijl de posten werden verdeeld, trad FRANCIS de woning van MARTHA binnen. De meubelmaker, die den jongeling de meubelen voor mejufvrouw DIETRICH had geleverd, hield voor dezelve de wacht. Hij veronderstelde natuurlijk dat ELSON zijne beminde ging bezoeken en dacht er dus niet aan hem den toegang te weigeren. Deze haastte zich de kamer van MARTHA te bereiken, waar hij zacht aan de deur klopte.

Niemand antwoordde.

„Ik ben het, FRANCIS ELSON!" zeide de jongeling door het sleutelgat. „Ik weet dat de vlugteling zich hier bevindt; men zal zoo aanstonds de woning komen doorzoeken; ik wil hem redden, open dus, er is geen oogenblik te verliezen."

FRANCIS hoorde een ligt gefluister; oogenschijnlijk scheen men zich daar binnen te beraden, wat te zullen doen. Eindelijk werd de deur geopend en bij het schijnsel eener kleine nachtlamp zag ELSON een man, die, in een mantel gehuld, naast MARTHA stond en den Engelschman met wantrouwende blikken opnam.

Zonder naar het voorwerp zijner genegenheid te zien, zonder MARTHA, op wier gelaat schaamte en vertwijfeling duidelijk zigtbaar waren, een enkelen blik waardig te keuren, deelde FRANCIS den roover in weinige woorden de maatregelen mede, welke men genomen had om zich van zijn persoon meester te maken.

„Levend zullen zij mij niet in handen krijgen," antwoordde de bandiet met woeste stem.

„Neem mijn mantel en mijn hoed," voer FRANCIS voort.... „dan kunt gij onbekommerd deze woning verlaten. De wacht, die beneden voor de deur staat, zal u voor mij aanzien en ongemoeid kunt gij u dan verwijderen."

„Wie staat mij daarvoor borg, dat dit geen strik is, dien men mij spant?" vroeg de bandiet mistrouwend.

„Ik," riep MARTHA, „ik JOSEPH! ELSON is de oprechtheid zelve."

„Wat kan u, een rijk en gelukkig man aansporen, een misdadiger gelijk ik ben, te beschermen?" vroeg de roover, terwijl hij van kleeding verwisselde.

„Ik wil niet dat men u hier zou vinden en misschien ook dooden," antwoordde FRANCIS kortweg.

„Ik dank u voor uwe deelneming. Wij zien elkander, hoop ik, weder..... Vaarwel, MARTHA!"

Hij groette den jongen Brit en verwijderde zich met eene zekere waardigheid in houding en gebaren.

FRANCIS wierp zich in een fauteuil; MARTHA opende het venster en wachtte een oogenblik, tot zij den bandiet in zekerheid dacht te zijn. Wel was de schildwacht hem genaderd, maar hoed en mantel van ELSON herkennende, had hij hem ongemoeid laten doorgaan, en de bandiet kon zich dus verwijderen. MARTHA sloot toen het venster en knielde voor ELSON neder.

„Vergeef mij!" zeide zij, zijne hand grijpende; „wanneer gij wist....."

„Laat mij!" riep hij met eene stem vol verachting en sprong op, als had eene giftige slang hem gebeten.

Het arme meisje, daardoor geheel verpletterd, steunde met het hoofd tegen de leuning van den stoel om de zuchten en snikken te onderdrukken, welke door de stuipachtige trekkingen harer schouders niettemin verraden werden.

„Ik blijf hier," zeide ELSON, zonder haar aan te zien, „omdat ik dien man den tijd wil laten een eind weegs te vlugten..... maar als gij ook slechts één enkel woord tot mij spreekt, dan verlaat ik onvoorwaardelijk dit huis; er moge dan geschieden wat er wil!"

MARTHA hief den blik ten hemel, als wilde zij God om

ontferming aanroepen; met het hoofd tegen den stoel leunende, bleef zij in die geknielde houding liggen.

Na verloop van eenige minuten klopten eenige personen hevig aan de huisdeur. MARTHA ging naar beneden om te openen, en nu kwamen vijf of zes mannen, allen goed gewapend, den trap op en doorzochten naauwkeurig de geheele woning.

„Ah, zoo!" bromde een der mannen, toen hij FRANCIS bij mejufvrouw DIETRICH in de kamer zag; „eindelijk is onze Engelschman dan toch hier. Nu, de behanger heeft gelijk en ik kan het niet misbillijken een aanvallig meisje bij een bezoek als dit, gezelschap te houden."

Een hoog rood kleurde MARTHA's gelaat; zij bedekte het met beide handen, want FRANCIS had niets van die woorden gehoord. Toen de medeleden van het zekerheids-comité hun onderzoek geëindigd hadden, verliet ook ELSON met hen de kamer.

„Mijnheer ELSON! in naam des Hemels.....!" riep het arme meisje.

Hij wees haar echter terug en sloot, zonder verder naar haar om te zien, de deur.

Dadelijk na zijne terugkomst in het hotêl, trof FRANCIS de noodige schikkingen om van woning te veranderen. Reeds des morgens ten tien ure verliet hij het hotêl de Kroon, zonder zijn adres achter te laten en begaf zich naar een ander gedeelte der stad.

Er verliepen nu drie dagen, die ELSON eeuwen schenen te zijn. Gewoon een groot gedeelte van den dag bij MARTHA door te brengen, wist hij niet wat aan te vangen. Alles scheen hem ledig en somber; hij had geene wenschen, koesterde geene hoop meer. Het verdriet en het nadenken over het gebeurde maakten hem ziek en drie weken lang bevond hij zich als op den rand des grafs. Tot zijn geluk echter had zijn dikke landgenoot, mijnheer HOSMER, zijn adres vernomen, en zijne oppassing was voor den kranken jongeling die, door zijne onverschilligheid omtrent het leven, niet eens een arts had laten ontbieden, van groot nut.

Zoodra ELSON weder in staat was uit te gaan, bragt hem zoowel zijne vroegere gewoonte als eene geheime aansporing zijns harten weder in den omtrek van het huis, waar MARTHA

gewoond had. Welke smartelijke gevoelens moesten zich niet van hem meester maken, toen hij naar de vensters van het vertrekje opzag, waarin hij zoo vele genoegelijke, gelukkige uren had gesleten! Op zekeren dag echter kon hij zich niet langer bedwingen; hij vroeg of mejufvrouw DIETRICH nog daar woonde, maar men antwoordde hem, dat zij sedert bijna eene maand vertrokken was. De eigenaar der woning scheen ELSON intusschen nog te kennen en riep hem met eene soort van vreugde toe: „het treft gelukkig dat ik u zie, mijnheer! mejufvrouw DIETRICH heeft een brief voor u achtergelaten, dien wij naar uw hotêl hebben gezonden, maar gij waart van daar vertrokken, zonder dat men uw adres wist op te geven."

„Waar is die brief?" vroeg FRANCIS met een kloppend hart.

„Ik zal u denzelven halen; ik heb hem in mijne schrijftafel bewaard."

„Als ge mij tevens den sleutel der kamer van mejufvrouw DIETRICH wilt geven, zal ik naar boven gaan; en als gij wilt, huur ik dat vertrekje op dezelfde voorwaarden, welke gij met haar had gemaakt."

„O, mijnheer! in eene maand tijds is de navraag naar woningen aanzienlijk vermeerderd."

„Hoeveel begeert gij alzoo?" vroeg FRANCIS, die slechts met moeite zijn ongeduld bedwong.

„Zestig dollars, mijnheer! omdat gij het zijt en ik gaarne een zoo fatsoenlijk man als huurder heb."

„Hier hebt gij tien guinjes in voorschot; het overige zal ik u heden avond doen geworden. Geef mij thans den brief en den sleutel!"

Nadat FRANCIS de beide verlangde voorwerpen had ontvangen, begaf hij zich naar MARTHA's kamer en sloot de deur achter zich toe.

Ofschoon ELSON zich dagelijks poogde diets te maken, dat hij voor MARTHA geen ander gevoel meer dan dat der diepste verachting koesterde, beminde hij haar toch even innig, ja welligt nog vuriger dan vroeger, want hij was zich maar al te wel bewust, dat hij zonder haar niet leven kon.

De brief was van den volgenden inhoud:

„Vergeef mij, mijnheer FRANCIS! dat ik het durf wagen aan

u te schrijven; maar het is de laatste maal. De arme MARTHA zal u voortaan niet meer tot last zijn. Verscheur echter deze regelen niet; want wanneer gij wist wat ik sedert dien ongelukkigen nacht heb geleden: gewis! gij zoudt medelijden met mij hebben. Dezen brief echter kunt gij als het laatste vaarwel eener stervende beschouwen. Binnen eenige uren reis ik met mijnen broeder af, om dit land nimmer meer terug te zien."

„Met haren broeder!" riep FRANCIS met eene bevende stem; „met haren broeder!" terwijl zijne oogen de volgende regelen verslonden:

„God heeft er mij streng voor gestraft, dat ik u de waarheid heb verzwegen. Ik beminde u te opregt..... maar thans, nu wij voor immer van elkander zijn gescheiden, durf ik het u bekennen. Ik wist dat ge mij zoudt verachten en vlieden, als gij moest vernemen dat ik de zuster van een bandiet ben; ik gevoelde mij buiten magt aan die smart weerstand te bieden."

„Gij weet niet wat het zegt, door dengenen veracht te worden, dien men bemint; en voor God die mij hoort, zweer ik u, dat elke marteling mij minder pijnlijk zou geweest zijn dan de blik van verachting en afwijzing, waarmede ge mij hebt verlaten. Thans nog staat mij die blik levendig voor den geest; als een dolksteek treft hij telkens mijn hart bij de herinnering aan denzelven. Ja, ik heb niet goed omtrent u gehandeld, maar ik was ook zoo ongelukkig..... ik gevoelde dat ik afstand moest doen van het geluk, u te zien, uwe nabijheid te deelen; doch ik wilde uwe vergiffenis erlangen en in de ure des afscheids nog eenmaal uwe hand in de mijne drukken, hetgeen mij zoo vaak gelukkig deed zijn. Dat was mijn eenige troost te midden van den kommer, welke ik over de levenswijze mijns broeders ondervond. Eene groote misdaad rustte op hem, en toch! God moge hem niet datgene aanrekenen, wat hem het misdrijf deed begaan. Ik poog hem niet te regtvaardigen in uwe oogen; gij zoudt mij welligt toch niet gelooven, en evenwel is hij diep te beklagen."

„Mijn ongeluk zal ten minste voor hem zegenrijke gevolgen hebben. Daar hij moest bekennen, dat zijn leven ongeluk en verachting over mij bragt, heeft hij gezworen, een

beroep te laten varen, voor hetwelk hij niet geboren is.

„Men bereidt thans eene expeditie voor ter bevrijding van goudgravers, die door eene maatschappij uitgezonden en door wilde Indianen gevangen genomen werden. Iedereen gelooft dat die expeditie zal mislukken en wij welligt hetzelfde lot zullen moeten deelen als zij, die wij pogen te bevrijden. Maar die gedachte, dat denkbeeld is het juist wat mijn broeder en mij heeft bewogen, aan die onderneming deel te nemen."

„Zijn dood zal zijn misdadig leven verzoenen; de mijne zal mij daardoor van eene smart bevrijden, welke mijne krachten te boven gaat. Ik kan niet leven zonder u te zien, FRANCIS! Zelfs thans nog zou ik, als ik wist waar gij u ophieldt, mij tot u begeven en op mijne knieën vergeving en medelijden voor een arm meisje afsmeeken, dat u vuriger beminde dan zij ooit bemind werd."

„Vaarwel, FRANCIS! Moogt gij gelukkig, regt gelukkig zijn, gelijk gij het verdient! In mijne gebeden zal ik uwer gedenken; vergeet mij evenmin, want ook gij bemindet mij immers? althans gij hebt het mij gezegd. Nog herinner ik mij den dag, toen ge mij voorsteldet uwe gade te worden, FRANCIS! Gij zult mij ten minste het regt moeten laten wedervaren, dat ik van dat geluk standvastig heb afgezien... Maar ach! zulks verontschuldigt mij niet, dat ik u misleid heb; ik gevoel het maar al te wel."

„Nog eens, FRANCIS! vaarwel! Herinner u menigmaal het kamertje, waar wij zoo vaak bij elkander waren; hoe gelukkig, hoe zalig gevoelde ik mij dan! Moge de hemel u zegenen voor uwe goedheid, voor uwe liefde, maar hoe onwaardig ik ook die liefde zijn moge, God geve dat zij u nimmer berouwe. Zij is het eenige geluk mijns levens geweest."

„Wanneer gij het vertrekje weder betreedt — en mijn voorgevoel zegt mij dat dit het geval zal zijn — herinner u dan, dat een ongelukkig meisje hetzelve bewoond heeft; dat zij u met hare geheele ziel beminde en gaarne bloed en leven zou hebben veil gehad om uwer waardig te worden."

Nadat ELSON deze regelen met diep gevoel had gelezen, waren al de wonden zijns harten weder opengereten; met moeite kon hij dan ook menig woord door zijne betraande oogen zien.

In den eersten tijd zijner liefde voor MARTHA zou hij waarschijnlijk troosteloos zijn geweest als hij vernomen had, dat

zij de zuster van een bandiet was; maar thans, na eene maand van bittere ijverzucht en angstvolle vertwijfeling klopte zijn hart van vreugde, toen hij zag dat MARTHA hem nog steeds liefde toedroeg.

Hij las en herlas die hem nu zoo dierbare regelen en bedekte ze met zijne kussen en tranen.

Eensklaps schoot hem eene gedachte voor den geest; hij opende den brief weder en zag naar den datum; zij had dien reeds drie weken geleden geschreven.

„Mijn God, mijn God!" riep hij, met diep gevoel van kommer uit. „Dien dag reisde MARTHA af en thans is zij reeds ver van hier. En toch zal ik haar wedervinden."

Een uur later trachtte hij alle mogelijke berigten in te winnen omtrent de expeditie, van welke mejufvrouw DIETRICH en haar broeder deel uitmaakten.

Zijn goede genius gaf hem den raad, zijn vriend HOSMER op te zoeken, dien hij druk bezig vond te midden van kisten en balen; FRANCIS gaf hem echter dadelijk te kennen, welke de reden van zijn bezoek was.

„Goede vriend!" antwoordde hem de nog altijd min of meer zwaarlijvige Engelschman, „gij ziet mij juist bezig om proviand en andere goederen voor die expeditie gereed te maken, ten einde ze haar na te zenden; ik ben voornemens in persoon die zending te verzellen."

„En wanneer denkt gij te vertrekken?" vroeg FRANCIS.

„In den loop van veertien dagen."

„Zoo lang wacht ik niet; ik reis nog dezen avond af."

„Maar gij zult daartoe niet alles gereed hebben."

„Wat is daaraan gelegen?" zeide ELSON.

„Weet gij wat," sprak HOSMER, „geef mij acht dagen tijd en wij gaan zamen."

„Ik kan niet zoolang wachten."

„Twee dagen dan?"

„O, HOSMER! als gij wist in welk een toestand van kommer en angst ik mij bevind, gij zoudt dan mijn ongeduld billijken."

„In allen geval, ik zal u niet alleen laten vertrekken, mijn bediende zal het overige voor de zending wel in orde brengen. Maar vriend! hebt gij reeds voor proviand gezorgd?"

„O, die is spoedig genoeg te krijgen," zeide ELSON, verheugd dat zijn vriend hem niet verder tegensprak.

Beiden haastten zich dus al het mogelijke voor hunne zoo overhaaste afreis in gereedheid te brengen, en des anderen daags begaf zich ELSON, door zijn landgenoot verzeld, op weg om MARTHA op te zoeken. Hetgeen hij over de gevaren, aan den togt der uitgezondenen verbonden en over het treurig lot dergenen, die daaraan deelnamen, had vernomen, vermeerderde nog zijnen angst en zijne pogingen om de geliefde zijns harten spoediger te vinden.

Gelijk bij dergelijke gelegenheden meestal het geval is, was de overhaasting waarmede ELSON te werk ging, oorzaak van eene menigte teleurstellingen en ontberingen. In half woeste streken, die in Californië niet zeldzaam voorkomen, is het wel van belang, zich van allen mogelijken voorraad te voorzien; en FRANCIS had veel, waarop zijne gidsen hem opmerkzaam hadden gemaakt, vergeten of verzuimd, en voor veel was ook de tijd vóór zijne afreis te kort geweest, om het in orde te brengen.

Naauwelijks op weg zijnde, begonnen zich reeds ontberingen van allerlei aard te doen gevoelen.

Om maar een enkel voorbeeld aan te halen van hoeveel gewigt de onbeduidendste voorwerpen waren, zij het genoeg te zeggen dat de kleine karavaan een oponthoud ondervond van een paar dagen, enkel en alleen wijl men vergeten had hoefnagels mede te nemen. Er werd dus besloten de reis te voet voort te zetten; ELSON intusschen, door ongeduld aangedreven, meende dat allen zoo waren als hij, maar hij zag weldra in dat hij daarin, wat zijne medgezellen aanging, verkeerd had gerekend; daarbij kwam men de expeditie welke gezocht werd, niet slechts niets naderbij, doch verloor zelfs het spoor derzelve.

ELSON sloeg echter op de gevaren, wisselvalligheden en ontberingen, welke aan hun togt verbonden waren, in het geheel geen acht; en bij de grootste moeite, die zij ondervonden, dacht hij aan niets anders dan het daardoor veroorzaakte oponthoud.

HOSMER integendeel bevond zich in een toestand van de uiterste mistroostigheid. Zijne eenige verstrooijing, zijn eenige bezigheid was, van een stuk wildbraad, door hem of ELSON

maar zelden geschoten, zoo goed hij kon een lekker maal te bereiden; maar het ongeduld zijns vriends liet hem bijna nimmer tijds genoeg, de opbrengsten zijner moeite en kunst met rust te genieten. Op zekeren dag moest hij zelfs van een voortreffelijk stuk gebraad van een buffel, waarvan hij zich een bijzonder genot had voorgesteld, afzien, omdat zijn landgenoot dadelijk de reis wilde vervolgen, en hij was waarlijk op het punt om alleen achter te blijven, maar de tranen ziende in het oog zijns vriends, die niet zoolang wilde wachten, zag de goedhartige Engelschman van zijn voornemen af, wikkelde onder zware zuchten het half gebraden stuk vleesch in een doek en brak goedsmoeds met ELSON op, die hem dankbaar daarvoor de hand drukte.

Begunstigd door dien God, die de liefde zelve is en over de liefde waakt, ontmoette men eindelijk de uitgezondenen, tot de expeditie behoorende. ELSON kwam juist in het oogenblik aan, dat de Amerikanen, na een bloedigen strijd met de inboorlingen, een gedeelte hunner landslieden bevrijd hadden. De Indianen waren geheel terug geslagen, maar ook de overwinnaars hadden zware verliezen geleden.

Aan de eersten, die hem ontmoetten, vroeg ELSON eenig narigt, — niet naar MARTHA, maar naar haren broeder. De beweegredenen en zijne belangstelling in het meisje wilde hij niet aan een iegelijk openbaren.

„O mijnheer!" antwoordde hem een officier, tot wien FRANCIS zich had gerigt; „gij zult u moeten haasten, als gij hem nog wilt spreken."

„Wat is hem dan overkomen?" vroeg ELSON onrustig.

„Hij is zwaar gewond."

»Nam hij mede deel aan het gevecht?"

„Ja; hij heeft den aanvoerder der inboorlingen met eigene hand gedood, en wij mogen wel zeggen, aan hem de overwinning te danken te hebben..... Wij verliezen in hem een onzer dapperste strijders."

„Waar bevindt hij zich?" vroeg ELSON ongeduldig.

„Ginds in de kleine tent, waar gij die menigte menschen ziet. Ieder heeft medelijden met den armen jongen; hij heeft ons ook zulke goede diensten bewezen," voegde er de officier treurig bij.

FRANCIS ijlde naar de aangewezen plaats. Toen hij binnen-

trad zag hij JOSEPH, MARTHA's broeder, met bloed bedekt op een ellendig strooleger liggen; zijne zuster was bij hem en ondersteunde zijn hoofd.

Nog twee of drie personen bevonden zich met hen in de tent, die bij zijn inkomen naar hem omzagen; MARTHA echter, geheel door smart weggesleept, bewoog zich niet. De gewonde evenwel, in weerwil van zijn toestand, herkende hem dadelijk en fluisterde, terwijl hij zijne zuster zacht aan den arm stiet:

„Zie eens, MARTHA! daar is mijnheer ELSON!"

Het arme meisje zag op en verbleekte. Al wat op dit oogenblik in haar hart omging, drukte zich op haar gelaat uit. FRANCIS oogen waren met tranen gevuld, en hij had haar willen omhelzen, zoo de aanwezige vreemden hem niet daarvan hadden terug gehouden.

„Wees welkom!" zeide de gewonde met eene zwakke stem. „De Voorzienigheid zij geprezen, die u in dit oogenblik herwaarts voert. Gij ziet, dat ik woord heb gehouden; ik sterf den dood eens strijders, maar men zal u zeggen, dat ik mijn pligt heb gedaan. In mijn laatste uur zeg ik u nogmaals dank dat ge mij in de gelegenheid hebt gesteld, het verledene uit te wisschen."

ELSON was te geroerd om te kunnen antwoorden; hij reikte MARTHA's broeder de hand, welke deze met vreugde in de zijne drukte.

„Ik dank u, mijnheer! ik dank u!" sprak de gewonde aangedaan; „ik had u dezelve niet het eerst durven bieden."

„Laat ons het verledene vergeten," zeide FRANCIS, die MARTHA in het vermagerde gezigt blikte, waarop de uitputting en het verdriet duidelijk zigtbaar waren; „gij zult door onze zorgvuldige oppassing weldra weder genezen zijn; ik zal voortaan zorg voor u dragen."

DIETRICH schudde het hoofd.

„Mijne dagen zijn geteld," antwoordde hij; „en geloof mij, al kon mijn leven verlengd worden, ik zou het van de hand wijzen. Ik heb veel kwaad gedaan, maar het ongeluk heeft mij ook altijd vervolgd; tweemaal heeft men mij op onregtvaardige wijze van mijn eigendom beroofd; men heeft mij vervolgd om eene misdaad, aan welke ik onschuldig was. Een schurk, dien ik van den dood terug gebragt had en bovendien

verzorgde en onderhield, klaagde mij aan van een moord, welke door den broeder van denzelfden beambte die mij veroordeelde, gepleegd was. Dit heeft mij tot het uiterste gedreven..... ik heb eerst den valschen aanklager en daarna den regter gedood, die van het regt zulk een schandelijk misbruik maakte. De eene misdaad sleept de andere na zich, en het is zoover met mij gekomen, dat....."

„Genoeg," viel FRANCIS hem in de rede; „gij vermoeit u te veel..... later zullen wij ons gesprek voortzetten. Neem thans een weinig rust."

„Poog mij niet met eene ijdele hoop te vleijen," begon de gewonde weder; „ik weet, ik gevoel het, in minder dan een uur zal ik opgehouden hebben te leven. Laat ons dus van de oogenblikken, welke wij alleen zijn, partij trekken; de anderen zijn immers heengegaan, niet waar?"

„Ja, mijn vriend."

„Wij hadden brave, moedige lieden onder de onzen en men was mij zeer genegen; vooral ter wille mijner zuster. Zij heeft niet minder van moed en opoffering blijk gegeven!..... Gij zult over haar waken, niet waar?"

„Ik zweer het u," zeide FRANCIS.

„Ik vertrouw u hare eer aan," zeide JOSEPH.

„Ik heb MARTHA reeds eenmaal gesmeekt, mijne gade te te worden," zeide ELSON ernstig en met geroerde stem.

„Ja, maar toen was u de smaad, die mij aankleefde, nog niet bekend," zeide de broeder zijner geliefde.

„Dan herhaal ik thans mijne bede. MARTHA! ik bemin u nog," ging hij voort, zich tot haar wendende, „en ik bezweer u, mij toe te staan dat ik het u zeg en van nu af aan voor ons gansche leven mij als uwen beschermer en verzorger te willen aannemen."

„Hoe!" riep JOSEPH verrukt; „gij zoudt de zuster van een roover tot echtgenoot wenschen?"

„De roover is thans een braaf strijder geworden," antwoordde FRANCIS, hem nogmaals welgemeend de hand drukkende.

„Hoort gij wel, MARTHA!" zeide deze, buiten zich zelven van vreugde..... „O, nu sterf ik gerust, omdat ik weet dat mijn misdadig leven u niet zal verhinderen gelukkig te zijn... ik dank u..... moge God u uwe grootmoedigheid en de

vreugde rijkelijk vergelden, welke ge mij in mijn laatste uur bereid hebt."

MARTHA's blijdschap over de aankomst van ELSON kende geene grenzen; doch zij had zich vergenoegd, zwijgend de hand te drukken, welke de jonge Brit haar aanbood. Met een van geluk en vreugde kloppend hart, bleef zij aan de zijde haars broeders knielen, die weldra deze aarde zou verlaten, terwijl hare blikken onophoudelijk op ELSON gevestigd waren. De aanwezigheid der vreemden had FRANCIS terug gehouden zich aan de voeten zijner geliefde te werpen, zooals hij welligt anders zou gedaan hebben, indien hij MARTHA met haren broeder alleen in de tent had gevonden. Later had de toestand van den gewonde hem daarvan afgehouden en tevens om haar te bekennen, hoe zijn hart van geluk en liefde als overvloeide. Toen hij echter zag, dat MARTHA, door hare aandoening niet in staat een enkel woord uit te brengen, de laatste woorden haar broeders met eene ontkennende beweging beantwoordde, knielde hij voor haar neder en bad haar vurig, zijn hart en zijne hand, die hij haar nogmaals aanbood, niet af te wijzen.

Hij zeide haar, hoe hij vroeger ten opzigte van haren broeder gedwaald had en dat het alleen de ijverzucht was geweest, die hem had aangespoord bij hunne laatste ontmoeting te San-Francisco, zoo hard en onmeedoogend omtrent haar te handelen.

Ook verhaalde hij haar, hoe hij dadelijk het besluit had genomen haar op te sporen, nadat hij den aan hem gerigten brief had gelezen; met hoeveel gevaren zijne reize was vergezeld geweest en hoe troosteloos hij zich telkens bij ieder oponthoud had gevoeld; maar, hoewel diep geroerd en dankbaar voor deze ware en hartstogtelijke liefde, bleef MARTHA nogthans bij hare weigering volharden.

„Het onderscheid van onzen rang en stand is te groot," zeide zij; „ik kan, ik mag zulk een offer niet aannemen."

„Doe het dan, zoo niet om mij, dan ter wille van uwen broeder," sprak FRANCIS overredend, terwijl hij op JOSEPH wees, die met betraande oogen hun gesprek had aangehoord. „Wilt gij hem dan de laatste oogenblikken verbitteren door de gedachte, dat hij u alleen en zonder bescherming achterlaat en dat hij de schuld draagt van uw ongeluk? Wanneer ik, gelijk gij beweert, u een offer breng, hebt gij dan niet

genoeg liefde voor mij, om mij datgene te vergoeden wat ik u offer?"

Langer kon MARTHA geen weerstand bieden; hare hand zocht die van ELSON, die de geliefde met een kreet van vreugde aan zijn hart drukte.

Eenige oogenblikken later gaf MARTHA's broeder den geest, den zegen des Hemels voor den jongeling afsmeekende. Men begroef hem op het slagveld, en alom in het land gedacht men zijner met lof en erkenning zijner dapperheid. Dat de zoo gevreesde bandiet en de moedige strijder één en dezelfde persoon waren, kon natuurlijk niemand bevroeden.

Eenige maanden later begaf FRANCIS ELSON zich met MARTHA DIETRICH in den echt. HOSMER, die op weg was om door speculatiën met landerijen een millionair te worden, was getuige bij het huwelijk van zijn landgenoot, en daar hij op de reis met ELSON minstens zeven pond ligter was geworden, vergat hij gaarne al de uitgestane moeijelijkheden van dien togt.

Korten tijd daarna scheepten ELSON en zijne gade zich naar Italië in, en in het volgende jaar bezocht HOSMER de beide gelukkige echtelingen, op hun landgoed in de nabijheid van Napels.

Mr. ISAÄC DA COSTA.

Wij vermeenen de lezers der Vaderlandsche Letteroefeningen, die zich in een honderdjarig bestaan mogen verheugen en de talrijke vereerders van den man, wiens naam aan het hoofd van dit opstel staat vermeld, geene ondienst te doen, zoo wij eenige regelen van dit tijdschrift wijden aan een beknopt berigt van 's mans leven, voor zooverre zulks in onze magt was. Wij gelooven het buitendien ook verschuldigd te zijn aan de nagedachtenis van den grootvorst der Nederlandsche zangers, en hoewel wij hier niet zullen treden in eene beschouwing der verdiensten en deugden van den „vurigen zoon van het oosten," (gelijk wij hem door Dr. NICOLAAS BEETS in eene korte, kernachtige hulde bij zijn geopend graf hoorden noemen), hopen wij toch dat onze korte mededeeling velen in den lande aangenaam zal zijn. Of moet niet een tijdschrift, dat aan de letterkunde is gewijd, ook een woord van hulde brengen, als de mare rondklinkt dat een voortreffelijk letter-

kundige, een uitstekend dichter den tol der natuur heeft betaald; moet niet zulk een tijdschrift een woord van deelneming doen hooren, als dit het verlies van een waardigen man, van een schitterend genie geldt, als Neêrlands muze zich in rouwe ziet gedompeld, nu haar hoogepriester niet meer is!

Neêrlands muze in rouw? Ja, want op den 28sten April dezes jaars, des avonds ten $9\frac{1}{2}$ ure, ontviel haar in 62 jarigen ouderdom de grootste dichter van den laatsten tijd; ontviel haar de bezielde zanger, aan wien zij zoo menig schoon voortbrengsel van zijn uitstekend talent heeft te danken, getuige zijn voortreffelijk dichtstuk: *de Slag van Nieuwpoort*, een zijner meesterstukken en zijn *Zwanenzang!*

Mr. ISAÄC DA COSTA, den 14den Januarij 1798 te Amsterdam uit een oud en edel Portugeesch-Israëlitisch geslacht geboren, was de zoon van DANIËL DA COSTA, een geacht koopman te dezer stede en van REBECCA RICARDO, eene bloedverwant van den bekenden staathuishoudkundige van dien naam. Ofschoon aan de godsdienstoefeningen en gebruiken zijner kerk den vereischten eerbied en achting bewijzende, was DA COSTA's vader echter geen strenge jood, terwijl ook zijne moeder veel geneigdheid bezat voor het meer opgehelderde, nieuwere Judaïsme; omstandigheden die zeer zeker van grooten invloed zijn geweest op zijn gemoed.

Zijne neiging voor de studie bleek reeds op jeugdigen leeftijd, weshalve hij voor de regtsgeleerdheid bestemd werd, en vlijtig de latijnsche school bezocht, namelijk van het jaar 1806—1811. De gebeurtenissen op staatkundig gebied van dien tijd (want zijn vader was het Huis van Oranje met warmte toegedaan en dus hevig tegen de fransche omwenteling verbitterd, welke gezindheid hij ook den zoon had ingeprent) en de studie der classici hebben de gave der dichtkunst in zijne edele ziel doen ontgloeijen. Zijn eersteling deelde hij aan zijn leermeester in de hebreeuwsche taal mede, die dit product, waarin waarlijk reeds iets goeds gelegen was, onder de oogen van BILDERDIJK bragt. Men had destijds in de hoofdstad des rijks een genootschap tot Nut en Beschaving, uit beschaafde en met kundigheden toegeruste Israëlieten bestaande, wie de beoefening der algemeene en vaderlandsche geschiedenis, en der letterkunde zeer ter harte

ging. IJverig om van alles partij te trekken wat aan hunne vorming en ontwikkeling op het gebied van wetenschap en letteren kon bevorderlijk zijn, hadden zelfs leden het denkbeeld opgevat om aan beroemde landgenooten, waaronder in de eerste plaats BILDERDIJK behoorde, het eerelidmaatschap aan te bieden. DA COSTA's evengenoemde onderwijzer, lid van dat genootschap zijnde, en als zoodanig de eerste dichterlijke voortbrengselen van den aankomenden, veel belovenden jongeling aan Neêrlands grooten zanger hebbende medegedeeld, vroeg hem korten tijd daarna of hij niet gaarne met dien grooten man in kennis zou willen komen. Gelijk te denken was, ontving hij op die vraag een toestemmend antwoord en spoedig daarna werd de jeugdige zanger aan BILDERDIJK voorgesteld, welk bezoek onuitwischbaar in zijn geheugen bleef gegrift niet alleen, maar dat op zijn gansche volgend leven een beslissenden invloed heeft uitgeoefend. Gretig maakte hij van het aanbod gebruik om die bezoeken te herhalen en gaarne belastte BILDERDIJK, op aanzoek van DA COSTA's waardigen vader, door een Leijdsch Hoogleeraar ondersteund, zich met zijne geregelde opleiding en onderwijs in onderscheidene vakken, waarvan het hoofdpunt de studie van het romeinsche regt was, waaraan later gesprekken over taal, dichtkunst, geschiedenis en wijsbegeerte niet ontbraken.

De omgang werd langzamerhand vertrouwelijk en DA COSTA weldra een vriend, neen als het ware een kind des huizes, welke omgang werd voortgezet, toen BILDERDIJK in 1817 zijn domicilium van Amsterdam naar Leijden overbragt, werwaarts DA COSTA zich reeds ettelijke maanden vroeger had begeven, ter voltooijing zijner studiën. BILDERDIJKS omgang bleef niet zonder invloed op DA COSTA'S staatkundige en godsdienstige begrippen, en geen wonder dat hij, de leerling, de vriend van BILDERDIJK, ook diens gelukkige opvolger werd.

Den 7den December 1818 verwierf hij den doctoralen graad in de regten en den 21sten Junij 1821 behaalde hij dien in de letteren.

Gelijk men weet, was DA COSTA van israëlietische afkomst; zijne bekeering tot het christendom was echter reeds in de maand October 1820 voorbereid, in welk jaar DA COSTA verloofd werd aan zijne volle nicht, Jonkvrouwe HANNA BEL-

MONTE, die niet alleen hare opvoeding in een christelijk instituut ontvangen, maar ook tevens aan het christelijk onderwijs deelgenomen had. Hunne huwelijksverbindtenis had op den 11den Julij 1821 plaats, terwijl de beide echtelingen, uit innige overtuiging, den 20sten October van het daarop volgend jaar 1822 tot het Christendom overgingen, hetwelk eveneens met den boezemvriend van DA COSTA, den waardigen DR. A. CAPADOSE, den opregten Christen gelijk hij, plaats had, waarna zij allen te Leijden door den christelijken doop in dat kerkgenootschap werden opgenomen.

Reeds toen, op vier-en-twintigjarigen leeftijd had zich DA COSTA een naam als dichter verworven; zijn roem nam steeds breeder vlugt en weldra werd hij gerangschikt onder het getal dergenen, die de eerste plaats op den Nederlandschen Helikon bekleedden, en hij, de innige vriend van den grooten BILDERDIJK, was voorzeker wel het meest waardig om ná den dood van zijn onvergetelijken leermeester, die in 1831 van zijn post hier beneden werd opgeroepen, hem als dichtervorst op te volgen.

Uit het onderrigt van en den voortdurenden omgang met BILDERDIJK kon het niet missen of het gevolg daarvan moest zijn dat DA COSTA diens staatkundige en godsdienstige gevoelens omhelsde en geheel als de zijne aannam, — waaraan hij tot zijn laatsten ademtogt getrouw bleef, en hoewel hij, wat dit punt aangaat, volgens het oordeel van sommigen, daarvan een te getrouw navolger was, ofschoon zijne eenmaal aangenomen beginselen uit ware overtuiging voortsproten, had hij zich toch elks achting waardig gemaakt, zelfs van zijne tegenstanders en van degenen die in zijne gevoelens en meeningen niet deelden.

Zijne beginselen getrouw, bleef hij voortdurend in die rigting werkzaam, wij kunnen zeggen: nuttig werkzaam, hoewel wij in geen onderzoek willen treden, in hoeverre dit zijne maatschappelijke loopbaan nadeelig was; maar wij brengen hem daarvoor hulde, dat hij het aangenomen beginsel onwrikbaar vast hield, ja daarvoor zelfs strijd en lijden onderging.

Zijne vele geschriften en dusgenaamde politieke gedichten zijn daar, om zijne staatkundige meening te verdedigen; in zijne menigte werken van theologischen aard en in zijne wintervoorlezingen deelde hij onverholen zijne godsdienstige ge-

voelens mede. Gedurende de laatste jaren van zijn zoo nuttig leven was hij docent en medebestuurder aan het Seminarium der vrije Schotsche kerk, welke inrigting aan hem zooveel goeds heeft te danken, terwijl hij zich in ruime mate de achting en genegenheid der kweekelingen, waarvan sommigen als evangeliedienaars of zendelingen op verschillende deelen der aarde reeds werkzaam zijn, om zielen voor CHRISTUS, dien ook DA COSTA opregt en hartelijk als een geloovig discipel lief had, wist te verwerven. De leerlingen van die inrigting hebben dan ook den treurigen pligt vervuld, zijn stoffelijk overschot naar de laatste rustplaats te dragen.

Nog kort vóór het uitbarsten der ziekte, welke hem aan de sponde kluisterde, die hij niet weder levend zou verlaten, mogt het hem gelukken het werk: *de Mensch en de Dichter*, te voltooijen, waarmede hij, naar zijn vurigen wensch, een onvergankelijk gedenkteeken oprigtte voor den hem zoo dierbaren BILDERDIJK.

Bij 's mans erkende verdiensten, groot talent, verheven genie en echt wetenschappelijke kennis, moet het ons echter verwonderen, dat betrekkelijk zoo weinig geleerde genootschappen hem het lidmaatschap aanboden. Hij was lid der maatschappij van nederlandsche letterkunde te Leijden, alsmede van het provinciaal Utrechtsch genootschap, hij was voorts eerelid der Hollandsche maatschappij van fraaije letteren te Amsterdam, mitsgaders lid der derde klasse van het voormalig koninklijk Nederlandsch instituut, dat door hem tot het laatste oogenblik van deszelfs bestaan met leeuwenmoed, maar te vergeefs werd verdedigd. Toen genoemd instituut later vervangen werd door eene Academie van Wetenschappen, en men daaraan ook eene afdeeling voor geschied- en letterkunde toevoegde, mogt men billijkerwijze verwachten, dat ook aan den bezielden dichter, aan den navorscher der wetenschap, die haar zoo innig behartigde en zocht te verbreiden, een zetel in het bestuur daarvan zou zijn aangeboden; tot veler bevreemding vond dit echter geen plaats, ja hij bleef daaruit als het ware gebannen.

De ridderlijke tweede WILLEM, met wien hij op vertrouwelijken voet verkeerde en wiens dood hij in een aandoenlijk vers: *Rouw en Trouw*, destijds in de kolommen van een der eachtste en meest gelezene dagbladen der hoofdstad opge-

nomen, herdacht, benoemde hem op den 1sten Januarij 1848 tot ridder der orde van den Nederlandschen leeuw, en zoo iemand, hem, die zulk eene ridderlijke, koninklijke ziel had, mogt teregt eene ridderorde de borst sieren.

Was het wonder dat de deelneming in den lande groot, we zouden bijna zeggen algemeen was, toen het berigt weerklonk, dat de man, op wien Nederland met trotschheid kon oogen, wiens edel karakter door een iegelijk erkend en naar waarde geschat werd, die zooveel zielenadel, zooveel geloofsijver en strikte naauwgezetheid in alles bezat, naar hooger sferen was heengegaan! Was het wonder, dat velen, uit alle oorden des lands, waren zaamgekomen om hem de laatste eer te bewijzen en sommigen zijner bijzondere vrienden en vereerders zich genoopt gevoelden bij den geopenden grafkuil woorden van deelneming te spreken, en hem warme hulde te brengen. Wij zullen hier die toespraken niet in hun geheel aanhalen, maar volstaan met te zeggen dat Dr. A. CAPADOSE, even als hij, zijn vriend en broeder, zooals hij betuigde er geen tweede op de wereld te hebben, even als hij aan den onvergetelijken BILDERDIJK verbonden, even als hij aan de voeten van JEZUS gebragt, even als hij het merkteeken van CHRISTUS aan het voorhoofd ontvangen hebbende en met zoo teedere banden aan hem verbonden, het eerst sprak en hem als den moedige nen volhardenden strijder voor de waarheid, in al de voortreffelijkheid van zijn karakter, waarvan de grondtrek liefde was, op aandoenlijke wijze schetste, en treffend den zoon des overledenen toesprak, hem o. a. toevoegende: dat hij een naam droeg, geëerd en bemind bij allen, die God in waarheid liefhebben en die zelfs bij de tegenstanders onbesmet en onbezoedeld is gebleven; dat hij dien naam in eere moest blijven dragen en bovenal steeds moest bedenken, dat hem een voorregt boven duizenden ten deel was gevallen, *zulk* een vader gehad te hebben, en hem aanspoorde om steeds zijn voorbeeld voor den geest te houden, en de voetstappen des onvergetelijken mans te drukken.

Daarna nam de burgemeester der hoofdstad, Mr. J. MESSCHERT VAN VOLLENHOVEN het woord, die in warme bewoordingen hulde bragt aan de verdiensten van DA COSTA jegens het vaderland, den staat en de stad zijner inwoning, en wees er o. a. op, aan hoe weinigen die talenten zijn gege-

ven, welke hem door God waren geschonken, maar hoe wij, allen tot hetzelfde geroepen zijnde, met de talenten die ons gegeven zijn, moeten pogen te doen, ja moeten doen, datgene wat DA COSTA deed.

Ook Mr. J. W. VAN LOON, even als de waardige overledene mede-bestuurder en mede-onderwijzer aan het straks genoemde seminarium der vrije Schotsche kerk, voerde het woord en schetste hoofdzakelijk DA COSTA's verdiensten jegens die instelling. Ook Mr. G. GROEN VAN PRINSTERER, die dertig jaren onder zijne vrienden behoorde, bragt hulde aan de nagedachtenis van den strijder, den belijder, en lijder voor de waarheid, die de profetische en apostolische roeping, welke hij in Nederland gehad heeft, vervulde en wiens eenige wensch het was, dat de zegeningen, door hem voor Oranje en Nederland afgesmeekt, in ruime mate verhoord werden!

Dr. NICOLAAS BEETS kon evenmin zwijgen bij het graf van den dierbaren kunstbroeder, hij, die zulk een ruim hart, zulk een onuitputtelijken geest had, die zich thans verliezen in de gewesten der volkomene, der onbezoedelde, heilige en eeuwige liefde! — Dr. J. P. HASEBROEK strooide eveneens eene nederige bloem van dankbare hulde op het graf van DA COSTA, die in de hand van God, voor hem en zoovelen eene brandende fakkel was geweest om hen op den levensweg voor te lichten.

Niet minder dan land- en stadgenooten bragt ook het buitenland, bij monde van Dr. W. JAMIESON, predikant der Episcopale kerk, hulde aan DA COSTA.

Gelijk te wachten was, bragten ook de leerlingen van het Schotsche seminarium, bij monde van den heer EGGENSTEIN, hulde en dankzegging aan den hun ontnomen leermeester; treffend en met diep gevoel herdacht hij zijn onvergetelijk onderwijs, zijn opwekkend voorbeeld, zijne voortreffelijke hoedanigheden van hart en geest.

De beroemde kanselredenaar, Dr. J. J. VAN OOSTERZEE uit Rotterdam, herwaarts gekomen om gelijk zoovelen de laatste eer te bewijzen aan den man zoo groot en goed, als er zelden een geleefd heeft, was de laatste spreker bij de geopende groeve in 's Heeren tempel.

A., Mei 1860. X.

MENGELWERK.

DE LAATSTE LEVENSDAGEN VAN CATHARINA II.

Eene historische Novelle.

NAVERTELD DOOR

H. M. M. RAPPARD.

I.

DE GUNSTELING.

Reeds twee uren lang wachtten de hovelingen op PLATON ZOUBOW, den gunsteling der keizerin CATHARINA, om hem hunne hulde te brengen. De groote zaal was naauwelijks in staat al de heeren te bevatten, die iederen morgen in het paleis van ZOUBOW kwamen, om te vragen, hoe hij gerust had, welke verstrooijingen of vermaken hij heden bevelen zou, en om of door eenen vriendelijken lach of door vrolijke scherts den jongen vorst te verstrooijen.

Het waren niet alleen jeugdige mannen, niet slechts diegenen, welke nog aan den ingang hunner loopbaan stonden, die kwamen, om den gunsteling der keizerin hunnen eerbied te betuigen, maar ook alle hofgrooten, alle ministers en generaals bevonden zich in de schitterende zaal; alle waardigheidsbekleeders van het Russische rijk beijverden zich om te buigen voor hem, die in staat was, hen nog hooger te verheffen of hen weder in het stof, waaruit zij zich met zoo veel moeite opgeheven hadden, neer te werpen.

Er waren echter ook mannen onder hen, die door ware verdiensten en groote daden tot roem en aanzien gestegen waren. Men zag er SOUWAROW, REPNIN, SOTTIKOW, BESBORODKO, alsmede ARKAROW, den gouverneur-generaal van Petersburg, den man dien men „den bloeddorstigen hyëna" noemde, en wien zelfs zijne vrienden bevende naderden.

Diepe stilte heerschte onder deze hovelingen van ZOUBOW; aller oogen waren gerigt op de deur, waardoor men in het kabinet van ZOUBOW kwam.

Die deur werd geopend! Ieder bewoog zich snel, en een

vriendelijke lach straalde uit aller oogen. Men had zich echter vergist.

Het was de vorst niet die binnentrad, maar slechts zijn kamerdienaar. Maar het was toch *zijn* kamerdienaar, en van hem kon men vernemen, hoe de lieveling van geheel Rusland, hoe de aangebeden vorst voer!

Men omringde daarom den kamerdienaar, men bestormde hem met vragen, met vriendelijke woorden, men strekte de handen naar hem uit en smeekte om een groet of handdruk.

FEODOR wees echter al die blijken van toegenegenheid van de hand.

„Bedaart, mijne heeren," zeide hij op ruwen, gebiedenden toon. „Zijne doorluchtige hoogheid, vorst PLATON ZOUBOW, zal dadelijk komen, maar hij laat aan de heeren zeggen, dat hij het dringen om zijnen persoon, het drukken van zijne handen en alle vertrouwelijkheid eens voor altijd verbiedt. Hij zal dengene, met wien hij spreken wil, roepen, doch niemand mag tot hem komen en hem het eerst aanspreken. De etiquette verbiedt dat tegenover de keizerin, en mijnheer, vorst PLATON ZOUBOW, die bijna keizer is, wil deze etiquette ook op zich zien toegepast. Plaatst u alzoo bedaard tegen den muur, en wacht af, of de vorst u zien wil.

Haastig stoven nu de heeren uiteen en namen, zwijgende, hunne plaatsen tegen den muur weder in. Niemand had den moed, een woord van afkeuring tot den onbeschaamden kamerdienaar te spreken. Niemand durfde een teeken van misnoegen op zijn gelaat laten blijken.

Alleen om den mond van FEODOR speelde een koude, spotachtige glimlach, en terwijl hij den prachtigen leuningstoel midden in het vertrek rolde, mompelde hij: „ellendige vleijers! Toen wij arm waren, kende niemand ons, nu wij rijk en magtig zijn....."

Hij voleindigde niet, maar wierp eenen verachtelijken blik op al de heeren, en ging toen, zonder een woord te spreken, weder naar de deur, waardoor hij gekomen was. Hij opende die en plaatste zich vervolgens in eerbiedig gebogene houding er naast.

Deze geopende deur kondigde de komst van den vorst aan. Vol verlangen waren ieders oogen er op gevestigd, vreugde stond op ieders gelaat te lezen; eensklaps bogen zich deze

trotsche hoofden, allen groetten eerbiedig, want PLATON ZOUBOW was de zaal binnen getreden.

Hij stond aan den ingang der zaal. Deze jonge man in dat slordige morgengewaad, met dat ongekamde haar, met dien blooten, slechts door een morsigen hemdskraag bedekten hals, was PLATON ZOUBOW, de minnaar van CATHARINA, en zoo als zijn kamerdienaar zeide: „bijna de keizer van Rusland."

Met langzame schreden trad hij voóruit, en het scheen, dat hij de heeren die eerbiedig gebogen voor hem stonden, niet zag. Met geen enkelen blik verwaardigde hij den kring zijner hovelingen en niet eenmaal, terwijl hij naar zijnen leuningstoel ging, boog hij het hoofd, om te groeten. Hij scheen al zijne oplettendheid gevestigd te hebben op eenen aap, die aan zijne regter zijde liep, en dien hij met eigen hand de uniform van eenen Pruisischen soldaat had aangetrokken. Koko scheen bewustheid te hebben van zijnen nieuwen rang, want hij ging met militaire stappen voorwaarts, terwijl hij somwijlen den poot aan zijn czako bragt, om hen, die hij voorbij ging te groeten.

„Waarachtig," zeide PLATON ZOUBOW, langzaam gaande zitten, „mijn aap is verstandiger dan alle menschen, die ik ken. Dat zijn niets anders dan zeer vervelende apen, en slechts mijn Koko is een verstandig mensch. Kom hier, Koko, geef mij een' kus."

De aap scheen hem verstaan te hebben, want hij sprong op den schoot van zijnen meester en legde zijn' kop tegen de borst van ZOUBOW.

„Goede Koko," zeide hij, hem streelende, „het is zoo als ik zeg, „gij zijt de beste en onbaatzuchtigste mensch. Het is u onverschillig, of uw meester PLATON ZOUBOW een vorst en de vriend der keizerin is. Gij zoudt hem evenzeer beminnen, als hij nog de nietige luitenant ZOUBOW was, om wien de heeren, die nu voor hem in het stof buigen, zich toen niet bekommerden. Gij zijt geen hoveling, geen huichelaar of vleijer, en daarom bemin ik u en acht u hooger dan al dat ontuig, dat dagelijks mijne vertrekken belegert."

Zwijgende hadden al die schitterend gekleede heeren naar zijne woorden geluisterd.

De vorst liet den aap thans van zijnen schoot en stiet hem van zich. „Ga, Koko," zeide hij, „gij vindt hier in de

zaal vele speelmakkers, speel met hen en tracht u, wat mij nog nooit gelukt is, met hen te vermaken!"

De aap sprong vrolijk in de zaal rond. PLATON ZOUBOW liet het hoofd zuchtende in den leuningstoel zinken en strekte al gapende zijne voeten op het kostbare tapijt uit.

Door een kreet van smart werd hij uit zijne mijmeringen gewekt. PLATON rigtte zich op en zag naar de zijde, van waar het geluid kwam. Toen barstte hij in een luid gelach uit, en inderdaad, wat hij zag, was wel in staat den lachlust op te wekken. Op de schouders van den generaal REPNIN zat Koko, die ijverig bezig was de paruik, die hij den generaal ontnomen had, boven op zijn czako te zetten.

„Goed zoo, Koko," riep ZOUBOW, „ruk den generaal zijne vermomming af, en laat ons zijnen kalen schedel zien! Maar wat is dat, mijn lieve generaal, het schijnt dat gij bloed aan het voorhoofd hebt?

„O, 't is niets, uwe Hoogheid," zeide de generaal, die moeite deed om te lagchen, de lieve Koko heeft slechts met zijne aardige vingertjes aan mijn hoofd gekrabd, toen hij mij de paruik afnam. 't Is echter niets, ik ben gewoon in de dienst mijner keizerin mijn bloed te vergieten."

„Ha! riep ZOUBOW," terwijl zijn gelaat verduisterde, „gij zijt nog meer gewoon, om in de dienst der keizerin het bloed van anderen te vergieten. Vreeselijk hebt gij en SOUWAROW in Polen huis gehouden, en het scheen, dat de goede en genadige keizerin u niet alleen gezonden had, om eene provincie te veroveren, maar ook om een volk te slagten. De keizerin heeft mij wel schoone bezittingen in Polen geschonken, maar wat baten zij mij, daar de menschenslagters REPNIN en SOUWAROW mijne onderdanen hebben doodgeslagen, zoodat er op mijne goederen bijna niemand te vinden is? Gij hebt den grond van Polen met lijken bezaaid. Dat is nu wel goede mest voor de landerijen, maar er zijn geen arbeiders, om dien grond te bewerken. Verdedig u eens REPNIN, wat hebt gij daar tegen in te brengen?"

„Alleen dit, uwe Hoogheid, dat het mij voorkomt, dat ik in Polen niets gedaan en daarom ook geen bloed vergoten heb," zeide REPNIN ernstig. „Het is waar, ik ben op bevel der keizerin met mijne troepen naar Polen getrokken, maar ik was te langzaam, ik heb slechts verstand van veldslagen, niet

van slagten; ik heb daarom ook geene lauweren in Polen behaald, en ben niet voor mijne daden tot veldmaarschalk bevorderd."

„Dat is waar," zeide ZOUBOW onverschillig, „onze regtvaardige keizerin ging u voorbij en bevorderde den jongen, u ondergeschikten generaal SOUWAROW tot veldmaarschalk. Welke schade hadt gij daar echter bij? Mijne keizerin gaf u, in plaats van den maarschalks-titel, een schoon paleis en daardoor zijt gij rijkelijk beloond geworden voor uw niets doen. He! Koko! zet den generaal de paruik weder op, want hij is er toe geschapen, om eene paruik op zijnen kalen schedel te dragen. De paruik zal bij hem geen lauweren verkreukelen. Het is de veldmaarschalk SOUWAROW, die in Polen lauweren ingeoogst en mijne goederen in eene woestijn herschapen heeft. Zeg mij eens, veldmaarschalk, waarom droegt gij geen meerdere zorg voor mijn eigendom, en waarom liet gij ten minste mijne boeren niet in het leven?"

„Mijnheer en vorst PLATON ZOUBOW," zeide SOUWAROW, „ongelukkig bestonden uwe goederen nog niet, toen ik op bevel der keizerin naar Polen ging, om den opstand te dempen en voor mijne keizerin een land te veroveren, dat toen nog in handen van het oproerige volk was. Ik moest die Polen dus eerst vernietigen, vóór ik het land aan de voeten mijner keizerin kon nederleggen. Zij heeft het genadig aangenomen en aan den hoog-edelen en wijzen vorst PLATON ZOUBOW een schoon gedeelte gegeven, om het in een paradijs te herscheppen."

„Bah! tot een paradijs behooren vooral eenige ADAM's en EVA's, en die hebt gij alle uitgeroeid, veldmaarschalk, en mijne Poolsche goederen in eene woestijn herschapen, waarin ik rond kan gaan, zoo als God vóór de schepping der menschen."

„Uwe Hoogheid kan echter, even goed als de Schepper, uwe goederen met nieuwe menschen bevolken," zeide SOUWAROW.

„Hoe kan ik dat doen?" vroeg de vorst driftig, „noem mij het middel, om mijne landen weder te bevolken, en ik zal u vergeven, dat gij ze ontvolkt hebt."

„O," riep SOUWAROW lagchend uit, „dat middel is gemakkelijk. Spreek met onze Czarin, bid hare Majesteit, dat zij

mij naar Frankrijk zende, waar de hel der omwenteling is losgebarsten, om er de rust en orde te herstellen. Ik beloof uwe Hoogheid, dat ik de vervloekte Franschen niet zal vermoorden. Ik zal hen gevangen nemen, hen als eene kudde schapen voortdrijven en naar uwe Poolsche goederen brengen. Daar kan ZOUBOW dat republikeinsche ontuig als zijne lijfeigenen behandelen en tot arbeiders, dat is, tot menschen opvoeden."

„Dat plan is zoo slecht niet," zeide ZOUBOW. „De keizerin en ik hebben er reeds lang over nagedacht, hoe men dat republikeinsche ontuig 't best zal uitroeijen. Aanvankelijk hield de edele Czarin het Fransche volk niet goed genoeg, om er Russisch bloed voor te vergieten. Het was daarom jaren lang hare zorg, om de overige Europesche mogendheden tegen de Franschen op te ruijen, en zij gaf aan den koning van Zweden en Pruisen geld, om daarmede hunne soldaten te betalen en op die wijze de Franschen te bestrijden. Koning GUSTAAF van Zweden is door moordenaars, die het republikeinsche vergif reeds hadden ingezogen, doodgeschoten; de koning van Pruisen heeft de republiek niet kunnen ten onder brengen en is met zijne troepen van de Fransche grenzen teruggekeerd. Bijaldien Frankrijk derhalve overwonnen moet worden, kan dat alleen door Rusland geschieden."

„Alleen door mij," zeide SOUWAROW met fonkelende oogen, „ik ken den oorlog, en de oorlog mij, en de Czarin moge mij de gunst verleenen, om tegen de Franschen op te trekken!"

„Gij noemt den vorst PLATON ZOUBOW niet, veldmaarschalk!" zeide ZOUBOW lagchende, „ik geloof dat de Czarin u die gunst niet zal verleenen, bijaldien ik daartoe geene toestemming geef. O, mijn oude generaal, het blad is omgekeerd, en de nietsbeduidende luitenant ZOUBOW, dien gij vroeger met geenen enkelen blik verwaardigdet, heeft nu eene voorzaal, waarin gij uren lang geduldig wachten moet, om bij hem gehoor te verkrijgen. Nu, aan uwe voorspraak heb ik mijne verheffing niet te danken, gij hebt niets voor mij gedaan, en ik zie dus niet in, waarom ik iets voor u doen zou. Ik weet nog niet, of wij, de keizerin en ik, niet liever REPNIN naar Frankrijk zullen zenden. Misschien ga ik zelf naar Frankrijk, om als luitenant der keizerin aan generaal SOUWAROW mijne bevelen te geven en hem te

sturen, waar ik wil! Wie weet nog hoe! Dit alleen weet ik dat generaal SOUWAROW nooit iets voor den luitenant ZOUBOW gedaan heeft, en dat deze hem geene dankbaarheid schuldig is."

„Dat is waar," zeide SOUWAROW, „vorst ZOUBOW heeft alles alleen aan zich zelven te danken."

„Dat is eene onwaarheid," SOUWAROW, hernam ZOUBOW. „Er bestaat een levend wezen, 't welk de oorzaak mijner verheffing geweest is en waaraan ik daarvoor dank schuldig ben. Dat levend wezen is een hond."

„Ha!" riep SOUWAROW lagchende uit, „hoe geestig is onze vorst van daag! Hij wil, bescheiden als hij is, niet erkennen dat hij zijne grootheid en zijnen roem geheel aan zich zelven heeft te danken. Hij wil ons wijs maken, dat een hond oorzaak zijner grootheid is."

Wederom begon hij te schateren van lagchen, terwijl alle aanwezigen daarmede instemden.

„Ja, lacht maar, dommę menschen!" zeide ZOUBOW. „Ik heb u toch de waarheid gezegd en ik zal u zulks bewijzen. Ik zal u vertellen, op wat wijze een hond de oorzaak werd, dat de luitenant PLATON ZOUBOW geworden is, die hij is. Treedt allen nader, ik vergun u mij aan te hooren!"

II.

GROOTVORST CONSTANTIJN.

„Het was, — aldus begon vorst ZOUBOW zijn verhaal, „de hond van den grootvorst PAUL, door wien ik nu zes jaren geleden gelukkig werd. Ik bevond mij namelijk op zekeren dag als dienstdoend officier der garde in het keizerlijk paleis; daar zag ik dat een hond door eene geopende deur in de zaal sloop. Het was een leelijk dier, van 't welk ik een afschuw gevoelde. De hond scheen echter mijnen tegenzin niet te deelen — hij naderde mij vertrouwelijk en snuffelde gedurig met zijnen neus aan den achterzak van mijn rok. Ik moet u bekennen, dat ik toen zoo arm was, dat ik alle dagen geen warm eten krijgen kon. Ik had daarom, voor ik de wacht betrok, eene worst gekocht en die, benevens een stuk brood, in den zak gestoken, met het voornemen, om, zoodra ik gelegenheid had, worst en brood op te eten."

„Ha," riep SUWAROW lagchende, „en de hond rook die lekkere worst en wilde den luitenant, wiens toekomstige grootheid hij nog niet vermoeden kon, daarvan berooven."

„Ja, zoo was het. Het domme dier rook de worst, maar raadde even min wie ik worden zou, als ik, wie hij was. Wij hadden beiden geen eerbied voor elkander, en ik verdedigde mijne worst tegen den hond met eenige wel aangebragte schoppen, die dan ook oorzaak waren, dat de hond bloedend en huilend wegliep. Ik had nu, wel is waar, mijne worst gered, maar dat had mij bijna mijne betrekking, ja mijn leven gekost. Raadt eens, gij staatsraden en ministers, wien die hond toebehoorde?"

„Hij behoorde zeker aan de Czarin," zeide SUWAROW; „hare verhevene Majesteit liet den misdadiger voor zich komen, maar toen ging het met PLATON ZOUBOW als met JULIUS CESAR: *veni*, *vidi*, *vici*.

„Drommels, onze veldmaarschalk is een geleerde geworden!" zeide SOUBOW. „Hij zal zich zeker door de presidente der akademie, de hooggeleerde gravin DASCHKOW, in den stand der geleerden laten opnemen. Ditmaal hebt gij intusschen misgeraden, toekomstig lid der akademie! het was de hond mijner verhevene keizerin niet. De keizerin heeft genoeg aan de menschen die haar omringen, zij houdt er geene andere honden op na. Daar SUWAROW niet geraden heeft aan wien de hond toebehoorde, zal ik het u zeggen. Het was de hond van grootvorst PAUL, dien ik geschopt had, en die met zijnen bebloeden bek naar zijn heer geloopen was. Er ontstond nu een woest getier en gevloek in het paleis, en ik hoorde den grootvorst toornig roepen: „waar is de misdadiger, die mijn hond mishandeld heeft? Alles wat mij toebehoort en mij dierbaar is, wordt slecht behandeld en vervolgd. Ik heb een hond van wien ik veel houd en men wil hem doodslaan. „Waar is de officier die dat gewaagd heeft? Men moet hem hier brengen, en ik zal hem voorbeeldig straffen. Eene koude rilling ging mij door de leden en ik gevoelde dat ik verloren was. Ik wilde vlugten en mij verbergen, maar ach! reeds werd de deur geopend, en de door den grootvorst afzondene mannen vlogen het vertrek binnen, en achter hen hoorde ik de donderende stem van den grootvorst. Ik scheen

verloren, want de kerels grepen mij aan, zoo dat ik niet eens den tijd had den degen te trekken, om mij te verdedigen of dood te steken. Men sleepte mij naar de deur, op welker drempel de grootvorst met een gelaat, gloeijende van toorn, verscheen. Hij stak mij de beide gebalde vuisten toe en riep: „ik zal u leeren mijn hond te mishandelen. Weg met hem! Honderd knoetslagen zullen hem leeren, mijn hond in het vervolg met meer eerbied te behandelen." Ik schreeuwde van smart en woede, ik gevoelde dat ik krankzinnig worden zou bij den eersten knoetslag, die op mijn rug zou nederdalen. Op dit oogenblik werd er eene deur geopend, en de keizerin verscheen op den drempel. Een kreet van vertwijfeling had haar oor getroffen en zij kwam, om naar de oorzaak er van onderzoek te doen. Mijne ziel werd door haren blik getroffen; ik ontving de kracht mij los te rukken, ik snelde naar de keizerin, omvatte hare knieën en riep uit: „keizerin! red uwen slaaf van de schande en den knoet!" Zij zag op mij neêr en scheen in mijn hart te lezen, in dat hart, waarin de czarin reeds lang als godin op den troon gezeten had. Zij lachte en zeide met zachte stem: „vrees niets. Ik zal u beschermen indien gij het verdient." „Hij heeft geene genade verdiend!" riep de grootvorst. „Hij zal er voor boeten, dat hij mijnen hond bloedig geslagen heeft. Hij zal er voor geslagen worden, dat het bloed hem bij stroomen langs den rug loopt." „Dat zal niet gebeuren," zeide de keizerin gebiedende. „Het bloed van een hond is niet zoo veel waard als dat van een mensch, en indien de grootvorst het reeds als eene misdaad beschouwt een hond te slaan, dan is het zeker nog grooter misdaad een mensch te slaan. Waarom hebt gij den hond van den grootvorst geslagen?" vroeg zij mij. „Ik sloeg hem omdat hij mij aanviel," antwoordde ik, „maar ik wist niet, dat het de hond van den grootvorst was." „En zoudt gij hem niet geslagen hebben, indien gij geweten hadt, dat hij den grootvorst toebehoorde?" „Ja," antwoordde ik moedig, „ik zou hem toch geslagen hebben, want het dier viel mij aan, en ik verdedigde mij." De grootvorst slaakte een kreet van woede. Doch mijne genadige keizerin lachte en zeide: „dat is een antwoord 't welk mij behaagt, want het bewijst mij, dat de jonge luitenant mijner garde een moedig hart bezit. Sta op, PLATON

ZOUBOW, de grootvorst vergeeft u en zal niet vergeten, dat gij van nu aan onder mijne bijzondere bescherming staat. Opdat ieder dit wete, zult gij heden aan den keizerlijken maaltijd aanzitten en den geheelen dag de persoonlijke dienst bij mij waarnemen." De grootvorst, naauwelijks in staat zijne woede te bedwingen, verliet de zaal; ik stond met tranen in de oogen voor de keizerin, en mijne hartstogtelijke taal beleedigde haar niet. Gij ziet dus, dat ik de waarheid zeide: een hond heeft den eersten grondslag tot mijn geluk gelegd. Het overige heb ik alleen gedaan, en indien de czarin mij nu reeds zes jaren lang met haar vertrouwen en hare gunst vereert, dan heb ik dat alleen aan mij zelven te danken, en aan de hoogachting die ik voor mijne keizerin koester. De liefde, die mij voor haar bezielt, vervult nog zoo geheel en al mijnen boezem, dat er geene plaats in mijn hart overblijft, om iets anders te beminnen, of aan andere menschen een deel van mijn hart te geven. Laat niemand uwer daarom denken, dat ik hem hoogacht. Ik veracht u allen, want ik ken u, en ik weet, dat, indien de zon van mijn geluk mogt tanen, gij allen mij zoudt verlaten. Ik weet ook dat er een wezen bestaat, dat mij nimmer verlaten, maar mij altijd even hartelijk beminnen zou. Gij moet u dus niet verwonderen, dat ik dit dier hooger acht dan u allen."

Hij trok zijnen aap op de knie en liefkoosde hem. Niemand der hooge staatsdienaren durfde iets antwoorden op de trotsche woorden van den vorst. Op eens echter werd de stilte door den luiden roep van den kamerdienaar afgebroken, die de komst van zijne keizerlijke hoogheid, grootvorst CONSTANTIJN, aankondigde.

Er ontstond eene algemeene beweging in den kring der hovelingen. Allen wilden terug treden, maar een gebiedend: „blijft" boeide hen aan hunne plaats. ZOUBOW speelde nog altijd met zijnen aap en scheen niet te bemerken, dat men hem beleefd groette. Een jong man trad binnen en snelde met een lagchend gelaat naar den leuningstoel.

„Goeden morgen, waardste vorst," riep hij, hem de hand reikende.

ZOUBOW nam die hand evenwel niet aan, maar speelde bedaard met zijnen aap voort.

„Ha, zijt gij het grootvorst CONSTANTIJN?" zeide hij einde-

lijk, na eene geruime poos gezwegen te hebben. „Het bevreemdt mij, u zoo vroeg bij mij te zien."

„Ik kom om dezelfde reden als deze heeren," antwoordde de jonge grootvorst lagchende, „ik kom den edelen vorst ZOUBOW mijne hulde bieden en hem van mijne toegenegenheid verzekeren."

„Als gij daarom alleen komt," zeide ZOUBOW gapende, „dan begrijp ik niet, waarom gij op eene zoo oneerbiedige wijze hier gekomen zijt."

„Hoe bedoelt gij dat, waarde vorst?" vroeg de grootvorst angstig. „In welk opzigt heb ik den u verschuldigden eerbied uit het oog verloren?"

„Doordien gij, mijn waarde, kleine grootvorst, mijnen kamerdienaar verleid hebt, tegen de etiquette van mijn huis te zondigen. Ik ben niet gewoon, dat zij, die des morgens in mijne salon komen, om mij te bezoeken of iets te vragen, zich laten aandienen. Gij zult evenwel mijnen dienaar gelast hebben, u aan te melden."

„Ja, dat deed ik," zeide de grootvorst verlegen. „Het geschiedde slechts uit gewoonte, waarde vorst, slechts..."

„Die gewoonte zal mijnen kamerdienaar PETROWITSCH duur te staan komen, want nog heden zal ik hem uit mijne dienst ontslaan. Ik houd er niet van, dat mijne dienaars anderen meer gehoorzamen dan mij, uitgezonderd dan alleen, wanneer de verhevene czarin haren dienaar PLATON ZOUBOW de eer aandoet, zijne vertrekken te betreden. Als zij komt, moet zich alles buigen, zelfs ik, daar ik niets anders ben en zijn wil, dan de onderdanige slaaf van de keizerin. Waar echter de keizerin niet tegenwoordig is, daar ben ik heer, en..."

„Ja, zelfs als de keizerin er is, dan zijt gij nog de heer," zeide de grootvorst lagchende, en allen zijn uwe slaven, als gij ons de eer niet aandoet, ons uwe vrienden te noemen. Ik hoop nogtans dezen titel van u te zullen ontvangen, want gij weet dat ik u hoogacht, niet omdat gij meester zijt over ons allen, maar omdat gij PLATON ZOUBOW, de geestige, edele en beminnelijke vorst ZOUBOW zijt."

„Gij vleit mij," sprak ZOUBOW, „omdat gij iets van mij verlangt. Gij wilt mij om iets verzoeken, dat zie ik aan uwe gemaakte vriendelijkheid. Als gij lacht, grootvorst, dan wilt

gij òf iemand ombrengen, òf gij hebt dit gedaan en verlangt vergiffenis.

„Hoe aardig is onze vorst heden weder!" riep de grootvorst lagchende. „Ga voort, lieve vorst, want gij zijt onwederstaanbaar. Gij denkt alzoo, dat ik iemand gedood heb en nu bij u kom, om vergiffenis te erlangen? Neen, indien er iemand in gevaar is om vermoord te worden, dan ben ik het, want mijne ellendige schuldeischers zijn als eene bende wolven dagelijks gereed, om mij te verslinden."

»De kleinzoon der keizerin wil mij dus op de mouw spelden, dat hij vrees voor zijne schuldeischers heeft. Ik wed intusschen, dat zij meer vrees voor u hebben, en dat niemand het waagt uw hôtel te betreden, uit vrees, een zijner ledematen te zullen verliezen. Men weet, dat grootvorst CONSTANTIJN niet alleen zijne soldaten, maar zelfs zijne officieren slaan kan, en ik geloof, dat de schuldeischers daaraan een voorbeeld zullen nemen."

„Men weet echter, dat de keizerin dit niet goedkeurt en dat zij mij nog onlangs drie dagen arrest gegeven heeft, omdat ik eenen officier een paar stokslagen gaf."

„Ja, de knoet is alles in Rusland," zeide ZOUBOW, de schouders ophalende, „en gij, heer grootvorst, zijt een waardig zoon van uw land en van uwen vader. Doch onze keizerin is van een ander gevoelen; zij wil hare Russen tot menschen vormen, en in plaats van den knoet, het verstand laten heerschen. God behoede onze genadige keizerin!"

„En ook onze waarde, lieve vorst ZOUBOW," riep de grootvorst, ZOUBOW hartelijk omhelzende. „Hebt gij ook aan mijn verzoek gedacht en een goed woord voor mij bij mijne grootmoeder gedaan?"

„Ja, nu herinner ik mij, waarom gij gekomen zijt," zeide ZOUBOW lagchende. „Ik heb mijne belofte niet vergeten, maar met de keizerin gesproken."

„Hebt gij met haar gesproken, waarde vorst? Hebt gij verkregen, waarom ik te vergeefs gesmeekt heb? Vorst ZOUBOW is intusschen almagtig, en hij behoeft de hand slechts uit te strekken om..."

„En de honderd duizend roebels, die de grootvorst noodig heeft, liggen er in," viel ZOUBOW hem in de rede, terwijl hij zijne hand langzaam in den zak van zijn slaaprok stak.

„Daar," zeide hij, den grootvorst een toegevouwen papier gevende, »is eene aanwijzing op de staatskas. Gij behoeft die slechts te vertoonen, en het geld zal u worden uitbetaald."

Terwijl de grootvorst ZOUBOW dankte, stond deze haastig op en ging vriendelijk groetende naar eenen heer, die de zaal was binnen getreden en minder eerbiedig den vorst naderde.

„Ha! mijn waarde baron ARMFELT, zijt gij er eindelijk? Sints drie dagen verwacht ik u met ongeduld. Waar zijt gij geweest?"

„Ik zal de eer hebben dit aan uwe hoogheid te verhalen," antwoordde de baron, eenen zijdelingschen blik op de aanwezigen werpende.

ZOUBOW begreep dien wenk, en zich met het hoofd naar alle zijden wendende, zeide hij; „de audiëntie is afgeloopen. Vaartwel, mijne heeren! Ik heb bezigheden. Vergeef mij, heer grootvorst, maar de dienst mijner keizerin gaat zelfs boven het genoegen, van mij met u te onderhouden. Kom, baron, laten wij in ons kabinet gaan!"

Hij groette de grootvorst nog eens en trad, door den aap gevolgd, zijn kabinet binnen.

III.

BARON VAN ARMFELT.

„Spreek nu, mijn vriend," zeide ZOUBOW, toen hij met den baron in zijn kabinet was. „Zeg mij, waarom gij drie dagen lang onzigtbaar waart!"

Ik ben, antwoordde de baron, naar Kroonstad geweest en had daar eene zamenkomst met eenen vriend, die uit Zweden gekomen was, om mij eenige belangrijke berigten uit mijn vaderland mede te deelen.

„Belangrijke berigten! Ik hoop toch van goede?"

„Ja, in zekeren zin goede berigten. De hertog von Södermanland, regent van Zweden, bewilligt er eindelijk in, dat het voorgenomen huwelijk van den jeugdigen koning GUSTAAF ADOLF met de prinses van Mecklenburg vernietigd worde en staat toe, dat de koning bij zijne meer-

derjarigheid eene eigene keuze doe. De jonge koning is derhalve vrij."

„Dat wil zeggen," riep ZOUBOW verheugd, „zijne hand behoort nu aan de grootvorstin ALEXANDRINA. Want nu wij, dank uwe fijn gesponnene intrigues, het zoo ver gebragt hebben; dat wij den wil van den regent kunnen buigen, twijfel ik er ook niet aan, of ik zal het huwelijk van den koning met de grootvorstin tot stand brengen."

„Daaraan twijfel ik ook niet," zeide ARMFELT, „want de koning van Zweden is bereid, aan de zoo dikwijls gedane uitnoodiging gevolg te geven en een bezoek te Petersburg te brengen."

„Wat?" riep ZOUBOW opspringende uit. „Hoe, komt de koning hier? Schertst gij niet?"

„Neen, het is heilige ernst, dat de koning hier komt. Hij wil zijne edele beschermster verrassen en tevens onbemerkt de grootvorstin zien."

„Waarlijk, dat is romantisch," riep ZOUBOW lagchende uit. „Dat zal de keizerin genoegen doen, want in liefdeszaken houdt zij veel van het romantische. O, welk een heerlijk berigt brengt gij mij daar! De koning van Zweden komt te Petersburg!"

„Hij komt niet alleen; de regent zal hem vergezellen."

ZOUBOW zag hem verbaasd aan en barstte toen in een luid gelach uit.

„Ha! dat is heerlijk," riep hij, „de hertog van Södermanland, de bitterste vijand van Rusland, die Rusland beschuldigt, moordenaars op hem te hebben afgezonden, komt nu te Petersburg. Hij waagt zich in het hol van den leeuw en vreest niet door hem verscheurd te worden, ofschoon zich daar de man bevindt, dien hij zijnen moordenaar noemt; ofschoon gij er zijt, en hij weet, dat de keizerin u onder hare bescherming genomen heeft."

„Mogelijk is mijne tegenwoordigheid oorzaak, dat de hertog hier komt. Hij haat mij, omdat ik hem van eene halsmisdaad kan beschuldigen, en in zijne vrees zal hij zich herinnerd hebben: „de dooden spreken niet." Ook mij zal de dood het zwijgen opleggen; daarom zochten zijne moordenaars mij reeds in Zweden, daarom zond hij mij zijne spionnen naar Napels achterna, daarom klaagde hij mij, toen ik aan

zijne aanslagen ontkomen was, bij geheel Europa aan, dat ik hem had zoeken te dooden en eischte hij mij aan alle hoven op."

„De edele CATHARINA die niet aan uwe schuld geloofde, en uwen haat tegen den hertog deelde, liet u de bescherming van Rusland aanbieden. Zij gaf u hier in Rusland eereposten en aanzienlijke betrekkingen en verwaardigde u met haar vertrouwen. En toch komt de hertog hier en vreest niet, u te ontmoeten."

„Misschien denkt hij hier iemand te kunnen omkoopen, wiens arm zekerder treft dan die zijner vroegere dienaars."

„Neen, de hertog zal het niet wagen, u hier aan te vallen; want gij zijt in Russische dienst, en draagt twee Russische ordeteekenen op de borst. De baron VON ARMFELT is geen Zweed meer, maar een Rus."

„Ja, dat ben ik," riep ARMFELT vurig, „mijn hart en leven behooren aan de verhevene keizerin, die den jongen koning bevrijden wil van de keten, waarmede de regent hem geboeid heeft.

„Het doet mij genoegen, u zoo te hooren spreken," hernam ZOUBOW, „het doet mij genoegen, dat gij verklaart een Rus te zijn. Eerst nu kan ik u geheel vertrouwen."

„Dat kunt gij, en ik beloof u, een getrouw onderdaan van de keizerin te zullen zijn."

„Ik wil u een bewijs geven, dat ik u daarvoor houd," zeide ZOUBOW. „Laten wij plaats nemen en eene geheime conferentie hebben. Ik benoem u tot mijnen geheimraad en minister. Gij zult ons, door uwe uitgebreide relatiën in Zweden, in de uitvoering onzer plannen behulpzaam zijn."

„Dat zal en wil ik. Maak mij met uwe plannen bekend. Gij kunt u op mijnen ijver verlaten."

„Als een bewijs dat ik zulks doen wil, zal ik openhartig met u spreken. Zie mijn vriend, mijn hart is niet zoo vrolijk en opgeruimd, als het wel schijnt. Dikwijls denk ik met zorg aan de toekomst. Voor het tegenwoordige ben ik gebieder, maar als ik in het verledene terug blik, zie ik anderen, die ook veel invloed hadden, maar die hunnen invloed verloren, omdat zij dien niet wisten te bewaren. En in de toekomst zie ik iets, dat mijne ziel met afgrijzen vervult: den dood der keizerin."

„God bescherme haar!" riep ARMFELT welgemeend.

„Ja, God bescherme haar!" zuchtte ZOUBOW, „maar — kom hier met uw oor digt aan mijnen mond, opdat de wanden niet hooren wat ik zeg, — maar CATHARINA wordt oud, en zij wordt niet alleen oud, maar verveelt zich ook, en dikwijls vrees ik, dat zij mij weg zal werpen als speelgoed, dat haar niet langer bevalt. Ik moet haar daarom zoeken bezig te houden en te vermaken, opdat zij eenige genegenheid voor mij blijve behouden."

„Gij zijt een groot hartekenner!" riep ARMFELT uit.

„Ik zeide u immers, mijn vriend! dat het verledene mij geleerd heeft. POTEMKIN, die nog altijd zijne magt en zijnen invloed behield, toen hij de gunsteling der keizerin niet meer was, strekte mij tot leermeester. Al is de liefde in het hart der keizerin gestorven, de eerzucht en roem vervullen nogtans hare ziel, en al wie daarvan weet partij te trekken, heeft den band gevonden, dien de keizerin voor altijd aan hem verbindt. Dat was de oorzaak der blijvende grootheid van POTEMKIN. Hij zelf heeft het mij gezegd. Op den dag, toen hij weder naar het leger zou afreizen, nam hij mij ter zijde en fluisterde mij in: „ik heb medelijden met u, en daar of de ziekte die in mijn ligchaam woelt, of een vijandelijke kogel mij spoedig zal wegnemen, wil ik u eenen goeden raad geven. Zoek niet alleen het hart, maar ook het verstand der keizerin te beheerschen. Zie uit naar een nieuw Taurië, waardoor gij de eerzucht der keizerin streelen en haar aan u boeijen kunt. Geloof mij, het veroverde Taurië en het nog te veroveren Stamboul zijn de bondgenooten, die mij den invloed op de keizerin hebben doen behouden." Hierop ging hij naar de keizerin, om afscheid van haar te nemen en beloofde haar, dat zij binnen een jaar haren intogt in Constantinopel doen zou."

„Eene belofte, die hij evenwel niet hield," zeide ARMFELT. „POTEMKIN vond op weg naar Constantinopel den dood."

„Ja, hij stierf op zijne reis derwaarts, en de harde grond was zijn doodsbed, en alleen zijne nicht en zijn koetsier waren getuigen van zijnen doodstrijd. Het is verschrikkelijk zoo te sterven, maar mijn lot kan nog verschrikkelijker zijn. Ik kan alles verliezen zonder te sterven; de dood behoeft slechts de keizerin weg te nemen, en ik ben verloren!"

„Gij moet daarom uwe toekomst trachten te verzekeren," fluisterde ARMFELT.

„Daartoe doe ik mijn best. Het zijn mijne schatten, die mij moeten beschermen, en al ontneemt men mij na den dood der keizerin ook mijne waardigheden en ordeteekenen, dan behoud ik toch mijne rijkdommen. Mijne grootste vrees is, dat de keizerin mij te eeniger tijd verstoot; zij verveelt zich, zij verlangt naar verstrooijing. Ik heb daarom over de woorden van POTEMKIN nagedacht, en ik heb een nieuw Taurië gevonden."

„En hoe heet dat?"

„Mijn nieuw Taurië is Zweden."

„Zweden!" riep de baron verschrikt, terwij hij met een dreigend gelaat opsprong. Maar hij bedwong zich en begon luidkeels te lagchen. „Een zonderling en stout plan," zeide hij onverschillig, terwijl hij weder plaats nam. „Gij wilt de keizerin aanraden om Zweden te veroveren, ten einde zich alzoo van de heerschappij ter zee meester te maken."

„Ik zie dat gij eenen stouten blik hebt, en dat gij de toekomst van Rusland raadt. Laten wij echter niet te veel vooruit loopen, maar bij hetgeen het gemakkelijkst te verkrijgen is, stil staan. Ja, Zweden is mijn Taurië, ik heb er de oogen der keizerin op gevestigd. Zweden en Finland zijn voor haar even noodig als de Krim, de Zwarte Zee en Turkije. Als Turkije het voetstuk van Rusland is, dan zijn Zweden en Finland de armen, waarmede het de Engelschen kan verworgen. Laten wij ons daarom vooreerst bij Zweden bepalen. Zweden is het tooverwoord, dat de keizerin uit hare verveling zal wekken. Het moet zich voor Rusland buigen, het moet eene Russische provincie worden."

„En de koning van Zweden?"

„Wel, dien stellen wij voorloopig ot stadhouder der keizerin aan. Dat het domme volk hem nog steeds zijnen koning zal noemen, doet niets ter zake, zoo Rusland slechts de heerscher, de wetgever wordt, en de koning het juk der dienstbaarheid draagt. Dat juk moeten wij hem opleggen!"

„En daarbij zal ik u de behulpzame hand bieden. Ik zeide u reeds, dat ik met lijf en ziel een Rus ben; ik vergeet, dat Zweden mijn vaderland is, want het heeft mij verbannen en moordenaars op mij afgezonden. Ik zou als

een bedelaar rondzwerven, indien de czarin mij niet had opgenomen, en daarom zal ik haar getrouw dienen."

„Wij rekenen op uwe trouw," zeide ZOUBOW, „de keizerin en ik weten, dat gij ons niet verraden zult, daar het uw eigen belang is, dit niet te doen."

„Gij zult toch zoo laag niet over mij denken, uwe hoogheid, om te gelooven, dat eigenbelang de drijfveer mijner handelingen is?"

„Ja, zoo denk ik over u, mijn waarde, maar geloof niet, dat ik daarom „laag" over u denk. De verstandige mensch immers doelt op eigen voordeel. Ik geloof daarom, dat gij ons met ijver dienen zult, want deedt gij het niet, dan waart gij verloren. Het minste verraad zou u naar Siberië voeren, of de keizerin leverde u als gevangene aan den hertog VON SÖDERMANLAND uit. Dient gij ons goed, dan weet gij ook dat een schitterend loon u wacht."

„Wel nu dan, in de hoop op dat loon verbind ik mij met ligchaam en ziel aan u. Zeg mij slechts, wat ik doen moet!"

„Het wild opjagen, zoodat wij het slechts behoeven neêr te schieten. Gij waart de vertrouwde vriend van den vader des tegenwoordigen konings van Zweden. Die vriendschap van den vader geeft u een zeker regt op het vertrouwen van den zoon."

„Ik geloof, mij op zijn vertrouwen te mogen beroemen. De jonge koning van Zweden bemint en vertrouwt mij. Dit maakte mij in de oogen van den regent strafbaar, en daarom zond hij mij naar Napels. Toen ik vertrok, weende de koning, en bij het afscheid nemen zeide hij: „ik zie dat wij scheiden moeten. Zoodra ik meerderjarig ben, zal ik u terug roepen."

„Zeer goed," zeide ZOUBOW, „gij zult u derhalve die genegenheid van den jongen koning ten nutte maken. Gij zult hem doen begrijpen, dat de hertog VON SÖDERMANLAND hem van den troon wil stooten, dat deze daarom een verbond met Engeland sluiten wil, in de hoop daardoor zijn doel te bereiken. Gij moet den jongen koning aan het verstand zien te brengen, dat hij alleen zijnen troon redden kan, door zich bij Rusland aan te sluiten en de keizerin CATHARINA tot zijne beschermster te kiezen."

„Het zal niet moeijelijk zijn, hem daartoe over te halen," zeide ARMFELT. „Ik zal er hem aan herinneren, dat, volgens het gevoelen van zijnen vader, Zweden alleen door een verbond met Rusland groot kan worden."

„Gij moet den koning er aan herinneren, dat zijn vader, bij het sluiten van den vrede met Rusland, beloofde, aan eene der grootvorstinnen zijnen zoon tot echtgenoot te geven en haar daardoor tot koningin te verheffen. Gij moet hem zeggen, dat het zijn pligt is, het door zijnen vader gegeven woord gestand te doen. De uithuwelijking van de grootvorstin ALEXANDRINA met den koning van Zweden is het lievelingsdenkbeeld der keizerin. Daarom moet men den koning van Zweden eene gloeijende liefde voor de grootvorstin trachten in te boezemen, zoodat hij alles, behalve haar bezit, vergeet en alles toestemt, wat men van hem eischt. Als de jonge koning hier komt, dan moet gij die liefde aanwakkeren."

„Dat zal waarlijk niet noodig zijn," zeide ARMFELT lachende. „De schoonheid der grootvorstin zal meer vermogen dan mijne aanprijzing. Zijne liefde zal hem genegen maken, om alle mogelijke voorwaarden aan te nemen."

„Gij gelooft alzoo, dat er voorwaarden bestaan, die onaannemelijk zouden kunnen zijn? De zoodanige, wier aanneming de koning zou kunnen weigeren?"

„Er bestaat zulk eene voorwaarde, uwe hoogheid. Het is deze: als men van den koning begeeren wilde, dat hij eene prinses tot gemalin nam, die de godsdienst van zijn land niet toegedaan, maar van het Grieksche geloof was."

„Ha, ik zie dat gij een sluw staatsman zijt," zeide ZOUBOW. Gij raadt onze geheimste gedachten en legt als een bekwaam geneesheer den vinger op de wond, die ons pijn doet. Ja, dat is onze wond. Wij weten, dat de grondwet van Zweden den koning verbiedt eene vrouw te nemen, die niet tot de Luthersche kerk behoort, en wij weten tevens, dat de grootvorstin nimmer van geloof veranderen zal, om daarvoor een troon te koopen."

„Maar heeft de keizerin dat zelve niet gedaan, vóór dat zij de echtgenoot van PETER werd? Hebben de echtgenooten van de grootvorsten ALEXANDER en CONSTANTIJN ook niet haar geloof verzaakt?"

„Ja, mijn waarde, dat waren kleine Duitsche prinsessen,

die zich gelukkig rekenden, grootvorstinnen van Rusland te worden, doch eene Russische vorstin mag nimmer die vernedering ondergaan. De koning van Zweden moet daarom toestaan, dat zijne gemalin aan hare godsdienst getrouw blijft en dat zij in Stokholm hare kapel heeft, om er hare godsdienst in waar te nemen."

„De koning zal daarin nimmer toestemmen," zeide ARMFELT. „De grondwet van Zweden verbiedt het, en daarenboven is de koning een ijverig Protestant."

„Des te grooter is de verdienste van den man, die hem overhaalt, om aan zijne gemalin vrijheid van godsdienst toe te staan. Gij zult die verdienste hebben, ARMFELT!"

„Ik zal al mijnen invloed aanwenden, om het zoo ver te brengen. Ik geef er u mijne hand op!"

„Dat is alzoo afgesproken!" zeide ZOUBOW. „Ik zal u bij de keizerin brengen, en gij zult haar mededeelen, dat de koning van Zweden te Petersburg komt. Wacht een oogenblik, ik ga mij kleeden, en dan zullen wij te zamen naar de keizerin gaan."

Hij groette den baron vriendelijk en ging naar zijne kleedkamer. Deze zag hem na met eenen blik, waaruit haat en verachting spraken. „Ellendige knaap! gij denkt mij te kunnen omkoopen en mij tot een verrader te maken van mijn vaderland en van mijnen koning. Het is echter goed, dat gij mij uw vertrouwen schonkt. Even als BRUTUS zal ik voor verrader spelen, om mijn vaderland te redden. Maar stil...."

De deur werd geopend, en vorst ZOUBOW verscheen in zijne met ridderorden versierde uniform. „Kom vriend, wij gaan naar de keizerin!"

IV.

DE CZARIN.

De keizerin had de ministers, met wie zij had gearbeid, ontslagen en trad weder in haar kabinet. Zij bevond zich heden in eene zeer opgewondene stemming, hare lippen beefden, haar gelaat was doodsbleek, en als haar blik viel op de gedrukte papieren, die zij in de hand hield, schoten hare oogen vuur en vlam.

„Die Fransche dagbladen branden als gloeijende kolen in mijne handen," zeide zij luide en spijtig. „O, ik hoopte

daarin te zullen lezen, dat die republikeinen elkander vernield hadden, maar neen, zij zijn eendragtig. De moordenaren van eenen koning zijn de wetgevers van een geheel volk geworden, en Europa heeft òf den moed, òf den wil niet, om de overwinnende legers dier republiek te vernietigen. Ik moet daarom toestaan, dat die legers geheele landen overwinnen, geheel Italië reeds in bezit genomen hebben en Europa door hunne heldendaden gunstig voor zich stemmen. Ik moet hooren, dat de volken hunne vorsten verjagen en den jongen generaal BONAPARTE huldigen, omdat hij hun de zoogenaamde vrijheid, gelijkheid en broederschap aanbrengt. Ik zie de troonen waggelen en de volken aangestoken door de pest der omwenteling, en ik kan er niets tegen doen. CATHARINA is niet meer de wetgeefster. De groote mannen die mij begrepen, FREDERIK, JOZEF, KAUNITZ en POTEMKIN zijn niet meer. De dood heeft hen allen weggeraapt; ik sta alleen!"

Hevig aangedaan ging zij eenige malen het vertrek op en neder, en tranen biggelden langs hare wangen; eindelijk bleef zij voor den schoorsteen staan, waarop zich eene groote buste van marmer bevond.

„Ook gij hebt mij verlaten, POTEMKIN! Ach, waarom zijt gij niet bij uwe CATHARINA gebleven? Gij hebt mij bemind, niet slechts omdat ik de magtige keizerin, maar ook omdat ik eene vrouw was. Sinds gij mij verlaten hebt, zoek ik te vergeefs naar geluk. Maar ik mag niet klagen; als mijn goede ZOUBOW mij hoorde, zou hij ongelukkig zijn. Het verledene is voorbij, wij willen alleen aan de toekomst denken!"

Toen zij zich omkeerde, viel haar oog op eene andere buste, die het gelaat van VOLTAIRE voorstelde.

„Gij alleen hebt al dat kwaad gebrouwen, VOLTAIRE! Gij zijt de vader der omwenteling, en ik vervloek u thans, u, dien ik vroeger vereerde. Ik wil uw gelaat niet meer zien. Weg met u!"

Zij nam het borstbeeld en slingerde het in eenen hoek der kamer.

„Ha!" riep zij min of meer verheugd uit, „het is, of er een pak van mijn hart gevallen is. Nu adem ik weder vrij. Laten wij nu niet meer zuchten, maar aan de toekomst den-

ken! Door POTEMKIN heb ik Taurië veroverd, door ZOUBOW zal ik Zweden bemagtigen. Die onbeduidende Zweedsche koning komt hier; wij zullen hem in onze strikken vangen, en zoodanig in den maalstroom van genietingen rondvoeren, dat hij alles vergeten zal. Mijne ALEXANDRINA zal hem boeijen, want zij is schoon. Zij moet zijn portret zien...."

Zij greep de tafelschel. „De grootvorstin ALEXANDRINA moet hier komen," beval zij den kamerhuzaar. „Wie is er in de voorkamer?"

„Uwe majesteit, daar zijn de gouverneur-generaal, graaf ARKAROW, de veldmaarschalk SOUWAROW en de schilderes, mevrouw LEBRUN."

„ARKAROW en SOUWAROW moeten wachten, de schilderes LEBRUN kan heêngaan. Ik heb haar niet ontboden en wil haar niet ontvangen."

„Neen, ik wil haar niet ontvangen," herhaalde CATHARINA, toen zij weder alleen was, „ik wil niet geportretteerd worden, ik wil niet, dat de wereld zien zal, dat ik oud geworden ben. Wat mijne hovelingen ook zeggen mogen, mijn spiegel zegt mij de waarheid."

Zij ging naar den spiegel en beschouwde zich zelve. Die beschouwing deed haar in diep gepeins verzinken; eindelijk kreeg zij een paar doozen blanketsel, en na zich daarmede geverwd te hebben, kreeg zij een jeugdiger en vrolijker uitzigt. Een zacht geklop aan de deur stoorde haar in hare bezigheid; zij gelastte dat men binnen komen zoude, en de jeugdige, schoone gestalte der grootvorstin ALEXANDRINA verscheen op den drempel.

Aarzelend bleef het meisje staan, totdat de keizerin haar de beide handen toestak. Toen trad zij vooruit, en half de knie buigende, kuste zij de hand der keizerin.

„Zoo niet, ALEXANDRINA, voor u ben ik niet de keizerin maar de grootmoeder, die u bemint. Kom in mijne armen!"

Zij drukte het meisje aan hare borst en kuste haar hoog gewelfd, door blonde lokken omgeven voorhoofd.

„Weet gij, waarom ik u liet roepen?"

„Zeker om mij het geluk te verschaffen, u te zien."

„Neen vleister," zeide de keizerin, het meisje op haren schoot trekkende. „Maar hoe, zijt gij eigenlijk niet reeds veel

te groot, om op mijn schoot te zitten? Ja waarlijk, gij zijt eene prinses, die reeds aan een huwelijk denken kan."

„Wel, grootmama, daaraan denk ik niet. Ik ben even vijftien jaren."

„Dat is de schoonste tijd om te huwen," zeide CATHARINA. „Ik was niet ouder dan gij, toen ik huwde. Waarlijk," vervolgde zij droevig, „dat huwelijk werd onder een ongelukkig gesternte gesloten en heeft mij veel tranen gekost. Doch gij zult gelukkiger worden dan uwe grootmoeder. Gij zult den man huwen, dien gij bemint. Uw hart zal mogen kiezen. Hebt gij dat reeds gedaan?"

„Neen," fluisterde ALEXANDRINA verlegen en met terneder geslagene oogen, neen uwe majesteit .... ik ...."

„Gij hebt den moed niet, om de waarheid te zeggen!" zeide de keizerin lagchende. „Gij zult mij echter moeten toestaan, een weinig in uw hart te lezen. Wij zullen het thans eens onderzoeken. Ik heb gisteren de portretten ontvangen van eenige jonge vorsten, die om de hand mijner ALEXANDRINA vragen en die zeer gelukkig zijn zouden, wanneer ik hun die gaf. Gij moet mij zeggen, wien gij kiest."

De keizerin stond op en nam van hare schrijftafel een kistje, dat verschillende miniatuur-portretten bevatte.

„Kom hier ALEXANDRINA, beschouw deze heeren, en zeg mij, wien gij kiest."

De grootvorstin zag lang en onderzoekend naar de vier portretten, die in het kistje lagen. Toen vestigden hare oogen zich bijzonder op het laatste portret, 't welk een jong man van omstreeks achttien jaren voorstelde.

„Welnu ALEXANDRINA," vroeg de keizerin, „wilt gij mij nu zeggen, wie u het beste bevalt?"

ALEXANDRINA wierp een vleijenden blik op de keizerin en wees toen op het portret van den jongen man.

„Is die het?" vroeg CATHARINA verheugd. „Dien moogt gij liefhebben."

De grootvorstin sloeg haren arm om den hals der keizerin. „Ja," fluisterde zij, „ja grootmoeder, hem kan ik beminnen."

„En dat moogt gij doen, ik wensch dat gij hem huwt. Want deze jonge man, dien ik reeds vooraf voor u bestemde, is de jonge koning van Zweden."

ALEXANDRINA begon te beven, en haar hart klopte met verdubbelde slagen.

„Waarom beeft gij?" vroeg de keizerin. „Neen, mijn kind, gij behoeft niets te vreezen, want God en de keizerin keuren uwe liefde goed. En nu wil ik u dan ook zeggen, dat de koning van Zweden hier komt."

„Hoe," vroeg de prinses, haar hoofd opheffende, „komt hij hier? Zal ik hem, dien ik in mijne droomen zoo dikwijls voor mij zag, dan werkelijk aanschouwen?"

De keizerin knikte toestemmend. „Bemint gij hem dan reeds? O, zeg het mij, verberg uwe liefde voor mij niet, maar laat mij deelen in uwe vreugde!"

„Ja," zeide ALEXANDRINA, „ik bemin hem. Alles wat groot, goed en edel is, is aan zijnen naam verbonden, en nu ik zijn portret gezien heb, gevoel ik, dat ik nimmer eenen anderen man zou kunnen beminnen."

„Ik geloof dat hij ook u bemint en dat het verlangen naar u hem herwaarts drijft. Welnu, wij zullen hem uwe hand schenken. Gij zult koningin van Zweden worden, maar onder ééne voorwaarde."

„Noem mij die voorwaarde, en ik zweer u, haar als gehoorzame dochter te zullen vervullen."

„Welnu, mijne voorwaarde is, dat gij mij zweert, als koningin van Zweden steeds grootvorstin van Rusland te zullen blijven en geene andere belangen te zullen voorstaan, dan die van Rusland."

„Dat zweer ik, uwe majesteit."

„Welnu, ik neem uwen eed aan, en eenmaal zal de dag komen, dat gij dien vervullen zult. Wij zijn het alzoo eens. Ga nu, ALEXANDRINA. Vaarwel, mijn kind, en droom van uwe schoone toekomst."

Zij drukte eenen laatsten kus op het gloeijende voorhoofd van het meisje en geleidde haar tot aan de kleine deur, die naar de vertrekken der grootvorstinnen voerde.

„O jeugd," fluisterde zij, „hoe gelukkig zijt gij in uwe droomen!" Zij ging naar de tafel en schelde.

„De gouverneur-generaal ARKAROW moet binnen komen!" beval zij den kamerhuzaar.

V.

DE GOUVERNEUR GENERAAL ARKAROW.

Eenige minuten later trad graaf ARKAROW in het kabine

der keizerin, die in eenen leuningstoel had plaats genomen en zijne diepe buiging naauwelijks beantwoordde.

„Kom zóó digt naar mij toe, ARKAROW," beval de keizerin, „dat ik u goed in het gezigt kan zien."

De graaf gehoorzaamde en trad nader. CATHARINA zag lang en onderzoekend in het sombere, bleeke gelaat van den graaf en scheen in zijne ziel te lezen.

„Weet gij, ARKAROW, waarom ik u tot gouverneur-generaal van Petersburg benoemd heb?"

„Om de slechten te straffen en tot verantwoording te roepen," antwoordde de graaf ernstig.

„Ja," zeide de keizerin, langzaam met haar hoofd schuddende.

„De misdaad staat echter dikwijls zoo hoog, dat ik huiver er de hand naar uit te strekken," zeide ARKAROW.

„Niemand staat in Rusland zoo hoog, of de wet en mijn wil kunnen hem bereiken," riep de keizerin levendig. Indien gij mij iets te berigten hebt, spreek dan onbeschroomd. Eindelijk wil ik weten, of gij mijn vertrouwen waardig zijt. Ik begon reeds aan u te twijfelen. Gij schijnt zoo zacht als een lam, en ik moet een' tijger aan u hebben, een' tijger, om mijne Russen te beschermen tegen de oproerige denkbeelden die van Frankrijk overwaaijen, een' tijger, die geen bloed ontziet en zich aan de verwenschingen, waarmede men hem overlaadt, volstrekt niet stoort. Toen gij gouverneur van Twêr waart, overstroomde men mij met smeekschriften, om u terug te roepen. Men schilderde u bij mij af als een wreed mensch. Zulk een man had ik hier in Petersburg noodig. Ik voldeed aan het verlangen der inwoners van Twêr; ik riep u terug en plaatste u hier. Doch ik heb mij in u bedrogen. Sinds vier weken zijt gij te Petersburg, en nog hebt gij mij niets gemeld van zamenzweringen en complotten, die ik echter weet, dat bestaan. Spreek dus, zoek u te regtvaardigen, of ik zend u naar Twêr terug."

„Ik zou wel veel kunnen zeggen; maar als men spreekt, brengt men zich zelven dikwijls in gevaar. De grond van het keizerlijke paleis is glibberig en maakt, dat men ligt kan uitglijden; in mijn gouvernement te Twêr was de grond ruw, en mijn voet stond daar vast."

„Ook hier zult gij vast staan, dat beloof ik u."

„Belooft uwe majesteit mij, dat ik ongestraft alles zal mogen zeggen en ieder aanklagen, zonder dat ik behoef te vreezen voor het *hart* uwer majesteit, al geeft ook het verstand der keizerin mij gelijk?

„Dat beloof ik u." Gij moogt alles zeggen en ieder een aanklagen.

„Welnu, dan zal ik spreken, dan zal ik aanklagen," zeide ARKAROW met woeste vreugde. — Ja, uwe majesteit heeft gelijk, het verraad omringt uwe majesteit.

„Ja, ik wist het," mompelde CATHARINA. — „Ik heb mij dus niet bedrogen. Men wil mij vermoorden, men heeft eene zamenzwering gemaakt, om mij van den troon te stooten!"

„Ik zeg niet, dat de zaak reeds zoo ver is gekomen," zeide de graaf bedaard, „maar het eedgenootschap wordt voorbereid en zal eenmaal vruchten dragen."

„Vergiftige vruchten, waaraan ik sterven zal."

„Neen, die wij met geweld zullen afschudden, zoodat zij het hoofd verbrijzelen van allen, die ze tot rijpheid hebben gebragt."

„O, als die dag gekomen is, dan zal ik van u, graaf ARKAROW een vorst en millionair maken. Spreek, ik ben op alles voorbereid."

„Ja uwe majesteit, ik zal spreken, en waag het zelfs, u aan uw verleden te herinneren."

„Aan welk verleden?" vroeg de keizerin met schrik.

„Aan den dag, toen uwe majesteit den troon van Rusland besteeg, aan den dag waarop de keizer, uw gemaal — stierf."

„Ja, dat was een ongelukkige dag," zeide de keizerin langzaam.

„Neen, die dag was gelukkig," riep ARKAROW uit, want die dag gaf aan Rusland eene groote, wijze keizerin. Uwe edelmoedigheid echter deed u op dien dag een misslag begaan.

„Welk een misslag?" vroeg de keizerin verbaasd.

„De misslag, dat uwe majesteit de regering niet aanvaardde, als eene vrije, zelfstandige keizerin, maar als regentes, in naam van haren minderjarigen zoon. Uwe majesteit had moeten bedenken, dat hare woorden steeds onthouden worden, en dat men er over nadenkt."

„Mijn zoon PAUL denkt er over na, wilt gij zeggen, niet waar?" vroeg de keizerin hevig.

„Ik geloof, dat hij het doet. Ik geloof, dat hij van meening is, dat hem de troon toekomt."

„Maar ik zal hem bewijzen, dat ik alleen de wettige keizerin van Rusland ben!" riep de keizerin, hare beide handen dreigend opheffende. O, ARKAROW, bewijs mij, dat mijn zoon een verrader is, en ik zal hem vernietigen."

„Ik zal uwe majesteit daartoe het middel aan de hand doen, zoodra het plan der zamenzwering tot rijpheid is gekomen. Wij moeten voorzigtig zijn, om ons doel te kunnen bereiken. Grootvorst PAUL heeft verstandige raadgevers en vrienden. Vooraf willen zij op de openbare meening werken en het volk van u afkeerig maken. Daartoe bedient men zich van brochures, die men, op wat wijze is onbekend, door de geheele stad verspreidt, van karikaturen, die men in sierlijke couverten overal aan de huizen rondbrengt, daartoe schrijft men vliegende blaadjes, die men bij duizenden in Petersburg rondstrooit, en die als sneeuw uit de lucht vallen."

„Bewijzen, ARKAROW! Laat mij eens eenige dier brochures, karikaturen en vliegende blaadjes zien."

„Hier zijn de bewijzen, uwe majesteit," zeide hij, een pakje op de schrijftafel leggende.

„Wat bevat dit pakje?" vroeg de keizerin, zonder het aan te raken.

„Eene brochure, een karikatuur en een vliegend blaadje."

De keizerin greep het pakje, scheurde den omslag los, vestigde een oogenblik haren blik op den inhoud, en haalde er toen eene brochure uit.

„Reis naar Moskau," las zij op den titel. „Wat bevat deze brochure?"

„Eene woedende uitval tegen het despotisme. Uwe majesteit gelieve slechts pagina 27 te lezen."

„Lees gij, ARKAROW," zeide de keizerin, hem de brochure overgevende. De graaf nam met eene buiging het boekje aan en sloeg de bedoelde bladzijde op. Toen begon hij te lezen: „Ik trad Zarskoe-Celo binnen; ik werd getroffen door de vreeselijke stilte die er heerschte; alles zwijgt, alles siddert; hier is de zetel van het despotisme en —"

„Genoeg!" viel de keizerin hem toornig in de rede, „noem

mij den verrader, die deze brochure geschreven heeft, opdat ik hem kan straffen, en ook hij leere beven en zwijgen!"

„De schrijver dezer brochure is baron RADISCHEFF, uwe majesteit."

„Hoe, RADISCHEFF?" vroeg de keizerin met smart. „RADISCHEFF, dien ik heb laten opvoeden en vervolgens tot directeur der douanen benoemde?"

„Ja, dezelfde RADISCHEFF, dien uwe majesteit met weldaden heeft overladen."

„Hij zal er voor boeten," zeide CATHARINA gestreng. „Ik zal hem het revolutionaire vergif, dat hij in Frankrijk inzoog, weder ontnemen. Er is voor zijne genezing eene verandering van lucht noodig. Oogenblikkelijk moet gij hem gevangen nemen en voor de regtbank laten verschijnen. Gij moet den regter uit mijnen naam bevelen, den misdadiger voor tien jaren naar Siberië te verbannen."

„Binnen een uur zal RADISCHEFF gevangen genomen en binnen vier dagen op weg naar Siberië zijn," zeide ARKAROW bedaard. „Wil uwe majesteit nu de genade hebben, deze karikaturen te beschouwen? Ik moet echter vooraf om vergeving bidden, dat ik het waag, zulke teekeningen onder de oogen uwer majesteit te brengen."

Geef hier," zeide CATHARINA, de schouders ophalende. „Laat mij zien!"

Zij nam het papier, en sloeg de oogen op de teekening, maar terwijl zij die bekeek, overspreidde een gloeijend rood haar gelaat. De karikatuur was dan ook wel in staat het gevoel van schaamte en verontwaardiging bij de keizerin op te wekken. De keizerin was daarop voorgesteld in eenen toestand, die aan de geheimzinnige feesten, die zij wekelijks met hare vertrouwelingen in de hermitage hield, herinnerde, maar die op deze karikatuur op de onwelvoegelijkste en bespottelijkste wijze waren afgeschilderd.

„Dat is eene bespotting niet van mij, maar van alle goede zeden," zeide de keizerin, de karikatuur met afschuw van zich werpende. Hij, die gewaagd heeft, dit te teekenen, is ook tot elke andere daad in staat, en hij, wiens hand niet gebeefd heeft bij zulk een werk, kan zelfs voor een moord niet terug deinzen. Kent gij den vervaardiger, ARKAROW?"

„Ja, uwe majesteit."

„Noem hem, en nog heden zal hij zijne straf ontvangen."

„Het is geen man, die de stoutmoedigheid gehad heeft dit te teekenen. Twee staatsdames uwer majesteit hebben het gedaan."

„Twee staatsdames!" riep de keizerin verschrikt uit. „Wees op uwe hoede, ARKAROW. „Ik heb u vergund ieder te beschuldigen, maar ik zal ook u streng straffen, als gij valsch beschuldigt."

„Ik beschuldig niet ten onregte," zeide de gouverneur-generaal. „De beide staatsdames, de gravinnen BOUTTOURLIN en ELMYT hebben deze karikatuur geteekend. Hier is een briefje der beide gravinnen, waarin zij zich zelve als de vervaardigsters doen kennen."

„Het is waar," zeide de keizerin, nadat zij het briefje gelezen had, „'t is aan geen twijfel meer onderhevig. Beide zijn schuldig aan verraad. Geen genade voor de schaamteloozen! Ik zal haar straffen. Nog heden zal ik al mijne staatsdames bij elkander roepen, en gij moet mij twee sterke, met geeselroeden gewapende mannen zenden. Wij zullen deze schaamtelooze kinderen in het bijzijn van alle dames naar verdienste straffen, en ook gij zult er bij tegenwoordig wezen."

„Ik dank uwe majesteit voor dat blijk van vertrouwen," zeide ARKAROW. „Er blijft nu nog over het derde bewijsstuk te onderzoeken, dit vliegende blaadje, waarvan gisteren morgen duizende exemplaren op de straten van Petersburg uitgestrooid zijn. Mijne agenten hebben deze opgeraapt, en thans doorzoeken zij alle huizen, om te zien, of er ook nog hier of daar exemplaren voorhanden zijn."

„Ik zie wel, dat gij een ijverig en geschikt dienaar zijt," riep de keizerin verheugd uit, „ik zal u naar verdienste beloonen. Maar wat staat in dat vliegende blaadje? Lees het mij voor!"

„O uwe majesteit, ik vrees dat mijne tong weigeren zal, de woorden uit te spreken. Reeds het opschrift getuigt van het misdadige van den inhoud: „de keizerlijk assignaten zijn diefstallen, de keizerlijke bankbilletten zijn logens."

„Waarlijk," zeide CATHARINA met een gedwongen lach, „het begin belooft veel. Lees verder, ARKAROW!"

De graaf boog zich en las: „Weest op uwe hoede, Russen, vertrouwt de nieuwe bankbilletten niet, die de czarin

gemaakt heeft. Zij verstaat zeer goed de kunst, om billetten voor rendez-vous, te schrijven, maar de billetten op de staatskassen moet gij wantrouwen, want het is niet dan logen en bedriegerij. Deze bankbilletten zijn eene laatste wanhopige poging om de kassen te vullen ten koste van hen, die zoo dwaas en ligtgeloovig zijn, om het woord en de handteekening der keizerin te vertrouwen. De keizerin heeft in hare papierfabriek te Zarskoe-Celo voor zes honderd millioen aan papier en assignaten laten maken, die u als baar geld in handen zullen gespeeld worden, zonder dat er geld in de schatkist is, want de gunstelingen en vleijers zijn bezitters van al het geld. CATHARINA geeft hun alles, en aan het volk het papier. Gij hebt het bedrog der assignaten ingezien, en daarom zijn zij van honderd tot op twintig percent gedaald, en niemand neemt ze meer. ZOUBOW heeft echter geld noodig, om lijfeigenen voor zijne nieuwe Poolsche bezittingen te koopen, en daar hij, de gunsteling, geld behoeft, heeft de keizerin een ander middel bedacht, om hare Russen te bedriegen en haren gunsteling te verrijken. Zij heeft bankbilletten uitgevonden, en daarmede betaalt zij u, die vorderingen op de schatkist hebt en aan de keizerin iets levert of voor haar arbeidt. Met die bankbilletten zult gij echter te gronde gerigt worden! Er is bekend gemaakt, dat deze billetten na verloop van een jaar door de keizerlijke kas zullen worden ingelost, maar aan die belofte zal men niet voldoen, men zal ze in den loop van dit jaar vernietigen. En gij arme, geloovige Russen, gij zijt dan andermaal bedrogen. De finantiën zijn in de war, een staatsbankroet staat voor de deur, en terwijl CATHARINA aan hare gunstelingen millioenen geeft, verhongert het volk."

De keizerin hief woedend de hand op. „Zeg mij, ARKAROW, wie is de schrijver van dit blaadje?" riep zij buiten adem.

„Ik kan dat nog niet met zekerheid zeggen, uwe majesteit, ik heb slechts vermoeden."

„En wat vermoedt gij?"

„Dat dit schandelijke stuk uit Gatschina komt!"

„Van mijnen zoon!" riep de keizerin zegepralend. „Bewijs mij, dat de grootvorst dit gemaakt heeft, dat het op zijn last geschreven is, en Rusland is gered, want nimmer kan een landverrader den troon bestijgen."

„Er zijn nog geene overtuigende bewijzen, uwe majesteit. Ik kan nog geene formele aanklagt doen. Alleen heeft een der kamerdienaars van den grootvorst, die in mijne dienst staat, mij gemeld, dat de grootvorst sedert eenige dagen vele gedrukte papieren in zijn kabinet ontvangen heeft, en dat niemand bij hem binnen komen mogt."

„En gij wist geen sleutel en geene bekwame hand te vinden om die deur te openen?"

„Ja, uwe majesteit, heden nacht vond ik zulk eene hand, maar het kabinet was ledig, en er waren geen papieren te vinden — heden morgen waren zij in Petersburg rondgestrooid. Mijne agenten betrapten eenen man, terwijl hij boven op een huis, dat in aanbouw was, stond en die papieren liet rond waaijen. Zij namen hem gevangen en voerden hem naar de wacht. Het was een lijfeigene van grootvorst PAUL, een zijner meest geliefde rijknechten."

„Men moet dien mensch dwingen, de waarheid te zeggen," riep de keizerin heftig.

„Hij wilde niets bekennen, uwe majesteit."

„De knoet zal hem leeren spreken!"

„Neen, uwe majesteit, deze getrouwe dienaar is niet meer tot spreken te dwingen, want hij heeft zich in de gevangenis opgehangen!"

„Mijn zoon heeft dan zulke getrouwe dienaars, dat zij zelfs voor hem in den dood gaan," zuchtte de keizerin. „Die getrouwheid redde alzoo den grootvorst? Wij kunnen hem niets bewijzen?"

„Heden niet, maar misschien later. Laten wij de verschijning van het tweede vliegende blaadje afwachten. Ik heb den grootvorst met spionnen omringd. Al zijne bedienden heb ik omgekocht, en iederen morgen zal ik van tien verschillende spionnen, die niets van elkanders bestaan weten, mijne berigten ontvangen, omtrent hetgeen de grootvorst gezegd en gedacht heeft."

„Goed, laat ons wachten! Ik beloof u, geduld te zullen hebben; de hemel geve, dat ik eindelijk dien gek, die zich inbeeldt regt op den troon te hebben, van hoogverraad overtuigen kan! PAUL is wel is waar mijn zoon, maar ik ben ook keizerin, en ik moet mijn land zien te bewaren voor het ongeluk, dat het in handen zou vallen van

eenen dwaas, die verwoesten zou, wat ik met moeite heb opgebouwd. Verlaat mij nu, ARKAROW, ik ben vermoeid en heb genoeg gearbeid. Zij reikte met een betooverend lachje hare hand aan den graaf, die deze, op de knieën vallende, aan zijne lippen bragt. Toen stond hij op en vertrok.

CATHARINA bleef met een lagchend gezigt in het midden van het vertrek staan; doch toen de deur gesloten was, veranderde haar gelaat, en zij zonk als vernietigd in haren leuningstoel.

„Overal verraad, overal gevaar," sprak zij tot zich zelve, „en mijn eigen zoon staat mij naar het leven. Hij verlangt naar mijne kroon, naar mijnen troon. Maar bij God! ik zal aan hem niet afstaan, wat mij zoo veel moeite, zoo veel wroeging gekost heeft! Neen, ik ben keizerin en zal dit blijven, zoo lang ik leef! Wee mijnen zoon! Ik haat hem even als zijn' vader, en indien het zijn moest, dan zoude ik met den zoon handelen, gelijk ik met den vader gehandeld heb, zoo..... maar stil, zwijg; geweten!..... zwijg!..... Ik heb de misdaad, die ik beging, uitgewischt door dertig jaren van roem. Ik heb Rusland magtig gemaakt en zijne grenzen uitgebreid. Ik zal....."

„CATHARINA, geliefde keizerin, waar zijt gij?" riep buiten de kleine corridor eene luide stem.

„Dat is ZOUBOW," zeide de keizerin diep ademhalende, „och, POTEMKIN, waarom zijt gij het niet, die uwe CATHARINA roept?

De kleine deur sprong open en ZOUBOW verscheen.

Met uitgebreide armen snelde hij naar de keizerin, viel op zijne knieën en sloeg zijne armen om haar middel, terwijl hij haar lagchend aanstaarde.

„Hoe schoon zijt gij, PLATON," zeide de keizerin, „uw gelaat schittert even als dat van God APOLLO."

„Ik heb mijne keizerin twee overwinningen te berigten," zeide ZOUBOW, de handen der keizerin aan zijne lippen drukkende. „Zoo even is er een courier aangekomen. VALERIAAN ZOUBOW, mijn dappere broeder heeft met uw leger eene schitterende overwinning op de Persen behaald en is het veroverde Derbent zegepralend binnen getrokken."

„Ha, ik dank u, PLATON," zeide CATHARINA, hem eenen gloeijenden kus op het voorhoofd drukkende, „deze tijding

is een millioen waard, en die som moet gij u morgen laten uitbetalen."

„In bankbilletten, lieve CATHARINA?"

„Neen, in geld. Wij zullen ook uwen broeder naar verdienste beloonen."

„Hij is in den slag gewond," zuchtte ZOUBOW. „Ik heb slechts eenige weinige regels van hem ontvangen."

„Nog heden zal mijn chirurgijn naar VALERIAAN ZOUBOW afreizen om hem te verplegen," riep de keizerin. „Een courier zal hem vergezellen, om aan mijnen dapperen VALERIAAN het St. Andreas-kruis, den titel van generaal-en-chef en honderd millioen roebels, ter bestrijding van de kosten zijner herstelling, over te brengen."

„Honderd millioen roebels is een schitterend geschenk," zeide ZOUBOW peinzend, „maar ik geloof niet, dat zij mijnen armen broeder aan de wanhoop zullen kunnen ontrukken, die hem aanspoorde, om den dood op het slagveld te zoeken."

„Heeft mijn dappere VALERIAAN verdriet, en kan ik, zijne keizerin, hem niet helpen?"

„Dat kunt gij doen, als gij wilt."

„Welnu, ik wil het. Zeg mij, wat het is, PLATON! Waarom treurt de broeder van mijnen gunsteling?"

PLATON ZOUBOW drukte zijne armen vaster om haar middel en haar met eene uitdrukking van onuitsprekelijke hartelijkheid aanziende, bedekte hij hare handen met kussen. „Mijn arme broeder," fluisterde hij, „heeft groote, zeer groote schulden gemaakt, en zijne schuldeischers brengen hem tot wanhoop."

„O, slechts schulden," zeide CATHARINA de schouders ophalende. „Wij zullen die betalen, dat is alles!"

„Maar ik zeide u reeds, lieve CATHARINA, dat zijne schulden zeer groot zijn."

„Ik zal ze betalen. Hoe groot is de som?"

„Hij heeft mij geschreven, dat zijne schuld vijf honderd millioen roebels bedraagt."

„Vijfhonderd millioen!" riep de keizerin verschrikt. „Dat is veel, zeer veel — maar VALERIAAN ZOUBOW heeft Derbent voor mij veroverd, en dat is meer waard dan ellendig geld. Neen, mijn PLATON, zie mij niet langer zoo treurig aan. De courier zal mijnen generaal geen honderd, maar zes honderd

millioen roebels brengen. Hij moet echter tevreden zijn, die in bankbilletten te ontvangen."

„Gij zijt een engel van grootmoedigheid en goedheid;" riep ZOUBOW, de keizerin hartstogtelijk in de armen drukkende. „Ik dank u, lieve CATHARINA. En hoor nu, geliefde, de tweede overwinning die ik u heb mede te deelen, uwe overwinning op de diplomatie, uwe overwinning in de toekomst. Zie mij aan, CATHARINA, opdat ik in uwe hemelsche oogen uwe vreugde lezen kan. Er is een tweede courier aangekomen. De koning van Zweden is te Kroonstad aan wal gestapt en zal nog heden te Petersburg komen.

De keizerin sprong van haren leuningstoel op, en de vreugde schitterde op haar gelaat. „De koning van Zweden komt!" riep zij uit. „Gij hebt gelijk, ZOUBOW, dat is eene tweede overwinning. Nu is Zweden mijn!"

VI.

DE EERSTE ONTMOETING.

De groote van goud en spiegelglas schitterende zalen van het keizerlijke paleis waren geopend. De geheele hofstoet der keizerin was er bijeen, en de keizerin, omgeven door hare familie en de grootwaardigheid-bekleeders des rijks, had zich op den gouden troonzetel onder eenen hemel van purperrood fluweel neêrgezet. Aan hare regterhand stond haar zoon, de grootvorst PAUL, met een somber gelaat, aan hare linkerhand de beide zonen van den troonopvolger, ALEXANDER en CONSTANTIJN, die de oogen nieuwsgierig op de groote nog gesloten vleugeldeuren gevestigd hielden. Slechts de echtgenoot van den grootvorst was tegenwoordig; de jonge grootvorstinnen moesten, op uitdrukkelijk bevel der keizerin, in hare vertrekken blijven, tot de czarin haar liet roepen. Het gelaat van CATHARINA schitterde van geluk. In deze oogenblikken scheen zij niet de oude matrone van meer dan zestig, maar de krachtvolle vrouw van dertig jaren, die niet alleen als keizerin, maar ook als vrouw in staat was, de harten der mannen te boeijen. Misschien wist CATHARINA dit en vestigden zich daarom hare blikken bij voortduring op ZOUBOW, die in een schitterend uniform, met ridderorden versierd, digt bij den troon naast de jonge grootvorsten stond. CATHARINA boog het hoofd naar haren gunsteling. „Aan u," zeide zij

zacht, „dank ik dit uur, want gij vestigdet mijne aandacht op Zweden en overtuigdet mij, dat het huwelijk van de grootvorstin met den koning mogelijk was. Nu staan wij aan het doel, en uwe keizerin dankt u. Ik benoem u tot mijn' gevolmagtigde, om met de Zweedsche afgezanten over het huwelijks-contract te onderhandelen; wat gij besluit, zal mij goed zijn, wat gij belooft, zal ik vervullen. Maar stil, daar komen zij, de deuren worden geopend. Het oogenblik is voor Rusland aangebroken, om een koningrijk te veroveren!"

CATHARINA nam met hare oogen van haren gunsteling afscheid en rigtte hare blikken naar de vleugeldeuren, die geopend werden, en op wier drempel de keizerlijke opperceremoniemeester met den gouden staf in de hand verscheen.

Met langzame, deftige schreden naderde hij den troon, en de eene knie buigende, zeide hij met luider stem: „uwe majesteit, graaf VAN DER HAGA en graaf VAN WASA zijn van Zweden gekomen, om aan de verhevene keizerin van Rusland hunne hulde te brengen, en zij verzoeken uwe majesteit om een gehoor."

„Zeg den graaf VAN DER HAGA en zijnen oom graaf VAN WASA dat zij hartelijk welkom zijn, en dat ik hun verzoek binnen te treden," zeide de keizerin.

De opperceremoniemeester stond op en ging weder naar de beide vleugeldeuren, die hij wijd opende. Aller blikken waren op de deur gevestigd en op den jongen man, die in de zaal trad. Het was een jongeling van naauwelijks achttien jaren, die met eene fiere houding den troon naderde.

Toen hij nog eenige schreden van de keizerin verwijderd was, steeg deze de beide trappen, die naar den troonzetel voerden, af en ging den jongen man vriendelijk lagchende te gemoet.

„Ik heet den graaf VAN DER HAGA niet alleen met mijnen mond, maar ook met mijn hart welkom," zeide de keizerin, terwijl zij den jongeling de hand bood.

Hij boog even en met veel bevalligheid de knie en wilde de aangebodene hand aan de lippen drukken.

„Neen," riep zij levendig, „ik zal nimmer vergeten, dat de graaf VAN DER HAGA een koning is."

„Welnu," zeide GUSTAAF ADOLF lagchende, „als uwe majesteit als keizerin mij niet vergunnen wil, haar de hand te

kussen, zoo vergunne zij mij haar de hand te kussen als eene dame, die ik even veel eerbied als toegenegenheid toedraag." Hij boog zich voorover en drukte een vurigen kus op de hand der keizerin. „En nu," zeide hij, „veroorlove uwe majesteit mij, haar mijnen oom, den graaf VAN WASA, voor te stellen."

Hij wees met de hand op de kleine, gedrongene gestalte van den heer, die achter hem stond, en trad een weinig ter zijde, ten einde den graaf gelegenheid te geven om voor de keizerin eene diepe, eerbiedige buiging te maken.

CATHARINA zag hem met een spotachtig lachje aan en reikte hem langzaam en aarzelend de hand.

„Graaf VAN WASA," zeide CATHARINA op nadrukkelijken toon, „ik zal trachten te vergeten, dat de graaf VAN WASA vroeger de hertog VAN SÖDERMANLAND was."

„Ook ik zal het verledene trachten te vergeten, uwe majesteit," antwoordde de hertog. „Al de wolken, die tusschen Zweden en Rusland waren opgekomen, zijn weggevaagd en de lucht is helder boven ons, die gekomen zijn, om onze hulde aan de edele keizerin te brengen."

„Ja, de hemel schittert in onbenevelden glans boven mijn hoofd, nu ik het geluk heb den koning van Zweden aan mijn hof te zien," zeide CATHARINA. „En nu, graaf VAN DER HAGA, zal ik u al de sterren wijzen, die aan mijnen hemel schitteren. Deze zijn mijne beide kleinzonen, de grootvorsten ALEXANDER en CONSTANTIJN. Nadert mijne kinderen, omhelst den graaf en smeekt hem om zijne vriendschap!"

De beide grootvorsten naderden den koning, die hun haastig te gemoet ging en hartelijk omarmde.

„Ik ben hier gekomen met een hart, waarin plaats is voor liefde en vriendschap," zeide de koning, „en ik bied u beiden eene plaats in mijn hart aan."

„Ik zal trachten mij dat geluk waardig te maken," zeide de grootvorst ALEXANDER hartelijk. Tot heden was ik uw bewonderaar, het zal van uwe majesteit afhangen, of zij mij later hare vriendschap zal waardig keuren."

„Het is mij niet gegeven, heer graaf VAN DER HAGA, mij van zulke vleijende woorden te bedienen, als mijn broeder CONSTANTIJN. Ik zeg slechts, dat gij mij bevalt, en dat ik hoop, ook u niet te mishagen. Zoo dit echter ongelukkig het geval mogt zijn, dan moet gij dat niet aan mij wijten maar

aan den goeden God, die mij geschapen, en aan mijne grootmoeder, die mij opgevoed heeft."

De keizerin lachte. „Zie eens welk een intriguant," zeide zij, „hij wil den goeden God en de keizerin verantwoordelijk stellen voor zijne gebreken en zelf een engel van onschuld schijnen."

„En zie hier den vader dezer beide jonge mannen," zeide eene ruwe stem, „die helaas! door zijne moeder de keizerin over het hoofd gezien wordt en de eer niet waardig schijnt, om aan uwe majesteit voorgesteld te worden. Ik stel alzoo mij zelven voor, en reik u mijne hand, om u aan mijne gemalin, de grootvorstin voor te kunnen stellen."

CATHARINA zag hem zuchtende na en zich tot ZOUBOW wendende, zeide zij: „ik spreek van de sterren aan mijnen hemel, PLATON, maar mijn zoon staat aan dien hemel als een nevelvlek."

„De kracht uwer oogen zal echter die vlek doen verdwijnen," antwoordde ZOUBOW zacht.

Een trotsche glimlach kwam op het gelaat van CATHARINA, en zij wendde zich weder tot den jongen koning, die haar naderde, terwijl de grootvorstin met den hertog VAN SÖDERMANLAND sprak.

„Ik wilde u de sterren aan mijnen hemel toonen, sire, en gij zult u ongetwijfeld verwonderen, dat die zoo weinige in getal zijn."

„Mevrouw," zeide de koning, zich even buigende, „sedert ik tegenover uwe majesteit sta, verwonder ik mij over niets, maar ik bewonder! Gij hebt mij eenen hemel getoond, en ik ontdekte daaraan eene zon, zoo schitterend, dat mijne oogen er door verblind zijn."

„Ik zal u echter toonen, dat er in mijnen hemel nog eenige schoone engelen wonen," zeide CATHARINA vrolijk. „Ja heer graaf, gij hebt de sterren gezien, nu zult gij ook kennis maken met de engelen. Ga, opperhofmeesteres, en verzoek de drie grootvorstinnen, hier te komen."

De opperhofmeesteres boog zich en ging naar de kleine deur. De keizerin wendde zich weder tot den koning.

„Ik zal de vrijheid nemen, sire, u een raadsel op te geven. Van de drie grootvorstinnen, die zullen binnen komen, zijn er twee de echtgenooten mijner kleinzonen en de derde is hunne

zuster, mijne kleindochter ALEXANDRINA. Gij kent immers geene dier drie dames?"

„Neen uwe majesteit," zeide de koning lagchende, „dewijl ik tot heden toe nooit in den hemel geweest ben, heb ik ook nog nooit de vreugde mogen smaken, om de engelen van aangezigt tot aangezigt te zien."

„O, gij weet zeer goed antwoord te geven, sire," zeide CATHARINA vrolijk, „en ik twijfel niet, of gij zult mijn raadsel oplossen. Zie, daar komt mijn raadsel aan!"

Zij wees naar de deur, die weder geopend was, en op den drempel stonden drie jeugdige, schoone vrouwen.

„Sire," zeide de keizerin op de groep wijzende, „hier zijn mijne drie engelen. Raad nu eens, wie van deze drie mijne kleindochter ALEXANDRINA is. Wij geven u vijf minuten tijd, om u te bedenken."

De koning zweeg en zag lagchend naar de drie grootvorstinnen. Thans bleef zijn blik op de middelste der drie dames rusten, terwijl een hoog rood haar gelaat bedekte.

„Vergunt uwe majesteit mij, de grootvorstin ALEXANDRINA te begroeten?" vroeg hij snel.

»Ik vergun u zelfs, haar de hand te kussen. Ga!"

De koning boog voor de keizerin en ging langzaam door de zaal. Er heerschte eene doodsche stilte. Aller blikken waren op den koning gevestigd en dan weder op de drie grootvorstinnen, die bevend en blozend de nadering van den jongen koning afwachtten. Zelfs het hart van CATHARINA klopte sneller, en toen de koning voor de grootvorstinnen stond en voor haar boog, deed de keizerin eenige schreden vooruit.

Nadat de koning eene buiging gemaakt had, trad hij nader bij, en zich diep voor de middelste der dames buigende, zeide hij: „ik verzoek de grootvorstin ALEXANDRINA mij allergenadigst te vergunnen, haar de hand te kussen."

De keizerin gaf een kreet van blijdschap. Met oogen, schitterend van vreugde, zag zij naar het jonge meisje, dat hare hand bevende in die van den jongen man legde, die deze hartstogtelijk aan zijne lippen drukte.

„Gij hebt inderdaad mijn raadsel opgelost, graaf VAN DER HAGA," zeide de keizerin, die zich naar het jeugdige paar begeven had. Tot loon daarvoor vergun ik u, heden avond

met mijne kleindochter het bal te openen en voor den geheelen avond haar cavalier te blijven. Doch nu verzoek ik u mij den arm te geven. Wij zullen in de eetzaal gaan, want het is een goed oud-Russisch gebruik, dat men met zijne nieuwe vrienden zijn brood en zout deelt, ten teeken van eene nieuw aangeknoopte vriendschap. Welaan, sire, het zout en brood wachten ons!"

VII.

INTRIGUES.

Gedurende veertien dagen volgde aan het hof van Petersburg het eene feest op het andere.

Iedereen sprak van de aanstaande verloving van den koning van Zweden met de grootvorstin ALEXANDRINA. Men bepaalde reeds den dag, waarop de feestelijke verloving zou plaats hebben; men wist, dat het aan ZOUBOW was opgedragen, om met den Zweedschen gezant, graaf VON STEDING het huwelijks-contract te sluiten.

Dit alles was geen ijdel hofgeklap. Het was waarheid, CATHARINA stond aan het doel harer wenschen. Het plan, dat zij met zooveel moeite had ontworpen, zou gelukken, de onderhandelaars waren het op alle punten van het huwelijks-contract eens. Omtrent één artikel echter waren ZOUBOW en de Zweedsche gezant niet van dezelfde gedachten; het betrof de geloofsbelijdenis der aanstaande koningin van Zweden. De grondwet van Zweden eischte, dat de echtgenoot des konings de godsdienst van den staat beleed. Ook de Russische wet eischte zulks, en nog nooit had eene vorstin den troon van Rusland bestegen, of zij had tot de Grieksche kerk moeten overgaan. Zweden vorderde denzelfden eerbied voor zijne godsdienst. Zweden wilde geene andere dan eene Luthersche vorstin op den troon hebben.

„Ik verkies niet, dat eene dochter van Rusland zich schikken zal naar de wetten van een ander rijk," sprak de keizerin met vlammende oogen tot ZOUBOW, die haar in den vroegen morgen een bezoek in haar kabinet bragt. „Mijne plannen eischen, dat eene echte Russin op den troon van Zweden zit, dat de Grieksche godsdienst aldaar eene kerk bezit, en dat mijne dochter vergezeld wordt door priesters en kapelanen, die in staat zijn, de belangen van ons rijk en

van onze kerk in dat land te bevorderen. ALEXANDRINA mag haar geloof niet verzaken, wij moeten veeleer alle middelen beproeven, om den jongen koning te bewegen, dat hij onze wenschen inwilligt en aan zijne echtgenoot vergunt om aan haar geloof getrouw te blijven."

„Dat zal, naar ik denk, geene zwarigheid opleveren," antwoordde ZOUBOW, „want de koning is zeer verliefd op de schoone bruid, die gij hem gegeven hebt, en gij weet wel, lieve CATHARINA, wij verliefden hebben nooit de kracht om aan de vrouw die wij beminnen iets te weigeren, al wisten wij ook, dat die liefde ons den dood zou berokkenen."

Hij sloeg zijne armen hartstogtelijk om den hals der keizerin en drukte een' vurigen kus op haar voorhoofd.

„Verliefde gek," zeide CATHARINA, hem zacht terug stootende. „Laten wij over ernstigere zaken spreken, PLATON. Heden moeten wij deze zaak in orde brengen, want ik heb den dag van overmorgen voor het verlovingsfeest bestemd. Deze onzekerheid hindert mij, en ik wilde bepaald weten of wij ons doel zullen bereiken."

„Twijfel er niet aan, keizerin, gij zult uw doel bereiken," zeide ZOUBOW vleijend. „Zweden zal u toebehooren, want niets kan aan uwe blikken weerstand bieden. Ik zal nog eens naar graaf STEDING rijden en met hem dat artikel bespreken. Hij had er heden morgen een gesprek met den koning over en wij zullen van hem vernemen, wat de jeugdige verliefde denkt en begeert. Ik zal ook nog eens met ARMFELT spreken. Hij is onze zaak geheel toegedaan, en gij hebt aan hem eenen getrouwen dienaar."

„Ga naar STEDING," zeide de keizerin levendig, „maar zend ARMFELT hier. Ik wil zelve met hem spreken en zijnen raad inwinnen."

„Alsof mijne CATHARINA van iemand ter wereld raad noodig heeft, alsof hare wijsheid niet alles weet te doorgronden," zeide ZOUBOW de schouders ophalende. „Ik ga echter uwe bevelen volbrengen, en binnen vijf minuten zal ARMFELT bij u zijn, want toevallig is hij in mijne woning."

Hij gaf de keizerin eenen hartelijken afscheidskus, doch terwijl hij snel den trap afging, zuchtte hij diep en zeide zacht: „mijn God, welk eene marteling is het toch, om voor minnaar dezer vrouw, die mijne grootmoeder zijn kon, te spelen!"

Een kwartier later trad ARMFELT in het kabinet der keizerin. CATHARINA, vermoeid van al de feesten, afgemat van den dwang, dien zij zich had moeten opleggen, om jeugdig te schijnen, lag op den divan, met het hoofd in 't kussen. Zij groette den binnentredende slechts met de hand.

„Kom hier, generaal," zeide zij, „kom digt bij mij, opdat ik in uw gelaat zien kan; want ik houd er van, hen, met wie ik spreek, aan te zien. Woorden bedriegen dikwijls, maar het gelaat spreekt de waarheid."

„Uwe majesteit zal, hoop ik, bevinden, dat mijne woorden met mijn gelaat overeenstemmen," zeide ARMFELT bedaard.

„Men zegt mij, dat ik op u rekenen kan," riep CATHARINA, hare oogen op hem vestigende.

„Getrouw te zijn is geene deugd, maar slechts een pligt, en ik verdien geen lof, omdat ik mijnen pligt doe."

„Waarlijk, gij weet even goed te antwoorden als uw jonge koning," zeide CATHARINA.

„Koning GUSTAAF ADOLF van Zweden is mijn koning niet meer, uwe majesteit, ik ben de onderdaan uwer majesteit."

„En ik zal u bewijzen dat ik vertrouwen in mijnen nieuwen onderdaan stel! Gij zult mij uwen raad en bijstand verleenen."

„Al mijne krachten zijn ten dienst uwer majesteit."

„Zeg mij dan vooreerst openhartig: wat denkt gij van den koning van Zweden?"

„Ik houd hem voor een' jongen, beminnenswaardigen man, die slechts ééne eigenschap mist, om volmaakt genaamd te kunnen worden."

„Welke eigenschap?"

„De zelfstandigheid, uwe majesteit. De jonge koning is aan afhankelijkheid gewoon, hij zal zich steeds door anderen laten leiden."

„Dan zal het van het hoogste belang zijn, om aan dien bewegelijken stam een' krachtigen steun te geven," zeide de keizerin vrolijk.

„Zeker, uwe majesteit, dat is de hoofdzaak. Men moet trachten, den koning, zoodra hij meerderjarig is, een' beteren steun te geven, dan de hertog VAN SÖDERMANLAND is. De

regent heeft Zweden op den rand van het verderf gebragt, er moet eene krachtige hand zijn, om den koning en zijn land daarvan terug te voeren."

„En wat noemt gij den rand van het verderf voor Zweden? Verklaar mij dat!" zeide CATHARINA.

„Ik noem het een ongeluk voor Zweden, dat de regent het van zijnen natuurlijken vriend heeft afgetrokken en het met zijnen vijand verbinden wil. De natuurlijke vriend van Zweden is Rusland, zijne natuurlijke vijanden zijn Engeland, Denemarken en Frankrijk. Alleen met zijnen buurman kan men een krachtig verbond sluiten, maar, als men dien tot vijand maakt en zijne vrienden in de verte zoekt, dan zal de naburige vijand, indien hij magtig is, zijnen nabuur overwinnen, voor dat zijne verwijderde vrienden er aan denken, hem hulp te bieden. Het is daarom een groote staatkundige misslag, dat de hertog de Engelschen, Denen, Franschen en Hollanders tot Zwedens bondgenooten maakt, om zich alzoo te beschermen tegen Rusland, in plaats van zich met die mogendheid te vereenigen, ten einde daardoor Engeland te overwinnen en de Noordzee te veroveren."

„Ha! ik bemerk dat wij elkander verstaan," hernam CATHARINA. „Gij erkent, dat het Zwedens belang is, bondgenoot van Rusland te zijn."

„Om later de onderdaan van Rusland en eene Russische provincie te worden."

CATHARINA zag hem met vlammende blikken aan.

„Gij hebt gelijk, zoo zal, zoo moet het zijn! Rusland heeft zijne voeten op de Zwarte zee gezet, het moet met zijne borst tegen de Oostzee rusten en met zijne magtige armen de Noordzee beheerschen."

„Zweden heeft de natuurlijke bestemming, om aan Rusland te behooren."

„Zoo is het, en dewijl Rusland geen kreupele zijn kan, verlangt het naar zijnen arm," riep CATHARINA verheugd. „Maar hoe zal men dien verkrijgen?"

„Men verzoekt Zweden om zijne hand, en dan neemt men later den arm," zeide ARMFELT lagchend. „Men biedt de hand aan van de schoone grootvorstin ALEXANDRINA, en men geeft haar krachtige en verstandige vrienden mede, die sterk genoeg zijn, om den arm te grijpen."

„Gij zijt een scherpzinnig diplomaat, en ik bemerk, dat gij onze plannen doorzien hebt," zeide CATHARINA. „Derhalve geene achterhoudendheid meer! Ja, dat is mijn plan, ja, ALEXANDRINA zal de bemiddelaarster zijn tusschen Rusland en Zweden; zij zal den grondsteen leggen voor het gebouw, dat ik in Zweden wil optrekken; zij zal de heraut zijn, die aan Zweden de nadering van Rusland aankondigt. Daarom is het noodzakelijk, dat de koningin van Zweden eene Russische prinses blijft, dat zij Zweden aan de opperheerschappij van Rusland gewent en de eerste Grieksche kerk in Zweden bouwt."

„De grondwet van Zweden eischt evenwel, dat de vorsten en vorstinnen tot de godsdienst des lands overgaan."

„Men moet die wet vernietigen," zeide de keizerin ongeduldig.

„Men moet haar ten minste zien te ontduiken," zeide ARMFELT bedaard.

De keizerin zuchtte en vestigde hare oogen op het kalme, lagchende gelaat van ARMFELT. „Dat is een goede raad, dien gij mij geeft," zeide zij, „men moet de wet zien te ontduiken. Maar hoe kan men dit het geschikst doen?"

„Men moet van den koning zien te verkrijgen, dat hij niet aandringt op eene openlijke geloofsverandering der prinses. Men moet hem zeggen, dat dit in stilte plaats zal vinden, en dat men dit zoo lang voor de dweepzieke Russen verzwijgen zal, tot de jonge koningin naar haar nieuw vaderland is afgereisd. De koning bemint zijne bruid, en de belofte, dat de grootvorstin in schijn tot de Luthersche kerk zal overgaan, zal hem voldoende zijn."

„En men laat het dan bij de belofte," riep CATHARINA uit.

„Men moet alsdan den jongen koning doen begrijpen, dat het veel eervoller voor zijne gemalin is, als zij er niet in bewilligt, om van godsdienst te veranderen, en dat het beter is, deze zaak zoo min mogelijk in het huwelijks-contract aan te roeren."

„Ik verlang integendeel, dat deze zaak in het contract opgenomen wordt," zeide CATHARINA levendig. „Ik wil bepaald hebben, dat de grootvorstin ALEXANDRINA hare eigene kapel en priesters en de vrije uitoefening harer godsdienst behouden zal."

„Om zulks te verkrijgen, moet men de voorzigtigheid gebruiken deze paragraaf eerst dan in het contract te plaatsen, wanneer de koning niet meer in staat is, haar door te halen. Vorst ZOUBOW heeft mij gezegd, dat de beide gevolmagtigden morgen aan den koning het ontwerp-contract ter goedkeuring zullen voorleggen. Men laat alzoo uit het ontwerp de bedoelde clausule weg; als de koning het heeft goedgekeurd, schrijft men het in het contract, en" — —

„En dan," viel de keizerin hem levendig in de rede, „dan legt men den koning eerst zeer laat, kort voor de openlijke verlovings-feesten het contract ter onderteekening voor, zoo dat hij geen tijd heeft, het nog eenmaal te lezen. Dat wilt gij toch zeggen."

„Ja uwe majesteit zoo is het."

„Ik keur uw plan goed en geloof, dat het gelukken zal. Ik dank u, generaal. Gij zijt inderdaad een getrouw en verstandig raadgever, ik zal u naar verdienste beloonen. Doch eerst moeten wij ons doel bereikt hebben en gij zult mij daarin behulpzaam zijn. Ik draag u op, generaal VAN ARMFELT, om naar den koning te gaan en zijn gemoed zóó te stemmen, dat hij niet op de openlijke verandering van geloof aandringt. Gij bezat het vertrouwen en de vriendschap des vaders, en zulks verschaft u ook die van den zoon."

„Ik dank uwe majesteit voor de mij geschonkene onderscheiding. Het plan is echter onuitvoerbaar. De koning ontvangt mij niet. Dagelijks heb ik om eene audientie verzocht, maar steeds ontving ik ten antwoord, dat hij voor mij niet te spreken was. Ik heb hem geschreven, maar hij heeft mij den brief terug gezonden, met het berigt, dat hij van mij geene brieven ontving. Ik ben des morgens naar de audientie-zaal in het gezantsschaps-hotel gegaan, om mij ten minste aan den koning voor te stellen, maar de wachten wezen mij terug, zeggende, dat het uitdrukkelijk bevel des konings was, mij niet in de zaal te laten."

„De haat van den hertog VAN SÖDERMANLAND is alzoo nog steeds levendig," zeide de keizerin peinzend. „Gij denkt immers, dat dit alles komt door den regent, die u tot elken prijs van den koning wil verwijderd houden, dewijl hij uwen invloed op hem vreest."

„Het is mogelijk, dat de regent er de schuld van is, maar het kan ook zijn, dat de koning mij niet genegen is en mij daarom niet spreken wil. De jonge koning is een vurig patriot, en hij houdt mij voor een renegaat."

„Ik zal u in de gelegenheid stellen, den koning zonder getuigen te spreken," zeide de keizerin snel. „Ik heb den koning beloofd, hem de brieven te zenden, die zijn edele vader eenmaal over het huwelijk van zijnen zoon met mijne kleindochter geschreven heeft. Ik heb den koning intusschen tevens te kennen gegeven, dat die brieven mij zoo dierbaar waren, dat ik ze aanstonds weder terug verlangde en dat ik eenen kamerheer zenden zou, die de brieven eigenhandig aan den koning geven en zóo lang wachten moest, tot dat zij gelezen waren. Ik zend u met die brieven naar den koning en dewijl ik gezegd heb, dat ik die brieven door een' mijner kamerheeren zenden zou, benoem ik u bij deze tot mijnen kamerheer. Nog heden zal men u uwe aanstelling zenden. Hier is het paket. Ik zelve heb deze brieven heden morgen uitgezocht en in het paket gedaan. Zie, er staat reeds op: „door den brenger eigenhandig aan den koning te geven." Gij zijt alzoo de overbrenger. Dit pakje zal de talisman zijn, die voor u de deuren van het koninklijk kabinet opent."

Baron ARMFELT nam het pakje en drukte eenen eerbiedigen kus op de hand der keizerin.

„Ga nu, mijnheer de kamerheer," zeide de keizerin. „Breng aan den koning van Zweden mijnen groet en zeg hem, dat de keizerin van Rusland hem even hartelijk lief heeft als hare kleindochter ALEXANDRINA."

„God zij geloofd," sprak ARMFELT bij zich zelven, toen hij met haastige schreden het keizerlijk paleis verliet en in zijn rijtuig klom, dat hem naar het Zweedsche gezantschaps-hôtel brengen moest, „God zij geloofd, ik heb mijn doel bereikt, ik heb mij den weg gebaand, om den koning te kunnen naderen. Ik ken de plannen van Rusland en ik zal den koning bewijzen, dat ik, zoo als de keizerin zeide, inderdaad een getrouw dienaar ben. De koning heeft aan den Zweedschen baron ARMFELT eene audientie geweigerd, hij zal die aan den keizerlijken kamerheer toestaan."

VIII.

HET TESTAMENT VAN GUSTAAF DEN DERDEN.

Koning GUSTAAF ADOLF was alleen in zijn kabinet. Hij had zoo even eene laatste zamenkomst gehad met graaf REDING en vorst ZOUBOW, en op de vraag van dezen, of hij verlangde, dat de grootvorstin openlijk tot de Lutersche godsdienst overging, had de koning geantwoord, dat hij zulk een offer niet verlangde en dat het genoeg was als de verandering van godsdienst van de grootvorstin in stilte plaats greep.

Hierover dacht de koning na, nu hij alleen was, terwijl hij zijnen blik gevestigd hield op het miniatuur-portret van de grootvorstin ALEXANDRINA.

„Zij is schoon," dacht de jonge koning, het portret beschouwende, „ja mijne ALEXANDRINA is schoon en even verstandig als schoon. O, mijne Zweden zullen haar beminnen, even als ik haar bemin. Ja, ik bemin haar — maar wat is er?" vroeg de koning, toen een lakkei zacht de deur opende.

„Sire," zeide de lakkei eerbiedig. „Er is een heer, die uwe majesteit dringend verlangt te spreken."

„Welke heer? Toch niet weder baron VAN ARMFELT?"

„Ik ken den baron VAN ARMFELT niet, sire. De heer echter, die in de voorzaal is, komt van hare majesteit de keizerin."

„Ha, van de keizerin!" riep de koning levendig uit „Wat wil hij?"

„Hij heeft mij bevolen uwe majesteit te berigten: de kamerheer der keizerin brengt het bewuste paket en heeft in last, het eigenhandig aan uwe majesteit te geven."

„Ik weet het, ik weet het," zeide de koning haastig. Open de deuren, laat den kamerheer der keizerin binnen, en geef bevel, dat niemand mag binnen komen, zoo lang hij er is. De lakkei keerde naar de voorzaal terug, de jonge koning verborg het portret der grootvorstin, en haastig opstaande, om den gezant der keizerin te gemoet te gaan, zeide hij: „de brieven! Ik zal eindelijk de brieven van mijnen dierbaren vader lezen. Ik zal zien, dat hij mijn huwelijk met de grootvorstin gewenscht heeft, dat zijn zegen daarop rust. O hoe verlangt mijn hart naar die brieven!"

De kamerheer der keizerin trad het vertrek binnen en

maakte voor den koning eene diepe, ceremonieele buiging. De lakkei sloot de deur, en de koning en de kamerheer waren nu alleen.

„Gij brengt mij de brieven van mijnen vader?" vroeg de koning snel, zonder den kamerheer aan te zien.

„Ja, sire, ik breng u deze brieven," zeide de kamerheer, maar op de vraag, die de koning hem in het Fransch gedaan had, gaf hij in het Zweedsch antwoord.

De koning schrikte en hief het hoofd op, om den brenger aan te zien.

„Baron ARMFELT," riep hij hevig, en zijn gelaat werd rood van toorn.

„Ja, baron ARMFELT, die eindelijk zoo gelukkig is, zijnen koning te zien en hem zijne hulde te brengen," zeide ARMFELT levendig.

De koning trad eenige schreden terug. »Heeft men u niet gezegd, dat ik u niet spreken wilde?" vroeg hij.

„Ja," zeide ARMFELT zacht, „men heeft mij dit gezegd, maar ik heb het niet geloofd. Ik dacht, dat zulk een gestreng bevel niet van mijnen genadigen koning, maar van den hertog VAN SÖDERMANLAND uitgegaan was."

„Daarin hebt gij u vergist," antwoordde de koning barsch. „Ik zelf gaf dat bevel. Ik wilde geen verrader en renegaat spreken."

„Mijne vijanden hebben alzoo den zegen op mij behaald," zeide ARMFELT treurig. „Zij hebben mij het vertrouwen van den koning ontnomen en mij als eenen trouwelooze en verrader afgeschilderd."

„En dat gij het zijt, bewijst de titel, waaronder gij hier komt. Gij zijt kamerheer der keizerin van Rusland, dat wil zeggen: gij hebt uw vaderland, uwe godsdienst, uwen koning afgezworen, gij hebt het vaandel verlaten, waaraan gij eenmaal trouw hebt beloofd, gij hebt uwen God verloochend, gij zijt Rus geworden. Ik, die eene Russische prinses huwen zal, weiger aan de Russen mijne achting niet, mijnheer, maar die Russen moeten geene verraders, geene moordenaars zijn."

»Uwe majesteit gelooft derhalve aan die ellendige beschuldiging van den hertog VAN SÖDERMANLAND! Gij gelooft, dat ik zoo eerloos en laag zou kunnen zijn, om mij aan het hoofd

te stellen van een aanslag tegen het leven van den regent van Zweden?"

„Ik geloof het, omdat de regent u heeft beschuldigd, zonder gij u trachttet te regtvaardigen; ik geloof het, omdat ik den Zweedschen baron ARMFELT, dien ik als gezant naar Napels zond, hier te Petersburg, als Russisch generaal en kamerheer der keizerin terug vind, zonder dat ik hem uit mijne dienst ontsloeg, en zonder dat hij zich van de tegen hem ingebragte beschuldigingen gezuiverd heeft. Waart gij onschuldig geweest, dan zoudt gij naar Zweden gekomen zijn, om u te regtvaardigen."

„En om de moordenaars in handen te vallen, die de hertog VAN SÖNDERMANLAND op mij afzond, de moordenaars, die ik te Napels slechts door de vlugt ontkomen kon, maar die ik in Stokholm niet had kunnen ontvlugten; want de hertog haat mij, omdat hij mij vreest, hij moet mij vernietigen, omdat ik gevaarlijk voor hem ben, omdat ik zijne geheimen ken. Ik ben zijn levend geweten, en door mij te dooden, wil hij zijn geweten dooden."

„In plaats van u te verdedigen, beschuldigt gij," zeide de koning verachtelijk. „Genoeg, mijnheer. Gij zijt hier gekomen als kamerheer der keizerin, die mij uit naam zijner gebiedster eene boodschap brengen moet. Welnu, doe uwe boodschap en vertrek dan!"

„Neen, sire, ik ben hier gekomen als de getrouwe dienaar van mijnen koning," zeide ARMFELT op zoo hartelijken toon, dat de koning er door getroffen werd. „Ik ben hier gekomen als een man, dien koning GUSTAAF de derde met zijne vriendschap vereerde, dien hij zoo zeer vertrouwde, dat hij hem tot regentschaps-raad benoemde. Deze brieven, sire, hebben mij de deuren geopend, die gij voor mij gesloten hieldt. Bij den edelen en dierbaren naam uws vaders, bij de nagedachtenis van den ongelukkigen koning, wiens dood nog niet gewroken is, wiens moordenaar ik ken, en die mij wil vernietigen, omdat hij mij vreest, eisch ik van den zoon van mijnen koninklijken vriend, dat hij mijne regtvaardiging aanhoore."

„Welnu," zeide de jonge koning hevig aangedaan, „ik luister. Zoek u te regtvaardigen!"

Hij zette zich op den divan en gaf ARMFELT een

wenk, om op de tegen over hem staande tabouret plaats te nemen.

„Sire," zeide ARMFELT, „gij hebt mij beschuldigd. Gij hebt mij een verrader en moordenaar genoemd. Vergun mij, dat ik op de eerste beschuldiging eerst dan antwoord, als ik uwe majesteit zal overtuigd hebben, dat ik geen moordenaar ben, eerst dan, als uw grootmoedig hart mij regt heeft laten wedervaren, en uwe majesteit erkend heeft, dat hij, die den koning tot aan zijn laatste levensuur bemind heeft, niet zoo laag zinken kan, om zijne handen met eenen moord te bezoedelen. O sire, stel vertrouwen in mij, al ware het slechts, omdat uw vader mij bemind heeft."

„Het is waar," zeide GUSTAAF ADOLF peinzend, „mijn vader heeft u zeer bemind, en ofschoon men mij gedurende de ongelukkige dagen, die zijnen dood voorafgingen, verre van hem verwijderd hield, omdat men zeide, dat de minste aandoening zijnen dood zoude verhaasten, ofschoon men mij die zes vreeselijke dagen bijna als een gevangene behandelde, zoo heb ik toch vernomen, dat gij tot het laatste oogenblik bij mijnen vader geweest zijt, en dat hij in uwe armen den laatsten adem heeft uitgeblazen. „Ja," ging de koning voort, zich steeds meer aan zijne herinneringen overgevende, „ja, men heeft mij dat verhaald; ofschoon men mij onkundig gehouden heeft van al, wat in die ongelukkige dagen is voorgevallen, heb ik het toch vernomen en mij dikwijls met verwondering afgevraagd, waarom de koning, mijn vader, den hertog VAN SÖDERMANLAND niet bij zich had, waarom zijn broeder niet aan zijn bed waakte?"

„Ik ben in staat, sire, u daarop antwoord te geven. Wil uwe majesteit mij dit vergunnen?"

„Spreek," zeide de koning, die er nu niet meer aan dacht, dat hij den baron nog zoo even voor een moordenaar en verrader had uitgekreten, „spreek, baron!"

„Dat zal ik," zeide ARMFELT plegtig, „maar vooraf zweer ik u, dat ik de heilige, zuivere waarheid spreken zal. Moge Gods toorn mij vernietigen, als ik ééne valsche beschuldiging, één onwaar woord over mijne lippen laat komen! Uwe majesteit vraagt, waarom de koning alleen mij en eenige vertrouwde dienaars als oppassers bij zijn ziekbed toeliet? Waarom hij zijnen broeder, den hertog VAN SÖDERMANLAND die liefdedienst niet

liet bewijzen? De koning vreesde, door zijnen broeder opgepast te worden."

„Vreesde hij daarvoor?" vroeg de koning verbaasd.

„Ja, sire, en dat is geen louter vermoeden van mij, de koning zelf heeft het mij gezegd. Het was op den eersten avond na zijne verwonding; de geneesheer had het eerste verband gelegd en den lijder rust aanbevolen. Graaf ESSEN en ik zaten alleen aan het bed des konings, die scheen te slapen. Op dit oogenblik hoorde men in een der naburige vertrekken de stem van den hertog VAN SÖDERMANLAND, die op luiden, smartelijken toon met den geneesheer sprak en van hem de vergunning begeerde, dien nacht bij den gekwetste te waken. De koning beefde en opende de oogen, zijne blikken rustten op mij, met moeite tilde hij de regterhand een weinig van het beddelaken op en fluisterde: „buig u snel tot mij neder." Ik stond op, boog mij tot den koninklijken lijder zoo ver voorover, dat zijne brandende lippen mijn oor raakten.

„En wat zeide mijn vader?" vroeg GUSTAAF ADOLF.

„Sire, hij zeide: laat mij niet alleen met hem, blijf bij mij tot mijnen dood of mijne herstelling. Laat mij niet alleen met hem, want hij zou in staat zijn mij te smoren, nu zijn eerste moordaanslag niet gelukt is."

„O God, mijn vermoeden, mijn vreeselijk vermoeden!" zeide de jonge koning, terwijl hij de handen voor zijn doodsbleek gelaat sloeg. Hij onderdrukte echter zijne aandoeningen en vervolgde toen schijnbaar bedaard: „misschien was het slechts de uitwerking der koorts, misschien sprak de koning die woorden in zijne ijlhoofdigheid."

„Neen, sire, de koning sprak zeer bedaard en was bij zijn volle verstand."

„Gelooft gij, dat mijn vader smarten leed? Men verhaalde mij, dat hij geene smarten gevoelde, dat hij nooit geklaagd had."

„Neen, de fiere, sterke man, die op zijn doodbed nog koning zijn wilde, heeft niet geklaagd, zijn edelmoedig hart wilde zijn lijden voor zijne vrienden verbergen. God heeft echter gewild, dat ik getuige zijner smarten zijn zou. Ja sire, de koning leed vreeselijke pijnen, want het schot van ANKERSTRÖM had de edelste deelen van zijn ligchaam getrof-

fen. Doch de koning wist zijne smart te verbergen. Eens echter scheen hij afgemat. Het was op den derden dag van zijn lijden, dat wij de eerste klaagtoonen van zijne lippen hoorden; die klaagtoonen deden ons de wangen verbleeken en drongen ons de tranen in de oogen. De koning zag dit, en aanstonds dwong hij zijne bevende lippen tot een lach en verzekerde ons, dat de aanval van pijn voorbij en hij nu, even als altijd, zonder pijn was. Nadat hij eenigen tijd stil gelegen had, begeerde hij, dat alle aanwezigen het vertrek zouden verlaten. Hij wilde alleen, geheel alleen zijn, niemand mogt bij hem blijven, want hij wilde slapen. Wij moesten derhalve allen vertrekken, en eerst een uur later mogten wij weder in de ziekenkamer komen. Vóór de deur der ziekekamer stond echter een groot scherm, zoodat de koning niet zien kon, wie binnen kwam of heen ging. Daarvan bewust, bleven de kamerdienaar ROBERT en ik, toen velen heen gingen, terug, en wij gaven de overigen door teekenen te kennen, dat wij wilden blijven om bij de hand te zijn, als er iets voorviel, of als de koning erger werd.

„Verder!" riep de koning, toen ARMFELT, door zijne herinneringen overmeesterd, een oogenblik zweeg. „Verder! Mijn God, ziet gij dan niet, dat de smarten van mijnen vader mijne borst doorvlijmen? Spreek dus! Wat gebeurde er, toen gij achter het scherm den slaap des konings bewaaktet?"

„De koning sliep niet, sire. Hij lag eenige minuten stil, als luisterde hij, of er nog iemand was achter gebleven, of hij inderdaad geheel alleen was, en toen hij zich overtuigd had, dat niemand hem konde hooren, stiet de koning een hartverscheurenden kreet uit, en met bevende lippen zeide hij: „God dank! Ik ben alleen, en niemand hoort mijne klagten!" En nu, sire, nu klonken er smartelijke kreeten, en vloeiden er stille gebeden tot God van 's konings lippen. Dan weder brak de koning in roerende klagten uit over zijnen vroegtijdigen dood, klagten, die ons het hart als met dolken doorboorden. Dit duurde een geheel uur, en nog nooit heb ik zoo iets vreeselijks gehoord! Toen de pendule het heele uur sloeg, zweeg de koning op eens, en zeide zacht: „het uur is voorbij. Ik moet weder sterk zijn." Eenige minuten later openden wij de deur en deden het voorkomen, alsof wij, nu het uur verstreken was, weder uit de voorzaal kwamen, en

wij gingen naar het bed des konings. Hij reikte ons met eenen zachten lach zijne handen en zeide: „ik heb dit uur regt gerust geslapen, en ik ben er inderdaad zeer door verkwikt."

„O mijn God! mijn God!" zuchtte GUSTAAF ADOLF, „welk een sterke geest woonde in dat ligchaam! O, moge ik eenmaal mijnen vader gelijken, moge ik eenmaal de rampen dezer aarde even goed kunnen trotseren, als hij."

„Dat zult gij, sire, want de geest van uwen vader woont in u, en zijn zegen rust op u."

„Zijn zegen!" zuchtte de koning smartelijk. „Mijn vader is gestorven, zonder mij zijn laatst vaarwel toegesproken, zonder mij gezegend te hebben. Slechts op den eersten dag na zijne verwonding liet de koning mij en zijne gemalin bij zich roepen, om afscheid van ons te nemen, want hij geloofde toen, dat hij het volgende uur sterven zou. Later heb ik hem niet weder gezien, en eerst na dat hij gestorven was, liet men mij bij het lijk. Gij echter, ARMFELT, waart getuige van het afsterven mijns vaders. Verhaal mij, wat mijn vader gedaan en gesproken heeft!"

„De koning, sire, besteedde den tijd, die hem nog overbleef, aan het welzijn van zijne familie en zijn land. Bij een vroeger, voor drie jaren gemaakt testament, had hij den hertog VAN SÖDERMANLAND, in geval van zijnen dood vóór uwe meerderjarigheid, tot regent benoemd. Doch nu verklaarde de koning, dat hij die beschikking wilde terug nemen en dat niet de hertog, maar een rijksraad het regentschap zoude uitoefenen. Wij bezwoeren hem echter, dit niet te doen, om de eer van het koninklijke huis, omdat daardoor de verdenking van het volk, dat den hertog van deelneming aan den moordaanslag beschuldigde, voedsel ontvangen zoude. De koning gaf toe, maar besloot, den regent eenen raad van regentschap toe te voegen, en daarom liet hij den staatssecretaris SCHRÖDERHEIM en twee zijner klerken komen, om hun een codicil te dicteren, dat hij met vaste hand onderteekende en verzegelde. Deze bezigheid had den lijder afgemat. De koning liet al de vrienden, die in de laatste dagen aan zijn bed geweest waren, bij zich roepen en nam een hartelijk afscheid van hen. Het laatste reikte hij mij de hand en zeide: „zweer mij, dezelfde genegenheid en trouw voor mijn' zoon te zullen

hebben, als gij mij steeds betoond hebt." Ik zwoer dit in de handen van den stervende. Hij glimlachte en de oogen ten hemel heffende, zeide hij: „mijn zoon! Hij heeft behoefte aan vrienden. Gij zult immers zijn vriend zijn, zoo als gij de mijne waart, en gij zult nimmer zijne belangen uit het oog verliezen?" Mijne oogen stroomden over van tranen, mijn hart sloeg zoo hevig, dat ik geen antwoord kon geven en slechts in staat was, de hand des konings aan mijne bevende lippen te drukken. „Sire," zeide ik eindelijk, „ik zal mijnen jongen koning getrouw zijn en hem dienen, zoo als ik u gediend heb. Zal ik daartoe echter altijd in de gelegenheid zijn? Altijd," antwoordde de koning met moeite, „ik heb mijne maatregelen genomen, ik — —" hij zweeg, de dood had het eerste zegel op zijne lippen gedrukt."

„Sire, zal ik den koning en de koninklijke familie roepen?"

„Neen," antwoordde hij, „ik ben zoo vermoeid, ik zal een weinig trachten te slapen." De koning boog zijn hoofd achterover, een zucht kwam over zijne lippen, toen werd alles stil — de koning was dood."

GUSTAAF ADOLF liet het hoofd op zijne borst zinken. „En het codicil?" vroeg hij na een lang stilzwijgen.

„Het codicil werd op den sterfdag des konings aan den hertog en zijnen raad voorgelezen. Bij dat codicil werden SCHRÖDERHEIM, graaf ESSEN en ik gedurende de minderjarigheid des konings tot regentschapsraden benoemd, en de hertog mogt niet alleen zonder onze toestemming niets doen, maar hij had zelfs het regt niet, ons uit het bestuur te verwijderen."

„Maar hoe kwam het, dat het codicil niet werd ten uitvoer gelegd?" vroeg de koning levendig.

„De hertog wist zulks door eene list te verhinderen. Terwijl SCHRÖDERHEIM het codicil voorlas, rees hij hevig ontroerd overeind en liep met groote schreden het vertrek op en neder. Toen bleef hij voor den grooten schoorsteen, waaronder een vuur brandde, staan en staarde somber in de vlammen. Na dat de voorlezing geëindigd was, heerschte er eene diepe stilte. Eindelijk zeide de hertog: het zijn harde voorwaarden, die mijn zalige broeder mij daar heeft opgelegd, maar het spreekt van zelf, dat ik ze zal vervullen. Geef mij het geschrift, SCHRÖDERHEIM, opdat ik mij met eigen oogen overtuige, dat alles daarin zoo beschreven staat. SCHRÖDERHEIM gaf hem het codicil

over, en de hertog, die nog steeds voor den schoorsteen stond, begon te lezen. Op eens zuchtte hij diep en smartelijk, en terwijl hij de armen liet zakken, riep hij: o mijn broeder, gij hebt mij gewantrouwd, mij die u zoo innig beminde, dat ik.... Hij zweeg, en een kreet van schrik kwam over zijne lippen. En daartoe had hij inderdaad alle reden, want het codicil was aan zijne bevende vingers ontgleden en in de vlammen gevallen. Wij snelden toe, de hertog nam eene tang om het papier te redden, maar zijne pogingen hadden eene tegenovergestelde uitwerking; het codicil zonk al dieper in de vlammen en was weldra tot asch verteerd. Nu keerde de hertog zich tot ons, die vol schrik om hem stonden. Een ongelukkig toeval, mijne heeren! sprak hij, heeft veroorzaakt dat wij het codicil niet kunnen openbaar maken. De woorden van het codicil staan echter in mijn hart geschreven, en ik zal, al wat mijn broeder daarin van mij eischt, getrouw vervullen. Dien zelfden dag echter aanvaardde de regent alleen de regering; aan het codicil werd niet meer gedacht, ja de regent gaf aan ons allen betrekkingen, die ons uit Stokholm verwijderden, en toen wij weigerden die te aanvaarden, noemde hij ons oproermakers en bedreigde ons met gevangenisstraf, indien wij hem, den regent, niet gehoorzaamden. Wij hadden slechts een beroep op het volk, dat den hertog haatte, behoeven te doen, om een oproer te verwekken, en men had ons in de plaats van den regent aangesteld. Doch wij wilden ons geliefd vaderland aan geene omwenteling bloot stellen; wij, de vrienden van den vermoorden koning, wilden aan het volk een voorbeeld geven, dat men zich tot elken prijs aan de wetten moet onderwerpen, en dat men zijne wenschen en regten op het altaar des vaderlands moet ten offer brengen. Wij onderwierpen ons derhalve. Ik ging naar Duitschland, om aan de hoven van Pruisen en Saksen den dood des konings en de troonsbestijging van zijnen zoon bekend te maken. Te Berlijn ontving ik een schrijven, waarin men mij mijne aanstelling als gezant te Napels berigtte en beval oogenblikkelijk derwaarts te vertrekken. Ik gehoorzaamde en ging naar Napels. De woede van den hertog was nog niet gekoeld. Alle leden van den regentschapsraad moesten onschadelijk gemaakt of verdelgd worden. Graaf ESSEN stierf plotseling; zoo als men zeide, was hij op de jagt door een kogel getroffen. SCHRÖ-

DERHELM werd van verduistering van gelden beschuldigd en in de gevangenis geworpen. Men wilde mij door den dolk van eenen Napolitaanschen bandiet op zijde stellen, en daar dit niet gelukte, trachtte men mij als gevangene naar Stokholm te voeren. Een Zweedsch schip landde in de haven van Napels, en de bevelhebber eischte mijne uitlevering. Ik had echter magtige en invloedrijke vrienden; zij waarschuwden mij ter goeder ure en bragten mij op een Russisch schip, dat, zoodra ik aan boord was, het anker ligtte. Zoo kwam ik te Petersburg, en hier waagde mijn vijand het niet, mij te vervolgen, want ik stond onder de magtige bescherming der keizerin. En nu, sire, vraag ik u bij de nagedachtenis van uwen vader, bij de liefde die hij mij heeft toegedragen, of gij nog gelooft dat ik het was, die moordenaars huurde en die, toen de gruweldaad mislukte, zich met Rusland verbond, om zijn vaderland in het verderf te storten?"

„Neen," zeide de koning plegtig, „ik geloof het niet langer. Ik spreek u vrij van de beschuldiging van moord en — het valt mij tevens moeijelijk, nog langer te gelooven, dat gij een verrader van uw vaderland zijn zoudt."

„Ik dank u, sire, voor deze woorden," zeide ARMFELT, de knie buigende en de hand des konings aan zijne lippen drukkende. „Ja, uit den diepsten grond mijns harten dank ik uwe majesteit, en hier aan uwe voeten zweer ik u, dat ik nooit heb opgehouden uw getrouwe onderdaan te zijn, en dat ik steeds indachtig ben aan den eed, eens uwen vader gezworen: om aan zijnen zoon verbonden te zullen blijven en nimmer zijne belangen uit het oog te zullen verliezen."

„Ik geloof u," zeide de koning hevig aangedaan, „ik lees op uw gelaat, dat gij de waarheid spreekt. Sta op, vriend mijns vaders, het voegt u niet voor mij te knielen, voor mij, die nog zoo jong ben en nog zooveel raad en hulp behoef."

„Die hulp, sire, zult gij in uwen eigen krachtigen geest vinden; maar ik ben hier gekomen, om uwe majesteit eenen raad te geven, om u voor een groot gevaar te waarschuwen. Wil uwe majesteit dien raad aannemen en aan mijne waarschuwing het oor leenen?"

„Spreek," zeide de koning.

IX.

HET ZWARE OFFER.

„Welaan, mijn koning, luister," zeide ARMFELT plegtig. „Gij hebt mij een verrader genoemd, en de schijn is tegen mij. Ik heb in Rusland eene veilige schuilplaats gevonden tegen de vervolgingen van den regent van Zweden; ik draag de uniform van eenen Russischen generaal, ik ben heden door de keizerin tot kamerheer benoemd. Russische ordeteekenen versieren mijne borst; en de keizerin bewijst mij de eer, mij in vele regeringszaken om raad te vragen. Zij heeft mij tot haren geheimen bemiddelaar tusschen Rusland en Zweden benoemd, en ik heb de briefwisseling gevoerd, de intrigues geleid, waarvan de uitslag was, dat de jonge koning van Zweden, in weêrwil der vroegere hevige vijandschap van den regent, naar Petersburg kwam, om de hand der grootvorstin ALEXANDRINA te vragen."

„Ha!" zeide de koning lagchende, „ik zal alzoo aan u mijne schoone bruid, mijn huiselijk geluk te danken hebben."

„Bemint uwe majesteit de grootvorstin ALEXANDRINA dan?" vroeg ARMFELT treurig.

„Ja," zeide de koning, „ik bemin haar en ik schroom niet, zulks te erkennen, want mij is een lot beschoren dat weinige vorsten te beurt valt; ik zal haar, die mijn hart heeft gekozen, mijne echtgenoot mogen noemen."

„Hoe gaarne wenschte ik, dat uwe majesteit de waarheid sprak," zeide ARMFELT zuchtende, „en dat de belangen der staatkunde haar inderdaad vergunden, de prinses, die uw hart gekozen heeft, tot hare gemalin te nemen."

„Hoe?" riep de koning verbleekende. „Gij schijnt daaraan te twijfelen? Zeidet gij niet zoo even, dat gij het waart, die de onderhandelingen geleid hebt, ten gevolge waarvan ik hier ben gekomen?"

„Ja, sire, dat is zoo. Ik liet mij door Rusland misleiden evenzeer als uw doorluchtige vader er zich door misleiden liet. Want gij weet het, sire, ook de koning wenschte dat huwelijk met eene kleindochter der keizerin. Gij zult in dit paket, dat de keizerin u zendt, den brief vinden, dien GUSTAAF de derde nog op zijn doodbed aan de keizerin schreef, en waarin hij haar bezwoer, voor zijnen zoon eene beschermster

en vriendin te zijn en aan het afgesproken huwelijk tusschen hem en eene Russische prinses gevolg te geven. Ik was bij het schrijven van dien brief tegenwoordig, en ik hield het daarom voor mijnen duren pligt, den wil van mijnen heer te volbrengen. Moge God mij deze dwaling vergeven, want alleen trouw en liefde deden mij zondigen!"

„Ik begrijp u nog altijd niet," zeide de koning beangst. „Gij zegt, dat het de vurigste wensch van mijnen vader was, dat ik met eene Russische prinses zou huwen, gij beroemt er u op, dat het aan uwe bemoeijingen gelukt is, eene toenadering tusschen Rusland en Zweden tot stand te brengen en tevens te bewerken dat ik hier kwam, en toch beklaagt ge u, dat alles zoo gebeurd is, en spreekt gij van dwaling en misleiding? Zoo als ik zeg, ik begrijp u niet."

„Uwe majesteit zal mij maar al te spoedig begrijpen," zeide ARMFELT. Een vreeselijk gevaar bedreigt uw vaderland en u zelven en het is Rusland, waaraan Zweden en gij dat gevaar te danken hebben."

„Wat zegt gij daar?" vroeg de koning verschrikt, terwijl hij ARMFELT met een somber gelaat aanzag.

„Ik zeg u, dat het vaderland een offer van u eischt, dat de koning afstand moet doen van zijne liefde, om zijnen pligt als vorst te volbrengen. Ik zeg, dat ik reeds een half jaar de booze bedoelingen van Rusland doorgrondde, dat ik, om de zaak van mijnen koning te dienen, mij zelven hier te Petersburg tot spion, huichelaar en luisteraar vernederd heb, dat ik het masker van eenen Russische renegaat draag, omdat ik mijn eerlijk Zweedsch gelaat niet durfde vertoonen, omdat ik Rusland wilde bespieden en zijne plannen en inzigten wilde doorzien. En het is mij gelukt allen te misleiden, allen aan mijne opregtheid en dienstvaardigheid te doen gelooven. Voor u, sire, durf ik het masker afwerpen, voor u behoef ik niet als een renegaat, als een afvallige te staan. God wil mij eindelijk het voorregt verleenen, om mijn koning en vaderland nuttig te kunnen zijn. Ik kwam hier als kamerheer der keizerin van Rusland, nu ben ik niets anders dan de onderdaan van koning GUSTAAF ADOLF. De keizerin heeft mij opgedragen u te zeggen, dat zij u even hartelijk lief heeft als hare kleindochter ALEXANDRINA, ik echter, de getrouwe onderdaan van uwe majesteit, ik zeg u, dat de keizerin van Rusland Zweden

even hartelijk bemint als zij Polen en de Krim heeft lief gehad, dat wil zeggen, dat zij Zweden aan zich trekken en veroveren wil, even gelijk zij Polen en de Krim veroverd heeft."

De koning sprong op, en zijne bleeke wangen werden vuurrood.

„Kunt gij bewijzen wat gij daar zegt?" vroeg hij haastig en op schier dreigenden toon.

„Dat kan en zal ik, sire. Ik zal deze geheele intrigue van Rusland voor uwe majesteit ontsluijeren, ik zal u toonen, welke de plannen van Rusland zijn, en door welke middelen men hoopt het doel te zullen bereiken." En thans ontdekte ARMFELT aan den koning de geheele staatkundige intrigue, waardoor CATHARINA Zweden hoopte te vermeesteren, en deelde hij den koning zijn laatste gesprek met de keizerin mede, waarin zij hem zonder eenige achterhoudendheid hare plannen had medegedeeld.

Met ingespannene aandacht had de koning naar hem geluisterd. Thans nu ARMFELT zweeg, stond GUSTAAF ADOLF op en ging met haastige schreden het vertrek op en neder.

„Sire!" riep ARMFELT, „sire! ik heb u nu getoond, welke gevaren u en uw vaderland bedreigen. Red alzoo u zelven, red uw koningrijk! Gij ziet, dat het gevaar groot is, en des te grooter, omdat het aan Rusland gelukt is, den hertog VAN SÖDERMANLAND voor zich te winnen en hem tot bondgenoot zijner plannen te maken. O sire! gij staat aan den rand van eenen afgrond, treedt terug, alvorens eene baldadige hand u er in stoot."

„Maar wat zal ik doen?" vroeg de koning hevig aangedaan. „Wat kan ik anders doen, dan op mijne hoede zijn en de plannen der keizerin moedig tegenwerken? O, CATHARINA zal zien, dat de koning van Zweden, al huwt hij ook met eene Russische prinses, nimmer een vasal van Rusland worden zal, maar dat hij een onafhankelijk, zelfstandig vorst blijft."

„Zult gij dat blijven, sire, als uwe beminde, als de koningin een onderdaan van Rusland blijft?"

„Dat zal het geval met mijne gemalin niet zijn!" riep de koning uit. „ALEXANDRINA zal begrijpen, dat het de heilige pligt eener koningin van Zweden is, zich alleen te wijden aan de belangen van het land, waarvan zij koningin is."

„De grootvorstin ALEXANDRINA zal zulks niet begrijpen;

want zij kan dit niet meer. Zij heeft aan de keizerin met eenen heiligen eed beloofd, als koningin van Zweden nog altijd grootvorstin van Rusland te blijven, en onvoorwaardelijk alle raadgevingen en bevelen der keizerin te volgen."

De koning gaf een doffen kreet, onwillekeurig greep hij naar het portret van ALEXANDRINA, en het klamme zweet stond op zijn voorhoofd.

„Als dat waar is, ben ik verloren," zeide hij. „Maar neen, dat kan niet waar zijn, dat is laster. Indien CATHARINA dit inderdaad van hare kleindochter geeischt had, zou zij bij dat tooneel geene getuigen toegelaten hebben, zij zou niemand deelgenoot gemaakt hebben van zulk een gevaarlijk geheim."

„Uwe majesteit weet, dat de keizerin geene geheimen heeft voor vorst PLATON ZOUBOW. Hem deelde zij deze zaak mede en ZOUBOW, die mij voor zijn' vertrouweling en helper aanziet, verhaalde het mij vol vreugde."

„Gij zijt alzoo van de waarheid overtuigd?" vroeg de koning, terwijl hij zich het klamme zweet van het voorhoofd veegde. „Gij gelooft inderdaad, dat ALEXANDRINA beloven kon, ook als koningin van Zweden nog Russische prinses te zullen blijven en de bevelen der keizerin te gehoorzamen?"

„Ik zweer u bij de schim van uwen vader, dat ik van de waarheid van 't geen ik zeide overtuigd ben, dat ZOUBOW mij slechts in zijne vreugde herhaald heeft, wat de keizerin hem mededeelde. De jonge grootvorstin is echter te verontschuldigen, want de keizerin zeide haar, dat zij slechts onder die voorwaarde hare toestemming tot een huwelijk met u geven zoude. Uwe majesteit ziet alzoo, dat de grootvorstin te verontschuldigen is, dewijl zij u lief heeft."

„Neen," riep GUSTAAF ADOLF toornig, „neen, zij is niet te verontschuldigen, want indien zij mij inderdaad bemint, kan zij niet ie s beloven, dat mij van haar scheidt. Zij zal evenwel aan den verraderlijken eed ontrouw worden; zij zal inzien, dat zulk een eed een vergrijp is tegen hare heiligste pligten. De koningin van Zweden zal een geheel ander wezen zijn dan de grootvorstin van Rusland, want de koningin van Zweden zal eene andere godsdienst, een ander vaderland, eene andere liefde hebben dan de grootvorstin van Rusland."

„Neen, sire, de koningin van Zweden zal geene andere godsdienst hebben dan de grootvorstin, zij zal getrouw blijven

aan de Grieksche godsdienst en haar geloof niet afzweren."

„Dat wil zeggen, niet openlijk, niet voor het oog der wereld. Daarin heb ik mij naar de wenschen der keizerin geschikt; ik verlang niet, dat de prinses in het openbaar tot de Luthersche godsdienst overgaat, maar mijne onderdanen zullen zien, dat hunne koningin, als zij de godsdienstoefening bijwoont, de godsdienst des lands heeft aangenomen."

„Die overtuiging zal uw volk niet verkrijgen, sire, het zal veeleer zien, dat de grootvorstin eene Grieksche kerk bouwt, dat zij priesters en kapelanen medebrengt, dat zij in Zweden zoo goed als in Rusland, tot de Grieksche kerk behoort."

„Dat is niet waar, dat is niet mogelijk," riep de koning toornig. „Ik heb daaromtrent aan vorst ZOUBOW mijne bepaalde meening medegedeeld."

„En morgen zal uwe majesteit het ontwerp voor het huwelijks-contract ontvangen en lezen, en gij zult er geen enkel woord in vinden, dat met uwer majesteits wenschen in strijd is. Doch overmorgen, weinige minuten voor het uur, dat voor de plegtige verloving bestemd is, zal men u het contract ter onderteekening aanbieden, en gij zult geen tijd hebben, om het door te lezen. Doch deedt gij dat, dan zoudt gij bemerken, dat het contract met eene paragraaf vermeerderd is en dat die paragraaf aan de toekomstige koningin van Zweden de vrije en ongehinderde uitoefening harer godsdienst, eene Grieksche kerk en de daarbij behoorende priesters toestaat."

„Hoe, zou men het wagen, op die wijze een eenmaal gesloten verdrag te vervalschen?" vroeg de koning verschrikt.

„Dat is niet de eerste maal, dat Rusland zulks gewaagd heeft," zeide ARMFELT lagchende. „Vraag den ongelukkigen koning van Polen, vraag den beklagenswaardigen khan van de Krim, vraag het aan de te onder gebragte volken van Tartarijë, vraag het Turkijë, hoe Rusland zijne verdragen houdt, in geval het er belang bij heeft, die te verbreken. Neen, sire, keizerin CATHARINA deinst voor geen middel terug, dat haar voor de uitvoering harer plannen noodzakelijk toeschijnt. Het is een reeds beraamd plan, om Zweden te veroveren, zij bedient zich daarom van elke intrigue, die haar op eene gemakkelijke wijze den weg naar Zweden baant en haar het regt geeft, om de eerste Grieksche kerk in Zweden te bou-

wen. Ik bezweer u daarom, sire, treedt terug van den afgrond, nu het nog tijd is, sluit het oor voor de lokstem der zinnelijkheid, neem een spoedig en kloek besluit."

„Mijn God! mijn God!" zeide de koning met tranen in de oogen, „ik bemin ALEXANDRINA, en het is, of mijn hart breken zal, als ik afstand van haar doen moet."

„Doe afstand van uwe liefde, sire! Leg uw hart op het altaar des vaderlands, en gij zult eene grootere zege behaald hebben, dan een veldheer, die eenen slag wint."

„En dan" ging de koning, als in zich zelven sprekende, voort, „is het ook reeds te laat, om terug te treden. De tijd der verloving is reeds bepaald, het gansche hof is er van onderrigt; ik zou de grootvorstin beleedigen, als ik weigerde mijn woord te houden en deze verbindtenis te verbreken, die vroeger het geluk van mijn leven uitmaakte."

„Gij zoudt echter uwe kroon en uw volk beleedigen, sire, indien gij een huwelijk sloot, dat met de wetten van uw land den spot drijft, en u in eene valsche stelling brengt, zoowel tegenover uw volk, als tegenover uwe echtgenoot. De wetten van uw land verbieden u, sire, eene prinses tot koningin van Zweden te maken, die de godsdienst van den staat niet aanneemt; de wetten van het verstand en van de staatkunde ontraden u, eene prinses te huwen, die met haar hart niet tot uw volk behoort, die plegtig beloofd heeft, eene vreemde, buitenlandsche magt te dienen en zich aan den wil van eene vreemde te zullen onderwerpen. In naam van uw volk, van uwe godsdienst en staatkunde bezweer ik u, zie af van dat huwelijk, laat u niet vangen in de netten, die men voor u gespannen heeft, verscheur ze, door een kloekmoedig besluit te nemen. Keer terug naar Zweden, Sire; kies eene andere bruid, sluit andere verbindtenissen, verbind u met Engeland, Denemarken, Holland, ja zelfs met Frankrijk, maar niet met die heerschzuchtige keizerin CATHARINA."

De koning antwoordde niet. Hij liep met groote schreden op en neder. Na eenige oogenblikken zwijgens bleef hij voor ARMFELT staan en zag hem smartelijk lagchende aan.

„Ik dank u, baron," zeide hij. „Gij hebt uwen pligt als onderdaan; vriend en dienaar van mijnen vader getrouw vervuld. Gij hebt mij voor het gevaar gewaarschuwd en mij uwen raad gegeven. Wat er ook gebeuren moge, *gij* te-

minste hebt uw pligt gedaan. Ik waarschuw u echter, baron, want gij speelt hier een gevaarlijk spel. Gij dient mij en schijnt toch een dienaar van Rusland te zijn. Als de keizerin bemerkt, dat gij haar bedrogen hebt, dan zal haar toorn ontbranden, en ik zal niet in staat zijn u daartegen te beschermen, want gij bevindt u nog in Russische dienst en zijt alzoo Russisch onderdaan."

„O sire," riep ARMFELT vurig, „dat ik vrij te gronde ga, indien slechts uwe majesteit en Zweden gered wordt! O, mijn koning en heer, zeg mij, dat gij u zelven en uw rijk voor den ondergang bewaren zult. Dat wilt gij immers? Gij gevoelt, dat er hier een offer noodig is, en vindt uw edel en moedig hart zich nu bereid, dat offer te brengen?"

„Ik zal er over nadenken," zeide koning zuchtende. „Ja, ik zal met God, mijn geweten en mijne liefde te rade gaan. Ga baron! Ik heb behoefte aan de eenzaamheid, ik moet alleen zijn met God en mijn geweten. Breng als kamerheer aan uwe keizerin mijnen innigsten dank over voor de gezondene brieven, en geef haar die terug. Hier zijn zij."

„Uwe majesteit heeft ze echter nog niet gelezen!"

„Ik wil ze niet lezen, ARMFELT. In die brieven spreekt mijn vader zijnen vurigen wensch uit, dat er een huwelijk tusschen zijnen zoon en de grootvorstin tot stand kome. Toen mijn vader dit schreef, behoorde hij nog tot de levenden, dat is tot de dwalenden. Nu hij als gezaligde mij omzweeft, zijn hem alle dwalingen ontnomen, en misschien zal hij tot mijn hart eene andere taal voeren, dan die hij in deze brieven spreekt. Laat mij daarom alleen!"

X.

DE ONGELUKKIGE AFLOOP.

Het doel was alzoo bereikt; heden, op den avond van den een en twintigsten September, zou de verloving van den koning van Zweden met de grootvorstin ALEXANDRINA plaats vinden.

De keizerin met hare kleindochter, de keizerlijke familie en de geheele hofstoet waren tot dat einde in de groote zaal van het winterpaleis bijeen, doch reeds was er een kwartier verloopen, en nog kwam de jonge bruidegom, de koning van

Zweden, niet opdagen. Daar de keizerin dit intusschen niet vreemd scheen te vinden, waagde niemand het eenige aanmerkingen te maken over de weinige voorkomendheid des konings. Alleen de grootvorstin ALEXANDRINA keek somwijlen met eenen angstigen, vorschenden blik naar de deur, en vorst ZOUBOW zag bezorgd naar het gelaat der keizerin, waarop zich, in weerwil van den lach om den mond, eene uitdrukking van verontwaardiging vertoonde. Een snelle wenk zijner oogen riep zijnen vertrouweling en secretaris, baron MARKOW aan zijne zijde.

»Ga, en zie wat er gebeurd is, maan den koning tot spoed aan," zeide hij.

MARKOW snelde door de met goud versierde hovelingen heen en verdween uit de zaal. Toen hij de deur achter zich gesloten had, vloog hij als een gejaagd hert de trappen af, sprong in het rijtuig en riep den koetsier toe, dat hij, zoo hard als de paarden loopen konden, naar het hôtel van den Zweedschen gezant rijden moest.

Binnen weinige oogenblikken was het hôtel bereikt; MARKOW sprong uit het rijtuig, en de gapende bedienden voorbij snellende, bereikte hij de voorzaal.

Daar stonden de heeren van het gevolg des konings en die van het Zweedsche gezantschap reeds langer dan een uur op den koning te wachten, die nog niet verscheen, en die nu reeds twee uren met den regent, zijnen gezant, den baron VON STEDING en den Russischen minister BRESOREDKO, door wien hem het huwelijks-contract ter onderteekening was voorgelegd, in zijn kabinet vertoefde. Schrik en ontzetting stonden op ieders gelaat te lezen.

„Heb de goedheid mij bij zijne majesteit aan te melden," zeide baron MARKOW, zich tot de kamerheeren des konings wendende. „Ik kom in naam van hare majesteit, de keizerin."

De kamerheer haalde de schouders op. „Het doet mij leed," zeide hij, „maar zijne majesteit heeft bevolen niemand in het kabinet te laten, zoo lang zij zich aldaar met de heeren bezig houdt. Haast u echter, mijnheer," vervolgde hij zacht, „er vallen vreemde zaken voor, de koning schijnt tot een ander besluit gekomen te zijn, en misschien als vorst ZOUBOW hier was." — —

MARKOW luisterde niet langer, hij was de zaal reeds uit, sprong in het rijtuig en vloog weder naar het winterpaleis terug.

„Welnu, hoe is het? vroeg ZOUBOW haastig aan MARKOW, toen deze de groote troonzaal binnen trad.

„Kom hier, vorst," fluisterde baron MARKOW, hem buiten de deur trekkende en met zich nemende.

„Gij moet naar den koning van Zweden," zeide MARKOW thans snel „vraag mij niets, maar ga spoedig mede. Er heeft iets bijzonders plaats en de heeren uit 's konings gevolg raadden mij aan, u dadelijk te roepen. Zie zoo, daar zijn wij aan het rijtuig. Klim in, vorst, en breng de zaak tot een gewenscht einde, voer den koning mede, of uwe eigene toekomst is in gevaar, want de toorn der keizerin zal vreeselijk zijn!"

Hij sloeg het portier toe en beval den koetsier zoo snel mogelijk naar het hôtel van den Zweedschen gezant te rijden. ZOUBOW had zich nog naauwelijks van zijnen schrik hersteld, toen het rijtuig reeds het hôtel bereikt had en de lakkei het portier opende.

De laatste dreigende en vreesverwekkende woorden van MARKOW klonken nog onophoudelijk in zijne ooren en spoorden hem aan, om snel te handelen.

Haastig steeg hij daarom de trappen op en trad in de voorzaal des konings. De heeren ontvingen hem vriendelijk lagchende en schenen ruimer adem te halen, nu zij den Russischen vorst zagen. Graaf VAN FLEMING, de dienstdoende kamerheer trad op den wenk van ZOUBOW nader.

»Zeg mij," vroeg ZOUBOW ernstig, „wat geschiedt hier? Waarom talmt de koning?"

„Ik weet het niet, uwe doorluchtige hoogheid," antwoordde de graaf fluisterend, „nooit echter heb ik de stem des konings zoo luide en dreigende hooren spreken als thans, en enkele woorden die tot mijn oor doordrongen, doen mij vermoeden, dat er van godsdienstige bezwaren des konings sprake is."

„Ha, hij heeft die paragraaf gelezen!" zeide ZOUBOW zacht. „Wilt gij de goedheid hebben, mij bij den koning aan te dienen, heer graaf?"

„De koning heeft strengelijk bevolen niemand aan te dienen," zeide de graaf. „Doch ik zal mij, om uwe hoogheid genoegen te geven, aan den toorn van mijnen koning blootstellen en u, den afgezant der keizerin, aandienen."

Hij boog zich snel voor den vorst en verdween achter de gordijn, die de deur bedekte.

De heeren naderden nu den vorst en bezwoeren hem alles aan te wenden, om een ongeluk te verhoeden, en te zorgen, dat het huwelijk doorging.

Zij allen hadden reeds gehoopt op de titels, ridderorden, bevorderingen en geschenken, waarmede de grootmoedigheid der keizerin hen, bij gelegenheid van het huwelijk harer kleindochter, begiftigen zou, en daarom zou het voor deze jonge heeren eene groote teleurstelling zijn, indien het huwelijk niet doorging, en zij met ledige handen naar Zweden moesten terug keeren.

Op dit oogenblik werd de gordijn driftig op zijde geslagen en de koning verscheen op den drempel. Achter hem zag men den hertog VAN SÖDERMANLAND en de heeren VAN STEDING, BESBORODKO en FLEMMING, wier gezigten onrust en schrik teekenden.

De koning hield een opgerold papier in de hand. Zonder den groet van ZOUBOW te beantwoorden, trad hij met trotsche schreden in de zaal, terwijl zijn gevolg met sombere blikken bij de deur bleef staan.

„Heer vorst PLATON ZOUBOW," zeide de koning duidelijk en bedaard, „gij hebt mij als afgezant van de keizerin om eene audiëntie laten verzoeken. Ik weet wat gij mij te zeggen hebt, en ik wil u, in tegenwoordigheid van deze heeren, die met mij uit Zweden gekomen zijn, in tegenwoordigheid van graaf BESBORODKO, die mij het huwelijks-contract ter onderteekening heeft voorgelegd, antwoorden. Ik heb in het huwelijks-contract eene paragraaf gelezen, die in het mij voorgelegde ontwerp niet voorkwam. Was deze paragraaf daarin ook voorgekomen, dan zou ik u reeds gisteren gezegd hebben, wat ik u nu zeg: ik kan mijne goedkeuring aan die paragraaf niet schenken, ik kan niet gedoogen dat de koningin van Zweden tot de Grieksche kerk behoort, dat zij in Stokholm hare kerk, hare priesters en kapelanen heeft, en dat zij openlijk hare godsdienst waarneemt. Ik kan die voorwaarden niet goedkeuren, de wetten des lands verbieden mij zulks.

„Ik bezweer u, sire, geef toe," zeide ZOUBOW, „doe het ter wille van de keizerin en van de grootvorstin ALEXANDRINA, die beide u sedert een uur in de troonzaal wachten. Heb medelijden, sire, met de hooge jaren der keizerin, met de jeugd der grootvorstin. Wil toch beide niet aan den spot van Europa prijs geven, door in deze laatste oogenblikken nog terug te treden. Sire, gedraag u als ridder, die aan den drang van zijn hart een offer brengt. Teeken het contract!"

„Haal gij, als gevolmagtigde der keizerin in deze zaak, de paragraaf door," zeide de koning. „Laten wij het bij het ontwerp van gisteren, en ik teeken en snel dadelijk naar het winterpaleis, om mij aan de voeten harer majesteit te werpen, en vergiffenis te smeeken voor mijn lang uitblijven. Haal die paragraaf door, uwe hoogheid!"

„Zoo ver reikt mijne magt niet, sire," zeide ZOUBOW zuchtende, „ik durf mij tegen den wil mijner keizerin niet verzetten."

„En ik, mijnheer!" zeide de koning trotsch, „durf niet tegen de wetten van mijn land handelen. Ik onderteeken niet, en ik vraag u, mijne heeren, ik vraag u allen, of gij mij inderdaad aanraden kunt, dat ik, de koning van een Lutersch rijk, eene koningin naast mij op den troon duld, die openlijk eene andere godsdienst belijdt?"

„Heer hertog," zeide ZOUBOW, zich tot den regent wendende, „ik bezweer u, help mij den koning verbidden, zeg aan zijne majesteit, dat elke weigering op dit oogenblik eene persoonlijke beleediging voor de keizerin is, en dat de czarin niet gewoon is, beleedigingen te ontvangen. Zeg aan den koning, dat het geluk van Zweden, dat oorlog of vrede van zijn besluit afhangen."

De hertog knikte levendig met het hoofd en ging naar den koning. „Ik bid u, sire, bedenk wel, welke verantwoordelijkheid gij op u laadt."

„Ik weet dit, en daarom kan ik niet anders handelen," zeide de koning vastberaden.

„Sire," zeide de hertog, „Zweden bloedt nog uit duizend wonden, die de oorlog met Rusland het geslagen heeft. Voeg bij deze wonden geene nieuwe! Die zouden doodelijk kunnen zijn. Ik raad, ik bid, ik bezweer u daarom, teeken, sire!"

„Teeken, sire!" riepen ZOUBOW en BESBORODKO, en zelfs de Zweedsche heeren stemden met die bede in.

De koning liet zijne oogen met eene smartelijke uitdrukking over zijn gevolg gaan, en vestigde die eindelijk op graaf FLEMMING, die naast BESBORODKO stond. De oogen des konings schenen te vragen, of allen hem verlieten. Graaf FLEMMING verstond die vraag, en hij besloot als hoveling en patriot te antwoorden.

„Sire," zeide hij luide, „ik zal het nimmer wagen iets van uwe majesteit te verzoeken, dat tegen de wetten van Zweden strijdt."

„Dat is ten minste nog een man, een eerlijke Zweed!" riep de koning verheugd uit. „Ik dank u, graaf FLEMMING, en ik zal dit antwoord van u nimmer vergeten. Keer gij echter naar uwe gebiedster terug, vorst ZOUBOW! Zeg haar, dat, hoezeer mijn hart ook bloedt, mijn geweten mij verbiedt dit contract te teekenen, en eene vrouw te huwen, die mijne godsdienst en die van mijn land niet is toegedaan."

„Sire," riep ZOUBOW uit, ik waag het nog eens....."

„Genoeg," viel de koning hem in de rede, terwijl hij snel naar de deur van zijn kabinet ging, „genoeg, meer dan genoeg! Ik onderteeken niet; ik kan, ik wil niet! Dat is mijn vast, onveranderlijk besluit! Vaarwel!"

Hij trad in zijn kabinet, deed de deur toe en schoof er den grendel op. Nu hij alleen was, zonk hij in een leuningstoel neder en gaf aan de smart, die zijn hart vervulde, door zuchten en tranen lucht. Hij had den eersten stap gedaan op den langen lijdensweg, dien hij zou bewandelen, hij had het eerste offer aan zijnen troon en zijn volk gebragt. Groote tranen rolden langs zijne wangen, en de oogen ten hemel heffende, riep hij uit: „mijn God, mijn God, hoe zwaar lijd ik! Mijn hart krimpt ineen. Geef mij kracht! En gij, mijn vader, bid gij voor uwen zoon, die zulk een zwaar offer aan zijnen troon brengen moet!"

De keizerin CATHARINA was nog steeds met den geheelen hof stoet in de troonzaal, en wachtte op de komst des konings.

Zij stond evenwel niet meer midden in de zaal, maar had zich, leunende op den arm der grootvorstin ALEXANDRINA, naar den troonzetel begeven en was naauwelijks in staat, hare doodelijke vermoeidheid te verbergen. Hare koude, bevende

hand hield krampachtig den arm der prinses vast, en van tijd tot tijd rigtte zij tot ALEXANDRINA, die bleek en bevende en met tranen in de oogen naast haar stond, eenige woorden van troost, die nogtans geen indruk op het afgemartelde hart der prinses maakten.

De grootvorst PAUL stond naast zijne gemalin en scheen met boosaardige vreugde behagen te scheppen in het verdriet zijner dochter, en in de vernedering zijner keizerlijke moeder, terwijl de beide grootvorsten, zijne zonen, verklaarden, dat zij voldoening van den jongen koning van Zweden zouden eischen voor de beleediging, hunne zuster aangedaan. De heeren en dames fluisterden zacht met elkander, maar waagden het niet hunne aanmerkingen luide uit te spreken, dewijl de keizerin nog altijd zweeg en hare toornige blikken slechts gevestigd hield op de deur, waardoor de koning komen moest.

Eindelijk werd deze deur geopend, maar het was niet de koning die verscheen. Het was vorst PLATON ZOUBOW.

Diepe stilte heerschte in de zaal, zelfs de grootvorsten zwegen en de spotachtige lach verdween van het gelaat van den grootvorst PAUL. Ieder wist en gevoelde dat het oogenblik der beslissing daar was, aller oogen volgden ZOUBOW, die haastig door de zaal ging, en den troon der keizerin naderde.

Men zag, dat ZOUBOW zich tot de keizerin nederboog, men zag, hoe de grootvorstin ALEXANDRINA, in dit beslissend oogenblik alle etiquette vergetende, haar hoofd naar vorst ZOUBOW keerde, om te hooren wat hij tot de keizerin zeggen zoude.

Nu sprak ZOUBOW haastig eenige woorden. Een dubbele kreet klonk door de zaal; een kreet van woede van de lippen der keizerin, een kreet van smart van de lippen der grootvorstin.

ALEXANDRINA zonk onmagtig in de armen harer toegesnelde moeder. CATHARINA sprong met toornige blikken van haren zetel op, en haar arm verhief zich dreigend en hare lippen openden zich reeds tot verwenschingen. De keizerin wist zich nogtans door de kracht van haren wil te bedwingen en liet den half opgehevenen arm weder zakken. Met een' wenk harer oogen riep zij den opper-hofceremoniemeester tot zich.

„Heer vorst VAN SIEVEN!" zeide de keizerin, „men berigt

mij zoo op het oogenblik, dat de koning van Zweden plotseling ongesteld geworden en daarom niet in staat is, hier te komen. Wij moeten derhalve de plegtigheid eenige dagen verschuiven, tot zijne majesteit weder hersteld is. Zeg dit aan het hof, en meld aan de heeren en dames, dat ik hen voor heden ontsla."

De opper-ceremoniemeester haastte zich het bevel der keizerin te volbrengen, en weldra drongen de rijkversierde hovelingen naar de wijdgeopende deuren, terwijl de in zwijm gevallene grootvorstin door hare moeder en eenige hofdames naar een der keizerlijke vertrekken gedragen en door de geheele keizerlijke familie gevolgd werd.

Alleen de keizerin, ZOUBOW, BESBORODKO, MARKOW en eenige vertrouwde ministers bleven in de troonzaal.

„Spreek nu," zeide de keizerin, met lippen, bleek van toorn. „Zeg mij alles. Is het waar, is het mogelijk, dat de koning zich verstout, mij zulk eene beleediging aan te doen? Gij zegt dat hij niet wil teekenen? Hij durft de door mij hem aangebodene hand mijner kleindochter weigeren?"

„Ja, dat durft hij," zeide ZOUBOW somber. „Al mijne voorstellingen, al mijne gebeden waren vergeefs. De koning bleef er onveranderlijk bij, dat hij dat huwelijks-contract niet wilde teekenen, hij zoude nimmer toestaan, dat zijne echtgenoot de Grieksche godsdienst bleef belijden."

„Men moet hem dwingen zijn woord te houden," riep MARKOW uit. „De koning is te ver gegaan, hij kan niet meer terugtreden."

„Het is waar, hij kan niet meer terugtreden;" zeide ZOUBOW. „Wij mogen hem niet vergunnen, onze verhevene keizerin te beleedigen. Ik bezweer u, CATHARINA, spreek! Beveel, dat ik dien vermetelen knaap, die mijne keizerin durft trotseren, gevangen neem, en ik snel er ongewapend heen, en midden uit den kring der hovelingen haal ik den koning en breng hem hier, om aan uwe voeten om vergiffenis en genade te smeeken."

CATHARINA dankte met eenen vurigen blik voor deze snoevende taal van haren gunsteling. Zij wilde maar kon niet lagchen. Een nog nooit te voren ondervonden gevoel van smart maakte zich van haar meester, en zij bezat

geene kracht meer, om de tranen te weerhouden, die in hare oogen schoten.

Op dit oogenblik werd de deur geopend, en een der kamerheeren trad binnen met eenen brief van den hertog VAN SÖDERMANLAND.

CATHARINA nam dien aan en vestigde hare oogen op het adres, maar de letters dansten voor hare oogen, het papier beefde in hare handen. Zij gaf den brief zuchtende aan vorst ZOUBOW over, en beval hem denzelve te openen en haar voor te lezen.

ZOUBOW verbrak het zegel en den brief openende, las hij: „Uwe majesteit veroorloove mij, haar den man te doen kennen, die mijnen neef, koning GUSTAAF, tegen uwe majesteit heeft opgehitst, en hem heeft aangeraden, om de plannen uwer majesteit tegen te werken. Het is de baron VAN ARMFELT!"

„ARMFELT!" riep de keizerin uit, terwijl zij met een kreet van woede vooruitsprong even als eene tijgerin, die hare prooi wil bemagtigen.

„ARMFELT! breng hem hier! Neem hem gevangen! Verhoor hem! Hij is een verrader, en bij God, hij zal voor zijn verraad boeten! Goddank, dat ik iemand gevonden heb, op wien ik mij kan wreken! Spoed u! Neem ARMFELT gevangen voor hij ontvlugten kan! Ik moet dien man hebben, hij zal boeten voor de smart mij aangedaan, voor de schande van dit uur! Hij zal....." Zij zweeg, waggelde eenige schreden terug en hield de handen voor hare oogen.

„Mijn God!" zeide zij, „welke steken in mijn hoofd! Geef mij uwen arm, ZOUBOW, leid mij weg, ik geloof dat ik sterf!"

ZOUBOW nam de flaauw gevallene keizerin in zijne armen en droeg haar naar hare vertrekken, terwijl tranen van angst en ontsteltenis over zijne bleeke wangen vloeiden.

MARKOW ging heen, om het bevel der keizerin te volbrengen en ARMFELT gevangen te nemen.

Deze had zijne woning niet verlaten. Toen MARKOW, gevolgd door de dienaren der politie, bij hem kwam, vonden zij hem bezig met het schrijven van eenen brief.

Hij stond op, om MARKOW op zijne gewone, hoffelijke wijze te begroeten. „Ik verwachtte u, heer baron," zeide hij uiterst bedaard, „en gij komt slechts een kwartier vroeger, dan ik

gedacht had. Ik heb daarom dezen brief aan de gravin RUDENSKÖLD nog niet kunnen afmaken. Ik verzoek u alzoo, mij te vergunnen dit te doen, want ik wenschte den brief met het schip mede te geven, waarmede de koning naar Zweden zal terugkeeren."

„Gij weet dus, dat dit in het plan van zijne majesteit ligt?" vroeg MARKOW. „Men heeft u derhalve niet valsch beschuldigd? Gij zijt het, die den koning hebt aangeraden, om de keizerin te trotseren en haar te beleedigen?"

„Ik heb mijnen jongen koning alleen op de gevaren gewezen, die hem bedreigen," zeide ARMFELT bedaard, „ik heb hem bezworen, zich niet te bezondigen tegen zijn vaderland en de wetten van zijn rijk. Ik dank God uit den diepsten grond mijner ziel, dat de koning naar mijne woorden gehoord en aan de verzoeking weêrstand geboden heeft."

„Gij zult u nogtans voor de regters der keizerin moeten verdedigen, als zij u van hoogverraad beschuldigen."

„Ik ben onderdaan van den koning van Zweden, ik heb overeenkomstig mijnen pligt gehandeld," zeide ARMFELT bedaard. „Geen mensch zal mij daarom van verraad kunnen beschuldigen."

„Dat zullen wij zien," riep MARKOW in hevigen toorn. „Kom, mijnheer, volg ons! Het rijtuig staat voor de deur, dat u voorloopig naar de vesting Kaluga brengen zal."

XI.

DE DOOD.

Zes weken waren sedert het gestoorde verlovingsfeest verloopen, en niemand aan het hof der keizerin scheen meer aan het onaangename voorval te denken, dat men door allerlei feesten en vermaken had trachten te vergeten. Op den dag na deze treurige gebeurtenis was er bij de keizerin een schitterend bal geweest, en niet alleen CATHARINA, maar ook de koning van Zweden waren er op verschenen. De keizerin had het doen voorkomen, alsof zij den jongen koning, dien zij vroeger haren lieveling noemde, niet zag, en was hem zonder te groeten herhaalde malen voorbij gegaan. Deze minachting der keizerin scheen intusschen op den koning geenen indruk te maken. De droevige lach, waarmede hij in de balzaal getreden was, vertoonde zich nog steeds op zijn gelaat, en met de meeste

minzaamheid onderhield hij zich met de leden der keizerlijke familie, en scheen niet te bemerken, dat de grootvorstin ALEXANDRINA afwezig was, en dat de grootvorsten op zijne vragen slechts koel en kortaf antwoordden.

Toen de dans begon, naderde hij de echtgenoot van grootvorst ALEXANDER en vroeg haar ten dans. Zij had den moed niet, hem zulks te weigeren, want zijne oogen rustten zoo smeekend op haar, dat zij medelijden gevoelde met den jongen man, wiens bleek gelaat van zijne diepe smart getuigde.

Zij dansten derhalve te zamen. Daarna knoopte de koning in eene pauze een gesprek aan met de grootvorstin.

„Ik bezweer u vorstin," zeide hij zacht, „heb medelijden met mij. Zeg mij, hoe het met de grootvorstin ALEXANDRINA gaat!"

„Zij is ziek, sire, ziek van het vele weenen," fluisterde de grootvorstin.

„En zij is boos op mij, niet waar? Zij kan mij niet vergeven, dat de pligt van mijne kroon meer bij mij geldt dan de liefde van mijn hart?"

„Neen, sire, zij is niet boos op u. Zij heeft u vergeven, maar zij lijdt."

„O, zeg haar, dat ik duizendmaal meer lijd; zeg haar, dat ik mijne nachten in tranen, mijne dagen in vertwijfeling doorbreng. Zeg haar, dat ik te midden mijner smarten mijn lot verwenscht heb, dat mij dwingt, van de liefde van mijn hart afstand te doen. Zeg haar, dat mijn leven van nu af droevig en eentoonig zal voorbijgaan, want zij was de eenige ster, die het verlichtte en —"

„Hare majesteit de keizerin laat mevrouw de grootvorstin bij zich ontbieden," zeide de ceremoniemeester, en de grootvorstin bedwong haastig hare tranen, groette den koning met eenen blik vol medelijden, en verwijderde zich.

Weinige minuten later had de koning de balzaal verlaten; den volgenden dag keerde hij naar zijne staten terug.

Zoo als wij zeiden, waren er nu reeds zes weken sedert het gestoorde verlovingsfeest verloopen, en niemand dacht meer aan het onaangename voorval, ook de keizerin CATHARINA scheen er niet meer aan te denken. Weinige dagen waren voldoende geweest, om haar hare trotsche bedaardheid te hergeven.

„Men zal aan een ander plan moeten denken," zeide zij tot

vorst ZOUBOW, „men zal eenen anderen weg moeten inslaan om naar Zweden te komen, en daar men het niet door liefde veroveren kan, moeten wij trachten, het door haat te verkrijgen. Laat ons slechts geduld hebben! De koning is jong en hartstogtelijk, hij zal zich misschien laten vervoeren, om onzen gezant, dien ik bevolen heb, zich koel en stroef te gedragen, te beleedigen. De gezant zal zich dan bij mij over de hem aangedane beleediging beklagen, en de gelegenheid is daar, om onze troepen te laten oprukken, ten einde eene bloedige voldoening van den koning te eischen."

CATHARINA wachtte derhalve op deze gelegenheid, en scheen vergenoegder, dan zij in langen tijd geweest was. Hare voeten wilden haar intusschen niet meer dragen, en zelfs de baden van het water uit de Zwarte Zee, die zij dagelijks gebruikte, waren niet in staat, haar hare krachten te hergeven.

CATHARINA verborg evenwel voor hare vertrouwelingen, zelfs voor ZOUBOW, de steeds toenemende zwakte harer beenen; zij klaagde niet en zelfs hare lijfartsen mogten er niets van weten.

Ook heden op den achtsten November, had zij aan hare vrienden een feest in de hermitage gegeven. Vroeger dan anders, reeds ten zeven uur des avonds, was zij vertrokken, omdat zij, zoo als zij zeide: „van het vele lagchen hoofdpijn gekregen had."

„Ik wil slapen, om morgen des te vrolijker te zijn. Goeden nacht, vrienden, goeden nacht!"

Zij begaf zich naar hare vertrekken. Naauwelijks echter was zij er binnengetreden, of haar kamerheer diende den gouverneur-generaal van Petersburg, graaf ARKAROW, aan, die hare majesteit over eene belangrijke zaak wenschte te spreken. CATHARINA beval hem binnen te laten, en ging hem eenige schreden te gemoet.

„Gij ziet er vrolijk uit, en uwe oogen schitteren als die eens tijgers, die eene prooi ontdekt heeft," zeide de keizerin lagchende."

„Waarlijk, uwe majesteit verstaat de kunst, om in de oogen der menschen te lezen," zeide ARKAROW. „Ja, ik heb een complot ontdekt, en ik hoop, dat uwe majesteit over mij tevreden zal zijn."

„Wat is er dan?" vroeg CATHARINA, op den divan plaats nemende. „Laat hooren, wat gij ontdekt hebt!"

„Uwe majesteit zal zich herinneren, dat de vervaardiger van

het beruchte vliegende blaadje een tweede blaadje over den toestand der finantiën beloofd had?"

„Ja, dat herinner ik mij, en het verwondert mij, dat dit blaadje nog niet in het licht verschenen is."

„Hier is het, uwe majesteit."

„Zoo, hebt gij het daar?" riep de keizerin driftig. „Geef het mij. Of neen, lees het mij voor, want mijne oogen zijn duister en ik gevoel eene zonderlinge drukking op mijn hoofd. Lees, ARKAROW, lees!"

ARKAROW nam het papier en las: „een nieuw blaadje zendt de stormwind van Gods toorn u arme Russen, die weent en lijdt, die honger en gebrek verduurt! Ik zal u heden zeggen, waarom gij honger lijdt en waar het geld gebleven is, dat men u door belastingen heeft afgeperst. De gunstelingen der keizerin hebben het ontvangen en verspild. Ja, deze gunstelingen hebben Rusland arm gemaakt, want hoort slechts: de keizerin CATHARINA heeft aan hare gunstelingen niet minder dan acht en tachtig millioen acht maal honderd twintig duizend roebels geschonken."

CATHARINA stiet een kreet van woede uit, krampachtig balde zij hare vuisten, en haar gelaat betrok. „Verder!" riep zij, toen ARKAROW zweeg, „verder! ik luister!"

ARKAROW vervolgde: „Gij moet echter niet gelooven, dat ik slechts eene som noem, dat ik beschuldig, zonder te kunnen bewijzen. Neen, neen, ik zal u zeggen, wie die millioenen ontvangen heeft, en op welke wijze de grootmoedige keizerin deze sommen onder hare gunstelingen verdeeld heeft. Luistert: De vijf broeders ORLOFF hebben ontvangen: vijf en veertig duizend boeren en aan landerijen, paleizen, edelgesteenten en zilverwerk zeventien millioen. WASIELITSCHIKOFF, de luitenant der garde, kreeg in twee maanden zeven duizend boeren, die men op zes maal honderd duizend roebels schat, daarbij aan paleizen, edelgesteenten en zilverwerk vijf maal honderd tien duizend roebels aan waarde, te zamen een millioen honderd tien duizend roebels. POTEMKIN alleen kreeg vijftig millioen, de..."

„Stil," zeide de keizerin met een toornig gelaat. „Ik heb gehoord. En nu, ARKAROW, noem mij den misdadi- dat ik hem straffen en vernietigen kan."

„Ik verstout mij niet hem te noemen, uwe majesteit, misschien kan uwe majesteit zijnen naam wel raden. Ik wist de drukkerij te ontdekken, waar men den vorigen nacht dit blad gedrukt had. Ik liet het huis in alle stilte omsingelen en heimelijk openen, ging met mijne agenten naar de werkplaats en trad, voor dat iemand onze tegenwoordigheid vermoedde, binnen. Men was nog aan den arbeid, de zetter stond nog voor de kast met het manuscript voor zich. Met eenen sprong was ik naast hem, greep het handschrift en heb de eer, het aan uwe majesteit ter hand te stellen.

De keizerin beschouwde het geschrift met gloeijende blikken. Eensklaps echter kwam er een wilde, satanische lach op haar gelaat, en zelfs ARKAROW beefde.

„Ha," riep zij bevende, „dat is het handschrift van mijnen zoon PAUL!"

„Ja, zoo is het," zeide ARKAROW bedaard, „'t is het handschrift van den grootvorst."

„Ik heb alzoo bewijzen in handen," riep CATHARINA uit, „ik ben in staat den hoogverrader te straffen. Ik heb daartoe het regt, en bij God, ik zal het doen! Neen, deze hoogverrader kan de erfgenaam van mijnen troon niet zijn. Die laffe gek, die dertig jaren lang mijn kwelgeest en martelaar was, die mij steeds herinnert aan hem, dien ik op aarde het meest haatte, aan zijnen vader, die zoon van PETER zal eindelijk zijne straf ontvangen. Ik zal hem van den troon vervallen verklaren! O! ik dank u, ARKAROW, want gij hebt mij het middel gegeven, om Rusland uit de handen van dien dwaas te redden. Mijn zoon PAUL zal den troon niet bestijgen. Hij is een hoogverrader, hier is het bewijs tegen hem!"

„Er zijn nog meer bewijzen, uwe majesteit," zeide ARKAROW. „Het is mij gelukt eene zamenzwering op het spoor te komen, die onder de officieren van eenige regimenten bestaat, en die ten doel heeft, om den grootvorst PAUL met geweld op den troon te plaatsen. Ik heb eenige dier zaamgezworenen gevangen genomen en mij van hunne papieren meester gemaakt. Hier zijn ze, en uwe majesteit zal zien, dat grootvorst PAUL het hoofd der zamenzwering is; en dat de geheime bijeenkomsten te Gatschina plaats hebben."

„Geef mij die papieren, ik wil ze lezen."

„ARKAROW gaf haar de begeerde papieren over; de keizerin las ze met gespannen aandacht, en terwijl zij las, werd haar gelaat bedaarder en verdwenen de wolken van haar voorhoofd.

„Er is geen twijfel aan, het is eene militaire zamenzwering," zeide zij bedaard, „en PAUL staat aan het hoofd. Luister, ARKAROW! In dezen nacht laat gij al de zaamgezworenen, die op deze lijst staan, gevangen nemen, en gij zorgt, dat niemand hunner middel vindt om den grootvorst eenig berigt te zenden. Eerst dan, als er niemand meer is, om ten gunste van den grootvorst eenen opstand onder de militairen te verwekken, begeeft gij u naar Gatschina, neemt den grootvorst gevangen en voert hem in stilte naar Petersburg."

„Daartoe behoef ik een schriftelijk bevel uwer majesteit," zeide ARKOROW.

„Neem eerst de officieren gevangen en kom dan weder terug. Dan zal ik u een schriftelijk bevel geven. Spoed u, ARKAROW! Nog dezen nacht moet alles geschied zijn, en morgen zal ik in den ministerraad mijnen kleinzoon, den grootvorst ALEXANDER, tot mijnen troonopvolger benoemen. Ga, ARKAROW, en keer spoedig terug!"

Hierop vertrok de graaf, en nu schelde zij haren kamerheer.

„Als graaf ARKAROW terug komt, mag hij onaangediend binnen treden," zeide zij. „Tot zoo lang echter mag niemand, onder welk voorwendsel ook, mij storen. Ik wil slapen."

„Ja, ik wil slapen," mompelde CATHARINA, toen zij alleen was, „slapen, om krachten te verzamelen tot die groote, misschien laatste daad, waardoor ik het geluk van Rusland voltooijen zal. Neen, PAUL zal de erfgenaam niet zijn van mijnen troon, dien ik met bloed verkregen heb en dien ik verdedigen zal tegen den zoon, zoo als ik hem tegen den vader verdedigd heb! Ik — — maar wat is dat?" viel zij zich zelve in de rede, „welk eene vreeselijke pijn! Mijn hoofd! O mijn hoofd!" Zij sprong van haren stoel op, zij wilde hulp roepen, maar hare tong weigerde haar hare dienst, de pijn deed haar wegkrimpen, zij wilde schellen, maar hare hand was daartoe buiten staat, zij wilde — neen zij wilde niets meer.

Twee uren later trad ARKAROW met een zegevierenden trek op het gelaat het kabinet der keizerin binnen. Voorzigtig sloeg hij de gordijnen op zijde, want men had hem gezegd, dat de keizerin sliep; hij deed eenige schreden vooruit, gaf toen echter een kreet van schrik, deinsde terug, snelde naar de deur, rukte die open en riep om hulp.

Daar, midden in het vertrek, lag CATHARINA met gebrokene oogen. Gisteren was zij nog eene magtige keizerin, thans was zij eene magtelooze, eene stervende vrouw!

Maar neen, zij was nog niet dood, zij bewoog zich! Men riep de geneesheeren, men zond boden naar Gatschina tot den grootvorst, men riep de keizerlijke familie, men riep ook PLATON ZOUBOW.

Allen verschenen en schaarden zich in sprakelooze verbazing rondom de keizerin, die daar op den grond lag, en die zij niet durfden opheffen, uit vrees, dat zij onder hunne handen den geest zou geven. ZOUBOW weende, de grootvorst PAUL zag somber om zich heen, en gaf zijne bevelen, en bragt alles in orde voor zijne troonsbeklimming en de begrafenis zijner moeder.

Het eene uur na het andere verliep, en nog leefde de keizerin. De nacht ging voorbij, en ook den volgenden dag leefde CATHARINA nog.

Eensklaps kwam er weder beweging in hare leden. Zij bewoog de handen, zij opende de oogen.

PLATON gaf een kreet van blijdschap. Misschien waren de pogingen der geneesheeren niet te vergeefs geweest, misschien hadden de sterke middelen, waarmede men haar hoofd en hare voeten gewreven had, de keizerin gered.

Ja, zij leefde, zij zag om zich henen, eerst naar ZOUBOW, toen naar PAUL. Haar gelaat verhelderde, hare oogen flikkerden, zij wilde spreken, maar de tong weigerde haar hare dienst — zij was niet in staat; een woord te uiten. Eindelijk kwam een gillend geluid over hare lippen, en hare oogen, die vol toorn op den grootvorst gevestigd waren, verloren hunne uitdrukking. Zij rekte haar ligchaam uit — toen was alles voorbij!

CATHARINA was gestorven, en PAUL werd keizer van Rusland.

DE RUIKER VAN VIOLEN.

„Moeder, MARIAN wordt weêr wakker, en ik zal niet t' huis zijn, om met haar te kunnen praten."

„Is LUCIE heen?" vroeg op zachten toon een jeugdig meisje met verbleekt gelaat, dat het matte hoofd van het harde kussen poogde op te heffen, maar dat door zwakte weêr nederviel.

„Neen, liefste," antwoordde LUCIE, terwijl zij naar hare zuster toesprong en zich voorover boog, om haar koud, bleek voorhoofd te kussen.

„O, lieve LUCIE," zeide MARIAN, „ik heb weêr van de viooltjes gedroomd. Ik plukte ze onder de notenboomen in het bosch. Wanneer zal het weêr lente zijn, LUCIE?"

„Al zeer spoedig, liefste," klonk het vriendelijke antwoord, „juist als gij weêr beter zijt en aan het venster kunt zitten, en 't eerste zonnestraaltje zult kunnen zien, dat dan naar binnen komt dringen."

„O, was het nu maar lente!" zeide het zieke meisje, zich van verveling op haar bed omkeerende. „Ik verlang zoo naar viooltjes. Zij zouden mij geheel genezen."

Zij scheen weêr in te sluimeren. LUCIE luisterde eenige oogenblikken, om er zeker van te zijn; daarna luisterde zij hare moeder in 't oor: „Zij kosten maar vier stuivers, moeder; wij konden wel vier stuivers uitzuinigen, zouden we niet?"

De bedroefde moeder legde het hemd neder, waaraan zij naaide, stortte hare beurs op de tafel uit en vertoonde de twee eenige stuivers, het laatste, dat zij bezat. Een traan vloeide langs hare wang, maar LUCIE kustte hem af. „Wees maar niet neêrslagtig, moederlief," fluisterde zij weêr. „MARIAN zal morgen beter wezen, en eens zullen wij nog wel rijk worden."

Dienzelfden avond vielen mevrouw WILSON de levendigste toejuichingen te beurt. De schouwburg was eivol. Het regende bloemruikers op en rondom haar. Nadat zij ze met vonkelende oogen en gloeijende wangen bijeen verzameld had, boog zij zich diep en bevallig voor de verrukte toeschouwers en verwijderde zich, hare zegeteekenen met zich van het tooneel nemende. Terwijl zij de haar bewonderende rei van balletmeisjes voorbij trad, die in het volgende stuk moesten

optreden, ontviel een van de ruikers, die enkel uit witte en blaauwe violen bestond, aan hare hand. Het meisje, dat hem opraapte, bezag de lieve bloemen met begeerigen blik, terwijl zij ze der gevierde actrice weder aanbood. Hetzij na dat deze dit bespeurde en wenschte haar genoegen te doen, hetzij ze aan de actrices wilde toonen, hoe onverschillig zij was voor de eerbewijzingen, die zij haar benijdden, zeide zij, haar minzaam toelagchende: „Gij kunt ze behouden, mijn kind, ik heb er nog genoeg." Weinig bevroedde zij, dat het jeugdige meisje op dat oogenblik de violen niet zou willen verruilen voor al den roem en den rijkdom, die haar omgaf.

„Ik ben weêr terug, lieve MARIAN," zeide LUCIE. „Zie eens wat ik voor u heb meêgebragt."

„O, beste LUCIE, wat lieve, lieve viooltjes!" riep MARIAN. „Nu zal ik wel beter worden; ik voel dat ik dit zal. O, zij brengen mij het bosch, het kamervenster en den krans van mosrozen weêr voor den geest." En het hoofd van 't arme kind zonk op haars zusters schouder neêr, terwijl zij prevelde: „Ik ben nu zoo gelukkig, moeder! O, LUCIE, ik ben nu zoo gelukkig!"

Andermaal vloeide een traan over het bleeke gelaat van de bedroefde moeder; zij wischte hem af en vatte haar naaiwerk weêr op.

„Moeder!" riep LUCIE onverwachts, op een toon, die gene verschrikt van haren stoel deed opstaan, „MARIAN wil niet meer op de violen letten. Moeder, waarom glimlacht zij, zonder er naar om te zien?"

Twee dagen later werden de bloemen der actrice in de doodkist van het meisje gestrooid en mede bedolven in haar graf.

Uit het Engelsch.

DE METEOORSTEENEN.

Tot de meest buitengewone verschijnselen der natuurwetenschappen moeten vooral ook die geteld worden, welke op de meteoorsteenen betrekking hebben. De zoo lang betwijfelde daadzaak is tegenwoordig door een aantal der stelligste en

onwederlegbaarste bewijzen vastgesteld. Men heeft de steenen zien vallen, ja dezelve in nog gloeijenden toestand van den grond opgenomen; wat dus het factum aangaat: daaromtrent kan geen twijfel meer bestaan, ofschoon de verklaring uiterst moeijelijk is. Bij nader onderzoek dezer steenen blijkt, dat zij met elkander, wat de algemeene merkteekenen betreft, geheel overeenkomen; zij bestaan gewoonlijk uit eene aardachtige stof, met daaronder gemengde kogeltjes en stukjes van metaalachtig ijzer, hetwelk in den toestand der smelting, nikkel bevat. De steenen zijn somtijds met eene glazige korst bedekt, alsof ten deele reeds eene smelting had plaats gevonden. Ook is het bekend, dat groote massa's zacht, smeedbaar, eveneens nikkel bevattend ijzer op eenige, ver van elkander verwijderde plaatsen en los op den grond liggende gevonden werden, zooals b. v. in Zuid-Amerika en Siberië, en ten aanzien van den meteorischen oorsprong dezer stoffen kan geen twijfel bestaan. Men heeft het vermoeden geopperd, dat deze meteoorsteenen welligt van de maan afkomstig en door vulkanen met zulk een geweld voortgeslingerd waren, dat zij in het bereik van de aantrekkingskracht der aarde kwamen. Een thans algemeen verbreid denkbeeld neemt het bestaan van zeer kleine, in meer of minder regelmatige banen om de zon en de grootere planeten zich bewegende ligchamen aan, welke op zekere tijdperken dusdanige veranderingen ondergaan, dat hunne beweging ten eenemale verstoord wordt en zij eindelijk op de aarde en andere planeten nedervallen, wier aantrekkingskracht de oorzaak was der verstoring hunner kringbeweging. Maar van waar deze steenen ook mogen afkomstig zijn: dat zij niet tot de aarde behooren, wordt algemeen aangenomen, hun physiek zamenstel is zeer onderscheiden van elk der bekende mineralen. Doch hetgeen buitengemeen merkwaardig is en vooral ter bekrachtiging van het argument, dat alle leden van het zonnestelsel, welligt nog andere stelsels eener dergelijke constructie hebben, verdient vermeld te worden, is dit: er worden geene nieuwe elementen in deze ligchamen gevonden, zij bevatten de gewone stoffen der aarde, maar dit in eene volstrekt nieuwe en met geen van de mineralen der aarde overeenkomende zamenstelling.

MENGELWERK.

KONINGIN ELISABETH EN DE TIJD WAARIN ZIJ LEEFDE.

„De gedenkwaardige regering dier roemrijke koningin" zegt zeker hedendaagsch schrijver, „werd voornamelijk gekenmerkt door mannen die uitmuntten in allerlei vakken van kunst en wetenschap, zoowel dichters, wijsgeeren en tooneelspelers, als legerhoofden, staatslieden en regtsgeleerden." Indien deze woorden waarheid bevatten — hetgeen naauwelijks aan eenigen twijfel onderhevig is — dan maakt de regering van koningin ELISABETH een tijdperk uit dat allergewigtigst was, niet slechts voor Engeland in 't bijzonder, maar voor de menschheid in 't algemeen; en te regt, want ELISABETH was als het ware het middelpunt van den cirkel uit hetwelk alle gebeurtenissen van haar tijd uitgingen, zoowel op burgerlijk, godsdienstig en maatschappelijk gebied, als op het gebied der letteren, kunsten en wetenschappen.

Gelijk den meesten die zich eene historische vermaardheid hebben weten te verwerven, vielen ook aan ELISABETH de meest uiteenloopende, de meest tegenstrijdige oordeelvellingen ten deel. Laat ons te dien opzigte NAPOLEON tot voorbeeld nemen. De eene schrijver, bezield met al het fanatisme eener overdreven heldenvereering, zal hem verheffen tot den grootsten held, den edelsten mensch; hij zal hem noemen den volvoerder eener Goddelijke zending, den roem van zijn land, ja van de geheele wereld; terwijl een ander, met onverzoenlijken haat vervuld, het beeld zal nederrukken van het voetstuk, om hem, die straks vergood werd, uit te krijten als den afschuwelijksten menschenslagter, den laaghartigsten geweldenaar die ooit een troon bezoedelde, en als den grootsten vijand zoowel jegens zijn land als jegens den Hemel. Evenzeer, doch met meerderen hoewel ongenoegzamen grond is ELISABETH tot de wolken verheven als eene volmaakte verschijning in de geschiedenis, zoodat zij van den anderen kant ook met minder reden miskend en gelasterd

werd. Laat ons, terwijl wij van hare deugden en van hare gebreken gewag maken, het veelzijdig karakter dier vorstin beschouwen ten opzigte van hare verschillende betrekkingen, en trachten wij na zulk een onpartijdig onderzoek, tot eene algemeene conclusie te geraken. Men verlieze echter vooral niet uit het oog dat de onpartijdigheid geenszins in de waagschaal wordt gesteld, door die soort van christelijke liefde, welke, wanneer de beweegredenen voor eene daad niet in alle opzigten duidelijk zigtbaar zijn, die beweegredenen beschouwt als voort te spruiten uit een edel en opregt gemoed, in zoo verre andere daden dit gevoelen wettigen.

Gelijk wij straks aanmerkten zijn de verwijten tegen koningin ELISABETH minder gegrond dan die tegen NAPOLEON. Dit is vooral daarom waar, omdat men de eerste opvoeding zoowel als het verschil van geslacht, weinig of niet in aanmerking heeft genomen. ELISABETH werd gewoonlijk beoordeeld, zoo als men een monarch beoordeelt, doch zelden als eene koningin en eene vrouw, en niettemin zijn de feilen die haar door hare vijanden werden aangewreven, bijna allen te verklaren door het gebrekkige harer opvoeding, de rampen waarmede zij in hare eerste levensjaren te kampen had, en door het feit dat zij eene vrouw was. Reeds als kind van alle moederlijke leiding en zorg verstoken, telkens onder het toezigt van een anderen beschermer, aan de eene zijde hevige klagten moetende aanhooren tegen hen die hare moeder en haar zelve hadden verongelijkt, of tegen hen die de verwoesting van hare godsdienst en van haar leven in den zin hadden, terwijl zij van de andere zijde, omringd door een drom van vleijers hare schoonheid, hare begaafdheden en hare geschiktheid voor den koninklijken troon hemelhoog hoorde verheffen, kon het wel niet anders of de zaden van haat, eigenwaan en ijdelheid, die gestrooid werden in het jeugdig gemoed, moesten eenmaal rijpen tot een weligen oogst. En wanneer men verder bedenkt dat zij als koningin — of liever als keizerin, want nimmer wierp ELISABETH het zwaard weg, dat het prerogatief der kroon haar verleend had, hoewel zij het gewoonlijk in de schede hield, — niemand had die haar ten leidsman zou kunnen wezen, met eene groote natie aan hare voeten, en behebt met eene magtige neiging tot haat, trots en liefde, — is het geenszins

te verwonderen dat zij somtijds beheerscht werd door haar eigen krachtigen wil en door hare natuurlijke hartstogten, en dus genoopt werd veel te doen, dat haar bij velen maar al te zeer gebrandmerkt heeft als eene despotieke, wraakzuchtige en gevoellooze vrouw.

Beschouwen wij in de eerste plaats de schaduwzijde van haar karakter. Haar trots die in zekere mate ongetwijfeld het gevolg was van achting voor zich zelve en van het krachtig bewustzijn van hare positie als gebiedster van Engeland en van de zeeën, werd des te meer aangekweekt doordien het vrouwelijk element zich deed gelden; en hare trots verviel tot ijdelheid met al haar nasleep van zelfzucht, jaloerschheid, nijd, vooringenomenheid en vooroordeel, waaraan zij ongestoord den teugel vierde, meer volgens de hardnekkigheid en prikkelbaarheid van hare inborst, dan volgens de eischen der edelmoedigheid en regtvaardigheid. Ten opzigte van de ter doodbrenging van MARIA STUART, welk feit altijd wordt aangehaald als de grootste smet die op het karakter van ELISABETH kleeft, is er veel in het midden te brengen, tot hare verdediging zoowel als tot hare veroordeeling. Wij mogen vooral niet uit het oog verliezen, dat, hoewel Engeland in het algemeen en de Protestantsche partij in 't bijzonder de belangen der kroon waren toegedaan, de woelingen der Spaansch- en Pausgezinden nogtans alle reden gaven tot bekommering. Telkens herhaalde opstanden in Ierland, die nu en dan zelfs opentlijk ondersteund werden door Spaansche hulp, de pogingen van den hertog van ALVA in 1569 om, onder beleid van VITELLI, in verband met de Engelsche Roomsch-Katholijke partij een inval in Engeland te wagen — de opstand der Pausgezinden in de noordelijke graafschappen in hetzelfde jaar — de zamenzweringen van THROGMORTON en CLICHTON in 1584 en van BABINGTON in 1586 — dit alles strekte genoegzaam ten bewijze dat eene strenge onbeperkte magtsoefening noodzakelijk was, om alle aanslagen tegen de veiligheid van den troon te bedwingen. En wat MARIA STUART betreft: zeventien jaren lang was geheel Engeland door haar en door hare partijgangers verontrust geworden. De intrigues en de valschheid van haar, die niet een enkele deugd bezat van de koningin van Engeland, doch oneindig meer dan deze met gebreken behebt

was, deden eene vrees voor haar ontstaan die maakte dat men voor haar steeds op zijne hoede was. Over het kwade in het karakter van MARIA STUART willen wij niet verder uitweiden, want zij was opgevoed in de goddelooze school der Fransche losbandigheid, te midden van de MEDICISSEN en de GUISES. Zij had twee zaken in haar voordeel: hare jeugd en haar betreurenswaardig lot, en toen zij den dood onderging te Totheringay, door eene daad waarvan het gemakkelijker is de politiek dan de regtvaardigheid of wettigheid te verdedigen, gingen er velen tot hare partij over gelijk ook in latere tijden velen voor hare nagedachtenis den handschoen hebben opgenomen. Men wachte zich nogtans wel, het feit der teregtstelling van MARIA STUART te beschouwen als niets anders dan een gevolg van den hevigen wrok dien ELISABETH jegens haar koesterde. Wel is waar was die wrok sterk genoeg om ten laatste de stem harer betere gevoelens tot zwijgen te brengen en het doodvonnis te onderteekenen, dat altijd als een smet op haren naam zal blijven kleven; doch zij is daartoe niet overgegaan dan nadat het duidelijk was gebleken dat het de wil des volks was en zij door hare ministers genoodzaakt werd het doodvonnis te bekrachtigen. Zeker beroemd hedendaagsch schrijver, sprekende van de gevolgen der teregtstelling van MARIA STUART, zegt: „Den dag dat MARIA STUART ter dood werd gebragt, was de toestand van geheel Engeland te vergelijken met dien van iemand, die, na den nacht onrustig droomende en door de nachtmerrie gekweld te hebben doorgebragt, ontwaakt en vrolijk overeind springt, als zijnde Engeland plotseling bevrijd van de gevaren en de angst, waarmede het zeventien jaren lang was vervolgd geweest." Dit is de gebeurtenis in de regering der groote koningin die haar later leven als vergiftigde, terwijl zij nimmer vergeten kon dat het de belangen van het land alleen niet waren, die haar tot die daad hadden doen besluiten; dit is de gebeurtenis die haren naam bij zoo velen van latere geslachten geschandvlekt heeft. Ware ELISABETH toevallig in de plaats geweest van MARIA STUART en had laatstgenoemde als koningin geleefd en ware zij als koningin gestorven, welk een hemelsbreed verschil zou het oordeel der nakomelingschap ten opzigte van die twee vorstinnen niet hebben opgeleverd! Men zou de gebreken van MARIA

STUART nimmer verbloemd, noch de deugden van ELISABETH verkleind hebben.

Tot dusver hebben wij getracht de schaduwzijde aan te wijzen van het karakter der groote koningin. Er zijn onder hare vijanden lieden geweest, laaghartig genoeg om hare eer als vrouw in twijfel te trekken. Aanvankelijk werden die lasteringen uitgedacht door de losbandige aanhangers der Fransche ambassade: nietswaardigen die waren opgevoed in de bedorven atmospheer van het hof en die in eene deugdzame onafhankelijkheid niets anders wilden zien dan een mantel om losbandigheid, gelijk de hunne, onder te verbergen. Dergelijke aantijgingen verdienen in den tijd dien wij thans beleven naauwelijks besproken te worden en wij zullen er dus ook hier niet verder over uitweiden. Dat wij ze voorbijgaan met stilzwijgende verontwaardiging: de verontwaardiging van hen die het laaghartig gemoed verfoeijen, hetwelk er zich op beroemt lasteringen uit te denken en te verspreiden: dat wel verre van eere te geven wien eere toekomt, vlekken tracht op te sporen in de heldere zon, en een los gerucht doet voorkomen als een bewezen feit. Van den anderen kant daarentegen: „*Justitia fiat, ruat coelum*," zoodat wij, wat het ook kosten moge, trachten moeten een juisten, onpartijdigen blik te werpen in haar karakter, zelfs al moest het resultaat daarvan het beeld onzer heldin van haar voetstuk neder werpen in het stof. Doch zulk een resultaat behoeven wij geenszins te duchten, want, schoon de juiste kennis van hare gebreken haar genoegzaam vernedert om medelijden voor haar te gevoelen, blijft het door haar ingenomen standpunt niettemin te hoog om haar te verachten, en hoewel zij ver beneden het volmaakte blijft, is zij evenzeer verheven boven het alledaagsche en het middelmatige, zoodat, al moeten wij haar ook den stralenkrans eener heilige ontzeggen, de lauwerkrans der heldin ongeschonden hare slapen versiert.

Zeer veel zouden wij tot haren lof kunnen zeggen, doch om dat onderwerp naar eisch te behandelen, zouden wij ons bestek overschrijden moeten. Naauwelijks zou men in de wereldgeschiedenis een vorst of eene vorstin kunnen aanwijzen, die meer dan ELISABETH naijverig was op den roem van haar land en op het welzijn van hare onderdanen.

Dezen edelen naijver legde zij aan den dag, niet door misplaatste teergevoeligheid, maar door als eene oppermagtige gebiedster haar rijk met vaste hand te besturen, want hare regering was niet minder autocratisch dan die van HENDRIK VIII, schoon zij zelve in verstand, beleid en doorzigt oneindig ver boven dien vorst verheven was. Haar eigenmagtig bestuur zag zich ten taak gesteld, de onstuimige levenskrachten van een tijdperk van ontwikkeling en vooruitgang in bedwang te houden, onregt en geweld te beteugelen in het binnenland, en haar volk in het oog der buitenlandsche natiën eene onafhankelijke, ontzagwekkende stelling te verzekeren. De uitkomsten bewezen dan ook de wijsheid eener politiek die haar eene rigting deed volgen waardoor zij van alle zijden door gevaren bedreigd werd. Hare onderdanen namelijk, die, indien zij in eene zoo autocratische regering als de hare niet een belangeloos doel hadden gezien dat hoofdzakkelijk hun eigen bestwil beoogde, zulk een absoluut gouvernement onmogelijk hadden kunnen verdragen en onder eene meer gematigde regering tot losbandigheid zouden zijn overgeslagen, zagen zich bestuurd door eene vaste hand, en in hun eigen belang geleid tot ontwikkeling en vooruitgang, op onstoffelijk zoo wel als op stoffelijk gebied. Onder de gewigtige nationale en materiële belangen die door ELISABETH krachtig bevorderd werden, kunnen wij hier slechts eenige weinige vermelden. Aan de doelmatige spaarzaamheid waarmede onder haar bestuur de schatkist beheerd werd, had men het te danken, dat de kroon zich ontlasten kon van al de schulden die onder de vroegere regeringen waren aangegaan. De koophandel bereikte een vroeger nimmer gekenden trap van bloei, er heerschte meer welvaren, onder de lage standen vooral, dan ooit te voren, en de denkbeelden der koningin omtrent financiële aangelegenheden worden volkomen uitgedrukt in deze hare gedenkwaardige woorden: „geld in de beurzen mijner onderdanen is even goed als geld in mijn eigen schatkist." Het muntstelsel dat onder de regering harer voorgangers verwaarloosd was, werd door haar geregeld; zij liet groote inkoopen doen van wapenen op het vaste land; zij wendde alles aan wat maar eenigzins strekken kon om hare artillerie te verbeteren; en, wat van nog meer gewigt was dan dit

alles, zij bewerkte dat Engeland heerschte over de zee, tot dat zij ten laatste haar doel bereikt zag, en met regt genoemd werd: „de groote hervormster der Engelsche zeemagt, de koningin der zeeën."

De wijze waarop zij de beoefening der letterkunde en der wetenschappen in 't algemeen wist te bevorderen, geeft haar aanspraak op de dankbaarheid van hare tijdgenooten zoowel als van het nageslacht. Nimmer heeft Engeland een glansrijker tijdvak beleefd voor de ontwikkeling der dichtkunst, wijsbegeerte en regtsgeleerdheid. De namen immers van SHAKESPEARE, SYDNEY en SPINSER, VAN BEHN JOHNSON, BEAUMONT en FLETCHER, RALEIGH en BACON alleen, zijn als voldoende te achten om het tijdperk van koningin ELISABETH ten eeuwigen dage in dankbare herinnering te houden. De bescherming die koningin ELISABETH aan kunsten en wetenschappen verleende, verhinderde haar nogtans niet ondernemende mannen aan te moedigen die, op hunne togten om onbekende gewesten op te sporen, hun leven als het ware doorbragten op den onmetelijken oceaan en Engeland verhieven tot de eerste der zeevarende natiën. DRAKE, FROBISHER en DAVIS de ijsbreker voor den noordwestelijken doortogt: RALEIGH en GILBERT, GRENVILLE en HAWTEM, zijn slechts eenige weinigen onder die verdienstelijke mannen welke den beroemden naam hunner gebiedster overvoerden naar alle wereldstreken. Hunne ontdekkingstogten en avonturen in het westelijk halfrond en hunne welgeslaagde ondernemingen aldaar te land en ter zee tegen de Spanjaarden, de meest verbitterde vijanden van hun land, maken op zich zelf reeds een roemrijk geschiedverhaal uit. Geene magt ter wereld was in staat die onverschrokken zeehelden terug te doen deinzen. Zij die als slagtoffers van hunne hagchelijke ondernemingen vielen, werden door anderen vervangen, die, met schatten beladen en onuitputtelijk in verhalen van ver verwijderde gewesten en van de hulpbronnen voor handel en industrie die zij daar hadden opgespoord, in hun vaderland terug keerden of hun gebeente hadden moeten prijs geven aan de boschrijke oevers der Orinoco, de wateren der Amazonen-rivier, de besneeuwde toppen van den Chimborazo of aan de vlakten der Cordilleras. En om dat alles als het ware de kroon op

te zetten, mag het tijdvak van koningin ELISABETH zich beroemen op de grootste zegepraal die ooit op den oceaan bevochten werd: de vernieling der zoogenaamde onoverwinnelijke vloot, die was uitgerust met het doel om Engeland en het protestantisme tevens te vernietigen, doch tot schade en schande ondervinden moest dat de zoo fel gehate protestantsche koningin de waarheid had gesproken toen zij, aan het hoofd harer troepen verkondigde dat, „hoewel slechts eene zwakke vrouw zijnde, zij het hart had van een koning niet alleen, maar zelfs van een koning van Engeland, en van verontwaardiging gloeide op het denkbeeld dat de hertog van Parma, de koning van Spanje of welk vorst ook, zich verstouten zou haar grondgebied te bestoken!"

Maar omtrent ELISABETH zelve als de voorgangster en leidster harer onderdaden meenen wij genoeg gezegd te hebben. Laat het tijdperk dat zij bezielde en dat haar eene welverdiende hoogachting toedroeg voor haar spreken. „Het tijdperk van ELISABETH," zegt zeker beroemd schrijver, „mag zich teregt beroemen, niet alleen op eene vroeger onbekende intellectuele vrijheid, doch tevens op groote stoffelijke voordeelen. Na eene jarenlange staatkundige verwarring en geloofsvervolging was de lang verbeide dageraad van verlichting en beschaving voor Engeland aangebroken. De bloedige koningin MARIA en de autodafé's van SMITHFIELD waren verdwenen als een benaauwde droom, en de vreugdekreten die ELISABETH bij haren intogt in Londen begroetten maakten den grondtoon uit van vijftig roemvolle jaren."

EEN GELDBUS OF EEN DOODKIST.

DE WARE GESCHIEDENIS VAN LADY DURBAR.

Naar het Engelsch van GEORGE AUGUSTUS SALA,

DOOR

P. BRUIJN.

Onderstaand verhaal is door mij ontleend aan een Engelsch weekblad. Het boeiende van den vorm, meer nog het belangwekkende van den inhoud trokken mijne aandacht en deden mij besluiten het den lezers van de Vaderl. Letteroefeningen aan te bieden. Een eigenlijk gezegde kommen

taar er op te schrijven is overbodig. De hooge *humor* toch, (want ironie is hier te zwak) het diep *tragische*, ik zou haast zeggen SHAKESPEAR-*achtige*, waardoor deze novellette zich onderscheidt en met onweerstaanbare kracht de aandacht van den lezer trekt, boeit en vasthoudt tot den einde toe, laat zich beter gevoelen dan beschrijven. Toch leze men dit verhaal niet bloot als kunstproduct, maar beschouwe het als eene belangrijke bijdrage tot kennis van het *leven*, van het leven in al zijn eigenaardige verschijnselen, raadselen, diepten en *schauderhafte* verborgenheden die niemand weet te peilen dan één, de *kenner der harten*.

Dan wij laten den schrijver zelven aan het woord.

Ik geef het volgend verhaal bijna woordelijk weder „zoo als het mij is medegedeeld;" ik heb er weinig aan toegevoegd en niets overdreven. De namen zijn om goede redenen veranderd. De feiten — *want het zijn feiten* — waarop deze geschiedenis berust, troffen mij, wijl zij zoozeer het karakter dragen van wat de overleden SAMUËL TAYLOR COLERIDGE plagt te noemen: zielkundige zeldzaamheden. Het geheel is eenvoudig eene bijdrage ter kenschetsing van die zonderlinge tegenstrijdigheden die wij iederen dag, ja ieder uur opmerken in de nòg zonderlinger mengeling van goede en kwade eigenschappen, van grootheid en laagheid, van oprechtheid en geveinsdheid, van mildheid en hebzucht, waaruit het karakter is zamengesteld van het wezen — *mensch*.

Met schrikwekkende kracht zal men hier de waarheid zien bevestigd van de goddelijke uitspraak:

„Arglistig is het hart des menschen, meer dan eenig ding en *ijzingwekkend boos* (1).

I.

EEN UITNEMENDE VROUW.

„De liefde bedekt menigte van zonden." Op lady DURRAR evenwel kon dit niet van toepassing zijn, zoo gering in tal waren, naar den uiterlijken schijn althans, de verkeerdheden, die zij had te bedekken. Hoogst zelden worden er dames of heeren gevonden, van wie *iedereen* wèl spreekt,

(1) De vertaler stelt zich natuurlijk geenszins aansprakelijk voor de wijze van aanhaling en de theologische zienswijze van den auteur.

op wie *niemand* iets te zeggen heeft, of wier oor door geen enkel kwaadsprekend gerucht ten hunnen nadeele wordt getroffen. — Gij zoudt echter vrij iedere straat, steeg, markt of elk plein van het kwaadsprekend en praatziek stadje B., ja zelfs tien mijlen in den omtrek nog daarbij, al de drie honderd dagen van het jaar, hebben kunnen doorkruisen, en niets dan luide, met geestdrift geuitte, hartelijk gemeende lofspraken hebben vernomen op lady DURBAR. — De armen vergoodden haar in den letterlijken zin van het woord. — Door de Voorzienigheid met een overvloed van tijdelijke middelen gezegend, bragt zij vrede in menig lijdend gemoed, en vreugde in menig treurend gezin. — Niet tevreden met tot die zekere op het land bij de dames aangenomen wijze van weldoen zich te bepalen — die bestaat in de uitreiking van een klein aantal dekens met bijvoeging van een vracht goedkoope traktaatjes — was onze weldoende lady onuitputtelijk in het aanwenden van allerlei middelen, waardoor zij den nood van haren armen medemensch kon verligten.

Er heerscht vrij wat armoede in B., — of *Belgravian*, zoo als het door de badgasten werd genoemd, — en zoo werd dan ook menig verblijf vol onreinheid en morsigheid, gebrek en honger, dierlijkheid en ongebondenheid door onze lady in den loop harer „barmhartige" wandelingen bezocht en bestraald door den gloed van haar liefdevol en mededoogend hart. Hutten en stulpen, waarin de protestantsche leeraar gehuiverd zou hebben den voet te zetten, ja die ook de Roomsche priester zou hebben geaarzeld binnen te treden, schrikten lady DURBAR niet af. Nooit bleef zij bij eenige jammerklagt onverschillig of ongeroerd, nooit riep iemand zonder vrucht den bijstand in van haar beurs of voorspraak.

Het spreekt van zelf dat men haar zeer dikwijls bedroog. Verscheidene leelijke huidziekten werden, bepaald met het doel om haar te misleiden, door allerlei kunstmiddeltjes nog iets meer afzigtelijk gemaakt dan gewoonlijk. Teringlijders (zoover gaat het bedrog in de wereld) hoestten tweemaal zoo luid en akelig, als haar welbekende gedaante zich op den dorpel vertoonde. — Kleine kinderen zagen er bepaald hongeriger uit. — Smerige oude wijven trokken nog meer rillend van koude, hunne lompen om zich heen; — arbeiders, die

geen werk hadden keken nog bedrukter, en hard werkende vrouwen toonden nog meer vermoeidheid en afgemattheid dan anders, zoodra lady DURBAR slechts hunne stulp binnentrad.

Ontelbaar was ook het aantal onbarmhartige huisheeren die zij door haar tusschenkomst had afgehouden van het verkoopen van het huisraad harer *protégés*. — Onnoembaar het aantal woekeraars die zij had voldaan en niet te tellen zeker waren de verpande stukken huisraad of kleeding welke zij had ingelost — ofschoon, wat niet zelden gebeurde, die stukken door haar zelve aan de armen waren geschonken.

Ik noem daarbij nog niet eens al de weesjongens die zij op een ambacht had gedaan of de ouderlooze bruiden aan wie zij een uitzet had gegeven. Allerlei giften als dekens, bijbels, brandstof, spek, matrassen, flanel, bessenwijn en sarsaparil vloeiden als in een onuitputtelijken stroom van haar uit; — kortom lady DURBAR was eene door en door liefdadige dame.

Er waren dan ook weinige liefdadige instellingen binnen de drie vereenigde koningrijken of ook zelfs daar buiten van welke zij niet lid was of die zij niet op rijkelijke wijze begunstigde. Weduwen, weezen, soldaten, matrozen, mijnwerkers, blinden, lammen, kreupelen, geraakten, teringlijders trok zij zich allen aan. Zelfs zij die tot andere landen of tot andere religies behoorden, zooals b. v. Turken; Joden of Dissenters, waren van hare mildheid niet uitgesloten. Haar naam prijkte steeds bovenaan op elke lijst ter ondersteuning van zendelingen, en menig bloeddorstig eilandbewoner dankte zijn sierlijk baaien buisje, menig ver verwijderd Indiaan, zijn bedpan, pennemes of stichtelijk gezangboek aan de liefdadigheid van lady DURBAR.

Nu moet men uit het gezegde echter geenszins opmaken, dat zij haar aalmoezen gaf op de wijze der Pharizeën. Hare weldaden geschiedden geheel ter sluiks, ja zelfs bloosde zij als zij hoorde dat ze bekend waren geworden. Evenwel daar zij wist hoeveel het dikwijls tot het welslagen eener goede zaak afdoet, als iemand van naam de anderen voorgaat, zoo vergunde zij ook wel nu en dan, dat men den haren op eene inteekeningslijst plaatste, om zoodoende door haar milde en herhaalde bijdragen hare minder liefdadige kennissen tot meerder geven aan te vuren.

Over 't algemeen echter vond zij er oneindig veel meer genoegen in om als geefster geheel onbekend te blijven. De beginletters van haar naam — soms deze zelf een weinig omgezet — of ook wel een eenvoudig *motto* verborgen dikwijls de schenkster van eene waarlijk vorstelijke gift aan een of ander hospitaal, deze of gene school of weldadige inrigting. Op kersmis vloeiden de nieuwsbladen over van korte maar krachtige aankondigingen, vermeldende de ontvangst van inschrijvingen van vijf of tien guinjes ten voordeele van de fondsen der armenkas door zekere D. en soms lady..... Zij teekende in voor door brand ongelukkig geworden arbeiders, behoeftige geestelijken en voor weezen van omgekomen zeelieden. De lijsten ten voordeele van een of andere weduwe van wijlen „een hooggeplaatst officier in dienst van H. M.," waren altijd vol van inschrijvingen van „een Anonymus" een belangstellende, een vriendin. — Die Anonymus, die belangstellende, die vriendin was altijd — lady DURBAR.

Het laat zich dan nu zeer gemakkelijk begrijpen, dat zij uitermate werd bemind door een ieder die haar kende. Het noemen van haren hoogvereerden naam alleen was voldoende om een storm van toejuichingen te verwekken bij gelegenheid van *meeting's* of liefdadige *soirées*. Bezorgde vrienden verdrongen zich voor haar deur en overstroomden haren *conçierge* met kondoleantie-kaartjes, wanneer zij slechts de minste onpasselijkheid gevoelde. Ja het gerucht liep zelfs, dat Mr. PIX de waardige predikant van B. zoozeer getroffen was door hare veelvuldige deugden, dat hij zijn voornemen opentlijk te kennen gaf om, op een of anderen Zondag, voor de gansche gemeente eene leerrede te houden „over de verdiensten van lady DURBAR." Het kwam er evenwel nooit toe, omdat hij waarschijnlijk te veel te doen had met den strijd waarin hij gewikkeld was met Mr. PATTEN, den geestelijke van een ander kerspel, over het lot dat jonggeboren kindertjes te wachten stond in een toekomend leven.

Maar ik ben zoo opgewonden geraakt door het verhalen van al het goede dat lady DURBAR tot stand bragt, dat ik geheel vergeten heb u bekend te maken met de *bron* waaruit al de schatten waren voortgevloeid van welke zij zulk een bewonderingswaardig gebruik maakte. Ook had ik u noodzakelijk iets moeten zeggen over haar uiterlijk, hare manieren en de

menschen met welke zij omging. Ik haast mij dus om zoo spoedig mogelijk dit verzuim te herstellen.

Lady DURBAR dan was de eenige dochter van een rijk O. I. bankier en agent, die een onmetelijk fortuin had bijeen vergaderd in die, voor den fortuinzoeker in Indië zoo gezegende dagen, toen men den goudboom nog slechts even behoefde te schudden om zich de schatten te zien toevloeijen, en toen de naam Nabob nog niet, gelijk nu, in het rijk der fabelen te huis behoorde. — Daar hij een rijk, een zéér rijk man was, kon hij natuurlijk onmogelijk zijne zaken anders dan op een grooten voet drijven. Maar toen hij dan ook in de groote catastrophe van 18... bankroet ging, waren het niet een armzalige 40,000 pond, maar een goede anderhalf millioen, die hij er bij inschoot. Het gaf eene vreesselijke opschudding in de stad en op de beurs, toen het bekend werd dat de groote firma van MANGO CHUTNEE, CHOLOPP, CHOWRINGEE-CHOBAHAWDER en CO. was „fout" gegaan. Een geheel oploopje van menschen verdrong zich in Old-broad straat, en keek naar de gesloten deuren en de digte vensters van des bankroetier's huis. De vader van onze heldin, sir JOHN MANGO, maakte zoo spoedig mogelijk dat hij weg kwam naar Indië, zoo het heette om daar pogingen aan te wenden, ten einde de zaken van het Huis te Calcutta weer in orde te brengen. Wij willen dan ook gaarne gelooven, dat hij daar aangekomen alle pogingen er toe in het werk heeft gesteld; — zeker echter is het dat hij er verder stilletjes is gebleven, en met uitzondering van een enkel berigt, dat hij daar later getrouwd, en in het beheer was geraakt van de goederen van een inlandschen vorst, heeft men nooit meer iets van hem gezien of gehoord.

FANNY MANGO, toen 17 jaren oud, een zeer schoon en talentvol meisje, zag nu slechts drie wegen voor zich geopend, alle even weinig uitlokkend: òf een gouvernantesplaats te zoeken, òf haar intrek te nemen bij een paar doove, kribbige tantes te Brixton, óf te trouwen. Ik wil hiermede volstrekt niet beweren dat „trouwen" voor de meeste jonge meisjes nu juist zulk een onaangename uitweg is, maar ongelukkiger wijze was de eenige die destijds aanzoek deed om de hand van de dochter des voortvlugtigen bankroetiers, een zekere sir HUGH DURBAR, generaal in dienst der compagnie

een rijk, maar driftig, knorrig, slecht gehumeurd en vijf en zeventig jarig man. 't Is zoo, er was, behalve hem, ook nog een neef van FANNY, zekere FRED ELTON, een jong, krachtig, vrolijk en knap jongman — maar hij was zoo arm als een kantoorklerk maar wezen kan, met tachtig pond 's jaars inkomen en een bedlegerige moeder er bij om te onderhouden.

Aan een huwelijk met hem viel dus natuurlijk in 't geheel niet te denken. Sir HUGH was directeur en aandeelhouder er bij van ik weet niet hoeveel banken en indigo-huizen. Hij bezat een huis in Park-lane en een buiten te Twickenham; om kort te gaan: een jaar of daaromtrent na de vlugt van haren vader, werd FANNY MANGO lady DURBAR. Al spoedig had zij reden om deze kwalijk passende echtvereeniging bitter te betreuren. Haar echtgenoot liet haar gedurende de twaalf jaren die zij nog met hem doorbragt, wat men noemt, een waar „hondenleven" leiden.

Een doorgaand slecht humeur — een altoos lijdende gezondheid, gemeene behandeling, die niet zelden tot feitelijke mishandeling zijner vrouw oversloeg, ziedaar de meest in 't oog springende eigenheden van sir HUGH DURBAR. Zijne vrouw verdroeg alles met engelen geduld. De zachtmoedigheid en gelatenheid die zij aan den dag legde onder haar lijden, wekten ieders verbazing en bewondering: — zij omzwachtelde zijn jichtige voeten, gaf hem zijn drankjes in, en verdroeg zijne stompen en vloeken met onuitputtelijke onderworpenheid en liefde. Plotseling kreeg sir HUGH het in zijn hoofd om te gaan reizen op het vaste land en wel geheel onverzeld. Zijne vrouw, altoos teederlijk voor hem bezorgd, drong er op aan dat zij hem zou mogen vergezellen tot B... in welke bekoorlijke badplaats hij eene huizing bezat.

Daar bleef zij, zijne terugkomst afwachtende, eene terugkomst intusschen die nimmer plaats vond. Want sir HUGH DURBAR stierf te Civita Vechia aan jicht in de maag, juist zes maanden na zijn vertrek van B..., en liet zijne zoo slecht door hem behandelde vrouw, 't moet tot zijn eer hem worden nagegeven, achter in het volle bezit van zijn uitgebreid vermogen, zonder eenige beperking of voorbehoud.

De tijding van het overlijden van haren echtgenoot trof lady DURBAR diep. — Gedurende een lang tijdsverloop was zij volstrekt ontroostbaar, en opentlijk gaf zij haar besluit te ken-

nen, om zoo lang zij leefde, den rouw over den gestorvene te blijven dragen. Van dien tijd af onttrok zij zich aan al de pracht en de ijdelheden der wereld. Zij zag geen vrolijk gezelschap meer; ging naar bals noch partijen, maar wijdde zich geheel en uitsluitend aan de beoefening van liefdadigheid en goede werken.

Laat mij u eene beknopte beschrijving geven van hare woning en van haar zelve. Zij bewoonde een rood baksteenen huis, eenvoudig en hecht, maar van een hoogst somber aanzien. De huiskamer was ruim en ouderwetsch en bedekt met een turksch tapijt; zware gordijnen hingen voor de vensters. De meubelen hadden een dof, eenigzins versleten aanzien. In het midden van het vertrek stond eene magahonijhouten tafel, overladen met godsdienstige boeken en traktaatjes, met half afgewerkte kleedingstukken, pakjes thee en suiker, werkdoozen, schrijfbehoeften, liassen, brieventassen, visitekaartjes, gedrukte circulaires, naaiwerk enz. Verbeeld u gezeten aan die tafel een dame van ontzag inboezemende gestalte, en die eens ook in diezelfde verhouding schoon moet zijn geweest. Daar ligt eene onbeschrijfbare mengeling van zachtheid en droefgeestigheid, van gelatenheid en langdurig lijden in den kwijnenden opslag van haar groot peinzend oog en om de trekken van haar mond. Zij is gekleed in zwart fluweel en draagt een weduwen-muts, ofschoon haar echtgenoot, sir HUGH, nu reeds twintig jaren dood is. Haar hair is dik en glanzig, en nog verre van grijs. Dit is lady DURBAR.

Zij staat te zes uur op zomer en winter, en verrigt te 8 uur in de eetzaal voor de verzamelde dienstboden de morgendienst. Van het ontbijt tot twaalf uur is zij bezig met schrijven, of leest ernstige boeken, of vervaardigt even als DORCAS kleedingstukken voor de armen: van twaalf tot drie ure 's namiddags ontvangt zij de afgevaardigden van liefdadige inrigtingen ten gehoore. Dan rijdt zij uit tot vijf uur in haar deftig en eenvoudig rijtuig, gaande van het eene verblijf der ellende naar het andere, en brengt verligting en troost overal waar zij komt. Dan — naar huis, waar een eenvoudig voedzaam middagmaal haar wacht. — Vervolgens, of een rustig, zedig kopje thee, of een partij schaak met den predikant; soms ook komt haar zaakwaarnemer of de dokter haar be-

zoeken. Als dit gedaan is, bestuurt zij weer de avondgodsdienstoefening, en als de klok half tien heeft geslagen, is er geen enkel licht meer aan eenig venster van lady DURBAR's huis te bespeuren. — Zoo ging de stroom van haar leven daarheen. Zoo bragt zij, in een reuk van vroomheid en liefdadigheid, de twintig jaren door die op den dood van haren echtgenoot volgden.

Maar *ay di me:* wat zeide de Trappist: „Broeders, wij moeten sterven." Lady DURBAR werd ziek.

II.

DE HAND DES DOODS.

Er heerscht in een huis, zoodra de DOOD zich aan den ingang vertoont, of reeds tot binnen is doorgedrongen, een onbeschrijfbaar iets, een zeker gevoel of voorgevoel, eene soort van gedruktheid, die men nergens anders gevoelt, en die men ook nooit vergeet als men ze slechts eenmaal ondervonden heeft. Er is dan iets looms, iets zwaars, iets stikkends in den dampkring, en het is als hoorden wij een verward gefluister, een dof gesteen en gegons om ons heen.

De dood in huis! Men spreekt met gedempten toon en loopt zacht de trappen op en af, en houdt onwillekeurig den adem in, als men de kamer voorbijgaat waar *het* ... is neêrgelegd. En dan die eigenaardige bezorging van een doode! Wat is zoo plegtig, zoo geheimvol akelig als het geluid van dat hamerslaan van den lijkbezorger. — Oef! als op een zwoelen zomeravond de „zwarte mannen" schrijlings den trap opklimmen, hun vreeselijke vracht — die hun nu een nog meer schrikwekkend voorkomen geeft — tusschen zich in dragende. Hebt gij, lezer! 's avonds ten 9 uur dat hamerslaan van den lijkbezorger ooit gehoord? — zoo ja — dan zal dat dof eentoonig geklop zeker u nooit weer uit het geheugen gaan.

De Dood dan was tot den dorpel van lady DURBAR's huizinge genaderd. De rijweg vóór het huis was met run belegd: — de klopper omwonden — de schelknop afgedraaid; — arbeiders en dienstboden slopen naauwelijks hoorbaar de stoepsteenen op en af, en eene menigte van bezoekers onderhield zich voorzigtig met den *conçierge* door de half geopende deur.

Het was kersdag — en wel een zeer treurige kersdag. Het

had den geheelen dag door zwaar gesneeuwd en de sneeuw zich vermengende met de run voor de deur, gaf er een somber aanzien aan van kwade beduidenis. Toen de nacht inviel, begon het er bij te regenen, en blies er een scherpe oostewind.

Het was zes uur in den avond. Twee rijtuigen stonden voor de deur, dat van PHILBY den dokter, en dat van den eerw. Mr. PIX den predikant. — Vergun mij van het voorregt, dat den romanschrijver eigen is, gebruik makende, het huis binnen te gaan en u den trap op te leiden.

In de huiskamer zien wij vijf personen bijeen. Voor het vuur staande, de panden van zijn rok wijd uitgespreid om de koesterende vlam te genieten, stond Mr. SQUILLS, lady DURBAR'S gewone apotheker; Dokter PHILBY, was voor dit bijzonder geval geroepen, en bevond zich thans boven bij de kranke. Naast den apotheker, in een leunstoel, de handen stemmig over den buik gevouwen, zat Mr. PIX. Aan de tafel, nu en dan ter loops een teug wijn nemende, (zij hadden in de haast wat gegeten) waren twee jonge lieden gezeten, de een, naar zijn zwarten rok en witten halsdoek te oordeelen, waarschijnlijk een geestelijke; de andere, forsch, krachtig en gezet, geheel het model van een landedelman. Een derde jongman, gekleed in de klein-tenue uniform van een kavallerie officier — hij was juist spoorslags van de kazerne te Lewes Road komen rijden — liep met veel gedruisch de kamer op en neêr, terwijl zijn kletterende sporen en zijn geheele voorkomen, een zeldzaam kontrast vormden met de algemeene stilte die rondom heerschte.

Deze drie jongelieden waren de neven van lady DURBAR. In de gespannen plegtige stilte waarin deze vijf personen verkeerden, lag iets akeligs en veelbeteekenends. Hoewel krachtige mannen, durfden zij toch naar het scheen, geen van allen te spreken, noch hadden zij den moed, om een van die dagelijksche, onbeduidende beleefdheids-gesprekken aan te knoopen, waarmede men gewoonlijk in zulke gevallen den tijd aanvult. Ieders ziel was op dit oogenblik geheel vervuld, met de gedachte aan eene zekere slaapkamer, aan den voorgevel op de tweede verdieping. In ieders geest had het denkbeeld de overhand, dat in die slaapkamer de zandlooper des levens spoedig zou zijn afgeloopen, — dat een ligchaam

nu nog krimpend en gevoelig voor pijn, weldra roerloos daar zou liggen; — dat oogen nu nog flikkerend door den laatsten glans van levensvuur, ras zouden zijn uitgedoofd; — dat het wezen 't welk daar nu nog zacht lag te steunen en te hijgen, binnen weinige oogenblikken misschien een prooi zou zijn van afleggers en grafbezorgers, in één woord — dat — de *dood* hier in huis was.

Plotseling ging de deur open en dokter PHILBY trad binnen.

„Het gaat slecht, vrees ik, mijne heeren," sprak hij. „Het gaat slecht. Er is, vrees ik, geen hoop voor onze patient."

„Geen hoop!" riep de jonge officier, de jongste der drie broeders, uit.

„Geen hoop!" klonk het als een echo uit den mond van den neef, die het meest van een landedelman had.

„Geen hoop," mompelde de jonge geestelijke. Hij voegde er met eene zachte stem bij: „En zij heeft geen testament gemaakt!"

Dit was de sleutel ter verklaring van de angstvolle benaauwdheid der drie neven. Lady DURBAR was onverwachts ziek geworden, en niet de minste of geringste aanwijzing bestond er, die betrekking had tot eenige uiterste wilsbeschikking. De drie neven waren alle door haar met gelijke liefde en hartelijkheid behandeld. Zij had den geestelijke een behoorlijk inkomen bezorgd; den buitenman eene aanzienlijke pachthoeve, vrij van alle lasten. Wat den jeugdigen officier betreft, zij had hem zijne aanstelling gekocht, en zijne niet onaanzienlijke schulden minstens reeds driemaal betaald.

Maar geen van allen had zij tot haren bijzonderen gunsteling verkoren, en de drie neven waren derhalve geheel in 't onzekere, wie van hen het uitgestrekte goed zou erven; 't welk zij zeker wisten, dat (in weêrwil van de ongemeten liefdadigheid hunner tante) toch nog geheel in haar bezit was. Mr. PIX daarenboven kon het zich moeielijk ontgeven, dat de woeste Heidenen en Indianen niet op eenigerlei wijs, door hun vorige weldoenster zouden zijn bedacht. De dokter en apotheker vonden het niet onwaarschijnlijk dat hier of daar een gedachtenis in den vorm van een rouwring, een zilveren trekpot of zoo iets hun kon zijn nagelaten. Dus allen te zamen: neven, predikant, dokter, apothe-

ker, ofschoon natuurlijk innig gehecht aan lady DURBAR, en ontroostbaar bij de gedachte aan haar naderende ontbinding, zouden zich toch inwendig veel meer op hun gemak hebben gevoeld, bij aldien zij zeker geweten hadden dat Mr. TAPER, lady DURBAR's wettige notaris, in 't bezit ware geweest van een zeker verzegeld stuk papier, dat men doorgaans een uitersten wil of testament pleegt te noemen.

„Misschien," dus sprak Mr. PIX op zachten toon, en zette aldus het onderhoud voort, 't welk ik door deze kleine uitweiding een weinig onbeleefdelijk heb afgebroken: „Misschien heeft HEd. een testament gemaakt, en —"

„Misschien ook niet," merkte Mr. SQUILLS aan.

„Maar zij zou het *nog* kunnen doen," lispelde de jonge geestelijke zoetsappig.

Dr. PHILLBY schudde het hoofd.

„Zij zou ten minste wel een pen in de hand kunnen houden of iemand zou die voor haar kunnen houden," viel hierop de officier wat ruw in.

„Even gemakkelijk, mijn jonge vriend," antwoordde beleefdelijk de dokter, „als zij in staat zou zijn die sabel van u in haar stalen schede op te heffen, die, vergun mij dit er bij te voegen, gevoegd bij uw sporen wel wat meer gedruisch maakt, dan juist in de nabijheid van een ziekenkamer passend is."

„Hoort eens: ik zal u eens wat zeggen — viel hierop de neef buitenman in, terwijl hij een geweldig glas portwijn naar binnen sloeg, en met zijn krachtige vuist een zwaren slag op de tafel gaf. „Hoort eens: tante FANNY is eene veel te verstandige vrouw om geen testament te hebben gemaakt. Maar waarom bepaalt gij, in plaats van er over te suffen of zij er al dan niet een heeft gemaakt, niet veel liever onder elkander wie den moed zal hebben om naar boven te gaan en het haar te vragen. Indien niemand anders zich aanbiedt, dan wil ik het wel doen."

De dokter schudde andermaal zijn hoofd. „Zij kan in 't geheel niet meer spreken, mijn waarde heer."

„Maar zij kan knikken: ja of neen."

„Volkomen ongevoelig voor uitwendige indrukken."

„Stil, stil, zwijg stil, bid ik u mijne jonge vrienden," viel hier Mr. PIX in. „Mij dunkt deze redekaveling over de per-

soon uwer geëerde naastbestaande, die nog niet eens dood is, is op zijn minst genomen, hoogst onvoegzaam."

„Hm.!" mompelde de buitenman.

„Ah!" zuchtte de geestelijke.

De dragonder zeide niets. — Hij had zijn sabel afgedaan en deze dwars over een stoel gelegd, na de berisping van Dr. PHILBY. — Hij zat er thans naast en speelde met de kwasten van de sjerp.

Plotseling deed zich het geluid hooren van haastige voetstappen boven hunne hoofden. De dokter en de apotheker met een wenk stilte bevelend, verlieten het vertrek. Daarop werden na verloop van een minuut of vijf, meerdere voetstappen gehoord die de trappen afkwamen, de deur ging open, en de kamenier van lady DURBAR kwam schielijk de huiskamer binnen.

Meestal zag deze kamenier, een rooskleurig meisje, er vrolijk en opgeruimd uit, veel te vrolijk voor de ernstige sombere huishouding van lady DURBAR, — maar thans was haar gelaat aschwit.

„O als 't u belieft mijnheer," barstte zij uit, het woord rigtend tot Mr. PIX. „Mevrouw is veel erger — kom schielijk boven als gij haar nog zien wilt."

Zwijgend en verschrikt gaven de vier mannen aan deze oproeping gehoor en volgden de kamenier naar boven.

. . . . . .

„Zie hoe een christen sterven kan," zeide ADDISON tot den jongen graaf VAN WARWICK. Lezer, luister naar het verhaal van het einde van lady DURBAR.

De klok had negen geslagen. Hagel en jagtsneeuw sloegen tegen de vensterruiten der slaapkamer aan. De nachtwind blies met wilde en ongeregelde vlagen. De kamer was ruim en fraai gemeubeld, met een dik tapijt en opgevuld met de lucht van een sterk en doordringend Indisch reukwerk, waaraan lady DURBAR bijzonder gehecht was, en dat zij in weerwil van de tegenstribbelingen der beide geneeskundigen toch steeds volhield te gebruiken. — Het scheen een dwaze gril, iets excentrieks in haar te zijn — want niemand wist waar zij dat reukwerk neêrzette of waarom zij er nooit in eenige andere kamer van het huis gebruik van maakte.

Daar stond in het midden van de kamer een groot ledikant

op vier stijlen, met zware sombere gordijnen. — Hierin lag de stervende.

Zij was geheel buiten staat om te spreken en naar het scheen volmaakt gevoelloos.

De drie neven stonden aan het voeteneinde van het ledikant, en de geestelijke stond er bij. Aan de eene zijde van de stervende vrouw bevonden zich de artsen, aan de andere zijde de kamenier. — Niemand sprak een woord. — Ontzetting, angst, vreeselijke spanning hadden geheel de overhand.

Eene uitzondering hierop evenwel maakte het *vuur*, dat schitterend en flikkerend door de opgeworpen steenkool en een blok hout, vrolijk knetterde en knapte en zijn roode vlammen en vurigen rook hoog opjoeg, den breeden schoorsteen in.

Een prettig vuur! — een gezellig vuur! — een heerlijk vuur! Juist op dat oogenblik sloeg de klok tien, en deed een nog heviger windvlaag de vensters rammelen. Hoog boven den wind uit echter hoorde men het bruisschen van de verbolgen zee. *Juist op dat oogenblik, zeer toevallig, vloog een van die gloeijend-roode uitgebrande kolen, die wij om het rammelend geluid dat zij maken, als zij gedoofd zijn geldbusjes, en soms ook om hun zonderlinge langwerpige gedaante doodkisten plegen te noemen, vloog zeg ik, een daarvan uit het vuur en viel op het haardkleed, waar het voor een oogenblik bleef liggen en zoo het wollen tapijt, dat er onder lag deed zengen.*

Maar ook voor een oogenblik slechts. De gloeijende kool toch was naauwelijks neergevallen, of de stervende vrouw sprong van haar bed. Hoewel spraak- en schijnbaar gevoelloos, liep zij thans regt op en met vasten stap. Zij nam de tang uit den hoek, trad tot de plaats waar de kool nog lag te rooken en te knappen, vatte haar tusschen de beide uiteinden, wierp haar terug in het vuur en viel toen voorover op den haard neder. — Dood.

Dood!

En is dit nu de heele geschiedenis?

Niet geheel. Toen de eerste aandoeningen van schrik en droefheid waren geweken, het lijk was opgeheven, en men had toegezien dat de droeve zorgen voor de doode behoorlijk waren in acht genomen, vatten de heeren hun gesprek over de zaak van de uiterste wilsbeschikking weêr op.

Er was intusschen, naar alle waarschijnlijkheid, volstrekt geen testament voorhanden.

Mr. TAPER ondervraagd zijnde, ontkende alle bekendheid met het bestaan van zulk een dokument. Indien lady DURBAR werkelijk een testament gemaakt *had*, dan moest zij zulks met haar eigen handen ergens hebben verborgen.

De drie neven, de geestelijke, de beide artsen en de regtsgeleerde waren op nieuw bijeen in de sterfkamer. Het lijk lag in de kist en zij waren gekomen om het nog eens voor 't laatst te zien.

„Er moet een testament zijn," gromde de neef dragonder. „Wat is dit?" riep de buitenman uit, ziende naar een klein zwart, rond gat in het haardkleed, vlak onder het hoofdeinde van de doodkist, die op schragen stond.

Het was juist de plek waar die *andere* doodkist — immers 't bleek nu een *doodkist* en geen geldbusje te zijn geweest — uit het vuur was gevallen.

„Ik geloof niet aan voorteekenen," zeide de dokter rondziende, „maar waarlijk het zou mij niet verwonderen als wij onder die plek een testament vonden."

„Haal weg het haardkleed," riep de dragonder.

„Wij zullen het tapijt moeten opligten," riep de buitenman uit.

Het haardkleed en het tapijt werden opgenomen: de „doodkist," d. i. de kool, had door beide heen gebrand.

„Ik geloof waarlijk," viel de kamenier hiertusschen in, die op haar teenen de kamer was komen binnensluipen, dat mevrouw daar op die plek een groote doos of iets dergelijks bewaarde, want er is eene soort van uitzetting in het plafond van de huiskamer, — en die is er al jaren geweest — juist onder die plaats.

Toen de planken vloer was ontbloot, deed zich eene vrij aanzienlijke kleurverandering bespeuren, een bruinachtige kleur, die zich twee of drie voet ver uitstrekte van het middenpunt, gevormd door het zwarte ronde gat dat de kool had gebrand.

„Wij moeten den vloer op laten nemen," riepen de drie neven uit.

Men liet een timmerman halen en deze begon zijn werk.

„Phoe!" riep hij uit, terwijl hij even ophield, „wat ruikt dat

Indische goed sterk. Mevrouw hield zoo veel van odeurs."

. . . . . .

Plotseling weêrklonk een gil van afschuw, van vreeselijken afschuw en ontzetting.

God weet aan welk naauw kenbaar stukje kleeding, aan welke half zigtbare gelaatstrek, aan welke bijna vergeten beuzeling men het herkende — maar daar lag het...

Uit de plek waar de gloeijende kool gevallen was, werd het verrotte lijk gehaald van sir HUGH DURBAR. Was hij ooit te Civita Vecchia geweest, of had hij terugkeerende hier zijn einde gevonden, vermoord in zijne eigene slaapkamer, begraven voor zijn eigen haard? En door wie? Wie weet het? Wie zal het weten tot dat alles zal zijn ontsluijerd en het einde aller dingen zal zijn aangebroken?

HARTSTOGTELIJKHEID.

EEN LEVENSBEELD.

Uit het Deensch vertaald

DOOR

S. DE B...

Welk een onderscheid tusschen toen en thans! Toen scheen zich voor hen eene toekomst te openen vol gelukzaligheid! Hij, een man in den bloei des levens, wel is waar niet rijk aan geld en goed, maar in staat om dat te worden door zijn ijver en zijne kunde, en overigens bezield met kracht en mannelijk schoon; zij, zoo bekoorlijk, zoo aanminnig, zoo vol begaafdheden; en tusschen die twee, als een onverbrekelijke band, eene innige, hartstogtelijke liefde. Hij had pas haar jawoord ontvangen, en hij voelde zich als een god zoo sterk en gelukkig; hij had wel de heele wereld willen uitdagen ten strijd, om te toonen dat hij sterker was dan alles rondom hem, nu, nu hij haar had om te verdedigen en te beschermen. Hij lag aan hare voeten, het was hem een lust om de schimmen te tarten van onheil en tegenspoed, ten einde die te kunnen doen wegkrimpen voor den gloed van zijne liefde-vlam; en zij, zij was niet bang voor dat gevaarlijke spel, want ook hare ziel was sterk, en zij bouwde vast

op de almagt der liefde. Wel voelden zij beiden dat hunne zielen niet zamensmolten in zoete sympathie, dat de teederheid niet altoos al hunne gewaarwordingen omstrengelde met een krans van rozen; maar zij voelden ook hoe eeuwig en onverbrekelijk de hartstogt was wederkeerig van beider ziel, en zij vreesden niets. Gelukkig of ongelukkig met elkander — dat was iets waarnaar zij niet vroegen; zij wisten dat er op die vraag slechts één antwoord kon zijn: „Wij houden genoeg van elkander om ons daarover niet te bekommeren."

En misschien hadden zij toch gelukkig kunnen worden! Maar de omstandigheden waren niet gunstig. In bange onrust moesten zij hunne liefde geheim houden. Hij kwam bij haar, en zij mogt hem niet te gemoet snellen, zooals haar hart dat wilde, zij mogt haar blik niet laten rusten in zijn oog, zij mogt geen woord met hem wisselen in de eenzaamheid der afzondering; zij gingen te zamen uit, en zij mogt niet leunen op zijnen arm; en al die kleine voorregten, waarop de verliefdheid zoo naijverig is, moest zij gunnen aan anderen die haar onverschillig waren; die gebruikten allerlei zoete woordjes tegen haar, terwijl hij, door jaloezij verteerd, niet ophield te wenschen dat hunne tong mogt verstommen, dat hunne lippen versteenden. En zij, zij zag hem spreken met anderen, terwijl zij smachtte naar het geluk van een onderhoud met hem; zij zag hem aan anderen die oplettendheden bewijzen, die zij wist dat aan niemand toekwamen dan aan haar alleen, en ook in haren boezem woelde het verterende vuur der ijverzucht. De schaarsche momenten die het hun door list mogt gelukken elkander alleen te spreken, werden kibbelend doorgebragt: zij begonnen met verwijten, en eindigden wel meestal met eene verzoening, maar ach, dikwijls gebeurde het ook dat zij van elkander afgingen ter prooi aan bittere wanhoop. Wanneer zij dan elkander weerzagen vlogen zij sprakeloos van aandoening en verrukking in elkanders armen; maar toch, de bange uren van folterend zielelijden waren toch doorgezucht, en hadden niet verzuimd hun bedroevend spoor achter te laten.

Menigmaal werd hij ongeduldig over het lange wachten; reikhalzend verlangde hij naar het oogenblik waarop zij de zijne zou worden; en als zij zijn ongeduld wilde toomen met vermanen en met smeeken dat hij toch mogt wachten met

geduld, als JACOB op zijne RACHEL, dan voer hij driftig uit en verweet haar dat zij geene liefde voor hem had, want dat zij anders wel even verlangend zou zijn als hij.... en hemel en aarde riep hij tot getuige hoe ongelukkig hij was. Doch in dat alles lag toch één troost, één hoop, namelijk, als eenmaal het echtverbond bezegeld en Gods zegen ingeroepen was over hun hoofd, wanneer zij eenmaal vereend waren voor God en geen mensch hen meer kon scheiden, dat dan ook voor hen het tijdperk zou zijn aangebroken van vrede.

Eindelijk waren alle hinderpalen overwonnen, en de groote dag was daar. Hij was opgetogen van verrukking, zijn geluk wierp een gouden glans over het verledene en over de toekomst; en toen hij voor het altaar haren arm in den zijne legde en met haar heenging om het kerkgebouw te verlaten, toen dreigden al zijne aderen te bersten van overmaat van geluk. Nu was zij de zijne, de zijne alleen; nu mogt hij heel de wereld toeroepen: „Zij is de mijne!" en heel de schepping jubelde hem tegen: „Zij is de uwe!"

En toen hij haar binnen de vier muren had van hun nieuwe „t' huis," voor het allereerst alleen en ongestoord, veilig voor alle lastige indringers, en door geen menschen-oog bespied, toen zwom zijne ziel in eene zee van zaligheid. Hij verliet haar, en ijlde tot haar terug om te beter de gewisheid te genieten, dat hij haar van nu af immermeer de zijne zou vinden, de zijne alleen. Haar liefdevol harte gaf zich geheel over aan de gelukzaligheid van het zijne; en dit was misschien het eenige, volkomen gelukkige oogenblik in hunne door stormen geteisterde echtvereeniging.

Hij ging uit om zijne bezigheden te behartigen, en zij bleef alleen te huis, vol verlangen en onrust. Zij telde de uren tot zijne wederkomst; en bleef hij iets langer uit dan den bepaalden tijd, dan vond hij haar in eene min tevredene stemming. Op zekeren dag kwam hij te huis en stelde haar voor, dat ze in het vervolg een weinig meer hunne vrienden moesten bezoeken. Zij begreep de reden niet waarom hij dat voorsloeg; die reden lag hierin, dat de hartstogtelijkheid van zijne liefde er behagen in vond te worden aangevuurd door belemmeringen, die de uiting van zijn gevoel onmogelijk maakten voor eenen tijd; hij was een van die hevige karakters, die niet genoeg hebben aan de kracht die

hun is aangeboren, maar die de almagt hunner gevoelens willen opvoeren tot den hoogsten top. Hij verbeeldde zich, als hij een geheelen avond had doorgebragt onder den dwang van het gezelschaps-leven, gebonden aan de vormen eener strenge etiquette, dat hij zich dan nog oneindig gelukkiger voelde dan anders, zoodra hij wederkeerde in de stille eenzaamheid van zijne eigene woning. Had zij zich de moeite willen geven om er eens bedaard over na te denken, dan had zij misschien de zelfde gewaarwording gevonden in haar eigen hart; maar zij verzuimde dat, zij overreedde zich dat hij geen ander doel had, dan zijn genoegen te zoeken buitenshuis, dat hij geen behagen meer vond in haar gezelschap; en op een gekwetsten toon vroeg zij hem of hij haar reeds moe was.

„U moe, u?" hernam hij; „hoe kan die vraag bij u opkomen!"

Een beklagenswaardig gevoel van trots weerhield hem om haar de ware reden te zeggen, en hij liet er op volgen: „Het is niet goed dat wij ons zoo van alle menschen afzonderen! wij kunnen ons niet geheel afsnijden van de maatschappij waarin wij leven; dat zou onverstandig zijn en verkeerd."

„Wat zijt gij dan spoedig verstandig geworden!" gaf zij gemelijk ten antwoord. „Want naauwelijks eene maand geleden wildet gij met mij vlugten naar het eind der aarde, naar eene woestijn, om slechts met mij alleen te mogen zijn."

Toen hij die woorden, gewis door hem geuit in een oogenblik van gloeijende zielsvervoering, thans hoorde bezigen tegen hem als een verwijt, voelde hij den wrevel binnendringen in zijn hart; doch hij wilde meester blijven over zich zelven en een twist vermijden, die anders onvermijdelijk was. Hij bleef uiterlijk dood-bedaard.

„O," antwoordde hij met een spottend lachje, „zoo zegt men zoo veel!"

Zij zweeg, en was eene poos in tweestrijd wat te doen; eindelijk wendde zij haar hoofd af; hij stond op, ging bij haar, en zag haar in het gelaat; het was nat van tranen.

„Huilt gij?" vroeg hij misnoegd en verwijderde zich. Hij nam een boek; zij ging aan haar werktafeltje zitten; maar

zij hadden geen van beiden hunne gedachten bij hetgeen zij deden. Hunne harten waren tot verzoening bereid, maar zij wilden geen van beiden de eerste zijn, die eene poging deed om vrede te maken.

„Zij doet mij onregt aan," dacht hij; „het is niet in mij opgekomen een oogenblik zonder haar te willen zijn; dat moet zij weten, zij moet regtvaardig jegens mij zijn."

„Waarom is hij zoo hard en onaangenaam," dacht zij; „hij is boos over de tranen die ik ween om zijnentwil. En is het dan niet uit liefde dat ik ween? Maar hij heeft mij niet noodig, ik ben slechts eene afwisseling, een tijdverdrijf — ach, ik zou hem toch zoo gaarne vergiffenis schenken; want ik ben toch degene die hem het liefst is van alles."

En zij ging naar de plaats waar hij zat, en legde hare wang tegen zijne wang, en verzocht hem om weder goed te worden — en de bui bedaarde. Hij regtvaardigde zich, zij schilderde hem hare gevoelens, en beiden verwonderden zij zich dat er ooit oneenigheid tusschen hen had kunnen ontstaan, daar ze toch zoo eensgezind waren in liefde.

Doch dergelijke tooneelen herhaalden zich, steeds meer en meer; uit het eene werd het andere geboren. Zij schikten zich eindelijk in dat lot met eene wanhopige onderwerping; zij hoopten niet langer op vrede, maar achtten zich reeds gelukkig genoeg, als zij slechts een oogenblik hadden van wapenstilstand in het leven dat zij leidden. Het is waar dat zij om zoo te zeggen verhardde tegen haar verdriet in, doch met dat al leed zij verschrikkelijk, telkens als er een twist voorviel — het is of de folteringen der ziel, even als die des ligchaams, somwijlen pijnlijke likteekens kunnen achterlaten — juist de hevigheid van hetgeen zij leed, was intusschen menigmaal het middel om eene spoedige verzoening te weeg te brengen. Bij al die oneenigheden echter leerden zij elkander van dag tot dag beter kennen; wanneer ze eens een oogenblik hadden van kalmte, was het hun een genoegen een blik te werpen in het diepste hunner zielen, en dat konden ze nooit doen zonder bij zich zelven te erkennen, dat zij nu nog meer achting en toegenegenheid voor elkander hadden dan te voren. Zij zagen elkander in den omgang met de wereld; en menig misverstand klaarde zich op, hunne harten werden

meer en meer geneigd om wederzijds al de goede hoedanigheden, die zij in elkander ontdekten, op prijs te stellen; kortom, alles scheen te voorspellen, dat lengte van tijd hun het geluk des huiselijken vredes zou aanbrengen, waarnaar zij beiden zoo smachtend verlangden.

Toen gebeurde er een van die dingen, die het noodlot somwijlen behagen schijnt te vinden midden op 's menschen levenspad te werpen — zijne zuster kwam te trouwen, en daardoor bleef zijne moeder alleen, en nu verzocht deze hem of zij bij hem mogt komen inwonen. Hij nam dat in bedenking; hij wist dat zijne moeder een zeer lastig humeur had, en hij kende het oude spreekwoord, dat de mannen waarschuwt toch nooit eene schoonmoeder in huis te brengen; maar aan den anderen kant, viel het hem hard om haar verzoek af te slaan, en hij wist immers hoe veel zij van zijne vrouw hield: hij vroeg dus om hare toestemming. Het voorstel was niet erg naar haren zin; zij begreep maar al te wel, dat de bittere uren haar nog veel zwaarder te dragen zouden vallen, in bijzijn van een derde; maar aan den anderen kant hoopte zij ook, dat er minder gelegenheid zoude zijn tot twist. Zij zou niet meer alleen wezen wanneer hij niet te huis was; en, wat wel het allermeest invloed had op haar besluit, zij vond er een zoet welbehagen in, hem te kunnen toonen hoe zij zich om zijnentwil gaarne iedere opoffering wilde laten welgevallen. Hij verzocht, zij gaf toe, en de moeder werd in huis genomen.

Maar met hare komst scheen alle zegen voor goed de deur uitgebannen. Listig en sluw en harer schoondochter niet bijzonder genegen, ontdekte zij al spoedig dat de echtgenooten niet altijd in de beste verstandhouding leefden. Vroeger hing de verzoening alleen van hun eigen wil af, nu scheen de bespiedende blik van een derde hunne harten nog meer te verbitteren, en hen te sterken in onverzoenlijkheid. Zoodra zij merkte dat de echtgenooten boos op elkander waren, was zij opgeruimd, vrolijk en spraakzaam, en dwong hen zoo doende om dat insgelijks te schijnen en niet door hunne stroeve blikken of zwijgende lippen de oneenigheid te laten blijken, die zij geheim wilden houden. Menigmaal, wanneer zij slechts dacht dat haar zoon woorden met zijne vrouw had gehad, overlaadde zij hem met de over-

drevenste betuigingen van toegenegenheid en met allerhande voorkomendheden en liefdebewijzen, die zoo vele dolksteken waren in het gefolterde hart van de jonge vrouw. Somwijlen liet hij zich door die geveinsde hartelijkheid verschalken, en kwam naast zijne moeder zitten, en liet zijn hoofd rusten op haren schouder en lag te sluimeren aan haar hart. Dan hield de moeder zijne handen in de hare, en gebood stilte met haar oog, en liefkoosde hem en waakte over hem. Maar dat was meer dan de hartstogtelijke gade konde uitstaan; dan ging zij de kamer uit, zocht de eenzaamheid, en gaf daar lucht aan hare smart in bittere klagten. Menigmaal vroeg zij dan zich zelve af, waarom zij zich dat toch zoo aantrok, en hoe zij jaloersch kon zijn over de liefdebewijzen van eene moeder aan haar eigen zoon — dan wilde zij lagchen om haar eigen verdriet en den spot drijven met haar ongeluk; doch wat baatte zulks, daar het toch werkelijk zóó was en niet anders, dat zij naijverig was op de bloempjes die hij vertrad onder zijne voeten; dat zij ijverzuchtig was op den blik dien hij opsloeg ten hemel, dat zij wenschte de beker te zijn, dien hij aan zijne lippen bragt — de moeder te zijn, die hem onder het hart had gedragen! En als hij dan bij haar kwam in zulk een oogenblik, als dan de met moeite bedwongen stroom van klagten losbarstte in woorden, en hij, hoewel heimelijk verheugd over zulk eene hartstogtelijke gehechtheid, op haar knorde dat zij hem niet vergunde om aan iemand anders dan aan haar, de minste genegenheid te bewijzen, hoe wreed klonk dan niet dat verwijt uit zijnen mond. Somwijlen ook vermande zich de arme vrouw om zich te houden alsof zij onverschillig was, liet hem met zijne moeder alleen, en ging uit logeren bij hare familiebetrekkingen of goede kennissen; maar als zij dan, door pijnlijk verlangen gedreven, weder te huis kwam, vond zij hem somber, zwijgend, boos; zij vermogt dan geen goed woord uit hem te krijgen, en dat duurde zoo lang totdat zijn wrevel eindelijk losbrak in een vloed van verwijten.

Eindelijk kon zij dat leven niet langer uitstaan; op een avond, toen zij alleen waren, viel zij hem om den hals en smeekte hem, dat hij haar eens geduldig moest aanhooren; zij vertelde hem al wat zij geleden had en nog leed, en bezwoer hem om zijne moeder weder alleen te laten

wonen of een ander huis voor haar te zoeken. Hij wilde opvliegen, maar zij wist hem neer te zetten. Haar hart bloedde; het gewigt van het oogenblik verleende haar eene bovennatuurlijke kracht om met hem te spreken, volkomen kalm en bedaard.

„Luister eens naar mij," zeide zij; „voor wie offert gij mij op? Voor eene moeder, voor wie gij, dit weet ik zeker, weinig liefde en nog minder achting hebben kunt; en voor haar offert gij mij, uwe vrouw, op, die gij gezworen hebt voor God, alleen te zullen eeren, liefhebben en beschermen."

„Eert uwen vader en uwe moeder," zeide hij met eene doffe stem, „opdat uwe dagen verlengd worden in het land dat u de Heer uw God geeft."

„Maar er staat ook, dat de man zijn vader en zijne moeder verlaten zal, en zijne vrouw aanhangen," antwoordde zij.

„Aan haar ben ik het aanzijn verschuldigd," hervatte hij, zonder zijne vrouw aan te zien, „zij heeft mij onder het hart gedragen, mij het leven geschonken, mij verzorgd en groot gebragt, en over mijne kindschheid gewaakt met eene zelfopofferende liefde — kan ik zoo vele weldaden vergelden met ondankbaarheid?"

„Neen, maar gij moogt ze niet vergelden met de ten offer brenging van mijn geluk. Zij heeft u het aanzijn geschonken, dat is waar; maar ik, ik heb u geheel *mijn* aanzijn geschonken: al mijne gedachten, al mijne wenschen, al mijne begeerten, al mijne gewaarwordingen en al mijn hopen, heel mijn aanzijn lost zich op, in mijne liefde voor u. Zij heeft u verzorgd en verpleegd in uwe kinderjaren; maar ik dan? Wil ik niet het zelfde voor u doen uw geheele leven lang? Ziet gij dan niet dat zij ons geluk in gevaar brengt, en misschien zelfs onze liefde — ik, uwe vrouw, ik ben degene die aanspraak heeft op uwe liefde, onverdeeld, ja, onverdeeld in ons eigen huis; o, ik smeek u er om, laat niemand ons scheiden! Zoek een ander huis voor haar, doe alles voor haar wat gij wilt, geef haar alles wat wij bezitten, alles — maar laat mij, mij alleen uw hart!"

„Ik kan niet," zeide hij; „zie haar te verdragen om mijnentwil."

Hij was bang voor de scherpe tong van die moeder, hij

was zwak voor de gehuichelde tranen van die moeder, hij wilde blind zijn voor het lijden van zijne vrouw.

„O, indien gij wist wat ik lijd," hervatte zij, en vouwde de handen zamen, als wilde zij hare toevlugt nemen tot den onzigtbaren getuige van haar ongeluk, „o, als gij dat wist, zou ik uw hart niet behoeven te vermurwen. Maar tracht u een denkbeeld er van te vormen! De ziel van eene vrouw is niet zoo sterk als die van een man; de mijne is vaneen gereten, elke gedachte is lijden, elke ademhaling is smart — ik smeek er u om, ik bezweer het u, getroost u die opoffering voor mij!"

„Ik zeg u dat ik niet kan," antwoordde hij driftig.

Zij ging achteruit, zij wilde heengaan; maar zij kwam nogmaals terug. Eene verschrikkelijke gedachte was in hare ziel opgerezen, de gedachte, dat zij als hij hare bede bleef weigeren, hem dan zou moeten haten, al zou ook haar hart er onder breken.

Zij had hem in dit korte oogenblik, in deze innige smeekbeden, zóó veel gegeven van de liefde eener gade en van het gevoel van eigenwaarde eener vrouw, dat zij na eene weigering niets meer te geven wilde hebben; en toch was het juist hare hoogste zaligheid hem alles te geven. Zij zonk neder aan zijne voeten.

„Mijn eenig beminde!" smeekte zij, terwijl zij zijne handen greep, „ontsluit uw hart voor mij, ik bid er u om — o, laat deze tranen u niet ergeren: heb medelijden met mij en red mij van de wanhoop!"

Hij weifelde, de liefde was op het punt om te zegevieren.

„O, red mij," zeide hij, terwijl zij haar in tranen badend gelaat tegen zijne handen drukte, „red mij van de noodzakelijkheid om u te haten!"

Hij vloog op, ontstoken in drift.

„Nooit!" riep hij uit; „nu gebeurt het nooit!... Haten, mij zoudt gij kunnen haten!... En dat zegt gij tegen den man dien gij liefhebt!"...

Zijne stem bleef hem in de keel steken, hij kon geen woord meer uitbrengen en stormde de kamer uit... naar zijne moeder.

Die slag was al te hard; zij staarde verwilderd om zich

heen, als om een steunpunt te vinden in hare smart, en stortte bewusteloos op den grond neder.

Toen zij weder bijkwam, zat hij aan haar bed. Hij had haar hooren vallen, en had haar zelf op zijne armen naar haar ledekant gedragen. Die onrustige, liefdevolle uitdrukking, die nu op zijn gelaat was te lezen, zou haar vroeger verzoend hebben met al zijn onregt; nu wendde zij zich af, verborg haar aangezigt in de kussens, en verlangde niets meer dan te sterven. Hij bleef zwijgend naast hare lijdensponde zitten den ganschen nacht. Geen van beiden spraken zij een woord tegen elkander; hunne blikken ontmoetten elkaar, maar geen vraag lag er in of geen antwoord, en hunne handen ontmoetten elkander niet tot een zachten, innigen druk. Toen hij tegen den ochtend in slaap viel, en zij zijn bleek gelaat aanschouwde, kwam de pijnlijke gedachte bij haar op, hoe gelukkig zij zich vroeger zou gevoeld hebben door zijne tegenwoordigheid; haar hart bragt haren vasten wil aan het wankelen, en zij zou hare smart reeds minder hebben gevoeld, als zij nu slechts haar gelaat tegen zijne hand had kunnen drukken, die op den rand van het bed lag. Meer dan eens fluisterde de liefde of het toch maar niet beter en gelukkiger zou zijn alles te vergeven en te vergeten, al ware het haar aangedane onregt ook nòg zoo groot, dan haar hart te verharden in haat en bitterheid; maar telkens bragt zij die stem weer tot zwijgen.

Het verleden was een tijdperk geweest van strijd en onrust, het heden werd dat nog oneindig meer. In het binnenste der ziel was het de zelfde liefde, gloeijend en blakend, uiterlijk was het eene onverschilligheid, koud en roerloos als ijs. Het was haar als bestond zij uit twee naturen, van welke de eene de andere een doodelijken haat toedroeg, terwijl met dat al de eene nooit van de andere kon worden bevrijd. Hij leed ook; hij sprak liefdevolle woorden tegen haar, zij antwoordde hem vriendelijk maar koud; hij bragt haar somwijlen hare onverschilligheid onder het oog, zij hoorde die zachte verwijten aan met bedaardheid, doch zonder ze tegen te spreken. De wanhoop dreef haar echter aan tot het hervatten van den ouden strijd; zij liet hem zijn gemoed lucht geven in bittere woorden, en vroeg hem toen in welk opzigt zij gebrek aan liefde had getoond? En dat was juist het punt

waarop hij niet antwoorden kon; want had hij zijne gedachten moeten uitdrukken in woorden, dan zouden ze hierop neêrgekomen zijn: „ik wil hebben dat gij mij tegenspreekt, dat gij met mij kijft, dat gij tegen mij uitvaart en mij mijne onregtvaardigheid verwijt — kortom, dat gij u zelve tegenover mij in het ongelijk stelt!"

En te midden van zijne smart was hij bovendien ten spot voor zich zelven.

Ten laatste voelde hij zoo dringend de behoefte om de verhouding van voorheen weder te herstellen, dat hij een voorwendsel zocht om zijne moeder de deur uit te krijgen; maar zij verkoos niet te gaan. Zij gebruikte alle kunstgrepen der huichelarij om op het gemoed van haren zoon te werken; zij was onuitputtelijk in bewijzen van hartelijke teederheid en liefkozingen, zij maakte van tijd tot tijd aandoenlijke scènes; maar nu, nu niemand zijne oogen meer wilde openen, nu zag hij alles klaar en duidelijk in, en voelde zich vervuld van afkeer. Zijn toestand werd van dag tot dag meer verlaten; zijne moeder kon hij niet meer uitstaan; zijne vrouw ontvlood hare woning zooveel doenlijk, en wanneer zij t'huis hare pligten vervulde, sneed de aanblik van hare lijdende en wegkwijnende gestalte hem als een folterend zwaard door de ziel. Eindelijk bedacht hij een middel om aan dien onhoudbaren toestand een einde te maken: hij huurde eene buitenplaats eenige mijlen van daar, onder voorwendsel dat zijne vrouw behoefte had aan de versterkende buitenlucht en aan rust, en hij verzocht zijne moeder om gedurende hunne afwezigheid te waken over zijn huis. De moeder doorzag de krijgslist van haren zoon, maar zij kon niets daartegen doen; zijne vrouw gaf geen het minste blijk van goed- of van afkeuring, maar gehoorzaamde.

Nu woonden zij dus weder alleen. Had hij nu slechts de hartstogtelijkheid van zijn karakter weten te bedwingen, dan had alles misschien nog te regt kunnen komen; maar hij had hier niets anders om handen, dan bij en om haar te zijn. Uren lang, menigmaal tot laat in den nacht, kwelde hij haar met beden en drangredenen, met wanhopige uitvallen, die doorgaans eindigden met zuchten en tranen. Zij zweeg en leed. Hare bedaardheid was niet langer geveinsd. Eene doodelijke afgematheid had zich meester gemaakt van haar

ligchaam, eene zware apathie van haren geest. Weldra rees eene zoete hoop in hare ziel op, de hoop om eerlang te mogen sterven. Hij merkte dat niet.

Op zekeren dag ontving hij een bezoek van een zijner vrienden, een geneesheer; bij het heengaan, nam deze hem onder vier oogen, en maakte hem opmerkzaam op den lijdenden toestand van zijne vrouw. Dat was een donderslag voor hem: zij was dus niet onverschillig, zij leed, en hij martelde, hij vermoordde haar! En eenmaal als zij dood was — een kreet van ontzetting ontsnapte zijne borst, hij vloog naar hare kamer, hij wierp zich aan hare voeten, hij omvatte hare knieën — in stamelende woorden smeekte hij haar om vergiffenis, en beswoer haar, hem toch niet te verlaten. Zij begreep hem niet, en wilde zich aan dit tooneel onttrekken; doch hij hield haar vast, noemde zich zelven haren moordenaar, en bad haar om toch te blijven leven, opdat hij herstellen mogt al wat hij jegens haar misdaan had. De gedachte aan den dood maakte ook op haar een pijnlijken indruk — die gedachte zoo lang gescheiden te zullen zijn van hem. Zij gescheiden van hem, hij alleen achtergebleven, misschien — wie weet het — om eene andere vrouw te beminnen: dat denkbeeld deed haar bezwijken als onder eene looden zwaarte, en zij verloor haar bewustzijn.

Weder zat hij aan hare legersteê; maar ditmaal hield hij hare uitgeteerde handen in de zijne, bedekte die met kussen en tranen, en haar hoofd leunde tegen het zijne. Doch zij ging met rassche schreden den dood te gemoet. Hij sliep niet meer des nachts, hij verliet haar niet over dag: heel zijn leven was nu geconcentreerd aan dat ziekbed. Hij paste haar op, droeg haar op zijne armen in de frissche lucht, zorgde dat zij op de minuut hare geneesmiddelen innam, en beleefde in elke sekonde eene eeuwigheid van folterenden doodsangst.

Het was een heerlijke zondagmorgen; de natuur was ontwaakt in vernieuwde schoonheid, en ademde hare verkwikkende geuren uit. Hij droeg haar naar de tuinkamer, met de teederheid eener moeder legde hij haar neêr op de sofa voor de openstaande deur, haalde bloemen voor haar die hij uitspreidde op haren schoot en nam toen plaats aan hare zijde. De dood sprak uit al hare doffe doorschijnende wezenstrekken, uit den bovennatuurlijken glans van haar oog en uit

het engelen-lachje dat om hare lippen zweefde. Ook hij had geen reden meer om te roemen op de frischheid van 's levens bloei en geluk; in zijn geelbleek gelaat was eene aanhoudende koortsachtige beving merkbaar van alle vezeltjes en spiertjes; zijn zwarte hair hing dik en zwaar over het breede voorhoofd en de ingevallene slapen, en zijn angstig oog bespiedde met bangen blik haar doodsbleek aangezigt.

„Welk een heerlijke ochtend, mijn engel!" zeide hij teeder; „niet waar, gij zult blij zijn als gij iets beter zijt, dan gaan wij zamen een reisje maken, dan zult gij uwe gezondheid geheel terug krijgen, en als wij dan weêr te huis komen, dan zullen wij gelukkig zijn, o, zoo gelukkig!"

Een innig glimlachje was al haar antwoord; hij nam eene bloem en hield die bij hare wang, doch liet die dadelijk weder vallen met een zucht.

„Weet gij wel," hernam hij en boog zich fluisterend tot haar voorover, „weet gij wel dat het van daag de dag is waarop wij getrouwd zijn — o, dat was een heerlijke dag van mijn leven!"

Hunne oogen ontmoetten elkander; de hartstogtelijke liefde scheen nogmaals op te bruisschen in beider zielen met verjongde kracht; nog eenmaal tooide eene bleeke roos hare wangen, en uit haar oog blonk nog eene laatste maal een straal van 's levens zonneschijn.

„Ja, toen waren wij gelukkig," lispelde zij.

„Toen?" hernam hij; „dus zijt gij nu niet gelukkig, en gij kunt het niet meer worden ook!"

„O, wees bedaard," smeekte zij.

„En ik, die geloofde dat gij deeldet in mijne hoop op gelukkige dagen in de toekomst; ik, die geloofde dat gij mij alles vergeven hadt — o, hoe kunt gij zoo wreed zijn mij nog weer aan mijn onregt te herinneren."

„Wreed," hernam zij smartelijk; „o, verschoon mij toch, ik bid er u om!"

„Ha! is dat mij beminnen!" riep hij de handen wringende uit, „is dat liefde? Weet gij dan niet wat ik lijd, dat gij mijne smart nog verergeren wilt met verwijtingen! Hoeveel ik ook tegen u misdaan moge hebben, toch heb ik u altijd innig bemind, en ik bemin u nog met al het vuur eener blakende liefde!"

Zij zweeg; groote zweetdroppels parelden op haar voorhoofd hare oogen sloten zich.

„Gij geeft mij geen antwoord!" riep hij wild, maar toen hij zijn oog op haar gelaat sloeg schrikte hij, hij greep hare armen en riep haar teeder bij haren naam. Zij verroerde zich niet, hij sidderde als een espenblad, en barstte uit in een hartroerend smeeken om vergiffenis. Zij opende nog even de oogen, deed haar best om te glimlagchen, slaakte een zucht, en — was dood.

Welk een onderscheid tusschen toen en thans! O, hartstogtelijkheid! de mond, waaruit gij spreekt, vermoordt met woorden; de hand, die door u is gewapend, slaat in den blinde rond en rigt dood aan en verderf; het hart, waarin gij woont, offert zich zelven op ten ondergang. Hij, wiens levenspad is gebaand met uwe lava, zie wel toe dat hij niet onder uwe assche begraven het geluk dergene die hij lief heeft boven al!

OP HAREN OUDEN DAG ALLÉÉN.

NAVERTELD DOOR

P. VAN DE VELDE MZ.

Ons Parijs wordt hoe langer hoe prachtiger; toch blijven er nog vele oude huizen, oude hoeken, oude, naauwe, sombere steegjes over, en gaarne wil ik bekennen, dat het mij altijd leed doet, wanneer zij langzamerhand onder het houweel en den hamer verdwijnen. 't Is waar, ik moet zwijgen, wanneer ik bedenk, hoezeer de gezondheid, orde, schoonheid en regelmatigheid daardoor bevorderd worden, maar ik kan 't niet helpen; ik ben en blijf altijd bijzonder gehecht aan die gedenkteekenen uit vorige tijden. Er zijn zoo velen van die achterhoeken, die het schoonheidsgevoel onaangenaam aandoen, maar die mij doen denken aan arme oude vrouwen en mannen, die na een leven vol ontberingen en ellende, niets meer bezaten dan een zuiver geweten. Menig vernuft verkwijnde achter die morsige muren, onbekend en ongeacht gedurende zijn leven; kortom, dat alles schijnt mij toe te roepen, dat er een voortdurende strijd bestaat tusschen den geest en het stof, tusschen het onsterfelijke en het voorbijgaande. Dikwijls blijf ik een koel en onverschillig aanschou-

wer bij het zien van nieuwe, prachtige paleizen, terwijl dikwijls bij het aanschouwen van een schamel verblijf eene zachte gewaarwording, eene wezentlijke sympathie bij mij wordt opgewekt. Die verblijven der armoede bewaren veel getrouwer den stempel van hen, aan wie zij een onderkomen verleenden, de herinnering aan die daden van zelfverloochening en strijd met de wereld en het gebrek; en dáár ten minste wordt de schilderij door hare lijst niet in schoonheid overtroffen.

Al die gedachten bezielden mij, toen ik, eene sombere, morsige en naauwe steeg doorgaande, eindelijk aan eene soort van pleintje kwam, waarop vier grootere huizen stonden, en in vergelijking van de anderen, zich in lucht en licht mogten verheugen, hoewel zij zoo digt bij elkander stonden, dat de ruimte tusschen die huizen wel eene soort van diepen put geleek.

Uit het midden van dien put verhief zich eene bevende stem, die op klagenden toon een lied zong; ik kon naauwelijks de zangeres onderscheiden bij het flaauwe licht, verspreid door een zeer, zeer klein hoekje van het blaauwe hemelgewelf, waarop de zwarte omtrekken der vlieringen scherp afgeteekend werden. Ik moest een photographist spreken die eene van die bovenwoningen bewoonde; ik ging derhalve naar den trap, die vlak voor mij, in eenen vrij somberen gang, den weg naar boven aantoonde, toen er boven mijn hoofd een venstertje geopend werd, en er een stukje kopergeld op de steenen viel. Uit een tegenoverliggend venster, waaruit eenige lompen en flarden hingen, die te vergeefs hun best deden, om toch droog te worden, vielen ook eenige koperstukken, terwijl nog iets anders onder het vallen het papieren omkleedsel verbrak, en in de gedaante van een stuk brood op den grond kwam. Toen keerde ik mij om, om naar den persoon te zien, voor wien deze giften bestemd waren.

Het was een oud, scheef moedertje, wier gedaante zich bijna verloor in den nevel, die altijd op die pleintjes binnen de huizen schijnt te heerschen. Hare muts, vervaardigd uit eene menigte op elkander genaaide strookjes zwart gaas, die door den tijd èn 't gebruik een rooden tint hadden gekregen, vereenigde zich, als 't ware met den berookten achtergrond van de grijsachtige muren tot één geheel, van hetwelk haar

versleten zwart omslagdoekje en dat slappe katoenen japonnetje zich naauwelijks konden afscheiden. Evenwel zag ik de oude gelapte mand, die aan haren arm hing, zacht heen en weder schommelen, en ik kwam op de gedachte, dat het voor dat gebrekkige mensch eene zware taak moest zijn, om daar eenigen tijd onbewegelijk op die glibberige steenen te staan. Ik tastte in mijnen zak, naderde haar, en bood haar eenige stuivers aan, terwijl ik haar naar haar naam en woonplaats vroeg. Maar o! er is zulk een onderscheid tusschen eene aalmoes en eene aalmoes! Ik had eene onbescheidene vraag gedaan; ik had iets gedaan, dat de voorzigtigheid scheen te vorderen, en waardoor ik deze arme had beleedigd! Ik zag die magere, gerimpelde hand sterker beven, en in plaats van zich om te keeren, en mijne gift aan te nemen, bukte de arme ziel, zigtbaar met veel moeite, en zocht op den grond naar hetgeen haar wel is waar was toegeworpen, maar dat in hare oogen meer was eene belooning voor hetgeen zij haar gezang noemde.

Zij behoefde zich inderdaad niet te schamen, en toch kwam 't mij voor dat zij bloosde, toen zij haar hoofd weder ophief. Ik stond nu vlak bij haar, en liet mijne gift in de mand vallen, die de algemeene verzamelplaats scheen te zijn van alles, wat zij ontving. Zij sloeg hare oogen op mij; oogen, vermoeid door het werken, waken en misschien ook door 't weenen; de oogleden zagen zoo rood en die ooghaartjes waren zoo weinig in getal, maar haar blik was helder.

„Ik heet jufvrouw PARPETTE," zeide zij, altijd bevende en op zeer zachten toon. „Ik woon rue des Carmes, maar ik verzoek u vriendelijk, niet bij mij te komen. Ook had ik gaarne, dat gij dat geld terugnaamt, dat gij mij hebt gegeven."

Zij opende hare mand, en daarin lag een gansche voorraad; een oogst, zoo geheel afwijkende van den gewonen en bestaande in korsten, lompen enz.

„Wees niet bevreesd, goede vrouw!" hernam ik. „Alleen in uw eigen belang wilde ik u bezoeken, en ik vermoed, dat er niemand bij u zal zijn, over wie gij u zult behoeven te schamen of die niet gezien mag worden."

„Ik ben alleen, mijnheer!" was haar antwoord, „sedert vijftien jaar geheel alleen."

Zij hield een oogenblik op en zeide daarna:

„Ik erken ten volle uwe goede bedoeling jegens mij, maar toch had ik liever, dat gij uw geld terugnaamt en niet bij mij kwaamt."

Zij stak daarop hare hand in de mand en zocht met zeer veel moeite op den bodem, waar het geld eene plaats had gevonden. Toen eerst bemerkte ik, hoe gebrekkig zij was. Met moeite kon zij het eene been na zich slepen, en haar eene arm, die dunner en korter was dan de andere, scheen stijf te zijn. In plaats van mij in stilte te verwijderen, terwijl zij naar het geld zocht, bleef ik als vastgenageld op die plek staan, en was aangedaan, zonder te weten waarom. Iets beschroomds en smartelijks, en toch tevens iets, dat naar vastberadenheid zweemde, trof mij; hare wijze van bedelen door middel van het zingen van een oud en treurig lied, en hare weigering om eene aalmoes van een onbekende te ontvangen en iemand tot dat doel aan hare woning toe te laten, dit alles wekte mijne nieuwsgierigheid op. Geen oogenblik verdacht ik haar van huichelarij of leugen. Het zou haar weinig gekost hebben, om eenen valschen naam of een verkeerd adres op te geven, en toch was ik, hoewel zij weigerde mij te ontvangen, in mijne ziel overtuigd, dat noch naam noch adres verdicht was. Toen ik haar daar met bevende hand in die mand zag zoeken naar de stuivers, die zij mij wilde terug geven, werd het mij als ingegeven, dat zij tot die menschen behoorde, wier pad bijna altijd van zonneschijn verstoken is. Van alles wat streelen kan en gelukkig maken, was de bloem in dit zwakke, gebrekkige ligchaam verwelkt, zonder ooit ontloken te zijn. Ik deed bij mij zelven de gelofte om te doen, wat mogelijk was, om haar te helpen. Zeker schonk de belangstelling, die ze mij inboezemde, aan mijne woorden de noodige overredingskracht; eindelijk kreeg ik het ten minste zoo ver, dat zij mijne gift behield, mijn bezoek wilde ontvangen, terwijl zij zich verontschuldigde dat ik nog al trappen zoude moeten klimmen. Tevens werd het mij duidelijk, waarom zij mij niet gaarne bij zich aan huis ontving.

„Ik verzoek u mijnheer!" zeide zij, „niet te zeggen waar gij mij ontmoet hebt, noch wat ik deed. Mijne buren weten niet, dat ik zing!" — Goede ziel! *dat* noemde zij zingen! —

„Neen mijnheer, ik verzeker u..... Neen mijnheer! waarlijk niet, ik doe het nooit, of ik moet letterlijk gebrek hebben. En dan" — voegde zij er bij, terwijl zij haar best deed, om een lachje op hare vermagerde trekken te brengen — „de honger is een scherp zwaard!"

II.

Eenige dagen later ging ik naar jufvrouw PARPETTE. In deze onaanzienlijke woning was waarlijk nog een portier, maar de goede man woonde met zijn huisgezin als in een kooitje. Zijne woning hing als 't ware boven den trap. Al klimmende werd ik onverwachts door hem als door een schildwacht aangeroepen. Hij vroeg mij, bij wien ik moest zijn, en dadelijk bemerkte ik, dat de naam PARPETTE niet onbekend was.

„Jufvrouw PARPETTE! zoo! zoo!" riep de portier op eenen verwonderden, maar toch vrolijken toon.

Zijne vrouw was in eenen hoek bezig met wasschen, deed hetzelfde geluid hooren, en werd eindelijk zigtbaar te midden van den damp, die haar omhulde. Drie gillende stemmetjes, die zich aanboden, om mij den weg te wijzen, deden mij omzien naar drie schepseltjes, die even ongelijk en morsig waren als de treden van den trap.

De eer, mij te vergezellen, viel eindelijk aan een lang, mager, geelachtig meisje te beurt, die niets deed dan babbelen, terwijl zij een paar vlugge stokjes in onophoudelijke beweging bragt, die op den naam van beenen geene aanspraak konden maken.

„Ja wel! ze is wel thuis! jufvrouw PARPETTE is boven; ze gaat maar eens op een dag naar beneden, als ze kan. O! 't valt haar zoo moeijelijk! Vader kan zich nooit begrijpen, hoe die oude, zwakke ziel zich nog zoo weet te redden, en moeder zegt dikwijls dat zij haar graag naar beneden zou dragen, als de trap maar niet zoo naauw en zoo krom was. En misschien zou ze 't wel niet eens willen hebben."

Het meisje hield een oogenblik op en fluisterde mij toe:

„Verbeeld u eens mijnheer, zij wil niet eens, dat ik boodschappen voor haar doe, en toch ben ik al groot genoeg. Maar ze zegt maar altijd, dat ze niemand last wil aandoen en dat is alle dagen 't zelfde deuntje!"

Eindelijk kwamen wij aan onze bestemming. Bijna aan het einde van een somber gangetje, waarin wij achter elkander moesten loopen, wees mij de kleine babbelaarster eene lage deur. De sleutel stak in 't slot, ik klopte en op het woord *„binnen!"* haalde ik de deur naar mij toe, en trad niet zonder moeite in 't kamertje.

Zonder aan jufvrouw PARPETTE den tijd te gunnen, om zich te herinneren, wie ik was, ging ik op den eenigen ledigen stoel zitten, dien ik zag — zij zelve gebruikte den anderen — en begon eenige vragen omtrent haren toestand en middelen van bestaan te doen; alles evenwel zoo kiesch mogelijk.

't Is bijna niet te beschrijven hoe laag en smal het vertrekje was! Men kon er zich niet in wenden, noch overeind staan, en verder zag het er zonderling uit. De muren waren zoodanig met allerlei voorwerpen behangen, die men gewoonlijk op eene geheel andere plaats vindt, dat men moeite had, om te zien, dat er een muur in het vertrekje was. Overal, waar plaats was voor een' spijker, was ook een spijker en al die spijkers droegen 't een of ander. Al het huisraad had daar eene plaats gevonden; ja, de muren dienden haar tot ladetafel, chiffonnière, tot alles. Hare geheele geschiedenis stond op die muren te lezen. Verscheidene middelen scheen ze te hebben beproefd, om in hare behoefte te voorzien. Herinneringen uit verschillende tijdvakken haars levens hingen daar als bewijzen van hare aanhoudende doch vruchtelooze pogingen; kleine plankjes, uit oud bordpapier vervaardigd, droegen oude trommeltjes vrij van stof; de oude schuijer, de ganzenwiek, waarmeê zij ze afstofte, hingen daar weder netjes boven. Modellen van verschillende soorten van beurzen, het kussen van de kantwerkster, een oud borduurraam en eene menigte voorwerpen, welker namen mij onbekend waren, hingen daar allen naast het oude, versletene maar toch nette keukengereedschap, een pannetje, een bord, een kopje en een ijzeren vork en lepel. Het gedeelte van het kamertje, dat zich in eenige lichtstralen mogt verheugen, was ook het rijkst voorzien en bevatte onder anderen twee teekeningen in potlood; een lijstje met eenig haarwerk, — eene graftombe voorstellende — een mooi speldenkussen en eene merklap. Toen ik achter een oud spiegeltje een oud spel kaarten ontdekte, giste ik daaruit, dat de oude vrouw, vóór zij uit zingen ging,

— zooals zij dat ten minste noemde — eerst een patience ging leggen, om daaruit te zien, of de goddelijke of menschelijke voorzienigheid haar ook dien dag weder een stuk brood zoude schenken!

Ik vernam van haar, dat zij als eene weeze was opgenomen door eene tante, die portierster in een fraai burger huis was, waar zij zoo prettig zamen woonden en zulk een heel lief kamertje hadden. Zestien jaar geleden had zij die tante verloren, en na haren dood, had zij de betrekking harer tante een jaar waargenomen.

„Toen werd ik te zwak," zei ze, „en toen heeft men, wat ook billijk was, dien post aan een ander gegeven, en sedert dien tijd ben ik alleen! geheel alleen!"

't Kostte haar nog tranen, toen ze vertelde, hoe het haar had gegriefd, dat ze die woning moest verlaten; maar onderworpen en gelaten ging ze voort:

„Ik was te zwak, men kon mij onmogelijk gebruiken!"

Ik vroeg haar vervolgens, waarom ze gedurig iets anders bij de hand had genomen, en zich niet tot één beroep had bepaald.

„'t Ging daarmede als met de woning," antwoordde zij, „men moet wel wat anders aangrijpen, als men ongeschikt wordt voor 't geen men doet. De mode verandert; de stoom maakte in ééne minuut af, waaraan ik uren moest besteden. En zoo doende moest ik telkens wat anders beginnen."

III.

Toen zij mij dit alles had medegedeeld, vatte ik dadelijk het besluit op, om al 't mogelijke aan te wenden, ten einde haar eene plaats in een gesticht te bezorgen. Dat was het toppunt van al hare wenschen. Zes jaar geleden had zij reeds den gevorderden leeftijd bereikt, en deed, wat zij kon, om in het Salpetrière opgenomen te worden. 't Had haar menigen zwaren gang gekost, om de noodige papieren bijeen te krijgen: haar geboorte-akte, haar bewijs van onvermogen, eene verklaring van den geneesheer; al die papieren had ze niet ééns, maar verscheidene malen ingeleverd, „maar" zei zij, „die papieren gaan zoo gemakkelijk verloren!"

Ik haalde mijne schouders eens op.

„Ach!" zeide zij, „wat zal ik er veel van zeggen? die heeren hebben zoo veel papieren te bewaren."

Ik vroeg vervolgens of zij ook iemand had, die zich haren toestand aantrok.

En waarlijk, twee heeren van 't bureau, een jonge en een oude, kenden haar zeer goed. Zij gaf mij hunne namen en hunne dagen op, want zij kwamen maar éénen dag in de week op het bureau.

„De jongste," voegde zij er bij, „is zeer vriendelijk, en hoort mij geduldig aan, al vertel ik hem nog zoo dikwijls hetzelfde."

„Heeft hij reeds iets voor u gedaan?"

„Neen, nooit! Ach! hij is nog jong en dan heeft men wel eens wat anders in 't hoofd!"

„En de oude?"

„Is wat driftig en zendt mij spoedig weg; maar misschien denkt hij er nog meer aan dan de eerste."

„Wat heeft hij voor u gedaan?"

„Nog niets, maar er zijn er ook zóó velen, die vragen!"

Den volgenden Woensdag, den dag van den jongsten heer, stond ik om negen ure reeds aan de deur van 't bureau. De heer v. was er nog niet. Er viel een koude regen, en daar ik nergens kon schuilen, ging ik heen en kwam een uur later terug. Hij was reeds vertrokken. Verscheidene malen kwam ik te vergeefs; eindelijk had ik het geluk, den vriendelijken heer aan te treffen.

Hij was een zeer wel opgevoed jong mensch, die, al bragt hij niet veel ten uitvoer, elk een goed woord gaf en met hoop vleide. Hij verzekerde mij, dat hij wel degelijk om de goede oude vrouw dacht, maar hij kon alle tien jaren maar over ééne plaats beschikken, en de jufvrouw, die mij zulk eene welverdiende belangstelling inboezemde, had nog niet den gevorderden leeftijd bereikt, en men kon zoo moeijelijk eene uitzondering maken.....

Ik liet hem niet uitspreken, maar zeide:

„Hoe! zij is zes en zeventig jaar! hare geboorte-akte bewijst dit duidelijk!"

Nu wierp de vriendelijke heer dadelijk eene andere zwarigheid op.

„Ja, ja! dat weet ik, gij hebt gelijk, maar er zijn er,

helaas! nog zoo velen, en dan hebben de meesten reeds haar tachtigste jaar bereikt, en zoo als ik u straks zeide, in de tien jaar kan ik maar over ééne plaats beschikken."

Met de beleefdste tegenwerpingen werd ik dus afgewezen, en nu beproefde ik het op eenen anderen dag bij den ouden heer.

„Jufvrouw PARPETTE?" zeide hij. „Er is niets tegen haar. Zij staat goed aangeteekend. Sedert vijftien jaar altijd maar vragen, vragen! Zij heeft geen geduld! Wat drommel! zij moest eens bedenken, dat er nog ongelukkiger zijn dan zij, en dat ze niet alleen is op de wereld!"

Dadelijk nam ik de gelegenheid waar, om hem te herinneren, dat zij wel degelijk alleen was, dat zij eenen lammen arm, een gebrekkelijk been had en daarbij gedurig sukkelde.

„Ja, ja! dat hebben wij alles opgeteekend! Ik weet zeer goed, dat zij eens met alle geweld hare tante heeft willen dragen, die niet loopen kon, en bij die gelegenheid 't een of ander gebroken heeft. Was het mensch toen maar gestorven, dan was ze uit al haar leed geweest!"

Ik beefde van verontwaardiging.

„Nu!" ging hij voort, „ik heb niets tegen het mensch. Ik weet, dat zij een goed hart heeft; dat zij zich eens deerlijk heeft gebrand, toen zij een kind redde, wiens kieltje in brand was geraakt. Dat alles weet ik, maar zij moet haar tijd afwachten. Wij zullen doen, wat wij kunnen!"

Hierop vroeg ik hem, of hij niet zou kunnen bepalen, wanneer de beurt eens aan haar zoude komen.

„Kan ik dan weten, hoe vele oude vrouwen er in dit jaar zullen sterven?" antwoordde hij op onbeschaamden toon.

Vol verontwaardiging kwam ik bij de goede vrouw terug, en trachtte haar van haar voornemen af te brengen.

„Waarom wenscht gij dan toch zoo vurig naar eene plaats in dat gesticht?" vroeg ik.

„Ach, mijnheer!" hernam zij, ik sta zoo geheel alleen en kan mij hoe langer hoe minder helpen."

„Hebt gij dan onder uwe buren geene vrienden?"

„O! wat dat betreft, ieder wil mij helpen, zooveel hij kan. Maar juist dat hindert mij. De portier en zijne vrouw hebben het zelven alles behalve ruim, en sparen het dikwijls uit

hun eigen mond, om mij nog eenig eten te bezorgen. Ik kan, ik mag een ander niet zoo tot last zijn!"

Na een oogenblik gezwegen te hebben, wilde ik weten, of zij zich niet tot iemand anders kon wenden dan tot de bestuurders van 't gesticht.

„Ik heb het beproefd," antwoordde zij, en een verzoekschrift ingediend."

„En hebt gij een gunstig antwoord ontvangen."

„Hier is het:"

Dat antwoord was beleefd maar zoo koud als ijs, bijv.:

„Ik heb met de meeste oplettendheid uwe aanvraag gelezen, en met de meeste aanbeveling verzonden naar de bevoegde magt enz."

„En hebt gij er verder niets van gehoord?"

Zij nam uit dezelfde lade een tweede papier en daarin las ik: „Ik heb met de meeste oplettendheid kennis genomen van uw verzoek. Uwe aanspraken zijn met de grootste naauwgezetheid overwogen en vervolgens is uw verzoekschrift naar heeren bestuurders verzonden."

„En wat hebben die gezegd?"

„Niets."

„Hebt gij hun dan niet om een antwoord gevraagd?"

„Wat zal ik doen? De heeren worden boos, als men het hun zoo lastig maakt. En daarbij is 't zoo hard, om zoo dikwijls te vragen."

„Kom!" zeide ik, „dan zullen wij het hooger zoeken. Misschien zullen wij dan slagen."

Het zou vervelend worden, als ik wilde mededeelen, hoe vele vergeefsche pogingen ik deed; ik vond op mijne togten eene menigte ongelukkigen, die allen genezing of verligting van hun leed zochten, maar den barmhartigen Samaritaan niet konden vinden. Kortom, ik kwam eindelijk bij den man, van wien, zoo als men mij verzekerde, alles afhing; ik verzocht en kreeg gehoor en vol vertrouwen op de goede zaak, die ik verdedigde, trad ik in de receptie-zaal.

IV.

Prachtig vertrek! sierlijke meubelen! kostbaar tapijt! Dat alles kon ik op mijn gemak bewonderen, en mij aan de zoete

hoop overgeven. Eindelijk werd ik moede van al deze beschouwingen en eene zekere verveling begon zich van mij meester te maken, toen eindelijk de deur werd geopend. Ik bemerkte op den drempel eene vrouw, niet in prachtgewaad, maar bedekt met het kleed der armoede, oud, gebrekkig en met de grootste moeite haar ligchaam voortslepende door middel van twee krukken, die ongelukkig in het prachtige vertrek uitgleden. Zij viel, terwijl ik reeds opstond, om haar te helpen. Ik wilde haar in mijnen armstoel plaatsen, meenende dat hare jaren, hare ligchaamsgebreken en haar ellendige toestand haar daarop meer aanspraak gaven dan mij, toen ik eensklaps hoorde roepen:

„Wat doet gij hier? Is 't hier uwe plaats?"

Een der bedienden sprak haar op deze wijze toe.

„Wilt gij wel eens spoedig naar beneden gaan?" ging hij op barschen toon voort. „Naar beneden! naar beneden! hoe komt dat mensch op zulk eenen zotten inval?"

Ik had geen tijd, om al de verontschuldigingen van de oude vrouw aan te hooren, want op 't zelfde oogenblik werd ik geroepen. Mijne beurt was gekomen.

Ik zal de audientie stilzwijgend voorbijgaan. De persoon tot wien ik mij nu moest wenden, bezat de vriendelijkheid van den jongen heer en de drift en barschheid van den ouden. Nu eens trachtte hij mij mijn voornemen af te raden, dan weder wees hij op de groote bezwaren en talrijke verzoeken.

Ik bezat geene stoutmoedigheid genoeg om hem onder 't oog te brengen, dat die verschillende aanzoeken naar tijdorde moesten geregeld worden, en verdeeld naar mate van de armoede en ziekelijke omstandigheden en niet moesten afhangen van gunst en bescherming. Ik was, helaas! even beschroomd geworden als de goede vrouw zelve en ik zweeg, ziende dat ook deze poging weder vruchteloos zoude zijn.

Na deze laatste poging scheen nieuwe kracht mij te bezielen, en ik besloot, om hemel en aarde te bewegen. Ik zocht al mijne bekenden op, beproefde alle geoorloofde middelen en nam zelfs mijne toevlugt tot meer dan eene vrouwelijke bekende, die somtijds door een enkel woord zoo veel vermogen. Eindelijk, ja eindelijk verkreeg ik de gunst, om welke de ongelukkige sedert zoo vele jaren te vergeefs verzocht had.

Mijn hart klopte, toen ik mij naar de woning van mejufvrouw PARPETTE spoedde, om haar de heugelijke tijding te brengen. Ik klom de trappen op, als of ik vijftien jaar was; ik kwam in 't naauwe gangetje, bleef een oogenblik voor de deur staan, om adem te scheppen, opende de deur en bleef als versteend op den den drempel staan.

Het ligchaam van jufvrouw PARPETTE lag op hare legerstede uitgestrekt. Aan het hoofd en aan de voeten brandden eindjes kaars, die in de halzen van twee flesschen waren gestoken, en het meisje van den portier lag geknield voor dat armzalige leger en weende.

Bij het geraas, dat ik maakte, rigtte het meisje zich op, en viel daarna weder op hare kniën, terwijl zij hare opgehevene handen naar mij uitstrekte; zij vond geene woorden, om te spreken, maar ook zonder deze verstond ik haar.

Men had het ligchaam met een wit laken bedekt en een kruisje op hare borst gelegd. Het hoofd, dat een weinig achterover lag, werd door een klein oorkussen ondersteund. De oogen van de doode waren gesloten, haar ontbloot voorhoofd scheen grooter geworden te zijn, en een zonnestraal, die door de kleine ruitjes viel, verlichtte en bestraalde dat bleek gelaat, welks rimpels met de zorgen des levens waren verdwenen en waarop de dood zijnen stempel had gedrukt. Voor de eerste maal, zoo lang ik haar kende, scheen er eene soort van glimlach om hare lippen te spelen. Zoo als ze daar lag, was ze in vele opzigten te benijden!

Jaren lang had zij gehoopt en alles verwacht van de liefdadigheid der menschen, en nu had die goede Vader in den hemel haar eene plaats geschonken in dat verblijf der rust, waar geene gunst noch bescherming van voornamen maar de deugd alleen het wachtwoord is.

Woerden, Mei 1860.

HOE MEN EEN' BOOZEN BUURMAN VERMOORDT.

Naar het Hoogduitsch.

ANSELMUS ROMMEL heette bij ieder in het dorp „de booze buurman," en elk die hem kende, moest hetzelfde zeggen, als hij niet wilde liegen of zwijgen. Ieder, die met

ANSELMUS ROMMEL in aanraking kwam, wist spoedig, uit eigene, treurige ondervinding dat hij een booze buurman was. Men behoefde dit bijna niet zelf te ondervinden, want, hoewel men niet naar het uiterlijke kan oordeelen, ten minste niet met zekerheid, hier scheen eene dwaling toch onmogelijk; de man zag er altijd uit als eene donderwolk. Zijne vrouw was bleek en uitgeteerd, en zijn beide zonen kon men het aanzien, dat zij steeds in vrees en angst voor hun' vader waren. Schuw en knorrig gingen zijne knechten aan hun werk, en zelfs de huisdieren werden onrustig en wild als ROMMEL in hunne nabijheid kwam. De hond begon te brommen, en nam zijnen staart tusschen de pooten, de kat zette blazend haren rug op en vloog hem bijna aan. Verschrikt stoven de hoenders uiteen als ROMMEL bij hen kwam. Het vel zijner, met zweep- en stokslagen zeer bekende paarden, geleek den overtrek van een' ouden reiskoffer, en door mishandeling verstompt, kon de vernieuwing er van hunne luiheid niet beletten. De jonge boomen zelfs, die ROMMEL sedert hij de boerderij bezat in den tuin geplant had, waren krom en vergroeid, en zijne velden waren vol onkruid. Dat dit alles zijne eigen schuld was, wilde ROMMEL niet gelooven, hij vervloekte zijn lot en zijn ongeluk en verwenschte alle dorpbewoners, van welken er velen hem ook wel eens benadeelden of kwelden als zij konden. Hij liet zich dan bij de geringste verdenking met processen in, en verloor die meestal, daar hij geene bewijzen had; en dit alles kostte hem zooveel tijd en geld, dat hij zijne boerderij moest verwaarloozen. Eens beschuldigde hij eenen armen daglooner JOZEF BRANER, dat hij hem eene hark, eene spade en eene zeis had geleend, en ze niet terug ontvangen. De daglooner verzekerde dat hij ze terug had gebragt, maar ROMMEL deed er eenen eed op, en ten gevolge daarvan werd BRANER in het ongelijk gesteld, en daar hij geen geld genoeg had om de proceskosten te betalen, werd hem zijne eenige koe ontnomen. Hij noemde nu ROMMEL een ouden bedrieger; dit gaf weêr tot een proces aanleiding en daar de erlangde boete ROMMEL niet voldoende toescheen, wendde hij de afschuwelijkste middelen aan om den armen daglooner geheel te vernietigen. Deze vergold het hem met den bittersten haat, en daar hij uit wraakzucht

iederen dag zijne ongelukken in de kroeg ging verhalen, gewend hij zich aan den drank en verzonk in de diepste ellende. Zijne vrouw, tegen wie hij nu steeds tierde en raasde, klaagde weenend aan iedereen haar nood, en eindigde meestal met te zeggen: „In al dit ongeluk zijn wij en onze kinderen alleen door ROMMEL gestort, mijn man was vroeger de beste mensch van de wereld!"

Zulke zaken had ROMMEL er vele, en daarbij een' zeer slechten naam, toen BERTHOLD TRENTLER zich in het dorp nederzette, en juist naast den boozen buurman ging wonen. De nieuw aangekomene was een bedachtzaam en vlijtig man, die hoofd en handen goed wist te gebruiken, en daar hij het hart ook zijne regten liet, was hij steeds welgemoed en vrolijk. Zijne boerderij nam hij in een zeer slechten toestand over, welke zich echter weldra verbeterde. Met bewonderingswaardigen spoed verminderde het onkruid op de velden, en werd de tuin verfraaid. Rozen en wijngaardranken slingerden zich om de woning en om den dorpel groeide goudgeel mos. Overal heerschte orde en oplettendheid. Het gladde, glanzige paard dat in het land graasde, de koe die haar kalf onder den grooten nootenboom liefkoosde, de fraaije haan die trotsch rondstapte, te midden van zijn gevolg van hennen en kuikens, het was alles een lust om te zien. En de kinderen! Als zij BERTHOLD maar in de verte zagen aankomen, dan zwaaiden zijne twee jongens met hunne mutsen, en riepen terwijl zij hem te gemoet sprongen: „daar komt vader! daar komt vader!" en de kleine MARIA dribbelde naar hem toe met een madeliefje dat zij voor hem geplukt had. BERTHOLD'S vrouw bezorgde hare huishouding vlijtig, zonder veel gepraat, somtijds echter zeide zij met innige tevredenheid tot hare buren: „Wie mijn man kent, houdt van hem, dit kan niet anders."

BERTHOLD TRENTLER had nog nooit een proces gehad, doch nu voorspelde iedereen hem, dat hij er spoedig wel niet buiten zou kunnen, hoe voorzigtig en toegeeflijk hij zich ook betoonde, want ROMMEL kibbelde met ieder en zou met zich zelven twisten als hij de eenige mensch in de wereld was. „Is ROMMEL er waarlijk zulk een?" antwoordde BERTHOLD, „nu, dan kan het wel eens gebeuren dat ik dien boozen buurman vermoord."

Overal zijn steeds menschen die gaarne kwaad stoken, al is het maar om wat beweging en opschudding in het eentoonig alledaagsche leven te brengen. Het ontbrak dus ook niet aan personen die dit gezegde van BERTHOLD aan zijnen buurman overbragten, natuurlijk in vertrouwen, en onder belofte van geheimhouding. „Mij vermoorden!" riep ROMMEL, met de hevigste woede in stem en gebaren, en hij besloot zijn nieuwen buurman voor dit gezegde zooveel mogelijk te straffen. Dienzelfden nacht liet ROMMEL zijn uitgehongerd paard los op den weg loopen, den kant uit naar het land van BERTHOLD, in de hoop, dat het zich daar eens op zijne kosten te goed zou doen, en zijne drift opwekken. Doch JOSEF BRANER zag het, en belette zijn opzet, hij deed het hek open van een van ROMMEL's beste landen, en joeg het paard er in, dat nu eens heerlijk te gast ging aan dien ongewonen maaltijd. Wat speet het ROMMEL dat hij zijn paard niet kon aanklagen! — nu moest hij er zich mede vergenoegen om het arme dier te slaan en te mishandelen. Zijn volgende streek was tegen den mooijen haan van de kleine MARIA gerigt, welken hij doodschoot, omdat hij twee duim over de grenslijn van den gemeenschappelijken muur stond, die de tuinen van hem en zijnen buurman scheidde, en in onschuldige vreugde een luid triomflied kraaide. BERTHOLD zeide: „het spijt mij zeer, ook om mijne vrouw en kinderen, zij hielden zooveel van den fraaijen haan! Intusschen is het mij eene goede waarschuwing."

BERTHOLD was namelijk reeds lang van plan, een kippenhok met eene hooge omtuining te laten maken, opdat zijne buren geen last van zijne hoenders zouden hebben, en dit voorval deed hem besluiten, nu dadelijk aan het werk te gaan.

ANSELMUS ROMMEL was zeer scherpzinnig en volhardend, zeer goede eigenschappen als zij tot een goed doel worden aangewend, maar die hij nu voortdurend zocht te gebruiken, om met zijn buurman in twist te geraken. In zijn tuin was een perenboom, waarvan een tak, waaraan juist de fraaiste peren waren, in den tuin van BERTHOLD overhing. Eens liep BERTHOLD's jongste zoon fluitend door den tuin en raapte een peer op die juist afgevallen was, maar voelde op hetzelfde oogenblik een hevige pijn in zijnen rug;

het was een zweepslag van ROMMEL, waarop hij nog zulk eenen vloed van scheldwoorden volgen liet, dat de knaap in den doodelijksten angst naar huis snelde. Ook deze handelwijze bragt hem niet nader tot zijn doel; het kind werd wel door de moeder getroost, maar kreeg tevens bevel niet meer digt bij den perenboom te komen. Deze onverstoorbare vredelievendheid was voor ROMMEL onverdragelijker dan de spot en hevigheid van anderen. Slechte bejegening kon hij begrijpen, kon hij tienmaal betaald zetten, maar wat hij met dit onuitputtelijk geduld moest aanvangen was hem onverklaarbaar. Hij geloofde dat eene overmaat van hoogmoedige verachting de oorzaak van deze onverschilligheid was, en hij haatte BERTHOLD daarom nog meer dan al de andere dorpbewoners. Dagelijks hinderde hem de toenemende welvaart van zijnen buurman meer en meer, zij stak zoo zeer af bij zijne verwaarloosde boerderij. Hij zeide dikwijls, dat BERTHOLD zeker alleen rozen en wijngaardranken om zijn huis had geplant, om te maken dat *zijne* muren er kaal en onbehagelijk uit zouden zien, maar dit kon hem niet schelen, hij was niet zoo zot om zijne muren door zulk tuig te bederven. Maar hoe ROMMEL ook zijn best deed, hoe hij ook schimpte en schold, hij kon zijn buurman niet aan het procederen krijgen. Slechts Bull, BERTHOLD's groote hond gaf den twistzoeker hoop op eene goede aanleiding tot onaangenaamheden. Dit vrolijke dier joeg eens 's avonds de ganzen van ROMMEL naar huis, en blafte ze toen nog door het hek na. Des anderen daags liet ROMMEL aan BERTHOLD zeggen, dat hij hem voor den dorpsregter ter verantwoording zou laten roepen, als hij zijn hond niet beter in orde wist te houden.

Nu was ROMMEL dagelijks op de loer, doch Bull scheen op eens vrede met alle ganzen gesloten, of eene betere opvoeding gekregen te hebben; een tijd lang was hij in het geheel niet te zien, en toen hij weder zigtbaar werd, hield hij zich zoo onverschillig en rustig, als streed het met zijne waardigheid met eenig gevogelte in kennis te zijn.

Niet alleen vermeden BERTHOLD en zijne vrouw alles wat tot twist aanleiding geven kon, zij zochten ook somtijds door welwillendheid hun' buurman zachter te stemmen. BERTHOLD's vrouw zond eens haren oudsten zoon met een

mandje vol van de schoonste kersen naar de vrouw van ROMMEL, en deze, aangenaam door het geschenk verrast, zeide: „dit is toch regt vriendelijk van uwe moeder en ik dank haar hartelijk!" Haar man die met zijne pijp aan het raam zat, zeide niets, en dampte alleen maar wat heviger. Toen echter de knaap weg was, en zijne vrouw in hare vreugde nog iets tot lof van hare buren zeide, antwoordde hij driftig: „Praat toch niet langer over dat volk, zij werpen een spiering uit om een kabeljaauw te vangen, het is hen om onze peren te doen, en als zij rijp zijn, moet gij hun terstond eene volle mand zenden. Ik ben niet gaarne onder verpligting, en vooral niet jegens menschen die zich zoo zoeken in te dringen."

De arme vrouw! hoe gevoelde zij zich teleur gesteld.

Kort daarna bleef een wagen van BERTHOLD in eene, door veel regen tot eene moeras gewordene plaats steken, en de ossen die er voor gespannen waren konden er hem niet uittrekken. Op korten afstand was ROMMEL op zijn land aan het werk, en BERTHOLD waagde het hem om hulp aan te spreken, doch hij antwoordde: „Ik heb genoeg met mijne eigene zaken te doen, ik kan niet daarenboven nog voor anderen werken!" Het verzoek van BERTHOLD om dan ten minste voor een paar oogenblikken de ossen van zijnen buurman te mogen gebruiken, had niets ten gevolge dan eene nog onvriendelijkere weigering; BERTHOLD moest naar huis gaan en zijne paarden halen. Zijne knechten scholden zeer op de kwaadwilligheid van ROMMEL, en hoopten maar dat hij ook eens in de moeras zou blijven steken. „Als dat gebeurt," zeide BERTHOLD, terwijl hij de paarden aanspande, „dan zullen wij onzen pligt doen, en hem helpen." — „Dat is wat al te goed," zeide een van de knechten, „die lompert zal zich eindelijk wel verbeelden dat gij bang voor hem zijt, en dan zal hij het nog erger maken." Doch BERTHOLD antwoordde glimlagchend: „Heb nog maar een weinig geduld, en dan is de booze buurman vermoord; ik zeg het u vooruit!"

Eene week later, kort na een hevig onweder, bleef ROMMEL met een zwaar beladen wagen bijna op dezelfde plaats steken; naauwelijks zag BERTHOLD dit uit de verte, of hij ging met zijne knechten en ossen en al het noodige naar

hem toe. „Gij zijt daar zeer in de verlegenheid," zoo sprak hij zijnen buurman toe, — „doch geduld maar, wij zullen u spoedig helpen." — „Ik heb u niet noodig!" zeide ROMMEL trotsch. — „Kom, kom!" hernam BERTHOLD, — „ik laat mij zoo niet afschepen, het wordt al donker, en bij dag is zoo iets al geene aardige grap, maar 's nachts is het nog erger." — „Ik heb u niet noodig, noch 's nachts, noch over dag," antwoordde ROMMEL hevig, „ik heb u laatst ook niet geholpen." — „Juist omdat ik toen zooveel moeite gehad heb, help ik u nu, ik weet zelf hoe lastig het is. Laat ons geen tijd verspillen, buurman! het is mij niet mogelijk naar huis te gaan en u hier in den nood te laten zitten!" — De wagen werd nu spoedig er uit getrokken, waarna BERTHOLD met zijne knechten weg ging, zonder op dank te wachten.

Toen ROMMEL te huis kwam was hij bijzonder stil; in gedachten verzonken rookte hij zijne pijp, maar spoedig liet hij ze uitgaan, en zat geruimen tijd met de hand onder het hoofd te peinzen; eindelijk zeide hij zacht tot zijne vrouw: „MARGARETHA! buurman BERTHOLD heeft mij vermoord." — „Hoe meent gij dat?" vroeg de vrouw verbaasd, en liet van schrik hare breikous vallen. Nu verhaalde ROMMEL alles, wat er tusschen hem en BERTHOLD gebeurd was, en zeide ten slotte als tegen wil en dank: „Ik heb mij waarlijk voor hem geschaamd, en ik gevoel dat hij mij vermoord heeft, zooals hij dat bedoeld heeft." — „Het is een flink man, en hij heeft voor ieder altijd een goed woord!" zeide MARGARETHA aarzelend, en toen ROMMEL bleef zwijgen, voegde zij er eenigzins moediger bij: „Ik geloof dat ik aan zijne vrouw eene lieve buurvrouw zou hebben!" ROMMEL bleef nog zwijgen, maar zeide eindelijk: „Mij dunkt, die groote meloen in onzen tuin, die moest gij hun morgen brengen." — „Regt gaarne!" antwoordde MARGARETHA vrolijk en met een verruimd hart.

De volgenden morgenn liep ROMMEL in de kamer op en neer als had hij iets dat hem benaauwde, eindelijk kwam de oorzaak van deze onrustigheid aan den dag. „MARGARETHA!" zeide hij, „mij dunkt, ik moest de meloen liever zelf brengen, ik heb gisteren in de haast geheel vergeten om BERTHOLD voor zijne hulp te bedanken!" Zonder

antwoord af te wachten, ging hij den tuin in, en MARGARETHA zag hem na terwijl zij aan de deur stond, de eene hand in de zijde, en met de andere hare oogen voor de zon beschuttende, om te zien of haar man waarlijk zelf in BERTHOLD's huis zou gaan. In al den tijd dat zij getrouwd was, had zij zoo iets buitengewoons niet beleefd, zij kon het haast niet gelooven; zonder omzien ging ROMMEL haastig voort, als wilde hij zich geen tijd tot nadenken gunnen. Toen hij bij BERTHOLD in huis kwam, gedroeg hij zich zeer onhandig en riep stotterend: „Vrouw TRENTLER, daar is de meloen, compliment van mijne vrouw, wij hopen dat zij u goed smaken zal." — Zonder eenige verbazing te verraden, dankte de vrouw hem hartelijk en verzocht hem te gaan zitten, doch hij bleef aan de deur staan, en zeide zonder op te zien: „uw man is zeker niet t'huis?"

„Jawel," zeide de vrouw; „daar komt hij al!" — Vergenoegd naderde BERTHOLD en reikte zijnen verlegen buurman de hand, terwijl hij zeide: „Nu, het is best dat gij eens komt, maar neem toch plaats!" — „Dank u, ik kan wel blijven staan," antwoordde ROMMEL, terwijl hij met zijn hoed in de hand draaide en naar de deur zag, als had hij grooten lust om weg te loopen, maar op eens nam hij een kort besluit en riep: „buurman, ik had laatst groot ongelijk, toen met uw wagen!"

„Spreek er niet van," zeide BERTHOLD, „met dit regenachtige weder blijf ik welligt spoedig weer eens in den weg steken, en dan weet ik wel, wie mij helpt." „Nu," hernam ROMMEL, die nog steeds den zachten helderen blik van BERTHOLD ontweek „nu, ik ben ook zoo kwaad niet als de menschen wel zeggen, en als er hier meer waren zooals gij, dan zou ik nooit zoo handelen, als ik tegen u deed." — „Gelijk gij wilt dat u de menschen doen zullen, doe gij hun ook alzoo; dit leert het boek aller boeken, en ik weet het bij ondervinding; als wij gaarne anderen gelukkig maken, dan doen zij ook hun best om ons geluk te bevorderen. Wij met ons beiden zouden misschien al veel ten goede kunnen veranderen, laten wij het eens beproeven, waarde buurman! Maar kom nu eens mede in mijnen boomgaard, ik wilde u een boom laten zien waar ik keurige appels op heb geënt, zoo gij wilt kunt gij er ook eenige stekjes van krijgen."

Zij gingen zamen in den tuin, en onder een gesprek over boomkweekerij en dergelijke zaken geraakte ROMMEL langzamerhand geheel op zijn dreef. Toen hij weder t'huis kwam, sprak hij nogtans met geen enkel woord over zijn bezoek; om zijne vrouw te zeggen dat hij zijn onregt had erkend, daar kon hij nog niet toe komen. Maar — achter de kamerdeur stond een geladen geweer in gereedheid, om Bull dood te schieten, indien hij ROMMEL's ganzen weder op de vlugt dreef; dit nam hij nu stilzwijgend, schoot het buiten af, en zette het in de schuur. Van nu aan zocht hij geen twist meer, en JOZEF BRANER zag hem eens tot zijne verbazing Bull strelen onder de woorden: „goede Bull, beste hond!"

BERTHOLD was te edelmoedig om iemand te vertellen wat er tusschen ROMMEL en hem voor was gevallen, alleen zeide hij met innige blijdschap tot zijne vrouw: „Had ik het u niet gezegd dat ik hem zou vermoorden?" JOZEF BRANER echter had van zulk een loop der zaken geen begrip; toen hij van het voorgevallene met den wagen hoorde, zeide hij gemelijk: „Het is een ellendige zot, die BERTHOLD! Toen hij hier kwam pogchte hij dat hij ROMMEL zou vermoorden als hij zich niet ten goede veranderde, en nu heeft hij nog niet zooveel moed als een worm, die kromt zich ten minste nog als hij vertrapt wordt! — De ongelukkige JOZEF verzonk dagelijks dieper in ellende en dronkenschap, zoodat niemand hem meer in dienst wilde hebben. BERTHOLD had diep medelijden met hem, vooral om den wil van zijne vrouw en kinderen, en beson zich dikwijls hoe hij ook daar verbetering en verandering zou kunnen brengen.

Bijna een jaar ging voorbij in steeds toenemende goede verstandhouding met ROMMEL, wiens zaken ook zeer vooruit gingen door BERTHOLD's raad en voorbeeld. Daar werden op zekeren dag aan dezen laatsten eenige huiden van waarde ontstolen. Hij sprak met zijne vrouw over de zaak, en beide vatten om gegronde redenen verdenking op tegen BRANER. Nu kwam in de courant het volgende:

„Degene, die op den avond van den 5den September een pak huiden ontvreemd heeft, ontvangt hierbij berigt dat de eigenaar den opregten wensch koestert om hem weder op den regten weg te brengen. Indien armoede de oorzaak van zijne daad is, zoo wil de eigenaar door hem werk te verschaffen

hem gaarne in staat stellen om weder eerlijk aan zijn brood te komen."

Dit vreemde berigt gaf natuurlijk tot allerlei gissingen en verschil van meeningen aanleiding, vooral daarover, of de dief zich zou laten vangen, want dat hier slechts van een valstrik sprake kon zijn, dit was toch duidelijk.

Doch de schuldige dacht er anders over, hij wist van wien het aanbod kwam, en dat BERTHOLD de man niet was om iemand te bedriegen. Een paar dagen later, bij het invallen van den nacht, toen er reeds stilte in het dorp heerschte en bij BERTHOLD de kinderen reeds sliepen, terwijl hij en zijne vrouw zich ook juist ter rust begeven wilden, werd er zachtjes aan de huisdeur geklopt. BERTHOLD wenkte zijne vrouw toe om zich stil te houden, en schoof den grendel van de deur. Daar buiten stond JOZEF BRANER met een pak op zijn schouder, en fluisterde angstvallig: „Waarde buurman TRENTLER, hier zijn de huiden, waar moet ik ze neêrleggen?" — „Wacht even, ik zal de lantaren aansteken en dan zullen wij ze in de schuur brengen!" zeide BERTHOLD, en terwijl zij hiermede bezig waren, voegde hij er bij: „Daarna moet gij met mij mede in huis gaan, dan zullen wij eens bepraten wat er voor u te doen is."

BERTHOLD's vrouw, die wist dat BRANER menigmaal honger leed, en dit dan in den drank zocht te vergeten, had intusschen brood en vleesch en eene kruik bier gereed gezet.

„Ik denk," zeide zij, toen de beide mannen binnen kwamen, „dat dit u wel smaken zal, buurman BRANER!" Doch deze bleef bij de deur staan zonder iets te zeggen, eindelijk zonk hij bitter weenend op een stoel neder, BERTHOLD zocht hem troost in te spreken, tot de diep gevallen man ten laatste woorden vond. „Ja," zeide hij — „sedert het met mij achteruit ging gaf iedereen mij nog een stoot, en zoo werd ik hoe langer hoe verharder. Mijne vrouw is uitgeteerd door ziekte en kommer, mijne kinderen komen bijkans om van gebrek; gij hebt ons menigmaal iets gezonden, en toch bestal ik u! maar het is, dit zweer ik u, de eerste maal dat men mij naar waarheid een dief kan noemen!" — „Laat het dan ook de laatste maal zijn," zeide BERTHOLD, hem de hand reikende. „Wat gebeurd is blijft onder ons, gij zijt jong en sterk en kunt u zelf redden, dit is ook altijd het beste. Geef

mij uwe hand en uw woord er op, dat gij een geheel jaar geen sterken drank zult proeven, dan geef ik u werk. Morgen zal mijne vrouw bij u komen om te zien of zij voor uw huisgezin ook eenige bezigheid heeft, uw jongste zoon kan ten minste steenen van mijnen nieuwen akker zoeken." „Maar eet en drink nu toch," zeide de huisvrouw, „opdat gij heden geen behoefte aan sterken drank meer zult hebben." „Het zal u eerst moeijelijk vallen," vervolgde BERTHOLD, „om u daarvan geheel te onthouden, maar houd goeden moed, denk aan uwe vrouw en kinderen! Zoo gij vlijtig werkt en u goed gedraagt, kunt gij in uwe eigen nooddruft voorzien, en ontbreekt er soms nog iets, kom dan maar bij mijne vrouw, zij helpt als zij maar eenigzins kan."

JOZEF beproefde te eten, maar het was hem onmogelijk door de overspanning waarin hij verkeerde, en onder een nieuwen vloed van tranen verborg hij het gelaat in zijne handen. Nu pakte BERTHOLD's vrouw alles in voor het gezin van BRANER, en BERTHOLD zelf geleidde hem tot aan zijne armelijke woning. Daar gekomen greep BRANER de hand van BERTHOLD en zeide diep bewogen: „nu weet ik hoe] gij slechte buren vermoordt."

JOZEF BRANER bleef met volharding den ingeslagen goeden weg volgen, en werkte steeds vlijtig als hij slechts arbeid vinden kon. Daarvoor zorgde BERTHOLD, zooveel hem mogelijk was, innig verblijd door den gezegenden uitslag zijner pogingen, die hem echter nog meer vreugde zouden aanbrengen; want eens kwam ROMMEL die zich voortdurend ofschoon langzaam tot zijn voordeel veranderde, bij hem en zeide: „Lieve buurman, gij kunt mij een pak van mijn geweten nemen!" — „Hoe zoo?" vroeg BERTHOLD en ontving ten antwoord: „Zie, als ik aan BRANER denk, dan voel ik hoeveel schuld ik ook tegenover hem heb, nu wilde ik hem gaarne werk geven en hem voort helpen; daarin moet gij mij bijstaan met uwen raad!"

Ontroerd en verblijd zag BERTHOLD zijnen buurman aan, en vatte zijne hand terwijl hij zeide: „Van harte gaarne, waarde buurman, daar doet gij wel aan. Laat ons elkander toch zooveel mogelijk liefhebben en helpen, want waar liefde en vrede is, daar is ook Gods zegen!"

EEN RIDDER VAN DEN ECHTEN STEMPEL.

't Was in den jare 1512, dat een leger van LODEWIJK XII van Frankrijk zich bevond in Italië en het beleg had geslagen voor de stad Brescia. De koning nog altijd ondersteund door zijn' bondgenoot, keizer MAXIMILIAAN, zou beproeven wat zijne troepen vermogten tegen de vereenigde krachten van het *heilig verbond*. Italië was reeds toen de begeerlijke buit, dien de beheerschers van Frankrijk en Duitschland zoo gaarne aan hun gebied hadden toegevoegd, om welks bezit zij gedurig herhaalde oorlogen voerden. Maar de prooi was niet zoo gemakkelijk te verkrijgen. Nog bloeide de republiek Venetie, zoo magtig door haren handel en hare schatten. De Italianen vonden steun en aanmoediging in hunnen strijd zoowel bij HENDRIK VIII van Engeland, die LODEWIJK benijdde, als bij FERDINAND den Katholieke, die onlangs met het koningrijk Napels beleend, den Franschen invloed in Italië wilde fnuiken om zijne bezitting te beveiligen. Maar de ziel van het verbond, waarin deze partijen zich met elkaâr hadden vereenigd, was hij die aan het hoofd der bondgenooten stond, de man, die op den stoel van PETRUS zat en geëerbiedigd werd als de plaatsbekleeder en vertegenwoordiger van CHRISTUS, maar die toonde vergeten te hebben wat de Heer eenmaal tot PETRUS had gesproken: „die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan!" de krijgshaftige paus JULIUS II. De kerkvorst schroomde niet het geestelijk gewaad te verwisselen met het harnas en in plaats van den herderstaf het zwaard ter hand te nemen. Hij vooral had met leede oogen gezien, hoe groote vorderingen de koning van Frankrijk maakte, hoe diens heerschappij reeds over het hertogdom Milaan was uitstrekt; hij had het plan gevormd om de vreemdelingen te verdrijven uit Italië, en zocht nu met de vereenigde magt der leden van het heilig verbond, dat plan ten uitvoer te brengen.

Het is mijn doel niet hier den loop van dezen oorlog te beschrijven, maar ik wensch alleen mijnen lezers eenige oogenblikken het beeld voor te houden van een' man, wiens naam in de geschiedenis beroemd is, die zich in dien krijg onderscheidde, en wiens gedrag in dien tijd hem aanspraak geeft

op den eernaam, dien wij boven dit opstel geplaatst hebben: „een ridder van den echten stempel."

't Was een bont schouwspel, dat zich vertoonde voor de stad Brescia op een heerlijken morgen in het begin van het genoemde jaar. Met het aanbreken van den dag reeds waren de krijgslieden gewekt. In rustelooze bezigheid bewogen allen zich. De paarden werden getuigd en gezadeld, de wapenen schoon gemaakt en in orde gebragt, de kleedingstukken zooveel het noodig was en in de haast kon geschieden gereinigd of hersteld. In enkele groepen heerschte luidruchtige vrolijkheid, opgewonden gesprekken werden gevoerd, anderen verrigtten zwijgend hunnen arbeid of spraken stil en ernstig met hunne makkers over het vaderland en de geliefde betrekkingen, daar achtergelaten; sommigen herdachten de reeds gesneuvelde makkers of bezochten de gekwetsten; allen echter verwachtten een heeten dag. Wat zou hun lot zijn als de avond was gedaald? Wacht hun nu rijken buit, roem en genot òf misschien verminking, smart, welligt de dood? Doch daar wordt hun geen tijd gelaten tot zulke overwegingen, de krijgsmuzijk klinkt, het sein wordt gegeven en allen scharen zich in slagorde.

Ook de bevelhebbers hadden dien morgen vroeg de legersteden verlaten. Zij waren verzameld in het verblijf van den generaal-en-chef, GASTON DE FOIX, hertog van Nemours den jeugdigen held, die zich reeds den bijnaam had verworven van den *bliksem van Italië*, door de zeldzame snelheid zijner stoutmoedige ondernemingen. De stof tot beraadslagen lag voor de hand. Men zou de maatregelen bespreken, die men te nemen had om de belegerde stad zoo spoedig mogelijk te dringen tot overgave. De gevoelens der aanwezigen konden niet veel verschillen. Het legerhoofd stelde voor nog dienzelfden dag de stad te bestormen. Hij wilde het reeds behaalde voordeel vervolgen, eer de belegerden misschien van eldera nieuwe hulp bekwamen. Reeds was het kasteel van Brescia in de magt der Franschen; men kon verwachten dat de stad niet in staat zou zijn om eene bestorming af te slaan. Schoon niemand ernstige bedenkingen tegen dit voorstel inbragt, werd het vooral krachtig en vurig aangedrongen door een officier, die naast den opperbevelhebber had plaats genomen,

een' man van 37 of 38 jaren oud, wiens eenigzins tengere gestalte weinig scheen overeen te komen met zijn stoutmoedig gelaat en zijne krijgszuchtige taal. Hij wilde van geen dralen of rusten hooren. Als de overwinning behaald was, meende hij, zou het tijd zijn voor officieren zoowel als soldaten om te denken aan vermoeidheid en rust. De kans was nu gunstig en moest niet verwaarloosd worden. Het besluit werd vastgesteld. Het plan van aanval beraamd en weldra goedgekeurd. Allen stonden op om zich naar hunne posten te begeven. „Vaartwel, mijne heeren!" riep de hertog, „tot weêrziens in Brescia!" Doch voor allen nog vertrokken waren, greep hij den man, die naast hem had gezeten bij de hand, zeggende: „aan u, mijn vriend! behoef ik geene dapperheid aan te bevelen; maar dringend bid ik u, spaar u zelven, bedenk dat uw leven groote waarde heeft voor Frankrijk en den koning!" De officier antwoordde: ik heb nooit het gevaar gevreesd, maar zal dat niet roekeloos zoeken; geloof mij, waar de eer en de pligt mij roepen, daar zal ik te vinden zijn! Met een warmen handdruk scheidden zij.

Spoedig waren nu de noodige bevelen gegeven en de aanval begon. De onderneming was gewaagd genoeg; want de Venetianen hadden de stad in geduchten staat van tegenweer gebragt, omringd met sterke schansen en bolwerken en goed voorzien van krijgsbehoeften en middelen ter verdediging. Het vuur der Franschen werd krachtig beantwoord; op de buitenwerken vertoonde zich de bezetting en dreigde den dood aan allen, die het wagen zouden naderbij te komen. Evenwel de belegeraars gaan voort zich te bereiden tot den storm. Wel worden hunne gelederen herhaaldelijk gedund door de vijandelijke kogels, doch zij dringen voorwaarts. Op eene kleine hoogte in de voorste linie van het Fransche leger, staat de officier, dien wij opmerkten bij den veldheer. Met gespannen aandacht houdt hij het oog gerigt op den strijd, die gevoerd wordt bij de uiterste schans; hij ziet hoe de troepen bij afwisseling aanvallen en teruggedreven worden. Weêr dringen zij voorwaarts en weêr worden zij tot wijken gebragt. Niet langer blijft hij rustig toeschouwer. Hij geeft aan de ruiters; die hem volgen, bevel om af te zitten en springt ook zelf van het paard; zoo snelt hij te voet aan het hoofd zijner manschappen op de hardnekkig verdedigde schans aan. Maar

zijn gedrag is opgemerkt geworden. De opperbevelhebber zelf rijdt spoorslags tot hem, en roept zoodra hij hem heeft bereikt: „Is dat nu voldoen aan mijn verzoek, ridder! gij moogt uw leven niet wagen als een gemeen soldaat!" — „Generaal!" — is het antwoord, „mijne manschappen zijn zoo goed als ik, wij hebben tot hiertoe altijd zamen gevochten, als zij strijden behoor ik aan hun hoofd te zijn!" De hertog haalde de schouders op, terwijl een trek van bezorgdheid zich vertoonde op zijn gelaat. De officier ging met de zijnen voort, zij bereikten de schans niettegenstaande het moorddadig vuur der verdedigers, dat talrijke slagtoffers maakte; zij beproefden den storm maar vreeselijk was de tegenstand, dien zij ontmoetten; de Fransche soldaten bleven staan, de dreigend opgeheven zwaarden en strijdbijlen der vijanden boezemden hun zoo al geene vrees, ten minste eenige aarzeling in. Daar klonk de stem van hunnen aanvoerder: „Voorwaarts, kinderen! zij weren zich dapper, maar wij moeten hen toch verslaan!" En de daad bij het woord voegende, ijlt hij zelf met het hoofd voorover gebogen hun vooruit. Nieuwe geestdrift schijnt hun ingestort, zij volgen den aanvoerder; zonder iets te ontzien, stormen zij voort in wilde vaart en in de daad komen zij tot in de schans. Zij zien rond naar den aanvoerder en bemerken hem te midden van een hoop woedende vijanden; zij haasten zich om hem te ontzetten, maar nog eer zij al zijne bespringers hebben doen wijken, ontdekken zij met schrik, dat zijn arm neêrzinkt en het zwaard hem ontvalt. Een hevige lansstoot had hem in de lenden getroffen, zoo diep dat het hout afbrak, terwijl het ijzer in de wond bleef zitten. Een officier ving hem in zijne armen op, doch hij voegde dezen toe: „Broeder! voer deze mannen aan en bekommer u niet over mij!" Hij werd echter door eenige soldaten opgenomen en langzaam naar het niet ver verwijderde kasteel gedragen.

Bewusteloos was de zwaar gekwetste officier binnen het slot gebragt en op een rustbed neêrgelegd. De heelmeester, die het ijzer uit de wond getrokken en het verband gelegd had, gaf hoop op mogelijke herstelling. Diepe stilte heerschte in het vertrek van den lijder. Een vrij bejaard onderofficier waakte bij zijn bed, en sloeg hem van tijd tot tijd met belangstellende bekommering gade. Reeds begon de avond te vallen,

toen de zieke eene beweging maakte en de oogen opsloeg. Met eenige verwondering zag hij rond; toen de oppasser terstond tot hem kwam, zeide hij met zwakke stem: „Zijt gij het, CHARLES! waar ben ik en hoe kom ik hier?" Doch alvorens het antwoord gegeven werd, was hij tot bezinning gekomen; „ah! ik herinner mij," riep hij uit, „wij hebben de werken van Brescia bestormd en die lange Italiaan stak mij zijne lans in de lenden. Maar, zeg mij, oude krijger! hoe is het afgeloopen, zijn uwe kameraden gevlugt of heeft ons leger de zege bevochten?" De oude man vermaande hem vriendelijk om stil te zijn, daar de rust zoo noodzakelijk was voor zijne herstelling, doch toen de vraag herhaald werd, hernam hij: „de afloop van het gevecht is mij niet bekend, heer overste! maar dat de onzen geweken zijn geloof ik niet, want toen wij het slagveld verlieten om u naar eene veilige plaats te brengen, begonnen zij den strijd met vernieuwde woede en riepen dat zij u wilden wreken. 't Kan echter niet lang meer duren of wij zullen wel nadere tijding krijgen." Het vermoeden van den oppasser werd bewaarheid. Kort daarop hoorde men een paard in galop nader komen en weinige oogenblikken later, trad een adjudant van den opperbevelhebber binnen, die afgezonden was om naar den toestand van den gekwetsten overste te vernemen en tevens de tijding te brengen dat de strijd voleindigd en de stad door de Franschen was ingenomen. Gedurende het levendig verhaal, dat de jonge officier gaf van de bestorming en inneming der stad, waren eenige soldaten, die tot de wacht van het slot behoorden, stil de kamer binnengekomen en vingen elk woord van den spreker gretig op. 't Kostte hun blijkbaar moeite om te zwijgen, toen zijn verhaal geëindigd was, alleen het ontzag voor den gekwetste hield hun de lippen gesloten. Ook deze zelf had met ontroering toegeluisterd, zijn oog glinsterde en zijne lippen trilden toen hij den jongen officier de hand toestak en zeide: „Ik dank u, gij hebt meer toegebragt tot mijn herstel dan alle medicijnen vermogen. Hoe jammer, dat ik hier werkeloos moest liggen, terwijl de anderen de overwinning behaalden! Maar toch hartelijk verblijd ik mij, hoe gaarne zou ik thans weêr bij mijne vrienden zijn om hun geluk te wenschen. Kon ik maar naar de stad komen!" — „Dat kan gebeuren, overste!" riep een soldaat met eenigzins gemeenzame harte-

lijkheid. — „Komt mannen!" ging hij voort zich tot zijne makkers keerende, de overste was altijd bij ons in het gevaar, nu willen wij hem ook bij ons hebben in de overwonnen stad. Kan hij niet rijden of loopen, wij kunnen hem dragen. Hier is wel wat te vinden, waarop hij liggen kan." Zijn woord vond bijval, in een oogenblik was de kamerdeur uit de hengsels geligt en tot eene draagbaar geschikt gemaakt. De bedenkingen van den militairen geneesheer vooral, die de beweging en het schokken nadeelig achtte voor den gewonde, mogten niet baten. De officier zelf was te zeer ingenomen met het plan om den voorslag zijner manschappen af te wijzen. Weldra lag hij op de deur, die door eenige stevige krijgslieden opgenomen werd. De adjudant nam afscheid en zeide tot de geleiders van den gekwetste: „nu mannen! vooral bedaard en voorzigtig; zoekt in de stad een goed kwartier voor den overste, alle huizen zijn tot uwe beschikking!" — „Dat geloof ik, bromde een krachtige snorbaard, wij zullen geen complimenten maken; geen paleis in de geheele stad is te goed om hem te herbergen!" Langzaam verwijderde zich de stoet van het kasteel en begaf zich op weg naar de stad.

In eene achterkamer van een der aanzienlijkste huizen in Brescia vinden wij vier personen bijeen. Zoowel de inrigting van het huis als de meubelen en het gewaad der bewoners toonen, dat zij behooren tot aanzienlijken stand en gewoon zijn in rijkdom en weelde te leven. Die man, nog krachtig en vlug, al mengt zich hier en daar reeds een grijs haar in de zwarte lokken, is het hoofd des gezins. Hij is een rijk koopman, maar aan zijne kleeding en aan die in een hoek neêrgezette wapens is het te zien, dat hij mede zijn arm heeft geleend, ter verdediging der bedreigde stad. Geen wonder dan dat zijn hoofd nu gebogen is, dat hij moedeloos en als verslagen thans daar nedersit. Hij zelf heeft aan zijne vrouw en kinderen de vreeselijke mare gebragt, dat de stad veroverd en in de magt der vijanden is. Met schrik hadden zij dat berigt vernomen; die bedaagde deftige vrouw, wie nog de tranen langs de wangen rollen en die als stom van smart de bezorgde blikken beurtelings van haren echtgenoot naar hare beide dochters wendt; die beide schoone meisjes in den bloei der jaren, die radeloos van angst stuipachtig

snikken. „Wat zal er van ons worden?" gilt de jongste, terwijl zij wild de oogen opslaat. Die vraag juist hield aller hart beklemd. En daar was reden om te vreezen. Zij wisten hoe de overwinnaars gewoon waren te handelen in eene veroverde plaats. De moeder herstelde zich het eerst. Zij begreep dat hier moest gehandeld worden, de oogenblikken waren kostbaar; men moest trachten zooveel mogelijk te redden. Weldra heeft zij haar plan gereed en maakt het aan de haren bekend. In de eerste plaats wil zij de meisjes verbergen, zij moeten in eene veilige schuilplaats worden gebragt, zoo alleen kunnen zij de ruwe mishandelingen ontgaan der losbandige krijgsknechten. Maar ook haar echtgenoot moet van hier. Vinden hem de vijandige soldaten in zijn huis, zij zullen zijn leven niet sparen. Aan zich zelve denkt zij niet. Zij wil hier afwachten wat er gebeuren zal; voor haar, eene bejaarde vrouw, is het gevaar minder groot. Indien maar haar echtgenoot gered wordt, hare dochters ongedeerd blijven. Met scherpzinnigheid weet zij de tegenwerpingen krachteloos te maken, die haar man en de meisjes inbrengen tegen haar ontwerp. Zij spoort ze aan tot spoed en wordt eindelijk gehoorzaamd. De vader begeeft zich langs eene stille achterstraat naar een nabij gelegen klooster, en de meisjes worden door de moeder zelve naar den hooizolder gebragt en daar zorgvuldig verborgen. Na eenige bemoedigende woorden tot haar gerigt en ze aangemaand te hebben om toch in geen geval den schuilhoek te verlaten, gaat de moeder terug naar haar woonvertrek. Schreijende en biddende heeft zij nog maar korten tijd daar gezeten, toen zij een luid kloppen op de voordeur, vergezeld van rumoer en geschreeuw, verneemt. Te gelijk komt eene oude dienstbode binnen met ontsteld gezigt, roepende: „daar zijn zij! de plunderaars, daar zijn ze!" De vrouw des huizes staat op, wit als een lijk en sidderende over het gansche ligchaam. „Waar zijn de andere dienstboden?" vraagt zij. „Allen gevlugt," is het antwoord, „ik ben nog alleen hier, ik wil deelen in uw lot en verlaat u niet." Met welgevallen ziet de meesteres haar een oogenblik aan, doch nu spoedt zij zelve zich naar de deur en opent die. Daar aanschouwt zij evenwel geheel iets anders als zij vreesde. Wel roept eene barsche stem haar toe: „Zoo hebben wij eindelijk lang genoeg geklopt en gewacht?" maar

daar heerscht toch geene woeste uitgelatenheid onder dien drom. De soldaten komen langzaam en voorzigtig het huis binnen, terwijl zij in hun midden eene soort van draagbaar torschen, waarop een bleeke zieke ligt uitgestrekt. Zij bemerkt hoe allen den kranke met ontzag bejegenen; zijn kalm gelaat boezemt haar eenigen moed in; en in een vloed van tranen uitbarstende, nadert zij de baar, terwijl zij op smeekenden toon uitroept! „Heer! eisch van mij wat gij wilt, al wat ik bezit is tot uwe dienst, maar bescherm mij en de mijnen voor smaad en schande!" Niet zonder verwondering ziet de gewonde officier haar aan en opbeurend klinkt zijn antwoord: „Wees gerust, mevrouw, ik kom niet om u te berooven of geweld te plegen in uw huis, integendeel, ik heb behoefte aan uwe hulp. Zoo gij mij huisvesting wilt verleenen, hebt gij aanspraak op mijne dankbaarheid." Toen het oog rigtende tot de hem omringende krijgslieden, zegt hij: „Kameraden! gij zult dit huis immers wel willen bewaken tegen overlast, opdat ik hier een rustig verblijf moge hebben. Mogt daardoor een aandeel van den buit u ontgaan, ik zal zorgen het u te vergoeden." Dadelijk riep daarop een forsche soldaat: „Wij zullen wacht houden, overste! niemand komt zonder uwe toestemming dit huis binnen!" Met een verligt hart opende de dame nu de deur eener kamer en verzocht de dragers daar binnen te gaan. Zij traden een ruim, prachtig gemeubileerd slaapvertrek in, de zieke werd op een bed neêrgelegd en in korten tijd waren de noodige schikkingen gemaakt, om de kamer tot eene wel ingerigte ziekenkamer te maken. Allen gingen heen, behalve dezelfde bejaarde oppasser, die reeds in het slot zijnen meester had verpleegd en de vrouw des huizes. Twee soldaten bleven als schildwachten aan de deur geposteerd. De gekwetste officier, vermoeid door de beweging van het vervoer, was in slaap gevallen. Intusschen spraken de oppasser en de dame fluisterend met elkander over het gereedmaken der middelen, waarmeê zij den kranke konden verkwikken en die zij ter bevordering van zijn herstel nuttig achtten. Weldra verliet de vrouw het vertrek. In hare woonkamer vond zij de getrouwe dienstmaagd en voor deze stortte zij nu haar hart uit. De angst had bij haar plaats gemaakt voor dankbare blijdschap; alles wat in haar vermogen stond zou zij doen om

den kranke genoegen te geven en zijne pijnen te verzachten. Zoo lang hij hier was, had zij ten minste geen gevaar te duchten voor hare kinderen. De nacht ging in dit huis rustig voorbij. Den volgenden dag toen de dame zich weêr in de ziekenkamer bevond en den kranke gevraagd had of zij nog iets voor hem doen kon, dankte hij haar, doch voegde daarbij: „Ik herinner mij, mevrouw! dat gij gisteren mijne bescherming hebt ingeroepen voor u en de uwen. Ik heb u beloofd zooveel ik kan te zorgen, dat aan niemand eenig leed geschiede; en zoo lang ik leven blijf, zal ik mijn woord houden. Daarom, vergun mij u te vragen, is uw huisgezin groot en wilt gij mij toestaan met de leden uwer familie kennis te maken?" Weenende van aandoening, viel de vrouw voor het bed op de kniën, en riep uit: „ik vertrouw u, heer! gij zijt een edel mensch!" Daarop verhaalde zij hem op welke wijze zij getracht had haren echtgenoot en hare dochters in veiligheid te stellen en voldeed aan zijn verzoek door dadelijk zelve, de beide meisjes uit haren benaauwden schuilhoek te halen en aan hem voor te stellen; terwijl zij tijding zond naar het klooster, om haren echtgenoot uit te noodigen dat hij t' huis zou komen, dewijl daar voor hem niets te duchten was. Vriendelijk zag de officier de meisjes aan, die bedeesd en nog bevende voor hem stonden; minzaam sprak hij haar toe, en daarop zich tot de moeder keerende, zeide hij: „Gij hebt gelijk, mevrouw! het is beter dat uwe lieve dochters niet gezien worden door de soldaten. 't Is treurig, dat ik zoo van mijne landgenooten, van mijne kameraden spreken moet. Zoo zeer zij in het gevecht uitmunten door onversaagdheid, zoo ook geven zij zich vaak aan schandelijke buitensporigheden over, als de strijd geëindigd is. Thans echter zijn de meisjes hier volkomen veilig." — Kort daarna kwam ook de vader in zijne woning terug. Naauwelijks had hij van zijne gemalin vernomen wat hier gebeurd was, of hij spoedde zich tot den gewonde en drukte hem vurig de hand voor de verleende bescherming. Deze antwoordde alleen door te herhalen, dat hij zijne belofte gestand zou doen, zoo lang hij vermogt.

Blijde vreugde heerschte nu in het gezin van den koopman. Allen wedijverden met elkander om den vreemden gast bewijzen te geven van hoogachting en belangstelling. Zij

begrepen welk een voorregt zijn verblijf in hunne woning hun verschafte boven de medeburgers. De hertog van Nemours kwam spoedig zijn kranken vriend bezoeken. Deze bevond zich reeds aanmerkelijk beter en was zeer opgeruimd. Het trof hem dat de opperbevelhebber eenigzins gedrukt en zwaarmoedig scheen. Nadat hij dus zwijgende de loftuitingen op zijne dapperheid en de vriendelijke berisping over zijne onvoorzigtigheid had aangehoord, vroeg hij wat den generaal hinderde, wat hem de vreugde over de zegepraal verbitteren kon. „Ja, mijn vriend!" antwoordde GASTON DE FOIX, „de overwinning is wel waard, dat wij er ons over verblijden; maar toch, gij hebt juist gezien, mijne blijdschap is niet onvermengd. Ik wil u meêdeelen wat mij kwelt; gij zult mij begrijpen. Ik ben gisteren en heden een groot gedeelte van de stad doorgereden, en wat ik toen gezien heb heeft mij bedroefd en geërgerd. Vreeselijk is het te zien, hoe de ongelukkige inwoners door onze krijgslieden worden uitgeplunderd en mishandeld. Schandelijke gruwelen zijn er gepleegd. Overal aanschouwt men tooneelen van ruwe baldadigheid en woeste brooddronkenheid. Geen huis wordt gespaard. Mannen en vrouwen, grijzen en kinderen worden mishandeld of vermoord. Wat draagbaar is wordt geroofd, en wat men niet kan meênemen, wordt vernield. Maar ik wil geene bijzonderheden meer daarvan opnoemen. Alleen dit nog, 't zijn niet de gemeene krijgsknechten, die zoo zich gedragen, ook de officieren geven zich, op weinige uitzonderingen na, aan dezelfde losbandigheid over. Ik heb zooveel en waar ik kon perk gesteld aan de buitensporigheden, maar 't is mij onmogelijk ze allen te beletten. Ziedaar de reden van mijne sombere stemming, zoo wordt een vlek geworpen op onzen roem, zoo wordt de naam der Franschen met afschuw en vervloeking beladen. U kan ik dit zeggen, want ik weet dat gij deelt in mijne gevoelens." Het was zigtbaar op het gelaat van den gekwetste, dat de veldheer gelijk had, want de gloed der verontwaardiging schitterde in zijne oogen. De hertog stond op om te vertrekken. „Ik zal toch zorgen," sprak hij, „dat er weldra een einde aan kome. De krijgstucht moet gehandhaafd worden, en lang genoeg heeft men den teugel gevierd aan gemeene lusten." Voor hij heenging zeide hij tot den kranke: „De verovering der stad hebben wij voor een goed

deel te danken aan uwe dapperheid, het zou onbillijk zijn, als u geen aandeel werd toegekend van den buit. Gij hebt er regt op. Sta mij daarom toe u dit aan te bieden!" Daarbij reikte hij hem een welgevulde beurs over. De zieke weigerde het geschenk aan te nemen; doch moest eindelijk toegeven aan den vriendelijken drang van den generaal. Naauwelijks echter had de hertog hem verlaten, of hij liet de beide schildwachten tot zich roepen, die het huis bewaakten. Mannen, zeide hij, de opperbevelhebber heeft mij verhaald, dat uwe kameraden in de stad goede sier maken en rijken buit vinden, en gijlieden staat u te vervelen op uwen post om mij uwe getrouwheid en belangstelling te toonen: ik wil niet dat de dienst, die gij mij bewijst, u te groot nadeel zal berokkenen, ik wil u ten minste eenigzins mijne tevredenheid betoonen; neemt daarom dit van mij en beschouwt het als uw aandeel van den buit." Tevens gaf hij hun de geheele beurs met 800 daalders, die de hertog hem zelv' zoo even geschonken had.

Verscheidene dagen gingen voorbij, zonder dat er iets buitengewoons in het huis van den koopman voorviel. De genezing van de wonde des officiers vorderde merkbaar; reeds kon hij geruimen tijd in zijne kamer rondwandelen, zoodat hij langzamerhand eenige toebereidselen maakte om te vertrekken en zich weêr bij zijne krijgsmakkers te voegen. Intusschen waren ook de koopman en de zijnen bekend geworden met hetgeen er in de stad was gebeurd. Velen van hunne kennissen hadden, al wat zij bezaten moeten afstaan, om de onverzadelijke hebzucht der vijandelijke soldaten te bevredigen; velen ook hadden meer nog te betreuren dan het verlies van geld en goed. Hoezeer zij zich nu verheugden van tot hiertoe verschoond te zijn gebleven, hoezeer zij ook geene enkele reden hadden om te twijfelen aan de oprégtheid van den officier, die hen tot hiertoe beschermd had en die gedurig verzekerde dat hij niets van hen begeerde: zij durfden zich toch niet geheel overgeven aan het vertrouwen, dat zij alzoo niets van den algemeenen rampspoed zouden ondervinden. Zij konden haast niet gelooven, dat hun gast zoo gansch en al vrij zou zijn van de ondeugden zijner landgenooten. Bovendien wisten zij van den oppasser dat de officier niet rijk was. Misschien, dachten zij, komt

er wel eenige verandering in zijn gedrag, als hij geheel hersteld is; vóór hij ons verlaat, zal hij zeker wel eene schatting vorderen. Evenwel niet uit gierigheid overlegden zij zoo. Gaarne wilden zij den man, die hen voor zoo groote onheilen bewaard had, een bewijs van dankbaarheid geven, en daarom besloten zij hem dat aan te bieden, vóór hij iets vroeg. Weinige dagen later kwam de oppasser van den officier aan de dame des huizes kennis geven, dat zijn meester zich volkomen hersteld gevoelde en den volgenden dag wilde henengaan. Vóór hij vertrok zou het hem aangenaam zijn afscheid te mogen nemen van zijne gastvrouw en hare familie.

Den anderen morgen kwam de vrouw des huizes reeds vroegtijdig in de kamer van den officier. Met tranen in de oogen en op ontroerden toon betuigde zij hem hare vurige dankbaarheid voor de haar verleende bescherming. Aan hem alleen had zij het te danken, dat zij nog eene gelukkige gade en moeder was, terwijl zoovele vrouwen in de stad weenden over den dood der geliefden, zoovele zich en haar gezin tot den bedelstaf gebragt en met schande beladen zagen. „Daarom, heer! zoo ging zij voort, bid ik u als aandenken aan het door u beveiligd gezin, als een gering bewijs onzer erkentelijkheid dit kleine geschenk van mij aan te nemen." Tegelijk plaatst zij een klein ebbenhouten, prachtig ingelegd kistje voor hem op de tafel. Met een vrolijken lach opent de overste het deksel en ziet dat het kistje gevuld is met goud geld. „En hoeveel is daar nu wel in?" vraagt hij. „Genadige heer! antwoordt de gastvrouw, de som is gering, slechts 2500 ducaten, gij hebt regt om meer van ons te eischen en gaarne willen wij alles doen wat wij kunnen om u genoegen te geven!" Terstond herneemt hij: „Hoe verkeerd verstaat gij mij! Maar ach, ik kan er mij niet over verwonderen, dat gij een Fransch officier van hebzucht verdenkt. Goede dame! behoud uw geld, wel verre dat ik iets van u vorderen zou, moet ik mijn leven lang uw schuldenaar blijven. Gij hebt mij met teedere zorgvuldigheid verpleegd, nooit kan ik u vergelden wat gij aan mij hebt gedaan." Toen de dame echter bij herhaling er op aandrong dat hij haar geschenk niet zou afwijzen, en hij vreesde door eene bepaalde weigering haar te zullen bedroeven, gaf hij toe; doch verzocht tevens verlof om ook hare dochters vaar-

wel te zeggen. De meisjes kwamen binnen en nadat de officier zich op zeer beleefde wijze, eenigen tijd schertsende met haar onderhouden had, zeide hij: „Gij beide jonge dames! kunt mij een groot genoegen doen en ik hoop dat gij het eerste verzoek, dat ik u doe en dat ook het laatste zijn zal, niet zult afslaan. Ik weet niet of gij reeds verloofd zijt, maar ik ben verzekerd dat de dag van uw huwelijk niet lang meer zal uitblijven; daarom moet gij een bruidsgift van mij aannemen. Uwe moeder bood mij straks in dit kistje 2500 ducaten aan; daarvan heb ik er 500 bestemd voor het nonnenklooster hier in de stad, als schadevergoeding voor hetgeen daar bij de plundering is verloren geraakt; het overige wenschte ik u te schenken. Zoo zult gij in het schoonste en gelukkigste uur uws levens, nog eens denken aan den vreemden krijgsman, die in deze woning gastvrijheid en verpleging vond." Een weinig verlegen en zeer verrast, hoorden de meisjes deze woorden aan, terwijl de moeder met bewondering den Franschen officier aanstaarde. Nog eer dat zij eene van allen zich genoegzaam hersteld hadden om te antwoorden, werd de deur geopend en een ander officier trad binnen om zijn' makker af te halen. Hij zag de aandoening op de gelaatstrekken der vrouwen, die tegenover zijn' vriend stonden, terwijl een glimlach genoegen om den mond van dezen speelde. Weldra werd hem de oorzaak meêgedeeld. De moeder verhaalde hem in opgewonden taal, de handeling van haren edelmoedigen gast, terwijl zij geene woorden genoeg kon vinden om hare bewondering en dankbaarheid uit te drukken. Zonder de minste verwondering evenwel antwoordde de vreemdeling: „O zoo; ja, dat is zoo zijne gewoonte." — En toen de dames hem met bevreemding aanzagen, voegde hij er bij: „Wist gij dan niet, wie uw gast was? Houdt den naam in eere, die door geheel Frankrijk met eerbied wordt genoemd: hij is BAYARD, de *ridder zonder vrees of blaam*."

WILLEM EN EMILIA.

EENE WARE GEBEURTENIS.

(1725).

Schitterend blonken de talrijke lichten der hooge vensters

van het grafelijke slot; harmonische muzijk klonk in de eenzaamheid des stillen nachts.

Uit een digt begroeid priëel van den tuin, liet zich een zacht gesprek hooren, half onderdrukt door het eentoonige gemurmel der nabijzijnde beek, door het suizen der nachtvlinders en door het bruisen der bladeren, die door een' koelen wind geschommeld werden.

„...Hij meent, dat ik mij ter rust heb begeven. Ik kon het, in het vrolijke gezelschap, aan *zijne* zijde niet uithouden, en veinsde eene onpasselijkheid, om mij te kunnen verwijderen. Mijn hoofd gloeide, en toen MARTINE kwam, om mij te ontkleeden, zeide ik haar, dat ik vooraf versche lucht scheppen, en in den eenzamen tuin afkoelen wilde. Zij wacht nu op mij aan de kleine deur, die van mijne kamer naar den tuin leidt. Echter ijlde ik, met een kloppend hart, hierheen tot u."

„Ach! dat ik u slechts zoo zelden en heimelijk spreken kan!.... Naauwelijks nadert de zalige oogenblik, die mij in uwe nabijheid voert, of hij is reeds weder verdwenen! Naauwelijks zijt gij gekomen, of gij wilt mij weder verlaten!..."

„Ik moet, KAREL, ik moet... MARTINE mogt anders argwaan krijgen en mij opzoeken. Ik ben van hare trouw niet verzekerd en moet verraad duchten. Maar morgen, wanneer allen op de jagt, naar het woud getogen zijn, *morgen* zal de tuindeur openstaan. Dan verwacht ik u in het slot. Thans echter, vaarwel, dierbare vriend!"

„Gij gaat EMILIA, gelijk de zon van ons scheidt, die beloofd op den anderen morgen even schoon terug te komen, en slechts daardoor het hartzeer van het afscheid vergoedt.... O! was hij mij niet zoo na, *hij*, dien ik vroeger beminde, en nu moet haten; ware hij niet door den band des bloeds aan mij verknocht..... reeds sedert lang waart gij vrij, reeds lang waart gij de mijne!...."

„Ach! hadde ik u vroeger gekend, alvorens de harde wil mijner ouders mij aan hem kluisterde, dien ik nooit bemind heb — of... hadde ik u nooit gezien... het ware beter!.... Ha! hoordet gij iets? Het ruischte in het geboomte! Spoed u heên!"

„Het was de wind. Uw angstig gemoed misleidt u."

„Ik vrees!... Wanneer men ons eens beluisterde... indien *hij!*... kom!.... kom!...."

Eene teedere gestalte, in een wit gewaad gedost en een schoon, lang man, traden uit het duistere van het priëel. Zij verlieten elkander bij het einde der groote laan, en de dame sloop, als een dwaallicht, naar den donkeren vleugel van het slot.

Toen het geluid van de zachte treden harer voeten op het knarsende strooizand van den gang reeds lang verdoofd was, ruischte het in het donkere geboomte naast het priëel; een man van eene rijzige gestalte, in eenen mantel gehuld, den hoed diep in de oogen gedrukt, trad uit de over elkander slaande takken, en verdween in de duisternis van den nacht.

II.

Luide stappen klonken door den gang... WILLEM trad in de tuinkamer, en verschrokken en verward snelde EMILIA hem uit haar slaapvertrek te gemoet.

„Gij keert reeds terug?... Is de jagt zoo vroeg afgeloopen?..."

„Ik volg het spoor van een ander wild, dan gij wel zult denken."

„Wat moeten deze woorden beteekenen?... Ik versta u niet."

„Mogelijk!..."

Hij ging regt op het slaapvertrek af. Zij plaatste zich vóór hem.

„Wat wilt gij?... Wat moet gij toch?..." sprak zij bevend.

„Het kwam mij voor, alsof ik eenig gerucht hoorde... *Wie* is er in dat vertrek?..."

„Niemand...."

„Niemand??... Ik wil toch eens nazien..."

„Gij kunt mij gelooven!..."

„Voorzeker; maar gij kondet het mis hebben..."

„Ik zweer....."

Hij grimlachte.

„Hebt gij nog nooit valsch gezworen?!..."

Zij viel voor zijne voeten neder. Hij hief haar deelnemend op.

„Wat deert u?... Gij zijt zoo bleek... Zie toch, geliefde, gij beeft! Er is dan niemand in dat vertrek?..."

Hij zag rondom zich, en zeide: „Dit is eene fraaije kamer, veel vrolijker dan die, waarin gij tot nog toe geslapen hebt. Dat

benaauwde, donkere kabinet, hetwelk niet eens een venster heeft, beviel mij nooit. Het staat mij zeer tegen.... Gij zoudt mij een genoegen doen, kindlief, zoo gij in het vervolg *hier* wildet slapen?...."

„Als gij het wenscht, gaarne."

„Goed kind!..."

Hij boog zich tot haar, en gaf haar eenen kus op het voorhoofd. Vervolgens trok hij aan de bel: een bediende trad binnen. WILLEM ging hem te gemoet, en sprak zacht tot hem. De bediende verwijderde zich.

„Maar terstond," riep hij hem na. „Hoort gij FRANS!.. terstond....."

„Wat wilt gij doen?... Wat zal FRANS!..."

„Hij zal de metselaars roepen, die ginds in de zaal werken."

„De metselaars? Waarvoor?"

„Ik wil de deur van het kabinet laten digtmetselen."

„Thans?!"

„Waarom schrikt gij? Ja, *thans*."

„Onmogelijk!... Dat heeft immers den tijd tot morgen of...

„Voorzeker niet!... Heden.... oogenblikkelijk!— Gij weet, dat ik gaarne spoedig ten uitvoer breng, wat ik eenmaal besloten heb. Buitendien, laat ik thans hier werken en de metselaars kunnen te gelijkertijd die kleinigheid verrigten..... Maar gij schijnt ernstig ongesteld; gij verontrust mij. Uwe knieën wankelen..... Kom, zet u op deze sofa. Gij, arm kind! Zal ik om den dokter zenden?... Ah! daar komen de metselaars reeds aan. Bemuurt die kleine deur, goede lieden, maar zoo spoedig mogelijk."

„Dat zal weldra gedaan zijn," zeide één onder hen.

In de hevigste ontroering rees EMILIA op.

„Ik bezweer u, WILLEM!... — Ik bid u, ik bid u, laat mij voor dezen keer mijnen zin."

WILLEM ging naar de metselaars, die hun werk reeds aangevangen hadden. Hij hief eenen steen op.

„Schoone, vaste steen! De muur zal wel houden. En zie slechts, EMILIA, hoe naarstig die wakkere lieden werken."

EMILIA was, half onmagtig, op de kussens der sofa nedergevallen, en verborg haar schoon gelaat in hare handen.

„Hebt gij tandpijn?..." vraagde hij. „Het spijt mij. Ik las onlangs in een nieuwsblad een onfeilbaar middel tegen

de tandpijn, en vergat, helaas! het adres van den verkooper uit te schrijven."

EMILIA wrong hare handen. Tranen braken uit hare hemelsblaauwe oogen. „Mijn God! mijn God!!" riep zij krampachtig uit.

„Is de smart zoo hevig?... Ach! hoe grieft het mij!..."

Hij zette zich bij haar neder, en wiegde haar betraand krullenhoofdje ter verzachting heên en weder.

„Zie eens, die brave lieden zijn bijkans klaar... Daar wordt juist de laatste steen gelegd. Bravo! bravo!! Zie toch, EMILIA!"

Zij keek om en gaf eenen gil, zoodat de metselaars naar haar omzagen. WILLEM scheen niets gehoord te hebben.

„Gaat nu maar heên, goede lieden. Wanneer de nieuwe muur met behangsel bekleed is, zal er niemand aan denken, dat hier vroeger eene deur was... *Niemand!* niet waar, EMILIA?"...

Zij antwoordde niet. Na eene wijle, sprak hij:

„Hoor, hoe de boomen voor de vensters ruischen. Er zal heden een onweder komen. Het ruischen der boomen is de taal van den storm. Ik versta deze taal... Ja, ja, verwonder u niet! Toen ik onlangs door den tuin ging, hoorde ik, hoe het kamperfoelieloof van een priëel en de jasmijnstruiken der naburige hegge, elkander fluisterend eene gebeurtenis verhaalden, van eenen bedrogen echtgenoot, van eene trouwelooze vrouw, van eenen ellendige, die de banden der natuur verbrak en de heiligste pligten met voeten trad... Ik ijlde voorbij, en heb niet meer afgeluisterd; maar het was eene afgrijselijke geschiedenis, en ik voelde mijn hart luid kloppen en mijn bloed koken!... Ik dacht met huivering: wanneer *mij* zoo iets bejegende!!! Want zwaar zou het vallen aan de eisschen der eer en aan de stem van het naar wraak dorstende hart te voldoen... A propos, daar schiet mij iets te binnen. De kleine tuindeur, van welke gij den sleutel bezit is anders altijd toe; heden vond ik ze toevallig open. Ik heb haar gesloten, hier is de sleutel."

EMILIA stuiptrok. Hij zag rond.

„In *deze* kamer zult gij dan voortaan slapen?.. Het bed zou zeer wel daar staan, waar de deur was."

Zij rilde.

„Niet?! Nu, zoo als gij wilt! Doch, kom thans... Hoort

gij het getrappel der paarden, het geblaf der honden niet? De jagt keert naar het slot terug. Kom bij het gezelschap."

Hij hief haar op.

„Hoor! Vernaamt gij niets? Het kwam mij voor, alsof ik een gerucht in de toegemetselde kamer hoorde. Gij zeidet immers dat er niemand in was? — Hoor! welligt eene kat of uw hondje. Het is jammer! dat arme beest!... Het zal van honger moeten sterven."

EMILIA stortte bewusteloos ter aarde.

III.

Toen het gezelschap rondom den disch vergaderd was, werd KAREL, de jongste broeder van den graaf, vermist. Men vraagde, zocht, vond hem echter niet. WILLEM toonde zich zeer bezorgd, en liet overal nasporingen doen, maar te vergeefs. Eindelijk heette het, dat KAREL op de jagtpartij was omgekomen. WILLEM liet ter zijner eere eene prachtige zielmis houden, en woonde haar met zijne gemalin in diepen rouw bij.

Alhoewel WILLEM treurde, gelijk het de broederlijke liefde en de welvoegelijkheid vergden, zoo scheen het toch, alsof deze onverwachte dood de gemalin des graven meer ter harte ging dan hem zelven. Zij werd van dag tot dag bleeker, en scheen door eene geheime smart te verteren. De teederlievende echtgenoot liet de beroemdste artsen raadplegen; geen hunner echter kon de ware reden harer ziekte doorgronden. Men vond haar op eenen morgen in haar nieuw slaapvertrek voor de toegemetselde deur buiten kennis liggen. Het behangsel, dat den muur bekleed had, lag verscheurd op den grond. Bloedsporen waren op den verschen kalk zigtbaar. Zij had hare nagels aan den muur tot bloedens toe gekrabd... Men bragt haar met moeite weder tot haar zelve...

Zij was krankzinnig.

Kort daarna stierf zij, en de treurende echtgenoot liet haar eene grafzuil oprigten, waarop men las:

AAN DE BESTE, LIEFDERIJKSTE,
GETROUWSTE ECHTGENOOT.

L. A. H.

EENE CHINESCHE LIJKPLEGTIGHEID.

Ik heb kortelings, schrijft iemand die eenigen tijd in China heeft doorgebragt, gelegenheid gehad om eene groote lijkplegtigheid te Hongkong bij te wonen. De vrouw van een der voornaamste kooplieden dier stad werd met al die pracht en staatsie, welke de rijkdom kan scheppen, begraven. Ik begaf mij naar het sterfhuis, welks drempel versierd was met twee lantaarns, met zwarte en blaauwe letterteekens bedekt. Om mij doorgang te verschaffen, werd eene soort van wit deurgordijn weggeschoven. Binnenkomende, ontwaarde ik al dadelijk eene doodkist, wier vorm niet alleen aanzienlijk verschilde van die, welke daaraan in Europa is gegeven, maar die tevens veel sierlijker was, indien men althans deze laatste benaming wil toepassen op een voorwerp, dat voor zulk eene treurige omstandigheid moet dienen. De kist rustte op gevlochten matten en was midden in het vertrek geplaatst; boven dezelve hing eene brandende lamp, door eene omgekeerde aarden vaas bedekt, die veel overeenkomt met een bloempot en tamelijk groot van omvang was. Over de kist was een rood lijkkleed uitgespreid, waarop zich eveneens eene zeer groote vaas bevond. Aan een der benedeneinden stonden een groot aantal kleine drinkbekers en kommen, met rijst en thee gevuld en voor de booze geesten bestemd. Men zag er tevens de voorvaderlijke stamregisters, benevens eene groote aarden vaas, eene menigte brandende waskaarsen bevattende; in de nabijheid daarvan hing insgelijks eene lamp. Twee personen van een zeer zonderling voorkomen, met blaauwe hemden en witte broeken gekleed, leunden tegen den wand. De doodkist moest verscheidene dagen daar ter plaatse blijven staan; het lijk zelf was met de rijkste kleederen getooid en door de kalk, waarmede men het zorgvuldig had voorzien, voor bederf gevrijwaard. De overledene hield in eene der handen een waaijer, in de andere een groot blad papier, waarop een gebed was geschreven.

In het naastgelegen vertrek waren de bloedverwanten en vrienden der afgestorvene verzameld; sommigen hunner aten, anderen weder dronken of rookten; enkelen zelfs lachten, eenigen schreeuwden en nog anderen treurden. Dit bood zeker een zonderling schouwspel aan en was wel waardig,

gezien te worden. De broeder der overledene vrouw putte zich uit in lofredenen over de sierlijke inrigting van de kist en hare omgeving, benevens over de aanzienlijke som, welke hij daaraan had ten koste gelegd; over de doode zelve sprak hij echter geen enkel woord. Tallooze waskaarsen, ook in dat vertrek brandende, mengden hunnen walm met den damp van de pijpen en cigaren der omstanders. Zoodra ik deze kamer binnentrad, had ik mijn gelaat in ernstige trekken geplooid, gelijk een Europeaan gewoon is te doen, wanneer hij zich in een sterfhuis bevindt; daar ik echter aldra bemerkte, dat mijne treurige stemming hier niet ter plaatse was, nam ik aan de vreugde en de vervoering deel, waarin zich vooral de broeder der overledene bevond.

Omstreeks tien ure des avonds verliet ik het sterfhuis, en keerde er twee dagen later, des morgens vroeg terug, om de priesters en kinderen, allen in zakken gehuld, hunne voorhoofden in het stof te zien buigen. Zij hadden aan den voet van een opgerigt altaar plaats genomen, waarop een drietal godheden, op papier geschilderd, zigtbaar waren; eene derzelve had witte, de beide anderen zwarte haren.

Zoodra de zingende priesters bemerkten, dat ik mij onledig hield om dezelve af te teekenen, gaven zij daarover hunne vreugde te kennen en kwamen al zingende mijne vlugtige schets beschouwen. Te gelijk raakten de kinderen met hunne voorhoofden den grond; een der kleinen, welke die beweging zeer langzaam verrigtte, werd door een der omstanders op vrij onzachte wijze omver geworpen, ten einde hem aan de behoorlijke maat dier beweging te herinneren.

Aan het eene einde der tafel, waarvan het andere einde door een priester, in een kardinaalskleed getooid, was ingenomen, zat een der aanwezigen op zijn gemak eene pijp te rooken. Door eene geopende deur, welke uitzigt gaf op den tuin, zag ik twee oude bedienden, die, zoo zij al niet hun verdriet door sterke dranken konden verbannen, hetzelve nogtans poogden te smoren in den damp hunner opiumpijp. Twee of drie vrouwen, die opregte smart gevoelden, lieten een klagend geween hooren; de kinderen schenen zich echter hoogst gelukkig te rekenen.

De volgende dag was wel de plegtigste van allen; er werden toen eene menigte klapbussen afgestoken. De vrouwen

verschenen in lange, witte kleederen, het hoofd met eene soort van kap of capuchon bedekt en blootsvoets, terwijl de mannen en kinderen, allen in zakken gehuld, die om het lijf met witte gordels waren toegehaald, volgden.

Toen de doodkist de straat had bereikt, knielden de oppersten der rouwklagers rondom dezelve neder, hunne hoofden nu en dan tegen den grond stootende en allerlei klaagtoonen uitende. De vrouwen kwamen daarna dezelfde ceremonie vervullen; de muziek liet zich gedurende dien tijd onafgebroken hooren. Zoodra deze stil hield, zette zich de stoet in beweging naar de begraafplaats. Vooraan liepen twee personen, de beide lantaarns dragende, die zich aan den ingang der woning hadden bevonden; vervolgens een aantal muziekanten, allen in het wit gekleed; daarna kwamen een viertal draagberries, allen met koeken beladen, rondom welke insgelijks muziekanten liepen, in blaauwe kleederen, met gongs, trommels en andere veel geraas makende instrumenten; nu volgden niet minder dan zestien tafels, door twee en dertig stevige mannen op de schouders gedragen. Op die tafels bevonden zich gebraden wilde zwijnen, eene geit en allerlei andere eetwaren, allen meer dan geschikt om op den disch eens konings te prijken. Daarop volgden de voorvaderlijke stamregisters, plegtig gedragen en aan weêrszijden met brandende waskaarsen omringd; nu kwamen muziekanten, in het rood gekleed, benevens eene banier van dezelfde kleur, aan het einde van den stok met een ruiker van bamboes versierd; de stof der banier was met gouden en witte letterteekens als bedekt. Vervolgens kwam de doodkist zelve, gevolgd door de rouwklagers, de bloedverwanten en de vrienden der overledene.

Het opperhoofd der rouwklagers was in een staat, die hem niet veroorloofde, even als de anderen, te gaan; diensvolgens liet hij zich in een palankijn dragen. Vele vrouwen hadden betraande oogen en gaven hunne opregte smart over het geleden verlies, door een luid snikken te kennen.

Na een tal van nederknielingen, uitbarstingen van klapbussen, en andere dergelijke manifestatiën of betuigingen van rouw en treurigheid, kwam de stoet in de nabijheid van Taï-Sing-Shan, waar men over de ligchamen van twee zeelieden, die op den weg lagen uitgestrekt, niet door de kracht der zonnestralen, maar door een tal van drank-plengoffers bedwelmd,

moest heenstappen. Het volk stroomde van alle zijden te zamen, om den stoet te zien voorbij trekken. Na de stad in de geheele lengte te zijn doorgegaan, naderden wij de plaats, waar het lijk moest rusten tot dat een prachtig graf zou zijn in gereedheid gebragt, om het alsdan daar over te brengen.

De kist werd nu op den grond geplaatst en door de rouwklagers omringd; ook de priesters naderden dezelve, terwijl de muziekanten, in het wit gekleed, daarbij speelden. Er werden groote waskaarsen aangestoken, klapbussen ontbrand, de blaauwe en roode muziekanten deden te zamen de lucht van hunne toonen weergalmen, terwijl de jonge meisjes een schreeuwend geluid aanhieven en het volk dit alles aandachtig aanzag. Vervolgens zweeg de muziek en werden de beide lantaarns naderbij gebragt; weldra deed zich de muziek weder hooren en ditmaal met zulke wanklanken, dat het gehoorvlies op hoogst onaangename wijze daardoor werd aangedaan. Nu werd de kist door een aantal dragers op de schouders genomen, alleen door de rouwklagers, de beide lantaarns, de voorvaderlijke stamregisters en de roode banier gevolgd. De lijkbaar werd langzaam op eene naburige hoogte gebragt, waar men dezelve in een daartoe bestemd huis nederzette. In dien tusschentijd hieven de priesters hun gezang aan en speelden sommige muziekanten op eene soort van fluit en klarinet, waarvan de toonen alles behalve geschikt waren om het gehoor te streelen.

Zoodra zich het lijk in de woning bevond, ontdeden zich de rouwklagers van hunne witte kleederen en namen allen den terugweg aan. Het opperhoofd der rouwklagers, in den palankijn gezeten, was intusschen meer bedaard geworden; de muziek speelde dezelfde arias als zij op den togt herwaarts had doen hooren, zeer in tegenoverstelling met de Europeaansche gewoonte, volgens welke ná de begrafenis alle treurigheid wordt ter zijde gezet en steeds vrolijke stukjes worden geblazen. Allen rondom mij verkeerden echter in eene vrolijke, opgeruimde stemming; ik zag niet dan lagchende, blijmoedige gezigten, hoorde niets dan aardige gezegden en schertsende woorden uiten. Gedurende hun leven verkwisten de Chinezen aanzienlijke sommen voor den aankoop hunner doodkist en de stoffen, waarmede zij bekleed wordt. Die versierde kisten kosten doorgaans 5 à 10 pond sterling, sommigen, welke zeer

prachtig zijn, worden met 500, zelfs 2,000 pond sterling (50,000 francs) betaald, al naar gelang van de grondstof, waaruit zij bestaat en de versierselen, daaraan aangebragt. Somwijlen blijft de kist jaren lang in zulk eene voorloopige bewaarplaats staan, gedurende welken tijd onophoudelijk waskaarsen bij dezelve branden. Men plaatst haar daarna, hetzij in het voorportaal, hetzij in de groote zaal, (alsdan onder een troonhemel,) hetzij in de kamer der voorouders, waar zij verblijft tot dat de bloedverwanten door geldelijke middelen in staat zijn gesteld, die kostbare overblijfselen op eene waardigere plaats en meer kostbare wijze ter aarde te bestellen.

GEDACHTEN.

De vrijheid der drukpers is de moeder van veel goeds in den staat. Maar zelfs de losbandigheid der pers is een geringer onheil voor den staat, dan eene onder gezag staande; want bij hare losbandigheid kunnen beide zijden gehoord worden, doch onder het gezag niet. Eene losbandige pers *kan* kwaad stichten; maar eene onder gezag staande *moet* dat noodzakelijk. De laatste toch, kan de dwaling gangbaarder maken dan de waarheid, en het onregt vermogender dan het regt; maar de losbandigheid kan dat niet te weeg brengen, want als zij het gif geeft, geeft zij tevens het tegengif, hetwelk de onder gezag staande pers terug houdt. De laatste is, derhalve dubbel onheil berokkenend: zij neemt niet alleen het ware licht weg, in welk geval wij zouden stilstaan; maar zij geeft ons een valsch licht, dat ons, tot ons verderf bekoort.

Zich te vreden te stellen, met vrijgesproken te zijn door de wereld, hoezeer veroordeeld door de geheime uitspraak van het geweten, is het kenteeken van een' kleinen geest; maar er behoort eene ziel van meer dan gewonen stempel toe, om zich met hare eigene vrijspraak te vergenoegen en de veroordeeling der wereld te verachten.

Er bestaat een eigenaardig onderscheid tusschen geluk en wijsheid: hij, die zich zeer gelukkig acht, is het werkelijk; maar die zich voor zeer wijs houdt is, veelal een groote gek.

L.

MENGELWERK.

EDELMAN — HANDWERKER — MARTELAAR,

DOOR

JULIANUS.

Op een heerlijken zomeravond van het jaar 1558 stapte een jong student in de regten, in de stad Leuven woonachtig, langs het kanaal, dat naar de Rupel en Schelde voerde. De bijna ondergaande zon kleurde het spiegelgladde water met purper, leende aan de fladderende wimpels der zacht voortglijdende scheepjes een licht rozenrood, en vergulde de vruchtbare velden met een gouden gloed. Onze jonge, voornaam gekleede wandelaar, wiens edele en bevallige houding reeds bij den eersten aanblik deed zien, dat hij niet tot den burgerstand behoorde, slenterde langzaam langs den oever van het kanaal voort, dat hem door een stil, afgelegen gedeelte der stad voerde, en verlustigde zich in den weldadigen aanblik van het welig landschap en der rijke vrucht- en moestuinen, die zich aan alle zijden voor zijne oogen uitbreidden.

„Goeden avond jonker VAN KNEBEL!" hoorde hij zich plotseling toeroepen, en opziende, bespeurde hij in de geopende deur van eenen tuin een eenvoudig tuinman, die door zijn eenvoudig en eenvormig gewaad verried, dat hij tot de vereeniging der doopsgezinden behoorde, hetwelk buiten twijfel gesteld werd door de koordjes waarmede zijn rok was toegesnoerd; daar de doopsgezinden allen pronk verachtten, verbanden zij ook de schitterende en somwijlen kostbare roksknoopen, welke men in dien tijd droeg, en sloten hun gewaad slechts door veters of koorden. De nog jeugdige en krachtige burger reikte met verheugden blik den jongeling de hand en voegde er bij: „Gij hebt uwe gedane belofte om STEFANUS DILBURG in zijne nederige woning te bezoeken, wel geheel vergeten; want maanden zijn reeds verloopen, sedert gij in

den volksoploop, toen men mij als „clancularius" (1) aanduidde, zoo ridderlijk in de bres sprongt."

„Waarlijk, mijn vriend," antwoordde de student gulhartig, terwijl hij de hand van den wakkeren man schudde, „ik had uwe woning vergeten, anders zoude ik u reeds opgezocht hebben; nu echter, nu een gelukkig toeval mijne schreden hier heen geleid heeft, wil ik dadelijk aan mijne belofte voldoen en uw huis binnentreden, om ook uwe goede huisvrouw te groeten."

Zeer verblijd geleidde de burger den jongen edelman door de paden van den geurenden bloem- en moeshof, die zijn geheelen rijkdom uitmaakte, en riep reeds bij het binnentreden van het vriendelijk, door wijnranken omslingerd huisje, zijne jeugdige gade toe: „LEENTJE, hier breng ik u den jonker JAN VAN KNEBEL! Gij hebt hem al zoo lang willen danken voor den bijstand, dien hij mij verleend heeft tegen het verbitterde volk."

„Dank mij niet," zeide de jonker tot de verrasste huisvrouw, die hem eerbiedig begroette; „als gij echter uwen man liefhebt, waaraan ik niet twijfel, overreed hem dan, dat hij niet andermaal door zijne kwalijk geplaatste vermaningen het gepeupel verbittere; want het konde nu wel eens bezwaarlijker gaan hem uit hunne handen te bevrijden dan voor eenige maanden, daar sedert de verschrikkelijke tooneelen in West-Vlaanderen, waarbij onzinnige wederdoopers de kerk binnendrongen, en heiligenbeelden, orgels en nog veel meer verwoest hebben, de wetten en maatregelen tegen ulieden veel scherper zijn geworden."

„Ik heb hem gewaarschuwd en menigmaal gebeden," antwoordde de bezorgde huisvrouw, „zich er niet mede te bemoeijen, als hij anderen hoort vloeken en zweren; want het helpt niets en verbittert hen slechts. Hij zal nu ook wel voorzigtigheid hebben geleerd! Maar neem nu plaats en verkwik u met een dronk van het beste Vlaamsche bier. Hoe verheugt het mij," ging zij voort, „dat ik u eindelijk zie. Gij zijt, zoo als ik van STEFANUS vernomen heb, een geheim aanhanger der reformatie; maar gij weet uwe gevoe-

(1) „Clancularius" is afkomstig van het latijnsche woord *clam*, heimelijk, omdat de wederdoopers in verborgen schuilplaatsen hunne bijeenkomsten hielden.

lens beter te verbergen, en daarom zijt gij zeker met het volk medegegaan naar de weiden om de geestelijke schouwspelen mede aan te zien, toen dat gedrang en die strijd ontstonden. Mijn man verhaalde mij alles en schilderde mij hoe de langzaam voorttrekkende optogt van raadsheeren, zich een weg wilde banen door het digte gedrang; hoe de weg voor de volksmenigte daardoor versperd geraakte en hoe iemand uit het volk ongeduldig had uitgeroepen: „God verd.... mij, ik ben niet hier gekomen, om u, groote heeren, uwe boterhams te zien opeten en daarvoor de vertooning te missen!" en hoe STEFANUS hem over zijn vloeken had berispt."

„Ja wel," zeide jonker JAN lagchend, „het was een brood-en-kaas-oorlog in het klein, zoo als voor honderd jaren in het groot heeft plaats gehad. De heeren van den raad zullen eindelijk wel eens beginnen in te zien, dat het ongepast is, hunne boterhams bij den feestelijken optogt onder weg te nuttigen, en dat het beter is dit later te doen. Ik heb de geestelijke vertooningen slechts bijgewoond om den wil mijner verloofde, die van de Roomsche godsdienst is. Ja kijk mij maar zoo verwonderd niet aan, vrouw LENA! zoo jong als ik ben, is de schoone en deugdzame jonkvrouw SOFIA VAN HAMSTUK toch mijne verloofde. Onze vaders waren vrienden en hebben ons reeds vroeg voor elkander bestemd, in weerwil der verschillende religie waartoe mijne bruid en ik behooren."

Zoo bragten zij den avond in vertrouwelijke gesprekken door en jonker JAN gevoelde zich regt te huis bij het eenvoudig echtpaar, met wie hij zonder terughouding over datgene, wat hij gevoelde en geloofde, kon spreken. Ook STEFANUS toonde gelijke openhartigheid en verdedigde met warme geestdrift de geloofsbelijdenis der doopsgezinden, welke de andere verwierp. „Onze broeders hier in de Nederlanden," zeide STEFANUS, „zijn niet die dweepers, welke met KNIPPERDOLLING de veelwijverij en gemeenschap van goederen predikten, kerken bestormden, orgels en beelden verbrijzelden en hunne leer met de wapenen in de hand wilden uitbreiden. Sedert UBBO PHILIPS en MENNO SIMONS betere begrippen hebben aangebragt, verwerpen wij het geweld der wapenen; want er staat geschreven: wederstaat den boozen niet, en: wie 's menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergo-

ten worden. Wij verlangen slechts den doop der volwassenen, daar een onmondig kind bewustzijn noch geloof kan bezitten en de overtuiging toch altijd eene heilige handeling moet voorafgaan; ook willen wij geene wereldlijke overheidsambten bekleeden en geenen eed zweeren. · Zouden wij nu daarom verdienen vervolgd en met den dood bedreigd te worden?"

„Indien bij de invoering van de leer der wederdoopers niet zulke geweldadigheden waren gepleegd," antwoordde jonker JAN, „dan had men u welligt meer met rust gelaten, maar nu verwart men ulieden met die misdadige dweepers, men beschouwt ulieden en ons als afvalligen, wier zielen men tot elken prijs aan het verderf wil ontrukken, en het is treurig, als men, zoo als wij, in een tijd leeft dat ieder andersdenkende voor een verworpene wordt gehouden!"

KAREL V had kroon en scepter neergelegd en was opgevolgd door zijn zoon FILIPS II. Had KAREL zich een vijand betoond van de voortdringende nieuwe leer door de Hervormers verkondigd, zijn opvolger, meer bijgeloovig en wreed en minder staatkundig dan zijn vader, bemantelde zijnen haat minder en voerde in de Nederlanden, de inquisitie in op Spaanschen voet. Het bevel, dat hij uitvaardigde, om de besluiten der kerkvergadering van Trente stipt te erkennen en aan te nemen, benevens de oprigting van nieuwe bisdommen ter herstelling van de magt en den luister der oude godsdienst, bedoelde denon dergang der hervorming. De betoogen der gematigde Katholieken, als eenen VIGLIUS VAN AYTTA en anderen, werden vruchteloos gemaakt door den invloed van den kardinaal GRANVELLE en gelijkgezinde aanzienlijke personen, die, geheel met FILIPS instemmende, den ketters eenen doodelijken haat hadden gezworen. Met mannen als TAPPER, SONNIUS en GRUWEL aan het hoofd, wist het heilig officie telkens nieuwe slagtoffers te vinden; alle magistraats-personen waren verpligt de inquisiteurs hunne hulp te bieden, en ieder, die een ketter in handen van het gerigt leverde, ontving de helft zijner verbeurd verklaarde goederen. Zoo werd dan het hangen en branden, dat onder KAREL V reeds al te zeer had plaats gehad, met vernieuwden ijver voortgezet, de inquisitie ontwikkelde haren geheelen vromen ijver, en de rei der martelaren, waarin PISTORIUS, LE BLES, MERULA en andere edele mannen reeds vroeger eene plaats hadden gevonden, werd met vele nieuwe slagtoffers

vermeerderd. Vele aanzienlijke geslachten gaven hunne bezittingen prijs en verlieten het land, om vrijheid, geloof en leven te bewaren, zich begevende naar Emden, Wezel, Londen en andere plaatsen. Ofschoon de vervolgingen om het geloof zich over het geheele land uitstrekten, woedden zij het hevigst in de zuidelijke gewesten.

Onder de geheime aanhangers der nieuwe leer behoorde ook de aanzienlijke en uitgebreide familie van JAN VAN KNEBEL uit Braband. Zijn vader had op de universiteit te Genève, die in 1368 gesticht en in 1538 door CALVYN vernieuwd was geworden, de Hervormde leer aangenomen en haar later onder zijne bloedverwanten verbreid. Met de vrijheid des lands verloor ook dit geslacht, gelijk vele andere, welvaart en magt, en leefde in stille bescheidenheid in verscheidene steden des lands bij de regering onbekend en daarom zich veilig achtende. Spoedig echter werd hun geheime overgang tot de Calvinisten aan de inquisitie bekend, en door welmeenende vrienden ontvingen zij nog tijdig de waarschuwing, dat gevangenis en dood hen bedreigde.

Het gelukte de meeste leden der Knebelsche familie door eene snelle vlugt hun leven te redden en zij kwamen gelukkig in Duitschland, waar zij zich aan den Rijn nederzetteden en later zich naar Pruissen verplaatsten. De nakomelingen van dit geslacht bestaan nog in onze dagen, en de mannen, die uit deze familie meer bekend zijn geworden, hebben door vele deugden, en door hunnen zin voor regt en waarheid eenen beroemden naam verworven. Een hunner nakomelingen is minister te Ansbach geweest en heeft zich door getrouwe pligtsbetrachting zeer verdienstelijk gemaakt. Zijn zoon KAREL LODEWIJK VAN KNEBEL was een beroemd schrijver, de vriend van GOETHE en WIELAND, de laatste dier talentvolle mannen, die in den bloeitijd der Duitsche litteratuur den muzenhof van Weimar sierden.

Maar wij moeten terug keeren naar onzen jonker JAN, die, ofschoon van zijnen vader beroofd, evenwel ten tijde, dat ons verhaal begint, met blijden, jeugdigen moed, maar ook met ernstige vlijt, te Leuven, het behagelijke, vrolijke leven leidde, dat wij reeds schilderden.

Sedert VAN KNEBEL den tuinman DILBURG ontmoet had, bezocht hij menigmalen diens stille woning, en vele avonduren bragt hij in den kring der brave kleine familie aangenaam door.

Eens op een herfstnamiddag begaf hij zich weder naar het huisje van STEFANUS, die bezig was eenige groote ruwe manden met wintervruchten te vullen, om daarmede een paar ezels te beladen, ten einde dien voorraad in de stad en den omtrek aan voorname huizen te bezorgen.

„Ha, mijn vriend," zeide de student opgeruimd, „dat is een goede voorraad voor vele eters. Men mag u wel dankbaar zijn voor uwe goede zorgen."

„Men beloont mij ook met goede, harde guldens en schellingen," antwoordde de tuinman. „Door 's Heeren goedheid verdienen wij op die wijze toereikend ons brood; maar treed binnen, jonker, mijne vrouw is in huis."

„Dat bespeur ik reeds," zeide VAN KNEBEL; „want ik hoor uw kleine BETJE reeds kraaijen." Te gelijk trad hij de lage deur van het huisje in. Daar zat LENA met haar tweejarig dochtertje op den schoot, dat zij op de maat van haar gezang deed heen en weder wippen. In het woonvertrek van den tuinman zag het er regt behagelijk uit. Wel waren geene schilderijtjes of andere sieraden te zien, maar de eiken tafel was wit geschuurd, de vuurplaat en de tinnen borden voor den schoorsteen blonken als zilver. Op eene kast stond een glazen beker, waarin een prachtige bloemruiker prijkte, en op een houten bankje lag een groote bijbel, bij VAN LIESVELDT te Antwerpen gedrukt en in perkament gebonden.

„Goeden dag, vrouw LENA," zeide VAN KNEBEL. „Ik behoef niet te vragen of gij en BETJE nog frisch en gezond zijt."

„Goeden dag, jonker. Ja, wij zijn, God dank! gezond en gelukkig. Mogten wij dit maar regt dankbaar erkennen!"

Te gelijk trachtte zij BETJE tot kalmte te brengen; doch zoodra deze den jonker zag, begon zij onrustig op te springen, lachte hem toe en stak de armpjes naar hem uit.

„Kom hier dan, mijn popje," zeide VAN KNEBEL, nam het kind op den arm en huppelde, tot hare groote voldoening, met haar de kamer rond.

Toen deze beweging een poosje geduurd had, wilde de veranderlijke kleine weer naar hare moeder, die haar uit de

handen van den jonker overnam. Eer deze echter op den voor hem gereed gezetten eerestoel plaats nam, haalde hij uit zijn rok een in papier gewikkeld voorwerp te voorschijn, dat, toen het van zijn omkleedsel was ontdaan, bleek een fraai gekleurde houten hansworst te zijn, die, toen de jonker lagchend aan een draadje trok, allerlei sprongen maakte. — Dit bragt BETJE in de grootste vervoering. Hare oogjes begonnen te schitteren, zij lachte schaterend van blijdschap, huppelde dartel heen en weder op LENA's schoot en vroeg, de handjes uitstekende, met luide uitroepen om het bezit van dien schat.

„Ziedaar dan, dat is voor BETJE," zeide de jonker, en gaf het kind het zoo vurig begeerde speelgoed, dat haar jong hartje ten toppunt van geluk voerde.

„Maar, jonker JAN," merkte LENA aan, „dat is nu waarlijk al te veel, dat gij al weder een geschenk aan het kind geeft," maar zij zag te gelijk met zulk eene uitdrukking van gevoel en blijdschap naar de verheugde lieveling, dat het onzeker was, wie door den hansworst gelukkiger was, het kind of de moeder. „Jonker," ging zij voort, „gij zijt toch een regte kindervriend!"

„Ik houd veel van kinderen," antwoordde hij, „en uw kleine BETJE is zulk een lief popje, dat ik geen grooter genoegen ken dan zulk een schepseltje pleizier te doen. Geloof mij, LENA, als ik haar zulk eene kleinigheid geef, verschaf ik mij zelven evenveel genoegen als haar."

„STEFANUS! STEFANUS! kom toch eens zien!" riep LENA, tegen de kleine glasruiten kloppende, en een oogenblik daarna trad de tuinman binnen, die juist zijne manden had ingepakt en nu het zweet van zijn voorhoofd wischte. Verrast zag ook de gelukkige vader het speelgoed in de handen van het kind, en nadat hij voor haar ook eens aan het draadje had getrokken, keerde hij zich om en drukte dankbaar den jonker de hand.

„De Heer moge u ook eens met kinderen zegenen," zeide hij, „en u in hen zooveel vreugde doen smaken, als wij in het bezit van onze lieveling vinden."

„Ik hoop het! ik hoop het!" antwoordde VAN KNEBEL; „maar die tijd is nog ver; dan moet het eerst anders worden in het land."

„De Heer kan spoedig uitkomst geven en de geloofsvervolging doen ophouden;" meende LENA — „en dan trouwt gij met jonkvrouw SOFIA."

„Gij hebt gelijk, LENA," hernam de jonker blijmoedig, „wij moeten het beste hopen, wie weet hoe spoedig de uitzigten beter worden. Men zegt dat de hertogin van Parma, welke nu de regering heeft aanvaard, daar zij in ons land is opgevoed, het volk lief heeft en de vervolging der inquisitie niet zal laten voortduren."

Terwijl zij zoo met elkander vertrouwelijk aan het spreken waren, werd de deur geopend en trad een bejaard man binnen, met grijze haren, wiens schoenen en kleederen met stof waren bedekt.

„Goeden dag, vrienden," sprak hij met eene zware stem.

Allen zagen naar de deur. De jonker staarde den binnengekomene een oogenblik met verbazing aan. „JACOB!" riep hij toen uit, „ja, waarlijk, gij zijt het! Wat is er gebeurd? Is mijne moeder welvarend? Hoe hebt gij mij hier gevonden?"

„Jonker, mevrouw uwe moeder is welvarend," zeide de oude man, die niemand anders was dan een oude knecht van vrouwe VAN KNEBEL, de moeder des jonkers, welke tot hiertoe in Antwerpen had gewoond. „Het overige," ging hij voort, „zal ik u straks verhalen," en wierp een blik op den tuinman en zijne vrouw. Doch de jonker, zijne gedachten radende, zeide: „Gij kunt hier gerust spreken, JACOB, wij zijn onder goede vrienden, die alles wat mijne belangen of die der mijnen betreft, mogen hooren."

„Maar ga eerst zitten, oude man," noodigde de vriendelijke huisvrouw, hem een stoel toeschuivende, „en drink eerst een potteken bier; want gij zijt warm en vermoeid," en te gelijk had zij het kind reeds aan STEFANUS gegeven, en was opgesprongen om de aangeboden verversching te halen, welke een oogenblik daarna voor den vermoeiden reiziger stond.

„Jonker," zeide JACOB, na zich met een fikschen teug verkwikt te hebben — „ik heb u in uw kosthuis gezocht en daar zeide men dat gij hier dikwijls kwaamt — op die wijze heb ik u gevonden. Ik heb geene goede tijding. Mevrouw uwe moeder is niet meer in Antwerpen."

„Niet meer in Antwerpen?" vroeg de jonker verwonderd; „wat is er dan gebeurd?"

»Goede vrienden hebben de leden uwer familie gewaarschuwd dat zij als Calvinisten waren bekend geworden bij de geloofsregtbank en daardoor in groot gevaar verkeerden. Zij zijn reeds naar Duitschland gevlugt. Mevrouw uwe moeder durfde uwe komst in Antwerpen niet afwachten, maar ik heb haar dadelijk naar Rotterdam gebragt, waar zij onbekend en dus veiliger is; zij heeft haren intrek genomen bij hare vroegere dienstmaagd AAGJE, die daar woont en haar gastvrij, naar haar beste vermogen, heeft opgenomen. Mevrouw laat u nu door mij dringen, u ten spoedigste te Rotterdam bij haar te voegen, om van daar gezamentlijk de vlugt voort te zetten naar eene volkomen veilige plaats buiten 's lands. Hoe eer wij van hier vertrekken hoe beter, want nu de inquisitie eenmaal het oog op de familie heeft geslagen, dreigt u groot gevaar."

„Daar hebt gij het al," zeide de jonker — „de mensch wikt, maar God beschikt. Zoo zijn dan mijne goede verwachtingen weder in rook vervlogen. Arme moeder! arme SOFIA!"

„Ik vreesde wel," zuchtte de tuinman, „dat de geloofshaat der priesters weer onheil zou brouwen! Wanneer zal het den Heer behagen rust in het land te geven, zoodat ieder den Heere zal kunnen dienen naar zijn geweten? Mogt ik met u de inquisitie kunnen ontvlugten!"

„Mijn vriend," zeide de jonker, „gij loopt minder gevaar. Het zijn vooral de aanzienlijke geslachten, waarop men het oog vestigt."

„Maar," antwoordde DILBURG, „het is even droevig, zijne vrienden vervolgd te zien!"

De jonker reikte hem bewogen de hand. De goede LENA stonden de tranen in de oogen.

Nu werd er overlegd hoe en wanneer het vertrek zoude plaats hebben. JACOB drong aan op den grootsten spoed. Er werd besloten dat jonker JAN dadelijk van zijne bruid afscheid zoude nemen, zijne kleederen inpakken en den volgenden morgen zeer vroegtijdig in een eenvoudig arbeidersgewaad, met een met vruchten beladen ezel van den tuinman, op weg zoude gaan. Dit zoude alle vermoeden, dat hij een vlugteling was, voorkomen.

Aan het eerste gedeelte van dit plan werd dadelijk gevolg gegeven. VAN KNEBEL verwijderde zich en had binnen

weinig tijds zijne taak verrigt. Met een beklemd gemoed kwam hij in DILBURG's woning terug. Zijn jeugdig hart brak bijna onder den last van kommer en zorg, die zich over hem uitstortte. Het afscheid van zijne verloofde, van wie hij, waarschijnlijk voor zeer langen tijd, gescheiden werd, had hem diep geschokt; de gedachte aan zijne waardige, hoog bejaarde moeder, die door de vlugt hare bezittingen verloor en nu plotseling aan armoede was prijs gegeven, vervulde hem met bittere smart. In deze oogenblikken vond hij naauwelijks woorden voor zijne deelnemende vrienden; maar eindelijk vermande hij zich om de laatste afspraak te maken. De oude JACOB durfde hem niet te vergezellen, dit konde ligt kwaad vermoeden wekken. Terwijl DILBURG den ezel bevrachtte, sneed vrouw LENA, onder tranen, de weelderige lokken af, die tot hiertoe op den fijnen plooikraag nedervielen en schikte hem het haar op de manier der landlieden en geringe burgers. Toen zij hem nu ook nog van levensmiddelen en versterkenden drank voorzien had, zeide zij met eenen weemoedigen glimlach: „Dat had ik niet gedacht, dat gij ook nog uw brood op den weg zoudt moeten nuttigen. God geleide u, jonker JAN, opdat gij spoedig aan het gevaar ontrukt en met uwe moeder vereenigd moogt worden! Verlies nu het geduld maar niet, als Hans nu en dan wat koppig wordt en niet voort wil; hij komt dan wel spoedig weder tot inkeer."

Naauwelijks kleurden de eerste stralen der herfstzon den horizont, toen jonker JAN met een bezwaard hart, den drijversstok in de hand, achter het beladen lastdier voortstapte, dat zijn vrolijk i—a door de frissche morgenluchtdeed klinken.

STEFANUS deed hem nog een paar uren uitgeleide en onderrigtte hem in de behandeling en het voederen des ezels, opdat hij zich in de herbergen door zijne onkunde niet mogt verraden. VAN KNEBEL schepte nieuwen moed, toen hij onbekend tusschen de talrijke landlieden voorttrok, die met hunne waren naar de stad gingen. Allen groetten hem als huns gelijken en velen riepen hem en STEFANUS menigen ruwen boeren kwinkslag toe.

Zwaar viel hem het afscheid van den goeden tuinier, en treurig staarde hij den getrouwen vriend aan, toen hij, na

eene korte rust in de herberg, van hem scheiden moest. „Heb goeden moed, mijn brave jonker!" zeide DILBURG bij het scheiden. „Blijf getrouw aan uwe overtuiging, maar onttrek u aan het geweld zoo lang gij kunt. Maar kunt gij het niet meer ontgaan, koop dan uw leven niet ten koste van uw geweten; want de waarheid, uw geloof en uw God moeten u meer gelden dan welvaart en leven!"

Nu eerst vreesde jonker JAN herkend te worden; want tot daartoe had STEFANUS hem voor een neef uitgegeven en hem de verlegenheid bespaard persoonlijk met de herbergiers, bij wien zij binnen gingen, te spreken. Meer dan eenmaal vroeg hem eene dikke waardin, of hij een verkleed meisje was, daar hij zulke zachte en witte handen had. Bijna in elke herberg moest hij verschrikkelijke verhalen van vervolgingen en teregtstellingen aanhooren, en dikwijls verkeerde hij in doodelijken angst dat hij, door de vreemde soldeniers, die overal rondzwierven, gegrepen zou worden. Evenwel bereikte hij gelukkig Rotterdam, waar hij met zijnen ezel voor het huisje der oude dienstmaagd stil hield. Noch deze, die dadelijk voor de deur kwam, om iets van zijne waren te koopen, noch de oude dame, die door het kleine venster naar buiten zag; vermoedden in den schamelen landman, die met veranderde stem zijne vruchten aanbood, jonker JAN, om wien beide reeds geruimen tijd in groote vrees hadden verkeerd. Des te verrukkelijker was het wederzien tusschen moeder en zoon, toen deze zich eindelijk bekend maakte. Hij had echter op zijne moeitevolle reis te veel angst en zorg uitgestaan, om zich zelven en zijne bedaagde moeder op nieuw aan zulke gevaren te wagen, en daarom besloten zij in de groote, volkrijke stad te blijven, waar de jonge man hopen konde, onbekend eenig werk te vinden, dat in de behoeften van hem en zijne moeder konde voorzien, nadat hare in der haast bijeen geraapte niet geheel onbeduidende contanten zouden uitgeput zijn. Niet zonder bitter leedwezen, hoewel vast besloten, zeide hij de studie vaarwel, en begaf zich onder een aangenomen, burgerlijken naam, bij eenen wolwever in de leer, bij wien hij voor den zoon eener weduwe doorging, wier man onder des keizers vanen, in Duitschland zijnen dood had gevonden.

De weverij was destijds in de Nederlanden reeds tot den

hoogsten trap van bloei gestegen, en hare voortbrengselen wedijverden met de Engelsche manufacturen. Ook in Rotterdam bevonden zich verscheidene weverijen, die zeer veel tot het vertier in die stad bijdroegen. In de Rotte lagen vele groote schepen, op de kanalen bewogen zich vele schuiten en scheepjes, met granen, vlas, wijn en koloniale waren beladen, en door de zes poorten aan de landzijde, passeerden vele vrachtwagens uit verschillende deelen des lands. Waren vele huizen nog grootendeels van hout gebouwd, men vond er ook prachtige gebouwen, en in de huisgezinnen heerschte over het algemeen welvaart en bij vele zelfs overvloed. De ongeplaveide straten boden nog wel den voetganger de gemakkelijkheid en zindelijkheid van onze dagen niet aan, maar toch maakten de hoofdstraten en lanen langs de Maas eenen grootschen indruk op den vreemdeling, die de stad voor de eerste maal bezocht.

Mevrouw VAN KNEBEL gewende zich allengs aan het stille leven bij de oude AAGJE, die haar met getrouwe oplettendheid bediende en verpleegde. Zij verlangde, ook omdat hare gezondheid begon te wankelen, niet meer naar de verstrooijingen der groote wereld, maar vond haar eenig geluk in de teedere liefde van haren zoon, die met ingespannen vlijt voorwaarts streefde, om zijnen leertijd zoodra mogelijk te volbrengen en tot zelfstandigheid te geraken. Niemand zoude in de eenvoudig gekleede matrone, die met de oude dienstmaagd vertrouwelijk keuvelend in het spinnen wedijverde, de voorname adelijke dame gezocht hebben. Als haar zoon des avonds haar kamertje binnen trad en haar bij het bescheiden maal zijne plannen voor de toekomst opende, en schetste hoe hij hoopte den avond haars levens nog helder en blijde te maken — dan gevoelde zij zich rijk en gelukkig en dacht naauwelijks meer aan haren vroegeren toestand.

Eindelijk waren de leerjaren doorgestaan en JAN, die zich de volkomen tevredenheid zijns meesters had verworven, zag zich door diens welwillend verstrekte voorschotten in staat gesteld, eene vrij groote weverij op te rigten, welke door zijnen voorzigtigen ijver en zijne regtschapenheid spoedig aanmerkelijk werd uitgebreid.

Van de bloedverwanten, die buiten 's lands waren gevlugt, waren slechts weinige en onvolledige tijdingen ontvangen, en ook van STEFANUS DILBURG hadden zij niets meer vernomen; van de

familie HAMSTUK echter wisten zij dat deze Leuven verlaten en zich in Antwerpen had nedergezet. VAN KNEBEL konde zich echter met zijne SOFIA op geenerlei wijze in betrekking stellen, zonder zijn leven en dat zijner moeder in gevaar te stellen, maar hij bewaarde voor haar evenwel in zijn hart die trouwe, welke hij haar naar den wensch der ouders beloofd had. Ook was hij tevreden en gelukkig in zijn gekozen beroep, zoolang de geliefde moeder de vruchten van zijnen welstand met hem genieten konde, maar na eenige jaren werd zij hem door den dood ontnomen, en hij gevoelde zich nu in Rotterdam zoo eenzaam en verlaten, dat hij besloot, zijne woonplaats met de grootere en nog levendigere koopstad Antwerpen te verwisselen. De hoop zijne SOFIA hier weder te vinden zal welligt een grooten invloed op dit besluit gehad hebben.

In de staatkundige gebeurtenissen was intusschen veel verandering voorgevallen. Koning FILIPS, aan wiens gestrenge wetten de Nederlanders zich slechts met weerzin onderwierpen, hetgeen aanleiding gaf tot gedurige onrust, was het persoonlijk bestuur moede geworden en had in 1559 de regering over Vlaanderen en Braband aan zijne stiefzuster MARGARETHA, hertogin van Parma, overgegeven, die hare residentie vooreerst te Antwerpen vestigde. Men had van haar bestuur eene goede verwachting. De koning had toch bij zijn vertrek gezegd, dat zij de Nederlanders genegen was en gaarne hun geluk zoude bevorderen; ook was zij hier te lande opgevoed en met het Nederlandsch karakter volkomen bekend. Maar hoezeer werd het verdrukte volk teleurgesteld! Zij betoonde zich weinig toegevender en milder dan haar dweepzieke broeder, en liet het harde juk met onverminderde zwaarte de schouders van het arme volk verpletteren. De vervolgingen bleven voortduren, hoewel het den graven VAN EGMOND en HOORNE gelukte de verwijdering van den gehaten kardinaal DE GRANVELLE te verwerven, waarvoor zij echter later onder ALVA op het schavot geboet hebben.

Reeds uit Rotterdam als een degelijk handwerksman bekend, gelukte het onzen vriend zonder groote moeite, in Antwerpen vasten voet te krijgen en in wenige jaren zijne handelsbetrekkingen aanmerkelijk uit te breiden. Eens toen VAN KNEBEL

de straat opgegaan was en zich nabij de Lieve-vrouwen-kerk bevond, ontmoette hij een man van middelbaren leeftijd, die, toen hij hem zag, als verrast staan bleef, hem eerst verwonderd nazag, en toen achterna liep.

„Zijt gij het inderdaad, jonker JAN?" vroeg hij, toen hij hem had ingehaald, op hartelijken toon. VAN KNEBEL was niet weinig verrast toen hij zijn ouden vriend herkende, die hem van de universiteit had helpen vlugten. Met korte woorden verhaalde VAN KNEBEL hem zijne lotgevallen en vernam daarentegen, dat STEFANUS, door vele ongunstige lotgevallen getroffen, zijn stuk land te Leuven verkocht, zich te Antwerpen had nedergezet en aldaar den post van ambtsbode en schrijver had verkregen.

Spoedig verkeerden de beide vrienden weder op den vroegeren vriendschappelijken en vertrouwelijken voet. Dikwijls bezocht hij DILBURG's woning, die in netheid en huiselijkheid voor de vroegere niet achter stond. LENA was wel ouder geworden, maar nog even vriendelijk als weleer, en schonk hem meermalen even gastvrij een goeden beker bier.

„Zoo is u de Heer dan genadig geweest, toen u de menschen vervolgden," zeide de deelnemende vrouw in blijde ontroering. „Gij zijt een aanzienlijk koopman geworden, en menig edelman, als b. v. de ridder VAN HAMSTUK, zoude voorzeker gaarne met u ruilen.

„Wat weet gij van den ridder VAN HAMSTUK, VROUW LENA?" hernam de handelaar getroffen; „wel hoorde ik dat hij zich hier in Antwerpen had nedergezet, maar konde, in weerwil mijner nasporingen, noch van hem, noch van zijne familie iets naders vernemen en ik geloofde eindelijk dat zij al sedert lang weêr van hier waren vertrokken."

„Gij wist dan niet," antwoordde vrouw LENA, „dat de ridder, als zoo velen van zijns gelijken, geheel verarmd is, en zijne dochter, na den dood der moeder, eene plaats als hofdame bij de landvoogdes aangenomen heeft? Ridder HAMSTUK zelf bevindt zich als gezant aan een vreemd hof.

„SOFIA, mijne verloofde, hofdame bij MARGARETHA van Parma?" vroeg de handelaar verrast, „dan kan ik haar, nu zij in afhankelijkheid leven moet, de belofte nog houden, die ik haar als jongeling eenmaal gedaan heb. Zeg mij, vrouw LENA, hoe zoude ik het moeten aanleggen om in

hare nabijheid te geraken? Wel heb ik dikwijls bezigheden aan het hof, daar mij de wolleverantiën zijn opgedragen, maar ik weet nog geen raad om dat doel te bereiken.

„Niets is gemakkelijker dan dat, als gij mijne tusschenkomst wilt aannemen," viel LENA hem in de rede. „Zij kent mij nog van Leuven, waar ik haar dikwijls onze fraaije bloemen te koop aanbood; ik kan gemakkelijk toegang tot haar verkrijgen, daar ik haar hier reeds eenige malen heb gesproken."

Gaarne nam VAN KNEBEL dit aanbod aan. Niet lang daarna ontving SOFIA hem in hare vertrekken en nam gaarne zijn voorstel aan om hem als gade toe te behooren. Maar hij vermoedde niet dat zijne langdurige trouw hem het verderf zoude te gemoet voeren! Nog ontwierpen zij plannen, hoe SOFIA hare voorgenomen verbindtenis met eenen burgerlijken handelsheer, aan de hertogin, wier toorn zij vreesde, zoude bekend maken, toen hunne betrekking op elkander reeds door spionnerende hofdames was aangebragt. MARGARETHA overlaadde de arme SOFIA met de hevigste verwijten wegens hare, zooals zij het noemde, voorgenomen vernedering, en wist de beangstigde door verschrikking, het geheele tot hiertoe bewaarde geheim der geboorte en van het lot haars verloofden te ontlokken. Eerst nadat de sterkste ontroering voorbij was en SOFIA bleek en afgemat in haar kabinet nederzat, greep haar de hevigste angst aan dat hare bekentenissen den voortreffelijken man in het verderf konden storten; zij wierp zich aan de voeten der hertogin en smeekte om genade voor hem, maar reeds was van het hof om hem gezonden en haar smeeken was vergeefs.

JAN VAN KNEBEL was over deze opontbieding aan het hof geenszins verwonderd; hij vermoedde, gelijk hem dit reeds meer was ten deel gevallen, eene bestelling van goederen en betrad met goeden moed de prachtige zaal, waarin men hem bragt, met last, om hier de hertogin te wachten. Hoe groot was echter zijne ontsteltenis, toen MARGARETHA met gerimpeld voorhoofd verscheen en hem de hevigste verwijten deed over zijne vermetelheid om, als afvallige van het geloof, het oog te verheffen tot eene harer hofdames.

De hertogin was niet innemend, zelfs niet als zij genadig en goed geluimd was. Op dit oogenblik, nu zij verbitterd was,

lag in hare mannelijke gelaatstrekken, de uitdrukking van wrevel en onverholen toorn. VAN KNEBEL beefde van hare hevige woorden, waarop hij niet was voorbereid. Hij, die zich vele jaren lang aan herkenning en vervolging had onttrokken, zag zich nu door de vrouw, welke de hoogste magt in den staat vertegenwoordigde, en door haren gestrengen geloofsijver bekend was, ontdekt en doorzien, en het geheele met zooveel moeite opgerigt gebouw van zijn aardsch geluk, stortte voor zijne oogen in puinhoopen. Evenwel vermande hij zich, en zag de hertogin, zonder te antwoorden, vast in de oogen.

„Gij zijt JAN VAN KNEBEL?" ging zij voort, terwijl zij met tamelijk groote schreden, die alle vrouwelijke bevalligheid misten, de kamer op en neder ging — „een telg dier gebannen familie, die door snoode vlugt zich aan den arm der wrekende geregtigheid onttrokken heeft, en gij waagt het, ons binnen de grenzen van ons land te trotseren en onder het masker van een eenvoudig burger, goed en vermogen te verwerven?"

Ook nu verloor JAN zijne bedaardheid niet, maar antwoordde de vertoornde heerscheres bedaard en met bepaalde woorden. Hij verborg niets van zijn verleden; niet hoe hij tot den stand van arbeider en burger was afgedaald, om zijne voortreffelijke moeder te onderhouden, hoe hij met vlijt en volharding zijn handwerk gedreven en zich een goeden naam en vermogen verworven had; hij bekende dat hij met SOFIA VAN HAMSTUK verloofd was en maakte haar bekend hoe deze verbindtenis nog uit dien gelukkigen tijd dagteekende, toen hij door jeugd, rijkdom en adel bevoegd was naar de hand der edele jonkvrouw te dingen.

MARGARETHA scheen door deze rondborstige mededeeling een weinig zachter gestemd. Zij had niet slechts in haar uiterlijk en hare manieren iets mannelijks, maar ook in haar karakter; men kon haar somwijlen door moed en rondborstigheid winnen; zij beschouwde op dit oogenblik den schoonen man, die in onverschrokken, edele houding voor haar stond, met deelneming, bijna met goedheid; terwijl zij hare wandeling door de kamer voortzette.

„Hoor, JAN VAN KNEBEL," sprak zij na een kort beraad, terwijl zij plotseling met over elkander geslagen armen voor hem bleef staan, „ik wil uw leven redden; ik wil trachten

u uwen naam en uwe bezittingen weder te geven; als gij het nieuwe geloof, dat gij hebt aangenomen, afzweren en in mijne dienst treden wilt."

„Uwe genade vergist zich," antwoordde JAN op waardigen toon, „als gij meent, dat ik mijn geloof ontrouw zoude worden, om wereldsche voordeelen te verwerven. Daar ieder te achten is, hij zij Jood of Christen, Katholiek of Protestant, die niet afwijkt van zijne overtuiging — zoo zal uwe genade naar billijkheid op mij niet toornen kunnen, zoolang ik geene andere overtuiging kan aannemen, dan welke ik thans heb. Ik ben de nakomeling van het ridderlijke huis, welks zonen onder de banieren van KAREL den Stoute in dit land roemrijk hebben gestreden; ik ben de naneef van die aanzienlijke mannen, die hun vaderland en hunne have zonder aarzelen verlieten, om hunne overtuiging getrouw te kunnen blijven; verwacht van mij geene handelingen, waarover mijne voorvaders zich vertoornen, mijne levende bloedverwanten in ballingschap blozen zouden."

MARGARETHA zweeg een oogenblik, terwijl het rood des toorns in haar gelaat opsteeg; toen ging zij op spottenden toon voort: „Nu, heer ridder, gij moet bedenken dat uw leven op het spel staat, en dat het aan den voet van den brandstapel, een kwalijk gekozen oogenblik voor hoogdravende redenen is. Weet gij niet dat de oordeelen van het tribunaal zelfs hen niet verschoonen, die hunne dwalingen afzweren, en ik bied u voor dien prijs uw leven en zelfs de hand van SOFIA aan."

Bij deze woorden verbleekte VAN KNEBEL. De trotsche vrouw had geen beter middel kunnen vinden, om zijne onbuigzame vastheid te schokken; maar slechts een oogenblik kampte de neiging des harten met de vastheid zijner overtuiging. Nog eenmaal wees hij het aanbod af en verliet de landvoogdes, die hem gloeijende van toorn nariep, dat hij over zijne hardnekkigheid berouw zoude hebben!

Toen JAN VAN KNEBEL zijne woning bereikt had, overlegde hij, hoe hij zich aan MARGARETHA'S wraak en aan de inquisitie zoude onttrekken. Zijn hart was door het bewustzijn van het naderend gevaar beklemd, maar toch gevoelde hij eene fiere zelfvoldoening, dat hij mannelijk elke verzoeking van zich gewezen had.

Nog vertoefde hij nadenkend in zijne kamer, toen plotseling zijn vriend STEFANUS DILBURG bij hem binnen trad en hem met blijkbaren angst toeriep: „Vlugt zoodra gij kunt, als uw leven u lief is! Ieder verloren oogenblik kan u op het schavot brengen; met eigen oogen heb ik het bevel tot gevangenneming gezien, dat tegen u is uitgevaardigd en wellig nog heden voltrokken wordt!"

Met ontsteltenis hoorde JAN de waarschuwing van den getrouwen vriend. Zoo moest hij dan besluiten om ten tweedemale alles te verlaten wat hem dierbaar was, om op nieuw eene donkere, onzekere toekomst te gemoet te gaan. In aller ijl bewees DILBURG hem in het ordenen der kleine have, welke hij wilde medenemen, krachtdadigen bijstand; en JAN zeide geroerd tot hem: „Gij zijt mij een getrouwe vriend, STEFANUS; in nood en gevaar hebt gij de proef doorgestaan. Vele jaren geleden, waart gij mijn geleider, toen ik verlaten en vervolgd de vlugt begon, en heden, nu helaas, dezelfde gevaren dreigen, staat gij mij andermaal reddend en helpend ter zijde."

„En heden," antwoordde DILBURG, „zal ik u verder begeleiden dan tot aan de naaste herberg, en ook LENA, mijne vrouw, zal met ons gaan!"

Toen VAN KNEBEL hem verwonderd aanzag, deelde hij hem mede, dat hij reeds lang voornemens geweest was, zich met zijne vrouw naar Hamburg te begeven, waar hij nog bloedverwanten had, en daar een nieuw, onafhankelijk leven te beginnen; dat echter de gebeurtenissen van het oogenblik dit besluit plotseling hadden doen rijpen, daar hij vreesde dat de hertogin later in zijnen omgang met VAN KNEBEL stof tot argwaan vinden en hem vervolgen zoude.

„Het zal u en ons," voegde hij er bij, „in Hamburg niet aan het noodige ontbreken, want het is eene rijke stad, en hoewel zij door de keizerlijke kamer nog niet tot vrije rijksstad is verheven, bezit zij toch vele voorregten en privilegiën. Ook heerscht daar niet die vervolgingszucht, als in onze ongelukkige Nederlanden; hier worden mijne geloofsgenooten met elken dag meer bedreigd, en men verwart ons met hen, die in Westvlaanderen en Braband door verstoring van kerken zich zelven vervolging berokkenen."

DILBURG's deelneming in de vlugt was een groote troost

voor den vervolgden JAN VAN KNEBEL. Zij maakten afspraak om des nachts te vertrekken, en het gelukte hun, zonder ontdekt te zijn, zich op de Schelde in te schepen. Eer de dag aanbrak, dreven zij reeds in open zee. Zij waren gered, maar met vochtige oogen blikten zij naar de kusten, naar de groene weiden van hun vaderland! — De zeereis was vol bezwaren; een ongunstige noordoosten wind dreef hen naar het eiland Vlieland. Spoedig echter werd het weder gunstiger en vijf dagen later liepen zij den breeden mond der Elbe in, welke hen naar de groote haven van Hamburg voerde, waarin een bosch van masten zich verhief.

Het viel hun niet moeijelijk in de bloeijende handelstad zich eene blijvende plaats te verwerven. DILBURG had hier invloedrijke bloedverwanten, die het aan raad en daad niet lieten ontbreken. Spoedig was eene bescheidene handelszaak gegrondvest, welke zij gemeenschappelijk dreven, en die door KNEBEL's bekwaamheid in de wolweverij en door STEFANUS's rusteloozen ijver in het afzetten der koopwaren zich allengs gunstig ontwikkelde. VAN KNEBEL sloot zich steeds naauwer aan zijnen getrouwen, verstandigen vriend aan en spoedig werd hij door den band des geloofs met hem verbonden. De eenvoudige godsdienstoefening der „weerlooze Christenen" trok den man aan, die zooveel door het geweld geleden had; hij beschouwde dien stap niet als een afval van het geloof zijner vaderen, dewijl hij zich naauwer verbond met de belijders des Christendoms, die zich eenvoud en vreedzaamheid, vereenigd met gestrenge deugdsbetrachting, tot hunne levenstaak stelden. Op eene reis, die VAN KNEBEL met zijnen vriend naar het Deensche eiland Seeland ondernam, liet hij zich bij Kroonburg in het genootschap der „Doopsgezinden" opnemen.

VAN KNEBEL had vijf gelukkige jaren, vol onvermoeide werkzaamheid in zijne nieuwe woonplaats gesleten, toen hij zich door de omstandigheden en door zijne onwankelbare trouw jegens SOFIA, zijne verloofde, tot een verderfelijken stap liet verleiden.

Koning FILIPS had de landvoogdij aan den hertog van Alva opgedragen, en deze was met het overschot van het zegenrijke leger, waarover KAREL de vijfde eenmaal het bevel

gevoerd had, de Nederlanden binnengerukt, waar angst en schrik hem reeds den weg gebaand hadden. De bloedraad, die onder ALVA's voorzitterschap zijne vonnissen velde, bevolkte de kerkers met gevangenen, en deed de schavotten rooken van bloed.

Onder vele anderen was JACOB VAN HAMSTUK, SOFIA'S vader, als vertrouwde van HOOGSTRATEN, bij den stadhouder verdacht geworden, maar het gelukte hem te ontvlugten, en zich bij het leger der Hugenoten aan te sluiten, dat in Lotharingen werd bijeen getrokken. Daardoor had hij echter ook zijne dochter aan de verdenking van afvalligheid prijs gegeven, en nu was zelfs de invloed der landvoogdes niet toereikend om haar aan de gevolgen dezer verdenking te onttrekken, want de magt der hertogin bestond nog slechts in naam, en dit had haar dan ook doen besluiten, de heerschappij vrijwillig neder te leggen.

De tijding van deze belangrijke gebeurtenissen was ook naar Hamburg doorgedrongen, en JAN VAN KNEBEL was oogenblikkelijk bereid, met gevaar zijns leven, SOFIA'S redding te beproeven. Wat ook zijn vriend STEFANUS mogt inbrengen, hoe dringend hem ook de weenende LENA bezwoer om zich niet roekeloos in het verderf te storten, hij sloeg daarop geen acht, maar reisde spoedig af.

De hertog van Alva had de havens nog niet laten versperren, en VAN KNEBEL geraakte, zonder aangehouden te zijn, in de stad, waar reeds over de drie duizend Spaansche troepen, onder DODRONA ingekwartierd waren.

Naauwelijks was hij echter in de herberg aangekomen, toen de schout met gewapenden verscheen en hem in hechtenis nam. Hij werd in eenen donkeren, vochtigen kerker geworpen, dien hij eerst na drie dagen verliet, om voor het geregt gebragt te worden. Men vroeg hem wat hij van den doop dacht, en VAN KNEBEL antwoordde onbevreesd in den zin van het genootschap, waartoe hij behoorde, dat hij den kinderdoop niet als voldoende konde erkennen, en zelf ten tweeden male den doop ontvangen had. Toen de regter hem voorhield, dat men ook uit Hamburg de Doopsgezinden uitdreef, antwoordde hij: „Ja, maar hunne verlossing zal niet verre zijn; ook CHRISTUS heeft nergens vrijheid gevonden op aarde."

De regter lachte en antwoordde, dat men hem een geleerd man zoude zenden om hem te onderwijzen en hem dan genade zoude bewijzen.

„Gij zult mij zulke genade bewijzen," antwoordde VAN KNEBEL, „dat ik mijn hals er bij verlieze."

„Als gij hooren wilt," hernam de regter, „zult gij vrij zijn; in het andere geval zult gij boeten, gelijk de anderen."

De gevangene onderwierp zich geduldig aan deze uitspraak. In de donkere gevangeniscel bezocht hem van tijd tot tijd een priester, die hem tot herroeping zocht te bewegen. Toen deze een vers uit den brief aan de Romeinen aanhaalde, om te bewijzen dat de overheid het zwaard niet moest vergeten, viel VAN KNEBEL hem in de rede: „De overheid mag gehoorzaamheid eischen in wereldsche zaken, maar dat het regtmatig is om des geloofs wil te dooden, zult gij mij uit de schrift niet bewijzen." Toen hem daarop de geestelijke zeide, dat hij gekomen was om zijne ziel te winnen, antwoordde VAN KNEBEL: „Mijne ziel is door den Heer gewonnen, ga gij heen en predik de roovers, de dronkaards en die onschuldig bloed vergieten."

Hij bleef standvastig bij zijne overtuiging; hoewel hij vijfmaal gefolterd werd, en toen hij later weer verhoord werd, zeide de ongelukkige: „Hoe kunt gij ons zoo kwellen, daar toch niemand tegen ons klagten kan inbrengen."

„Er geschiedt u regt," antwoordde de regter — „want gij wilt de overheid niet gehoorzamen (1)."

Negen dagen werd VAN KNEBEL nog in ketenen gevangen gehouden. Eindelijk werd zijn doodvonnis geveld. Voor de voltrekking van hetzelve, schreef hij nog een brief aan zijnen vriend DILBURG en diens huisvrouw te Hamburg, waarin hij zijn lijden schilderde en beloofde te volharden tot zijnen dood.

Toen de ongelukkige, omhangen met het geel gewaad en prijs gegeven aan den spot des gepeupels, naar de geregtsplaats trad, dacht hij met smartelijken weemoed aan zijne SOFIA, voor wier redding hij zijn leven vruchteloos had opgeofferd. Zij was echter geen getuige meer van zijn smadelijk lot; zij had bij eene bloedverwante in Savoye eene veilige schuilplaats gevonden.

---

(1) Dit gesprek is bijna woordelijk geput uit historische akten.

In het jaar 1572 onderging JAN VAN KNEBEL op de marktplaats te Antwerpen, aan eenen paal gebonden, den vuurdood. Hij stierf als een getrouw martelaar voor zijne overtuiging.

HET OPPERHOOFD DER WILDEN.

EEN TAFEREEL DER ZEDEN VAN BORNEO.

Men onderscheidt op Borneo beschaafde en wilde Dajakkers. De eersten vindt men over het geheele eiland verspreid, wonen in huizen en bebouwen rijstvelden; de laatsten treft men alleen in het midden van dat eiland aan en zijn wilden in den waren zin van het woord. Geene vaste woonplaats hebbende en geenerlei veldbouw uitoefenende, leven zij gelijk het wild onder de takken der boomen.

Zij zijn in drie groote hoofdstammen verdeeld, de Punans, de Wutts en de Manketta's, welke onderling, wat spraak en zeden aangaat, zeer weinig van elkander verschillen. De Manketta's, waarvan in de volgende regelen sprake zal zijn, verschillen van de beide andere stammen weder merkelijk daarin, dat zij, met uitzondering van hun gelaat, over het gansche ligchaam fraai zijn getatoueerd.

Met de aan de grenzen van hun gebied wonende beschaafde Dajakkers staan zij wel is waar in handelsverbindtenis en bestendig verkeer, maar deze laatsten moeten, in weerwil van die vriendschappelijke betrekkingen, met deze kinderen des wouds zeer behoedzaam omgaan; de geringste onaangename behandeling of bejegening leidt aldra tot bittere vijandschap, en dan ontwijfelbaar tot daden van wraak, die niet in het openbaar, maar integendeel heimelijk verrigt worden. De wilden betichten dan gewoonlijk verwijderd wonende stammen van de door hen bedreven gruwelen, en het valt doorgaans uiterst moeijelijk hun het tegendeel te bewijzen.

Overigens onderscheiden zich deze stammen, wat den uitwendigen ligchaamsvorm en de kleur der huid aangaat, geenszins van de Dajakkers en Maleijers. Zeker reiziger, zich aan de grenzen van hun gebied bevindende, deed door middel der Dajakkers van Lunza, een stam der Punans uit de bosschen bij zich ontbieden. Het waren allen forsche, schoone, welgevormde lieden, met die indrukwekkende, sluwe gelaats-

trekken welke men bij de Maleijers menigvuldig vindt. Voor het overige waren zij even als de beschaafde Dajakkers, van kleederen voorzien; de mannen droegen namelijk een doek of shawl om de heupen, de vrouwen een kleedje of rokje van nagenoeg twee span lengte. De stof dezer kleedingstukken bestond uit kunstig bereide boomschors, even zacht als fluweel.

De akkerbouw drijvende stammen genieten, door den handel met deze wilden veel voordeel; de laatsten zijn onbekend met de kunst van het smeden, en kunnen alzoo zelve geene ijzeren wapenen, zoo als zwaarden en lansen vervaardigen, welke voorwerpen zij van de eigenerfde Dajakkers tegen stofgoud en slaven inruilen. Deze laatsten zijn geroofde kinderen, die zij in verwijderde streken listig stelen of soms ook met geweld rooven, welke kinderen in den regel bij gevallen des doods op de graven der gestorvenen geofferd, somwijlen echter ook in een stam opgenomen worden; terwijl de Dajakkers het onregt begaan, deze arme geroofde kinderen op te koopen, treft hen niet zelden de regtvaardige vergelding, dat kinderen van hun eigen stam op dezelfde wijze geroofd en naar andere streken van het eiland, onder dezelfde voorwaarden en tot hetzelfde doel verhandeld worden.

De akkerbouwdrijvende stammen kunnen de list, geslepenheid en fijne zintuigen (gehoor, reuk en gezigt) dezer wilden niet genoeg roemen, hoewel hunne lafheid eveneens spreekwoordelijk is, en het is maar al te waar, dat zij nimmer een open aanval durven te ondernemen; doch ook de eigenerfde Dajakkers gaan op gelijke wijze met hunne veeten te werk, ook bij hen is arglistigheid de ware en eenige krijgstaktiek, ook zij overvallen vrouwen en kinderen, om den zoo vurig verlangden schedel derzelve, naar de dorpen hunner inwoning te kunnen brengen; zij bezitten echter niet die fijne zintuigen als genen, maar hebben daarentegen betere wapenen.

De oorspronkelijke wapenen der wilde stammen bestaan uit werplansen, van harde houtsoorten en knodsen vervaardigd, met welke zij zoo bekwaam kunnen werpen, dat zelfs het vlugtende wild daardoor wordt neergeveld. Voor het grootste gedeelte bezitten zij echter tegenwoordig zwaarden en blaasroeren; de laatsten met kunstig aan het bovenëinde beves-

tigde ijzeren of houten spiesen voorzien (op de wijze van bajonetten). De opperhoofden bezitten allen dergelijke wapenen, welke van de eigenerfde stammen zijn ingeruild.

Wanneer deze wilden een aanslag tegen een dorp of de bewoners van een afzonderlijk gelegen huis in den zin hebben, liggen zij weken lang in de omstreken op den loer. Gedurende dien ganschen tijd houdt zich een verspieder, wiens valkenoogen alles naauwkeurig waarnemen, in de takken van een of anderen boom verborgen. Zoodra hij bemerkt, dat het meerendeel der mannen zich naar het veldheeft begeven om te arbeiden, of dat zij tot eenig ander doel het dorp verlaten hebben, geeft hij zijn in het digte hout verscholen gezellen een teeken, waarna de overval plaats heeft; de vrouwen, die zich door de vlugt niet kunnen redden, worden om het leven gebragt, terwijl zij de kinderen tusschen zeven- en veertienjarigen leeftijd met zich voeren. Wanneer dan de mannen terugkeeren, vinden zij gewoonlijk alles in puin en asch verkeerd.

HET GEZIN VAN EEN MALEISCH OPPERHOOFD.

In het zuidoosten van Borneo ligt het kleine Maleische dorp Tana-Mera, uit niet meer dan 10—20 huizen, of liever hutten bestaande. Deze vestiging vormt als het ware een voorgeschoven post der meer zuidelijk gelegen groote Maleische dorpen. Het opperhoofd van het dorp, pangerang MANKOH, had zich hier eerst voor korten tijd gevestigd, wijl de grond en de bodem rijk was aan diamanten en goud; 12—13 Maleische gezinnen hadden zich bij hem aangesloten.

De streek was fraai en vruchtbaar, gezond en vol natuurschoonheden, en welligt zouden reeds vroeger te dezer plaatse Maleische nederzettingen hebben plaats gehad, indien daaraan geen gevaar ware verbonden geweest, hetwelk vooral bestond in de nabuurschap van wilde stammen, wier gebied; ofschoon zonder bepaalde grenzen, zich tot hier uitbreidde. De bewoners van Tana-Mera hadden intusschen al die maatregelen van voorzorg en zekerheid genomen, welke zij nuttig en noodig achtten. Het dorp zelf was met eene hooge heining van palissaden omgeven, en de geheele omgeving, eenige honderd schreden ver, met vele dui-

zende scherpe ranju's (1) beplant, die in het gras en kreupelhout verscholen, 2—3 duim hoog boven den beganen grond uitstaken, maar voor het bloote oog niet zigtbaar waren. Eenige smalle voetpaden, alleen aan de inwoners bekend, liepen door deze eigenaardig versterkte inrigtingen. Wee dengenen, die eene schrede zijwaarts van het pad deed: zijne voeten werden onfeilbaar door de scherpe punten doorboord. Eene nadering of overval gedurende den nacht was alzoo niet wel uitvoerbaar, tenzij dat de wilden zich met bijzonder voetschoeisel hadden voorzien, waartoe echter gewoon wildleder niet voldoende zou zijn, dewijl dit niet bestand is tegen die scherpe punten. Bovendien waren nog in de nabijheid der palissaden, en wel aan de buitenzijde 8—10 tamelijk diepe kuilen op verschillende plaatsen aangebragt, in den bodem waarvan eveneens lange spiesen van harde houtsoorten zijn gestoken, zoodat hij, die het ongeluk trof daarin te vallen, ontwijfelbaar gedood werd. Die kuilen waren ligt bedekt en niet zigtbaar. De 25—30 strijdbare mannen, die zich in het dorp bevonden, bezaten allen vuurroeren, en inderdaad, duizenden van wilden zouden het nimmer gewaagd hebben, zich met zulk een getal vuurmonden in aanraking te brengen. Op die wijze leefde men tamelijk zorgeloos. Daar men met de gewoonte der wilden bekend was, was het, ofschoon na veel moeite gelukt, met eenige naburige stammen handelsverkeer aan te knoopen, waardoor men met hen op nog al vriendschappelijken voet omging. De Maleijers ontzagen geenszins den tabak, voor welken de wilden eene hartstogtelijke genegenheid hebben, en gaven hun, behalve de waren, welke zij tegen stofgoud en galiga ruilden; nog kleine geschenken. Tana-Mera scheen dus op die wijze geenerlei gevaar te duchten te hebben, en pangerang MANKOH droeg er roem op de eerste te zijn, die met de stammen der Wutts vriendschappelijken omgang had.

De woning van den pangerang was het eenige eenigzins aanzienlijke gebouw in het dorp, en daarbij van tamelijk grooten omvang. Dit was dan ook noodzakelijk, want het

(1) Ranju. Deze soort van verdediging is op al de Sandwichs-eilanden in gebruik; gewoonlijk zijn dezelve uit bamboesriet gemaakt en scherp afgepunt.

strekte aan ten minsten een twintigtal menschen ten verblijf, namelijk 12—14 mannelijke dienstboden of leenmannen, die gedeeltelijk den ganschen dag in de mijnen arbeidden, verder eenige lijfeigene dienstmaagden, alsmede het gezin van den pangerang, dat uit zijne reeds bejaarde gemalin en zijne veertienjarige dochter MANIS bestond, een beeldschoon meisje, goedhartig en zachtmoedig van karakter, zoodat zij algemeen bemind was.

In weerwil van haren jeugdigen leeftijd hadden de schoone oogen van MANIS bereids het hart van een jongeling zwaar gewond; doch de arme knaap, die zoo stoutmoedig de blikken tot de dochter van den pangerang had durven opslaan, kon zich helaas! op geene adelijke geboorte verheffen. Hij bezat echter andere voortreffelijke eigenschappen; hij was een uitmuntend goed schutter, moediger dan de meesten zijner landslieden en daarbij een knappe, welgevormde knaap. De jonge meisjes noemden hem het vurige oog, en KADEHR had werkelijk schitterende oogen; geen wonder alzoo dat dit ook door MANIS was opgemerkt, die gaarne haar adelijken stamboom zou hebben vergeten, indien de vader in de verbindtenis met zulk een arm mensch had bewilligd. Dit liet zich evenwel van het laatdunkend en min of meer gierig karakter van den pangerang geenszins vermoeden; en daar zijne liefde voor de bekoorlijke MANIS zeer groot was, verkoos hij ook te minder dat zij eene mésalliance zou aangaan.

Intusschen was die teedere betrekking der beide gelieven aan de scherpziende oogen der moeder niet ontgaan, ofschoon hunne liefde tot nog toe alleen in teedere blikken en eenige weinige woorden had bestaan. Toen zij zulks aan haren gemaal mededeelde, was hij in toorn ontstoken niet alleen, maar had ook gezworen beiden liever te dooden dan immer zijne toestemming tot hun huwelijk te geven.

Zoo stonden de zaken. KADEHR sloop sedert eenige dagen treurig en neergeslagen rond, zijne anders vurige oogen flonkerden niet meer, zijn gelaat droeg de sporen van smart en kommer; de pijl der liefde was den armen jongeling te diep in het hart gedrongen, dan dat hij dien zonder folterend gevoel daar uit kon rukken. Hij maakte zich reisvaardig, daar de pangerang hem had te kennen gegeven, dat hij binnen eenige dagen stroomafwaarts naar Banjar zou

moeten gaan, om den aldaar gevestigden sultan een brief te brengen en voorts te Banjar te verblijven. Zijne makkers dreven heimelijk den spot met hem, want overluid hadden zij daartoe niet meer den moed, sedert KADEHR een hunner tot straf daarvoor den dolk op de keel had gezet. Allen hadden steeds vrees voor hem gevoeld, maar sedert ettelijke dagen was hij zoo verstoord, dat men hem gaarne uit den weg ging.

MANIS liet zich gedurende dien tijd bijna volstrekt niet meer zien. Slechts tweemaal daags begaf zij zich met hare moeder naar den stroom om te baden, hetgeen wel de eenige gelegenheid was, dat de blikken der gelieven elkander konden ontmoeten.

De badplaats voor de vrouwen lag op eenige honderd schreden afstands achter het dorp. KADEHR, die de onmogelijkheid inzag, met MANIS eenige woorden te wisselen, bedacht een eigenaardig middel om afscheid van haar te nemen en haar zijne smart te schilderen. Ook den Maleijers is de bloemenspraak bekend, en KADEHR maakte een krans, waarin hij zooveel mogelijk alle gevoelens en smarten van zijn hart had vereenigd. Met dezen begaf hij zich naar eene plek van den stroom, die een eind weegs opwaarts van de badplaats verwijderd was en vertrouwde het zinrijke beeld, na hetzelve alvorens zeer sierlijk op een klein plankje bevestigd te hebben, aan de golven toe. Het zeldzame afscheid gewerd ook werkelijk den vrouwen, hoewel der moeder, die KADEHR zeer goed had bemerkt, den krans in handen viel. De herinneringen der jeugd kwamen thans der reeds bejaarde vrouw nog zoo levendig voor den geest, dat zij de beteekenis des ruikers zeer goed ontraadselde, en in haren ijver de schoone MANIS bloem voor bloem mededeelde, terwijl zij tevens over de vermetelheid van den knaap lachte. Van toen aan durfde KADEHR, gedurende de weinige dagen die hij nog in Tana-Mera zou doorbrengen, het niet meer wagen haar te naderen, ja de pangerang verbood hem zelfs naar den stroom te gaan, wanneer MANIS zich naar de badplaats begaf. Weldra echter zou hij over dat verbod een bitter berouw gevoelen.

DE ONTVOERING.

Twee dagen waren verloopen, sedert KADEHR den bloem-

krans aan de golven had toevertrouwd. Het was een zoele namiddag; nagenoeg al de mannen waren afwezig, deels met veldarbeid, deels in de mijnen bezig, waarheen zich ook de pangerang had begeven om de arbeiders te inspecteren. KADEHR sloop droefgeestig, met het geweer over den schouder, in het woud rond, daar hij in last had om een hert te schieten. Zijne gedachten hielden zich echter geenszins met de hem opgedragen bezigheid onledig; een bang, onaangenaam gevoel, alsof de bewoners van Tana-Mera, inzonderheid zijne geliefde, eenig ongeluk dreigde, vervulde hem met eene onbeschrijfelijke vrees, zonder dat daartoe nogtans eenige grond bestond. Instinctmatig vervolgde hij eenige herten. In de drooge bedding eener kleine beek ging hij geruimen tijd voort. Die vervolging bragt hem hoe langer hoe dieper in de wildernis, over verscheidene bergruggen, tot hij eindelijk plotseling bemerkte, dat de schemering inviel, en in tropische landen volgt de nacht bijna onmiddelijk op de schemering. Hij bevond zich in eene streek, die hem nagenoeg onbekend was en waaruit het ook hem in het duister bijna onmogelijk scheen, den terugweg naar het dorp te vinden. Op dit oogenblik maakte zich andermaal eene klaarblijkelijke angst van hem meester, welke hem letterlijk aanspoorde ten spoedigste terug te keeren, doch hij zag maar al te wel dat elke poging daartoe te vergeefs zou zijn; hij was nog ten minste twee mijlen van Tana-Mera verwijderd.

In de radeloosheid, waarin hij verkeerde, viel hem in, dat zich in de streek waar hij zich bevond, een stam der Wutts moest ophouden, die dikwerf voor handelszaken te Tana-Mera kwamen en met wier opperhoofd hij op vriendschappelijken voet stond, daar hij zich meermalen met hem ter jagt had begeven. Dat opperhoofd had hem bij eene vroegere gelegenheid eens een klein, naauwelijks 4 tot 5 duim lang bamboesriet gegeven, aan het benedeneinde waarvan zich eene ronde opening bevind. Dit is een signaalhoorn der wilden, door middel waarvan zij elkander des noodig uit alle streken van het woud bijeen blazen. Het kleine instrument geeft zulk een doordringenden, schellen toon van zich, als men de kunst verstaat daarop geluid voort te brengen, dat het door de echo van woud en bergen wel eene halve mijl in den omtrek kan gehoord worden.

KADEHR had er zich meermalen op geoefend, daar hij wel begreep, dat het hem op strooptogten en in dringende gevallen van nut kon zijn. Het was intusschen geheel duister geworden, en het digtbegroeide bosch vermeerderde nog het donker, zoodat het hem niet mogelijk was eene handbreed voor zich uit te zien. Toen hij den bamboes-boom aan den mond bragt en in langgerekte toonen het stamsignaal der Wutts deed schallen, antwoordde de echo uit eene bergholte aan de linkerzijde, overigens bleef alles stil. Nogmaals blies hij uit alle kracht, en andermaal antwoordde de echo, maar te gelijk vernam hij van eene andere zijde, ofschoon op zeer verwijderden afstand, een signaal als antwoord. — Men had hem gehoord, de stam legerde dus in de nabijheid.

Herhaaldelijk blies hij op den hoorn, waarop de signalen als antwoord telkens nader kwamen. Eindelijk hoorde hij evenwel niets meer, geen enkele toon liet zich meer vernemen; het scheen alsof de wilden wantrouwen begonnen te koesteren. KADEHR meende een paar malen eenige schreden voor zich uit een zacht geruisch in het kreupelhout te vernemen; veronderstellende dat het opperhoofd zich welligt in de nabijheid bevond, riep hij hem bij zijn naam, waarna zich onmiddelijk eene gedaante aan zijne voeten oprigtte, alsof zij uit den grond verrees; het was het opperhoofd, die gelijk eene slang naar hem heengekropen was.

„Het zou niet onmogelijk geweest zijn, dat onze vijanden ons in eene hinderlaag wilden lokken," zeide de wilde, „daarom sloop ik voorzigtig tegen den wind op, tot ik de kruidlucht van uw vuurroer gewaar werd en tevens uwe stem hoorde."

KADEHR verzelde nu het opperhoofd, door het donkere bosch naar de legerplaats van den stam, die zich op een lagen bergrug bevond. Daar de wilden allerlei moeijelijkheden opperden, hem nog in dienzelfden nacht naar het dorp te brengen, besloot hij tot den volgenden morgen in hun midden te vertoeven. En bovendien was er ook geene grondige reden tot terugkeer aanwezig; hij stelde zich daarom gerust en poogde de droevige voorgevoelens te verbannen, die hem bezig hielden, terwijl hij aan een der vuren plaats nam. Het was een eigenaardig tafereel, die nachtelijke legerplaats van omstreeks een honderdtal dezer kinderen des

wouds te zien. De vrouwen hielden zich aan de flikkerende vuren onledig, den avondmaaltijd te bereiden, welke hoofdzakelijk uit wilde sago, waarvan men eene soort pap of brei kookte, bestond; de spijzen waren echter menigvuldiger; hier ontleedde men een wild everzwijn, terwijl niet verre van daar eene 15 voet lange boa in stukken werd gesneden; op eenige andere plaatsen waren vrouwen en kinderen bezig, een aantal hagedissen en kleine slangen op stangen te roosteren; weder een weinig verder hingen land- en waterslakken in ijzeren potten over het vuur, in de nabijheid waarvan wortelen en boomvruchten verspreid lagen. Bijna elk gezin bezat een ijzeren kooktoestel, dat voor hoogen prijs ingeruild was en steeds op alle togten werd medegevoerd. Dergelijke potten, benevens ijzeren wapenen, maken den eenigen rijkdom dezer nomadenhorden uit, en men vindt nagenoeg in elke huishouding een ijzeren kookpot; waar deze echter niet aanwezig is, bezigt men versch gehakt bamboesriet, waarin men zeer gemakkelijk rijst kan gaar koken, alvorens de vlammen hetzelve hebben verteerd; in het veld bedienen zich de krijgslieden altijd van dergelijke toestellen. Het bamboesriet kan natuurlijk niet onmiddelijk in de vlam gehangen worden, maar op eenige duimen afstands daarvan; als de eene zijd half verkoold is, wordt het riet omgekeerd. Zonderling genoeg ontbreekt echter bij de bereiding van al die spijzen het zout, ofschoon deze menschen daaraan geene behoefte hebben, wijl zij veel wilden honig, die in groote hoeveelheid in de bosschen voorhanden is, gebruiken.

Als Mohammedaan waren al deze spijzen voor KADEHR een gruwel, en zelfs indien een hert of ander stuk wild aanwezig ware geweest, had hij daarvan toch niet durven eten, omdat het niet naar den voorgeschreven regel was geslagt. De Maleische jager snijdt elk geschoten stuk wild, alvorens het gestorven is, dadelijk de keel af, daar hij anders het vleesch niet zou mogen eten. Het opperhoofd der Wutts intusschen, bekend als hij was met de Mohammedaansche zeden, had voor zijn gast zorg gedragen, dat hem een geregt van heerlijken visch en honig werd voorgezet.

Langzamerhand werden de vuren uitgedoofd, het door den neus voortgebragte, eentoonige gezang van eenige groepen vrolijke jonge lieden verstomde; mannen, vrouwen en kinderen

begaven zich naar hunne legerstede. Gelijk jakhalzen sloopen zij in de naauwelijks eenige voeten hooge hutten van boomtakken, en ook KADEHR koos zich een plaatsje uit om de rust des slaaps te genieten.

Toen de eerste zonnestralen de toppen der boomen met een helderen glans verlichtten, sprong hij op en begaf zich haastig naar de nabij gelegen beek om het gebruikelijke morgenbad te nemen. De geheele stam, mannen, vrouwen en kinderen, plasten in den stroom door elkander rond. KADEHR verdeelde al den tabak, dien hij bij zich had, onder eenige hoofden van den stam en nam in allerijl den terugweg naar het dorp aan. Bij den dag was de weg gemakkelijk voor hem te vinden. Vreeselijke droomen hadden hem gedurende den nacht beangstigd; een reus, even groot als de berg Moria, had de weenende MANIS op zijne schouders genomen, en was met haar door de bosschen gevlugt, ijlings over stroomen en moerassen voortsnellende. Het meisje had als wanhopend zijn naam uitgeroepen en om hulp geschreeuwd, doch niemand had haar uit de handen van den reus gered. In eene sombere gemoedsstemming snelde KADEHR alzoo naar het dorp terug.

Terwijl hij zijn weg door het bosch vervolgt, willen wij overgaan tot het verhaal van het voorval hetwelk den dag te voren in Tana-Mera plaats vond en zeer zeker met de droevige voorgevoelens en droomen van KADEHR geheel overeen kwam. Wij hebben bereids gezegd, dat bijna al de mannen van het dorp zich in de mijnen en op de rijstvelden bevonden, waarheen zich ook de pangerang had begeven. De dag was buitengewoon zoel, en MANIS begaf zich iets vroeger dan gewoonlijk met hare moeder naar den stroom om te baden, slechts door een tweetal vrouwelijke dienstboden vergezeld; het arme kind was zoo treurig, dat hare moeder medelijden met haar gevoelde en op hare wijze troost poogde in te boezemen.

„Gij zult de beide schoone diamanten bekomen, die gisteren zijn gevonden, mijn kind!" ving zij aan; „de kleinste weegt 5 karaat, uw vader zendt dezelve nog heden naar Banjar, om ze te laten slijpen; daarvan zullen prachtige oorhangers vervaardigd worden, verheugt gij u niet daarover?"

„Dat is niet hetgeen ik wensch," antwoordde het meisje op treurigen toon.

„En in plaats der gouden armbanden, welke gij thans draagt, zult gij ook veel zwaardere hebben, insgelijks met diamanten versierd," ging de moeder voort. Het antwoord van MANIS was echter niets dan een ligt hoofdschudden.

„Acht gij dan dergelijke versierselen zulk eene kleinigheid, dat gij het hoofd schudt," hernam de moeder eenigzins verstoord; „de dochters der sultans van Koti en Banjar zullen u benijden."

„Ik heb aan al die sieraden geene behoefte," antwoordde MANIS bedeesd en treurig; „geef mij een doodskleed, dat zal mij aangenamer zijn!"

„O gij dwaas meisje!" zeide de gemalin van den pangerang, „zoo gij dien deugniet, dien KADEHR, niet uit het hoofd stelt, zouden wij ons waarlijk over u moeten schamen." Het eenige antwoord van het verliefde kind op die berisping was een zucht. „De pangerang zal zorg dragen, dat de knaap nog heden vertrekt," voer hare moeder toornig voort, „wie weet wat hij u al heeft verteld en met welke magt hij u heeft ingenomen."

In de bergstreken van het eiland houden zich evenmin als in midden-Borneo krokodillen in den stroom op; men kan daarom zonder eenigen schroom in alle wateren baden. Terwijl zich de vrouwen verfrischten, vermoedden zij echter geenszins, dat nog andere personen in de nabijheid verwijlden, die zich bij hunne aankomst plat op den grond hadden uitgestrekt en nu van uit het kreupelhout, dat zich aan de beide oevers verhief, even als katten, langzaam vooruit kropen tot zij den oever zelven bereikt hadden, van waar zij, achter eenige hoogopgaande struiken verborgen, de vrouwen naauwlettend gade sloegen.

Het was eene bende van 7 à 8 wilde Dajakkers, die met gierige oogen den buit bespiedden, die hier te maken was. Zij hadden wel liever gewenscht dat zich eenige kinderen daarbij bevonden, doch dit was thans het geval niet, en al hunne opmerkzaamheid rigtte zich nu naar MANIS, die te naauwernood de kindsche jaren te boven was, terwijl de kostbare gouden armbanden en oorringen, welke zij droeg, hun niet minder bekoorden. Voor de moeder en de beide, ook reeds bedaagde dienstboden, hadden zij geene andere opmerkzaamheid, dan dat zij besloten het drietal om het leven te brengen, om des te ongestoorder hunne vlugt te kunnen

voortzetten; de zware gouden armbanden, alsmede de oorringen, welke de gemalin droeg, besloten zij echter op den koop ook mede te nemen. Deze lieden behoorden evenwel niet regtstreeks tot den stam der Wutts, doch waren uit een ver verwijderd oord herwaarts gekomen. Zij waren over het gansche ligchaam sierlijk getatouëerd, waardoor zij aldra als Manketta's waren te herkennen, een stam, wiens gebied zich op 60 à 70 mijlen van Tana-Mera bevindt. Zij hadden een strooptogt naar deze streken ondernomen, misschien geroofde kinderen herwaarts gevoerd en reeds hier of daar handel met dezelve gedreven. Toen zij aan Tana-Mera kwamen, beviel hun het nieuwe opgerigte dorp derwijze, dat zij besloten zich in eene hinderlaag te plaatsen en te beproeven een nieuwen buit te maken, om dien naar hunne woonplaats mede te voeren. Weldra bemerkten zij, dat de vrouwen dagelijks op zekere uren gingen baden, en wel op zulk eene plaats van den stroom, die op tamelijk verren afstand van het dorp gelegen was. Zij namen alzoo het besluit de bekoorlijke MANIS te ontvoeren.

De aanvoerder der bende was een reusachtige krijgsman, met slechts één oog; het andere had hij in den strijd met een luipaard verloren, dien hij met eigene hand had verworgd; bovendien waren de sporen van dien bloedigen kamp nog aan eenige naden zigtbaar, die het voorhoofd en de geheele linkerzijde van zijn gelaat bedekten. De kop der huid van het roofdier was door den moedigen overwinnaar in eene soort van krijgshelm veranderd, die hem als hoofddeksel diende. Een nog kostbaarder sieraad prijkte echter aan dien helm, namelijk een negental zwart en wit geteekende vederen. Elke veder was eene soort van orde en beduidde een verslagen vijand. Aan de greep van het zwaard, dat met een gordel van vlechtwerk om zijne heupen was bevestigd, prijkten lange bossen vijandelijke haren; zijn groot houten en met kleuren bedekt schild was eveneens met lange haren digt bezet, waardoor dit middel van verdediging, geheel het aanzien had van met eene langharige dierenhuid overtrokken te zijn; nevens het schild rustte op den grond een 6—7 voet lang blaasroer, met eene daaraan bevestigde ijzeren spies; de koker met kleine vergiftigde pijlen was aan den gordel van zijn zwaard vastgemaakt. Deze wapenrusting was fraai, maar zij was de

gewone uitrusting van een hoofd der eigenerfde Dajakkers, en door dezen waarschijnlijk aan den reus duur verkocht. Hij bezat buitendien nog een ander, merkwaardig wapen, hetwelk den wilden man duidelijk karakteriseerde, het eigenlijke volkswapen van zijn stam: namelijk eene knods, en wel eene ijzeren. Zijne makkers waren niet zoo goed gewapend; slechts twee of drie hunner hadden zwaarden en schilden, de overigen alleen blaasroeren. Allen waren echter met knodsen uit bijzonder zware houtsoorten voorzien, die zij bezigden zoowel om te werpen als om te slaan, al naar gelang zulks door de omstandigheid werd gevorderd. De kracht van den reus moest buitengewoon groot zijn, want geen zijner gezellen zou het gewaagd hebben den zwaren ijzeren knods te regeren, nog minder denzelven op zulke uitgestrekte togten mede te voeren. Zijne kracht was dan ook werkelijk buitengemeen groot en had hem een naam verworven, die heinde en ver bekend was, namelijk die van „den ijzeren arm," en er was geen krijger onder al de wilde stammen, die dezen naam niet met eene zekere siddering uitsprak.

Niet minder gevreesd was hij bij de eigenerfde Dajakkers, aan de grenzen van zijn gebied; doch het Manketta-opperhoofd was ook listig en sluw, en had tot nu toe met gene halfbeschaafde stammen tamelijk in vrede geleefd; hij wilde liever voordeelige handelszaken met hen drijven, dan met deze goed gewapende en moedige lieden in voortdurende veeten te leven.

Terwijl de gierige oogen der roovers den bijna 20 voet hoogen, steilen en rotsachtigen oever opnamen, om eene plek op te sporen, waar zij zonder gevaar naar beneden konden springen, stak welligt een hunner een weinig onvoorzigtig het hoofd vooruit. De gillende kreet van een der dienstboden, die, harer gebiedster het gevaar mededeelende, dadelijk de vlugt nam, gaf hun te kennen, dat zij ontdekt waren. De andere vrouwen waren intusschen naar de overzijde gesneld, waar de oever bijna niet steil was en het scheen alsof den roovers ditmaal de buit zou ontgaan. Een oogenblik stonden zij besluiteloos wat te doen: de oever was te hoog en te steil, om naar beneden te springen; verder op was hij vlakker, maar er was geen tijd om dien omweg te maken, ofschoon enkelen der bende zulks hadden beproefd.

In dit beslissend oogenblik sprong het Manketta-hoofd in de takken van een jongen boom, die midden in den stroom omhoog rees, en waarvan de bovenste takken wel iets hooger reikten dan de oever, maar 3 à 4 schreden daarvan verwijderd waren. Met de behendigheid en zekerheid van een aap volbragt hij den sprong; de boom boog onder dien zwaren last naar het water, maar even schielijk liet ook de wilde de takken los, waaraan hij zich had vastgeklemd, en gleed in den stroom. Weinige sekonden later greep hij MANIS in de losgestrengelde haren, die, verstijfd van schrik, niet in staat was eenig geluid te geven. Er was echter geen tijd te verliezen; men kon met zekerheid aannemen, dat op het geschrei der vlugtende vrouwen, de met de bewaking van het dorp belaste mannen, schielijk herwaarts zouden snellen. Elk oogenblik konden zij, met geweren gewapend, aankomen en den roover zijn buit weder ontnemen. „De ijzeren arm" was echter geen man om zijn buit zoo spoedig in den steek te laten, en daarbij zonder eenig mededoogen voor het schoone geslacht. Een twintigtal schreden sleepte hij de schoone MANIS, bij de haren door het kreupelhout; daar dit hem echter niet spoedig genoeg ging, nam hij een kort besluit, en wierp haar, even als eene jagtprooi, over den schouder, met sprongen gelijk een panter, naar het digst van het woud snellende, terwijl hij zijne makkers te gelijker tijd toeriep, hem de wapens te brengen, die hij had achter gelaten, daar hij alleen zijne knods had in de hand gehouden. Weldra was er geen spoor meer van de wilden te vinden; zij waren in het digtbegroeide bosch verdwenen, en wie zou hen daar vervolgen?

Wel snelden spoedig eenige, met geweren gewapende mannen naar de aangewezen plaats en poogden het spoor der roovers te ontdekken, drongen zelfs het woud in, waar zij verscheidene uren ronddoolden, maar zij keerden onverrigter zake terug; de bodem was te hard en de oogen der Maleijers niet scherp en geoefend genoeg, om de zachte voetstappen der wilden, die bovendien listig als zij waren, verschillende rigtingen hadden ingeslagen, op het mos te ontdekken. Het was een vreeselijk, verpletterend tooneel, toen de pangerang des avonds in zijne woning terugkeerde, en zijne dochter ontvoerd zag; hij was ten eenenmale radeloos en wist niet wat te beginnen of welke pogingen in het werk te stellen. De

moeder van MANIS riep als eene wanhopige om KADEHR, deze moest de roovers vervolgen — doch ook hij keerde dien avond niet weder en zoo bleven allen in dezelfde opgewekte stemming, maar besluiteloos wat te doen, tot den volgenden dag.

Des anderen morgens zond de pangerang, reeds vroegtijdig boodschappen aan verscheidene hoofden der, in de nabijheid gevestigde Wutts en liet hun groote belooningen bieden, zoo zij in staat waren de geroofde weder terug te brengen. Dat de roovers intusschen geene Wutts, maar Manketta's geweest waren, had men aan hunne getatouëerde huid bemerkt, en inderdaad, niemand was geschikter hun spoor te vervolgen, dan de Wutts. Zij alleen waren voor die taak berekend, maar te vergeefs bood de pangerang rijke belooningen, niemand wilde zich daartoe leenen; want toen hun de strijder werd beschreven, die MANIS had weggevoerd, riepen zij eenstemmig en schier met ontzetting: „de ijzeren arm! Wie zou het durven wagen, den ijzeren arm zijne prooi te betwisten?"

De enkele naam van dien gevreesden krijger was voldoende hen versaagd te maken. Welligt vreesden zij aan de eene zijde den strijd met hem, welligt meer nog eene latere wraakneming voor hunne stammen.

De smart van KADEHR was onbegrijpelijk groot, toen hij wederkeerde en het ongeluk vernam. Hij wilde onmiddelijk in de bosschen terug gaan en het spoor der roovers volgen, maar zag even spoedig in dat zulk eene onderneming niet tot het gewenschte gevolg zou leiden, indien hij niet eenige mannen der Wutts kon bewegen, hem te vergezellen. Zijne scherpzinnigheid vond echter weldra een middel hen daartoe over te halen. Hij stelde de hoofden voor, dat het niet zijn voornemen was, een krijgstogt tegen de Manketta's te ondernemen, maar dat hij veeleer met den ijzeren arm wilde onderhandelen en beproeven, of de gevangene tegen een hoog losgeld, niet weder zou kunnen worden vrij gekocht. Hiertegen hadden de hoofden geene bezwaren, en een vijf- of zestal jonge strijders bood zich als geleiders aan; drie der uitnemendste schutters sloten zich, uit de mannen van het dorp bij den togt aan, zoodat de expeditie uit tien koppen bestond. Het lag zeer zeker in het plan van KADEHR, de uitlevering van het meisje zoo mogelijk langs vreedzamen weg te verkrijgen, maar hij was even zoo besloten geweld te gebruiken,

indien langs minnelijken weg, zijne pogingen zonder goeden uitslag mogten blijven. De vrees der wilden voor de vuurwapenen was hem zeer goed bekend en hij hield zich stellig overtuigd dat een viertal goede schutters, gelijk hij en zijne gezellen, wel in staat zouden zijn, den ijzeren arm benevens een vierhonderd tal zijner krijgers, op de vlugt te jagen.

KADEHR gevoelde zich met drie zijner kameraden sterk genoeg, den ijzeren arm van het eene einde zijns gebieds tot het andere te verjagen, maar dit ook alleen dan als zijne wegwijzers hem getrouw bleven. Deze waren de onontbeerlijke speurhonden, zonder welke hij nimmer de legerplaats der wilden zou kunnen bereiken, die hij met een woedenden haat in het hart vervolgde. Hij was overigens geslepen genoeg van zijne krijgszuchtige denkbeelden en plannen van wraak, niets te laten merken, en hoopte het vertrouwen zijner medgezellen in zooverre te winnen, dat zij hem geenszins zouden verlaten, al moest het ook tot een bloedigen strijd komen.

Zoo trok dan de kleine schaar langs de oevers van den Banjar stroomopwaarts, om de tamelijk hooge waterstuwing over te komen, die de bronnen van den Banjar van het Kapua-gebergte scheidt, om alsdan langs den oever van dien stroom het gebied der Manketta's te bereiken.

Hemelsbreed was deze streek tusschen de 50 en 60 mijlen lang, maar wegens de bogten van den stroom, langs welken hun weg heenleidde, bedroeg dit veelligt honderd en meer mijlen. De streek, welke zij moesten doortrekken, was alleen door wilde nomadenhorden bewoond en geen spoor van een voetpad aanwezig. In de eerste plaats waren al hunne pogingen echter daarheen gerigt, het spoor der voortvlugtige Manketta's te ontdekken, daar deze slechts een drietal dagreizen vooruit waren; er bleef hun evenwel weinig hoop over, dat het hun gelukken zoude, de roovers in te halen, want men kon niet met zekerheid zeggen, welken weg zij waren ingeslagen. Terwijl KADEHR en zijne medgezellen hunne moeijelijke en gevaarvolle onderneming ten uitvoer brengen, willen wij ons naar eene andere streek van het eiland wenden, en wel naar Srawe, een dorp der vrije Dajakkers in het landschap Melawie, niet verre van de grenzen van het Manketta-gebergte.

DE SLAVENHANDELAAR.

Drie weken waren sedert het ongelukkige voorval in Tana-Mera verloopen, toen er te Srawe eene groote opschudding heerschte. Men vierde een doodenfeest en geenszins een gewoon. Het aanzienlijkste hoofd van den stam, een bereids zeer bedaagd man, had den tol der natuur betaald en het was geen kleinigheid te noemen, zoo men den doode al die eere moest bewijzen, welke hem als opperhoofd toekwam. Een menschelijk offer moest er ontegenzeggelijk gebragt worden; voorts was het een dringend vereischte dat de jonge lieden van den stam, hoofdzakelijk de naaste bloedverwanten van den overledene, ten minste één vijand versloegen en zijn hoofd als zegepraal huiswaarts bragten. Bij een minder gewigtig sterfgeval zou één menschelijk offer voldoende zijn geweest; voor de eer van het opperhoofd moest er echter meer geschieden.

Men beraadslaagde alzoo in het hoofdgebouw van het dorp over de te nemen maatregelen, terwijl men te gelijk lustig op het welzijn van den afgestorvene de bekers ledigde. Gedurende dit min of meer druk en levendig tooneel werd de aandacht der aanwezigen plotseling naar een vreemden strijder van reusachtigen ligchaamsbouw heengewend, die zonder een enkelen groet en zonder ook maar de minste notitie van de vergaderde mannen te nemen, met trotsche, afgemeten schreden, de lange zaal tot midden in het gebouw binnentrad, en hier tegenover de bontbeschilderde tent van het hoofd of den patriarch des huizes, stilzwijgend aan het knappende kolenvuur plaats nam. Een bleek, afgetobd meisje van naauwelijks 14 jaren volgde hem en hurkte naast hem neder, met droevige, smartelijke blikken in het vuur starende. De reus had slechts één oog, waarmede hij beurtelings nu eens den blik naar den ingang van de tent des opperhoofds, dan weder op het bevende, bleeke meisje wierp.

Wij kennen reeds den naam van den eenoogigen reus, anders zouden wij, uit de op half luiden toon uitgesproken woorden van enkelen der aanwezigen kunnen vernemen, dat het beruchte Manketta-opperhoofd, de ijzeren arm, zich te Srawe bevindt. En wanneer wij het arme, afgetobde meisje aan zijne zijde beschouwen, dan herkennen wij, ofschoon niet zonder

moeite, de fijne trekken der vroeger zoo schoone MANIS. Smart en kommer en de ligchamelijke inspanningen, welke zij gedurende den verren moeitevollen togt door de wildernis moest doorstaan, hadden dit voor nog weinig weken zoo bloeijende en bekoorlijke kind vreeselijk veranderd. De reus had hare prachtige, lange haren tot op de helft afgesneden, en daarmede zijn houten schild versierd; de nu nog slechts tot op de schouders reikende haarlokken hingen, alzoo los langs hoofd en hals en bedekten gedeeltelijk de groote donkere oogen en de enkele tranen, die de aanblik dezer talrijke vergadering haar onwillekeurig afperste. Hare kleeding bestond enkel nog uit een lang stuk zachte boomschors, hetwelk zij om haar ligchaam had gewikkeld.

Zij behoefde geen twijfel te voeden omtrent het lot, dat haar te wachten stond, daar de zeden des lands haar maar al te goed bekend waren. Zij wist, dat men haar herwaarts had gevoerd om verkocht te worden, en dat zij naar alle waarschijnlijkheid als djaum (offer) zou moeten dienen. Dit denkbeeld verschafte haar evenwel niet het minste smartgevoel, zij haakte zelfs naar verlossing uit de hand van haren pijniger en het was haar bekend, dat de offerdood snel en min kwellend was.

Het meisje was niettemin niet de eenige koopwaar, die de wilde hier ter markt bragt; het scheen alsof hij heden geheel bijzondere zaken wilde doen. Een met stofgoud gevulden lederen buidel van tamelijken omvang, benevens de gouden armbanden en oorhangers zijner gevangene lagen naast hem op de stroomat, en bekoorden de hebzuchtige oogen der dorpsbewoners verreweg meer, dan het treurende meisje, ofschoon hun in dit oogenblik het noodige offer ontbrak. Zij beschouwden alzoo MANIS als eene welkome uitredding in den nood, en deelden elkander hunne gedachten fluisterend mede, meenende, dat de ijzeren arm op sluwe wijze het gunstigste oogenblik had uitgekozen, om zijne waar tegen hoogen prijs te verkoopen. De pogingen der mannen van Srawe waren echter te vergeefs om met den wilde handel te verdrijven; te vergeefs bragten zij eenige ijzeren potten, eenige voortreffelijke zwaarden en lanspunten, een roodkleurig overkleed, en eindelijk tabak en een groot koperen bekken, allen voorwerpen, die anders met goud door deze zonen der

wildernis werden opgewogen. Het Manketta-hoofd wees ditmaal alles, tot groote verwondering en ergernis der bewoners stilzwijgend van de hand, terwijl hij herhaaldelijk zijn blik op den nabij gelegen ingang van de tent des opperhoofds rigtte, wiens bewoner nog niet was te voorschijn gekomen. Het was zigtbaar, en de wilde zeide het onverholen, dat hij alleen met het hoofd des huizes handel wilde drijven. Van dit oogenblik hield men met alle verdere aanbiedingen op en wachtte op de komst van den panter, welken eernaam het tweede hoofd van Srawe had. Naar alle waarschijnlijkheid zou hij de opvolger van het overleden stamhoofd worden, ten minste men vermoedde dat hij daartoe met algemeene stemmen zou, ja moest worden gekozen.

De stam der Manketta's stond met de bewoners van Srawe sedert eene reeks van jaren in handelsverkeer, en hun opperhoofd, de ijzeren arm, was een gast, die zich aldaar dikwerf liet zien. Doch hoe gevreesd ook de naam van dezen man was, de krijgers van Srawe zagen met eene zekere verachting op hem neder. De halfwilden verachten de wilden, ofschoon men wel zorg droeg dit niet duidelijk te laten merken, want niet zonder reden had men hem den naam van „den ijzeren arm" gegeven.

Er bestond buitendien nog eene andere reden, weshalve eenige der jonge lieden van het dorp den Manketta met heimelijken toorn beschouwden. De eenoogige reus had zich namelijk vermeten, het schoonste meisje van het dorp, de blanke MARSA liefdesvoorstellen te doen. De dochter des panters had deze voorstellen met spot afgewezen, en haar vader, het hoofd, dezelve onwillig verworpen; want in zijne oogen zou het eene mésalliance geweest zijn, welke zijne eer niet toeliet te bewilligen. Het hart van den reus, hoe ongevoelig en hardvochtig ook, scheen nogtans door MARSA's oogen ongeneeslijk gewond te zijn; hij gaf zijne voornemens geenszins op. Intusschen was er een geruime tijd verloopen, sedert hij zich het laatst te Srawe had laten zien, van daar dat zijn plotseling bezoek de jonge lieden van het dorp niet weinig verbaasde. Vooral een hunner zag den Manketta met grimmige, uitdagende blikken aan, zonder dat deze daarvan evenwel de minste notitie scheen te nemen.

JUGEI was een flinke knaap en gold voor den bekwaam-

sten boogschutter en besten hardlooper van het dorp. Sedert ettelijke weken met des hoofdmans dochter verloofd, was het niet te verwonderen, dat hij den ijzeren arm min of meer boosaardig aanzag, en het negental vederen op den helm van den Manketta droeg niet weinig bij, om den toorn en nijd van JUGEI te vermeerderen: want juist daarin was zijne lafhartigheid gelegen; hij had de dajakkersche riddersporen nog niet verdiend; hij had nog geen hoofd prijs gemaakt, en zonder die zegepraal kon er van eene echtverbindtenis met de dochter van het hoofd nog geene sprake zijn. Toen de panter eindelijk uit zijne tent kwam en naast den wilde plaats nam, om te vernemen welken prijs hij voor zijne koopwaren zou vorderen, luisterden allen met gespannen aandacht. Doch de ijzeren arm nam eerst bedachtzaam, eene hoeveelheid paarlen uit een voor den hoofdman staand kastje, schoof ze in den mond, ligtte vervolgens den zwaren buidel met stofgoud benevens de sieraden op en dezelve in de hand des panters leggende, riep hij: weeg! De hoofdman maakte eene beweging met de hand, terwijl hij die met het goud langzaam op- en nederhief. „Het is zeer zwaar, broeder!" sprak hij; „wat begeert gij daarvoor?" De wilde antwoordde niet; maar greep zijne gevangene bij de hand en vroeg andermaal: „Wat is deze waard? Gij hebt een offer noodig!" De panter zweeg eene geruime poos; eindelijk opende hij den mond en zeide: „zeg slechts, hoeveel centenaars tabak, hoeveel zwaarden en ijzeren potten gij verlangt? of wilt gij liever koperen bekkens en snoeren koralen voor de vrouwen van uwen stam?"

„Hoor broeder!" riep thans de Manketta, terwijl hij zijne hand op de schouders van den panter legde: „Ik begeer niets van al hetgeen gij daar opnoemt. Maar weet, dat ik ter wille uwer dochter het woud wil verlaten en in uw midden wonen; ik wil mijn stam met den uwen vereenigen, ik wil rijst planten gelijk gij, geef mij haar tot vrouw, en alles is het uwe, het goud en de slavin; de ijzeren arm zal daarvoor zorg dragen, dat gij nog meer goud en slaven verkrijgt."

Na het uitspreken van dezen eisch des wilden, deed zich een gefluister van verzet en onwilligheid onder de aanwezigen hooren, terwijl de panter op woorden peinsde, om hem

te kunnen afwijzen, zonder hem regtstreeks te beleedigen. Eindelijk, na eene wijle gezwegen te hebben, antwoordde hij op schijnbaar bedrukten toon: „Broeder! indien gij mij vroeger uwen wensch hadt te kennen gegeven, in ons midden te willen wonen en rijst met ons te willen planten, dan zou ik u niet hebben afgewezen. Thans is het daartoe te laat, mijne dochter is reeds aan dezen jeugdigen krijger verloofd." Te gelijk wees hij op den in de nabijheid staanden JUGEI. — „En huwen de meisjes van uwen stam ook mannen, wier zwaard nog nimmer uit de schede is geweest?" vroeg de Manketta toornig.

„Ik hoop dat de jongeling weldra dien eisch zal vervullen," antwoordde de panter eenigzins verlegen.

„En zal hij u ook een negental koppen brengen?" ging de Manketta, ongeduldig wordende, voort, terwijl hij zijne hand aan de plaats bragt, waar de negen vederen aan zijn helm bevestigd waren.

„Ik heb mijn woord gegeven en kan het niet breken, broeder!" hernam de panter.

„Ik zal negen koppen brengen en bovendien ook den uwen, gij grootspreker!" riep thans de bemoedigde JUGEI, terwijl hij voor den reus trad, die hem echter geen antwoord waardig keurde.

„En ik zal u toonen, dat ik des noodig uw eenig overgebleven oog ook nog kan uitschieten," riep andermaal de toornige jongeling, terwijl hij zijn blaasroer greep en op een wel 30—40 schreden verwijderden, aan een dwarsbalk hangenden schedel mikte. In het volgende oogenblik snorde de pijl door de lucht en drong in de regteroogholte van den schedel. Een gemompel van algemeenen bijval verhief zich onder de aanwezigen, waarbij eenige spotredenen over het ééne oog van den reus, op halfluiden toon uitgesproken, niet ontbraken. Te vergeefs maande de panter tot stilte aan, de opschudding was te groot, de haat tegen den wilde blonk overal duidelijk door.

De Manketta sprak geen enkel woord, maar stond van zijne plaats op, greep de nevens hem staande ijzeren knods en wees met de hand naar den schedel. Daarna zwaaide hij het wapen eenige malen in een kring rond en toen het eindelijk suizend door de lucht vloog, kwam het met zulk

een geweld op den schedel neder, dat deze in verscheidene stukken ter aarde viel. Hierop borg de reus het nog op de mat liggende goud in een zak van fijn elastiek vlechtwerk, greep zijne gevangene bij de hand en begaf zich naar den uitgang van het gebouw, terwijl de trotsche uitdrukking van zijn gelaat den mannen van Srawe duidelijk genoeg te kennen gaf: voortaan ben ik uw onverzoenlijke vijand. Er bevond zich niemand onder de aanwezigen, die den indruk daarvan niet gevoelde en het viel niet te ontkennen, dat zich onwillekeurig eene zekere ontsteltenis van de gemoederen had meester gemaakt.

De ijzeren arm had de woning verlaten en rigtte zijne schreden naar den niet verre van het dorp vlietenden stroom. Aldaar gekomen, ging hij in eene kleine praauw, welke hij hier had achtergelaten en waarin zich eenige zijner gezellen bevonden, die hem wachtten. Pijlsnel vloog het vaartuig, door de gelijkmatige roeislagen van een zestal Manketta's voort. Hij zelf, de zoo gevreesde man had op den voorsteven plaats genomen en wierp den mannen van Srawe gramstorige en honende blikken toe, terwijl zij zijn vertrek uit de lange, smalle vensteropeningen van het huis gadesloegen. De ongelukkige MANIS zat in eene neergehurkte houding aan zijne voeten, in stomme smart verzonken dat zij andermaal naar de wildernis werd heengevoerd; dat zij in hare hoop, van de gewelddadigheden des pijnigers verlost te zullen worden, zoo bitter was te leur gesteld. Een oogenblik was de grimmigheid van den reus zelfs zoo groot, dat het scheen als zou de ongelukkige weldra van haar lijden verlost worden, want hij zwaaide zijne knods omhoog en liet haar een oogenblik boven haar hoofd zweven. MANIS had die beweging opgemerkt, zij zag het doodelijke wapen, hetwelk haar het hoofd moest verpletteren, maar zij bleef kalm en deinsde niet terug, zij maakte geene de minste beweging om den slag te ontwijken. „Sla toe!" riep zij tot den roover; „opdat ik van mijne smart verlost worde!" terwijl zij te gelijk de oogen sloot. Deze met beradenheid uitgesproken woorden bewerkten echter het tegendeel; de wilde was niet voornemens haar te verlossen; het lag niet in zijn plan haar eene liefdedienst te bewijzen, door aan haar lijden een einde te maken, maar hij zocht een voorwerp,

waaraan hij zijne drift kon koelen. De hoofdoorzaak echter, welke hem het eigenaardige denkbeeld deed opvatten, om zijne gevangene in het gezigt der hem van uit het huis gadeslaande krijgers van Srawe te verslaan, was alleen om daardoor die mannen eenigermate te bespotten; hij wilde er mede te kennen geven: ziet hier het offer, hetwelk gij voor uwen doode zoo hoog noodig hebt, — uit tijdverdrijf en wraaklust versla ik het voor uwe oogen, liever dan het u te geven.

De uitdagende woorden van het meisje hadden echter den doodelijken slag afgewend. De reus zwaaide plotseling, in plaats van het meisje, te treffen, met opgeheven arm de knods door de lucht, terwijl hij daarbij het krijgsgehuil van zijn stam deed hooren, als het afscheid, dat hij den mannen van Srawe toeriep. Het volgende oogenblik kwamen zij aan eene scherpe kromming van den stroom, en de praauw verdween voor de blikken der dorpsbewoners.

Het krijgsgehuil van het Manketta-hoofd en zijne uitdagende beweging hadden het doel bereikt; tien tot twaalf der dorpsbewoners grepen hunne wapens en wilden naar den stroom snellen om den ijzeren arm te vervolgen, want zij konden er niet meer aan twijfelen: van heden af was hij hun doodsvijand, en er zou zich welligt nimmer weder eene zoo schoone gelegenheid voordoen, dien vijand te vernietigen, als thans, alvorens hij zijn stam zou bereikt hebben. De stem des panters gebood echter stilte.

„Meent gij," riep hij, „dat de ijzeren arm zonder geleide zou zijn? Ik zou mij zeer moeten bedriegen, zoo niet de gansche stam in de nabijheid in hinderlaag lag; alvorens gij 2000 schreden ver stroomopwaarts geroeid zijt, zullen hunne werpknodsen u den kop verbrijzelen en een hagel van pijlen u uit het woud begroeten. Zijt gij nog zoo onbekend en onervaren met de gewoonten en listen dezer wilden?"

Deze toespraak mistte hare uitwerking niet; de vervolging werd opgegeven. Te gelijk echter haastte men zich al die maatregelen van voorzigtigheid te nemen, welke dringend noodig schenen; men beplantte namelijk den geheelen omtrek van het dorp met duizenden van scherpe ranju's, op dezelfde wijze als wij bereids vroeger in Tana-Mera hebben leeren kennen.

DE KOPROOVERS.

Wel bedaarden de gemoederen der dorpsbewoners eenigzins na dit onrustwekkend voorval, maar velen hunner berispten het onvoorzigtige gedrag der jonge mannen. Niet slechts dat men van nu aan bestendige vrees voor de wraak der wilden moest koesteren, men dacht ook met leedwezen aan den zoo voordeeligen handel, welken men steeds met hen gedreven had. Eenige meer bejaarde mannen waren dies zeer kwalijk gemutst en meenden zelfs, dat het opperhoofd niet goed had gehandeld den Manketta, als schoonzoon te verwerpen, en MARSA was een dom, eigenzinnig en ijdel meisje, anders zou zij het negental vederen op den krijgshelm des wilden hooger geschat hebben. Zij eischten JUGEI alzoo spottend op, om toch de negen koppen te brengen, waaromtrent hij tegen den reus zoo gesnoefd had, dewijl het buitendien thans voor de plegtigheid, welke aanstaande was, pligt en roeping werd een kop te verschaffen.

Eensdeels uit vrije beweging, anderdeels als het gevolg dezer honende vorderingen, rustten zich nu eenige jonge lieden, die aan den afgestorvenen naauw verwant waren, tot een rooftogt uit, — men zou kunnen zeggen: krijgstogt, doch dat woord is te edel voor de wijze, waarop zich de Dajakkers hoofden weten te verschaffen. Huns inziens is het om het even, hoedanig zij ze in hunne magt krijgen, hetzij dan van vrouwen, kinderen of mannen. In vele streken wordt integendeel het hoofd eener vrouw op hoogen prijs gesteld, daar men oordeelt, dat eene dienares den gestorvenen aangenamer is dan een dienaar.

Laat ons nu zien op welke wijze de Dajakkersche helden zich voor den togt bereidden en hunne onderneming ten uitvoer bragten. Het waren slechts een drietal jonge lieden, die tot dien zeer zeker gevaarlijken roof besloten; JUGEI was als hun aanvoerder gekozen. Sedert hun plan van algemeene bekendheid was geworden, staken zij de borst niet weinig vooruit; geene bespotting was nu meer hun deel, maar woorden van loftuiting en dankerkentenis vloeiden hun tegen, terwijl de oogen van al de schoonen uit het dorp met bewondering en welgevallen op hen rustten.

De voorbereidselen waren intusschen niet weinige, die daartoe moesten genomen worden. Allereerst stelde men

aan eenige plaatsen van den oever spijs-offers voor de geesten der wildernis op, ten einde hen gunstig voor de onderneming te stemmen. Met zekere ceremoniën slagtten nu de toovenaars eenige zwijnen en poogden uit de ingewanden dezer dieren den gelukkigen uitslag van den togt te raden. Eindelijk werd ook het vliegen en gekrijsch van zekere vogels naauwkeurig gade geslagen. De uitspraak der toovenaars, was echter even als de orakelen van den ouden tijd, zeer dubbelzinnig. Aan de eene zijde verkondigden zij groot geluk, aan de andere zijde weder ongeluk; de eerste uitspraak werd niettemin voor geldig gehouden en met algemeene stemmen tot den togt besloten. Wij kennen bereids de uit zwaard, schild en blaasroer bestaande wapenrusting van een Dajakschen strijder, wij hebben daarbij echter nog eenige zaken te vermelden, welke voor de, op avontuur uitgaande koproovers ten eenemale onontbeerlijk zijn. Bovenal heeft hij een goeden talisman noodig, die aan de greep van het zwaard bevestigd is, of door middel van een gordel om het ligchaam wordt gedragen, en uit verscheidene kleine steentjes, wortelen, kruiden, stukjes hout enz. bestaat. Dit zijn voorwerpen, welke de toovenaars naar hun zeggen, van de geesten ontvangen hebben, of ook zaken, aan welke men in het algemeen wonderbare kracht toeschrijft. Zulk een talisman is gewoonlijk zeer oud, van geslacht op geslacht overgegaan en de nieuwe bezitter voegt er, in den regel, telkens nieuwe stukken bij. De Dajakker gelooft niet alleen dat hij door deze toovermiddelen voor verwondingen gevrijwaard is, maar tevens dat hij zich daardoor in eene menigte gewigtige gevallen onzigtbaar kan maken.

Voorts draagt de koproover een omstreeks 1½ voet langen ijzeren haak (taut) bij zich, welke aan de binnenzijde van het schild is bevestigd en dien hij bezigt om het hoofd van den verslagen vijand, onder de kinnebakken aan te haken, ten einde het des te gemakkelijker van den romp te kunnen scheiden. De reden, waarom dit zonderlinge werktuig zoo algemeen in gebruik is, zal wel deze zijn, dat de verslagen vijand, bij wien nog niet altijd de levensvonken geheel zijn uitgebluscht, daardoor ten eenenmale buiten staat wordt gesteld zich nog verder te verdedigen, dewijl hij niet zelden beproeft zijn overwinnaar nog een houw of steek

toe te brengen. Behalve de bovengenoemde noodwendige verdedigingsmiddelen, voerden de helden van Srawe nog levensmiddelen voor 8 à 14 dagen met zich. Zoo was dan eindelijk alles gereed en toen de zon de toppen der boomen met hare laatste stralen had beschenen, begaven zij zich met alle behoedzaamheid naar het bosch, trokken de kleine praauw, die zorgvuldig in het kreupelhout was verborgen, naar den stroom en namen onmiddelijk de reis stroomopwaarts aan. Hun doel was, zoo ongemerkt mogelijk, een 20—25 mijlen verder gelegen landschap aan de Boven-Melawie te bereiken, daar ter plaatse eenig op het veld of in het bosch arbeidend persoon te overvallen en met diens hoofd, zoo spoedig mogelijk, naar de plaats hunner inwoning terug te snellen. De gelukkige uitslag hunner onderneming hing grootendeels daarvan af, dat zij op hunne reis onbemerkt bleven; want wee hunner! zoo men hen in een der dorpen, die zij voorbij gingen, gewaar werd. Daarom ondernamen zij dan ook hun togt heimelijk, en reisden alleen gedurende den nacht; zoodra de morgen graauwde, trokken zij hunne praauw aan land en verborgen dezelve in het digte kreupelhout, terwijl zij weder opbraken, als de nacht daar was.

Zonder avonturen bragten zij echter deze nachtelijke togten niet ten uitvoer; want ofschoon zij al zoo gelukkig waren niet door anderen opgemerkt te worden, was toch het bosch, voor hunne bijgeloovige verbeeldingskracht, vol geesten en spoken, die hen niet weinig beangstigden en waardoor dikwerf hun moed menige harde proef had te doorstaan.

Drie dagen later hadden onze helden het doel der reize bereikt, en bevonden zij zich in de nabijheid van een tamelijk groot dorp der Dajakkers. Zij verborgen zich in het digte bosch, en wel op zulk eene plaats, waar zij een ruim gezigt hadden op de omliggende streek. Jueki was in een boom geklommen, en van dit standpunt zagen zijne oogen begeerig naar buit rond. Wee den afzonderlijk arbeidenden weerloozen man, dien zij thans op eenigen afstand van het dorp hadden bemerkt! Wee de vrouwen en kinderen, die in het woud vruchten of hout opgezameld hadden: zij zouden reddeloos verloren zijn geweest. Gelukkigerwijze was dit echter het geval niet, en weldra trof de roovers zelve geheel onverwacht de bitterste teleurstelling. Een aan-

tal mannen van het dorp keerden laat na den middag van de jagt terug, en kwamen toevallig digt aan de schuilplaats der moordenaars voorbij; eenige honden kregen daarvan de lucht en drongen blaffend het kreupelbosch in.

Tien minuten later was nog alleen de in de boomtakken verborgen JUGEI in het leven, men had hem niet bemerkt en van uit zijne verhevene schuilplaats zag hij, hoe de jagers met de hoofden zijner makkers naar het dorp terugkeerden. Hij klom ijlings naar omlaag en begaf zich op de vlugt, want het was waarschijnlijk, dat men zou terugkeeren en het bosch naauwkeuriger doorzoeken.

Terwijl JUGEI, bedrogen en teleurgesteld, moedeloos en nedergeslagen, weder den terugweg aannam, willen wij andere voorvallen schilderen, welke intusschen te Srawe plaats vonden.

DE WRAAK DER WILDEN.

Weinige dagen na het vertrek van JUGEI en zijne gezellen bevond zich de blanke MARSA met eenige andere vrouwen in eene hut, welke bij de rijstvelden was opgerigt, die omstreeks een vierde mijl van het dorp verwijderd, in eene streek lagen, waar de bodem bijzonder vruchtbaar was. Zoolang men met de wilden in goede verstandhouding had gestaan, was er ook geen gevaar te duchten geweest voor de in de velden zich met arbeid onledig houdende vrouwen. Bij de thans bestaande omstandigheden, zou het voorzigtige opperhoofd van Srawe de vrouwen echter, niet zonder toereikend geleide derwaarts hebben laten gaan, indien hij niet met eenige zekerheid had kennis gedragen, dat de ijzeren arm met zijn geheelen stam naar de gebergten van Kamintang was opgebroken. Dit berigt was gegrond, maar het was den panter niet bekend, dat de ijzeren arm, nadat hij zijn stam derwaarts had geleid, met eenigen zijner lieden was teruggekeerd, en nu gelijk eene kat in het digte kreupelhout op den loer lag, om de gunstigste gelegenheid tot eene daad van wraak te baat te nemen. Met innig genoegen en reeds inwendig jubelende, zag hij de vrouwen zonder toereikend geleide naar de velden gaan en van dit oogenblik af was zijn besluit genomen: hij wilde de dochter van het opperhoofd in zijne magt hebben en haar naar zijne bosschen voeren. Eene

schoonere wraak was voor hem wel niet denkbaar, terwijl daardoor tevens al de begeerten van zijn hart bevredigd werden.

Wel bevonden zich een vijf- of zestal gewapende mannen, ter bewaking der vrouwen in de velden, die wel in staat waren geweest, zich met een drievoudig getal wilden te meten en hen op de vlugt te slaan, doch het gelukte den Manketta hunne waakzaamheid door list op het dwaalspoor te leiden. Hij legde zich in hinderlaag op eene plek, welke de vrouwen moesten voorbijgaan, als zij naar het dorp terugkeerden. Toen zij tegen den avond zich gereed maakten huiswaarts te gaan, ondernamen een viertal gezellen van den ijzeren arm in schijn een aanval, en misleidden de mannen van Srawe, meest onervaren jonge lieden daardoor, dat zij hen een eind weegs vervolgden, terwijl de vrouwen in allerijl, de wilden ziende, vol vrees naar het dorp snelden. Maar hoe groot was hunne verbazing, toen de ijzeren arm onverhoeds uit zijn schuilhoek te voorschijn sprong en MARSA even gemakkelijk over zijne schouders wierp als vroeger met MANIS het geval was geweest. Toen de wachters van de vervolging der wilden terug keerden, was het andermaal te laat; reeds viel de nacht: wie vermogt de wilden in het duistere bosch te volgen; wie kon zeggen, hoe groot hun aantal was?

Drie dagen later bereikte de reus met zijne prooi het gebergte van Kamintang, waar ter plaatse zich dezelfde waterval bevond, welke de koproovers eenige dagen te voren waren voorbij getogen.

Laat ons hier een oogenblik stilhouden en de legerplaats der wilden, mitsgaders de beide ongelukkige meisjes: MANIS en MARSA gadeslaan. Weder is de nacht aangebroken; in eene tamelijk breede bergholte branden een honderdtal vuren, door welke eene kleine beek in de rigting van den Kamintang stroomt. Met eenig onderscheid zien wij hetzelfde tafereel, dat wij bereids in het bovenstaande bij den stam der Wutts hebben leeren kennen. Ginds, aan den ingang eener spelonk heeft de ijzeren arm plaats genomen, terwijl eenige andere hoofden van den stam aan zijne zijde zijn neêrgezeten. Het flikkerende vuur verlicht het van vreugde vonkelend gelaat van den reus; hij houdt zich onledig met een groot stuk eener geroosterde reuzenslang

te nuttigen, terwijl hij van tijd tot tijd den palmwijn toespreekt, die in bekers van bamboes rondgaat. Als de blijken zijner zegepraal, zitten de beide geroofde meisjes tegenover hem: MANIS met dat afgetobte gelaat, in stille treurigheid verzonken, en MARSA, wier smart nog nieuw is, in zigtbare vertwijfeling; om hen heen zitten in een halven kring een twaalftal vrouwen van den stam, die het aan geene spotredenen laten ontbreken, terwijl zij te gelijk met afgunstige oogen MARSA beschouwen, wie het geluk zou ten deel vallen de gemalin van den reus te worden. Het meisje is door de korte gevangenschap nog niet gebogen, want zij blikt den reus met trotsche oogen aan en beantwoordt toornig de smadende woorden der vrouwen, die zij met de wraak haars vaders dreigt. De palmwijn, waarmede men den zoo welgelukten roof viert, alsmede de helder schoone nacht, doen aan geen slaap denken, en toch is het bereids middernacht, een voor de wilden anders hoogst ongewone tijd van waken; ja, men verneemt zelfs hier en daar aan de vuren geïmproviseerde gezangen, waarin de daden van den reus worden bezongen, de ijzeren arm hoog geprezen en de dorpsbewoners van Srawe bespot.

Terwijl MARSA met gramstorigheid deze gezangen aanhoort, vermoedt zij geenzins dat JUGEI in zijne kleine praauw de Kamintang afwaarts vaart, en nog slechts weinige honderd schreden van de legerplaats is verwijderd.

Hoewel het hem hoogst moeijelijk viel, was JUGEI gevlugt en het mogt hem gelukken de plaats in het bosch te bereiken, waar de praauw vroeger zorgvuldig verscholen werd. Daar waren ook nog eenige levensmiddelen aanwezig. Op dezelfde voorzigtige en heimelijke wijze, als hij vroeger herwaarts was gekomen, nam hij weder de terugreis aan. Toen hij de Kamintang af voer en nog slechts eene mijl verwijderd was van de plek, waar de woudgeest zoo dreigend verschenen was, werd het hem bang te moede, niet zoo zeer uit vrees voor dit spook, als wel omdat de praauw wegens den waterval een eind weegs over het land moest getrokken worden, waartoe de kracht van één mensch echter niet voldoende was. Hij zon te vergeefs op middelen ter uitredding in dien nood en besloot eindelijk het vaartuig op goed geluk aan den waterval over te geven, terwijl hij zelf over

land wilde vooruitsnellen, om de praauw beneden aan den waterval weder magtig te worden, zoo zij ten minste niet door den stroom was verzwolgen.

In gepeins verzonken zat hij werkeloos aan den achtersteven der praauw, slechts somwijlen het roer bewegende, om het vaartuig in het midden van den stroom te houden. Met zekeren schroom dacht hij aan zijne terugkomst in de plaats zijner inwoning, waar hij als vlugteling en zonder de verwachte zegepraal moest wederkeeren, en zon te gelijk daarover na of hij het niet nog eens zou kunnen wagen, zich bij een ander dorp op den loer te leggen, alvorens naar Srawe terug te gaan. Toen hij eene kromming van den stroom bereikte, bemerkte hij eensklaps het schijnsel van legervuren in de verte. Behoedzaam en stil stuurde hij naar den oever, want hij begreep zeer goed, dat hij zich in de nabijheid van een wilden stam bevond; maar dat het zijn vijand was, de ijzeren arm, die hier een zegefeest vierde, dat zijne bruid als gevangene aan de voeten van den reus lag: zulks kon hij niet in het minst vermoeden. — Bij de geringe breedte van den stroom te dezer plaatse, was het evenwel niet raadzaam die legerplaats voorbij te varen; voorzigtig trok hij alzoo zijn vaartuig op het land, bragt het naar het digtst van het bosch en sloop, nu eens gelijk eene slang langs den grond kruipende, dan weder met zachte schreden door het woud gaande, naar de legerplaats om te ontdekken of hij hier met een bevrienden of vijandelijken stam had te doen.

De eene zijde der holte, die als legerplaats diende, was steil en hoog; aan dezen kant bevond zich ook de spelonk, voor den ingang waarvan de reus met de beide meisjes had plaats genomen. Toen JUGEI uit het meest digt begroeide gedeelte van het bosch trad, bevond hij zich op een kaal, slechts met eenig struikgewas begroeid terrein. Onder in het dal vernam hij gejoel en gezang, doch de vuren waren door den hoogen rotswand niet zigtbaar.

Hij vorschte eerst of zich geene wacht op dit punt bevond, en toen hij niets bemerkte, kroop hij stil naar den rand der holte vooruit.

Het zou te vergeefs zijn, de verbazing, woede en ontsteltenis te schetsen van onzen gelukzoeker, toen hij, het hoofd

behoedzaam over den rotswand buigende, 30 voet beneden zich den ijzeren arm en voor hem de gevangene MARSA zag. In de eerste opwelling had hij haar bijna bij den naam geroepen en het kostte hem niet weinig moeite zich stil en voorzigtig te houden, om zijn leven niet in de waagschaal te stellen; want elke poging tot ontvlugting zou vergeefs geweest zijn, indien de wilden ook maar door eenig geluid zijne tegenwoordigheid hadden bemerkt. Een oogenblik stond hij in twijfel, of zijne geliefde werkelijk door den reus was geroofd, dan of zij welligt door haar vader, uit diplomatieke opzigten, aan het Manketta-hoofd was overgegeven. Het onderhoud, dat daar beneden gevoerd werd, gaf hem aldra zekerheid hiervan.

Op lagchenden toon en de dorpbewoners niet minder bespottende, verhaalde de reus aan eenige zoo even gekomen mannen de list, welke hij had gebruikt en hoe zich het teedere kind had verzet en om hulp geroepen, toen hij haar op zijne schouders door het bosch droeg. Het ontbrak geenszins aan smaadwoorden over JUGEI en diens snoeverijen als bekwaam schutter. Met onbeschrijfelijke woede hoorde JUGEI dit gesprek aan; hij had het blaasroer in de hand en kwam in verzoeking zijne vroeger uitgesproken bedreiging te bevestigen en thans werkelijk den reus een pijl in het hem overgebleven oog te jagen, hetgeen hem op dien geringen afstand niet moeijelijk zou zijn gevallen. Bereids lag de kleine, ligte pijl, die daartoe dienen moest, in de opening van het roer, bereids had hij met een diepen ademtogt de lucht ingenomen, die hem noodig was ter bereiking zijner bestemming, bereids legde hij voorzigtig het voorste gedeelte deszelven op den rotswand en gaf het met zijn geoefend oog de rigting naar het gelaat van den reus, slechts op het gunstige oogenblik wachtende, dat het Manketta-hoofd zich meer naar hem toe zou wenden, om hem den pijl te doen geworden, maar juist riep in dit noodlottige oogenblik eene der in de nabijheid zittende afgunstige vrouwen, terwijl zij hare hand op MARSA's hoofd legde, den reus toe:

„Waarom snijdt gij deze haarlokken niet af, er is nog genoegzaam plaats daarvoor op uw schild aanwezig."

MARSA gaf haar een gevoeligen stoot, waardoor de

vrouw achteruit tuimelde, die nu, zich oprigtende, honend voortging:

„Nu, teeder popje! uwe haarlokken kunt gij behouden, morgen zullen wij u liever het geheele hoofd ontnemen, als gij nog langer zoo trotsch en spijtig blijft."

Deze woorden deden JUGEI besluiten zijn blaasroer terug te trekken. Hij begreep maar al te wel, dat, wanneer hij zich thans aan den reus zou willen wreken, niet alleen zijn leven in gevaar was, maar dat men ontegenzeggelijk weinige minuten later zijne geliefde eveneens het hoofd zou afslaan. De wraakzuchtige en afgunstige vrouwen hadden zeker geen oogenblik geaarzeld zulks te doen.

DE BEVRIJDING.

Onze gelukzoeker bevond zich intusschen in een schrikkelijken, angstvollen toestand, hij deelde de nabijheid zijner geliefde, zonder haar de geringste hulp te kunnen verleenen. Zelf was hij in gevaar elk oogenblik ontdekt te worden, want hoelang zou het hem gelukken, zich voor de zoo listige wilden te verschuilen? Weldra vernam hij echter uit het voortgezette gesprek, dat men zich den volgenden dag naar eene niet ver van daar gelegen streek op jagt zou begeven, terwijl een gedeelte der vrouwen en eenige oude mannen zouden achterblijven, om de gevangen meisjes te bewaken. JUGEI vatte hierdoor eenigen moed en koesterde hoop, dat de bevrijding zijner geliefde thans welligt mogelijk zou kunnen worden. Hij had hierop evenwel weinig hoop en betwijfelde of het hem wel zoo gemakkelijk zou vallen het meisje uit de handen der vrouwen te ontrukken en met haar 15 mijlen ver door onbekende streken naar Srawe te vlugten. Het was hoogst onwaarschijnlijk, dat hij alsdan de vervolging der wilden zou ontgaan. Wel lag er eenige mijlen verder een klein dorp der Dajakkers, en het was mogelijk dat hij aldaar, zoo het hem gelukken mogt hetzelve te bereiken, ondersteuning en hulp zou vinden, maar ook deze verwachting was gering, want de bewoners van dat dorp stonden eer in vijandelijke dan in vriendschappelijke betrekkingen tot die van Srawe. Allengskens zag hij de vuren uitdooven, het gezang hield op, en mannen, vrouwen en kinderen verdwenen in de kleine, uit boomen ver-

vaardigde hutten. De reus had de beide gevangen meisjes in de spelonk gebragt, en zich zelf aan den ingang daarvan een leger bereid.

Zachtkens sloop JUGEI naar het nabij gelegen woud terug en verschool zich in eene digte doornheg. In weerwil der vreeselijke spanning, waarin hij verkeerde, sliep hij in en ontwaakte eerst den volgenden morgen. Hij hoorde de Manketta's den stroom overtrekken; van uit zijn verheven standpunt zag hij door de takken der doornheg, hoe zij allengs in het woud verdwenen. Nog gedurende eenige uren bleef hij in zijn schuilhoek en sloop toen door het struikgewas tot aan eene plek, waar de rotswand minder steil en met lage struiken begroeid was. Hier klom hij behoedzaam omlaag en het gelukte hem onbemerkt den ingang der spelonk tot op een vijftigtal schreden te naderen. 10—12 vrouwen en eenige oude mannen bevonden zich voor dezelve, deels met koken, deels met anderen arbeid bezig zijnde.

Van een dajakkersch held is geene verschooning voor grijsaards en vrouwen te verwachten, vooral niet zoo het om de bevrijding van een geliefd meisje te doen is; ja, als tijd en omstandigheden zulks hadden veroorloofd, had hij veel liever de hoofden van al deze lieden met zich naar het dorp genomen.

Het was hem onmogelijk nog naderbij te sluipen, en JUGEI opende de vijandelijkheden, door een pijl op een der mannen af te schieten, schielijk door een tweeden en derden gevolgd. Alvorens de verschrikte lieden nog wisten, van waar die ongenoode gasten kwamen, wierp hij zich in hun midden en stak met de zich aan zijn blaasroer bevindende bajonet alles overhoop, wat maar onder zijn bereik kwam. Weinige seconden later was hij meester van het slagveld; 4—5 personen wentelden in hun bloed, de overigen hadden verschrikt de vlugt genomen. De niet weinig verbaasde en innig verheugde MARSA had haar gevangenverblijf verlaten; meenende dat JUGEI niet alleen was, sloeg zij hare blikken rond, doch er was geen tijd om de noodige ophelderingen te geven. JUGEI beduidde haar, in allerijl naar de plek aan den oever van den stroom te snellen, waar de praauw geborgen was, en MARSA was medelijdend genoeg, hare gevangen gezellin niet te vergeten; zij greep de sid-

derende MANIS bij de hand en het drietal vlugtte naar den stroom.

JUGHI had echter nog andere pligten te vervullen. Hij was uitgegaan op den roof van hoofden en zijne eer eischte, dat hij niet zonder dezelve wederkeerde. Terwijl zich de meisjes naar den stroom spoedden, sneed hij twee der verslagen Manketta's de hoofden af en volgde met dien buit ijlings zijne geliefde.

Doch hoeveel ook in zoo weinig minuten geschied was, wist JUGHI nogtans zeer wel dat het nog slechts weinig kon heeten, in vergelijking van hetgeen nog gedaan moest worden, zoo hij de wraak der wilden wilde ontgaan. Bereids klonk in krachtige, langgerekte toonen het alarm-signaal der Manketta's van de hoogste punten der omliggende bergen in het rond. De vrouwen, die aan de wraak van JUGHI waren ontkomen, deden gezamenlijk het alarmgeroep weerkaatsen. De echo van berg en bosch droeg de toonen ver rond en indien de jagers niet meer dan eene halve mijl verwijderd waren, moesten zij dezelve vernemen. Het was een oogenblik van vreeselijke spanning voor den fieren jongeling en hij luisterde met alle inspanning zijner gehoorzenuwen of zich ook eenig antwoord liet hooren, want dit had hem eene zekere boodschap des doods geweest.

Reeds had hij de praauw in den stroom getrokken; met krachtige riemslagen dreef hij het vaartuig snel stroomafwaarts. De hoop op het welgelukken zijner onderneming, dat zijne vervolgers hem niet meer zouden bereiken, keerde in zijn hart terug en zijn gelaat blonk van vreugde bij den blik op den dubbelen buit, dien hij terugvoerde, namelijk de in vrijheid gestelde geliefde en de hoofden zijner vijanden.

Nog had geen enkele toon van den tegenovergestelden oever verkondigd, dat de jagers het hulpgeschrei hadden vernomen, ja het scheen zelfs alsof ook de gevlugte Manketta-vrouwen de hoop opgegeven hadden gehoord te worden, want zij hadden het blazen gestaakt. Een tijdlang heerschte de doodelijkste stilte. Daar er veel aan gelegen was, den waterval, die nog op twee mijlen afstands lag, schielijk te bereiken en het vaartuig het korte eind weegs over land te trekken, alvorens de jagers nog van de bloedige overrompeling kennis droegen, had JUGHI de riemen zijner ver-

slagene medgezellen aan de beide meisjes in handen gegeven, die daarmede zeer wel wisten om te gaan. Het vaartuig vloog pijlsnel voort. Daar weerklonken plotseling op nieuw signalen; maar ditmaal van een berg, die hooger boven de anderen uitstak. De vrouwen hadden denzelven bestegen, opdat de toonen verder zouden kunnen gehoord worden. Tot ongeluk onzer vlugtelingen begon nu ook een klein windje op te steken, juist in de rigting van de streek, waar de jagt plaats vond. JUGEI en de beide meisjes luisterden angstig in de verte en verdubbelden de riemslagen; maar nog liet zich geen antwoord vernemen. De toonen klonken echter luider en scheller van de hooge bergtoppen naar omlaag; men kon duidelijk onderscheiden, dat een zes- of achttal horens te gelijk werden geblazen, en in der daad, de wind had ook eindelijk de boodschap aan de jagers overgebragt. Uit verste verte hoorde men enkele zachte toonen als antwoord, doch daar de wind tegen was, nog slechts afgebroken, ofschoon 30—40 mannen het hulpgeschrei hunner gezellen beantwoordden. Met ontzetting bemerkten de vlugtelingen, dat zij verraden waren. Nog bevonden zij zich op ten minste $1\frac{1}{2}$ mijl afstands van den waterval en men kon berekenen, dat binnen een half uur eene gansche bende gevleeschde duivels zich zou vereenigen om hen te verdelgen. Hoe meer men den waterval naderde, des te hooger en rotsachtiger werden de oevers van den stroom; JUGEI was besluiteloos wat te doen: de praauw verlaten en zich in het kreupelhout verbergen, ware nutteloos geweest; de wilden zouden hen zeer zeker spoedig ontdekt hebben en alsdan een gruwelijke, smartelijke dood hun lot geweest zijn. Welligt zouden zij de meisjes uit eigenbelang verschoonen, maar deze wilden liever sterven dan weder in de handen van den reus vallen. In de praauw blijvende, stond eveneens een gewisse dood te wachten, maar deze was minder smartelijk; ook kon JUGEI zich met zijne pijlen een tijdlang verdedigen en eenigen zijner vervolgers dooden. Er werd alzoo besloten te blijven.

Intusschen konden de vlugtelingen de nadering hunner vijanden bijna schrede voor schrede vernemen, want onafgebroken klonken de signalen aan beide zijden van den stroom. Al naderbij werden zij gehoord en het oogenblik was niet

meer verre af, dat hunne vervolgers eene hagelbui van pijlen en steenen van de hooge oevers op hen zouden afzenden.

Tegen de kleine, maar vergiftigde pijlen was JUGEI door eene soort van pantser uit de huid van een luipaard gevrijwaard, hetwelk hem borst en rug bedekte. Op het hoofd droeg hij een helm van vlechtwerk uit fijn spaansch riet. De meisjes waren daarentegen slechts met een dun bekleedsel van boomschors om de heupen gedekt, hun bovenligchaam was geheel bloot. Op raad van JUGEI strekten zij zich op den bodem van het vaartuig neder, en bedekte hij hen met eene schelpmat, die den koproovers op hunnen togt als tent had gediend; daarover heen legde hij zijn groot houten schild. Reeds in het volgend oogenblik vernamen zij het gehuil der wilden, die den linkeroever hadden bereikt en waarvan te gelijk eene afdeeling vooruit snelde en aan eene doorwaadbare plaats den stroom overtrok. De wilden vergezelden nu de vlugtelingen aan de beide zijden van den naauwelijks 50 schreden breeden stroom. Wij kennen bereids de bekwaamheid van JUGEI als pijlschutter. Terwijl de praauw, aan zich zelve overgelaten, naar beneden dreef, zond hij links en regts zijne schoten af, die zelden hun doel mistten. Desniettegenstaande vloog een regen van steenen op hen neder, waarvan eenigen groot genoeg waren hem te dooden, zoo ze getroffen hadden, of zijn hoofd niet door den helm van buigzaam vlechtwerk ware bedekt geweest. De pijlen waren minder gevaarlijk voor hem, daar zij magteloos op zijn pantser afstuitten.

Doch hoewel deze doodelijke schoten hem evenredig weinig schade toebragten, lag toch een open graf voor hem. Reeds vernam hij uit de verte het bruischen van den waterval en het spottend geroep der wilden zeide hem duidelijk, dat zij met woedende vreugde het oogenblik afwachtten, dat hij in den afgrond zou omkomen. De stroom werd thans breeder, zoodat de schoten der wilden hem niet meer bereikten; het scheen daarbij, alsof zij de vijandelijkheden gestaakt hadden en nog slechts het oogenblik te gemoet zagen, dat de praauw in de diepte zou verzwolgen worden.

De waterval lag op slechts weinige honderd schreden voor hem en de strooming nam allengs in hevigheid toe. Indien JUGEI met het mechanismus ware bekend geweest, dan had

hij den duur zijns levens nog op $1^1/_2$—2 minuten kunnen schatten, maar thans berekende hij het nog op 50—60 ademtogten, eene berekening, die in zijn toestand zeer misleidend was, want zijne borst klopte sneller dan gewoonlijk, het angstzweet parelde hem op het voorhoofd en al zijne zenuwen trilden door het voorgevoel van een nabij zijnden, wissen dood. Desniettemin had zich de vertwijfeling nog niet zoodanig van hem meester gemaakt, dat hij op de gedachte kwam naar den oever te wenden om zich op genade of ongenade aan zijne vijanden over te geven. Hij wist, dat van hen geene genade stond te wachten en alleen spot en een kwellende marteldood zijn lot zouden zijn.

Wat de meisjes aanging, die nog altijd zonder eenige beweging onder de mat lagen, troostte hem de gedachte dat MARSA met hem zou sterven; aan MANIS dacht hij intusschen volstrekt niet.

Wilde en halfwilde volkeren hebben zelden zooveel geestkracht noch persoonlijken moed, als beschaafde natiën bezitten; daarentegen is het eigenaardig dat zij, als zij den dood niet meer kunnen ontwijken, ook niet zoo ligt schroomvallig worden, maar zich aldra met stille onderwerping in hun lot schikken. Zoo was het ook met JUGEI gesteld, hoe nader hij het beslissende oogenblik voor oogen zag; hij zat nog altijd aan den achtersteven en wendde met eene ligte beweging van het roer het vaartuig heen en weder, om het midden in den stroom te houden, ofschoon dit de weg tot een zeker verderf was.

REDDING VAN DEN DOOD.

Met steeds sneller vaart schoot de praauw naar den afgrond; nog weinige seconden en men zou dien bereiken. De stroom was te dier plaatse, waar hij over scherphoekige rotsen naar omlaag stortte, door bijzonder hooge oevers omgeven en naauwelijks een dertigtal schreden breed. De wilden hadden zich op deze hooge punten verzameld, gereed om hunne vijanden met pijlen en steenen te ontvangen; zwijgend wachtten zij zijne komst af. Slechts hier en daar vloog een pijl of steen naar beneden, als het ware om den afstand en de draagwijdte der worpen te meten, want nog bevonden zich de vlugtelingen niet in de onmiddelijke

nabijheid van den waterval. Op de hoogste punt eener rots had de zoo gevreesde man, de ijzeren arm, met eenige andere hoofden, plaats genomen, den vlugtelingen honende gelukwenschen bij hunne aanstaande verloving in de armen des doods toeroepend.

De aanblik van dezen doodvijand bezielde onzen gelukzoeker met geestkracht en wraak; hij hief zich overeind, nam in elke hand een bloedend hoofd en een zegekreet uitende, hield hij de beide bewijzen zijner overwinning met uitgestrekte armen zijnen vijanden voor, hen tevens toeroepende dat de zielen dezer onthoofden voortaan zijne slaven waren. De houding van JUGEI aan den achtersteven der praauw, met de beide hoofden in de opgeheven armen, terwijl hij tevens met toenemende snelheid naar den afgrond voortging, was belangwekkend genoeg, en het woedend gehuil van de wilden en hunne honden, alsmede de steenen en schoten die hem te gemoet vlogen, gaven duidelijk genoeg te kennen hoe bitter de krenking was, die hij hen had toegevoegd.

Op die wijze den dood met de zoete troost van bevredigde wraak tegensnellende, bemerkte hij plotseling weinige schreden voor zich uit, een boven het water uitstekenden tak, wiens deinende beweging bewees dat hij op deze plaats vast zat. In elk geval was hij van een grooten boomstam afkomstig, die hier, welligt bij een lagen waterstand, in het slib was blijven vastzitten en waarvan de bovenste takken nu boven de oppervlakte des waters uitstaken. Zoo JUGEI zich aan dien tak vasthield, kon hij het vaartuig in zijne vaart stuiten en het zou wel wonder geweest zijn, als hij dit niet had gedaan, om het even, of hij den dood daardoor slechts voor oogenblikken, of voor uren en dagen ontweek. Instinktmatig greep hij alzoo naar den tak en eene halve minuut later was de praauw daaraan bevestigd en lag zonder beweging op den bijna spiegelgladden stroom.

Dit ziende, geraakten de in hunne verwachting zoo plotseling te leur gestelde wilden in onbeschrijfelijke woede. Nog konden hunne schoten de praauw niet bereiken; alleen de reus slingerde met vaste hand en vreesselijke kracht steenen van groote zwaarte naar de vlugtelingen omlaag, waarvan eenigen zwaar genoeg waren om het ligte en ranke vaartuig te verpletteren. JUGEI had niet weinig moeite om deze werp-

schoten te ontwijken, die als meteoorsteenen uit de hoogte nedervielen; een derzelve kwam op de mat onder welke de meisjes lagen, die daardoor met een luiden kreet van smart opsprongen. Het woedend gehuil der wilden verdubbelde, vooral der vrouwen, die de jagers in grooten getale op hun togt verzeld hadden, deels om sago, wortels en slakken op te zamelen, deels ook om op kleinere dieren jagt te maken en slangen en hagedissen te vangen, en nu aan de vervolging der wilden een werkdadig aandeel namen. Het stond te wachten, dat de worpen, die de arm van den reus met wonderbare kracht naar de praauw slingerde, aldra het vaartuig zouden verpletteren en de belegerden zelve dooden, en het ongeduld der wilden, dat bereids ten toppunt was gestegen, veranderde andermaal in duivelsche vreugde en bevrediging; elke steen, die naar de diepte heenvloog, werd met jubelkreeten verzeld. Terwijl zich de arme vlugtelingen in dezen benarden toestand bevinden, willen wij onze blikken een eindweegs verder, aan gene zijde van den waterval vestigen op een zestal kano's, die met dertig goed gewapende koppen bemand, den waterval naderen en niet verre meer van de ons bekende plek verwijderd zijn, waar de vaartuigen wegens den val een eind weegs over land moesten worden heengetrokken.

De opmerkzaamheid dezer mannen, die met uitzondering van vier, met geweren gewapende Maleijers, allen tot de Dajakkersche stammen behooren, rigt zich in dit oogenblik minder op den snellen voortgang hunner reis, dan wel op het geschrei dat hun in de ooren klinkt, en dat zich juist thans met vernieuwde woede en op geringen afstand laat hooren. De toonen van het horengeschal hadden zij reeds voor lang vernomen en in dezelve de stamsignalen der Manketta's herkend.

Met eenigen dergenen, die in deze geheel onbewoonde wildernis zijn doorgedrongen, hebben wij bereids kennis gemaakt. Het is KADEHR en zijne medgezellen, die, nadat zij zich te Srawe opgehouden en daar zekere berigten omtrent MANIS vernomen hadden, den weg naar de Kamintang-gebergten waren ingeslagen, om den ijzeren arm in zijn roofnest op te sporen. Vertrouwende op de met geweren gewapende Maleijers, hadden zich een twintigtal jonge mannen van Srawe aan den togt aangesloten, om zoo mogelijk ook MARSA uit de magt van den reus te bevrijden.

Uit de horensignalen had men verondersteld, dat zich de legerplaats der Manketta's in de nabijheid moest bevinden. Om de ligging der hoegrootheid der wilden, en vooral de oorzaak van dit ongewone gehuil te vernemen, besloot men echter niet tot in de onmiddelijke nabijheid van den waterval te roeijen, maar reeds vroeger de vaartuigen op het land te halen, in het digte kreupelbosch te verbergen en dan behoedzaam door het woud tot aan de legerplaats voort te sluipen. Het zestal Wutts, wier vertrouwen door de strijdmagt van Srawe meer bevestigd was, bewees voortreffelijke diensten, doordien zij, even als slangen langs den grond kruipende, eene plek bereikten, van waar zij, door het digte hout gedekt, het gansche tooneel der vervolging konden overzien. In weerwil harer zoo veranderde en vervallen gestalte, herkenden hunne valkenoogen weldra de arme MANIS, en zij haastten zich om KADEHR dadelijk het dringend gevaar te verkondigen, waarin zich het arme meisje bevond.

Om de opmerkzaamheid der wilden niet gaande te maken, was deze met de overige schaar een eind weegs achtergebleven. Toen hij vernam dat zijne geliefde zich in zijne nabijheid en in zulk een toestand bevond, ijlde hij met sprongen als die van een panter naar den naasten top van een lagen berg, welke de Wutts hem als de geschiktste plaats hadden aangewezen, om de Manketta's ongemerkt te overvallen. Dit was de rug van den berg, aan wiens voet de ijzeren arm op eene vooruitstekende rotspunt over den stroom had plaats genomen.

Toen KADEHR dit punt had bereikt en zeer omzigtig door de tusschenruimten van het kreupelbosch omlaag blikte, ontdekte hij op eenige honderd schreden afstands het Manketta-hoofd en diens volgelingen. En toen hij angstig zijne blikken dieper naar de bedding van den stroom wierp, om MANIS te zoeken, zag hij ook de praauw; maar JUGEI hield juist zijn groot houten schild ter beschutting tegen de werpschoten over zich zelven en de beide aan zijne voeten nedergehurkte meisjes heen. In het zelfde oogenblik kwam een zware steen met zulk een geweld op het schild neder, dat JUGEI tuimelde en de praauw op eene zoo gevaarlijke wijze kantelde, dat het einde van het drama scheen gekomen te zijn. Reeds het volgend oogenblik rigtte de gevallene zich

weder op en zwaaide met de afgeslagene hoofden, ten hoon zijner vervolgers, zegevierend door de lucht.

Thans kon KADEHR eerst de meisjes opnemen, doch hij was niet in staat, derzelver gelaatstrekken op zulk een afstand te onderscheiden, ofschoon de scherpziende oogen der Wutts de lieftallige, maar nu verbleekte MANIS zeer goed herkend hadden.

Indien de wilden niet zoo ijverig met de vervolging der vlugtelingen waren bezig geweest, hadden de dertig mannen moeijelijk zoo onbemerkt als thans tot in hunne nabijheid kunnen sluipen.

Andermaal verhief de reus zijn arm om een geweldig zwaren steen naar omlaag te slingeren, met alle zorg nam zijn oog de rigting op, die hij den worp geven wilde; drie à viermaal hief hij den arm op en liet dien weder dalen, om de kracht van den worp te verhoogen. Eene ademlooze stilte heerschte rondom, aller oogen waren gespannen op de praauw gerigt en zagen gretig de zoo lang gewachte nederlaag der vlugtelingen te gemoet.

Het schijnt bevreemdend, dat het Manketta-hoofd, wiens liefde tot de schoone MARSA zoo hevig was, haar nu zoo plotseling trachtte te vernietigen; maar haar trotsch en hare stuurschheid hadden haar zijn haat op den hals gehaald: door de vlugt met JUGEI was hij ten eenemale haar onverbiddelijke vijand geworden. Juist toen de reus de laatste poging deed, om den worp met buitengewone krachtsinspanning naar omlaag te slingeren, werd eensklaps een vuurstraal uit het kreupelbosch op den top van den berg zigtbaar; vier musketschoten drongen de wilden donderend in de ooren, de arm van den reus zonk magteloos neder en hij zelf viel voorover in den stroom; drie zijner gezellen, die nabij hem stonden, ondergingen hetzelfde lot.

Het zou te vergeefs zijn, de schrik en verwarring te schilderen bij deze zoo geheel onverwachtte katastrophe. Ofschoon allen van deze wapenen en hunne wonderbare uitwerking wel eens gehoord hadden, waren er nogtans weinigen onder hen, die ooit een geweerschot zoo nabij vernamen. Een oogenblik staarden zij als wezenloos naar den top van den berg, van waar de aldaar verborgen schaar thans naar beneden snelde. Zonder echter de geringste poging tot weerstand aan

te wenden, namen zij, dit ziende, in panischen schrik de vlugt, alleen nu en dan naar de zoo onverwacht verschenen vijanden omziende. De dood van den ijzeren arm had hen op eens al den moed benomen, en toen KADEHR en zijne gezellen hun nog een tweede salvo nazonden, werden zij zoo verschrikt, dat spoedig geen enkele Manketta, in den omtrek eener halve mijl, meer te vinden was.

Weldra zat de afgetobde, maar nog altijd even bekoorlijke MANIS naast KADEHR aan een flikkerend vuur. De omkeering in het lot van het arme meisje, van slavernij en dood tot vrijheid en geluk was zoo plotseling, dat zij zich in den beginne moeijelijk daarin kon schikken, tot dat een stroom van tranen haar hart verligtte en weder voor de indrukken van vreugde en geluk ontvankelijk maakte. De nabijheid van KADEHR droeg er niet weinig toe bij, hare zwaarmoedige stemming allengs te doen verdwijnen.

De jubelkreeten der mannen van Srawe over de bevrijding van MARSA waren niet weinige. Doch JUGEI was nog niet verschenen, hij had aan de algemeene vreugde nog geen deel genomen. Hij zocht in den stroom naar het ligchaam van den reus, en was bereids meer dan twintig maal in de diepte gedoken, zonder dat zijne moeite beloond werd; nadat hij zich eindelijk aan het gevaar had blootgesteld door den waterval verzwolgen te worden, gelukte het hem zijn doodvijand te vinden, wiens hoofd hij onmiddelijk als het teeken zijner zegepraal in beslag nam, om dit voor het nog niet voltrokken doodenfeest naar Srawe te brengen.

Eenige weken later had het huwelijk van JUGEI met de schoone MARSA plaats, en het feest dat bij deze gelegenheid werd gevierd, was zoo groot en prachtig, dat in de omliggende landschappen daarover algemeen en met veel ophef gesproken werd.

De intogt van KADEHR in Tana-Mera met de bevrijde MANIS geleek op een triomftogt. De bedroefde en gedemoedigde ouders weigerden niet langer de hand hunner dochter aan haren moedigen bevrijder, wiens volhardende en omzigtige vervolging der roovers het kind van een zekeren en smartelijken dood had gered.

STELLA.

Een Italiaansch verhaal.

I.

Sir JOHN HALIFAX, een Engelsch millionair, is een groot zonderling, maar ook iemand, die teergevoelig, beschroomd en buitengewoon edelmoedig is.

Op zekeren dag een bezoek afleggende in de werkplaats van MARIANI, de voornaamste schilder van Venetië, viel zijne aandacht op het portret van een Italiaansch meisje van uitnemende schoonheid.

„Is dit fantazie of naar een levend model genomen?" vroeg hij met belangstelling aan den kunstenaar.

„Naar het leven genomen," antwoordde deze; „het is de beeldtenis der jeugdige en bevallige STELLA, bij al de schilders in Rome bekend, voor wie zij tevens als model dient. Het is echter nog slechts eene vlugtige schets, welke ik tijdens mijn laatste verblijf aldaar gemaakt heb, maar die ik weldra hoop uit te werken."

„Nu!" hernam sir JOHN, „ik koop die schilderij van u, doch onder ééne voorwaarde, namelijk deze: dat gij dezelve dadelijk zult voltooijen en ik ze daarna uit Venetië naar Engeland mag medenemen."

„Ik heb u gezegd, sir JOHN, dat ik STELLA naar het leven wilde schilderen, en zij bevindt zich te Rome."

„Laat haar dan van Rome herwaarts komen; de kosten van de reis en uwe uitgaven aan haar neem ik voor mijne rekening."

„Niets gemakkelijker dan dat," zeide MARIANI. „STELLA heeft' te Venetië bloedverwanten, die zij gaarne zal willen wederzien. Maar wien zullen wij derwaarts zenden, om haar te ontbieden?"

„Mijn oude bediende; hij is iemand, die zich in alle opzigten weet te kwijten van eene hem opgedragen taak; zonder STELLA zal hij dus niet terug keeren."

En sir HALIFAX riep: „WILLIAM."

Even als een automaat door het drukken op eene geheime veer, verscheen ook WILLIAM. Zijn heer gaf hem een brief

van MARIANI en voegde er eene welvoorziene beurs en eene portefeuille met banknoten bij.

„Gij moet u oogenblikkelijk naar Rome begeven."

„*Yes*, sir!"

„Waar zich het jonge meisje bevindt, wier portret gij hier ziet en aan wie deze brief is gerigt."

„*Yes*, sir!"

„Gij zult haar herwaarts verzellen, maar in geen geval zonder haar terug keeren."

„*Yes*, sir!"

II.

Tien dagen later bevond STELLA zich in de werkplaats van MARIANI. En hoedanig had WILLIAM den hem opgedragen last volbragt? Daaromtrent liet hij zich niet uit en niemand heeft zulks ooit te weten kunnen komen, daar hij nooit anders sprak dan de twee woorden: „*Yes*, sir!" Dat hij zich echter van zijne taak goed had gekweten, bleek uit de tegenwoordigheid van het bekoorlijke meisje in des schilders werkplaats.

Toen sir HALIFAX haar in persoon zag, ging zijne bewondering in zinsverrukking over, en zoo lang STELLA zich bij MARIANI bevond, verliet hij diens woning niet.

Gedurende haar verblijf te Venetië had STELLA bij hare nicht TERESA, eene bloemenverkoopster, haar intrek genomen. Al de wandelaars te Venetië kenden de schoone TERESA; trouwens: hare nette taille, haar eenvoudig kleedje met volans, hare schoentjes met rosetten, haar fraaije halsketting en sierlijk bewerkte oorhangers, haar keurig hoedje, smaakvol met lint en kanten gegarneerd — dit alles was wel in staat de aandacht tot zich te trekken.

Sir JOHN liet door zijn getrouwen WILLIAM, elken morgen een fraaijen bloemruiker bij STELLA brengen, dien hij in persoon bij TERESA kocht, waarbij zij dikwerf een sterrebloempje voegde — het symbool harer nicht — dat zij dan met eigen hand, door het knoopsgat van den Engelschman stak.

Bovendien had sir JOHN met zijn bediende het volgende gesprek:

„Voortaan zult gij elken morgen bij TERESA een bloemruiker gaan koopen en dien met twintig francs betalen."

„ *Yes*, *sir*!"

„ Met dien ruiker begeeft gij u naar signor MARIANI."

„ *Yes*, sir!"

„En wacht aldaar, tot STELLA komt."

„ *Yes*, sir!"

„Waarna gij haar den ruiker uit mijnen naam aanbiedt."

„ *Yes*, sir!"

Daar STELLA ten minste eene maand lang voor den schilder moest zitten, kan men zich gereedelijk voorstellen, welk een aantal bouquetten — schier een geheelen bloemtuin — zij ontving; waarbij men zich kan verzekerd houden, dat de gesprekken van den Engelschman met STELLA en den schilder niet minder bloemrijk waren. Bovendien hadden zij het voordeel, zich in twee talen verstaanbaar jegens elkander te kunnen uitdrukken, namelijk in het Italiaansch, dat sir JOHN even vlug sprak als het Fransch, en het Fransch, dat STELLA en signor MARIANI even goed spraken als hunne moedertaal.

III.

Toen het portret gereed, en wij kunnen er bijvoegen: ook keurig bewerkt was, trad sir HALIFAX op zekeren morgen de werkplaats des schilders binnen en zeide op hoog ernstigen toon:

„Ik neem niet alleen het portret, signor! ik wil ook het oorspronkelijk model koopen."

„STELLA koopen!" riep MARIANI verwonderd; „maar wij zijn hier niet in Engeland noch in de Indiën, sir JOHN. De Italiaansche vrouwen zijn geene koopwaar, — en, tenzij gij weduwenaar zijt of vrijgezel....."

„O, o!" ik ben nog vrijgezel, en zou zonder STELLA niet meer kunnen leven. Zij bezit geene fortuin en voorziet in het noodige voor haar onderhoud, met uwe collega's als model te dienen; hoeveel denkt gij wel, dat ik haar zou moeten aanbieden om mij naar Londen te volgen? Zij zal er prachtig en geheel onafhankelijk kunnen leven; het eenige wat ik daarvoor van haar als vergoeding zal eischen, is dit: dat ik haar eenmaal daags mag zien, gelijk ik haar in uwe werkplaats zag."

„Dat is grootmoedig, dat is ridderlijk gesproken, op mijn

woord, sir JOHN; maar hier te lande niet gebruikelijk. Doch ik raad u, haar dien voorslag zelf te doen."

„Ik zal zien of ik daartoe den moed heb," zeide de Engelschman zuchtende; „indien zij echter weigert, zal ik voor hare beeldtenis een einde aan mijn leven maken."

IV.

Sir JOHN bragt twee volle dagen door, met over dit plan na te denken en een brief aan haar op te stellen.

Den derden dag riep hij zijn bediende en zeide:

„WILLIAM! luister eens."

„*Yes*, sir!"

„Gij moet bij TERESA een ruiker gaan koopen, die nog tienmaal fraaijer is dan al de overigen."

„*Yes*, sir!"

„Dien ruiker zult gij weder aan STELLA brengen, maar ditmaal in hare woning."

„*Yes*, sir!"

„Met die bouquet zult gij haar dezen brief en deze portefeuille ter hand stellen."

„*Yes*, sir!"

„En gij moogt niet wederkeeren, zonder mij een eigenhandig geschreven antwoord van haar terug te brengen."

„*Yes*, sir!"

V.

Een kwartier uur later bevond WILLIAM zich reeds bij STELLA. Zij was juist met hare nicht uitgegaan; gelijk een schildwacht wachtte hij dus tot des avonds voor de deur harer kamer.

Toen zij eindelijk, na daar zeven uren lang onbewegelijk te hebben vertoefd, terugkeerde, volgde hij haar onmiddelijk, bood haar den ruiker aan en overhandigde tevens den brief en de portefeuille.

De brief bevatte het voorstel zich te Londen te gaan vestigen, waar ook sir HALIFAX woonde, benevens de eed, na verloop van twee dagen een einde aan zijn leven te zullen maken, indien zij mogt weigeren. In de portefeuille bevond zich eene som van niet minder dan 8000 pond sterling (200,000 francs).

STELLA behield den ruiker en den brief, de portefeuille gaf zij echter aan WILLIAM terug.

„Ik verwacht uw eigenhandig geschreven antwoord," sprak de trouwe knecht zeer lakonisch, en ging dood bedaard op den trap zitten.

STELLA begaf zich naar hare kamer, daar zij meende dat hij wel zou vertrekken zonder het gevraagde.

Toen zij zich echter ter ruste wilde begeven, hoorde zij en hare bloedverwanten een groot geraas en verscheidene verwarde stemmen in de nabijheid harer kamerdeur, en nieuwsgierig om te weten wat er gaande was, gingen zij derwaarts.

Het waren de overige bewoners van het huis, die, een onbekenden Engelschman ziende, die op den trap had post gevat, hem goedschiks of met geweld poogden te verwijderen.

WILLIAM verdedigde zich echter met eene énergie en spierkracht, HERCULES waardig. Vier der aanvallers had hij reeds den trap afgeworpen en op al de verzoeken of bedreigingen, welke men hem deed, antwoordde hij op vasten en onverstoorbaren toon:

„*Yes*, sir! ik zal gaan, zoodra ik het geschreven antwoord heb."

STELLA dacht nog altijd dat hij zich wel zou verwijderen en liet WILLIAM, als overwinnaar over zijne vijanden, in zijn mantel gehuld en zonder zich verder om hem te bekommeren, op de eerste trede van den trap zitten. TERESA had echter medelijden met den man, die eene zoo vaste wilskracht toonde, en veronderstellende dat hij welligt nog niet gegeten had, vroeg zij hem of hij honger had.

„Oh, *yes*!" antwoordde WILLIAM droogjes.

Zij bragt hem daarna eene flesch wijn, een groot brood, een stuk schapenbout, ham, vruchten, kaas en een karafje met brandewijn.

„Oh, *yes*!" zeide hij om haar te bedanken.

Even als de voorwerpen bij een goochelaar, verdween een en ander in de hongerige maag van den athleet, die alleen de beenen en de ledige flesschen overliet. De milde geefster daarna met zijn gewoon: „oh, *yes*!" bedankende, wikkelde hij zich in zijn mantel, strekte zich op den grond uit, viel in een diepen slaap en snorkte weldra dat men hem door de geheele woning kon hooren.

Den volgenden morgen vond STELLA hem nog op dezelfde

plaats, haar de portefeuille aanbiedende en herhalende: „oh; *yes*, het geschreven antwoord."

Daar zij zich stellig had voorgenomen niet te antwoorden, dacht zij voor goed, aan deze nieuwe soort van belegering een einde te zullen maken, door zich met hare bloedverwanten naar de vroegmis te begeven. Toen zij van daar terugkwamen, was WILLIAM er nog, de eene hand uitstekende om te geven en de andere geopend om te ontvangen.

TERESA, die zich de honderd bouquetten en even zooveel louis herinnerde, verschafte den koenen belegeraar nogmaals eten en drinken, zoodat deze op nieuw zijne stelling innam en dus blijk gaf zijne blokkade tot het uiterste vol te houden.

VI.

Des anderen daags vroeg herinnerde STELLA zich met schrik, het naschrift van den brief van sir HALIFAX: „na verloop van twee dagen zal ik een einde aan mijn leven maken, zoo gij mijn aanbod weigert."

Zij begaf zich dus naar WILLIAM en vroeg hem met bevende stem:

„Is uw heer iemand, die in staat zou zijn zulk eene bedreiging ten uitvoer te brengen?"

„Oh, *yes*!" antwoordde hij, altijd de portefeuille en de hand uitstrekkende.

STELLA zag hoe laat het was en sidderde over haar gansche ligchaam. Na een hevigen, inwendigen strijd, die ook op haar schoon gelaat zigtbaar was, nam zij eene pen en schreef in der haast:

„Ik wacht u, sir JOHN! maak geen einde aan uw leven!"

Zij gaf WILLIAM dit briefje, nam de portefeuille en knielde voor een madonnabeeld, om haar kracht af te smeeken in deze moeijelijke omstandigheid.

Met zijn gewoon! „oh, *yes*!" was hij, na een stijven groet verdwenen en snelde, gelijk een pijl uit een boog, door Venetië.

Hij vond sir JOHN bezig met voor het portret van STELLA eene pistool te laden.

VII.

Verheugd als een kind, dat men een klein geschenk heeft

gegeven, trad de zonderlinge Engelschman een half uur later STELLA's kamer binnen, die eene beweging van blijdschap niet kon weêrhouden, toen zij hem zag, zoo beangst had zij zich gemaakt, dat haar antwoord welligt te laat was gekomen!

Sir JOHN was bleek als een doode en had, door aandoening, slechts zooveel magt de hand van het jonge meisje te drukken; plaats nemende, zeide hij op geroerden toon: „hartelijk dank!"

„En," vroeg hij eenige minuten later, na tot zich zelven te zijn gekomen, „wanneer vertrekken wij naar Londen?"

„Wij zullen eerst eene wandeling door Venetië doen," antwoordde STELLA. „Gij hadt het voornemen een einde aan uw leven te maken, sir JOHN! maar ik zal u toonen, hoeveel waarde dat leven voor u heeft. Wij kennen elkander niet, doch in een uur tijds zullen wij beide voor elkander weten, wie wij zijn."

Zonder haar te begrijpen en schier werktuigelijk, volgde hij het aanvallige meisje; zelfs tot aan het einde der wereld zou hij dat gedaan hebben.

Al dadelijk bragt zij hem en hare nicht, die zij haar plan had medegedeeld, naar een naburigen kruisweg, waar zich eene nis met een madonnabeeld bevond. Dit beeld en het kind daarnaast waren ieder met een grooten ruiker versierd.

„Herkent gij deze bloemen?" vroeg STELLA.

Sir JOHN zag haar met verwondering aan.

„Het zijn," hernam zij, „de twee eerste ruikers, welke gij mij hebt geschonken. Zij zijn wel verwelkt, maar geheiligd door de koningin der engelen. En nu," ging zij voort, het teeken des kruises makende, „volg mij verder en zie, hoedanig ik het geld besteed heb, dat gij dagelijks voor deze bloemen hebt uitgegeven."

Ditmaal bragt TERESA hem aan het einde van een smal, donker steegje, in eene armoedige woning, waar eene moeder en een kind van naauwelijks één maand oud, op het ziekbed lagen uitgestrekt.

„Zij lagen op een weinig stroo," zeide STELLA; „gij, sir HALIFAX hebt hen echter een bed bereid. Ontvang daarvoor hunne dankzegging en zegenbeden."

De arme vrouw greep inderdaad de hand van den vreem-

deling en bevochtigde die met hare tranen; ook sir JOHN was geroerd door het tooneel, dat STELLA hem had te aanschouwen gegeven, en heengaande liet hij twee louis op de tafel der ongelukkige moeder achter.

„Laat ons verder gaan," zeide het jonge meisje; „gelijk gij weet, hebt gij mij zulk eene menigte ruikers doen geworden....."

„Hebt ge daarmede even zoovele madonnabeelden versierd?" riep hij in vervoering uit.

„En even zoovele ongelukkigen daarmede geholpen in uw naam," voegde zij er bij.

„Ik wil ze allen bezoeken," zeide sir HALIFAX, begeesterd door een gevoel, dat hij nog nimmer te voren had ondervonden.

Zij bezochten en doorkruisten alzoo de armoedigste wijken van Venetië, — en van eene nis naar een beeld, van eene kerk naar eene kapel gaande, vonden zij niet alleen overal de ruikers terug, die hij bij THERESA had gekocht — maar ook even zoovele zieke werklieden, behoeftige grijsaards, verlaten kinderen, weduwen zonder middel van bestaan en andere ongelukkigen, lijdende door smart en bezocht door kommer, die onwetend door hem waren geholpen, waar hij tranen van dankbaarheid zag vloeijen en zegenbeden van erkentelijkheid hoorde uiten.

Sir JOHN was buiten zich zelven van vreugde; STELLA scheen hem een engel; de weldadigheid, welke zij zoo goed te beoefenen wist, rees als een liefelijk beeld voor zijnen geest op en boeide zijn hart, met eene onwederstaanbare magt, aan het bekoorlijke Italiaansche meisje.

„Gij zoekt gelukkig te zijn, sir JOHN!" zeide zij tot hem; „ik ben er trotsch op u althans den weg daartoe te hebben aangewezen. Doch wij zijn nog niet ten einde; laat ons naar de woning mijner nicht terugkeeren."

VIII.

Toen zij dezelve bereikt hadden, nam STELLA uit de lade eener kast, de portefeuille met de tweemaal honderd duizend francs, benevens den laatsten ruiker, dien hij haar had geschonken.

„Dezen ruiker behoud ik voor mij," zeide zij, „indien gij

ten minste het gebruik goedkeurt, dat ik van den inhoud dezer portefeuille wil maken.

Sir HALIFAX kon zich niet langer bedwingen; hij viel haar te voet, vroeg haar om vergiffenis, dat hij haar niet begrepen en een aanbod had, gedaan zoo zeer boven haar edel hart en hare menschlievende gevoelens verheven; kortom: hij bezwoer haar zijne hand, zijn fortuin, zijn naam te willen aannemen.

„Een huwelijk aldus!" sprak STELLA glimlagchende, hem bij de hand nemende en met bevalligheid opheffende; „ik wilde u juist over een huwelijk spreken. Volg mij."

IX.

Ditmaal bragt zij hem naar een klein vertrek, eene verdieping hooger gelegen dan het hare, waar zich het volgende tafereel aan hem voordeed.

Eene reeds bejaarde vrouw, een bevallig jong meisje en een knap jongeling waren daar vereenigd.

De moeder scheen verpletterd door eene smart, welke hare krachten te boven ging; de beide jonge lieden zochten haar te troosten, maar konden elkander niet aanzien zonder in tranen uit te barsten. Dit tooneel was des te roerender, daar zoowel den jongeling als het meisje, kracht, teederheid en schoonheid kenmerkten. Het meisje geleek sprekend op TERESA, maar was nog oneindig schooner en lieftalliger; ook de jongeling was innemend met zijne bleeke, doorschijnende gelaatskleur, zijne groote zwarte oogen, zijne sierlijke gekrulde haarlokken, die hem tot op de schouders reikten en de zeemanskleeding, die hem inderdaad een aangenaam voorkomen gaf.

„Sir JOHN!" zeide STELLA, na eenige oogenblikken; „ik heb de eer u mijne tante, mijne nicht en haar bruidegom voor te stellen. JOSÉFA en MARIO zouden door hun huwelijk de gelukkigste stervelingen van Venetië zijn geworden, maar zijn vader heeft dat onmogelijk gemaakt, daar hij als bruidschat drie gondels vordert, die niet minder dan tien duizend francs zouden kosten. Mijne tante, behoeftig als zij is, en JOSÉFA, eene eenvoudige handwerkster, kunnen zulk eene aanzienlijke som onmogelijk bij elkander brengen. MARIO heeft nu het besluit, genomen om te trachten zich dezelve te verschaf-

fen; morgen reeds scheept hij zich, met eenige gelukzoekers in naar Californië; als matroos gaat hij derwaarts, om er bij zijne aankomst goudzoeker te worden en — te sterven of met de gevorderde tien duizend francs weder te keeren. Zoo hij echter sterft, zal mijne nicht hem niet overleven. Wilt gij, sir JOHN, dat ik die beiden red? — Gij dacht een huwelijk te sluiten, dat niet alleen onmogelijk was, maar ook door een ieder zou worden afgekeurd; ziedaar er een, dat volmaakt zal kunnen heeten en waarop zekerlijk de zegen Gods en de goedkeuring der menschen rusten zal. Nog honderd negentig duizend francs blijven u dan over, sir JOHN, en bovendien mijne eeuwige erkentelijkheid," besloot STELLA, den engelschman de portefeuille terug gevende.

„Maar wanneer zal ik u wederzien?" vroeg sir HALIFAX, verteederd, geroerd, ja vermeesterd door verrukking over de edelmoedigheid, die het meisje zoo belangeloos toonde.

„Te Rome bij mijne moeder, die mij wacht en in wier onderhoud ik moet voorzien," zeide STELLA. „Ik hoop dat gij nu de christelijke liefdadigheid, op de regte wijze zult geleerd hebben te beoefenen."

Weldenkend als hij was en geroerd door hetgeen hij had gehoord, gaf sir JOHN de portefeuille met al wat zij bevatte, aan JOSÉFA ten geschenke; dat allen hem dankten en te voet vielen, laat zich gemakkelijk denken. „Wees gelukkig met elkander!" liet hij welgemeend op de milde gift volgen; „ik heb althans de zelfvoldoening, door STELLA twee menschen een hemel op aarde te hebben bereid, alvorens deze plaats te verlaten."

„Oh, *yes* sir!" zeide WILLIAM, die juist de deur opende; „de rijtuigen zijn gereed en de schilderij van signor MARIANI is behoorlijk ingepakt, gelijk u heeft bevolen."

„Ik heb ten minste haar portret!" riep de engelschman, in tranen uitbarstende en den trap afsnellende, door zijn bediende gevolgd.

X.

Reeds de daarop volgende maand werd JOSÉFA met MARIO in den echt verbonden, en — in plaats van drie gondels, kocht hij er nu een zestigtal, welke hij door honderd twintig ongelukkigen doet roeijen, die hij daardoor brood verschaft.

Getrouw aan haar woord; heeft STELLA den laatsten ruiker van sir JOHN met zich naar Rome genomen, waar zij nog steeds in de behoeften van haar en hare moeder voorziet, door den schilders als model te dienen.

Het is echter meer dan waarschijnlijk, dat zij zich daartoe niet lang meer zal leenen, want in de italiaansche nieuwsbladen las men kortelings het volgende berigt:

„Er heeft dezer dagen eene bekeering plaats gehad, die in de eeuwige stad veel opzien verwekt. Een rijke engelschman, sir JOHN HALIFAX, heeft het protestantisme afgezworen en openlijk de katholieke leer omhelsd. Bij den doop had hij als peter signor MAHIANI, de beroemde schilder uit Venetië, en als meter de jeugdige STELLA, bijgenaamd: *de parel van Rome.*"

Naar het Fransch. W.

LAREN EN PENATEN.

Wij hadden Pompeji bezocht, en vol van hetgeen wij aanschouwden keerden wij naar Napels, en gedurende de *Cena* liep ons gesprek slechts over één onderwerp, over de ouden en hunne gebruiken. Zoo spraken wij ook over hunne laren en penaten, en wij lachten over hunne ligtgeloovigheid, en toonden ons ver boven die zwakheid verheven. Slechts één onzer, de oude IMAN, schudde het hoofd, en wilde niet lagchen en spotten, en toen wij scheidden vóór den nacht, vatte hij mijne hand en sprak ernstig: „Beter het geloof der Romeinen aan laren en penaten, dan de losbandige vrijzinnigheid onzer dagen."

En die woorden maalden mij door het hoofd, en klonken nog in mijne ooren, toen ik mij nederlegde om te slapen.

En ziet, pas waren mijne oogen gesloten, of een droomgezigt daalde neder, en vervoerde mijne zinnen. Mij dacht de oude IMAN naderde mijne legerstede, en vatte mijne hand, en zeide op denzelfden ernstigen toon van den vorigen avond: „kom en aanschouw." En als betooverd door zijnen blik, rees ik op, en hij sloeg zijnen arm om mij henen, en voerde mij mede, en wij doorkliefden de lucht, en zweefden over

bergen en dalen, tot dat wij in de omstreken eener kleine stad voor een eenvoudig, vriendelijk buitenverblijf nederdaalden. „Heden bezit gij de gaaf om in de gemoederen te lezen," sprak mijn geleider, terwijl wij langs een druk bezocht voetpad tot de opene deur naderden, en bij de deur hielden wij stand en sloegen de binnentredenden gade. Opmerkzaam doorzocht ik het gemoed van iederen voorbijganger, dat met verwonderlijke naauwkeurigheid voor mij open lag; bij dezen ontdekte ik winzucht, bij genen nieuwsgierigheid, bij anderen geheele onverschilligheid, maar bij niemand iets, dat mijne aandacht scheen te moeten boeijen. Reeds wendde ik mij tot mijnen medgezel, om hem te vragen, wat dit alles beduidde, toen hij mij aanstiet, en mij op eenen man wees, die niet zoo als de anderen vrolijk koutende, maar zwijgend en met droomerige blikken naderde. En ziet, naauwelijks had ik den vreemdeling aanschouwd, of er rezen twee gedaanten uit den drempel naast mij. Beide schenen krachtige, sterk gespierde grijsaards, zilverwitte lokken omgaven hun hooggewulfd voorhoofd, en ontzaggelijke baarden daalden op hunne breede borst neder. De een droeg een kleed, waarin de bontste en verschillendste figuren op eenen lichtgrijzen grond gestrooid waren, de ander een gewaad van eene effene paarsche zijde. De blik van den eerste was diep en doordringend, als schouwde hij door jaren herwaarts, die van den laatste zacht en boeijend, vol van dichterlijke schoonheid. Beider oogen waren op OESIPPUS, den naderenden vreemdeling, gevestigd, en hij ontstelde bij hunnen aanblik, en bragt de hand aan het voorhoofd en draalde om binnen te treden.

En ziet uit de plooijen van het gewaad der twee grijsaards, schoten er plotseling nieuwe gestalten, en traden hun ter zijde en staarden zoo als zij, op den ontroerden OESIPPUS. De eene was eene onuitsprekelijk schoone, liefelijke vrouw; er lag eene hemelsche uitdrukking in hare zachte, heldere oogen, en haar aanblik deed de innigste snaren, in het hart des aanschouwers van aandoening beven. Een rozerood kleed hing tot op hare voeten neder, en een krans van immortelles was om de donkerbruine lokken gewonden.

Naast haar stond een jongeling in een helder, groen gewaad; de frissche blos der jeugd lag op zijne doorschijnende wangen, een betooverende glimlach zweefde om zijne lippen,

en zijne blonde, krullende haren droegen een krans van wilde rozen.

En aan de andere zijde stond ook eene vrouw, wier zachtronde vormen een kleed van lichtgrijze zijde omhulde; hare houding was ernstig en majestueus, de grijze lokken onder den langen, witten sluijer schenen eenen hoogen ouderdom te verraden, maar een jeugdig vuur van kracht en liefde brandde in de heldere oogen, en de verhevenste glimlach verlichtte het geheele gelaat.

Nog zag ik een kind, een jongske, een aanvallig klein wezen, wiens onbestemde trekken onophoudelijk van uitdrukking wisselden. Onrustig liep hij heen en weder tusschen de overige groepen, en schikte aan zijn kleed van velerlei schakeringen, en staarde nu glimlagchend op eene kleur, om het volgende oogenblik weder eene andere te zoeken.

En naauwelijks had ik hen allen kunnen onderscheiden, of er opende zich eene ruimte tusschen de twee grijsaards, en zij hielden eene kast als eene camera obscura, en de anderen kwamen en bewogen de glazen, en er verschenen gedaanten, die spraken en schenen te leven. En IMAN wenkte mij, en ik las in OESIPPUS' gemoed, en ziet, zijne ontroering bevreemde mij niet meer, want de wonderbare gestalten begoochelden zijne zinnen, en de beelden der camera obscura waren voor hem geene beelden, maar levende, werkelijke tooneelen, waarin hij zelf zich bewoog en ademde, en hij doorleefde nog eens den schoonsten tijd zijns levens, en bleek en droomend ging hij door de woelende menigte, die onverschillig en onnadenkend, de aandoening des vreemdelings niet eens vermoedde.

Het eerst aanschouwde hij het beeld van zijnen vader, zoo als hij vroeger, ook hier op den drempel gestaan had om hem te ontvangen, en in het beeld des grijsaards las de zoon al de regtschapene deugd, de kunstelooze vroomheid, de onbezwekene vlijt van den geliefden, en van de geslotene lippen schenen al de liefdevolle, ernstige lessen te vloeijen, die dezelve eenmaal tot hem spraken, en had de zoon ze nimmer zonder eerbiedige dankbaarheid vernomen, thans doortrilden zij zijn geheele wezen en wekten voornemens en gevoelens, die nimmer kunnen worden vergeten.

Doch de gedaanten weken terug, en hij trad naar binnen

en wij volgden. Met verhaaste schreden spoedde hij den trap op naar eene ruime achterkamer, die het uitzigt had op den tuin. En ziet de camera obscura plaatste er de kleine witte bedjes van voor dezen, en de groote klok, en de tafel, en de oude ernstige BRIGITHA, en de poezele gedaanten zijner broeders en zusters, en zijne dierbare moeder, die uit een naburig vertrek trad om hare kinderen eenen morgenzoen te brengen, en hij zag de vrolijke kleinen in hare armen snellen, en hij zelf snelde mede, en hij voelde hare lippen op zijn voorhoofd, en hare zachte hand op zijnen hals, en hij zag in hare diepe, blaauwe oogen, en snikken bewogen zijne borst, en met moeite slechts kon hij ze bedwingen. En hij ijlde in de naburige kamer, bij de lage sofa zijner moeder, en hij zat naast haar, en hij hoorde hare vermanende woorden over een kinderlijk vergrijp, en hare opwekking tot deugd en tot godsdienst, en hare warme beschrijving der liefde des Zaligmakers en der zaligheid Zijns godsrijks, en hij voelde hare tranen op zijne wangen, toen zij diep bewogen zeide: „mijn kind, het zoude mij zoo innig leed doen, u daar niet te ontmoeten;" en hij zag zich naast haar knielen en zijn hart bad heden vuriger, dan het weleer gedaan had. En wij gingen naar beneden in den tuin, die met genummerde voorwerpen bestrooid was, en onder den lindeboom vertoonden zich weder de groepen der kinderen, die zich door de paden verstrooiden, en juichten en lachten, en OESIPPUS juichte en lachte mede, en hij zag zich, en hij voelde zich door den tuin rennen en spelen, en zich op het gras nederwerpen en uitrusten, en droomend opzien naar den hemel en peinzen aan de schoone toekomst, die vóór hem lag, en uit iedere bloem, uit iederen grashalm scheen hem een droom, eene gedachte zijner onbezorgde jeugd toe te wenken. Eindelijk rukte hij zich los en schreed naar binnen, naar de voorkamer. Zijn dwalende blik viel op eenen lessenaar met eenen zwaren, ouden bijbel, en plotseling zag hij zijnen vader, de muts in de hand, het eerwaardige hoofd in aanbidding gebogen, den zegen Gods over zijne geliefden inroepen, en den bijbel openen en lezen, en zijne kinderen vermanen met ernstige, liefderijke woorden. En OESIPPUS naderde den lessenaar, en legde de hand op den bijbel, en ik las de woorden in zijn gemoed, die er

met vurige letters in gegrifd schenen, „o mijn God, gij God mijns vaders, U wil ik dienen."

En langzaam verliet hij het huis onder de menigte, die slechts onttooide kamers en ouderwetsch huisraad had onderscheiden, en ziet, toen hij den drempel naderde, scheidde zich van ieder der vreemde gedaanten een evenbeeld, eene schaduw, en deze bleven OESIPPUS omgeven, en volgden hem in de verre gewesten, waar zijne bestemming hem riep, en waar zij, dikwijls ofschoon minder bestemd, de beelden zijner jeugd door hunne tooverkracht voor zijnen geest terugriepen en hem op zijnen weg als schutsgoden omgaven.

En de eerste gedaanten weken terug in het huis en verdwenen voor hunne oogen. Vragend zag ik op IMAN. Deze zijn laren, gene zijn penaten, sprak hij ernstig en vriendelijk. „En hun naam," vroeg ik dringend, „de naam dier zes schoone gestalten?"

„Memorie is de naam des bontgekleerden grijsaards, Associatie die van den anderen. Liefde heet de met immortelles bekranste vrouw, en Godsvrucht de geslujerde. De jongeling heet Hoop en het knaapje Verbeelding. Ziet zij zijn de huisgoden des christens, die hem van de wieg af omgeven en beschermen en leiden, indien hij ze niet willekeurig van zich verwijdert."

En plotseling trilde de grond, en IMAN en al het overige week terug en ik ontwaakte op mijne legerstede in de *Osteria* te Napels, en ik wist wat mijn eerwaardige vriend den vorigen avond bedoeld had.

HET NACHTEGAALTJE.

Er was een nachtegaal geboren.

Zacht legde de moeder het op eene donzen legerstede, onder de schaduw van een beschermend lommer, en verwarmde en koesterde het vogeltje onder hare vleugelen, terwijl de vader al fladderende, met den bek de schaal uit het nest trachtte te stooten, waaruit het diertje zoo even te voorschijn was gekomen; opdat het teedere en brooze wezen er zich toch niet aan kwetsen mogt.

De goede God, die aan de kleinen en aan de grooten denkt, aan de grasscheut als aan den hoogsten boom, zond een'

zijner engelen naar dit nest, één' van hen, aan wie hij de zoete taak heeft opgedragen om aan alles wat hij schiep, aan elk wezen, aan ieder mensch de gaven over te brengen, die hij niet ophoudt uit te storten.

Want God heeft eene menigte van die vreugd verspreidende dienaren, van die weldadige boden.

Sommigen brengen aan de bloem, als zij nog in haren knop sluimert, haar schoon veelkleurig gewaad, en hare liefelijke geuren; — en als de vrucht nog in den bloesem verscholen ligt, dan brengen zij haar het hulsel van fluweel, van satijn of van doornen, en haren schat van suiker en van honig.

Anderen brengen aan de kapel in haar enge kluisje, hare vleugeltjes van doorschijnende stof; waarop zij met de liefelijkste kleuren, verrukkelijke teekeningen sprikkelen; en aan het goud, in den schoot der bergen, zijn schitterend geel; en aan de parel, op den bodem der zee in hare schelp rustende, haren bleeken gloed; en aan den diamant, als hij zich in zijne geheimzinnige diepten vormt, zijn fonkelend water met zijn flikkerend kleurenspel.

Deze toog naar het nest van het kleine nachtegaaltje met de gave des gezangs, om de zoete melodie, in het naauwelijks geopende keeltje te storten.

En zeer digt bij die boomen, waarin het nestje rustte, stond een huis.

En op hetzelfde oogenblik, toen er in dat nestje een vogeltje geboren werd, kwam er in dat huis een kind, een teeder meisje ter wereld.

En terwijl de engel zich naar het vogeltje begaf, daalde er een andere met zijne hemelsche geschenken naar het kindje neder; hij moest in hare wieg het gulle vertrouwen, en de aanminnige teederheid, met nog vele andere bekoorlijkheden nederleggen.

Daar zij haastig voortspoedden, en, beide het doel hunner reize bijna bereikt hebbende, nu boven het nest en boven het huis zweefden, ontmoetten de twee engelen elkander; — en daar beginnen zij met elkaâr te dartelen en draaijen en dwarlen op hunne gouden vleugelen drijvende, met oogverblindende snelheid om elkander henen; en bewegen zich telkens in tegenovergestelde rigtingen; stijgen nu hooger dan het oog reikt in de lucht op, en dalen dan weêr neder en zweven

langs den grond henen, en beschrijven daarbij in het luchtruim cirkels, die elkander doorsnijden; zóó als gij het somtijds wel eens, maar in het klein, van twee kapelletjes gezien hebt, die elkander in de Meimaand navlogen.

Maar zie, onder dat spelen, lieten zij, wat zij hadden moeten overbrengen, ontglippen en het verspreidde zich in de lucht, en het geraakte dooréén, en vermengde zich.

Dadelijk vliegen zij het haastig en bekommerd na, zij beijveren zich het terug te krijgen, en uit te zoeken en van elkaâr te scheiden, wat ieder hunner toebehoort, en elk het zijne weder te nemen. — En, hoe fijn en bovenaardsch die goddelijke gaven ook waren, toch slaagden zij in hunne pogingen; echter niet zonder dat de eene, door eene onwillekeurige ruiling, eenige kleine stofjes van zijn deel in dat van den andere verspreid had gelaten.

En zóó kwam een gedeelte van hetgene voor het kind van den mensch, voor het teedere meisje, bestemd was, tot het kroost van den vogel, aan het nachtegaaltje; en een naauw merkbaar deeltje van de melodie, voor den nachtegaal bestemd, werd het mondje van het jonge meisje ingestort.

Lieve vogel, kleine broeder van het wicht, dat in die wieg rust; als straks veertjes uwe vleugelen dekken, vlugt dan niet vreesachtig en schuw naar de bosschen, en verberg u niet in de digte struiken; vlieg, fladder, zonder vreeze, rondom deze woning; kwelende en huppelende, vertrouwelijk en liefkozend, zoo als kinderen zijn in hunne eerste, lieve levensjaren.

En gij, lief meisje, kleine zuster van den nachtegaal, laat eerlang uwe stem zoet en liefelijk zijn!

Laat haar zacht en liefelijk zijn, om zuivere toonen voort te brengen en aan te houden, en door bekoorlijk maatgeluid de harten te roeren en te streelen.

Laat haar zacht en liefelijk zijn, om beurtgezangen aan te heffen met uwe gezellinnen; om de stem van uwen vader en uwe moeder te beantwoorden, en het hun te zeggen hoe lief gij hen hebt.

Laat haar zacht en liefelijk voor den arme zijn, die om ontferming smeekt; en voor den ongelukkige, die troost behoeft.

Laat haar zacht en liefelijk in uwe gebeden zijn, als zij zich tot God zal verheffen, om Hem lof en dank te brengen.

Naar het Fr. van ORTOLAN.

MENGELWERK.

GEORGE FREDERIK HÄNDEL.

Men heeft meermalen en niet ten onregte aangemerkt, dat de levensbeschrijvingen van uitstekende toonkunstenaars somtijds op eene meer dorre en min bevallige wijze zijn te boek gesteld, dan de bijzonderheden aangaande groote mannen, die zich door het beoefenen van een der zusterkunsten, een welverdienden naam hebben verworven. Als iemand de bewijzen heeft geleverd, dat hij met vele opmerkelijke begaafdheden is toegerust, dan zal zijne innerlijke waarde niet over 't hoofd worden gezien of onbekend blijven, door de toevallige omstandigheden welke aan het beroep of bedrijf dat hij in de maatschappij vervult, verbonden zijn. Lord CHESTERFIELD en de vernuften van zijne eeuw, hebben wel op eene minachtende en spottende wijze over „vioolspelers" gesproken; maar door de muzijk eene veel lagere plaats in den rang van kunsten en wetenschappen te geven, toonden zij slechts hoe wanluidend hunne weinig harmonische zielen gestemd waren. Maar in de tijden die wij beleven, waarin men deze zaken veel meer op prijs stelt dan in die dagen, moeten wij ons op een ander standpunt plaatsen, en zijn wij volgaarne bereid, om hun al den lof toe te zwaaijen, die hun regtmatig toekomt. En wie kon meer aanspraak maken op den eernaam van diepzinnig en onvermoeid scheppend genie dan HÄNDEL, de vorst en de meester van alle groote muzikale compositiën? Hooren wij hoe zijne kunstgenooten zijne voortreffelijke verdiensten beoordeelden! „Hij staat aan het hoofd van ons allen," riep de aartsvaderlijke HAYDN uit. „HÄNDEL," zeide de dramatische MOZART, „weet het best van ons allen, hoe een groot effect daar te stellen: als hij het verkiest, dan kan hij ons den donder doen hooren." De lyrische dichter BEETHOVEN noemde hem „den vorst van het muzikale koningrijk." „Hij was de grootste componist die ooit heeft geleefd," zeide hij tot MOSCHELES; „ik zou mijn hoofd willen ontblooten, en bij zijn graf nederknielen." —

GEORGE FREDERIK HÄNDEL werd geboren te Halle, in het

hertogdom Maagdenburg, den 23sten Februarij 1685, volgens den heer SCHOELCHER, zijn laatsten geschiedschrijver, van wiens vele, belangrijke aanteekeningen wij een ruim gebruik hebben gemaakt, en die de dwaling heeft weêrlegd, als zoude hij volgens het opschrift in de Westminster kapel den 24 Februarij 1684 geboren zijn. Zijn vader was als geneesheer met roem bekend, hij was ten tweeden male gehuwd en had den leeftijd van drie en zestig jaar bereikt, toen dit kind geboren werd. Het is opmerkelijk dat de componist zijne grootste en meest uitvoerige scheppingen heeft te voorschijn gebragt tusschen den leeftijd van zes en vijftig en zeven en zestig jaren: de *Jephta* verscheen in de laatste dagen van dit tijdperk. De oude doctor HÄNDEL kon het denkbeeld niet verdragen, dat zijn zoon toonkunstenaar van beroep zou worden. Alle gewone voorzorgen werden in 't werk gesteld, om de aangeboren neigingen van het ontluikend genie te smoren, want de vader had zijn zoon, al dadelijk bij zijne geboorte, voor het regtsgeleerde vak bestemd. Op zeer jeugdigen leeftijd, naauwelijks den ouderdom van zeven jaar bereikt hebbende, slaagde het kind er in een clavecimbaal of spinet (soort van klavier), een instrument dat toen veel in de nonnenkloosters werd gebruikt, in zijn bezit te krijgen, en des nachts als men den kleine slapende dacht, gleden zijne vingertjes over de toetsen, en bragten allerlei welluidende akkoorden voort. Dezelfde geest van onvermoeide volharding openbaarde zich bij het jonge kind, ook bij eene andere gelegenheid. Hij had een halven broeder, eenige jaren ouder dan hij. Deze behoorde tot het gevolg van den hertog van Saksen Weissenfels, en bij gelegenheid dat de oude HÄNDEL dien zoon eens wilde bezoeken, verzocht de knaap zijn vader te mogen vergezellen. Dit werd hem echter op stelligen toon geweigerd. Hoewel zeer teleur gesteld, drong het kind hierop niet verder aan, maar volgde het rijtuig te voet, dat bij den slechten staat der wegen bijna ondoenlijk was. Zoodra hij het paleis van den hertog bereikte, begaf hij zich naar de kapel, om aldaar het orgel te bezigtigen. Eens op een morgen, kort na het bezoek van vader en zoon, bemerkte de hertog iets ongewoons in de wijze waarop het orgel bespeeld werd, en hij vroeg zijnen kamerdienaar, wie die verandering had te weeg

gebragt. Deze noemde zijn broeder, en gaf daarbij te kennen, hoezeer zijn vader tegen, zijn broeder evenwel met eene sterke ingenomenheid voor dit vak bezield was, waarop de goedhartige hertog beiden liet ontbieden. Hij wees er op dat het hier natuurlijke aanleg, en niet het volgen van eene aangeleerde methode was, en hij bepleitte de zaak zeer goed, door het als eene misdaad voor te stellen, waaraan men zich aan de maatschappij en aan de nakomelingschap zou schuldig maken, als men de wereld van zulk een genie beroofde. Nu de vorst zelf zich als een voorstander der muzijk deed kennen, kwam de geheele zaak den waardigen geneesheer in een geheel ander licht voor, waardoor hij in zooverre zijne vooroordeelen overwon, dat hij zijn zoon op hunne terugreis naar Halle veroorloofde, om geregeld de lessen van ZACHAU, organist in de hoofdkerk, en iemand die zeer bekwaam en trotsch op zijn leerling was, bij te wonen. Nu maakte hij snelle vorderingen, en er bestaat nog een eigenhandig geschreven muzijkstuk van hem, met het jaartal 1698 geteekend, en dus op dertienjarigen leeftijd vervaardigd, dat overvloedige sporen van het ontluikend genie bevat. Tien jaren oud zijnde, componeerde hij eenige sonates, in drie deelen, waarvan de alom bekende heer WEIDMANN in Leipzig eigenaar werd; zelfs verzekert de heer JOHN HAWKINS ten stelligste, dat HÄNDEL slechts negen jaren oud, motetten vervaardigde voor kerkdienst, en dat hij er gedurende drie jaren elke week eene zamenstelde.

De grondslagen tot zijne studiën waren alzoo te Halle gelegd, en zijn edele en waardige leermeester had hem edelmoedig als zijn meerdere erkend. Nu begaf hij zich in 1698 naar Berlijn, waar toen de opera onder de bescherming van FREDERIK I bloeide, en hier mogt hij zich beroemen op de hulp der eerste toonkunstenaren in Italië, waaronder men mannen als een BONONCINI en ARIOSTI telde. De faam was HÄNDEL reeds vooruit gesneld; en de twee hier boven genoemde vernuften stelden zich hem (en niet onnatuurlijk) voor, als iemand die over 't paard was getild, en van wiens bekwaamheden een overdreven roep uitging. BONONCINI wilde hem eens op de proef stellen, en componeerde daarom eene cantate in chromatischen stijl, waarin genoeg moeijelijkheden voorkwamen, om een ervaren meester in 't naauw te brengen.

Dit had evenwel voor den leerling van ZACHAU niets te beteekenen, en hij speelde het stuk met zooveel naauwkeurigheid, kracht en juistheid, dat het iemand die drie of vier malen zoo oud was als hij, tot eer verstrekt zou hebben. Van dit oogenblik af dagteekenen de vijandelijkheden, waarvan hij het slagtoffer was. Het was niemand anders dan BONINCINI die naderhand den Engelschen adel tegen HÄNDEL in 't harnas joeg, en wiens hatelijkheden aanleiding gaven tot het wel bekende puntdicht van SWIFT, waarvan, zoo als men weet, de twee laatste regels luidden:

„Men haat elkander en waarom?
„'t Is doedeldei en doedeldom."

Zijn vader stierf niet lang nadat hij zich in Berlijn bevond, en in 1703 treffen wij HÄNDEL aan te Hamburg, waar hij zich eene betrekking wenschte niet als klavierspeler, maar slechts als tweede viool. Wat hiervan ook de beweegreden mogen zijn geweest, er had hierin spoedig eene verandering plaats. De arme REINHARD KEISER, het hoofd der vereeniging, was met veel schulden, het gevolg van eene ongeregelde en losbandige leefwijze, bezwaard, en hoewel zijne verdiensten als componist boven allen twijfel verheven waren, zoo zag hij zich toch genoodzaakt, om zijn post te laten varen. Tot ieders verbazing nam de onbekende violist zijne plaats in voor het klavier, en al spoedig gaf hij blijken niet alleen een groot genie, maar ook bovendien een verdienstelijk meester te zijn. Hier ontkwam HÄNDEL ter naauwernood het gevaar van zijn leven te verliezen in een tweegevecht met MATHESON, de eerste kennis die hij bij zijne komst in Hamburg gemaakt had.

MATHESON was een voornaam zanger te dier tijde, en volgens zijne eigene getuigenis had hij van HÄNDEL, wien hij den toegang tot zijns vaders huis had ontsloten, een juist begrip gekregen omtrent de wijziging der geluiden (modulatie) en de methode van zamengestelde klanken. Hij had zelfs de opera *Cleopatra* gecomponeerd, waarin hij de rol van MARCUS ANTONIUS, wiens dood reeds in 't begin van 't stuk plaats heeft, had op zich genomen, en daarna was hij gewoon om de muzijk met het klavier te begeleiden en het als componist te bespelen. Bij zekere gelegenheid weigerde HÄNDEL zijne plaats als orkestmeester te verlaten, waaruit een hevige

twist ontstond, die in een tweegevecht vlak voor het huis uitliep; maar gelukkig stuitte het zwaard van zijne tegenpartij op een metalen knoop af, en hierdoor werd de groote man voor Europa en voor zijn toekomstigen roem bewaard. Na dien tijd werden MATHESON en HÄNDEL boezemvrienden, en aan deze vriendschap zijn wij vele wetenswaardigheden uit het leven van den grooten componist verschuldigd.

Na te Hamburg de opera's *Almeria*, *Florinda* en *Nerona* gecomponeerd te hebben, begreep HÄNDEL dat hij nu op de hoogte was om Italië, het land der muzijk, te bezoeken, en gretig nam hij de gelegenheid aan, die zich hiertoe aanbood. Zijn verblijf aldaar was hem zoowel nuttig als gedenkwaardig door zijne kennismaking met CORELLI en SCARLATTI, twee componisten, uit wier opera's men ziet dat zij met HÄNDEL veel punten van overeenstemming hadden. Hij sloeg vele aanbiedingen die hem te Napels en op andere plaatsen gedurende zijne reis gedaan werden, af, en kwam in 1710 te Hanover. Hier trok hij al spoedig de opmerkzaamheid tot zich van den keurvorst, later GEORGE I van Engeland; deze benoemde hem tot zijn kapelmeester met een inkomen van 1,500 kroonen, op voorwaarde dat hij dadelijk, nadat zijne werkzaamheden waren afgeloopen, zou terug komen om zijne betrekking waar te nemen. Maar in dien tusschentijd bezocht HÄNDEL Londen en hier voelde hij zich onweerstaanbaar tot dit tooverachtig middelpunt aangetrokken, dat voor hem altijd eene magnetische kracht behield. Een te Deum en een feestzang, die hij bij het vieren van den vrede van Utrecht vervaardigde, bezorgde hem eene jaarwedde van 200 pond en nu bestond er minder dan ooit kans dat hij tot de vervelende pligten, aan zijne betrekking te Hanover verbonden, zou terugkeeren. Eensklaps echter in 1714 stierf koningin ANNA, en GEORGE I die haar opvolgde, was niemand anders dan de keurvorst van Hanover, dien hij zoo zeer door zijne nalatigheid had beleedigd. Eerst durfde hij zich niet aan het hof vertoonen, maar spoedig werd hij uit zijne verlegenheid gered door de voorkomenheid van den opperstalmeester, baron KILMANSEGGE. Vernomen hebbende dat de koning het voornemen had om een feest op den Theems te geven, deelde de baron dit dadelijk aan HÄNDEL mede, die daarop het beroemde stuk, bekend onder den naam van „muzijk

op 't water" zamenstelde. In korten tijd zocht hij eenige muzijkanten bijeen, volgde het vaartuig, en toen hem de gelegenheid hiertoe gunstig voorkwam, verraste hij het koninklijk gezelschap met de liefelijkste melodiën, die eene zeldzame uitwerking te weeg bragten. Spoedig verzocht men hem om eenige onlangs gecomponeerde solo's voor den koning te spelen en korten tijd daarna werd zijn jaargeld door den koning en de koningin tot op 600 pond vermeerderd. Hij kon het dus nu ruim stellen, en daarenboven verkeerde hij gedurende drie jaren, van 1715—1718 als gast in het huis van lord BURLINGTON. Hier was hij gewoon POPE, GAY en ARBUTNOTH te ontmoeten. GAY was een groot liefhebber van muzijk, hoewel hij er volstrekt geen verstand van had, ARBUTNOTH was componist en kende de regels der muzijk grondig, en POPE had geen denkbeeld van „de harmonie der liefelijke geluiden" en vond er ook volstrekt geen smaak in. Dit verhinderde echter niet dat hij met het genie van HÄNDEL veel op had, hem hoog waardeerde en hem zijne schatting betaalde in de „Dunciade." Van lord BURLINGTON begaf HÄNDEL zich naar Cannons, het verblijf van den hertog van Chandos, waar hij gedurende twee jaren als componist voor de afzonderlijke kapel bleef en aldaar vele concerto's, muzijkstukken voor het orgel en sonates zamenstelde, als ook het oratorium *Esther*, en *Acis* en *Galatea*, waarvoor GAY den tekst schreef.

In 1720 vormde de adel het besluit om eene mijzijkschool te stichten; er werd voor vijftig duizend pond ingeschreven en HÄNDEL tot directeur benoemd. Van dit oogenblik af dagteekenen eene lange reeks van onaangenaamheden en kwellingen, die gedurende twintig jaren zijn leven verbitterden, hem zijne fortuin deden verliezen, zijne gezondheid ondermijnden en zelfs voor korten tijd invloed op zijne geestvermogens hadden. Het is ons voornemen niet om al de wederwaardigheden waaraan hij gedurende die jaren ter prooi was, aan te teekenen, toen hij met grove onwetendheid, partijdigheid en den slechten smaak van velen te kampen had. Dit alles, gevoegd bij de onophoudelijke vijandigheden van BONONCINI en ARIOSTI verdreven hem van Haymarket naar Lincolnfield, van daar naar Covent Garden en naar vele andere oorden, waar hij zich niet op zijne plaats bevond, tot dat,

zooals door een welsprekenden mond is gezegd, zijn eeuwige roem werd gegrondvest op de puinhopen van zijn vergankelijk fortuin, en hij van de opera tot het oratorium overging. Hierbij moeten wij echter niet vergeten, dat, toen iedereen in de groote wereld hem den rug toekeerde, en eenige dwazen die in de aanzienlijke kringen den toon gaven van hem spraken, als van iemand die „zijn tijd heeft gehad" en dat alles „tegenwoordig maar prulwerk" was, aan DUBLIN de eer toekwam, het eerst bij de uitvoering van zijn onsterfelijken *Messias*, die men toen niet in Londen durfde beproeven, mede gewerkt te hebben. POPE heeft op dit uitstapje naar Ierland in 1742 gedoeld, als hij spreekt van de godin der dwaasheid, die HÄNDEL naar de Iersche kusten had verdreven, om hare vadsige rust te verstoren. Nu was hij op het keerpunt in zijn leven gekomen en gedurende de zeventien jaren die verliepen, sedert zijne terugkomst in Engeland en zijn dood op Goeden Vrijdag 13 April 1759, had hij de voldoening te zien, dat zijne overheerlijke werken eene nieuwe school in de muzijk stichtten, onvergankelijk zoo lang de kunst zal blijven bestaan. Als een staaltje, hoeveel men te dier tijde met zijne werken ophad, vermelden wij alleen, dat gedurende de jaren 1750—1759 de uitvoering van zijnen MESSIAS, alleen aan het hospitaal voor vondelingen (eene liefdadige instelling, waarin HÄNDEL veel belang stelde) 7000 pond opbragt. De laatste zeven jaren van zijn leven werd hij bezocht met eene volslagen blindheid, welk lot hij deelde met HOMERUS en met MILTON; deze ramp had hij zelf op eene aandoenlijke wijze bezongen. Maar bij afwisseling van zijne oratoriums speelde hij nu en dan nog concerto's op het orgel, en hierin werd hij bijgestaan door zijn leerling J. C. SMITH. Het was een aandoenlijk schouwspel, als de eerwaardige grijsaard, wiens genie aller oor had betooverd, daar aan de hand der vriendschap tot voor het publiek werd geleid, om verstoken van het edele zintuig des gezigts, zijn opgetogen gehoor te begroeten.

De *Messias* werd in 1741 gecomponeerd, toen HÄNDEL den leeftijd van niet minder dan vijf en zestig jaren bereikt had, en dit gewigtige werk volvoerde hij in den ongelooflijk korten tijd van drie en twintig dagen. Voor SAMSON besteedde hij vijf en dertig dagen; dit zijn enkele van de vele

voorbeelden van de verwonderlijke vlugheid en het gemak waarmede hij werkte. Bij deze gelukkige eigenschappen had hij echter een zeer prikkelbaar zenuwgestel, waardoor zijn humeur tusschenbeide alles behalve aangenaam was. Zelfs op de concerten die onder zijne leiding voor FREDERIK, prins van Wallis, gegeven werden, kon hij zijn toorn naauwelijks bedwingen, als de dames met elkander praatten in plaats van te luisteren. Op zulke tijden ontzag hij zich niet zelfs in tegenwoordigheid der vorstelijke personen te schelden en te vloeken, maar de beminnelijke vorstin die HÄNDEL gaarne lijden mogt, riep dan der babbelende dames toe: „stil, stil, HÄNDEL wordt boos!"

Dit waren slechts kleine vlekken op een waarlijk edel karakter, en ze zijn naauwelijks noemenswaard als men van zulk een schitterend genie spreekt. Verleden jaar, juist eene eeuw geleden, dat die groote geest der wereld werd ontrukt, was hij bijzonder het voorwerp der dankbare vereering en zal dit nog in vele volgende eeuwen blijven zoo lang de muzijk bij het nageslacht beoefenaars zal tellen, en de oorsprong van al die vereering zal gevonden worden in de alles overweldigende mengeling van liefde, hoogachting en ontzag, het natuurlijke gevolg van zoo veel grootheid, schoonheid en magt. Het doet ons goed hierbij te kunnen melden, dat hij vrij was van schraapzucht en gierigheid; integendeel was hij liefdadig en edelmoedig, en schoon hij maar 20,000 pond naliet, werd door hem 1000 pond vermaakt aan het fonds voor behoeftige toonkunstenaars en hunne nagelaten betrekkingen.

VENSTERBESPIEGELINGEN,

DOOR

J..... S.

Er is een genot waaraan tallooze menschen, ofschoon in verschillenden geest, zich overgeven. Ik bedoel de bezige ledigheid van zijne blikken door de kamervensters daar buiten te laten rondwaren. Hoe dikwijls legde ik de pen ter zijde en baadde het hoofd in de lucht, als een milde zephyr om mijne slapen blies en mijn geest zich verfrischt en

verjongd gevoelde. Dikwijls zag ik in de uren van den zomernacht naar den gesternden hemel op, en het vonkelen en flikkeren dier verre oorden verhaalde mij geschiedenissen van den schoonen hemel en de beschermende engelen daarboven; de schaduwen van den nacht stemden mijn gemoed gevoelig en ernstig, en de stilte der natuur deed elk onrustig gevoel in de bewogen borst zwijgen. Toen ik vroeger buiten woonde, tusschen de zware eiken- en lindenboomen, spraken deze in zulke uren tot mij als ernstige predikers, zoodat niet zelden een traan der zaligste ontroering, over de goedheid Gods het oog ontviel. De hemel met zijn afwisselend wolkenschrift, de stralen der zon, als zij over de groene velden lichten, het juichend gezang der vogelen, het rustelooze gewemel van ontelbare insecten, vooral het stille bloeijen en geuren der bloemen: — dit alles sprak zoo luide tot mijnen geest, dat hij met gedurig nieuwe gedachten antwoordde. En als ik dan weder het hoofd terug trok was het mij rustig, tevreden en zalig van binnen, als het kind dat van den vader schoone en roerende vertellingen heeft gehoord.

Maar ook de vensterbespiegelingen in de, met vele menschen bevolkte stad kunnen leerrijk zijn. Ook hier hoorde ik mij door veel, dat ik beluisterde, in eene treffende taal, die uit eenvoudige harten kwam, toespreken, en als ik veel verfoeijelijks zag, bleef mij toch de troost des gebeds bij het gevoel van medelijden voor ongelukkige menschen.

Wat ik in zulke uren bespiedde en beluisterde, wil ik eenvoudig en bont door elkander gemengd verhalen.

I.

Ik bewoon een hoekhuis in eene kleine stad. Van de eene zijde overzie ik een plein, dat eene kerk omringt; de andere doet den blik vallen op een zijstraatje met armzalige gebouwen. Daar heerscht steeds een rusteloos gewoel, want de huizen bevatten zelden meer dan één vertrekje, dat dikwijls tot woon- en werkplaats, tot slaap- en eetzaal dienen moet, en daarom zwerft het jonger gedeelte der bewoners meestal door de steeg, en zelfs de huisvrouw zet dikwijls hare waschtobbe op een bankje voor de deur, en oude vrouwen zitten met de breikous in de hand op de drempels.

Mijn vis-à-vis is eene schoenmakersfamilie, met geen anderen rijkdom dan zes kinderen gezegend, waarbij de diakonie nog een jongen voegde, wiens ouders dood zijn en die nu mede tot het gezin behoort; want er wordt voor hem een gulden in de week betaald, en zooals de moeder zegt: „waar men voor zes kookt kan de zevende wel meeëten." En zoo was het: er *moest* genoeg zijn. Wel viel nu en dan de boterham, als bij het ronddeelen de beurt aan WILLEM kwam, wat dun en schraal uit, maar het ging toch zoo tamelijk. Overigens mogt men den knaap wel lijden; en wie zou ook iets tegen het stille, schuwe kind kunnen hebben? Hij was geheel doordrongen van de waarheid, dat hij slechts uit genade het burgerregt in het gezin genoot, en dat het van zelve sprak dat de eigen kinderen hier een voorregt boven hem bezaten.

Slechts als WILLEM niet ter school mogt gaan, was hij ontevreden, want hij geraakte ten achter, en zijne onderwijzers verweten hem dat hij niet leerde. Ook de predikant noemde hem een luijen knaap, die nimmer zijne les van buiten kende.

Toen ik van daag uit het venster zag, viel mijn eerste blik op WILLEM. Mijn venster stond wat hooger dan de lage muur, die een naauw plaatsje omgaf, waar in een hoek een met pannen overdekte bergplaats voor een kruiwagen, eene waschtobbe en ander gereedschap was opgeslagen. In den donkersten hoek van die bergplaats zat WILLEM met een boek in de hand. Het was Zondag. Alles was uit ter wandeling langs de rivier of in het plantsoen. Diepe stilte heerschte in de steeg, en zoo konden enkele woorden van den knaap tot mij doordringen. Hij herhaalde op kinderlijke leermanier tallooze malen weer dezelfde woorden, maar hield gedurig op, terwijl hij naar elk gerucht luisterde en bevreesd scheen te zijn.

Eindelijk klonk uit het huis eene luide; ongeduldige vraag: „WILLEM, luije bengel, waar zijt gij?"

De eerste onwillekeurige beweging van den knaap was om weg te duiken en zich te verbergen. Toen de stem echter snel achter elkander en gedurig luider hem bleef roepen, schoof hij zijn boek onder het vest en knoopte dit zorgvuldig digt. Op hetzelfde oogenblik verscheen de pleegmoeder, ontdekte hem in zijn schuilhoek, en nu brak het on-

weêr los. Zij haalde hem van achter de gereedschappen te voorschijn en schreeuwde den knaap zoo luid in de ooren, dat ik lust kreeg de mijne toe te stoppen: „Heb ik u niet gezegd op het kleine BETJE te passen en ze te leiden? In de plaats loopt gij weg en laat het arme worm schreeuwen of het een mes op de keel heeft. Maar wacht! als uw vader komt; die zal u betalen!"

WILLEM wilde zich verdedigen, met te zeggen dat BETJE had geslapen, maar dat baatte niet, en toen vergenoegde hij zich met den mouw langs de oogen te wrijven en stil te weenen.

Nu zag ik het tooneel door het opgeschoven raam van het huisje. WILLEM stond voor de wieg, schommelde ze heen en weder, boog zich over het kind, met blijkbare pogingen om het te stillen; toen dit niet hielp, nam de moeder het er uit, en kort daarna verscheen WILLEM met het kind op den arm voor de deur. Hij lokte de graauwe en witte duiven, waardoor het kind spoedig tevreden begon te lagchen, terwijl het op zijn arm vrolijk heen en weder wipte.

Ik ging uit en liet in 't voorbijgaan eene peer in WILLEM's hand glijden, en toen ik omzag, hield het kind de peer in beide handjes en bragt ze naar den kleinen mond; WILLEM lachte daarbij vergenoegd en deed er toen ook een beet in.

Het was reeds tegen den avond toen ik terugkeerde. Tegen over mij was het levendiger geworden, want de schoenmaker was met de kinderen teruggekeerd, die nu op de straat heen en weder liepen. BETJE sluimerde in de wieg. Toen ik mijn blik op de plaats liet vallen, zag ik WILLEM op dezelfde plek met zijn boek in de hand. Op dit oogenblik stak de vader het hoofd door het raam, en vroeg zijnen oudsten jongen of hij zijne les al geleerd had. Mokkend mompelde deze eene verontschuldiging, ging langzaam in huis, zocht tusschen het schoolgoed, vond het boek niet, wierp alles ongeduldig door elkander, zoodat zijne lei op den vloer viel en kletterend in stukken brak. Toen kwam de vader en nu gaf het een groot rumoer — een luide klap aan het hoofd — luid schreijen met uitroepen vermengd, scheldwoorden des vaders, zijne dreigende vraag naar het boek, en eindelijk werd ook WILLEM's naam daar tusschen gemengd.

De knaap werd gezocht en spoedig was hij ontdekt. De gestrafte KASPER schreeuwde onder luid weenen en snikken: „Heb ik 't niet gezegd? WILLEM heeft mijn boek weg genomen, en dan moet ik het misgelden, dat ik niet leer."

Nu kwam WILLEM aan de beurt, en de vader riep: „Schaamt gij u niet, deugniet, u hier met een boek te verbergen en KASPER van het leeren af te houden? Wat zijn dat voor kwade streken? Kom dadelijk uit uwen hoek!"

WILLEM zocht zich te verdedigen, met te kennen te geven, dat hij geen boek had.

„Geen boek?" viel de vader hem in de rede. „Waar is uw boek? Heb ik er u, toen gij 't eerst naar school gingt, geen gegeven?"

„Ja, maar het was oud en er waren velen bladen uit," waagde WILLEM te antwoorden.

„Wacht, knaap," sprak de schoenmaker nu nog driftiger, „ik zal u leeren voor uw boek beter zorg te dragen. En was het dan noodig het boek heimelijk weg te nemen? En waarom hebt gij 't leeren tot nu toe verschoven? Waarom het niet al lang, waarom niet dezen namiddag gedaan, toen gij ledig hebt gezeten?"

Nu steeg een gloeijend rood naar WILLEM's wangen; maar hij zweeg en liet zich tot straf in het zolderkamertje opsluiten. Onmiddelijk daarop zag ik den anderen knaap met het wedergevonden boek in de hand uit het venster liggen, en, terwijl hij zijne opmerkzaamheid tusschen de straat en het boek verdeelde, schreide WILLEM zacht maar hevig voor het zolderraampje. — Stil, mijn jongen! herhaal in uw hart wat gij geleerd hebt: „en het zal u welgaan, en gij zult lang leven op aarde." Want gij zijt een goed, gehoorzaam kind, en *doet* wat uw leerboek zegt: „De kinderlijke onderwerping zijt gij ook allen schuldig, die de plaats van ouders bekleeden." Moge KASPER morgen beter en vlugger zijne les kennen dan gij, bedenk dat de goede God uw gedrag ziet, arm kind, en de goedkeurende nota bij Hem is toch nog beter dan die bij onderwijzers of leeraars.

Waarom hebben deze heeren toch van daag niet eens door mijn venster gekeken?

II.

Er zijn oogenblikken in het leven, dat de mensch zoo

gaarne in uitersten vervalt en zijne medeschepselen òf voor engelen òf voor duivelen aanziet, dat hij naar allen gelooving en vertrouwend de armen uitstrekt en ze aan zijn hart zou willen trekken, of teleurgesteld in zijn vertrouwen, overal slechts bedrog en boosheid ziet.

Ik had juist eene treurige ervaring opgedaan, met dof en somber gemoed zat ik in mijne kamer, en wreekte op deze wijze het kwaad, dat men mij had toegevoegd, aan mij zelven. De avond begon te vallen, zulk een kostelijke zomeravond, als na het gloeijen van de daghitte een verfrischende adem door de lucht waait, die wij met lange teugen inademen.

Ik was opgestaan en naar het geopende venster getreden. Het gaf mij het uitzigt op het kerkplein. Elken avond vereenigden zich daar de spelende kinderen uit verschillende standen, en menig voorbijganger bleef lagchend staan, om het bonte gewoel te beschouwen. De vrolijke toonen, die tot mij overklonken, drongen mij als de reinste muziek in het hart en weldra was dit voor mij als het vreedzaam en vrolijk gelui eener heldere klok, dat mij uit innerlijke dofheid en onmagt tot levendig vertrouwen opwekte. Reeds was eene herschepping in mij volbragt. „Ja sprak ik tot mij zelven, „het menschengeslacht is oorspronkelijk hemelsch rein. De kinderen toch zijn niet slechts het beeld der onschuld, maar de onschuld zelve."

Voortdurend blikte ik op de woelende kinderen, tot allen in mijne fantasie met engelenvleugelen waren verheerlijkt, en ik mij onweerstaanbaar tot hen voelde henengetrokken. Ik volgde dezen drang en naderde de kinderschaar. Toen eenigen mij bemerkten, sprongen zij mij te gemoet, reikten mij groetend de handjes toe, en mijn hart juichte inwendig: „O, beminnelijke vriendelijkheid der engelen!" Ik verlustigde mij in het vrolijk, dikwijls luidruchtig spel, en toen de ballen omhoog vlogen, de kinderen zich in een kring schaarden en ronddansten, sommigen zich op eene plank schommelden, anderen zich in den wedloop oefenden of allerlei scherts en kortswijl dreven, — toen was ik geheel aan het tegenwoordige ontrukt en in mijn eigen kindertijd terug verplaatst. „Onschuldige schepseltjes!" fluisterde mijn hart, „hoe rein is uwe vreugde!"

Ik voegde mij bij eenige moeders, die breijende daarnaast stonden, en zag lachend het vrolijk woelen aan. Daar werd ik twee meisjes gewaar, die ijverig pratend bij elkander stonden. Dat interesseerde mij en onbemerkt trad ik nader.

„Ja als ik ook zoo vleijen kon," zeide de een, terwijl zij verachtelijke blikken op een verder afstaand meisje wierp, „en uwe moeder gedurig presentjes aan den meester zond, dan kwamen wij ook vooraan."

„Hebt gij opgemerkt," viel haar de andere in de rede, „hoe zij onlangs bij de les stotterde en niet verder meer kon. Maar de meester streek haar over het hoofd en zeide: „wees niet verlegen, zijt niet bang!" *Zij* bang! — En als wij eens blijven steken dan is het: „Hebt gij weer niet geleerd? Ga heen!"

Ik had genoeg gehoord. Ik wendde mij van haar af en trad op de schuchtere MARIA toe, het doelwit der beide meisjes. Daar vloog een steen door de lucht. Ik zag hem, die hem scherp mikkend wierp, en hem die den steen ontweek. Vijandige blikken ontmoetten elkander, en een oogenblik daarna lagen beiden worstelend, plukharend en schoppend op den grond. Anderen voegden zich bij hen en vuurden de vechtenden aan. Er vormden zich twee partijen, en de strijd eindigde niet voor de een schreijend, met beide handen zijn bloedend hoofd vast hield. In de algemeene verwarring was de nieuwe speelbal van een kleinen jongen verloren gegaan. IJverig zocht hij onder de omvergeworpen planken. Ik wendde mij tot hem, om mede te zoeken. Daar viel mijn oog op een jongen schelm, die achter het kind stond, met eene spottende beweging den bonten bal tegen diens rug toonde, en — toen mijn blik hem trof — hem snel in den zak stak en geheel onbevangen zich omkeerde en heenging.

Op eenigen afstand speelden twee makkers met fraai gekleurde knikkers, die zij in een kuiltje trachtten te doen rollen, en wien dit gelukte, die was de winnende. Reeds was de schemering neêrgedaald, en de klokkeluider naderde, om naar gewoonte, de avondklok te doen weergalmen in brommende plegtige toonen. Verscheidene knapen drongen zich achter hem, om zich aan het klokkentouw te hangen, als het onder het luiden oprees. De een der spelenden

keerde zich met kinderlijke nieuwsgierigheid om, om naar den toren te zien, de ander schoot met den knikker, die echter het doel voorbij rolde. Snel greep hij hem op, legde hem in het kuiltje en riep: „Gewonnen! — Kom zet op nieuw, EDUARD!"

Ik had genoeg gezien en ging naar huis. Toen ik weer te huis was gekomen, zeide ik tot mij zelven: „Hebt gij eindelijk geleerd, de menschen regt te beoordeelen? Engelen zijn zij niet en de engelenvleugels ontbreken ons van de geboorte af. Goed en kwaad worstelt in het menschenhart om de bovenhand. Wilt gij geen geduld met de zwaken verkeerdheden uwer medeschepselen hebben, daar gij zelf zooveel toegevendheid behoeft? Is het de schuld der menschen, als gij hen voor engelen houdt, terwijl zij toch slechts menschen zijn?"

Dat was mijne ondervinding van dien dag. Of zij mij in de toekomst wijs, billijk en regtvaardig maken zal, weet ik niet. Maar ik wil de tooneelen op het kerkplein niet zoo ligt vergeten.

II.

Ik ben in een afgelegen dorpje, om de verkwikkende genoegens van het landleven te genieten. Daar zag ik uit het venster ook iets, dat ik vertellen wil.

Daar ginds achter de beukenhaag staat een armoedig huisje, en reeds den geheelen dag zien wij eene oude vrouw rusteloos in- en uitloopen. Ik wil dit raadsel oplossen: Ieder uur verwacht de weduwe haren eenigen zoon te huis, die naar de naaste stad is gegaan, om voor het eerst een onderwijzersrang te halen. Lang heeft zij reeds gespaard, om, als hij zijn doel mogt bereiken, hem feestelijk te onthalen. Nu is alles gereed, maar haar hart klopt schier zoo luid als de Friesche klok daar aan den muur, die haar van daag zoo langzaam schijnt te gaan, alsof de tijd trager ware geworden. Zij luistert dikwijls met ingehouden adem, want de rijke boer, haar buurman, heeft zijn bruintje voor de kar gespannen, om den zoon der buurvrouw, dien hij gaarne lijden mag, een eind wegs tegen te rijden, hetgeen dezen zeker welkom zal zijn, want de stad is acht uren verwijderd.

Zoodra de oude vrouw vermeent iets te hooren, klopt haar

hart nog sneller. Eindelijk knalt het lustig in de verte, want de zweep van den boer is zijn posthoorn. Dit geluid wordt al hoorbaarder. Daar ziet zij de kar het huisje naderen. Haar zoon springt er uit, maar zij durft hem niet tegen ijlen; hij mogt er eens niet zijn „doorgekomen." Bange vrees beklemt haar hart; maar daar snelt de jongeling met een gelaat van vreugde stralend het huisje binnen, en roept, terwijl hij haar om den hals valt, haar toe: „Moeder! moeder! 't is goed gegaan! Ik heb een onderwijzersrang!" En nu verheft de moeder het hoofd en slaat het oog naar boven; ontroering, met moederliefde gemengd, teekent zich op haar gelaat; zij drukt haren zoon aan het hart en zegt: „God zegene u, mijn kind, ach, waarom heeft uw vader dezen dag niet beleefd!"

Daarop licht een straal van moedertrots in haar oog, en met een gevoel van triomf ziet zij op den rijken boer, die getroffen aan de deur staat en dit tooneel gadeslaat. Hoe rijk gevoelt zij zich boven hem, den kinderloozen man. Maar dadelijk verkeert haar trots in ootmoed. Zij gevoelt zich bijna te gering om moeder te zijn van dien kloeken, schoonen jongeling, die nu den rang van het waardig ambt van onderwijzer en leidsman der jeugd heeft verkregen, in hare oogen het hoogste, waarnaar de vermetelste wensch voor zijn geluk zich konde uitstrekken. Ook de zoon is diep getroffen op dit in zijn leven zoo belangrijk oogenblik, en alle zorgen en ontberingen, welke de moeder zich om zijnentwil jaren lang heeft getroost, worden de vleugelen, die het dankgebed, dat stil uit zijne borst oprijst, omhoog dragen.

Zelfs de boer ziet en begrijpt wat in de harten omgaat, en nu de moeder de handen legt op het hoofd van haren zoon, met een zalig gevoel hem aanziet en hij haar met tranen in de oogen dankt voor wat zij ten zijnen behoeve deed en opofferde, nu besefte hij het in het binnenste van zijn hart: Akkers en weiden, huis en hof en geld — dat alles is niets tegen een braaf kind. Zulke tranen wegen tegen alle schatten op. Ouderzegen, hoe kostelijk zijt gij! Maar ook als een kind den zegen over vader en moeder uitspreekt, hetzij in het gebed of in daden der liefde, dan jubelen de engelen door het hemelruim, en het alzoo gezegende hoofd legt zich eenmaal, dubbel rustig neder tot den

eeuwigen slaap. Een avondrood van kinderlijke liefde daalt op zijn graf en verkondigt een hemelsch wederzien.

IV.

Het is de vijftiende Augustus. De zon doet hare stralen verzengend nederdalen; de bloemen voor mijn venster laten half versmacht hoofd en bladers hangen; ik moet ze binnen plaatsen in de koele schaduw. Hoe moet het daar buiten, in het veld wel zijn! Geen droppel regen viel sedert vele dagen. Ik zou de visschen kunnen benijden in hun koel verblijf! Op de straat is het schier ledig; wie niet uitgaan *moet*, wacht den avond af. Slechts een dikke heer waggelt langzaam daarheen; hij draagt den hoed in de hand en wischt zich met zijn doek het voorhoofd af.

Juist tegenover mijn venster is eene tapperij; voor dezelve heeft eene fruitverkoopster hare tafel opgeslagen, welke door het uitstekende afdak beschermd wordt. Heerlijke, sappige peren lagchen mij zoo uitlokkend aan, dat ik begin te watertanden naar koele lafenis. In de deur der tapperij staat de dochter van den waard en klaagt aan hare moeder haren onleschbaren dorst. Deze lacht luid en zegt: „Ga in den kelder, domme meid! Gij hebt immers den sleutel."

„Wat helpt mij dat?" antwoordt het meisje. „Bier is als olie in het vuur; het maakt mij nog dorstiger; ik wil geen droppel meer drinken! Geef mij liever een stuiver, opdat ik van APPEL-TRIEN wat sappige peren kan koopen."

Dit geschiedde, het meisje laafde zich met zigtbaar welbehagen aan de rijpe peren en klaagde niet meer over den dorst.

Eene wijle daarna wischt ook de fruitvrouw het natte voorhoofd af; de tong kleeft aan haar gehemelte. Nu roept zij het meisje, dat juist de derde peer nuttigt, haalt een stuiver te voorschijn en zegt: „MINA, breng mij eens een glas bier; ik kan 't niet meer uithouden van dorst." Het meisje glimlacht bij zich zelven. Het komt mij voor alsof zij de fruitvrouw uitlacht en denkt: „TRIENE zit daar bij de volle perenmand; dat wast alles in haren eigen hof en kost haar geen cent, en zij verlangt van ons bitter bier! Mij is 't wel! Het vat is haast ledig en het laatste moet ook gedronken worden; ik wilde het evenwel niet drinken." Zij brengt het glas met het kunstmatig verwekte schuim. De oude drinkt

met lange teugen en met een welbehagelijk: „Ha! dat is frisch!" zet zij het glas ter zijde.

Maar ik zeg bij mij zelven: Zonderlinge wereld! Ieder begeert steeds datgene, wat hij niet heeft, en versmaadt het door anderen zoo benijdde, eigen bezit. Dikwijls gaat het mij ook niet anders. Wij zijn toch dwaze schepsels, wij menschen!

V.

Wat schittert daar, als ik door mijn venster zie, op eenigen afstand tegen den blaauwen hemel, als eene gouden ster midden op den dag? Het is het vergulde kruis op den toren van het dorpskerkje. Waartoe dit armzalige kerkje hier, te midden van den schoonen ruimen tempel der schepping? Is de natuur niet de beste tempel om te aanbidden? — O, had gij gepasseerde Zondag met mij dat kerkje bezocht, trotsche wijze, gij zoudt deze vraag niet doen! Hier werden plotseling mijne omzwervende gedachten en gewaarwordingen tot kalmte gebragt. Ik gevoelde daar Gods vaderlijke nabijheid, ik gevoelde mij alleen met Hem. De kerkmuren hadden het ongestadige hart banden aangelegd, waarbij ik mij wèl gevoelde, en gelijk de natuur tot mij sprak van de heerlijkheid des grooten wereldscheppers, was mij dat kerkje met zijn kruis, het symbool van zijne genade in CHRISTUS, waardoor hij ook tot den enkelen, in zijne groote schepping, tot den zondaar, die de orde der natuur verbrak, zich nederbuigt, om hem vergeving en ontferming, die de natuur hem niet leeren kan, te verzekeren. Maar ik wil het dorpskerkje beschrijven.

Vier graauw-witte muren, eene gewelfde zoldering, donkere verweerde, in lood gevatte vensterruiten, bruine van de worm doorknaagde banken en ruwe stoelen, een donkerbruine eenvoudige predikstoel, waarnaast het plankje hangt, dat de liederen aangeeft en waaronder het tafeltje voor den voorzanger staat, eene oude schilderij met de geschiedenis van den verloren zoon in den muur, waar weleer het koor is geweest, een orgel van eenvoudig maaksel, — dat is al de schoonheid.

En nu, ziet niet met verachting op die eenvoudigheid neêr, gij stadbewoners met uwe schooner en heerlijker tempelen. Als gij eens hier binnentreedt, buigt hier uwen geest voor God ter neder, naast den eenvoudigen boer, als gij Hem met ootmoed in het gebed ziet verdiept, of als de leeraar hem

spreekt van Gods liefde in CHRISTUS voor den berouwhebbenden geloovige, de sporen van ontroering en ontkiemenden hemelzin bespeurt op zijn gebruind gelaat. Hier is alles gelijk, rijk en arm, hoog en laag, eenvoudig en geleerd, en niet zelden wordt daar de wijsheid der wijzen, beschaamd door een kinderlijk maar opregt gelooven.

Hoe vele duizenden hebben daar gebeden, sedert deze wanden staan! Hoe dikwijls heeft God daar getroost en geholpen, hoe menigmaal klonk daar het woord der verzoening voor ontroerde harten, dat der gestrenge vermaning voor den onheilige; hoe menig lofgezang steeg door dat nederig dak omhoog naar Gods troon!

Maar heeft 't bekrompen verstand daar niet vormdienst verrigt en zelfs de lippen niet menig gebed doen stamelen, dat die bidder niet eens verstond! — O, oordeel niet haastig noch gestreng: Bekrompen bevatting bij de godsvereering is nog geene loutere vormdienst. Het boeren moedertje mompelde misschien den leeraar woorden na, die zij niet verstond; maar zoo zij al niet wist wat zij *zeide*, zij wist toch wat zij *wilde*, en de God des hemels, die de talen van alle volken der aarde verstaat, weet ook wel wat zulk een moedertje bidt. En Hij, die alle menschenharten vormde, die de smarten schiep in het menschelijk gemoed, Hij weet, hoeveel de mensch kan dragen, Hij weet wat bij de ziekte van een stuk vee, voor den arme op het spel staat, en vertoornt zich niet, als deze bidt om het behoud eener eenige koe. Het juweel van vertrouwen in het hart van den eenvoudigen bidder, wordt in den hemel gezien en daar heeft het eene groote waarde.

En nu zijt gegroet, gij nederig klein dorpskerkje; ik verlaat het venster, hef de handen tot den Onzigtbare omhoog en mijne lippen fluisteren: „O God geef mij het kinderlijk geloof, dat mij door gindsch kerkje wordt gepredikt en dat daar zoo dikwijls verhooring, voor zacht gestamelde gebeden deed vinden!"

VI.

Uit mijn bovenvenster kan ik daar bezijden de kerk eene doornen haag onderscheiden, die een ruim vierkant omgeeft. Dat is het dorpskerkhof. Zijn meestal de begraafplaatsen

buiten de dorpen en steden verplaatst, hier ligt de godsakker nog bij het bedehuis en is de oude gewoonte nog blijven bestaan, die de rustplaats der dooden met kerk en godsdienst vereenigde, opdat deze hun licht zouden werpen over de donkere graven. — Daar rusten de ontslapenen van het zoo moeitevolle leven en verbeiden den dag der opstanding. Daarnaast echter houden de levenden in hunne trouwe liefde, die over het graf reikt, de wacht, tot ook zij door hunne kinderen afgelost en ter ruste worden gelegd. Boven elke woning op dezen akker des vredes verheft zich een aardheuvel als het zachte dek voor het koude leger. Somwijlen zie ik 's zondags door mijn venster, oude lieden met kinderen aan de hand over het kerkhof wandelen. De kindschheid en de ouderdom zijn hier ook de regte bezoekers. De kindschheid moge hier de liefde leeren in hare edelste beteekenis en duurzaamheid, ook als ze niet meer verbonden is aan het aardsche aanschouwen. De ouderdom moge hier op de graven het afgelegde leven herdenken en zich aan de plaats gewennen waar ook hij weldra rusten zal. De kindschheid leere hier den ernst des levens kennen; de ouderdom herinnere zich menig graf van genoten vreugde, en als het in zijne ziel somber mogt worden bij het aanschouwen dier enge graven, rigte hij den blik naar dat kerkje, dat de godsdienst vertegenwoordigt, en opwaarts naar dat kruis, het symbool des christendoms, dat zoo licht en helder in de zonnestralen schittert, maar hij blijve dan met het oog niet aan dat kruis hangen, maar verheffe het geloofsoog der ziel tot Hem, die hem, na den levensdag vol moeite en strijd, ten volle met de vruchten wil verkwikken, die hij van den kruisboom ook voor hem heeft verzameld.

Daar op dat kerkhof zie ik geene trotsche monumenten, zoo als op de stedelijke begraafplaatsen; geene pronkende opschriften van namen, titels en onderscheidingen, welke aan gindsche overzijde niet meer gelden en tegen menigen bezitter welligt getuigen zullen; hier zie ik geene marmerzuilen naast ingevallen graven, alsof de aardsche afstand van arm en rijk, nog in den dood moet gelden, en CHRISTUS zelfs in den dood nog niet Heer is geworden over het kleine, armzalige ik.

Stil en vreedzaam dorpskerkhof, op u zijn de rijke boer

en de daglooner gelijk geworden. Gij ligt zoo midden tusschen de kerk en het dorp, tusschen God en de menschen. „Blijf bij ons, de dag is gedaald!" zeiden eens de Emmauswandelaars tot den Verrezene. Het hart haakt naar vereeniging met zijne geliefden. De plaats, waar hier het kerkhof ligt, voldoet zoo geheel aan deze innige behoefte; de dooden digt bij de kerk, de levenden digt bij hunne heengegane dierbaren. — Zoo dikwijls men naar het godshuis opgaat en het hart zich losmaakt van het aardsche gewoel, betreedt de voet het kerkhof, en het aandenken zweeft naar de ontslapenen. Kan de gemeenschap van het hier met het ginds, schooner uitgedrukt worden, dan door de ligging van den doodenakker tusschen dorp en kerk?

Zulk een vriendelijk dorpskerkhof, zonder hooge muren en ijzeren traliën, altijd open, dikwijls betreden, heeft iets weemoedig-vertroostends, dat de ziel stil en onderworpen maakt. De dorpsbewoners hier zijn al lang met hunne toekomstige woonplaats vertrouwd, en zoo dikwijls daar binnen het kerkje het weemoedig-schoone

„Stille rustplaats van Gods dooden"

wordt aangeheven, wenden vele blikken zich onwillekeurig naar de groene linden, die het kerkhof omgeven en wier gewiegel door de kerkramen zigtbaar is, en menig hart verblijdt zich bij de gedachte, dat ook hij daar eenmaal zal rusten, in den troost die hem het evangelie schenkt.

EEN GOED GEWETEN,

DOOR

P. VAN DE VELDE MZ.

De zomermorgen was frisch en koel; de vogels hadden zich moede gezongen, maar de morgenwind werd niet moede; hij verborg zich nu en dan onder het digt gebladert, maar alleen om een oogenblik later plotseling en schalks voor den dag te komen en de bladeren in de hoogte te werpen; hij schudde de zware koppen der korenaren op 't veld heen en weêr, en strooide als een moedwillig kind den geur van 't pas gemaaide gras wijd en zijd om zich heen. Boven op den groenen heuvel stond een boeren knaap; een stevige, kracht-

volle jongen; met de hand beschermt hij zijne oogen voor 't zonlicht, en overziet het voor hem liggende veld. Van verre ziet hij eenen rijweg, rondom door weelderige korenvelden en jonge boomen en door de in 't wild groeijende bloemen, aan de kanten der slooten omzoomd. En toch is 't nog niet lang geleden, dat het bloedige strijdgewoel zich hier liet hooren, dat de hoeven der snuivende paarden de thans met graan bedekte velden vertrapten, dat het gebulder der kanonnen de lieve vogels verschrikt naar andere oorden verjoeg, en dat de breede sloot zoo menigen krijgsman tot laatste rustplaats diende.

Spoedig worden de sporen van menschelijke daden in de natuur uitgewischt, maar in het leven der menschen duren zij voort en laten zich niet uitwisschen. Daarom is het oog van den knaap als beneveld; daarom rust er eene schaduw op zijn voorhoofd, terwijl hij het hoofd naar de andere zijde wendt en beneden in het dal ziet. Daar in de diepte ligt eene kleine boerenwoning, die er zoo netjes en goed onderhouden uitziet, en door een lief tuintje omgeven is. Hier wonen zijne moeder met zijne bruid, die spoedig zijne vrouw zal zijn, want de dag van 't huwelijk is reeds bepaald. Maar 't zijn niet de toebereidselen tot deze bruiloft, die alles in beweging brengen; neen! er zal een groot feest in 't dorp gevierd worden, want heden verwacht men de terugkeerende krijgslieden, de mannen, die 't vaderland hebben helpen verdedigen. Lang zijn ze afwezig geweest, en hebben allerlei ellende en gevaar doorgestaan. Eenigen zijn nog als gevangenen in 't vijandelijke land achtergebleven, en de meesten worden met een van liefde kloppend hart ontvangen, en 't gansche dorp maakt zich gereed tot het blijde feest des wederziens.

Maar waarom ziet JAN er dan zoo treurig uit, als hoorde hij dat heerlijk gezang der vogels niet, als ware hij niet de gelukkigste van allen, hij, die een dubbel feest zal vieren? Waarom werpt hij zich onder dien boom op den grond en verbergt zijn gelaat in zijne handen?

Wij zullen 't u zeggen:

Levendig staat hem de dag voor den geest, waarop hij en zijn broeder, twee flinke knapen, op deze plaats bij een weenend meisje stilstonden. 't Was zoo armoedig gekleed, dat

het de verbazing der twee jongens opwekte; hunne nieuwsgierigheid werd deelneming en ze vroegen haar naar de reden van hare droefheid. Lang aarzelde zij, eer zij hun alles verhaalde, maar toen zij op 't gras bij haar gingen zitten, hare wangen streelden en niet ophielden met vragen, toen vertelde ze eindelijk, dat zij kort geleden in deze streek gekomen was. Aan de andere zijde des heuvels stond het huisje, waarin hare moeder gewoond had; deze was gestorven, vreemde menschen hadden haar hier gebragt, en de gemeente had haar bij eenen boer eene dienst bezorgd, maar zij gevoelde zich zoo eenzaam, zoo verlaten! zij verlangde zoo naar dat huisje, dat daar eenzaam in de heide lag, maar ze durfde hare dienst niet verlaten.

Jan greep hare hand, zag haar ernstig aan en vroeg haar waarom zij toch zoo aan dit huisje gehecht was.

„Ach!" antwoordde het meisje, „er is geen tweede huisje zoo als dat! 't lag zoo eenzaam, nooit kwam er een eenig mensch, en buiten voor de deur was alles digt begroeid met roode heibloempjes. Als ik daar 's morgens zat, was 't daar zoo warm en zoo stil, en men hoorde niets dan 't gonzen en brommen van bijen en groote vliegen. 's Middags sneden moeder en ik het heidekruid af, bonden 't tot bezems en verkochten die dan in 't dorp. Digt bij 't huisje was een houten put; als men daarin keek, hé, dan was 't zoo donker, zoo diep en zoo koud, en als men den emmer naar boven trok, dan kraakte en knarste 't alsof hij niet naar boven wou, en als men hem dan weêr naar beneden liet vallen, o, dan duurde 't zoo lang, zoo lang, eer men hem weêr in 't water hoorde vallen. 's Winters zat moeder in 't kamertje en spon; de sneeuw bedekte bijna 't geheele venstertje, en men durfde zijn' neus niet buiten de deur steken, opdat die scherpe noordewind er maar niet in kwam, en zelfs als men naar de keuken sloop, om wat heideplaggen voor den kagchel te halen, rilde en beefde men van de koude. Als die lange, pikdonkere nachten kwamen, en wij zeer vroeg naar bed waren gegaan, om licht uit te winnen, lagen wij wakker, kropen digt bij elkander, luisterden naar elk geluid, en dan waren we blijde, dat we arm waren, en voor booze menschen niet behoefden te vreezen. Zou er nu wel ergens zulk een lief en prettig huisje zijn, als dat huisje op de heide?"

„JAN wees in 't dal en vroeg: „Ziet gij daar ons huis? Ziet er dat ook niet mooi uit?"

't Meisje schudde 't hoofd. „Ja, voor u is 't misschien mooi, gij zijt aan dat huisje gewend, maar....."

„Ik zou dat huisje wel eens willen zien," zeide WILLEM, de andere broeder, die het bloeijende meisje met veel opmerkzaamheid had beschouwd: „zoudt gij den weg nog kunnen vinden?"

„Dat zou ik denken!" antwoordde de kleine, „als ik boven op den heuvel 't vee laat weiden, kan ik 't heel ver naar 't oosten zien liggen."

Men kwam overeen, om den volgenden zondag te zamen naar de heide te gaan, ten einde al die schoonheden in oogenschouw te nemen; dit geschiedde, en langzamerhand werden die drie onafscheidelijke speelmakkers. Toen het meisje eindelijk grooter werd, nam de moeder der knapen, die weduwe was, haar in huis tot hulp in de huishouding en LIZE, die gewoon was om te werken, werd met elken dag vrolijker en aardiger. JAN maakte klompen voor haar, haalde water voor haar en hielp haar bij 't weven; WILLEM maakte de muren van haar kamertje zoo wit als sneeuw, plantte bloemen voor haar raam en geen der broeders kwam ooit uit de stad terug, zonder 't een of ander voor LIZE mede te brengen.

Zij werden te gelijker tijd als lidmaat aangenomen, hoewel de broeders ouder waren dan zij; maar ziet, kort na deze gebeurtenis werd de rust en vrede tusschen de broeders verstoord.

't Was feest in 't dorp, en alle drie bezochten de herberg, waar de vrolijke jeugd zich aan den luchtigen dans overgaf. LIZE, het bloeijende meisje, trok aller opmerkzaamheid; de zoon van den ambtman schonk haar bloemen, bood haar een lief zilveren ringetje aan en leidde haar het eerst in de rijen der dansenden. Hoe kwam 't, dat de duistere blikken der broeders elkander niet zochten, waarom openden zich hunne lippen niet tot eene gemeenschappelijke klagt? Waarom zeiden ze niet tot elkander, dat ze nooit hadden kunnen droomen, dat anderen het zouden durven wagen, om met hunne zuster te dansen, haar geschenken te geven en vriendelijke woorden toe te spreken? Waren zij 't niet, die haar 't eerst hadden ontmoet, die 't huisje op de heide met haar hadden

bezocht, en die haar zoo zeer beminden? Maar wanneer zij haar vroeger beiden zoo lief hadden gehad, waarom was een van de twee, dan nu zoo op eens te veel geworden? En toen LIZE, met een gelaat, schitterend van vreugde, naar hen kwam toe huppelen, WILLEM's hand greep en smeekte: „Och, WILLEM! waarom danst gij niet eens met mij?" waarom sprong JAN toen met toornige blikken toe, greep woest hare hand en zeide: „Neen! 't verveelt me, om hier langer te staan! LIZE, we gaan naar huis!" En toen WILLEM zijnen arm om haar heen sloeg, den broeder zacht terug stiet en zeide: „Ga dan maar heen, JAN! LIZE en ik willen nog wat dansen!" toen stonden de broeders met opgeheven armen tegenover elkander, als waren zij bittere vijanden, en 't zou tot eene vechtpartij gekomen zijn, zoo LIZE door middel van hare tranen en smeekingen ze niet had gescheiden en met hen naar huis was gegaan.

Sedert dien dag vermeden ze elkander met blikken en woorden, maar verkeerden wederzijds in de grootste spanning. Gingen ze naar 't veld, dan verlieten zij elkander niet, de een durfde den ander niet verlaten, opdat de een geen vriendelijk woord noch vriendelijken blik van LIZE mogt opvangen, waarin de andere niet deelde; zaten ze te zamen in de kamer, dan bewaakten ze elkander met Argusoogen en sprak zij te lang met den een', dan werd den ander 't kamertje te klein. Zoo bragt de jaloersheid, die vreeselijke hartstogt, de tweedragt in de eenmaal zoo vreedzame woning. De arme LIZE gevoelde het pijnlijke van haren toestand. Wanneer zij tusschen de twee maar eene keuze had kunnen doen? Maar geen der broeders had haar nog bepaald gevraagd, en beiden waren immers zoo vriendelijk en vol liefde jegens haar geweest! O, waarom kon die innige, vriendschappelijke betrekking, die in de jaren der jeugd had bestaan, niet altijd voortduren?

Groote gebeurtenissen op 't tooneel der wereld maakten eindelijk eene verandering in den toestand der broeders. Het leger van NAPOLEON had vreeselijk geleden op den terugtogt uit Rusland; de koning riep zijne onderdanen te wapen voor vrijheid en vaderland. Als een loopend vuurtje verspreidde zich die roepstem van stad tot stad, van dorp tot dorp, en drong ook door tot de woonplaats der broeders. WILLEM las de woorden zijns konings voor; de blikken der broeders ont-

moetten elkander weder voor 't eerst sedert geruimen tijd, en op zijne vraag: „broeder willen wij ten strijde trekken?" antwoordde JAN met een vrolijk ja! en eenen warmen handslag.

„Maar!" riep LIZE uit, „gij wilt ons toch, hoop ik, niet beiden verlaten? Is 't niet genoeg, dat één....." maar op eens zweeg zij, want de trekken der broeders veranderden plotseling, en in den blik, dien zij wisselden, lag meer, dan woorden konden uitspreken, en LIZE gevoelde, dat zij beiden moesten vertrekken.

Zij greep hunne handen, legde ze op haar kloppend hart en zeide met eene door tranen verstikte stem, dat zij met God moesten gaan, dat zij voor hen zoude bidden.

Toen zij weder in haar stil kamertje gekomen was, weende zij bittere tranen, en bad God voor haar te kiezen, hem te kiezen, die haar 't gelukkigst kon maken, maar hare zuchten baden voor WILLEM's leven.

De broeders gingen naar 't leger. Het woelige krijgsleven scheen hunne gevoelens meer op den achtergrond te plaatsen; zij werden vertrouwelijker jegens elkander, maar geen van beiden sprak over 't huis. Dikwijls wilden zij naar huis schrijven, maar iets, waarvan zij zelven zich geene rekenschap konden geven, hield hunne hand tegen; geen van beiden wilde den ander veroorloven het te doen. 't Was waarlijk eene verligting voor hen, als zij in den kogelregen stonden; daar waagden zij immers beiden hun leven, God konde kiezen, en dan zagen zij elkander aan en drukten elkander de hand. Moedig drongen zij op den vijand in en na de behaalde overwinning, waren zij beide ongekwetst.

Wederom had er een slag plaats, wederom zouden zij 't lot werpen tusschen leven en dood, en midden in 't strijdgewoel kwamen zij digt bij elkander. 't Was in eene kleine, door vijanden overvallene en geheel omringde schuur; zij zagen de bajonetten voor de deur schitteren en hoorden 't bevel der officieren om te vuren. Daar opende JAN een luikje, dat aan het bosch uitkwam, en wist zich er uit te wringen. WILLEM greep den rand van de opening en wilde hem volgen. Maar een booze geest maakte zich van JAN meester, hij stiet den broeder terug, sloot het luikje en verdween in 't bosch. In 't zelfde oogenblik hoorde men de losbranding der geweren. De kruiddamp deed de vlugt van JAN geluk-

ken, hij kroop aan alle leden bevende, dieper in 't bosch, en bleef eindelijk bijna bewusteloos op den grond liggen.

Toen hij weder tot zich zelven kwam, was alles stil om hem heen, maar weldra vertoonden zich eenigen zijner makkers. Nadat de verstrooide manschappen zich verzameld hadden, en ieders naam werd opgeroepen, ging 't hem als een dolksteek door 't hart, toen 's broeders naam genoemd werd, maar er geen „present!" volgde. Hij hoorde de anderen over hem spreken, maar had den moed niet, om zich in 't gesprek te mengen. Eindelijk viel het hem in, dat hij toch aan LIZE moest schrijven; dikwijls werd die brief begonnen, maar nooit voltooid; 't kwam hem voor dat zij ontdekken zou, dat dezelfde hand, die den brief had geschreven, zijnen eigen broeder aan den dood had prijs gegeven. Hij zag dus van 't schrijven af, en gaf eenen naar huis keerenden makker zijne groeten en 't berigt van WILLEM's dood mede.

Toen de wapenstilstand was gesloten en JAN verlof kreeg om naar huis te gaan, trachtte hij zich zelven moed in te spreken; hij wilde LIZE zoo gaarne wederzien, maar de gedachte aan haar, was geene vrolijke gedachte meer. Met langzame, zware schreden naderde hij 't huisje in 't dal, en toen LIZE hem te gemoet kwam, haar weenend gelaat aan zijne borst verborg, toen verwonderde het hem niet, dat zij weende, want zijn eigen hart was zoo zwaar, dat hij onder 't gewigt dreigde te bezwijken. Later werd het beter; hij dacht bestendig aan haar, en deed wat hij kon, om niet aan zijnen broeder te denken; somtijds kwamen die herinneringen echter ongevraagd bij hem op, vooral als hij toevallig door het bosch ging en voorbij den dikken boom kwam; want ziet in diens bast stonden hunne drie namen ineengestrengeld gesneden, maar niet minder was dit het geval, wanneer de moeder over haren besten, goeden WILLEM sprak. Zooveel hij kon, vermeed JAN den omgang met anderen, en de boeren konden zich niet genoeg verwonderen, dat die vrolijke jongen, in den oorlog zoo ernstig en afgetrokken was geworden.

Op zekeren avond toen hij met langzame schreden van 't veld huiswaarts keerde, zeide hij tot zich zelven: „ik wil gelukkig zijn, want zoo als 't nu met mij gaat kan 't niet langer, dan was 't nog beter, als ik maar bij WILLEM in 't

graf lag." Hij ging naar 't raampje, waar LIZE stond en naar hem uitkeek. JAN ging met zijnen arm in 't venster liggen en zeide: „hoor LIZE, we hebben nu genoeg om WILLEM getreurd. Ik ben altijd goed voor je geweest; wil je mijne vrouw worden?"

Eerst keek LIZE naar den grond, maar eindelijk sloeg ze hare oogen op en antwoordde: „Ja JAN! ik heb altijd wel gezien, dat 't met WILLEM en u niet in orde was, maar ik wil je eerlijk bekennen, dat ik 't liefst WILLEM tot man en jou tot broer had gehad, maar daar God gewild heeft, dat hij stierf, zoo is er niemand dien ik meer lief heb dan zijn broeder. Ben je daarmede tevreden?"

„Ik moet wel tevreden zijn!" antwoordde JAN, maar zijn gelaat werd bleek en hij voegde er bij: „Je hadt me dat nu juist niet behoeven te zeggen, LIZE; geloof me, ik heb je even zoo lief, als WILLEM je ooit kon liefhebben."

„Ja, zie je JAN!" hernam LIZE, „dat is nu eenmaal iets, dat niemand helpen kan; men houdt altijd van den een meer dan van den ander. Na hem ben je mij 't liefst, en al stond hij hier gezond en wel op deze plaats, dan zou ik nog niet vrolijk en opgeruimd kunnen zijn, als jij bij voorbeeld eens dood en begraven waart."

„Stil, LIZE! stil!" zeide JAN en zag schuw om zich heen; „laat ons aan den bruiloftsdag denken; moeder wordt alle dagen zwakker, en als zij sterft, kunnen wij niet bij elkander blijven, of we moeten getrouwd zijn!"

Na eenig over en weêr praten deed LIZE eindelijk 't venster digt en den ganschen avond werd er over dit onderwerp niet meer gesproken. Toen JAN eindelijk, na lang wakker te hebben gelegen, was ingeslapen, werd hij door allerlei akelige droomen gekweld. Hij zag zijnen broeder; hij zag dat luikje, dat hij gesloten had en in zijn zweet badende, ontwaakte hij. „Ach God!" zuchtte hij, „waarom is al het gebeurde niet een droom!" Hij wrong wanhopend zijne handen en drukte zijn hoofd tegen den kouden muur. En toen de morgen aanbrak, ijlde hij naar buiten, naar den heuvel, waar hij LIZE voor 't eerst had gezien, maar hij verborg zijn gelaat voor den frisschen morgenwind en voor 't felle zonlicht, als wilde hij geen deel nemen aan de heerlijkheid Gods, die, zoo als hij dacht, door den goeden Schepper

voor hem niet bestemd was. Hij wilde slechts zijn gelaat verkoelen door den frisschen morgendaauw.

Maar daar werd zachtjes eene hand op zijn hoofd gelegd, en de vriendelijke stem van LIZE zeide: „maar JAN, waarom zijt gij zoo moedeloos? wat scheelt u?" En toen hij het hoofd ophief en zij zijne gelaatstrekken naauwkeurig beschouwde, toen zette zij zich naast hem neder en omarmde hem vol liefde.

Gelooft gij LIZE, dat wij gelukkig kunnen worden? Zeg mij eens, gelooft ge dat in ernst?"

„Waarom niet, JAN? Wij zijn immers jong, we hebben elkander lief, we zullen alles doen, om met elkander de vreugde van 't leven te genieten, en als men dan daarbij een zuiver geweten heeft, waarom zou alles dan niet goed gaan?"

De laatste woorden doorboorden 't hart van JAN met namelooze smart; hij werd zoo bleek als een lijk, en de bekentenis zweefde op zijne lippen, maar hij drong ze weder terug tot in 't diepste zijner ziel en zweeg. LIZE zat zwijgend naast hem en luisterde; eindelijk riep zij uit: „hoor, de klokken luiden! Daar zijn ze, de terugkeerende soldaten. Ik ga naar moeder in 't kamertje!"

Toen zij vertrokken was, bleef JAN in nadenken verzonken. Als men een goed geweten heeft, herhaalde hij onophoudelijk bij zich zelven: „Ja! dat is waar! Maar ik, die dat niet bezit, hoe zal ik ooit gelukkig en vrolijk worden? Al beminde ze mij boven alles, al wilde ze alles voor mij zijn, wat zou 't mij baten? Ik weet immers dat elke liefkozing eene misdaad, een roof is aan hem, die in 't graf rust, en als zij alles wist, zou ze mij van zich stooten, mij van hare deur verjagen, mij vloeken! Maar spoedig kan ze dat niet meer doen, wij worden echte lieden; voor 't altaar worden we man en vrouw — maar kan dit ooit geschieden? Als ik met haar door de kerk ga, als de klokken luiden, de kerk met bloemen en groen versierd is, en de toonen van 't orgel zoo plegtig klinken, kan ik dan vrolijk en opgeruimd zijn? kan ik 't laten, om gedurig om te zien, of zijne bloedige schim mij niet achtervolgt, en mijne bruid van mij afvraagt? En als de leeraar dan zegt: wat God vereenigt, mag de mensch niet scheiden! O, dan gaat het door merg en been, neen geen mensch — een schim uit het graf, — een geest — de wrekende geest van een vermoorden broeder — o, wil-

LEM! WILLEM! sta uit uw graf op en neem mijne plaats in!" —

Het angstzweet parelt op zijn voorhoofd! elke zenuw van den ongelukkigen zondaar trilt en beeft! Maar welk een engel uit den hemel knielt daar aan zijne zijde, strijkt de haren uit zijn gezigt, droogt het zweet van 't voorhoofd? JAN ziet op — „O! is dat de wrekende schim uit 't graf? of is 't WILLEM? WILLEM? — — Neen! die kan 't niet zijn, want op dat gelaat staat geene wraak, maar innig medelijden te lezen!"

JAN strekt de koortsachtig bevende hand uit en grijpt den arm zijns broeders. „Zijt gij het WILLEM? Barmhartige God! zijt gij 't werkelijk?"

„Ja! ik ben het, beste broeder!" riep WILLEM uit, „kom aan mijn hart!"

„Dus zijt ge niet dood? Goede vader in den hemel! dus heb ik u niet vermoord?"

„Stil, stil!" zeide WILLEM. „Luister: gij stiet mij van het venster naar beneden en dat was juist mijn behoud; ik viel op den grond en de kogels gingen over mij heen. Men nam mij gevangen, en nu ben ik ontslagen en kom bij u terug: Vergeef mij JAN, dat ik zoo lang vergeten heb, dat wij broeders waren!"

Jan stond als aan den grond genageld; eindelijk slaat hij een enkelen blik ten hemel, maar in dien blik lag een hemel van geluk en dankbaarheid, en daarna viel hij zijnen broeder om den hals.

Zoo verloopen er eenige oogenblikken. Eindelijk vindt JAN de noodige kracht, hij vat de hand zijns broeders, wijst naar het woonhuis en zegt: „Ga naar uwe bruid en wees gelukkig met haar." Vervolgens springt en tiert hij van blijdschap: „ik heb hem niet gedood, ik heb mijnen broeder niet vermoord! Hij leeft! O, goede God in den hemel, dank, dank!"

Hij kust de bloemen en omarmt de boomen, want zijn hart was zoo vol! Het groote geheim, de drukkende last was van hem afgenomen! Maar nu was 't hem ook duidelijk, wat hij moest doen.

De bruiloftsdag is aangebroken. De klokken luiden, de

kerk is versierd met bloemen en groene takken; de toonen van 't orgel kan men op 't kerkhof hooren. Zie! daar nadert de optogt! hoe feestelijk zijn zij allen met bloemen versierd! De bruid loopt tusschen twee mannen, elk hunner houdt eene hand van de bruid vast; de eene broeder geeft ze aan den ander. Lang hebben zij gestreden, wie het groote offer zoude moeten brengen; maar de een heeft eene zware misdaad weder goed te maken, en hij heeft de overwinning behaald. Zie, hoe zijne oogen vonkelen; zie, hoe vrolijk en opgeruimd is zijn gang, en welk eene innige vreugde daalt er even als een verkwikkende zonnestraal op zijn gelaat neder, als hij zijne regterhand uitstrekt en de bruid naar zijnen broeder geleidt. 't Is, als of zijne gansche ziel zich oplost in vreugde en dankbaarheid!

't Is avond in 't dal; de wind heeft zich ter ruste gelegd en elk blaadje met hem; 't is zoo rustig en zoo kalm dat men 't ruischen van 't beekje kan hooren. De deur van 't huisje, waar bruiloft is gevierd, is gesloten; de maan, die indringende maan, waagt 't alleen, om door dat bovenraampje naar binnen te zien, want 't avondkoeltje durft de rozen, die tegen den muur klimmen, in hare rust niet te storen.

Maar wie is toch die wandelaar met eenen ransel op den rug en eenen stok in de hand, die op den heuvel onder den grooten eik staat. Hij strekt de hand naar 't huisje in 't dal uit en neemt afscheid van die woning, want hij gaat in die wijde, wijde wereld; onwetend wat hem daar zal wachten. Maar waarom knielt hij neder? Waarom heft hij zijne handen als tot een gebed ten hemel? Is het mogelijk, dat hij den vader daar boven kan danken, terwijl hij alles vaarwel zegt wat hem dierbaar was, en met een opgeruimd gemoed dat alles kan verlaten, om in een vreemd land om te zwerven?

Ja! dat is mogelijk, want niets bestaat er dat den zwaarsten last zoo ligt maakt, en dat zoo geschikt is, om elke zucht in dank en zegen te veranderen als

EEN GOED GEWETEN!

Woerden, Julij 1860.

DE GELUKKIGE TOEKOMST.

Uit het Deensch vertaald,

DOOR

S. DE B....

Van zijne kindschheid af aan was hij een minnaar van het water met de onrustige golven, van het meir met al die flinke, snel daarheen varende schepen, van de donkerblaauwe zee, bezaaid met witte zeilen: de voorspiegeling van het leven des zeemans vereenzelvigde zich met al zijne droomen. Des winters ging het nog zoo zoo, om school te gaan en lezen en schrijven te leeren; maar in den zomer, als het windje liefelijk door de openstaande ramen van het schoolvertrek naar binnen kwam spelen, dan was het hem te moede alsof de koelte hem een groet bragt van de zee daar ginder verre; het door de zon gegloeide scheepsdek en het geteerde touwwerk, waande hij te ruiken in de lucht die hij inademde, en het klapperen der zwellende zeilen meende hij te hooren — dan werd hem het schoolvertrek te eng, en zijne jeugdige borst werd vervuld van verlangen. Al zijnen vrijen tijd bragt hij door bij het tolkantoor en aan de haven; wanneer er een schip aankwam uit den vreemde, beschouwde hij dat met nadenkenden blik, en het verwonderde hem hoe het zoo onspraakzaam konde zijn en hem niets vertellen van die vele wondervolle maanheldere nachten, waarin de tropische hemel en de droomende zee zich aan elkanders borst sloten als in eene innige omarming, of van de donkere, storm- en onweervolle avonden, wanneer de verbolgene winden het voortzweepten over het schuim der golven. O, hoe benijdde hij de vrolijke, door de zon gebruinde matrozen, die over de reiling heen op hem nederblikten, of uit de hooge raas, waar zij hun werk verrigtten in het want. Wie was gelukkiger dan hij, dus over het zilte nat te mogen vliegen, met eenige zaamgebouwde planken onder de voeten en eenige uitgespreide wieken van zeildoek boven het hoofd!

Wanneer het dan avond werd sloop hij mismoedig terug naar het kleine, nette huisje in een der buitenwijken, waar

zijne moeder, die juist haar zwaar dagwerk volbragt had, hem ontving met duchtig knorren wegens zijn lang uitblijven en slenderen langs straat. En wanneer hij haar dan had geholpen de zware emmers water te dragen, de zwaar beladene drooglijnen in te halen uit het bleekveld, en de bloemen in het tuintje en de balseminen en geraniums in de potten voor het raam te begieten, en wanneer dan het avondeten was genuttigd, dan was zijn grootste genoegen om op een houten bankje te gaan zitten aan de voeten zijner moeder en te luisteren naar hetgeen zij vertelde van zijnen vader, die heengegaan was en nooit terug gekomen. Velerhande waren de beelden, die de goede vrouw te voorschijn bragt met de tooverlantaarn van haar geheugen — nu eens van den bruiloftstoet met de twee wapperende Dannebrogs-vaandels, de vele, sierlijk getooide zeelieden met hunne korte baaitjes, witte hoeden en roode broeken en met hunne liefsten aan den arm; dan eens van den dag, toen de vader te huis kwam van eene zeereis, en tot welkomst het knaapje in de wieg vond liggen; of wel somwijlen van het vreeselijke oogenblik toen zij bij den reeder ontboden was geworden, en die haar met eenige weinige, koude woorden mededeelde, dat haar man op den grooten oceaan op de uitreis overleden was, dat ze hem in zijn doodlaken gewikkeld en zoo neergelaten hadden in het diep der baren. Hier eindigde het vertellen altijd met moeders tranen, maar de knaap zat verdiept in gedachten, en volgde in zijnen geest het doodlaken met zijn vaders lijk, neerzinkende in de diepe zee, gestadig dieper en dieper, donkerder en donkerder, totdat hij er op het laatst van duizelde. Somwijlen was zijne moeder niet te huis; dan hing zijn oog als geketend aan de kunstelooze schilderij die aan den muur hing, voorstellende eene brik in volle vaart, en hij stond in zijne gedachten onder die zeilen, en wenkte zijn vaarwel toe aan het land; dan weder begaf hij zich naar zijn zolderkamertje en verbeeldde zich dat hij zich in de kajuit van het schip bevond, en dat het witte waschgoed, dat voor het raam heen en weer fladderde, de fladderende zeilen waren die heen en weer geslingerd werden door den storm. En meer dan eens gebeurde het bij zulke gelegenheden dat zijn hoofd van afmatting neerzonk op het raamkozijn, terwijl de slaap zijne oogleden sloot en hem in verrukkelijke droomen zijne vaart liet vervolgen.

Eens, op eenen schoonen voorjaarsdag, wandelde hij langs het bolwerk van de haven, beschouwde de schepen, en maakte waar hij kon een praatje met het zeevolk. De kleine glimmende hoed stond, echt op zijn seemans, op het krulhoofd van den armen knaap, die daar draafde en dartelde in zijn hemdrok, zonder wambuis aan. Hoe blijde was hij wanneer de matrozen hem vroegen om eene boodschap voor hen te doen, of, wat nog beter was, om hen te helpen tillen en sjouwen. Nadat hij zoo hoe langer hoe verder omzwierf, kwam hij eindelijk eens bij een groot schip, dat juist bezig was eene lading in te nemen. De knaap stond lang aan den wal, met opmerkzaamheid alles gade te slaan. De wonderlijke gewaarwording in 's menschen ziel, die hem, bij het aanschouwen van de plek waar eens zijne lijkbaar of doodkist zal staan doet uitroepen: „wat is het hier stil en goed!" of hem onder den lommerrijken boom, waar, zonder dat hij het nu nog weet, eenmaal zijne grafplaats zal wezen, in gedachten doet verzinken over het kalme en liefelijke en tot rust uitlokkende van dat plekje — die zelfde gewaarwording maakte zich thans ook van den knaap meester, terwijl zijn oog zich verlustigde om van den pas geteerden romp van het schip, waar de golven dartelden tegen de blinkende teerhuid aan, naar boven te loopen tot aan de wimpels, op de toppen der masten. Het onvermoeide zeevolk draafde heen en weder van en naar boord van het schip, dat gereed scheen te zijn om weldra te vertrekken; en de kapitein stond op het dek, bevelen gevende, en het oog latende gaan over alles. De knaap kwam hoe langer hoe digter aan den kant van den wal staan. Met eenen ernstigen blik nam hij alles, wat hij aan boord zag in oogenschouw, en het was alles volmaakt zoo als hij het reeds meer dan eens gezien had in zijne droomen, van de fraai beschilderde half-openstaande kajuitsdeur af tot den hond, die uitschoot aan zijnen ketting, telkens als een der matrozen voorbij kwam draven. De kapitein kwam naderbij, leunde over de reiling heen, en zijn oog viel op den knaap, en de knaap zag hem aan. Zoo stonden zij eene poos zonder iets te zeggen. Eindelijk vroeg de kapitein: „Wat zoekt gij hier, jongen? Wacht gij op iemand?"

„Neen, kapitein! maar ik ben een liefhebber van schepen, die zie ik gaarne!" zeide de knaap, terwijl hij zijn glimmend hoedje afnam en dat ronddraaide tusschen zijne vingers.

„Hebt gij geene ouders meer?" vroeg de zeeman.

„Mijne moeder leeft van haren handen-arbeid," antwoordde de knaap; „en vader is daar ginder gebleven..." (dit zeggende wees hij ver weg naar zee.) „Ik zou ook wel lust hebben om het eens te proberen, maar moeder zegt dat ik nog te klein ben... Is dat waar, kapitein! ben ik nog te klein?" vroeg hij met een schalksch, innemend glimlachje en staarde den zeeman goed in de oogen.

„Hm, hm," zeide de kapitein; „kent gij al iets van een schip?"

Nu voelde de knaap zich gelukkig; terwijl hij in één sprong aan boord stond naast den gezagvoerder, noemde hij met vonkelende oogen en blozende wangen, al de bestanddeelen van het schip bij hunnen naam: geen zeil, geen touw, geen houtje was hem onbekend, en de oogen van den kapitein volgden hem met welgevallen.

„Ik ga eene reis doen naar Brazilië," zeide hij, „hebt gij zin om meê te gaan; maar wij blijven lang onder weg, en wij hebben niet altijd goed weer."

Het antwoord van den knaap was een luid gejubel; hij greep des zeemans harde hand, en drukte die tegen zijne lippen; doch eensklaps verstomde zijne blijdschap, en met droeve stem zuchtte hij: „Maar mijne moeder!"

„Wij zullen met haar gaan spreken," zeide de kapitein, legde de pijp neder, en zette zijnen hoed op.

Des anderen daags morgens waaide er een frissche en gunstige wind, en het schip „de gelukkige toekomst" stevende met volle zeilen de haven uit. De reis ging naar Brazilië over den wijden oceaan, en verscheidene maanden zouden er verloopen, eer men weder het anker zou laten vallen in de wateren die het dierbare vaderland besproeijen. Doch: „vooruit maar!" floot de wakkere wind; „frisschen moed!" glimlachte de helderstralende zon; „vaarwel, vergeet mij niet!" lispelde de rustelooze golfslag; en hoog in den mast hing de gelukkige scheepsjongen, wuivend met zijne roode muts, en schreijend van aandoening en blijdschap.

Daar ginds aan wal gingen al die menschen even stil en bedaard hunnen gewonen dagelijkschen gang; ze schenen als vastgekluisterd aan een en het zelfde plekje gronds, en zouden nimmer iets mogen aanschouwen van al het schoone, heer-

lijke en wondervolle, dat de groote; wijde wereld in haren schoot bevat. Maar onder die allen bevond zich ook zijne dierbare moeder, die op de gansche wereld geene andere vreugde had dan hem, en die thans daar zat met haar aangezigt voorovergebogen en verborgen in haar van tranen doorweekten voorschoot. „Lieve moeder, dierbare moeder," fluisterde hij in den wind, „vaarwel!" Maar dat kon zij immers niet hooren! neen — maar het was of zijn hart zich wilde losscheuren uit zijne borst en tot haar terug zweven, en dat voorzeker, dat moest zij kunnen voelen. Voelde zij niet, dat daar ver in de verte, zwevend tusschen water en wolken, een bodem heenstevende bevolkt met slechts een klein getal menschen, en dat er zich onder dat kleine getal één bevond wiens gedachten, liefdevol en zielsgenegen, aanhoudend bij haar waren in hare schamele eenzame woning, aan het eenzame nachtleger waarop zij des avonds, hare afgezwoegde leden neerstrekte ter ruste!... Ter ruste? Neen, helaas! wie weet hoe menigen nacht zij daar zou doorbrengen, slapeloos, of in haren onrustigen slaap gestoord door bange droomen of door het gehuil van den storm over het dak heen en in den schoorsteen!

Ja, één nacht vooral was voor die moeder, een vreeselijke nacht van zielelijden.

Het was een nacht in het jaargetijde der lente; maar de lucht was zwart en dreigend, en alles was stikdonker. De storm woedde met breidelloos geweld door het ruim der wolken en zweepte die voort van den eenen kant van het uitspansel naar den anderen; de maan vertoonde zich slechts nu en dan eens een oogenblik, als om te toonen dat zij slechts zwichtte voor de overmagt der woedende elementen, en de matte stralen, die zij dan door de ramen heen wierp in het vertrekje der moeder, zweefden flaauw en onbestemd eenige sekonden over den vloer heen om dadelijk weder te verdwijnen. Het kleine woonhuis stond te beven en te schudden; telkens vielen er pannen, van het dak af, met geweld in den tuin neder; de deuren werden heen en weder geschud als door eene onzigtbare, verwoede hand, en een akelig gehuil weergalmde zonder einde in den schoorsteen. De moeder lag wakker op hare legerstede; zij rigtte zich ten halve overeind, vouwde de handen zamen, en riep uit in haren angst: „O, mijn kind,

o, mijn lieveling! waar zijt gij in dezen verschrikkelijken nacht?" En zij wierp een blik op zijne slaapplaats, die thans ledig stond; zij wilde zich zoo gaarne verbeelden dat alles slechts een droom was, en dat zij wel degelijk zijn aanminnig kopje daar zag rusten op het kussen; maar het was verbeelding, alles was ledig! En niemand was daar om haar een woord van geruststelling toe te spreken, geen troost van menschen, geen deelneming van menschen! — Zij vouwde de handen zamen en bad luide tot God om behoud van het leven, voor haar kind in dezen angstwekkenden nacht; zij bad dat zij hem weer behouden aan haar moederhart zoude mogen drukken, zij bad luide — o, jammer voor de gewaarwordingen eener moeder — bijaldien hij omkomen moest, dat dan zijn doodstrijd kort mogte wezen en zijn stervens-uur zacht.

En waar was de knaap, terwijl deze innige gebeden om zijnentwil opstegen ten hemel? Zie, midden op den grooten, onstuimigen oceaan, waar de storm de baren omhoog stuwt tot bergen, daar slingert zich het ligte vaartuig door het schuim der golven heen, met de snelheid des bliksems. De ondergeschikte is herschapen geworden tot heer en meester; het nog kort geleden spiegelgladde watervlak, dat kalm en gedwee het vaartuig daarheen liet glijden naar het welbehagen van den stuurman, is eensklaps door het geeselen van den stormwind in woede ontstoken, en verkeert thans in een staat van breidelloos geweld. Het is als openen zich de afgrondskolken van den oceaan, peilloos diep beneden de oppervlakte des waters, om plotseling weer door een stortvloed van golven overstelpt te worden, die zij onder een akelig gehuil en gebulder omhoog slingeren tot hoog in de wolken; maar op dat zwakke vaartuig, dat als een speelbal is geworden van de verbolgene elementen, is een geest, die sterker is dan zij. Zie hoe al het zeildoek verdwijnt van de statige masten; zie eens dat kloekmoedige, koelbloedige gelaat van den man, die het roer omklemd houdt met zijne ijzersterke handen; zie opwaarts op de raas, met hoeveel onverschrokkenheid en vastberadenheid daar ieder zich vastgeklemd houdt aan het want. Houdt u goed, gij allen! in den greep uwer vingeren houdt gij het pleit omklemd van leven of dood; zet niet onvoorzigtig uw zoekenden voet neer, en wendt het duizelende oog af van het verzwelgende diep beneden u! Hoort gij dat gebulder

van elke windvlaag wel? Dat komt uit de verre verte, aanvankelijk met een woest gehuil, en vervolgens dof over de golven heenrollend, welker koppen het herschept in een wit blinkend schuim. Als in krampachtige stuiptrekkingen siddert het vaartuig aanhoudend her- en derwaarts, nu links, dan regts, gelijk een verdwaalde vogel, steunend in den worstelstrijd tegen den storm, en klappend met de wieken — het rijst weer omhoog, het zinkt weer gehoorzamend weg in de diepte; en in dat gehoorzamen ligt de redding, het klieft op nieuw weer de baren!

Maar wat stort daar eensklaps uit de ra neer in de zee? Het schuim dartelt omhoog en verbergt het; maar het komt weder boven. De wolken breken, en de maan werpt een matten straal naar omlaag, een meewarig glimlachje om te doen zien wat er gevallen is. Het is de knaap, die de blaauwe golven zoo lief had, hij is neergestort in haren bulderenden schoot. En zij hadden hem te lief, dan dat zij hem weder los zouden hebben gelaten. Vruchteloos staren een aantal droevige gezigten over de reiling van het vaartuig heen; vruchteloos werpen zij lijnen uit — de kleine handen van den knaap strijden een magteloozen strijd om behoud van het leven; het gekrulde hoofdje, waarover de onzigtbare gebeden en zegeningen eener moeder zweven, verheft zich nog één keer in het flaauwe schijnsel der maan; doch spoedig is alles voorbij. Er vliegen nog eenige onbestemde gedachten door zijne ziel; hij verbeeldt zich dat hij de stem hoort van zijne moeder — ja, stil, arm kind! zij bidt voor u in de ure van uwen dood — en hij zinkt weg, diep, diep in het hart der baren. Één jammerkreet nog van den storm, één lichtstraal nog en één glimlachje van de maan — en het zilte graf heeft zich voor goed gesloten over het lijk van den knaap. En nu wordt alles daar stilte en ruste, en het schip bereikt weldra de haven!

DE OUDE KLOK.

De heer MELVILLE was dood. Zijn lijk stond in de groote zaal, die geheel met rouw was behangen, en waar altijd eene menigte waskaarsen brandden. Al de voorname lieden uit de buurt waren tegen den volgenden dag op de begrafenis genoodigd, en de huishoudster en de dienstbo-

den en nog vele andere lieden waren den geheelen dag bezig geweest om den maaltijd te bereiden, die hun moest worden aangeboden. De gastheer, die ze zoude ontvangen, en die aan het hoofd van den rouwstoet moest gaan, was nog niet aangekomen, maar hij werd tegen den morgen op het kasteel verwacht. De vermoeide dienstboden besloten naar bed te gaan; mijne grootmoeder, die lang op het kasteel had gediend, beloofde te zullen waken, en ik, haar oudste kleinzoon, die haar juist was komen bezoeken, kreeg verlof om den nacht bij haar door te brengen.

Mijne grootmoeder was eene groote, ernstige vrouw; ofschoon zij 84 jaren telde, ging zij nog even regt en statig als immer; hare beschaafde manieren, hare ervaring en bekwaamheid maakten haar van groote dienst op het kasteel, waar zij gedurig werd geroepen. De meiden en knechts waren reeds lang boven; de huishoudster, die nog met mijne grootmoeder was blijven praten, ging ook heen, en wij waren alleen in de groote ouderwetsche kamer, waar een helder vuur in den haard brandde, en ververschingen stonden, om ons in de nachtwake te versterken. Mijne grootmoeder had beloofd mij de zaal, met de toebereidselen voor den maaltijd te laten zien, en toen wij alleen waren, herinnerde ik haar hare belofte, zij nam de lamp op en wij gingen uit de kamer en door een koud hol voorhuis in eene lange zaal, waar eene onafzienbare tafel met allerlei vleesch, en pasteijen, en vruchten en lekkernijen, en groote kristallen karaffen, en fijn geslepene glazen, en donker blaauw porcelein stond beladen. Wij gingen om de tafel en ik wist geene woorden te vinden voor mijne bewondering van al die pracht. Mijne grootmoeder sloot de deur weder, en wij gingen door het voorhuis terug naar de kamer, daar wij zaten.

„Wilt gij nu ook de rouwzaal zien," vroeg zij, en toen ik toestemmend antwoordde, nam zij eenen grooten sleutel van de tafel en naderde eene breede deur tegen over den haard en ontsloot ze. Ik volgde haar. Daar stond de zwarte baar met de zilveren handvatsels en op dezelve de kist, waarover het met zilver geborduurde rouwkleed nederhing. Alle sieraden in de zaal waren met zwart floers bedekt, ook al de schilderijen, behalve enkele familieportretten, die alleen verlof schenen te hebben, op het over-

schot van den thans tot hen verzamelden bloedverwant te staren. Het was een akelig gezigt bij het flikkerend licht der waschkaarsen, en ik verlangde, dat mijne grootmoeder mogt terugkeeren. Maar nadat zij eenige minuten in diep gepeins aan den voet van de baar had gestaan, was zij naar eene groote, ouderwetsche, mahoniehouten staande klok gegaan, en terwijl zij haren arm met de lamp ophief, bleef zij op de wijzers en op den tikkenden slinger staren. Het licht van de lamp viel juist op den grijnzenden tijd, die met iedere beweging van den slinger zijne zeis naar zich toehaalde. Eene rilling liep mij over de leden, en ik riep mijne grootmoeder en zeide haar, dat ik verlangde, iets te gebruiken. Zij keerde zich om, en kwam, maar haar gelaat was zeer ernstig, en ik was blijde toen de groote deur toeging, en de sleutel omgedraaid, en veilig voor mij op tafel gelegd werd. Wij hadden reeds lang bij den haard gezeten, en mijne grootmoeder bleef nog altijd stil, en om haar uit hare droomerijen te wekken, nam ik eindelijk hare hand, en drukte ze, en keek haar vleijend aan. Zij glimlachte, maar nog ernstig, en zeide half luide: „die klok tikte toen hij geboren werd!"

„Wie grootmoeder?" vroeg ik verwonderd.

„Hij, de heer MELVILLE," antwoordde zij en toen ik haar vragend aanzag, begon zij het volgend verhaal, half tot mij, half met zich zelve sprekende:

„Ik was nog zeer jong, nog een kind slechts, toen ik als weeze bij de MELVILLE's in dienst trad; ik voelde mij vreemd en verlaten onder de vele dienstboden, en ik weende bittere tranen, als ik aan mijne zachte, ernstige moeder, aan mijnen vrolijken, vriendelijken en zoo braven vader dacht, die ginds op het kerkhof sliepen. Er was slechts één persoon in huis, tot wien ik mij voelde getrokken; het was de oude, stille, ernstige hofmeester; maar ik durfde het hem niet toonen, omdat hij zoo stil en zoo ernstig was; ik geloof toch dat hij het bemerkte, want hij sprak tegen mij zoo als hij nimmer tegen de anderen plagt te spreken. Eens op eenen avond was er groote vreugde op het kasteel; er was een zoon en erfgenaam aan de MELVILLE's geboren. In de zaal, waar gij den maaltijd hebt gezien, hield men toen ook een gastmaal; de wijn schuimde in de glazen en de wanden weêrgalmden van toasten en vreugdekreten; vóór het slot op het plein

stonden biervaten en tafels met brooden en vleesch, en de dorpelingen dansten en juichten onder de platanen. Al de vensters waren verlicht, en de vreugde blonk aan alle kanten.

Het duurde tot laat in den nacht. Toen eindelijk alles stil werd, en lord MELVILLE en zijne gasten op hunne kamers waren, en de toortsen hadden uitgebrand, en de dorpelingen te bed lagen, moesten de dienstboden nog rond gaan, en de lichten uitblusschen en de vensterluiken sluiten. Ik was dáár in de zaal en had alles gesloten, toen de hofmeester, die de ronde deed, binnen trad. Het tikken der klok, die stond waar hij nu staat, had mij bij mijn werk zonderling in de ooren geklonken, en ik konde niet nalaten te zeggen: „hoe luid tikt die klok;" de hofmeester zag naar dezelve, en zeide somber: „Ja, pas is het kindje geboren, of de tijd tikt en tikt zijne levensuren reeds voorbij, en tikt voort zonder ophouden!" — „Maar waarom zoude hij dat niet?" vroeg ik schroomvallig; „hij brengt toch vele zegeningen, veel vreugde met zich mede." — „Vele zegeningen en veel vreugde, ja, maar ook vele bittere droefenissen, vele hartverscheurende lessen; maar de mensch wordt er niet wijzer door, en laat den tijd snellen, en leeft voort zonder te denken, en zoo wijst hij hun einde, en dan!" — „En dan," hernam ik werktuigelijk. — Hij keerde zich om, legde de hand op mijnen schouder, en zeide: „de tijd gaat voorbij, maar de eeuwigheid heeft geen einde, wee die zulks niet bedenken.' Die avond bleef mij altijd bij, en het voer mij dikwijls door de ziel, dat de tijd voorbij snelt, en dat de eeuwigheid nimmer kan eindigen, en ik sidderde, als ik zag, dat zoo weinig menschen zulks schenen te begrijpen. De kleine lord JAMES bleef intusschen geen kind meer. Zijne ouders aanbaden hem, en lieten hunnen lieveling volkomene vrijheid; niemand sprak hem ooit tegen, niemand weigerde hem ooit, wat hij wenschte. Hij was wild en opvliegend, maar schoon en van een aangenaam wezen, dat hem alle harten won. De oude lord stierf, en zijne vrouw daalde ook ten grave. En lord JAMES huwde eene schoone, beminnelijke lady, en bragt haar op zijns vaders kasteel, en zij gaven groote feesten, en waren vrolijk te zamen. Maar eens gebeurde het, dat een andere lord onzen heer beleedigde op eenen avond, toen zij lang te zamen bij den wijn hadden gezeten, en zij reden 's morgens vroeg uit,

en een weinig later bragt men lord JAMES bloedend en ontzield op eene baar. Hij werd in die zaal ginds gedragen, en zijne vrouw wierp zich wanhopend op het lijk, en hare vreeselijke jammerkreten klonken mij nog in de ooren, toen men haar reeds lang naar boven had gedragen, en zij moeder was geworden van eenen zoon, dien zij nimmer mogt aanschouwen. En dien avond, toen de grijze hofmeester daar stond aan de voeten van het lijk van zijnen meester, zag hij ernstig op naar de klok, die even bedaard, even regelmatig, even onverzettelijk tikte, als toen hij werd geboren, en hij zuchtte diep, en zag mij aan, en eene rilling liep mij over de leden. Het kindje bleef niet op het kasteel; het kwam bij eenen neef, die het opvoedde, en er zoo als men zeide, een bekwaam mensch van maakte; en wij zagen hem slechts enkele keeren, toen hij nog zeer klein was, wanneer zijn bloedverwant hem op een kort bezoek voor zaken medebragt; en als ik hem daar in diezelfde zaal, waar de klok altijd stond en tikte, zag spelen en rondspringen, dan werd het mij zonderling om het hart. Later, toen de hofmeester lang dood was, en weinig menschen meer aan lord JAMES dachten, kwam lord CHARLES met zijne bruid op het kasteel om het te bewonen.

Hij was zeer jong, maar zij nog jonger. Ik woonde niet meer op het kasteel, maar bij alle bijzondere gelegenheden liet men mij roepen. Toen was ik er ook, en ik zag de lange stoet van rijtuigen met bloedverwanten en vrienden, die de intrede van het jeugdige paar kwamen vieren, en ik hoorde de scherts en het gelach, en ik zag de woelende paren zich onder de klok in vrolijken dans bewegen, en in mijne ooren alleen klonk haar getik, en sprak van dood en van eeuwigheid, en niemand der aanwezigen scheen zich om dien grijnzenden tijd te bekreunen, die toch zoo snel, zoo vreeselijk snel hunne oogenblikken telde. Ook niet lord CHARLES en zijne bruid; hij was een bekwaam, zeer bekwaam man, en bekleedde spoedig de aanzienlijkste posten; zij eene vrolijke, wereldsche vrouw, met eene ontzettende menigte kennissen en vrienden, die zij moest ontvangen, of op hunne kasteelen bezoeken. En zoo bewoog zich de slinger al voort, en weldra hoorde ik hem tikken bij de geboorte van eenen zoon, en daarna van eene dochter. De kleine lord JAMES was de oogappel van zijnen vader; lord CHARLES was trotsch, en hij

zag in hem den erfgenaam zijns naams en zijns rijkdoms. In zijne staatkundige beslommeringen verdiept, was hij koud en stroef in den omgang; doch lord JAMES kende zijnen glimlach, maar ook hij slechts alleen. Nimmer zag ik lord CHARLES zich vader toonen voor zijne dochter. En de moeder had het te druk om zich om haar te bekreunen, en zij gaf haar over aan eene Fransche gouvernante, die zich zelve en hare leerling den eenzamen tijd verdreef met romans en treurspelen. En zoo hoorde lady EMMA, die nooit de liefde des huisgezins had leeren kennen, die dezelve niet betreurde, maar toch ongebruikte krachten in haren boezem voelde gloeijen, dat er daar buiten in de wereld een gevoel was, hetwelk hare behoefte kon vervullen, en zij zag met verlangende blikken om zich heen. En toen zij de leerkamer verliet, en een kind nog, aan de zijde harer moeder in de feestzalen verscheen, had lord CENTHAM weinig moeite om haar, door welbekende zinsneden van zijne liefde te doen droomen, en de hare te verwerven. Lord MELVILLE zag gaarne den rijken, trotschen schoonzoon, en lady MELVILLE bezorgde bruidstooi en bruiloft, en lady EMMA droomde voort en waande zich het gelukkigste wezen op aarde. De huwelijksplegtigheid had in de zaal plaats, waar het lijk van haren grootvader gestaan had. Ik was op het kasteel om te helpen, en ik stond met de voornaamste dienstboden en mogt de inzegening bijwonen. Het sneed mij door het hart, toen ik het trotsche, hardvochtige gelaat van den bruidegom aanschouwde, dat slechts glimlachte als de blaauwe, liefdevolle oogen der jonge bruid er hem om smeekten; er was eene uitdrukking in zijn donker oog, die mij voor haar deed beven, en ik sidderde voor het lijden, dat de onverbiddelijke tijd zoude mede brengen voor het zachte, teêrhartige, verwaarloosde meisje. Zij verliet het kasteel en wij zagen haar nimmer weder, het arme zestienjarige bruidje; zij stierf na een jaar te gelijk met haar kindje, dat slechts even het licht mogt aanschouwen, en men zeide dat de hardvochtigheid haars gemaals haar hart had gebroken. En bijna terzelfder tijd werd lady MELVILLE weggerukt uit den onophoudelijken kring des genoegens; eene plotselinge ziekte maakte een einde aan haar leven; en vader en zoon stonden in die zelfde zaal, waar de vrienden, die thans met hen de doode grafwaarts gingen volgen, eenmaal hare intrede met vro-

lijken dans hielpen vieren, en de klok tikte voort met luide waarschuwende slagen, doch te vergeefs, altijd te vergeefs; lord CHARLES zag op zijnen zoon, den bloeijenden jongeling, en bleef onbewogen. Doch toen lord JAMES nu twee jaar geleden, na eene vrolijke partij, de teugels niet zoo vast hield als gewoonlijk, en werd omgeworpen, en eenen schrikkelijken dood vond, toen zijn vader hem als een lijk bij de klok in de rouwzaal moest ontvangen, toen werden zijne haren grijs, ofschoon hij naauwelijks 45 jaren telde, en hij trok zich terug en leefde stil en eenzaam tot dat de dood hem onlangs verraste, en nu tikt de klok bij zijn lijk, doch voor hem is geen tijd meer!"

Terwijl mijne grootmoeder sprak, hoorde ik de klok in de rouwzaal door de geslotene deur, dof maar onophoudelijk tikken. Toen zij ophield klonk dat geluid akelig in mijne ooren, en het werd mij bang om het hart. „O grootmoeder, hoe vreeselijk," zeide ik angstig en borg het hoofd op hare kniën.

„Vreeselijk voor degenen, die op den tijd alleen hopen," zeide zij ernstig, „maar," voegde zij er bij, en streek hare dorre hand teederlijk over mijne lokken, „niet vreeselijk voor degenen wier oog met blijde verwachting op de eeuwigheid is gevestigd. Zij zien het snellen des tijds met onbekommerde blikken, want zijne vleugelen voeren hen mede naar de oorden der eeuwige rust."

BROEDER EN ZUSTER.

Uit het Deensch vertaald,

DOOR

S. DE B....

Zij speelden aan de voeten van eene en de zelfde moeder; daar deelden zij vriendelijke woorden en liefkozingen, en als het avond werd en de kleine oogjes tot digtgaan begonnen te neigen, legden zij hunne lieve krulkopjes in haren schoot, en sluimerden in. Hoe dikwijls zaten zij niet, toen zij ouder werden, aan het zelfde tafeltje, spelend onder onschuldig gekout; en hoe dikwijls vond men hen niet, door den slaap overvallen, met de armen om elkanders hals geslagen, in de zon liggen op den grond; hoe eensgezind en aan elkaar

gehecht gingen zij te zamen naar school, leerden daar in het zelfde boek, waarin hunne vingertjes elkander al wijzende ontmoetten; en als ze over straat gingen, waar zoo veel gerij en geros was, hoe angstvallig en moederachtig bezorgd hield dan niet het kleine zusje, het jongere broertje bij de hand vast, wanneer er een wagen aankwam die wat harder reed dan gewoonlijk. En toen hij ziek lag, en de dokter gezegd had dat zijn zusje niet aan zijn bed mogt komen om niet zelve insgelijks door de ziekte te worden aangetast, hoe behendig wist zij dan niet partij te trekken van eene onachtzaam geslotene deur, om naar binnen te sluipen naar haars broeders bed en hem het mooije prentenboek te brengen, waarin hij niet lezen mogt, om niet zijne door de ziekte verzwakte oogen te bederven. En toen hij eindelijk weder op mogt zitten en in de huiskamer kwam, met hoeveel hartelijken ijver trok zij dan de tafel digt bij zijnen stoel, en zette al het speelgoed op, dat zij niet aangeraakt had zoolang hij ziek had gelegen; en hoe rijkelijk voelde zij zich beloond toen hij haar toefluisterde dat hij, terwijl hij zoo ziek lag, zooveel medelijden had gehad met alle andere kleine knaapjes, die ziek lagen en die niet zulk een lief en goedhartig zusje hadden als hij!

En de kleinen groeiden op; het spelen nam af en het werken toe. De knaap ging naar eene andere school, en met een gevoel van trots liet hij aan zijn zusje het eerste latijnsche boek zien, dat hij in zijn bezit had gekregen. Zij doorbladerde dat met een nieuwsgierigen blik, maar gevoelde er zich toch niet erg blijde over; zij was zoo bang dat hij meer van de boeken zou gaan houden dan van haar, en als hij dan eenmaal zeer geleerd was geworden, zou hij haar dan niet misschien geheel vergeten? Toen zij hem hare bezorgdheid dienaangaande mededeelde begon hij te lagchen en troostte haar met de verzekering, als hij eenmaal een geleerd man en professor geworden zoude zijn, dat zij dan zamen zouden wonen; zij zou dan voor hem het huishouden kunnen bestieren, en hij zou studeren en werken, en zoo zouden zij te zamen gelukkig kunnen zijn.

En hij studeerde vlijtig, bijna nacht en dag, zoo, dat de hoog blozende wangen eindelijk bleek werden; maar hij werd knap en kundig; en des zondags, als hij vrij was, ging hij

niet uit met zijne vrolijke studie-makkers, maar dan ging hij wandelen met zijne zuster en was trotsch op haar, wanneer zij naast hem liep. Hunne blijde, kinderlijke gelaatstrekken spiegelden het evenbeeld af van elkanders schoonheid; wanneer zij tegen den avond huiswaarts keerden met de handen vol bloemen, en moe maar jubelend den drempel bereikten, dan wenschten zij beiden, dat het maar spoedig weder zondag mogt worden!

Het knaapje werd jongeling en verliet de ouderlijke woning om zijne studiën verder voort te zetten en een knap en kundig man te worden. Het meisje bleef t' huis en ontwikkelde daar tot maagdelijke schoonheid. Hoe menige hartelijke brief bragt gedachten en heilgroeten over en weder tusschen broeder en zuster; en menigmaal, als de student in den nacht zat te studeren bij zijne eenzame lamp, gleed het boek uit zijne handen, en zweefden zijne droomende gedachten naar zijne zuster over, aan den huiselijken haard. Herhaalde malen werd die droom herschapen in werkelijkheid; wanneer de zomer de boeijen geslaakt had van de waterstroomen, en bloemen spreidde over beemden en velden, en de blijde zonnestralen liet spelen op den vloer in de oude, welbekende huiskamer, dan bragt hij ook den broeder t' huis voor eene reeks van genoegelijke vacantie-dagen.

Wanneer de verborgene schatkameren der wetenschap, welke de jongeling zoo lang met onwederstaanbaar verlangen gezocht heeft, zich eindelijk voor hem ontsluiten, gaat het hem niet zelden gelijk de legende ons verhaalt van den gelukkigen vinder, voor wien de bergheer zijne mijn-aderen openstelt: hij zamelt meer dan hij in staat is te dragen, en afgemat bezwijkt hij onder zijne vracht. Hij gunt zich geen tijd; zijn geest, die al den rijkdom der wetenschap voor zich ziet liggen, vindt het leven te kort om zich dat alles toe te kunnen eigenen, en hij verkort het nog meer door zijne onmetelijke begeerlijkheid. De dag is hem niet lang genoeg, en hij neemt de uren te baat van den nacht, waarin het ligchaam rust behoorde te vinden, en de onvermoeide geest laat dien onmisbaren en trouwen helper nederzijgen onderweg.

Toen broeder en zuster elkander wederzagen, waren des jongelings wangen verbleekt, en ingevallen zijne kaken; in zijne oogen blonk een bovenaardsche glans, en vrijër en in

hooger sfeer bewoog zich zijn spreken. De menschen noemden zijne woorden poëzij; maar zijne zuster begreep dat ze een weerklank waren van de volheid eener betere wereld. Liefst van alles stond hij aan hare zijde, met haren arm om hem heen gewonden, omhoog starend naar het drijven van het vliegende zwerk, of de snelle wiekvaart volgend van een gevederden luchtbewoner, terwijl zijne gedachten rondzweefden in den helderen ether. Menigmaal sprak hij over het graf, en uitte dan den wensch, als hij daar eenmaal in neergelaten zoude worden, dat het hem dan gegund zoude zijn onder de lommerijke boomen te mogen rusten, waar de zon door het loover heen kon schijnen op den grafheuvel, de vogelen zingen boven zijn lijkgesteente, en de koele schaduw frischheid verzekeren aan de bloemen op zijn graf.... „O, hoe heerlijk moet het daar zijn en goed!" zeide hij dan. En als hij zoo sprak kon zijne zuster hare tranen niet bedwingen, hoe noode zij hem die ook wilde laten zien, en dan knorde zij op hem, dat hij er aan denken kon van haar te scheiden. „Ik geloof," zeide hij dan met een dweepend lachje, „dat de hemel ons dan eerst nader komt, wanneer hij niet langer ledig en onbewoond voor ons is; wanneer wij daar diegenen weten die ons dierbaar zijn, hoe vaak mogen dan niet onze reikhalzende gedachten zich verheffen boven het aardsche." Doch somwijlen gebeurde het dat hij zijn hoofd liet rusten op haren schouder, en droeve tranen schreide over zijn jonge leven. Eindelijk werd er bepaald dat hij naar eene warmere, zachtere luchtstreek zoude reizen, naar Italië, om zoo mogelijk herstel te vinden voor zijne geschokte gezondheid. Hij wilde niet gaarne; hij wenschte „t'huis te sterven," te sterven in vrede; maar dat hielp niet, hij moest op reis. Ach, had zij ten minste slechts met hem mede kunnen gaan om hem te verplegen en op te passen — maar dàt kon niet geschieden!

Den avond vóór zijne afreis deden zij zamen eene wandeling alleen. Zij liepen zwijgend aan elkanders zij; want de gedachte aan die scheiding, waarvan zij den duur niet konden berekenen, doch die hunne bedroefde harten beschouwden als eene scheiding tot in de eeuwigheid — die gedachte sloot hunne lippen. Toen zij voor de deur van hunne woning terugkwamen bleven zij stilstaan, en staarden nog eens

omhoog naar den helderen hemel, waar hun oog op een langzaam voortzwevend, vonkelend sterrebeeld viel. De broeder vatte zijne zuster bij de hand, en zeide: „Ziet gij die heldere sterren wel daarboven! Die vier vormen een geheel en blijven bij elkander aan den hemel, terwijl die drie vooruitgaan en aan de anderen ten gids strekken in den starren-oceaan — wanneer die sterren bleek aan den najaarshemel staan, en de geel-gedorde boomen ze aanblikken, dan zal ik dood wezen of tot u weergekeerd. Wees nu tot zoolang geduldig en getroost."

Hij vertrok naar de plaatsen waar het zacht is en warm, en waar de sneeuw des winters bijna beschouwd wordt als een spooksel der natuur. Doch er zijn harten, die te midden van alle genoegens en genietingen aanhoudend roepen: „Naar huis! naar huis!" — Hij voelde zich alleen-staand en verlaten; hij vond er een zoet behagen in aan het strand te gaan om de schepen huiswaarts te zien stevenen, en hij benijdde hun dat geluk; wanneer hij de golven terug zag rollen van den oever, kwam de gedachte bij hem op, of niet een van al die golven de verre kust zou bereiken waar hij te huis behoorde. Hij geloofde niet dat hij lang meer leven zou; maar hij hoopte dat hij nog t'huis zoude komen, om daar te mogen sterven; onder de prachtige oranjeboomen was het hem een welbehagen, zich te verdiepen in gedachten over het stille studeer-vertrek of over de stuivende wintersneeuw in zijn geboorteland. Voor het welgeplaatste hart bestaan er duizenden banden, voor het onverschillige naauwelijks een of geen!

En de zuster zag elken avond op naar de Zevenster; en zij verbeeldde zich dat die zoo vertroostend op haar neerblikte. Daar kwam op zekeren dag een brief van heel ver weg; — hoe snel had die niet dien verren afstand afgelegd, was van stad tot stad gevlogen, was van hand tot hand gegaan, zonder dat iemand de looden zwaarte had gevoeld van de rouwtijding, die hij inhield! Maar toen hij in der zuster hand werd gelegd was hij zwaar als haar gemis, en het groote zwarte lak scheen haar aan te staren met innig medelijden en tot haar te zeggen: „Weet wèl wat gij doet eer gij mij openbreekt!" — En toen zij den brief opende, toen was het of al die kleine lettertjes slechts noode te voorschijn kwa-

men om haar in de melodij eener vreemde taal te verkonden dat haar broeder dood was, dat het zachte avond-windje van den zuider-hemel zijn laatste zuchtje had meegevoerd, dat eene vreemde hand des dierbaren oogen had gesloten, en eene vreemde aardstreek haren schoot had geopend, om den jongen pelgrim te doen nederdalen in zijn vroegtijdig graf. De brief hield nòg iets in: een lange haarlok, eene reliquie der smart en des doods.

De zuster is nu eene oude vrouw; en om hare slapen heen ligt zilverwit hair; zij heeft menig, menig jaar geleefd sinds dien tijd; zij heeft gerust aan eens anders borst, met liefde en trouw in eens anders oog, haar oog gespiegeld, en kindskinderen getroeteld op haren schoot. Maar de nagedachtenis van den speelgenoot harer kindschheid, van den jongen broeder die ver in den vreemde is gestorven, is haar altijd bijgebleven; menigmaal heeft een geliefd kleinkind, van haren schoot opgezien naar het prachtige zeven-gesternte, en haar gevraagd: „Hoe komt het toch, grootmoeder! dat gij altijd zoo bedroefd wordt als gij naar die sterren ziet?" — en menigmaal heeft een geliefde kleine, met kinderlijke aandacht die zwarte hairlok beschouwd, die nu verbleekt is en verschoten, maar die in hare oogen nog al den glans bezit waarmede die eertijds prijkte op het dierbare jongelings-hoofd. Zij, de levende, is oud geworden; hij, de doode, heeft eene eeuwigdurend jeugdige herinnering nagelaten; en zij gelooft vast en zeker, wanneer eens voor haar de tijd komt dat wij alles, zelfs het dierste en beste, moeten achterlaten en het hemelteeken des doods ons voorlicht in het onmetelijk ruim der eeuwigheid, dat dan een paar innig-toegenegene, liefdevolle oogen haar tegen zullen stralen, en eene dierbare hand de hare zal vatten, om haar zalig in te leiden in het land der weder-vereeniging.

GEERTRUIDA.

Het Fransch van Boredon vrij naverteld,

DOOR

L. A. H.

Sta mij toe, nu ik een oud man geworden ben, u eene geschiedenis te verhalen, die ter naauwernood te gelooven is:

zij is zonderling, doch tevens eenvoudig in hare vreemdsoortigheid. Zij doet zich aanlokkelijk voor aan hen, wier gedachten door de toekomst worden beheerscht, en die ijverig zoeken welken band er tusschen hemel en aarde bestaat.

In den eersten bloei der jeugd, wandelde ik op zekeren dag in eene overheerlijke landstreek in de omstreken van Arnhem. Ik ontmoette GEERTRUIDA, en terstond was mijn hart geheel ingenomen met hare onvergelijkelijke bevalligheden. Ik vind in waarheid geene woorden, om u den indruk weêr te geven, en de onbeschrijfelijke hartstogtelijkheid mede te deelen, die mij overmeesterde. Nooit had ik zoo iets kunnen vermoeden; want daar ik mij, uit voorliefde, geheel aan den landbouw wijdde, eene groote uitgestrektheid gronds ontginde, en zoo doende een werkzaam doch tevens eentoonig leven leidde, begrijpt men gemakkelijk dat mijne verbeeldingskracht niet sterk werkte, en het positieve bij mij predomineerde. Ik las geene romans in mijne eenzaamheid, en mijne kleine bibliotheek was slechts zamengesteld uit klassieke werken; ik was dus vreemd aan al de dwaze en kromme sprongen van onze hedendaagsche literatuur. CATS was mijn lievelingsschrijver; zijn onsterfelijke *„Spiegel van den ouden en nieuwen tijd,"* en de bewondering van de schoonheden der natuur waren ruim voldoende om mij dichterlijke indrukken te verschaffen.

Oordeel nu of er in mij genoegzame grondstof aanwezig was, om een' geestenziener voort te brengen! Zelfs toen GEERTRUIDA mij verscheen, — toen hare wondervolle schoonheid in mijn' geest een nieuw leven als 't ware opwekte, — toen nog kwam het evenwigt van mijne verstandelijke vermogens geenszins in gevaar. Ik beminde; het was geene zinnelijke liefde, het was de harmonische, onbeschrijfelijk groote uitzetting van al mijne zielskrachten: het was eene gemoedelijke liefde.

Niets stond die liefde in den weg. Toen ik voor de eerste maal het jonge meisje ontmoette, vernam ik, dat zij in den omtrek kwam wonen, met hare moeder en hare grootmoeder, beiden weduwen. Mijne ondervinding in landbouwzaken stond haar ter dienste, en zoo werd ik haar raadsman, haar vriend en weldra ook werd GEERTRUIDA mijne verloofde.

Wij waren echter nog jong, en men besloot ons twee of

drie jaren te laten wachten, voordat men ons in het huwelijksbootje deed stappen; niettemin was ik bijna altijd bij haar; ik had daartoe volle vrijheid, en ik was weldra met haar één van zin. GEERTRUIDA vooral was nog een *kind*, als men dit woord in zijne schoonste, zijne heiligste beteekenis opvat. Ik zal niet trachten haar af te beelden; de mate van ons geluk kan ik u evenmin voorstellen. Het schoone jaargetijde was aangevangen, en wij bragten bijna al onze namiddagen in den tuin door..... De rozen bloeijen er altijd, maar de herinnering aan de vreugde, die ik er gesmaakt heb..... och! vergun mij daar niet over te spreken!....

Toen de zomer ten einde liep, voelde GEERTRUIDA de eerste aanvallen van eene kwaal... Men vermoedde eerst niet dat het eene kwaal was, en ik alleen maakte er mij ongerust over, echter zonder er iets van te begrijpen. Ik meende op te merken, dat mijne verloofde mijmerend, laat mij liever zeggen, afgetrokken werd, want het geheimzinnige peinzen is in de inborst gelegen, — en GEERTRUIDA liet, zonder het te weten, hare gewoonten varen, vergat eene eens begonnen zaak, en.....

Ziehier eenige aanteekeningen, die omtrent het wezen van deze vreemde kwaal een juister denkbeeld kunnen geven....

. . . . . .

Wij spraken, op eenen schoonen zomernamiddag over de *bloemenspraak*. GEERTRUIDA liet mij een boekje zien, dat dien titel voert, en waarmede zij braaf den spot dreef. Zij vond het verschrikkelijk zot, dat men eene bloem noodzaakt altijd en overal hetzelfde te beteekenen. „Dan heeft men," zoo zeide zij, „geenerlei begrip van harmonie." Ik was van haar gevoelen. De bloem heeft tweederlei spraak, kleur en reuk: beide zijn onderhevig aan ontelbare variatiën en schakeringen.

„Laat ons oogenblikkelijk de proef op de som maken," zeide GEERTRUIDA: „Laat ons eene menigte bloemen plukken; ik zal hetzelfde bouquet op verschillende wijzen zamenstellen, en gij zult zien wat het telkens zegt."

Toen zijn wij opgestaan om bloemen te plukken; GEERTRUIDA was vol vuur; haar voorschoot, die onze bloemenkorf was, was in een oogenblik vol. Daarop keerde zij vrolijk terug naar de zodenbank, en verzocht mij nog eenige angelieren te plukken.

Het duurde niet lang, of ik was weder bij haar; maar in

plaats van het bouquet te maken, zoo als ik gedacht had, zat zij onbewegelijk, en zag slechts voor zich uit. Een groot deel der bloemen lag in het zand, voor hare voeten neder.

„Welnu! onze proef?" zeide ik met verwondering. Zij beefde, als iemand die geroepen wordt, als hij op het punt staat van in te slapen; zij zag de bloemen op den grond en riep uit:

„Wat ben ik toch lomp!"

Toen zag zij mij met wijd geopende oogen aan, en scheen verwonderd, hoe ik verwonderd kon zijn.

Reeds drie of vier keeren, zie ik mijne aanminnige GEERTRUIDA zoo afgetrokken. Van waar? . . . . . .

. . . . . .

De verstrooidheid van GEERTRUIDA wordt nog sterker, vaker merk ik ze op. Noch hare moeder, noch hare grootmoeder slaan er acht op, maar ik, ik..... O! ik ben al te gelukkig, hoe zoude dan het minste wolkje mij niet doen beven. Ik vrees.

. . . . . .

Heden, kon ik het niet langer uithouden. Ik heb GEERTRUIDA gesmeekt mij te willen zeggen, of iets haar ook in het geheim kwelde. Ik zeide haar: „Er zijn oude, smartelijke herinneringen, die door zekere omstandigheden weder in ons hart worden opgewekt.... Mogelijk heb ik u ook mishaagd; zonder het te weten. Ik gevoel mij zeer ongerust. Mogelijk!..... Ik bid u, geef mij niet over aan al deze twijfelingen. Spreek tot mij, als tot een' broeder!"

GEERTRUIDA luisterde met verwondering. Er was een oogenblik stilte, daarna glimlachte zij, en zeide:

„Droomt gij met opene oogen? Van waar haalt gij al deze rare denkbeelden?"

Ik wist niet wat te antwoorden, ik zeide al stamelende:

„Gij zijt sinds eenigen tijd bij mij zoo afgetrokken."

„Afgetrokken?" — Het scheen als zocht zij eene uitlegging voor dat woord. — „Ik ben nu en dan, het is waar, gedachteloos, maar dat bemerk ik naauwelijks, het is een uitwerksel van de temperatuur. Gij zelf bekent dat de warmte u nu en dan het hoofd in de war brengt. Welnu! gij bekent niet! gij lacht niet! Moet ik u..... in ernst antwoorden?"

„Ja, met de hand op het hart!"

„Weet dan, *mijnheer*, dat ik mij nog nooit zoo gelukkig

bevonden heb als sedert mijn verblijf alhier. Deze bekentenis moet u genoeg zijn, dunkt mij."

Zij stond op en bloosde; ik liep haar na... Een zware steen was van mijn hart gevallen. Wij bleven in den tuin, tot laat in den avond. Ik begreep nu niet, hoe al deze vooronderstellingen bij mij hadden kunnen opkomen. Om ze een' schijn van waarschijnlijkheid te geven, had de gemoedsstemming van GEERTRUIDA ten minste veranderlijk moeten zijn; maar, integendeel, zij was altijd dezelfde, altijd zacht, vriendelijk, voorkomend, vrolijk en anderen opvrolijkende. Ja, zij was altijd dezelfde..... uitgezonderd *die gedachteloosheid*, zoo als zij het noemde.

Ik zag wel, dat ik nog reden had om ongerust te zijn.

. . . . . .

Ondanks mijne grootste oplettendheid, kondigt niets mij het verschijnen van de crisis aan: ik spreek, GEERTRUIDA hoort mij eensklaps niet meer; zij zelve zwijgt op eens stil midden in een' volzin; dan blijft zij onbewegelijk en het schijnt alsof zij gedurende eenige minuten geheel wordt bezig gehouden door eenig belanginboezemend schouwspel. Ik volg de rigting van haren blik, maar klaarblijkelijk beschouwt zij niets zigtbaars rondom ons. Hare gelaatstrekken duiden geheel ongewone en onregelmatige aandoeningen aan.

Men raadpleegt ten laatste den geneesheer. . . . . .

Ziehier hoe GEERTRUIDA tracht weêr te geven wat zij gevoelt. „Eerst," zegt zij „is het als kwam er een luchtstroom door mijne hersenen, en dan... Zie, noch hoor ik u meer; mijne gedachten zijn elders bezig. Kom ik weder bij, dan is het als hadde ik vele dingen vergeten, die in den tusschentijd zijn voorgevallen."

De geneesheer houdt staande, dat het niets ernstigs is, en lacht om ons; maar hij heeft nog nooit eene crisis kunnen bijwonen. Er gebeurt niets in zijne tegenwoordigheid. Het is, als 't ware, opzettelijk.

. . . . . .

Ik kan niet ontveinzen, dat GEERTRUIDA begint te kwijnen. Het is als plukte zij de vroegrijpe vruchten van langdurige jaren studie, of dat een of ander gedienstig genie haar telkens met ingevingen bezocht. Dagelijks, als zij spreekt van dingen, die ik dikwijls gehoord heb, weet zij er iets belangwek-

kends uit te halen, hetwelk ik er voorheên nooit in vermoed had. De klank harer stem is ernstiger; zij stemt heerlijk overeen met de redenen, die zij ons uren lang houdt. — Zij verhaalt al hare droomen: het schijnt dat zij werkelijk in onbekende landen heeft gereisd, in gelukzalige landen, in landen zoo schoon als de aarde ze niet heeft. Dan luister ik naar haar, en geraak in verrukking; ..... maar eensklaps wordt ik door eene koude rilling aangegrepen, ik weet niet wat voor gevoel mij overmeestert, ofschoon ik de onverklaarbare bewustheid heb, dat in haren toestand GEERTRUIDA zich langzamerhand van mij moet vervreemden, zich van mij moet scheiden.

Zij betuigt echter volstrekt geene verkoeling in hare gevoelens te mijwaarts; integendeel, na hare aanvallen, zoodra zij weder bijgekomen is, toont zij gelukkiger te zijn, en, als 't ware, gerustgesteld door mijne tegenwoordigheid.

. . . . . .

Alle geneesheeren raden eenstemmig het huwelijk aan.... Onze trouwdag is reeds bepaald.....

. . . . . .

Ik hoop.... ik vrees. Na elken dag, die voorbij gevlogen is, zeg ik tot mij zelven: al weder een gevaar minder. — Ik zoude in afwachting van het bepaalde oogenblik wel willen slapen. Neen! niet slapen, maar krankzinnig worden door het wachten.

. . . . . .

. . . . . .

Eindelijk kwam de heugelijke dag, de dag bestemd tot de voltrekking van ons huwelijk.

Het was een fraaije herfstdag. Nooit voorheen had de natuur mij zoo schoon toegeschenen.

Lang liep ik buiten rond, voor dat ik GEERTRUIDA ging opzoeken. O! welke zoete herinneringen uit mijne jeugd bestormden mijn' geest!... In bosschen, weilanden, heidevelden, overal ging ik, overal bewonderde ik; tot zelfs de vogeltjes vlogen, sprongen om mij heen, als wilden zij mij met vriendelijke nieuwsgierigheid met hunnen groet verwelkomen.

En hoe was het, toen ik haar zag, haar, GEERTRUIDA, mijne bruid? In de laatste dagen, was zij, als door een wonder van hare kwaal bevrijd; zelfs was niet het minste spoor in haar wezen daarvan merkbaar, en, wat nog meer te verwonderen

was! zij was in weinige stonden een volmaakt beeld der schoonheid geworden: nog jong zijnde, bezat zij nu reeds die bijna ideale volmaaktheid in hare gelaatstrekken, welke men te naauwernood bij de schoonst gevormde vrouw op dertigjarigen leeftijd aantreft.

Op onze bruiloft was niemand verzocht; niettemin, — en ik had het wel verwacht, — was de kerk als opgepropt met menschen. Er had eene ligte opschudding onder de nieuwsgierigen plaats; GEERTRUIDA bloosde, boog het hoofd, maar ging met vasten tred naar het altaar. Mijne laatste ongerustheid was geweken.

Twee merkwaardige bijomstandigheden, die gedurende de trouwplegtigheid voorvielen, mag ik hier niet onvermeld laten. Toen zij het plegtige *ja* zoude uitspreken, had er bij haar eene oogenblikkelijke stemverzwakking plaats; zij antwoordde slechts met eenen flaauwen klank; en toen ik den trouwring aan haren vinger wilde steken, bleef hare hand stil en werkeloos, zoodat ik eenige moeite had de gewigtige taak te volbrengen. Maar daar er in haar uiterlijk niets zigtbaar was, en er verder niets gebeurde, zoo hechtte ik hier weinig aan, en ik vergat het weldra. Het overige van den dag werd door niets gestoord.

Hoe zal ik u een denkbeeld geven van mijne zegepraal, toen eindelijk de bruidskamer zich voor mij ontsloot? GEERTRUIDA was half liggende, half zittende op het bed; zij wendde haren blik niet af, integendeel, zij lachte mij met goedaardigheid toe. Ik naderde haar langzaam, met een eerbiedig gevoel, ik knielde neder, en eene harer handen vattende, stortte ik mijn allergrootst geluk, mijne groote hoop uit, die sedert den ochtend mijne borst deed zwoegen. Ik zoude dus dag en nacht over haar waken; wat had ik *nu* te vreezen? — En ik maakte haar deelgenoot van mijne roemzuchtige verwachtingen, van mijne luchtkasteelen, van mijne ontelbare plannen; ik herhaalde haren naam: GEERTRUIDA! ik zocht op eene dwaze wijze haar mijne liefde te doen kennen; ja, ik wilde woorden uitvinden, ik wilde eene taal spreken, die zelfs nog niemand vermoed had, eene taal, die.....

Plotselings te midden van mijne verrukking gevoelde ik, dat ik verschrikkelijk bleek werd. Ik ging regtop zitten, als hadde eene slang mij gebeten..... GEERTRUIDA luisterde niet

meer naar mij. Zij gaf elders acht..... Met vaste blikken zag zij in de ledige ruimte.

Ik beefde aan al mijne leden.

Ach! de vergetene kwaal, de geheimzinnige verwoester, de raadselachtige gast mijner dierbare, kwam eensklaps terug. — Ik wist maar al te wel dat, zoolang de aanval duurde, er niets te doen was dan te waken en geduldig te wachten; ik wilde dien avond, welken iedereen als den schoonsten van mijn leven beschouwde, het huis niet in opschudding brengen; het eenige wat ik deed, was eenige aanteekeningen maken, om ze later den geneesheer te kunnen geven. Maar ik ging niet lang voort.

Naauwelijks waren er een paar minuten voorbij.... GEERTRUIDA slaakte een' kreet, knipoogde geweldig, en wierp een' zoo wilden blik op mij, dat ik, als voor een opgeheven scherpsnijdend zwaard terugging, tot midden in de kamer.

Tot driemaal toe, volgde op het krampachtige knipoogen die verschrikkelijke blik.

Daarna strekte zij de armen uit, en wierp zich achterover.

Ik overmande mij, ik liet den schrik varen, die mij als aan den grond genageld had gehouden; ik snelde op haar toe.... — Helaas, ik kwam nog te laat, om haren laatsten ademtogt op te vangen; ik omarmde..... *een lijk!*.....

Moet ik het bekennen? Waarom niet! Welnu! de toorn was bij mij sterker dan de smart!.... Zoo was het. Ik weende niet, ik stikte..... Ik was woedend op *den dood*, als ware hij een wezen van vleesch en been, ik beschuldigde hem van bedrog, van arglistigheid. Ik daagde hem uit. Alle verwenschingen, die mijne jaloerschheid konde uitdenken, waren tegen hem gerigt! En bovendien! heb ik *de doode* zelve ook niet beschuldigd, GEERTRUIDA, *mijne* GEERTRUIDA, die immers weêrstand had moeten bieden, die had moeten strijden, en die was heêngegaan.... zonder mij vaarwel te zeggen!!....

Maar naauwelijks was dit heiligschennende verwijt geuit, of, als een stortvloed, kwamen verschrikkelijke wroegingen in mij op: ik werd tot in de ziel verteederd. — De droefheid zegepraalde... GEERTRUIDA!... mijne waarde... mijne lieveling!! mijn alles!!!....

Langzamerhand werd ik weder bedaard. Ik legde het lijk

in een' beteren stand en... drukte zijne oogen toe. Maar ik wilde nog niemand roepen; — het was mijn huwelijksnacht, en het was dus *aan mij*, mijne echtgenoot van één' dag te bewaken in haar huwelijksbed.

Ik ging in eenen leuningstoel, regt tegenover haar zitten..... ik weende.....

Te middernacht, — mogelijk was het reeds één uur, — meende ik, door mijne tranen heên, eene beweging te zien van den regterarm, die bloot op de dekens lag.

Gij denkt misschien dat ik opsprong, en een' vreugdekreet slaakte. Neen, ik was al te bevreesd mij te vergissen. Ik boog mij voorover, zachtkens, zeer zachtkens, als een dief in den nacht; ik legde mijn oor met verbazend groote voorzorg op de borst van het dierbare lijk; ik luisterde.... Ik had toen eene speld kunnen hooren vallen!... Maar het hart was, helaas, onbewegelijk; de borst ijskoud!....

IJlings, greep ik een' spiegel van den wand; ik lag hem met vervoering op den half ontsloten mond: O! verschrikking..... geen wasem vertoonde er zich op.

De arm evenwel bewoog zich nog steeds!

Op nieuw liet ik mij in den armstoel vallen. Duizende vreemde gedachten, die nooit bij mij waren opgekomen, gingen in mijn hoofd rond.....

De arm bewoog zich nog altijd.

Het was eene mechanische, langzame, zeer langzame stootende beweging; zij was naauwelijks merkbaar, als die van den kleinen wijzer van een uurwerk.

De hand ging, van het bed uit, in de rigting der nachttafel, waarop mijn potlood naast mijne portefeuille lag....

Een kwartier uurs verstreek; toen had de hand de nachttafel bereikt.

Eensklaps trokken de vingers zamen, om het potlood heên; de beweging werd sterker, de hand greep het potlood en...

... *schreef.*

Toen bleef zij weder bewegingloos; en ik..... verslond het papier met mijne oogen; want geene menschelijke woorden kunnen de verschrikkelijke nieuwsgierigheid en te gelijkertijd den angst uitdrukken, die ik gevoelde.... Ik las in, slecht doch duidelijk geschreven, letterteekens deze woorden, die als in mijn hoofd gebrand werden:

„Ik beminde haar voor u, en ik heb haar u ontvoerd. Gij zult Haar eens wederevinden: dan zult gij begrijpen."

. . . . . .

Heb ik dat alles gedroomd? of moet men gelooven, dat de *mensch* in zekere zielsomstandigheden geplaatst, onder den invloed staat van geheimzinnige wezens?

DE KALK;

DOOR

MICHAËL.

Mogelijk zijn er wel onder onze lezers, die bij het lezen van den naam, aan het hoofd van dit opstel geplaatst, alleen denken aan die stof, welke de metselaars gebruiken. Hunne kalk is echter niets anders dan een voortbrengsel, 't welk men maakt *of* uit een zeker zout of metaal, dat in overgroote menigte in den schoot der aarde voorkomt en *kalkmetaal* genoemd wordt, *of* uit de bekleedselen der weekdieren in de zee, die onder den naam van *horens* en *schelpen* bekend zijn. Wij willen u daarom in deze bladen, het kalkmetaal nader leeren kennen en tevens het veelvuldige gebruik aanwijzen, dat de mensch daarvan weet te maken.

Gelijk het met alle delfstoffelijke en andere voortbrengselen der aarde is, zoo is het ook met den kalk; deze komt namelijk zelden geheel zuiver in de natuur voor, maar is meestal verbonden met kiezel- phosphor- zwavel- en inzonderheid met koolzuur. De koolzure kalk toch is niet slechts in bijna alle gewassen aanwezig, maar zelfs geheele bergketens, in bijna alle streken der aarde bestaan uit deze stof en verschaffen den nijveren mensch overvloedige gelegenheid tot arbeid. Intusschen zou men zich zeer vergissen, wanneer men zich die bergen of althans hunne inwendige gedaante voorstelde, als geheel bestaande uit eene witte stof. Immers verschillend zijn de vormen, waaronder de koolzure kalk voorkomt; ofschoon het onmogelijk is al die vormen op te geven, zoo weten wij nogtans, dat vele derzelve zich voordoen als kristallen, waarvan sommige gekleurd, andere ongekleurd, eenige doorschijnend, andere digt zijn.

Onder de kleurlooze, doorschijnende kristallen van den koolzuren kalk is vooral de *IJslandsche spaat* om hare schoone straalbreking merkwaardig. Plaatst men namelijk achter die ruitvormige kristallen een lang dun voorwerp, b. v. eene naald, en ziet men er dan van voren door, dan ontwaart men twee naalden naast elkander.

In de grondgebergten komt de koolzure kalk voor als eene soort van korrelachtige kalksteen, welks weefsel uit kristallen bestaat en in de meeste gevallen half doorschijnend is. De hoofdkleur van dezen steen is wit met verscheidene schakeringen als: sneeuw wit, geelachtig wit, graauw, groen en roodachtig wit. Dit is het *beeldhouwers marmer*, 't welk men in vele gebergten van Duitschland, Zwitserland, Italië, Griekenland, Frankrijk, Portugal, Spanje, Schotland, Zweden, Noorwegen en Siberie aantreft. Het gebruik van dit marmer voor beeldhouw- en bouwkunst, was reeds zeer vroeg bekend en werd in oude tijden gebezigd tot het maken van standbeelden en obelisken, terwijl men er in onze dagen nog bij voorkeur altaarbladen, vazen, wrijfsteenen, vijzels enz. van vervaardigt. De minder fijne grondkalksteen gebruikt men in de bouwkunst. Vensterbanken, waterbakken enz. kunnen er zeer geschikt van gemaakt worden. Zelfs groote werken zijn soms van dien steen aangelegd, zooals onder anderen de groote brug over de rivier *de Saale* bij *Jena* en het schoone paleis te Amsterdam, die geheel van dit marmer gebouwd zijn.

Doch het is niet alleen in de grond- maar ook in de overgangs- en vlotbergen, dat men den kalksteen aantreft en wel als *kalkaardig marmer*, *lithographischen kalksteen*, *groven kalksteen* en *krijt*. De weefsels van deze kalksoorten dragen geene blijken van kristallisatie en zijn vast ineengedrongen.

Het *kalkaardig marmer*, waarvan men zich bedient, zoo tot het bouwen van aanzienlijke woningen, als tot het maken van vele voorwerpen van kunst en smaak, doet zich voor in onderscheidene vormen. De minste soort van dit marmer heet *slak*, *schelpsteen* of *schelpkalk*, dewijl ze dikwijls enkel uit gebrokene en verkalkte schelpen zamengesteld is, zoodat men er naauwelijks eenig verbindingsmiddel in ontdekken kan. Ook de kleuren van het marmer zijn zeer verschillend. Sommig marmer is enkel wit, zwart, rood of geel; bij andere

marmersoorten zijn de kleuren in aderen geschakeerd, of men kan er bijzondere gevlekte teekeningen in onderscheiden. Intusschen zijn niet alle kleuren, die men in werkstukken van marmer aantreft, natuurlijke kleuren. Reeds voor eeuwen was de kunst bekend, om zulke kleuren aan het marmer mede te deelen, als men zelf verkoos. Dat zulks mogelijk is, laat zich gemakkelijk begrijpen. Het marmer bestaat uit kalk, en hoe vast de deelen ook aan elkander mogen gehecht zijn, is het evenwel vol kleine poriën, die de daarop aangebragte vloeistoffen opslorpen, en de kleuren, die in deze vloeistoffen aanwezig zijn, behouden, zoodat het marmer daarvan doortrokken wordt.

Wij gewaagden hierboven ook van *lithographischen kalksteen*, en willen u daarmede insgelijks nader bekend maken. Reeds vroeg bestond de kunst, om teekeningen of letters op tinnen, koperen of stalen platen over te brengen, door ze daarin te graveren, en dan die platen door middel van inkt op papier over te drukken. Dit gaf aan de graveurs aanhoudend werk en een goed bestaan; doch nooit had men er aan gedacht, daartoe steen te gebruiken. In het begin dezer eeuw, zoo rijk aan uitvindingen en ontdekkingen, vond nogtans een arm tooneelzanger te Munchen, met name SENNEFELDER de *steendrukkunst* of *lithographie* uit. Eens, dat de arme maar opmerkzame man bij den tooneeldirecteur geroepen werd, terwijl hij over zijnen behoeftigen toestand nadacht, wierp hij in arren moede eenen fijnen olie-steen over zijn schrijfwerk en ging naar zijnen meester. Toen hij terugkwam en den steen wilde gebruiken, ontdekte hij, dat daarop de letters van zijn schrift duidelijk waren afgedrukt en dit bragt hem tot nadenken. Hij beproefde, om van deze ontdekking partij te trekken, 't welk hem uitnemend gelukte, en zoo vond hij de steendrukkunst uit. Deze kunst bestaat daarin, dat men op een' goed gepolijsten steen met eene teekenstift, die tot dat einde in eene vette, uit zeep zamengestelde stof gedoopt wordt, de voorwerpen, welke men op het papier wil drukken, afteekent. Daarna wordt die teekening met een' vetten inkt overdekt en zoo op het papier overgedrukt. In den beginne waren de steendrukplaten wel niet zeer mooi, maar tegenwoordig is die kunst reeds zoo volmaakt, dat de afdrukken met de beste gravures kunnen wedijveren.

Als derde soort van niet gekristalliseerden kalksteen noemden wij den groven kalksteen, die in rookwak en grofkalksteen onderscheiden wordt. Deze steen is voor geene polijsting vatbaar; zijne deelen zijn ook losser van zamenhang dan de reeds door ons beschouwde kalksoorten, en daardoor is hij zeer geschikt voor de steenhouwers. Hij wordt bij voorkeur gebruikt tot het bouwen van groote huizen, en is dan bekend onder den naam van *hardsteen*, als de blokken zeer groot zijn, en onder dien van *bloksteen*, als zij kleiner omvang hebben. De harde steenen zijn geschikter tot het bouwen, dan de zachte of de zoogenaamde *schilfersteen*, omdat deze door de vorst wordt aangetast en alsdan afschilfert.

Eindelijk komen wij aan de vierde soort van niet gekristalliseerden koolzuren kalk, namelijk aan het *krijt*. Dit komt in groote hoeveelheid voor, en wel bepaaldelijk in Engeland en Frankrijk aan het Kanaal, doch minder in de binnenlanden. Ieder kent deze kalksoort als den steen, die, zacht van breuk, meer aard- dan steenachtig en zeer wrijfbaar is. Hij wordt alleen in de vlotbergen van lateren tijd gevonden en is steeds met vuursteen vermengd. Fijn gemalen mengt men het krijt onder verschillende verwstoffen en maakt het een voornaam bestanddeel der lijmverwen uit.

De koolzure kalk, zoo als wij dien in zijne vaste gedaante hebben leeren kennen, kan in water niet worden opgelost; maar is hij met eene groote hoeveelheid koolzuur verbonden, dan vereenigt hij zich met deze vloeistof. In dien toestand hecht zich de kalk aan alle voorwerpen, waarmede het water in aanraking komt, en dit noemen wij *versteenen*. In vele bergachtige streken worden dan ook bronnen aangetroffen, waarvan het water het vermogen heeft, om alle ligchamen te versteenen, en in ons vaderland vindt hetzelfde plaats in een meertje, bij het dorp Rockange, op het eiland Voorne.

Is het water der bronnen met een' grooten overvloed van koolzuren kalk verbonden, dan bezinkt de kalk; de stoffen hechten zich sterk aaneen en er ontstaat eene nieuwe soort van steen, *tufsteen* of *travertijn* genoemd. In sommige oorden is eene verbazende hoeveelheid van dezen steen voorhanden. Zoo heeft, om hiervan een enkel voorbeeld bij te brengen, de fontein van St. Allyre sedert eeuwen aanhoudend koolzuren kalk afgezet, waardoor reeds een muur ge-

vormd is van 78 ellen lang en ruim 6 ellen hoog, benevens eene brug, beiden van tufsteen.

De vereeniging van den koolzuren kalk met het water geeft den oorsprong aan die wonderschoone, soms natuurlijke, soms grillige figuren, welke in de dusgenaamde kalksteengrotten worden aangetroffen. Eene menigte dier grotten is bekend en door velen met belangstelling bezocht en beschreven. Wij zouden ons bestek te buiten gaan, zoo wij slechts van de merkwaardigste iets wilden aanstippen. De belangrijkste zijn: de Adelbergs- en Magdalenagrotten in Krain; de Weypustek, de Veteraniegrot, de Besiskala en de Maçocha in Oostenrijk; de Heksengrot in Frankrijk; de Fingalsgrot in Engeland en de Baumannsgrot in Hanover. Wij willen in onze gedachten deze laatste grot eens binnentreden, om, uit wat daar te zien is, eenig denkbeeld te vormen, van hetgeen in andere grotten wordt aangetroffen.

In het jaar 1760 ontdekte een mijnwerker, BAUMANN geheeten, in den Nevenhoutberg bij Quedlinburg eene opening. Begeerig om te weten, of daar ook metaalertsen zouden zijn op te sporen, begaf hij er zich in; doch toen hij wilde terugkeeren, had hij het ongeluk, dat zijn mijnlantaarn uitging, waardoor hij den terugweg niet kon vinden. Eerst op den derden dag gelukte hem dit; intusschen had hij ten gevolge van angst en honger zooveel geleden, dat hij spoedig daarop stierf. Voor zijnen dood maakte hij echter bekend, dat de door hem bezochte grot (welke sedert naar hem genoemd is) zeer vele merkwaardigheden bevatte, 't welk eenige menschen aanspoorde, om er zich gezamentlijk in te begeven. Nadat zij den toegang van hinderlijke gewassen gezuiverd hadden, werden ook de moeijelijkste plaatsen door hen meer toegankelijk gemaakt, zoodat weldra de grot, die met eene deur is afgesloten, onder het geleide van eenen daartoe opzettelijk aangestelden gids zonder gevaar kon bezocht worden; ook thans nog bestaat daartoe de gelegenheid.

Voor dat de gids zich met de onderaardsche reizigers in de grot begeeft, houdt hij eene soort van kleine oratie, waarin hij hen tot opmerkzaamheid, op hetgeen zij zien zullen, aanspoort en tevens waarschuwt, opdat zij door onvoorzigtigheid niet van de glibberige randen in de afgronden der rots nederstorten.

Een reiziger, die deze grot bezocht, verhaalt ons van zijn bezoek het volgende: „De ingang der grot is zeer naauw en op sommige plaatsen zoo laag, dat wij op handen en voeten moesten voortkruipen, om ons hoofd niet tegen de scherpe klipzoldering te stooten. Toen wij dien doorgekomen waren, kwamen wij aan de eerste der zes kamers, welke wij bezocht hebben, want hoewel er zich nog verscheidene toegangen tot andere kamers voordoen, die veel dieper gelegen zijn dan die welke wij bezochten, wordt het altijd voor gevaarlijk gehouden, daarin af te dalen. In deze eerste kamer vormde de leksteen onderscheidene zonderlinge gedaanten, waaraan reeds kort na de ontdekking namen waren gegeven, die echter niet op al die figuren konden worden toegepast, of eene sterke verbeeldingskracht moest daartoe medewerken, zooals dit het geval is met eene biddende non, met gevouwen handen bij een wijwatersvat."

„Om in de tweede kamer te komen, moesten wij over een groot klipstuk klouteren, dat van het wulfsel nedergestort is en *het Ros* genaamd wordt. In deze afdeeling werd ons onder anderen een monnik, een klein slot en een orgel aangewezen. Dit orgel bestaat uit drie rijen pijpen boven elkander geplaatst, die vrij regelmatig in grootte afnemen. Ook zijn in deze kamer verscheidene toegangen tot lager gelegene holen; doch wij bezochten die niet; omdat de gids ons waarschuwde voor de gevaarlijke afgronden, die daarin aanwezig zijn, en waarin men door de glibberigheid van den grond ligtelijk neerstorten kan. Vroeger waren hier ook nog eene menigte met leksteen overdekte beenderen, waarschijnlijk overblijfsels van wilde dieren, die er eenmaal hun verblijf hielden en hunne prooi verslonden."

„De toegang tot de vierde kamer was om de menigvuldig neêrgestorte stukken marmer, waarover wij met behulp van ladders moesten klimmen, al weder hoogst moeijelijk. In deze afdeeling werd ons ook een orgel, maar met vier rijen pijpen, een groot slot, een doopvont met daarom geplaatste personen, eene graftombe en een doodshoofd vertoond."

„De vierde afdeeling is wel de merkwaardigste der geheele grot. Zij is opgevuld met neêrgevallene rotsblokken, die, benevens de verschillende leksteenformatiën, welke men hier aantreft, den bezoeker met verbazing vervullen. Verbeeldt

u eene menigte pistoolholsters, een ruitervaandel, een degenschede, een paar trompetten en paardenooren als teekenen van den oorlog, afgewisseld door een' kalfskop en eene sirene, en daarenboven nog eene groote, klinkende zuil, alles van leksteen. De gids verzocht mij, met een steentje tegen deze zuil te slaan. Het is niet mogelijk, de heilige ontroering te schetsen, die mij beving, toen ik op hetzelfde oogenblik dat ik sloeg, het geluid eener groote en zware doodklok hoorde, welk geluid zich door al de gangen en holen der grot voortplantte."

„De toegang tot de vijfde kamer is gemakkelijk, naardien zij gelijkvloers met de vierde is. In deze uitgestrekte afdeeling zijn merkwaardig: de uil, twee torens, de stad, de bakkersoven, de kansel en de, op vier pilaren rustende olijfberg. Dat is de laatste kamer, waarin leksteenformatiën gevonden worden; de zesde is slechts met verwarde hoopen neêrgestorte rotsblokken en zwarte aarde opgevuld."

Uit deze korte schets van de Baumann'sgrot is reeds op te maken, hoe verbazend groot deze onderaardsche holen zijn. En echter vindt men grotten, die de beschrevene nog verre in uitgebreidheid overtreffen, en waarvan enkele kamers zoo groot en zoo hoog zijn, dat daarin eene geheele stad met torens en kerken zou kunnen gebouwd worden, gelijk dat onder anderen met de heksengrot in Frankrijk het geval is.

Keeren wij na dit onderaarsch uitstapje tot de beschouwing van den koolzuren kalk terug, en zien wij, welk gebruik de mensch daarvan weet te maken.

In de vroegste tijden bediende men zich tot het verbinden van gebakken steen, alleen van jodenlijm of aardhars. Naardien deze echter niet in alle landen gevonden wordt, moest dit gemis op eene andere wijze vergoed worden, en tot dat einde liet men den koolzuren kalk gloeijen en wendde dien, gebrand zijnde, tot metselspecie aan. In die streken, waar overvloed van groven kalksteen is, geschiedt dit, door dezen in daartoe ingerigte ovens te branden. Meestal graaft men in de zijde eens heuvels eenen oven, of men gebruikt ook van steen gemetselde ovens, wier muren de verbazende dikte van 15 of 16 palmen hebben. Deze ovens zijn van binnen eirond en van boven open. Daarin worden de kalksteenen zoodanig gestapeld, dat er van onderen eene boogswijze

ruimte voor het vuur overblijft; tusschen de steenen zelve laat men genoegzame openingen voor het doordringen der vlam.

Ofschoon ons vaderland geene kalkgebergten heeft, is het evenwel voor dit gemis ruimschoots schadeloos gesteld. De zee spoelt iederen dag een legio van schelpen aan onze stranden, die door middel van schepen of wagens naar onze kalkbranderijen vervoerd en daar tot schelpkalk gebrand worden. Wij kunnen alzoo den steenkalk niet alleen missen, maar hebben daarvoor ook een kalk, die den eerste in deugdzaamheid verre kan overtreffen, zoo slechts de schelpen lang genoeg kunnen liggen om uit te weeren, als wanneer de regen en lucht ze van het schadelijke zeezout ontlasten.

De Nederlandsche kalkovens zijn zoo voortreffelijk ingerigt, dat zij de bewondering van vele vreemdelingen hebben gaande gemaakt; op vele plaatsen in België, Frankrijk en Engeland heeft men ze dan ook, tot het branden van steenkalk nagevolgd. Zij zijn van zwaar muurwerk opgehaald, en hebben de gedaante van omgekeerde of geknotte kegels of trechters, van boven open, en van onderen met monden en togtgaten voorzien. In deze ovens stort men boven op eene laag lange turf de lagen schelpen, die telkens weder met lagen turf afgewisseld worden, tot dat de oven geheel vol is. Na de vulling steekt men de onderste laag turf in brand, waarvan de vlam zich ook aan de hooger gelegene lagen mededeelt, de schelpen doet gloeijen en alzoo verkalkt.

De kalk, die op deze wijze van steen of schelpen verkregen is, heet *levende*, *ongebluschte* of *ongeleschte* kalk en heeft eene grijsachtige kleur. Hij bezit alsdan eene bijtende kracht, die zoo sterk is, dat zij de dierlijke weefsels geheel vernielt, waarom hij dan ook gebruikt wordt, om er de lijken op slagvelden onder te begraven, ten einde deze spoedig verteren en de lucht niet verpesten. Insgelijks werd hij reeds vroeg aangewend tot het maken van bijtende loogen en het bleeken van linnen. Deze bijtende kracht verliest hij echter spoedig in de lucht, waaruit hij de vochtdeelen en het koolzuur opslorpt. In zijnen levenden staat bedient men zich intusschen weinig van den kalk; wil men hem toch tot metselspecie gebruiken, dan moet hij eerst *gebluscht* worden. Dit geschiedt door het

inwerpen van water, waardoor sich zulk eene hitte in den kalk ontwikkelt, dat de vlam er uit slaat. Daarbij dijt de kalk aanmerkelijk uit en valt eindelijk als een wit poeder uiteen. Dit poeder is dan de zoogenaamde *gebluschte* of *geleschte* kalk.

Tot hiertoe beschouwden we alleen den koolzuren kalk en willen u thans nog ten slotte, op eene andere verbinding van den kalk, namelijk op die met *zwavelzuur*, opmerkzaam maken. De kleur van dit gesteente, 't welk ook wel gips of pleister genoemd wordt, is wit en verloopt somwijlen tot het roodachtige of graauwe. Wanneer het in het grondgebergte als grondgips voorkomt noemen wij het *albaster*, welke naam is afgeleid van het grieksche woord *αλαβαστρον*, dat *onaanvatbaar* beteekent. De ouden vervaardigden er namelijk zekere vazen zonder handvatsels van, om er hunne welriekende oliën in te bewaren, en daar deze vazen wegens hare gladheid moeijelijk aan te vatten waren, gaf men die den hierboven genoemden naam, welke naam vervolgens den eigendom van deze geheele steensoort geworden is. Zij wordt in het Saxische Voigtland, in Thuringen, Zwitserland, Savoije en Italie aangetroffen. Te Montaiont nabij Rome graaft men haar in groote hoeveelheid en wel in blokken, die zoo groot zijn, dat er geheele standbeelden van kunnen gemaakt worden. Eenige soorten van albast zijn zoo zacht, dat men die gemakkelijk met den nagel kan snijden, terwijl andere weder zoo hard zijn als marmer. De oude Romeinen maakten er dunne doorschijnende platen van, die zij *spiegelsteenen* noemden en in hunne ramen en voertuigen plaatsten, even als wij daartoe glas gebruiken. De eerste Christenen gebruikten bladen albast, om het licht in hunne kerken te temperen en meer met de plegtigheid der plaats te doen overeenstemmen. Te Florence is nog eene kerk, waarin de ramen van wit albaster zijn. Elk raam bestaat uit ééne plaat van die stof, welke zoo dun mogelijk gemaakt en 4 el 7 palm hoog is.

Weinige zelfstandigheden treft men aan, die een heerlijker stof voor ornamenten opleveren dan het albaster. Het paart toch eene heldere, schoone kleur met eene doorschijnendheid, gelijk aan die van porcelein. — Sommige soorten zijn geheel zuiver wit, terwijl andere onderscheiden gekleurd zijn, ten gevolge van gekleurde aderen, die door de stof verspreid zijn, of wolksgewijze daardoor heen loopen. Hierdoor ver-

krijgt het albaster verschillende namen, als: onix-albast, agaat-albast enz. Het schoonste albaster is doorschijnend, en komt daarin, alsmede in kleur, veel overeen met zuiver wit was.

Ook in het overgangsgebergte wordt gips gevonden van eene sneeuwwitte en soms ook graauwachtige kleur, nu en dan met graauwe of roode aderen doorsneden. Dit overgangsgips is zeer fijn van korrel, en minder doorschijnend en gekristalliseerd dan het grondgips. Men vindt het voornamelijk aan den Mont-blanc, in de Allée-blanche en aan den Mont-Cenis.

Het vlotgips, hoewel meer voorkomende dan de beide reeds genoemde soorten, vormt echter over het geheel ook geene hooge bergen. Eene uitzondering hierop maakt een gipsberg in de Tyroler-Alpen, die om zijne schitterende witheid en hoogte eeuwenlang voor een sneeuwberg werd aangezien. Dit gips is meestal tusschen koolzuren kalk, zwavel en andere steensoorten gelegen; de minste soort is meestal geelachtig van kleur en vormt somtijds heuvelen, zooals de Montmartre aan de poorten van Parijs.

Het grijs is met een vijfde deel water verbonden, dat er door sterke uitdrooging in het vuur aan wordt ontnomen, om er *pleister* van te maken. Bijzonder vruchtbaarmakend is dit pleister voor grasgronden, want men kan door hetzelve onvruchtbaar land in de heerlijkste weilanden herscheppen. Reeds lang was dit in ons werelddeel bekend en met vrucht aangewend, toen de groote FRANKLIN ook de Amerikanen het nut daarvan wilde aantoonen. De wijze man besloot echter, om daartoe niet vele woorden te verspillen, maar zijne landgenooten met eigene oogen te doen zien, welk voordeel zij van de bemesting hunner landen met pleister konden trekken. Met dat doel strooide hij op een onvruchtbaar stuk grasland in de nabijheid van Wassington het pleister zoodanig ter neder, dat ieder de woorden: *dit is bepleisterd*, konde lezen. Tot elks verbazing groeide kort daarna op deze plek het gras zoo welig, dat men op het gras dezelfde woorden duidelijk kon lezen. Meerdere aansporing hadden de Amerikanen niet noodig, om hunne onvruchtbare landen door dit eenvoudige middel tot vruchtbaarheid te dwingen.

Het gebrande en tot poeder gebragte gips heeft de eigenschap, dat het terstond weder tot een hard ligchaam wordt, wanneer men het met eene gelijke hoeveelheid water vermengt.

De oorzaak daarvan is, dat de kristallen van het drooge gips zich weder schieten en vast aaneen hechten, zoodra het water er indringt. Tot metselspecie kan het pleister derhalve niet gebezigd worden, maar onder kalk gemengd, doet het de muren spoediger opdroogen. Het kunstmarmer en stukadoorwerk, de vormen voor fijn steengoed en het gieten van metalen worden er van vervaardigd en in vormen van zwavel gegoten levert het schoon beeldwerk, vazen, potten en afgietsels van munten en penningen op.

Zietdaar het gebruik, 't welk de mensch van den kalk maakt. Groot is het nut, dat hij daarvan, gelijk wij gezien hebben, trekt, en echter veroorzaakt dit zelfde voortbrengsel der natuur hem somwijlen groot ongerijf, vooral de zwavelzure kalk. Niettegenstaande de weinige oplosbaarheid van den kalk in water, vereenigt hij er zich toch mede en bederft daardoor wel eens het drinkwater in sommige putten en in gemetselde regenbakken. Het beste middel, om dit water weder goed te krijgen, is, dat men in de eerste aluin en in de laatste beenderzwart werpt. Ook de stoomketels worden onder het gebruik inwendig met een harden steenkorst bekleed, die enkel uit zwavelzuren kalk bestaat, waardoor men in groot gevaar verkeert, dat de ketels springen, en tevens veroorzaakt wordt, dat men veel meer vuur noodig heeft. Om daartegen te waken, kan men niets beters doen, dan kleurstoffen in den ketel te werpen; deze kleurstoffen toch hechten zich aan de kalkdeeltjes, die in het water aanwezig zijn, en die daardoor verhinderd worden om zich aan elkander en aan het ijzer te hechten.

DE TONIJN-VISSCHERIJ.

(EEN SICILIAANSCH LEVENSBEELD.)

De phantasie, de dagbladen, de harten en gesprekken van Europa, houden zich reeds maanden lang bezig met de daden, het lijden en de lotgevallen van Sicilië, dat aan de zuidelijke punt van Europa, met zijne palmen en rotsen, olijven en graanvelden als eene noordelijke voorpost der tropische gewesten uit de blaauwe wateren der Middellandsche zee uitsteekt. Van hieraf gezien, is het eene ontzagchelijke massa

van ruwe phantastische rotsblokken, wier kruinen zich hemelhoog verheffen. Uitwendig, is het moeijelijk te gissen dat deze geweldige rotsen, de vruchtbaarste vlakten en dalen verbergen, rijk aan koorn, olie en wijn, nog rijker aan vreeselijke vervloekingen, aan gevangenissen vol geraamten en stervenden, in wier vleesch de zware ijzeren ketens diep ingegroefd zijn. Dit hebben de togtgenooten van GARIBALDI gezien, toen zij de gevangenissen openbraken. De bevrijder is gekomen, maar helaas niet voor die ontelbare duizenden die reeds aan den Moloch zijn geofferd geworden! — Doch wij kunnen weinig of niets van de schouwplaats van den laatsten bevrijdings-oorlog mededeelen, daar slechts logenachtige en elkander tegensprekende berigten van de zonnige kusten komen, wier bewoners hun jaarlijksch moordfeest vierden, om weder een jaar te kunnen leven. De „koornschuren van Rome," gelijk het oude Sicilië of Trinacria heette en was, kan nu niet half zooveel menschen voeden als vóór duizend jaren. En deze helft zou welligt ook nu nog gemist moeten worden, wanneer niet de jaarlijksche oogst uit de zee, weder goed maakte wat de Bourbonsche heerschappij, politie-mannen en priesters, tot diep in den bodem onvruchtbaar gemaakt hebben door vervloekingen, bijgeloof, bespiedingen, listen en lagen van allerlei soort.

Waar de tropische zon nog vruchtbaar werkt op Sicilië, dáár bloeijen en rijpen het geheele jaar door, de oranje-appelen en olijven, en de vijgen en druiven bedekken de heuvels dikwijls tot aan de zee. Tusschen de wijnbergen groeit koorn, dat zeer goed brood, maar niet meer toereikend levert. Rots-hellingen en verbazende steenmassa's zijn bedekt met Indische vijgen, eene phantastische reusachtige soort cactus met enorme bladeren en perzik-achtige vruchten, waarvan de arme Siciliaan dikwijls maanden lang moet leven, daar hij het brood slechts als eene versnapering kan eten. Voor het vee wast er niets, hoogstens zoeken eenige geiten een karig voedsel uit de rotskloven en leveren de benoodigde melk. Rundvee, wordt grootendeels van gedroogde bladeren der Indische vijg en Turksche tarwe gevoederd en geeft den rijken slechts een mager en erbarmelijk vleesch. Op de vleeschmarkt van Palermo worden er geheele hoopen van tuinslakken en een soort polypen verkocht. Boonen eet men

er raauw. In den winter komt er zeer duur kalfsvleesch uit Napels. Arme lieden moeten zich jaar uit, jaar in, met de vruchten van den cactus, maccaroni, raauwe boonen en verschillende wortelen behelpen. Vleesch kunnen zij zelden betalen, hoogstens visch.

De hoofd-oogst onder de bewoners van de toenmalige „koornschuren van Rome," ten minste van de kustbewoners is daarom de visscherij. En hier is dus niets eigenaardigers dan het jaarlijksche moordfeest, waartoe de tonijn of de tonijn-vischvangst aanleiding geeft. De tonijn door LINNAEUS „scomber thynnus" genoemd, is een in troepen zwemmende roofvisch, die dikwijls 5—7 voet lang wordt. Van April af komen zij in groote scholen uit den Atlantischen Oceaan door de Straat van Gibraltar en trekken langs de kusten heen, waar zij sardynen, ansjovis en zeegewassen tot hunne voeding vinden en onderweg aan de Sardinische stranden gevangen worden, tot dat zij in de Straat van Messina door de Scylla en Charybdis verontrust, langs de kusten van Sicilië heen in rustiger water, dat zij liever hebben, den weg naar hunne zomerverblijven in de Zwarte zee vervolgen. Op dezen omweg nu geraken zij in de „kamers des doods," die men voor hun vervaardigd heeft, om onder de steken en stooten van jubelende, bloedgierige, dweepzieke menschen te sterven, en den Sicilianen te voeden met hun vleesch, dat veel op kalfsvleesch gelijkt.

Reeds maanden te voren waren honderde van menschen bezig om de „kamers des doods" met de behoorlijke voorkamers in orde te brengen. Deze bestaan uit verbazend groote netten, die tot vier wanden worden aaneengesloten en zelfs een bodem hebben. Deze netten worden door de bewoners vervaardigd uit sparto of Spaansch zeegras, en Napelsche hennep tot op 1500 voet lengte, 500 voet breedte en 50—100 voet diepte, en wel de draden of touwen daartoe onmiddelijk in Palermo, terwijl ze tot netwerk in Solanto geweven worden. Solanto is eene met visschershutten bedekte, rotsachtig vooruitspringende landtong met een kasteel in het midden, dat door den tegenwoordigen eigenaar der Tonnara of tonijn-visscherij bewoond wordt.

Het verheft zich op eene vooruitspringende rots zóó ver, dat men van de balcons de vissehen in het heldere water kan zien zwemmen.

Van Maart tot Julij is hier alles in de grootste beweging. De arbeiders krijgen hun bepaald dagloon en daaraan evenredig aandeel van den oogst, voor wier welgelukken zij dien ten gevolge alle hunne krachten inspannen. Met het invallend warme weder, slapen zij open en dikwijls half naakt op het zand der zeekusten en van de aangename lucht beter en warmer gedekt dan wij op onze donzen bedden.

In het begin van April zijn de netten klaar en worden in groote booten met eene behoorlijke menigte groote steenen en kurken gereed gehouden, tot dat het water stil en helder is. Vooral moet de zee van de veelvuldig voorkomende *rema's* of onderstroomingen bevrijd zijn, dewijl de netten anders niet, gelijk behoort, loodregt kunnen zakken. Eenige wakers moeten onafgebroken in booten, op de zee, op hun buik liggen en de onderste bewegingen van het water gadeslaan, tot dat zij het stil vinden. Nu roept een teeken alle wachtende booten op, die zoo wat $^1/_4$ mijl van het strand de netten laten zinken en tot verschillende gesloteue kamers vereenigen. Openingen, die uit de eene in de andere voeren, kunnen door het optrekken van eenig netwerk van boven gesloten worden. Dit geschiedt, om de visschen uit de eene in de andere kamer te laten, achter hen te sluiten en de eerste, voor nieuwe aankomelingen weder te openen. Zijn een behoorlijk aantal eindelijk in de „leva," de laatste der „kamers des doods," verzameld, zoo wordt de onder dezen aangebragte sterke bodem naar boven getrokken, te gelijk met de gevangenen.

Doch zóó ver zijn wij nog niet. Wanneer de netten in behoorlijke orde gezonken, verdeeld en gesloten zijn, wordt eerst de heilige ANTONIUS als bijzondere beschermheilige der visschers (die eens te vergeefs den heidenen predikte, zoodat hij de visschen in de zee aanriep, die dan ook tot hem op het land kwamen, hem aandachtig aanhoorden, en zeer gesticht (!) weder in het water gingen) aangeroepen, en de zegen der kerk over de netten uitgesproken. Een in de kerk gewijde, reusachtige olijftak wordt in het midden der *tonnara* of van het netwerk bevestigd en een geestelijke, in de boot van den een naar den ander gevaren, om den zegen uit te spreken. Nu is het tijd om te wachten en te waken. Over den openen ingang tot de eerste netkamer liggen de wakers

in hunne booten, onder een beschermend dekkleed op hun buik, tusschenbeide olie op de oppervlakte gietende, om ze helder en rustig te houden en de blaauwe diepte te doorzien, tot dat zij gevangenen aanmelden, den eersten ingang sluiten en de buit van de eene kamer naar de andere laten gaan. Verscheidene dagen lang, worden zij zóó om de drie uren afgelost, voordat „de kamer des doods" behoorlijk gevuld is. Vervolgens wordt het na eene lange rust des te levendiger en woester. Een teeken van de wakers wordt op eens aan de geheele volksmassa gegeven, die zich van verre in een kring op booten, gondels en schepen van allerlei aard bevinden, welk teeken bestaat in eene roode vlag op de torenspits van het kasteel. „Bandiera a Solanto!" (vlag op Solanto) schreeuwt en juicht het nu ver over de zonnige zee en langs het strand, dat de rotsen weergalmen: „Bandiera a Solanto!"

De visschers of slagters die tot nu toe van verre wachteden, schieten met woest getier toe. Hunne spiessen of harpoenen flikkeren, even als hunne oogen in de bruine gezigten ter wille van de weddenschap. De booten, schepen, gondels van Palermo en de kustplaatsen vereenigen zich allen in een engen kring. Men schertst en lacht en klimt van de eene boot in de andere. Alles is opgewonden, vol leven en vuur. „Tonnara" is voor de Sicilianen wat voor de Spanjaarden de stierengevechten, voor de Engelschen de „derby-dag" is, waarop wij welligt eerlang terugkomen.

De beweegbare net-bodem in de „kamer des doods" wordt hoe langer hoe hooger opgetrokken. De half naakte, bruine, gespierde slagters staan boven in hunne booten en schreeuwen en zwaaijen met hunne harpoenen als bezetenen. Met opgewonden vreugde zien zij hunne offers in vertwijfeling slaan en plassen en telkens hooger komen. Nu en dan, springen wel eens eenige vliegende visschen er uit, en trachten door de lucht te ontkomen, maar worden door het groote zwemmende amphiteater van toeschouwers gevangen. De netbodem wordt eindelijk 6—8 voet onder de oppervlakte vastgemaakt. Het water daarboven bedekt zich met een wit schuim; zóó vreeselijk plassen en zweepen de gevangenen met hunne staarten. Het witte schuim wordt bloedrood. De helder blaauwe zee rondom, wordt hoe langer hoe meer eene bloedzee. Alles brult, schreeuwt, raast en tiert, en zwaait

hoeden, doeken en vlaggen. Als afzigtelijke duivels steken en stooten de visschers in de booten, blindelings op hunne offers aan en worden menigmaal door de vertwijfelde kracht der sterke visschen in het water getrokken, tot dat twee of drie mannen zich van hem bemagtigen en hem er weder uittrekken. De tonijnen zijn verbazend sterk in het water, inzonderheid in de laatste oogenblikken, als wanneer zij water en bloed, ver en hoog wegspuiten. Aan de lucht, in de boot geworpen, sterven zij zeer spoedig na eenige gevaarlijke slagen, maar niet, zonder hunne moordenaren vooraf met bloed overdekt te hebben, die niet ophouden zoo lang mogelijk met hunne harpoenen te steken en te treffen. En toch wordt dit doelloos moorden en bloedvergieten door een dweepzieken kring van tierende toeschouwers met vreeselijke gebaarden toegejuicht. Een wreed, eigendommelijk jagtbeeld, dat de oogen die daaraan niet gewoon zijn, inderdaad weemoedig aandoet!

De eerste vangst van dit jaar, bestaande uit 16 visschen, werd in Palermo met meer dan 1500 gulden (Holl. court.) betaald. Maar tot op den 29sten Junij, wordt bijna elken dag eene nieuwe vangst gedaan, en niet alleen vóór Solanto (ofschoon de hoofdplaats, wegens de golf en de nabijheid van Palermo) maar ook aan ontelbare kustplaatsen, zoodat arme lieden het pond tonijnvisch niet zelden voor een stuiver kunnen koopen. Zwaardvisschen, die er zich soms ook onder bevinden, worden aan harpoenen in het water aan land getrokken. Hun vleesch moet eene lekkernij zijn, doch vooral de kuit. De St. Pieter- en Paulusdag (29 Junij) is de laatste dag der Siciliaansche tonijnvisch-oogst.

Nn., Sept. 1860. J. S.

ABD-EL-KADER.

Wij lazen in de couranten dat vele Christenen in Damascus bij den aanval der Mahomedanen naar het huis van ABD-EL-KADER zijn gevlugt en zich onder zijne bescherming gesteld hebben. Zeer vreemd! Christenen zoeken veiligheid in het hol van den leeuw, van den fanatieken Oosterling, die in zijn huis voordragten houdt over de openbaringsleer

van den Islam, dien de Muzelmannen als eenen profetischen Emir vereeren en van wien zij gelooven, dat hij, als het hem geopenbaard wordt, weder opstaan en de stammen der woestijn tot den strijd en de gezonken magt van den Islam tot den zege leiden zal! ABD-EL-KADER trekt een pensioen van Frankrijk, en de Fransche regering heeft zijne schulden betaald, eenige honderd duizend francs, die hij voor zijnen harem en zijne huishouding gemaakt had. De Emir bezat toen het door den Koran veroorloofde getal van vier vrouwen en ongeveer twintig slavinnen: blanke, bruine en zwarte.

Na het sluiten van den vrede tusschen Frankrijk en Rusland bezocht hem een Duitsch reisgezelschap. „ABD-EL-KADER" zegt een hunner, „ontving ons in den hof van zijn paleis, dat, als alle huizen in Damascus, van buiten eenen grooten ongeregelden steenklomp gelijkt. In het midden van den hof verspreidde eene fontein eene aangename koelte, hare fijne stralen vielen als vloeijende zilveren takken van een treurwilg in het rood-marmeren bekken. Open verandas met purperen divans verleenden toegang tot de vertrekken. In eene daarvan noodigde de Emir ons uit te gaan zitten; hij zelf, in een bleekgroenen ruimen mantel gehuld, met een witten turban om het hoofd gewonden, zette zich met gekruiste beenen aan onze regter zijde.

Wij deelen hier slechts datgene uit ons gesprek mede, wat op de tegenwoordige omstandigheden eenig licht werpt.

ABD-EL-KADER vroeg na de gewone beleefdheidsformulen en nadat ons limonade, koffij en tsjibuk gastvrij was toegediend:

„Welke zijn de hoofdpunten van het gesloten vredesverdrag?"

Wij deelden hem mede wat men in Europa van den Krimoorlog dacht, en noemden de bekende vredesvoorwaarden.

„Op deze wijze," antwoordde de vorst, „blijft Rusland nog altijd sterk, en zal niet ophouden gevaarlijk te zijn! Zal de vrede van duur zijn?"

Wij antwoordden hem daarop, dat, gelijk hem bekend was, elke vrede een „eeuwige" genoemd wordt, en hoe men met deze uitdrukking in het buitenland spotte. „De padischah," zeiden wij „heeft alles beloofd te vervullen wat zijne bondgenooten hem dicteerden, onder den schijn van hem den vrijen wil te laten. Wij gelooven niet dat de verwijfde, werkelooze, uitgeputte vorst eene taak kan volbrengen, die slechts

voor een ijzeren en zelfstandigen wil berekend is. Mogt hij beproeven instellingen te maken die tegen het gebod van den Islam, tegen de grondovertuiging zijner magt zijn, dan vreest men het uitbreken van eenen opstand."

„Dan kunnen immers de Westersche magten," antwoordde de Emir, „Turkije in staat van beleg verklaren en daarin blijven tot de zieke man gestorven is. *Frankrijk occupeert gaarne!*" — De Emir, die tot dat oogenblik zijne volkomene kalmte bewaard had, begeleidde de laatste woorden met een hartstogtelijk en kort afgebroken lagchen...

Frankrijk bezet en occupeert gaarne! Algerie, Ancona, Rome en — Syrie.

DRUSEN EN MARONITEN.

De Maroniten, wier hoofdzetel het zoogenaamde Kesrawan is, bewonen niet slechts den Libanon in zijne geheele uitgestrektheid, maar ook enkele streken van Galilea en in het noorden verscheidene dorpen tot nabij Haleb. Zij zijn eene Monotheletische secte, die in de zesde eeuw na CHRISTUS, door eenen abt MARON gesticht, buiten de kerk stonden, maar in de middeleeuwen den paus erkend hebben en met de katholieke kerk verzoend zijn. Zij hebben echter thans nog verscheidene oude kerkelijke zeden en gebruiken, welke van die der Roomsche kerk onderscheiden zijn, b. v. het huwelijk der priesters, en eenige andere heiligen dan Rome heeft. Hun opperhoofd in geestelijke zaken is de zoogenaamde patriarch van Antiochië. Deze moet den paus alle tien jaren, rekenschap van zijn bestuur geven.

Onder hem staat eene in zeven trappen afdalende talrijke geestelijkheid en een groot aantal monnikken- en nonnenkloosters. De politieke instellingen der Maroniten zijn die van een op militaire wijze georganiseerden vrijstaat. Volgens oude regten der gewoonte, waaronder ook de bloedwraak nog eene plaats bekleedt, leven zij op hunne bergen en derzelver afhellingen en oefenen den landbouw, de zijdeproductie en den tuinbouw uit. Onder hunne deugden noemt men voornamelijk vlijt en matigheid, en in gastvrijheid zijn zij aan de Arabieren der woestijn gelijk. Zij zijn gemiddeld wat meer beschaafd dan hunne Drusische naburen en bezitten in de

school te Ain-Warkah zelfs eene soort van universiteit, waar men, behalven in de Arabische moedertaal, ook in het latijn, oud Syrisch (hunne kerktaal) en Italiaansch onderwezen wordt.

De bekende kalif HAKIM, een mensch, die een mystieke dwaas en een bloeddorstige tyran was, is de stichter van de secte der Drusen. Eerst gaf hij zich voor een profeet, daarna voor eene incarnatie der godheid uit. Een zijner aanhangers, de Turkoman ED DERUSI, die den nieuwen God te hevig verkondigd had, moest voor de ontevredenheid der inwoners van Caïro vlugten, en begaf zich naar den Libanon, om daar het volk van het gebergte voor HAKIM's leer te winnen. Het gelukte hem eene schaar van geloovigen om zich te verzamelen, die zich naar hem Ed Derusi noemden, en wier gemeenten zich tot nu toe hebben staande gehouden. De grondstellingen hunner godsdienst, welker cultus eene geheime eeredienst is, zijn de volgende: Er is maar een God. Hij is onbegrijpelijk. Hij heeft zich herhaalde malen geopenbaard, het laatst in den persoon van HAKIM. Deze zal eens wederkomen en het ware geloof den zege verschaffen.

Een eigenlijke priesterstand kennen de Drusen niet; evenwel is er eene zekere geestelijke aristocratie onder hen, terwijl zij zich in ingewijden (Akal) en profanen (Dsjahel) onderscheiden. Slechts aan de eersten is het geoorloofd, de godsdienstige boeken der sekte te lezen en des Donderdags in de kapellen de godsdienst bij te wonen. Het getal der ingewijden, waartoe ook vrouwen behooren, en die zich van de anderen door een witten turban onderscheiden, is ongeveer tien duizend, dat der niet-ingewijden ongeveer twaalf maal zooveel. De Drusen gelooven verder aan de zielsverhuizing. JEZUS en MAHOMED houden zij voor valsche profeten. Hij, die van de dooden opstond en door gesloten deuren bij de Jongeren binnentrad, was de eigenlijke levende en onsterfelijke Messias.

Het gebod, om niet met andersdenkenden om te gaan, wordt dikwijls overtreden, en het gebeurt zelfs, dat de Drusen als zij zich onder Muzelmannen bevinden, in de moskeeën gaan en aan alle ceremoniën deel nemen. In hun hart echter haten zij alle belijders van eene andere godsdienst en vooral de Christenen, daar onder hen de sage bestaat, dat de Franken eens hunne staatsinrigting zullen omverwerpen. Deze laatste

bestaat is eene soort van adelsheerschappij. De grootere grondbezitters komen te Deir-el-Kamr, de hoofdplaats des lands, bijeen, maken wetten, bepalen de belastingen enz.

De Drusen kunnen nagenoeg 15.000 gewapenden te velde brengen. Men houdt hen voor dapper, en bij de natuurlijke gesteldheid des lands gelukte het hun tot hiertoe hunne aloude vrijheden grootendeels te bewaren. Zij staan bijna op dezelfde wijze als de Montenegrijnen met de Porte in betrekking. Hunne taal is de Arabische. Als hoofdgebreken worden trouweloosheid en wraakzucht in hen gelaakt. Daarentegen schrijft men hun verscheidene deugden toe. Hun moed deed hen in den strijd met de Maroniten, als het getal strijders gelijk was, bijna altijd de overwinning behalen. Zij zijn matig, zindelijk en zeer vlijtig in het bebouwen hunner akkers en hunner olijven- en wijngaarden en de verpleging van hunne moerbezieplantingen. Minder kan hun de deugd der kuischheid worden toegekend, doch in dit opzigt zijn zij beter dan hunne naburen de No-Sairiers, bij wien de Oud-Syrische Astarte-dienst nog, gelijk voor vijf en twintig eeuwen, in zwang is.

DE GROOTE HOTELS IN AMERIKA.

De logementen in de groote steden van Amerika, in New-Orleans, Phyladelphia, Baltimore, Washington, New-York, Chicago, Boston enz., zijn volgens een bijzonder systeem en op een prachtigen voet ingerigt. Op de Britsche eilanden vindt men zulk soort van instellingen niet, zelfs het monster hotel de Louvre, te Parijs is niet te vergelijken bij inrigtingen als die van „St. Nicolaas," „de Metropolitan," „het Laffarge House," en vèle anderen in New-York. In sommige dezer logementen worden dagelijks een duizendtal bedden opgemaakt, in andere van vijf tot zes of zeven honderd. Het land is zóó verbazend uitgestrekt, de afstanden van het eene punt tot het andere zijn zóó groot, zoo als New-Orleans naar Boston of New-York Chinago in het verre Westen: — er heerscht aanhoudend zóó veel levendigheid in den handel, de vertakkingen daarvan zijn zóó uitgebreid, dat een veel grooter aantal menschen dan bij ons door den aard van hunnen arbeid gedwongen wordt, hetzij voor hunne eigene zaken, of in dienst van anderen, hun leven al rei-

zende en trekkende door te brengen. Daarom zijn groote logementen in Amerika zeer noodig en indien ze slechts tot tijdelijke verblijfplaats van reizigers dienden, dan nog zouden ze op den naam van de fraaiste, de doelmatigste en de best ingerigte logementen van de geheele wereld aanspraak kunnen maken. Oorspronkelijk waren ze niet bestemd, om zoo als dit door den loop der tijden en door de magt der omstandigheden heeft plaats gehad, tot een ander doeleinde gebruikt te worden, en tot eene voortdurende verblijfplaats aan geheele huisgezinnen te verstrekken, in plaats van een tijdelijk toevlugtsoord voor vreemdelingen te zijn. Voor den vasten prijs van twee en een halven dollar (omtrent *f* 6,25 per dag) heeft de reiziger of inwoner eene goed ingerigte slaapkamer, het gebruik van een salon, eet- en leeszaal benevens een vertrek om te rooken; — hetgeen hij gebruikt voor zijn eerste en tweede ontbijt, diner; koffij en thee kan hij kiezen uit eene goede en vastgestelde menu of spijslijst; voor de twee en een halven dollar die hij betaalt, wordt hij den geheelen dag bediend, en is alles begrepen wat onder de rubriek van kost en inwoning kan worden gebragt, behalve wijn, bier en geestrijke dranken.

Het geheele gebouw wordt met gaz verlicht, dus heeft hij met geen waslicht, (een artikel waarmede de reizigers anders nog al eens gesneden worden) noodig. De keuken is over 't algemeen voortreffelijk. Het ontbijt is rijkelijk voorzien; en wordt van acht tot twaalf uur aangeregt, en gedurende dien tijd kan men visch, gevogelte, versch gekookt en gezouten vleesch, eijeren, eijerkoeken, tarwe-, rogge- en boekweiten brood, rijst- en boekweitenmeel-koekjes, in overvloed krijgen. Tusschen twaalf en twee uur wordt het tweede ontbijt even rijkelijk opgedischt en van twee tot zes uur volgt het eene diner het andere op en die van „St. Nicolaas" en van „Aston House" kunnen met de diners in de voornaamste logementen van de geheele wereld wedijveren. Zoodra het middagmaal is afgeloopen wordt de thee rondgediend, als die is weggeruimd dan wordt de tafel weder dadelijk voor het souper gedekt, zoodat er van des morgens acht tot des nachts twaalf uur onophoudelijk wordt aangeregt, en aan deze maaltijden nemen gouverneurs eener provincie, leden van het congres, raadsheeren, generaals, ge-

wezen presidenten der republiek, voorname handelaren en regtsgeleerden, en ook velen die een lageren rang in de maatschappij innemen, zoowel heeren als dames onder elkander plaats. Of de reiziger er al of niet aan deel neemt, dit is den logementhouder hetzelfde; hij kan een, twee drie maal daags, ja, den ganschen dag door eten. De prijs blijft onveranderd, twee en een halve dollar daags, zelfs al zou hij al zijne maaltijden buiten 's huis nuttigen. Als dames of geheele huisgezinnen afzonderlijke vertrekken verlangen, dan verschilt de prijs van het logies van drie of vijf tot tien dollars daags, naarmate de kamers groot en fraai gemeubeld zijn, even zoo wordt de prijs voor het onderhoud met anderhalven dollar per dag verhoogd als dit in een afzonderlijk vertrek wordt aangeregt. Het gevolg hiervan is, dat zeer weinig personen gebruik maken van afzonderlijke vertrekken, maar meest altijd aan het algemeen ontbijt en diner deelnemen, behalve zeer jonge kinderen, voor wie men eene afzonderlijke „table d'hote" heeft.

Hieruit kan men afleiden dat deze logementen voor het reizend publiek zeer goed zijn ingerigt, ze zijn sierlijk, goedkoop en vrolijk. Dit is van veel waarde als men nagaat, hoe moeijelijk het voor afzonderlijke huisgezinnen is om goede keuken- en werkmeiden te krijgen in een land, waar het „dienen" beneden de waarde van een geboren Amerikaan wordt geacht, en waar men dit met den naam van „helpen" bestempelt om het kitteloorige gevoel der vrije burgers niet te kwetsen, zoodat men tot negers en nieuw aangekomene *Ieren* de toevlugt moet nemen die gewoonlijk, vooral het vrouwelijke gedeelte, zoo wat nergens van af weten, en wier bedrevenheid in de kookkunst zich doorgaans niet verder uitstrekt dan tot het koken van aardappelen, waardoor de huisvrouw die zich met zulke dienstbaren moet behelpen alles behalve aangenaam hare dagen doorbrengt. In Engeland huurt of koopt het jonggehuwde paar eene woning, voorziet die van meubelen, en leeft stilletjes te huis. In de steden van Amerika, (want deze regel gaat op het platte land niet door) nemen zij kamers in een logement, leven in 't publiek, en zijn zeer blijde dat zij gebruik kunnen maken van deze manier van huishouden, waardoor zij verschoond blijven van het huren van dienstboden die hun veel nadeel

en ongerief veroorzaken. De jonge vrouw ziet zich hierdoor ontheven van de zorgen, de onaangenaamheden en de verantwoordelijkheid der huishouding en heeft alleen te denken aan haar toilet, hare lectuur, de bezoeken die zij heeft af te leggen of te ontvangen en de vermaken die zij wil bijwonen. Eene bruid die haar echtelijk leven in een logement begint, brengt dit van hare jeugd tot haren ouderdom op deze wijze door, zonder ooit het onwaardeerbaar voorregt en voordeel van „een eigen huis" gehad te hebben. Voor diegenen die geen verstand van huishouden hebben, of zich geene goede dienstbaren kunnen verschaffen, zijn deze instellingen van het grootste belang; het haalt tijd, moeite en geld uit, maar dit wordt dan ook ten koste van veel huiselijk genoegen verkregen. Misschien is maar de helft van die lieden die zich daar dagelijks aan den maaltijd vereenigen vreemdelingen, de andere aldaar inwonenden, gehuwde of ongehuwde mannen, vrouwen en kinderen. Om nu en dan eens aan eene publieke tafel te eten is goed, maar om, vooral voor dames altijd het geheele jaar rond, „alle" maaltijden in 't openbaar te nuttigen, „altijd" een goed toilet te moeten hebben „elken" dag, bijna elk uur weder andere reizigers te zien, uit elke wereldstreek, om, als men jong en schoon is, de ster te zijn die elken luijen en nietswaardigen fortuinzoeker in de oogen schittert, zoowel aan den publieken maaltijd als in het salon: — al deze gewoonten zouden iemand, die zich geheel iets anders van het gehuwde leven voorstelt niet bekoren.

En niet alleen op de echtgenooten oefent dit leven een nadeeligen invloed uit, maar ook op de kinderen die in de gangen en in de zalen van zulke gebouwen spelen en uit gebrek aan versche lucht en beweging vóór hun tijd oud en veel te vroeg wijs worden, door de omgeving waarin zij zich bevinden. De *Amerikanen* zouden misschien lagchen om onze beschouwingen, maar wij houden het bij „onze manier" van leven, zoo als men dit bij ons, en ook in de meeste landen van Europa gewoon is.

MENGELWERK.

TALTERLIEDEKENS.

„Het is te wenschen dat men de onderscheidene kinderspelen in ons land meer en meer naga, en er naauwkeurige beschrijvingen van geve. Te weinig heeft men hier te lande daar nog aan gedaan, even als of dit de aandacht en de oplettendheid der geleerden onwaardig ware."

R. POSTHUMUS, *de Vrije Fries*, IV, 307.

„Er steekt in de kinder- of straatgedichten iets bijzonder Vaderlandsch. Wanneer de kinderen langs den weg de zangen der overlevering niet langer doen weêrklinken; wanneer zij niet meer zelven daartoe bijdichten; wanneer zij slechts *wat van buiten geleerd is* kunnen opdreunen; zoo heeft, in waarheid, alle overlevering, en, met haar, alle levende geschiedenis opgehouden, zoo zijn wij een dood volk!"

De Navorscher, 1851, blz. 9.

Wie heeft nimmer op een *talter* (schommel) gezeten of gestaan, en is niet met genoegen aan de schommelende beweging van dat oude, bij onzen landaard zoo geliefkoosde spel bloot gesteld geweest, hetzij hij er alleen op zat of stond of wel, de plaats die hem het smalle plankje bood, deelde met de eene of andere jeugdige schoone, die zich, even als hij, aan het touw vastklemde en heur klein voetje naast den zijnen plaatste of op zijne kniën gezeten, de luchtvaart medemaakte. Dan deze laatste positie wordt voor indecent gehouden en is nog alleen, hier en daar, op het platte land geoorloofd, waar de steedsche nuffigheid nog niet doorgedrongen is.

Ginds ziet ge een bolle meid, op 't slingrend touw geheven,
Zich schomm'len door de lucht en op de winden zweven.
De dartle Zefir speelt met onderkleed en schort,
Dat om haar kniën golft, met zilvren lint gegord.

zingt vader BILDERDIJK (1), „en verre van er erg in te hebben," voegt hij er bij „als haar rok van den wind opgolft en knie en kousenband zien laat, hare

> arglooze onschuld lacht, wanneer de schalke boeren
> Haar, met een' dubbelen zet, den hemel nader voeren."

En echter is het een genoegen, dat niet zonder gevaar genoten wordt, want op den talter hangt ons leven wel aan geen zijden draadje, maar ons lichaam toch aan een touw, dat, niet goed bevestigd of versleten, ons een wissen val berokkent.

Dan in weerwil hiervan, was en blijft het een vermaak, zoo wel bij de woelige kleinen als bij de aankomende jeugd steeds geliefd, waarvan de verschillende benamingen alsmede de liedjes, die er in onze gewestelijke tongvallen van bestaan en bij gezongen worden, de beste getuigenis geven.

Voor de gewestelijke benamingen *talter* en *talteren* — door overgang van *al* in *ou*, overeenkomende met het oud-Hollandsche *touter* en *touteren* of *touwter* en *touwteren* — heeft onze taal *schommel* en *schommelen*, door verwisseling van *ng* en *m* één met *schongel* en *schongelen*. In Drenthe, Overijsel en Gelderland wordt *talter* en *talteren* gehoord, en in eenige streken van de beide laatst genoemde provincies *bungel* en *bungelen*, en *ruil* en *ruilen* (2); in de omstreken van Leerdam in Zuid-Holland heet het *russekaak* en *russekaken*, in de „zoogenaamde *Streek*, tusschen Hoorn en Enkhuizen," *schompel* en *schompelen*; zijnde eene andere uitspraak van *schommelen*, te Medemblik *schoppel* en eindelijk te Amsterdam en elders *schop* en *schoppen*; zoo zingt VONDEL in zijn aandoenlijk gedicht „uitvaert van myn dochterke:"

> De felle Doot, die nu geen wit magh zien,
> Verschoont de grijze liên.
> Zy zit om hoogh, en mikt met haren schicht
> Op het onnozel wicht,
> En lacht, wanneer in 't scheien
> De droeve moeders schreien.

---

(1) *Buitenleven*, 1808, blz. 40 en der *aanteekeningen* 11.

(2) Vergelijk wat ik over deze woorden in mijn *Geldersch Taaleigen* aanteekende, in het tijdschrift *de Nederlandsche taal*, I, 166 en 167.

Zy zagh 'er een, dat wuft en onbestuurt,
De vreught was van de buurt,
En, vlugh te voet, in 't slingertouwtje sprong;
Of zoet Fiane zong,
En huppelde in het reitje
Om 't lieve lodderaitje:
Of dreef, gevolght van eenen wakren troep,
Den rinkelenden hoep
De straten door: of schaterde op een *schop* (1).

Dit zijn de benamingen, thans aan het spel gegeven, voor zoo veel ze ter mijner kennis zijn gekomen. Laten wij nu de deuntjes nagaan, waarvan dit spel wel eens vergezeld gaat.

Het eerste liedje dat ik aan mijne lezers mededeel is Drentsch, en reeds in druk bekend gemaakt (2); zij, die den talter in beweging brengen, zingen:

I.

Een vinnege stoot
En dao mit vort
En dao mit oppe reize!
Zoo vliegen de moggen
Zoo zeilen de peerden,
Beenen onder 't g...
En de oogies toe.
Achter op oes kerkhof,
Dao leit 'n brief geschreven
Al die dao op trapte
Die trapte op MARIA.
MARIA was mien moeder,
AEBEL was mien broeder,
Scheer mi de gek
Mi lust gien spek.
Wat lust oe dan?
Eiers inne pan,
De pan over 't vuur!
JAN inne schuur,
Schuur zat toe,
JAN bi de koe;
De koe wou stooten
JAN greep um bi de pooten,

(1) *Poëzy*, 1682, II, 59.

(2) VAN SCHAICK, *Drentsch Dorpsleven*, II, 131.

Pooten waeren rond
Jan viel oppe neus inne koestr....
Mieneer zat inne kalder
De tapte 'n glassien helder,
De tapte 'n glassien roôwien
Morgen willen we vrolik zien (*zijn*).
Goed man
Goed man,
Trek 'n olle broek an
Trek 'n olle zak an,
Dan was goed man 'n mooie man,
Al wie niet gauw uut te talter is
De zal 'n hoerjonk wezen.

Waarop men, om toch geen *hoerjonk* te zijn, den talter verlaat en voor een ander plaats maakt.

De volgende liedjes heb ik te Zwolle hooren opdreunen en aldaar opgeteekend; zij luiden:

IIa.

Jan hobbel de kloot (1),
Jan dirk is dood,
Toestoot van eene,
Loât de kalvers drieven
Loât ze drieven nacht en dag,
Dat ze vet of mager worden.
Jan schudde,
Jan schudde,
Jan boompies;
Al die niet van 't touw of giet (*afgaat*).
Die zal un hoere wèzen.

IIb.

Sla blociende koe (2),
De oogies toe
En slaap tot aan den morgen;
Blief de jonge juffvrouw eens op te staa
En laten een ander eens zitten gaan,

(1) Dat is: Jan beweeg den kloot of schommel; van *hobbelen*, heen en weder bewogen worden, slingeren. Vergelijk den aanhef van 't liedje te Blokzijl gezongen wordende, hetwelk volgt.

(2) Versta: „slaap loeiende koe."

Har uter de tuut,
De talter is uut,
Van een!
Van twee!
Van drie, er uut!

II°.

Ziege zage (1) JENNECHIEN,
Wat draag je in je kannechien?
Zoete melk met botter;
Tien uur slaat de klokke;
Als de klokke tien uur slaat
Dan roepen de meisjes over de straat:
Tien uren!
Tien uren!
De meisjes moeten schuren,
De jongens moeten water halen,
De kipjes moeten drinken.

Te Blokzijl, in het noorden van Overijsel, zingt men:

III.

Dikke vette anstoot,
Laat loopen de kloot (2),
JAN DIRKS is dood,
Wie zal d'er over luien?
't Klokje van Genemuien.
Wie zal d'er over trekken?
Alle Veloosche (3) gekken.
Achter op mien Vaders laand (*land*)
Daar ligt een brief 'eschreven,
Al die van de talter ofvalt,
Die moet een schelling geven.
Hij is van twee soldaten,
De een die nam mijn brukjen (4) of (*af*)
En de ander kon 't lachen niet laten.

Naar de volgorde der provincies komen wij nu aan Gelderland; een schommellied te Oldebroek gezongen wordende,

(1) Een rijmpje opgenomen in den *Navorscher*, II, 360, begint ook met deze woorden, alwaar ook over de afleiding er van gehandeld wordt.

(2) Zie hiervoren onder II°.

(3) *Veloosche* voor *Vollenhoofsche*.

(4) *Brukje*, anders *brugje*, van *brugge*, boterham.

is door den heer G. HAASLOOP WERNER medegedeeld (1); wij zijn zoo vrij het hier in te lasschen:

IV.

Taltere, taltere, JENNEGIEN.
Dood, dood mennegien,
Al in het graf, al uut het graf
Mèrgen is het zundag.
Te paoschen, te paoschen,
Te pinkstern. Op het hooge huus
Daor zit zoo'n groote vlaêremuus.
Hoe zal die vlaêrmuus hieten?
Poppeloose Margrieten.
Achter in mien vaoders stal
Daor steet en pötje met waoter.
Wat zeu'je met dat water doen?
Hempies uutwasschen.
Wat zeu'je met die hempies doen?
Kindjes aantrekken.
Wat zeu'je mit die kindjes doen?
Wiegen! wiegen! schopt ze dat ze vliegen!

De deunen welke nu volgen, hooren te Leerdam en te Medemblik en omstreken te huis; zij zijn van den volgenden inhoud:

V.

Russekaken Mayen,
De bruid, die komt van Layen;
Als de bruid van Layen komt
Dan steken we een groot vuur an,
Met kees en brood, en botter en brood.
Geef het schaapken een harden stoot;
Drijf, drijf varke,
Wie gaat er meê naar Marke.
NIESJE, NIESJE, doe open de deur,
Wat hangt er veur?
Een potje met graauwe erretjes,
Vat een erretje uit de pot
En gooit er meê naar NIESJES kop;
Zoo loopen de gekken,
Ze lusten geen spekken,
Ze hebben 'er schoenen besch....;
Den eenen man, den anderen man
Laat er een ander op zitten gan.

(1) *Geldersche Volks-almanak*, 1854, blz. 135.

VI.

Wie zit op de ronde toren?
Goudsmids dochtertje;
Wat doet se daar?
Ze kamt heur haar;
Wat doet se met die haren?
Touwetjes vlechten;
Wat doet se met die touwetjes?
Paardjes spannen;
Wat doet se met die paardjes?
Wagentjes trekken;
Wat doet se met die wagentjes?
Steentjes rijden;
Wat doet se met die steentjes?
Huisies bouwen;
Wat doet se met die huisies?
Kippetjes houwen;
Wat doet se met die kippetjes?
Eiertjes leggen;
Wat doet se met die eiertjes?
Pannekoek bakken;
Wat doet se met die pannekoek?
Kraamvrouwtje geven,
Kraamvrouwtje lust se niet,
Wat lust se dan?
Spek in de pan.
Loopt oost 'an (*aan*)
Loopt west 'an;
Zoek je man,
Hij is er niet,
Waar is hij dan?
In 't hoenderhok,
Wat doet hij daar?
Hij geeft de kippen eten;
Mag ik meê doen?
Zoo zeker niet,
Zoo peper niet,
Zoo zout niet,
Zoo koud niet,
Geef de boer een harde schop,
Dat hij van de schoppel rolt.

Lezer, hebt ge nog geduld, er blijft nog een over, reeds

elders geplaatst (1), maar die aan onze verzameling niet mag ontbreken en waarvoor we dus ook zoo vrij zijn alhier eene plaats te vragen:

VII.

JAN SCHOMPELTJE (2) loos,
JAN DIRKSEN loos,
JAN DIRKSEN VAN SPIKERDIJKE,
Hij maakt zijn JOOSJE rijke,
Hij met zijn vergulde knoope.
Skik (*schik*) vooruit,
Skik achteruit,
Al in de zoetemelliks-kuit.
Wat haal ie er uit?
Een klein kintje.
Hoe mot dat kintje hieten?
SINNEKATRIJN of PIETER;
SINNEKATRIJN of JURRIAAN.
Leet de peerden gaauw bealaen (3);
Leet de regen maer overgaen;
Leet 't zonnetje skijne
Achter de groene gardijne.
An de Noordik
Deer binnen ze rik.
Deer eten ze bol mit krenten.
En weerom zouwen ze dat niet doen?
Ze leven der van de renten.
Een, twee, drie, vier, vijf!
Houd de stompel stijf.
Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeuven.
Houd de schompel teugen.

En dit is hetgeen ik van onze *talterpoëzy* heb kunnen machtig worden; is iemand in staat het hier geleverde aan te vullen of te verbeteren, ik hoop en wensch dat hij mijn werk zal vervolgen en alzoo completeren.

Ik wil nu nog met een paar woorden de aandacht vestigen op eenige punten van overeenkomst in vorenstaande rijmpjes;

---

(1) *Overijsselsche Alm. voor Oudheidk. en Lett.* 1846, blz. 96.

(2) Deze naam is aan het spel *schompelen* (schommelen) genoemd, ontleend.

(3) Laat spoedig doopen.

zoo vinden we in Nommer I, II[a] en VII JANNEN vermeld; in II[a] een JAN DIRK, misschien dezelfde met JAN DIRKS in III en JAN DIRKSEN in VII, en wellicht een in zijn tijd algemeen bekend personaadje, die op de tong des volks is blijven voortleven. Verder komt in II[c] en IV een JENNECHIEN voor; is er overeenstemming tusschen de regels in II[a]:

Loât de kalvers drieven.

En V:

Drijf, drijf varke.

En zijn de slotregels van I en II[a]:

Al wie niet gauw uut te talter is
Die zal 'n hoerjonk wezen.

En

Al die niet van 't touw of giet
Die zal un hoere wêzen

bijna eensluidende.

Iets van meer belang, eene historische bijzonderheid en wel uit den Spaanschen tijd, meen ik te vinden in I, V en VI, en wel in de regels van I:

Scheer mi de gek
Mi lust gien *spek.*

Van V:

Zoo loopen de gekken,
Ze lusten geen *spekken* enz.

En van VI:

Wat lust se dan?
Spek in de pan.

Met die gekken in V, houd ik het er voor dat de Spanjaarden bedoeld worden, welke men hier te lande schimpenderwijze *spekken*, *Spaansche spekken* noemde en *spek* nariep of van verre toonde „als eene verschrikking, om te kennen te geven dat zy allen Joden of Mooren in 't hart waren, als naar oude overlevering uit dezen gesproten zijnde," gelijk BILDERDIJK (1) aanvoert.

---

(1) *Over een oud Amsterdamsch Volksdeuntjen*, Leyden, 1824, bl. 12; vergelijk voorts 's mans *aanteekeningen* op HUYGENS, II, 136 en *Verkl. Geslachtlijst der Nederd. Naamw.* op *spek*, verder VAN EFFEN, *Hol-*

Bijaldien deze veronderstelling juist is, dan moet wellicht de oorsprong dier liedjes, in dien voor ons vaderland zoo jammervollen maar ook roemvollen tijd gezocht worden; nopens het ontstaan van de overigen blijven we evenwel nog in 't onzekere.

Wat nu de overeenkomst zelve betreft, waar ik zoo even van gewaagde: het is niet de eerste maal dat ze mij in volksliedjes en rijmpjes is voorgekomen, zelfs dáár waar ik ze in het geheel niet zou zoeken; zoo zingen de kinderen te Zwolle, wanneer ze een slak vinden, die geheel en al in haar huisje is gekropen, dit rijmpje:

Slakke, slakke, stèkt oe (*uw*) horens uut,
Of ik stèk ou uusien (*huisje*) in brand!

Wanneer dan de slak niet uit haar huisje te voorschijn komt, zoo als gewoonlijk gebeurt, wordt zij onder den voet verbrijzeld; en nu vind ik bij den Franschen romancier PAUL DE KOCK (2) van een kleinen jongen verhaald, die een slak

---

landsche Spectator, vertoog 328, SCHELTEMA, *Geschied- en Letterk. Mengelwerk*, I, (3), 151, den *Navorscher*, 1855, *bijblad*, blz. 94, vooral EPKEMA, *Woordenboek op Gijsbert Japicx*, blz. 569 en deze plaats uit BREDERO, in het verhaal van „Moy-aelt"

De Spaensche Kraek en was met ballast niet gelaen,
Maer met JAN GATTEN, die 't niet op de Vaert verstaen:
Sy dwarlen in de zee met neergestreecke Seylen,
En weten Star noch grond te schieten noch te peylen.
De kracht van de Magneet en wasser niet bekent,
En niemant was van haer de dolle Zee gewent,
Voorts komter bruysent an een Schip vol reuckeloosen
En God vergeeten guyts van Schuymers en Matroosen,
Die klampen hem an boort en leggen hem een lagch
Geschuts ter zijen in, en raecken soo voort slaegh:
Dat groote-back-beest (*schip*) dat verlaa'n was met ses hondert
Spaenjaerden, was terstond verovert, en geplondert,
Gepluystert, en geplockt, van gelt en kostlijckhe'en
Dies' waenden op de tocht te mang'len en beste'en,
De *Specken*, die haer lijf met geld niet konden boeten,
Die nam het Grauw geswind en spoeldese de voeten.
(*Moortje*, editie 1644, p. m. 14 en 15).

(2) *Mon ami* PIFFARD, ed. Brux. 1844, II, 88. (*Le pensionnat en voitures.*)

aan den mond houdende, zingt: „colimaçon borne... montre-moi tes cornes... si tu ne me les montres pas, tu ne connaîtras pas ton père, ni ta mère."

Men zoû dit lezende, de vraag kunnen opwerpen: waaraan is deze overeenkomst toe te schrijven in liedjes en spelen, door de kinderen van twee verschillende en ver van elkander gelegen volken, gezongen en gespeeld wordende, doch hare juiste beantwoording zal zeker niet gemakkelijk vallen.

Wat ten opzichte onzer talterliedekens, na het hierboven aangevoerde, nog ter aanstipping overblijft, is de regel in Nommer V voorkomende:

De bruid, die komt van Layen (*Leiden*).

Kon op het verhaal afgegaan worden, dat de Spaansche bevelhebber VALDEZ of BALDEZ, het belegerde — of liever *geblokkeerde* — Leiden in 1574, spaarde op de dringende beden van zijne bruid MAGDALENA MOONS, dan zoû men wellicht kunnen aannemen dat van haar, in de aangehaalde en volgende versregels sprake is, doch daar de geheele zaak in twijfel wordt getrokken (1) kunnen wij volstaan met er slechts in het voorbijgaan op te wijzen.

En hiermede stap ik van dit onderwep af. Vraagt mij iemand, waartoe de mededeeling dezer kleinigheden: ik antwoord hem, „in kleinigheden is de poëzy des levens."

Zwolle. T. H. BUSER.

EEN HOLLANDSCH SCHILDER IN DE ZESTIENDE EEUW;

DOOR

JULIANUS.

I.

DE ONBEKENDE VRIEND.

Wij verplaatsen den lezer in de tweede helft der zestiende eeuw, en geleiden hem naar het aloude Utrecht, in de toen

(1) Zie Professor TYDEMAN in *de bijvoegselen* enz. op BILDERDIJK's *Geschiedenis des Vaderlands*, VI, 271 volg. en 809 en X, 296.

nog ongeplaveide lange Nieuwstraat, waar wij een huisje binnen treden, dat gedeeltelijk van steen is opgetrokken, maar welks gevel van planken is zamengesteld. Aan de linkerzijde van de deur schijnt eene werkplaats te zijn, maar daar het winteravond is en slechts een flaauw licht door de nog niet gesloten vensters valt, is het onmogelijk te ontdekken welk handwerk in dat vertrek, waar nu doodsche stilte heerscht, wordt uitgeoefend. Aan de andere zijde hooren wij zachte stemmen spreken. Treden wij daar binnen. Het is een vertrek van middelmatige grootte. Eene ijzeren lamp, aan een houten standaard hangende, verspreidt een zwak schijnsel en dit stelt ons in staat het vertrek nader op te nemen. Het is door vier witte muren ingesloten. Tegen den een staat eene zware eiken kast, met gedraaide pooten. In de tegenoverstaande is de spinde, waarin de spijzen worden geborgen en op welker lijst eenige schotels prijken van Delftsch porselein. Een zestal stoelen, met zittingen van dikke stroovlechten, staan langs de wanden, een paar dito bij de zware vierkante tafel, die nabij het turfvuur is geplaatst, en daarnaast een reusachtige leunstoel van gelijke zamenstelling. Het geheel heeft een schamel aanzien, uitgezonderd eene schilderij aan den muur, waarin wij een vrouwenportret ontdekken, omgeven door eene met zilver ingelegde lijst. Op de beide stoelen bij de tafel zitten twee meisjes, in de dragt der dochters van een geringen poorter. Zij bevinden zich zoo digt mogelijk bij het turfvuur, want het vriest fel en de kleine glasruiten zijn door dikke bloemen bedekt. Het eene meisje is zwak en teeder van uitzigt; zij legt nu en dan het naaiwerk, waaraan zij bezig is, neder, en leunt met het blonde hoofd op de hand.

„Maria, leg het werk maar voor goed neder," zegt de andere, die iets ouder schijnt, en wier donker bruine, vonkelende oogen, blozende wangen en rustige gelaatstrekken meer geest- en levenskracht aanduiden. Zij laat, terwijl zij spreekt, vlug het rad van haar spinnewiel rondgaan.

„Ach, Agatha," antwoordde de jongste, „laat ik werken zoolang ik kan; wij hebben het zoo noodig, want gij weet immers dat er bijna geen geld of levensmiddelen meer in huis zijn. Zoude vader weêr zoo laat uitblijven?"

„Dat zal wel zijn, zooals het, eilaas! zijne gewoonte is

geworden," zeide AGATHA. „Vader verbrast en verspeelt in den Doelen, wat wij met zuren arbeid verdienen, en als elk vroom christenmensch zich bij de zijnen onder zijn dak bevindt, zit hij nog onder het drinkgelag, bij de ruwste gezellen van zijn gilde. Gij, die zoo zwak zijt, moet meer doen dan gij kunt. Had ik maar vier handen, om voor ons allen het brood te verdienen ; maar nu mij dit onmogelijk is, kan het zóó niet blijven; want ik kan het niet langer aanzien, MARIA, dat gij u afbeult om geld voor vaders buitensporigheden te helpen verschaffen. Wij moeten alleen gaan wonen, dan kan ik genoeg winnen voor ons beiden, gij kunt uwe rust nemen en zult dan spoedig herstellen."

„AGATHA," antwoordde MARIA, „wat zal er van vader worden, als wij hem verlaten? Hij vervalt tot den bedelstaf en zal, door ieder veracht, van ellende omkomen. Zouden wij, zijne kinderen ooit zoo iets kunnen gedoogen, en zoude onze zalige moeder dán met goedkeuring op ons nederzien?"

„Ik heb dit alles bedacht, lieve MARIA; maar het is nu al verscheiden jaren dat wij, als regtgeaarde kinderen, alles voor hem gedaan hebben wat wij konden, alles wat onze zalige moeder voor hem zoude gedaan hebben; maar nu wordt het met hem hoe langer hoe erger. De werkplaats staat reeds eenige weken stil, er is geen geld voorhanden om de kostbare stof, tot den arbeid noodig, aan te koopen, en de menschen, die voorwerpen van waarde willen laten veranderen of herstellen, vertrouwen ze hem niet meer toe. Met zijne groote bekwaamheid kon hij geld genoeg verdienen; maar het is hem onverschillig of wij gebrek lijden, en daarom, MARIA, het kan zóó niet langer gaan."

„AGATHA," hernam MARIA, „die de vastberadenheid harer zuster kende en deze smeekend aanzag — „ik zal geen oogenblik rust hebben, als wij vader hebben verlaten; gij zoudt daardoor niet alleen vader, maar ook mij zeer ongelukkig doen worden," en zij begon hevig te weenen.

„Stil, MARIA," sprak AGATHA haastig; „ik wil niet dat gij om mijnentwil lijdt en verdriet hebt, melieve," en verschrikt van haar spinnewiel opstaande, liefkoosde zij haar en ging voort: „Stil, MARIA, het zal alles zijn zoo als gij wenscht — wij zullen vader niet verlaten. Denkt gij, dat ik om mijnentwil zoo iets zoude kunnen doen? Neen, kind, ik kan er

wel tegen om wat armoê en verdriet te dragen; ik zoude het, hoewel met een bloedend hart, alleen om *uwentwil* gedaan hebben; maar als het u zooveel verdriet zoude doen, neen, dan zal het niet gebeuren. Gij zijt altijd geduldig en goed, veel beter dan ik, MARIA."

„O, gij zijt altijd moedig, altijd vol geestkracht," antwoordde MARIA; „gij werkt voor twee en offert u altijd op om mijnentwil; hoe onbeduidend ben ik daarentegen," en zij sloeg den arm om den hals harer zuster.

„Spreek zoo niet, melieve," vermaande AGATHA — „gij zoudt mij driftig, ongeduldig schepsel bederven, en mij past wel deêmoed, als ik aan mijne vele zonden denk; in vergelijking van mij zijt gij eene heilige. Ik hoop dat de Heer ons om uwentwil uitkomst geve; want morgen moeten wij ons laatste geld uitgeven, en mijne partij vlas is de andere week eerst tot garen versponnen, en om de barmhartigheid van anderen in te roepen, dat kan ik niet; het is misschien wel hoovaardig van mij, maar 't ligt zoo in mijn aard — ik kan het niet doen."

Nog hielden de zusters elkander omstrengeld, toen de deur van het vertrek werd geopend. Beide wendden de blikken daarheen, hopende haren vader te zien binnentreden, maar tot hare verwondering trad een man, met zilverwitte haren, in zwart priestergewaad, de kamer in. De zusters lieten elkander als verschrikt los, en zagen er een weinig verlegen uit.

„Goeden avond, mijne kinderen," sprak de grijsaard met blijmoedige, vriendelijke uitdrukking op het eerwaardige gelaat. „Schaamt u niet over uwe liefde," ging hij op gevoelvollen toon voort; „waar liefde en godsvrucht woont, daar is ook de zegen des Heeren."

„Goeden avond, eerwaarde heer LOKHORST," antwoordden de meisjes, die nu hunnen biechtvader herkenden, en terwijl AGATHA hem den eerestoel bij het vuur aanbood, vroeg zij: „Wat voert u nog zoo laat in de koude hierheen, eerwaarde?"

„Om u, mijne kinderen, die, ik mag het zeggen, tot de vroomste jonkvrouwen mijner parochie behoort, daadwerkelijk te overtuigen van hetgeen ik zoo even zeide: waar godsvrucht en liefde woont, daar woont ook de zegen des Heeren. Ik weet welk eene vrome, opofferende liefde gij beiden voor elkander en voor uwen, eilaas, ongelukkigen vader bezit;

welk een geduld gij hebt met zijne groote gebreken, hoe gij de nagedachtenis uwer zalige moeder vereert, en daarom is het mij een geluk, om u eene goedgunstige beschikking des Heeren over u te komen bekend maken, en u aan te kondigen, dat uwe zorgen en ontberingen, die mij even goed als uwe vlijt en inspanning bekend zijn, een einde zullen nemen; want Hij heeft u onverwacht gezegend met zooveel tijdelijk goed, dat gij in uwen staat onbekrompen zult kunnen leven."

„Eerwaarde heer," antwoordde AGATHA, met eene mengeling van verlegenheid en gespannenheid — „uw al te groote lof maakt ons beschaamd, maar uwe bekendmaking begrijpen wij niet. Er is ten onzen opzigte toch niets bijzonders gebeurd, dat ons lot zoude veranderen."

„Hebt gij niet meermalen opgemerkt, dat een bejaard heer van zacht, peinzend voorkomen, vriendelijke belangstelling voor ulieden heeft aan den dag gelegd?"

„O ja, nu uw eerwaarde het zegt," antwoordde AGATHA: „eens heeft zulk een heer ons, toen wij bij eene vertooning der rethorijkers op straat door ruwe jongelieden bemoeijelijkt werden, beschermd en naar huis geleid. In de kerk zag ik meermalen dat de ernstige, zachtmoedige blik zijner blaauwe oogen welwillend op ons rustte, en toen uw eerwaarde ons een paar malen uit naam van een onbekende ondersteuning kwaamt aanbieden, hebben wij vermoed dat dit aanbod van hem kwam."

„Dan hebt gij juist gegist," zeide de priester. „Die man had gaarne veel gedaan om uwen toestand te verbeteren, en het deed hem leed dat uwe standvastige afwijzing hem daartoe buiten de mogelijkheid bragt. Maar nu heeft de dood hem weggerukt," ging de grijsaard een traan afwisschende voort, „en hij heeft u beiden, als erfenis, eene schuldvordering nagelaten van twintig duizend Carolusguldens. Deze kunt en moogt gij niet afwijzen, want kwetste eene gift uwe fierheid, eene erfenis kan dit toch niet doen."

„Dat zoude eene onbegrijpelijke belangstelling en goedheid jegens ons zijn," zeide MARIA met een van ontroering kloppend hart. „Maar is dit mogelijk? Wie was die onbekende? Welke betrekking had hij op ons, om zoo iets te doen? Is het geene dwaling, eerwaarde heer?"

Ook AGATHA was niet minder verbaasd en getroffen, en konde eene blijde ontroering niet buiten sluiten. Als dit waar was, wat haar een droom scheen, dan had alle drukkende zorg een einde, dan zoude zij hare zuster veel vreugde bereiden en deze zoude dan wel herstellen; maar zij durfde zich aan deze gedachten niet overgeven, want het was al te vreemd, en toch, het moest waar zijn, nu zulk een waardige mond het verzekerde; maar ook dán was het nog twijfelachtig of zij de erfenis zouden kunnen aanvaarden; daartoe moesten zij eerst weten van wie zij kwam, uit welke beweegreden zij gegeven en op wiens naam de schuldvordering gesteld was.— Deze gedachten bestormden haar bijna te gelijk. De eerwaarde LOKHORST had een oogenblik de gewaarwordingen der meisjes, die zich op haar gelaat afspiegelden, met stille tevredenheid gadegeslagen, en antwoordde toen op MARIA's vraag: „Neen, mijne dochter, het is geene dwaling, maar ik begrijp uwe verwondering en hoe gij meer wenscht te weten, en ik ben ook bereid om u meer te zeggen. Vroeger kon ik niet van uwen onbekenden beschermer spreken, omdat hij dit niet wilde toestaan; thans, na zijnen dood, heb ik daartoe de vrijheid. Hij was een vriend van mij sedert vele jaren en een der beste menschen, die ik gekend heb. Zijn geheel levenslot en zelfs de geschiedenis van zijn hart is mij bekend, want hij heeft mij in zijne ziel laten lezen, zoodat ik volkomen kan ophelderen wat ulieden duister is, en als ik dat gedaan heb, zult gij met dankbare vereering aannemen, wat zijne vriendelijke belangstelling u heeft nagelaten. Het is eene lange geschiedenis, die ik ga verhalen.

De priester schoof digter bij het vuur, waarop AGATHA den laatsten turf legde, dien zij in huis had, en vertelde toen uitvoerig wie de onbekende vriend der beide zusters geweest was en wat hem bewogen had, haar zulk eene erfenis te vermaken.

„En nu, mijne kinderen," vroeg LOKHORST, toen hij zijn uitvoerig verhaal had geeindigd, „wilt gij nu de erfenis, u door een edel hart geschonken, aannemen?"

„Met dankbare erkentenis jegens den zaligen vriend, nemen wij ze aan," was het antwoord der beide meisjes. „Zoo lang wij leven, zullen wij voor de rust zijner ziel bidden."

„Maar wie is de schuldenaar, die de som moet uitbetalen?" vroeg AGATHA een oogenblik daarna.

„Ja, dat is een voornaam persoon," antwoordde LOKHORST, en wel niemand anders dan PHILIPPUS II onze heer en koning."

„De koning!" riepen beide meisjes verschrikt uit. „Hoe zouden wij ons bij den koning durven vervoegen, hoe zouden wij ook naar Spanje kunnen reizen?"

„Dat behoeft ook niet," zeide de priester glimlagchend — „gij behoeft dezen brief (en hij reikte haar een verzegeld papier over) slechts bij de landvoogdes te vertoonen, dan zal u het geld worden uitbetaald. Daartoe moet gij natuurlijk naar Brussel reizen, en daar ik besef, dat dit voor u, AGATHA, zonder geleide ondoenlijk is, zal ik, uit belangstelling voor ulieden en om den wil van mijn zaligen vriend, u naar het hof der landvoogdes vergezellen. Het verwondere u niet dat een koning de schuldenaar van uwen weldoener is, want deze telde wel meer gekroonde hoofden onder zijne schuldenaars."

„O, hoe goed zijt gij, eerwaarde heer," zeide MARIA na een weinig van hare verwondering te zijn bekomen — „dat gij u zoo vaderlijk onze belangen aantrekt...."

„Nu moet ik naar huis," viel de priester haar in de rede, „mijn oud ligchaam verlangt naar rust. Zegt uwen vader niets, de volgende week zullen wij op reis naar Brussel gaan, en voor dien tijd zal ik nog eenmaal beproeven, hem op een beteren weg te brengen. Het geld, dat ulieden zal toebehooren, moet echter nimmer in zijne handen komen."

De oude man verliet na een vriendelijk afscheid de schamele woning. AGATHA lichtte hem met de lamp de deur uit en een eind wegs de straat op, en toen zij het vertrek weder binnen was getreden en de deur op de klink had gedaan, zetten de meisjes zich weder bij elkander, alles, ook de late afwezigheid des vaders vergetende, om de gedachten, die hare jeugdige hoofden doorkruisten, de gewaarwordingen, die hare harten vervulden, in woorden elkander mede te deelen, en plannen van levensgeluk voor de toekomst te maken, en ten laatste losten zich hare zielsaandoeningen op in een vurig dankgebed tot den Heer, die zoo buitengewoon voor de verlatene weezen gezorgd had.

Toen werd wederom de deur geopend en de vader trad als naar gewoonte, bleek en ontdaan en waggelend de kamer binnen. Dit mengde een oogenblik een treurigen wanklank

in de blijde accoorden van hoop en dankbaarheid, die in hare zielen weerklonken. Maar het was de laatste maal dat hij in dien toestand te huis kwam; want de volgende week ging AGATHA niet op reis naar Brussel, maar met hare zuster achter het lijk des ongelukkigen vaders, die aan eene snelle verzwakking, een gevolg van zijne uitspattingen, was gestorven. De waardige LOKHORST had hem in zijne laatste uren bijgestaan, en zoo het scheen had hij een opregt berouw gevoeld, en de priester troostte de bedroefde dochters, door haar te wijzen op Gods genadige gezindheid jegens boetvaardige zondaars; maar de beide meisjes zonden onophoudelijk gebeden ten hemel voor de rust zijner ziel. Dit was alles wat zij nog doen konden. Maar toch scheen te midden harer droefheid een zware last van hare zielen gewenteld, nu zij van het dagelijksch verdriet over zijne uitspattingen bevrijd waren.

Toen AGATHA met haar biechtvader eindelijk de reis naar de landvoogdes had gedaan en bij deze toegang had laten vragen, werd haar, op vertoon van den schuldbrief des konings, door MARGARETHA'S schatmeester dadelijk de aanzienlijke som uitbetaald. Een nieuw leven ving nu voor de beproefde zusters aan. MARIA'S gezondheid verbeterde met den dag, en weldra bloeiden er zachte rozen op hare blanke wangen. Beiden huwden met zonen van aanzienlijke burgers der stad, en werden vrome en gelukkige huismoeders. De grijze LOKHORST bezocht tot zijnen dood toe, dikwijls hare woningen en dan spraken zij meermalen over den ontslapen weldoener, die den grond tot haar aardsch geluk gelegd had, en die, hoe weinig zij hem gekend hadden, eene plaats van dankbare herinnering in hare harten en hare gebeden bleef behouden.

Wie was nu die weldoener, en wat bewoog hem tot die erfmaking? dunkt mij den lezer reeds ongeduldig te hooren vragen, en inderdaad wordt het tijd, wat deswege in dit hoofdstuk verzwegen werd, in de volgende te gaan verhalen; maar ik moet met den grijzen LOKHORST zeggen: het is eene lange geschiedenis, en om ze in haar geheel mede te deelen, moet ik den lezer eene groote veertig jaren tijds terug plaatsen.

II.

HET AFSCHEID.

De nacht week langzaam voor het zwakke morgenlicht, dat begon te schemeren over de wateren, welke zich om de stad Amsterdam uitbreiden en zich in de Zuiderzee verliezen. Boven de straten der stad echter en boven de masten der schepen in de haven, hing nog een dikke nevel, en evenzoo schenen de bewoners der groote handelplaats nog door den slaap gekluisterd. Slechts in eene kleine woning, die in een afgelegen deel der stad was gelegen, heerschte leven en beweging. Het was op een bovenkamertje, in het huis van meester JACOB CORNELISZ.; zijne dochter was van haar leger opgestaan, waar zij een gedeelte van den nacht weenend gelegen had. Kort daarna ontwaakten de ouders beneden in het slaapvertrek, en nu werd ook het geheele huis levendig. Meester CORNELISZ. kleedde zich en blies de lamp uit, terwijl de morgen reeds met zekerder licht door de hoekige ruitjes der hooge vensters scheen. Het was daar buiten een sombere dag, en even somber was het ook in de gemoederen der weinige personen, die de huishouding van JACOB CORNELISZ uitmaakten; want zijn liefste en uitstekendste leerling, JAN VAN SCHOOREL, alzoo genoemd naar zijne geboorteplaats bij Alkmaar, zoude heden zijne kunstreis door de Nederlandsche steden, naar Duitschland, en indien de hemel hem gunstig was, ook naar Italië aanvangen, en het zoude derhalve eene scheiding voor eenige jaren gelden.

Sedert drie jaren bevond zich de jongeling bij den meester, die den ouderloozen knaap gaarne van zijne bloedverwanten ontvangen en, om zijn zeldzaam talent voor de beeldende kunst opgenomen had. VAN SCHOOREL beval zich evenzeer aan door zijn aanleg en vlijt, als door zijne onberispelijke zeden en beleefde, bescheiden manieren. Ieder in huis was hem genegen. Had een dienstbode eene feil begaan, dan was hij zijne voorspraak, en ontstond er tusschen zijne medescholieren een twist, dan was hij de vredestichter. Maar deze jongeling, die de rol van een goeden geest in het huis zijns meesters vervulde, was daarom noch week noch verwijfd; en gelijk hij in de werkplaats het penseel wist te voeren en naar omstandigheden ook de tong te roeren, zoo wist hij ook des

noodig met het zwaard om te gaan en zich bij ruwe gezellen door zijne kling achting te verschaffen. Met deze eigenschappen vereenigde hij een zacht, maar innemend voorkomen en een schoon talent voor muziek en dichtkunst, hetgeen hem ook op dat veld bloemen plukken liet, om het leven mede te sieren.

Meester JACOB had spoedig deze voortreffelijke eigenschappen zijns leerlings erkend, en hem zeer lief gekregen. Hij was zelf een beroemd schilder, en sneed bovendien kunstig in hout; want in dien tijd was de vorming der menschen veelzijdiger en werden hunne krachten meer harmonisch ontwikkeld, dan in onze dagen, waarin dikwijls een zielsvermogen of een talent, ten koste van alle andere, den geheelen mensch schijnt te vereischen. Met blijdschap onderwees CORNELISZ. den veelbelovenden jongeling in alle geheimen, voordeelen en talenten der edele kunst, die hij zelf uitoefende, gaf hem voor den arbeid, die hij in de werkplaats voor den meester verrigtte, eene behoorlijke vergoeding, en bovendien de vrijheid om in zijne vrije uren voor eigen rekening te schilderen, waardoor VAN SCHOOREL, die spoedig bekend was geworden en bijzonder vlug en vlijtig schilderde, na verloop van een paar jaren eene niet onbeduidende som had overgewonnen. Maar er was nog een andere band, die meester en leerling tot elkander trok. CORNELISZ. had een paar zoons, die reeds in andere landen reisden. Slechts een later geboren dochtertje, dezelfde AGATHA, die wij u reeds voorstelden, veraangenaamde de bejaarde ouders het leven. AGATHA was, toen VAN SCHOOREL in huis kwam, naauwelijks de kindschheid ontwassen. Dagelijks ontwikkelden zich trapsgewijze de bloesemknoppen van schoonheid, geest en gevoel in het veertienjarige meisje, en onmogelijk konde de jongeling, wiens kunstenaarsooog voor elk uitwendig schoon, gelijk zijne ziel voor ieder innerlijk, open stond, in het lieftallig kind die onbewuste bekoorlijkheid zien ontwikkelen, zonder zich met duizend zoete banden aan hetzelve gebonden te gevoelen.

AGATHA was nog te jong, om de geheele waarde der liefde van zulk een jongeling te beseffen, maar zij was hem hartelijk genegen, als een broeder, en zij toonde hem deze neiging zonder schroom. VAN SCHOOREL was daarmede aanvankelijk ook tevreden; maar allengs, toen AGATHA aan zijne zijde

opwies, toen haar geest zich ontvouwde, haar gevoel bestendiger werd, werd de jongeling ook dierbaarder voor haar hart, en het was reeds, onder de oogen en met voorkennis der ouders, tot eene verklaring tusschen hen gekomen, toen de meester zoowel als de leerling de noodzakelijkheid erkenden, dat VAN SCHOORL niet in de werkplaats des meesters bleef, maar dat hij, gelijk al zijne kunstbroeders en zooals de meester zelf gedaan had, ging reizen, en in vreemde landen, bij de schildersgilden van andere steden en onder verschillende meesters, de volmaking zijner kunst verwerven.

Van de lente tot den herfst, van den herfst weder tot het einde van den winter was de reis reeds verschoven geworden; want VAN SCHOORL dacht met smart aan eene lange scheiding van het meisje, dat al zijn geluk geworden was, en ook AGATHA sidderde inwendig bij de gedachte om het eentoonige leven zonder den geliefden vriend te slijten. Nu echter liet zich de reis niet meer verschuiven. Groote omstandigheden werden in de Nederlanden, ja in de geheele christelijke wereld voorbereid. De kleinzoon der geliefde MARIA VAN BOURGONDIE de dochter van KAREL den Stoute, naar dezen voorvader ook KAREL genaamd, en door zijnen vader PHILIPPUS en zijne moeder JOHANNA erfgenaam van Spanje, stond op het punt, ook tot Duitsch keizer en daardoor tot den eersten monarch der christenheid gekozen te worden.

Met fierheid noemden de Nederlanders hem den hunnen; want hij was in hun midden geboren en opgevoed, en daarom namen zij allen een levendig aandeel in deze omstandigheid, en men hoopte, als eerst de plegtigheid der kiezing en krooning elders voorbij zoude zijn, den keizer, wiens jeugdig hoofd zoovele kroonen sierden, in wiens staten *de zon niet onderging*, aan zijne vroegere belofte getrouw, ook in de Nederlanden te zien. Een opgewekt leven heerschte derhalve in alle Bourgondische steden; kunstenaars en geleerden, edelen des lands en groothandelaars, bereidden zich voor, om op verschillende wijze de ontvangst van den geëerden vorst te verheerlijken. VAN SCHOORL besefte het gewigt van het tijdstip, om in de wereld op te treden, waarin zijn naam reeds niet meer geheel onbekend was, en het verstandig besluit werd met bezonnenheid uitgevoerd.

Ook meester JACOB had van zijn kant niets verzuimd om zijnen beminden leerling en toekomstigen zoon eene goede ontvangst in de kunstenaars-wereld te bereiden. Hij had hem door eenen geestelijke der St. Nicolaas-kerk, aanbevelingsbrieven aan de beroemdste meesters van zijnen tijd, in de Nederlanden en daarbuiten, aan LUCAS VAN LEIJDEN, ALBRECHT DURER, LUCAS CRANACH, HANS HOLBEIN, MABUSE en andere laten schrijven, die met zijn naamteeken bekrachtigd waren. Zijne huisvrouw en AGATHA hadden het lijnwaad en de kleederen van den beminden huisgenoot door hare vlijt in den besten toestand gebragt, en vele warme tranen van het meisje waren op het fijn Hollandsch linnen gevallen, dat den dierbaren vriend naar verre landen zoude vergezellen. Er was een stevig paard aangeschaft, om hem en zijn goed te dragen. VAN SCHOOREL zelf zag het oogenblik, dat hij vreesde en wenschte — want hem dreef de liefde tot de kunst even sterk voort, als de liefde tot AGATHA hem kluisterde — met mannelijke sterkte te gemoet, en veroorloofde zich geene ontijdige weekheid; want hij mogt immers die bij hem waren niet meer bedroeven dan noodig was, maar moest door zijne sterkte hun een voorbeeld geven.

Zoo trad hij dan op dezen belangrijken morgen, volkomen tot de reis uitgerust, in het vertrek des meesters, die hem wachtte, terwijl de vrouwen in de keuken, waarin men door een venster van het woonvertrek zien konde, het laatste afscheidsmaal bereidden, waarbij AGATHA door hare opwellende tranen somwijlen niet zag wat zij deed. Nu traden ook zij met het morgenmaal binnen en men zette zich aan tafel; maar niemand dan de vader scheen behoefte aan voedsel te hebben. Daar sloeg het op den toren der naaste kerk zes ure en VAN SCHOOREL stond haastig op. Allen volgden zijn voorbeeld. — Het oogenblik der scheiding was daar. Nog eenmaal blikte de jongeling met vochtige oogen rondom zich, om zich de woonkamer met de hooge bedstede, den vriendelijken haard, en elk voorwerp regt diep in het geheugen te prenten.

„Ach!" zeide hij eindelijk, als van een smartelijk voorgevoel overweldigd; „wanneer en hoe zal ik dat alles wederzien?"

„Wij hopen, uiterst binnen drie jaren," antwoordde de meester, „en God, die ons bijeen bragt, zal ons ook wel

genadig bij leven en gezondheid bewaren. Ik reken, dat gij u ongeveer een jaar in de Bourgondische en Rijnsteden zult ophouden, iets minder dan een jaar zult gij behoeven om Duitschland door te reizen, en een weinig meer dan een jaar geef ik u voor het schoone Italië, waar thans de kunsten en bovenal onze edele schilderkunst in luisterrijken bloei verkeert. Dan komt gij weder, en met Gods hulp verwelkomen wij u in deze zelfde kamer, en..."

„O mijn God!" viel de moeder hem in de rede: „drie jaren! Gij spreekt daar met zulk een vast vertrouwen over. Wie weet, wie onzer na drie jaren nog leeft."

„Drie jaren!" zuchtte AGATHA: „ach, dat is immers eene eeuwigheid! Neen, vader, zoo lang kan VAN SCHOORL niet van ons weg blijven: Hoe zouden wij het al dien tijd zonder hem maken?"

„Ik dank u, AGATHA," zeide de jongeling levendig geroerd: — „Maar uw vader heeft gelijk. Ik zie eene wereld van arbeid en kennis voor mij — o, het is mij zoo wonderlijk te moede. Ik gevoel mij naar buiten gedreven om te werken, te leeren, een naam te verwerven, wat in mij leeft aanschouwelijk te maken, opdat de wereld het zie, met mij gevoele, mij als meester roeme. — En dan — zijn door tranen benevelde blik rustte op AGATHA en zijn toon klonk droevig, — dan gevoel ik mij weer hier gebonden, en het is of mij het hart verscheurd wordt nu ik van deze plaats weg moet."

De jongeling verborg het gelaat in den reismantel, moeder en dochter snikten. Eindelijk brak de meester het stilzwijgen af.

„Het is niet goed," zeide hij, „bij zijne smart zoo lang stil te staan, want dan wast zij tot reusachtige grootte. Sterkt u derhalve, mijne kinderen! De Heer in den hemel ziet overal op ons neder en ook op VAN SCHOORL, hij moge aan den Rijn, aan den Donau, of aan gene zijde der Alpen in het heilige Rome wandelen. Houdt moed, kinderen, en hoopt op den Heer!" Hij drong VAN SCHOORL naar de deur. „De schimmel stampt reeds ongeduldig," zeide hij, „het goed is bezorgd," en op weekhartiger toon, voegde hij er bij: „Ga, mijn zoon JOHANNES!"

„Vader! vader!" riep de jongeling in de hevigste ontroering uit, en wierp zich aan des meesters borst. Toen rukte

hij zich op eens los, omarmde AGATHA, drukte een kus op hare lippen: „Mijne bruid!" riep hij uit, en: „moeder!" terwijl hij CORNELISZ' huisvrouw de hand reikte, en een oogenblik daarna was hij verdwenen.

AGATHA deed eenige voetstappen om hem na te ijlen. De vader hield haar terug. „Wat wilt gij?" vroeg hij; „wilt gij u ten toon stellen voor de jongelieden, die hem buiten wachten om hem uitgeleide te doen? Wilt gij hem het hart nog weeker maken. Ga naar de kerk, het luidt voor de morgendienst."

Met deze woorden schudde de meester zijne vrouw de hand, legde de regterhand op het hoofd zijns kinds, zag haar liefdevol aan, en zeide: „Ga, AGATHA! in het huis Gods zult gij troost vinden voor uwe smart." De vrouwen namen de huiken van den kapstok, de meester haalde zijnen mantel, en weldra bevonden zij zich in de Nicolaas-kerk, waar in het vroege morgenuur, de kaarsen op het altaar naauwelijks de schemering deden wijken.

III.

EENE ONTMOETING OP DEN WEG.

VAN SCHOORL had nu de stad achter den rug. Zijne medescholieren, die hem uitgeleide gedaan hadden, waren binnen de ringmuren teruggekeerd, waarmede MARIA VAN BOURGONDIE de stad had laten omgeven, om ze voor de aanvallen der magtige graven van Holland te beveiligen. De jongeling bevond zich nu geheel alleen op de groene vlakte, waar de morgennevel nog kampte met den komenden dag, en eene doffe vochtige lucht hem omringde. Even zoo lag op dit oogenblik het onbekende leven voor hem, dat hij te gemoet ging. Maar allengs werd het helderder. Het leven ontwaakte in de dorpen, door welke zijn weg hem voerde. Het gezigt van huizen en tuinen, en van vlijtige landlieden, die met paarden en gereedschappen naar den akker gingen, leidde allengs zijne droevige gedachten af en wekte hem op tot nieuwen levenslust.

Zijn eerste weg was naar Leyden, bij meester LUCAS. Hier gaf hij zijnen aanbevelingsbrief af, werd met achting en vriendelijkheid ontvangen, schilderde eenigen tijd onder des mees-

ters opzigt, die hem gaarne zijne ervaringen mededeelde, en trok toen weder van stad tot stad, van meester tot meester, waarmede het volle jaar, dat CORNELISZ hem daartoe had aangewezen, en nog een paar maanden bovendien verliepen, terwijl hij bij elke gelegenheid vriendelijke groeten aan de geliefden in Amsterdam deed toekomen. Het vorstelijke Brussel, waar eindelijk, na lang wachten, de schitterendste aanstalten voor de ontvangst des nu gekozen en gekroonden keizers gemaakt werden, en waar VAN SCHOOREL den beroemden meester MABUSE bezoeken zoude, had hij tot het laatste punt der Nederlandsche steden gekozen, om alzoo zijne reis door het vaderland met haar einde eene schitterende kroon op te zetten.

Het was op een schoonen avond, in het begin der lente, toen hij het eerst in den gouden gloed der ondergaande zon, welke aan zijne regterzijde naar den gezigteinder afdaalde, de muren en torens der prachtige hoofdstad aanschouwde. Levendig schitterden de kruizen op de tinnen der vele kerken, maar verblindend straalde de glans van het kolossale beeld van St. MICHAËL op het raadhuis, die als de patroon der stad, van dit hooge standpunt, zijn gebied scheen te overzien en te bewaken.

Daar verhieven zich torens en paleizen, daar lagen heerlijke tuinen, ten deele voor, ten deele in de stad, en staken de boomen de frischgroene kruinen boven de daken en wallen uit; een stroom, die door het avondgoud verguld, door de heldergroene korenlanden vloeide, verloor zich binnen de muren der stad; hier gleden schepen heen en weder, terwijl zwaar beladen wagens van alle zijden de behoeften der bewoners aanvoerden. Leven, welvaart, werkzaamheid heerschten overal, en maakten een aangenamen indruk op VAN SCHOOREL'S geest, die in dien aanblik verloren, zijn paard langzaam liet voortstappen.

Zoo in gedachten verdiept, bespeurde hij eene kleine schaar vrolijke gezellen niet, welke achter hem in dezelfde rigting op de stad aangingen, en ze waarschijnlijk voor den donker bereiken wilden. Het had verscheidene dagen veel geregend, en nog denzelfden namiddag was er een onweêr geweest, de rijweg was een modderpool, en slechts een dam, die langs de zijde van den weg liep, was droog. Over dit pad reed

VAN SCHOORL langzaam voort, en hield ook wel somwijlen den teugel in, om den indruk, dien het oord op hem maakte, volkomen te genieten. Plotseling wekte eene diepe, volle manstem, die achter hem klonk, hem uit zijne droomerijen.

„Maak voort met uw paard, gij daar; laat den eenigen weg vrij, die voor voetgangers over blijft!"

Deze trotsche toespraak wekte VAN SCHOORL's wrevel op. Hij keerde zich ijlings om, en zag een krachtig man van middelbare jaren en belangwekkend gelaat voor zich, wiens kleeding even sierlijk als bont was. Wambuis en onderkleederen van helder gele stof, waren veelvuldig gepoft en gestikt. Een korte, ruime hemelsblaauwe mantel, los daarover geworpen, was met zwarte zijden strepen bezet. De mantel hing slechts over den regter schouder, en liet het overig gewaad vrij, dat door een rijken plooikraag, een breed zwaard en eene rood zijden Bourgondische muts voltooid werd, en de geheele figuur een opvallend, maar niet onbehagelijk aanzien gaf. Zijne begeleiders schenen zijne dienaren te zijn, of ten minste in afhankelijke betrekking tot hem te staan; want dit was op te maken uit de manier waarop zij hem behandelden.

„De weg is zoo wel voor den een als den ander," antwoordde VAN SCHOORL; „en ik verkies ook niet door den modder te rijden."

„Voor den duivel! maak plaats!" riep de man voor de tweede maal; terwijl hij nu reeds digt achter VAN SCHOORL stond.

„Had gij mij beleefd er om gevraagd," antwoordde de jongeling, „dan had ik gaarne plaats gemaakt; nu doe ik het niet."

„Mordelement!" riep de onbekende, en greep met de regterhand naar zijn groot zwaard.

VAN SCHOORL had intusschen tijd gehad den man nader op te nemen, en geloofde niet te dwalen als hij hem voor een weinig door den wijn verhit beschouwde; dat scheen ten minste het levendig rood, dat zijn geheel gelaat bedekte, en de starre, een weinig benevelde blik der oogen te bewijzen. Hij bedacht, dat het geene zaak voor een verndig man was, met een dronkene te twisten, en was

reeds bereid om toe te geven, toen de andere werkelijk de kling ontblootte, en met een schimpwoord den vreemden ruiter toeriep zich te verdedigen.

„Ha!" riep deze uit, „meent gij het zoo? Gij zult uwen man vinden; en met deze woorden wierp hij zich uit den zadel, verzocht een der begeleiders zijner tegenpartij intusschen het paard vast te houden, wierp den reismantel af, en stelde zich met rustigen moed in postuur, om geweld met geweld te keeren, en den onbeschoften uitdager naar verdiensten te behandelen. Maar nu drongen de jongelieden zich om hunnen leidsman, en zochten dezen te bevredigen, die echter met elk woord, dat zij spraken, wilder scheen te worden.

„Luister toch naar ons!" riep nu de oudste hem toe, die den meesten invloed op den meester scheen te bezitten, „en hoor naar een verstandig woord, MABUSE! De vreemdeling schijnt een hupsch en billijk man. Sta ons toe dat een onzer hem beleefd vrage, om den weg vrij te laten."

„MABUSE!" riep VAN SCHOOREL verbaasd en verbluft uit: „MABUSE? Gij zijt de beroemde meester, dien ik opzoek? — Neen, met u vecht ik niet." En te gelijk stak hij zijn zwaard in de schede, nam den jongeling het paard af, leidde het aan den teugel op zijde, en sprak: „Ga voort, meester, en verre zij het van mij u iets in den weg te leggen."

Hoe verhit MABUSE was en hoe de wijn ook zijn brein had beneveld, had hij toch bezinning genoeg, om de vleijende wending, die de strijd genomen, en de uitwerking, die het bloote noemen van zijnen naam voortgebragt had, welgevallig op te merken. Dat het geen uitvlugt der lafhartigheid was had het vastberaden gedrag des vreemdelings genoeg bewezen, en MABUSE had niet zonder verwondering, in den blonden jongeling met het bleek gelaat, een mannelijken zin erkend.

„En wie zijt gij dan?" vroeg hij op zachteren toon.

„Ik noem mij JAN VAN SCHOOREL, ben een schilder," antwoordde de jongeling, „en heb een brief van mijnen meester JACOB CORNELISZ. VOOR u."

„Van den ouden CORNELISZ?" riep deze levendig, „en gij zijt de wakkere VAN SCHOOREL, die in de Nederlandsche steden reeds zooveel roem hebt verworven? Nu, het verheugt

mij! het verheugt mij! Ga maar dadelijk met ons naar de stad, en met blijdschap bied ik u mijne woning aan."

„Niet alzoo," antwoordde VAN SCHOORL, wiens jeugdig gelaat door deze uitnoodiging met het purper der vreugde en schaamte bedekt werd, terwijl hij zich boog — „niet als uw gast, maar als uw leerling wensch ik bij u te worden opgenomen."

„Dat doet mij en u eere aan, jongman," antwoordde MABUSE met beleefden trots, „gij zult mijn leerling heeten, en deze daar," hij wees op zijne volgelingen, „zullen veel van u leeren."

Met deze woorden greep hij VAN SCHOORL bij den arm, en was gereed met hem voort te wandelen; maar deze rustte niet, voor de meester zijn paard besteeg; hij zelf volgde te voet met de anderen, en zoo deden zij onder vrolijke gesprekken, die MABUSE van het paard af vrij luid met de hem volgende jongelingen voerde, hunnen intogt in de stad.

MABUSE voerde VAN SCHOORL naar eene breede straat tot bij een prachtig gebouw, en dit was niets minder dan het paleis van de landvoogdes MARGARETHA, die zich thans te Brussel bevond, en bij wie hij tijdelijk op haar verzoek als hofschilder fungeerde; daar hij anders hofschilder was van bisschop FILIPS VAN BOURGONDIË. Hij bewoonde een paar vertrekken in een der vleugelen van het paleis, en voerde VAN SCHOORL derwaarts door eene rei van lange, breede gangen. Het was den eenvoudigen jongeling niet wel te moede bij de pracht, die hij aanschouwde, en veel liever had hij in eene herberg of eene burgerhuishouding zijn intrek genomen, maar hij durfde dit niet, daar hij vreesde hiermede den meester te zullen beleedigen.

Des avonds bragt MABUSE hem zonder verdere omstandigheden aan tafel, waar de hoogere officianten des huizes, de hofdames, een dichter, een filosoof en MABUSE zelf hunne plaats hadden. SCHOORL konde spoedig bemerken dat zijn meester een groot overwigt over de dischgenooten uitoefende. De jongeling werd vooral door het vrouwelijk deel van het gezelschap met opmerkzaamheid en welgevallen opgenomen. Den volgenden morgen stelde MABUSE hem aan de landvoogdes voor, die hem op verzoek des vrijmoedigen meesters gaarne opnam, en dezen verzekerde, dat zij gaarne

zag dat hare onderhoorigen met zulk een veelbeduidend lid vermeerderd waren, iets dat VAN SCHOORL niet weinig verlegen maakte, doch ook zijne vrees wegnam, die hij den vorigen dag gekoesterd had, dat MABUSE met hem in te nemen zijne bevoegdheid was te buiten gegaan.

IV.

DE KOMST VAN DEN KEIZER.

Voor VAN SCHOORL begon thans een nieuw leven. Hij zag MABUSE'S arbeid, en vond een hem geheel vreemden geest daarin. Het was de Italiaansche adem, die hem bezielde, het was de zuidelijke natuur en de bekendheid met het antieke; want MABUSE was lang in Italië geweest, en had zich vooral door MICHAËL ANGELO'S magtigen geest aangetrokken gevoeld. Verbaasd en verbijsterd staarde de jongeling op deze schilderstukken, waarvan nog verscheidene bestaan; op deze naakte gestalten, deze heidensche godheden en allegorische figuren, die hij zich eerst moest laten verklaren. Hij kon het meesterlijke in de uitvoering niet ontkennen; maar het trok hem niet aan, en zijn innerlijk wezen, dat toch dikwijls bij het aanschouwen der werken van een VAN EYK of HEMMELING diep getroffen was geworden, bleef nu koud en onbewogen.

Ook des meesters karakter en levenswijze kwamen den jongeling vreemd voor. Zeer ongaarne vergezelde hij hem bij zijne drinkgelagen, waarbij des jongelings beurs en zwaard niet zelden werden te hulp geroepen, daar deze zelden eindigden zonder grove uitspatting en bloedige vechterijen met ruwe gezellen. Evenmin viel het schitterend en geruischvolle leven in het huis van de landvoogdes in zijnen geest. Het was er thans nog onrustiger dan anders. De keizer zoude nu eindelijk zijne erfstaten bezoeken, en alles werd voor eene luisterrijke ontvangst gereed gemaakt. Het geheele paleis werd van boven tot beneden schoon gemaakt, alle sieraden opgepoetst of hersteld, en als keuken- en kelder-voorraad werd het kostbaarste aangevoerd, wat uit verschillende oorden maar te bekomen was. Al de hovelingen moesten nieuw en fraai gekleed worden, het geheele paleis werd door onrustige bezigheid in beweging gebragt en ook

in MABUSE's werkplaats drong de onrust door. De hofkleermaker kwam, om hem de maat te nemen voor een prachtig gewaad, waartoe de huishofmeester hem een stuk verblindend wit, zwaar zijden damast had overhandigd.

VAN SCHOORL was tegenwoordig toen de kleermaker binnentrad, hij zag de stof, en vond het gepast om, nu allen zich opsierden, ook niet achter te blijven, en bestelde daarom een gewaad van violetkleurige zijde, aan de heupen en schouders met witte atlas opgelegd, een gelijken mantel met witte zijde gevoerd, sierlijke snebschoenen van geel blinkend leder en eene zwarte baret met gelijke veder. Het moest een net en bescheiden gewaad zijn. MABUSE dreef den spot met den kleermaker, en wist het daarheen te leiden dat hij henenging en de stof voor het nieuwe kleed achterliet. VAN SCHOORL vroeg verbaasd of MABUSE zelf zijn kleed wilde maken.

„Dat niet," antwoordde deze lagchend, „maar de schoone zijde moet haren zilverglans (hij spreidde het schitterend weefsel in de zonnestralen uit) in den rooden gloed van den besten Bourgogne-wijn veranderen."

„Ik begrijp u niet."

„Wat gij niet verstaat, zult gij toch proeven. Nu, vaarwel!"

Met deze woorden pakte hij de stof bij elkander, maakte daarvan een bundel, en stapte de deur uit. Nog eenmaal keerde hij zich om en zeide: „Van avond zien wij elkander bij VAN DER GRUYS in de *gouden Spoor*, hij heeft gisteren kostelijken wijn gekregen. Ik reken op u." Hij ging.

„Woest mensch!" dacht VAN SCHOORL, en ging hoofdschuddend aan zijn werk, en overtuigde zich meer en meer, dat hij en de meester niet bij elkander voegden, en dat zijn verblijf hier niet van langen duur zoude zijn.

Er verliepen nog eenige dagen, die MABUSE deels met schilderen, deels in woest gezelschap bij drinkgelagen doorbragt, en VAN SCHOORL verbeidde niet zonder bezorgdheid hoe de streek met de zijden stof zoude afloopen; want dat MABUSE ze verkocht en het geld verkwist had was hem buiten twijfel.

Aan het paleis was men intusschen met de voorbereidselen gereed gekomen, en vooral waren de vertrekken, welke tot eigenlijk apartement des keizers bestemd waren, met waarlijk keizerlijke pracht ingerigt. Reeds begonnen sedert

een paar dagen eenige gasten van den hoogsten adel aan te komen, die door MARGARETHA genoodigd waren, opdat het hof regt schitterend en talrijk zijn zoude, en daar het paleis daardoor meer en meer bevolkt werd, en VAN SCHOORL ook in de lanen en tuinen, die het omgaven, gedurig edele gestalten in prachtig gewaad ontmoette, achtte hij het noodig, zijne eenvoudige kleeding voor zijn pronkgewaad te verwisselen, en zoo ging hij op den morgen van denzelfden dag, waarop men den keizer des middags verwachtte, in zijne feestelijke kleeding, en door deze zoowel als door de fiere houding, die hem eigen was, geheel een jongen ridder gelijkende, den tuin door, om zich in den aanblik der tulpen- en hyacinthen-bedden, welke in vollen bloei stonden, te verlustigen.

Er was eene bekoorlijke plek in een eenzaam gedeelte van den tuin. Eene rei van bloeijende kastanjeboomen vormde een grooten cirkel, in welks midden eene waterkom lag, met eene fontein, die hare stralen hoog in de lucht spoot. Rondom den vijver waren bedden met heerlijke hyacinthen en tulpen, volgens hare kleuren kunstig aangelegd, zoodat zij als een bonte kostelijke regenboog hem omgaven en door de schitterende kleuren en welriekende geuren zoo aangenaam de zinnen boeiden, alsof hier Flora's rijk was geopend.

VAN SCHOORL trad den schoonen cirkel binnen, en aanschouwde niet zonder verwondering twee vrouwen, die reeds voor hem de plaats opgezocht hadden, eene oudere en eene jongere dame. De oudere, zag er in haar ruim, donker overkleed alledaagsch uit, des te liefelijker golfde een zijden kleed met veelkleurige bloemen om de slanke gestalte der jonkvrouw, en liet, door het open gedeelte op de borst, een sneeuwwit morgenkleed zien. Op het hoofd droeg zij eene soort van hooge kegelvormige muts van rijke stof, van welker top een fijne, witte sluijer nederdaalde, die de vrouwen destijds diende, om tegen de ruwe lucht of om andere beweegredenen om wangen en mond toe te trekken, maar die heden op den liefelijken zomerdag, slechts het koele morgenwindje ten spel verstrekte. Onbelemmerd kon VAN SCHOORL's kunstenaarsoog de edele omtrekken des gelaats, de zachte ineensmelting der wangen, en het goud der welige lokken zien, die in den morgen nog vrij om hare schouders golfden. Het ligte gedruisch, dat zijn breed zwaard op het zand van den

grond maakte, deed de vrouwen omzien, en nu straalden VAN SCHOORL een paar zoo levendige, schoone bruine oogen onder donkere wimpers tegen, dat hij bekennen moest, welligt nimmer bekoorlijker wezen te hebben gezien.

Hij boog zich beleefd; maar te eerbiedig om de vrouwen in hare morgenwandeling te storen, keerde hij zich dadelijk om en sloeg eene andere laan in.

„Wie was dat?" vroeg nu de jonge dame.

„Waarschijnlijk een der ridders, die hier zijn om den keizer te ontvangen," antwoordde hare geleidster.

„Ik heb zelden iemand van zooveel edele uitdrukking gezien," hernam de jonkvrouw, en volgde den vreemdeling met haren blik, tot hij achter het boomgewas verdween.

Zoodra de morgendienst geëindigd was, haastte zich een ieder om zich in zijn best gewaad te steken, want tegen den tijd van het middagmaal, ten elf ure, werd de keizer verwacht. Geheel Brussel verkeerde in blijde spanning, op al de straten, die naar het paleis voerden, stroomde het volk af en aan, en in het paleis zelf ordenden zich de bewoners naar rang en stand, om den hoogen gast betamelijk te ontvangen. Boven in de zalen vereenigden zich de aanzienlijksten rondom de landvoogdes; want zij waren bestemd, om met haar, als de monarch naderde, hem aan de voorpoort te ontvangen. Op het balkon, boven den grooten trap tegenover de buitenpoort, stonden de dames, en onder haar de schoone jonkvrouw, die VAN SCHOORL s' morgens gezien had, in haren rijksten tooi. Beneden den trap was het meer afhankelijk hofpersoneel geschaard, en onder hen de filosoof, de dichter en MABUSE, wiens wit zijden-damast kleed alle anderen in de schaduw stelde. Op het plein, dat door ijzeren hekwerk met vergulden knoppen van de straat was gescheiden, stonden en gingen geringere edellieden, en onder deze bevond zich VAN SCHOORL.

Eindelijk verhief zich van verre een dof gedruisch, dat allengs luider werd, en nader kwam. Men begon het luid gejuich en gejubel der menigte en den hoefslag van vele paarden te onderscheiden. Toen riep men in de nabijheid van alle kanten: „De keizer komt! KAREL komt!" Het vivatgeroep was tot in de nabijheid van het paleis genaderd — de landvoogdes ijlde met haar gevolg den trap af en het plein

over om haren hoogen gast voor de poort te ontvangen, welke nu werd geopend, en op hetzelfde oogenblik verscheen ook de luisterrijke optogt voor de poort. Eerst eene Spaansche en Duitsche lijfwacht in hare eigendommelijke dragt te paard; dan, van officieren van den hoogsten rang omgeven, de keizer zelf, eene slanke, edele gestalte, in een zwart Spaansch kleed gehuld, dat hier en daar met gouden haken en knoopen was vastgehouden; onder den rijken, witten halskraag, den zwaren keten van het gouden vlies op de borst, en den degen met gouden greep aan de zijde. Het ernstig, een weinig bleek gelaat was onder de zwarte baret omgeven door blond haar; het begin van gelijken baard ontkiemde aan kin en wangen, en uit de helder blaauwe oogen blonk scherp verstand en rijp overleg. Het was eene gestalte en trekken, welke achting en een zekeren schroom zouden gebieden, al ware zij niet door vorstelijke pracht omgeven geweest, en toch lag om den zacht geopenden mond en in menigen duisteren blik der oogen eene zekere zwaarmoedigheid, welke dezen schroom matigde, terwijl zij scheen te zeggen: Deze hooggeplaatste vorst is toch een mensch, want hij kent de smart.

Des keizers ros stond stil en met hem alle van zijn gevolg; de landvoogdes trad voor om den monarch te verwelkomen, de eerste edelen snelden toe om den stijgbeugel te houden en hem bij het afstijgen behulpzaam te zijn. Vriendelijk naar alle zijden groetende, trad KAREL het plein op, en nog vriendelijker werd zijne uitdrukking, toen hij de schoone vrouwen zag, die op het balkon stonden. Zijn blik vloog over de schitterende rei, hij boog zich eerbiedig, en men moest erkennen dat hij vorstelijke waarde en ridderlijke courtoisie op bevallige wijze wist te vereenigen.

Nu steeg de keizer den trap op. Onder de vele schoonen, die zich hier bevonden, was VAN SCHOORL's aandacht al vroeg gevallen op haar, die hij 's morgens in den tuin had gezien, en die zoowel door hare schoonheid als door haar schitterend gewaad alle andere jonkvrouwen in de schaduw stelde. VAN SCHOORL had opgemerkt, dat de keizer haar had aangesproken, en vroeg aan iemand, die naast hem stond, hoe de naam der dame was met het roode zijden kleed.

„Dat is eene freule VON DESENITZ uit Karinthie," ant-

woordde deze; „eene rijke erfgename en eenige dochter. Niet waar, eene schitterende schoonheid?" — „Voorwaar, zeer schoon," antwoordde VAN SCHOORL. „Uit Karinthie? Dat is een ver verwijderd land. Hoe komt zij hier heen?" — „Haar vader — daar stijgt hij juist den trap op, die in het donkergroene kleed met goud," — antwoordde de andere — „is dikwijls aan het hof van den aartshertog FERDINAND te Weenen. Van daar mag de keizer haar wel kennen. Hebt gij gezien, hoe genadig hij met haar sprak? Hij is niet ongevoelig voor vrouwelijke bekoorlijkheid, zoo als men zegt." — „Een ridderlijk heer," zeide VAN SCHOORL, „dapper en verstandig, edel en verheven."

„Ja, ja, dat is hij; een echte Nederlander."

„Maar gij hebt mij nog niet gezegd, hoe de Karintische dame te Brussel komt..."

„Ei, die schijnt uwe opmerkzaamheid bijzonder getrokken te hebben. Nu, ik wil u zeggen wat ik weet. De jonkvrouw VON DESENITZ moet eene zeer geestrijke en begaafde dame zijn, zij moet verzen maken en fraaije schilderijen. Haar vader heeft voor haar een bekwamen meester uit Italie laten komen. Zij is zijn oogappel; hare moeder heeft zij al sedert lang verloren, en nu doet de oude heer al wat zij wil. En daar zij lust had de werken onzer beroemde meesters te zien, heeft hij haar bij de abdis van Mons gebragt, die eene verre verwante van zijn huis moet zijn, en nu is zij hier, om het feest bij te wonen."

„Eene kunstenares!" riep VAN SCHOORL levendig uit. „Eene kunstenares? Nu, als ik dat van morgen had geweten...."

Hij brak af om niet iets te zeggen, waarover hij welligt het volgend oogenblik berouw zoude hebben; buitendien waren de keizer en de dames reeds van het balkon verdwenen, en allen, die op eene plaats in de eetzaal konden rekenen, ijlden derwaarts, om den keizer met de eersten des lands aan tafel te zien.

V.

DE KEIZER EN DE SCHILDERS.

Op alle galerijen, in alle voorzalen, wemelde het van menschen. Velen hadden zich moeten vergenoegen om den op-

togt van het hof naar de eetzaal, in eene der voorkamers aan te zien. Eenige der hofpersonen, en onder deze VAN SCHOORL, die door zijne kunst een voorregt had, was eene plaats in het benedeneinde der zaal aangewezen. Deze was zeer lang, naar evenredigheid breed en rondom door wanden van fijn hout ingesloten, waarin schilderstukken van de beste meesters, uit de gewijde en ongewijde geschiedenis ontleend, waren aangebragt, terwijl de ruimten daartusschen met rijk verguld beeldhouwwerk waren versierd. Een gedeelte der zaal was van vele lange vensters voorzien, die het licht van den schoonen lentedag doorlieten, beneden door heldere ruiten, van boven door de schitterende kleuren der wapenen, bloemen en andere schilderingen.

Midden voor eene hoefijzervormige tafel, stond, onder een purperkleurig met goud bezet verhemelte, een gelijke leunstoel, waarop KAREL zat. De landvoogdes en de voornaamste edelen, namen ieder naar hun rang de overige plaatsen in. In het midden der zaal, tegen den wand, in eene verdieping met zijde omgeven en door goud afgezet, verhief zich de credentietafel, een hoog toestel, waarop in verscheiden rijen boven elkander gouden, zilveren, kristallen en elpenbeenen bekers, schotels, kruiken en flesschen van de kunstigste bewerking stonden. Tallooze dienaars, pages, huis-officianten vulden de ruimte tusschen de tafel en de credentietafel, terwijl zij met op- en afdragen der spijzen, het vullen der bekers enz. bezig waren. Onder hen zag VAN SCHOORL zijnen meester MABUSE, en aan de tafel tegenover den keizer de jonkvrouw VON DESENITZ, wier blikken, zoo als zijne ijdelheid hem ten minste toefluisterde, hem zochten, als zij het schoone hoofd over haren schouder wendde om een dienaar iets te vragen. Dan ontmoette haar blik dien des jongelings, en deze sloeg den zijnen neder. Het was hem onmogelijk dien tooverachtigen invloed te wederstaan. Zijn oog hechtte zich aan de heerlijke gestalte, aan de bekoorlijkheid harer bewegingen, zijn oor aan de melodie dezer reine stem, welke hij nu en dan onderscheidde.

Op dit oogenblik naderde MABUSE, aan wien mede de persoonlijke bediening des keizers was opgedragen, den jongeling, en wekte hem met ruwe scherts uit zijne droomerijen. Onwillig scheepte VAN SCHOORL hem met korte antwoorden af;

maar MABUSE's oogen volgden de verraderlijke blikken van zijnen scholier, en zijn kennersoog ontging noch de zeldzame schoonheid der dame, noch het spel dat hier geheime blikken dreven.

„Duivels! Dat is eene Venus, eene Juno," fluisterde hij half luid. „Ik wensch u geluk, JOHANNES!"

„Waarmede?" vroeg VAN SCHOORL kortaf.

„Gij vraagt ook naar den bekenden weg," antwoordde MABUSE. „Nu, dat is wat anders dan meesters CORNELISZ. dochtertje."

Dat eene woord gaf den jongeling zijne geheele bezinning terug. Het beeld der eenvoudige geliefde rees voor zijne verbeelding op, hij zag haar in het nette donkere gewaad, zoo als zij bij het afscheid voor hem stond, het licht blonde haar onder het witte mutsje verborgen, den boezem met den sneeuwwitten halsdoek bedekt, en den blik van het donkerblaauwe oog door tranen beneveld op hem gerigt.

„Ik dank u, meester MABUSE!" riep hij plotseling, drukte des meesters hand, en verliet de zaal. MABUSE zag hem verwonderd na, maar terwijl hij hem wilde volgen en over zijne raadselachtige woorden ondervragen, hoorde hij zich roepen. Het was de hofmeester, die hem verzocht zich dadelijk bij de landvoogdes te vervoegen, welke hem iets had te zeggen.

MABUSE gehoorzaamde. „Zijne majesteit heeft naar u gevraagd," fluisterde de man in het heengaan, „hij heeft uw prachtig gewaad bewonderd, en wil het van nabij zien."

„Nu, dat zal goed worden," zeide MABUSE bij zich zelven: „slechts moed en vastberadenheid!" Hij volgde den dienaar naar de landvoogdes; deze wenkte hem te volgen en naderde met hem den zetel des keizers, om dezen in den zoo smaakvol gekleeden hoveling den beroemden meester JOHANNES VAN MABUSE, een onderdaan zijner majesteit en groot kunstenaar in het schilderen, voor te stellen.

KAREL ontving den meester welwillend, liet zich in een gesprek over eenige zijner werken in, die hij wel kende, en kwam eindelijk op het onderwerp, waarom hij hem had laten roepen, — zijn heerlijk gewaad. De keizer zelf moest het bewonderen. MABUSE antwoordde met eene bescheidene buiging, dat hij zich gelukkig achtte als zijne geringe kunst

den bijval zijner majesteit verwierf. „Uwe kunst?" vroeg de keizer: „Nu sprak ik immers van uw kleed. Laat mij het eens zien! Dat damast is heerlijk." Hij wenkte MABUSE nader, deze trad onbevreesd vooruit, de keizer nam de stof, die met wonderschoone ranken en bloemen een weefsel van onvergelijkelijken aard voorstelde, onderzoekend tusschen twee vingers — en liet het even snel verbaasd vallen, want hetgeen hij in de hand had gehad, was papier.

„Bij den hemel," dat is immers papier?" riep de monarch uit.

„Om zijne majesteit te dienen," antwoordde MABUSE met eene diepe buiging.

„Papier?" riep de landvoogdes verstomd uit.

„Papier? papier?" herhaalden de gasten, en spoedig verspreidde zich het nieuws van het eene einde der tafel tot het andere.

„Maar hoe komt dat?" vroeg KAREL lagchende; „genadige vrouwe, zijn meer uwer lieden alzoo gekleed?"

De landvoogdes wist niet, of zij met het gelach, dat zich door het geheele gezelschap begon te verheffen, zoude instemmen, of op den vermetelen kunstenaar zoude vertoornen. Maar MABUSE boog nogmaals voor den monarch, in wiens gelaat geene ontevredenheid was te lezen, en verhaalde nu op zijne wijze, hoe hij het al te zwaar damast, dat hij van de landvoogdes had ontvangen, aan een liefhebber had afgestaan, en daarvoor, om zich ook in zijn gewaad een schilder te bewijzen, het onbeduidend papier door zijne kunst tot een waardig voorwerp voor de opmerkzaamheid van den eersten monarch der christenheid had verheven.

Om deze zinrijke verklaring lachte de keizer dat hem de tranen in de oogen kwamen, alle gasten lachten mede, MABUSE moest van stoel tot stoel gaan, en zijn papier-damast laten bewonderen; eindelijk lachte de landvoogdes ook, en vergaf den dollen streek, die zulk een gewenschte uitslag gehad had; want KAREL verzekerde, dat hij sedert langen tijd zulk een genoegelijken maaltijd niet had gehouden.

Terwijl dit in de eetzaal voorviel, had VAN SCHOORL, eene al te gevaarlijke verzoeking ontvlugtende, zich in de stilte van den tuin begeven. Hier riep hij AGATHA's beeld voor zijnen geest, en vergeleek hare zachte bekoorlijkheid, hare

schuchterheid met het verblindend schoon en het stoute zelfvertrouwen der vreemde jonkvrouw. Hij vroeg zich zelven, waartoe de liefde, die in de borst eens boerenzoons uit een Hollandsch dorp, jegens de telg van een doorlucht huis, de erfgename van rijke goederen, ontstaan was; leiden zoude? Hij besloot de gevaarlijke nabijheid te vermijden, en vernieuwde zijne gelofte van eeuwige trouw jegens de afwezende geliefde.

Een uur mogt VAN SCHOOREL zoo in de eenzaamheid hebben doorgebragt, toen hij geroepen werd. De keizer, die zich na den maaltijd met de beschouwing van MABUSE's arbeid bezig hield, en de landvoogdes, die de aanwezigheid van nog een anderen kunstenaar had vernomen, wenschten ook iets van zijn werk te zien. De keizer ontving hem vriendelijk, en MABUSE nam de houding van beschermer aan. De schilderstukken werden gebragt. Het was een altaarblad met vleugeldeuren. De heilige maagd, in hemelsche schoonheid, rustte stervend op een leger, het gelaat verheerlijkt als door den glans van het naderend paradijs en omgeven van de apostelen, allen karakteristiek voorgesteld. Het was een tafereel vol vroom gevoel, onschuld en liefde.

Het oordeel van het gezelschap wankelde tusschen MABUSE's schilderingen vol kracht, weelderige vormen en gloeijend coloriet, en de reine beelden aan eene hoogere wereld ontleend, die het hart slechts allengs troffen, maar dan ook duurzaam kluisterden. Één hart was vooral daardoor diep getroffen, namelijk dat van HILDEGARD VON DESENITZ, die met blijde verrassing in den schepper dier verheven stukken den jongeling herkende, die reeds zoo zeer hare aandacht getrokken had, en dien zij nu voor zich zag als een dier begunstigde stervelingen, die in hare schatting ver stonden boven alles, wat door geboorte en rijkdom uitstekend was. Met gloeijende blikken en ingehouden adem stond zij voor de schilderingen, en prentte elken trek in hare ziel. Vooral viel haar de zachte bekoorlijkheid in het gelaat der heilige jonkvrouw op, en het kwam haar voor dat daarin meer eigendommelijks lag, dan anders in heiligenbeelden gevonden werd. Een geheim vermoeden zeide haar dat het wel een portret zijn konde. En het was zoo schoon! — Zij vorschte verder na, en meende in een ander beeld, dezelfde trekken weder te vinden. Zij verliet ontstemd de zaal. Echter was

zij niet de eenige, die zich met een doorn in het hart verwijderde. MABUSE was diep gekwetst door dien luiden, algemeenen lof, welke des jongelings werk geschonken was, en die, hij kon zich dit niet ontveinzen, de regtmatige, maar kalme waardering, die zijne stukken te beurt was gevallen, ver overtrof. Reeds had hij het ongaarne gehoord dat de landvoogdes, om haren doorluchten gast te verlustigen, van de aanwezigheid van VAN SCHOORL in het paleis melding gemaakt had; doch hij had nog gehoopt, door de omstandigheid dat de jongeling als zijn scholier konde gelden, zich het grootste deel der verdiensten toe te eigenen. Een toeval, dat verried, dat hij eerst sedert eenige weken bij MABUSE werkte, vernietigde ook deze hoop. MABUSE zag zich en zijnen arbeid voor dien des jongelings eenige oogenblikken vergeten, hij verliet de zaal, waar hem niet dadelijk iemand mistte, stormde naar zijne kamer, rukte het papieren gewaad van het lijf, wierp zijnen gewonen mantel om, en zocht, als gewoonlijk, in eene herberg vergetelheid voor zijn verdriet, en genegen toehoorders voor den bitteren schimp, dien hij tegen VAN SCHOORL, de landvoogdes en zelfs tegen den keizer en het geheele gezelschap uitstiet, welke hij gezamentlijk allen kunstzin ontzeide.

Den volgenden morgen vertrok de keizer met zijn gevolg. De gasten, die slechts voor éénen dag genoodigd waren, hadden den vorigen avond reeds het paleis verlaten. Eene betrekkelijke stilte was aan het hof teruggekeerd. De jonkvrouw VON DESENITZ zag te vergeefs rond in de tuinen en gangen of zij den jeugdigen meester nergens in het oog konde krijgen. Ten elf ure dacht zij hem zeker aan tafel te zullen zien, maar ook daar bleef tot hare onaangename verwondering zijne plaats ledig, en ook MABUSE verscheen niet aan den maaltijd. Nadat zij eene wijl hare gedachten had gepijnigd over de oorzaak dezer afwezigheid, werd hare aandacht plotseling getrokken door een gesprek, dat in hare nabijheid gevoerd werd. De landvoogdes gewaagde van een *onaangenaam voorval*, en een edelman antwoordde:

„En uwe genade weet voorzeker de reden zijner verwijdering?"

„Niet geheel," antwoordde de landvoogdes; „maar ik geloof dat een strijd met zijn meester er aanleiding toe gegeven heeft."

„Met MABUSE? Dat is zeer mogelijk. MABUSE is een ruw en opgeblazen mensch."

„Ik weet niet, of gij gisteren hebt opgemerkt, hoe zigtbaar ontevreden deze met den bijval was, welke aan VAN SCHOORL in zulk eene rijke mate, zelfs door zijne keizerlijke majesteit, werd geschonken? De kunstenaars zijn een zeer ijverzuchtig en ontvlambaar volkje. Ik heb het MABUSE dadelijk aangezien, hij verliet de zaal met onbeleefde heftigheid."

„Inderdaad, uwe genade? Ik was te zeer met mijne aandacht bij de schilderijen, om acht te geven op hetgeen er voorviel."

„En dezen nacht" — hier liet MARGARETHA de stem dalen, zoodat HILDEGARD slechts met moeite verstaan konde, „dezen nacht moet het tot een twist, en eindelijk zelfs tot de wapenen tusschen de beide schilders gekomen zijn. De jonge mensch moet op eene wandeling in den tuin door MABUSE gestoord zijn, die, half dronken als hij was, spoedig gelegenheid tot twist had gevonden. VAN SCHOORL moet echter even goed met den degen als met het penseel weten om te gaan; want MABUSE zoude met eene tamelijk diepe armwond te bed liggen, welke hij voor het gevolg van een val van den trap uitgeeft, en VAN SCHOORL was ongedeerd, toen hij van morgen zich in mijne voorkamer bevond, om gehoor bij mij te vragen, en mij mede te deelen, dat eene gewigtige tijding, die hij ontvangen had, hem drong op staanden voet te vertrekken."

„En is hij vertrokken, uwe genade?"

„Reeds voor meer dan twee uren. Ik sprak hem vriendelijk toe. Hij toonde zich erkentelijk voor de goedheid dat ik hem veroorloofd had, zich aan mijn hof op te houden, en beloofde, als hij Duitschland en Italië zoude doorreisd hebben, weder te komen, maar hij volhardde bij zijn besluit om te vertrekken."

„Het is jammer! VAN SCHOORL heeft een schoon talent, en ik vrees, dat men ons hem in een der beide landen zal ontrooven. De vorsten willen zich thans gaarne omringen met kunstenaars en uitstekende menschen. Dat is vooral in Italië het geval, en dit brengt ook daar de kunst tot zulk een hoogen bloei."

„Ik verlies hem ongaarne. Mijn plan, toen ik hem hier

opnam, was een dergelijk. Ik had gewenscht hem in onze staten te houden."

„En MABUSE? — Of was uwe genade voornemens beide te behouden?"

„Er is op MABUSE niet te rekenen. Hij is een dolhoofd, en leidt een woest leven! Denk maar aan de ergerlijke geschiedenis van gisteren met het papieren kleed! Hij had het damast verkocht of verspeeld. Het was een geluk dat de keizer het van de belagchelijke zijde opnam. Met VAN SCHOORL zoude zoo iets niet gebeurd zijn, hij zoude mijnen hofstaat in ieder opzigt eere aandoen."

Het gesprek der beide hooge personen liep nu op andere dingen. HILDEGARD voelde haar binnenste verscheurd. Zij at niet meer, zij verzonk in treurig gepeins, het was te vergeefs dat men haar aansprak. Haar uitzigt moest ieder opvallen. Hare leidsvrouw rigtte vruchteloos het woord tot haar, en toen haar vader haar herhaalde malen gevraagd had: „wat deert u, mijn kind? Gij hebt geene bete genuttigd, spreek toch, wat deert u?" antwoordde zij als uit een droom ontwakende: „Wat mij scheelt? Mijn God! alles! alles! Doch neen! — Mij scheelt niets. Ik ben gezond. Ik behoef niets dan rust."

Verscheidene personen hadden zich om haar verzameld, want haar veranderd voorkomen was ieder opgevallen. Deze algemeene opmerkzaamheid pijnigde haar, de tranen drongen haar in de oogen. „Mijn God!" riep zij hevig uit. „Mij scheelt niets, ik smeek slechts dat men mij met rust laat."

Men liet haar gaan. Zij ijlde de zaal uit, haar vader en hare leidsvrouw volgden haar. Maar zij zag niet om. Sneller dan deze haar volgen konde, vloog zij door de vertrekken, over de lange gangen naar hare kamer, sloot de deur en wierp zich op het bed, waar zij in lang weerhoudene, hartstogtelijke tranen uitbrak.

VI.

IN DUITSCHLAND EN VENETIË.

VAN SCHOORL was intusschen reeds tamelijk ver verwijderd. Hij had zijne reis op Aken gerigt; want zijn doel voerde hem naar Duitschland, waar in de steden, op de sloten der

edelen en in de rijke stichten een volle oogst van kunstgenietingen wenkte, en vele beroemde meesters leefden, die hij voorgenomen had na elkander te bezoeken. Ook hij verliet Brussel niet meer met dat kalme hart, waarmede hij het eenige weken vroeger was binnen gegaan. Wel gevoelde hij zich destijds niet gelukkig; want hij was van hetgeen hem lief was gescheiden; maar er is een groot onderscheid tusschen het weemoedig gevoel, dat, in den grond onzer ziel als een zacht klagend geluid door alles wat wij doen en denken henen klinkt, zonder dit doen en denken te storen, en die onrustig woelende smart, die nu stormend dan snijdend onze ziel doordringt, elke vreugde verbittert, en ons geenen vrede genieten laat, dewijl zij juist uit een strijd tusschen wenschen en pligten bestaat.

Deze soort van ontstemming gevoelde VAN SCHOOREL op dit oogenblik. Vóór vier en twintig uren was het somber, maar stil in zijne ziel geweest — en wat had zich niet in dat korte tijdsverloop opeengedrongen. De verschijning der vreemde aan de bloembedden, de aankomst des keizers, de eervolle hulde aan zijn werk gebragt, het avonduur dat hij in den tuin had doorgebragt, waar hij HILDEGARD's gestalte aan het venster bespeurde, des meesters ruwe tusschenkomst, die hem tot twist en strijd had gedwongen, waardoor hij, zonder het te willen, MABUSE had gewond!

Reeds was VAN SCHOOREL een paar dagen eenzaam zijnen weg gegaan, en nog steeds kon hij den verloren vrede niet vinden, en in deze stemming maakte de schoonheid der natuur, die hem omringde en anders bij hem phantasie en gevoel zoo levendig konde treffen, weinig indruk op hem. Hij was veranderd en vond zich zelven niet weder, maar één beeld zweefde schitterend en aanlokkend boven den chaos zijner gewaarwordingen; het was hem somwijlen, alsof het hem onweerstaanbaar terug hield, alsof hij naar Brussel moest ijlen, en daar aan de voeten der bekoorlijke heerscheres zijn gevoel belijden.

Maar zijn beter ik zegevierde telkens weder over deze verlokselen, en zoo vervolgde hij zijne reis, en had spoedig den Duitschen grond bereikt. Allengs werd het kalmer in zijn binnenste, hij zocht sterkte in het gebed en HILDEGARD's beeld werd in zijne ziel in donkere schaduw gehuld. Slechts

als de herinnering aan een onrustigen droom, keerde de in Brussel doorleefde tijd in zijne ziel terug. AGATHA's beeld trad levendiger voor zijnen geest, en in vreedzame stemming trok hij door de steden van Duitschland, den Rijn opwaarts, hield zich overal lang genoeg op om het merkwaardige te beschouwen, te copiëren, en van beroemde meesters datgene te leeren, wat bij ieder het uitstekendst was. Somwijlen schilderde hij ook kleine beelden van vromen geest, en zij, wier trekken nu zoo levendig hem voor oogen zweefden, vond er doorgaans als heilige of als vrome biddende eene plaats. Een paar malen had hij gelegenheid gevonden, om met reizigers iets van dezen arbeid naar Amsterdam aan meester CORNELISZ. te zenden, als teeken van vlijt en vorderingen, en in de hoop dat men de gelijkenis bemerken, den geheimen zin daarvan raden zoude, en AGATHA zich van zijne liefde en trouw verzekerd zoude houden. Hij meende ook op de hare te mogen vertrouwen, zonder hiervan de verzekering te vragen. Door niets dan door den drang van haar eigen hart moest zij gebonden zijn, om den vriend harer jeugd, als hij terugkeerde, hare hand te reiken, want eene trouw die niet op dát gevoel gegrond was, zoude voor hem geene waarde hebben.

Allengs verwijderde onze reiziger zich al verder van het vaderland. Hij naderde het middelpunt van het Duitsche rijk, en kwam te Neurenberg, waar ALBRECHT DURER's naam hem aantrok, bij wien hij echter slechts kort vertoefde, daar des schilders twistzieke vrouw hem, gelijk de meeste scholieren, van daar verjoeg. Hij trok over Regensburg en Insbruck op Italië en het eeuwige Rome aan, waarheen zijn vurige wensch hem voerde.

VAN SCHOOREL had Venetië bereikt. Het gewoel van menschen van alle natiën en kleederdragt, de prachtige paleizen, de heerlijk versierde kerken, de zamenvloed van zoovele kostbaarheden, het opgewekte, luidruchtige leven der Italianen, — dit alles werkte wonderbaar, maar aangenaam op zijnen geest. Verscheidene dagen had hij reeds, deels in den gondel, deels te voet, de straten en pleinen der stad doorkruist, veel gezien, en het meeste wat hem opmerkenswaardig was geteekend. Eens stond hij juist voor het *palazzo ducale*, en beschouwde dit heerlijke gebouw, deze bogen,

deze galerijen, deze hooge muren, die ver boven het dak opstegen, toen plotseling de klank zijner moedertaal zijn oor trof, en hij drie jongelieden gewaar werd, waarvan de een het gewaad van een kloosterbroeder droeg, en de beide andere kunstenaars schenen te zijn. Even als hij, beschouwden zij de gebouwen van het Marcus-plein. Hij naderde hen en kon den drang om hen aan te spreken niet wederstaan. Ook zij toonden zich verheugd, dat zij zoo onverwacht in den vreemde een landsman aantroffen. Het waren Antwerpenaars; de een, een zoon van een achtbaar burger, was om zich in den handel te bekwamen, door zijnen vader aan eenen vriend in Venetië gezonden; de tweede, een jongeling met donker bruine oogen vol moedwil en schalksheid, was een goudsmid, en naar Italië gereisd, waar BENVENUTO CELLINI en andere meesters van deze soort bloeiden, om zijn beroep in den edelen zin te beoefenen. Thans stond hij op het punt om naar de Nederlanden terug te keeren, en geldzaken hadden hem met den landsman zamen gebragt; de derde, eindelijk, de geestelijke, scheen VAN SCHOORL verreweg de meest beduidende te zijn. Hij was nog een jonge man, maar de waardigheid zijner houding en de geest zijner gesprekken, toonden dat eene verhevene natuur hem eigen was. Hij was om ordesbelangen naar Venetië gekomen, en zoude nu eenige pelgrims naar het heilige land geleiden, waar ook zijn verlangen hem henendreef. Spoedig sloten hij en VAN SCHOORL zich aan elkander aan; doch ook de wakkere goudsmid liet zich niet afwijzen, en evenmin de eerlijke handelsman, die ten minste in hunne bijeenkomsten altijd eene goede luim en een gevulden buidel medebragt. De landgenooten bleven naauw vereenigd, bezochten te zamen de kerken, werkplaatsen en verzamelingen, of maakten togtjes op het vaste land, waarbij de geestelijke, die zich reeds langer hier bevond, hun een kundige gids en op vele wijzen nuttig was.

De goudsmid had spoedig de bron van VAN SCHOORL's stille overpeinzing gegist, en het geheim zijner neiging op eene eenzame wandeling aan het licht weten te brengen. Dit was VAN SCHOORL eigenlijk onaangenaam; maar de vrolijke medgezel had zulk eene eigene wijze om te vragen, te raden, te combineren, dat hij eindelijk wist wat hij wilde, en hij sprak toch met zulk eene trouwhartigheid, dat men

om zijne onbescheidenheid niet boos kon worden. Daar hij nu tegen zijnen wil eenen vertrouwde gevonden had, en deze, zoo dikwijls zij alleen waren, met hem sprak over zijne geliefde te Amsterdam, liet VAN SCHOORL eindelijk ook in die gesprekken aan het lang verborgen gevoel den vrijen loop. Intusschen, als hij ook al met VAN DONK, zoo heette de goudwerker, van zijne liefde en zijne leerjaren in meester CORNELISZ. huis spreken konde, was er toch anders niets wat hem tot den zeer vlugtigen en al te luidruchtigen gezel aantrok, die wel niet zoo woest als MABUSE, maar veel te los leefde, om VAN SCHOORL'S goedkeuring te winnen. Meer bevrediging vond hij in den omgang met den geestelijke. Hier trok het eene welgeordend en verheven gemoed, het andere aan. Pater CYRILLUS was reeds ver in de wereld geweest; hij had op zijne reizen en in den biechtstoel de menschen leeren kennen. VAN SCHOORL hoorde hem van zijne reizen, zijne ervaringen en eindelijk van het heilige land verhalen, dat hij juist op het punt stond te bezoeken.

Heldere vonken vielen uit dit gesprek in de ontvankelijke ziel des jongen schilders; aanlokkend rezen de verre oorden met hunne eigene klimaten, gezigten, planten, menschen, zeden en kleederdragten voor zijnen geest; de stille wensch om aan het graf des Verlossers te bidden, alle geheiligde plaatsen te bezoeken en zich daar van alle vlekken der zonde te kunnen reinigen, voegde zich daarbij — en zoo ontwikkelde zich in VAN SCHOORL'S binnenste het besluit, om den waarden man naar Palestina te vergezellen, waarheen deze, met het eerste schip dat zoude uitzeilen, dacht te vertrekken; want de verwachte pelgrims waren allen reeds aangekomen.

Pater CYRILLUS hoorde met innerlijke blijdschap het verlangen des jongelings, van wien het hem zwaar zoude gevallen zijn te scheiden; doch hij hield het voor zijn pligt den onervarene op alle bezwaren en gevaren die hem op reis en ook aan het doel der bestemming bejegenen konden, opmerkzaam te maken. Maar VAN SCHOORL had alles te voren helder en kalm overwogen en bleef bij zijn besluit.

Alvorens hij zich echter tot de afreis gereed maakte, dacht hij nog aan de geliefde, aan meester CORNELISZ. en aan zijne bloedverwanten te Amsterdam tijding te zenden, en hen van datgene, wat tot hiertoe met hem was voorgevallen en wat

hij nu voornemens was, te onderrigten. VAN DONK, die in weinige weken door Duitschland naar huis dacht te reizen, scheen hem de geschiktste bode. Hij gaf hem, benevens de hartelijkste groeten aan meester CORNELISZ., voor dezen een landschap mede, dat hij in Venetië geschilderd had, en voor AGATHA bestemde hij een sierlijk bewerkten gouden keten en een beeld der vrome jonkvrouw en martèlares, wier naam zijne geliefde droeg, en in wier liefelijk reine trekken dezelfde gelijkheid geslopen was, welke HILDEGARD reeds op de stukken in Brussel niet zonder bitter gevoel bespeurd had.

Het beeld was fraai geschilderd en diep gevoeld, het was bovendien met zooveel eigendommelijkheid voorgesteld, de vervaardiger had het meermalen met zulke gevoelvolle blikken aanschouwd, dat VAN DONK niet zoo schrander had moeten zijn, als hij was, om niet spoedig eene verborgene waarheid te vermoeden. Evenwel zeide hij niets, omdat VAN SCHOORL, die hem anders zooveel vertrouwen schonk, van deze omstandigheid voor hem een geheim scheen te willen maken; maar er voer eene looze gedachte in de ziel des moedwilligen jongelings, en het was hem, als moest hij den al te geheimzinnigen vriend eenen trek spelen.

De dag der afreis van VAN SCHOORL en pater CYRILLUS was gekomen. Zij gingen scheep, door hunne beide landslieden gevolgd, die nog een vrolijk afscheidsmaal met hen wilden houden. Toen keerden deze naar het land terug, het schip ligtte onder het gejuich der bemanning de ankers, en zeilde met een frisschen noordewind uit in de Adriatische zee.

VII.

DE GOUDSMID.

VAN DONK en zijn medgezel, de koopmanszoon, bleven nog eenige dagen in Venetië. Toen bezochten zij eenige steden van Boven-Italië en keerden door het Duitsche rijk naar huis terug. Op de lange reis onderhield zich de goudsmid dikwijls met het beschouwen der schilderstukken, welke zijn nieuwe vriend hem had toevertrouwd, terwijl zich de trekken der heilige AGATHA, hoe meer hij ze beschouwde, des te dieper in zijn geheugen prentten. Hij kon niet twijfelen of zijn vriend had in deze gestalte zijne geliefde zelve

geconterfeit. Een geoefend oog konde ook gemakkelijk zien dat hier geen bloot idée beligchaamd was. En hoe schoon was deze gestalte! Hoe jeugdig en frisch, hoe vroom en zacht, hoe geestvol en kinderlijk tevens!

De goudsmid kwam in Amsterdam aan, waar vrienden en bloedverwanten den lang verwijderde met blijdschap ontvingen. Een zijner eerste aangelegenheden was, naar meester CORNELISZ. onderzoek te doen; want hij verlangde de hem toevertrouwde panden af te leveren en het origineel der heilige te leeren kennen. Men wees hem teregt, en hij vond in ieder opzigt meer dan hij verwacht had: in den meester een veelzijdig kunstenaar, in AGATHA wel het origineel van het beeld, dat hij met zich gevoerd had, maar twee jaren hadden den ontsloten knop tot eene bloeijende roos ontwikkeld. AGATHA was meer dan bevallig, zij was bekoorlijk, en eene kinderlijke schuchterheid, die bij ieder woord, dat de vreemdeling tot haar rigtte, ja bij ieder zijner blikken, haar lieftallig gelaat met een ligt rood bedekte, maakte haar in VAN DONKS oogen zoo schoon, dat hij op zijnen vriend toornig was, wiens fantasie zoo armoedig had geschilderd, die niets van de volkomen bloeijende bekoorlijkheden vermoed had, welke AGATHA wel niet meer tot de etherische heilige, die VAN SCHOOREL zich gedacht had, maar tot eene der schoonste gestalten maakte, zooals hij ze op beroemde schilderijen, onder het attribuut van heidensche godinnen gezien had.

Het was een zege, die zijn beter ik over menige onedele neiging in zijne borst behaalde, dat hij bij het tweede bezoek, dat hij in het huis des schilders aflegde, het hem toevertrouwde naar behooren afleverde, en niet, zooals een geest der duisternis hem sedert het eerste aanschouwen van AGATHA ingefluisterd had, alles terughield, om zich alzoo een weinig op den geheimhoudenden vriend te wreken, dien hij reeds in Venetië voorgenomen had eenen trek te spelen.

Met levendige vreugde ontving meester JACOB het schilderstuk en AGATHA het voor haar bestemde kleinood. Gene bemerkte met blijdschap de vorderingen, die VAN SCHOOREL in twee jaren gemaakt had, en de Italiaansche bouwtrant der villas en huizen, de warme zuidelijke toon, de kleur des hemels, de gestalte der planten, alles kwam den meester vreemd voor, maar trok hem magtig aan; want het was hem, in een

tijd dat verre reizen tot zeldzaamheden behoorden en derhalve tafereelen uit vreemde hemelstreken iets wonderbaars en verrassends hadden, alsof eene nieuwe wereld zich voor hem opende.

AGATHA was te zeer bewogen en eene te zedige jonkvrouw, om hare blijdschap over den keten en het beeld luide te uiten; maar de vriend harer kindschheid, de jongeling, aan wien zich haar ontwakend gevoel het eerst gehecht had, en wiens beeld in de twee lange jaren der scheiding, bij de onzekerheid des wederziens, een weinig begon te verbleeken, was daarmede weder levendig in hare herinnering terug geroepen. Hij en de schoone tijd, dien zij met hem doorleefd had, stonden weder helder voor haar, zij gevoelde smartelijk zijne verwijdering, en nam zich voor, met den vreemdeling eens ernstig te spreken; want VAN DONK had uit eigen inzigt den eersten dag weinig van des schilders verdere plannen verhaald.

De gelegenheid liet zich spoedig vinden. VAN DONK, die als de goudsmeden van zijnen tijd, veelmeer kunstenaar dan handwerker was, had veel bij meester CORNELISZ. te zien, te leeren en te vragen. De liefde tot de kunst, en nog eene andere neiging, trokken hem naar het huis van meester CORNELISZ., en deze had spoedig den wakkeren jongen man lief gekregen, die in de wereld rondgezien, veel geleerd en goed gewerkt had, en bovendien altijd vrolijk en door hetgeen hij te vertellen wist een aangenaam gezelschap was. Reeds den volgenden dag bragt de goudsmid den meester eene teekening, om, zoo als hij zeide, zijnen raad te vragen. De mannen zetten zich aan het venster, om haar te beschouwen, tot de schemering inviel, en slechts de beide vrouwen op den achtergrond der kamer genoeg konden zien om te spinnen. Toen bragt de moeder, door de dochter daartoe aangezet, het gesprek op VAN SCHOORL en zijne reizen, en den vermoedelijken tijd van zijne terugkomst.

„Hierover," zeide VAN DONK, „laat zich wel weinig bepaalds zeggen. Ik denk dat hij zelf het wel niet weet. De kunstenaarsgeest drijft hem voort en hij moet hem volgen, als hij een regt kunstenaar worden zal...."

„Ja wel! ja wel!" viel meester JACOB hem in de rede: „Ach de jongelieden zijn te benijden, die dat alles zelven zien kunnen, terwijl wij ouden ons met eene dorre beschrijving,

of nu en dan eene beeldtenis, zooals mijn JOHANNES zendt, moeten vergenoegen."

„Naar Rome zal hij ook wel gaan," hernam de moeder; „om den heiligen vader te zien, zijnen zegen te halen, en te aanschouwen wat in de eerste stad der christenheid merkwaardigs te zien is!"

„Zonder twijfel," antwoordde VAN DONK; maar *wanneer* hij daar komen zal is nog onzeker."

„Hoe zoo?" vroeg de vrouw. „Ik denk dat hij op weg daarheen is; van Venetië naar Rome is toch zoo ver niet."

„Altijd ver genoeg," antwoordde de jongeling, „zelfs als men langs den regten weg daarheen gaat; maar als men zulke omwegen maakt als VAN SCHOORL..."

„Omwegen? Hoe zoo?" vroeg de meester.

„Alle wegen voeren naar Rome, is wel een spreekwoord, maar van Venetië over Jeruzalem is zeker een der verste."

„Over — Jeruzalem?" riep vrouw CORNELISZ. uit, en de draad viel haar uit de hand, terwijl AGATHA haar hart voelde ineen krimpen.

„Wat zegt gij?" vroeg meester CORNELISZ; „VAN SCHOORL zoude naar Jeruzalem zijn?"

„Zoo als ik u zeg," ging VAN DONK voort, verhaalde nu alles wat de lezer reeds weet, en besloot met de woorden: „Hij heeft zich met de pelgrims ingescheept, drie dagen vóór ik Venetië verliet, en zich voorgenomen, binnen een jaar terug te komen. — Maar, goede hemel! wie kan op zulk eene reis, waar men onder heidensche volken komt, zich door zandwoestijnen en Arabische rooverhorden moet heen worstelen, bepalen, wanneer, of zelfs dat hij ooit zal terug keeren."

AGATHA en de moeder zwegen verschrikt, ook de vader werd door het tafereel der gevaren dat de goudsmid had opgehangen, nadenkend; echter zeide hij na eene korte pause, „ja, nu! de reis, die onze JOHANNES doet, hebben vele duizende vrome Christenen voor hem gedaan!"

„Ja, als zij door eene gelofte daartoe verbonden waren," viel de moeder in de rede.

„Is dat welligt met VAN SCHOORL het geval?" was de eenige vraag, die AGATHA waagde te doen."

„Niet dat ik weet," antwoordde VAN DONK, „de wensch om vreemde landen te zien, schijnt hem gedreven te hebben."

„Zoo vele gevaren, zulk eene lange scheiding en zulk eene onzekere wederkomst," zuchtte de moeder, en in haren toon lag duidelijk de afkeuring van dezen stap; en VAN DONK had verkregen wat hij bedoelde, het zaad van ontevredenheid tegen den afwezige uit te strooijen.

Deze had intusschen zijne moeijelijke reis moedig voortgezet, — op Candia, op Cyrus, in alle oorden, waar hij landde, de belangrijkste gezigten geschetst, was overal met achting ontvangen en eindelijk gelukkig aan het doel zijner reis gekomen. De heilige stad, hare omgevingen, Bethlehem, de oevers van den Jordaan, en alle heilige plaatsen waren evenzeer voorwerpen van zijne godsdienstige aandacht als van zijne vlijt. Hij bragt ze allen in zijn schetsboek, en verzamelde zoo schatten ter herinnering, welke hem later uitstekend te stade kwamen.

Toen hij, door verlangen naar het vaderland en eene liefelijke herinnering gedreven, het heilige land verliet, was zijn roem hem reeds vooruitgegaan. Op Rhodus bij de Johannes-ridders, in Venetië, in Milaan, Florence, Rome, dat hij nu bezocht, overal werd hij met de grootste onderscheiding behandeld. ADRIANUS VI, een Utrechtenaar, eens de leermeester van KAREL V, zat thans op den stoel van PETRUS. Het verblijdde hem den uitstekenden landsman in Rome te zien; hij liet hem met gunstbewijzen overladen, hem alle schatten der kunst toonen, en had hem gaarne voor immer te Rome gehouden. Gelijk aanzoek werd hem door FRANS I, koning van Frankrijk, gedaan. Vorsten en grooten der aarde beijverden zich, VAN SCHOORL als een bevoorregte onder de menschen te erkennen. Wel verheugde de jeugdige schilder zich over deze hulde, maar nog meer over het talent dat God hem had toevertrouwd, en dat hij met vromen zin, vast besloten had, tot verheerlijking van zijnen Schepper aan te wenden, om door schilderijen, met geloovig gemoed ontworpen en uitgevoerd, het gevoel, dat hem bezielde, ook in de harten der tijdgenooten op te wekken.

Deze gezindheid bewaarde hem ook voor de gevaarlijke klip der ijdelheid; hij bleef steeds bescheiden, en had slechts een verlangen, om naar huis terug te keeren, en daar zijne eenige geliefde, het trouw en rein bewaarde hart terug te geven.

VIII.

EENE ONTMOETING OP REIS.

In dit verlangen, dat levendiger werd, hoe meer hij het doel naderde, rukte hij zich van Rome los, van alle heerlijkheden der kunst, en ijlde over de Alpen terug naar Duitschland. Om niet, zooals het in Italie gegaan was, door uitnoodigingen, eerbewijzen, bestellingen enz. opgehouden te worden, had hij het voornemen opgevat zoo onbekend en snel mogelijk te reizen. Door één dienaar begeleid, die hem te paard volgde en de schetsboeken en verdere bagage medevoerde, reed hij door de gebergten van Karinthie en Stiermarken, waar de ernstige natuur, de schilderachtige vormen der bergen, de ruischende watervallen, de diepe, eenzame dalen een grootschen indruk op hem maakten. Hij konde zich, in weerwil van de voorgenomen haast, niet onthouden, somwijlen op een bijzonder treffend punt stil te houden, af te stijgen, en wat hem bijzonder aanlokte in zijn boek te schetsen.

Zoo zat hij eens in de schaduw van een tammen kastanjeboom, en was bezig, de woeste rotspartij te teekenen, die zich tegenover hem verhief, en achter de half verscholen torens en tinnen van een burg te voorschijn kwam. In den ijver van zijnen arbeid hoorde hij het gerucht van eene jagt niet, dat reeds een poos naderde, tot het luid geblaf der honden, het weergalmen der horens, en het gedruisch dat de paarden bij het doordringen van het houtgewas veroorzaakten, hem uit zijne droomen wekten. Haastig pakte hij zijn gereedschap bijeen, want een ruiter was juist op het punt, nabij de plaats waar hij zat uit het hout te dringen. Reeds eer hij was opgestaan, kwam de ruiter te voorschijn, een bejaard heer, in kort jagtgewaad en gevolgd door eene dame achter welke meer jagers volgden. Zij lieten op een open grasperk de paarden uitblazen, en VAN SCHOORL, dien deze storing hoogst ongelegen kwam, wilde zich juist verwijderen en zijn ros bestijgen, dat zijn dienaar naast het zijne aan den teugel hield — toen eene stem, die in zijn binnenste weergalmde, zijnen naam op den toon der verrassing uitriep.

Onze kunstenaar zag om, en herkende HILDEGARD VON DESENITZ, die zich aan haars vaders zijde vóór den troep jagers bevond. Een vreemd gevoel greep hem aan; het was

uit blijdschap, schrik en ontroering zamengesteld. Ook de ridder had hem dadelijk herkend — hij wendde zijn paard naar hem toe en begroette hem met de grootste hartelijkheid. HILDEGARD naderde hem; een hoog rood bedekte haar gelaat; vreugde, verrassing en eene stille vrees spiegelden zich af in hare trekken, haar mond zweeg, maar hare oogen spraken al te duidelijk. VAN SCHOORL's blik ontmoette den haren, maar hij sloeg den zijnen dadelijk neder, en een blos gelijk purper ontgloeide zijne wangen en kleurde het voorhoofd tot onder de blonde lokken. HILDEGARD zag het, en een blij gevoel gaf haar kracht hem vrij koel te groeten.

„Is het eèn toeval," zoo sprak de oude heer hem aan, „dat u in mijn gebied voert, of mag ik mij vleijen dat de beroemde VAN SCHOORL, wiens naam overal wordt genoemd, mij de eer van zijn bezoek had toegedacht?"

VAN SCHOORL gevoelde zich een oogenblik verlegen. Maar zijn gemoed verfoeide allen valschen schijn. Hij verklaarde, dat hij niet vermoed had, zich zoo digt bij het verblijf van een geëerd en bekend huis te bevinden, en dat hij bovendien door de haast zijner reis niet aan zijn verlangen om hooggeschatte personen te bezoeken, mogt toegeven."

„En waarom zijt gij zoo gehaast?" vroeg de ridder. „Roept u ergens de uitnoodiging van een vorst? — Ik hoorde dat de koning van Frankrijk —"

„Geenszins," viel VAN SCHOORL hem in de rede, en wederom overtoog een ligt rood zijn gelaat. „Het zijn slechts familiezaken, die mij huiswaarts roepen."

„Familiezaken?" herhaalde HILDEGARD langzaam en twijfelend. „Ik meende gehoord te hebben dat uwe ouders niet meer leven — en gij geene broeders of zusters hebt."

„Dat is waar, antwoordde VAN SCHOORL op vasten toon, „maar ik heb bloedverwanten en vrienden. Ik moet zoo spoedig mogelijk naar Amsterdam."

„Dat kunt gij, als het dan zijn moet, meester VAN SCHOORL," zeide de ridder; „maar bewijs mij dan ten minste de eer, voor dezen nacht in mijn slot uw intrek te nemen."

VAN SCHOORL wilde iets zeggen dat als eene verontschuldiging klonk, maar de ridder sneed hem de gelegenheid af door te zeggen: „Ik neem geen afwijzend antwoord aan. Overnachten moet gij bij mij — want de avond breekt aan

en de herberg in het naaste stadje zal u toch geen beter verblijf aanbieden dan mijn huis, waarin het mij eene eer zal zijn u te ontvangen."

Wat zoude VAN SCHOOREL doen? Zonder onbeleefd te zijn, kon de aangebodene gastvrijheid niet worden afgewezen. Hij besteeg alzoo zijn paard en reed mede naar het slot. De beide mannen hadden de dame in hun midden genomen, de jagers en VAN SCHOOREL's knecht volgden op eenigen afstand. Het gesprek werd levendig. HILDEGARD bezigde alle lieftalligheid van haren geest, om den waarden gast op het aangenaamst te onderhouden. Zij was, tot zijne verbazing, met alles bekend, wat met hem sedert hunne scheiding was voorgevallen, had eenige zijner voortreffelijkste kleine schilderstukken weten te bekomen, kende den inhoud der andere; met een woord, het konde VAN SCHOOREL niet ontgaan, dat zijn werk of hij zelf, van groot belang voor haar moesten geweest zijn. Daarbij was elke blik op de schoone jonkvrouw, wier bekoorlijke gestalte op den hoogen telganger nog bekoorlijker scheen, wier trekken door blijdschap bezield waren die *zijne* komst haar gaf, wier woorden zoo zoet en vleijend in zijne ziel vielen — eene maas te meer in het net, dat op nieuw over VAN SCHOOREL's ontvankelijk hart geworpen werdt, en dat hij dus eenmaal in Brussel te vergeefs, door vrijwillige verbanning met smartgevoel had verscheurd.

„Hier is mijn burg," zeide de ridder toen zij het prachtig slot te midden van een heerlijk landschap voor hunne oogen zagen liggen; „en daar beneden liggen eenige dorpen door mijne lieden bewoond."

HILDEGARD maakte den jongeling op de schoonste gezigten opmerkzaam, die de omtrek zoo ruimschoots het oog van den schilder aanbood. Met een waren kunstzin wist zij hem dit alles aan te wijzen, en hoe vast VAN SCHOOREL zich ook had voorgenomen, standvastig en op zijne hoede te zijn, was hij toch niet in staat de betoovering van zich te weren, waarhet bekoorlijk wezen aan zijne zijde hem omringde.

Steeds levendiger werd zijn onderhoud, steeds welsprekender schitterden zijne oogen, en toen zij na een langzamen rid aan het slot waren gekomen, had VAN SCHOOREL vergeten wat hij eerst gewild had. Sneller dan de stalmeester was hij

van het paard gestegen, om haar den stijgbeugel te houden en behulpzaam te zijn. Een onuitsprekelijke blik van de bruine oogen en een vlugtige druk der zachte, witte hand beloonde deze ridderlijke dienst. HILDEGARD verwijderde zich eenige oogenblikken, wierp den jagttooi af, en kwam in het gewaad eener zedige jonkvrouw terug, donker en stemmig gekleed, de plooikraag hoog om den hals staande en een klein zwart hoedje met een paar witte veren versierd op het hoofd.

Zij kwam den schilder zóó nog beminnenswaardiger voor dan in haar vroeger gewaad, en toen zij aan den avonddisch zaten, VAN SCHOORL tusschen vader en dochter, en zij voor beide den wijn kruidde in de gouden bokaal, dronk hij met iederen teug dieper betoovering in.

Toen zijn dienaar den volgenden morgen kwam vragen, wanneer hij moest zadelen en oppakken? overviel VAN SCHOORL een onaangenaam gevoel, en hij zweeg. De knecht vroeg nog eens. „Het heeft den tijd," antwoordde de schilder ongeduldig.

„Dus blijft gij nog, heer?" hernam de knecht. „O, dat is verstandig! Ik was al bang dat wij heen moesten, en het is hier goed. Heer, onze paarden staan tot aan den buik in het stroo en tot over den neus in de haver, en de wijn is kostelijk."

„Het is goed! 't is goed!" zeide VAN SCHOORL; — „ga heen en houdt u bereid; want misschien vertrekken wij toch heden nog."

„O wee!" zeide de knaap, krabde zich achter het oor en ging de deur uit.

De ridder maakte het zich ten pligt, zijnen gast op het aangenaamst, den dag te doen doorbrengen. Hij leidde hem het slot rond, dat een schat van kunstwerken in steen, elpenbeen, goud en zilver bevatte, en in HILDEGARD's kamer vond hij alles wat tot de schilderkunst behoorde, en verscheidene geheel en half voltooide stukken van hare hand, welke aan de mythologie waren ontleend, en van waar talent getuigden. Zeldzaam bewogen stond de jongeling tusschen deze scheppingen, en konde zich het gevoel niet ontraadselen, dat zijne borst beklemde. Aan vertrekken was dien dag niet te denken, want het overige van den voormiddag was tot een

wandelrid in de naaste dorpen bestemd, en na den middag zoude eene jagt plaats hebben. HILDEGARD had hem in den tuin ontmoet, zij was in haar wit morgengewaad zoo wegslepend, en nam zoo zacht en eigenaardig den lof op, dien hij hare schilderstukken toezwaaide, dat zijn trots op de fijnste wijze gevleid werd, en zijne bezinning begon onder te gaan.

Nog een dag, en nog een, en eindelijk eene halve week, was in een roes van geestrijke genoegens, aangename gezelligheid en bemoeijing met de kunst vervlogen. HILDEGARD had verklaard, dat zij de tegenwoordigheid van een der grootste kunstenaars van zijnen tijd, niet nutteloos wilde laten voor hare vorderingen. Zij had VAN SCHOOREL nu dit dan dat te vragen, zij onderwierp hare inzigten zoo vleijend aan de zijne, en kluisterde hem door dit onderrigt zoozeer aan haar schilderwerk, dat hij wel doen moest wat de beminnenswaardige gastvrouw verlangde, en hij deed het zoo gaarne!

HILDEGARD bemerkte met klimmende blijdschap, den indruk dien het leven aan hare zijde op den jongeling gemaakt had, en dat zijne, als zoo dringend voorgestelde reis, toch nog al gemakkelijk te verschuiven was geweest. Haar besluit was lang genomen eer zij VAN SCHOOREL gekend had. Slechts aan een groot en beroemd man wilde zij hare hand reiken, aan een krijgsheld, staatsman of een der eerste kunstenaars; want ook deze had zij mede gerekend, daar haar verheven en vrije geest zich wist heen te zetten over rang en geboorte. Op haars vaders toestemming in alles, wat zij noodig achtte voor haar geluk, konde zij staat maken.

Zoo als wij gezien hebben, had zij zich op de hoogte gehouden van VAN SCHOOREL's daden en lotgevallen. Met verrukking had zij vernomen, welke eer hem alom te beurt was gevallen. Ook van zijnen terugkeer naar Duitschland was zij onderrigt en in de naaste grootere stad, welke zij dacht dat hij op de terugreis zoude aandoen, wachtte hem reeds eene uitnoodiging haars vaders. Het toeval had hem vroeger op het slot gevoerd, en HILDEGARD meende daarin eene gunst des hemels te zien, die hare wenschen zegende, en VAN SCHOOREL's beschroomdheid, liet haar de verwezentlijking harer plannen hopen.

Van dit alles had VAN SCHOOREL in het eerst geen vermoeden. Als hij met schrik een levendiger gevoel voor de bekoorlijke

jonkvrouw ontdekte, en dit ook bij haar meende te bespeuren, verdreef hij in het eerste oogenblik van kalm nadenken, die opgekomen droombeelden als dwazen waan — door zich de klove te herinneren, die geboorte en rang tusschen hen geopend had.

Onder deze afwisselende gewaarwordingen knoopte zich de eene dag aan den anderen. Elken avond nam hij het besluit den volgenden dag te vertrekken, want elken avond gevoelde hij het gevaar klimmen, dat hem omringde. Eindelijk konde hij het vermoeden, dat HILDEGARD eene verbindtenis met hem voor mogelijk hield, naauwelijks meer betwijfelen. Dit werd een beweeggrond te meer, om zich spoedig te verwijderen. Toen hij met dit plan in zijnen geest eenen slapeloozen nacht doorbragt, kampten HILDEGARD's betooverende schoonheid en AGATHA's stille bekoorlijkheid, de trouw, die hij in zijn hart aan deze beloofd had, en de onmiskenbare hartstogt hevig in zijne borst. Intusschen bleef hem geen twijfel over wat hij te doen had; de trouw aan AGATHA besliste spoedig dien strijd.

IX.

VERSCHILLEND LEED.

Des morgens riep hij al zijne kracht bijeen, trad des ridders vertrek binnen, en deelde hem zijn besluit mede, dat hij de reis naar huis, welke hij zoolang verschoven had, eindelijk den volgenden morgen wilde aanvaarden.

De teleurstelling des ridders bij deze aankondiging was in het oog vallend. Waarschijnlijk hadden de mededeelingen zijner dochter hem iets anders doen verwachten.

„Uw besluit verrast mij, meester VAN SCHOORL," antwoordde de heer VON DESENITZ na een oogenblik stilzwijgens, „ik moet u bekennen dat ik *daarop* niet voorbereid was."

„En toch," antwoordde VAN SCHOORL met nedergeslagen oogen; „toch heb ik het bij mijne intrede in dit gastvrije huis gezegd, en sedert — "

„Er niet ernstig meer van gewaagd," viel de ridder hem in de rede. „Ook kan ik u verzekeren dat noch mijne dochter noch ik daaraan meer dachten — wij meenden u getoond te hebben, hoe welkom gij hier waart."

VAN SCHOORL zweeg en bleef zijne blikken op den vloer vestigen.

„Wij meenden," ging de ridder voort, „dat gij de gezindheid van mij en mijne dochter genoeg had leeren kennen; wij meenden eindelijk in uw vertoeven...."

„Ik gevoel mijn ongelijk," viel VAN SCHOORL met gedempte stem hem in de rede, — „ik weet, dat ik vroeger had moeten doen, wat toch eenmaal gedaan moet worden en dat hoe langer hoe moeijelijker werd."

„En weet mijne dochter uw besluit?" vroeg de ridder.

„Nog niet," antwoordde VAN SCHOORL, „ik wilde u verzoeken edele heer...."

„Geenszins!" riep de heer VON DESENITZ levendig uit. „Draag mij dat niet op! Ga zelf naar haar toe, en hebt gij het voornemen kunnen opvatten ons te verlaten, heb dan ook den moed het HILDEGARD te zeggen." Bij deze woorden keerde hij zich snel om en verliet het vertrek.

VAN SCHOORL bleef in pijnlijke verlegenheid achter. Duizend vleijende voorstellingen begonnen zich in hem te verheffen en hem de dwaasheid zijner al te gestrenge begrippen te verwijten — de strijd van den vorigen nacht vernieuwde zich in zijne borst. Zijn oog viel op het afbeeldsel van HILDEGARD, dat aan den wand in des vaders kamer hing. — Haar zielvolle, teedere blik scheen hem zijne hardheid te verwijten, hij verkeerde in de grootste onrust, en op hetzelfde oogenblik werd de deur geopend en HILDEGARD trad binnen.

„Mijn hemel, wat ziet gij er uit! meester VAN SCHOORL!" riep de schoone, terwijl zij met de liefderijkste bezorgdheid naar hem toeijlde: — „Zijt gij ziek?"

De teêrhartige toon, waarop zij dit zeide, drong diep in VAN SCHOORL'S opgewekt gemoed. „Heeft mijnheer uw vader u niets gezegd?" vroeg hij zacht.

„Niets," antwoordde HILDEGARD verwonderd, „als dat gij mij wenschtet te spreken, en dat ik u hier vinden zoude. Ik ben nu gekomen en vind u geheel ontstemd."

„Gij zult mij beklagen en vergeven, mejonkvrouw, als gij de reden hoort. — Ik moet van hier!" fluisterde hij naauwelijks hoorbaar.

„Van hier?" riep HILDEGARD uit. „Van hier? Is u dat ernst? Neen, dat is onmogelijk."

„Het moet geschieden, jonkvrouw, en ik had het vroeger moeten doen, ik had in het geheel niet moeten blijven."

„Maar waarom," vroeg HILDEGARD, „waarom moet gij van hier?"

„Omdat — omdat een langer vertoeven tegen mijn pligt zoude zijn," antwoordde VAN SCHOORL; „mij roepen bezigheden — mij roept," voegde hij er met vaste stem bij, „mijn woord."

HILDEGARD was wit als marmer geworden, zij sidderde en viel op een stoel neder. Beide zwegen eene poos.

„Uw woord?" hernam zij na eene pauze met bevende stem. — „Hoe meent gij dat?" De portretgelijkenis op de schilderijen te Brussel kwam haar dadelijk in de gedachten.

VAN SCHOORL hief zijne oogen op, hij zag de uitdrukking van verstoordheid en droefheid in het schoon gelaat, zijn hart drong hem aan hare voeten te vallen, te zeggen dat hij blijven, dat hij nimmer zich van deze dierbare plaats verwijderen wilde. Maar daar verhieven trouw en eergevoel hunne stem in zijne borst. Wilt gij AGATHA verraden? klonk het van binnen. — Een haastig beslissend woord kon den langen kamp eindigen. — Nog een oogenblik wankelde hij, toen zeide hij vast besloten:

„Mejonkvrouw! Ik ben verloofd, en mijne bruid wacht mij te Amsterdam."

Dat was nu echter meer dan hij naar waarheid zeggen konde; want van AGATHA'S gezindheid had hij sedert de vier jaren zijner afwezigheid geen berigt ontvangen. Maar hij wilde eene verhouding doen eindigen, welke met zijne grondbeginselen niet in overeenstemming was te brengen, en daarom sprak hij zoo bepaald.

„Verloofd!" herhaalde HILDEGARD op doffen toon. — „Verloofd!" — Zij staarde hem aan, het vuur in haar oog was uitgedoofd — het scheen, alsof alle gedachten, alle krachten van haren geest, haar bij dit eene woord hadden verlaten.

VAN SCHOORL zag haren toestand, — zijn hart werd verscheurd. — Hij vreesde voor eene bezwijming — hij naderde haar, maar op het oogenblik dat hij den arm uitstrekte om haar staande te houden — veranderde plotseling hare geheele gestalte. Het bloed, dat eerst uit hare wangen ge-

weken was, stroomde met kracht terug, het gebroken oog ontvlamde, een donker rood des toorns bedekte haar gelaat, haar blik schoot stralen van vernietigende gramschap.

„Onwaardige!" riep zij uit, terwijl zij zich hoog en trotsch oprigtte en elk spoor van zwakheid verdwenen was: „Onwaardige! dat was het dus, en zoo ver kon uwe valschheid het laten komen. Ga heen, uit mijne oogen, ik kan u niet meer zien!"

VAN SCHOORL stond een oogenblik besluiteloos of hij dit welkome bevel zoude opvolgen. Maar zijn eergevoel was door de verdenking gekwetst, welke hare laatste woorden inhielden. Hij bleef, en zeide zoo bezonnen en kalm als hij konde:

„Mejonkvrouw! bedenk dat *ik* het niet was, die u hier heb opgezocht, dat ik meermalen van mijn vertrek heb gesproken, dat de welwillendheid, waarmede mijnheer uw vader en gij mij behandeld hebt, mij wel van uwe goedheid overtuigden, maar geenszins den laakbaren trots konden inboezemen, te gelooven, dat de vroegere betrekking mijns harten op eenige wijze bij u in aanmerking konde komen. Daarom zweeg ik, daarom moest ook van hetgeen mij hier heeft gekluisterd niets bekend worden, dan de betuiging dat ik vertrekken moest."

HILDEGARD had met afgewend gelaat, onder teekenen van hevigen onwil, deze soort van regtvaardiging aangehoord. Toen VAN SCHOORL had geëindigd, wierp zij van ter zijde een blik op hem. — Zij zag de uitdrukking van een zuiver en opregt gemoed in zijne trekken, en te gelijk de smart en de onmiskenbare ontroering, die daaruit sprak. Haar toorn verdween, maar haar trots bleef onwrikbaar.

„VAN SCHOORL!" riep zij uit, terwijl zij zich meer bevredigd tot hem wendde, — „ik begrijp u. Wij moeten scheiden. God zij met u! Vaarwel!" — Hare tranen drongen te voorschijn, zij bragt den zakdoek aan de oogen en ijlde de kamer uit.

De jongeling stond nog eene wijl zonder beweging, zonder spraak; — zijne blikken vestigden zich op de plaats waar de beminnelijke gestalte verdwenen was. Toen keerde hij zich om en verliet het vertrek. „AGATHA," zeide hij bij zichzelven, „*dat* offer was niet gering!"

Hij ijlde naar zijne kamer, zijn dienaar werd geroepen.

De bagage moest dadelijk gepakt — het paard gezadeld worden — zij zouden binnen twee uren vertrekken. De knaap ging teleurgesteld heen, om het bevel van zijnen heer te volbrengen. Toen kwamen een paar dienaren van den heer VON DESENITZ, en boden zich aan om hem behulpzaam te zijn, terwijl zij tegelijk ververschingen en andere zaken, die op reis aangenaam konden zijn, medebragten.

VAN SCHOORL verlangde in zijne pijnlijke stemming naar het oogenblik van vertrek. Hij ging eerst nog van den gastheer afscheid nemen. Deze repte met geen enkel woord van het voorgevallene, en ontving den jongeling met hoogachting, ja met vaderlijke welwillendheid; en het scheen VAN SCHOORL toe, dat de oude heer hem in den grond van zijn hart toch nog dankbaar was, dat zijne bepaalde verklaring de dochter van eenen stap had teruggehouden, welke den ridder en vrijheer toch eigenlijk niet regt aangenaam konde zijn.

De heer VON DESENITZ geleidde zijnen gast tot het voorplein. VAN SCHOORL konde, toen hij te paard was gestegen, zich niet ontzeggen, zijne blikken naar de vensters van het slot te laten gaan. Hij konde niets bespeuren — slechts aan de eene zijde waren de gordijnen van zwaar rood damast nedergelaten, en hij meende eene sneeuwwitte hand te zien, die zich echter dadelijk terug trok. Zijn hart klopte geweldig, maar hij volhardde bij zijn voornemen, en onder den zegenwensch van den ouden heer, draafde zijn paard de slotbrug over; spoedig had hij de vlakte en den grooten weg bereikt en het slot uit het oog verloren.

Nog eenige dagen zette hij met een bezwaard hart zijne snelle reis voort; want de herinnering aan HILDEGARD, aan het geluk, dat zij hem had toegedacht en de vrees welligt toch eene schuld jegens haar te hebben op zich geladen, drukten op zijne ziel. Allengs verdween deze beklemdheid, en gelijk in de korte nachten der lente, het laatste daglicht nog half schemerend op de bergen ligt, en evenwel binnen eenige uren het vrolijke morgenlicht reeds aan de andere zijde begint aan te breken, zoo verhief zich, toen hij het einde zijner reis naderde en de vaderlandsche lucht in de benedenste Rijnstreken hem tegenwoei, eene vrolijke hoop in zijne ziel, en AGATHA, welke hij na meer dan vier jaren zoude wederzien, rees, door de reinste liefde en blijd-

schap verheerlijkt, duidelijk voor zijnen geest, en verdreef elk spoor van verdriet, gelijk de morgenzon den nevel verdrijft, dien de nacht heeft achter gelaten.

Reeds had hij den Bourgondischen grond bereikt. — De liefelijke dorpen, de bloeijende velden van het vaderland lagen voor hem, en tranen van vrome, blijde ontroering ontvloeiden zijne oogen. — Maar hoe zoude hij nu wel de menschen, die hij voor zoo langen tijd verlaten had, wedervinden? Deze gedachte, die hij bij de haast der laatste reis zich niet zoo klaar had voorgehouden, stond nu op eenmaal in helder licht voor hem, en eene schaar van twijfelingen en mogelijkheden verhief zich achter haar, en vervulde des jongelings hart met bange vrees. Hij deed zijn paard den stap verminderen. Hij wilde niet regtsteeks naar Amsterdam, niet onvoorbereid in het huis des meesters treden; wie wist, welke veranderingen tijd, ziekte, sterfgevallen in hetzelve konden gebragt hebben. Hij wilde te Utrecht zich eerst bij een ouden vriend, den heer LOKHORST, geestelijke aan de domkerk, vervoegen, daar onderzoek doen en zich dan naar Amsterdam begeven. LOKHORST ontving den lang ontbeerde, met groote blijdschap. Toen de eerste storm der blijdschap was voorbijgegaan, waagde de jongeling met voorzigtige vragen op zijn doel af te gaan. LOKHORST, die niets bepaalds van VAN SCHOORL's aangelegenheden des harten wist, antwoordde onbewimpeld. Hij had; zeide hij, als kenner en liefhebber der kunst, den ouden meester CORNELISZ. goed gekend — maar, helaas, de dood had hem voor anderhalf jaar weggerukt. — VAN SCHOORL was door dit treurig berigt diep getroffen, de moed, om verder te vragen, ontzonk hem bijna — maar hij wilde alles weten.

„En zijne weduwe? zijne dochter, die toen nog te huis was?"

„De moeder leeft nog, de dochter is getrouwd," antwoordde LOKHORST, zonder te vermoeden welk eene uitwerking zijne woorden zouden hebben.

„Getrouwd?" stamelde VAN SCHOORL, en staarde den geestelijke aan: — „Niet mogelijk! Het is eene dwaling."

„Geenszins," antwoordde deze: „Zij heeft kort na den dood haars vaders hare hand gegeven aan een jongen goudsmid, VAN DONK, die reeds lang hun huis bezocht, en een

lieveling der moeder was. De oude CORNELISZ. heeft weinig nagelaten. VAN DONK is een bekwaam goudsmid, maar hij leeft voor een getrouwd man wat al te lustig, zoodat ik van de toekomst der dochter niet veel goeds te gemoet zie."

VAN SCHOORL had niets geantwoord. LOKHORST zag hem bij het einde van zijne rede aan, en verschrikte van den jongelings geheel veranderd voorkomen.

„Mijn God, wat deert u?" riep hij uit en schoot den bijna onmagtige te hulp.

VAN SCHOORL kon niet spreken. Een doodelijk bleek bedekte zijn gelaat. Hij was vernietigd. De hoop van zijn geheele leven was op dat berigt in elkander gestort. De geestelijke bemerkte nu wel welke zamenhang hier bestond, en hij had berouw over zijne al te haastige woorden. Maar het was te laat. Langzaam kwam de jongeling weder tot zichzelven. Eene koorts, die hem eenige dagen aan het leger kluisterde, was het gevolg van den plotselingen schrik. Toen hij weder hersteld was nam hij de hand van den vriend, bij wien hij niet alleen eene zorgvuldige verpleging, maar ook troost voor zijne ziel gevonden had, dankte hem, en verzocht hem van het gebeurde en van die personen met geen woord meer te gewagen. Naar Amsterdam te gaan was hem onmogelijk geworden. LOKHORST drong er bij hem op aan in Utrecht te blijven. VAN SCHOORL nam dit voorstel gaarne aan. Een tehuis had hij niet meer, het paradijs der liefde was voor hem gesloten; derhalve bleef hij gaarne in de omgeving der vriendschap.

Lang daarna — toen hij in staat was het te vernemen, werd hij onderrigt van de nadere omstandigheden van AGATHA's huwelijk. Het was VAN DONK door zijne wakkerheid, door zijne vleijerij gelukt de moeder voor zich in te nemen, en allengs in het hart der dochter het gif van wantrouwen tegen VAN SCHOORL, die zoo lang weg bleef, zoo gemakkelijk elke verlokking volgde, uit te strooijen. Toen stierf de vader, wiens welwillendheid VAN SCHOORL's aandenken bij AGATHA nog steeds in aandenken had gehouden. Na zijnen dood hadden VAN DONK en de moeder vrij spel. Het beeld van den verafzijnden vriend was al lang in AGATHA's ziel verduisterd en verbleekt. De levendige tegenwoordigheid trad in de plaats. De drang der omstandigheden, de woorden der

moeder beslisten. Zij huwde den goudsmid. Het berigt van VAN SCHOORL's terugkomst, van zijne trouw jegens haar, welke zij later vernam, stiet een angel in haar hart, die het ongeneeslijk kwetste, en den echt met haren ligtzinnigen man niet gelukkiger maakte. Zij stierf ongeveer tien jaren later.

VAN SCHOORL leefde nu voornamelijk alleen voor zijne kunst. Hij had slechts eenmaal, maar voor altijd bemind. In de kunst, de vriendschap, muziek en poëzie zocht hij voortaan zijn levensgenoegen, en werd ook de vaderlijke vriend, raadgever en beschermer van menig ontkiemend talent, zooals onder anderen van den beroemden JOHANNES SECUNDUS. Toen VAN DONK zich te Amsterdam door losbandigheid met schulden beladen en te gronde gerigt had, ging hij te Utrecht wonen; maar hoewel hij van woonplaats was veranderd, was hij dit geenszins van gezindheid, en hij zonk zelfs al dieper en dieper, tot zijn eigen verderf en het ongeluk der beide dochters, die AGATHA hem had geschonken. VAN SCHOORL had, sedert haars vaders gedrag haar in armoede gestort had, met een oog vol belangstelling de kinderen van de vrouw, die hij eens beminde, gadegeslagen, en met genoegen gezien dat zij in Utrecht kwamen wonen. Wat hij deed om haar levensgeluk te verzekeren, hebben wij in het begin onzer vertelling medegedeeld.

AANTEEKENING.

De bovenstaande vertelling heeft geheel een historischen grond. Wij laten in het kort volgen, wat de geschiedenis van JAN VAN SCHOORL heeft bewaard. Hij werd geboren te Schoorl, bij Alkmaar, verloor vroeg zijne ouders, kwam op zijn 17e jaar bij JACOB CORNELISZ. te Amsterdam, met wiens dochter hij een minnehandel aanknoopte. Hij reisde vervolgens door Nederland, kwam bij JAN VAN MABUSE, wiens ruwe zeden hem echter stuitten, zoodat hij spoedig weder op reis ging, Duitschland bezocht en daarna Italië. In Venetie trof hij een landgenoot aan, die het monniksgewaad droeg en hem overhaalde om hem naar het heilige land te volgen. Hier maakte hij aan de oevers van den Jordaan en te Jeruzalem vele schetsen. Na Rhodus bezocht te hebben, kwam hij te Rome, waar paus ADRIAAN VI hem eenig werk opdroeg. Na

zijne terugkomst in het vaderland, vond hij zijne vorige geliefde gehuwd en wijdde zich voortaan alleen aan zijne kunst. LOKHORST te Utrecht, was hem zeer genegen, en in diens huis heeft hij vele schilderstukken vervaardigd. FRANS I noodigde hem uit naar Frankrijk te komen, de koning van Zweden zond hem geschenken en PHILIPPES II liet verscheidene zijner schilderijen opkoopen. Hij schilderde met eene eenvoudige waarheid en gevoel, die hem daarin VAN EYK doen evenaren, terwijl hij uitmuntte door voortreffelijk koloriet en krachtige teekening. De beeldstormers hebben vele zijner stukken vernield, doch de weinige overgeblevene worden nog als meesterstukken van kunst bewaard.

EEN GEHEIMZINNIGE NACHT IN HET OUDE DRESDEN.

Ook de huizen hebben hunne lotgevallen. Ruime zalen waarin vroeger gedanst, gezongen en gespeeld werd, zijn thans ziekenzalen; paleizen, wier wanden eertijds met schilderstukken van WATTEAU en RUBENS prijkten, zijn nu gevuld met schedels en anatomische praeparaten. Zoo ook het paleis van den hertog VAN KURLAND in Dresden. Wie het schoone huis gezien heeft, zal het niet vergeten; zelfs in zijne tegenwoordige onbehagelijkheid maakt het een gevoeligen indruk op den beschouwer. Daar bevindt zich eene galerij, die van zes hooge vensters aan weêrszijden haar licht ontvangt, en aan wier wanden de levensgroote portretten van AUGUST den Sterken, zijne gemalin en zijn' zoon hangen. Zij is de schouwplaats der volgende geschiedenis, doch wij zullen er bijvoegen hoe zij er thans uitziet, en door wie ze bewoond wordt. Het zijn vrouwen en mannen, ook kinderen, geheel ontkleed, maar zóó ontkleed, dat zij zich toch naar de juiste regelen der welvoegelijkheid vertoonen — namelijk als geraamten, in de meest verschillende stellingen, van de stelling die de mensch in het graf aanneemt af, tot aan die van het levendigste en voortreffelijkste kunstwerk.

Men ziet daar den Borghesischen zwaardvechter, den HERCULES, zelfs de Venus van Medicis, eene arme Venus, slechts uit beenderen gebouwd, met de kokette houding der arme die iets bedekt, wat niet meer is, met dat afzigtelijk lagchen

van den van lippen beroofden mond, dat eene echte carricatuur is, op het aangenaam lagchen van het origineel. Deze figuren moeten dienen, om den jongen kunstenaar te toonen, hoe ook de oude kunstenaars de zamenstelling van het geraamte verstonden en het juist met vleesch wisten te omkleeden. Eene droevige maar toch noodzakelijke kennis voor hem die iets scheppen wil!

In deze van skeletten wemelende zaal, treedt men in en verschrikt; men denkt onwillekeurig dat hier zeldzame gasten gekomen zijn om den almagtigen alleenheerscher, den dood, hunne opwachting te maken, men gevoelt zich nog niet te huis in deze verzameling en wil terug, maar de wetenschap roept ons toe, dat wij hier slechts leeren willen en niet droomen, weshalve wij binnentreden. Naast de geraamten vertoont zich de verzameling van in spiritus bewaarde abnormiteiten, kinderen met twee hoofden en andere monsters meer aan ons oog.

Wanneer wij naar boven zien, werpen de geniën aan de zoldering ons een droevigen lach toe en de prachtige gestalte der keurvorstin schijnt zich, bibberend in haren purperen mantel te wikkelen. Ja gij hebt regt, koningsbeelden! waarom droeg men u niet weg, toen men der zaal eene andere bestemming gaf? Gij zijt gewoon op andere dingen uwe blikken te werpen! En zie nu eens die schoone voorzaal, met hare prachtige meubelen van rood atlas en die chineesche decoratie aan de wanden, o! hoe hatelijk staat daar in het midden die lange eenvoudige tafel, die een afzigtelijk brok uit een slagterswerkplaats torscht, dat is: een half gekorven mensch die zoo even op de ontleedkamer, tot leer- en bewijsstuk gediend heeft. Doch genoeg hiervan!

Ten tijde dat het paleis nog geheel aan zijne eerste bestemming beantwoordde, beleefde men daar in den zomer des jaars 1774 een geheimzinnigen en vreemden nacht. Het was een nacht die toen een ongemeen opzien baarde en waarvan men in verre kringen buiten Dresden veel sprak. Toenmaals werd het paleis bewoond door den hertog KAREL VAN KURLAND, oom van den regerenden keurvorst. Wie in dien nacht het tuighuis voorbij gegaan was en naar de hooge vensters van het paleis had opgezien, zou een zwak licht bespeurd hebben, dat door de neêrgelaten gordijnen heen schemerde. Geen rijtuig was

op het plein te bemerken, geene toeschouwers verzamelden er zich — het bleef alles stil en stom. Het heette, dat de hertog op reis was, maar dit was het geval niet, echter moest dàt, wat in zijn paleis geschiedde, heimelijk plaats grijpen, omdat anders de keurvorst tusschenbeide zou gekomen zijn en het verboden hebben. Er had namelijk niets meer en niets minder plaats dan eene geestenbezwering!

De achttiende eeuw met hare vele luimen en grillen was te gelijk in geloof, bijgeloof en ongeloof vervallen. Graaf SINZENDORFF arbeidde voor het geloof, CAGLIOSTRO voor het bijgeloof en de philosophen uit de school van FREDERIK lachten over beide en plaatsten het ongeloof op den troon. Daarbij bleef de mensch altijd mensch. Hij nam van iedere ondeugd der tijden iets aan, dat hij heimelijk behield, waaruit hij het geluk van zich zelven en de zijnen trachtte te vormen. Het aantal vereenigingen van allerlei aard, zoo overvloedig in de laatste helft der eeuw, waren bijna allen van geheimzinnigen vorm; de eene orde voor, en de andere na, werd in het leven geroepen, en iedere van deze, beloofde aan hare aanhangers, schatten, die den armen mensch, bij de wisselingen van zijn' aardschen pelgrimstogt, nooit ten deel worden en nooit ten deel zullen worden. Was het wonder, dat duizende handen er naar grepen, dat duizende harten er zich voor openden? De vrijmetselaars-orde was er bijzonder gunstig voor. Aanvankelijk reeds in een geheimzinnig gebied opgekweekt, uit het oude mythenland, Egypte, afstammende, behield zij, even als het Egyptische graan, dat men in de handen eener mumie gevonden heeft, het vermogen om te ontkiemen en de wereld met zijns gelijken te bevolken. Dat waren nu juist geesten en de gave om met hen te verkeeren. Nog niemand heeft de stem eens dooden gehoord, nog niemand heeft geloerd achter de plooijen van het gordijn, dat in de laatste stonde van ons verblijf hier op aarde, nedervalt. Maar de wensch, het verlangen om zulks te kunnen, blijft levendig in de ziel. Wij willen weten, wat er met onze kinderen geschiedt, die ons ontnomen worden, en terwijl wij dit willen weten, vallen wij arme geloovigen in de armen van ellendige bedriegers, die ons met hunne waanwijsheid willen spijzigen. Zulk een helper in den nood was ST. GERMAIN, was CAGLIOSTRO, was hun leerling SCHÖPFER, eertijds kellner te Leipzig, later een

zeer bekend geestenbezweerder. Hij, die opregt en ijverig zoekt, gevoelt zich hoe langer hij leeft, meer en meer verlaten; hij wenscht dikwijls eene dwaling te wederleggen, maar zijn verstand ziet scherp, zijne ondervinding spreekt luide; voor hem is er geene openbaring, zijn er geene wonderen, geene geestenbezweringen, geene geheimen en geene vrijmetselaars-loges.

De vrijmetselarij was voor velen een soort van vrijplaats geworden; zij die anders niets konden worden, werden vrijmetselaars. Zij drongen als 't ware de loge binnen, bragten daar hervormingen, veranderingen en nieuwe graden. Het algemeen geloof, dat de Jezuiten, wier orden opgeheven geworden waren, onder de verschillende loges in Duitschland en Frankrijk ingang gevonden hadden, maakte de zaak ook voor hen gewigtig, voor wie geheimen niets gewigtigs waren. Waar Jezuiten gevonden werden, waren ook wereldsche oogmerken en men wist hoe men zich voor deze, in de handen der Jezuiten te wachten had. Daarom reeds traden velen tot de orde der vrijmetselaren toe, om de sporen der gehaatte orde na te gaan. Schöpfer schijnt een werktuig in de handen van deze, in de geheimen werkende mannen geweest te zijn; hij wist dat, hechtte daarbij geloof aan zijne wonderkracht en besloot om hen, aan wier leiband hij geloopen had, plotseling door de kracht die in hem woonde, te vernietigen. Hij ging verder, dan men hem bevolen had, en het laatste van zijn weg ging hij geheel alleen. In zaken, de vrijmetselarij betreffende, was hij met den hertog zeer naauw verbonden, en deze liet hem, op de wijze der toenmaals burlesk-cynische aristocraten, een aantal slagen geven, voor wier ontvangst hij eene kwitantie moest afgeven. Toen hem eenige jaren later de stralenkrans van „wonderman" omgaf, smeekte diezelfde hertog den man, dien hij zoo schandelijk beleedigd had, om vergeving, enkel en alleen — om geesten te zien. Schöpfer beloofde zulks. Hij leefde toen in Dresden onder den naam van „baron von steinbach," in Fransche kolonels uniform die hij beweerde van den hertog van Orleans te mogen dragen. De Fransche gezant weigerde zulks te erkennen en hem onder dien naam aan den keurvorst voor te stellen. Om den gekrenkten man te bevredigen, nam de hertog op zich, dit door zijne tusschenkomst te doen, mits eerst de

geestenbezwering plaats had, waartoe reeds verscheidene aanzienlijke mannen uit de hoogste kringen bijeen gekomen waren, namelijk behalve de hertog KAREL, de minister WURMB, de latere minister HOHENTHAL, de kamerheer VON HOPFGARTEN, de adjudant VON FRÖDEN, de kamerheer, later in Pruissen minister geworden BISSCHOFSWERDER en nog eenige anderen. Over den geest dien men wilde doen oproepen, was men het schijnbaar oneens, maar de hertog wist zeer wel wien hij wilde.

Het was de zoon van AUGUST den Sterken, en LUBOMIRSKA, de oom van den hertog VAN KURLAND, die voor kort gestorven was en als ongehuwd Maltezer-ridder, den hertog het paleis en den tuin vermaakt had, en zoo men zeide, nog in het bezit van groote sommen moest geweest zijn. De hertog had reeds lang overal trachten uit te vorschen, waar deze verborgen mogten zijn, maar zonder eenig gevolg. Het was alzoo niet alleen de begeerte om iets te vernemen, aangaande den toestand des overledenen na den dood, maar veeleer het geld, dat hier in het spel was.

SCHÖPFER stond hier op het toppunt zijner werkdadigheid. Zulk eene bezwering, wanneer ze hem gelukte, moest opgang maken; de met zoo groote rangen en titels voorziene mannen, gaven daarvan de zekerheid. De geestdrijver was in een weefsel van leugen en zelfbedrog geraakt. Het is aan te nemen dat er onder 's hands veel plaats greep, wat hij niet verwacht had. De wetenschap heeft ons toch, in de jongste dagen duizende kleine kunststukjes geleerd, die de domme menigte kunnen doen verbazen en schrikken. Het komt er slechts op aan, wie ze te voorschijn brengt. SCHÖPFER geloofde werkelijk eenigzins op de bewondering der hooge kringen aanspraak te hebben kunnen maken; anders kunnen wij ten minste zijn' plotselingen dood niet verklaren, want een gewone schelm en bedrieger weet vele middelen te verzinnen, als hij bemerkt, dat men hem in zijne naaktheid ziet.

Wij komen nu tot den nacht zelf. Het is middernacht; het kleine gezelschap is bijeen in de groote galerij, die slechts zeer zwak verlicht is, en waar men vensters en deuren op het naauwkeurigst gesloten en bewaakt houdt. De hertog, ofschoon de bewerker van deze dingen, zit bedrukt en ter neêr geslagen in zijn leuningstoel; het spijt hem bijna, het

spel gewaagd te hebben, want het is hier te doen om een bloedverwant met geweld uit zijn laatste rustplaats te trekken! Zal hij komen? Ja of neen? De hertog zelf is overtuigd dat SCHÖPFER het in zijne magt heeft om hem op te roepen, doch niet alzoo de overige gasten; er bevonden zich daaronder een paar, die openlijke ongeloovigen en twijfelaars zijn, en die zich daarom aan de deuren geplaatst hebben om te zien dat ze niet geopend worden. Zij bedanken zelfs voor de punch die opgedragen wordt en die het overige gezelschap aanneemt, om aan hunne zenuwen de behoorlijke spanning te geven. De bezwering begint. Men heeft SCHÖPFER in eene eenvoudig zwarte kleeding, langen tijd stilzwijgend in de galerij zien op en neêr wandelen; plotseling werpt hij zich in een hoek der galerij op de knieën, en met een crusifix in de handen, begint hij de geheimzinnigste spreuken en formulieren op te zeggen met eene klagende, ietwat zangerige stem. De vergadering luistert gespannen. Er verloopt een uur; niets gebeurt er; maar plotseling verneemt men buiten aan de vensters een geruisch, en spoedig daarop klinkt er een toon door de kamer, zeer overeenkomende met den klank eener Aeolusharp. Het geruisch aan de vensters van buiten maakte een geheimzinnigen indruk, dat het gezelschap zich niet weet te verklaren, en de geestenziener zegt hun dat dit de aankomst der goede geesten beteekent, die tot het werk noodzakelijk zijn. Plotseling dringt er een schitterende lichtstraal in de zaal en te gelijk verneemt men eene verwarring van huilende en weeklagende stemmen, die, naar het schijnt, uit het bovenste gedeelte der zaal komen. Dat zijn de booze geesten, die gekomen zijn om de pogingen der goede, te vernietigen of ze ten minste te verijdelen. Nu is het tijdstip daar, dat de verschijning zich zal vertoonen. Als van een hevigen stormwind gedreven, opent zich de hoofddeur der zaal, en met eene geweldige zuiging, zweeft een kogelvormige gedaante in eene soort van wolk of nevel gehuld, door de zaal. Uit het midden van den kogel vertoont zich een menschelijk gelaat, en dit gelaat is: — dat van den opgeroepene. Allen herkennen het. Allen verschrikken en verstommen. De hertog valt ter aarde en wendt met schaamte en sidderend zijne oogen af; hij kan het niet verdragen den geest te aanschouwen, dien hij op zulk eene wreede wijze

heeft doen oproepen. „Wat wilt gij van mij KAREL? Waarom stoort gij mij?" klinkt eene vreeselijke stem. Niemand geeft eenig antwoord. De kogel met het dreigend gelaat blijft midden in den terugwijkenden kring der mannen. Een merkbare zwavelreuk gaat van hem uit. De toestand van het gezelschap wordt hoe langer hoe benarder en angstiger, zoodat men SCHÖPFER vriendelijk smeekt, het verschijnsel weder te doen verdwijnen. Maar dat is zoo gemakkelijk niet. SCHÖPFER bekent dat hij daartoe niet in staat is.

Er ontstaat eene ongewone beweging bij het gezelschap; zal men zitten blijven en altijd dat geheimzinnig voorwerp in zijn midden houden? Onmogelijk! Ieder heeft een zwaren steen op het hart. De hertog wordt aangespoord op de vragen te antwoorden; hij vermag het niet. De oogen van het beeld zijn met eene doorborende kracht op hem gerigt. Hij stamelt eindelijk iets, dat zoo veel beteekent als dat hij niets had te zeggen, en dat hij van dat, wat hij weten wilde, nu volkomen overtuigd was. De kogel blijft staan. SCHÖPFER ligt in den hoek onder schijnbare stuiptrekkingen, en spreekt verwarde bezweringsformulieren in de lucht. Eindelijk wijkt de verschijning terug, het gezelschap ademt weder vrij; doch naauwelijks is de kogel weg en de deur achter hem gesloten, of hij gaat nogmaals open en vertoont zich op nieuw. Nu stort het gezelschap door elkander, klemt zich aan de muren vast en menigeen wischt zich met zijn zakdoek het angstzweet van het gelaat. SCHÖPFER vlugt weder in den hoek en knielt weêr neder. Nieuwe gebeden, nieuwe bezweringen, eindelijk — eindelijk omgeeft een dikke damp den kogel, en toen deze opgetrokken was, was ook de verschijning verdwenen om niet meer terug te komen.

Deze nacht zal eeuwig onvergetelijk zijn voor hen, die van dit tooneel getuige geweest zijn. De hertog wordt meer dood dan levend, naar zijn slaapkabinet geleid met wankelende schreden en een stil gebed op de lippen. Dat is het einde van de beroemde bezwering in het paleis van den hertog VAN KURLAND!

Wij onthouden ons voor als nog de zaak natuurlijk te verklaren; wij geven nog slechts daadzaken, zoo als ze door verschillende getuigen der toen in Dresden nog levenden, staan opgeteekend, doch wij behouden ons voor, eerlang, door middel van dit veel gelezen tijdschrift, deze en dergelijke volksdwalingen

en geheimzinnige raadsels, te verklaren en te ontsluijeren. Gelijk gezegd is, baarde het een onbeschrijfelijk opzien; de spotters zwegen en de geloovigen zegepraalden. Nog een geruimen tijd daarna, durfde men zelfs hierop geene zinspelingen maken, uit vrees van hen, die er onmiddelijk bij betrokken waren, slapelooze nachten te bezorgen. Inmiddels drong men bij SCHÖPFER aan, dat hij iets van die sommen waarvan hij gesproken had en waarvan een gedeelte onder zijn bereik moest zijn, zou te voorschijn brengen. Ze bevonden zich in een pakje, dat in Frankfort verzegeld was neêrgelegd. De dag werd bepaald, waarop deze sommen moesten aankomen. Eigenlijk behoort dit niet tot onze geschiedenis, doch wij maken er slechts melding van, om SCHÖPFER's dood er bij aan te halen, die treurig genoeg was om bij anderen deelneming en medelijden op te wekken. Op zekeren morgen nog voor zons-opgang, bevonden zich een paar mannen van de bovengenoemden in Leipzig bij SCHÖPFER. Hij had hun beloofd nog voor de aankomst der papieren, een merkwaardig wonder te toonen. Zij gingen met elkander in het Rozendal; daar verliet hen de „wonderman," verwijderde zich in het bosschaadje en — schoot zich dood.

Hij heeft dezen zelfmoord, figuurlijk, eene intrede in den laatsten en hoogsten graad der verborgenheid genoemd. En in waarheid, hij is eene verborgenheid binnengetreden, waar niemand hem wilde volgen. Verbaasd en ontsteld, stonden de mannen bij zijn lijk en men kwam tot de slotsom: dat hij een gewone bedrieger was, die zich niet anders had weten te redden. Het pakje uit Frankfort bevatte een aantal witte en beschrevene bladeren die men uit spijt verbrandde, want de beloofde sommen waren en bleven weg!

Nn., October 1860. J. S.

HET LEVEN IS EENE SCHAAKPARTIJ.

Oorspronkelijke Beschouwing

VAN

S. DE B....

Het leven is al bij zoo menig ding vergeleken, dat niemand het mij; hoop ik, kwalijk nemen zal als ik het eens

vergelijk bij het schaakspel. Niet dat het in mijne bedoeling ligt die vergelijking tot in het hairkloverige door te voeren: integendeel, ik hoop die slechts in eenige breede trekken aan te duiden, en het aan den bescheiden lezer over te laten er zoo vele gevolgtrekkingen uit af te leiden, als hij oirbaar zal achten.

Vóór alles moet ik beginnen met eene kleine opmerking. Het is, zooals ieder schaakspeler weet, een bewijs van beleefdheid, als men bij den aanvang van het spel de witte stukken aan de tegenpartij aanbiedt, want de witte stukken hebben ook den eersten zet. Daar er nu bij iemands verschijnen in de wereld allerlei beleefdheden plaats grijpen, felicitaties, fooijen-geverijën, kraam-visites en wat al niet! zoo vind ik het best de beleefdheid ook in deze in acht te nemen en den Nieuweling te vereeren met de witte stukken; de tegenpartij, die met de zwarte stukken zal spelen, is de Maatschappij. Dit ondermaansche tranendal is het schaakbord.

De stukken staan opgezet, ze hebben bij beide partijen de zelfde kracht, de zelfde bevoegdheden, en dragen ook de zelfde namen; doch met dat al zijn ze toch in aard en wezen aanmerkelijk onderscheiden, zooals uit het volgende overzigt kan blijken:

STUKKEN.	WIT.	ZWART.
8 pionnen.	Illuziën en blijde verwachtingen.	Hinderpalen, struikelblokken en teleurstellingen.
2 kasteelen.	Deugd en gevoel van eigenwaarde; de twee rotsen, waarop hij zijne toekomst moet bouwen.	Wangunst en zelfzucht; de twee groote klippen, waarop de tegenpartij zoo dikwijls zal stuiten.
2 paarden.	Jonge moed en werkenslust.	List en bedrog.
2 raadsheeren.	Voorzigtigheid en gezond verstand.	Verleiding en karakterloosheid.
Koningin.	(Geoorloofd) eigenbelang.	Wisselvalligheid des lots.
Koning.	Zucht tot zelfbehoud.	Vooroordeel.

Ziedaar de stukken. Eer nu de partij begint, is het goed

er eene kleine raadselvraag van te maken, in dezer voege:

WIT.	ZWART.
De Nieuweling.	De Maatschappij.

WIT speelt eerst en is in (?) zetten mat.

Deze raadselvraag bevreemde niemand; want het is eene daadzaak, al speelt WIT ook nog zoo goed, al houdt WIT het ook nog zoo lang uit, zijn koning wordt eenmaal schaakmat gezet, en verloren is de partij.

Maar kan dan de zwarte koning ook nooit eens schaakmat gezet worden, kan zwart ook niet eens eene partij verliezen? O, ja wel; maar niet met zulk een kinderachtigen tegenstander als een gewoon individu. Als somwijlen Revolutie of Tijdgeest zich vermeijen door eens een partijtje schaak te spelen met de Maatschappij, dan is de Maatschappij het kind van de rekening; hetgeen tusschen twee haakjes alleenlijk bewijst, dat er altijd meester boven meester is; want speelt de Maatschappij met één persoontje, dan is en blijft de Maatschappij de baas, al speelde ook 't persoontje als een feniks!

Waant echter niet dat de partij daarom te minder belangwekkend is. Volstrekt niet. Verliezen moet ieder, er is geen bidden voor; maar men kan de partij verliezen in tachtig dagen, en — men kan er tachtig jaar over spelen met eere!

Komaan, wij hebben gezien dat WIT eerst speelt, en de partij neemt een aanvang. De eerste pionnen, die de Nieuweling vooruitbrengt, stuiten al spoedig op de zwarte pionnen der tegenpartij. Dit schrikt echter den Nieuweling geenszins af, en hij brengt beide zijne paarden in beweging; maar dadelijk stelt ook de Maatschappij hem hare paarden tegenover niet alleen, maar tevens beide hare raadsheeren, zoodat ook hij zich genoodzaakt ziet, zijne twee raadsheeren een levendig aandeel te laten nemen in het spel. Hij acht het intusschen noodig zich in al zijne gangen en bewegingen te ruggesteunen door zijne beide kasteelen, te meer daar zijne koningin, hem schier ieder oogenblik in vijandelijke aanraking brengt met de stukken der tegenpartij. En ook deze heeft twee geduchte kasteelen aan het werk, terwijl hare koningin nu en dan onverhoeds schrik en verslagenheid komt werpen in al de plannen van den armen speler met de witte stukken.

Wanneer dat gemanoeuvreer en geschermutsel eene poos heeft voortgeduurd, beginnen er eindelijk, gelijk men dat noemt, spaanders te vallen. Er worden eenige zwarte pionnen genomen en eenige witte verloren; met andere woorden: er worden eenige hinderpalen en struikelblokken overwonnen en ettelijke teleurstellingen te boven gekomen, maar ook eenige illusiën vernietigd en eenige blijde verwachtingen verijdeld.

Maar nog altijd staan de beide koningen stokstijf op hunne plaatsen; en die der tegenpartij schijnt onwrikbaar vast te zullen blijven staan tot den einde; doch de manoeuvres van de twee zwarte kasteelen, van de twee zwarte paarden, van de twee zwarte raadsheeren, en dan daarbij van de zwarte koningin, maken het den speler met de witte stukken zoo gortig, dat hij zich op het laatst gedrongen ziet om te rokkeren en zijn koning te dekken met het hechtste van zijne twee kasteelen.

Het zij dan vroeger, het zij dan later, de speler met de witte stukken zal door lengte van tijd tot de overtuiging komen, dat het zeer gevaarlijk is zijne koningin te veel op den voorgrond te brengen, en dat hij tegen de zwarte koningin in het geheel niet opgewassen is. Maar wel is hij met zijne twee kasteelen, goed geruggesteund door zijne twee raadsheeren, zelfs al ontvallen hem met der tijd beide zijne paarden, opgewassen tegen kasteelen, paarden en raadsheeren der tegenpartij. En al zet hem de tegenpartij hier en daar nog een pion in den weg, en al kan hij den koning der tegenpartij nooit doen verwikken, toch kan de strijd, dien hij voert, een schoone strijd zijn; en al is overwinnen hem onmogelijk, roemvol is het reeds, waardiglijk vol te houden tot den einde!

BIJDRAGE TOT DE KARAKTERISTIEK VAN GARIBALDI.

Over GARIBALDI en het reisgezelschap dat zich met hem op het stoomschip bevond, hetwelk den dictator van Palermo naar Messina overbragt, wordt uit Italië het navolgende geschreven:

„Generaal TÜRR was ook op het schip, met hem de overste graaf TELEKI en hunne Hongaarsche vrienden. TÜRR acht zich van zijn borstlijden volkomen genezen; ziet men hem

echter in het gelaat, dan ontdekt men daarop de sporen der ziekte, die hem bezwaarlijk zoude veroorloven eenen vermoeijenden veldtogt vol te houden.

Bovendien bevonden zich bij GARIBALDI vele zijner getrouwste vrienden, onder anderen de Sardinische majoor TRECHI, die zijne adjudantsplaats bij den koning heeft opgegeven, om in de lijfgarde van eenen man te dienen, dien hij evenzeer als den koning toegedaan is. Hij is van oordeel dat VICTOR EMMANUEL zelf het liefst een rood flanellen hemd aantrekken en met GARIBALDI vechten zoude, daar meer lust tot avonturen dan eerzucht in hem steekt. Naast TRECHI zag ik den schrijver AUGUSTO BECCHI, in wiens aan de rivier bij Genua gelegen villa, GARIBALDI in menig bedenkelijk oogenblik van zijn wisselvol leven, gastvrije ontvangst heeft gevonden. Vervolgens de Romeinsche veteraan FRUSCIANTI, van wien GARIBALDI zich nimmer scheidt, benevens nog twee of drie andere grasuwbaarden, die in zijne avonturen in de oude en nieuwe wereld hebben gedeeld, en andere jongere medgezellen, waaronder eenige Engelschen. De overste LEVESON, een klein man van ongeveer 38 jaren, die door zijne herculische kracht en zijnen leeuwenmoed zich onderscheidt en die zijn privaatjagt ter beschikking van den generaal heeft gesteld, hetwelk hij met 12 Engelsche matrozen en 60 uitgelezen wakkere knapen van zijn vaderland bemannen wil; dan kapitein D. DOWLING, die eene batterij With-worthkanonnen kommanderen zal, en eindelijk een jong zeeman, Mr. EDW. JARVIS.

GARIBALDI was, tegen den middag, juist in een gesprek met TÜRR verdiept, toen zijne opmerkzaamheid door lustige stemmen naar het voorschip getrokken werd. Dadelijk begaf hij zich naar het gezelschap, dat eene soort van concert wilde uitvoeren, kwam hen nader en nader, tot hij eindelijk in hun midden kwam te zitten. Er werden op de rij af alle politieke nationale liederen, volksliederen en dergelijke, die van de jaren 1830—1849 eene algemeene bekendheid verkregen hadden, aangeheven, en GARIBALDI gaf zijn leedwezen te kennen dat van alle landen der aarde juist Italië, het land der melodiën, zich op geen volkshymne beroemen konde. „Ik zoude u," merkte hij met eene ligte opwelling van bitterheid aan, „de krijgsliederen van tien verschillende

barbaarsche, bijna wilde volksstammen kunnen voorzingen, maar geen Italiaansch volkslied, dat een Italiaansch hart zoo bewegen kan, als de Franschen de Marseillaise, of de Engelschen hun God save the Queen." Evenwel beproefde hij ook een Italiaansch lied te zingen, en zijne diepe, melodische stem — melodisch alleen in het gezang, want anders heeft zij dikwijls iets scherps aan zich — overstemde het koor der medezangers, die hem begeleidden. Het was een lied dat Italië hare kinderen voorzingt.

Er werden nog meer Italiaansche liederen beproefd, maar niet een had een beslissend gevolg. Er waren ook drie dames aan boord, die zich aan het gezelschap hadden aangesloten en wie GARIBALDI kleine oplettendheden bewees. Twee dezer dames waren zangeressen van beroep, en eene liet zich na eenigen aandrang bewegen, het gezelschap op eene kunstmatige musicale voordragt te onthalen. GARIBALDI had zich op de waterton gezet, den voet op den ankerketting, de ellebogen op de kniën en de kin op beide handen geleund, het gelaat omhoog gekeerd, en het gezang volgende met de opmerkzaamheid, slechts iemand eigen, die door de natuur met gevoel voor het schoone is begaafd. Een zijner begeleiders, een teekenaar, had pen en potlood bij de hand, om de groep te schetsen, en het oogenblik was inderdaad verheffend; want GARIBALDI, in gedachten verdiept, blikte onuitsprekelijk zacht en vergenoegd in de ruimte. Zoodra het lied geëindigd was, begon het koorgezang, het praten en lagchen op nieuw, en het was aardig te zien, hoe lustig GARIBALDI daarbij was, de man, op wiens schouders thans het lot van Italië rust. Ook zijne intime vrienden verheugden zich niet minder over zijne vrolijke luim dan alle anderen.

Het gaat bijna alle denkbeeld te boven, hoe deze man bemind en geëerd wordt. Hij is jegens allen goed gezind, en daarom zijn allen goed gezind jegens hem, zonder dat hij iemand zijn geheel vertrouwen schenkt. Het is slechts zijn hart dat voor allen open staat. Zijne gedachten behoudt hij uitsluitend voor zich zelven en zijn wil duldt geen twijfel of tegenstand. Hij had een lang gesprek met BECCHI, een zijner oudste en innigste vrienden. Beide waren juist eene week bij elkander geweest en hadden aan den Golfo degli Aranci op het eiland Sardinië de vrijwilligers bezigtigd, toen

GARIBALDI de luim inviel, eenige zijner vertrouwelingen in zijn huiswezen op het eiland Caprera (tusschen Sardinië en Corsika) in te wijden. Toen zij dit eiland naderden, merkte een van het gezelschap op, dat het een dor stuk land was; doch dit wilde GARIBALDI volstrekt niet toegeven. Toen zij aan land stegen was hij buiten zich zelven van vreugde over de lucht en het land, en toonde hun met trotsch zijne vruchtboomen; daarop ontving hij zijne viervoetige en tweebeenige onderdanen, zijne zwijnen, geiten en schapen, van welke hij elk stuk naauwkeurig kende, en even zoo zijne vier ezels, die hij naar zekere beroemde tijdgenooten genoemd had. Zij kenden hem allen en lieten zich door hem streelen. Toen verschenen ook de veldarbeiders, die niet vermoedden dat hun heer een groot man geworden was, — schudden hem de hand en deden hem mededeelingen over den staat der koeijen en kalvers, welken hij zoo grondig met hen besprak, alsof het lot der wereld daarvan afhing. Hij is zoo ingenomen met dat steenachtig Caprera, dat hij BECCHI in allen ernst drong zijne villa bij Genua er aan te geven en het kleine eiland tegenover Caprera te koopen. Dan konden zij vis a vis wonen en uit hunne vensters met elkander corresponderen. — Men spreke nu nog van een ARISTIDES, FABRICIUS of CINCINATUS!"

FRANS II, KONING VAN NAPELS.

FRANS II heeft zijne kroon verloren. Door GARIBALDI's invloed en het denkbeeld door hem vertegenwoordigd, is het Napelsch rijk aan den naneef der Bourbons ontrukt.

FRANS II, de eenige zoon van FERDINAND II en princes CHRISTINA van Sardinië, is den 16 Junij 1836 geboren. Zijne opvoeding was toevertrouwd aan de handen der Jezuiten. Hij werd in het openbare leven ingeleid, toen hem in 1856 de taak werd opgedragen, keizer FRANS JOZEF te Milaan de gelukwenschen van het Napolitaansche hof over te brengen. Kort na zijne aankomst werd hij in den staatsraad, die buiten den koning uit de ministers bestond, opgenomen, en zoo de staatkundige wereld ingevoerd. In dit jaar volgde ook zijn huwelijk met princes MARIA van Beijeren, eene jongere zuster van keizerin ELIZABETH van Oostenrijk. FERDINAND II was, zoo als bekend is, langen tijd ziek, en in dien

tijd werd hem dikwijls den voorslag gedaan, aan den hertog van Calabrië het regentschap op te dragen, doch altijd te vergeefs; want de koning hield den scepter krampachtig in de hand geklemd, tot de dood hem dien ontrukte. Den 23 Mei 1859 aanvaardde de erfgenaam van den troon de regering, als FRANS II. Hij trad geheel in de voetstappen zijns vaders, tot dat hij, nadat GARIBALDI reeds Sicilië genomen had, gedwongen was „door eene daad van zijnen vrijen onafhankelijken wil, aan het koningrijk eene met de beschaving en behoeften der door de Voorzienigheid hem toevertrouwde volken overeenstemmende constitutie en representatiestelsel te verleenen." Het was te laat! In het vreeselijk onweêr, dat in het zelfde uur toen FERDINAND II de oogen sloot, boven Caserta woedde en in den zondvloedachtigen stortregen, had men een slecht voorteeken voor de nieuwe regering gezien. Het somber orakel heeft zijne vervulling erlangd, de troon is krakend onder hem ingestort. Noch de vernieuwing der constitutie van 1848, noch de poging tot eene alliantie met Sardinië (beide te laat beproefd) vermogten hem in de openbare meening te verheffen; niemand schreef hem een opregten constitutionelen zin toe, geene de minste deelneming voor hem vertoonde zich onder het volk. Zelfs de Lazaroni, die anders zijnen vader altijd getrouw gebleven waren, hadden de zaak van het koningschap verlaten. De ministers waren het onder elkander niet eens; zij waren verdeeld over de vraag: alliantie of aanhechting? De catastrophe was onvermijdelijk. Met regt is gezegd geworden: FRANS II boet, gelijk LODEWIJK XVI, de *peccata majorum*. Dat is het gevolg dier regeringstactiek, die alles wat in revolutionairen tijd is toegestaan, weder terugneemt, in stede van het in rustigen tijd definitief te regelen. Men kan zeggen: koning FERDINAND, die de liberalen haatte, vervolgde, inkerkerde en verbande, die elke vrijheid verstikte, en de reactie, in den slechtsten vorm eener op spionnering gebouwde, ellendige policie handhaafde, heeft nog in het graf zijnen zoon te gronde gerigt. FRANS II viel en werd, toen GARIBALDI zich nabij Napels vertoonde, door al de zijnen verlaten, omdat hij het volk geene morele waarborgen voor eene betere toekomst had kunnen aanbieden.

NICOLAUS PETROWICH,
VORST VAN MONTENEGRO.

Het was op zondag den 12 Aug., omstreeks 7 ure des avonds, dat het muziekcorps van het in Cattaro en den omtrek gestationeerde jagersbataillon als naar gewoonte speelde op de promenade, langs de Marinebai (Molo). Vorst DANILO van Montenegro, die daags te voren te Cattaro aangekomen was, woonde met zijne gemalin DARINKA en zijn gevolg de muziek bij. De vestingcommandant, de districtshoofdman en verscheidene officieren hadden zich mede aangesloten. De vorst had op zijn dinée, — hij at dagelijks ten 8 ure des avonds — meerdere heeren genoodigd, waaronder den hoofdman LUCIAN SLAVNIC, een geboren Servier, die veel met den vorst verkeerde en zich in zijne moedertaal met hem onderhield. Ieder hoofdman houdt in Cattaro eene bark, om daarmede bij goed weer, togtjes op zee te kunnen doen. Om van de Molo, waar de muziek speelde, naar de woning van vorst DANILO te komen, moet men het kanaal oversteken, en DANILO en zijne gemalin voeren steeds in de bark des genoemden hoofdmans. Nadat de muziek ten half acht ure des avonds geëindigd was, begaven zich de officieren en het gevolg van den vorst aan den oever, naar de bark. De hoofdman SLAVNIC sprong in zijne bark, om het roer te houden. Vorst DANILO stond aan den oever, de vorstin nam afscheid van eenige dames. Een jager, die roeide, nam den mantel van den vorst en wilde hem dien omhangen. In dit oogenblik vuurde een persoon, die zich in het gevolg gedrongen had en tot digt bij den vorst was voortgeslopen, een pistool op DANILO af. De kogel ging door de regter heup in het ligchaam. De hoofdman SLAVNIC sprong dadelijk uit de bark; de moedige vorstin was echter reeds toegesneld en hield den vorst in hare armen. Te vergeefs, hij stierf den volgenden dag. Dit was het einde van DANILO, den vorst der „zwarte bergen." Hij had geen aanleg om een held te zijn, maar was sluw en diplomatisch, en zorgde voor de toekomst, die niet zonder uitzigt voor hem was. Naauwelijks had zich de tijding van zijnen onverwachten uitgang verbreid, toen ook dadelijk eenige pretendenten optraden, om de erfenis te bemagtigen. De oude vorst PETROWICH NIGOR,

die zich juist in Syrië bevond, en een ander lid der familie, welke van Triëst kwam toesnellen, maakten er aanspraak op; doch te laat. De senaat en het door hem naar Cettinje opgeroepen volk, had reeds den 14 Augustus NICOLAUS PETROWICH, zoon van MIRKO PETROWICH, als vorst geproclameerd.

De jeugdige opvolger van DANILO is den 6 Dec. 1841 te Niegosch geboren. Een verblijf van verscheidene jaren te Triëst, Venetië en Parijs, heeft hem met de Duitsche, Fransche en Italiaansche talen bekend gemaakt. Den 1 Aug. 1856 trad hij in het keizerlijk lyceum van LODEWIJK XIV, te Parijs, waarin hij bleef tot 31 Maart 1860. In April verliet hij Frankrijk, waar hij zich de achting en genegenheid zijner leeraars en makkers verworven had. Vorst NICOLAUS wordt als een schoon jongman, met zwart haar en mannelijke, regelmatige gelaatstrekken, van slanke gestalte, groote vlugheid en ongewone ligchaamskracht afgeschilderd. Men roemt in hem openheid van karakter en een voor alle edele gevoelens toegankelijk hart. Welke rol hij spelen zal laat zich vooruit moeijelijk bepalen. Voor diplomaat is hij te jong, voor held te veel Parijsenaar; wat hij echter in allen gevalle zijn zal: een werktuig van NAPOLEON in die streken, welke de zeekapitein JURIEN DE LA GRAVIÈRE voor twee jaren grondig heeft opgenomen.

GEDACHTEN.

Hebt gij ooit een' dwaas gezien, die al zijn tijd en geheel zijn vermogen en inkomen eeniglijk en alleen besteedt om zijne woning van binnen en van buiten op de kostbaarste wijze te versieren, terwijl hij zelf van koude verkleumt, van honger vermagert, en alzoo van gebrek schier omkomt? Gij zijt die dwaas, zoo gij uw aardsche huis ten koste van deszelfs bewoner, uwen redelijken en onsterfelijken geest, zoo gij uw tijdelijk geluk tot het voorname voorwerp uwer zorgen maakt, en niet werkt voor de spijze die blijft tot in het eeuwige leven!

De zaden van het berouw worden in de jeugd met vermaak uitgestrooid; maar met smart wordt de oogst in den ouderdom ingezameld.

MENGELWERK.

HET GOUDEN SLEUTELTJE.

Naar het Fransch van Octave Feuillet.

PERSONEN.

Raoul d'Athol.
Suzanna, *zijne vrouw.*
De baron, *grootvader van Suzanna.*
George de Vernon, *officier van de jagers.*
Jeanette, *oude kamenier van Suzanna.*
L'Hermite, *kamerdienaar van den Heer d'Athol.*
Een hofmeester.
Een koksjongen.

(*Het tooneel is op het land, ten huize van Suzanna's grootvader. Men ziet in de vestibule van een groot buitenverblijf. Zij is prachtig verlicht en met verscheidene heesters en bloemen versierd. Een steenen trap met dubbele leuning geleidt naar een' tuin, waarvan de voornaamste laan verlicht is. Het is één uur na middernacht*).

De hofmeester, de koksjongen. (*Zij liggen, met gekruiste armen over de leuning van den trap*).

De koksjongen.

Gij gelooft dus, mijnheer Robert, dat de bruidegom nog al op zijn' mond gesteld is?

De hofmeester (*een groot en zwaarlijvig man, met een gewigtig maar goedig voorkomen*).

Ik zeg niet, dat hij op zijn mond gesteld is, maar hij is een man, die weet wat hij eet, en die zijn verhemelte de schuldige eer bewijst. Hij heeft mij het recept gevraagd van mijne schildpadsoep..... Ik twijfel niet of de jufvrouw zal gelukkig met hem zijn.

De koksjongen.

De jufvrouw was geene groote eetster.

De hofmeester.

Och, de jufvrouw is even als de meeste vrouwen. Zij eet wat men haar voorzet, zonder het minste onderscheid te

maken. Ik heb haar zien ontbijten met artisjokken en rauwe vruchten..... Zoo zijn de vrouwen! Met dat al zullen wij eene goede meesteres aan haar verliezen.

De koksjongen.

Gij denkt dan, mijnheer Robert, dat zij gelukkig zal zijn?

De hofmeester.

Ja, volmaakt gelukkig. Ten eerste is het eene zeldzaamheid, dat een echtgenoot die een' goeden eetlust heeft zijne vrouw niet gelukkig maakt; neem dit gerust als een stelregel aan. En verder heeft mij alles, wat ik van mijnheer gezien heb, de gelukkige overtuiging gegeven, dat mejufvrouw eene goddelijke keus gedaan heeft. Ik ben ook zoo vrij geweest haar zulks te zeggen, toen zij mij onlangs over dit onderwerp raadpleegde.

De koksjongen (*zijne muts afnemende*).

Hoe! mijnheer Robert! zij heeft u geraadpleegd?

De hofmeester.

Ja, mijn jongen, zij heeft deze oplettendheid voor mij gehad. Een dag of zes geleden kwam ik uit het vertrek van mijnheer den baron, wien ik mijne beschikkingen voor het bruiloftsfeest had voorgelegd. Mejufvrouw ging juist de trappen op. Ik groette haar. Zij bloosde. Zoo groot, mijn jonge vriend, is de natuurlijke zedigheid der vrouwen: neem er een, neem er twee, neem er duizend..... Zij zijn allen hetzelfde: een niets doet haar blozen. „Wel, mijn goede Robert," zeide zij, terwijl zij met haar parasol tegen de punt van haar laarsje klopte, „er gebeuren groote zaken bij ons." — „Mejufvrouw kan verzekerd zijn" antwoordde ik, „dat ik volkomen zorg voor alles zal dragen." Daarop toonde ik haar de lijst, die ik in mijne hand hield. Ik deed zulks uit zuivere welwillendheid; want, zoo als ik u zeg, heeft mejufvrouw, die overigens eene volmaakte opvoeding heeft genoten, nooit eenig onderscheid tusschen een truffel en een aardappel weten te maken.

De koksjongen (*in lagchen uitbarstende*).

Ha, ha, ha!..... Gij gekscheert.

De hofmeester (*met een glimlach*).

Wat zal men er van zeggen? Men kan niet volmaakt wezen. Evenwel scheen zij het plan met belangstelling te doorloopen, en had zelfs de goedheid mij te zeggen, toen zij het mij teruggaf. „Het zal prachtig zijn, Robert, prachtig,

uwer waardig!" — „Mejufvrouw is al te goed," hernam ik terstond. En het was bij deze gelegenheid, dat ik van het eene praatje op het andere komende, aanleiding nam om haar te zeggen, dat zij volgens mijn oordeel, eene goddelijke keus had gedaan. Ik wilde, dat gij gezien hadt, hoe zij, bij deze woorden, de trappen als ware het opvloog, terwijl zij mij van trap tot trap met haar fijn stemmetje toeriep: „Dank u, Robert, dank u!" Mijnheer de baron, die de deur van zijn kabinet half geopend had, lachte van ganscher harte.

De koksjongen.

Het is eene beminnelijke jonge jufvrouw, dat is zeker.

De hofmeester.

Men moest een wilde zijn om het tegendeel te zeggen. Maar daar komt jufvrouw Jeanette aan; zij zal ons wel kunnen vertellen of alles is afgeloopen.

(*Jeanette komt buiten adem aanloopen, met haren hoed in de hand. Zij laat zich op een der banken van de vestibule neêrvallen*).

Welnu jufvrouw! kunnen wij de thee en de punch gaan klaar maken?

Jeanette (*eene levendige driftige oude vrijster*).

Ja Robert, en de chocolade ook; binnen vijf minuten kunnen de rijtuigen hier zijn.

(*De hofmeester geeft een teeken aan den koksjongen, die haastig de trappen afloopt*).

De hofmeester.

En waar hebt gij ze gelaten, jufvrouw?

Jeanette.

In de sacristij. Gij weet, er moet op een register geteekend worden.

De hofmeester.

Alles is dus afgeloopen?

Jeanette.

Ik weet niet, of alles afgeloopen is, en of hier niets meer op volgen zal. Maar de burgemeester en de pastoor hebben gezegd, wat zij te zeggen hadden, dat is zeker.

De hofmeester.

Ik hoop dat alles goed gegaan is?

Jeanette.

Zeer goed..... Er zou ook niets meer aan te doen zijn. Laten wij er dus maar van zwijgen.

De hofmeester.

Gij ziet er uit, als of gij niet geheel voldaan zijt, jufvrouw Jeanette?

Jeanette.

Wel, waarom niet? Mijnheer de baron is voldaan; de bruid is voldaan, de bruidegom is het ook, zonder dat hij er juist naar uitziet, en ik doe als hij.

De hofmeester.

Behaagt de bruidegom u misschien niet, jufvrouw Jeanette?

Jeanette.

Maar hoe kunt gij er aan twijfelen? Is het mogelijk dien heer aan te zien, zonder met hem weg te loopen? Komt hij niet uit Parijs? Of zoudt gij bij geval iets aan te merken hebben op iets, dat regelregt uit Parijs komt, Robert?

De hofmeester.

Neen, zeker niet. Daarenboven moet men om billijk te zijn, bekennen, dat hij een schoon man is.

Jeanette.

Ja..... een schoon insekt!

De hofmeester.

Kan hij de eene of andere onwelvoegelijkheid begaan hebben, gedurende de plegtigheid?

Jeanette.

Eene onwelvoegelijkheid! Daar is hij de regte man naar. Als er de minste verkeerde plooi in zijn das was, dan laat ik mij opeten.

De hofmeester.

En hoe heeft mejufvrouw zich in dit gewigtig oogenblik gehouden?

Jeanette.

Arm kind! (*Zij barst plotseling in tranen uit*). Arm, lief kind! (*Met hevigheid*). Het huwelijk is een waar schandaal, mijn goede vriend!

De hofmeester.

Maar waarom?

Jeanette.

Ja waarom!.....

(*De koksjongen komt met veel bedrijvigheid inloopen*).

De koksjongen.

Jufvrouw Jeanette, daar is een heer, die naar u vraagt.

Jeanette.

Een heer, die naar mij vraagt? ..... 's Nachts om één uur! is hij gek?

(*Zij staat op. Een heer, in het zwart gekleed en met een witten das om, treedt binnen. Hij draagt een klein pakje in een foulard gewikkeld onder den arm).*

De Heer.

Jufvrouw Jeanette?

Jeanette.

Wat is er van uwe dienst?

De Heer.

Het is immers met jufvrouw Jeanette, dat ik de eer heb te spreken?

Jeanette.

Met wie anders?

(*De hofmeester en de kokszjongen verwijderen zich*).

De heer (*zacht en met een geheimzinnig voorkomen*).

Ik heet l'Hermite.

Jeanette.

Wel nu?

De Heer.

Kamerdienaar van den heer d'Athol.

Jeanette.

Ah zoo! van den bruidegom. Goed!

l'Hermite (*nog zachter sprekende*).

Mijnheer heeft mij gezegd, dat ik mij tot u zoude wenden mejufvrouw! om te weten, waar ik deze kleine benoodigdheden (*hij wijst op het pakje onder zijn' arm*) kon neêrleggen.

Jeanette.

Welke kleine benoodigdheden?

l'Hermite.

Wel, zijn kam en borstels, in één woord zijne toiletbehoeften.

Jeanette.

Wel zoo! houdt uw meester zich daar in deze oogenblikken mede bezig?

l'Hermite.

Gij begrijpt, jufvrouw, dat het zeer onaangenaam voor hem zoude zijn, indien hij morgen ochtend niet alles vond, wat hij dagelijks noodig heeft.

Jeanette *(met een uitval)*.

Maar dat is ergerlijk, mijnheer l'Hermite!

l'Hermite.

Hoe zoo? Jufvrouw.

Jeanette.

Ik zeg u, dat ik het ergerlijk vind en dat gij die dingen kunt stoppen, waar gij wilt. Ik zal er geen vinger naar uitsteken.

l'Hermite.

Wat ziet gij er toch voor kwaad in, jufvrouw! dat mijnheer zich morgen ochtend wil scheren?

Jeanette.

Hebt gij, bij geval, ook niet zijne slaapmuts bij u om de schilderij te voltooijen? *(Men hoort het geraas van rijtuigen in de laan)*. Kom, geef maar hier.... het ligt er nu eenmaal toe.... Maar men moet een man zijn, om zulke invallen te hebben, het is schande! *(Zij verwijdert zich)*.

(Groote beweging in den tuin. De bedienden en hunne vrienden verdringen zich nieuwsgierig in de vestibule. De rijtuigen houden aan het bordes stil. Suzanna in bruidsgewaad gaat de trappen op, leunende op den arm van haren grootvader, een jeugdig grijsaard, met eene vlugge houding en bevallig gekleed).

Suzanna.

Wat is dat heerlijk geweest! Waarom trouwt gij ook niet, papalief?

De baron.

Het is juist vijf en vijftig jaren geleden, dat ik zulks gedaan heb, mevrouwtje.

Suzanna.

Ik verzeker u, papa, dat gij er nog zeer goed uitziet, en dat gij zoudt kunnen hertrouwen, als gij maar wildet.

De baron.

O, wat dat aangaat, mijne lieve! zonder eenig bezwaar.... voor u ten minste.

(Zij gaan de vestibule door gevolgd door den geheelen stoet).

(In den tuin. Men ziet op een engelsch park; slingerpaden, grasperken en vijvers. Digte boschjes, flaauw verlicht, door den glans der verwijderde lichten. Men ademt de zoele, geurige

lucht van een zomernacht in. Suzanna, met een sluijer over het hoofd, trekt Jeanette, die zij bij de hand houdt, zachtjes voort).

Suzanna.

Kom meê! verder .... nog wat verder. ...

Jeanette.

Maar mejufvrouw. ...

Suzanna.

Mejufvrouw? Wel foei!

Jeanette.

Mevrouw, het is ook waar! .... Ik zal er nooit aan gewennen .... Maar mijn hemel! Wat scheelt u toch? Wat wilt gij van mij?

Suzanna (*stilhoudende*).

Ik wil u een geheim mededeelen. Jeanette, luister! (*Zij klemt hare beide handen hartstogtelijk vast*). Ik ben gelukkig! (*Zij omhelst haar en weent*).

Jeanette.

Dat de hemel u hoore, lief onschuldig kind!

Suzanna.

Ik moest mijn hart ontlasten, Jeanette! Ik stikte..... Ik zou bezweken zijn, als ik niemand gevonden had, tot wie ik zeggen kon: Ik ben gelukkig .... ik ben zalig!

Jeanette.

Mejufvrouw! ....

Suzanna.

En aan wien zou ik het gezegd hebben, dan aan u Jeanette? ..... Jeanette, ik heb u zoo lief! Weet gij dat wel? .... Ik zou ook zeer ondankbaar zijn indien het anders ware! Bijna twintig jaren lang zijt gij alles voor mij geweest. Zag ik u ooit in iets anders op aarde belang stellen, iets anders liefhebben, dan uwe Suzanna? Neen, niets ..... niets! Gij hebt mij in uwe armen gedragen van mijne wieg af tot aan mijne bruidskamer ..... Gij hebt de vreeselijke leegte, die mijne overledene moeder had achtergelaten, aangevuld..... Ook heb ik u lief als eene dochter, en niemand dan gij mogt de bekentenis van mijne liefde en mijn geluk ontvangen.

Jeanette (*met aandoening*).

Mijne dochter, mijne geliefde Suzanna.... ik dank u.... ik dank u ....

Suzanna.

En dat heb ik u hier willen zeggen, op deze plaats, onder deze jasmijnen, bij deze bank.... Weet gij waarom? Kom, ga zitten.... dan zult gij het u misschien herinneren..... Denkt gij er niet meer aan?.... O, zij heeft het reeds vergeten; en het is nog geen jaar geleden, het is mij als of het gisteren was!

Jeanette.

Wacht eens.... Laat mij eens bedenken.....

Suzanna.

Het was bijna nacht; ik zat hier met het hoofd in de handen, geheel in mijzelve verloren, zoodat ik u niet had hooren aankomen. Ik schrikte op het hooren van uwe stem. Gij zeidet: „Is het gedaan? Heb ik mijn kind verloren?...."

Ik stond op. Gij wildet dat ik weder naast u zou gaan zitten en vervolgdet: „Suzanne, als het hart begint te spreken, dan moet gij trouwen."

Jeanette (*lagchende*).

Hetgeen gij zeer onwelvoegelijk vondt.

Suzanna.

Ik moet bekennen, dat zulks het geval was; maar ik vraag u nog eens, hoe gij toen kondet raden, wat mijnen geest bezig hield.

Jeanette.

Ja, dat was een moeijelijk raadsel! Ik las het op uw gelaat.

Suzanna.

Ik begreep er niets van en ik was zoo verlegen, dat gij mijne beide handen in de uwe naamt, om mij gerust te stellen en tot mij zeidet: „Het geval is zoo erg niet, mijne lieve, maar mag men den naam van den held weten? Is hij bruin? Is hij blond? Is het een prins?...." Het was geen prins, Jeanette, en hij had nog geen naam: ik beminde niemand..... Ik gevoelde dat ik beminnen kon: zie daar alles! Ik herkende mij-zelve niet meer. Ik had nergens lust in, dan om alleen te zijn en te mijmeren. Ik schaamde mij, dat ik gelijk was geworden aan die teedere romanheldinnen, over wie wij in onze winteravonden zoo gelagchen hadden; en niettemin gaf ik mij aan die bekoring over, die mij klein maakte in mijne eigene oogen, maar die mijne geheele ziel bedwelmde. Ik volgde uit gewoonte mijn' dagelijkschen

levensloop; maar in waarheid zag of begreep ik niets meer van hetgeen er om mij gebeurde. Wakende droomde ik van schoone visioenen, die tot mij spraken. Ik zocht ze op, tot op deze verborgene plekjes..... Dikwijls werd ik eensklaps bij het ontwaken, door eene diepe droefheid overvallen, waar ik geene reden voor kon vinden; ik drukte mijn brandend voorhoofd tegen de frissche bloemen, die ik geplukt had, en besproeide ze met mijne tranen.

Jeanette.

Dat had gevaarlijk kunnen worden, mevrouw. Nu herinner ik het mij wel, en ik was het, die u deed begrijpen, wat u ontbrak.

Suzanna.

Och, mijne goede Jeanette, ik begreep het wel zonder u! Ook verborg ik het voor u niet.... Ik bekende u, dat er onder al die droomen en schimmen een was, die ik meer dan de anderen vreesde, en die ik echter het meeste zocht. Zijne trekken..... Waar kon ik ze toch gezien hebben? Zijne trekken teekenden ernst en hoogmoed, die bij mijne nadering in een' zachten glimlach veranderden..... Zijne oogen beloofden mij alles wat eene vrouw in haren vriend, in haren meester, in haren echtgenoot wenschen kon, goedheid, verstand, genie! Te gelijkertijd scheen hij een bitter verdriet te gevoelen, waarover ik alleen hem kon troosten..... Hij naderde..... Zijne hand raakte de mijne aan, en ik gevoelde mijne ziel versmelten, mijn hart mij begeven.....

.....Bij dit verhaal, bij dit tafereel antwoorddet gij:

....."Dat is alles goed mijn kind; maar laten wij God thans bidden, dat Hij hem ons zende, zoo als gij hem u droomt!"....

.....Welnu! zoo als ik hem mij droomde heeft God hem mij gezonden. Die hemelsche droom, dat aangebeden wezen staat levend voor mijne oogen! Hij bemint mij, hij is mijn echtgenoot!.... Dit was het, wat ik u zeggen moest, en al de andere deelgenooten mijner droomen, deze boomen, deze bloemen, deze zephyrs van den nacht.... deze sterren..... O! wat is deze nacht schoon! Wat is de hemel glansrijk, zie eens!..... Duizend geuren zweven door de lucht! Hoe goed is God!..... en hoe lief heb ik u, Jeanette!

Jeanette.

Ja... ja... hoe lief heb ik u, Jeanette! Ik heb veel reden om trotsch te wezen, dat moet ik u zeggen.

Suzanna.

Ik heb maar ééne zorg, n. l. dat ik zijner niet waardig ben.

Jeanette.

Kom! kom!

Suzanna.

Hij heeft een leeuwenhart, Jeanette! De heer, die aan tafel naast mijne tante zat..... de heer George de Vernon heeft mij eene geheele geschiedenis uit Afrika verteld; het is die jongman, wiens broeder door mijnheer..... door Raoul gered is.....

Jeanette.

Is de heer Raoul ook militair geweest?

Suzanna.

Neen, zeker niet..... dat is juist het bewonderingswaardige!..... Toen hij in Afrika was, ging hij den heer Vernon, een akademievriend, opzoeken..... Hij vindt hem op het punt om voor eene expeditie, eene razzia, ik weet zelf niet wat, te vertrekken.... Hij volgt hem uit zuivere liefhebberij, alsof het eene pleizierpartij was.... het is onbegrijpelijk, als men aan den moed der mannen denkt!....

Zij komen in de bergen en aldaar had eene ontmoeting met de vijanden plaats.... de heer de Vernon, die gekwetst en van zijn paard geworpen was, zag zijnen jongen broeder, dien hij hartstogtelijk schijnt te beminnen, zich tegen een twaalftal Arabieren verweren. In dezen nood riep hij Raoul ter hulp. Raoul bevond zich op eene hoogte, twintig of dertig voet boven hem.... Eene bijna loodregte steilte scheidde hen.... Hij drukt zijn paard de sporen in de zijden en daalt... neen, stort als de bliksem naar beneden! Men duizelt, als men er aan denkt.... Hij redde de beide broeders. „Mejufvrouw, mejufvrouw!" zeide de heer Vernon tegen mij, „op dien dag heb ik een wonder, heb ik een God gezien.....!" En als ik dan dacht, Jeanette, dat ik dien moedigen, dien verschrikkelijken man mijn kleed voelde aanraken, aan mijne zijde gezeten, ja bijna aan mijne voeten geknield!..... O! ik bemin hem, ik bemin hem!.....

Jeanette.

Niets beter dan dat.... Bemin hem met uw geheele hart; maar ik smeek u mevrouw! zeg het hem niet, ten minste niet zoo, als gij het mij gezegd hebt.

Suzanna.

Goede hemel! welk eene gedachte! denkt gij, dat ik dat zou durven?..... ik ken hem naauwelijks.... En echter zijn wij thans man en vrouw.... Is het niet zonderling, Jeanette? Maar welk een genot zal er in die toenemende vertrouwelijkheid gelegen zijn, als dagelijks iets van den sluijer wordt opgeligt, en wij ons aan elkander ontdekken, totdat wij eindelijk zoo naauw vereenigd zullen zijn, dat wij slechts ééne gedachte, slechts ééne ziel meer zullen hebben!.... Wat mij aangaat, ik ben zeker, dat die schoone toekomst, die van dit oogenblik af begonnen is, mij niets meer zal leeren, dat ik niet reeds geraden heb, en dat zijne overwinning en mijne onderwerping niet regtvaardigen zal;.... en wat hem aangaat,.... vindt gij niet, dat ik veel inbeelding heb?.... ik geloof, dat ik hem in de diepte van mijn hart eene schoone verrassing bewaard heb, en dat, als ik hem het boek mijner ziel openen zal, ik hem zal leeren zijne keus te eerbiedigen, meer dan hij verwacht had!...."

Jeanette.

Ik vond hem onder de inzegening wat koel.

Suzanna.

Koel? Jeanette, gij zijt zonderling! Hadt gij dan gewild, dat hij was gaan schreijen als een kind?.... Kom, zeg het maar, gij zijt jaloersch op hem!

Jeanette.

Nu ja! maar.... stil, stil, mevrouw!

(*Men hoort het gedruisch van naderende stemmen en voetstappen.*)

Suzanna.

Laten wij ons wegmaken!.... (*Zij trekt haar bij den arm.*)

Eene stem, op eenigen afstand.

Hoe oud is zij?

Eene andere stem.

Negentien jaar.

Suzanna, (*zacht, met levendigheid.*)

Dat is hij, en de heer Vernon!

Jeanette.

Laten wij dan gaan..... Kom!

Suzanna.

Neen, neen, luister!

Eene stem.

Zij is verrukkelijk schoon!

De andere.

Ja.

Jeanette.

Kom toch, kom toch; zij komen dezen kant op.

Suzanna.

Stil!... Jeanette, zij spreken van mij..... misschien, o, ik zou zoo gaarne!..... Is er wel veel kwaads in?..... Het is toch mijn man! Ik bid het u.... daar, achter dat boschje, volg mij..... *(Zij trekt haar voort.)*

Raoul d'Arthol, George de Vernon; *zij gaan gearmd langzaam voort.*

George.

Maar waar is zij toch gebleven?

Raoul.

Ik weet het niet..... men heeft pas de whisttafels geplaatst; niets dringt ons..... Daarbij heb ik l'Hermite gezegd, mij, zoodra zij binnen komt, te waarschuwen..... Maar zeg eens, is het uit bescheidenheid, dat gij ons zoo spoedig gaat verlaten?

George.

Uit bescheidenheid..... en uit noodzakelijkheid... Mijn verlof is van daag ten einde. Hoe laat vertrekt de eerste trein?

Raoul.

Om vijf uur. Beloof mij ten minste in het najaar met mij te komen jagen, dat is over een paar maanden.

George.

In het najaar? Ik zal het wel laten..... Ik zou het voor altijd bij u bederven. Hebt gij u ooit als derde bij een verliefd tête-à-tête bevonden? en ik bid u, is er een onbehagelijker toestand in de wereld?

Raoul.

Och, het is ook waar, hij komt uit Afrika, die goede George! Ik moet u zeggen, mijn vriend, dat met onze Fransche zeden een tête-à-tête van drie maanden meer dan genoeg is; dat het zelfs vervelend wordt, en dat een vriend niets meer dan zijn' pligt doet, als hij het komt storen.

George.

Op mijne eer! als ik eene vrouw had als de uwe, ik geloof, dat ik mij met haar in een toren zou opsluiten.

Raoul, *deftig.*

Een' donkeren toren?

George.

Neen, maar een' ontoegankelijken.

Raoul.

Dat zou zoowel een zelfmoord zijn als iedere andere..... Ga een oogenblik zitten..... Het is hier zoo koel. (*Zij plaatsen zich op de bank.*) Welnu, George! behaagt mijne vrouw u!

George.

Luister; en lach mij niet uit. Den dag, dat gij mijnen broeder het leven reddet, deed ik een gebed tot God... een krijgsmansgebed..... het was een innig gebed, Raoul, zooals zij in de uren van gevaar en strijd, van doodsangst of overwinning uit het hart stroomen; en ik smeekte God vurig mijne schuld over te nemen en u met geluk te overstelpen.

Raoul (*hem zachtkens de hand drukkende*).

Gij zijt nog jong.

George.

Daar wij menschen weinig kunnen beoordeelen, wat ons gelukkig maken kan, zoo liet ik het aan de Voorzienigheid over, aan het geluk, dat ik u toewenschte, een vorm te geven!..... Wel nu, mijn vriend! toen ik straks in die plegtige kerk uw beider handen voor altijd vereenigd zag, gevoelde ik mij plotseling door eene buitengewone ontroering bevangen; mijne oogen vulden zich met tranen, eene ongekende verteedering maakte zich van mij meester; ik beefde van vreugde; eene stem fluisterde mij toe, dat mijn gebed verhoord was, dat mijne schuld was afgedaan.

Raoul (*koeltjes*).

Hm! Gij moest trouwen met zulke denkbeelden, dunkt me.

George.

Integendeel, met zulke denkbeelden moet ik niet trouwen, ten zij uwe vrouw hier of daar een volkomen evenbeeld hebbe, wat ik niet kan verwachten.

Raoul.

Hoe zoo! Is mijne vrouw dan zoo ongemeen?... Zij is lief, zij is bevallig, dat valt dadelijk in het oog; maar inderdaad er voor in geestdrift te geraken, is wat sterk.

George.

Kom, kom, Raoul! Gij behoeft tegenover mij geene rol te spelen. Beken het maar..... ik zal er mij volstrekt niet over verwonderen, dat verzeker ik u;..... beken maar, dat gij dit kind aanbidt!

Raoul.

George! heb ik dan dezen middag in uw bijzijn teekenen van zinsverbijstering gegeven?

George.

Gij zult haar toch wel beminnen, denk ik, waarom trouwt gij haar anders?

Raoul.

Waar komt gij toch van daan? Van welke onbekende oevers? Uit welk idealisch rijk? want Afrika zelfs is niet voldoende, om de geestverwarring, waarin ik u zie, de bijbelsche uitdrukkingen, de arkadische ontboezemingen, die zedeleer der voorwereld, waarmede gij sedert eenige oogenblikken mij bestormt, te verklaren! Arkadie bestaat niet meer, mijn vriend! en Daphnis is dood!... Wat ziet gij mij met vreeselijke oogen aan, George!..... Ik heb hem niet vermoord; hij is zijn natuurlijken dood gestorven.

George (*met ongeduld.*)

Waarom zijt gij dan getrouwd, als gij niet verliefd waart?

Raoul.

Ik ben juist getrouwd, omdat ik niet verliefd was, mijn waarde kommandant, en geen plan heb het ooit meer te worden; omdat de liefde, of wat dien naam draagt, in haar tooverboek geen woord, geen cijfer, geen teeken heeft, dat ik niet tot verzadiging toe heb uitgelegd; eindelijk, omdat ik dertig jaar ben, en dat een oud vrijer eene onbehagelijke rol in de wereld speelt... Neen val nog niet tegen mij uit.... Bewaar al uwen moed en al uwe verwenschingen tot dat gij mij

ten einde toe zult gehoord hebben. Vóór drie maanden bezocht ik, voor het eerst van mijn leven, mijne landgoederen van Vouzon, welke eenige mijlen van Orleans gelegen zijn. Terwijl ik aldaar met mijn pachter Jean Bailly van het eene stuk lands naar het andere, van de eene weide naar de andere wandelde, vroeg ik hem eens: wat is dat toch voor een fraai kasteel, dat ik daar ginder bemerk? —

„Dat is," antwoordde hij, „het kasteel van Chesny."

„En wat is," vroeg ik een oogenblik later, „dat schoone lage en hooge hout, dat mijne goederen aan alle kanten insluit?"

„Dat is," antwoordde Jean Bailly, „het park van Chesny, en alles om u heen, zoover het oog reikt, behoort aan hetzelfde kasteel."

„Zoo, zoo! En het kasteel zelf behoort zonder twijfel aan den markies van Carabas?"

„Neen, mijnheer," antwoordde Jean Bailly deftig, „het behoort aan mejufvrouw Suzanna de Chesny...." Daarop voegde hij er, met een toegeknepen oog en een slim gezigt bij: „Er is daar een heerlijke jagt, zonder nog een goede twintig duizend livres rente te rekenen, die het goed opbrengt... alles onbezwaard... O! zij zal niet als jongejufvrouw sterven, daar sta ik u borg voor!..." En Jean Bailly besloot dezen bescheiden wenk, door zijne oogen nog eenmaal beteekenisvol toe te knijpen. Dit mijn vriend, was de inleiding tot het kleine landelijke drama, waarvan gij heden de onknooping onderteekend hebt.

George.

Gij zult mij nooit overtuigen, dat gij bij uw huwelijk met mejufvrouw de Chesny, niets anders dan deze ellendige voordeelen op het oog hebt gehad.

Raoul.

Eerstens, mijn waarde George! was ik reeds eerder van voornemen geweest om te trouwen, zoodat mijn pachter slechts eene meer bepaalde rigting aan mijne plannen gaf. En dan bid ik u, George, te gelooven dat, indien ik in mejufvrouw de Chesny een onnoozel of mismaakt schepsel had gevonden, Jean Bailly niet veel met zijne inlichtingen zoude gewonnen hebben. Maar verre van dien, vond ik in haar eene persoon, die zich zeer wèl in gezelschap wist voor te doen, zich goed

wist te kleeden en tamelijk wel bespraakt was, zoodat ik gevoelde, voor haar de kalme standvastige genegenheid te kunnen koesteren, die een man van eer aan de moeder zijner kinderen verschuldigd is.

George.

Dat is niet genoeg! Gij hebt haar bedrogen.... Gij hebt niet wèl gehandeld.

Raoul.

Waarin heb ik haar bedrogen, mijnheer en meester?

George.

Denkt gij dan, dat dit kind, waarvan gij, ik roep den hemel tot getuige, eene bijna beleedigende beschrijving geeft, dat dit kind, een toonbeeld van eenvoudigheid en beschaving, natuurlijke bevalligheid en oorspronkelijk vernuft, denkt gij, dat zij niets anders van u verwacht dan die kalme genegenheid, waarvan gij spreekt?

Raoul.

Wat zou zij verwachten, lieve vriend? Suzanna is op het land opgevoed en dat behaagt mij niet het minste in haar. Het huwelijk is voor haar slechts eene standverwisseling, eene kat is voor haar eene kat; een man is een man; en een huwelijk, wel! het is een huwelijk en niets meer.

George.

Maar dit landmeisje, zoo als gij haar noemt, is nog geen twintig jaar! Hare oogen schitteren van het levendige vuur der jeugd! En welk jong meisje, bovenal waar zij in de ledigheid der weelde is opgegroeid, heeft niet haar huwelijkspaleis in de wolken opgetrokken?

Raoul.

En al ware dat ook zoo!.... Moest ik dan ter oorzake van deze verkeerdheid, die gij de jonge meisjes toeschrijft, mijn geheele leven ongehuwd blijven?

George (*driftig opstaande.*)

Raoul! (*deze bukt zich op hetzelfde oogenblik en schijnt iets te zoeken.*) Wat hebt gij verloren?

Raoul.

Niets... Niets.... Ah! hier is het!.... Zie eens, als gij het ten minste zien kunt; het is een bijna onzigtbaar kleinood, een gouden sleuteltje, dat mijne vrouw mij heden morgen met groote plegtigheid en geheimzinnigheid gegeven

heeft..... het schijnt iets zeer kostbaars te zijn. Ik had mij liever van het geschenk verschoond gezien. Zulke kinderachtigheden hinderen mij.

George.

Vaarwel, Raoul! ik ga heen.

Raoul.

Op welk een' toon zegt gij dat? Zijn wij kwade vrienden geworden, George?

George.

Neen, maar gij doet mij zeer. Sinds vijftien jaren zijt gij mijn dierbaarste vriend;... door eene edelmoedige daad hebt gij dien naauwen vriendschapsband nog naauwer toegehaald, zoodat gij de meester van mijn leven geworden zijt;... maar ik geloof, dat ik dat alles, zelfs het bloed, dat gij voor mij gestort hebt, vergeten zou, indien ik u nog langer op zulk een toon over de edelste gevoelens, wat zeg ik, over de eer zelfs uwer jonge vrouw hoorde spreken, met die losse onverschilligheid en die verhardheid van een losbol.

Raoul (*schamper.*)

Ha, ha!... waarlijk die krijgslieden hebben kruid in hun bloed en hunne woorden treffen als staal.

George.

Vaarwel!

Raoul (*hem met geweld terughoudende en met eene zachte stem.*)

Voordat gij heen gaat, George! laat uwe hand een oogenblik op mijn hart rusten; ik geloof dat het door de aanraking van die eerlijke hand, eenig jeugdig vuur herkrijgen zal.

George.

Wat meent gij?

Raoul.

Blijf mij steeds liefhebben; ik ben een ongelukkige, maar geen ellendeling. Die taal, die u zoo regtmatig beleedigt, is mij reeds sedert lang gemeenzaam, ja natuurlijk geworden, en dient tot masker voor de wanhoop, die aan mijn leven knaagt; maar nooit had ik meer dan op dit oogenblik noodig te veinzen; want de dood huist daar. (*Hij slaat op zijne borst.*)

George.

Mijn God! welk noodlottig geheim verbergt gij dan?

Raoul (*met eene gebrokene stem.*)

In 't geheel geen..... ik heb geleefd! dat is alles.

Ik wenschte, dat het een of ander ongeluk op mij gestort ware, dat ik had moeten worstelen, dat ik had moeten strijden; dat zou mijn' moed weêr opgewekt hebben; maar nu... ik bezwijk aan eene kwaal zonder naam, zonder geneesmiddel; men kan het verledene niet ongedaan maken, en het is dat verledene, dat mij doodt! Mijne jeugd heb ik doorgebragt in ongebondenheid, te midden van eene wereld vol ongeloof. Dat is mijn leven, en zie, waartoe het mij gebragt heeft.

George.

Dat klinkt mij alles zonderling en ik heb moeite u te begrijpen.

Raoul.

Gij begrijpt mij niet, omdat wij na het verlaten der academie, ons gemeenschappelijk uitgangspunt, zeer verschillende wegen hebben ingeslagen. Gij hebt uw leven onderworpen aan het heilzame juk van een heiligen pligt, van eene tucht, onverschillig welke; en ik aan het tegendeel;.... maar zeg eens, herinnert gij u nog hoe ik voor twaalf jaar was.

George.

Hoe gij toen waart, Raoul?... gij waart toen, zoo als ik u nu sedert eenige oogenblikken weêr voor mij zie; een grootschen, vurigen geest, eene fiere, teedere, gevoelvolle ziel, tot alle opoffering in staat, en de innigste genegenheid waardig.

Raoul.

Neen, neen..... zooveel vroeg ik niet;.... maar uwe herinneringen, hoe partijdig ook, bewijzen mij, dat er toen een gelukkige aanleg in mij was, die, wanneer zij volgens eenigen regel ontwikkeld ware geworden, voor de toekomst deugden en talenten had kunnen voortbrengen;..... de ledigheid maakte er zich meester van; en alles werd verstrooid en aan de winden prijs gegeven. Ik ben niet voornemens, George, om u de alledaagsche geschiedenis van een ligtmis te verhalen, noch om u de armzalige gevolgen te doen kennen van eene ledige, ongebonden jeugd. Ik wilde u slechts even, met den vinger het eigenaardige en noodlottige karakter aanwijzen, hetwelk het tijdperk, waarin wij ons bevinden, aan zulk een leven geeft... Ik geloof dat men zou moeten opklimmen tot den chaos, die aan de nieuwere geschiedenis is voorafgegaan, om een' tijd te vinden, waarin men, als in den onzen, de wetten

der Voorzienigheid, die onze geheele zedelijke en verstandelijke wereld regeren, in zulk eene mate miskend heeft; ik bedoel, gezag, tucht, geloof. Gij hebt het ongetwijfeld opgemerkt, de veeren van onze ziel en van onzen geest kunnen zich niet tot de spanning van de deugd en het genie verheffen, zonder dat eene hoogere magt ze zamendrukt, en nooit heeft hun deze meer ontbroken dan thans;..... het is waar, wij hebben dezelfde vermogens als onze voorvaders; maar de drijfveeren ter ontwikkeling ontbreken. Geen bestendige wind doet onze zeilen zwellen. Wij worden geslingerd als een verlaten schip, welks roer en touwwerk, schoon nog ongeschonden, aan de afwisselende en somwijlen tegenstrijdige grillen van wind en golven zijn overgegeven. Alsdan dienen de werktuigen van kracht en behoud, waarvan het voorzien was, slechts tot verderf; zoo drijven ook wij, door wind en storm geslingerd, elk ongeval in den mond,.... een schip zonder stuurman, een mensch zonder God!..... Men noemt dit vrijheid! Laat het zijn;.... maar het is de vrijheid van den blinde.

George.

Ja het is de misdaad van onzen tijd, dat men zelfs dezen heiligen naam geschonden heeft.

Raoul.

Dat is het! Wij begrijpen elkander nog, George! Zie, ik bezit de algemeene zwakheid onzer eeuw niet, om, uit minachting voor de losbandigheid, de vrijheid zelve en haren gezegenden invloed te verwerpen; maar evenmin bezit ik de domme en helaas! even algemeene trotschheid om alle geloof, allen band, alle zedelijke tucht als eene slavernij te beschouwen, van het geloof aan God af tot aan den eerbied, dien men aan zijne moeder of aan zijn vaderland verschuldigd is toe!... Die dwazen! De gevoelens, de pligten, het eeuwige juk, dat zij schudden en afwerpen, zijn de eenige waarborgen onzer kracht... De hefboomen der menschelijke grootheid... Zij denken onze kluisters te breken... Zij breken de wortels van ons bestaan!... Zoo ten minste was de wereld, waarin ik heb geleefd, en hoezeer ik haar ook verfoei, ik heb met haren geest gedacht en gevoeld en het vergif ingezogen. In die wereld, George, is slechts één middel om onze beste vermogens aan den draaikolk te onttrekken en eenige regtschapenheid en geestkracht over te houden: het is de arbeid.

De persoonlijke pligten, die men zich schept, vergoeden zeker de grootsche waarachtige pligten niet, die allen gemeen hebben, en wier vruchtbare dwang alleen de heldenkracht en het genie tot rijpheid kon brengen; maar zij scheppen een heilzaam evenwigt tusschen ons hoofd en ons hart; en voeren zij de ziel ook al niet tot eene groote hoogte op, zoo behoeden zij haar toch voor eene geheele ontbinding... Welnu! geen enkele pligt, niet de minste arbeid heeft mijne jeugd beschermd, en de ledigheid, welke ten allen tijde schadelijk is, is in onze dagen doodelijk. Ziedaar wat ik u heb willen zeggen, George, en hoezeer ik mij ook over deze lange ontboezeming schaam, zal ik er geen beronw van hebben, als zij u eenig denkbeeld kan geven van mijne ellende ... eenige verschooning voor de laagheid waartoe ik gezonken ben.

George.

Gij moogt u zelven belasteren zoo veel gij wilt; gij weet wel, dat ik u niet geloof. Neen! Het is geene ontzenuwde ziel, die zich zelve met zooveel strengheid vonnist, het is geen bedorven hart, dat zich tot de bovenmenschelijke opoffering verheffen kan, waarvan gij mij een bewijs hebt gegeven!

Raoul.

Gij vergist u: vergeef mij de epische vergelijking, maar ik zie even als de gevallen aartsengel de diepte van mijnen val, zonder dat ik daarom opsta. Ik veroordeel mij, maar ik verbeter mij niet. Uwe vriendschap, de herinneringen onzer jeugd, hebben eene vlaag van opregtheid bij mij te voorschijn geroepen, ik heb de wonde voor u ontbloot, maar zij blijft even ongeneeslijk. Is dit oogenblik voorbij, dan ben ik weder, wat ik was. Mijne woorden nemen even als mijne daden, in weerwil van mij zelven den ziekelijken stempel van walging, zotheid en hoogmoed weder aan... Wat dien voorgewenden trek van zelfopoffering aangaat, gij zoudt dien niet zoo hoog schatten, indien gij wist, op welk tijdstip van mijn leven hij verrigt werd... Toen ik mij midden in den loop mijner beklagenswaardige jeugd zag, had ik een oogenblik van inkeer; het was eene pauze, een stilstand, welke zelfs in het losbandigste leven niet ongewoon is... Ik gruwde van mijne zwakheid, van mijnen val. Ik verachtte mijzelven. Eene soort van dolle drift had mij aangegrepen; ik gevoelde mij

sterk, om uit den afgrond weder op te klimmen, en mij door eene wanhopige inspanning te redden. Ik zocht om mij heen naar eene heldhaftige daad om te ondernemen, een groot offer om te brengen, een martelaarschap om te verduren!... Maar de geest der eeuw heeft de krachtgevende bronnen, waaraan de ziel zich zou kunnen drenken, uitgedroogd; als men het geloof aan alles verloren heeft, heeft men geen doel meer om zich voor op te offeren! Wat eertijds verheven genoemd werd, is bespottelijk geworden. Ook ik moest zulks erkennen, nadat ik de buitensporigste plannen had aangegrepen; maar nog was ik door dezelfde drift bezield, toen ik u in Afrika ontmoette; gij zult nu begrijpen, dat de gevaarlijke sprong, waarvan gij zooveel ophef maakt, hoogstens zooveel verdienste had, als de ridderlijke luchtsprongen, waarmede Don Quichotte, op Roche-Pauvre, den bangen Sanchio in bewondering bragt.

George.

Gij hebt, wat gij er ook van zeggen moogt, eene groote daad gedaan, die u met u zelven had moeten verzoenen.

Raoul.

In geenen deele. Daartoe was een moeijelijker pligt noodig, en die mij eene aanhoudende inspanning zoude gekost hebben. De maatschappij bood er mij de gelegenheid niet toe aan, of ik heb haar niet weten aan te grijpen, In het kort, na eenige maanden van nuttelooze pogingen, gaf ik mij op nieuw aan den stroom over. Ik dwaalde, zorgeloos, tot op de laatste trappen van een wanordelijk leven af. Thans hebben deze stormen, deze strijd, die ten minste nog eenige overblijfsels van kracht en deugd aantoonden, opgehouden; de lava is gestold; de vlam is uitgebluscht,... ik ben.....

(*Hij blijft met het hoofd in de hand zitten.*)

George *(na eene lange stilte.)*

Herstel u... Er komt iemand... Ik hoor voetstappen.

Raoul (*opstaande.*)

Men zal mij zoeken, denk ik... (*hij luistert*). Maar neen... gij bedriegt u... Echter zijn wij eenen geruimen tijd weg geweest... Zou men mij reeds vergeten hebben?... Wat gaat het mij aan. Nog een paar woorden, George. Ik heb u mijne geschiedenis en die van vele anderen verhaald,

maar er ontbreekt nog één trek aan... Gij hebt mij gevraagd, waarom ik trouwde?... Het is een laatste middel, dat ik heb willen beproeven. Het huwelijk is mij als de laatste weg tot verjonging en geluk voorgekomen. Ik droomde van eenen doop in een maagdelijk badwater. Ik dacht, dat ik, bij de aanraking van een onschuldig hart, mijn bloed zou voelen vernieuwen, en mijne ziel herleven. In één woord, ik hoopte dat opregte en eenvoudige aandoeningen, uit den boezem zelven der zedewet geput, de smetten zouden afwasschen en de goddelijke kiemen doen herleven.

George (*met bekommering.*)

Wel nu!

Raoul.

Wel nu? Wat wilt ge? Suzanna is een goed kind, schoon en beminnenswaardig; maar zij bezit in hare voorbijgaande aantrekkelijkheden de magt niet, die er vereischt wordt, om zelfs de minste sporen van mijn vroeger leven te doen verdwijnen... Helaas! verre van daar; haar gezigt wekt de misdadigste herinneringen in mij op, en roept in mijnen geest terug, wat ik met alle kracht wilde vergeten. Elk harer bewegingen, elk harer trekken, elk harer dagelijksche uitdrukkingen, arm kind!..... doet mij denken aan.... wie?..... Ik durf het niet te zeggen; maar het is alsof een kwaadwillige geest mij hatelijke vergelijkingen en onaangename overeenkomsten in het oor fluistert, die mij in haar een koud afbeeldsel vertoonen, van tien anderen..... eene vrouw als verscheidene vorige vrouwen.... Wat is er? Verontwaardigt gij u daarover?

George.

Spreek niet verder! Zeg mij alleen nog maar, of dit huwelijk, deze vereeniging voor het oog van God, deze plegtigheid, die mij tot tranen geroerd heeft, op u niet eenigen indruk heeft gemaakt?

Raoul (*die zijn gewonen, bijtenden toon weder heeft aangenomen*).

Vergeef mij, maar niet die welke ik verwacht had. Eerst toen de overheid, die door zijn welvarend voorkomen allen ernst bedierf, met zijne groote mollige handen onze banden knoopte, en daarna, toen, aan den voet van een ledig altaar en tegenover een onbezield heiligdom, de priester, even ongeloovig als ik, mij, volgens den dagelijkschen sleur, inze-

gende,.... kan ik u bekennen, dat ik mij zelven afvroeg, welke komedie ik met deze lieden speelde, en dat ik moeite had, om onder het voorkomen van plegtigen ernst, den dollen lach te bedwingen, waarin ik dreigde uit te barsten!... Het geloof, mijn waarde vriend! het geloof ontbrak! Daar had ik niet over nagedacht; nu heb ik alle hoop opgegeven. Maar kom, George, ik moet u vaarwel zeggen. Daar slaat het reeds twee uur. Een langer uitblijven zoude de deftige ooms en tantes reden tot praten geven. Er zijn twee of drie personen van gewigt onder, hebt ge die niet opgemerkt?.... En nu vaarwel!

George.

Vaarwel! Ik weet niet wie van u beiden het meest te beklagen is.

Raoul.

In waarheid, dat zal ik wel zijn. De ellenden die ik gevoel, zijn raadsels, voor het kind, en men kwelt zich niet over hetgeen men niet weet.

George.

Beloof mij ten minste dat gij mij schrijven zult, want, in weerwil van alles, heb ik u lief.

Raoul.

Heb dank daarvoor. Ja, ik zal u schrijven. Maar wat? Zal hier een vervolg op zijn en welk vervolg? Het is thans uit..... Goeden nacht!..... Naar Fontainebleau niet waar?

(*Zij drukken elkander de hand. George verdwijnt in de laan. Raoul begeeft zich naar het huis.*)

(*Eene deur in het midden; twee zijdeuren. Suzanna staat bij den schoorsteen, zij is nog in bruidsgewaad, maar heeft den krans en den sluijer afgelegd. Eene der zijdeuren is half geopend; Suzanna glimlacht en geeft met de hand eenen vriendelijken wenk aan iemand, die door deze deur verdwijnt en haar sluit. De jonge vrouw, alleen gebleven, zoekt tusschen eenige kleinodiën aan haren sleutelring, een klein kruis, dat zij herhaalde malen aan hare lippen drukt. Een zacht getik aan de middendeur doet haar opschrikken en de wenkbraauwen fronsen. — De deur gaat na eenige oogenblikken open en Raoul treedt binnen. — Terwijl hij naar haar toetreedt,*

gaat Suzanna met neergeslagen oogen als door eene onwillekeurige beweging, eenige schreden achteruit.)

Raoul (*stilhoudende en met eene smeekende stem.*)

Suzanna, ontvlugt gij mij?... Zijt gij bang voor mij?

Suzanna (*het hoofd opheffende en hem aanziende.*)

Neen.

Raoul.

Ik geloof u gaarne..... Inderdaad! het is aan mij, om bevreesd te zijn. Zooveel jeugd maakt mij beschaamd; zooveel schoonheid maakt mij angstig!..... Suzanna, ik zoude u kunnen benijden!..... Wat staart gij mij aan!..... (*hij neemt hare hand.*) Waarlijk gij zijt bleek en gij beeft, bekoorlijk kind!

Suzanna.

Het beteekent niets.

(*Hij geleidt haar langzaam naar eenen divan, die eene der zijwanden van de kamer beslaat; tusschenbeiden houdt hij stil, en ziet haar glimlagchend aan. Suzanna gaat zitten; hij zet zich naast haar.*)

Raoul.

Thans, Suzanna, zijt gij mijne vrouw voor God en voor de wereld, maar erkent uw hart mij ook als uwen echtgenoot? spreek!

Suzanna.

En gij, mijnheer! bemint gij mij?

Raoul (*met denzelfden glimlach.*)

Hoe! mevrouw!.... Zijt gij nog zoo zedig of reeds zoo wantrouwend? Helaas! er is slechts één oogenblik noodig om uwe zachte boeijen aan te nemen, en een geheel leven zou men vergeefs besteden, om ze te verbreken.

Suzanna.

Willen deze woorden zooveel zeggen, als dat gij mij bemint?

Raoul (*haar met eenige verrassing aanziende.*)

Vreemd kind!..... Ja, zeker bemin ik u, en zelfs meer dan ik zulks mogelijk dacht.

Suzanna.

Maar waarom dien glimlach? Kunt gij mij dit niet ernstig zeggen?

Raoul.

Ik zeg het met ernst en met teederheid, coquet meisje, ik bemin u!

Suzanna.

Het is wel. Gij zijt ten minste beleefd. Ik wilde zien, met welk een gelaat een man liegen kon. Laat mijne hand los, ik bid het u. (*Raoul staat langzaam op en rigt eenen vertoornden blik op haar; zij gaat voort.*) Ah! zoo! werpt gij uw masker reeds af, mijnheer; zoo had ik u nog niet gezien.

Raoul (*driftig.*)

Gij zijt dwaas.

Suzanna.

O neen, stel u gerust. Nimmer in mijn leven was ik zoo verstandig. Wees, bid ik u, even bedaard als ik het zijn zal. Een half uur geleden, heb ik in den tuin het gesprek tusschen u en uwen vriend aangehoord. De hemel zij mij tot getuige, dat ik deze onbescheidenheid niet zoo groot vermoedde te zijn, als de uitkomst bewezen heeft. Ik heb de treurige waarheid niet opgezocht, die gij in mijnen geest geworpen hebt. Misschien moet ik het betreuren, dat ik tot die ervaring gekomen ben, maar het is niet meer in mijne magt, haar terug te dringen, en niets zoude de verachting evenaren, die ik voor mij zelve zou koesteren, indien ik mij na eene dergelijke inlichting niet aan de ondergeschiktheid onttrok, die ik u in mijne onwetendheid beloofd heb.

Raoul.

(*Hij gaat onrustig de kamer op en neder en blijft nu en dan voor Suzanna stilstaan.*)

Spreek! welke zijn uwe plannen?

Suzanna.

Ik ben weinig bekend met de wetten: wil mij dus openhartig antwoorden. Is er niemand die zulke ligte banden als de onze kan losmaken? En kan men daarvan, zonder zijne eer te wagen, gebruik maken?

Raoul.

Ik ben daarin even onwetend als gij; het eenige wat ik u kan verzekeren, is, dat de minste stap van dien aard, eene onherstelbare schending uwer eer zou zijn.

Suzanna.

En toch is dit huwelijk eene belagchelijkheid; dit huwelijk is niets.

Raoul (*hij blijft driftig voor haar stilstaan.*)

Wie heeft uwen geest zoo opgewonden? Van waar hebt gij die vreemde gedachten en overdreven woorden?

Suzanna (*met denzelfden bedaarden en zachten ernst.*)

Luister, Raoul; gij hebt mij, geloof ik, in meer dan één opzigt verkeerd beoordeeld. Mijn hart is jong, het is eerst gisteren ontwaakt, dat is zoo; maar overigens schat gij mij te min. Uw hoogmoed is ook groot: uw gesprek met mijnheer de Vernon schijnt u zoo verheven en zoo onbereikbaar voor het begrip eener vrouw van mijne jaren, dat men volgens uwe meening eenen tolk moest hebben om er de hoogte van te bevatten!.... Ik verzeker u, dat zulks niet noodig is geweest, en dat ik het zeer goed alleen begrepen heb. Ik ben zulk eene vreemdelinge niet in het leven, als gij u zulks wel voorstelt.

Raoul.

Ah! zoo.... En wie is de godin, die u reeds zoo vroeg onderwezen heeft?

Suzanna.

Die godin, omdat gij haar zoo noemen wilt, hebt gij dikwijls bij mij gezien, zonder haar misschien op te merken.

Raoul (*met minachting.*)

Eene bediende?

Suzanna.

Niets meer. Deze bediende, die ik meer acht en eerbiedig dan vele meesters, heeft mij opgevoed, bij gebrek eener moeder. Ik heb misschien aan haar helder verstand en onbeschaafde teederheid meer ontwikkeling en vastberadenheid te danken, dan u aangenaam is in mij te vinden..... Daarbij ben ik reeds vele jaren meesteres hier in huis geweest, en hoewel men met zulk een gezag juist geene wonderen leert, zoo houdt het den geest van een jong meisje toch op eene ernstige wijze bezig, en doet haar de kinderschoenen ontgroeijen. Men denkt verder dan aan onzen leeftijd eigen is, en van verscheidene zaken krijgt men ware denkbeelden..... Gij schijnt over mijne woorden verwonderd?.... Welk zonderling denkbeeld hadt gij dan wel van mij?.... Onder al de meisjes, die gij met zooveel minachting naar de onbeduidendste bezigheden verwijst, zoude er niet een zijn, die niet in staat zou wezen, om u te zeggen wat ik u zeg, als zij er den moed toe had, en te lijden wat ik lijd, als God het haar oplegde.

Raoul (*met meer zachtheid.*)

Suzanna! laten wij een weinig praten, bid ik u. Op uwe jaren overdrijft men alles. Veronderstel eens, dat in het noodlottige gesprek, waarvan een onschuldig toeval u deelgenoot gemaakt heeft, dat ik daarin zelf niets overdreven had, dat de vloed mijner woorden en de stemming van het oogenblik mij niet meer hadden doen zeggen, dan ik in waarheid dacht en gevoelde, in één woord, indien gij alles letterlijk wildet opnemen, gelooft gij dan nog, het slagtoffer te zijn van een buitengewoon, verschrikkelijk ongeluk? Indien gij zulks gelooft, zoo toont dit een zeer belangrijk gebrek in uwe ondervinding..... Een jong meisje, vol illusiën en een man, die al de zijnen heeft opgegeven, zijn twee zeer gewone verschijnselen bij het huwelijk, vooral in den stand, waarin wij geboren zijn. Men beschouwt zelfs met eenigen grond dit verschil van jaren en van gevoelens als een waarborg van geluk; men meent dat een man van ondervinding, die de wereld genoten heeft, een nuttig tegenwigt, eene soort van onmisbare ballast in de jonge huwelijksboot aanbrengt.

Suzanna.

Indien die eigenschappen, welke gij de uwe genoemd hebt, zulk eene algemeen erkende waarde hebben, waarom hebt gij ze dan een uur geleden met zooveel bitterheid betreurd?

Raoul (*spijtig.*)

Gij hebt, ik herhaal het u, meer gewigt aan mijne woorden gehecht, dan zij verdienen..... maar de indruk is eenmaal gemaakt, en ik zie wel, dat gij dien bewaren zult, wat ik ook doe..... Ik wil ten minste, dat gij u overtuigd houdt, dat u niets ongehoords overkomen is, en dat gij in geene buitengewone strikken gevangen zijt, en dat al de jonge meisjes der wereld, al uwe vriendinnen, indien gij met zulk een karakter vriendinnen hebben kunt, aan eene dergelijke ramp zijn blootgesteld!..... (*Suzanna glimlacht.*) Gij glimlacht, mevrouw?

Suzanna.

Ik lach, omdat gij u boos maakt; anders heb ik er volstrekt geen lust in, dat verzeker ik u.

Raoul.

(*Hij trekt de schouders op, vervolgt zijne wandeling en voegt er bij:*)

Kortom, de wereld is zoo, en gij zult haar niet veranderen.

Suzanna.

Ik vraag u verschooning, maar in hetgeen mij betreft zal ik er wel iets aan veranderen.

Raoul.

Dat is juist, veroorloof mij u dit te zeggen, niet het verstandigste, dat gij zoudt kunnen doen..... Het kiesche gevoel, en zelfs het gezonde verstand, die uwe sexe eigen zijn, moeten hier geraadpleegd worden..... Al de jonge vrouwen, die er zijn, hebben even als gij hare jeugdige droomen gehad; aanvankelijk is de werkelijkheid haar stuitend voorgekomen, even als u; maar eindelijk hebben zij zich getroost om op de aarde terug te keeren, beminnelijke echtgenooten en goede huismoeders te worden; en ik zou niet weten, waarom men haar daarom als misdadig of onteerd zoude beschouwen.

Suzanna. (*Zij rigt zich vertoornd op en zegt met diepe aandoening.*)

Maar bezaten die vrouwen de kennis, die ik door u bezit? Hebben zij gehoord, wat gij mij hebt doen hooren? Vermoeden zij.... zelfs de geringste der wreede waarheden, die mij het hart hebben gebroken, en mijnen geheelen geest hebben ten onderste boven gekeerd?... Neen! zij zijn bedrogen, zooals ik..... Helaas! elk van haar vervult even als ik de ziel van haren minnaar met de schatten van haar eigen hart! In hare dwaling beoordeelen zij alles, wat zij in den man harer keuze ontdekken, volgens hare eigene liefde! Elk gelooft zonder twijfel, even als ik, de teekenen eener ernstige liefde te zien, in den flaauwen glimlach, door een misdadig verleden opgewekt, en veronderstelt het gewigt van edele zorgen in de onteerende lidteekens der losbandigheid! Ik wil het gelooven, omdat gij het zegt, dat alle mannen aan hunne vrouwen de huwelijksgift medebrengen, die gij mij medebrengt, maar zij weten het ten minste niet. Dit is haar geluk..., dit is hare verontschuldiging..... Groote God! welk een verachtelijk schepsel zoude zij zijn, die, wetende, zoo als ik het weet, aan welk een afgeleefd bestaan zij hare bloeijende jeugd gekluisterd had, dan nog van dit doode huwelijk, van deze onnatuurlijke vereeniging, den geheiligden naam van vrouw en moeder zoude willen ontvangen!

(Bij het spreken dezer laatste woorden laat Suzanna zich bleek en uitgeput op den divan nedervallen.)

Raoul. *(Hij nadert haar met zigtbare verlegenheid.)*

Gij maakt mij wanhopend! Suzanna!... wat bedoelt gij? Wat eischt gij? Verklaar u! Men is niet voorbereid op zulke toestanden, en ik zal u verpligt zijn, als gij mij wilt aanwijzen, langs welken weg men er zich uitredt.

Suzanna *(met eene gebrokene stem en eenigzins buiten zich zelve.)*

Vergeef mij.... ik ben niet gewoon aan zulke opwellingen.... het zal niet meer gebeuren.

Raoul.

Maar zeg, mijn arm kind! wat wilt ge, dat ik doe? want dit alles gaat mijne verbeelding te boven. Zal ik iemand roepen?.... Herstel u, Suzanna, ik bid het u.... Bij den hemel!... men kan alles te boven komen behalve den dood! *(ter zijde)* Ik begrijp er niets van!

Suzanna.

Ik word reeds beter!... veel beter.... Welnu dan, mijnheer, daar wij niet kunnen scheiden zonder openbare schande, zoo laat ons voor het oog der wereld vereenigd blijven, maar thans hoop ik, Raoul, dat gij mij genoeg kent, om overtuigd te zijn van het vaste voornemen, dat ik genomen heb, om eene vreemdelinge voor u te blijven. Ik reken op uwe eer en ook op uw gevoel van eigenwaarde, om mij allen twijfel te dezen opzigte te sparen.... *(Raoul buigt, zonder te antwoorden; Suzanna vervolgt, terwijl zij een der zijdeuren aanwijst:)* uwe kamer is dáár. *(Raoul buigt nogmaals en gaat eenige stappen naar de deur; vervolgens houdt hij stil en keert zich om.)*

Raoul.

Met iedere andere als gij, mevrouw, zoude mijne eer en mijn gevoel van eigenwaarde juist zulk een duidelijk voordeel niet zien, in het gedrag dat gij mij afteekent. Maar ik zoude nog beneden de geringe achting dalen, die ik voor mij zelven koester, indien het minste vermoeden van eenige kunstgreep of coquetterie, zich in mijnen geest aan uwe onschuldige fierheid verbinden kon. Gij zult met naauwgezetheid gehoorzaamd worden. Maar is het voor de rust van uw geweten noodzakelijk, dat ons beider leven niet alleen gescheiden, maar

ook vijandig tegenover elkander sta? En schijnt het u edelmoedig toe om, tegenover eenen overwonnen, tegenover eenen verslagen vijand, eenen onverbiddelijken strijd te blijven voeren?... Kunnen wij, daar wij eenmaal echtgenooten moeten zijn, elkander niet bedaard gezelschap houden en de wederkeerige oplettendheden bewijzen, die het genoegelijke eener reis uitmaken?

Suzanna.

Oh! dat van ganscher harte.

Raoul. (*Hij gaat naast haar zitten en vervolgt met goedheid.*)

En kunnen wij zelfs geen vrienden zijn, Suzanna, goede vrienden, trouwe medgezellen? Gij lacht weder; de hemel zij geprezen. Wilt gij mij uwe hand geven ten teeken van vertrouwen? (*Zij geven elkander de hand.*) Dat is gezegd... En zoo eenmaal in eene verre toekomst.... uwe denkbeelden eene van die omwentelingen ondergaan, waarvan men in de geschiedenis der wereld voorbeelden ziet... Welnu!... Ja... nu, dan zult gij in mij eenen man zonder haatdragendheid vinden.

Suzanna.

Wij zullen zien.... ja... wij zullen zien.

Raoul.

Hoe, mevrouw! ben ik in mijne ellende reeds zoo gelukkig, dat gij in de verte een tijdstip, een keerpunt.... een zamenloop van omstandigheden zoudt kunnen zien, die mij uit den beklagenswaardigen toestand zouden verlossen, waarin ik mij thans gestort zie?

Suzanna.

Zonder twijfel... Als het een noodzakelijk gevolg van den tijd en van het leven is, om aan het hart de zoetste verwachtingen en verhevenste voorstellingen te ontnemen, dan zijn wij vrouwen, zoowel als gij, aan deze natuurlijke onttoovering onderworpen. Welnu! als ik dit ondervinden zal, mijnheer, als ik er toe zal gekomen zijn, om alle dingen uit hetzelfde doodsche, kleurlooze oogpunt te beschouwen, hetwelk volgens uw zeggen, haar waarachtig voorkomen is, wanneer eindelijk mijne persoonlijke ondervinding den afgrond heeft aangevuld, die ons heden scheidt,... waarom zoude ik alsdan, uwer waardig geworden zijnde, u mijner niet waardig keuren?

Raoul (*zeer ernstig.*)

Suzanna, wees voorzigtig..... Gij raakt met eene ligtzinnige, zoo niet vermetele hand, een uiterst teeder punt aan..... Gij wijst mij in het verschiet op een martelaarschap, waarvan de folteringen misschien mijnen moed niet zouden te boven gaan, maar waarvan ik den palmtak zoude weigeren.

Suzanna.

Waarom, mijnheer?

Raoul.

Maar mijn kind, omdat..... Doch ik ben wel goed, om zoo ernstig met u te praten, daar het duidelijk is, dat gij schertst.

Suzanna.

In het geheel niet.

Raoul.

Zooveel te erger! Want het kon u onmogelijk onbekend zijn, dat er honderd gevallen bestaan, die de eer eener vrouw benadeelen, zonder dat zij de eer van eenen man in het geringste schaden.

Suzanna (*met eenvoudigheid.*)

Het is mogelijk, dat ik al de kennis niet heb, die er vereischt wordt, om u op een terrein te volgen, dat mij zoo geheel nieuw is; maar hetgeen ik hoe langer hoe meer begin te begrijpen, is uwe diepe minachting voor ons geslacht, die zelfs in den eerbied, dien gij ons bewijst, doorschemert..... God weet het, dat nimmer eene vrouw meer geneigd was, om zich tevreden te gevoelen met den zedigen rang en de nederige pligten, die ons geweten ons in de wereld aanwijst; maar het valt mij moeijelijk, mijnheer, om te gelooven, dat wij veroordeeld zijn, om slechts eene soort van ondergeschikte wezens uit te maken, waarvan gij, volgens eigen wil, elke behoefte, elk vermogen, elken hartstogt kunt terugdringen, beheerschen en vernietigen. Zijn wij dan in een christelijk land? Hebben wij eene ziel? Wat zijn wij? Laat zien..... (*Met kinderlijke levendigheid.*) Hoe, mijnheer! omdat het u behaagd heeft, eenen gunstigen blik op mijn persoon, of liever op mijne goederen van Chesny te slaan, ben ik daarom verpligt, mijne dierbaarste gevoelens plotseling op te geven, mijnen geest te gebieden, niet meer te denken en mijn hart, niet meer te kloppen! Ben ik thans genoodzaakt om voor eeuwig in de haven te vertoeven, in het gezigt van de schitterende

oevers, waar heen mijne droomen mij hadden gevoerd!..... om uwe vermoeidheid te deelen terwijl ik niet gereisd heb, en uwen dood, terwijl ik niet geleefd heb! Is dat regtvaardig? Mag dat bestaan, mijnheer? Ik vraag het u, ik vraag het uwe eigene regtschapenheid af.

Raoul.

Mijne regtschapenheid, mevrouw! welaan, deze zal u op eene zeer prozaïsche wijze antwoorden, omdat zij waarheid zal spreken. Het leven is geen roman.

Suzanna (*zeer treurig.*)

En gij, mijnheer! hebt gij aan dat proza geloofd, toen het u op uw twintigste jaar door grijsaards werd gezegd? Hebt gij, uit vertrouwen in de ondervinding van anderen, plotseling alle geloof uwer jeugd opgegeven?.... Hebt gij kunnen gelooven, dat de God der liefde, waaraan gij toen nog niet twijfeldet,..... in uw hart slechts valsche munt en bedriegelijke beloften had gelegd? o! neen!..... want dat is onmogelijk..... gij hebt gezocht..... gij hebt uwen roman gehad..... Hij is niet gelukkig geweest! het zij zoo! Misschien ook hebt gij hem te laag gezocht..... Ik vraag u om geen antwoord..... Wat mij aangaat, ik had mijnen roman met u gedroomd, het is met u alleen, met mijne hand in de uwe, dat ik mijnen pelgrimstogt, van vreugde of van droefheid.... dit ware mij onverschillig geweest, hoopte te volbrengen? Uwe liefde, zoo als ik die van u verwacht had, zoude mij zelfs mijne tranen dierbaar hebben gemaakt. Ik heb mij op eene wreede wijze gevleid..... Ik dacht voor u te zullen zijn..... O! zeker niet zooveel, als gij voor mij zoudt zijn geweest, Raoul!.... maar wat ben ik nu.... eene vrouw als tien vorige vrouwen! (*Zij houdt ontroerd stil.*) Raoul, ik bid u, geef mij het sleuteltje terug, dat ik u heden morgen gegeven heb.

Raoul.

Hier is het.

Suzanna (*verlegen zonder het aan te nemen.*)

Hier is het! Gij vraagt niet eens, waartoe het had moeten dienen, dat arme sleuteltje.

Raoul.

Ik durf niets vragen, Suzanna.

Suzanna.

Gij hebt gelijk..... gij verdient het niet te weten. Het

zoude u immers maar hinderen. Het is een bagatel te meer. (*Zij ontbloot haren arm, en toont hem een gouden armband, dien zij al sprekende omdraait.*) Het was een wensch, dien ik koesterde.... Hem, die dezen ring zou ontsluiten.... zou ik liefhebben.... en hij zou mij ook beminnen.... Dan zou hij mijn meester zijn. Geef mij het sleuteltje terug.

Raoul (*hij geeft het haar terug en nadert haar met teederheid.*)

Gij zult het mij dan nooit teruggeven.... nooit, Suzanna?

Suzanna (*driftig opstaande.*)

Als ik mijn roman zal gevonden hebben!.... Het is reeds laat, mijnheer, de dag breekt aan; ik ben uitgeput van vermoeidheid.

Raoul (*die ook is opgestaan.*)

Ik ben even vermoeid als gij; laten wij dus eindigen, mevrouw. Ik weet niet waar mijne gedachten heen gingen! Ik begrijp u, hoewel laat. Het is eene huishouding uit de dagen van Lodewijk XV, die gij beginnen wilt! Het zij zoo! Wil u slechts herinneren, dat de dames van dien tijd, die met al hare kennis, voor uwe eenvoudige waarheid moesten onderdoen, ten minste de kunst verstonden, om hare onafhankelijkheid te vereenigen met den eerbied, dien zij aan den naam, welken zij droegen, verschuldigd waren.... Met dezen maatregel, dien gij, hoop ik, niet te streng zult vinden, kunt gij voor het overige op mijne volstrekte onverschilligheid rekenen. Zoek thans uwen roman; vind denzelven; ik verwacht mijne wraak, van de vervulling uwer wenschen. (*Hij gaat driftig naar de deur.*)

Suzanna (*met eene naauwelijks hoorbare stem.*)

Is dat.... de vriendschap.... die gij mij beloofd hebt?

Raoul.

Gij moet iets vergeven, mevrouw, aan een man, die zijne schoonste ster plotseling in eene ijdele vuurpijl ziet vervliegen..... Gij zult u, ik zweer u zulks, voortaan niet meer over mijne drift te beklagen hebben. Ik kus u met eerbied de hand, maar wat ik gezegd heb, blijft gezegd. (*Hij gaat heen.*)

(*Suzanna, bleek als eene doode, beeft en strekt de armen uit; haar hoofd zinkt op hare borst, hare lippen openen zich, om eenen kreet te slaken, welken zij met eene wanhopige poging bedwingt. — Jeannette verschijnt aan de deur; zij vliegt*

naar binnen en vangt de bewusteloose jonge vrouw in hare armen op.)

(*Het laatste tooneel is door den heer d'Athol, na het verlaten der bruidskamer, kortelijk aan zijnen vriend medegedeeld.*)

EERSTE BRIEF.

Chesny, 15 Junij.

Thans ben ik op het land, George.... Ik kom hier even als eertijds Jakob, gedurende veertien jaren de kudden van mijnen schoonvader weiden, ten einde Rachel te winnen. Gij bedankt mij voor mijn vertrouwen; inderdaad het is groot. Indien iemand anders dan gij het geheim van mijn bruidsnacht bezat, zoo zou hij het moeten vergeten, of hij zou er mij voor altijd de herinnering van moeten ontnemen. Zelfs met u, George, zou mijn vertrouwen geaarzeld hebben, indien gij niet bij de edele hoedanigheden, die u eigen zijn, nog door dubbele pligten aan de trouw en de eer gebonden waart, en wel door die, welke uw beroep u oplegt. Vroeger heb ik u en uwe wapenbroeders te ligtzinnig beoordeeld; ik meende dat de beperkte kring der krijgstucht langzamerhand aan uw karakter en aan uwen geest iets bekrompens gaf. Ik bedroog mij. Zij verhindert u alleen om zonder rigting en zonder doel, heen en weder te worden geslingerd, hetgeen het algemeene karakter onzer dagen is. In den chaos van ideën, waarin wij leven, bewaart gij zooveel mogelijk de eeuwige behoeften, de oorspronkelijke en waarachtige gevoelens onzer natuur. Gij blijft langer jong; gij behoudt steeds in het diepste der ziel iets van den bewonderenswaardigen kinderzin van den held; gij blijft het beste deel der menschheid, hetzij omdat de eer, welke de eenige godsdienst is, die nog erkend wordt, van u eene strengere hulde vordert, hetzij omdat er in het vrijwillig trotseren van den dood, eene reddende kracht ligt, hetzij eindelijk, omdat het oude afbeeldsel van het vaderland, dat in de plooijen uwer banier is afgedrukt, aan uw hart even als aan uwe oogen, een zinnebeeld vertoont der heiligste pligten.

Maar wat u boven alles behoudt en beschermt, dat is zoo als ik u dit reeds vroeger zeide, de regel en het juk. Hoe menschelijk de bron van het gezag, dat u regeert, ook zij, is het echter voldoende om u te doen erkennen, dat het heil

zaam voor u is. Het is genoeg dat uwe ziel en uw verstand deze hulde aan het eerste van alle grondbeginselen toebrengen, hetwelk in eene zekere mate, in hunne ondergeschiktheid eene voorwaarde hunner kracht gesteld heeft. Ja, bij den hemel, ik heb u veel toevertrouwd: daar leeft niemand, dien ik aan de deur mijner bruidskamer heb laten luisteren, en die dingen gehoord heeft, welke de dooden te mijnen koste zouden doen lagchen!

Hm! George!.... Maar bedrieg er u niet in; ik word bemind. Een verstokte ongeloovige als ik, laat zich geen zand in de oogen strooijen. Zij bemint mij, zeg ik u. En deze kleine daadzaak in aanmerking genomen, zoo wordt ons nachtelijk avontuur, hetwelk in de eerste oogenblikken zoo verrassend was, door eene spoedige en prozaische ontknooping bedreigd. — Ik durf dit voorspellen.

Het was vooruit bepaald, dat wij ons den dag na ons huwelijk naar Chesny zouden begeven. Tegen negen uur zond mevrouw d'Athol mij eene afgevaardigde, in den persoon harer oude fee, die op mij den indruk eener oude tooverkol maakt, om mij te verzoeken, bij haar te komen. Ik vond Suzanna wat bleek, wat onrustig, maar glimlagchend: het kleine ding heeft moed! Ik was voorkomend tot in het overdrevene; ik moest mijnen onbeschoften aftogt van den vorigen nacht weder goed maken. Dit ziende werd men opgewekter, en men nam mijnen arm met kinderlijke vrolijkheid aan. Wij gingen als een paar tortelduiven de trappen af. Onze grootvader, een man van etiquette, wachtte ons in het portaal op. Wij vielen met ontroering in zijne armen. Daarna moesten wij ons naar het salon begeven, waar de overblijfsels van het bruiloftsfeest, ooms, tantes, neven ons te gemoet kwamen: dwaze pligtplegingen die de engelschen met reden aan hunne jonge vrouwen besparen. Wij werden door geheimzinnige gebaren ontvangen. De houding van Suzanna was zoo als zij wezen moest: volmaakt natuurlijk en kalm. — Men bewonderde in stilte deze kieschheid, die in dergelijke moeijelijke oogenblikken de vrouwen een stalen voorhoofd geeft.

Na het ontbijt bestegen wij te zamen eene sierlijke tilbury, die uit het huwelijkskorfje gerezen was, doch waar ik mij juist niet als overwinnaar in plaatste. Suzanna voerde hare gouvernante mede, mijne gezworen vijandin, als mijn instinkt

mij niet bedriegt; ik trok l'Hermite mede, een schelm van een kamerdienaar, die zich beroemt zoo veel wereldkennis te hebben als Taillerand zelf.

Wij vertrokken. Onze postillon had zich in het vuur van zijnen ijver, dien hij zelf het meest bewonderde, met rozekleurige linten opgetooid, die zijn geheelen persoon bespottelijk omfladderden. De algemeene aandacht, door deze zinnebeelden nog meer opgewekt, overlaadde ons, gedurende den ganschen weg, met de bewijzen eener onnoozele welwillendheid. Boeren en boerinnen kwamen uit hunne deuren loopen, of staken hunne hoofden boven de heggen uit, en na met onzen ezel van een postillon een blik gewisseld te hebben, onthaalden zij ons op de vriendelijkste groetjes en glimlachjes. Ik vertoonde hun uit mijnen hoek een verschrikkelijk en onbewegelijk gezigt. Suzanna beantwoordde glimlach met glimlach, en wierp dezen landloopers geldstukken toe. Het zachte weder en de omliggende gezigten, maakten het onderwerp van ons onbeduidend onderhoud uit. Eens of tweemaal vroeg zij mij naar den naam van verschillende graansoorten, die wij voorbij reden, en daar ik met eene nederige bekentenis mijner onwetendheid antwoordde, riep zij uit: — Wat, is dat waar? Weet gij niet wat dat is? Wel, dat is haver, dat is koren, dat is raapzaad, dat is vlas! waarop zij als een schoolmeisje begon te lagchen. — Ik heb een zonderling soort van vrouw!

Toen wij de laan van Chesny opreden, vroeg ik haar, om toch iets te zeggen, of zij niet dacht, dat de baljuw ons bij onze aankomst zijne opwachting zoude komen maken? — Welke baljuw? zeide zij, de heer Jean Baljuw? — ik hield mij goed. — Het is ook waar, zeide ik lagchende, ik zal hem aan u voorstellen, als gij het veroorlooft. — Waarom? zeide zij levendig, ik heb ook veel verpligting aan hem! — De vrouwelijke geest, mijn vriend, heeft van nature eene behendigheid en eene gevatheid, die zelfs onze doordachtste maar minder vlugge krijgskunst uit het veld slaat. Geen man zoude het in den strijd tegen haar uithouden, ware hij niet ondersteund door den naam van man, en door zijn oud voorregt: mole suâ stat! — Ik had Chesny nog niet dan van verre gezien. Verbeeld u eene laan als alle lanen, een kasteel als alle kasteelen, een park daarom heen, en gij hebt Chesny.

Hebt gij nimmer achter uit uw rijtuig, door een ijzeren hek, eene witte villa, achter het groen verborgen, ontdekt? Een grasperk voor het huis — en op het grasperk, in de stralen der ondergaande zon, eene groep bekoorlijke kinderen, en schoone jonge vrouwen? — Liet deze vlugtige verschijning in uwen geest niet een onbestemden indruk van vrede achter? Was het u niet, alsof gij even als in eenen droom het ideaal van uw leven voorbij u hadt zien gaan; waarin zuiver en kalm huiselijk geluk, u als een lichtende cirkel omringde? Ik heb dien droom gedroomd! Ik bezit thans al de vereischte elementen; al de toebereidselen voor het tooneel liggen gereed. Dit oord is eene bekoorlijke schouwplaats. — Maar ik heb mijne rol vergeten. — Anderen, die dit goed voorbijgaan, zullen even zoo droomen en met even veel grond. — Eene landelijke menigte wachtte ons op het voorplein op. Zoodra wij afgestegen waren, verdween Suzanna, en liet mij te midden mijner vasallen staan, zeer verlegen met mijn eigen persoon. Ik rigtte mij echter moedig links en regts met eene menigte populaire vragen, als een vorst, die zijne onderdanen bezoekt. Zij kwam spoedig terug met een klein mutsje van hare grootmoeder op het hoofd, hetwelk zij zonder twijfel als eene vermeerdering van waardigheid beschouwt, waarmede zij mij ontzag in wil boezemen. — Ik zeg niet, dat zij hier geen gelijk in heeft; het staat haar ten minste goed. — Aldus uitgedoscht, nam zij mijnen arm, en wij trokken het huis door van den zolder tot den kelder, terwijl ik mij uitputte om allerlei vleijende opmerkingen te maken, en zij over alles wat te zeggen had, de kasten opende en weder sloot, door de kijkvensters heen keek, de trappen uitduidde, en de schoorsteenen aantoonde; dit had zij hierom gelaten, dat had zij daarom doen veranderen. — Er had een oogenblik van plegtige stilte plaats. Het was toen wij elk onze vertrekken zouden bepalen. Zij heeft een der vleugels voor zich genomen, den linkervleugel, de plaats van het hart. Wat mij aangaat, ik mag in de hoofdvertrekken versmachten. Wij zijn ten minste buren. Ik heb er niets tegen te zeggen.

Daarna nam zij mij mede naar de stallen waar zij mij in eens liet staan om naar de keuken te loopen, van waar zij met een groot stuk brood terug kwam, hetwelk zij met allen ernst door haar paard liet opeten. Zij noemt het Soulouque.

Hij is van echt ras en een springer, zoo als zij zegt, maar onhandelbaar genoeg, en niet te regeren, als hij haar niet dagelijks op het gewone uur ziet. Soulouque werd bevolen te zeggen of dit niet zoo was. Hij deed dit door middel van een tikje op de wang.

Ten slotte, zeg mij George, wat heb ik toch voor een soort van vrouw? — Ach! mijn vriend! ik heb de geheime waarschuwing te zeer in den wind geslagen, die mij tegenover elk jong meisje zoo dikwerf met een profetischen schrik vervuld heeft! — Het gelaat eener gehuwde vrouw heeft mij nooit in verlegenheid gebragt, maar nooit heb ik in een salon een jong meisje gezien, zonder dat een soort van duizeling mij beving. Een jong meisje! Een afgrond onder rozen bedekt! Hebt gij het opgemerkt en hebt gij er niet voor gesidderd?..... Zij gelijken allen op elkander! Zij die verstand hebben en zij die het niet hebben; zij die nadenken en zij die een plantenleven leiden; zij die een hart hebben, en zij die geene de minste waarde hebben..... Zij gelijken allen op elkander! De eindelooze verscheidenheden van karakter, van verstand, van gevoel, die de natuur tusschen haar heeft daargesteld, smelten allen ineen en verdwijnen in eene eenvormige tint van schijnheilige onschuld en pligtmatige beschroomdheid. — Hetgeen zij weten en hetgeen zij niet weten, hetgeen zij elkander in haar ondoordringbaar gefluister vertellen, hetgeen zij u laten zien en hetgeen zij voor u verbergen, geen man weet het! Wie van ons, George, zoude, indien hij niet door een geheim instinkt voortgedreven werd, het ooit wagen om dit geduchte geheim te peilen, en zijn leven blindelings aan eene onbekende toekomst over te geven? En zie! Dat eentoonige beeld is naauwelijks onder uw dak overgeplaatst, of gij ziet het plotseling, voor uwe verschrikte oogen een eigenaardig bestaan, karakter en wil aannemen: deze plant die zoo lang onderdrukt was, ontplooit zich eensklaps met eene ontzettende kracht, in duizend onvoorziene rigtingen. Deze gesloten urn, die gij in uw huis hebt gebragt, opent zich, springt, en wat rijst er uit op? Vrede of oorlog; misschien ellende en schande? Eindelijk komt gij het te weten of gij een engel of een duivel hebt gehuwd; maar het is te laat.

Ik zal niet zeggen, dat Suzanna zich in het geringste opzigt

onder deze bescheiden klasse van wezens geplaatst heeft; maar gaven de ligte schakeringen, die haar van hare jonge medepligtigen onderscheidden, het minste denkbeeld van het duizendvormige karakter, dat zich onder de schaduw van den maagdelijken sluijer, als een krijgsman onder zijne tent; aan alle kanten heeft toegerust? — Is de vrouw, die ik thans bezit eene verwoede leeuwin, of eene klagende duif, een schepsel van vroegtijdige verdorvenheid, of van eene uitgezochte deugd, eene verregaande coquette of een onnoozel kind, eene groote landeigenares of eene savante? — Ik vraag het mij zelven.

Terwijl mij aldus stilzwijgend een stroom van noodlottige vragen door het hoofd gingen, nuttigde ik met grooten smaak mijn middagmaal; want geloof mij hierin, George, zoo als gij een Salomo zoudt gelooven, er is niets zoo belangrijk in het leven, dat de mensch er zijn eersten pligt omtrent zich zelven', dien van zich te voeden, voor zoude verwaarloozen. Verre van daar. Hoe ernstiger de omstandigheden zijn, hoe meer volgens mijn inzigt, de wijze verpligt is zich krachtig te voeden. Behalve dat men onder het eten kan nadenken, denkt men beter na als men goed gegeten heeft. Na den maaltijd kan men misdaden begaan, men begaat slechts dwaasheden als men nuchter is.

Deze beginselen schenen mevrouw d'Athol niet vreemd voor te komen. Echter deed ik haar opmerken, dat zij een stuk van den haas voor de borst van een kapoen opat. Het kwam zeker veel uit bijziendheid voort, maar het getuigde ook van gebrek aan fijnen smaak.

Rookt gij te paard? Dit werd gezegd Raoul, toen wij van tafel opstonden.

Te paard zoowel als te voet, mevrouw, en ook op het water, maar nimmer bij dames.

Ik bid u om ten mijnen opzigte hierop eene uitzondering te maken en te zeggen dat men Soulouque voorbrenge.

Zij kwam na eene minuut of tien terug met een amazonengewaad van eene doffe graauwe kleur, een blaauw kraagje, hoed met veêren en kastoren handschoenen. „Kom, laten wij vertrekken!" En daarop volgde een wilde draf door de oude bosschen achter het park. Tot nog toe had ik een gering denkbeeld van haar rijtalent gekoesterd, daar zij er

mij nooit een bewijs van had willen geven; maar dit was niets dan eene gril of ik weet niet wat, want zij rijdt zeer goed, en om de waarheid te zeggen, zij paart aan alles wat zij doet eene kinderlijke bevalligheid.

Ik was niet zoo tevreden over Soulouque. Gij moet weten dat dit bosch het voorregt heeft van doorsneden te worden door eenen wel niet breeden maar zeer diepen stroom. Om het schilderachtige nog te bevorderen, heeft men het steilste gedeelte van den oever uitgekozen, om er eene witgeschilderde brug over heen te leggen, aan beide zijden voorzien van eene hooge opengewerkte leuning. Ik geloof zelfs dat men onder de brug de bedding der rivier nog uitgegraven heeft om den stroom te versnellen en het woeste voorkomen te verhoogen. Hoe dit zij, zeker is het, dat het oog daar in een waren afgrond blikt, terwijl deze soort van waterval een gedruisch maakt van de onderwereld. — Wij gingen stapvoets, en ik was een weinig achtergebleven, maar ziende dat Soulouque bij het naderen der brug allerlei gebaren maakte en de ooren opstak, naderde ik in een kleinen draf. Soulouque liet zich gezeggen en zette met hangenden kop zijne voorpooten op de brug; plotseling maakt het duivelsche dier een halven draai, steigert in de hoogte en slaat zijne beide pooten over de leuning; daarop herneemt hij in deze heldhaftige houding zijn evenwigt als of hij op het punt is om zich in den afgrond te storten.

Op dat oogenblik kwam ik aan, in eene allerongelukkigste geestgesteldheid. — Nader niet! nader niet! riep Suzanna mij toe. Ziet gij niet dat hij bang is! — En nu begon zij halfluid tegen het ongemanierde dier te spreken en het te streelen als een lam — dit duurde eene halve minuut, waarop de belangwekkende Soulouque zijn draai voltooide en vlak voor mij op zijne vier pooten te land kwam. — Ik hoop dat gij dat wilde dier zult verkoopen, zeide ik met eene zekere drift. — Och! neen, ik bid u.... hij is bang geweest, arme Soulouque.... hij is niet in Afrika geweest.... Maar gij zult zien dat hij er reeds over heen is.... Stil, zie maar eens.... Zij wendde het zadel — Suzanna! riep ik, terwijl ik de krachtigste toonen mijner stem deed trillen. — Maar Suzanna was de brug reeds over gevlogen. — Er bleef mij niets over dan haar te volgen, mijn vriend. En ik volgde haar.

Het was reeds donker toen wij te huis kwamen. De grootmoedersmuts kwam weder opdagen. Ik verzocht haar een wals voor mij te spelen. Zij speelde er twee en met genoeg gevoel. Tegen een der vensters geleund, die men wegens de groote warmte van den avond geopend had, sloeg ik de maat met eene opgeruimde en tevredene houding. De avond verteedert de gemoederen; en in deze overtuiging had ik het uur, dat wij thans voor ons hadden, bestemd tot een oogenblik van zwakheid, van onvermijdelijke teederheid die twee personen van den last eener valsche verhouding zoude verlossen. Ik had alle reden om te gelooven, dat ik goed voorspeld had, want terwijl men met achtelooze vingers de halfvergeten nooten eener derde wals zocht, zag ik het mutsje langzamerhand voorover buigen, en daarna de vingers onbewegelijk op het klavier rusten. Het geluid eener onderdrukte ademhaling van eene zucht of een snik streelde mijne ooren. Ik nader zacht, en aan mijne stem tegelijk eene teedere en beschermende uitdrukking gevende zeide ik: — Suzanna, weent gij? — Geen antwoord. — Ik kwam nog digter bij..... Gij hebt genoeg begrepen, George, dat zij sliep.

Ik zal mij nooit de opwelling van drift vergeven, waarmede ik eensklaps eene der lichten van de piano naar achteren wierp. Zij rigtte zich in hetzelfde oogenblik op en zag mij aan met eene uitdrukking, die eenen tijger ontwapend zoude hebben; maar tijgers hebben geene eigenliefde. — Gij waart op het punt om in brand te geraken, mijne waarde! zeide ik droogjes. — Mijn God! wat schaam ik mij! — mompelde zij. Sliep ik reeds lang?.... Ik verzeker u dat ik het niet helpen kon. — Ik verzeker u, dat ik u van harte geloof. — Ik zag het haar aan, dat zij niet wist of zij lagchen of schreijen zoude; en mij weinig bekommerende welk besluit zij zoude nemen, haastte ik mij; er eenige woorden over de vermoeijenissen van den dag bij te voegen; daarop stak ik onverschillig eene waskaars aan en bood haar mijnen arm [aan mijne vrouw, George.] Zij nam denzelven onbeschroomd aan; doch na tien of twaalf schreden liet zij hem even zoo weder los, maakte eene plegtige buiging en verdween in haren [linker] vleugel. Wat mij aangaat, ik nam het onbepaalde bezit van mijne prachtige vertrekken, waarin ik l'Hermite vond, dien ik de deur uitzette.

Luister, mijn vriend, zij mag doen wat zij wil, er is iets, dat zij mij niet uit het hoofd zal brengen: Zij bemint mij.

P. S. Zal het u vreemd of beleedigend voorkomen, als ik u verzoek niet te Chesny te komen, voor dat deze geschiedenis eene bepaalde wending genomen heeft?.... Gij zijt de braafste man, dien ik ken; gij zijt de eenige, wien ik tegenwoordig, zonder glimlagchen, den naam van vriend kan geven; maar zijt gij zelf, George, er van overtuigd, dat uwe deugd tegen alle proeven bestand is? Gelooft gij niet, dat er omstandigheden kunnen zijn, die de strengste grondbeginselen kunnen herinneren, dat zij menschelijk en sterfelijk zijn? Indien gij niet aarzelt op deze vraag te antwoorden, zal ik nooit een uitgestrekter denkbeeld hebben van de grootte uwer eerlijkheid of van uw zelfbedrog.

TWEEDE BRIEF.

Chesny, 25 Junij.

Nu ja!.... Dat wilde ik u zeggen. — Indien men in de deugdzame dagen waarin wij tegenwoordig leven, zich niet mag beklagen over de onbestendigheid der liefde en der vriendschap, zonder voor een vermetel nieuweling of een dweeper door te gaan, heb ik er vrede mede. Maar ik zeg, en geloof daarmede niemand te beleedigen, dat mijn trouwste wapen mij de borst doorkruisen mag, als ik de dwaasheid hebben kon, om de vlam aan mijn eigen haard te ontsteken. Men moet nimmer de schaduw eener vrouw tusschen zich en zijnen vriend laten sluipen. Ik weet het, ik ben een deugniet; eene ziel zonder waarheid, een hart zonder gevoel; maar belet dit de waarheid om in al hare helderheid te schijnen? Belet dit uwe minnares om u te bedriegen? En als gij een bewijs harer schuld wilt, dit te vinden in den mak van uwen besten vriend? — Hoe zeldzamer en kostbaarder een waarachtig vriend is, des te dwazer zoude het zijn, om hem aan eene van die worstelingen bloot te stellen, waarin men de krachtigste zielen ziet buigen als staal. Ik heb onder den rampzaligen invloed van dergelijke betrekkingen mannen zien bezwijken, die voor alle andere verzoekingen onvatbaar waren geweest.

Dit is de gewone regel. Ik ken dien alleen omdat ik het waargenomen heb; niet uit ondervinding. Heb ik gezegd

dat uwe vriendschap, op eene dergelijke proef gesteld er onder bezwijken zou? Ik heb het u gevraagd. Gij hebt neen geantwoord. Welaan! ik geloof u.

Zal ik u eens iets vertellen? — Ik begin mij te vervelen. Het prikkelende van mijn nieuwen toestand verflaauwt. Mijne doornenkroon is in eene slaapmuts veranderd. Indien de eene of andere aardigheid, gedurende tien volle dagen hare aantrekkelijkheid voor mij zoude behouden, moest zij uitnemender zijn dan deze. Ik had zeer natuurlijk verwacht, dat Suzanna er zich terstond op toe zoude gelegd hebben om mij jaloers te maken: dat is eene kunstgreep in de gouden eeuw, die het gezond verstand aanwijst: maar niets van dien aard. Men zoude zeggen dat mevrouw d'Athol in het huwelijk, zooals zij dit begrijpt, den hoogsten trap van menschelijk geluk, en het doeleinde van haar leven gevonden heeft. Het zij zoo.

Evenwel kan ik niet zonder ongeduld denken aan de groote beweging en de hooge eischen, waar men mede begonnen is, om het thans daarbij te laten rusten. Ik had regt gedaan aan hetgeen er billijk in haren toorn en eerbiedwekkend in hare verwijtingen was. Indien de daden aan hare woorden geëvenredigd waren geweest, indien deze jonge vrouw, moedig en onder mijne oogen de verwezenlijking harer droomen gezocht had, zoo zoude ik de waarheid en de kracht van dit karakter gehuldigd hebben. Maar eerst een onstuimig tooneel, tranen, uitroepen, verwijtingen, en ten slotte niets! Dit is niets meer geweest dan eene booze kinderluim en eene koppigheid zonder grond.

Als ik haar in haren leuningstoel zie zitten, terwijl zij met kalme gelijkmatigheid hare borduurnaald op en neder laat gaan, zoo onbewegelijk als eene heilige in hare nis en zoo schitterend als een cherubijn in zijne heerlijkheid, dan gevoel ik dat ik haar zou kunnen haten, als ik nog vatbaar voor eenigen hartstogt was. Wat zal ik u van ons leven verhalen? Het is een weefsel van goud en zijde en heeft zijne landelijke genoegens. Wat zal ik er u verder van zeggen? Men spreekt niet veel over den slaap der onschuld. — Ik ga mij eene fluit en een veldriet koopen en er de buren mede vervelen. Ziedaar mijne overdenkingen. — Behalve den herderstaf, ontbreekt mij thans niets meer om de herdersrol

te spelen. Gij weet dat dit goed in een aantal pachthoeven verdeeld is. Suzanna heeft mij van geene enkele weide of stal verschoond. Hoornvee, wolgevend vee en andere soorten hebben gedurende tien dagen zonder ophouden voor mij heen getrokken; ik zou er bij kunnen zeggen, gedurende tien nachten, want ik droom er van, de duivel hale mij! Ik verbeeldde mij de aartsvader Noach te zijn, die alle soorten van dieren twee aan twee in zijne reusachtige ingewanden verslond. Hunne verschillende rassen, eigenaardige zeden en gewoonten zijn mij tot in de fijnste nuances bekend geworden. — Is het eene geheime gelofte van mevrouw d'Athol om mijne toegevendheid tot het uiterste te brengen? Is het eene wraakneming? Toen zij mij ondervroeg over mijne kennis van koeijen en schapen, ben ik zoo onhoffelijk geweest van haar onstuimig te antwoorden: Men vroeg eens eenen zekeren bekeerden kannibaal, die in de gezelschappen ontvangen werd, of hij eertijds ook eenen zendeling gekend had, Père l'Heureux, genaamd: Ja, antwoordde hij, zelfs meer dan dat, ik heb er van gegeten.

Bij wijze van tusschenspel brengen wij bezoeken op de omliggende landgoederen, die men ons terug brengt, om het geheel te voltooijen. Ik moet bekennen, dat de rust van Suzanna mij natuurlijker wordt, nu ik het landelijk personeel nader leer kennen. Het is een gezigt, dat de zinnen tot rust brengt. — Om mij zelven regt te doen moet ik zeggen, dat ik tot nog toe de best gekleede persoon uit den omtrek ben, en de man wiens verschijning nog het meest overeen zoude komen, met het denkbeeld, dat men zich van eenen romanheld vormt. Zij zal hare partij wel moeten kiezen.

Ik had dezen brief digtgemaakt en mij op eenen breeden divan geworpen, die volgens mijne gedachte het voornaamste sieraad mijner bibliotheek uitmaakt, en waar ik tusschen de bedrijven mijnen dood lig af te wachten, toen twee tikjes op de deur mij haastig op deden staan. De deur ging zacht open en ik zag er een hoofd door schemeren, met glanzig blonde lokken. Vervolgens wierp men eenen angstigen en bijna schuldigen blik op mij, en eene bevende stem vroeg:

Zijt gij aan uwe bezigheden?

Het was de eerste maal, dat men de grenzen van mijn gebied overschreed. De snelle fronsing mijner wenkbraauwen en de min of meer gemaakte ontsteltenis mijner gelaatstrekken, deden de gloeijendste kleuren van den morgen naar het voorhoofd der jonge onbescheidene stijgen.

— Aan mijne bezigheden, neen.... verbaasd! dat zeg ik niet.

— Wilt gij mij wel een kort gehoor verleenen?

— Mevrouw!

— Wilt gij mij over een kwartiertje wel eens eenige oogenblikken uwe aandacht schenken?

— Mevrouw!

Zij is weer heen gegaan. De duivel hale dat kwartiertje! het bederft alles. Ik zal er echter gebruik van maken om u dit gewigtig voorval mede te deelen. Mijn leven is tot zulk eene eentoonigheid vervallen, dat een zandkorrel de plaats van eenen berg beslaat. — Vaarwel, George! Daar komt zij.

Zij kwam binnen met eenen ontzaggelijken stapel vaalgroenachtig kladpapier, dien zij met moeite onder den arm hield. Zij legde dien op mijne schrijftafel; er vloog eene wolk van stof uit, die eene akelige lijklucht verspreidde. Maar, mijn hemel, wat hebt gij daar, riep ik uit? Men zoude zeggen dat gij daar de memoires van St. Bonavontura hadt! — Gij vergist u, antwoordde zij, terwijl zij met plegtigheid ging zitten. Het zijn bewijsstukken, huurceelen, quittanties en al de papieren, die betrekking hebben op de vijf pachthoeven, welke ons eigendom van Chesny uitmaken, de twee molens er onder begrepen. Mijn goede grootvader, die voorgeeft dat hij zijn gezigt bedorven heeft op deze manuscripten, heeft zoo als ik merk, ze niet eens afgestoft. Foei! wat is dat vuil!" En zij sloeg hare beide kleine handen tegen elkaar met een gebaar van afschuw. Wij zullen, voegde zij er bij, wel een weinig orde in dit alles moeten brengen. — Vergeef mij, mijn kind .... maar als de pachters betalen en als de molens draaijen, dan dunkt mij, dat alles in de best mogelijke orde is.

Zij zag mij aan met eenen blik van verwondering, die niet zonder een zweem van minachting was.

— Wat! riep zij uit, gij gelooft dan, dat dit zoo maar van

zelf gaat?... Dat is nog een echt Parijsch denkbeeld, neem mij niet kwalijk!... En wie bestiert uw fortuin dan, als ik vragen mag?

— Wel ten eerste mijn notaris en dan een soort van intendant, wien ik zoo spoedig mogelijk dien stofwinkel zenden zal.

— Dat is het juist, mijnheer, waar ik tegen ben. Als gij waarlijk een onoverwinnelijken afkeer hebt, om deze zaken te ontwarren en haren loop na te gaan, dan verzoek ik u vergunning om er mij zelve mede te belasten, hoewel ik veel zal moeten leeren, eer ik er in staat toe zal zijn.

— En ik dan mijn arm kind! Maar toon mij toch de noodlottige noodzakelijkheid aan, dat wij ons een van beiden zulk een last, zonder het minste voordeel of roem, zouden opleggen? Daarop begon het goede kind eene lange geschiedenis, waaruit ik, tusschen duizend voorzorgen van kinderlijken eerbied, opmaakte dat wijlen mijn schoonvader de generaal Chesny door en door een deugniet was. Hij had zich met lijf en ziel, aan een schelm van een intendant overgegeven, die hem tegen grove interesten de inkomsten zijner goederen voorschoot, hetgeen ten gevolge had, dat men op zekeren morgen de vernedering moest ondergaan van een aantal deurwaarders het hôtel van den generaal te zien binnendringen. Hij bezat te dier tijde, behalve zijn hôtel te Parijs en Chesny, nog twee goederen in Normandië. Maar dank zij de bekwaamheid van den intendant, ontdekte men op zekeren mooijen dag, dat dit alles zoo belast en met hypotheken bezwaard was, dat men bij het eerste overzigt vreesde, na het betalen der schulden geen stroowis meer over te houden. Onze brave generaal sprak van niets anders dan zich voor den kop te schieten; en als ik goed verstaan heb, sprak hij hiervan het meest tegen zijne vrouw, wier fortuin hij had doorgebragt. Het gelukte echter aan mevrouw de Chesny, om den moordlust van haren echtgenoot tot bedaren te brengen. Zij voerde hem, schuimbekkende van woede, naar dit kasteel, nadat zij het hôtel en de Normandische bezittingen verkocht had, om de schulden van den generaal te betalen. Mijn schoonvader (in partibus, Goddank) riep, dat men hem vermoordde, dat men hem in het hospitaal wilde hebben. Zij liet hem razen en tieren en rekende zich

reeds gelukkig dat hij haar niet mishandelde. Na verloop van tien jaren had zij door geduldige vlijt, verborgen spaarzaamheid en haar vrouwelijk vernuft, het volkomen bezit van geheel Chesny teruggekregen. Zij had de eer van de familie gered en twintig duizend francs rente bovendien. Toen zij haar werk voltooid had, stierf zij, veertien dagen na de geboorte van Suzanna. — Arme vrouw! He, George?

Wat den generaal betreft, deze zoude op dit oogenblik nog vol leven en gezondheid zijn, indien hij niet, bij eenen val van het paard, den nek had gebroken. Het is onnoodig u te zeggen, dat hij voor een der schoonste mannen van zijnen tijd doorging... Mijne denkbeelden over de militairen zijn niet geschokt door beklagenswaardige uitzonderingen, waarvan deze man eene type was.

Hoe het zij, op haar sterfbed vermaakte mevrouw de Chesny haren afkeer van intendanten aan hare dochter, door tusschenkomst eener oude bediende, die hare zending getrouw volbragt heeft. Tot aan haar huwelijk heeft Suzanna, zoo als natuurlijk was, de zorg harer belangen in handen van haren grootvader gelaten. Gij hebt dien beminnelijken grijsaard gezien: het is een kind wiens haren bij toeval gebleekt zijn. Het is eene levendige en bewegelijke natuur, waarvan de grondtrek een onwrikbaar egoïsme is, eene altijd bezige bedrijvigheid, voortkomende uit gebrek aan zelfstandigheid, een lichtend vernuft dat even als een dwaallichtje over alles heen vliegt, zonder ergens op te rusten. Hij draagt eenen blaauwen rok, met gouden knoopen en een zweem van poeder in den nek. Als een uitmuntend gastheer, maar middelmatig voogd, schijnt hij de belangen zijner kweekeling met dezelfde ligtzinnigheid behartigd te hebben, die hij op alle zaken overbrengt, behalve op de inrigting zijner tafel. In het kort, hij heeft zich vergenoegd om het geld der pachters op den eenen of anderen vervaldag te ontvangen en er hun onleesbare quittanties voor te geven. Suzanna en ik zijn overeengekomen, om de rekeningen van dezen zeventigjarigen vlinder blindelings aan te nemen; maar het schijnt mevrouw d'Athol hoog noodig toe, om den onzekeren vloed, waar de hulk van haar fortuin op drijft, nader te verlichten.

Dit is nu de opwekkende arbeid dien zij mij op den hals heeft geschoven. Ik ben er zeker even goed voor geschikt

als een Turk om het evangelie te prediken; maar ik bid u, was het mogelijk om dezen last op de schouders van Suzanna te laten vallen?

Thans zit ik er mooi toe. En denkt gij dat zij het daarbij zal laten rusten? Ja wel! Toen zij mij verliet, mij tot gezelschap de lotgevallen van St. Bonavontura achterlatende, zag ik een straal van helsche voldoening in hare oogen schitteren. Smeedt zij in het geheim harer ziel een plan tot wraak, waarvan zij thans den eersten knoop heeft gelegd, of zoekt zij eenvoudig, bij gebrek aan betere aandoeningen, het aan haar geslacht zoo eigen vermaak om met de kracht te spelen, de heerschappij te overweldigen en het spinrokken in de handen van Hercules te plaatsen? — Haar molens! Als ik er aan denk! Maar kom, zoo lang zij niet eischt dat ik er zelf het koren heen ga dragen, zal ik niets zeggen. Goeden avond, kommandant.

DERDE BRIEF.

Chesny, 10 Julij.

Ik kan naauwelijks tijd vinden George, om u te schrijven. Ter goeder trouwe had ik mij voorgesteld met al de onschuld van eenen stedeling dat eenige uren meer dan genoeg zouden zijn, om de taak te volbrengen die ik mij had laten opleggen. Maar al deze soort van zaken over pachterijen en molens waren mij in hare bijzonderheden zoo onbekend, dat ik om de schande eener overgaaf te ontgaan, mij op nieuw aan het leeren heb moeten zetten, waar ik nog lang niet mede klaar ben. Ik ben met woede aan het werk gegaan. Ik heb de vijf deelen van *de Nieuwe Landhuishoudkunde* met platen doorgelezen, een gedeelte van mijn regtscursus heb ik op nieuw doorgewerkt; verscheidene malen heb ik den notaris dezer plaats bij mij moeten laten verzoeken, en met hem in zijne eigene afschuwelijke taal gesproken. Wat heb ik al niet gedaan! Ik heb zelfs mijne toevlugt genomen tot Jean Baljuw, ten einde van dezen voorzigtigen landbouwer, thans mijn collega, raad in te nemen. — Het dringendst van alles was om te weten, hoe ik met de achterstallige rekeningen van iederen huurcedul moest handelen. Dit punt is thans geregeld. Een onzer vijf pachters is een dief, dien ik zeer genadig heb meenen te behandelen, met hem weg te jagen. Ik heb dus

het opzigt over eene ledige pachthoeve gekregen. Voeg daarbij eene menigte verbeteringen, het kappen van boomen, het herstellen van wegen, molens die niet willen draaijen, meer nog uit kwaadwilligheid dan uit gebrek aan water en eindelijk een wereld van dergelijke vrolijke verdrietelijkheden en gij kunt u een denkbeeld maken van mijnen toestand.

Zult gij het gelooven, George, als ik u verzeker dat ik, na eenigen tijd in mijnen baard gebromd te hebben, langzamerhand eenen stillen smaak in mijnen onedelen arbeid heb gekregen? Toch is het zoo. De verschrikkelijke verveling van deze bezigheid, is nog te verkiezen boven den drukkenden last van den lediggang. — En daarbij, mijn vriend, heeft de natuur, of indien gij wilt, God onder de schors van den ruwsten, ondankbaarsten arbeid eene vrucht van eene ongekende geur gelegd, die de arme beter kent dan wij. Het is het zachte, onbestemde gevoel eener voldane behoefte, eener nageleefde wet. Doch alle toepassing daar gelaten, zoo blijft er in de bloote werkzaamheid iets dat ons tot rust brengt en opgeruimd maakt, omdat zij ons, hoe weinig het ook zij, in de ware orde van ons bestaan en in de harmonie der dingen terug doet treden. — De bever die achter in zijne kooi zijne nuttelooze bouwkunst vervolgde, was niet zot, waarlijk niet! — Als God mij het leven verleent, hoop ik den wijzen Mohikaan, zoover mijne middelen dit toelaten, na te volgen. Als ik ooit mijne tegenwoordige taak volbragt zal hebben, ga ik wilgen manden vlechten, of tapijtwerk maken; of ik ga een lessenaar uitsnijden voor de wetgevende vergadering, hierover ben ik het nog niet eens; maar ik ga geregeld bezig zijn, zoo als ik geregeld eet, daar de behoefte aan arbeid mij toeschijnt, even dringend bij den mensch te zijn als die aan voedsel. Indien dus mevrouw d'Athol aan een gevoel van wraak heeft toegegeven, toen zij een ouden gevangen leeuw voor eene boerenkar spande, heeft zij haar doel gemist. Ik geniet integendeel eene soort van betrekkelijken vrede; maar het is niet het geluk dat gij meent; het is zelfs niet eens opgeruimdheid. Hoewel ik er niet over spreek, George, zult gij echter wel gelooven, dat de onnatuurlijke verhouding van mijnen huiselijken toestand niet nalaat, zich maar al te dikwerf onder onaangename kleuren aan mijnen geest te vertoonen. Een man die tegen-

over eene vrouw eene rol speelt zoo als ik, kan nooit eene volkomene bedaardheid genieten, ten zij hij er toe gekomen is om het gras des velds te eten. Ik zeg niet dat mijn hart heeft opgehouden, zoo rustig als ooit te kloppen, maar er is iets bespottelijks in het geheele geval.

Daarenboven, mijn vriend, heeft mevrouw d'Athol de beminnelijkste oplettendheden voor mij. Gij kunt niet de minste kleine dienst bedenken, waarmede zij mijnen weg en mijne tafel niet overlaadt. Wij zien elkander weinig, maar als wij bijeen zijn, dan is het eene aaneenschakeling van beleefdheden en pligtplegingen, die van Chesny een klein Versailles maken. — En lieve woordjes daarbij! — als: wat ziet gij er van morgen bekoorlijk uit!... of als het avond is: wat ziet gij er van avond bekoorlijk uit! — In een woord, al de schatten van het verfijnde leven.

Ik had mij vergist: er zijn hier drie jonge lieden, tamelijk goed gekleed, onverschrokken ruiters, goede walsers en met rozen in hun knoopschat. Men noemt ze algemeen: „De heeren." Hunne zusters schijnen eene bijzondere vriendschap voor Suzanna opgevat te hebben; want tienmaal in eene week belasten zij hare galante broeders met allerlei boodschappen, dan om borduurpatronen, dan om muzijk en al de valsche prullerijen meer, die bij eenen dergelijken sluikhandel worden te baat genomen.

Gisteren middag zat Suzanna in een herderinnen gewaad, in haren parelkleurigen armstoel voor het open venster van haar boudoir te werken. Ik kwam van het veld... Ik stak mijn hoofd door het venster en riep vrolijk: „Goeden dag, mevrouw!" Zij schrikte en maakte zulk eene diepe buiging voor mij, dat zij bijna met haar hoofd aan den vloer kwam. Mijn hemel! zeide zij, terwijl zij weder ging zitten, wat ziet gij er uit! Stuift het zoo? — Met uw verlof, mevrouw, het is geen stof, het is meel. — Ja, nu zie ik het ook, hervatte zij, terwijl zij mijnen geheelen persoon, met verwonderde blikken beschouwde; het zit tot in uw haar! en als uit eene onwillekeurige beweging stond zij op en stak hare hand naar mij uit, als om mij de kleine dienst te bewijzen, die mijn toestand scheen te vorderen. Maar deze gemeenzaamheid scheen, bij nader inzigt, zonder twijfel buiten de grenzen te gaan welke zij zich voorgeschreven had, want

eensklaps bloosde zij, en viel een weinig beschaamd in haren stoel terug. Zij is zeker bekoorlijk vooral door eene kiesche achteloosheid, die haar in alles eigen is.

Na eene kleine pauze vroeg ik zacht: En hoe gaat het met uwen roman, mijn kind? Ik zag de borduurnaald trillen als eene magneetnaald. Maar mijn hemel, zeide zij, wat zijt gij haastig; ik niet, ik wacht.

Terwijl zij deze woorden uitsprak, hoorde ik achter mij het getrappel van paarden. Het waren de drie heeren, die naast elkander de laan uitkwamen, en op het sierlijkst uitgedoscht, ons met de hand hunne groete toezwaaiden. Nadat ik hen genoeg had opgenomen, om te zien wat ik van hen te vreezen had, keerde ik mij snel om en zag Suzanna met eenen halven glimlach aan. Zij bloosde nog, maar schudde herhaalde malen het hoofd, hetgeen waarschijnlijk wilde zeggen: — Hun getal maakt uwe kracht uit.

Vreemd karakter voor eene vrouw! Indien ik niet nog steeds het stormachtige tooneel, op den avond van ons huwelijk voor mij had, indien deze uitbarsting van bittere, hevige en hartstogtelijke woorden, niet steeds nog in mijne ooren klonk, zoo zoude ik mij onmogelijk kunnen voorstellen dat de bliksem in dit kinderlijke gemoed konde huizen en dat dit kalme, lagchende uiterlijk, de gloeijende smederij van stormen, van schipbreuken misschien, konde bedekken!

Ziehier haar leven, George: Des morgens zie ik haar uit mijn venster, door den daauw van het eene bloembed naar het andere, van den eenen boom naar den anderen zweven, hier bloemen plukken, daar groen snijden, tot dat zij geheele bosschen van allerlei kleuren verzameld heeft, die zij in hare armen naar haar boudoir en haar salon draagt. Daarop begint zij met grooten ernst, dit alles volgens zekere wetten te rangschikken in vazen, bloemenhangers en bijna al het vaatwerk dat het kasteel bijeen kan brengen. Als zij hierin met behulp van de onmisbare Jeanette geslaagd is (ik kan die oude niet uitstaan) plaatst zij zich in het midden van haar kunstpriëel en geeft van daar, als eene bloemenkoningin hare bevelen voor den geheelen dag.

Na het ontbijt is het: spoedig, spoedig, laat Soulouque voorbrengen: en zij vertrekt dan eens alleen, dan eens met mij. Na verloop van een uur: hop, hop, daar is zij terug,

geheel buiten adem. — Spoedig, spoedig, mijne naald, mijn borduurwerk, mijn vingerhoed, mijn kleed!.... (want zij maakt tusschenbeiden hare eigene kleederen, waarom, weet ik niet, als het niet is om toch iets te doen, en omdat de wereld onder zoude gaan, als zij een oogenblik met de handen over elkaâr zat) — voor een paar dagen verraste ik haar zelfs bij het snijden van een kindervest van grof laken; de duivel mag weten voor wie het was. Voeg nu daarbij eene menigte bezoeken vooral tegen den avond, hare muzijk, godsdienstoefeningen en eindelijk de menigvuldige en lange bijeenkomsten met eenen persoon, die tot heden mijn eenige ware mededinger is.

Dit is, moet gij weten de pastoor van het dorp, die Suzanna gedoopt heeft, en dat gewigtig tijdstip tot heden heeft overleefd. De eenvoud van deze goede ziel is buitengewoon. Des zondags komt hij bij ons eten, en vertelt ons anecdoten die zeker zeer geestig moeten zijn, want hij lacht er bij als een bezetene, en Suzanna loopen de tranen langs de wangen. Zij sluit zich geheele uren met hem op, waarna ik hem met een geheimzinnig gelaat zie vertrekken, met een pak papier onder den arm. Ik geloof dat er een paar weezen in het spel zijn.

Ik bemin dit kind niet: omdat ik niet meer beminnen kan; maar bij den waarachtigen God! indien dit alles geene komedie is, indien zij waarlijk het heldhaftige besluit heeft opgevat om den gloed harer ziel, in de godsdienst uit te blusschen en om in den schoot der weldadigheid al de warmte harer jeugd uit te storten, ben ik niet laag genoeg gezonken om haar niet te bewonderen en uit de diepte mijner ziel te eerbiedigen. Zij beproeft het onmogelijke. Dit zij zoo! Maar ik zal mij altijd herinneren dat zij het beproefd heeft. Vaarwel!

P. S. Ik zoude bijna vergeten u eene ontdekking mede te deelen, die ik gedaan heb, en waarvan gij het gewigt zult beseffen. Ik was, zoo als ik u gezegd heb, Jean Baljuw, het licht van dit oord om raad gaan vragen. Toen ik mij gereed maakte om heen te gaan, na drie volle uren in zijn geleerd gezelschap te hebben doorgebragt, en ten laatste zelf in eenen os geloofde te veranderen, zeide hij dat hij mij nog

iets moest laten zien.... maar wat?.... Wat meent ge wel? — Hij riep zoo hard hij kon, terwijl hij naar een der bovenvensters keek: Hier! jongen! kom eens beneden, als 't u belieft! De jongen kwam, maar ik had moeite eenen kreet van verrassing te weerhouden op het zien van eenen jongman, in wien ik bij den eersten aanblik u, mijn vriend, meende te aanschouwen. Hij droeg uw uniform hetgeen de gelijkenis nog sterker maakte; het waren uwe trekken, uwe oogen, uwe manieren, uwe houding, en dit alles eenigzins verzacht door een ziekelijk voorkomen en eene onrustbarende bleekheid. Hij was sedert eene maand bij zijnen oom Jean Baljuw. Ten gevolge eener wonde in Afrika ontvangen, is zijne borst aangedaan; ik geloof dat hij voor zijne gezondheid in een stal slaapt. — Hij is niet van uw bataillon en kent u slechts bij naam. Ik heb hem het gebruik van mijn park en mijner paarden aangeboden; voor de laatsten heeft hij bedankt; van het park zoude hij gaarne gebruik maken. Ook heb ik hem een hek aangetoond, waardoor hij terstond op ons goed is. Wij zien hem van tijd tot tijd. Zijn onderhoud is boeijend hoewel eenigzins overdreven. Ook dat heeft hij van u. Suzanna put al hare welsprekendheid uit om hem te overtuigen dat hij zigtbaar vooruitgaat; dan plaagt zij hem met zijn stal, in het kort zij zendt hem altijd een weinig vrolijker weg dan hij gekomen is. Arme duivel! — Suzanna zeide mij, dat zij hem reeds in de kerk gezien had, en even als ik door zijne gelijkenis met u getroffen was; maar, voegde zij er bij, Mijnheer George is belangwekkender, hij heeft een lidteeken." — Goeden avond, belangwekkende vriend.

VIERDE BRIEF.

Chesny, 27 Julij.

Wensch mij geluk, George, mijne haver is binnen! — Wat! nu al? — Ja, alles, — Ik bedoel die van de lage pachthoeve, want de overigen gaan mij niet aan. — En wat voor haver, mijn vriend! De geur komt u tegen. — Soulouque die er verstand van heeft, wil van niets anders hooren dan van mijne haver. — Die snaak! ik geloof het wel!..... Hij is van het lage weiland bij de rivier, dat kunt ge wel denken, die wij het laatste hebben laten maaijen.... wat het

hooge weiland betreft .... doch hij is binnen waarde vriend .... wat wilt gij meer?

Mijne molens draaijen zoo mooi en zoo goed, dat ik er op mijn woord een derde bij laat bouwen.

Zooveel over mijn land. — T' huis zit ik dikwijls nog laat in den nacht te schrijven. Ik vergelijk, ik verdeel, ik tel op, en langzamerhand breng ik den inhoud van al het kladpapier, dat Suzanna mij gebragt heeft, in een register in folio over. Gedurende die lange eenzame nachten, betrap ik mij dikwerf op overdenkingen die mij zelven verwonderen. — Niet alleen, George, is het waar dat de ledigheid een verkeerd berekend egoïsme is, maar zij is eene schandvlek. Een volkomen zelfzuchtig bestaan zoo als het mijne geweest is, een leven dat zich afzondert en zich alleen tot zichzelven bepaald, dat weigert om ook een eind touw te grijpen, en volgens zijne krachten aan het groote werk der menschheid mede te werken, dat is een leven, buiten de wetten door de Voorzienigheid daargesteld; hij die zulk een leven leidt, ontsteelt zijn licht aan de zon. Indien de aarde regtvaardig was, zoude zij hem van hare oppervlakte werpen en hem niet eens de breedte van een graf toestaan. — Geloof mij, het is niet zonder eene geheime schaamte dat ik als nutteloos toeschouwer den strijd aanzie, waarin mijne eeuw en mijn vaderland betrokken zijn; maar waar zal ik het eerst de hand reiken? Waar is het wezentlijke gevaar? Naar welken kant helt de wereld over? Oh! indien een waar geloof, eene vaste overtuiging zich ooit uit den strijd van mijnen geest mogt ontwikkelen, dan zoude de laatste helft van mijn leven de eerste nog kunnen terug koopen. — Indien ik ondertusschen op een hoekje aarde, een enkelen korenhalm meer kan doen opschieten, al zij het slechts om de vogelen des hemels te voeden, zoo zal mijn geweten geruster zijn.

En Suzanna? — Ik weet niet wat ik van haar denken moet. Haar leven is oogenschijnlijk niet veranderd. In weerwil der verwoede aanvallen der drie ridders, komen zij te dikwijls te zamen, om eenige achterdocht te verwekken. — 's Morgens en 's avonds merk ik wel geheimzinnige togten in gezelschap van de verdachte Jeannette, doch de nieuwe vestjes en het oude linnen dat men in een pak mededraagt,

geven aan deze romaneske wandelingen een onschuldig voorkomen.

Gister avond tegen acht uren, barstte er een onzettend onweder boven deze streek los. Dit is juist het uur waarop wij het meest door onze buren bestormd worden, want tot heden had het treurig tête-à-tête van den eersten avond zich nog niet herhaald. Hetzij toevallig, hetzij met opzet doch er is altijd de eene of andere bijeenkomst op het kasteel of bij eene vriendin. — voor ditmaal werden wij door de hevigheid van het onweder tot de afzondering en de eenzaamheid veroordeeld. Deze gedachte scheen Suzanna bezig te houden, die met het gelaat tegen een der vensters geleund, op de glazen een onuitgegeven marsch speelde, terwijl ik een album doorbladerde waarvan al de bladen nog onbeschreven waren. Goddank! — Men bragt licht. Suzanna keerde zich met vastberadenheid om, en met groot gedruisch haren armstoel naar haar werktafeltje schuivende, nam zij haar werk op. Ik stond op en rigtte mij langzaam naar de deur, terwijl ik nu en dan eens aan de bloempotten en vazen rook die mijnen weg afbakenden, om daardoor aan mijne vlugt den schijn eener achtelooze aftogt te geven.

— Indien gij liever in het boudoir wilt blijven werken, zeide Suzanna, terwijl zij zich half oprigtte, dan wil ik even zoo gaarne boven gaan zitten, dat verzeker ik u.

— Als het volstrekt noodzakelijk is dat een van ons beiden naar boven gebanne worde, mevrouw, sta dan toe, dat ik het ben.

— O, neen! dat niet, maar er zijn menschen die niet goed kunnen werken... of schrijven als er iemand bij is.

Ik antwoordde zooals zulks betaamde en na eenige wederzijdsche pligtplegingen liet ik mijn groot register beneden brengen. Wij plaatsten ons, mijn register en ik aan eene kostbaar ingelegde tafel, vlak tegenover het werktafeltje. — Wat dunkt u, George?

Ondertusschen schudde het kasteel onder de snel opeenvolgende donderslagen: regen en wind sloegen tegen de ramen.

Bij elken blimsemstraal, en bij elken rukwind, hieven mevrouw d'Athol en ik onwillekeurig onze hoofden op, een ligte glimlach kwam op onze lippen als om te zeggen: het begint ernst te worden.

Suzanna moest iets krijgen dat zij aan het andere einde

van het salon had laten liggen. Bij het terug komen hield zij een oogenblik achter mijne stoel stil; ik voelde dat zij over mij heen boog als een tak die onder hare bloemen buigt. Gelukkig was mijn register juist bij deszelfs best verdeelde bladzijde opengeslagen, bij zijn glorierijkst verso... o! Menschelijke ijdelheid! ik was verrukt.

De avond ging om; nu eens vroeg ik haar naar de bestemming van de grove lap laken, waarvan zij met haren kleinen vingerhoed de plooijen glad streek, dan wilde zij eenige bijzonderheden van den oogst of van een lievelingsplan weten; daarop vervielen wij in een diepzinnig gesprek over het genie van Meijerbeer vergeleken bij Rossini's geestvuur, eindelijk kwamen wij op de uitvinding en het nut der bliksemafleiders.

Zoo als meer gebeurt, hadden wij beiden slechts gesproken om het regt te verkrijgen van te zwijgen. Zoodra de stilte ophield pijnlijk te zijn, verstoorden wij haar niet meer. Vermoeid van de bezigheden van den dag, kostte het mij moeite om den draad van mijn werk te volgen: de sterke bloemengeur bragt mijne zinnen in eene vreemde bedwelming, die nog vermeerderd werd door den geheimen invloed van het onweder. Ik geloof dat ik het gevoel had van iemand, die onder rozen is ingeslapen. Al mijne gewaarwordingen hadden iets droomachtigs. — Ik hief mijne bezwaarde oogen op en zag Suzanna aan: zij haalde met allen ijver den verloren tijd weder in. Ik onderscheidde met moeite den sierlijken vorm van haren voorover gebogen hals, als die van eene zwaan welke in het water duikt; maar het volle licht der lamp viel op haar gebogen voorhoofd en weerkaatste op haar blond haar, waarop duizend gouden vonkjes schenen te schitteren; hare oogen waarvan ik niets dan de fijne zwarte wimpers konde ontdekken, volgden oplettend de snelle beweging harer naald. Dit ernstige en vrome gelaat drukte in hare onderwerping en in hare klaarheid zonder er zelve van bewust te zijn, alle huiselijke pligten en alle huiselijk geluk uit; het verspreidde eenen glans van deugd, van rust en van blijmoedigheid om zich heen. — Hij die zich zelven nog niet verloren heeft en na eenen dag van arbeid, steeds zulk een getrouw beeld aan zijnen haard vindt, waarover zoude hij zich beklagen?... Dit zachte huiselijke tooneel, waarin de storm daar buiten ons nog meer scheen te vereenigen

werd door mijne koortsachtige verbeelding op eene zonderlinge wijze voltooid. Ik zag tusschen ons beiden, teedere bevallige gedaanten heen en weder zweven, die onophoudelijk van den een naar de andere gingen en de liefelijke schakels vormden van eenen keten, die in onze harten was vastgehecht... Ja, indien iets op de wereld geluk mag heeten, dan was het deze droom. Indien God hier op aarde eene belooning bij de zorgen en eene vertroosting bij de beproeving heeft gevoegd, dan heb ik beiden voor mijne oogen gehad.

Is het niet zonderling, George, dat wij in onze jeugd de groote levenswet zoo hardnekkig miskennen, terwijl zij zich echter zoo eenvoudig, zoo natuurlijk en zoo duidelijk aan ons vertoont? Meer dan eenig ander heb ik mijne oogen voor deze waarheid gesloten; doch ik ben er voor gestraft. Het ongeluk en de straf van hen, die op eenen verkeerden weg een valsch ideaal hebben nagejaagd, bestaat daarin, dat zij niet meer op den regten weg kunnen terug keeren, al ontdekken zij dien ook. Hun hart is zoolang gevoed met verderfelijke hersenschimmen, dat de waarheid haren geur voor hetzelve verloren heeft. Zij is eene te heilige vrucht voor hunne verdroogde lippen. Zij sterven, even als de oude Mozes in het gezigt van het beloofde land, dat zij dwaaselijk in de woestijn hoopten te vinden.

Verbaasd over mijn aanhoudend stilzwijgen, wierp Suzanna, verscheidene malen, eenen zijdelingschen blik op mij. Altijd ontmoetten hare oogen de mijnen, zoodat zij ze terstond weder afwendde. — Deze ziekelijke droom, deze gedachten begonnen mij te vermoeijen. Het was reeds laat, ik stond op. Suzanna volgde in hetzelfde oogenblik mijn voorbeeld. Ik naderde haar; ik vatte eene harer handen die ik in de mijne voelde beven, en gaf haar een kus op het voorhoofd. — Daarop verliet ik de kamer zonder een woord meer te zeggen, als iemand die onder de magt eener betoovering is, welke hij niet kan noch durft verbreken.

Het geheele geval was dat de bloemen mij hadden gehinderd. Ziedaar alles. Vaarwel mijn vriend.

VIJFDE BRIEF.

Chesny, 10 Augustus.

Ik kom zoo even van het bal te huis; het is drie uur in

den morgen: een treurig voorval noodzaakt mij om vóór vijf uur bij de hand te zijn. Willens of niet moet gij mij tot zoolang den tijd wel helpen doorbrengen.

Zoo als ik zeide, kom ik van het bal. Ik zie u glimlagchen George, bij deze woorden. Uwe dartele verbeelding stelt u terstond een landelijk ballet voor, dansen onder de hazelaren, dronken muzijkanten op tonnen, eene verleidelijke etensgeur in de open lucht, zwart geroosterde lammeren aan braadspitten in de lucht hangende, en eindelijk een burgemeester behangen met de nationale kleuren, heen en weder wandelende te midden van weeldrige gratien, zinnebeelden van onschuld... Foei! schaam u George! Zijn wij dan onder de boeren? Ik spreek van een bal en niet van eene kermis. Het was ten huize der gravin A*** wier kasteel een paar mijlen van het onze gelegen is. De gravin A*** is de moeder van graaf Frederik, de beschroomdste, *minst gebaarde* doch gevaarlijkste der drie ridders die mijnen ondergang gezworen hebben. De tweede dezer heeren, de jonkheer Leopold de Laubriand, een geweldig jager, rossig als een Nimrod is een kort beraden en ondernemend borst, wiens helder blaauw oog niet ontbloot is van eene geheime tooverkracht. Den derden zal ik u niet eens noemen, daar hij zich als een sul naar den achtergrond heeft laten verdringen. Ik moet u echter zeggen dat hij tot aan de polen gereisd heeft en dat, toen hij eens op eenen avond met Suzanna over den dans der Esquimo's sprak, ik niet nalaten kon hem zoo lang te plagen, tot hij er ons eene kleine voorstelling van gaf. Hij had de dwaasheid het te doen. Het staaltje dat hij er ons van gaf, geleek zoo volmaakt op den beerendans, dat ik aan de echtheid begon te twijfelen. Suzanna kon hem na dien tijd niet meer zien, zonder zich de tranen in de oogen te lagchen.

Wij kwamen tegen tien uur aan. Het feest bood bij den eersten aanblik het gewone voorkomen van alle dergelijke vereenigingen aan. De gravin A*** is eene vrouw van de wereld, en alles wat van hare zorg had afgehangen, was volkomen zooals het behoorde; maar hetgeen zij niet had kunnen beletten, en ongelukkiglijk den blik van den opmerker niet kon ontgaan, was de smakeloosheid die in de toiletten der dames heerschte. Eene onder haar trof mij bijzonder. Verbeeld u,

indien gij kunt, eene soort van zwartachtigen zijden koker, zoo glad en zoo naauw als het overtrek eener paraplui, met eenen gouden ketting om den hals. Dit zonderlinge voorwerp werd mij aangewezen als de echtgenoot van den raadsheer-generaal. Ik heb geen lust om u al de kleederen van Utrechtsch fluweel met open lijven, uit den tijd van het keizerrijk, te beschrijven, noch de vereeniging van bonte kleuren en pluimen à la tamboer-majoor en tullebanden à la madame de Stael, die men langs de wanden der zaal zag uitsteken als de schilderijen eener herberg of als smirnaasch tapijtwerk. En wat eene menigte tullebanden! — De dag der osmanlis is eindelijk gekomen zeide ik in mij zelven. — Het kluchtigste van alles was, de scherpe naijver waarmede deze fiere tullebanden elkander aanzagen. In een woord, men meende dat men te Bagdad was.

In dit schreeuwend bont mengelmoes, onderscheidde Suzanna zich, ik moet het bekennen, door de overeenstemming en de eenvoudige bevalligheid van haar frisch toilet. Ik ken in het stuk van kleeding geen profaner sterveling dan ik ben, het gaat ons ook niet aan; evenwel als ik van eene vrouw zeg dat zij opgeschikt is, zonder juist te kunnen zeggen waarom, dan kan zij zich overtuigd houden dat zij het is! — Daar maak ik aanspraak op. — Zie ik daarentegen in de kleeding eener vrouw, dat al de verschillende deelen bij elkander passen en bij haren persoon behooren, als ware zij aldus geboren en opgegroeid en ontloken, dan zeg ik van deze dame, dat zij goed gekleed is, en wat meer zegt, ik denk het. — Nu dan, George, Suzanna was goed gekleed.

Maar dit heiligje houdt wat te veel van het bal en van den wals. Zij danst met een smaak, met een vuur, met eene drift die iemand welke haar niet beter kende, zoude doen denken dat zij nergens anders gevoel voor had. De wals bedwelmt haar. Wanneer zij op moet houden om adem te halen, dansen hare kleine voeten nog op den grond, eene rilling van ongeduld loopt langs hare schouders en doet ze huiveren als water. — Wat hiervan zij, het is een ongepaste dans voor eene christin. Degeen die hem uitvond was zeker niet getrouwd. Wat mij betreft ik geef de voorkeur aan den dans der Esquimo's.

Over het algemeen worden jonggetrouwde vrouwen, weinig

gezocht in de wereld. De wittebroodsweken zijn een schild waarvoor de vermetelsten terug schrikken. Men ziet geen kans om eenen echtgenoot den voet te ligten die nog minnaar is; men laat de jonge huishouding in hare lentewarmte en wacht de eerste koude dagen af. Suzanna is integendeel zeer gezocht. Het is ook waar dat men tusschen ons beiden niets merkt van de hartstogtelijke woorden, steelsche lonken, zuchten en zelfzuchtige afzonderingen, waardoor een verliefd paar zich in gezelschappen verraadt. Tusschen Suzanna en mij, ziet men wederkeerige beleefdheden anders niets, en dit moedigt de jonge lieden aan. Men schijnt een onbestemd gevoel te hebben, dat hier een groot verdriet bestaat, waarvoor men troost moet aanbrengen. Ieder bewijst dien op zijne wijze: Graaf Frederik door de peinzende houding van eenen page aan te nemen en eene stille hulde; de woeste Leopold door opzienbarende beleefdheden en reusachtige diensten, als bij voorbeeld het aandragen van eenen stoel, die hij boven de hoofden van het verschrikte gezelschap, in zijne uitgestrekte armen houdt. — Zeer kiesch niet waar? Echter reken ik mij nog gelukkig, dat mij de erfelijke verblindheid der mannen gespaard is.

Een waarlijk beminnelijk jongmensch is die officier, die zoo veel van u heeft, de heer Jules Baljuw. Ik was verwonderd hem ook daar te vinden. Ik wist wel dat hij door tusschenkomst van Suzanna eene uitnoodiging ontvangen had, want zij had daar met mij over gesproken; maar ik wist ook dat hij tot nog toe voor alle dergelijke uitnoodigingen bedankt had, onder voorwendsel zijner zwakke gezondheid. Ik begreep er uit dat hij zich beter gevoelde, en was er verheugd over. Echter kreeg ik spoedig reden om zijne komst ernstig te betreuren.

Zoodra ik binnen kwam, had ik reeds tusschen de tullebanden een zeer weinig vleijend gemompel over de familie van den jongman gehoord: gij herinnert u dat hij den neef van mijnen pachter is. Ik zal niet zeggen dat ik zijne verdediging opgenomen heb, want, inderdaad, waarop zoude ik hem verdedigen? — maar ik had mij ten minste gehaast om eenige trekken uit zijn militaire leven te verhalen, waardoor ik hunne bekommeringen tot bedaren hoopte te brengen. — verre van daar. — De geheele adel van het kanton was daar verzameld.

De aristocratie van het land is angstvallig... Zelf niet van adel zijnde, ben ik gewoon hunne aanspraken, boven welke ik mij gemakkelijk verheffen kan, met naauwgezetheid regt te doen. Zelfs geloof ik dat ik hunne zwakheden had kunnen deelen, maar nooit hunne verregaande verblindheid, en wanneer ik in onze dagen van verwarring, deze aanspraken in eene bepaalde afscheiding en beleedigenden trots, zich zie vertoonen, is de bespotting niet de eenigste straf die zij mij toeschijnen te verdienen. — Doch genoeg hiervan. — De heer Jules Baljuw had met Suzanna gedanst; mejufvrouw de Laubriand een waarlijk schoon meisje, eigene zuster van den Centaur Leopold had den volgenden wals aan uw al beedsel beloofd. Toen hij de vervulling eener belofte van vijf minuten oud, kwam invorderen zeide mejufvrouw Hélène blozende tegen den heer Baljuw, dat hij zich zonder twijfel vergiste, dat zij er zich niets van herinnerde en dat zij daarenboven dien avond voor al de walsen besproken was. Op deze beminnelijke verklaring doet onze officier zonder het minste erg zijn best om zijn regt te herkrijgen en de waarheid te bewijzen. — Leopold komt tusschenbeiden en verwondert zich over een volhouden, dat de goede trouw der Laubriand's in verdenking schijnt te brengen.

De heer Baljuw merkt eindelijk waar de schoen knelt. Hij siddert, verlaat terstond zijne smeekende houding en den heer Laubriand strak in de oogen ziende, zegt hij met eene doffe stem, die tot aan het andere einde der zaal klonk: Gij zult wel denken, mijnheer, dat ik moeijelijk van begrip ben; doch ik begrijp hoewel laat, dat ik onwaardig ben om den handschoen uwer zuster aan te raken; maar gij zult mij hoop ik de eer van den uwen niet weigeren? — Mijnheer, antwoordde Leopold koel, ik heb de eer niet u te kennen... het zoude weinig voegen dezen strijd tusschen ons hier voort te zetten... maar gij zult hier wel eenen vriend hebben... ik ben tot zijne beschikking. Dit antwoord dat de beleediging verdubbelde, werd door een toestemmend gemompel ontvangen. Het was duidelijk, dat de geheele zaal met eene tallooze meerderheid voor den beleediger stemde. — De oogen van den jongen officier dwaalden met eene soort van verwildering om zich heen: eene ware doodsangst bewoog de trekken van zijn bleek gelaat. Nooit werd door iemand een drin-

gender en welsprekender beroep op zijne medemenschen gedaan. Niemand verroerde zich. De mannen zijn laf hartig. — Ik zoude reeds eerder bij hem geweest zijn, doch ik was op eenigen afstand van daar en had moeite gehad, mij van de hand van Suzanna los te maken, die zich gedurende dit tooneel onwillekeurig om mijnen arm geklemd had. Zie hier, mijnheer, zeide ik eindelijk tot Laubriand, den vriend, welken gij vraagt! Mijnheer Baljuw, voegde ik er bij, ik smeek u mij dezen titel toe te staan, dien ik hier durf aannemen en dien ik als eene groote eer beschouw. De jongeling drukte mij de hand en ik las in zijne vochtige oogen eene uitdrukking die mij uwen blik herinnerde, George, toen ik het geluk had uwen broeder te redden.

Wij verlieten alle drie de zaal en werden spoedig door graaf Frederik gevolgd. Er werd eene ontmoeting met den degen bepaald, tegen dezen morgen, waarop wij ons weder in het gezelschap begaven, verzekerende dat alles zich, door eene voor beide partijen bevredigende verklaring geschikt had. Het feest kwijnde echter, en het duurde niet lang of Suzanna en ik namen afscheid.

De nacht was zoo schoon dat wij de kap van ons rijtuig half hadden opengeslagen. De buitenlucht en de beweging van het rijtuig deden mij goed. Aan beide zijden van den weg liep eene digte heg, met hoog opgeschoten boomen er tusschen, die in de schemering spookachtige vormen aannamen en aan onzen snellen togt een fantastisch voorkomen gaven. Nu en dan daalde het hout aan beide zijden van onzen weg schuinsch af en ons oog zwierf aan alle kanten over de zilverachtig bedaauwde velden. Eene zachte koelte woei ons somwijlen voorbij en bragt ons de frissche geur der bosschen en van de bloeijende velden mede. De kalmte en de rust welke over het sluimerende landschap verspreid lagen, verdreven langzamerhand de herinneringen en de bezorgheid over het tooneel dat ik zoo even had bijgewoond. Mijne gedachten namen eenen anderen loop, maar behielden de ernstige tint, die het voorgevallene er aan gegeven had.

Nooit hebben de schitterendste kleuren van den dag voor mij tegen den plegtigen stillen glans van een zomernacht kunnen opwegen. Ik beschouwde met ontroering het donker azuur des hemels met duizende lichten bezaaid, die ons de

nachtelijke legerplaatsen schijnen aan te toonen van Miltons bovennatuurlijke heirlegers. Ik zag deze vonken die elk op zich zelven eene wereld uitmaken, even digt bij elkander geplaatst in de onmetelijke ruimte, als de diamanten in een juweelkistje. Hoe, mijn vriend! zoude dit schouwspel tot niets anders dienen dan tot een ijdel sieraad onzer nachten? Is het een barbaarsche hoogmoed die ze voor onze oogen uitspreidt, even als de goudsmid zijne schatten voor de oogen der armen doet schitteren, wier handen ze nooit mogen aanraken? — George, deze gedachte verbijstert ons.

Ik wierp eenen blik op Suzanna. Zij hield hare armen gekruist over hare borst, die nog hijgde onder de stervende koorts van het bal. Zij had de kap van haren mantel over haar hoofd getrokken: uit dit zijden omhulsel vertoonde zich haar zacht, bleek gelaat zoo blinkend en helder, als het licht van den dageraad; dat doorschijnende wezen in hare geheimzinnige verrukking, in hare onbeschrijfelijke rust, maakte den indruk op mij, van eene bewoonster eener betere wereld. — Zij, die alleen van Suzanna zeggen dat zij schoon is, zeggen niet alles.

Als men in de nabijheid van Chesny komt, ziet men aan zijne regterhand, op eenen heuvel, waar de weg gedeeltelijk over heen loopt, de kleine kerk van het dorp. Wij reden langzaam den weg op, en zagen reeds van verre boven de lage palmhaag, de oude statige taxisboomen en de kruisen die de kerk omringen. Suzanna gaat nooit zonder eene levendige ontroering dit eenvoudige kerkhof, de rustplaats harer moeder, voorbij. — Plotseling rigtte zij zich uit haar stil gepeins op; ik zag dat zij eenige oogenblikken met zich zelve in strijd was; en dat zij iets had te zeggen: Gelooft gij niet, zeide zij eindelijk, dat de nacht, een nacht als deze, ons digter brengt bij hen die niet meer zijn?" Ik antwoordde haar toestemmend, en voegde er eenige woorden bij over de natuurlijke neiging van ons hart, om door de meest tegenstrijdige aandoeningen afgewisseld te worden. En in waarheid, hoe sterker het kontrast onzer aandoeningen is, hoe meer zij ons meêslepen; en als wij het dartele genot van het bal verlaten hebben, wordt onze geest bijna onwederstaanbaar door ernstige overdenkingen ingenomen: Indien ik durfde, zeide Suzanna, zoude ik u wel iets willen vragen?.....

— Spreek, mijn kind. — Maar het zal u als eene romaneske.. ongepaste.... misschien onwaardige gril voorkomen?... En hare oogen wendden zich naar den treurigen muur van het kleine kerkhof. Ik beval stil te houden. Zij nam mijn arm. Wij beklommen langzaam de half vergane steenen trappen en ik bragt haar naar het graf dat zij zocht, terwijl ik door het hooge, vochtige gras een weg voor haar baande. Daar knielde zij neder, en ik zette mij op eenigen afstand van haar onder een honderdjarigen taxisboom neder.

Terwijl zij bad, kwam mij onwillekeurig alles voor den geest wat ik van het langdurige lijden dezer vrouw vernomen had. — Zeg eens, George! als haar laatste slaap zoodanig is, dat de stem zelfs van haar kind die niet verbreken kan, heeft zij dan hare rust niet te duur gekocht? oordeel zelf. Tien jaren lang, verdroeg zij onder een lagchend gelaat en onder eene onverstoorbare opgeruimdheid, de onbeschaamde tegenwoordigheid van den ellendeling, die haar door zijne bedriegerijen een geheelen ondergang bereidde; tien andere jaren besteedde zij, om met moedige hand de verkwistingen te herstellen, waarvan zij slechts de bitterheden heeft gesmaakt.... en toen eindelijk een straal van geluk haar leven komt verhelderen, heeft zij naauwelijks een dankbaren blik op het gelaat harer dochter geslagen, of haar oog sluit zich en het leven houdt op. — Indien met dat uur alles voor haar was gedaan, wat, bij den hemel! beteekent dan het gevoel van regtvaardigheid, dat met ons hartebloed onze aderen doorstroomt?

Mijn geheele leven ben ik een ongeloovige geweest, en nog blijf ik een der grootste twijfelaars onder de kinderen dezer eeuw; maar ik bestempel, ten minste de magteloosheid van mijnen geest, niet met den naam van kracht. Te gelooven vereischt kracht, te twijfelen valt gemakkelijk; het is gebrek aan kracht, dat is nietig... Alles, wat de bespottelijke hoogte van ons begrip, en den kring van onze dagelijksche wording te boven gaat, wordt ongerijmd, wordt onmogelijk...

Het zij zoo! Maar, begrijpen wij dan het groote vraagstuk ... aarde, hemel, leven, dood? En kunnen wij dat loochenen? Het grootste, het onbegrijpelijkste wonder, gaat voort, zich in deszelfs verpletterende waarheid te vertoonen! Het glansrijke uitspansel houdt niet op de wieg en het graf

te beschijnen... De vraag blijft, zonder mededoogen voor onze geopende oogen, een antwoord afdwingen, en hoe meer ik nadenk, George, ik vind geen antwoord dat niet eindigt in God, in de onsterfelijkheid,... in Christus misschien. — Alles is redelijker dan de twijfel.

Suzanna was opgestaan; zij vatte mijnen arm en zeide: Ik dank u, ... gij zijt wel goed, ... want ik weet, dat dit niet met uwe denkbeelden overeenkomt. Mijne denkbeelden, George! Zij gelooft dat ik een heiden ben. — Gij zijt wel goed!... Wie zoude het voor haar niet zijn? De heer Jules Baljuw wacht mij om half vijf aan het einde der laan. — Ik moet vertrekken. Moge God den jongman beschermen!

Zeven uur.

De heer Laubriand heeft eene ligte wonde aan den schouder ontvangen. Hij hield zich goed: eenmaal gewond zijnde, heeft hij den heer Baljuw zijne verontschuldigingen gemaakt met eene rondborstigheid, waarmede hij mijn hart gewonnen heeft. — Misschien stelde hij er prijs op, om met den echtgenoot van Suzanna weder op een goeden voet te komen. In alle geval hij is er in geslaagd. — Ik verzocht den jongen Baljuw met mij naar het kasteel te gaan. Wij ontmoetten Suzanna die haren bloemenoogst inzamelde. In het eerste oogenblik was zij verschrikt en ontsteld, maar is geëindigd met den overwinnaar tot het ontbijt te noodigen.

ZESDE BRIEF.

Ik heb uwe beide korte brieven ontvangen. Gij beklaagt u over mijn stilzwijgen: — George, indien onze oude vriendschap niet genoegzaam is, om u eenig belang te doen stellen in de bijzonderheden van mijn herdersleven, zoo zeg het mij rondborstig: die bekentenis zal mij minder kwetsen dan uwe afgemeten antwoorden, die schijnen toe te nemen, naarmate mijne brieven vertrouwelijker worden.

Of gij zijt een verradelijke spotter, George, en vermaakt u in het geheim met de verlegenheid waarin gij mij veronderstelt? Of gij vermeidt u in de overtuiging, dat gij weldra mijn hoogmoed zult vernederd zien, en wilt mij de eer laten van dien hoogmoed zelf op te geven... Gij zijt een lieve vriend! Gij spreekt er geen woord van, en toch wil ik wed-

den dat gij uwe tusschenuren gebruikt om met uwe reine vingeren het linnen kleed van den Neophiet te weven, waarin gij mij reeds als eene jonge lelie, in het wit getooid, melk en honig op een groen altaar ziet offeren, met dit opschrift in rozenrode letters: Aan de herwonnen onschuld! — Inderdaad! mijn vriend, gij maakt spoedige gevolgtrekkingen. Indien gij waarlijk eenige ontboezemingen, die ik van de herinneringen mijner jeugd heb overgehouden, eenige droomerijen die het oogenblik meêbragt, als bewijzen hebt aangenomen eener waarachtige herschepping, eener bekeering... Neen zoo dwaas zijt ge niet. Is het wel mogelijk dat ik, met den afgrond van mijn verleden vóór mij, binnen eenige weken vermurwd konde worden door de tegenwoordigheid van een jong, onbeduidend landmeisje... — Doch George!... waartoe langer deze ellendige, huichelachtige wartaal? En wie wil ik daarmede misleiden? Niemand! Het is genoeg geweest, George! Doch spaar mij... Gij hebt mij onder den voet, en zij heeft mij onder hare vleugelen. Ik aanbid haar! Ik bemin haar! Zijt gij tevreden?

Maar waarom toch hebt gij mij die vraag niet afgedwongen? Waarom heeft uwe vriendschap mijnen val geene zachtere helling, geen minder fellen schok, geen zachter bed bereid? — Gij vreesdet, niet waar? om door te veel haast mijnen naauwelijks overwonnen trots te verschrikken, en die nog langer tot het volhouden van dezen strijd, van dit bedrog aan te zetten?... Ja, ik begrijp dit; maar, George, mijn trots is weg; God heeft dien gebroken, door mij een kind tot gids te geven.

Ik bemin haar... Is het wel mogelijk? Hoe menigmaal heb ik, alvorens u deze woorden te schrijven, alvorens ze mij zelven te bekennen, mijn hart gepeild! Welk eene onrust! welk een oproer! welke weifelingen! — Doch, eer ik die woorden tot haar spreken zal, zal ik tot op den bodem van mijn geweten nederdalen. — Ik mag haar niet bedriegen, mijn vriend. En indien ik nogmaals, onder den schijn van leven en liefde, het beginsel eener noodlottige misleiding, eene kiem des doods, in mijnen boezem koesterde, zoo zoude ik het vergift voor mij alleen behouden. Ditmaal zoude er slechts een slagtoffer zijn.

Maar geloof vrij dat ik haar bemin! In geheel mijn ver-

leden vind ik geen enkel spoor van hetgeen ik thans ondervind. — Echter herinner ik mij eenige indrukken uit mijne eerste jeugd. Is dat niet, omdat de eerste blik dien wij in de wereld en op het leven werpen, voor dat wij deszelfs drempel overschreden hebben, juist en waar is, wat men hier ook tegen zeggen moge? Hij is nog niet verduisterd door de stofwolk, die het menschelijke gedrang op doet stuiven. Op dien leeftijd zijn de denkbeelden over de hoofdzaken des levens meer overdreven dan valsch. De ondervinding die deze denkbeelden binnen de grenzen der waarheid moest terugvoeren, doet ze maar al te dikwerf afdwalen; zij geneest ze niet alleen van het romantische, droomachtige, dat hun eigen is, zij bederft hunne aangeborene waarheid. In plaats van alleen den vorm te verbeteren, tast zij het wezen aan. — Ja, wanneer wij uit de armen onzer moeder of uit de hartstogtelijke ontboezemingen eener jongelingsvriendschap komen, zien wij duidelijk, hoewel in een te schitterend licht, de hoofdlijnen voor ons van de bestemming die ons wacht. Ons helder en onbevangen oordeel wijst aan ieder der verschillende elementen, die het menschelijke leven uitmaken, zijne plaats, bezigheid en natuurlijke volgorde aan. Er is minder dwaling in de illusiën van een kind dan in de verstompte ondervinding van een afgeleefden lichtmis. — Wat anders, George, is hetgeen ik thans ondervind, dan dat wat onze verbeelding, tien jaren geleden, uit den schoot onzer half geopenbaarde toekomst opriep? Hebben wij toen niet met juistheid gevoeld, hoeveel zachtheid, de liefde en de tegenwoordigheid eener vrouw, hoeveel kracht, de teederheid van een vriend aan het mannelijk gevoel konden geven, als dat gevoel vervuld was van de edelste pligten des levens... Doe mij hierin ten minste regt, dat ik dit alles eenmaal heb begrepen zoo als gij... en indien later de mannen mij hebben geleerd om den naam van vriend te vloeken; indien de vrouwen mij den eerbied voor haar eigen geslacht uit het hart hebben gerukt; indien ik de uitzonderingen voor den regel heb gehouden en het schuim van den beker voor den drank zelve — is dit dan de schuld van God of de mijne? — Ik zal nog meer zeggen, George: als men door de onreine korst die over de oppervlakte des levens ligt, heen dringt, vindt men geene mijn van zuiver goud. —

Mannen als gij, vrouwen als Suzanna zijn zeldzaam, zelfs in den kring der edelste menschheid, — maar indien de ondeugd zich te onbeschroomd in uw midden vertoont, wordt zij niet met onverschilligheid geduld: men dwingt haar, aan de deugd eene schijnheilige hulde te brengen. Het gevoel voor de openbare meening, en voor regtvaardigheid heeft niet opgehouden om op het christelijk bewustzijn en op eene eeuwige zedewet te rusten. En het is in het midden van deze beginselen, onder de schaduw van deze heilige overblijfselen, dat het grootste gedeelte der jeugdige wezens opgroeit, die zich eenmaal aan ons moeten verbinden. De diepst gevallene moeder heeft dikwijls geen vuriger wensch, dan om eene brave dochter onder het huwelijksdak te brengen. — Gelooft gij dan niet dat alle vrouwen, eenige monsters uitgezonderd, aan den haard van haren echtgenoot, eenige zuivere, ware denkbeelden over het leven en de plaats die zij er in te vervullen hebben, mede brengen? En zijn wij het niet grootendeels die door onze bedorven ondervinding, onbedachte taal, en dikwerf door dwaze pogcherijen over het verledene, aan de moeder onzer kinderen de zonde leeren, en langzamerhand het zwakke gebouw harer deugd ondermijnen? Zijn wij het niet, die in deze ontvankelijke gemoederen, wanorde en misdadige gedachten, de plaats doen innemen van die stille, gelukkige gehoorzaamheid aan de moederlijke voorschriften? Wij eindelijk, wij alleen, die met eigen hand de beschermende dammen omver stooten, die de driften dezer jonge harten binnen de grenzen der pligt en der waarheid hielden? —

Maar zoo als zij George, geloof ik niet dat er eene tweede op de wereld is... die haren weg met zooveel vastheid en bevalligheid, met zooveel moed en bescheidenheid bewandelt. Zij verleent eene bekoring en aantrekkelijkheid aan de eenvoudigste zaken, aan de geringste bezigheden van haar dagelijksch leven; wanneer men haar de gewone verrigtingen der huishouding ziet beoefenen, zoude men zeggen dat het leven eene zachte godsdienst uitmaakt, waarvan zij de bekoorlijke priesteres is.

De deugd is het magtigste wapen voor de behaagzucht eener vrouw! Men kan onmogelijk de betoovering beschrijven, die een rein hart aan alles mededeelt, wat het omringt;

tot zelfs van de plooijen van het kleed, dat het zachte kloppen van zijne zuivere aandoeningen ondervindt. Wij beseffen dit over het algemeen beter dan de vrouwen: wie van ons heeft, wanneer hij in het openbaar twee vrouwen ontmoette beiden even schoon, even sierlijk gekleed, maar niet even deugdzaam, het verschil niet gevoeld van de indrukken die hij ontving? een verschil zoo groot als aarde en hemel! Wij moeten de deugd aanmoedigen, mijn vriend! Zij is inderdaad het eenige aan welks herstelling men in geen twintig jaren, ja, langer, gearbeid heeft.

Echter moet ik bekennen dat de mijne mij weinig voordeelen heeft opgeleverd, na al de vernederingen die zij mij heeft doen ondergaan.....

Maar bij den hemel! zou ik dan eeuwig een hopeloos minnaar moeten blijven? Ben ik op een leeftijd en heb ik een voorkomen om onder een balkon te zuchten, en de zephijrs den geur te betwisten, dien zij uit hare lokken medevoeren?... George, dat gelooft gij toch niet! Gij zoudt mij in gemoede zulk eene beleediging niet aan kunnen doen!..... En wat den kleinen, geelen handschoen betreft, dien gij bij mij op de tafel ziet liggen, zijne geschiedenis is kort, maar eerzaam. Het is zeker niet zeldzaam, dat men op een zomerdag een kerkhof binnentreedt en de digtgegroeide paden doorloopt, terwijl men hier en daar het mos van de steenen scheurt, om de bijna onleesbare opschriften der graven te ontcijferen; maar het is zeldzamer om in het gras naast eene zerk, een geparfumeerden handschoen te vinden, en als men zoo iets vindt, is het dan niet natuurlijk hem als eene bijzonderheid op te nemen en te bewaren? Welnu! ik verzamel meer zulke relieken. Ik geef mij aan de bespottelijkste kinderachtigheden over. Ja, dag en nacht verkwik ik mijnen geest met nesterijen !.... dit is ondertusschen ook mijn eenig voedsel; want tot overmaat van kwelling heb ik mijn eetlust verloren. Nog meer....

Ik peins..... ik bespied..... ik zoek haar en ontvlugt haar weder..... Als ik mij niet inhield zou ik verzen maken..... en dat alles mijn vriend! om dat er maar ééne wijze is van verliefd te zijn en dat die eene de regte wel zal zijn.

Maar wat maakt dat uit, als ik er mij beter en gelukkiger

door gevoel? als mijn hart zich verheft en verruimt om er u beiden eene waardige plaats in te bereiden? Zie! zij betoovert in mijne oogen de geheele schepping..... Zij openbaart ze mij..... Zij leert mij haar te begrijpen..... haar te zegenen. Aan hare voeten leer ik op nieuw de taal van het boek des levens, zoo als God dat geschreven heeft!.... Zij geeft mij aan de waarheid, aan het licht, aan de godsdienst terug..... Als het geritsel van haar kleed mijn geheele hart in beweging brengt, als mijne lippen zich drukken op alles wat hare hand heeft aangeraakt, is het mij alsof ik haar beleedig en ik een heiligschenner ben. Ik aanbid haar.... Wilt gij nog meer?

ZEVENDE BRIEF.

Ik had wel eens met u willen raadplegen, voordat ik de wanhopige onderneming ten uitvoer breng, die ik thans in het hoofd heb; maar dank zij de omwegen en ongeregeldheden der dorpspost, zou ik, als naar gewoonte drie dagen naar uw antwoord moeten wachten, en zoover strekt mijn geduld zich niet uit.

Ik wil Suzanna zeggen dat ik haar bemin; ik wil haar mijne bekentenis doen volkomen en onverbloemd..... Is het verstandig? Is het tijdig? Ik ben er niet zeker van; maar ik weet dat ik niet langer den heimelijken angst kan verduren, die zich met mijnen hartstogt heeft vermengd.

George, wie heeft mij ooit gezegd, dat zij mij beminde, behalve mijne onnoozele verwaandheid? Somtijds jaagt hare kalmte mij schrik aan; op andere tijden schijnt het mij toe dat zij niet meer dezelfde is, dat haar blik ter sluiks mijn gelaat ondervraagt, dat zij teederder of minder gerust is, in een woord, dat zij mij bemint, of dat zij schuldig is..... Die twijfel is ondragelijk. Ik wil haar alles zeggen en alles weten, en wel zonder uitstel.

Zij heeft eene geliefkoosde wandeling; het is eene laan, somber en geurig als eene kerk op den avond van een feest. In het midden is eene bank in den vorm eener halve maan, en deze is, gedurende de hitte des daags, het plekje waar zij haar liefdewerk komt verrigten.

Ik heb haar voor een uur naar dezen kant zien gaan, met haar werkmandje aan den arm. Onder deze lagchende zon,

te midden van hare bloemen, van haar groen en van alles wat zij lief heeft, moet zij gunstig gestemd wezen.... is het niet zoo? Maar hoe zal ik haar dit zonder te veel linksheid zeggen?.... George, nimmer ontwaarde ik zulk eene sterke, zulk eene zachte, noch zulk eene wreede ontroering. Ik verklaar u dat mijn leven aan haar antwoord hangt! kom, gaan wij!.... Mogen uwe goden, waarvan gij de mijnen gemaakt hebt, mij beschermen en bezielen!..... En nu, gaan wij!

Denzelfden dag, vier uur.

...Waar zijt gij, George?.... Waar is uwe hand?.... alles ontzinkt mij, alles begeeft mij.... de aarde onder mijne voeten, het licht aan mijne oogen!.... Alles is verdord, verloren, verzwolgen.... Niets, niets meer dan wildernis en chaos. — Men moet man zijn; mijn vriend; ik wil het wezen. Niet de moed ontbreekt mij: maar de tegenwoordigheid van geest, de orde der denkbeelden.... Ik zie niets meer.... ik weet niets meer!.... Welligt, zal ik onder het verhalen van deze laatste episode van een leven, dat van nu af aan gesloten is, een weinig kalmte en koelbloedigheid herkrijgen.

Ik had om bij haar te komen, een dwarspad ingeslagen, zoodat ik haar van verre op de bank, waarvan ik u gesproken heb, kon zien zitten, voordat zij mijne aannadering vermoedde. Zij had een brief of een biljet in de hand, ik weet het niet regt. Ik vervolgde mijnen weg, toen ik haar herhaalde malen, dit papier aan hare lippen zag drukken, terwijl tranen langs hare wangen vloeiden. — Ik hield plotseling stil: een duizeling greep mij aan, een storm vloog door mijn brein, en liet er niets achter dan verwoesting. — Alles was gezegd. Dit oogenblik had mij alles geleerd.

De namen en omstandigheden die ik later vernam, hebben aan dezen eersten indruk niets toegevoegd, die snel, helder en verschrikkelijk als de bliksem is geweest. Ik bleef staan, door het digte bosch verborgen, met de oogen op Suzanna gerigt, maar zonder haar te zien, een zwarte nevel scheen mij te omringen. Ik word sedert dien tijd, door eene vreemde gewaarwording gekweld, die al het smartelijke van ligchamelijke pijn heeft: het komt mij voor dat mijn gezigt verduisterd of dat het zonnelicht verbleekt is;

in één woord alle voorwerpen, zelfs de lucht, schijnt dof, kleurloos en als verstorven te zijn.

Toen ik echter zag dat zij den brief toevouwde en verborg, ging ik met eene vrij kalme houding naar haar toe; ik was meer bedwelmd dan opgewonden; om zulk eene smart in hare volle hevigheid te gevoelen moet men tijd tot nadenken gehad hebben. Ik had nog geen besluit genomen, met de redeloose verbijstering van het doodelijk gewonde dier liep ik het staal te gemoet. — Suzanna bezit nog niet alle deugden harer kunne, hare ontroering bij mijnen aanblik, de zeer zigtbare sporen van tranen, het beven harer stem, boden als van zelve eene aanleiding tot eene regtstreeksche en bealissende verklaring. — Het is eene algemeene zwakheid voor de onmiddelijke zekerheid van een onvermijdelijk ongeluk terug te deinzen. — Ik veinsde niets bemerkt te hebben: ik sprak met vervoering over het weder, over nietigheden, Suzanna herstelde zich. — Geen woord van den brief. — Voor dat ik haar verliet, wilde ik alle veronderstellingen waarin ik een vonk van hoop zag schemeren onderzoeken. Mij dunkt zeide ik dat gij sedert lang niets van uwen grootvader hebt vernomen..... Hij is toch niet ziek? — Neen, Goddank! Mijnheer de Laubriand heeft hem eergisteren gesproken, hij is opgeruimder dan ooit. — Bravo.... Ah! ik wist wel dat ik u nog iets had te zeggen.... Ik heb altijd vergeten u te vragen of gij ook te Orléans of te Parijs eene teeder beminde vriendin hebt achtergelaten, — die het u aangenaam zoude zijn terug te zien? dan moest gij van de laatste zomerdagen gebruik maken en haar zien over te halen hier eenige weken te komen doorbrengen? — Ik dank u antwoordde zij, mij met eenige verwondering aanziende, maar ik heb geene andere vriendinnen dan die welke gij kent en die ik alle dagen zie. Hierop vertrok ik.

Terwijl ik mij in de rigting van het kasteel verwijderde, deed het geluid van naderende voetstappen mij eensklaps het hoofd omdraaijen. Ik herkende den heer Jules Baljuw. Ik bleef staan. Hij, van zijnen kant, hield van verrassing stil. Suzanna was opgestaan; zij stond onbewegelijk tusschen ons beiden en sprakeloos als een beeld der schrik.

Mijnheer Baljuw kwam door den geheimen ingang van het park, dien ik de oplettendheid gehad heb hem aan te wijzen. Ik

kon niet minder voor iemand doen, die de beleefdheid heeft zijne bezoeken schriftelijk aan te kondigen, ten einde zeker te zijn van niemand te storen. Op dat uur ben ik bijna altijd afwezend. George, het bloed stijgt mij naar het hoofd, wanneer ik bedenk welke meening die ellendeling van mij heeft moeten opvatten, toen hij mij mijnen weg zag vervolgen en hem het veld ruimen. Maar wat gaat mij dit aan? Ik kan niet gelooven dat de ongewone omstandigheden mijner vereeniging met deze vrouw, het mij tot eenen pligt zouden maken hierin gelijk ieder bedrogen en belagchelijk echtgenoot te handelen. Ik wil eerst rijpelijk er over nadenken, of er niet in eene boven het vooroordeel verhevene sfeer, eene minder alledaagsche wijkplaats voor mijne eer bestaat....

Een ieder die aan dit fraaije staaltje van geduld eene andere uitlegging zoude willen geven, zoude zich deerlijk vergissen en daarmede houdt het op.

Het kasteel naderende hoorde ik in het voorhuis kijvende stemmen: Het was l'Hermite die met de oude Jeannette twiste.

De naam van den heer Baljuw trof mijn oor. — Men zweeg toen men mij gewaar werd. — Een oogenblik later, moest l'Hermite, om ik weet niet meer welke kleinigheid zijne dienst betreffende, bij mij zijn. Ik heb hem met hardheid zijne dagelijksche oneenigheden met Jeanette verweten. Hij heeft zich willen regtvaardigen en uit de volheid zijner misnoegdheid, heeft hij mij alles geopenbaard, alles, van hunne eerste ontmoeting in de kerk twee maanden geleden tot hunne dagelijksche zamenkomsten in de laan, alwaar het toeval mij hen heden heeft doen verrassen. Die afschuwelijke duena helpt hen: Zij ontvangt en bezorgt hunne brieven door tusschenkomst van eenen anderen mij onbekenden handlanger. Omtrent drie weken geleden was een dezer brieven onvoorzigtig aan de post toevertrouwd. l'Hermite wilde hem mij met mijne brieven brengen. Jeannette die steeds op den uitkijk staat, hield hem staande, en terwijl hij alleen door zijn haat voor haar gedreven, halstarrig weigerde den brief uit zijne handen te geven, heeft zij hem dien met tien louis afgekocht. — Graaf Frederik A... heeft eenigen tijd geleden, het portret van Suzanna op een albumblaadje geteekend, l'Hermite heeft het op den grond gevonden,

vlak bij de heining, die de heer Baljuw verscheidene malen daags overklimt om in het park te komen. Hij heeft het mij ter hand gesteld. Het is in een omslag aan het adres van dezen jongman. Ik spaar u het verhaal van andere evenveel afdoende feiten. Eigenlijk heb ik hierdoor niets nieuws vernomen. Zoodra mij de blinddoek van de oogen viel, heb ik alles gezien, alles in verband gebragt, alles met eenen enkelen blik doorgrond. Zoo gaat het altijd. — l'Hermite kon ik geen uur langer in huis houden: ik heb hem zijn afscheid gegeven, maar mijne ondankbaarheid omzigtig genoeg verguld om mij van zijn stilzwijgen verzekerd te kunnen houden. Maar thans, George, wat zal ik aanvangen?.... Zoo hunne liefde gelijk ik geloof, zich tot nog toe, tot het idyllische heeft bepaald, zooveel te beter voor hunne gemoedsrust! Wat mij betreft, ik heb de kinderachtige en lage dwaasheid niet, de grootheid van mijnen smaad en mijnen ondergang af te meten, naar den stoffelijken graad hunner overtreding. — Die is onherstelbaar. Mij blijft niets over, dan de zorg van den stervenden kampvechter om met waardigheid te vallen; ik herhaal het ik moet hierover nadenken.

Men roept mij..... Het is de zegevierende stem van Laubriand. Dat God hem zegene! Hij houdt hier met de zijnen het middagmaal, en heden avond hebben wij ook bezoek. Ik zal mij bij hem voegen. Ik moet mij als man gedragen, zeg ik u. Men beklaagt den tooneelspeler niet genoeg. Tot wederziens.

Middernacht.

Eindelijk!.... Welk een avond!.... Welk eene eeuw!.... Welk een strijd! — George; nooit ben ik zoo vrolijk geweest. Slechts eene vrees kwelde mij, dat de lach op mijne lippen de stuiptrekking der krankzinnigheid zoude worden.— Suzanna is er door misleid geworden; ik zag de peinzende onrust van haar gelaat langzamerhand opklaren. Zij had zich spoedig overreed, dat zij zich zonder reden had verontrust, en dat het tooneel in het park geene ernstige sporen in mijnen geest had nagelaten. Tegen tien uur kwam de heer Baljuw. Mij dunkt zoo zij mij op dat oogenblik had aangezien, zou hare verblinding hebben opgehouden; maar zij keek alleen

naar hem. — Gelukkig kwam hij niet als naar gewoonte naar mij toe, om mij de hand te geven, als dan zou ik mijn geduld verloren hebben.

Ik zat, volgens de gewoonte der getrouwde heeren, aan eene whist-tafel; tegenover mij hing een spiegel waarin ik hunne bewegingen gadesloeg. Hij stond tegen de piano geleund. Na eenig heen- en wederloopen dat eene koortsachtige aandoening verried, bleef Suzanna op eens voor hem stil staan. Zij wierp een snellen blik op mij en hem zachtens op den arm tikkende, sprak zij hem half luid eenige woorden toe. Het was òf een verzoek òf een bevel. Hij sidderde en wendde zijnen blik naar de plaats waar ik zat. Tevens meende ik onder de zonderlinge bleekte van zijn gelaat, een gevoel te ontwaren van schrik kan ik het niet noemen, maar van besluiteloosheid en smartelijken strijd. Daarop verlieten zij elkander. — Ongetwijfeld heeft zij hem eene meer staatkundige houding ten mijnen opzigte aanbevolen; maar zich niet kunnende vermannen, zoo als het schijnt, verliet hij eensklaps de zaal.

Op het oogenblik dat ik u schrijf, zijn zij allen vertrokken. George, bewondert gij de noodlottige argeloosheid niet mijner lange verblinding? Ik had geleefd, ik had de wereld gezien, ik was nog vervuld van de lessen die ik òf gegeven òf ontvangen had.... Had ik niet honderde voorbeelden die mij nog versch in het geheugen lagen, om mij behoedzaam te maken in mijne vriendschap voor dezen jongen man? Maar neen.... de bittere spotternij van mijn noodlot heeft mij in mijne rol van echtgenoot, als een voorbeeld van slaafsche gehechtheid aan de klassieke overlevering ten toon willen stellen. — De eenige man dien ik met reden had moeten wantrouwen, de eenige voor wiens uiterlijk, wiens geest en inborst ik met regt bevreesd had moeten zijn, hem kies ik tot vriend, hem geef ik eene plaats aan mijnen haard en het behaagt mij hem voor de oogen dezer vrouw te verheffen, te verhoogen en in een dichterlijk daglicht te plaatsen..... Wanneer ik bedenk met welke vernuftige zorgvuldigheid ik het gebouw mijner schande heb opgetrokken ... word ik op nieuw door dien helschen lach overvallen!

„Ik ben tot in mijn binnenste geschokt, George. Dit vreeselijke zelfbedwang heeft eindelijk stroomen van gram-

schap in mijn gemoed vergaderd die mij verschrikken ... Ik ben bang dat ik mij zelven niet langer zal kunnen beheerschen.... Die rampzalige weet niet welk een gevaarlijk spel zij speelt.... Zoo zij eens lezen konde .... slechts een oogenblik lezen konde!.... Ik moet er uit, ik moet eene andere lucht inademen ... In den toestand waarin ik mij bevind, is eene misdaad begaan eer zij overdacht is. . . . . .

De koelte van den nacht, de vermoeijenis heeft mij tot bedaren gebragt. — Mijn besluit is genomen: ik vertrek, ik verlaat hen. — Ik zou mij voor eeuwig aan hunne oogen willen ontrekken. — Ik wil dit op de best mogelijke wijze zien te schikken. — Ja, ik zou hunne wroeging door de mijne willen uitwisschen.

De pligt die ik hierdoor mij zelven opleg, George, is, dit besef ik, verre boven den alledaagschen moed verheven dien ik volgens de meening der wereld aan den dag zoude moeten leggen.... Geloof mij mijn vriend; het allerminste bekreun ik mij om de bespotting der wereld! En gij, ik bid u ontrust er u niet meer over, dan ik.

George, gij weet dat ik haar beminde, dat zij mij harer waardig gemaakt zou hebben; maar hoe kon zij zich tot zulk een wonder in staat achten?.... Het zal haar altijd onbekend blijven dat zij dit had kunnen doen. — Ik vertrek, ik ga mijn ellendig leven aan het einde der wereld voortslepen; maar zal ik de foltering der gedachten ontvlieden? Zoo het Gode behaagd had om mij even veel goedertierenheid als regtvaardigheid te betoonen, dan had hij mij dezen slag niet laten overleven.

Ware ik ginds, bij hare moeder, in dezelfde stille rustplaats, misschien zou zij komen, op een nacht gelijk aan dien, die maar al te lang mijne herinnering heeft betooverd.... misschien zou zij daar eenige smartelijke tranen komen storten over een leven dat zij niet heeft begrepen.... over een hart dat zij gebroken heeft!.... Waarom kan slechts eene misdaad deze wijkplaats voor mij openen, deze rust voor mij koopen? — Eene misdaad!.... Zou het zulk eene misdaad zijn te goeder uur te sterven, na zonder doel geleefd te hebben?...

Houd u met deze dwaasheden, met deze zwakheden niet op; vergeef ze mij. Zoo het waar is dat de nacht raad schaft, zal ik het u morgen zeggen. — Vaarwel, George, vaarwel mijn vriend. — Vaarwel mijn George.

In het vertrek van den heer d'Athol, den volgenden dag.

(*Het is bij middernacht: Raoul komt bleek, met ontbloot hoofd en haastige schreden binnen. Hij laat de deuren open en werpt van tijd tot tijd een' blik op den trap, dien men op den achtergrond ziet. Hij gaat voor zijne schrijftafel zitten, en schrijft schielijk deze regels:*)

„Ik had gisteren moeten vertrekken; thans is het te laat. Zie hier wat mij overkomt:

De dag die geheel en al door bezoeken was ingenomen, had niets opgeleverd. Naauwelijks, het zal nu tien minuten geleden zijn, naar mijne kamer gegaan zijnde, hoor ik, door het open venster het gekraak van voetstappen op het zandpad in den tuin. Voorzigtig buig ik mij voorover, en zie den heer Baljuw de laan doorgaan door Jeannette begeleid. De nacht was zoo helder dat ik hem herkend zou hebben, al had ik hem maar eens in mijn leven gezien. Ik heb elk zijner gelaatstrekken, iedere kleinigheid zijner kleeding kunnen onderscheiden. De oude wees hem de deur van den achtertrap die naar de kamer van Suzanna geleidt. Hij ging naar binnen en zij vertrok. Ik ga oogenblikkelijk naar beneden en sluit deze deur. Hij kan niet meer vertrekken zonder dat ik hem zie en spreek. Maar ik wil hem zelf opzoeken. Ik moet eene ontmoeting met hem hebben van aangezigt tot aangezigt... Zij hebben mij tot het uiterste gebragt, George!... hier is geweten noch edelmoedigheid tegen bestand.... Dit gaat de krachten van een mensch te boven.

Men zal u deze regels ter hand stellen, wat er ook gebeure. De sleutel dien ik bij dit papier voeg is van de lade mijner schrijftafel. Ik verzoek u de beschikkingen ten uitvoer te brengen, die gij daarin onder zegel zult vinden. Mijne nagedachtenis zij u aanbevolen, mijn vriend.

De heer d'Athol sluit dezen brief en zet er het adres op; vervolgens neemt hij een koppel pistolen van eene console, en gaat snel naar den trap.

In de kamer van Suzanna. Raoul treedt onstuimig binnen; zijne oogen vestigen zich dadelijk op de gordijnen van het venster op den achtergrond, die met geruisch haastig nedervallen. Suzanna, staat, in eene angstige houding en met ontsteld gelaat daar, en hem aanziende maakt zij eene ligte buiging.

Raoul.

Hebt gij mij verwacht?

Suzanna (*gedwongen.*)

Neen... waarom?... Wat beteekent dat?.... Het is uwe gewoonte niet... onwellevend te zijn jegens eene vrouw.

Raoul.

O! wees voor u zelve zonder vrees.

Suzanna.

Ik heb niets te vreezen.

Raoul.

Zijt gij daar zeker van?

Suzanna.

Gij zegt het zelf. — Ik heb daarenboven eene meer bedaarde en plegtige verklaring van u, en die alleen voldoende is, om mij gerust te stellen.

Raoul.

Ik heb u uwe vrijheid.... en mijne onverschilligheid beloofd.... Is dit de belofte daar gij van spreekt? Zijt gij zeker hare voorwaarden niet vergeten te hebben?

Suzanna.

Ik geloof van ja.

Raoul (*bitter.*)

Suzanna gij hebt alles vergeten, tot zelfs uwe opregtheid toe: en nogtans geloof mij, is dit eene deugd, die zelfs na den ondergang van al de overigen nog schoon is.

Suzanna.

Wat bedoelt gij?... Welke soort van opregtheid verlangdet gij dan? Moest ik u mijne bekentenissen opdringen?.... Zoo gij mij ondervraagd hadt, Raoul, zoudt gij, ik zweer het u, mij even opregt gevonden hebben als ooit.

Raoul.

Zoo ik u ondervraagd had?... En thans, op dit oogenblk, zoudt gij mij durven antwoorden.

Suzanna.

Ja Raoul.

Raoul.

Gij zoudt het durven?.... Welnu!.... zeg mij, die droomen, die begoochelingen welke gij mij zoo hevig verweet niet meer te deelen, hebt gij daarvan de waarde leeren kennen? Die aandoeningen die gij met zulk een bevangen oog be-